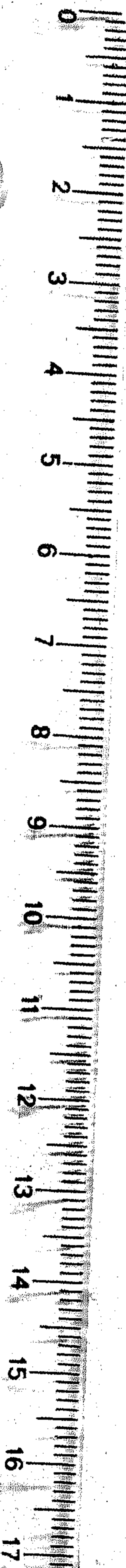
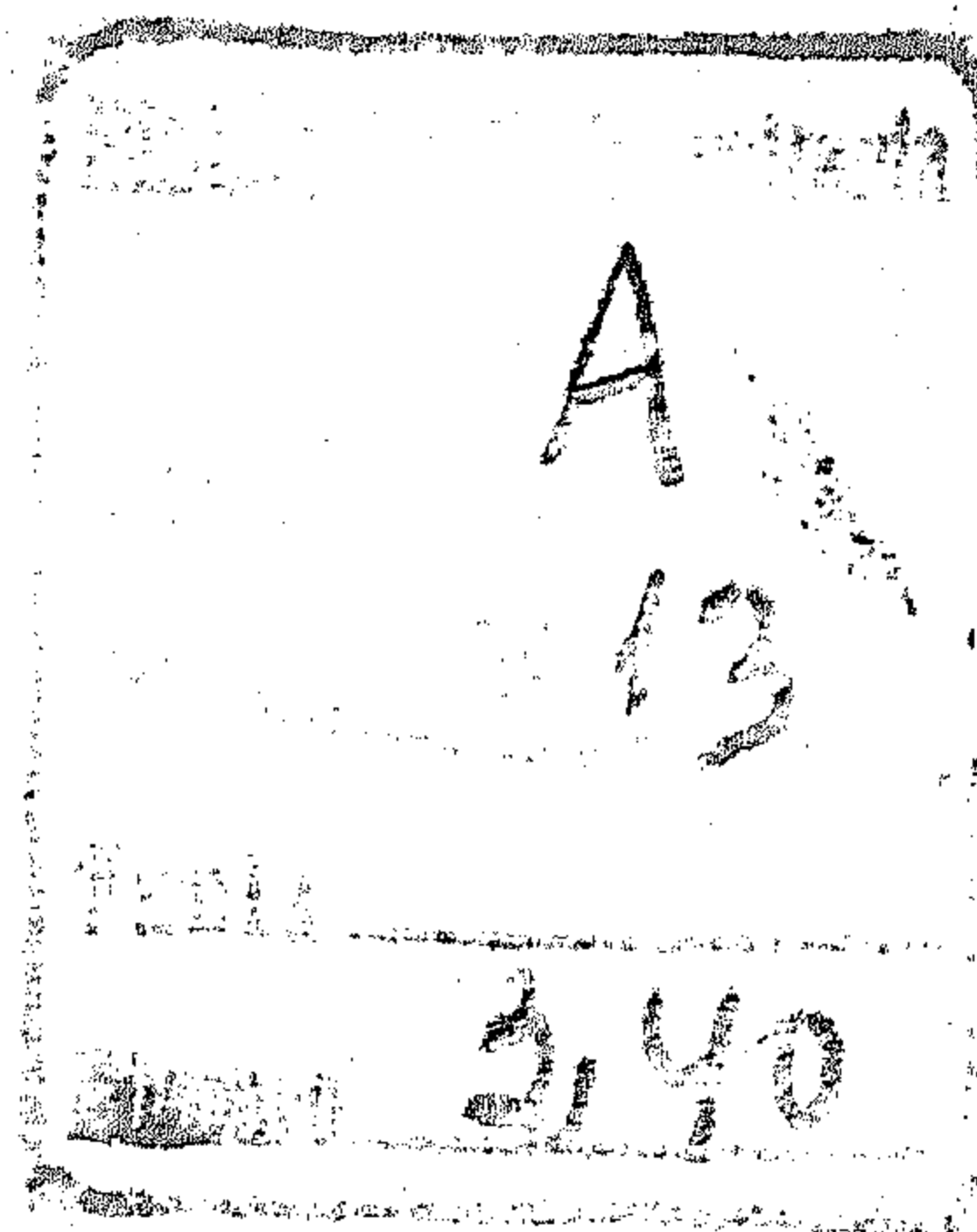
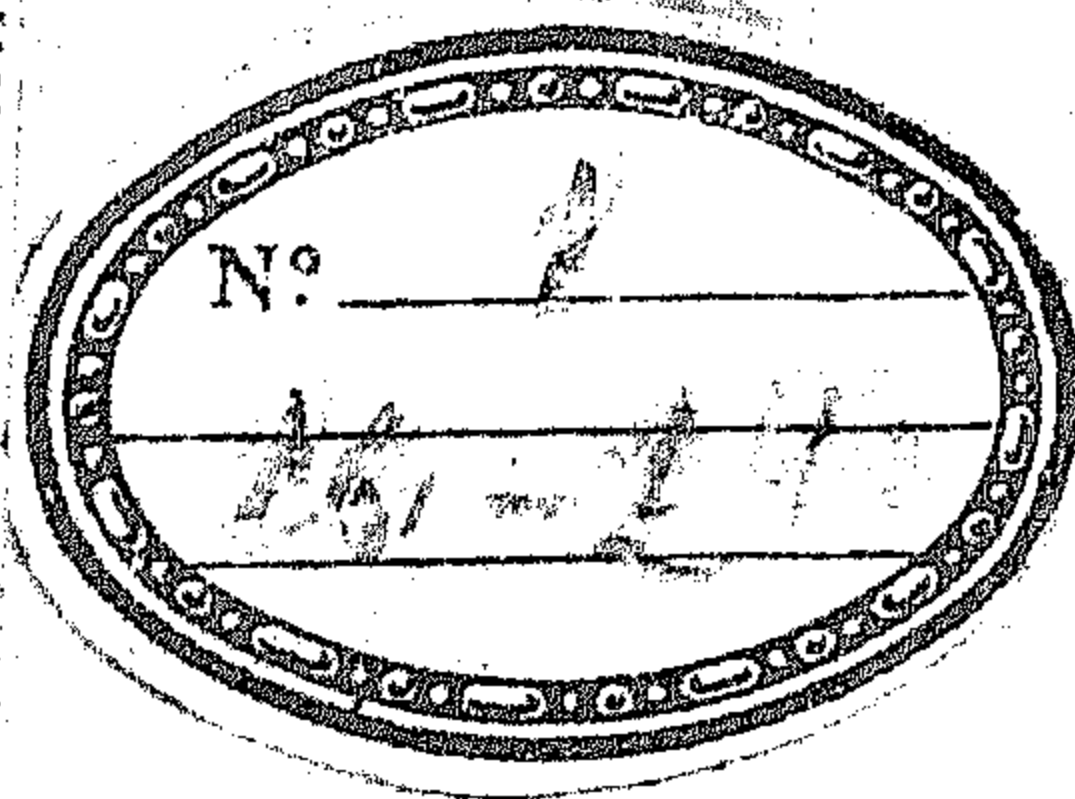

53
14.a8

10

de la Compañia de Jesus de Granada
PRO

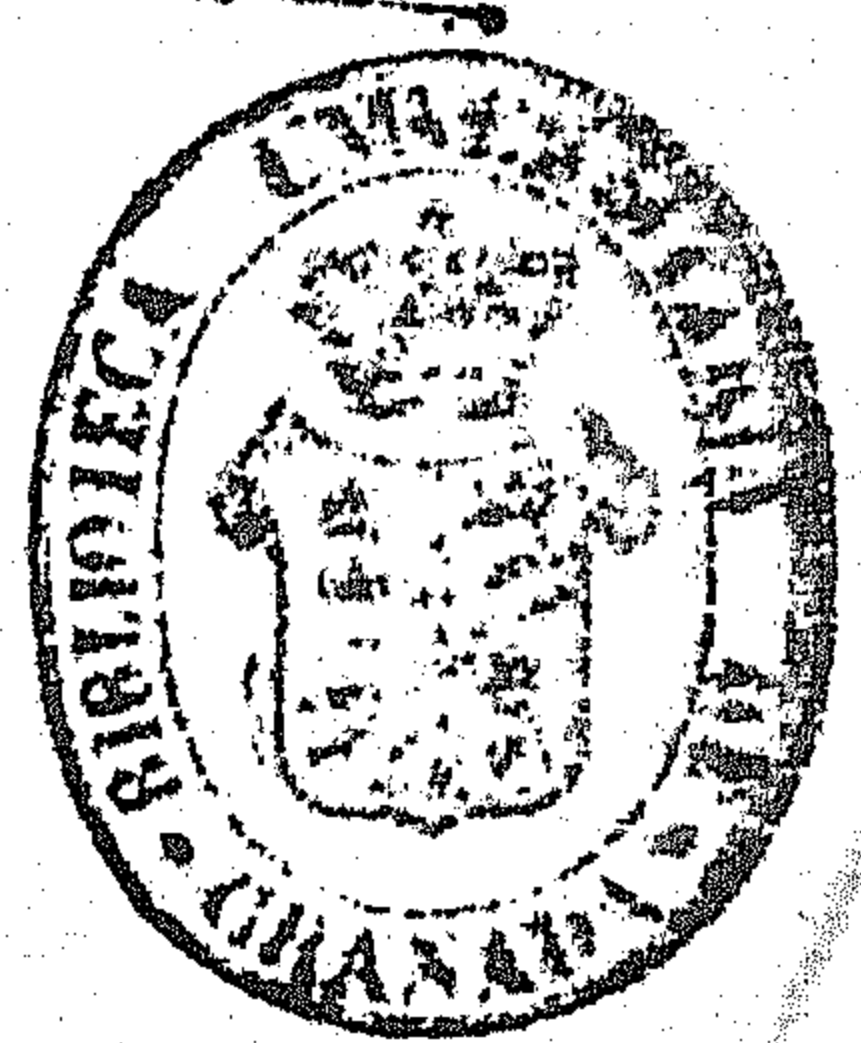
B.
R. 45 73

CANONIBVS
APOSTOLORVM, ET EPI-
STOLIS DECRETALIBVS PONTI-
ficum Apostolicorum, aduersus Magdebur-
genses centuriatores, Defensio, in quinque
libros digesta.

Ad Illustrissimum & Reuerendissimum D. D. Sta-
nislauum Hosium S. R. E. Cardinalem, &
Episcopum Varmiensem.

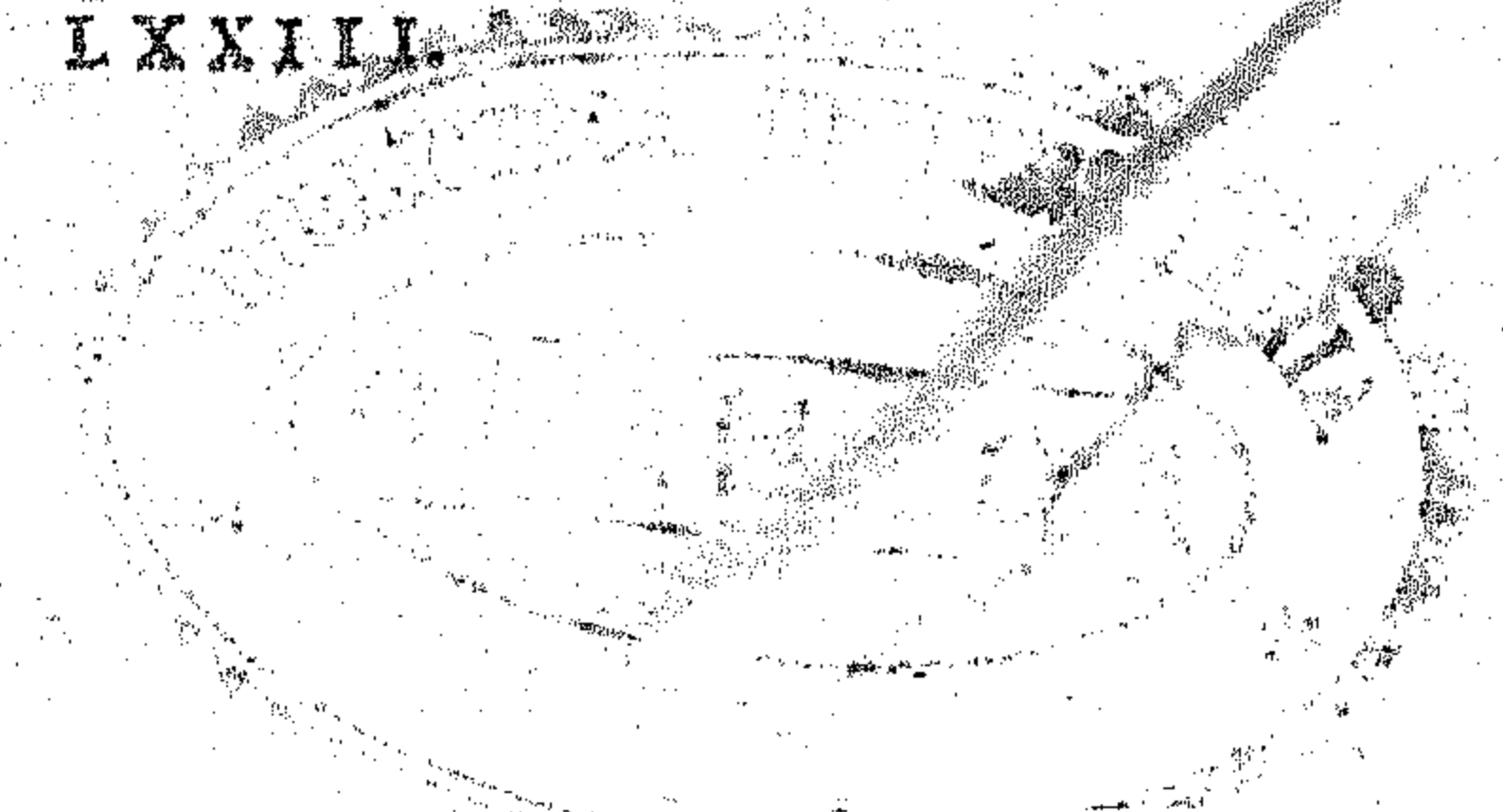
Francisco Turriano Societatis
IESV, auctore.

Nuper adiectimus triplicem indicem, capitum scilicet, verum
& locorum sacrae scripturae in his libris explicatorum.

LVTETIÆ,
Apud Sebastianum Niuellium, sub
Ciconiis, via Iacobæa.

M. D. LXXIII.

18. P. 51

Illustrissimo, & Reue-
RENDISS. D. D. STA-
NISLMO HOSIO S. R. E. CAR-
dinali, & Episcopo Varmienfi.

Franciscus Turrianus So-
cietatis I E S V.

 VI A neque semper, nec omnes, qui
ad utilitatem ecclesie vel alius seculis,
vel etiam hoc nostro scripserunt, Reue-
rendissime Domine, cui nominatim o-
pera sua dicarent, curasse videntur, nō
enim est hæc scriptorum lex, aut vice legis mos, fieri solet,
ut cum clarum & insigne alicuius nomen apparet operi
in scriptum, cui opus dicatum sit, continuo quidam tacita
quadam curiositate audire aueāt, quid causa in auctore
fuerit, ut dicaret: præsertim, si auctor huiusmodi dica-
tionibus alias in aliis libris suis non studuisse videatur,
ut nobis cum in seculo essemus, contigit. Quare, ut curio-
sis istis, & avidis, si qui erūt, principio satisfaciam, Libros
hos quinque, quos pro defensione canonum Apostolorum
& epistolarum decretalium Pontificum Apostolicorum
confecimus, ut tibi dedicatos emitterem, plura erāt, quæ
suaderent, primum quod cū ipse tanto studio nobilissimā
Germaniam tibi charissimam adiuvandi, eosque, qui in
ea à recta via maiorum suorum, miserabiliter à princi-
pio seducti, deflexerunt, ad lucem reuocandi teneris, ut
nihil magis cupias, nihil aliud te iam diu dies, ac noctes
solicitet, tu occurrebas maximè dignus hoc munere. cui-
us semper aures his beati Iacobi vocibus videntur un-

EPISTOLA.

dique circumsonare. Fratres mei, inquit, si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet, quoniã qui conuerterit fecerit peccatorẽ ab errore viã suã, saluabit animã eius à morte: & operiet multitudinem peccatorũ: & Iudas apostolus, vos autem charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis domini nostri Iesu Christi, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregans semetipsos, animales, spiritum non habentes. vos autem charissimi superadificantes vosmetipsos sanctissimã vestrae fidei, in spiritu sancto orantes vosmetipsos in dilectione dei seruate, expectantes misericordiã domini nostri Iesu Christi in vitã eternam. & hos quidẽ arguite iudicatos: illos verò saluate de igne rapientes: alius autem miseremini in timore, odiẽtes eam, quæ carnalis est, maculat am tunicã. Hoc tu hactenus strenue, & feliciter fecisti, & facis adhuc, libris tuis eruditissimẽ illis quidem, & uberrime, ac multa sermonis suauitate scriptis, qui alios quidem arguunt, cum ab eis legantur, legendo enim manifesta fiunt, sicut apostolus ait, occulta cordis eorum: alios verò saluant, de igne rapientes, qui enim ab hæresi eripitur, tanquam torris est erutus de igne, sicue propheta Zacharias de populo Iudaico in quo seruitutis Babylonica liberato dixit, quẽ nomine Iesu sacerdotis filij Iosedec significauit: sacerdos. n. pro toto populo secundum scripturã accipi solet, ut in eo ipso loco à beato Cyrillo interprete notatũ est. Cui nam igitur munus meorũ librorũ potius debebatur, quã tibi, qui in hoc studio defendẽdi aduersus Luteranos veritatẽ, tãto cum fructu, & laude iã pridẽ laboras? qui quod ego pro mea virili parte facio, idẽ multos alios ad hoc magis idoneos & pręparatos facere velles. Deinde cum libri tui catholice cõfessionis, &

Zach. 3.

EPISTOLA.

reliqui, quos pro defensione dogmatum catholicorũ præclare scripsisti, tãto studio, utilitate, et delectatione ubique legantur, ipse quoq; confidebã, si hi nostri libri in tuo nomine apparerẽt, & ad tui, tuorũq; librorũ studiosos profecti essent, libẽter ab eis legendos esse: auctoritatisq; plurimum, & commendationis ex tuo nomine eisde accessurũ. habes causas dedicationis meorũ librorũ. taceo reliquas, quas ab aliis intelligi malo, quã à me dici. in quo modestia tuã, & pudoris mei habita est ratio: ne si de tuis laudibus, & in nos meritis verbis facerẽ, tibi quidẽ multo plura, quam oporteret, cõtinuo dicere viderer: ego verò, neque si omnia libere dicerem, quæ dicenda essent, grate mihi satisfacere. Dicendũ nunc est. cur alij ante me canonicis, & epistolis Pontificũ patroni nõ extiterunt, ne aut illi officium neglexisse videantur: aut ego officiosior existimer videri velle: deinde quid istos ad negandũ canones apostolorum, & epistolas impulerit, ut unde eorum accusatio prodeat, & quo tẽdat, ab omnibus intelligatur. Legimus in euangelio Matthai & Marci, cum multi falsum testimonium aduersus dominum dicerent tacuisse eum & non respondisse ad ullũ verbum, idque, quia, ut Origenes contra Celsũ scripsit, vniuersa vita eius, & doctrina ipsa, quam tradebat, & qui eum audierant, & quacunq; fecerat, multo melius, & clarius loquerẽtur, et grauius, ac vehementius pro eo responderent. vnde interrogatus prius à põtifice de discipulis, et de doctrina sua, ego (inquit) palam locutus sum mundo: ego semper docui in synagoga et in templo, quo oēs conueniunt: & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos, qui me audierũt, quid locutus sim ipsis: ecce hi sciũt, quid dixerim ego. Cũ ergo ad nostram hoc doctrinam, ut cætera, scriptũ sit, merito profecto potest, & debet

EPISTOLA.

divini huius silentij imitatio eorum silentium excusare, qui cum essent alioqui multo magis, quam ipse sim, ad hoc apti, & instructi, haec tamen aduersus tam multa, & tā vana, & minime conuenientia Magdeburgensium Centuriatorum in Canones sanctorū apostolorum, & in epistolas pontificum apostolicorū testimonia nihil prorsus respondere voluerunt, non ob aliam causam, nisi quia ecclesia catholica per cunctum Orientem, & Occidentem apostolicis traditionibus, quae canonibus Apostolorū, & priscorū Pontificum epistolis plurimae continentur, omni tempore, & in conspectu omnium usa est: & usque in hodiernū diem utitur, quo nullum potest grauius testimonium iis ipsis canonibus, & epistolis dari, nec vlla eorum esse maior, neque firmiter defensio, nihil enim eorum, quae in canonibus, & in epistolis istis sunt, in occulto unquā fuit: sed potius semper factū est palam. Interrogēt ergo Magdeburgenses eos, qui audierunt, quid in his unquam aut reprehenderint, aut negauerint, aut nō probauerint? vel, si minus nostris credunt, dicamus eis, sicut scriptū est, interrogate patres vestros, & dicent vobis. nō dico, ut interrogent eos, qui nunc viuunt, quorum maior pars post Lucerum nata est, sed maiores suos, quae tunc in ecclesia Dei de sacris mysteriis ab initio traditiones? quae ministrorū ordinationes? quae constitutio rei ecclesiastica? quae doctrina fidei? quae disciplina vita? quae regula ad sciendū, quomodo oporteret, in domo dei, quae est ecclesia, ministros eius conuersari? Quid ergo, si illorum silentium & quidem imitatione euangelici exempli nō excuso solum, sed laudo, non cum ipsis nunc taceo? canonū horum, & epistolarum studiosissimus ego ex omnibus? minime: neque enim huius laudis cupidus sum: aut zelus meus ardentior quam ceterorum? ne id quidem: aut paratus

EPISTOLA.

magis & instructus ad recipiē dū hanc causam? nec hoc mihi sumo. Quae me igitur res praeter ceteros hoc impulit? Eccl. 3. tempus (inquit) salomon, tacendi: & tempus loquēdi. si enim ex causis iustis ratio loquēdi, & taceri opportune sumenda est, profecto qui iussus est loqui, ab eo, qui & sermonis & silentij eius potestatem habet, opportune ille quidē loqui iudicandus est. Quare ut illis, qui ante me tacerūt, fuit tacēdi tempus, quō saluo officio, tacere potuerunt, ita mihi tempus loquēdi est, cui, sicut apostolus ait, necessitas incumbit: ministratio .n. sermonis mihi cōmissa est, non quidē ut magis idoneo, sed ut ab alijs fortasse melioribus officiis, & grauioribus occupationibus magis vacuo. causa itaque huius mei officij in obedientia posita est tota. Sed forsūā querat aliquis quae res ad hoc oneris mihi imponendū adduxit. nō enim canonū & epistolarū auctoritas sine defensione laborabat, ut indigerent patroni opera: neque videri poterāt deserti canones, aut epistola, si nullus, qui accusatoribus responderet, extitisset. Quid .n. periculi erat? aut quā auctoritatē accusatio istorum habitura sine teste, sine ratione, sine argumento, sine coniectura? verū. at, quia nō omnī est scientia, sicut apostolus ait, nec rursus omnium est, posse non falli, alioqui non sic moneret apostolus, videte, ne quis vos decipiat per philosophiā & in anē fallaciam secundum traditionem hominis, secundum elemēta mundi, & nō secundū Christum, idcirco qui dixit per prophetā, tacui a saeculo, nunquid semper tacebo? cum tēpus adesse visum est, voluit, ne incauti & imperiti fallerentur, ut exiret alicuius sermo, & in vulgus emanaret, quo istorū cōmentā, machina & fallacia coargueretur. multi .n. diuersis temporibus haeretici extiterūt, qui cū testimonia, ut verisimile est, in ecclesiasticas apostolicarum regularum traditiones

I. Cor. 9.

I. Cor. 8.

Eccl. 3.

EPISTOLA.

PROV. 12.

SAP. 2. 6

quæ fuerint, nec inuenire possent, nulla enim inuenisse, aut obicisse legimus, tandem nouissimis temporibus ante paucos annos duo paria testiū velocitū iuxta prouerbiū Salomonis, & linguā iniquam habentū Magdeburgi surrexerunt ad dicendū falsum testimonium in ecclesiasticos, eosdemque saluberrimos, & necessarios canones apostolorū & in sanctissimas, atque omni sapiētia, & gravitate sententiarū, ac decretorū salutarū refertas apostolicorū pontificum epistolas. Si quis vero quærat, unde isti surrexerunt? ex quo consensu, aut grege? ex eorum sciat, quæ ab ortu sua disciplinæ omnes apostolicas traditiones, si possent, velut morte afficere, id est, omni auctoritate, & reuerētia spoliare, & obliuione delere decreuerūt, aliquid simile dicentes, ut est in sapientia Salomonis de falsis in dominū testibus prophetatum. Venite negemus apostolicos canones cum pontificū apostolicorum epistolis, quæ apostolicis traditionibus plena sunt: quia mutiles sunt nobis. & contrarij operibus nostris: & impropere nobis peccata legis euangelicæ, & apostolicæ: & diffamant in nos peccata disciplinæ nostræ. facti sunt in redargutionem cogitationum nostrarum: graues sunt nobis ad videndum, quoniam dissimilis est vita illorum: id est, quæ secundum canones apostolicos, & harum epistolarū decretales traditiones instituitur: & immutata sunt illorum, tanquam nigaces æstimati sumus ab illis. Nam si ergo, dixerunt veteres illi Iudæi, si sermones illius veri sunt. & tētemus, quæ ventura sunt illi, sic ab istis factum est. tētata est ab eis reprehēso, & criminatio canonum & epistolarum, quia inde istorū disciplina palam condemnatur. feceruntque hic, quod in epistola Iacobi fratris domini primus ausus est Martinus Luterus. Quia enim nō potuit illud pati, fides sine operibus

EPISTOLA.

mortua est, quo tam aperte hæretica sua opinatio de fide sola iustificante redarguebatur, totam epistolam reiecit: isti igitur, qui ab euangelio, quod praua sua intelligentia transuertere volunt, se euangelicos appellarūt, omnes traditiones non scriptas, semel negant. quos cum premimus, & ad traditionem, quæ per successionem presbyterorum in ecclesia, ut beatus Irenæus libro 3. contra hæreses ait, custoditur, prouocamus, eamque in antiquorum patrum libris indicamus, non iam corruptam esse dicunt, ut olim Cerinthus & Basilides ac Valentinus aiebant, cum ad eā similiter à catholicis prouocabantur, sed eam penitus repudiant: & corruptelam sanæ doctrinæ vocant. ac denique quæcumque in apostolicis scriptoribus ad apostolorum traditiones pertinent, ut sunt plurima tum in aliis, tum in canonicis, & epistolis præcorum pontificum, natos esse aiunt eorum auctorum, & inclinationes doctrinæ. Hinc ortæ centuriæ ecclesiasticæ historiæ capita 15. eorum eodem fontes, ac sedes eorum omnium, quæ describuntur, ac notantur, complexa, quas Matthias Flaccius Illyricus, & militia eius contubernales Magdeburg. composuerūt: & adhuc forte componunt: in quibus tria præcipua capita sunt omnium fere dogmatum Lutheranorum euericula de doctrina, de ceremoniis, & de gubernatione ecclesiæ, siue de ecclesiastica politia, ut ipsi loquuntur. Huc omnia, quæ in omnium ætatum auctoribus legere, & obseruare potuerunt, contulerunt, ita ut quæcumque cum doctrina, & disciplina sua discrepare videant, aut eorum auctores negent: aut, cum negare non audent, natos esse dicant eorum auctorum, & sanæ doctrinæ corruptelas. ut huiusmodi machinis arcem apostolicæ traditionis, in qua stamus, oppugnent: discipulisque suis, atque alumnis, quos decipiunt, suadeant, ea dogmata, quæ Catholici

EPISTOLA.

profidentur, neque fuisse ab initio: nec ea nos, ut predicamus, per multos testes audiuisse, sicut ad Timotheum Paulus scripsit. quod quidem in eos omnes, qui per verbum apostolorum in Christi crediderunt, convenire debet. quod enim ab initio, ut beatus Iohannes ait, auditum est, accessit est, ut in quibus permanet, per multos id testes auditum sit. quorum neutrum quadrat in novam Lutheri disciplinam, nec enim ab initio fuit sed heri, & nudius tertius: neque per multos testes, sed per Lutheri discipulos audita est. Itaque cum Lutherani traditionem sine scripto semper antea contempserunt, intellexerunt tandem Magdeburgenses cœnariatores ut acutiores planè & sagaciores, quanti ponderis, & auctoritatis ea esset, & conscientia conuicti, cum dissimulare non possent, in nulla re iam pridem maiore studio laborant, quam in scriptis eorum tenendis, reiciendis, & calumniandis, qui sanctos apostolos, aut eorum discipulos audierunt: & tanquam eorum successores ea, quæ ab illis acceperunt, & per sermonem eorum didicerunt, suis item successoribus, & illi aliis deinceps usque ad nostram ætatem tradiderunt. Hac enim traditione non scripta, ecclesiæ catholica per uniuersum orbem testimonia diuinarum scripturarum ob signat, ut Eusebius Cæsar. auctor eruditiss. in libris contra Marcelum Ancyra episcopum his verbis scripsit, ἡ ἐκκλησία τῶν περὶ τῶν γῆς ἕως περὶ τῶν τοῦ τῶν θεῶν γραφῶν μαρτυρίας ἐξ ἀγάφου παραδόσεως ἐπισφραγίζει. quare scriptura, & scripturarum testimonia, quæ hac ob signatione carēt, non possunt fideliter custodiri, sed adulterari potius necesse est. Hoc & qui huiusmodi scripturis sigillo traditionis carentibus utuntur, hi sunt ἱερόσυλοι γραμμάτων, dicamus nos sacrilegos pradones scripturarum: sic enim eos vocat Greg. Naz.

EPISTOLA.

qui iis inquit, quæ scripta sunt, sensum surripit. est ergo istorum consilium in centuriarum fabrica, negare testes omnium seculorum, per quos omnibus temporibus, & omnibus locis, utraque lingua Græca, & Latina tum legitimus sensus verbi dei traditus est nobis, & ab omnibus auditum: tum disciplina regula ecclesiastica, & ecclesiastica consuetudines apostolica traditionis omni memoria ætatum, in omnibus ecclesiis contestata sunt. ut autem facilius, ac probabiliore specie veritatis & auctoritatis hoc facere viderentur, novum genus historia ecclesiastica, accommodata ad fallendum scribere aggressi sunt, partim cum veris dogmatibus, partim cum pestiferis, & venenatis disciplina sua commentis permistum, & confusum, ut facere solent, qui mortiferam potionem porrigunt, in qua ordine suo de cuiusque seculi scriptoribus meminerit, ex quibus quæ esset tunc in ecclesiæ de singulis fides doctrina, & morum disciplina tanquam euangelici trapezita iudicium faciunt. ita ut cum auctores, de eo, quod ipsi profiterentur, taceat, verbi gratia, si de principatu pontificis Romani, aut de purgatorio non meminerunt, continuo concludant, non credidisse eos fuisse, alioqui meminissent: cum autem meminerunt, si negare eos non audent, nauos esse dicunt, & corruptelas. ipsi itaque Magd. diligenter testes nostros producunt: & eorum testimonia recitant: id est gladios nostros distringunt, & postquam in eos irruerunt, dicunt se nihil mali passos. quia, ut de patre eorum ait sanctus Iob, in stipulam versi sunt eis lapides fundæ: quasi Iob. 43. stipulam asstimant maleum: & derident vibrantem hastam. Quare quod nos facere oportebat, & sæpe facere soliti sumus, ut constet, audisse nos per testes omnium seculorum ea, quæ docemus: & ut Apostolus in epis. ad Col. 3. loff. præcepit, idē nos sapere, quod a principio, & in eadē

EPISTOLA.

Iob. 5.
Psal. 93.

Iud. 7.

regula fidei & ecclesiastica disciplina, permanere, hoc Magdeburg. nutu atque providentia dei faciunt, ut efficiatur in eis, quod idem dominus per sanctum Iob dixit. *Comprehendam sapientes in astutia eorum: & iterum novit dominus cogitationes eorum, quoniam vana sunt.* ita factum est, ut sicut in libro Iudicum de Madianitis & Amalechitis scriptum est, miserit dominus gladium in omnibus castris Luteranorum: ut Magdeburgicas centurias legendi nutu se cade trucidarent. *Quandiu enim Lutherani nubem testimoniorum nostrorum non videbant, quam Centuriatores isti studio, & labore diuturna lectionis ex omnibus saculis a principio euangelii in Centuriis suis coegerunt, facilius eorum profanae vanitates, & fallacia latere, & dissimulari poterant. nunc vero facti sunt tanquam sorices, ut in proverbio est, iudicio suo pereuntes.* Referant igitur Lutherani Magdeburgensibus suis gratiam, per quos consilio dei factum est, ut ipsis testimonia omnium aetatum recitantes, Apostolici sensus scripturarum, & ecclesiastica Constitutionis, ac disciplinae traditio, quae in ecclesia custoditur, omnibus hominibus palam ostensa, & demonstrata sit. Pulchros ergo patronos Lutherani repererunt, qui vel eo se ipsi argumento, conscientia constricti, produunt, & reos faciunt, quod, cum nullum alioqui testem suum in Centuriis producant, per singulos tamen centenos annos, id est, per singula secula diligenter colligunt nostros, qui contra ipsos testimonia dicant: ut eos postea tanquam fictos impudenter reiiciant: vel tanquam corruptos, temere refellant, quo quid dementius fieri potest? *Quis enim illum reum sanae mentis esse credat, qui cum nulli, qui ipsi testimonium tribuat, reperire queat, in indagandis, & colligendis aduersum se testibus laboret: ut repertos, & ad dicendum testimonium a se vocatos,*

EPISTOLA.

sua tantum auctoritate postea refutet? *Quare hoc solum operis, & negotij reliquerunt tum iis, qui legendi eorum Centurias decipi nolint: tum iis, qui vel iam deceptos, ex errore eripere, vel, ne alij in errorem inducantur, praecavere studeant, nempe ut videant intentis, ut dici solet, oculis, quam sine iudicio, ac nulla ratione testes nostros respiciant. nostrorum enim testimonium gratissima confirmatio est consuetudo omnium ecclesiarum, & omnium saeculorum. quae cum aliunde, quam ex Apostolorum traditione profecta esse non possit, & si testes negent, consuetudine tamen certissimo teste, qui negari nulla malitia potest, eos convincimus. Quare tametsi Apostolici canones a Clemente Romano monumentis litterarum proditi nunquam essent, & epistola Pontificum Apost. adhuc ignorarentur, tamen ecclesiastica regula s. Apost. & epistolarum decreta ex Apostolica institutione deducta, nihilominus in more maiorum, & in consuetudine ecclesiarum fuissent, quam nunc sunt. ut quod sigillatim de canonibus lib. primo, & de decretis epistolarum pontificum Apostolicorum extremo libro fuse docebimus. Nihil itaque ad summam causam, & propositi sui Magdeburgenses canones, & epistolas negando profecerunt, quorum consilium erat, traditiones Apostolicas delere. etenim si res gesta, inquit Callistratus iurisconsultus, sine litterarum quoque consignatione veritate factum suum praebeat, non ideo minus valebit, quod instrumentum nullum de ea re intercessit. Huc etiam pertinet, quod ait Doctissimus auctor Tertull. in libro de Corona militis. Nihil interest, utrum consuetudo, quae idoneus testis est traditionis, scriptura, an traditione consistat, quando & legem ratio commendat. porro, inquit, si lex ratione constat, lex erit omne, quod ratione constiterit, a quocumque productum. neque tam que-*

EPISTOLA.

rendus est auctor, quam auctoritas consuetudinis, cuius est, inquit idem, traditio inuentrix: ratio confirmatrix: fides obseruatrice. ex qua Tertulliani Oratione facile iam intelligi potest, quam nunc accusationem in iudicium afferant Magd. & quam nos defensionem. illi enim consuetudinem a S. Apostolis institutam, & traditam, quam nos habemus, & ecclesia Dei habent, Apostolicis regulis, & decretis per epistolas Pontificum Apostolicorum denunciatis, & aditis utendi. accersunt: ecclesiarum fidem, qua illa semper seruauit, criminantur: rationem, in qua consistunt, omnia in ecclesia honeste, & secundum ordinem faciendi, arguunt nos contra, hac omnia defendimus, non quod defensionem propter se requirant, quae enim perenni, & contestata veritate fundata sunt, laedi non possunt: sed ne ignari decipiantur: & ne imitatio exempli periculosa negandi hac, & alia huiusmodi, aliis prodatur. Ad omnia ergo, quae in canones Apostolorum obiecerunt, ita, ut spero, primo libro respondebimus, ut omnibus pateat, nihil aliud ea esse, quam commenta, & calumnias: eisque vel ignorantiam, vel malitiam accusatorum manifeste redargui. atque hoc solum eos velle, ut quales ipsi sunt, tales nos, si assequi possint, appareamus, id est, sine vlla ordine, sine vllis legibus ecclesiasticis, sine vllis regulis, a S. Apostolis derelicti, & ad illa tempora reuocati, de quibus scriptum est, in illis diebus non erat rex in Israel, sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat: ut iam non opus sit scire, quemadmodum, ut Apost. praecipit, omnia apud nos honeste, & secundum ordinem fiant, quod quidem sine canonum scientia cognosci non potest. Quia vero non satis est aliena refellere, sed propria etiam probare: opus est, secundo loco eosdem canones Apost. tum firmissimis, & permultis

EPISTOLA.

testimoniis veterum conciliorum, & patrum sanctorum, tum rationibus, & argumentis probabimus. Deinde reliquis 4. libris eodem ordine ad omnes reprehensiones, quas epistolis Pontificum Apostolicorum opposuerunt, sic item, ut confido, responsum erit, ut responsione non solum leuitas, imò vanitas earum coarguatur, sed grauitas, antiquitas, & vera, ac solida auctoritas epistolarum demonstretur. id quod extremo loco tota iam accusatione à Magd. perorata, & à me conuicta, uberius fiet, pluribus testimoniis citatis, multis rationibus, & documentis ostensis, ac plurimis coniecturis. & iudiciis inuestigatis. Quia vero sunt quidam ita difficiles, & morosi, ut nihil illis satisfaciatur, admonendi sunt isti, cum ea, quae contra dicuntur, refellimus, non tam quæri oportere, quid rursus ex aduerso, utcumque responderi adhuc possit ab iis, quibus nihil satis est, quam considerate expendi, quid cum ratione possit. non enim is existimandus est potens esse ad arguendum eos, qui contradicunt, qualem Apostolus requirit, qui arguendo efficit, ut nihil contradicatur: sed ut nihil recte contra dici queat. sic enim iste obtinuerit illud ἀνεξελεγκτόν, quod diuinus Dionys. à Sopatro poscit, dicamus nos pluribus verbis, quando uno non possumus, non posse redargui, quod dicatur. Neque rursus si non omnibus de veritate canonum Apostolorum, & epistolarum Pontificum Apostolicorum disputatione vlla tandem persuasum erit, continuo non erit demonstratum. Dicendum enim est quod beatus Petrus dixit, cum vellet confutare quod Simon falso contendebat, non posse, qui impius esset, verum somnium videre. καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ψεῦδος ἔστι, καὶ οὐκ ἐστὶ τὰ τὰ ἀγράφας ἔπισημαίνοντα δειξάμενος δύναμις, πείσαι δὲ ἔκ ἐπαγγέλλομαι. ὅγδ' ὡρὸς ἔρωτα μοχθηρῶς νεύσας γυναικὸς

EPISTOLA.

Ex lib. 8. al-
terius ad-
tionis Reco-
gnitionum
Clem.

εἰς ἑτέρας χεῖρας τὰ πάντα χαλῆς συμβίωσιν νόμι-
μων τὸν ἑαυτῶν ἔμετατίθησι νῦν, ἐρίοτε ἢ ἑαυτοῖς
συνειδότες τὴν κρείττονα, προελημμένοι, ἀγα-
πῶσι τὴν χείρονα. τοῖς τὸν τι καὶ σὺ πείσχων ἀγ-
νοεῖς. interpretemur nos latine, falsum, inquit Petrus,
est hoc, idque ex iis, quae scripta sunt, & quae non sunt
effici, demonstrare quidem possum: persuadere vero ita es-
se, non promitto. Qui enim ad amorē mulieris turpis, &
fœda se inclinavit, non traducit animum suum ad vi-
uendum ex lege coniugali cum alia, licet ex omni parte
pulchra. quinetiam interdum non ignari, quae sit melior,
amore ante occupati, peiorē diligunt. hoc tibi Simon im-
prudenti accidit. Vereor, ne hoc ipsum nunc Magdebur-
gensibus & aliis Lutheranis eveniat, ut amoris sectae suae
anticipatio non sinat transferri eorum mentes ad contem-
plandam meliorem formam Apostolica disciplina, quae
in canonibus Apost. & epistolarum Pontificum Apo-
stolicorum decretis continetur, quibus uniuersus status
ecclesiae ceu nervis quibusdam colligatur, sed tempus est
iam Stanislæ Hosi Card. lectis. & Domine venerande,
ut propositum aggrediamur.

SVM. MAE CAPITVM
PRIMI LIBRI.

- Cap. 1.** Responsio ad ea, quae Magdeburgenses Cen-
turiatores in proœmio accusationis Canonum Aposto-
licorum in eos obiiciunt: & defensio Canonis 17. de se-
cundis nuptiis ordinando Clerico prohibitis, & expla-
natio loci Pauli ad Titum de continentia sacerdotum, Colla-
tis locis scripturae, & examinata proprietate & consuetudine
verbi continentiae in scripturis. fol. 1. a
- Cap. 2.** Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic
Canon interpretes sit loci Pauli de cœlibatu sacerdotum, &
diaconorum. item interpretatio loci Pauli de potestate mulie-
rem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & col-
latione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum. fol. 6. b
- Cap. 3.** Defensio Canonis Apostolorum 48. de quadragesima ie-
iunio, & quartae, ac sextae feriae. Et quomodo Dominus no-
ster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia indixerūt:
& ieiunia indicta seruat ecclesia per uniuersum mundum.
Et quomodo conuincatur, nō pertinere ad delictum ciborum,
quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, nemo vos iu-
dicet in cibo, & potu, &c. & quid in historia Salisburgensium
Archiepiscopi pro religione indicendi ieiunia legatur. fol. 8. a
- Cap. 4.** Defensio Canonum Apost. de nuptiis, quos Magdebur-
genses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Cano-
nis 5. ex vi verborum, & collatione scripturae Pauli: & quo-
modo conuincantur Magdeburgenses ignorare, quae sint &
dicantur pugnantia. item defensio aliorum duorum Canonū
de ieiunio, quos falso tradunt pugnare inter se. fol. 10. b
- Cap. 5.** Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Mag-
deburg. volunt non esse excommunicandos: & quomodo con-
uincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantē:
& quomodo non sint leuia, vt Magdeburg. falso putant, quae
in Canonibus Apostolorum poena excommunicationis sancita
sunt, vt illud, nō abstinere à sanguine, & suffocato. item ieiu-
nare die Dominico, & die sabati in ecclesia Orientis, & non
ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad profanos vsus adhi-
bere. fol. 13. a. b
- Cap. 6.** Defensio Canonis Apost. tēpus praescribentis agenti pœ-
nitentiæ, & de exemplis in scriptura sancta, eiusmodi prescri-

- ptionis temporis ad agendum penitentiam. Et cur Episc. presbyter, & diaconus pro crimine deponantur tantum, & non excommunicentur: & de antiquis p. trinitus, qui hunc Canonem de deponendis clericis, & non excommunicandis secuti sunt fol. 16 b
- Cap. 7. Defensio Canonis de celebratione pasche ex Apostolica traditione profecti, & quid de hoc festo Synodus Nicena decreverit: & quem modum non solum sine scripto traditus sit hic Canon à sanctis Apostolis, sed etiam per Epistolam Pauli ad Coloss insinuat, & de Audianis pascha cum Iudeis celebrantibus, & constitutionem Apostolorum de celebratione pasche male interpretantibus. fol. 19. a
- Cap. 8. Defensio Canonis prohibētis fieri Clericos fidei iussores: & quid B. Cypri. de Clericis tutoribus, vel cura oribus scripserit, item Canon Synodi Nicene, ne Clerici sponsiones pro illo faciant: & quid scholasticis Grecorum nota: unum sit in hoc Canone de duplici significatione verbi ἐγγυαζομαι, quod spondere significat. fol. 21. a
- Cap. 9. Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, ut Episcopus non faciat extra Diocesim suam ordinationes Cleric. & demonstratio ex scriptura, quod essent tempore Apostolorum termini Diocesim assignati Episcopis, qui tunc erant. & de qua ordinatione loquatur Canon Apost. & de qua beatus Cyprianus quod quidem Magdeb. non distinxerunt. fol. 23. a
- Cap. 10. Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: & que sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonem, & que etiam ratio, & de necessitate, & utilitate habendi huiusmodi Synodo singulis annis secundum rationem, & scripturam, & pristinam consuetudinem fol. 24. b
- Cap. 11. Responsio ad ea, que à quibusdam obiici, vel potius queri solent in extremo Canone Apostolorum de euangelio Ioannis, utrum ante mortem Clementis imò Beati Petri scriptum sit. & qui modo intelligendum, quod est in Canone Apost. 19 penitus à communione absconditur, ut Simon Magus à me Petro, item de tertio lib. Mac. ab. & de lib. Actorum Apost. ubi, & quomodo à Clem. Rom. ant. lib. Canonicos relatus sit. fol. 26. a. b
- Cap. 12. Responsio ad id quod Magd. obiiciunt, reperiri Canones Apost. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Calcedonensi: & quomodo hoc ipsum auctoritatem Canonum Apostolorum magis confirmet. & de 16. capitulis Epistolæ Innocentij

- primi, collatis canonibus Apostol. unde illa ducta sunt, id quod Nicena Synodo in quibusdam ex his capitulis testante. fol. 30. b
- Cap. 13. Quomodo, & qua forma, quibus ve nominibus Canones Apostolorum in decretis sanctorum patrum, & veterum Conciliorum citari soleant. Ac primum de Nicena Synodo, quos Canones Apostolorum citet, ita ut negari non possit, quin eos citet. fol. 34. a
- Cap. 14. De Canonibus Apostolorum renouatis, & interdum citatis in Antiochena Synodo, & unde id constat, item quomodo, & ubi Synodus Ephesina Canones Apostolorum citauerit nomine Apostolorum. præterea de Canonibus Apostol. citatis in Synodo Calcedo. Gangrensi, & Carthagin. 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursus de Canonibus citatis nomine Apostolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Constantinopol. post illam priorem 8. item in Synodo Romana sub Greg. 7. & in Synodo Triburiensi, ac postremo in Tridentina. fol. 38. b
- Cap. 15. De testimonio quod sexta Synodus canonicus Apostolorum in tertio Canone tribuit secundum confessionem Magd. & quomodo illud eludant ridicule, & responsio ad id, quod ex Leone 9. obiiciunt, & de 50. capitulis, que ab eo feruntur approbata, & de libro apocrypho Canonum Apostolorum apud Gelasium: & de canonibus Apostolorum à beato Gelasio in epistolis, & decretis suis citatis, item de beato Isidoro, quid ille de canonibus Apostolorum senserit, & quid de eo respondendum sit Magd. fol. 46. b
- Cap. 16. De 70. sententiis Apostolorum in epistola Zepherini, ubi, & quando sint à Sanctis Apostolis sancite, & qui usus, & officium earum, & responsio ad ea que Magdeb. in epistola Zepherini obiiciunt, & in sententiis istas 70. de quibus in epistola Zepherini scriptum est. fol. 51. a. b
- Cap. 17. Responsio ad ea, que in epistolam Zepherini obiiciuntur, ac primum de genere sermonis, deinde de non coherentibus, postea de testimoniis scripture temere citatis, & de rationationibus ineptè confectis, deinde de manifeste falsis. fol. 55. a
- Cap. 18. Responsio ad alia crimina, que adhuc in epistolas beati Zepherini Centuriatores obiiciunt, que ad historiam illorum temporum pertinent, in quibus errasse manifeste conuincuntur, & quomodo Demetrius Alexandria Episcopus, ex Apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicena, cognoscere potuit principatum Episc. Rom. Item respon-

sio de forma gubernationis ecclesiastica ex Patriarchis vel primatibus, & Episcopis, quam tempore Zepherini fuisse negant: & de tempore, quo datae sunt litterae, & ite responsio ad ea qua secundum analogiam fidei se aiunt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo, & aliis, quos obiiciunt, non vidisse Epistolas Zepherini, & de cap. Si Romanorum dis. 19. quod in epistolam Zepherini, imò in epistolas omnium veterum pontificum obiecerunt. fol. 58. b

Cap. 19. Quomodo ipsa epistola Zepherini convincat, antiquiores has epistolas Hieronymi etate, id est ante annos mille ducentos, & amplius scriptas esse, & quomodo in his epistolis tanta antiquitatis Canon Apost. 74. citetur. fol. 62. a

Cap. 20. Quomodo liceat 70. sententias Apostolorum, quas Zepherinus dixit, redigere ad numerum 85. canonum exemplo Synodi Nicenae. quem canonem 5. unam sententiam dixit duobus canonibus Apost. contenta. & demonstratio huius rei multis exemplis. fol. 63. a

Cap. 21. Testimonia alia multa antiquorum de canonibus Apostolorum Iustiniani Imperatoris, id est ecclesiae Catholicae illius temporis, Basilij, Clementis Romani, Eusebii Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphani, Anastasii Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarasii Constant. beati Ignatii, Augustini. Item testimonia aliorum, qui Canones Graece composuerunt: & qui latine, & veterum Imperatorum catholicorum qui eos religiosissime servarunt: praeterea Photii Constant., Bonifacii Apostoli Germaniae, Dionysii Areopagite. Postremo beati Petri, & de Canone Apostolorum non ieiunandi sabbato, & Dominico. fol. 64. a

Cap. 22. Testimonia veterum Pontificum Apostolicorum sententias canonum Apostolorum frequenter citantium, & quibus in locis Anaclei, Alexandri, Eleutherii, Sixti, Marcelli, Eusebii, Iulii, collatis sententiis citatis cum ipsis canonibus. fol. 73. b

Cap. 23. Quomodo ex canonibus Apostolorum manarint postea accessiones legum ecclesiasticarum, veluti supplementa canonum Apostolorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de canonibus Apostolorum in epistolis pontificum citatis Innocentii primi, Leonis magni, Aniceti, Ca-

lixii, Lucii, Eutychiani, Damasci, Nicolai primi, Leonis 4. Ioannis 8. Caelestini, Antheri. fol. 80. a. b

Cap. 24. De canonibus Apostolorum quos Magdeburgenses, se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similibus canonum: & quid ipsi Magdeburgenses addiderint in summis canonum, siue rubricis, quas vocant, a se appositis secundum suam disciplinam ut de lingua vulgari, & non ignota utenda ad populum: & confutatio huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificiis, seu de Missa quomodo convincantur Magd. addidisse hoc, & de administratione caena dominica, quid etiam ibi addiderint, & quomodo addidisse convincantur. fol. 85. a

Cap. 25. De quibusdam canonibus Apostolicis Synodi Antiochena Apostolorum, repertis in Bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Salvatoris, & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentii primi, quod Apostoli Synodum Antiochia celebrarint. fol. 91. a

Cap. 26. Quae ratio necessaria fortius multis testimoniis canones Apostolorum defendat, & de comparatione status ecclesiae cum navi, & legum ecclesiasticarum cum legibus navalibus, & quibus in locis de legibus ecclesiasticis Apostolorum Paulus significaverit: & quid contra omnem rationem negat, qui Apostolorum canones negat. fol. 94. a. b

Cap. 27. Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasticarum, & de necessitate earum, & de primis ecclesiae legislatoribus, & de nominibus canonum, quae eorum vim, & vim declarant. & quomodo quae Plato divinae de officio perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto docente intellexerunt, & servauerunt, & de iis, quae in libris Clementis de constitutionibus Apostolorum continentur, cum iis collatis, quae Paulus in epistola ad Colossenses notavit, & distinxit, & quae testimonia scripturae sint, disposuisse Apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, id est, canonibus. fol. 96. b

Cap. 28. De Synodis, quae ad exemplum Apostolorum canones ediderunt, & de Apostolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille à quodam Constantino relatis, item quibus rationibus constet gubernationem ecclesiarum ecclesiasticis legibus Apostolos constituisse. Et cur Apostoli canones sine scripto tradiderunt, & de dispensationibus

canonum Apost. & quomodo iuste ab iniustis distinguantur, & quid de eare Ectychianus Pont. & Igmarius Rhem scripserint. fol. 100. b

Cap. 29. Quomodo ex eo, quod Magdeburgenses in prima Centuria confitentur, & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinari, ac decori datas esse ab Apostolis, item sigillatim de quibusdam canonibus Apostolorum, quos ex loco Apostoli ad Corinthios necessario concluditur, ab Apostolis traditos esse, & unde nati sint canones isti, & qui eorum finis, & usus, rursus sigillatim de aliis canonibus Apostolorum pertinentibus ad locum Apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacre Eucharistiae, rite celebrando, & quid in eo Corinthii peccarent auctore Cyrillo, & quomodo id Paulus, & canon Apostolorum correxerit. Cur Apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos postea Synodi consecrante, tanquam ecclesiae necessarios, ediderunt, non composuerunt. & de exemplo Platonis rationi consentaneo, & quorsum spectent leges ecclesiasticae instar legum ciuilium, & quid de eo diuinus Plato scripserit, & quomodo qui canones Apost. negare audent, plus Platoni, id est, rationi naturali, quam Apost. ab spiritu sancto eruditus tribuant. fol. 104. b

Summae capitum secundi librum.

CAP. I. De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum cum Apostol. obiciunt, styli, argumēti, & materiae: & de charactere epistole prima Clementis collato cum charactere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. fol. 112. b

Cap. 2. De ineleganti sermone, qui contra epistolas obicitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis auctoribus notato, & de vocabulis, quae Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alioqui eruditus in studiis humanitatis, & de vocabulis vulgaribus, quibus usus est Clemens scriptor elegantissimus. fol. 114. b

Cap. 3. Responso ad reprehensionem interpretationis in epistola Anacleti, Cephas, id est, caput: de consuetudine scripturarum in mutandis obsequiis verbis in clariora secundum usum vulgi, & de consuetudine ecclesiastica, & antiquissima similis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione Gregorij

Naz. & quomodo Dionysius Areop. & Optatus Afr. similiter interpretati sunt Cephas, & de simili interpretatione aliorum verborum apud magnos, & antiquos auctores. fol. 110. a

Cap. 4. Responso ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis. Super hanc petram, id est, super Petrum, vel sedem Apostolicam, & de interpret. illius loci, Tu autem conuersus confirma fratres tuos, & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide in epist. ad Galat. & quomodo Paulus fidem Euangelij quod predicabat, cum fide Petri contulit ad firmandum fidem suam: & de traditione Apost. conferendi fidem cum Pontifice Rom. per Synodicas litteras ad eum & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam. fol. 124. a

Cap. 5. De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in actibus Apostolorum c. 15. & quomodo Iacobus fidem suam firmaverit sententia beati Petri, & quomodo non Simon legendum est ibi in Actibus Apostolorum, ut Chrysostomus, & Graeci legant, sed Simon, ut latini meliora exemplaria Graeca secuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in lib. 6. de constitutionibus Apost. & quid Tertull. de Petri sententia illi Synodo Hierosolimitana scripserit, & quomodo omnia concilia imitata semper fuerint illam formam firmandi sua decretis. fol. 129. a

Cap. 6. Quomodo ex L. cis scripturae sanctae de confirmandis fratribus in fide per Petram concludatur super Petrum edificatam esse ecclesiam, & quomodo qui Petrus proprie vocatus est, idem quoque Petra translata secundum consuetudinem scripturae dictus est, & de comparatione promissionis factae Abrahae cum promissione facta Petro & de testimoniis veterum patrum Graecorum, & Latinorum, qui sic interpretati sunt, super hanc Petram, id est, super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius, Alexandr. Hippolytus, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes, Ceramens, Basilius, Chrysost. & alii. fol. 133. a

Cap. 7. Quomodo Anacletus non scripserit super hanc petram, id est, super Ecclesiam Romanam, ut Magd. burgenses sinxerunt, & quomodo, ex eo quod ecclesia catholica edificata est super Petrum necessario sequatur ecclesiam Rom. cui praest successor Petri, esse principem omnium ecclesiarum, & quomodo non credit unam ecclesiam catholicam iuxta Symboli, qui non credit unam determinate, unam rursus determinate

- non credere, qui caput eius pontificem non credit. fol. 140. a. b
- Cap. 8. Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripturae ex Genesi tanquam violenta, ubi redarguuntur Magdeburgenses de mendacio, & ignorantia, & explanatio loci sapientissime, & accommodatissime allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quarta, & in epist. Thelephori. ubi etiā redarguuntur Magdeb. de ignorantia, & malitia. fol. 141. b
- Cap. 9. Quomodo quod Eleutherius ad Episcopos Gallie scripsit, commississe eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexerunt Magd. falso existimarunt primatui ecclesiae Rom. repugnare, & quomodo intelligendum sit, ex ipso Eleutherio intelligi & ex iis, quae Greg. Naz. de S. Athanasio & Cypriano in eorum epitaphis scripsit, & ex epistola Ioannis Hierosolymitani Patriarchae ad Theophilum Alexand. & ex S. donii Apollinaris sensu de inscriptione epistola Clem. ad Iacobum. fol. 143. b
- Cap. 10. Responsio ad id, quod obiiciunt, quomodo Anacletus citet litteras Clemēis cum sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Ireneo & Eusebio, & quemadmodum intelligendum sit, quod tam varie de successione Clementis à variis scriptū est, ut alii secundum post Petrum numerent, alii tertium, alii quartum, & de Lini morte viuentē Petro: & quare à quibusdam antiquis auctoribus praetermissus est Anacletus in describenda successione Pontificum. fol. 146. b
- Cap. 11. Responsio de formulis citationum, quas obiiciunt, haec ab antiquis, haec ab Apostolis, haec à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post Apost. tempore illi pontifices scripserint: & quomodo Centuriatores nō intellexerint, quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quare Patres vocauerint. fol. 148. b
- Cap. 12. Responsio ad id, quod obiiciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia nō scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis, non refutent dogmata haeticorum, non scribant consolationes martyrum, & quomodo aperte mēiti sunt Magdeburgenses subiectis exemplis demonstratur. fol. 149. b
- Cap. 13. Responsio ad ea, quae dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primū ad id, quod obiicitur de morte Iacobi ante mortē Petri: & quomodo Clemens epist. transfigurauerit in personā mortui, & quae causa, & utilitas huiusmodi transfigu-

- rationis personae, & quomodo sit visitata in scripturis sanctis, & in magnis, & antiquis auctoribus, & quomodo inducere, Apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apost. quos Clemens in persona eorum scripsit, simile sit, ut scribere ad mortuum: & quomodo utrunque ad imitationem personae pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: itē quomodo Clemens Iacobum vocauerit Episcopum Episcoporum, & regentem omnes ecclesias. fol. 151. a. b
- Cap. 14. Responsio ad illud in epistola Clementis, quomodo Petrus dictus sit primitiae electionis Domini, cum prius Andreas ad Christum venerit, & in quo consistat ratio primitiarū secundum scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelata: & quomodo propter excellentiam fidei meruit fieri primitiae electionis Apostolorum: & quomodo in eadem epistola Clemētis dictus quoque sit idem Clemens primitiae gentium, cum prius fuisset conuersus Cornelius Centurio: Item responsio de nota infamiae, quomodo non tantum civilis, sed canonica pena etiam sit, & de tradendo curiae seculari. fol. 160. b
- Cap. 15. Responsio ad illud, quod obiicitur ex epistola Clemētis, quod Petrus potuerit integre seruare praecipuum, & quomodo non hoc intellexerunt Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philippenses nō appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulo ante mortē scripta, non meminit Clemētis successoris sui. fol. 164. a
- Cap. 16. Deinde ad illud Petrus 1. cap. 5. de gradibus Episcoporum non meminit, sed tantum presbyteros nominauit, & quomodo de gradibus Episcoporum per traditionē sine scripto acceperit ecclesia, & quomodo id per scripturam probetur: & de loco Epistola Pauli ad Titum, Constitue presbyteros per ciuitates, sicut constitui tibi, & quomodo Clemēs potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebant omnia communia. fol. 165. b
- Cap. 17. Responsio ad ea, quae obiiciuntur de oleo sacro & de mystica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui auctores Iustino, quem Magdeburgēses requiebāt, antiquores de his meminerint, & de transubstantiatione, quam in Iustino falsa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philosophiae diuinæ, & humanae. fol. 172. a
- Cap. 18. De Apostolica traditione mystica vnctionis baptizato-

rum, quæ confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere testamento, auctore Cyrillo Hierosolymitano, & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit. & Esaias propheta uerit, ex eodem Cyrillo auctore: & cur Satanas persuaserit Lutheranis negare hoc sacramentum, & quid hoc ipsum sacramentum operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum pertinentibus: & quomodo eos, qui hoc sacramentum acceperunt, varie appellet idem Apostolus, uictos, signatos, confirmatos, perfectos: Itē demonstratio ex prophetia Esaiæ, quod scripturam necessario negat, qui hoc sacramentum negat. fol. 175. a

Cap. 19. De consecratione ecclesiarum ad orationem, & sacra operanda ex Paulo, & euangelio, & Esaiæ, & quomodo qui consecrationem ecclesiarum negat, idem scripturas negat & cogatur. Item quomodo id ipsum ex libro 2. Clementis de constitutionibus Apost. proberur secundum consuetudinem scripturæ sanctæ ex nominibus templi, quæ in testimonium consecrationis factæ usque in hodiernū diē seruantur. fol. 179. a b

Cap. 20. Quomodo consecratio ecclesiæ necessario demonstratur ex prophetia Aggei collatis consequentibus, & ex iis, quæ Salomon dixit in consecratione templi, & quid sanctus Maximus de ecclesiis dicat, & de ritu multiplici consecrandi domos Dei ex luone Episcopo Carnotensi. fol. 183. b

Cap. 21. De impositione libri aperti euangeliorum super caput eius, qui ordinatur Episcopus, quam Magd. accusant, qui auctores Apostolici meminerunt: & quid in enigmate significet auctore Dionysio, & quomodo ipsa significatio, ac theoria satis declaret Apostolicæ traditionis esse hunc ritum: & quomoda nature, & scripturæ repugnet, qui eum negat, & quomodo Lutherani sint contentiosi, dum consuetudines ecclesiæ negant. & quid hoc uerbum contentiosi significet ex Philonis obseruatione, item quando Apostoli ordinati sunt Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti super caput eorum impositi. fol. 188. a b

Summæ capitum tertij libri.

CAPI. Responsio ad id, quod obiicitur contra decretum de appellationibus ad sedem Apostolicam, quemadmodum illi sacula Pontificum Apostolicorum, & ueritati, quod Magd. negant, congrueret: & quomodo de falsitate redar-

guatur, quod iidem sinxerunt, refutatum esse Primatum Rom. in Synodo Carthageniensi. Quomodo intelligendum sit, quod est in Synodo Carth. ne Episcopus primæ sedis appellatur universalis, & quare Africani decretum de appellationibus recipere uolebant, quamuis primatum concederent. fol. 193. a

Cap. 2. Responsio ad id, quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quod non citasset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodo redarguantur de falsitate. Rursus quemadmodum Patres Africani Primatum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus in conc. Carth. 3. recepto, & de canone 92. concilii Africani, quem Magd. obiiciunt, & quomodo canon conc. Carth. 3. cōuincat, non esse illum accipiendum, ut à Magd. contra decretum de appellationibus accipitur. Quid intersit inter Lutheranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Synodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodo inde sumpti sunt canones Niceni à Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicensis concilii in concilio Carthag. ex Niceno recitati. fol. 198. b

Cap. 3. De sexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodum in eo summa potestas Pontificis necessario contineatur, & Apostolicæ ius ecclesiasticæ prouocationis ad eum: & quomodo ex 34. canone Apostolorum, & ex epistola 3. Sancti Anacleti canon ortus duxerit, & de interpretatione euidenti eiusdem Canonis Sexti, & quid uerbum $\eta\rho\sigma\beta\epsilon\alpha\upsilon$ in eodem Can. Sexto significet contra patronum Molinei. Item responsio ad id, quod in 4. Centuria obiiciunt Magd. dissentire inter se qui auctoritatem Primatus Pontificis ad consuetudinem referunt: & qui ad Christum, & quæ ista consuetudo sit intelligenda in epistolis Pontificum. De epistola Iulii cum Athanasio, cum historia, & testimonio Theodoretis, & Socratis, & Synodo Sardicensi collata. De eo, quod Magd. Sextum canonem falsum esse obiecerunt, & quare, & ubi eum, ut nunc habet, iidem receperunt, & de praua interpretatione canonis 6. & 9. Niceni in historia Rufini. Quid significet parilis mos eodem Sexto Canone. fol. 204. a

Cap. 4. De Canone 9. Conc. Calced. quomodo sextum canonem conc. Nic. confirmet pro primatu Pontificis, & pro decreto de

appellationibus ad eum, itē de interpretatione canonis 9. cons.
 Chalced. facta à Theodoro Balsamone, & de altera facta à
 Zonara, quomodo de falsitate, & repugnantia redarguuntur.
 Quomodo constitutio Leonis Imperatoris de non appellando
 intelligenda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pōtifi.
 ex Cypriani epistolis, ex historia Gregorii Turonen. ex So-
 crate, ex epistolis Theodoretī, ex historia Amiani Marcelli, ex
 Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio. fol. 212. a
Cap. 5. Responso de pulsīs, ante iudicium restituendis: Quo-
 modo decretum Euaristi illi saculo, & veritati cōueniret se-
 cundum equitatem naturalem, & ecclesie catholice decen-
 tiam, & secundum legem priscorum Imperatorum, quam
 ecclesia à principio approbavit, & recepit: & quid de legibus
 seculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Itē
 de epistola canonica Cyrilli ad Dominum Archiepiscopum
 de restituendo pulso. fol. 222. a
Cap. 6. Defensio decreti Euaristi de sacris vasīs non tangendis
 nisi à sacratis, & quomodo congruat tempori. Item de aqua
 & sale benedicto, & de aspergendo populo, quid hac signifi-
 cent & operentur, & de mysterio aqua super terram effuse
 in libro I. Reg. tum de iis, quae Lutherani hodie secundum
 apostolicas traditiones faciunt, quamuis eas negent. Itē quo-
 modo benedictio aquae & salis sit in scriptura Pauli funda-
 ta, & de interpretatione illius loci Pauli ad Tim. de sancti-
 ficatione creaturae per verbum, & orationem, ex proprietate
 verborum, secundum scripturas de prompta, & quomodo scri-
 pturis, & sibi ipsis repugnare necesse sit eos, qui virtutem spi-
 ritualem in sanctificatione aquae & salis negant. Item testi-
 monia, & exempla virtutis aquae benedictae ex historia Eu-
 sebi, & sancti Epiphani. fol. 224. a
Cap. 7. Defensio decreti de non seruandis chirographis vi ex-
 tortis, & quomodo tempori, & veritati congrueret, & quo-
 modo auctore Deo, & Apostolis factum sit, vt testatur idē
 Pontifex, & de canone Apostolorum 74. in quo vis, & sen-
 tentia huius decreti continetur, & quid de confessionibus vi
 extortis Cyrillus, & Athanasius censuerint, & quid inter-
 sit inter confessionem extortam, cum est semiplena probatio
 criminis, & cum non est. fol. 229. b
Cap. 8. De forma ecclesiasticae politiae, quam Magdeburgen.
 negant, quomodo in epistolis Pauli: & actis Apostolorū, &

in libro secundo Clementis de constitut. Apostolorum & in
 epistola Dionysii ad Demophilum contineatur. Item de alia
 forma generali ecclesiasticae politiae in epist. 2. & 3. eiusdem
 Anacleti, quae ad illam generaliore in epist. prima perti-
 net, quomodo ex Apostolica traditione profecta sit testimonio
 magne Synodi Nicenae, & de canone eiusdem Synodi 6. idem
 de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratione cō-
 stituendi iudicia ecclesiastica, secundum descriptionē priscam
 ciuitatum in prouincias à Gentilibus factam, & de primis
 flaminibus, quos Clemens in epistola sua ad Iacobum dicit,
 qui sint & cur sic nominauerit. Responso ad id, quod Mol-
 neus obiicit ex cap. Constantinus dist. 6. & quid Constanti-
 nus Pontifici Roman. in Patriarchas contulerit. De tomō.
 quem Anacletus, dixit se scripsisse de primatu, quomodo
 Magdeburgen. non intelligentes quae legerunt, neque de quo
 primatu Pontifex loqueretur, de primatu Petri dici putave-
 runt, & quomodo nihil ad primatum Pontificis referat, vtrū
 extet, an non extet ille tomus de primatu ciuitatum Metro-
 politanarum. fol. 232. a
Cap. 9. Responso ad id quod obiicitur in epistolam Euaristi
 de episcopis pulsīs, & de litteris praefectorum adiunctis ad lit-
 teras Pontificis, & quomodo non praefectorum. sed propheta-
 rum legendum sit ex fide veterum exemplarium, & ex ra-
 tione. fol. 241. b
Cap. 10. Responso ad id quod contra epistolam Victoris obi-
 citur, & quomodo, & quamobrem, non ad Theophilum Ce-
 sareae Palaestinae scripserit Victor, & cuius Alexandriae
 esset episcopus ille Theophilus, ad quem scripsit, & quomodo
 ex hac ignoratione profectus sit error Magdeburgensium,
 & quomodo ex ipso Eusebio Casariensi, & ex ipsa epistola
 Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere de-
 buisse ad Theophilum Caesareae: & quare Magdeburgenses
 studuerunt, vt hac epistola Victoris ficta esse videretur. item
 quomodo ex iis, quae Polycrates ad Victorem scripsit, vi-
 deatur agnouisse eum caput ecclesiae, & quomodo hoc ipsum
 ex Ireneo clarius adhuc demonstratur. fol. 243. b
Cap. 11. Responso ad id quod obiicitur de causis secularibus
 in ecclesia iudicandis, quomodo id Paula conueniat, quod Cle-
 mens, & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra
 euangelium, cum ait, Principes gentium dominantur eorum,

vos autem non sic, & de ratione & causa huius decreti, & quomodo quod Clemens in epist. prima de huiusmodi iudicio causarum secularium scribit, ex 2. lib. de constit. aposto. liceat clarius intelligere. Item responsio de eo, quod similiter accusatur in epistola Anacleti, & quatenus liceat de omnibus rebus secularibus indicare in ecclesia, & de potestate iurisdictionis civilis ecclesia data, & de ratione eius, & fundamento. fol. 2. 744. b

Cap. 12. Responsio ad ea, quae obiciuntur in decretum de non arguendis, neque damnandis episcopis in epistola Clementis Anacle. Euarist. Alexand. Telesph. & Pii, de quibus episcopis non arguendis hoc statutum sit, & quando, & qua causa. Defensio rationum, quas Pontifices attulerunt pro episcopis non accusandis, quas Magdeburgenses reprehendunt, quasi ineptas, & à proposito alienas, & quomodo sint prudentissimè, & maxime ad rem accommodatè. Item responsio ad ea quae Molinæus in epistolam Clementis obicit Sexta, Quæstione prima in margine decreti Gratiani. Quomodo ex illis ipsis testimoniis veteris scripturæ, quæ beatus Petrus citat in epistola Clementis, cum accusationes episcoporum prohibet, doceatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus loquatur. De regula à sanctis Apostolis Paulo, & Ioanne tradita ad cognoscendum, utrum spiritu Dei, an spiritu mundi doctrina aliqua tradatur: & quomodo per eam regulam doctrina falsa Lutheri redarguatur, & de loco epistole Clementis à Magdeb. dissimulato. fol. 252. a

Cap. 13. Defensio reliquarum rationum in epistolis Pontificum Apostolicorum de non accusandis episcopis, quas iidem Magdeburgenses tanquam ineptas & falsas more suo accusant, quas nos rursus aptissimas, ac verissimas, & ex ratione & scripturis sanctis petitas esse docebimus. Item quare tanta cautione à Pontificibus illius sæculi provisum sit, ne temere à quibusvis episcopi accusarentur, & quæ causa sit, cur tantopere Magdeburgenses huic decreto de non accusandis episcopis repugnent, & quomodo quæ de hac re in epistola Telesphori notarunt, eos de malitia redarguant. Item, quæ Iohannes Remensis Archiepiscopus de non accusandis episcopis diligenter observavit, & eruditè scripsit. fol. 258. a

Cap. 14. Responsio ad ea, quæ contra principatum Rom. Pontificis obiciuntur, quomodo non illis rationibus, quas Magd.

finxerunt Principatum Pontificis Anacletus probauerit, neque nos probemus exceptis prima, & quarta, & quomodo appareat non intellexisse Magd. quæ Anacletus scripsit. Itè quomodo Nœcena Synodus in 6. canone de primatibus secunda sit auctoritatem canonis 34. Apostolorum, & interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat. 267. a

Cap. 15. Quomodo quæ dicunt Centuriatores scripta esse in nos à Paulo in epist. ad Tim. 1 c. 4. non in nos quadrare possint, sed proprie in ipsos quadrent, item quomodo ipsi testimonium in centuriis suis prohibeant, non nos, sed ipsos à fide discessisse, & ex quibus testibus suæ patriæ, & extra patriam cognoscere possint, quod ipsi à fide discesserint, & quomodo si non fuit aliud prædicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nondum impletam esse prophetiam, in omnem terram exiit sonus eorum & c. & quæ sit Lutheranorum hypocrisis, quam Paulus prædixit hic, & quomodo fides sine dilectione nihil valeat ad iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. fol. 258. b

Cap. 16. Quomodo illud prohibentium nubere non in nos competat, qui à d. nuptias iustas quandoque hortamur, & quomodo Lutherani magistri, dum omnibus laxant habenas libidinis, sponsonem fidei negare docent contra scripturam Pauli expressam, & de gravissima interpretatione Synodi 4. Carthaginensi in locum Pauli de illis viduis, quæ primam fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de Virginitatibus, & qui heretici sint, quos Apostolus prædixit prohibituros nubere: deinde de prohibentibus cibos, & quid Clem. in constit. Apostol. scripserit de abstinendo à ciliciis, & quid Cyrillus Hiero. quid item ex epistola Pauli intelligatur, cum Timotheum prohibuit, ne aquam biberet propter stomachum. fol. 274. a

Cap. 17. Quomodo quæ Apost. 2. Tim. 2. scribit, non in nos, ut Magdeburg. volunt, sed in Lutheranos potius conveniat: & quomodo nos non de verbis cum eis contendimus, sed de re, & quæ sit regula ab Apostolis tradita recte tractandi verbum veritatis, & quomodo eam repudiarunt Lutherani magistri. Item de profano vaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodo dogma Lutheranorum de iustificatione ex sola fide, sit prophanum vaniloquium, ut illud Himenæi & Phileti, resurrectionem esse iam factam, & quomodo hoc veteres inter-

pretati sunt, & quomodo in nostra ecclesia canetur omne vaniloquium profanum studio inquisitorum, quo carent Lutherani, & de necessitate, & antiquitate huius officii in Ecclesiis catholicorum. fol. 267. b

Cap. 17. Quomodo quæ Magdeb. scripta esse dicunt de nobis 2. Thess. 2. in ipsas quoque proprie quadrent, & in nos nullo modo possint, & quomodo mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur tanquam in Antichristis, docuisse Ioannem in epist. sua. Item collatio eorum quæ Daniel de Antichristo prædixit, cum præcursoribus eius Lutheranis magistris, & quomodo mira eorum similitudo demonstratur, & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodo quæ nobis falso tribuunt Magd. ipsis verè congruant, ut introducere novas sectas, & negare eum qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blasphemari. fol. 279. a

Summæ capitum quarti libri.

CAP. I. Responsio ad accusationem doctrine de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodo scripturam Moysis, & Pauli negare cogantur, qui relicto tantum spirituali sacerdotium reale, externum & visibile in nouo testamento negat, item de spirituali sacerdotio simul cum externo in vetere testamento: & in quo situm sit discrimen veteris & noui testamenti, & responsio ex scriptura Pauli ad ea, quæ Lutherani, & Calviniani contra sacrificiū verū, externū & visibile ex epistola ad Hebræos obiiciunt. 288. a

Cap. II. Defensio doctrine de libero arbitrio in epistola Clementis: quomodo consonet scripturæ: & quomodo scriptura in mandatu de faciendis coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodo hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorū Magdeburgensium in centuria quarta in iis, quæ de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de obseruatione consuetudinis scripturæ apud Philonem Alexandrinum, quando in scriptura tota potestas electionis nostræ Deo tribui videtur: & quando homini. Item explicatio Methodii martyris de libertate, quæ quomodo cum gratia Dei cohereat, exemplo aptissimo demonstrat. fol. 294. a

Cap. 3. Defensio doctrine in epistola Anacleti, secunda de penitentia

penitentia cum satisfactione ex variis locis, & exemplis scripturæ sanctæ, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodo non sustulit, sed potius confirmavit nostram satisfactionem temporalem, & quomodo probandum sit secundum regulam Apostoli, utrum spiritus, qui dicitur esse scripturæ, ex Deo sit, item explicatio & demonstratio de sacrificio sanctæ Eucharistie ex epistola Pauli ad Hebræos. Quomodo non deroget morti Christi sed potius fructum eius nobis, cum communicet. fol. 299. a. b

Cap. 4. Defensio doctrine de fide, & iustificatione in epist. I. Clementis ex testimoniis scripturæ ab eodem Clemente ibidem citatis. Et quomodo dum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quod sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symboli, Et quod eisdem testimoniis scripturæ à Clemente citatis euidenter resellatur dogma hereticorum de iustificatione ex sola fide. Et quod traduntur fide peccatis mortalibus amitti, neque possit fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse. fol. 306. a. b

Cap. 5. Confutatio eorum, quæ Heerbradius doctor Hereticus Tubingensis de iustificatione ex fide sola contra Synodū Tridentinum scripsit, & quomodo fides sola non tantum sit Demonum, ut ille tradit, sed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quod non amittatur propter peccata mortalia, idque probari pluribus locis scripturæ sanctæ, & auctoritate sanctorum patrum. Idem de fiducia, quod ignoranter eam à fide non distingant, & quæ eius, & spei vis, & quomodo primus motus ad diuina sit, non fides, sed dilectio. fol. 311. a. b

Cap. 6. Interpretatio testimonii Esaiæ, Nisi credideritis, non intelligetis, quod citauit Clemens in doctrina Petri, quo redarguitur, quod finxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quod fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, et qui talem vim soli fidei tribuit, negare eum gratiam domini nostri, & ad legem seruitutis redire. fol. 315. a

Cap. 7. Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem esse initium, & fundamentum salutis, quod Magdeburgenses reprehendunt, & explicatio, quam vim habeat hoc fundamentum fidei ad rationem iustificationis ex variis parabolis à magnis auctoribus notatis. Item, quod quidam anti-

- qui patres fidem solam laudant, quomodo solam, intellexerint, ex eorum verbis constare. fol. 317. b
- Cap. 8. Defensio adhuc doctrine Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis. Quomodo ea doctrina in scriptura Petri & Pauli contineatur: & quae opera sint secundum scripturam, ex quibus homo iustificatur: & quae sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epistola ad Roman. capit. tertio copiose explicatus, & collatus cum iis, quae à Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur. ite responsio ad ea, quae in tertia, & quarta epistola Clementis iidem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda. fol. 320.
- Cap. 9. Responsio ad locos scripturae, quibus Magdeburgenses conantur probare hominem iustificari per solam fidem cum contraria demonstratione evidenti ex eisdem locis non ex fide sola iustificari. Item secundum scripturam, fidem esse mortuam, & infructuosam sine dilectione. fol. 325. a
- Cap. 10. Defensio doctrine de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdeburg. in epistola Clementis & Alexandri accusant, & demonstratio ex scripturis, non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodo latro in cruce non ex fide tantum oraverit, & exauditus fuerit fol. 327. a
- Cap. 11. Responsio ad ea, quae Magd. obiiciunt contra doctrinam Alexandri epist. 2. de exauditione orationis per oblationes, & dignitatem sacerdotis. & demonstratio evidens quod haec doctrina secundum scripturas sit: contra vero quod tradunt Magd. exaudiri orationem in sola fide, contra scripturam esse. fol. 329. a
- Cap. 12. Defensio doctrine beati Petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequiis mortuorum, quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistole prioris eiusdem Petri, collatis testimoniis Zachariae, & Esaiæ ad interpretationem eius. fol. 313. a
- Cap. 13. Explicatio loci Pauli 1. Corinth. 3. de Purgatorio secundum proprietatem verborum, & idioma scripturae, & rationem consequentiae, & collationem similium locorum Esaiæ, & Zachariae: & quomodo illos paulus imitatus, & interpretatus est: & de Constitutione Apostolica accedente etiam consuetudine omnium Ecclesiarum exequiis mortuorum

- semper, & ubique, etiam in Germania ante octingentos annos celebrantium. fol. 336. b
- Cap. 14. De aliis locis scripturae pro sacrificiis, & orationibus mortuorum in epistola ad Romanos, in Tobia, in Maccab. in epistola secunda ad Corinth. in Eccle. in Apocalypsi, non repetitis, quae ab aliis scripta sunt de iis, sed adiectis potius, quae sunt praetermissa. fol. 340. a. b
- Cap. 15. Responsio ad illud in 3. epistola Clementis n. minem indicandum pro eo, quod ignoravit, cum videatur contradicere evangelio, de seruo ignorante voluntatem domini, & vapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quod merita Apostolorum Daemonia eicerent, quodque neutrum eorum Magdeburg. intellexerint, ex verbis ipsius epistole demonstrari. fol. 343. a. b
- Cap. 16. De Constitutionibus ecclesiasticis, in uniuersum: & quomodo eas heretici, ad legem seruitutis pertinere falso credant, & de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripturae sanctae, & quid lex seruitutis, & quomodo haec Lutherus ignoravit. fol. 345. b
- Cap. 17. Defensio doctrine beati Petri in epist. Clemen. de confessione auriculari, & collatio eius doctrinae, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Proverbiis & cum epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quod confiteri in genere se peccatorem, non facit erubescere, & quomodo beatus Ioannes in epistola sua omnino loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodo haec non sit impossibilis, neque ardua. fol. 349. b
- Cap. 18. Responsio ad ea, quae Magdeburg. obiiciunt contra doctrinam de confessione secreta. De loco psal. Delicta quis intelligit, quomodo eum veteres interpretati, & quomodo Paulus imitatus, & interpretatus sit. Itē de interpretatione loci Pauli. Quod enim operor, non intelligo, ex Methodio Martyre. fol. 354. b
- Cap. 19. Responsio ad reprehensionem de reliquiis corporis Dominici summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quae corpus Domini tetigit, ad alios usus transferunt: & quomodo ista contra scripturam Magd. reprehendant. fol. 357. a

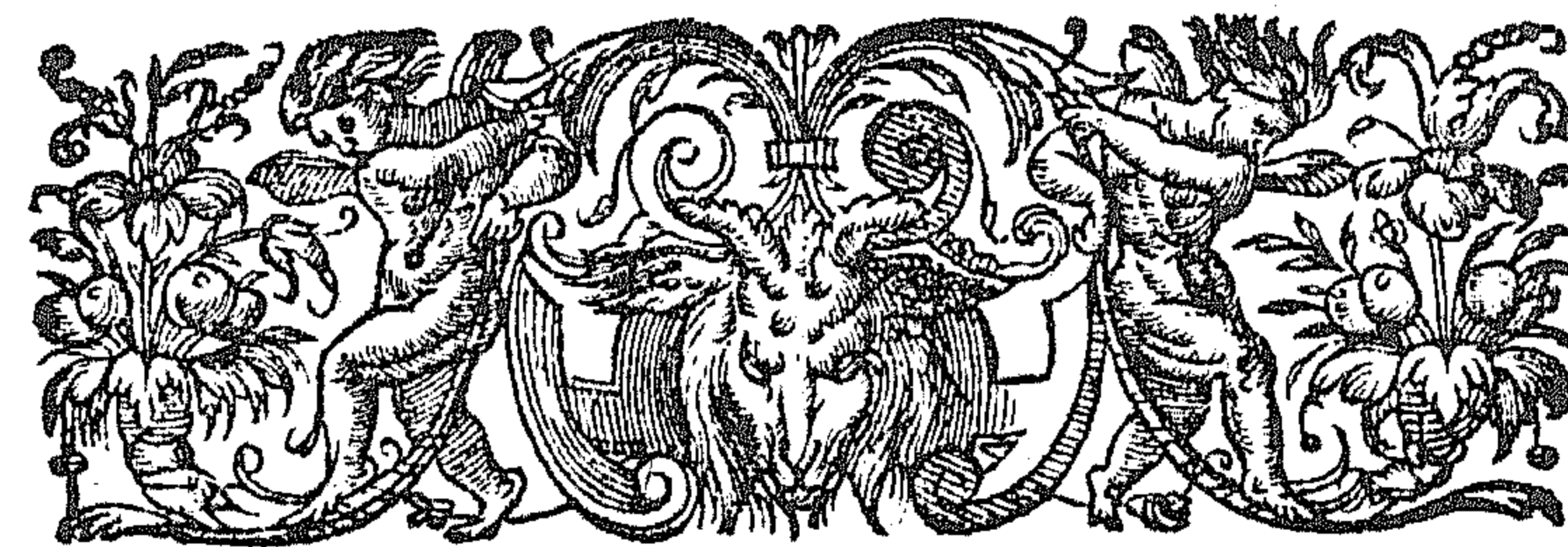
Summae capitum quinti libri.

- C**ap. 1. Defensio doctrinae de non accedendo ad menstruatam in epistola Clementis quarta, quod eam reprehendant Magdeburgenses contra naturae decentiam & honestatem Item de purificatione, sine lavatione contra naturalem quoque honestatem & honesta consuetudinis decentiam à Magdeburgensibus reprehensa. fol. 367. a
- Cap. 2. Defensio doctrinae de communi vita in epistola 5. Clementis: & de origine communitatis rerum, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum haeticorum, & nostra aetate: item de vita communi religiosorum, & de vito, quo suscipitur, item de communi vita clericorum ex communi sumptu ecclesiae. fol. 370. a
- Cap. 3. Defensio doctrinae de solenni benedictione sacerdotali nuptiarum in epistola Euaristi: de causa eius, & utilitate: & responsio item ad id, quod in huiusmodi traditiones obiiciunt Magdeburgenses, esse laqueos conscientiae. fol. 375. a
- Cap. 4. Defensio doctrinae de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi aspergenda in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idololatricam esse, quicquid fiat ad cultum Dei sine mandato eius & aliquid de traditionibus apostolorum sine scripto. fol. 367. b
- Cap. 5. Responsio secundum scripturam, & apostolicum canonem ad accusationem Magdeburgensium in epist. 2. Sixti de supplicio populi quasi iniusto propter laicum, qui vasa sacra tetigit. Item responsio secundum scripturam ad accusationem in epist. 2. Sotheris de sacratis feminis prohibitis tangere sacra vasa, & ferre incensum ad altare, & quorsum tendat eiusmodi accusatio. fol. 380. a
- Cap. 6. Defensio doctrinae de delectu ciborum in epistola Telesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani depravant. & de ieiunio ex scripturis & de fabulis apud Paulum a continentium olim à cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad modicum utili, ex auctoritate multorum veterum patrum. fol. 382. b
- Cap. 7. Explanatio loci difficultis epist. ad Coloss. 3. de abstinentia ciborum & de cultu voluntario, & variis exemplis eius in scripturis & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistole ad Coloss. & quomodo Lutherani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdem loci ad tollen-

- dum delectum ciborum tum iustum, tum voluntarium. fol. 387. b
- Cap. 8. Responsio de septem hebdomadis ieiunii Quadragesimae quas in epistola Telesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differentia, & ratione in ecclesiis Orientis & Occidentis, & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de octo hebdomadis Arianorum. fol. 391. b
- Cap. 9. Defensio doctrinae, quam in epistola 1. Clementis & Anacleti 1. reprehendunt Magdeburgenses. Quod maiores sint Episcopi, & sacerdotes, quam Principes & Magistratus ex scripturis, & Apostolicis constitutionibus: & de loco Pauli, Subditis: stote non solum propter iram, sed propter conscientiam, quem haetici depravant. fol. 394. a
- Cap. 10. Defensio doctrinae in epistola Euaristi de matrimonio non dissolvens per fornicationem Evangelistis cum Paulo collatis, & Apostolico canone, ac pluribus conciliis, & patribus cum scriptura consentientibus. fol. 400. b
- Cap. 11. Quid respondendum sit pro matrimonio non dissolvendo propter fornicationem ad id quod obiiciunt ex commentariis, qui feruntur esse Ambrosii: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem à viro non discedere: quod si discesserit, aut reconciliari, aut manere inuictam & confutatio eius. fol. 403. b
- Cap. 12. Defensio doctrinae de coelibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quae Heerbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam à Sacerdotibus, & Diaconis, & eorum vxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum de prompta. fol. 406. b
- Cap. 13. Responsio ad id quod Heerbrandus Tubingensis doctor contra Coelibatū obiicit ex epist. ad Hebr. Honorabile coniugium in omnibus, & thorus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria, ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circumstantiis personarum, & collatione similium locorum scripturae conclusa. fol. 409. b
- Cap. 14. De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epist. ad Hebr. de honorabili coniugio in omnibus contra Coelibatū, & in locum epist. ad Tim. de viduis illis, quae primam fidem negauerunt, & de vera interpretatione utriusque loci, ex propria virtute scripturae ducta. fol. 413. a

- Cap. 15. Responsio ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra Cœlibatum: & de canone Niceni Concilij, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos, & ex epistola Basili. ite de heresi contra sacrũ cœlibatũ ante mille annos, iterũ post Nicolaitas renouata. fol. 416. a
- Cap. 16. Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacr. mētũ matrimonij, quod negat: & explanatio loci epistolæ ad Ephesios pro sacramēto matrimonij ex propriis ipsius loci cum ad stipulatione veterum patrũ, & collatione aliorum locorũ scripturæ sanctæ & de sanctitate matrimonij fidelium, unde existat, & quomodo, quæ S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensim doctorem redarguant. fol. 418. a. b
- Cap. 17. Defensio doctrinæ de obseruatione uniformi paschali: & quæ eius causa, ac necessitas: item de obseruatione uniformi diei dominici: & cur eam Magdeburgenses non audeant reprehendere. fol. 423. b
- Cap. 18. De obseruatione dierum ac temporum ad ieiunandum, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodo sit secundum scripturas, & rursus de obseruatione paschali item secundum scripturam. fol. 427. b
- Cap. 19. Responsio ad accusationem episto. Aniceti de radendo caput Clericis in modũ spheræ: & de propria ratione tonsuræ: & quod tonsura nõ pertineat ad traditionẽ hominum, quam Apost. in ep. st. ad Coloss. dānat, sed ad traditionẽ hominũ secundũ Christũ, quã probat Et de exẽplis traditionis hominũ, quã dānat. & inter multiplices rationes, & Theorias tonsuræ Christianæ quæ sit propria ratio eius in Clericis. fol. 432. b
- Cap. 20. Responsio ad id quod Magd. de Euseb. Casuriensi, & Hierony. ac Damasc. obiiciunt, quod de epist. Pontificum Apostolic. nõ meminerint. & de quibus epist. Damasc. nẽtionem fecerit, & de modo, quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo 4. de epist. Pontific. Apostolic. non meminerit, ubi aliorũ posteriorum pontificũ epist. commemorat. Item de decretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine decretorum earum auctoribus assignauit, & de decretis quibusdam epistolarum, quæ in iis ipsis epistolis, ex quibus ab eo citantur, non reperiuntur. Item de vno tantum teste à Magd. producto ad dicendum testimonium contra epist. pont. & quid ille contra Hierony. & Damasci, quos citat, sententiam sinxerit, vt differentiam episcop. & presbyterorum tolleret. fol. 437. b

- Cap. 21. De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris testamenti in epistolis Pontificum Apostolicorum citatis, reperitur loco interpretationis 70. quæ illi Pontifices vsi sunt, cur hoc factum sit & quo exemplo, & quomodo probetur manifesta vsos esse auctores harum epist. interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epist. Pauli ad Heb. quomodo, & quare Paulus non sit ea vsus in epistola ipsa, quam Hebraicè scripsit, sed interpres potius episto. 9. Quomodo diuino consilio factum esse videatur, vt in plerisque locis veteris testamenti citatis interpretatio Hieronymi in his epist. posita sit ad eos redarguendos, qui aliquando dicturi erant, fuisse factas epist. tempore Caroli Magni. & quid argumẽti antiquitatis harũ epist. ex hac interpretatione accesserit & quomodo. fol. 446. a
- Cap. 22. De genere testium sanctissimo pro Pontif. Apostolic. quod est fama vetus. Quomodo quæ August. scripsit contra Faustum negantem nouum testamentum scriptum esse ab Apostolis, ad coarguendum Magd. valcant, & ad probandum scriptas esse epistolas à Pontificibus, quorum esse feruntur. ite quomodo refellendum sit, quod aiunt Magdeb. corruptas esse epistolas istas & si concedant esse Pontificum. fol. 450. a
- Cap. 23. De iis, qui epist. Pontificum Apostolicorum apud veteres citarũt, & responsio ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magdeb. in epistolas obiiciũt, & quemadmodum Nicolaus primus citatus testis contra epistolas à Magd. earum auctoritatem probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobum libris Recognitionum præsertita, & de altera epistola Clem. ex persona Petri ad Iacob. de qua Photius, & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostolicorum citarunt. fol. 453. b
- Cap. 24. De decretis epistolarum quinque Clementis quomodo non auctoritate ipsarum epistolarum sed consuetudinis omnium dei Ecclesiarum à sanctis Apostolis institutæ & traditæ consistant, & de arguentis antiquitatis quæ ex iis ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Græce, & de aliis quibusdam obseruationibus item de epistolis 3. Anacleti & de decretis earum, & quæ in ipsis vestigia illius ætatis, quæ scripse sunt impressa cernantur, & quæ argumenta scriptas esse datine. fol. 459. b

Francisci Turriani So-
CIETATIS IESV,

*Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Canonibus Apostolorum.*

LIBER PRIMVS.

*Responsio ad ea, quæ Magdeburgenses Centuriatores in
procemio accusationis Canonum Apostolorum in eos obi-
ciunt: & defensio Canonis xvii. de secundis nuptiis ordi-
nando Clerico prohibitis: & explanatio loci Pauli ad Ti-
tum de continentia Sacerdotum, Collatis locis scripturæ,
& examinata proprietate & consuetudine verbi Conti-
nentia in scripturis. Caput I.*

V igitur ad omnia, quæ Magdebur-
genes Centuriatores in Ecclesiasti-
cos Canones Sanctorum Apostolo-
rum obiiciunt, respondere iam inci-
piamus, ordiamur ab eorum proce-
mio, sic enim illi orsi sunt, Canones
illos, qui a Clemente Romano versi
dicuntur, & nomine Apostolorum circunferuntur, ab
Apostolis non esse cõscriptos, nec hoc sæculo tales ex-
stitisse, multis firmis argumentis probari potest.]

Hactenus procemium, in quo illud primum non in-
telligo, quid sibi velit, quod aiunt, Canones illos, qui à
Clemente Rom. versi dicuntur. Ex qua enim lingua
versi? aut quis vnquam dixit à Clemente versos præter

A

*Qua in scite di-
xerint Mag. es
se Canones A-
postoloru versos
a Clemente.*

Magdeburgenses? an versi è Græco in Latinum? ecquis ignorat, Clementem Romanum lib. 8. de constitutionibus Apostolorum Græcè scripsisse, esseque Apostolorum Canones extremam partem libri octavi? tametsi ignorasse quidem Magdeburgenses non mirum erat, si hi libri non essent iam pridem in lucem æditi, & in publico versarentur. An fortassis existimarunt Magdeburgenses ex lingua Hebraica, aut Syra, aut Arabica, in Græcam à Clemente translatos: ipsi ergo viderint, quid dicere voluerint, aut quomodo à Clemente versos intellexerint. Libenter equidem dissimulassent hoc, quia parum, aut nihil ad causam refert, nisi cum iis agerem, qui se in omnibus acutos & perelegantes viros putant, & præ se cæteros homines nihili faciunt. Præterea quod in eodem proœmio dicunt, non esse ab Apostolis conscriptos canones istos, Quis hoc negat? aut quis unquam ex catholicis scriptos ab Apostolis dixit? aut esse eos scripturam sacram, & diuinitus inspiratam? ut quidem esset, si ab Apostolis scriptos esse sic probaretur, quomodo probatur, scriptum esse ab eis nouum testamētum. Quod autem adiunxerunt, Nec hoc sæculo tales extitisse: hoc illud est, de quo cum eis contendimus. Et hoc nos multis grauissimis testimoniis loco suo probabimus, si prius istorum argumenta, quæ ipsi firmavocant, & in sex locos distribuerunt, refellerimus. Primùm, nã
» reperiuntur (inquiunt) inter eos aliquot Canones, qui
» probatis authenticis, quos paulò ante recensuimus, Apostolorum Canonibus, & doctrinæ aduersantur, quales sunt Canon 17. qui secundas nuptias damnat, quas tamen Paulus 1. Tim. 5. & 1. Cor. 12. mādāt, & præcipit.]

Canones Apostolor. sine scripto traditi sunt.

Defectio, & explicatio canonis Apost. 17. de nuptiis sacerdotu, & diaconorum prohibitis.

Hactenus Magd. recitemus nos Canonē, Si quis post baptismum secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuit, non potest esse Episc. aut presb. aut diac. aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deserviunt. Hactenus Canon: qui si nuptias damnat, damnat etiam Paulus 1. Tim. 3. cum præcipit, ut sit Episcopus, & presbyter unius uxoris vir, id est, ne sit secundis nuptiis copulatus. Ita enim esse intelligendum, quia hoc isti sine vlla ratione, & auctoritate negabant, nos ex ipsius Pauli verbis, & verborum eius virtute do-

cemus, & probamus, quia, quem hoc loco dixit Apostolus, debere esse unius uxoris virum, sobrium, pudicum, filios habentem subditos, eundem dixit in Episc. ad Titum, debere esse item unius uxoris virum, filios habentem non in accusatione luxuriæ, pudicum & continentem. Interrogate ergo Paulum Magdeburgenses, cur continentem addidit ad pudicum? cur inquam, ad pudicitiam, quæ laicis quoque coniugibus necessaria est, continentia non est, continentiam addidit in Sacerdotibus? Quid sibi voluit istius verbi adiunctio, si uxore uti Episcopo & presbytero licere volebat? Verbum enim ἐννεατης quod continentem declarat, cum solum ponitur, id est, sine additione eius rei, cuius aliquis continens est, ut iræ, inanis gloriæ, (iræ enim continēs quis dicitur, & gloriæ, & auri, ac similia.) Tunc ad voluptates gustus, & tactus proprie refertur, ut Arist. in prioribus libro magnorum moralium notauit. Requirit ergo Paulus, qui vim & proprietatem horum verborum non ignorabat, quibus in tam necessaria nobis doctrina utebatur, requirit, inquam, ut sacerdos, siue libidine tentetur, siue non contineat se ab omni concubitu. Hoc enim significat, debere esse castum simul & continentem. σὺφρων enim, ait idem Aristoteles id est castus, non patitur: ἐννεατης verò, id est continens, patitur. Si qui verò putabunt non accipi hic ἐννεατη id est continentem proprie, putent quoque, ut errorem suum augeant, neque cæteta, quæ hoc eodem loco Paulus cum continente coniunxit, ad proprias virtutes pertinere, sed ad communes & generales, quos statim ratio ipsa verborum & doctrinæ, & scripturæ sanctæ consuetudo redarguet: & non ita esse quod putant, convincet. Quia enim ad Episcopum pertinet, & ad Sacerdotem, ut elemosynas tribuat, ut sciat non solum pauperibus ecclesiæ suæ tribuendum esse, sed etiam peregrinis, quod sine scripto etiam traditum est canone Apostolorum 41. idcirco iubet ei Apostolus per epistolam, hospitalem esse. Itaque ad charitatem erga pauperes ecclesiæ suæ debet adiungere Sacerdos ecclesiæ charitatem erga peregrinos: sicut beatus Petrus ad charitatem fraternitatis siue erga fratres, quam vocat

Usus, & proprietas verbi ἐννεατης id est, continens.

Quomodo redarguendi sint, qui putauerint continentem in episc. Pauli, ad Tit. ad generalem virtutem pertinere.

Pro Canonib. Apostolor.

2. Pet. cap. 1.

philadelphiam, iubet adiungere charitatem generalem erga omnes, etiam inimicos. ne quis existimet satis esse diligere fratres nostros, qui ex eodem vtero mystico baptismali nobiscum renati sunt, nisi diligat etiam quoscumque alienigenas. Similiter iubet esse φιλάγαθον id est, studiosum eorum, qui probi sunt, ut sic studio suo improbos alios ad probitatem prouocet: item castum, siue pudicum, ut alios exemplo suo hortari possit ad pudicitiam: nam oculis etiam & auditu & sermone pudicum siue castum esse oportet. Præcipit deinde iustum esse, ut sit ἀπεσωπώλητος, sicut apostolica constitutio in 2. lib. Clementis Romani eidem præcipit, id est, ut non sit acceptor personarum, qui (inquit) neque diuites reueretur: neque pauperes contemnat, & opprimat. Nihil enim magis sacerdoti, qui ecclesie præest, necessarium est, cum sit iudex in ecclesia sua. Sequitur deinde ut sit ὁσιος, id est, sanctus: hæc quoque propria & specialis virtus est, sicut superiores. Differt autem, ut Photius Constantinopolit. in Lexico suo notauit ὁσιος, id est sanctus à iusto. quod iustus (inquit) seruat æqualitatem iustitiæ erga sui similes, id est, erga homines, ὁσιος vero ὁ παρὶ τὰ θεῖα ἐσωπώλητως ἐαυτὸν καθοσιώσας ἦν, id est, sanctus, qui studio diuinorum tenetur, & se Deo consecrauit. Sequitur deinde ut sit ἐγκρατής, id est, continens, quod verbum ἐπίτασιν τῆς σωφροσύνης secundum proprietatem suam declarat, id est, incrementum & amplificationem castitatis, siue pudicitie: significat enim non tangere uxorem, sicut Paulus loquitur in Epistola ad Corinth. cum ait De quibus scripsistis, bonum est homini mulierem non tangere, de vxoribus enim interrogauerat Corinthii, & de eis Paulus respondit, ut & ratio ipsa conuincit: & nos alio loco, autore etiam & interprete S. Sixto secundo, copiose docuimus. Si igitur præceptum Christi est, ut sit sacerdos, qualis hic ab Aposto. describitur, sit etiam præceptum eius, ut continens sit: aut si hoc non est, nec illud, ut sit hospitalis benignus, sobrius, iustus, sanctus. Ipse denique viderit, qui aliter locum hunc Pauli, & verba eius interpretanda esse putet. De huiusmodi continentia carnis, id est, de virtute speciali etiam vxorē propriā

Quid iustus differat ab eo, qui dicitur ὁσιος, id est, sanctus.

lib 2. de dogmaticis chor.

quid absurdi, & falsi concedere cogatur qui legem continentie sacerdotalis solui posse existimat.

Liber primus.

non tangēdi disputabat Paulus coram Fælice præfide, & Drusilla vxore eius, sicut disputauit apud Corinth. quæ fuit causa, ut ad eum Corinthij de ea re scriberēt: & Paulus eis responderet. De quibus scripsistis, bonum est homini mulierem non tangere, id est, vxorem. Disputabat etiam Paulus coram Fælice de iustitia speciali virtute. Quid enim accommodatius, & opportunius esse poterat, quàm ut reus coram Iudice de iustitia inter homines, dissereret, & de iustitia Dei in iudicio futuro? aut quid rursus alienius à ratione & proposito & loco ac tempore illo, quàm si dicatur disseruisse de iustitia, quæ vniuersam virtutem significet; & de continentia, quæ vniuersam item virtutem significet? Quis enim ita Lucam locutum fuisse vnquam dixerit, ut bis virtutem vniuersam duplici vocabulo Iustitiæ & Continentiæ in eodem loco otiose affecerit? Præterea cum Paulus de secularibus dicit, Si non continent, nubant; an non necesse est omnino, verbum continendi, vnde continentia deriuatur, sicut ἐγκράτεια ἀπὸ τοῦ ἐγκρατεύεσθαι referri ad continentiam carnis? Quare, si permittit Apostolus iis, qui continentibus esse nolunt, id est, qui nolunt continere se semper ab omni concubitu muliebri, ut vxores ducant, ut suis vtentes, fornicari desinant; & iis, qui vxores habēt, ut, postquam ad tempus ex consensu se ab eis continuerunt, reuertantur in id ipsum, ne propter incontinentiam tententur, ergo vxore sua vti non est secundum Paulū continentis, licet possit esse casti, siue pudici. Ex quo rursus fit, ut si sacerdos debet esse continens, sicut Apostolus præcepit, necesse sit secundum scripturam Pauli diuinitus inspiratam, ut vxorem suam non tangat. Idcirco continentem esse, nulli in toto nouo testamento præcipitur, nisi mini- stris sacri altaris, Episcopo, presbytero, & diacono, & id est continens iis, qui continentiam Deo promiserunt. Rursus cum ait idem Apostolus, omnis autem, qui in agone contēdit, ab omnibus se abstinere, quod Græce est ἐγκρατεύεσθαι, necesse est ad ea referre quæ sunt propria continentie specialis, id est, ad voluptates, & concupiscentias ventris, & sub ventre, ut Græci loquuntur, quas hæc virtus specialis cohibet. Hæc enim sunt, quæ pugilli, & ei qui ligantur.

Act. 24.

Quod nulli in toto nouo testamento præcipitur, nisi ministris sacri altaris, Episcopo, presbytero, & diacono, & id est continens iis, qui se voto continentia ob-

Pro Canonib. Apostol.

in stadio currit, & in agone certat, nocere possunt. vnde inquit Theodoretus hunc locum interpretans, nō omnibus cibis vescuntur isti, quamquam expetant: sed eum solum, quem magister eorum eis adhibet. In illo autem loco Epi. Pet. 2. c. 1. ministrare in scientia continentiam, accipiendum quoque esse verbum continentiae pro virtute continentiae carnis, id est, continentiae voluptatum gustus, & tactus (ex viroque horum enim constat haec virtus, scitēque dixit Tertullianus in libro de ieiunio contra psychicos, monstrum esse libidinem sine gula, vnde scriptum est, nolite inebriari vino, in quo est luxuria) satis declarat quod sequitur, in continentia patientiam scilicet ministrare: quia enim voluptates carnis, siue concupiscentiae, à quibus vnusquisq; tentatur abstractus, & illectus, sicut ait beatus Iacobus, vehementissimae omnium sunt, ac vehementiores etiā quam impetus irae, vt philosophi quoque tradunt, idcirco in his cohibendis maxime opus est patientiae virtute. haec igitur est praecipua ratio, cur in cognitione, siue scientia studiosius continentiam, quam aliam virtutem ministremus, quod, vt dixi, eōcupiscentiae, in quibus refrānandis, & coercendis virtus continentiae versatur, vehementissimae omnium sint. Iubet ergo B. Petrus ministrare in fide virtutem, id est adiungere ad fidem opus virtutis, quia fides sine virtutis opere mortua est: & ministrare in virtute scientiam: id est, operari virtutem cum cognitione, siue prudentia spiritus, quae est regula, & norma verae virtutis: γνῶσις enim vocat B. Petrus, quam Philosophi in operatione virtutū vocant φρόνησις, id est, prudentiam. Vnde Apostolus in epistola ad Rom. iubet vt probemus, id est, vt per instructionem legis Dei examinemus, quae sit voluntas Dei bona, & ben eplacens, & perfecta. Sic enim intelligē dum esse, quod ait, vt probetis, quae sit voluntas Dei bona, intelligi potest ex c. 7. eiusdem epist. ad Rom. cum ait, & probas quae sint meliora instructus per legem. Propter hanc ergo cognitionem, siue prudentiam spirituales, quae ministranda est in operatione virtutis, vt sit recta, ac perfecta, dixit Esaias. Discite benè facere, vt eruditè magnus Basilus in eo loco obseruauit. Sine

1. Cor 9.
2. Pet. c. 1.

Eph. c. 5.

Iac. c. 1.

Rom. 12.

Rom. c. 7.

Esai. c. 1.

Liber primus.

perceptione enim scientiae siue prudentiae ad bene operandum, non possumus benè operari: & rursus idem Esaias cum iudicia tua (inquit) feceris, iustitiam discent habitatores terrae. Ergo postquam beatus Petrus praecipit ministrare in fide virtutem generaliter, & in virtute cognitionem, siue scientiam, quae discenda est ex institutione legis Dei, & sanctarum scripturarum, pergit iam ad speciales virtutes, quarum primam posuit continentiam, propter causam iam dictam. Non persequor reliqua, quia non est locus. Per se intelliget, qui scripturas sanctas scrutari didicerit. Redeo ad locum Pauli in Epistola ad Titum, cui consonat praecipuum Beati Petri in epistola Clementis secunda. Ministri (inquit) altaris siue diaconi ad Dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. Sic enim scriptum est in vetusto exemplari bibliothecae Vaticanae; non dixit, coniuges suas eiecerunt, siue excluderunt. Hoc enim vetat canon v. Apostolorum, quia inhumanum sit hoc facere: sed dixit reliquerunt: id est, iam ante ordinationem deserunt cum eis misceri; nisi enim ante ordinationem vxor ordinationi mariti assentiarur, & ambo deinceps semper ex consensu continētes esse velint, non potest ordinari. Hoc ergo significat, ante ordinationem coniuges suas relinquere. in extrema autem parte epistolae, haec (inquit) praecipua à Sancto Petro accipi. & ne quis aliquando dicere possit, esse hoc praecipuum humanum, & non diuinum, subiungit. Haec tibi fili charissime insinuari curavi, vt seruari omnia praecipias sine macula. si quis verò audierit te, utilis erit minister Iesu Christi: qui autem non audierit te, immo loquentem dominū per te, ipse sibi damnationem acquirat. Ergo hoc praecipuum beati Petri de continentia sacerdotum diuinum est, & non humanum. Cum enim quis loquitur, quae aut prius ipse dominus immediate, & ore suo locutus est, vt ea quae sunt in euangelio, aut postea locutus est per Apost. suos siue scripto, siue sine scripto, diuina tunc & non humana loquitur. Vnde reddens rationem Dionysius c. 4. caelestis hier. quare Deus cū legē dederit per Angelos, vt S. Stephanus in actis apost.

Esai. 22.

Locus epist. Clementis consonans epist. Pauli ad Titum de continentia sacerdotum.

Act. 7.

Pro Canonib. Apostolor.

Gal 3.
Exod. 19.

*Quare quæcū-
que Apostoli
tradiderunt,
diuina sunt.*

*Dionysius vnū
tantum genus
traditionū A-
postolicarum
nouit.*

1. Cor. 7.

*Quæ distinxe-
rit Paulus, &
à quibus, cum
dixit, ego dico,
non Dominus.*

ad Tit. cap. 2.

& Paulus in epist. ad Galatas testantur: scriptura tamen Exodi ab ipso Deo datam esse dixit: Scilicet non ob aliam causam, inquit, nisi vt doceremur, diuinam esse legem. Vt igitur lex data per Angelos, non erat angelica, sed diuina, sic omnia, quæ Dominus per homines; quos Apostolos & ministros noui testamenti elegit, & misit; tradidit, nō sunt, neque dicuntur humana, sed diuina, sicut non humana, sed diuina fuerunt, quæcunque Deus per Moysen populo suo tradidit. Vnde diuinus Dionysius vnum genus tantum traditionum Apostolicarum à sanctis Apostolis didicit, id est, diuinum: non duplex, alterum humanum, alterum diuinū: vt ex extrema parte capitis primi ecclesiasticæ hier. perspicui potest. Deinde si sunt Apostoli magistri Ecclesiæ Catholicæ, vt quidem sunt; si quidem Spiritus Sanctus per eos, & per eorum prædicationem Ecclesiæ Catholicæ traditam docet. Ecclesiam omnem veritatem; Apostolos autem Dominus per se & immediate erudiuit, & illuminauit in omnibus, quæ ecclesiæ tradiderunt; contra enim sentire error est; sunt igitur non humana, sed diuina omnia, quæ Apostoli à Christo missi, in ecclesia Dei docuerunt, & statuerunt. Nec enim, cum Apost. dixit, nam cæteris ego dico, non Dominus, diuina ab humanis distinguere voluit: sed ea, quæ Dominus ore proprio in Euangelio docuit, vt illud, Vxorem à viro non discedere, ab iis distinxit, quæ nō prius ore proprio, sed tunc primum ore Apostoli docuit, quale est, Si quis frater vxorem habet infidelem, & quæ sequatur. Vt sapienter Theodoretus in diuinis scripturis valde exercitatus, & eruditus sua interpretatione admonuit. Immo ipse idem Paulus, ne quis male interpretaretur, quod dixerat, Ego dico, non Dominus; & ad humanam auctoritatem, quod diuinæ erat, referret, de iis omnibus, quæ paulo ante scripserat, subiunxit, Puto autem quod & ego spiritum Dei habeam. si quoque beatus Chrysostomus sensit sed, vt ante dixi, qui præceptum de continentia sacerdotum in epist. Pauli ad Titum humanum putat, putet etiam humanum esse præceptum de hospitalitate, & iustitia ac sanctitate. Denique si Paulus in epist. ad Tit. à senibus laicis

Liber primus.

5

requirit, vt sint casti, siue pudici, idem item à nuptiis adolescentulis. & idem rursus item à coniugibus in epist. ad Titum c. 2. an cum à sacris ministris requirit, vt sint simul σωφρόνες & ἐγκρατεῖς, id est, casti, & continentes, nihil amplius requirit? quod si requirit, dicant nobis, isti qui cœlibatum proprie iuris diuini esse negant, quid illud erit? ad communem enim & generalem virtutem continentiae cōfugere non possunt; cum, vt ante ostensum est, nunquam in nouo testamento nisi proprie hoc verbum accipiatur. Postremo cōscientias isti suas, qui contradicunt, interrogent, vtrum honestum existiment, quod ad voluptates carnis pertinet, non plus castitatis, à sacris ministris, quàm à laicis & sæculi hominibus hoc loco epistolæ à Paulo requiri? quod si non existimant, quid istud plus castitatis esse potest, nisi vt illi, id est sacri ministri, omnino ab vxoribus abstineant: hi, id est laici, non abstineant, si nolint; sint tamen casti, & pudici? Sed reuertamur tandem ad locum Pauli, vnus vxoris vir. Si enim sua vxore vt, licere sacerdoti, noluit, quod ipsa nunc vis verborum, vt demonstraui, confiteri cogit; quis iam non videt, absurdum esse, hoc solum hic prohiberi, cum ait, vnus vxoris vir, ne duas simul ducat, quod ne apud Gentiles quidem licuit, ex quo leges Imperatorum hoc prohibuerunt, vt Theodoretus quoque in eodem loco testatur: aut ne duas simul habeat? quod Iudæis licebat, nos autem non sumus sub lege. vtrumque vero horū omnibus laicis Synodus Nycena c. 26. interdixit, Nemo (inquit) duas simul vxores in matrimonium accipiat: aut vxori prius ductæ alteram superinducat. Ab episcopis verò, & presbyteris, ac diaconis an non decebat, vt plus aliquid Apostolus requireret? nisi fortasse nihil inter populum, & sacerdotes Domini distare voluit. Restat ergo, vt hoc velit hæc Pauli Apostoli lex, vt qui Episcopus aut presbyter fieri debet, si non est vxoris inexpertus, semel tantum duxerit vxorem, siue illa mortua sit, siue viuat, à qua deinceps abstinentum ei sit. Diximus quod est legis: dicamus etiam, quod est rationis. Quomodo enim Episcopus aut presbyter filios habebit subditos cum omni castitate, sicut Apostolus

*Magd. nihil inter
populum, &
sacerdotes di-
stare voluit.*

1. Tim. c. 3.

Quid legis, & rationis, & testimonii sit in canone apost. 17. de nuptiis sacerdotum, & diaconorum interdicitis. 1. Tim. c. 3. Ambrosius.

Niceni patres.

in eodem loco præcipit, si licet Episcopo, aut presbytero non abstinere ab vxore sua? quomodo poterit filios ad continentiam hortari, si ipse non est continens? aut quemadmodum cum auctoritate eos reprehendere poterit, si noluerint subditi esse in omni castitate? aut quid, inquit beatus Ambrosius, interesset inter populum & sacerdotem, si eisdem adstringerentur legibus? debet (inquit) præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia. Diximus quod est legis, & rationis: dicamus quoque quod est testimonij. Beatus Ambrosius in epistola illa longa & eruditissima ad Ecclesiam Vercellen. Episcopo carentem, quæ est in x. libro epistolarum eius. Hunc locum grauissimè explanans Apostolus (inquit) est, qui vnus vxoris virum præcipit esse non quo exortem excludat coniugij, nam hoc supra legem præcepti est, sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam: nec vt iterum filios in sacerdotio creare Apostolica inuiteretur auctoritate: habere enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare. & paulo post, Sed prius cognoscamus, nõ solũ hoc Apostolum de Episcopo, & presbytero statuisse, sed etiam patres in cõcilio Niceni tractatus addidisse, neque clericum quemquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Haec tenus Ambrosius. sane quidem secuti sunt Niceni patres Canonem Apostolorum 17. loci Pauli interpretem. An dicturi sunt Magd. damnasse etiã secundas nuptias Synodũ Nicenam? sed negabunt fortassis & hunc Canonem Nicenum, & testem eius Ambrosium, qui nihil credunt, nisi quod ipsi fingunt? & se ipsis testibus probant. Sed quid mirũ, si negent, qui aliquos etiam libros scripturæ sanctæ Canonicos negare audent? Præterea Beatus Basilius in commentariis 1. saia c. 3. oportet, inquit, vt sit presbyter omnis concubitus inexpertus, aut secundum legem Domini, vnus vxoris vir. Paulus ergo requirit, vt si expertus sit concubitum, vnus tantũ vxoris concubitum expertus sit, à qua deinceps abstinendum ei sit, alioqui non fuerit pudicus, & continens, vt esse præcipit Apostolus. Item Tertullianus lib. 1. ad vxorem, (tamen in eo non sequimur, quod secundas nuptias contra ecclesiasticum, & apo-

stolicum dogma damnauit, quas Apostolus manifeste probat, sed in interpretatione loci Pauli de Episcopo & presbytero vnus vxoris viro quantum (inquit) fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ disciplina ecclesiæ, & præscriptio Apostoli declarat, cum digamos non sinit præfidere: cum viduam allegi in ordinationem, nisi vniuirã non cõcedit. aram enim Domini mundam proponi oportet. Tertulliano ergo auctore ara munda non ponitur, quæ à non continentibus tractatur. Siquidem oportet ita vnus vxoris virum pudicum esse, vt viduam vnus viri vxorẽ: quæ, cum vidua sit, non potest non continens esse. Ad hæc Innocentius primus in epi. 11. c. 9. Hunc ipsum locum Apostoli explanans, vnus (inquit) vxoris virum dixit nõ permanentem in concupiscentia generãdi, sed propter futuram continentiam. Interrogemus hic Magdeburgenses, Vnde vos probatis, quod dicitis? Quid legis, quid rationis, quid testiũ profertis? aut cur vobis credit vultis contra scripturam, contra rationem, contra testes? Quod si adhuc nobis nõ creditis, à quibus discessistis? interrogate Græcos, qui de cœlibatu quoque à nobis dissentiant, tamen non tanto errore, quanto vos: apud illos enim presbyteri non ducunt vxores: & si ab iis, quas habent, quas ante duxerunt, non se deinceps continent, quod Apostolus præcipit. consulite, inquam, omnes Græcos interpretes Canonum Apostolorum, an Canonem istum 17. negent. & eo nuptias secundas damnari dicant? tamen illi Canonum sextæ Synodi in Trullo conditores in canone 13. cœlibatum Ecclesiæ Romanæ matris omnium ecclesiarum reprehendere audent. Cuius continentiam sacerdotalem accusare, quid aliud est, quàm libidini sacerdotum patrocinari? Et qui illos reprehendere, & patronos libidinis in hac parte appellare, procacis esse putet, an non applaudere illis videatur? & ecclesiæ Catholicæ nolens noceat? Sed de his si quis plura requirit, relegat, quæ postea Magdeburgensibus in tertio libro defensionis Epistolarum pontificum Apostolicorum respondebimus, & inde assumat, ne eadem sine necessitate hic repetamus.

Qui traditionẽ sacri cœlibatus humanam esse dicit ecclesiæ nocet.

Pro Canonib. Apostol.

Defensio Canonis Apostolorum 27. & quomodo hic Canon interpretetur loci Pauli de Cœlibatu sacerdotum, & diaconorum: item interpretatio loci Pauli de potestate mulierem sororem circumducendi ex proprietate verborum, & collatione alterius loci Pauli, & auctoritate veterum.

Caput 2.

» **P**ergamus respondere ad reliqua, & Canon
» (inquiunt) 27. tantum clericis lectoribus, &
» cantoribus nuptias permittit: aliis verò non
» obscurè vetat, quod est contra doctrinam
Pauli 1. Tim. 3. & 1. Cor. 9. & 1. Timoth. 4.]

Cum aiunt Magdeburgenses, Aliis verò non obscurè vetat, vtrum aliis clericis vetari intellexerint Magdeburgenses, præterquam clericis lectoribus, & cantoribus, vt canon vult: an verò vetari aliis non clericis, quod falsum est: non satis intelligo, quia obscurè dixerunt, vt solent, qui fallere volunt. Apertè dicit canon, Ex iis, qui ad clerum accesserunt coniugio liberi, ac soluti, lectoribus tantum, & cantoribus permitti vxorem ducere. si hoc isti dicunt esse contra 1. Timoth. 3. ideo dicunt, quia quod ibi præcipit Apostolus Episcopis, presbyteris, & diaconis, vt fiat vnus vxoris viri. hoc, tanquam indocti, qui non intelligunt, vt Ecclesia Catholica semper intellexit, quos Apostolus vnus vxoris viros vocet, & tanquam instabiles, qui noluerunt permanere in iis, quæ eorum maiores, ac patres didicerunt, & tradita illis fuerunt, ad suam & suorum perditionem deprauant. Explicate ergo Magdeburg. si potestis, discipulis vestris, vnde hoc probetis, quo argumento, quo teste? aut ex quibus didicistis, nisi ex patre, & propheta vestro Lutero, sic locum Apostoli interpretari, quasi ibi permittat clericis omnibus vxorem ducere? nos enim ex verbis Apostoli, & ratione atque auctoritate sanctorum patrum adhibita, probauimus illud ab Apostolo hoc loco præcipi, si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fiat, qui non sit matrimonij inexpertus, vt hic semel tantum vxorem duxerit, siue illa mortua sit, siue viuat, à qua deinceps abstinentum sit, hic verò Canon planè vetat, cum ià quis factus est Episcopus, aut pres-

2. Tim. 3.

Liber primus.

7

byter, aut diaconus, vt tunc vxorem ducat. Quomodo enim non hoc istis prohibeat, quibus nec ea, quam habent vt permittit immo iubet esse pudicos, & continentes? Ne verò intelligamus, hoc ipsum omnibus quoque clericis prohiberi, ne scilicet vxores ducant, postquam in Clerum asciti sunt, accedit Apostolica traditio hoc canone 27. sancita, & commendata, quæ, tanquam scripturæ Pauli interpret, lectoribus, & cantoribus tantum permittit, vt hi soli postquã facti sunt Clerici, possint, si voluerint, vxorem ducere. istis, inquam, licet in clero non continentes esse, id est, vt vxoribus suis, quibus eas in clero ducere licet. Videamus iam de capite 9. prioris epi. ad Corinth. quod iidem Magd. citant etiam contra Canonem 27. Apostolorum sola indicatione capituli, quasi locus facilis sit, & omnibus in promptu ad intelligendum, cum ipsa nostra disceptatio testis sit nõ ita facilem esse. Locus igitur, quem indicare voluerunt, est ille, Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli fratres Domini, & Cephas? Quæso vos quadrumviri Magde. vnde didicistis mulierem sororem hoc loco vxorem interpretari? Quæ gràmatica sermonis Græci, aut quis vetus auctor hoc docuit? quis literas Græcas degustauit, & de vsu articulorum aliquid percepit, qui ignoret, si de vxore Paulus dixisset, vsurum fuisse, vt necesse erat, articulo Græco, dicturumque *τὴν γυναῖκα*? an verò quia Paulus sermone imperitus erat, idcirco existimabitis, nescisse spiritum sanctum significare sine ambiguitate quod volebat? ἀπίστος ergo dixit *γυναῖκα* id est, infinite, ac sine articulo, vt non de certa vxore, sed de quauis muliere intelligeretur. Sic Tertullianus in scripturis sanctis exercitissimus, idemq; linguæ Græcæ peritissimus intellexit. Sic enim in libro de Monogamia scripsit, Petrum solum inuenio maritum per forcum. & paulo post interpretans hunc locum, vbi ea (inquit) subiungit de victuaria exhibitione, abstinentiam eius ostendunt dicentis, Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? non vxor-

1. Tim. 3.
ad Tit. 1.

Defensio, & explicatio Canonis
Apost. 27. de
nuptiis lectorũ
& cantorũ.

Locus Apostol.
de potestate circumducendi mulierem sororem.
1. Cor. 9.

res (inquit) demonstrat ab apostolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi, & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quæ illis eodem instituto, quo & Domium comitantes, ministrabant. Hæc Tertullianus idem atque eodem modo intellexerunt Ambrosius Græce quoque peritissimus, & alij Latini patres: idem quoque Theodoretus, Aecumenius, & Theophylactus, ac plerique alij Græci, ne omnes enumerem. Sed dissimulemus interim proprietatem sermonis Græci, dum cum Matthia Illyrico, & condiscipulis eius agimus, quos linguam Græcam ignorare scimus. fingamus dixisse Apostolum *ἡ γυναῖκα*, & vxorem significasse: an, quod sororem addidit, non satis aperte declarabat, non iam illam, vt vxorem, circumduci, sed vt sororem, vt quamuis vxorem haberet, esset alioqui tanquam non habens, vt idem in Epist. ad Cor. priore dixit. Miror Magdeburgenses non notasse etiam hoc loco, quod idem Apostolus in Epist. ad Philipp. c. 4. scripsit, inquit, rogo etiam & te germane compar, quod quidam veteres de vxore Pauli dictum esse existimarunt, quos Theodoretus in commentariis suis refellit, sic enim ait. Imprudenter quidam hoc loco suspicati sunt Paulum de vxore sua dicere, immemores epistolæ ad Corinth. cum illud de non nuptis, & viduis scribit, bonum est, si sic maneat, vt ego Nunquam autem habuisse vxorem verius est, adolescens enim vocatus est. Hactenus Theod. Quomodo ergo Paulus potestatem habebat circumducendi vxorem, si vel erat ex non nuptis, vel ex viduis, sicut idem affirmat? an forte habebat potestatem circumducendi vxorem quam non habebat, sed habere poterat? Hoc enim superest, vt cum Apostoli dixerint, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, vos Magdeburgenses mendaces eos faciatis, si vel non reliquerunt, quæ habebant: vel potuerunt accipere, quæ non habebant: nihil enim interest. Siue igitur nunquam vxorem habuit, quod Theodoretus verisimilius esse iudicat, & Hierony. in Epistola ad Eustochium de virginitate, non audiendos esse ait, qui contradicunt, siue viduus fuit, vt Tertull. Methodius, Chrysof. senserunt, Ignatius enim in vetere interpretatione

Quomodo Magdeburgenses mendaces faciunt Apostolos, cum dixerunt, ecce nos reliquimus omnia. De Paulo vtrum vxorem habuerit.

Latina manu scripta epistolæ ad Philadelph. quæ in Vaticano est non habet, quod in Græca Epistola nuper in publicum emissâ legitur de Paulo inter eos, qui vxorẽ habuerunt, siue inquam, hoc siue illud sit, certe quod ait idem Apostolus, Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic maneat, sicut ego, aperte conuincit, non posse de vxore intelligi, quod in eadem epist. c. 9. Magdeburgenses volunt. Citant præterea contra hunc Canonem Apostolorum cap. quartum Epistolæ prioris ad Titum, quasi hic canon omnibus prohibeat nubere: & nuptias cum Manichæis, & Marcionistis damnet, quas tamen Apostolorum canones celebrant, & probant, & earum vituperatores condennant. Sed Magdeburgenses, quia nihil interesse putant, vtrum damnetur nuptiæ, an aliquibus interdicanter, quia omnibus licere volunt, vt sit sacerdos, sicut populus, non possunt aliter disciplinam Iucri defendere, nisi Apostolorum Canones, & pontificum Apostolicorum epistolas negent. In hunc quoque locum epistolæ ad Tim. c. 4. multa à me in tertio libro defensionis epistolarum scribuntur illinc item assumat, qui plura hic desiderat.

Magd. nihil interesse putant, vtrum nuptiæ damnentur an aliquibus interdicanter.

Defensio Canonis Apostolorum 48. de quadragesima ieiunio, & quartæ, ac sextæ feriæ. Et quomodo Dominus noster, & Apostoli eius, & Sancti Prophetæ ieiunia induxerunt: & ieiunia indicta seruat ecclesia per vniuersum mundum. Et quomodo conuincatur, non pertinere ad delectum ciborum, quo Catholici vtuntur, id quod Paulus scripsit, nemo vos iudicet in cibo, & potu, & c. & quid in historia Salisburgensium Archiepiscoporum pro religione indicendi ieiunia legatur.

Caput 3.

TRansecamus ad secundum locum argumentorũ contra Canones, ad ieiunia (inquit) in quadragesima Paschæ, & feriæ quartæ, & parasceues alligant conscientias in Canone 67. contra illud Pauli, nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi.]

Hactenus Magd. hoc ipsum de ieiunio quadragesimæ accusarunt quoque in epistola Telesphori, quare quæ de hac re, & quæ de toto loco Pauli ad Colof. c. 2.

& i. Tim. c. 4. pluribus locis, & exemplis scripturæ sanctæ, & veterum patrum testimoniis, & omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem Apostolica constitutione inter se collatis in 5. libro defensionis epistolarum c. 6. copiose respondemus, eadem hic istis responsa sint. Qui enim epistolam Telesphori septimi post Beatum Petrum pontificis de ieiunio quadragesimæ defendit, Canonem Apostolorum defendit. Sed quia Luterani, & Caluini tradunt, ieiunandum quidem esse sponte ad castigandum corpus, sed non secundum legem, & præceptum, quod hoc sit alligare conscientias, illud tantum hic à Magdeburgensibus quaeram, qui indicere ieiunium, iniicere laqueum conscientias, & imponere onera iudaica interpretantur, & ideo ieiunium quadragesimæ, & Canones Apostolorum, qui illud seruare iubent, negant, cum indictum est ieiunium in Pauli adeo electi, & Barnabæ ordinatione, quæ Antiochiæ per impositionem manuum cum oratione, vt Lucas narrat, facta est, est ne tunc laqueus iniectus, & iudaicum onus impositum, an non? Sed negabunt fortassis indictum tunc fuisse ieiunium: at indictum fuisse, conuincit omnium ecclesiarum per orientem, & occidentem prisca consuetudo Apostolicæ traditionis locupletissimus testis. Sic enim vsque in hodiernum diem, sicut ab initio acceperunt, indicto ieiunio cum oratione, & per manus impositionem ordinationes faciunt: vt idem quoque Paulus, & Barnabas indicto ieiunio presbyteros per singulas ecclesias ordinarunt, quod idem Lucas narrat. Immo sic etiam Tito præcepit, vt per ciuitates presbyteros ordinaret, cum ad eum scripsit, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea, quæ defunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Quis enim credat præter Magd. Paulum Tito, vt ordinationes presbyterorum aliter faceret, disposuisse, quàm vt ipse idem Paulus eas faciebat? disposuit igitur Tito, vt cum oratione, & indicto ieiunio faceret sicut ipse fecit, & sicut hodie omnes ecclesiarum Catholicorum faciunt, & semper fecerunt. Vel docete vos Magd. in quibus ecclesiis catholicorum vel nunc ordinationes fiant, vel vnquam factæ sint extra ieiunia

Acto. 13.

Apostolica traditio de ordinationibus clericorum indicto ieiunio.

Acto. 14.

ieiunia quatuor temporum, & quadragesimæ: de ordinarijs ordinationibus loquor. Huius verò antiquitatis Apostolicæ traditionis ieiunandi in ordinationibus testis quoque est magnus Leo in epistola ad Dioscorum Alexandrinum, Nam præter auctoritatem (inquit) consuetudinis quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra doctrina manifestat, quod cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus sancti ad Euangelium gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes imposuerunt eis manus: vt intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum sit, ne tantæ benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum, & quæ sequuntur. Hæc Leo antè mille prope ducentos annos, cuius vos epistolas non negatis, & si in Centuria quinta earum testimonio abuti soletis. Rursus quaero vos Magd. cum Rex Ninivitarum indixit ieiunium Niniuitis inquit, homines, & iumenta, & boues & pecora non gustent quicquam, alligauitne eorum conscientias, an non? Si alligauit, quomodo placauit iram Dei? & misericordiam eius nouo crimine conciliauit? Sicut scriptum est, & misertus est Dominus super malitia, quâ locutus est, vt faceret eis. Quid hic vestris respondebitis, si quis eorum paulò acutior hoc à vobis quaerat? Quaero deinde, vnde didicit Rex, indicere ieiunium Niniuitis: nonne ex prædicatione Ionæ prophetæ poenitentiam, & fructum poenitentiae ieiunium prædicantis? Ergo Ionas laqueos conscientiae prædicabat, si conscientiam alligat, qui ieiunium indicit potestis ne elahi aut subterfugere hinc? Quod si hæc vera sunt, & refelli nullo modo possunt, quemadmodum Canon Apostolorum, quia sanctionem ieiunij quadragesimæ continet, conscientias alligat? Ad hæc, si indicere ieiunium, est laqueos conscientiae iniicere, vt isti noui Euangelistæ tradunt, Ergo laqueos conscientiae iniicit Dominus noster, cum respondens Pharisæis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini non ieiunarent, vt discipuli Ioannis, Venient (inquit) dies, cum ieiunium indiablatum fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Quis enim est nunc præter Luteranos, aut olim fuit præter Aërium hæreticum, & Aërianos, qui fuit.

Laqueum iniicit conscientie Rex Ninivitarum, cum ieiunium indixit ad prædicationem Ionæ secundum Magd. Ioan. 3.

Laqueum conscientiae iniicit Dominus secundum Magd. cum ieiunium indiablatum fuerit, quibus ablatum

Pro Canonib. Apostol.

Luc. 5

De ieiun. quartæ, & sextæ ferie: & sextæ, ac septimæ.

Omnium ecclesiarum consuetudo testis indicti ieiunii à domino.

non videat, aut olim non videret, impletum esse hoc in ecclesia Catholica, quod Dominus dixit, cum ablatum fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus? Qui enim dies isti sunt, quibus ablatum fuit? nonne quarta, & sexta feria? quarta enim die cœperunt Iudæi tollere eum de medio, siquidem eo die facta est à Iuda pactio cum Iudæis de prodendo Domino: sexta verò crucifixus est, & de medio sublatus. Quibus diebus per vniuersas ecclesias orientis, sicut à sanctis Apostolis traditum illis est, ab initio vsque in hodiernum diem ieiunant. In ecclesiis verò occidentis, ut earum deuotioni magis conuenire visum est, ieiunium sextæ ferie, & sabbati, loco quartæ ferie iudem sancti Apostoli tradiderunt. His enim diebus, sexta inquam feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam crucifixus est, in sepulchro iacuit, omnes secundum ecclesiasticam legem à sanctis Apostolis iuxta verbum Domini indictam, quotquot ætas, aut inualentudo non impedit, ieiunant, id est, à carne abstinent, quod est ieiunium quoddam, ut tradit Ioannes Damascenus in libello de ieiuniis ad Comertam, quod Tertullianus vocat in libro contra psychicos ieiunium portionale, id est, exceptio, ut ille ait, quorundam eduliorum. Itaque quod Dominus ieiunium indixit, cum dixit, cum ablatum fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, res ipsa loquitur: & nos prisce traditionis Apostolorum testem producimus omnium ecclesiarum consuetudinem. Vos verò Magd. vnde istam vestram nouam consuetudinem, quam patres, & maiores vestri ignorarunt, accepistis, nisi à propheta vestro Martino Lutero? qua in re melius saltem, quam vos, vestri illi psychici sentiebant, contra quos Tertullianus disputat, qui illos (inquit) in Euangelio dies ieiuniorum determinatos putant, quibus ablatum est sponsus: nisi quod tradebant, hos esse solos legitimos dies ieiuniorum Christianorum abolitis legalibus, & prophetis vetustatibus. illi enim iudaicas quoque dierum, & ciborum obseruationes falso nobis obiiciebant, ut nunc Magd. qui hunc canonem Apostol. quia ieiunium quadragesimæ, & quartæ, ac sextæ ferie iubet, & pœna sancit, ad iudaica onera pertinere tradunt: ac contra illud Pauli

Liber primus.

10

esse dicunt. Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut in parte diei festi. Quem locum Pauli quia postea diffuse tractamus lib. 5. principio repetito ab eo loco, Videte, ne quis vos decipiat, & quæ sequitur, quo magis pateat, quorsum illa conclusio pertineret, Nemo ergo vos iudicet, & reliqua, ne eadem hic repetam, illud tantum hic addam, quod illic prætermitto: quodque ad refellendos istos, & reuincendos satis fuerit nunc. Quia enim Apost. contra eos scribebat, qui iudaicas ciborum obseruationes de mundis, & immundis reuocabant, quod ipse idem Apostolus aperte docet, ut demum vno eos verbo refelleret, subiungit, Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi: etenim si illæ iudaicæ obseruationes umbræ erant futurorum, umbram enim habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, ut idem ait, corpore autem adueniente, umbra cedat necesse est: frustra igitur, & vanè colitur umbra, quæ iam euauit, & cessit. Videamus nunc, an hic locus Pauli ad nos pertineat, ut ipse idein locus vos coarguat, & calumniari conuincat. Quæro enim à vobis Magd. abstinebant ne Iudæi ab omni genere piscium? minimè, dicetis: quin potius ab alio abstinebant, ab alio non abstinebant: quia aliud genus erat immundum, aliud non, non natura, sed lege, quæ umbram habebat. Et in figura hoc genus vetabat: illud non vetabat. At nos à nullo genere piscium in ieiuniis nostris lege indictis abstinemus. Rursus quæro abstinebant ne Iudæi omni esu carnis? ne id quidè dicetis, Sed potius secundum leges Leuitici ab alio abstinebant, ab alio non. At nos omni genere carnis in ieiuniis apostolica, & ecclesiastica lege indictis abstinemus. Quorsum igitur illud Pauli nobis obiicitis, Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut parte diei festi? Præterea si cum Saul, ut se de inimicis suis vlcisceretur, ieiunium indixit, & quidem pœna proposita maledictionis, laqueum conscientis iniecit, quemadmodum ieiunio indicto tantam Deus, ut ait Tertullianus, auctoritatem præstitit, ut filius Ionathas, quanquam ignarus edicti, sorte tamè sit diuinitus de delicto conuictus? Addit præterea idem Tert. Bene autè, quod & Episcopi vniuersæ plebi mandare ieiunia assolent, non dico de industria

Colos. 2.

Heb. 10.

Quomodo conuincuntur Magd. cum reliquis Luther. locum Pauli ad Coloss. quæ obicitur de delictis ciborum, nihil ad nos pertinere.

1. Reg. 14.

Pro Canonib. Apostol.

stirpium conferendarum, sed interdum ex aliqua sollicitudinis ecclesiasticæ causa Denique, vt hunc locum semel finiam, legite historiam Salisburgensium Archiepiscoporum, vnde quantum ad placandum Deum ieiunium indictum valeat facile si vultis, intelligetis. Cui enim, ante annos prope octingentos post mortem Beretici Archiepiscopi Salisburgensis, tam ingens frigus mense Maio præter naturam esset, vt aues ipsæ interirent, & imber guttarum ardentium, ac coloris sanguinei efflueret, quæ quibus incidere, celeri eos morte perimerent, Episcopi Bauariæ in ea plaga ac calamitate ieiunium per totam Bauariam indixerunt: iudemque cum Principe Bauariæ Bessalio nudis pedibus in cinere, ac sacro tum publicè tum priuatè pœnitentiam egerunt, & peccata confessi sunt ita factum est, vt plaga illa inflicta curata, & ira Dei placata fuerit. An igitur tam admirabilis beneficii tam ingrata memoria vestra erit, vt indicta ieiunia condemneis, & ad laqueos conscientiarum, & traditiones hominum, ac non potius ad pietatē, & pœnitentiam, ac veniam impetrandam pertinere dicatis? idque cum permulti nationis vestræ ex Bauariis oriundi nunquam nati essent, nec huius lucis vsuram cœpissent, nisi ieiunium illud indictum esset.

Defensio Canonum Apostolicorum de nuptiis, quos Magdeburgenses dicunt repugnare inter se: & de interpretatione Canonis 5. ex vi verborum, & collat ones scripture Pauli: & quomodo conuincantur Magdeburgenses ignorare, que sint & dicantur pugnantia. item defensio aliorum duorum Canonum de ieiunio, quos falsò tradunt pugnare inter se.

Caput 4.

Ed pergamus ad alia, quæ in accusatione Canonum sequuntur. Deinde (inquit) inter eos reperiuntur Canones repugnantia præcipientes quales sunt 5. 17. & 16. 40. & 41. quorum alij nuptias sacerdotum dānant: alij verò admittunt.]

Hactenus Magd. videamus deinceps, vtum ita sit. Canon quintus iubet, vt Episcopus aut presbyter vel

Liber primus.

II

diaconus vxorem suam ne excludat prætextu religionis. Quia enim præcipit Apostolus, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi sint pudici, & continentes, vt ante docuimus. vetat hic Canon 5. Apostolorum, ne hoc prætextu continentiarum vxores, quas antequam Episcopi, presbyteri, aut diaconi fierent, duxerunt, domo eiiciant: & alere, ac curare desinant. non enim iubet Apostolus, inhumanos esse, sed cōtinentes. Hic mihi respōdeant Magd. si episcopi, presbyteri, & diaconi non tenentur lege cōtinentiarum, quæ ista *πρόφαισις ἀλαβείας*, id est, quæ ista reuerentiarum ac religiosi metus causa, quam prætextit Episcopus, aut presbyter, vel diaconus, vt vxorem eiiciat? non enim dixit, qui eiicit propter *βδελυγίαν*, id est, abominationē, sicut dixit Canon. 51. sed propter prætextū *σβλαθείας*, quod verbum semper in bonam partem accipitur. Neq; dixit, Episcopus, presbyter, aut diaconus, qui abstinēt *ἀσχησιν*, id est, propter exercitationem, quæ carnem menti subiiciat: quia, vt abstinere ab vxoribus necessarium est Episcopis presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus præcipit castos, & continentes esse propter iuge ministerium orandi, & sacrificandi, vt ait sanctus Innocentius, sic reliquis etiam clericis omnibus infra subdiaconum licet, si velint, ex consensu ad tempus abstinere ab vxoribus suis non propter abominationem coniunctionis maritalis, sed *ἀσχησιν* iuxta canonem 51. id est, ad exercitationem corporis, vt vacent scilicet ieiunio, & orationi, sicut laicis quoque permisit Apostolus. Restat igitur, vt hoc canon iste quintus Apostolorum prohibeat, ne Episcopus, presbyter, aut diaconus, quia eis non liceat vxoribus suis uti, sed potius necesse sit continentiam colere propter iuge ministerium ecclesiæ, quod summa religione, & reuerentia tractandum est, ne, prætextu inquam huiusmodi reuerentiæ, & continentiarum religiosarum, vxores domo eiiciant relicta earum cura. Hoc enim inhumanitatis, vt dixi, est, & à pietate alienum. Quod si aliquando accidat, vt propter suspicionem & scandalum eiicere necesse sit, non iam eiicitur prætextu religionis: sed potius quia ita ratio sacri, & iugis ministerij postulat, ne aduersario detur occasio maledicti gratia: & vituperetur sacrum ministeriū

Explicatio canonis Apost 5. & quomodo ex eo eliciatur continentia sacri ordinis.

Magd. novi Nicolaitæ.

Quomodo convincatur Magdeb. ignorasse legem pugnantium. Prov. 26.

quod diuina lex à continentibus tractari voluit. Hic igitur Canon, quæ hæcenus interpretati sumus, non solum non permittit Episc. presbyteris, & diaconis nuptias i. vt vxores ducant, vt Magdeburgenſes noui Nicolaitæ falso interpretantur, sed suis verbis satis clarè significat, abſtinendū esse istis ab iis, quas ante ordinationē duxerunt: siquidē cauet, ne prætextu huiusmodi continentia religioſæ, cuius lege tenentur, vxores eiciant suas. Videamus iam de canone 17. an huic quinto repugnet, vt Magdeburgēſibus videretur nō intelligentibus neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Qui post baptisum (inquit) duobus coniugiis copulatus est, aut concubinā habuit, non potest esse Episcopus, presbyter, diaconus, aut denique ex numero clericorum. Hic cano, vt ante dixi, non damnat secundas nuptias: quis enim hoc vnuquā dixit, aut dicit modò, præter Mag subuersos, & suo iudicio condemnatos? sed eos, qui vnus nuptiis contenti non fuerunt, prohibet ordinari in ministris Ecclesiæ. Quare, qui dicunt hunc Canonem 17. & illum 5. pugnantia præcipere, si legem pugnantium didicissent, nunquā hoc, ne per somnium quidem, dixissent. Nunc autē isti boni, & pulchri dialectici idem putant esse, præcipere pugnantia, & præcipere diuersa. Immo, vt respondeamus istis, vt Salomon præcipit, respondere stulto contra stultitiā eius, ne sapiens sibi videatur. Si isti duo Canones pugnantia præcipiunt, necesse est, vt tanquam affirmatio, & negatio pugnent. Siquidem dicuntur secundum complexionē, necesse item est, vt pugnant affirmatio, & negatio, sic etiam pugnent ea, quæ sunt sub affirmatione, & negatione, id est, ea, de quibus affirmatur, & negatur. Queramus ergo à Mag. quid est sub negatione in 5. Canone? necesse est, vt respondeant, nō eicere vxorem prætextu religionis, hoc enim præcipit. Quid rursus sub affirmatione, aut negatione in Canone 17: necesse enim est alterutrum dare: necesse itē est, vt respondeant, aut præcipi, non esse Digamum, qui sit ordinandus in clero: & tunc, cum illud quod in 5. Canone præcipitur sit quoque sub negatione, ille Canon & hic nō iam pugnantia præcipiunt, quia nō sunt affirmatio, & negatio, sed vtraque negatio. Si dicant, præcipi in

17 Canone, talem ordinare, qui non sit Digamus, hoc rursus, quod hic est sub affirmatione, non est oppositū illi, quod est in 5. Canone sub negatione, immo aliud hic affirmatur: aliud illic negatur: & vtrunque est verum, scilicet non debere eicere vxorem prætextu religionis, & ordinandum esse talem qui non sit digamus. nō igitur pugnantia præcipiunt. Magdeburgenſes verò si videri volebant aliquid sapere, probare hoc debebant, & non præbere se ridiculos, more suo, ea quæ ignorat, temerè reprehendentes. Videamus iam de aliis duobus canonibus præcipientibus quoque, vt isti volunt, pugnantia Canon 40. iubet, vt bona Episcopi propria, si quæ habet, discernantur à bonis ecclesiæ. Et subiicit causam: Ne occasione (inquit) ecclesiasticarum rerum interdicant res Episcopi, qui nonnunquam vxorem, & liberos, & cognatos, aut seruos habet. Et hoc quoque de vxore dicit Canon, quam ante ordinationem dixit Episcopus, & de filiis, quos ante ordinationem procreauit. Etenim si post ordinationem possunt dare operam liberis, quemadmodum, vt sæpius dicam, præcipit eis Apostolus castos simul & continentis esse: Canon 51. Si quis (inquit) Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique alius ex numero Clericorum à nuptiis aut carne, aut vino abstineat, non d'εσκησιον, id est, non vt carnem menti exercitatione corporis subiiciat, sed propter abominationem, oblitus quod scriptum est, Et erant omnia valde bona, & quod Deus masculinum, & fæminam fecit eos, atque ita blasphemè creaturam Dei vituperet, aut corrigatur, aut deponatur, & ex Ecclesia eiciatur, item & laicus. Nulli permittit hic Canon, vt nuptias, tanquam malas, damnet, & eas vituperet, qui enim vituperat, Deum accusat, qui marem, & fæminam creauit: quin potius iuxta hunc Canonem omnes, qui à nuptiis abſtinent, abſtinere debent δ'ασκησιον. Itaque causa abſtinendi à nuptiis, omnium abſtinentium debet esse communis, scilicet ne vllus eorum creaturam Dei vituperet: ipsa verò abſtinentia nō est omnium comunis, nec omnibus necessaria, nisi Episcopis, presbyteris, & diaconis, quibus Apostolus continentis esse præcipit, quia sit eis iugiter vacandum

Quod nec Canon Apost. 40. & 51. pugnent vt Magdeb. fingunt.

Gene. c. 1.

Explicatio canonis 51. & collatio eius cum loco Pauli.

Magd. rerum, & verborum ignari.

Magd. ex negatione concludit affirmationem ut boni dialectici.

Canon Apst. d: non ieiunando die Dominico, & sabbato, & Canon de ieiunio quadragesimo non pugnant.

Prov. 26.

sacris ministeriis verbi, & orationis, & sacramentorum, aliis verò siue clericis, siue laicis, libera est: illud autem est obseruandum, quod hic Canon Apostolorum dixit vno verbo, *ἀσχησιν* abstinere à nuptiis, hoc Paulus de laicis coniugibus loquens dixit abstinere. ex consensu ad tempus, vt vacent ieiunio, & orationi, quod est abstinere ab vxore *ἀσχησιν*: vt iam *ἀσχησιν* nihil aliud sit, quam exercitatio corporis ad subiiciendam carnem menti, quod sit in primis ieiunio, & oratione. Verùm Magd. & rerum, & verborum ignari nihil distinguunt, neque considerant, nec obseruant: sed potius omnia in consideratè confundunt, & secundùm sua desideria interpretantur. Quid enim inconsideratius esse potest, quàm ita hunc Canonem interpretari. vt nuptias Episcopi, presbyteri, & diaconi Canon probeat? Quasi ita isti argumententur, ex negatione concludentes affirmationem: nō possunt Episcopus, presbyter, & diaconus, abstinere nisi *ἀσχησιν*, ergo possunt ducere vxores. Immo vt istos, sicut paulò ante fecimus, iterum ignorantia redarguamus, si hi duo Canones pugnantia præcipiunt, necesse est, vt vnum sit sub affirmatione, alterum sub negatione. In Canone 40. sub affirmatione est. Episcopum vxorem suam debere alere: in Canone 51. sub negatione est, non debere Episcopum à nuptiis propter abominationem abstinere: Vtrunque verò horum cum verum sit, non possunt esse pugnantia. Canonem quoque 64. de non ieiunando die dominico, & sabbato, & Canonem 69. de ieiunio quadragesimæ, & quartæ, ac sextæ feriæ repugnantia item præcipere dicunt. Fateor puderet me ad hæc respondere, quæ magis digna sunt, vt cum risu prætereantur, quàm vt refellantur. Sed quia vereor, ne si præteream, & dissimulem, sapientes sibi videantur Magdeburgenses, idcirco necesse est, vt iterum dicam, iuxta prouerbium Salomonis, contra fatuitatem eorū respondere. Quæro igitur prius, ad quodnā genus oppositorum pugnantia ista, quæ vocant, pertinent? an ad aliquid? an ad priuationem, & habitum? an ad contraria? an ad affirmationem, & negationem? Plura enim genera pugnantium non sunt, nisi hic quoque naxum aliquem in Aristotelis arte reperiunt. Credo responde-

bunt, si vel ista degustarunt, pugnare ista, quæ pugnare volunt, vt affirmationem, & negotiationem. Sed videamus nunc, an ita sit. Nos 40. diebus ieiunamus exceptis dominicis quibus nō ieiunamus, ita vt debere ieiunare 40. diebus exceptis dominicis sub affirmatione sit: debere nō ieiunare dominicis diebus sub negatione: vtrunq; autē verū est. Quare hoc, istis probare oportebat, quod non probarūt: neq; probare conati sunt. Itē Græci 40. diebus ieiunant exceptis dominicis, sabbatis enim ieiunant, quatenus à carne abstinent. Quod quidem pro ieiunio sabbati in quadragesima relictū, & traditū est illis, quod Ioannes Damascenus, in epistola de ieiuniis ad Cometam, ieiunium inchoatū vocat siue imperfectum, quatenus enim sæpius prandent non ieiunant. sic etiam ait Zonaras Græcorum canonum interpretes, licere Græcis, sabbatis ieiunare *ἀσχησιν ἡμερῶν*. id est, quando est sabbatū ex numero dierum in quibus ieiunare præcipitur. Hanc consuetudinem habent illæ ecclesiæ, sicut eis à principio, vt illis conueniebat, traditum est. Apud illos igitur sub affirmatione canonis est debere 40. diebus ieiunare, in quibus ponitur ieiunium inchoatum, siue imperfectum sabbati: sub negatione verò, non ieiunare dominico die: neque sabbato integrè, quorum vtrunque verū est. Ergo non præcipiunt Canones isti pugnantia. Cum enim quod sub affirmatione est, & quod sub negatione, opposita sunt, necesse est tūc alterutrum eorum esse verum, & alterum falsum. Aut si hæc Magd. vera non putabant, debebant saltem probare falsa esse vtraque, vel alterum: sed neutrum conati sunt, quia nō potuerūt.

Defensio Canonum, qui eos excommunicant, quos Magdeburg. volunt non esse excommunicandos: & quomodo conuincantur errare in eo, & facere Apostolum sibi repugnantem: & quomodo non sint lesia, vt Magdeburg. falsò putant, quæ in Canonib. Apostolorū pœna excommunicationis sancita sunt, vt illud, nō abstinere à sanguine, & suffocato: item ieiunare die dominico, & die sabbati in ecclesia orientis, & non ieiunare quadragesima, & vasa sacra ad prophanos vsus adhibere.

Capit. 1.

Pro Canonib. Apostol.

» **E**rtio (inquiunt) multum Canones aperti
 » vsum clauū præcipiunt, nam eos, qui sciē-
 » tes susceperunt excommunicatos, excom-
 » municare iubet Canō. 13. Laicos suffocato
 » vescentes excommunicare iubet Canon 62.
 » Propter ieiunia die dominico obseruata deponit cleri-
 » cos, & excommunicat laicos Canō 65. Nō ieiunantē qua-
 » dragesima pasche excommunicat Canon 58. Vasa sacra
 » in prophanos vsus assumpta excommunicat Canon 27.]
 » Deinde subiiciunt causam, cur hos Canones à se no-
 » tatos non approbent, quia ob huiusmodi, inquiunt, tā
 » leues res excommunicatione vsi, siue abusi potius, Apo-
 » stoli nunquam leguntur, Immo Paulus (aiunt) recitat
 » Catalogum excommunicandorum 1. Cor. c. 5. Verū in
 » eo huiusmodi peccatores non adnotantur.]
 » Hæc Magd. Respondente ergo mihi Magd. si putatis
 » texuisse hic Apostolum Catalogum excommunican-
 » dorum omnium, cur in his non numerauit blasphemos?
 » aut, si blasphemus secundum vos non est excommu-
 » nicandus, quia non est in hoc Catalogo, cur idem apo-
 » stolus Hymenæum, & Alexandrum, quia blasphema-
 » uerant, excommunicauit? an fortè dicetis, eum, qui for-
 » nicator est, aut auarus, aut maledicus, aut ebriosus, aut
 » fur, simul esse blasphemum? non ita deliri eritis, vt hoc
 » dicatis: cum quotidie inter vestros, videre possitis libi-
 » dini deditos, & vino, & maledicentiæ, & aliena tollere,
 » parcere tamen eos blasphemis in Deum. An vero Hy-
 » menæum, & Philetum inter idolis seruientes referen-
 » dos esse putabitis? ne id quidem necesse est. Non enim
 » quicumque fidem amittit, necesse est, vt idololatra fiat:
 » nisi existimetis omnes hæreticos cultores esse idolorū.
 » Quod verò genus blasphemix esset istorum, nō expli-
 » cavit Paulus, quia ad eum scribebat (inquit) Theodo-
 » retus, qui non ignorabat, fortassis ex iis fuisse videatur,
 » qui conscientix morsum, & accusationem non feren-
 » tes, ne metu futuri supplicij torqueantur, in blasphemiam
 » negandi prouidentiam Dei, aut iudicium futurum, in-
 » cidunt. Ita enim Theodoretus, & Theophylactus in-
 » tellexisse videtur id, quod Paulus hoc loco de consciē-
 » tia bona dixit, quam quidam repellentes circa finem

1. Tim. c. 1.

Liber primus.

» naufragauerunt. Deinde in 4. libro Clementis Roma-
 » ni de constitutionibus Apostolorum c. 6 & 8. inter eos
 » à quibus Apostolica constitutio iubet nō accipere ob-
 » lationes, nempe excommunicatis, punit eos, qui famu-
 » los suos durè tractant, & inhumanè, id est, verberibus,
 » aut fame afficiunt, & crudeli seruitute premunt. Item
 » eos, qui iniquas causas publicè defendunt, & iniuriæ
 » patrociniū suscipiunt: item homicidas, insidiatores,
 » & alios huiusmodi, ne omnes enumerem: at isti non
 » sunt in Catalogo Pauli. An forte leuia crimina sunt ista,
 » & excommunicatione indigna? Præterea cū Apostolus
 » ait. 1. Tim. 3. Hæreticum hominem post vnam, & secū-
 » dam correptionem deuita, sciēs, quia subuersus est, qui
 » eiusmodi est: & delinquit, cum sit proprio iudicio con-
 » demnatus, an non iubet hic hæreticos excommunica-
 » re? Quis hoc negare audeat? at non sunt hæretici in isto
 » Catalogo. Ergo secundum Magd. nō sunt excommu-
 » nicandi: & Apostolum faciunt secum discrepantem: &
 » vt in eo sit, est, & non. Rursus in epistola ad Tit. c. 1.
 » loquens in eos, qui adulterina, & corrupta quædam
 » dogmata tradebant, Sunt enim (inquit) multi inobe-
 » dientes, vaniloqui, & seductores, maximæ qui de cir-
 » cuncisione sunt, quos oportet redargui, qui vniuersas
 » domos subuertunt, docentes quæ non oportet turpis
 » lucri gratia, Deinde subiungit, Quam ob causam in-
 » crepa illos durè, vt sani sint in fide: excommunicare iu-
 » bet istos, hoc enim significare, ἐπιτιμᾶν ἀποτόμως, id est,
 » increpare vel punire abscindendo ceu membrum ta-
 » befactum, intelligitur ex lib. 2. de cōstitutionibus Apo-
 » stolorum, vbi excommunicare iubet Apostolica con-
 » stitutio, cū opus est, his verbis vt ens, κείνη ἀποτόμως
 » καὶ τῆ μαχαιρᾷ τῆ πνεύς παραδώσεις, id est, iudica ab-
 » seindēdo, & trades gladio ignis, sic enim vocat excō-
 » municationem. Et paulò post, adhuc clarius ἐκκοψόν τὸ
 » διασώσων μέρος, id est, abscinde, siue amputa membrū
 » putrescēs. At isti, quos hoc loco Apostolus excommu-
 » nicare iubet, non sunt in illo Catalogo. Non enim hos
 » notat, quod essent fornicatores, aut maledici, aut ebrio-
 » si, aut idolis seruientes, aut rapaces, aut fures, aut auari.
 » Et si enim turpis lucri gratia docebant, nō tamen excō-

A. quibus non
 liceat accipere
 oblationes in
 ecclesia ex tra-
 ditione Apost.

Secūdam Magd.
 deb. hæretici nō
 sunt excommu-
 nicandi.

Quomodo vocet
 Apostolica cō-
 stitutio, et Pauli
 scriptura excō-
 municationem.

municare eos iubet propter turpe lucrum, sed propter falsam doctrinam, quam tradebant. At falsam doctrinam tradentes non sunt in Catalogo. Non igitur debuit Apostolus secundum Magd. iubere eos excommunicare, necare, se sibi ipse contradiceret. Adhæc cum Apostolus capite proximo sequenti id est, in c. 6. epistolæ ad Corinth. dicit, An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? & deinde nominans iniquos, subiungit, Nolite errare, neque fornicarij, nec idolis seruietes, nec adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, nec auari, nec ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnū Dei possidebunt. An dicturi sunt Magd. texuisse hic Apostolum Catalogum eorum, qui damnandi sunt: ita ut vel non sint alij iniqui: vel ceteri iniqui ingressuri sint in regnū cælorum; quod si hic non est positus totus Catalogus iniquorum, nec enim opus erat; cur non hoc ipsum dicendum sit in Catalogo excommunicandorum? non esse scilicet positum totum Catalogum, nec enim opus fuisse. Immo, ut semel hūc locū finiam, satis hoc ipsum idem Apostolus significauit, cum in eodem loco post illum Catalogum subiungit, cum huiusmodi neque cibum sumere, non dixit, cum his, ut quidem dicendū esse videbatur, si totum Catalogum excommunicandorum nullo prætermisso descripsisset; sed dixit, cum eiusmodi, id est, cū his, & cum iis, qui tales erunt, quales hi sunt. Itāne tam hebetes, & tardi sunt Magdeb. ut hoc intelligere non potuerint: aut ipsi ceteros tam tardos esse existimarūt, ut eos sic fallere posse considerēt? Iam quod leuia esse ista dicunt, quibus excommunicationis pœna canonibus Apostolorum decernitur, satis in eo demonstrant, non intelligere, quam vim habeant ista, id est, cur veter Canon Apostolicus vesci suffocato: ieiunare die dominico, & reliqua. Etenim si leue est, vesci suffocato. de re ergo leui factum est decretum Apostolorum act. 15. & rursus, Si de re leui factum est, quemadmodum Apostoli ipsi hoc inter necessaria posuerunt: Sic enim ad eos, qui ex gentibus conuersi erant ad fidem, scripserunt, Visum est, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria,

Quomodo redarguantur Magdeb. qui leuia putant, que ab Apostolis pœna excommunicationis sancita sunt.

ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorū, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Cur, si leue erat, vesci suffocato, non dixerūt à fornicatione, quæ graue crimen est, & necessarium ad vitandum? Immo fornicationem cum illis tribus coniunxerunt, non quidem ut leuibus, sed ut grauioribus quatenus scilicet ad cōtaminationes idolorum, siue idololatriam pertinent. Hac enim reione prohibuisse ista tunc Apostolos, auctores sunt, ne more Magdeburgensium sine testibus loquamur, Tertull. in apologetico, Cyrillus Hierosol. in Catechesi. 4. Iustinus martyr in quæstione 45. Gregorius Naz. in sermone in sanctum Pascha, & Origenes lib. 8. contra Celsum. quod si adhuc contendant Magd. leue esse, suffocato vesci, quod tamen sancti Apostoli excommunicationis pœna veruerunt, & Synodus Gangrensis sanctos Apostolos secuta, crimen datione dignum Canone secundo iudicauit, interpretentur nobis verbum necessarij in decreto Apostolorū. Scit enim scriptura sancta distinctionem facere eorū, quæ necessaria sunt & quæ necessaria nō sunt, tametsi non sint prætermittenda. Ut cum apud Matth. cap. 23. Dominus exprobrat Iudæis, quod decimarent mentā, & anetum: Et reliquistis (inquit) quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem; illa enim erant necessaria. Sic Apostoli necessaria in actis Apostolorū vocant, non quæ oporteret nō omittere, quasi leuiora, ut Magd. volunt, sed quæ omnino oportebat facere, ut necessaria. Quod si necessarium erat, non vesci suffocato, quod propter sanguinem retentum immolatiuum erat, & ut ait Origenes, cibus dæmonum esse asserbatur, ut erat quoque necessarium, non vesci idolothyto, & sanguine, quatenus hæc omnia ad idolorum item culturam pertinebant, hac enim ratione lex quoque Moyse eadem prohibebat, an non erat consequens, & par, ut qui parere nollit, excommunicaretur? Quare, cum hunc Canonem Magd. reprehendunt, decretum Apostolorum in actis simul nescientes reprehendunt. Idcirco enim vesci suffocato iuste decernebatur excommunicatio, quia necessarium erat non vesci eo, ut Apostolico decreto tunc sancitum est iis, qui ex gen-

Qua ratione prohibuerunt Apostoli vesci sanguine, & suffocato, & qui ex veteribus sint auctores.

Consuetudo distinguendi necessaria à non necessariis in scriptura.

Act. 15.

*Vbique olim
immolantia
sanguis, &
suffocatum.*

*Quo genere
suffocati (anō
Apostol. vefci
prohibeat.
I. Cor. c. 10.*

*Quando san-
guine, & suffo-
cato, atque ido-
lolyto vefci li-
ceat: & quādo
non.*

tibus conuerfi erant, quibus erat inter gentes habitandum. apud quas vbique erāt omnia plena idololatria, vbique erant immolantia sanguis, & suffocatum propter sanguinem rerū: immo magna pars victus humani dēmonibus dedicata, vt ait Magnetes autor antiquissimus lib. 3. apologetico cōtra Theosthenem, alia enim (inquit) mactabātur spiritibus aeriis, alia terrenis, alia subterraneis. spiritibus aeriis immolabantur volucres: *ἐπιχθονίαις*, id est, terrenis quadrupedes nigri, quia fit terra natura nigra: *ὑποχθονίαις*, id est, subterraneis, itē quadrupedes nigri in scrobibus, siue foueis. Hactenus Magnetes. puto victimas istas, quæ in scrobibus defossæ immolabantur, ad suffocata pertinuisse. Canon igitur suffocatum immolantium prohibebat, quod Canō vocat comedere carnē in sanguine animæ eius, idque, ne, qui comederent, socij dæmoniorum efficerētur, sicut Apost. in Epist. ad Corint. priore ait. Hac enim ratione excepta, licebit vefci, & sanguine, & suffocato, & idololyto, si ad capiendum alimentum commoda sint, & non obstat scandalum: aut si consuetudo in naturam quandam, vt fieri solet, iam conuersa, non abhorreat, vt quidem à multis suffocatis abhorret, licet non omnibus; vt si quis gallinam strangulet, quo tene-rior fiat suffocando, vt ars coquorum docet. Captum quoque à bestiis, & morticinum ad idolorum cultum pertinebant: hoc propter sanguinem retentum: illud propter bestias, quas gentes pro diis colebant. Vnde Isichius Hierosolymitanus eruditissimus, & vetus autor in Comment. Leuit. c. 22. per morticinum (inquit) & à bestiis captorum prohibitionem nō oportere participes fieri mensæ dæmoniorū præcipit. Et subiungit: in his enim sunt verè morticina, & à bestiis capta. Sed de suffocato, & sanguine si quis plura requirit hoc loco, legat quæ in explanationibus apologeticis librorū Clementis Rom. de constitutionibus Apostolorum copiosius de re hac scripsimus, ne eadem hic repetamus. Pergamus respondere ad alia quæ sequuntur. quæ inter leuia quoque, & indigna excommunicatione referunt Magd. vt obseruare ieiunium die dominico. Nec hic intellexerunt, quorsum spectet festiua agitatio do-

minici diei: spectat enim ad culturam sanctæ resurrectionis Domini. Quam quidem qui ieiunando vituperare studet, & eis qui dominico die ob hanc causam resurrectionis nō ieiunant, hoc ipsum exprobrare vult ieiunando, hic Christi interfector à Beato Ignatio in Epi. ad Philipp. vocatur. Qui enim resurrectionē Christi non honorare vult, quid aliud agit, quàm eū iterū, quantum in se est, crucifigere? alioqui *διὰ σκηνῶν*, id est, vt quis ieiunio, & oratione carnem spiritui subiciat, licet omnibus diebus per vniuersam vitam ieiunare: sicut sancti patres tradiderunt, vt S. Epiphanius in extrema parte lib. 3. tom. 2. & S. Hieronymus in epistola ad Licinium testantur, vt alios nunc taceam. Leue itē putant, & excommunicatione indignum, non ieiunare laicum quadragesima paschæ. Nec hic intelligunt Magd. quid quadragesima representet, & efficiat, neque quorsum spectet, alioqui non leue esse putarent: est enim, vt ait Gregorius Theologus in sermone de sancto baptismo, purgatio nostra, & ad communionem Corporis Domini nostri præparatio: & vt Apostolica constitutio in lib. 5. Clementis Romani ait, continet in se memoriam, & imitationem vitæ Christi, & legis Evangelicæ. An leue est, hæc omnia contemnere? quæ quidem is contemnere videtur, qui cum possit, & debeat ieiunare, ieiunium 40. dierum, quod S. Apostoli nobis tradiderunt, repudiat, vt ventri seruiat. Cur verò idem Canon clericos nō tunc ieiunantes deponat, sed non excommunicet, vt quidem laicos excommunicat. dicam paulò post, quod isti quoque boni doctores Magdeburgenses ignorant.

Postremò, quod vasa sacra in prophanos vsus assumere, inter leuia quoque retulerunt, vt Canonem 80. qui istos excommunicat, Apostolorū esse negarent: Miror vehementer, non didicisse Magdeburgenses aut ex interpretatione Danielis prophetæ, aut ex supplicio Baltasaris regis Babylonæ, vtrum leue, an graue sit, sacra vasa ad prophanos vsus trāsferre. Nisi forte existimāt, magis sacra, & religiosa fuisse vasa templi Salomonis, quā sint tēpli eius, qui dixit, plusquā Salomō hic: & Aggeum prophetam, immo Dominum fecellisse nos, cum

*Quomodo
Magd. non in-
tellexerint cau-
sam, cur graue
esset, & excom-
municatione di-
gnum ieiunare
die dominico,
& rursus qua-
rens hoc liceat.*

*Cur sit excom-
municatione
dignum crimē
non ieiunare
quadragesima
ei, qui potest iei-
unare.*

*Dan. 5.
Quomodo re-
darguat scrip-
tura Magd.
putantes leue
esse, & excom-*

municatione in-
dignum vasa
sacra ad profa-
nos vsus transf-
ferre.
Matth 12.
Agg. 1.1.

dicit, Magna erit gloria domus istius nouissimæ, quã primæ, dicit Dominus exercituum. O miseros Germanos, qui tales magistros habetis, quibus vlla in re credendum esse puteris. cum eos videatis, passim tam absurda, & absurda, atque impia dicere, scripturam, & omnis rationis, omnisque religionis oblitos.

Defensio Canonis Apostolorum tempus prescribentis agenti pœnitentiam, & de exemplis in scriptura sancta, eiusmodi prescriptionis temporum ad agendum pœnitentiam. Et cur Episcopus, presbyter, & diaconus pro crimine deponatur tantum, & non excommunicentur: & de antiquis patribus, qui hunc Canonem de deponendis Clericis, & non excommunicandis secuti sunt. Caput 6.

Notant præterea Magd. Canonẽ 24 qui laicũ, qui se castrauit, tribus annis excommunicari iubet. Sed Apostoli (inquiunt) nusquã cuiquam pœnitentiam agendi tempus præscripserunt, quando oporteat eum ad communionem admitti, vt patet ex 2. Corinth. 2.]

Defensio Canonis Apostol. 24.

Hactenus Magd. si prescriptio temporis in pœnitentia ab Apostolica, & diuina disciplina aliena est, cur sancti Apostoli ieiunium, spacio dierũ 40. prescriptũ, omnibus ecclesiis, ad exemplum Domini, qui totidem diebus, ac noctibus pro nobis ieiunauit, tradiderunt? an ieiunare 40. diebus non est agere pœnitentiam? cur inquam, Dominus ad exemplum ieiunij 40. dierũ pro nobis suscepti, tempus nobis pœnitentiæ prescripserit, quam nos, ieiunio 40. dierum à sanctis Apostolis tradito, agimus? Deinde, cum Dominus in parabola de arbore fici, quam habebat quidam plantatam in vinea sua, introducit Agricola deprecantẽ, ne illam propter sterilitatem succidat, ait enim, Domine dimitte illam, & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam; an non prescripserit tempus vnus anni pœnitentiæ angelus pedagogiæ, & correctioni Synagogæ præpositus? hunc enim Angelũ representat ille cultor vineæ, vt Beatus Cyrillus in commentariis,

*Lucæ. 13.
Interpretatio parabola apud Lucam de arbore fici.*

mentariis Zachariæ c. 1. interpretatur. Pœnitentiã verò significat, illud fodere circa illam, & mittere stercora, vt Gregorius Naz. in Sermone de recto ordine in differendo interpretatus est, & Petrus Alexandrinus patriarcha, qui Deocletiano imperatore martyr factus est, tertio canone statuit, accommodandã esse hanc parabolam, in qua prescriptio temporis agenda pœnitentiæ continetur, ad eorum pœnitentiã, qui sponte lapsi essent: & eos postea præteriti lapsus pœnituisse. Præterea, cum apostolus ait, Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio, quæ fit à pluribus, vt è contrariõ magis donetis, satis profectò significat, prescripserit Corinthio, vt tantisper excommunicatus esset, donec fructus dignos pœnitentiæ ostenderet. Quod cum factũ fuit, tũc dixit, sufficere pœnã, quæ à pluribus irrogata erat, qui illum vitabant. Si Magd. & cæteri Luterani confiterentur, solui per pœnitentiam debitum satisfactionis pro peccatis, nunquam hunc Canonem reprehenderent. Quid enim vtilius, aut æquius esse potest, quam quid, ac quantũ à debitore soluendum sit, definire? Sed cũ isti huiusmodi debita, vt mali creditores negent, non possunt approbare tales prescriptiones pœnitentiæ. Rursum, cum Dominus iussit prophetæ Ionæ, vt prædicaret in Ninie ciuitate magna, & diceret, adhuc quadraginta dies, & Ninie subuerteretur, an non prescripserit propheta iussu Domini tempus pœnitentiæ? Perinde enim est ait Cyrillus, ac si diceret, Adhuc vos totidẽ diebus sustinebo, vt possitis agere pœnitentiam hoc tempore: & sic futurum supplicium effugiatis. Siue ergo quadraginta dies legendum sit, vt Aquila, Symmachus, & Theodotio interpretati sunt, & vt Syrus, atq; Hebræus habet: siue quadraginta tribus, vt Iustinus martyr in Dialogo contra Tryphonem legit: siue tres dies, vt nũc est apud 70. interpretes, tempus prescriptum est agenda pœnitentiæ, qua peracta, alios mores induit Ninive: & alia facta est. Ita factum est, vt Dominus non fuerit mentitus, qui post dies illos prescriptos excidium minatus fuerat. Sic Photius Constantinopolitanus hunc locum explanauit in quæstionibus de locis obsecris scripturæ ad Amphilochiũ Archiep. Cyzici. Esto

2. Cor. 1.

Quare Magd. prescriptionem

certi temporis ad agenda pœnitentiam im-

probent.

Ioan. c. 3.

Triplex lectio apud veteres loci Ionæ de numero dierum prescripto ad pœnitentiam.

Quomodo im-

*pleta fuerit rati-
natio Dei de
subuersione Ni-
nues post illius
numerum die-
rum prescri-*

¶

igitur, non legant Magd. in scriptura præscriptū à sanctis Apostolis numerum dierum, aut mensium, aut annorum pœnitentiæ, vt in hoc Canone legimus, an ideo negare cum ratione possunt, potuisse eos agenti pœnitentiam tempus præscribere? eumque morem ecclesiæ tradidisse, & reliquisse? quod si hunc Canonē ideo negant, negent etiam scripturam Ionæ: reprehendant etiā in parabola Euāgelicam præscriptionem anni ad correctionem per pœnitentiam. Denique vt finiam, negēt quoque aut reprehendant Synodum Nicenam, & alias deinceps consecutas, quæ annos certos pœnitentiæ frequenter præscribunt.

” Præterea nec illud (inquiunt) cum Apostolorum doctrina congruit, quod Canon 25. Apostolorum, Episcopum, presbyterum, aut diaconum in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensum deponi ab officio præcipit: at communione priuari vetat. Cum Paul. 1. Cor. 5. fornicatores, & fures inter excommunicandos numeret]

Hactenus isti. Hic quoque Magd. more suo, quod nō intelligunt, reprehendunt. in Epistola enim 1. ad Cor. c. 5. de laicis locutus est Apostolus, qualis erat Corinthius ille incestus, qui uxorem patris sui habebat. Si enim oportet talem esse Episcopum, & presbyterum, qualis in Epistola ad Tim. & Tit. describitur, item & diaconum: vt qui non sit talis, nec ordinari possit, vt in ecclesia ministret, (ad hoc enim diaconi, presbyteri, & Episcopi, ordinantur) nec iam ordinatus si talis postea euadat, possit deinceps ministrare in ecclesia, vt cōsentaneum est, quomodo poterant, aut debebant ab Apostolis cum laicis excommunicari tantum, & relinqui in ministerio? aut cur priuatus ministerio, & pœnitentiā emendatus, priuari in super communione debeat? cum dicat scriptura per Naum prophetam, non vindicabit Dominus bis in idipsum? Quod in ipso eodem Canone citatum est, quem locum interpretans Beatus Cyrillus in commentariis huius prophetæ, vastata (inquit) Samaria à Salmanasare cum aliis ciuitatibus Iuda, cū ij, qui fuerant reliqui, & ex illo belli incendio euaserant, in magno metu essent, & propter metū ad regio-

1. Tim. c. 3. ad
Tit. c. 1.

Naum. c. 1.

Locus Naum.
explanatus à
beato Cyrillo.

nes gentium irent, existimabant enim se iterum esse in similem calamitatem adducendos, redeuntibus iterum Babylonis, commode eos Deus per prophetam cōsolatur, duo promittens, & quod captos bello aliquando liberabit: & quod tradet Ninuem vastitati. Ne ergo, si metuerent in idem malum incidere, & ex eo metu occasionem recedendi à Iudæa ad gentes caperent interrogat eos propheta, quid de Deo cogitent? & quid de illo sentiant? an durum esse & βαρύμηνον? id est, difficilem ad placandum, vt duplices pœnas de eodem exigat crimine? at erratis (inquit) erenim, si nihil à lege alienum faciatis, & quod ad iram Deum legislatorem prouocet, profecto non infiget secundam plagam. Satis enim vos propter præteritas impietates affixit Sisti te peccatum: & ipse sistet iram. Satis castigauit: miserebitur in posterum, si respiscatis. Hactenus Cyrillus. in hanc ergo scripturam prophetæ intuentibus visum est sanctis Apostolis satis pœnæ ad pœnitentiā Episcopi, presbyteri, aut diaconi in fornicatione, aut periurio, vel furto deprehensi, si deponerentur. Cum verò nō satis pœnæ visum est in priuatione ministerij vel proportionem peccati commisi, vel quia commissum peccatum pœnitentiā imposita non emendatur, solent iidē sancti Apostoli ad priuationem ministerij adiungere excommunicationem: vt in Canone 28. 29. 51. & 65. factū est. Ex hac Apostolica traditione profectum est, vt alienū sit à consuetudine Ecclesiastica, sicut magnus Leo in Epi 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum scripsit, vt qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remediū accipiant pœnitēdi (quia scilicet nō sunt excommunicati) quod sine dubio (inquit) ex Apostolica traditione descendit. Hactenus Leo. obseruauit hoc quoq; Igmarius Rhemensis Archiepiscopus in libro de variis capitulis ecclesiasticis c. 18 & 24. neq; solum obseruauit, sed obseruationem quoque interpretatus est. cū ait, Vnde & laici absque ecclesiastica cōmunionem solent pœnitere, sicut & clerici absq; administratione officij. Deinde subiungit, Nō ergo mirū, si clerici per manus impositionem remediū pœnitēdi

Quando Aposto-
li ad pœnam de-
positionis cleri-
corum pœnam
excommunicatio-
nis adiungere
solent.

Laicis conuenit
vt excommuni-
cati agant pœ-
nitentiam: cleri-
cis vero, vt de-
positi, & nō ex-
communicati.

pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiant. Si autem episcopi usque ad Anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequens est, ut per manus impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cum redierint. Sicut sanctum Concilium Nicenum de Nouatianis constituit. Hactenus Igmarius. Meminit etiam beatus Basilius huius Canonis, & eum iam ante mille ducentos annos veterem Canonem vocavit, ne quis dubitare possit, Canonem apostolicum esse. Sic igitur Basilius tertium ex suis, Canonem sancit, 25. Canonem Apostolorum secutus: Diaconus (inquit) qui, postquam in eum gradum ascenderit, scortatus fuerit, gradu suo moueatur, in ordinem tamen laicorum reiectus, ecclesia ne prohibeatur. Deinde subiungit, Est enim verus Canon, ut qui de gradu suo deiecti fuerunt, eo solo supplicio mulcentur. Cuius Canonis conditores illud (inquit) secutos credo, quod scriptum est, non vindicabis bis in idipsum. Sed cur, dicit aliquis, si Canonem apostolorum vidit beatus Basilius, in quo hoc ex propheta citatum est, non asseuerat affirmat, secutos esse hoc, quod citatum est, Apostolos? quia scilicet sciebat Basilius, non esse scripturam Apostolorum hos Canones, sed traditiones sine scripto, scriptos verò ab alio. Deinde subiungit, Tum etiam illam credo causam huius decreti fuisse, quod qui in ordine laicorum sunt, postquam interdicta illis fuerit ecclesia, iterum in eundem locum restitui solent: at diaconus semel, quod satis sit, supplicio priuationis mulctatus, nunquam in gradum diaconi restituitur: quare ea sola poena afficitur. Hoc quoque beatus Basilius ex Apostolica, & Ecclesiastica traditione didicit, quæ in Canone Apostolorum 28. continetur, de quo postea dicemus. At rursus idem Basilius Canone 31. Clerici (inquit) qui peccatum ad mortem peccant, gradu quidem suo mouentur, ecclesia tamen non prohibentur. Non enim bis in idipsum vindicandum est. Hactenus Canon. Quod si adhuc Magd. contedere velint, clericos in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensos excommunicandos esse, ut laicos, respondemus eis, talem consuetudinem ecclesia Dei non habet. Hanc igitur consuetudinem antiquo, & Apostolico Ca-

Canon Apost. 25. citatus, ut antiquus à beato Basilio.

Naum. c. i.

Causa, cur depositi clerici non excommunicentur, ex Basilio.

none sancitam sequens Synodus Nicena, hunc Canonem sancit: Si quis Episcopus in aliquo crimine scandaloso deprehensus fuerit, de gradu sacerdotali deiciendus est: nec iterum restituendus. Quod si poenitentiam egerit, non est communionem fidelium, neque communionem sacra prohibendus. Non enim conuenit, ut excommunicetur, sicut laicus excommunicari solet. Nisi fortasse dicant isti, nuncium hunc esse Synodi Nicenæ. Ac rursus eadem Synodus alio Canone statuit, ut si quis presbyter in fornicatione deprehensus esset, qui semper antea bene audisset, nec uxorem vnquam habuisset, agat (inquit) poenitentiam vno anno in ieiunio, & oratione, & elemosynis secundum vires: & ne ministret in Clero, quandiu poenitentia durat. Transacto autem hoc tempore restituendus est in gradum suum. quod si ad vomitum redierit, deponatur, sed ne priuetur communionem fidelium, neque sacrae communionis participatione. Sunt hi duo Canones ex illis Nicenis 80 qui Alexandria in libro vetustissimo Patriarchæ reperti sunt, & ad nos iam pridem allati, de quibus plura proximo libro defensionis Epistolarum Pontificum Apostolicorum dicemus. Respondeamus deinceps ad aliud caput accusationis Canonum.

Duo canones Niceni ex lib. vetustiss. patriarchæ Alex.

Defensio Canonis de celebratione paschæ ex Apostolica traditione profecti: & quid de hoc festo Synodus Nicena decreuerit: & quemadmodum non solum sine scripto traditus sit hic Canon à sanctis Apostolis, sed etiam per Epistolam Pauli ad Coloss. insinatus. & de Andrianis paschæ cum Iudæis celebrantibus, & constitutionem Apostolorum de celebratione paschæ male interpretantibus. Cap. 7.

Varro (inquit) multa in his dicuntur, quæ rebus huius sæculi, & historiis refragantur. Nam quod Canon 8. de paschæ celebratione, ne fiat cum Iudæis, vetat, non consonat veritati, supra enim commemoratum est, Ioannem, Philippum & alios paschæ eodem die cum Iudæis celebrasse, nempe 14. luna primi mensis. Hactenus Magd. videamus nunc, an consonet veri-

Defensio Canonis Apost. de celebratione paschæ.

tati Apostolicus Canon, quod isti negant. Ac primum, Polycrates in illa sua ad Victorem p̄tificem Epistola Philippum t̄tum, & Ioannem ex Apostolis cōmemorauit, qui pascha 14. luna celebrarent. Ecquis ergo dubitat, quin reliquos commemorasset, si reliqui eodem die celebrassent? Quomodo enim reliquos Apostolos pr̄termisisset, qui tres Philippi filias non pr̄termisit? qui Polycarpum, Trascam, & Sagarem, Episcopos, & Papyrium, ac Melitonē, & cognatos suos retulit? Cū igitur Magdeburgenses testimonio aliorum apostolorum careant, vt Polycrates caruit, nos verò non solum Victoris, & ante eum Pij, quorum isti ep̄stolas negāt, testimoniū habeamus, sic Sanctos Apostolos statuisse, sed habeamus etiam testimonium omnium Episcoporum Pal̄stinæ auctore Eusebio, sic Apostolos pascha celebrasse, quo die ecclesia Catholica secundum traditionem eorum nunc celebrat, qua fronte audent isti dicere, Canonem Apostolorum de celebratione paschæ nō consonare veritati? Sed recitemus quæ Eusebius lib. 5. historię suæ cap. 27. scripsit. Qui verò inquit in Pal̄stina erant Episcopi, quorum paulò antè meminimus, Narcissus, & Theophyl^{us}, & cum eis Cassius Ecclesiæ Tyri, & Clarus Ptol̄maidis Episcopi, & alij & qui cum istis venerunt, postquàm de traditione celebrandi Paschatis, quæ ad ipsos ex successione Apostolorum descenderat, multis tractassent, circa calcem scripti sui ista ad verbum subiecerunt: Satagite autem nostræ Epistolæ exemplar per totam paroeciam mittere, ne rei simus erroris eorum, qui suas animas tam facillè seducunt. Significamus autem vobis, quod & Alexandria eadem die, qua nos, paschatis festum agunt, & c. Alexandria Africæ dicunt, non Alexandriam Asiæ, in qua 14. luna sicut ceteri Asiani celebrabant. Vnde paulò ante cap. 23. sic scribit idem Eusebius, Mota est eo tempore haud parua quæstio, ex eo, quod cunctæ per Asiam paroeciæ, velut ex antiquiore traditione 14. luna salutaris paschatis festum celebrandum esse putabant: qua die Iudæis agnū immolare præceptū erat: quasi omnino eadē luna, in quacunque illa septimanę diem incidat, ieiunia sint soluenda: cū reliquis eccle-

Qui veterū sunt testes sic Apostolos pascha celebrasse vt hodie ecclesia Catholica celebrat.

siis per vniuersum orbē consuetudo non esset ad hunc modum celebrandi paschatis, quæ ex Apostolica traditione morem hæcenus durante seruant: quod videlicet ieiunia nullo sint alio, quàm resurrectionis Saluatoris nostri die soluēda, & quæ sequuntur. Conferat ergo Magd. consuetudinē per vniuersum orbē celebrandi pascha in die resurrectionis ex Apostolica traditione profectam cum consuetudine per Asiam celebrandi 14. luna cum Iudæis, & videant, vtris plus auctoritatis, & fidei tribuendum sit? An Asiani melius quàm Pal̄stinæ nouerant Apostolicæ traditionis consuetudinē? an melius Alexandrini in Asia, quàm Cæsarienses in Pal̄stina? esto, sic Ioānes, & Philippus celebrassent, id quod aliquando fortasse propter Iudæos facere coacti sunt, vt omnibus omnia fierent, An, quia Paulus Timotheū circumcidit, & se in templo cum iis, qui vorum super se habebant, sanctificauit, idcirco dicemus, fuisse Apostolicam traditionem, vt tunc cum Iudæis legalia seruarent? Quis hoc dicat, nisi qui iudaizare velit? Præterea si Syri, & qui erant in Mesopotamia, claudicabant in festo paschæ cum Iudæis celebrando, antequam Synodus Nicena haberetur, vt S. Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ testatur, igitur nō rectè ambulabant ad Euāgelij veritatē, sed errabant potius, ad errorem enim pertinet claudicatio, sicut Apostolus ad Hebræos scribens, ne quis vestrū, inquit, claudicans erret. Quod si errabant, ergo sic festum paschæ cum Iudæis celebrare, præter doctrinam erat à sanctis Apostolis traditam. Ex quo factum est, vt necesse esset, tunc primum in Nicena Synodo decerni, vt omnes in die resurrectionis domini pascha necessario celebrarēt, quia Canon Apostolicæ traditionis nondum erat omnibus vbique promulgatus tanquam necessarius, nec ab omnibus tanquam necessarius, ad salutem, seruabatur. Nō sic autem de fide Symboli, cuius professio toti ecclesiæ promulgata, & cognita erat, & tanquā necessaria ad salutē, ab omnibus Catholicis vbiq; custodita. Itaq; quia Syri, & Mesopotamiani in ecclesia Catholica erant, licet in causa festi Paschæ ritè celebrandi claudicarēt, cū Niceni patres decretū de pascha fecerunt.

Actuum 16.

Actuum 21.

Consuetudo per vniuersum orbē celebrandi pascha ex Apostolica traditione celebrandi per Asiam collata.

Syri, & qui in Mesopotamia, in festo paschæ cum Iudæis celebrando ante Nicenam Synodum auctore Athanasio claudicabant.

Heb. 12.

Formula decreti Niceni de fide

non potuerunt dicere, ad hunc modum ecclesia Catholica celebrat pascha, sed sic, Visum est, vt omnes obtemperarēt. &c. Hic enim non abhorruerunt, ait Athanasius, ab hac appendicula, immo placuit, inquit, vt adderetur, visum est, vt omnes obtēperarent. de fide verò inquit Athanasius, non scripserunt, Visum est, sed ad hunc modum credit ecclesia catholica. Et statim confessio ipsa fidei adiuncta est, vt ostenderent (inquit) non nouam esse sententiam, sed Apostolicam: &, quæ ipsi scripserunt, non esse sua inuenta, sed Apostolorum documenta. hæc Athanasius. Erat igitur, ne pascha cū Iudæis celebraretur, diuina quidem traditio, & Apostolicus Canon non solum per sermonem, quem Clemens Apostolorum discipulus literis mandauit, traditus, sed etiam per Epistolam insinuatus. Quia Apostolus ad Coloss. scripsit, inquit, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, corpus autē Christi: in parte enim diei festi iudicatur, si quis pascha nostrum celebret, quò die pascha suū immolat Iudæi. Sic quoque Pius Pont. Apostolicus hunc locum Apostoli intellexisse videtur. Postquam enim dixit, vnde & vos Apostolica auctoritate instruius, omnes eadē die, id est, Dominica celebrare debere, subiungit, Cauete diligenter omnes, ne quis vos decipiat per aliquam Astrologiam, vel Philosophiam, & inanem fallaciā, secundum traditionem hominum, secundum elementa mūdi, & non secundum Christum. His autem Apostoli verbis, à Pio recitatis, subiungit idem Apostolus hanc conclusionem ad illa scilicet antè gressa pertinentem, Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi. Sed vt dixi, quia nondum ab omnibus, tanquam necessarius, hic Canon seruabatur, tunc primum hæc noua sententia decreti à Synodo Nicena ædita, & promulgata est, vt omnes vnā formam eodē die necessario pascha celebrandi tenerent, ita vt, qui non tenerent, anathema fierent. Canon enim Apostolorum, etsi Episcopum, presbyterum, & diaconum deponi iubet, si pascha nostrum cum Iudæis celebret, pro eo scilicet, quia non docet exemplo obseruationis suæ religiosæ

Coloss. c. 2.

Quomodo Canon Apostolicus de celebratione paschæ ad locū Epi. Pauli ad Coloss pertineat.

In Synodo Nicena primū excommunicati Laici, qui pascha cū Iudæis deinceps celebrarent.

populum, tamen laicum non excommunicat, vt quidem vescentem idolothyto, & sanguine, ac suffocato excommunicat, non inquam laicum excommunicat, sicut Nicena Synodus postea excommunicauit, vt vt Synodus Antiochena primo Canone testatur. Postremò Andiani hæretici erant, qui cū Iudæis pascha celebrabant, qui, vt Apostolos sic celebrasse probarent, Similiter sentunt Magd. de le interpretabantur, vt S. Epiphanius, qui eos refellit, in celebratione paschæ, vt Andiani Magd. quos simul cum Andianis, idem Epiphanius, & hæretici id olim nos cum eo auctoritate Apostolicæ constitutionis à S. damnati.

Clemente scriptæ refellimus: quæ sic ait in persona Apostolorum, Oportet igitur vos, fratres, qui pretioso Christi sanguine redempti estis; diem paschæ omni diligentia, & studio cultus, post æquinoctium agitare, nec amplius obseruare, vt cū Iudæis pascha agiretis. Eant ergo nunc Magd. & dicant, non consonare veritati Canonem Apostolorum de celebratione paschæ. Quantò melius, quā vos Magd. sensit Acesius ille Nouatianorum Episcopus, quem cū Constantinus Imperator lecta definitione Synodi Nicenæ in Synodo ipsa interrogasset, quid ei videretur? & vtrum assentire vellet definitioni fidei, & definitioni celebrationis paschæ, respondit, Nouum nihil Imperator Synodus constituit, οὐτὼ γὰρ ἀνωθεν ἀπαύτως ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν θεῶν παραλήφμεν, καὶ τὸν ὄρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τῆς πάσχα ἑορτῆς, id est, sic enim omnes à principio à sedibus Apostolicis accepimus, & definitionem fidei, & tēpus festi paschæ.

Defensio Canonis prohibentis fieri Clericos fidei iuratores: & quid Beatus Cyprianus de Clericis tutoribus, vel curatoribus scripserit, item Canon Synodi Nicenæ, ne Clerici sponsores pro villo faciant: & quid in scholiis Græcorum notatum sit in hoc Canone de duplici significatione verbi ἐγγυᾶσθαι, quod spondere significat. Caput 8.

Liud caput accusationis Canonum est, Canon (inquiunt) 20. damnat clericos, & fidei iuratores. Verūm hoc sæculo Apostoli, & alij legibus politicis magistratus

vsunt, illud scientes, Euangelium non abolere politica iusta & honesta, & verbo Dei non repugnantia.]

Hactenus Magd. recitemus nunc Canonem: Clericus (inquit) qui sponsiones præstat, deponatur. Quis hic præter Magd. fidei iussiones damnari dicat: interroget Lutherani suos Magd. cur tam aperte mentiatur? an quia Clericis prohibet, ne sint fidei iussores, idem quoque laicis prohibet: hoc enim necesse erat, prohibere scilicet Canonem omnibus hominibus, fieri fidei iussores, ut fidei iussiones quoque prohibere, ac damnare idem Canonem intelligeretur. At non omnibus hominibus prohibet, qui Clericis prohibet, nisi fortasse volunt Magdeburg. omnes clericos esse: neque differre gradu à laicis clericos. Dicant ergo similiter omnes esse diaconos, omnes episcopus, omnes presbyter, & omnes ministros ecclesiarum. Ut iam aut nihil sint laici, quia omnes sint clerici: aut iidem sint clerici, & laici: ecclesiastici, & seculares: & negent scripturam, quæ gradus istos distinxit: & Canonem apostolorum de gradibus, quem iidem Magd. sic inscripserunt, & primum inter eos Canones collocarunt, quos sic inscriptos, ut ipsi aiunt, reppererunt, qui nihil aliud sunt, quam sententiarum quædam ex sanctis scripturis sumptæ. Sic enim aiunt. Canon de gradibus: Christus dedit alios quidem Apostolos, alios vero prophetas alios autem euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad instructionem sanctorum in opus ministerij in ædificatione corporis Christi. Quod vero dicunt Magd. euangelium non abolere politica iusta, & honesta, & Verbo Dei non repugnantia. Ita est, nec enim scriptura prohibet, quin sint laici fidei iussores, procuratores, & tutores. Laici enim possunt, si opus sit, negotiis secularibus implicari, quia seculares sunt. At de clericis, quos totos, ac semper Deo militare oportet, ut Paulus ad Timotheum, & per eum ad cæteros ordinis ecclesiastici scripsit, videant Magdeburgenses, quid beatus Cyprianus, cuius testimonio, & auctoritate aliquando aduersus nos abuti solent, ad diaconos, & plebem Furnis habitantes lib. 1. Epistolarum Episcopi, scribat, Grauius (inquit) commoti sumus, ego & collegæ mei, qui præsentibus aderant, & compresbyteri nostri, qui nobis assidebant, fratres charissimi, cum

*Idem putat esse
Magd. prohibere
Clericis, ne
sint fidei iussores,
& prohibere
fidei iussio-
nes.*

*Cur prohibeat
Canon Apostol.
clericis, ne sint
fidei iussores, &
quid Cypri. de
clericis tutoribus,
& curatoribus
scripserit.*

cognouimus, quod Benignus Victor frater noster de sæculo excedens Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominauerit, cum iam pridem in Concilio Episcoporum statutum sit, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat, quando singuli diuino sacerdotio, & in Clerici ministerio constituti non nisi altari, & sacrificiis deseruire, & precibus, atque orationibus vacare debeant: scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se molestiis secularibus, ut possit placere ei, qui se probauit. Quod cum de omnibus dictum sit, quanto magis molestiis, & laqueis secularibus obligari non debent, qui diuinis rebus, & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos, & seculares actus vacare non possunt? Cuius ordinationis, & religionis formam Leuitæ prius in lege tenuerunt, & quæ sequuntur: ne omnia describam. Quantum vero molestiarum, & laqueorum in sponsionibus insit, & iis maximè, quæ publicanis, & usuris, & in litibus fiunt, nemo est qui ignoret. Nemo inquam, ignorat, quàm multi fidei iussores eiusmodi solùm vertere coacti sunt, quam multi per vniuersam vitam litigare, & patrimonia vendere. An ignoratis Magd. qui semper verbum Dei iactatis, quid scriptura dicat, & moneat: Fili, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam: illaqueatus es verbis oris tui: & captus propriis sermonibus. Fac ergo, quod dico tibi, & te ipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis: neque dormitet palpebræ tuæ, eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Non damnat hic scriptura fidei iussiones, sed docet, quàm sint molestæ, & difficiles, & quantum turbari habeant. An igitur Clericus ministerium ecclesie deseret, ut discurrat, & festinet, & amicum suscitet: id est, ut omni studio, omni via & ratione quarat, unde quod pro alio spondidit, soluat? an non repugnat rationi, & verbo Dei, ut qui se Deo, & ministris eius obligarunt, se postea hominibus, & actibus, ac nexibus sæculi obligent, unde priori obligationi satisfacere impediuntur? idem quoque Nicen. Syn. Canon. 26. pro-

Proo. c. 6.

*Quid scriptura
dicat de fidei iussio-
nibus.*

*Quomodo &
quando rationi,
& verbo Dei
repugnet, ut
sint Clerici fidei-
iussores.*

hibuit, ne Clericus pro vlllo spondeat. Sic enim ait: Nul-
 lus Clericus pro aliquo spondeat: neque testimonium
 contra vllum in causa criminis dicat: neque de ea a-
 pud regem agat: nec ad ea se ingerat, quæ ad se non
 pertinent: neq; dissidia inter fideles seminet. & qui hæc
 commiserit, ex ecclesia eiiciatur: ac fidelium commu-
 nione prohibeatur. Clemens quoque Rom. lib. 2. de
 constit. Apost. c. 6. Ne se (inquit) negotiis vitæ implicet:
 neque pro alio spondeat: neve causas nummarias de-
 fendat. idem etiam in Epistola ad Iacebum fratrem
 Domini prohibuit. Sed isti noui magistri omnia omni-
 bus licere volunt. O miseros Germanos, qui tales ma-
 gistros habere vultis, qui omnia misceant, & confun-
 dant. illud præterea hic addam, quod in hoc Canone
 Apostolorum sponsiones Clericorum prohibentes in
 scholiis Græcorum notatum reperi, verbum ἐγγυασ-
 θαι non solum significare, spondere pro aliquo, cui non
 satis creditur, quod datum restituet, quod quidem, nisi
 quid aliud obstat, officij sit, & charitatis: quid enim a-
 iunt, honestius esse potest, quàm etiam animam pro a-
 micis, & ciuibus suis, cum opus est, ponere? Sed signifi-
 care etiam pacisci de soluendo aut patiendo aliquid, si
 hoc, aut illud euenerit: quod vulgo dicitur, facere scõ-
 missam. quod genus sponsionis, ἀγαυὸν σφάλερον καὶ ἀπό-
 βλητον esse dicunt, id est, valdè lubricum, & improbabi-
 le, & ad nihil aliud spectare, quàm ad casum, & quod
 turpius est, ad quandam diuinationem. Quid enim, in-
 quiunt, si opera, & studio diaboli, quod sponsum est,
 eueniat, vt qui sic spondit, lædatur? huiusmodi ergo
 sponsiones tradunt, prohiberi hoc Canone Clericis,
 tanquam fallaces, & incertas, & diuinationi gentilium
 affines. cuiusmodi fuisse aiunt, quod Iephthe vnus ex
 Israëliticis iudicibus fecit: tametsi nullus eum ad id
 coëgisset immò ipse sponte promisit, inquit, si tradi-
 deris filios Ammon in manus meas, quicūque primus
 fuerit egressus de foribus domus meæ, mihiq; occur-
 rerit reuertenti cū pace à filiis Ammon, eum holocaustū
 offeram Domino. euenit autem, vt occurreret filia vni-
 genita, quam immolauit, vt hoc (inquiunt) exemplo di-
 scerēt deinceps homines, cauere hoc genus sponsionis.

Iud. c. xi.

Defensio Canonis Apostolorum, qui iubet, vt Episcopus non
 faciat extra Diocesim suam ordinationes Clericorum:
 & demonstratio ex scriptura, quod essent tempore Apo-
 stolorum termini Diocesum assignati Episcopis, qui tunc
 erant, & de qua ordinatione loquatur Canon Apostolo-
 rum, & de qua Beatus Cypr. quod quidem Magdeb. non
 distinxerunt. Cap. 9.

Ergamus ad aliud caput. Canon 36 prohi-
 bet (inquiunt) ordinationes facere extra
 proprios terminos in ciuitatibus, & villis,
 quæ illis nullo iure subiectæ sunt. Sed hoc
 sæculo nondum fuerunt termini singulo-
 rum Episcoporum ita distributi: & solebant ex vicinia
 conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Cano-
 ne Apostolorum, quem supra ex Cypriano descrip-
 mus.]

Hactenus Magd. Si illo tempore non fuit cuique E-
 piscopo sua parœcia assignata, quas nunc diœceles vo-
 cant, qui sunt termini cuique Episcopo distributi, vt
 Magdeb. loquuntur, Quomodo Paulus Apostolus Ti-
 to præcipit, Episcopos per singulas ciuitates constituere?
 Etenim si singulis ciuitatibus singuli Episcopi præ-
 erant, erant igitur termini singulorum Episcoporum
 distributi, termini inquam singularum ciuitatum. Vi-
 dere, quid Beatus Chryostomus dicat hunc locum
 interpretans, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, Veluti
 domum vnam (inquit) totum orbem distribuentes, ita
 omnia officia peragebant, vt omnium, qui essent vbi-
 que terrarum, curam gererent. Hoc dixit de Apostolis.
 Subiungit deinde explanans quemadmodum totius
 orbis curam gererent, Dum hic quidem, inquit, hanc
 partem, ille aliam susciperet disponendam. Erat ne hæc
 distributio terminorum? Clariùs adhuc Theophyla-
 ctus, vt constituas (inquit) presbyteros per ciuitates, vt
 ego tibi disposui, Episcopos (inquit) dicit hoc loco, vt
 in Epistola ad Timotheum. Per ciuitates verò ait, non
 enim volebat totam insulam vni commissam esse, sed
 vnamquamque ciuitatem ἵδμεν ποιμένα ἔχειν, id est, ha-
 bere proprium pastorem. Si igitur cuiusque ciuitatis

ad Tit. c. i.

Pro Canonib Apostol.

Quomodo verbum Dei neget, qui negat fuisse tempore Apostolorum distributos Episcopis, qui tunc erant.

erat proprius pastor, & rursus cuiusque pastoris propria ciuitas, hoc enim necessario consequens est, Erant ergo termini singulorum Episcoporum distributi, quod isti contra verbum Apostoli, id est, contra verbum Dei negant. Subiungit deinde Theophylactus rationem huiusmodi distributionis, siue assignationis parœciarum, siue terminorum, Sic enim (inquit) & labor erat leuior καὶ ἡ ἀπομέλεια ἀκριβέστερα, id est, & cura exactior. Quomodo igitur minus laboris, & plus diligentiae, nisi quia quisque Episcopus terminum ad se pertinentem, id est, sibi distributum, suam inquam, parœciam & diœcesim curabat? Quod ergo dicunt Magd. nondum ita fuerunt termini singulorum Episcoporum distributi, vt scilicet nõ sic debuerint, aut potuerint S. Apostoli Canonem tradere, quo vetarent, ne quis Episcopus extra suam diœcesim, siue ciuitatem, vel parœciam, (idem enim pluribus verbis dicimus) ordinationes faceret, hoc inquam, & contra rationem rectæ gubernationis, & contra scripturam Pauli est, quod nemo est præter cæcos istos, qui non videat. Deinde quod Magd. addiderunt ad improbandum hunc Canonem Apostolorum, & solebant (inquit) ex vicinia conuenire plures ad ordinationem, vt patet ex Canone Apostolorum, quem supra ex Cypriano adscripsimus, hoc inquam factis conuincit, non intelligere Magd. quod hic reprehendunt. Si enim eos interrogemus, de qua ordinatione loquatur hic noster Canon Apostolorum, negare non possunt, quin loquatur de Episcopo, qui ordinationes Clericorum diœcesis suæ facere iubetur, & non Clericorum alienæ, quod (inquit) si fecisse deprehendatur præter voluntatem eorum, ad quos illæ ciuitates, aut villæ quarum Clericos ordinauit, pertinebant, deponantur ordinator & ordinari. Quid æquius statui potuit? aut quid iniquius esse potest? aut quod maius dissensionis & inimicitiarum seminarium, quàm vt Clericum ciuitatis, cui hic Episcopus præest, alius Episcopus, cui alia ciuitas assignata est, hoc inuito ordinet? Hunc Canonem Apostolorum secuta est Nicena Synodus, cum Canone 43 ex numero eorum, quos supra diximus, sanxit, vt nullus Episcopus presbyterum,

Liber primus.

24 *Quomodo Cy-*

aut diaconum ex alterius Episcopi diœcesi ordinet absque licentia proprii Episcopi. Idem quoque sanxit Synodus Antiochena c. 22. Interrogemus ergo rursus Magd. de Canone illo Apostolorum, quem ipsi ex Cypriano adscriperunt: certè negare non possunt, quin loquatur de ordinatione non Clericorum, sed Episcoporum quæ ab Episcopis comprouincialibus, si conuenire possunt, facienda est. Sed recitemus Canonem Apostolicum ex Cypriano, quem isti adscriperunt, De ordinatione diuina (inquit) & Apostolica obseruatione seruandum est, & c. Vt ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ, proximi quique, conueniant: & Episcopus deligatur plebe præsentè, quæ singulorum vitam plenissimè nouit: & vniuscuiusque actum de eius conuersatione perspexit. Idem statuit Synodus Nicena sequens eandem auctoritatem Apostolicæ traditionis, quæ est in 8 libro Clementis cap. 4. quam Anacletus Pontifex in Epistola secunda attestatur, & post eum beatus Cyprianus. Sic enim ait S. Anacletus ordinationes Episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint prouincia, Episcopis, sunt celebrandæ. Et paulò post, Quod si simul omnes conuenire minimè poterunt, assensum tamen suis precibus præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint. De ordinatione verò reliquorum sacerdotum, & diaconorū subiungit idem S. Anacletus, Reliqui verò sacerdotes à proprio ordinentur Episcopo, ita vt ciues, & alij sacerdotes assensum præbeant. De hac ergo ordinatione loquitur Canon Apostolorum 36. quod quidem Magd. minimè intellexerunt, non quia obscurum esset, nihil enim magis perspicuum esse poterat, sed quia, more suo, ita legunt omnia, quæ notant, & reprehendunt, vt nihil prorsus considerent, vtum quod primo aspectu eis videtur, ita sit, ne fortè excidat eis, quod postea cum eorum dedecore refelli & redargui possit, quod passim eis contingit. Nihil horum curant, modo suos utunque fallant, quos nihil examinatos esse, nec alia præterquam eorum scripta lecturos confidunt. Rursus alium Canonem accusant, sic enim aiunt.

Magd. non considerant, vtum quod primo aspectu eis videtur, ita sit, ne postea cum suo dedecore errasse conuincantur.

Defensio Canonis Apostolorum iubentis bis singulis annis concilia celebrare: & quæ sint testimonia, esse hunc Apostolicum Canonem, & quæ item ratio, & de necessitate, & utilitate habendi huiusmodi Synodos singulis annis secundum rationem, & scripturam, & priscam consuetudinem.
Caput 10.

» Anon 38. bis in anno concilia celebrare iubet, sed in historiis non reperiuntur eius rei testimonia, vna synodus ab Apostolis celebrata legitur act. 15. de aliis, quæ quotannis bis essent factæ non fit mēuo.]

Quid significet hæc formula, visum est bene habere in Synod Nicena, & Antiochena super canone de Synodis bis per annum habendis.

Hactenus Magd. Cum Synodus Antiochena Canone 20. dixit, rectè habere, quod in singulis prouinciis bis quoque anno concilia habeantur, satis apertè significauit, non tunc primum hunc Canonem sancitū esse, non enim dixit, statuit, sed visum est, bene habere, idem quoque significauit synodus Nicena, cum similiter dixit. c. 5. visum est, bene habere, vt bis per vnā quamque prouinciam singulis annis concilia habeantur. Nō enim ignorabat Synodus Nicena, traditum esse hoc ecclesiæ tum Canone, tum consuetudine de conciliis bis habendis per singulos annos. Confirmat quod dicimus S. Anacletus in Epi. 1. cum ait, vbi fuerit summorum (Episcopos dicit) congregata congregatio, quæ per singulos annos fieri solet & debet. Cum dixit, solet, consuetudinem ecclesiæ significauit, quæ aliunde, quam ab Apostolica traditione proficisci non potuit. Cum verò dixit, debet, etiam Canonem significauit. Vtrumque enim horum distingui solet, vt cum Synodus Nicena Canone 18. dixit, sicut neque Canon, neque consuetudo tradidit. cum ergo Synodus Antiochena hæc formula verborum, Visum est bene habere, quod iam prius statutum erat, & in consuetudine positum ecclesiæ, confirmet, consequens est, vt Nicena Synodus eadem formula verborum idem quoque faciat, id est similiter confirmet, quod prius in Canone, & in ecclesiæ consuetudine erat, de Synodis dico bis habendis per annum. Sed dicent fortasse Magd. Ante Nicenam Synodum non reperiuntur huius Canonis testimonia in historiis,

historiis, non fuit igitur hic Canon ante Nicenam Synodum. An non est satis idoneus testis ipsa eadem Synodus, quæ dixit, sicut Antiochena post ipsam, Visum est bene habere? &c. Quæ igitur amentia est, negare Canonem Apostolorum de Synodis habendis singulis annis, quia eius rei testimonia in historiis non reperiuntur? Sed bene habet, quod de hac re, id est, de præcepto, & lege bis habendi concilia per annum testimoniū habemus in antiquissimo auctore Tertulliano. Sic enim in libro de ieiunio contra psychicos scripsit, Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis cōcilia ex vniuersis ecclesiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur. Et ipsa representatio nominis Christiani magna veneratione celebratur. Dicant nobis Magd. à quibus sunt præcepta concilia ista, quæ Tertullianus dicit? an dicit præcepta à Nicena synodo, aut Antiochena? antiquiores enim synodos de hac re non habemus. minimè. Tertullianus enim multo ante Nicenam synodum fuit. Restat igitur, vt ex Canone Apostolico, id est, ex Apostolica traditione ecclesiasticæ consuetudinis, quæ Canone, ac præcepto Apostolico sancita est, hoc Tertullianus didicerit. Cum enim ait, Aguntur præcepta per Græcias illas concilia, satis apertè significat, loqui se de ordinariis conciliis: hæc autè sunt quæ à sanctis Apostolis bis per singulos annos præcepta sunt. Adde huc, quod dicendo, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, illa planè significauit, quæ Canon ipse Apostolorum 37. de synodis bis per annum habendis expressit, scilicet dogmata religionis christianæ, & cōtrouersias ecclesiasticas, hæc enim sunt altiora quæque, quæ Canon Apostolorum 34. Vocat τὰ ὑψηλὰ quæ quidem Canon vetat ab Episcopis sine auctoritate Metropolitanī tractari, Scilicet quia quæ huiusmodi sunt, ad cōcilium prouinciale, quod bis per annum agendum est, referenda sunt. Vt ibi in commune, sicut ait Tertull tractetur. Deinde si tam necessariæ erant huiusmodi Synodi ad ecclesiasticas necessitates, & cōtrouersias dirimendas, vt Synodus Antiochena in Canone suo ait, cur non sibi sapientes isti persuaderent, potuisse Sanctos Apostolos immò debuisse hæc

Testimonium Tertulliani de Synodis secundum canonem Apostolorum habendis.

formam ecclesis tradere? Quid enim interest, negare hunc Canonem, quia eius rei testimonia in historiis non reperiantur, an dicere, non potuisse Apostolos, aut non debuisse hunc Canonem tradere? Si enim potuerunt, & sic oportuit, cur negant, quia in historiis non legunt, quod hic legunt? Etenim si negare liceat, quæcumque sunt scripta, quorum testimonia in historiis non reperiantur, ipsi sint iudices, quam multa alia negaturi sint. Præcepit Apostolus in Epist. priore ad Corinth. ut omnia honestè, & secundum ordinem fierent in eis, id est, in eorum rebus tum ecclesiasticis, tum non ecclesiasticis. Hoc autem potissimum in Synodis istis binis cuiusque anni providebatur, ut omnia secundum ordinem fierent. Præterea, habenda erant huiusmodi concilia, ut sicut Nicæna Synodus Canone 45. explicauit, quæ acta essent, in cuiusque Episcopatu, & quæ deinceps agenda, ab omnibus Episcopis cum Archiepiscopo suo congregatis considerarentur, ne essent Episcopi in futuro iudicio accusandi. An verò ita fieret tunc, ut ab Apostolis sanctis traditum esset, non necesse est, reperire in historiis testimonium, ut si non reperiat, conuincit sit falsum, sic Apostolos tradidisse: & sic eos, quibus tradiderunt, fecisse. Dicant enim Magd. an in historiis suis repererint, Unde cœpit consuetudo habendi bis singulis annis concilia prouincialia Episcoporum? an verò, quia nusquam in historiis testimonium huius originis repererunt, idcirco Canonem Nicenum, & Antiochenum de huiusmodi Synodis habendis negare audebunt? quod si hos Canones negare non audent, cur Canonem Apostolicum audent præsertim cum, ut dixi, sicut Antiochena Synodus verbis suis significauit, non se primum eum Canonem sanxisse, sic quoque, ut antea dixi, Nicæna Synodus eisdem verbis idem significauit. Præterea, cum Paulus scribit ad Titum, Reliqui te Cretæ, ut ea, quæ desunt, corrigas: & constituas presbyteros per ciuitates, sicut & ego tibi disposui, non dixit, sicut ego tibi dispono, si quis sine crimine est, unius uxoris vir, & quæ sequuntur, ne ad hoc tantum, quod ad qualitates ordinandorum pertinet, illud verbum referendum esse existimarem, sed

*Quæ utilitas,
& necessitas ha-
bendi bis per an-
num Synodos.*

dixit, disposui, ut intelligeremus, tradidisse Tito *Naxi-
zas*, id est, dispositiones, siue constitutiones, quæ etiam Canones vocari solent, quemadmodum, quæ decissent, corrigere deberet: & quemadmodum constitui, & ordinari Episcopi deberent. Ad utrumque enim referendum est illud verbum disposui. Quomodo verò quæ decerant, corrigere melius poterat, qui toti insulæ præerat, quam cum concilio Episcoporum prouincialium, id est, caput cum membris? cum scriptum sit in sapientia Salomonis, Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum. Quo quidem nihil utilius, neque salutaris prouisum esse potuit, quam si huiusmodi correctio bis per annum fieret. Quare, ut hunc locum finiam, cum tanta utilitas hoc Canone prouisa sit, tanta in eo anti-
quitas, & auctoritas insit, & cum Apostolicis præceptis tantopere congruat, quæ imprudentia est, tã salutarem dispositionem Apostolici Canonis à Clemente Rom. Apostolorum discipulo descriptam negare? quia inquit, testimonia eius rei in historiis non reperiantur? Quæ ista tanta invidia, quod istas diuinas regulas, siue Canones ad res ecclesie diuinae, Apostolicæ constituendas, & moderandas à sanctis Apostolis omnium ecclesiarum Catholicarum magistris traditas habeamus, & seruemus? Nos igitur rationem, scripturam & priscam ecclesie Catholicæ consuetudinem in hoc Canone defendendo sicut in reliquis, quos accusant, sequimur. Vos verò Magd. quid sequimini in repudiando eum, & calumniando, nisi odium ecclesie nostræ, & inuidiam, & illud vestrum argumentandi genus ex negantibus, quod in schola Martini Luteri Germanici propheta didicistis? Non reperiantur testimonia huius rei in historiis, ergo non est hic Canon Apostolorum. Iam ne videtis Germani, iam ne videtis istorum, qui vos decipiunt, ludos, nugas, & ludibria? Sed videamus reliqua, quæ sequuntur.

Ad Tit. c. 1.

Sap. 6.

Canonem Apost. de Synodis bis habendis per annum ratio, scriptura, & vetus ecclesiarum consuetudo, & patrum auctoritas defendit.

Quid Magd. moueat ad negandum Canonem Apost. de Synod. bis per annum habendis.

Responsio ad ea, quæ à quibusdam obici, vel potius queri solent in extremo Canone Apostol. de Evangelio Ioannis, utrum ante mortem Clementis, imò Beati Petri scriptum sit & quomodo intelligendum, quod est in Canone Apost. 19. penitus à communione abscindatur, ut Simon Magus

Pro Canonib. Apostolor.

à me Petro. item de tertio lib. Machab. & de lib. actuum
Apost. ubi, & quomodo à Clem. Rom. inter lib. Canonicos
relatus sit. Cap. II.

” Via hæretici, qui semel Canones Apostolo-
” rum oppugnare cœperunt fortasse non cõ-
” tenti iis, quæ iam obiecerunt, qua sunt per-
” tinacia, semper, quid obiciant, quæsituri
” sunt, ne quid eis reliquum fiat, respondebo
” etiam ad ea, quæ à quibusdam aliis quæri solent non
” studio oppugnandi Canones, sed, quæ obscura eis vi-
” dentur, intelligendi, sic enim quidam ex istis scripsit: Il-
” lud etiam peculiarem in his Canonibus difficultatem
” facit, cum ultimo eorum recipitur Ioannis Euangeli-
” um, atqui (inquit) sub Nerone martyrium passus est Pe-
” trus, hoc est 14. anno Neronis, qui fuit ultimus imperij
” eius, Ioannes verò scripsit suum euangelium sub Do-
” mitiano, quò tempore iam Petrus erat mortuus, non
” potuit igitur Euangelium eius confirmare, & tamen
” 23. Canone habetur, & à me Petro immo nec ipse Cle-
” mens Romanus, qui Canones scripsit superstes erat,
” quia secundum Damasum non peruenit, nisi vsque ad
” Consularum Vespasiani 9 & post annos tres ab eo cõ-
” sulatu Domitianus imperium suscepit, mortuo Tito
” Vespasiani filio. Quod verò Ioannes non prius, quàm
” regnaret Domitianus, Euangeliũ scripserit, ex eo quo-
” que significari potest, quia illud propter insurgentes
” hærefes Cherinti aliorumque Christum negantium
” esse Deum, scribere necessarium esse iudicauit, quod vi-
” rus sub eiusdem (vt narrat Eusebius) Domitiani regno
” cuomi cœpit. Ioannes cum esset in Asia, vt Hierony-
” mus in proœmio super Matthæum scribit, & iam tunc
” hæreticorum semina pullularent, Cherinti, Ebionis, &
” cæterorum, qui negant Christum in carne venisse, co-
” actus est ab omnibus penè tunc Asiæ Episcopis, & mul-
” tarum Ecclesiarum legationibus, de diuinitate Salua-
” toris alijs scribere Et Aimò Alberstatensis Episcopus
” libro tertio de rerum christianarum memorabilib. nar-
” rat Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse E-
” uangelium ab Asiæ Episcopis compulsam propter hæ-

Liber primus.

27

reticos, qui eo exulante irruperant in Ecclesia cum va-
riis, & peruersis dogmatibus. Dorotheus verò Episco-
pus Tyri, qui sub Constantino Magno vixit, Ioannem
scribit non à Domitiano, sed à Traiano Neruæ filio in
insulam Pathmon exilio fuisse damnatum, vbi etiam
sanctum Euangelium suũ scripsit, quod postea Ephesi
per Caium hospitem suum, ac diaconum ædidi. Ioan-
nem vixisse vsque ad tempora Traiani, auctor est Ire-
næus: & Clemens Alexandrinus pluribus in locis. Ha-
ctenus iste auctor. Dicamus nos rursus, quæ in nostris
auctoribus obseruauimus, vt conferat postea, ac iudi-
cet, qui vtraque legerit. Ac primum quidẽ hoc ipsam
de Euangelio Ioannis tẽpore Clementis scripto, est etiã
in secundo libro, eiusdem Clementis de constitutioni-
bus Apostolicis c. 57. Sic enim ait, Diaconus, aut presby-
ter legat Euangelia, quæ ego Matthæus, & Ioãnes tra-
didimus vobis, & quæ adiutores Pauli Lucas & Mar-
cus acceperunt, & tradiderunt vobis. Hactenus Cle-
mens qui Matthæum, & Ioannem introduxit, loquen-
tes hoc. Ad extremum ergo imperij Domitiani, vt au-
ctor est Irenæus in 5. contra hærefes libro, vidit Ioan-
nes Apocalypsim, cum esset relegatus in insulam Path-
mos vnam ex Cycladibus, cum iam tantè Euangelium
suum scripsisset, & prædicasset, testis est Epistola Dio-
nyssij Areopagitæ, quam ad Ioannem, cũ esset in exilio,
scripsit, in qua Ioannem appellat solem Euangelij: &
Euangeliũ, quod scripserat, appellat memoriam, & re-
nouationẽ veræ theologiæ eius, cuius lectione fieri ait,
ne radio illius solis priuari possent, qui legerent. Idẽ af-
firmat Sanctus Maximus in scholijs Epistolæ huius, &
Georgius Pachimerus eũ secutus, idẽ quoque affirmat
Eusebius, lib. tertio historiæ Ecclesiasticæ Cap. 24. post
Euangelium scripsisse Apocalypsim, & epistolas. Hieronymus quoque narrat Ioannem rogatu Episcoporu
Asiæ scripsisse Euangelium aduersus Cherinthum. me-
minit autem Clemens libro sexto de constitutionibus
Apostolicis cap. 8. Cherinti, Marci, Menandri, Basilidis,
& Saturnini, quorum hærefes Irenæus in primo libro
commemorat. quod ergo ait Dorotheus de Euangelio
Ioannis scripto in exilio, solus Dionysius, vt cæteros

*Dionysij Areop.
testimonium fu-
isse euangelium
Ioannis scripsit
ante Apocalyp-
sim eius.*

*Quomodo Clemens auctori-
te sua conuincat,
falli eos, qui tra-
dunt non potu-
isse Clementem
euangelium Io-
annis videre.*

omittam, satis conuincit, falsum esse Et qui dicunt non potuisse Clementem videre Euangelium Ioannis, ipse idem Clemens conuincit eos falli: etenim si Clemens fuit tempore Cherinthi, vt idem scribit, potuit igitur videre Euangelium Ioannis scriptum contra hæresim Cherinthi, nec enim diuturnitate temporis indiguit Ioannes ad scribendum, vt nos solemus. Accedit huc quod in Dorotheo Græco manu scripto non est hoc, sed sic scriptum est: Ioannes, qui Euangelium, & Apocalypsim scripsit, prædicato Euangelio Ephesi, & in cuncta Asia, propter Euangelij prædicationem missus est in exilium in Pathmum insulam. Deinde quid auctoritatis habere id debet, si idem Dorotheus dicit, relegatum fuisse Ioannem à Traiano, cum ceteri omnes constanter affirmant à Domitiano fuisse missum in exilium, id quod verum est, sub Nerua verò, qui acta Domitiani rescidit, reuocatum? Præterea scribit S. Epiphanius, libro primo contra hæreses Tomo 2. c. 28. Cherinthum fuisse vnum ex illis, qui fratres Antiochiæ ad seruandam circumcisionem, & legem Moyſis commouerant, de quibus scripserunt Apostoli, Quoniam audiimus, quia quidam ex vobis exeuntes turbauerunt vos verbis, & quæ sequuntur in actis Apostolorum: & fuisse item vnum hunc ex illis, qui restiterunt S. Petro, cum iuit ad Cornelium, & huius doctrinam, ait ibidem idem Epiphanius, valde in Asia viguisse. Eusebius autem nusquam dicit sub Domitiano virus euomere cœpisse: imò libro tertio historiae ecclesiasticæ capite vigesimo octauo hæresim eius exponit, & quæ Irenæus, & Dionysius Alexandrinus de eo scripserint, recitat, & statim capite proximo, id est, vigesimo nono sic incipit, Eodem tempore, & Nicolaitarum hæresis haud diu durauit: constat autem Nicolaitam vnum fuisse ex septem diaconis. Quod verò ait Aimò, Ioannem in vltimis vitæ temporibus scripsisse Euangelium, conuincit non ita esse eadem Epistola Dionysij Areopagitarum, quam paulo ante dixi: ex ea enim constat scripsisse Euangelium ante exilium, missus est autem in exilium anno 14. Domitiani, teste Eusebio, in Pathmum, vbi Apocalypsim vidit, & scripsit: post annos verò duos, Im-

*Cherinthus tem-
pore Apostolorum.*

peratore Nerua Domitiani successore, qui acta eius rescidit, & exules reuocauit, & anno vno imperauit, liberatus fuit, & reuersus Ephesum, mortuus in principio Imperij Traiani, anno 68. post passionem Christi, vt Hieronymus est auctor. quare Apocalypsim scripsit in vltimis vitæ suæ temporibus, non Euangelium, vt aiebat Aimò. hoc autem sefellit istos, quod cum legerent Ioannem scripsisse Ephesi Euangelium, & ab exilio Ephesum senio confectum secessisse, vt ait Eusebius in chronicis, atque ibi mortuum existimarunt, vltimis vitæ temporibus scripsisse Ephesi Euangelium. sed aduertere debuerunt, fuisse eum bis Ephesi, vt Dorotheus testatur, & Beatus Hieronymus, qui ait reuocatum ab exilio, Ephesum reuersum esse. Cum ergo fuit primum Ephesi, tunc Euangelium quod ibi, & in cuncta Asia prædicauit, scripsit. & non postea cum postremo Ephesum rediit. Denique si postquam Euangelium Matthæi, & Marci, ac Lucæ vidit, & approbavit: & ab illis prætermissa, quæ scilicet antequam in carcerem Ioannes Baptista includeretur, gesta fuerant, supplere voluit, simulque contra hæresim Cherinthi Christi diuinitatem negantis scribere, quomodo verisimile sit, tam multis annis post aliorum euangelistarum scripturam, & post hæresim Cherinthi ante annos amplius 40. in Asia ortam vsque ad extremum Imperij Domitiani Euangelium suum differre voluisse? A sexto enim anno Claudij, quo Simon magus Romæ expugnatus fuit à Petro, & Iudæi ac Christiani ex vrbe pulsi, quando Simonis successores, ex quibus fuit Cherinthus, Irenæo auctore, suas hæreses disseminare cœperunt, vsque ad extremum Imperij Vespasiani, cum Clemens mortuus est, fluxerunt anni, vt teste Eusebio. Quomodo igitur tot annorum spatium non potuit, aut Ioannes Euangelium scribere, aut Clemens scriptum videre? Ex hac quoque ratione temporum constat, carere etiã omni probabilitate, falsumque esse, non potuisse beatum Petrum Euangelium Ioannis videre, quia fuerit marty-

Vnde ortum dixerit eorum error, qui Euangelium Ioannis vltimis vitæ suæ temporibus scriptum esse, tradiderunt.

Quomodo redarguantur, qui tradunt, non potuisse beatum.

Pro Canonib. Apostol.

Petrum videre
Euangelium
Ioannis.

Quomodo quod
Petrus Simoni
mago dixit, non
est tibi pars, ne-
que fors in ser-
mone isto, excom-
municatum fuis-
se significet.

Coloss. c. i.

Acto. 8.

De tertio libro
Machabæorum.

ronis iam anni 22. fluxissent. Deinde, esto, ita esse, scri-
ptum fuisse Euangelium Ioannis post martirium beati
Petri, & Pauli: Ponamus enim hoc, ne sic quidem cõ-
tradicit canon 28. in quo est. Priuetur omnino commu-
nionẽ, vt Simon magus à me Petro, scribit enim Cle-
mens *μυνητικῶς*, id est, per imitationem siue representa-
tionem personæ, quo genere vsus est Plato, & ante eum
Alexamenes Teius, vt Arist in Poëtica notauit. hoc er-
go genus scribendi ad morem dialogi pertinens, secun-
dus est Clemens in libris de constitutionibus, & canoni-
bus Apostolicorum, & in historia disputationum Pe-
tri cum Simone, introducit enim interdum Apostolos
loquentes, quæ eis cõuenit loqui, vt hoc loco fecit. Pe-
trus enim Symonem ecclesiæ communionẽ priuauit,
ac proinde communionẽ sanctorum, quam in ecclesia
confitemur, cum ei dixit, Pecunia tua tecum sit in perdi-
tionem, non est tibi pars, neque fors in sermone isto, id
est, propter hoc, quod commisisti, non es amplius par-
ticeps communionis fidelium, & sanctorum, nisi pœni-
tentiam agas, partem enim, & sortem sic dixit hîc, sicut
Paulus in Epi ad Colossen. c. i. Cum ait, gratias agentes
Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis San-
ctorum in lumine, id est, in baptismo, sic enim vocat
Dionysius Arcopagita, qui interpretans hunc locum
Pauli, Cap. de baptismo, communicari, ait, diuinum lu-
men cum homine per baptismum, & fieri ex sorte, at-
que ordine Sanctorum: ex hac ergo sorte euicitur, qui
excommunicatur, vt Simon à Petro, Iraque interpre-
tatus est Canon locum in actis Apostolorum, vt hoc
obiter obseruatum sit. Hactenus de Euangelio Ioan-
nis. Illud præterea de tertio libro Machabæorum, in
eodem Canone ultimo Apostolorum ab istis quæri so-
let, si inter libros Canonicos, hic tertius liber à prin-
cipio relatus est, idque à sanctis Apostolis teste Cle-
mente traditum, quemadmodum non est ab Ecclesia
inter libros Canonicos hactenus receptus? Respon-
deant isti, cur de Apocalypsi, vtrum Ioannis esset, ac
proinde canonicus liber, aliquando dubitatum fuit,
cum tamen Apocalypsis à principio canonibus liber, &
sui auctoris, id est, Apostoli Ioannis fuisset: simili ratio-

Liber primus.

ne fieri potuit, vt hic liber tertius Machabæorum à
principio quidem canonicus fuerit, dubitatum tamen
aliquando de eo sit, idque in causa fuisse, & adhuc for-
tassis esse, cur inter libros canonicos non numeretur:
ex quo tamen non continuo sequitur, vt Canon iste A-
postolorum à Clemente scriptus negandus sit, qui eum à
principio inter canonicos numerat: quin potius conse-
quens est, vt temerarium sit, ante iudiciũ ecclesiæ il-
lum reicere. Plus enim auctoritas Clementis valere
debet, ad dicendum canonicum esse, quàm auctoritas te-
stis nihil dicentis, id est, neque canonicum esse, nec non
canonicum, Ecclesia enim hactenus neutrum decreuit,
neque canonem Apostolorum à Clemente scriptum im-
probauit. Quod si testes quærimus, qui eum citent, tam-
quam auctoritate dignum, tamen si canonicum nõ ap-
pellent, vt in ore duorum vel trium stet omne verbũ,
Eusebius quidem Cæsariensis in annalibus eum citat,
sic enim ait, Quartus Aegypti Rex Ptolemæus Philo-
pater annis 17. deinde subiungit, ea, quæ in tertio Ma-
chabæorum libro scripta sunt, sub hoc Ptolemæo gesta
referuntur. Item Theodoretus Cyri Episcopus in cõ-
ment. Danielis prophetæ c. ii. cum prædicat propheta
bellum Ptolemæi Philopatoris cum Antiocho magno
vt Hieronymus quoque interpretatur, Et veniet (in-
quit Daniel) ad robur. Robur inquit Theodoretus vo-
cat Hierusalem, vtpote fruentem gratia diuina, & pro-
pter miracula variis tẽporibus facta, quæ vim Dei de-
clarabant. Deinde subiungit Eusebium secutus, atque
hoc quidem docet tertius liber Machabæorum. Post-
quam enim Ptolemæus præter spem, & opinionẽ om-
nium, Antiochum cognomẽto magnum vicit, perrexit
quidem Hierosolymam, vbi victimas plurimas immo-
lavit, cumque conaretur in interiora templi penetrare
inuitis, & repugnãtib; sacerdotibus, pœnas dedit oc-
cultè: minatusque Iudæis, Alexandriam profectus est,
& illa tentauit efficere, quæ narrat historia, scilicet ter-
tij libri Machabæorum. Hoc ergo prædicat propheta
inquens, veniet ad robur, & ingredietur ad firmamẽta
regis. & quæ sequuntur. Hactenus Theodoretus. Acce-
dit huc, quod cum Dionysius Arcopagita canonicos

Que causa esse
potuerit, vt ter-
tius liber Ma-
chabæorum inter
Canonicos li-
bros non sit re-
latus.

Qui auctores
tertium librum
Machabæorum
citent.

Pro Canonib. Apostol.

sanctarum scripturarum libros ex materia, atque argumento cuiusque eorum in ecclesiast. hier. c. de communionem denotat, libros Iob, Tobia, & Machabæorum significat. cum ait. narrari etiam in scriptura antiquorum virorum in variis, ac multis acerbis dolentium, inuictam virtutem tolerantia: ista autem inuicta virtus in tertio isto libro maximè illustris, & admirabilis cernitur. Narrat enim quanta animorum firmitate, ac constantia, quanta religione, & orationis perseverantia ac Dei fiducia sacerdotes, atque omnes Iudæi Prolemæ Philopatore regem Aegypti potentissimū Antiocho magno fugato, Hierosolymā ingressum, ut amicum, & defensorem, aditu tamē templi, ne illud pollueret prohibebāt, parati omnes vitam pro lege patria profunderent. Narrat deinde, quanta item constantia populus Iudæorum Alexandriæ in illo summo discrimine interuentionis eiusdem Prolemæ iussu toti populo impendentis pietatem, & religionem, inter assiduas illas preces, & lacrymas seruauerit: & quam vindictam electorum suorum clamantium ad se die, ac nocte in illa tunc incredibili regis plusquā Phalaridis seuitia, admirabili sua prouidentia, ac misericordia fecerit Dominus. Deinde cum historia huius tertij libri historias primij, & secundij libri Machabæorum multis annis antecesserit, cur nō fiat verisimile, hunc librum, quo historia tā utilis ecclesiæ, & tēpore antiquior contineatur, receptū fuisse tunc cū aliis duobus historiæ posteriorum: est autē tertio loco collocatus, ut primus Machabæorum primo, etij historia eius posteriorum temporum est, quā historia secundij: & secundus secundo, etij historia eius priorum temporū est, quā historia primij, sic in quā, tertio loco, etij historia eius superiorum adhuc temporū est, quā historia vtriusque, ut ex chronicis, siue annalibus Eusebij, & Iosephi historiis perspicitur. Non defendendo librum hunc tertium canonicum esse, donec mihi dicat ecclesia, sed illud dico, ut non reprehendimus, quod sanctus Athanasius in Epi. 9. paschali in enumeratione librorum canonicorum duos Machabæorum alioqui canonicos pretermisit, neque Gregorium Nazianzenum, nec Amphilochiū Iconij Episcopi

Argumentum 3. libri Machabæorum à Dionysio Areopag. notatum.

De ordine, & collocatione librorum de Machabæis.

Qui duos libros Machabæorum in canonicis olim non numerarunt, opinionem sui tēporis, & regionis secuti sunt.

Liber primus.

pum, neque Ioannem Damascenum, qui idem in suis librorum canonicorum descriptionibus fecerūt, nec Eusebium Cæs. qui in chronicis ait, libros Machabæorum non recipi inter diuinas scripturas: loquitur enim de suo tempore, & regione sua. sic nō est reprehendendus canon Apostolorum à Clemente Romano scriptus, in quo tres libri Machabæorum inter canonicos, relati sunt. causam, cur ita, dixi supra, ne iterū repetam. Illud præterea ab istis qui erri solet, cur inter sacros libros, nō sit in canone isto Apostolorum, numeratus liber actuum Apostolorum. Immo verò numeratus est, tametsi non omnes aduertant: non enim, quia post Epistolas duas Clementis, & libros de constitutionibus, ab eodē Clemente scriptos liber actorū collocatus est, idcirco non est inter sacros, & canonicos relatus, ut nō referuntur Epistolæ Clementis, neque libri constitutionum, quod quidē nō obscure idē Clemēs significauit, ut enim auctoritatem libri actorū, ab auctoritate Epistolarū Clementis, & librorum de constitutionibus distingueret, dixisse mihi videtur Epistolæ Clementis duæ, & constitutiones vobis Episcopis per me Clementē scriptæ, sciebat enim se nec Apostolum, nec Euangelistam esse. De libro autē actorū subiungit in persona Apostolorum, & acta nostra qui sumus Apostoli. hoc enim significat καὶ πρόξαις ἡμῶν τῶν ἀποστόλων. Atque esse quidem hunc librum à Clemente inter canonicos relatum, magis ad huc ex secundo libro de constitutionibus c. 57. intelligi potest, sic enim ait in persona Apostolorum, de libris sacris, & canonicis, qui in ecclesia legendi sunt. Stet autem in medio in loco celsiore lector, & legat ex libris Moysis, Iosue, Iudicū, Regum, Paralipomenon, Esdræ, Iob, Salomonis, duodecim prophetarum, psalmorum David: postea legantur acta nostra, & Epistolæ Pauli adiutoris nostri, quas misit ad ecclesias secundum spiritus sancti instructionem. Deinde diaconus, aut presbyter legat Euangelia, quæ ego Ioannes, & Mathæus tradidimus vobis, & quæ auditores Pauli acceperūt, & tradiderūt vobis Lucas, & Marcus. Hactenus Clemēs, Hæc sunt, quæ Magdeburgenses non obiecerūt, qui si quādo alias obicere voluerint, ita ad ea respōsum sit.

Quomodo Clemens auctoritatem libri actorum Apost. ab auctoritate librorum Clementis de constitutionibus Apost. distinxerit.

Ad reliqua verò, quæ quidam in quæstionibus ponere solent, hæretici verò in criminibus obiicere, partim iâ respondimus, partim deinceps respondebimus. Re-deamus ergo ad Magd.

Responsio ad id, quod Magd. obiiciunt, reperiri Canones Apost. in Concilio Niceno, & Antiocheno, & Chalcedonensi: & quomodo hoc ipsum auctoritatem: anonum Apostolorum magis confirmet. & de 11 capitulis Epistole Innocentii primi, cellatis canonibus Apostolorum, unde illa ducta sunt, idque Nicena Synodo in quibusdam ex capitulis testante. Caput 12.

Vintò etiam (inquiunt) intelligi potest, nò ab apostolis, sed ab aliis. & quidem sæculis inferioribus, istos plerosque Canones, qui præsertim ab illis, quos supra recensimus, discrepant, compositos esse, quod plerique in conciliis, quæ lógè posthabita sunt nempe Antiocheno, Niceno & Chalcedonensi tum conditi dicuntur, tum à patribus constituti, allegantur.]

Hæc Magd. Quod hic Magd in Canones Apostolorum obiiciunt, non solum eorum fidei. & auctoritati non derogat, sed potius eam cõfirmat. Cùm enim Canones Apostolorum regulæ sint *magi eũtraxias* (sic enim in vetustissimo Codice inscriptos reperi, id est, de compositione rerum ecclesiæ) vt secundum hos Canones omnia, sicut Apostolus ad Corinthios scripsit, honestè, & secũdum ordinem in ecclesia fiant: eorum autè, quæ ad huiusmodi ordinem, & honestatem pertinent, maxima pars non per Epistolam sed per sermonem à sanctis Apostolis tradita sit, ne huiusmodi traditiones nò scriptæ, obliuioni traderentur, sed potius in consuetudinem abiret, quæ traditione consistens, scripturæ vim haberet, necesse fuit traditiones istas Canonicas nò solum à Clemente Romano literis mandari, sed, quod plus est, in conciliis deinceps sanctione Canonum synodicorum sæpius renouari, ac roborari. Admonuit nos etiam de hoc pontifex Innocentius primus in Epistola ad Victricium Episcopum Rhotomagensem cum qua

Traditiones Apostolorum canonice sæpe in conciliis renouate, & confirmate.

simul misit ad eum regulas quasdam siue Canones ecclesiæ Romanæ, de quibus sic scripsit, Digestas vitæ & morum probabiliū disciplinas annexas litteris meis misi per quas aduertant regionis vestræ populi, quibus rebus & regulis christianorū vita in sua cuiusque professione debeat contineri: qualisque seruetur in vrbis Romæ ecclesiis disciplina: & paulò post, Propter eos ergo, qui vel ignorantia, vel desidia non tenent ecclesiasticam disciplinam, rectè postulasti, vt in partibus istiusmodi, quam tenet ecclesia Romana, forma seruetur. & subiungit, Non quòd noua præcepta aliqua imperentur, sed, ea quæ per desidiam aliquorum neglecta sunt, ab omnibus obseruari cupiamus, quæ tamen Apostolica, & patrum traditione sunt constituta, Paulo monente, stete, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per Epistolam nostram. Hactenus Innocentius, non dixit Apostolica, vel patrum traditione constituta: sed Apostolica & patrum traditione. nihil enim prohibet, quin quæ ab Apostolis constituta sunt, eadem rursus à patribus sint, & dicantur constituta. Clarè ergo confitetur Pont. quæ subiungit Capitula, per traditionem Apostolorum siue scripto, siue sine scripto constituta esse. Cùm autem partim eorum in canonibus Apostolorum contineantur, qui sunt traditiones eorum per sermonem, consequens est, nò ignorasse eum hos Apostolorum Canones, idest, has eorum traditiones, tametsi in ipsis Capitulis istos ipsos Canones Apostolorum nò semper citet, neque nominet, nec enim opus erat. Similiter in aliis conciliis factum est, in quibus aliqui Canones Apostolorum renouati, ac confirmati sunt, quasi tunc primum æditi. Denique tū pontifices, tum Synodi in huiusmodi traditionibus, quæ in Canonibus Apostolorum continentur, sæpe facere solent, quod in decretis superiorum conciliorum, siue pontificum non rarò faciunt, vt dicant sæpe, Statuimus quæ tamen iam antea, & fortassè nò semel, aut iterum, sed sæpius statuta erant. Vnde tot concordantiæ Canonum & decretorum fluxerunt. Subiungit ergo beatus Innocentius 16. Capitula, in quibus, & si non omnibus, ne longum sit, aggrediar tamen quam

2. Theff. 2.

16. capitula epif. Innoc. 1. collata cum canonibus Apo. unde fluxerunt.

maxima postero breuitate, sigillatim traditiones Canonum Apostolorum iudicare, id est, quæ in his Canonibus Apostolorum quos habemus, continentur. Caput primum, ut extra conscientiam Metropolitanus nullus audeat ordinare Episcopum: nec vnus Episcopus ordinare præsumat Episcopum. Deinde subiungit, S. Innocentius, hoc enim & Synodus Nicena constituit, atque definiuit, Non dixit, hoc enim synodus Nicena constituit, sed dixit, cum coniunctione &, hoc enim & Synodus Nicena constituit. Ut significaret, præter traditionem Apostolicam, esse etiam hoc in Nicena Synodo constitutum, ut congruat cum eo, quod in ipsa Epistola paulò supra dixerat, non imperari in his Capitulis aliqua noua præcepta, sed quæ Apostolica & patrum traditione essent constituta. Ductum itaque est hoc capitulum ex Apostolica traditione, quæ in Canone 1. Apostolorum continetur. Ut Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur. Quæ traditio plenior adhuc est in lib. 8. Clementis, in cuius extrema parte canones Apostolorum descripti sunt. Capite enim 4. descripta est electio, & ordinatio Episcopi, & postquàm facta est electio, & approbatio, vnus (inquit) primorum Episcoporum (primos Episcopos vocat Metropolitanos, sicut in Canone Apostolorum 34 vocantur) simul cum duobus alijs stans propè altare, reliquis Episcopis, & presbyteris tacitè orantibus, diaconis librù Euangeliarum super caput eius, qui ordinatur, tenentibus, dicat, & quæ sequuntur. Itaque quod est in hoc capitulo Niceno, ut extra conscientiam Metropolitanus nullus audeat ordinare Episcopum, ex Apostolica quoque, ut dixi, traditione fluxit. Secundum capitulum, constituit etiam atque definiuit eadem scilicet Synodus Nicena, Si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ secularis habuerit, ad clericatum admitti omnino nõ debeat. Hoc quoque capitulum ex traditione Apostolica, quæ est in Canone 61. manauit. Si quis (inquit) fidelis accusetur de fornicatione, aut adulterio, aut alia quapiam actione prohibita cõuictus sit, ne fiat clericus. Inter actiones autem his prohibitas, qui clerici fieri volunt, secularis militiæ est, ut intelligi potest vel

Primum capitulum ex can. Apost. 1.

Can. Apost. 1.

Capitulum 2. ex can. Apost. 61.

Epistola Magni Gregorii, in qua ille Mauritij Imperatoris legem laudat, qua prohibebat, ne quis publicis administrationibus implicatus esset, ad ecclesiasticum officium accederet: ac proinde neque clericus fieret. Nõ enim ecclesiasticum officium nisi clericus gerit.

Tertium capitulum. Si quæ autem causæ vel contentiones inter clericos, vel inter laicos fuerint exortæ, placuit, ut, secundum Synodum Nicenam, congregatis omnibus eiusdem prouinciæ Episcopis iudicium terminetur. Hoc etiã capitulum ex Apostolica traditione, quæ est in Canone 37. ortum duxit. Iubet enim hic canon Apostolicæ traditionis, ut in Synodo prouinciali, quæ bis singulis annis habenda sit, causæ, & cõtrouersis ecclesiasticis quæ inciderint, dirimantur: ex quo rursus fit, ut cõuenienter huic traditioni, nulli liceat, quod in eodem capitulo Niceno prohibetur, relictis Episcopis, qui in eadẽ prouincia ecclesias nutu Dei gubernant, ad alias conuolare prouincias: & aliarum prouinciarum Episcoporum prius iudicium experiri. Si enim liceret cuique, relictis Episcopis prouinciæ suæ, ad Episcopos aliarum prouinciarum causas suas referre, frustra Synodus prouincialis habenda esset. Item, quod est in eodem capitulo, ut si maiores causæ in medium fuerint deuolutæ, ad sedem Apostolicam, sicut (inquit) Synodus statuit, & beata consuetudo exigit, post iudicium Episcopale referantur. Hoc quoque ex Apostolica traditione profectum est, in hac enim consistit consuetudo ista quam hic dicit Pont. Innocentius, quæ quidem traditio est in Canone 34. in quo præcipiunt Apostoli, ut omnes Episcopi cuiusque nationis agnoscant suum primum: & eum tanquam caput habeant: & nihil ex maioribus causis sine ipsius sententia agant. Quod si omnes Episcopi debent agnoscere suum primum, ergo multo magis eum agnoscere, & tanquam caput habere debent, & ad eius tandem iudicium maiora referre, qui est primus omnium, & summus. Ut etenim omnes Episcopi agnoscant primum suum Metropolitanum, & eum habent tanquam caput, sic omnes primi, id est, Metropolitanus agnoscut primum, & ceu caput habet successorẽ beati Petri Principis Apostolorum, sicut beatum

Decretum Synodi Nicenæ ex Canone Apost. 34.

Pro Canonib. Apostol.

Petrum agnoscebant Apostoli, & eum habebant, ut caput, cui Dominus dixit specialiter, Tibi dabo claves regni cœlorum, & illud. Super hanc petram œdificabo ecclesiam meam. talem consuetudinem habet ecclesia Dei, quæ & ratione, & scriptura, & traditione consistit. De quo copiosius proximo volumine defensionis Epistolarum Pontificum Apostolorum differemus. Quartum capitulum, ut mulierem viduam clericus non ducat uxorem. Deinde subiungit Pontifex rationem, ne, qui ad sacerdotium contendit, hoc præiudicio impeditus, peruenire non possit. Quia scilicet debet esse sacerdos castus, & continens, sicut Apostolus præcipit, qui autem viduam incontinentem, quæ alium maritum experta est, uxorem ducit, suspicio est, quod ipse quoque futurus sit incontinens. Quare nec hoc caput beati Innocentij nouum præceptum continet, sed potius dictum est ex Apostolica traditione, tum scripta, tum non scripta. Apostolus enim præcipit, ut sacerdos, & diaconus propter continentiam, quam seruare debent, sint vnus vxoris viri: & Apostolica constitutio per sermonem tradita, quæ est in canone 17. præcipit, propter eandem rationem, ut, qui bis uxorem duxit, ne fiat Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, & addidit, aut denique clericus. Idem dicendum est de 5. & 6. Capitulis Innocentij, in quibus cauetur, ne fiat clericus, de quo præiudicium fururæ incontinentiæ propter bigamiam, aut coniugium cum vidua suscipiendo obstat. Cap 7. ut de aliena ecclesia clericum ordinare, aut iudicare nullus usurpet, nisi eius Episcopus precibus exoratus concedere voluerit, quod etiam (inquit) Nicena videretur Synodus continere. Hoc quoque non solum decreto patrum Synodi Nicenæ, sed etiam Apostolica traditione constitutum est, ut S. Innocentius de omnibus istis capitulis in epistola sua ad Victorium affirmavit. Est autem constitutio huius Apostolicæ traditionis de non ordinando extra diocesim in canone 36. & de non iudicando item vllum alienæ diocesis in canone 34. in quo cauetur, ut quisque Episcopus de iis tantum agat, quæ ad parœciam suam pertinent, & ad villas ei subiectas. Est præterea in eodem 7. cap. Innocen. ex concilio

Quartum capitulum ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 17.

Quintum, & sextum, & septimum capitulum ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 36.

Can. Apost. 34.

Liber primus.

cilio Niceno, ut abiectus ex ecclesia sua Episcopus, ab altero ne suscipiatur, hoc quoque ex Apostolica traditione manauit, quæ est in Canone Apostolorum 12. Capitulum 8. Innocentij, ut venientes à Nouatianis, vel Montensibus per manus tantum impositionem suscipiantur, quia quamuis ab hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptizati. Hoc quoque Capitulum ex Apostolica etiam traditione descendit scripta prius in euangelio, & postea in Apostolicum canonem redacta, Canonem dico 47. 49. & 50. qui sunt omnes de baptismo, quæ dominus sanxit: & quæ non licet violare, neque reperere. Cap. 9. ut sacerdotes & leuitæ cum vxoribus suis non miscantur. Et hoc ex traditione quoque Apostolica descendit non solum per scripturam, qua iubet Apostolus Episcopis presbyteris & diaconis, esse castos, & continentes, sed per Canonem sine scripto traditum, & in consuetudine ecclesiæ Dei positum, qui est Canon 5. Apost. ex quo continetia horum necessario elicitur, ut supra, cum de hoc Canone ageremus, demonstrauimus. Capitulum 10. de monachis, qui diu morantes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinem peruenerint, sancit non debere eos, à priore proposito deuiare. Hoc etiam diuinitus & Apostolicæ traditionis est, & quidem scriptæ, ut mutatio gradus non soluat vinculum voti, cum scriptum sit in Ecclesiaste, si quid uouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. & in epi. ad Timotheum de illis uidiuis nubere uolentibus, quas idem apostolus habere dicit damnationem, quia primam fidem negauerunt: fidem enim uocauit *πρωτην εὐαγγελίαν* id est promissionem, ut ex lib. 3. Clementis Romani de uidiuis cap. 1. perspici potest. Sequitur deinceps alia constitutio in eodem capitulo Innocentij, ut qui ante baptismum duxit uxorem, & post baptismum uoluerit fieri clericus, spondeat, non amplius, mortua uxore, ducaturum aliam: deinde subiungit, cum uetus hoc regula habeat, ut quisquis corruptus baptizatus, clericus esse uoluerit, spondeat se uxorem omnino non ducere. Ueterem regulam uocauit canonem Apostolorum 17. qui ait, Qui duobus matrimoniis copulatus est post baptismum, aut concubinam habuit, non potest esse Episcopus

Can. Apost. 12.

Octauum Capitulum ex Apostolica traditione.

Can. Apost. 47. 49. & 50.

Nonum Capitulum ex Apostolica traditione 5. Canonis Apostolorum.

Decimum capitulum ex Apostolica traditione.

Ecc. c. 5.

1. Tim. 1. 5.

Constitutio Innocentij ex Canonem Apostolorum de prompta.

Can. Apost. 17.

Pro Canonib. Apostolor.

*Vndecimū Ca-
pitulum ex Apo-
stolica traditio-
ne.*

Can. Apost. 82.

*Capitulum 15.
ex Apostolica
traditione.*

Can. Apost. 48.

aut presbyter, aut diaconus, aut denique ex numero clericorum. Ex quo sequitur, vt si quis post baptismū non sit virgo, quia ante baptismum corruptus est habēdo vxorem, & velit fieri clericus, debeat promittere, nō amplius ducere. Sequitur Capitulum 11. quod prohibet, ne curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupati, clerici fiant quia scilicet soleāt facti clerici, & quandoque etiam facti sacerdotes, reuocari ab Imperatore ad munera & ludos edendos. Hoc etiam capitulū ex Apostolica traditione natum est, quæ est in canone Apostolorum 28. qui verat, ne seruus sine voluntate Domini clericus fiat, nisi libertate donatus sit. Similes sunt munerarij, qui curiales dicuntur, qui ludos ædunt populo veluti ministri quidam publici. Capitulum 15. Quæ Christo (inquit) spiritualiter nubunt, & à sacerdotibus velantur, si postea vel publicè nupserint, vel occultè corruptæ fuerint, non prius admittendas esse ad pœnitentiam, donec is, cui se coniunxerant, de hac vita decesserit. Et hoc capitulum ex canone Apostolorum 48. originem duxit, qui iubet, vt si laicus vxore sua eiecta aliam duxerit, aut ab alio eiectam in matrimonium acceperit, excommunicetur. Traxisse autem hinc originem docuit idem S. Innocētius, cum subiunxit, inquit, Si enim omnibus hæc ratio custoditur, vt quæcunque viuēte viro alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia cōcedatur, nisi vn⁹ ex eis defunctus fuerit, (quia scilicet tādū videretur fore, vt non pœniteat eū, quandū vixerit, cui se iunxit, vir relicta sua: aut mulier, relicto suo) quāto magis (inquit) de illa tenēdum est, quæ autē immortalī se sponso iunxerat, & postea ad humanas nuptias transire elegit? Hactenus S. Innocētij capitula Apostolica traditione prius constituta, vt ostensum est, cum Canonibus Apostolorum sigillatim contuli, non tam propter Magd. qui omnes Apostolorum traditiones, & decreta pontificum contēnunt, quā propter Catholicos, & eruditos multos, quos scimus venerari quidem has regulas, & vt pios decet, religiosè seruare, ad earumque præscriptum vitam, & mores dirigere, & formare. Si quis verò quærendū putet, si capitula ista, quæ

Liber primus.

34

Pont. ad Victriciū Rhotomagensē misit, Apostolicas regulas, quas canones vocant. continebant, cur nō misit capitula, quæ reliquas regulas, siue reliquos canones Apostolorū continebāt, vt omnes regulas Apostolorum haberet? præsertim cū ille normam ecclesiæ Romanæ quæ Apostolicis regulis & traditionibus vtebatur, desideraret? facile est huic respondere, misisse Pōtificem ea capitula ex Apostolicis traditionibus ducta, quibus in prouincia illius magis opus esse sciebat. Erat alioqui Victricius in regulis ecclesiæ Dei traditis eruditus: Sicut idē Innocētius in proœmio epistolæ ad eum testatur. sic enim ait: Et si tibi frater charissime pro merito, & honore sacerdotij, quo plurimum polles, viuendi & docendi ecclesiasticas regulas, nota sint omnia, nec est aliquid, quod de sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur, tamen quia Romanæ Ecclesiæ normam postulasti, & quæ sequuntur.

Quomodo, & qua forma, quibusve nominibus Canones Apostolorum in decretis sanctorum patrum, & veterū Cōciliorum citari soleant. Ac primum de Nicena Synodo, quos Canones Apostolorum citet, ita vt negari non possit, quin eos citet.

Caput 13.

Si qui igitur mirari solēt, quòd cū Synodis sanctorum patrum singulos fere canones Apostolorū reperiāmus, nulla tamen, in his ipsis Synodis eorū citatio, aut mētio fieri eis videatur, ex quo fit, vt aliquādo fortasse suspicentur ignorasse hos Canones Synodos istas, alioqui eos, idē fanciēdo, citassent, desināt iam mirari, & intelligāt. quomodo, & qua forma, non rarò citentur, quòd ipsi hactenus non obseruabāt: neque tamē opus esse, vt semper citentur, quamuis quòd Synodus, aut Pōtifex decernit, in Apostolico Canone sit Testimonio enim sunt capitula ista, siue regulæ ecclesiasticæ de quibus proximè differuimus, quas S. Innocētius primus ad Victricium Rhotomagensē misit, quas vocat disciplinas vitæ, & morū probabiliū. Dixit enim nō nouas esse eas, nec à se tunc primū, sed Apostolicas, & patrum traditione cōstitutas,

E ij

Pro Canonib. Apostol.

quæ cum sint alioqui omnes ex Canonibus Apostolorum depromptæ, quod iam ex parte, supra conferendo docuimus, tamen cum eas ipsas regulas, siue decreta sancit, & decernit, quæ in prouincia illa Rothomagensi secundum formam ecclesiæ Romanæ seruari iubet, canones ipsos Apostolorum, quorum traditiones suis illis capitulis sanxit, non citat præterquam in duobus capitulis, tametsi non omnes citationem aduertant, & agnoscant, ut in cap. 6. Ne is, qui secundam duxerit uxorem, clericus fiat. & paulò post in eodẽ capitulo, Ac ne ab aliquibus existimetur, ante baptismum si fortè quis acceperit uxorem, & ea de sæculo recedente, alteram duxerit in baptismo esse demissum, satis (inquit) errat à regula, quia in baptismo peccata dimittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur. Cum enim dixit, satis errat à regula, regulam, siue Canonem Apostolorum 17. dicit, & citat: ac interpretatur, qui sic ait, Duobus coniugiis copulatus, post baptismum, aut qui concubinam habuit, non potest esse Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel denique clericus, in quo Canone illud est aduertendum, non vocari hic concubinam fornicariam, sed, sicut scriptura sancta vocat concubinas patriarcharum: & ut Synodus Tol. 1. in c. 17. cum iubet, ut sit fidelis, unius mulieris aut concubinae coniunctione contentus. Est autem huiusmodi concubina ea, quæ secundum legem matrimonij, infra dignitatem tamen uxoris ducitur. Hunc ergo Canonem malè quidam interpretantur, quasi duo coniugia tunc prohiberent, clericum fieri, cum essent post baptismum contracta, non autem ante baptismum. Hos tamen à regula, quæ Græcè dicitur Canon, aberrare dicit S. Innocentius, quia (inquit) in baptismo non acceptarum uxorum numerus aboletur, licet peccata in eo dimittantur. Ut iam duobus coniugiis copulatus, post baptismum, is intelligatur, qui vel bis duxit uxorem ante baptismum: vel semel ante baptismum, & iterum post baptismum: vel bis post baptismum. Ac rursus, quod Canonem Apostolorum 17. in hoc capitulo 6. S. Innocentius citauerit, ne quis neget, aut iam dubitet, clarius adhuc ex capitulo 10. eiusdem Innocentij perspicui potest, in eo enim eundem Canonem his uerbis

Citatio Canonum Apost. in epist. Innoc. à paucis animaduersa.

Can. Apost. 17.

Liber primus.

citatur, cum uetus regula hoc habeat, id est, uetus Canon, ut quisquis corruptus baptizatus, clericus esse uoluerit, spondeat se uxorem omnino non ducere. Corruptum baptizatum dicit eum, qui ante baptismum uxorem duxit, vel concubinam habuit. Qui, si post baptismum iterum ducat priore mortua, non possit fieri clericus secundum Canonem: quare si fieri uelit, necesse sit conuenienter Canonem ueteri Apostolico, ut promittat non amplius ducere uxorem, ne scilicet præiudicio futuræ incontinentiæ impeditus, ad sacerdotium peruenire non possit: ut idem Innocentius in epist. 2. c. 4. dixit, sanciens, ne Clericus uiduam ducat uxorem. Sed uideamus iam, an Synodus Nicena aliquando in decretis suis Canones Apostolorum citet, & in quibus. Citat scilicet Canonem Apostolorum 20. in primo suo Canone, cum sanciens Synodus, ut qui à barbaris, & à Dominis suis castrari sunt, ad clerum admittantur, si inueniantur (inquit) digni, tales ad Clericum admittit Canon, uetus scilicet, id est, Apostolorum, qui sic ait. Si quis uolentia hominum factus est Eunuchus, aut in persecutione exacta sunt ei uirilia, si dignus est, fiat Clericus. Citari autem hic ueterem Canonem, qui non potest esse nisi Apostolorum, declarat articulus, quo uisa est Synodus, non enim dixit, tales admittit οὗτος ὁ κανών, id est, hic Canon: neque dixit, κανών, infinitè, ac sine articulo, sed dixit, ὁ κανών cum articulo, significans, de noto, & uetere Canone se loqui. Sed si qui adhuc negare uoluerint, aut certe dubitare, citari hic Canonem à sanctis Apostolis traditum ecclesiæ Dei, ostendat eum in aliqua Synodo, quæ Synodum Nicenam antecesserit, ut in Ancyrana, aut Neocæsariensi, harum enim Synodorum Canones Nicena Synodus approbavit, excepto extremo Canone Synodi Neocæsariensis, ut testatum est in Synodo Florantina actione 4. at in istis non est hic Canon. Rursus eadem Synodus Nicena Canonem Apost. 80. in 2. Canone suo citat, cum ait, Quia multa propter necessitatè, vel aliter urgentibus hominibus, fiebant præter Canonem ecclesiæ, ita ut homines, qui paulò ante ex uita gentili ad fidem uenissent, & paruo tempore Catechumeni fuissent, statim ad lauacrum spirituale duceretur: & simul ut baptizati essent, Episcopi, aut presbyteri fierent,

Canon. Apost. 20. citatus in 1. Canone Synodi Nicenæ.

Canon. Apost. 80. citatus in 2. Canone Synodi Nicenæ.

1. Timoth. 3.

1. Timoth. 3.
Ad Tit. 1.
Philipp. c. 1.

Testis Zonaras, citatū esse à Synodo Nicena canonem Apostolorum.

Canon Apost. 34. & 35. citatus in Canone sexto Synodi Nic. teste Synodo Ephesina & Constantinopolitana.

rectè visum est habere, vt deinceps nihil tale fiat. Si quidem & tempore opus est Catechumenis: & post baptisma opus maiore probatione. Manifesta est enim scriptura, quæ dicit, non neophyrum, ne superbia elatus in iudicium incidat, & laqueum diaboli. & quæ sequuntur. Canonem ecclesiæ vocauit hic Synodus Nicena canonem à Sanctis Apostolis ecclesiæ traditum, qui ita suis traditionibus, ac regulis ecclesiam constituerunt, vt omnia in ea honestè, & secundum ordinem fierent. Sic enim ait canon Apostolorū, Qui ex vita gentili accessit ad fidem, & baptizatus est, non est iustum, vt statim eligatur Episcopus. Cū Episcopum dicit, presbyterum quoque intelligi vult, sicut Paulus in Epistolis suis loqui solet, quod ex ratione subiecta magis adhuc intelligi potest, cū subiungit, iniustum enim est, vt aliorum sit doctor, qui nondum experimentum sui ostendit. Docere autem non solum ad Episcopum, sed ad presbyterum quoque sub Episcopo pertinet. Zonaras etiam græcorum canonum interpres, testatur citatum esse hic à Synodo Nicena Canonem Apostolorum. interpretans enim hunc Canonem secundum synodi Nicenæ, Sequitur (inquit) Synodus Nicena Canonem Apostolorum. Citat præterea Synodus Nicena in Canone suo 6. Canonem Apostolorum cū ait. Antiquæ consuetudines vigeant, quæ sunt in Aegypto, & Lybia & Pentapoli, vt Episcopus Alexandriae horū omnium habeat potestatem. &c. Quas enim in hoc Canone Synodus Nicena antiquas consuetudines vocauit. Synodus Constantinopolitana eiusdem Niceni Canonis sententiam repetens, vocauit Canones. Sic enim ait, Episcopi, qui ultra dioccesim sunt, ecclesias, quæ ultra terminos suæ diocesis sunt, ne inuadant, neque confundant ecclesias, sed potius secundum Canones Episcopus Alexandriae, quæ in Aegypto sunt, gubernet: & Episcopi Orientis ea solum, quæ sunt in Oriente, & quæ sequuntur. Sanè cū ait secundum Canones, nō alios intellexit, neque intelligere potuit, quā Canones Apostolorum 34. & 35. ex horum enim traditione vsu ecclesiarum à principio recepta & cōfirmata, vnde cōsuetudines priscae dicuntur, Canon Nicenus, & Cō-

stantinopolitanus fluxerunt. Iubent enim Canones isti Apostolorum, vt cuiusque gentis Episcopi suum primum, siue suum Metropolitanū, qui caput prouinciæ est, agnoscant: & sine illius sententia & voluntate nihil agant præter ea, quæ ad proprias ecclesias pertinet. Ergo Metropolitanus ea solum, quæ in prouincia sua sunt, gubernare debet, & eorum tantū potestatem habere. Ita vt Episcopi ipsi prouinciales Metropolitanō suo subiecti, illa tantū, quæ ad ecclesias, siue parochias suas pertinent, agant, & curent: & nullus eorum ultra fines ecclesiæ, ac diocesis suæ ordinationes clericorum sine licentia proprii Episcopi facere audeat. Immo ne quis vlla tergiversatione aut cauillo negare possit, citari hic à Synodo Nicena Canones Apostolorū, Ephesina Synodus hoc testatur. Sic enim ait in ea parte Actorum, quæ post Canonem 7. Græcè edita feruntur, παρά τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν κατὰ τὸν κανόνα τῶν ἀγίων ἀποστόλων, id est, præter ius ecclesiasticæ cōsuetudinis, (hoc enim significat θεσμός, legem scilicet non scriptam & veterem morem) & præter Canones Apostolorum esse, quod Episcopus Antiochiæ in prouinciis Cypri ordinationes faciebat: de qua re Episcopi Cyprii Regius, Zenon, & Euagrius cōquesti fuerant. Decreuitq; Synodus Ephesina, vt secundum canones Sanctōrū patrum, & secundum antiquam consuetudinem Episcopi ecclesiarum Cypri, per seipsos ordinationes Episcoporum faceret. Quod prius dixerat Synodus Ephesina, esse præter ius ecclesiasticæ cōsuetudinis, & præter Canones Apostolorum, pauld post hoc ipsum corrigere se dicit secundum Canones Sanctōrum patrū, & antiquam consuetudinē, Vt iā necessariō consequens sit, antiquam istam consuetudinē, & Canones Sanctōrū patrum ad traditionem Canonis Apostolorum referri. Siquidem secundum eos Canones hoc corrigat Synodus, contra quos hoc ipsum, quod corrigi, fiebat, quos quidem Canones Sanctōrū Apostolorū esse dixerat. Sācti enim Apostoli patres nostri diuino consilio, & spiritus Sancti instinctu, tanquam primi magistri ecclesiarum bene constituendarum, instituerunt, Vt nullus Episcopus prouinciam, quæ non fuisset à principio sub sua

Testimonium Synodi Ephesina de citatione Canonū Apost. in Synodo Nicena.

Synodus Ephesina Canones Apostolorum nominatim citat.

potestate, id est, suorum antecessorum, inuaderet, Sed potius omnes Episcopi prouinciales eum agnosceret, qui à principio fuisset primus prouinciae: & quisque Episcopus in ea tantum ecclesia, siue parocchia ordinationes faceret, quæ à principio sub potestate suorum antecessorum fuisset: Visa est Sanctis Apostolis hæc institutio ac traditio necessaria, & Apostolico spiritu, & sapientia digna, ne ecclesiae, & ecclesiarum iura deinceps perturbarentur, ac confunderentur: & violentia, atque ambitio magis ac magis paulatim dominarentur. Totam autem sententiam, siue decretum istud de Episcopis Cyprii ex Apostolorum Canonibus à Synodo Ephesina citatis ductum, paulo post loco proprio recitabo, & interpretabor. Rursus Synodus Nicena in hoc eodem canone 6. Canonem alium Apostolorum in extremo citat, cum statuit de electione Episcopi, ut, si duo aut tres contradicant electioni Episcopi, quæ omnium alioqui consensu & suffragio, & secundum ecclesiae Canonem fit, maior numerus vincat. Queramus ergo ab istis, qui Canones Apostolorum à Synodo Nicena citari negant, Quæ canonem ecclesiae dicat hoc loco Synodus? aut, quis eum ecclesiae tradidit? Vnde ecclesiasticus dicitur? dicant nobis, regulam, quam ecclesia catholica in canonicis Episcoporum electionibus semper tenuit, quæ nã alia Synodus ante Nicenam sanxerit, & tradiderit, ut inde eam à Nicena Synodo citari existimemus; quod si dicere non possunt, consequens est, Velint, nolint, ut Synodus Nicena canonem siue constitutionem Apostolorum ecclesiae Dei traditam citarit, quæ est in 8. lib. à Clemente Romano scripta c. 4. de eligendo Episcopo ex optimis, qui careat omni reprehensione, assentiente populo cum presbyteris, & Episcopis presentibus die dominico & percontante primo Episcopo populum, & presbyteros, an placeat, & an tribuant testimonium, dignum esse eum, qui constitutur Episcopus, & quæ sequuntur. Hoc ergo est, quod fallit non paucos, qui putant, non citari in Synodis Canones Apostolorum, quia non aduertunt, solere eos in Synodicis canonibus, & decretis Pontificum vocari Canones ecclesiasticos, item regulas ecclesiasticas, quod idem sonat latinè, tum Veteres

Constitutio Apostolica citata in Synodo Nicena.

Canones Apostolorum variis nominibus citantur in Synodis & à patribus.

regulas, Vt S. Innocentius in Epi ad Victricium, veterem regulam vocauit canonem Apostolorum 17. ut paulo antè docuimus, ut Synodus quoque Antiochena in canone 9. Veterem canonem vocauit canonem Apostolorum 34. vocari etiam solere traditiones Apostolicas, instituta, siue constituta Apostolica, formas ecclesiasticas, antiquas consuetudines, ecclesiasticas disciplinas, planum est: ut idem S. Innocentius disciplinas vite & morum in Epi. ad Victricium vocauit. Hinc factum est, ut cum aliquis Canon Apostolorum citatur, si alio nomine citetur, non Canon Apostolorum citari existimetur. Quod quidem non sine diuino consilio, & nutu factum est, ut variis nominibus Canones Apostolorum appellati sint, tum ne quis de eorum nomine aliquando disceptaret, ut isti nunc disceptant: nihil enim interesse, utrum sic an aliter dicantur: tum ut variis nominibus eorum vis, & ratio declaretur. Quia enim sunt normæ traditæ ecclesiae ad bene viuendum, & ut fiat, quod decet, & sciant Clerici, quomodo conuersari debent in ea, dicuntur Canones, siue regulæ ecclesiasticæ: Quia à Sanctis Apostolis traditi, & instituti, siue constituti, traditiones Apostolicæ, & instituta, siue constituta Apostolica nominantur: Quia sunt ius quoddam Apostolorum, moribus in ecclesia per traditionem eorum institutum, quod vim legis obtinet, consuetudines & ecclesiastici mores sunt, & dicuntur, Græcè θεομωσι. Quare qui hos Canones, Apostolorum esse negant, ostendant nobis, quis eorum sit, de quo non possit, aut non debeat dici, talem consuetudinem habet ecclesia Dei, quod si ecclesia Dei tales consuetudines habet, traditione scilicet sanctorum Apostolorum à principio institutas, aliam enim originem ostendere isti non possunt, & nolunt vocare Canones Apostolorum, teneant res, & vocent consuetudines ecclesiae antiquas: quæ ubi vigent, vim legis obtinent. Verum Magdeburgensibus non nomen displicet, sed res, nolunt enim has recipere consuetudines, & secundum eas viuere, sed potius sicut Martinus Lutherus, eorum propheta & magister, heri & nudius tertius instituit. Sed ut ad Synodum Nicenam redeamus, si adhuc isti pernegant, notos ei

Quare Canones Apost. variè appellentur, & quæ ratio, ac vis varia appellationis eorum.

Canonum Apost. origo alia ostendi non potest, præter traditionem Apost. Antiquas ecclesiasticas consuetudines ubi vigent, vim legis habere.

Canon. Apost. 6. 44. & 70. no mine Apost. cita ti in Can. Nic.

Canon Nic. ex numero eorum, qui Arabicè re- perti sunt cita- tus à B. Basilio, & alijs à bea- to Aug. Canon Apost. 14. citatur in Can. Nic. 15.

Testis Zonaras, citari Canonem Apost. in Syno- do Nic.

fuisse Canones Apostolorum, quia non sic in locis à nobis paulò ante obseruatis nominauerit, vt conuicti tandem obmutescant, sciant in Canone 56. Synodi Ni- cenæ citatos esse Apostolorum nomine Canones 6. 44. & 70. sic enim ait Canon Nicenus, ne sacerdos curas seculares suscipiat: neque lucris vsuræ studeat: neque sit ei cum Iudæis societas, neque cum eis prandeat, aut potet, quia hæc (inquit) Apostoli sancti constituerunt. Sed negabunt fortasse Magd. veros esse Canones Nice- nos, qui ante paucos annos ex libro Patriarchæ Alexā- drini Arabico descripti, & huc allati sunt. Sed quid mi- rum, si negent, qui non possunt aliter dogmata sua fal- sa defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum, & sanctorum Apostolorum Canones, immo omnes veteres patres, quicumque eis contradicunt, nexis & corruptelis plenos esse calumnientur, qui neque sacris, & canonicis scripturis parcunt? Quid verò fidem faciat omnibus, qui iudicij aliquid habeant, esse istos Arabicè scriptos, & nuper repertos, veros Canones Nicenos, di- cam postea loco proprio, & commodiore, in tertio li- bro defensionis epistolarum. Illud tantum nūc dicam, vt in ore duorum vel trium, sicut scriptum est in lege, stet omne verbum, vnum ex his Canonibus Nicenis in Arabico repertis citati à beato Basilio in epistola ad Chorepiscopus, is autem est Canon de clericis ordi- nandis, ac ducendis ad Chorepiscopum, & à Chorepi- scopo ad Episcopum: item alium citati à beato Augu- stino, qui est de non relinquendo successore ab Episco- po. Sed rursus eadem Synodus Nicena in Canone 15. eorum, qui Græcè feruntur, Canonem Apostolorum. 14. citat. Sic enim ait Synodus, Propter multas turbas, ac tumultus, & seditiones, quæ factæ sunt, visum est, omnibus modis delere consuetudinem, quæ in quibus- dam partibus inuenta est præter Canonem, & quæ se- quuntur Hunc Canonem interpretans Zonaras, sic ait, Non transire ex ecclesia ad aliam Episcopatum, siue presbyter sit, siue diaconus, ab Apostolis quoque est Canone prohibitum. Sed quia, inquit, negligebatur præceptum, idcirco Synodus præceptum hoc Canone renouauit. Cum ergo dicit, consuetudinem, quæ præ-

ter Canonem inuenta est, Canonem Apostolorum necesse est intelligere, cum nullum alium Canonem dicere possit, aut dicant isti, qui omnia negant, quem al- lium Canonem dicat, si rationi, & interpretibus crede- re nolunt. Præterea in Canone 5 citat eadem Synodus Nicena Canones Apostolorum 32. & 12. Sic enim ait Synodus de excommunicatis, siue clerici sint, siue laici. Vigeat sententia secundum Canonem, qui cauet, ne ab aliis excommunicati, ab aliis recipiantur. At qui de laicis excommunicatis, ne ab alio recipiantur, est Ca- non Apostolorum 12. De clericis verò, est Canon 32. i- taque Synodus Nicena Canonem vocauit hic singu- lari numero vnam sententiam Apostolorum duobus canonibus comprehensam. Imitata est Synodus Nice- na Epistolam Zepherini Pontificis, qui Canones Apo- stolorum, quos nunc habemus 85 vocat 70. sententias ab Apostolis relictas. Sic enim vterque numerus con- uenit, si vna sententia pluribus quandoque canoni- bus comprehensa intelligatur: quod ego postea suo loco sigillatim in pluribus exempli gratia docebo. Po- stemò vt testimonia Synodi Nicenæ finiam, citauit et- iam canonem Apostolorum 34. auctore & teste Iulio Pontifice in rescripto contra orientales Vbi inter alios Canones Nicenos ponit vigesimum tertium, in quo Synodus Nicena postquam sententiam illius Canonis Apostolorum 14. eisdem verbis renouauit pœna à se adiecta, subiungit, iuxta sanctorum constituta patrum. Legat qui voluerit, & conferat vtrumque Canonem, vt ipsis verbis conuictus, fateatur citatum esse ibi à Syno- do Nicena Canonem Apostolorum. Quod si apud i- stos auctoritas Iulij testimonium huic Canoni Nice- no 23. tribuentis non valebit, qui omnia veterum scri- pta negant, quia aliter sua noua defendere nō possunt, valebit saltem apud eos, qui cum canones Apostolo- rum non negent, libenter testimonia veritatis eorum legunt, & obseruant, quæ iidem fortassis antea nō ob- seruarant. Sed de hoc canone Apostolorum 34. à Sy- nodo Nicena citato plura dicam paulò post.

Can. Apost. 12. & 32. citati in Canone 5. Syno- di Nic.

Canon Apost. 34. citatus in Canone Nice- ni in rescripto Iu- lii ad Orientales.

De Canonibus Apostolorum renouatis, & interdum citatis in Antiochena Synodo, & unde id constat. item quomodo, & ubi Synodus Ephesina Canones Apostolorum citauerit nomine Apostolorum. preterea de Canonibus Apostolorum citatis in Synodo Chalcedonensi, Gangrensi, & Carthaginensi 2. & 5. & in Synodo Africana. Rursus de Canonibus citatis nomine Apostolorum in Synodo Nicena 2. & in 8. Constantinopolitana, & in altera 8. Constantinopolitana post illam priorem 8. item in Synodo Romana sub Gregorio 7. & in Synodo Tiburienti, ac postremo in Tridentina. Caput 14.

Eniamus iam ad Synodum Antiochenam, quae annis 5. post mortem magni Constantini habitata est, quae quot canones sanxit, totidem canones Apostolorum & verbis, & sententiis renouauit, ac confirmauit.

Quae in ipso prooemio non obscure significasse & admonuisse mihi videtur, nihil se nouum statuere, sed quae optimè statuta erant, ea se confirmare, cum ait. Quae enim bene habere visa sunt, cum maiore nostra omnium Episcoporum consideratione, iudicio, & confirmatione, qui ex diuersis prouinciis Antiochiae conuenimus, ad notitiam vestram retulimus. Nec hoc solum, sed in ipsis etiam canonibus interdum Canones ecclesiae traditos id est Canones Apostolorum figillatim citat, Vt in Canone secundo, quo Canonem Apostolorum 9. renouans, eum, qui communionem cum excommunicatis habet, excommunicat? & subiungit causam tanquam qui confundat (inquit) Canonem ecclesiae. Canonem dicit ecclesiae traditum à sanctis Apostolis, qui est Canon Apostolorum 9. qui excommunicat communionem habentes cum excommunicatis. Idem quoque obseruauit Zonaras Graecorum Canonum interpretes, notatum esse hic à Synodo Antiochena Canonem Apostolorum. Item in Canone 3. renouat, ac confirmat eadem Synodus Canones Apostolorum 15. & 16. ad hos enim Canones retulit, quod in extrema parte huius tertij Canonis addidit, excommunicandum esse eum, qui clericos deiectos de gradu recipit, tanquam qui leges

Canon. Apost. 9. citatus, ac confirmatus in Synodo Antioch.

Can. Apost. 15. & 16. confirmati in 3. Canone Synodi Antioch.

(inquit) ecclesiasticas soluat. Canones Apostolorum vocauit hic θεομὲς ἐκκλησιαστικὸς, quod sint leges non scriptae, & consuetudines traditione Apostolorum ad usum ecclesiae institutae. hoc enim significat, ut ante dixi, θεομὲς, quo verbo frequenter Dionysius Arcopagita in eadem significatione uti solet. Clariùs adhuc in Canone 9. eadem Antiochena Synodus Canonem Apost. 34. citat: postquam enim eisdem verbis eum repetiuit, subiungit, Secundum veterem patrum nostrorum Canonem Dicant ergo nobis, qui hic etiam fortasse Canonem Apostolorum citari negant, cuius Synodi antecessor, aut quorum patrum Canonem veterem hic vocet: aut vocare possit? Si nullum aliud reperire possunt, au non conuincuntur, citari hic Canonem Apostolorum? hos enim Synodus meritò vocat patres: & horum Canonem merito veterem, siue potius, antiquum, & priscæ originis, hoc enim significat ἀρχαῖον quo verbo visa est Synodus. Præterea in Canone 23. Canonem Apostolorum citat, cum iubet seruari legem ecclesiasticæ consuetudinis de non constituendo Episcopo nisi in conuentu Episcoporum, & eorum delectu, & iudicio, idque post mortem eius, qui prius erat Episcopus. Est autem hæc constitutio, partim in libro 8. Clementis c. 4. partim in Canone Apostolorum 74. qui vetat Episcopo, successorem eligere, quod nihil aliud hoc sit, quam Ecclesiam facere iuris hæreditarij: nemo enim testamentum facit, quo hæredem relinquit, nisi dum uiuit. Præterea Canonem Apostolorum 14. qui prohibet, ne Episcopus relicta ecclesia sua, ad aliam se transferat, citat in Canone 21. cum ait, secundum Canonem iam prius æditum. nullus enim extabat eiusmodi præter illum Apostolicum. Rursus, etsi in aliis plerisque etiam canonibus non obscure ipsis verbis, quibus Synodus utitur, nihil se nouum statuere, significat: hoc tamen clariùs adhuc facit in Can. 24. qui est Canon Apost. 41. sic enim ait, Bene habet, oportere bona ecclesiae eidem ecclesiae seruari. Bene enim habere, significat, rectè constitutum esse, Canone scilicet antiquo Apostolorum. Vnde Paschalis secundus citans hunc Canonem nonnullis verbis ex Antiocheno sumptis, sic ait

Can. Apost. 34. confirmatus, & citatus in Can. 9. Syn. Antioch.

Vnde manabit Canon, qui vetat Episcopo, successorem eligere.

Pro Canonib. Apostolor.

inter decreta sua, canonibus Apostolorum statutum est, ut omnium rerum ecclesiasticarum curam habeat Episcopus: & eas velut Deo contemplante, dispenser. hoc enim extremum ex Canone Antiocheno sumpsit, totum tamen Apostolis tribuit.

Accedat deinceps testis Canonum Apostolorum sancta Synodus Ephesina, quæ tantæ auctoritatis etiam apud Magd. erit, ut non sit verendum, ne næuum Synodo exprobraturi sint. Interpretabor ad verbum, quod paulo antè promisi, decretum eius ex quarta actione. Sententia sanctæ Synodi Ephesinæ pronuntiata in causa Episcoporum Cyprî. Reminquit præter id quod in iure, ac more ecclesiastico positum est, & præter Canones sanctorum Apostolorum inusitatam, & ad libertatem omnium pertinentem Rheginus Coepiscopus, & cum eo Zenon, & Euagrius provinciæ Cyprî Episcopi nobis attulerunt. Vnde quia communes morbi maiore medicina opus habent, ut pote qui plus nocent, si nec antiqua consuetudo seruata fuerit, sed potius Episcopus Antiochiæ ordinationes in Cypro faciat, sicuti Episcopi Cyprî tum per libellos, tum ore suo Synodo, ad quam conuenerunt, exposuere, decreuit Synodus, ut Episcopi, qui ecclesiis Cyprî præsent, teneant ius suum ab omni aliorum violentia liberum ordinandi secundum Canones sanctorum patrum, & veterem consuetudinem per seipsos suos Coepiscopos: id quod in aliis quoque diocæsis, & vbiq; in omnibus provinciis seruabitur, ut nullus Episcopus aliam provinciam, quæ non fuerit ab ipso ortu, & principio sub potestate sua, id est, suorum antecessorū, occupet: Sed potius si quis eam occupauit, & sub potestate suâ per vim misit, ut restituat, ne Canones patrum violentur: & ne superbia potestatis sæcularis simulatione operis per vim irreat: & nos libertatem paulatim amittamus, quâ Dominus noster Iesus Christus omnium liberator nobis suo sanguine donauit. Hactenus sententia, & decretum Synodi Ephesinæ. Antiqua verò, & ecclesiastica consuetudo, & Canones Apostolorum, quos Synodus Ephesina nomine Apostolorum in hoc decreto citauit, sunt Canones Apostolorum 34. & 35. ut idem Zonaras

Citantur Canones Apostolici nomine Apostolorum in Synodo Epiph.

quoque obseruauit. hæc ergo citatio Canonum expresso nomine Apostolorum in Synodo Ephesina tantæ profectò antiquitatis, & auctoritatis est, ut hominibus alicuius iudicij, & non morosis fidem facere debeat, citari quoque eosdem Canones Apostolorum in Synodo Nicæna, & Antiochena in iis locis & canonibus, quos paulo antè obseruauimus: præsertim cum verbis ipsis Canonum inter se collatis, satis ut opinor, id à nobis iam demonstratum sit. Sequitur, ut de Synodo Chalcedonenfi videamus, quæ in Canone suo 12. Canones quoque Apostolorum citat, vbi, quod quidam committent, ut auctoritate principum sæcularium per pragmaticam formam eorum ciuitates fierent Metropoles, ex quo fiebat, ut vna provincia in duas diuideretur, hoc inquam, fieri dicit *πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς θειοτάτας*, id est, præter ius ecclesiasticæ consuetudinis. hoc enim non scriptam, id est, quod sine scripto traditum est, à magnis auctoribus est obseruatum. Quare si sextum Canonem Nicænæ Synodi, Synodus Chalcedonenfis citare voluisset, nunquam hoc verbo vsa esset, quod in Apostolica potius statuta, quàm in Nicæna conuenit. Est autem huiusmodi diuisio prouinciarum præter Canonem Apostolorum 34. diuisa enim prouincia fit, ut non vnum Metropolitanum agnoscant, qui à principio secundum Canonem Apostolicum agnoscebant. Est præterea præter Canonem Apostolorum 30. qui vetat, ut vllus auctoritate alicuius laici vsus honorem Episcopi consequatur, ut quidem consequitur, qui honore Metropolitanæ gratia principis sæcularis afficitur. Rursus in Canone 22. adhuc clariùs Canonem Apostolorum 40. citat, qui iubet, ut bona Episcopi à bonis ecclesiasticis sint separata, ne accidat, ut ecclesia damnum faciat, dum bona Episcopi ignorantur: aut Episcopus, dum bona ecclesiasticæ: atque ita dilapsis bonis Episcopi, propinqui eius mendicare cogantur: & post mortem malè audiat Episcopus. Prohibet igitur Synodus Chalcedonenfis, ne clerici bona Episcopi post mortem eius diripiant, sicut (inquit) antiquis canonibus vetitum est. In nulla autem Synodo ante Chalcedonē-

Can. Apost. 30. & 34. citati in can. xii. Synodi Chalcedonen.

Can. Apost. 40. citatus in canone 22. Synodi Chalced.

sem est Canon de re hac, nisi in Antiochena Canon. 14. eadem sententia, & eisdem verbis cum Canone Apostolorum. longè autem probabilius est, cum Canones antiquos dicit Chalcedonensis Synodus, vt Canones Apostolorum dicat, quàm Canones Synodi Antiochenæ.

Deinde Synodus Gangrensis, quæ post Nicenam in Paphlagonia habita est, Canones quoque Apostolorum citat, cum Eustachij nouitates damnat, in suorum Canonum aduersus illum peroratione, Hæc (inquit) scribimus, non quidem, quod eos ex ecclesia eiciamus, qui volunt in ecclesia secundum scripturas esse ascerici, id est, volunt exercere se exercitationibus corporalibus ad pietatem relatis, sed eos, qui hoc genus vitæ ad superbiam suscipiunt, efferentes se in eos, qui simpliciùs viuunt, nouitates præter scripturas & ecclesiasticos Canones inducentes. Et rursus in extrema parte huius perorationis, & vt summatim (inquit) dicamus, optamus fieri in ecclesia, quæ à sanctis scripturis, & Apostolicis traditionibus tradita sunt. Quos paulo supra dixerat Canones ecclesiasticos coniungens eos cum scripturis, dixit hic Apostolicas traditiones, coniungens item cum scripturis. Vt iam necesse sit intelligere, nihil aliud esse Canones apostolorum, quàm traditiones Apostolorum in ecclesia relictas, ad quas, ceu ad normas, & regulas omnia in ecclesia honestè, & ordine dirigenda sint: vnde Canones ecclesiastici sunt, & dicuntur, qui quidem sunt velut nerui quidam, qui statum & salutem ecclesiæ continent, & conseruant, vt ex Canone Synodi Africanæ 65 & 66. intelligi potest. Sic verò intellexisse Synodum Gangrèsem, illud etiam testimonio est, quod quæ istis canonibus Synodus contra Eustachium sanxit, aut secundum scripturas, aut secundum Canones Apostolorum sanxit. Vt illud, quod est in Can. 6. de eo qui contempta ecclesia seorsum congregat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 31 & Canonem 9. & quod est in Canone 7. de eo qui oblationes ecclesiasticas præter voluntatem Episcopi accipere vult, sancitum est secundum Canonem Apost. 41. Item quod est in Canone 11. de agapis, sancitum

Quomodo Synod. Gangrèsis traditiones Apostolicas Canon. ecclesiasticos vocauerit.

Can. Apost. ecclesiæ traditi velut nerui sunt ad continendum statum & salutem ecclesiæ ex Africana Syn. Quales sint Canones Syn. Gangren. contra Eustachium.

tum quoque est secundum constitutionem Apostolorum de conuiuio pauperum, quæ est in libro secundo Clementis de constitutionibus Apostolorum. Postremo quod est in Canone 19. de eo, qui ieiunia in commune tradita violat, sancitum est secundum Canonem Apostolorum 69. Adhæc Synodus Carthaginensis secunda Valentiniano Imperatore habita Canones quoque sanctorum Apostolorum citat, cum sanciens Canonem suo secundo continentiam sacerdotum, & Leuitarum, subiungit, Vt, quod Apostoli docuerunt, & ex ipsa antiquitate tenetur, nos quoque custodiamus, id est, vt custodiamus quod scriptum est, tum sine scripto per longam consuetudinem traditum est, sic enim Zonaras quoque in suis canonum explicationibus interpretatus est. Interrogemus ergo istos, qui Canones Apostolorum in Synodis citari negant, ad quam aliam originem referri possit hoc, quod antiqua etiam consuetudine teneri Synodus affirmat, præterquam ad regulam de continentia seruanda ecclesiæ traditam, quam vsque in hodiernum diem tenet ecclesia Romana, & tenuit semper orientalis ecclesiæ antiquitas, vt à nobis in libris de dogmaticis characteribus verbi Dei multis veterum patrum testimonius demonstratum est. Est autem hæc regula, siue Canon, à sanctis Apostolis traditus, & à Clemente Romano litteris mandatus, qui iubet, ne Episcopus, presbyter, aut diaconus uxorem suam prætextu religionis eiciat. Quod si sacerdos, & diaconus non tenerentur religione continendi se ab uxore, quorsum Canon vetaret, ne prætextu religionis uxorem eicerent? aut cur hoc magis vetatur istis, quàm laicis? Quia ergo abstinere quidem debent ab vxoribus, sed eas tamen curare, & alere, ac tanquam sorores habere debent, idcirco iubet Canon, ne religione ista continendi, qua tenentur, prætexant inhumanitatem non curandi illas, & alendi, quia non sit eis vtendum, vt vxoribus, sed habendæ sint, tanquam non habeantur, sicut 2. Cor. 7. Apostolus ait. Hoc ipsum rursus statuit Synodus Carthaginensis 2. citans adhuc clariùs Canones Apostolorum, sic enim ait Cap. 3. Præterea cum de quorundam clericorum erga uxores proprias in continentia refer-

Pro Canonib. Apostol.

retur, placuit, Episcopos, presbyteros, & diaconos secundum propria statuta ab vxoribus abstinere. Græcè est *κατὰ τὰς ἰδίους ὁρᾶς* Canones enim vocauit ὁρᾶς, vt frequentissimè vocari solent. Dixit autem Synodus debere istos abstinere secundum suos Canones, siue secundum sua propria statuta: quia alij clerici non habent suos proprios de continentia Canones, quos seruare necesse sit, sed tantum varias consuetudines, secundum quas aut abstinere debeant: aut non debeant, iuxta hunc Canonem, & iuxta Canonem 37. concilij Africani, qui iubet etiam, cæteros clericos, præter sacerdotes & diaconos, non cogi ad hoc, sed secundum (inquit) vniuscuiusque ecclesie consuetudinem obseruari debere. Rursus eadem Synodus Carthaginensis secunda c. 8. Si quis (inquit) presbyter ab Episcopo suo correctus, aut excommunicatus, tumore, vel superbia inflatus, putauerit separatim Deo sacrificia offerenda: vel aliud erigendum altare contra ecclesiasticam fidem, disciplinamque crediderit, non exeat impunitus. Valentinus primus sedis Numidie Episcopus dixit, necessaria disciplinæ ecclesiasticæ, & fidei cõgrua sunt, & quæ sequuntur. Disciplinam ecclesiasticam vocauit hoc loco Synodus regulam ecclesie traditam, quæ est regula, siue Canon Apostolorum 31. cum quo congruit hoc Synodi decretum. sic enim ait Canon Apostolorum, Si quis presbyter contempto Episcopo seorsum congreget, & aliud altare erigat, cum tamen Episcopum de fide religionis non condemnet, deponatur. Quandiu enim catholicus est, & non hæreticus, contra fidem ecclesie, & regulam eius facit presbyter, qui altare aliud erigit. Idcirco Synodus intuens in hanc regulam siue Canonem ecclesie à sanctis Apostolis traditum, si putauerit, inquit, aliud altare erigendum contra ecclesiasticam fidem, & disciplinam. Græci verò in istis eisdem locis proximè notatis dicunt contra *κατὰ τὰς ἰδίους ἐκκλησιαστικὰς*, id est, statum ecclesie. Vt iam vel hinc intelligere liceat, eos qui Canones Apostolorum ecclesie traditos negant, aut virtutem vocis ignorare, aut putare, reliquisse Apostolos ecclesiam sine disciplina, & certo statu: si quidem disciplina, & status ecclesie canon-

Can. Apost. 31.
citatus in can.
8. Synod. Carthag. 2.

Qui Can. Apost. negant, quid cõsequenter per ignorantiam excusant.

Liber primus.

bus, ceu æteruis continetur. Hinc Innocentius primus in præfatione regularum Apostolicarum ad Victricium, de quibus antea commemoravi, quas prius vocauerat regulas, statim vocauit digestas vitæ, & morum disciplinas. Rursus Synodus Africana cap. 32. decreuit vt quia Equitius Episcopus iuste damnatus erat, mitteretur aliquis legatus, vt si fortè eum illis locis, vbi fuerat Episcopus, reperiret, curaret aduersus illum quicquid posset, & oporteret, pro defensione status, siue disciplinæ ecclesiasticæ. Quis dubitare potest, quin hoc quod de disciplina, & statu ecclesie defendendo, hoc loco dixit Synodus, pertinere voluerit ad Canonem Apostolorum vigesimo octauum qui iubet, vt si Episcopus iuste depositus pro manifestis criminibus, ausus fuerit ministerium, quod aliquando ei commissum fuit, attingere, omnino ab ecclesia abscindatur? Rursus adhuc eadem Synodus cap. quinquagesimo quarto id quod ex Concilio Mileuitano capite decimo quarto repetitum est, sed illud (inquit) Scimus, inuiolatam semper mansisse ecclesiasticam disciplinam, ita vt nullus fratrum prioribus suis se aliquando audeat antepone. Et paulò post, quæ antiquorum sententia statuta sunt, nostro consensu mancipabuntur. Ad Canonem Apostolorum trigessimum quartum retulit hoc, qui iubet, vt omnes cuiuscunque gentis, siue nationis Episcopi suum primum agnoscant: & nihil præter ea, quæ ad cuiusque ecclesiam priuatim pertinent, sine illius sententia agere audeant. Et paulò post eadem Synodus clariùs adhuc hunc Canonem citans, Omnes (inquit) Episcopi dixerunt, hic ordo, & à patribus, & ab antiquis seruatus est: & à nobis concedente Deo seruabitur, seruato iure primatum Numidie, & Mauritaniae, patres distinxit à maioribus, siue ab antiquis, quos Synodus Græcè vocauit *ἀρχαίους* vt Apostolos proprietate verbi significaret, quos patres Africani secuti sunt. De hoc ordine ecclesiarum, & de hac disciplina meminit etiam sanctus Anacletus in epist. tercia, scribit enim illas Metropoles, quæ priscis temporibus primatum tenebant, quia erant scilicet capita plurimum prouinciarum, primas omnium esse: & Patriarchas

Can. Apost. 28.
citatus in Syn.
Afric. c. 32.

Can. Apost. 24.
citatus in Syn.
Afric. c. 53.

Pro Canonib. Apostolor.

siue primates à beato Petro, & Clemente accepisse: eas verò Metropoles, quæ singularum prouinciarum capita fuerant, accepisse Metropolitanos, esseque primas ciuitates infra illas Patriarcharum, siue primatum. Inter altas verò ciuitates, quæ in vnaquaque prouincia sunt, illas esse primas, quæ à sanctis Apostolis, & à Clemente, siue ab Anacleto primos prædicatores acceperunt: quas se ait descripsisse in matricula, vt vulgò dicitur, quam vocat tomum, & Synodus Africana vocat *ματρίκιον & ἀρχαιότυπον*. & subiungit idem Anacletus Canonem Apostolorum; 4. inquit, Inde namque & Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum gentium scirent, quis inter eos esset primus. Hæc igitur omnia qui cõferre inter se, & cum Synodo Africana voverint, facillè intelligent, agnouisse Synodum Africanam Canonem Apostolorum, & disciplinam ecclesiæ traditam de ordine Episcoporum seruando, qui inter eos primi essent: & qui infra primos: & Epistolam Anacleti, quæ de hoc ordine scribit: retulisseque ad hunc Canonem Apostolorum, & ad epistolâ Anacleti, quod eadem Synodus Africana dixit, hic ordo à patribus, & ab antiquis seruatus est. Citat præterea eadem Synodus in cap. 17. Canonem primùm Apostolorum. Sic enim ait, Aurelius Episcopus dixit, antiquus Canon seruabitur, vt non pauciores quam tres, qui decreti sunt, sufficiant ad ordinationem Episcopi. Græcè est *ἀρχαίος τύπος*. Typum enim vocat Canonem, vt ipsi quoque Græcorum Canonum interpretes notarunt, pro quo formam dixerunt Latini patres. Quod si forè Magd. hic quoque negent citatum esse Canonem Apostolorum, edisserant nobis, si possunt, quam formam antiquam seruaturam se Synodus polliceatur? aut quid aliud sunt Canones Apost. quam formæ ecclesiasticæ? Veniamus iam ad Synodum 7. id est, ad secundam Nicenam Oecumenicam, quæ non semel, & iterum, sed sæpius Canones Apostolorum & quidem nominatim citat. Sic enim ait in primo Canone. & diuinos Canones amplectimur: & integram, ac firmam ipsorum constitutionem, quos sancti Apostoli, spiritus sancti clarissimæ turbæ, ædiderunt. item in Canone 5. citat Canonem Apo-

De canone Apost. 34. apud Anacletum colato cum Syn. Africa.

Can. Apost. 1. citatus in Syn. Afric. c. 16.

Liber primus.

stolorum 29. in eum enim qui præcio ordinatus est, Fiat (inquit) secundum Canonem Apostolorum, qui ait, Si quis Episcopus pecunia hanc dignitatem obtinuerit, aut presbyter vel diaconus, priuerur omnino communionem, vt Simon magus à me Petro. Rursus in Canone 10. Canonem Apostolorum sexum citat, cum ait, Non licet illis, scilicet presbyteris, mundanas vitæ curas suscipere, vt pote prohibitis à diuinis canonibus. Præterea in Canone 12, producit, & recitat Canonem Apostolorum 38. in eum enim, qui bona ecclesiæ alienat, siue Episcopus, siue abbas monasterij sit, sit, inquit, irritum secundum Canonem Apostolorum, qui ait, Omnium bonorum ecclesiasticorum, & quæ sequuntur.

Præterea Syn. 8. quæ Ioanne Pont. Rom. ccclxxxij. patrum Constantinopoli, habita est, cui præfuerunt legati Pont. Petrus presbyter, Paulus Anconitanus, & Eugenius Episcopus Ostiensis grauissimum, & sanctissimum testimonium canonibus Apostolorum dedit. Cum enim Basilius Imperator confessionem fidei ab eis posceret, qui locum Pontificis tenebant, iique, sicut in sexta actione scriptum est, responderent, non decere alium canonem nominari præter veteres, qui in cuncto orbe vigerent, pererentque, vt de omnium sententia legerentur, ac confirmarentur, Photius Patriarcha constant. dixit, iudicio omnium fratrum, & confacerdotum nostrorum legantur. Ac Petrus quidem diaconus & protonotarius legit inquit, Domini & Saluatoris nostri Iesu Christi diuinam, & veneratione dignam doctrinam sinu mentis complectimur: & voluntate non discrepante, ac puritate fidei fundati sanctorum quoque Apostolorum constitutiones, & *κανονικὰς τύπας*, id est, canonicas formas iudicio verissimo seruamus: quin etiam 7. Synodorum Oecumenicarum, vt quæ vnus spiritus sancti afflatu directæ, & actæ sunt, prædicationem, & canones sanos, & non deprauatos sincera, & constanti sententia, vt sanctos honoramus, & custodimus. Et quæ sequuntur An non est hæc grauiissima, & celeberrima canonum Apostolorum citatio, qui iudicio, ac sententia ccclxxxij. patrum secundo lo-

Can. Apost. 29. citatus in 2. canone Syn. Ni. 2.

Can. Apost. 6. citatus in can. 10. Syn. Ni. 2.

Can. Apost. 38. citatus in can. 12. Syn. Ni. 2.

Can. Apost. confirmati in Syn. 8. constet constitutiones eorum.

eo post euangelicam doctrinam collati sunt? & eos per cunctum orbem vigere, & constanti sententia, & pietate à Synodo honorari, & custodiri pronunciatum est? Præterea etiam constantinopolitana Synodus, quæ Photio Patriarcha post 8. illam in templo sanctorum Apostolorum habita est, quæ canones 17. addidit, canones quoque Apostolorum nominatim citat. ut in canone 8. quem aduersus eos sanxit, qui alios faciunt eunuchos, canonem Apostolorum 22. citat, sic enim ait Synodus Diuinus, & sacer sanctorum canon eos, qui se faciunt eunuchos, interfectores sui esse iudicat, & quæ sequuntur. Rursum canonem Apostolorum 17. citat in canone suo 9. in eos clericos sancito, qui canonem Apostolorum iubentem, ne sacerdotes vllum verberent, malè interpretabantur. Sic enim incipit, cum Apostolicus, & diuinus canon sacerdotes, qui fideles, qui peccarunt, & infideles, qui iniuriam fecerunt, verberant, mouendos esse gradu decernat, qui iræ indulgentes, & Apostolicas constitutiones deprauantes, interpretati sunt, prohibere canonem, ne liceat sacerdotibus manu propria verberare, non autem, ne liceat manu aliena, iubendo alteri, ut verberet, cum hoc neque canon dicat, neque ratio intelligere permittat, & quæ sequuntur. Item in canone recitat canones Apostolorum 7 & 8; Sic enim ait, Presbyteros, vel diaconos, qui curas aut magistratus mundi suscipiunt, aut eas, quas in domibus principum vocant procuratorias, diuini, & sacri canones deponi iubent. Hoc igitur & nos confirmantes idem in reliquos clericos statuimus, & reliqua.

Præterea in Synodo Parisiensi ex Episcopis Gallis diocesis Senonen. Turonen. Rhotomagen. Ludouico, & filio eius Lothario Imperatoribus ante annos septingentos, & amplius citatus est, & recitatus ad verbum canon Apost 41. nomine Apostolorum. Sic enim ait c. 15. sanciens, ut Episcopus habeat Oeconomum ecclesiæ, qui res ecclesiæ secundum sententiam Episcopi dispenset, quod si hoc non fecerit, diuinis constitutionibus subiacebit in canonibus, qui Apostolorum titulo prænotantur, titulo 41. ita legitur. Deinde recitatur Canon ad verbum Rursum cap 26. Irrepsit (inquit) inter cætera,

*Can. Apost. 22.
citatus in cano.
8. Syn const. sub
Photio.*

quæ ecclesiasticæ auctoritati, inò diuinæ contraeunt, miserabilis & periculosa nostri temporis consuetudo, quæ valde à veritate canonica abhorret, eo quod Episcoporum concilia bis in anno, sicut mos canonicus docet, per vnquamque prouinciam non fiunt. morem canonicum vocauit, morem siue consuetudinem Apostolico Canone 37. sancitam de Synodis bis quoque anno habendis. quod vel ex eo constat, quod non seruari hoc, contrarium diuinæ auctoritatis esse dixit: in quo satis significauit Canonem Apostolicum. Deinde cap. 36. priscis (inquit) temporibus, quando iura Canonum suum seruabant vigorem, nullus clericorum parociam suam relinquere, & ad aliam, sine Episcopi sui commendatitiis litteris, audebat quoquomodo pergere. nostri verò temporis miserabilis inoleuit consuetudo: & paulò post, quod quantum & à diuinæ; & à canonica auctoritate, discordet, in promptu est. Cum dicit, discordare à diuina & canonica auctoritate, proficisci clericos ad alias ecclesias sine litteris commendatitiis, satis clarè Canonem Apostolorum 33. denotauit, quo cautum est, ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, cum peregrinantur, sine litteris commendatitiis recipiantur.

Item Synodus Romana sub Gregorio 7. in Canone suo secundo Canonem Apostolorum 25. citat, cum ait, Quoniam inuestituras contra statuta sanctorum patrum à laicis in multis partibus nouimus fieri, decernimus, ut nullus clericorum inuestituras Episcopatus, vel abbatia, vel ecclesiæ de manu Imperatoris, vel regis, vel alicuius laicæ personæ viri, vel feminae suscipiat, & si præsumpserit, recognoscat, inuestituram illà Apostolica auctoritate irritam esse: & se vsque ad dignā satisfactionem excommunicationi subiacere. Si autè Magd. more suo cauillari voluerint, non citari hic Canonem Apostolorum, ostendant ipsi si possunt, antiquis statutum sanctorum patrum, quod Romana Synodus citare potuerit, aut debuerit, quàm istud sanctorum Apostolorum, in quo legunt prohibitum, ne quis vsus magistratibus, regibus, principibus sæculi, aut imperatoribus, quos vno omnes vocabulo complexus cano-

*Can. Apost. 30.
citatus in 2. C. c.
Synod. Rom.
sub Greg. 7.*

κοσμηδὲς ἀρχοντας vocat, ecclesiam obtineat: & qui ob-
tinet, deponitur, & excommunicatur, tam diu scilicet,
donec dignè satisfaciat, sicut Romana Synodus inter-
pretata est, Quod si ostendi non potest grauius de hac
re statutum, neque quod ita propriè, & verè sanctorū
patrum dici debeat, quæ ista tanta peruersitas, ac ma-
lignitas istorum, vt negare audeant citari, hinc Canonē
Apostolorum? Deinde Synodus Triburienſis 22. Epif-
coporum Germanorum ante annos sexcentos Cano-
nem Apostolorum 11. de non orando cum excommu-
nicatis citauit in cap. 2. Postremò Synodus Tridentina
ccc. ferè patrum tot, ac tantas Synodos antiquas secu-
ta ipsa etiam Canonem Apostolorum 38. citat Sess. 25.
cap. 1. de reformatione.

Can. Apost. 11.
citatus in cap. 2.
Synodi Triburi-
ensis.
Can. Apost. 38.
citatus in Syn.
Trid. 25.

De testimonio quod sexta Synodus canonibus Apostolorum
in tertio Canone tribuit secundum confessionem Magd.
& quomodo illud eludat ridiculè, & responsio ad id, quod
ex Leone 9. obiciunt, & de 50 capitulis, quæ ab eo ferun-
tur approbata, & de libro Apocrypho Canonum Apostolo-
rum apud Gelasium: & de Canonibus Apostolorum à B.
Gelasio in epistolis, & decretis suis citatis. item de beato
Isidoro, quid ille de Canonibus Apostolorum senserit, &
quid de eo respondendum sit Magd. Cap. 15.

Actenus de citatione Canonum Apo-
stolorum in Synodis, tū Oecumenicis,
tum prouincialibus. Iactent ergo nunc
Magd. illud suum commētum, quod in
centuria 1. his verbis scripserunt, Et cō-
stat, in nulla alia Synodo eos Canones
pro authenticis, & Apostolorum esse receptos, quam in
sexta Constantinopolit. quæ celebrata est cirter annum
Domini 675. Nam eius Canon secundus sic habet. Pla-
cuit huic sanctæ Synodo, vt à modo confirmata, & rata
sint Canonum Apostolorum 85. Capitula.]

Haftenus Magd. confitentur ergo isti boni viri rece-
ptos esse pro authenticis, & Apostolorum canonibus
istos 85. Sed videamus nunc, quomodo hoc sextæ Sy-
nodi testimonium, quod ccxxvij. patres in Synodico
conuentu canonibus Apostolorum dederunt, refellat,

Quia constat, iniquiunt, in nulla alia Synodo pro au-
thenticis Apostolorū esse receptos. Sic ergo cogitasse
mihi videntur, quasi testimonium vnus Synodi, vnus
testis testimonium esset. Vnius autem testimoniū con-
stat non facere fidem, cū scriptum sit in lege, in ore
duorum, vel trium stabit omne verbum. Itaque obliti,
quot testes in vna Synodo sexta aduersus suam opi-
nationem citauissent, ex ducentis viginti septem testi-
bus vnum testem fecerunt, quia vna Synodus esset, &
non ccxxvij Synodi. Videat ergo quadriga Magdebur-
gensium, an eorum testimonium testimonio ccxxvij.
patrum sit satis conuictum. esto, nulla alia Synodus ef-
set, vt ipsi sinxerunt, quæ canonibus Apostolorum vsa
fuisse: & eos pro testimonio authentico, & Apostolico
citasset, vt quidem sunt multæ, vt à nobis satis superq;
haftenus demonstratum est. Subiunxerunt deinceps
Magd. ad refellendum testimonium sextæ Synodi: Ne-
que tamen defuerunt, qui negarent esse Apostolorum,
nam Leo 9. qui circa annum Domini 1049. contra Epi-
stolam Nicetæ abbatis scripsit, contendit exceptis 50.
capitulis. Canones Apostolorum inter Apocrypha de-
putari. dif. 15.]

Testimonium
vnus Synodi,
ccxxvij patrum
quasi testimo-
nium vnus te-
stis à Magd.
reputatur.

Hæc isti, qui auctoritate Leonis 9. auctoritatē Syno-
di sextæ oppugnant. sed rursus iidem, tanquam boni
architecti, vt destruerent, quod se putabant ædificasse,
statim eiusdem Leonis, cuius testimonio vsi erant, an-
toritatem negarunt. Sic enim subiecerunt: Sed nec
huius Pontificis Leonis tanta est auctoritas, vt Cano-
nes illos, quos antiquitas Apostolorum esse negat, iis
adscribere possit. Ergo ad probandum Apocryphos esse
Canones Apostolorum valet auctoritas Leonis ponti-
ficis, cuius testimonio vtuntur: ad probandum verò nō
esse apocrypha Leonis capitula, quæ idem Leo ponti-
fex excepit ab apocryphis, non valet. Quis non sentit
istorum deliramenta, & inconstāiam, & totos mente,
ac cōscientia, & sermone vacillare? Sed videamus, quo-
modo probant, negare antiquitatem, esse Canones hos
Apostolorum? Scilicet illo suo familiari genere probā-
di ex negantibus: Nō meminerunt de canonibus Apo-
stolorum Iustinus, aut Irenæus, aut Clemens, aut Ori-

Inconstantia.
Magd.
Genus argumē-
tandi ex ne-
gantibus fami-
liare Magd.

Pro. 18.

Quod de Leone
9. Magd. obii-
ciunt. non Leo-
nis, sed Vmber-
ti est.

genes, aut Eusebius, aut Hieronymus, aut Ambrosius, ergo nullos Canones Apostoli reliquerunt. Sed de hoc, id est, de huiusmodi testibus mox videbimus. Redeamus ad Pont. Leonē 9. de quo quia respondi Magdeb. secundum stultitiam eorum contra Salomonis præceptum, qui iubet respondere contra stultitiam eorū, sic enim est apud 70. & visus fortasse sum similis eis quasi ipse quoque crederem, dixisse hoc quod isti fingunt, Leonem, idcirco, ne in Pontificem insolentius isti insultent, quasi exceptis 50. capitulis, reliquos Canones apocryphos esse affirmant, respondebo rursus secundū præceptum eiusdem Salomonis, ne sibi sapientes esse videantur. Non hoc scripsit Leo, qui neque contra epistolam Nicetæ abbatis scripsit, sed potius Vmbertus ecclesiæ Siluæ candidæ Episcopus Leonis 9. ad Constantinopolitanos legatus, anno Domini 1054. scripsit enim hic auctor dialogum introductis personis Constantinopolitani, & Romani, quo responderet calumniis Michaelis Archiepiscopi Constantinopolitani, & Leonis Archiepiscopi Acridæ Metropolis Bulgarorum, ad quos prius idem Leo 9. eruditissimam epistolam 31. capitibus comprehensam scripserat. Aedidit etiam quidā Niceta cognomento Pectoratus presbyter & monachus monasterij studij libellū contra Latinos blasphemis plenum. De azymis, & sabbatorum ieiuniis, & nuptiis sacerdotum inscriptum, qui cum ad manus Vmberti apocryfarij, id est, Legati Pontificis venisset, librum scripsit, quo illum totum Nicetæ fortissimè, & festiuissimè refellit. In hoc libro quia Nicetas Canones Apostolorum insolenter iactabat, qui tunc cum falsis erant permixti, sic scripsit, Et hoc asserere conaris ex apocryphis libris, & canonibus pari sententia sanctorū patrum repudiatis. Et subiungit, Nam Clemētis librū, id est, Petri Apostoli Itinerarium, & Canones Apostolorum numerat inter apocrypha, exceptis capitulis 50. quæ decreuerunt regulis orthodoxiæ adiungēda. Hæc Vmbertus, qui cum dixit, Ex apocryphis libris, & canonibus pari sententia sanctorum patrum repudiatis, ad decretum de apocryphis scripturis à Gelasio in Synodo 70. Episcoporum factum hoc retulit. In quo Iti-

nerarium Clementis, & liber Canonum Apostolorum inter apocrypha numerata sunt, quia Itinerarium ab Ebionitis corruptum est, ut S. Epiphanius ait. Sic in libro Canonum Apostolorum multi ferebantur falsi, & ab hæreticis fabricati, quos tamen non minus facile erat à veris discernere, quā in Itinerario hæretica à catholicis, tamen dum permixta ferebantur, meritò iudicati sunt apocryphi, sicut Itinerarium. Erat fortassis liber iste apocryphus Canonum Apostolorū ex numero illorum, quos Priscillianistæ sub nomine Apostolorum ædiderant, de quibus Leo magnus in epi. 88. ad Turbium Asturicensem Episcopum sic scripsit cap. 15. Et multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Et paulò post, Apocryphæ autē scripturæ, quæ sub nomine Apostolorū multarū habēt seminarium falsitatum, non solum interdiciendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ atque ignibus concremandæ. Quāuis enim sint in illis quædā, quæ vidētur speciem habere pietatis, nunquā tamen vacua sunt venenis. Immo idem Clemens Romanus, qui ecclesiasticas regulas Apostolorū, id est, canonicas eorum traditiones, quas Canones vocarunt, litteris mandauit, testatur in libro sexto de constitutionibus Apostolorum, fuisse iam tunc scriptos libros pestiferos nomine Apostolorū. Ex horum ergo numero erat liber iste apocryphus Canonum Apostolorū à beato Gelasio damnatus. Subiungit deinde idem Clemens, Priscis quoque temporibus scripserunt quidam libros Apocryphos Moisis, Enoch, Adæ, Eliæ, David, & Esaiæ, & triū patriarcharū perniciosos, & veritatis aduersarios. An igitur, quia erat inter istos quædam prophetia nomine Esaiæ apocrypha, & quidā liber apocryphus psalmorum, idcirco apocryphus sit liber psalmorū David? & apocrypha omnis prophetia Esaiæ? sic de libro & canonibus Apostolorū Apocryphis iudicatū est, ut non continuè omnes Canones Apostolorū Apocryphi sint, quia ille tunc liber Canonū Apostolorū falsè inscriptus Apocryphus erat, qui à beato Gelasio dānatus est. Illa ergo 50. Capitula siue quia nondū plura ex illis 85, ad Latinos venissent: siue hæc solū ex illo Apocrypho libro Canonū

De libro Apocrypho Canonū Apost. apud Gelasium qualis esset & apocryphus.

Quid Clemens de libris Apocryphis.

Exempla librorum apocryphorum sicut ille liber apocryph. canonum. Apostol. apud Gelasium.

De illis 50. capitulis exceptis canonū Apost.

*Quod Ioma-
rus Archiepis-
copus Rhemen-
sis de canonibus
Apostolorum
& de illis 50.
capitulis, & de
libro apocrypho
canonum Apo-
stolorum apud
Gelasium scri-
pserit, & sen-
serit.*

permixto tanquam legitima separata essent, quæ Vm-
bertus excepta esse dicit, ad illas 70. sententias pertinet,
quas beatus Zepherinus in epistola sua priore à san-
ctis Apostolis aditas esse scribit, quas quidem satis ex-
cepisse videtur beatus Gelasius, cum in illo decreto in-
ter ea, quæ ecclesia catholica recepit, item (inquit) de-
cretales Epistolæ, quas Beatissimi Papæ diuersis tem-
poribus ab vrbe Romana pro diuersorū patrū consul-
tatione dederunt, venerabiliter suscipiendæ sunt. Itaq;
licet illis temporibus non plura quam 50. capitula La-
tini haberent, non tamen dubitabant, quin plura essent
à sanctis Apostolis tradita. Testis est Igmarius Rhemē-
sis auctor doctissimus, qui ante annos septingentos in
libro de variis capitulis ecclesiasticis cap. 18. sic ait, ut
Africanum concilium capitulo 8. prohibet rebaptiza-
tiones, & reordinationes: item Canon Apostolorum,
si quis (inquit) Episcopus, presbyter, diaconus secundā
manus impositionem acceperit, deponatur ipse, & or-
dinator eius. Deinde subiungit, si quis autem huic ca-
pitulo minus credit, quia illud inter Canones Apo-
stolorum apud nos non reperit, scire debet, quod eorun-
dem Canonum multa capitula nobis desunt. Nā bea-
tus Zepherinus Papa in ordine 16. apostolos 70. Cano-
nes constituisse testatur: quorum 50. tantum Isidorus
in prologo suo de canonibus se inuenisse fatetur, qui-
bus & nos utimur. Est autem canon ille, quem Igma-
rus dixit non reperiri in numero 50. capitulorum, Ca-
non 61. cui testimonium tribuit idem Igmarius. Illud
verò necessarium est, cum beatus Gelasius dixit librum
Canonum Apostolorum Apocryphum esse, nō dixisse
de illis 70. sententiis Apostolorum, tum quia neque 70.
Et ex quidem per breues sententiis, liber dici poterat:
tum quia illas iam exceperat: & ab ecclesia suscipien-
das esse decreuerat, cum dixit, decretales Epistolas, quas
beatissimi pontifices scripserunt, venerabiliter suscipiē-
das esse. Sed de beato Gelasio, & de illo Apocrypho li-
bro Canonum Apostolorum prudētissimè, & magna
auctoritate idem Igmarius Rhemensis Archiepiscopus
Germanicæ nationis in eodem libro de variis quæstio-
nibus, quem paulò ante dixi, his verbis scripsit. Scien-

dum autem, quod beatus Gelasius Papa librum, qui
de canonibus Apostolorum apud Græcos inscribitur,
pro Apocrypho deputauit, cui & nos contradicere nō
debemus, quia hoc eum sine causa fecisse nō credimus.
fortasse liber ille de capitulis, quæ sancti patres rece-
perunt, nihil dicit: aut si dicit, non nihil mendosum an-
nectit: quod tamen solertia Catholici interpretis pru-
denter nobis in Latino subtrahit. Sicut beatus Hiero-
nymus cum transferret Originem, fecisse sæpe mōstra-
tur. Sed quicquid de illo libro coniciatur, nos tamen
illa 50. capitula, quæ ex Græco translata legimus, absq;
scrupulo debemus, quæ & sancta Romana ecclesia cu-
stodiuit: nobisque custodienda per beatum Adrianum
Papam mandauit. Hæc Igmarius. Quod hoc loco hic
auctor dicit, mandasse ecclesiam per beatum Adrianū
custodire capitula illa Apostolorum, ad vij. Synodum
referendum est, quæ Adriano Pontifice pro cultu san-
ctarum imaginum habita est, quæ primo suo Canone
Canones Apostolorum tenere, & seruare iussit. Sub-
iungit deinde idem Igmarius, sic multa ex apocryphis
deprompta sancti patres receperunt. Sicut Iudas Apo-
stolus epistola sua testimonium de propheta Enoch
assumptum recepit, quam tamen prophetiā sancta ec-
clesia, quasi apocrypham, repudiavit. Apocrypha autē
dici ecclesiastici doctores tradunt, nō quia omnia mē-
tiuntur: sed quia dubiæ, & suspectæ auctoritatis esse vi-
deantur. Nam sæpissimè multa canonica suis nānis
hæretici interserunt, quæ nequaquam catholici cum
eisdem nānis refutare debent. Vnde supra dictus
Papa Gelasius, nunquid (inquit) in ipsorum hæretico-
rum libris non multa, quæ ad veritatem pertineant, po-
sita leguntur? num quidnam ideo veritas refutanda est,
quia illorum libri, vbi primitus inserta est, refutantur?
aut ideo prauis libri suscipiendi sunt eorum, quia veri-
tas, quæ illic inserta est, non negatur? Ait Apostolus,
omnia probare: quæ bona sunt, tenete. Ergo iuxta eū-
dem Apostolum vtrumque debemus, & librum de ca-
nonibus Apostolorum apocryphum repudiare: & ca-
pitula, si quæ in illo ad veritatem pertinentia inueniā-
tur, nō reprobare, illa, inquam, minimè reprobare, quæ

*Judicium Ig-
mari Rhem. de
decreto Gelasii.*

sancti patres pro authenticis receperunt: imò quorum auctoritate suas sanctiones piissimè firmauerunt. Multa quidem alia Apostolos instituisse non dubitamus. quæ tamen nullo eorum speciali scripto promulgata reperimus. Vnde beatus Augustinus in libro primo contra Donatistas de baptismo, quod inquit, vniuersa tenuit ecclesia, neque conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. Hactenus Igmarius. Quod verò beatus Gelasius, qui librum Canonum Apostolorum apocryphum damnauit, Canones Apostolorum alioqui cognouerit, ex plurimis locis epistolarum, & decretorum eius intelligi potest. In epi. enim. 1. ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam constitutos Canonem Apostolorum 22. citat. de eunuchis, cum ait cap. 19. De iis autem qui se ipsos abscindunt, paterni canones euidenter sequenda posuerunt, quorum tenorem sufficiat in didisse. dicunt enim talia perpetrantes, mox ut agniti fuerint, à munere clericali debere eos secludi: quod modis omnibus custodire nos conuenit. Quia fas esse nulli suppeditat, quicquam præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, censere. Formam vocauit Canonem, ut frequenter canones vocari solent. Quæuis enim primus Canon Synodi Nicenæ idem continetur, tamen cum ipsa Synodus Nicena illum ipsum suum Canonem ad Canonem veterem ecclesiæ, id est, ad Canonem Apostolorum planè retulerit, ut à nobis ante obseruatum & ostensum est, consequens est, ut Gelasius quoque, cum dixit, præter illa, quæ memorabilis forma decreuit, ipsum illum Canonem Apostolorum, quem Nicena Synodus citauit, intellexerit, vni ex iis, quos hoc loco Gelasius Canones paternos vocauit. Rursus idem Gelasius cap. 25 Canonem Apostolorum 29. licet non citauerit, planè secutus est, sic enim ait, Quos verò constiterit, sacram mercatos esse precio dignitatè, conuictos oportet arceri, non sine periculo talia perpetrantes. Deinde subiungit, Quia dantem & accipientem damnatio Simonis, (quam sacra lectio testatur) inuoluit. Canon verò Apostolorum ait, Qui pecunia hanc dignitatem obrinuerit, deponatur ipse, &

Frequens citatio canonum Apost. in epistolis, & decretis Gelasii.

Can. Apost. 22. citatus à beato Gelasio.

Can. Apost. 29. citatus à Gelasio.

qui eum ordinauit, sicut Simon Magus à me Petro. *Can. Apost. 19. Capite 25 clarè citat Canonem Apostolorum, cum ait, Quisquis propriæ desertor ecclesiæ nullis extantibus causis ad aliam putauerit trāseundum, temerèque susceptus fuerit, & promorus, reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor eius atque prouector constituta non effugiet, quæ de huiusmodi præsumptionibus præfixere seruanda. In vtrunque autem & transeuntem, & recipientem sancti sunt Canones Apostolorum 15. & 16. quos etiam Synodus Nicena renouauit, Canone suo. 17. & 16. citans illos ipsos Canones Apostolorum, cum ait Can. 19. Propter multam turbam, & seditiones, quæ sunt, visum est tollere consuetudinem, quæ præter Canonem inuenta est, transeundi de ciuitate in ciuitatè, &c. Cum verò non extet vllius Synodi ante Nicenæ Canon de hoc sancitus præter Canonem Apostolorum consequens est, ut illum citari. Similiter in Canone. 16. Qui recedunt, (inquit) ab ecclesia præter Canonem ecclesiasticum. Hic quoque Canonem Apostolorum hoc prohibentem citauit. Ex quo fit, ut, cum Gelasius non ignorauerit, in vtroque Canone Synodi Nicenæ Canones, quos ante ecclesia tenebat, citari, non sit vlla ratio, dubitandum, quin ad illos ipsos Apostolicos Canones referre voluerit, quod in hoc 26. cap. dixit, reuerendorum Canonum vel ipse, vel receptor constituta non effugiet. Item cap. 20. cōperimus (inquit) horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretionem submota non solum de factis atrocibus necessariam penitentiam non habere, sed, nec aliqua correctione penitus succedente, ad diuinum ministerium honorèmq; contendere: non nullos autem in ipsis ordinibus constitutos grauibus delinquentes facinoribus non repelli, cum mandet Apostolus, nemini citò manus imponendas, neque communicandum peccatis alienis. Deinde subiungit, Et maiorum veneranda constituta pronunciant: huiusmodi etiã, si fortè surreperint, tã, qui ante peccauerunt, detectos oportere repelli, quàm sacræ professionis oblitos, præuicatorèsq; sancti propositi proculdubio submouendos. & hinc cum dicit maiorum veneranda constituta, Canones Apostolorum, scilicet 25. & 61. in primis*

Can. Apost. 19. & 16. citati à beato Gelasio.

Can. Apost. 25.
& 16. citati à
Gelasio.

intellexit, cum quibus conuenit quod beatus Gelasius hoc cap. 20. iubet. Et si enim eodē pertineant Canones Synodi Nicenæ 9. & 10. in illis tamē Synodus Nicena Canonem quoque veterem ecclesie, id est, apostolorū citauit. Sic enim ait Canone 9. de examinatis, ac cōfessis peccata, & postea ordinatis, Si homines moti præter Canonem, eis manus imposuerunt, hos Canon nō recipit. utrobique addidit articulum, ut intelligamus veterem ac notum Canonem dici. & rursus in sequenti Canone id est 10. de iis, qui peccauerūt & postea ordinati sunt, siue per ignorantiam, siue consensu ordinatoribus, nihil (inquit) præiudicat Canoni ecclesiastico, cogniti enim deponuntur. Hic quoque Canonem veterē significauit, qui clericos deprehensos in crimine deponi iubet. Qui est Canon Apost. 25. Rursus idem Gelasius in epistola ad Episcopos per Picenum contra Pelagianam hæresim, arguens eos, Sed quid miremur (inquit) ecclesiarum principes ista negligere, quos, sicut à multis audiui, contra Canones omnia gerere, & contra Apostolicam disciplinam passim cuncta miscere, manifestum est nō seruatis regulis ordinare. Agnouit igitur beatus Gelasius regulas Apostolicæ discipline de dignis & indignis ordinationibus, qui sunt Apostolici Canones. Sed hætenus de beato Gelasio cuius auctoritatem centuriatores in Canones Apostolorum obiecerunt, dicentes non referri eos ab eo inter authentica scripta, qui non aduerterunt, cum inter authentica scripta retulit Epistolas decretales, quas beatissimi pontifices scripserunt, ex quibus est epistola Zepherini, in qua continetur, 70. sententias Apostolos cum aliis quamplurimis Episcopis præfixisse, & seruandas censuisse, simul sententias illas 70. quas Canones vocamus, inter authentica retulisse. De Isidoro autem, quem hic quoque Magd. in eodē Canones obiecerūt, idem responsum sit, quod de beato Gelasio, idem enim cum illo sensit, & dixit. Loquens enim de illo ipso libro Canonum Apostolorum, quem Gelasius apocryphum esse pronunciauit, ut qui Canones Apostolorū cum hæreticis haberet promixtos, iunctuens in decretum eiusdem Gelasij, & Synodi 70. Episcoporum

scoporum de libris apocryphis & authenticis in præfatione suæ collectionis Canones (inquit) qui dicuntur Apostolorum, seu quia eisdem neque sedes Apostolica recepit, neque sancti patres iis assensum præbuerūt, pro eo, quod ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamuis in eis uilia inueniantur, tamen ab auctoritate canonica & Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha reputata. De canonibus uero Apostolorū non permixtis cum hæreticis quid idem Isidorus sentiret, scripsit statim in eadem præfatione, sic enim subiungit, Propter eorum auctoritatem cæteris præponimus canones, qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur. Non loquitur nunc de illis canonibus, qui ab hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscebantur: illi enim non à quibusdam, sed à sede Apostolica, & sanctis patribus, id est à Synodo 70. Episcoporum apocryphi pronuntiati erant: sed loquitur iam de canonibus Apostolorum non permixtis, sed puris, licet à quibusdam adhuc Apocryphi dicentur. Sed quia plures (inquit) eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias Synodali auctoritate roborauerunt: & inter canonicas posuerunt constitutiones, idcirco cæteris cōciliis eos præposuit. Si vos ergo Magd. Isidori auctoritatem nobis aduersus canones Apostolorum obiciendam esse putastis, & nos eiusdem auctoritatem vobis obicimus, quo in gladium à vobis districtum, ut noui Amalechitarum, irruatis: & vestro pugione confossi pereatis. Etenim si sancti patres Apostolicorum canonum sententias Synodali auctoritate roborauerunt, ut S. Isidorus testatur, & res ipsa loquitur, ut vel ex iis, qui nomocanones, id est, leges canonicas in titulos varios, & varia capita distribuerunt, facile perspicitur, qui estis vos, ut cum Synodis sanctorum patrum vos comparare audeatis? aut quæ ista uestra quadrumuiratis auctoritas, ut cum auctoritate Synodica conferenda sit?

De 70. sententiis Apostolorum in epistola Zepherini, ubi, & quando sint à Sanctis Apostolis sancite, & qui usus, &

Quid beatus
Isidorus de ca.
nonib. Apost.
scripserit.

Pro Canonib. Apostol.

officium earum. & responsio ad ea quæ Magdeb. in epistola Zepherini obiiciunt. & in sententias istas 70. de quibus in epistola Zepherini scriptum est. Caput 16.

Ed quia paulò ante meminimus de 70. sententis Apostolorum, quas Zepherinus pontifex Apostolicus præfixisse Apostolos, in epistola sua affirmat, quæ sunt canones Apostolorum, quos habemus, tempus est & locus admonet, ut aliquid de iis ipsis sententiis dicamus, & de numero eorum, quemadmodum cum numero Canonum apostolorum conueniant: tum etiam ut ad ea respondeamus, quæ centuriatores nobis in epistolam ipsam Zepherini obiiciunt eo consilio, ut refutata epistola simul sententiæ illæ 70. Apostolorum canonicæ, refutatæ esse videantur. Sed primum quia solet à quibusdam curiosis simul & studiosis quæri, quando, & ubi cum quamplurimis Episcopis, ut ait. S. Zepherinus, sententias istas canonicas & ecclesiasticas regulas sancti Apostoli tradiderunt, dicam prius, quæ de hac re obseruauit. Scribit Sophronius Hierosolymitanus Patriarcha in homilia de agone Petri, & Pauli, postquam beatus Petrus catenis illis, quibus iussu Herodis uinctus fuerat, fuisset manu angeli liberatus, multas eum regiones propter Simonem Magum perambulasse, uerbum Dei prædicando, ac tandem (inquit) rediit Hierosolymam tertio anno uocationis Pauli, de quo ipse Paulus ait, post tres annos ascendi Hierosolymam uidere Petrum: & mansi cum eo diebus 15. ubi (inquit Sophronius) canones & constitutiones fecerunt. Et Paulus quidè ad opus, ad quod uocatus fuerat, profectus est: Petrus uerò iterum reuersus Antiochiam hæcenus Sophronius. Fortasse de illis constitutionibus intelligendum sit hoc, quæ in 8. libro Clementis ante canones illos ecclesiasticos Apostolorum 85. inscriptæ sunt Petro & Paulo c. 34. de diebus festis & exequiis mortuorum, sicut sunt aliæ inscriptæ Paulo de admittendis, & de non admittendis ad baptismum c. 32. Scribit item Clemens Romanus in persona Apostolorum lib. 6. c. 12. missis literis illis

De Canonibus Apost. ubi traditi & constituti obseruatio ex Sophronio Hierosolymitano & Clement. Rom.

Galat cap. 1.

Liber primus.

cum decreto Apostolorum de cessatione legalium ad Antiochenes, remansisse ibi eos multis diebus, cõquirentes (inquit) vnà omnes quæ ad communem utilitatẽ & correctionem pertinerent. Scilicet hoc est officium canonum διορθῶν, id est, corrigere praua: & hic eorum usus ad communem utilitatem ecclesiæ præscribere, quomodo oporteat in ecclesia Dei conuersari, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit. Postquam enim docuit, quales esse deberent secundum ecclesiasticos canones, qui essent Episcopi, aut presbyteri, aut diaconi ordinandi, subiunxit, Hæc tibi scribo, fili Timothee, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei uiui. Et in epi. ad Corinth. priore postquam præcepta dedit de officio pronuncian-
 cras lectiones in ecclesia, quod non conuenit, nisi ordinatis & de docendo uerbum Dei, quod est sacerdotum, & postquã prohibuit, ne mulieres in ecclesia do-
 cerent, subiungit, omnia honestè, & secundum ordinẽ
 fiant in uobis. An non hoc satis declarat, fuisse traditas
 in commune regulas ecclesiasticas, ex quibus discere
 illi possent, quomodo honestè & secundum ordinem
 omnia fierent in ecclesia? Quomodo enim præciperet
 Apostolus, ut omnia fierent, κατὰ τὸ ἔθος, id est secundum
 ordinem, si nullæ erant ecclesiasticæ διατάξεις, id
 est, dispositiones, siue constitutiones, quos canones uo-
 cant? Rursus in epistola ad Timotheum. Sollicitè (in-
 quit) cura te ipsum probabilem exhibere Deo, opera-
 rium inconfusibilem, rectè tractantem uerbum uerita-
 tis. Græce est δεδοτομεν quod uerbum significat, siue
 in moribus, siue in uerbo non esse discedendũ à regu-
 lis ecclesiæ traditis, sed potius ad eas esse dirigendam
 uitam, & doctrinam: mutuatus est enim Apostolus hoc
 uerbum ex prouerbis Salomonis iustitia (inquit) In-
 nocentis δεδοτομεν δ' αὐτοῦ, rectà enim incedit iustus non
 declinans nec ad dextram, nec ad sinistram, id est,
 nec ad nimium, neque ad parum, quæ sunt uitia,
 sed potius ingreditur per mediam uiam uirtutis. Huc
 ergo spectant canones, & hoc eorum officium.
 Immò ipso uerbo canonis usus est Apostolus in epi-
 stola ad Philipenses. Verumtamen ad quod per-

Qui usus, et vis Can. Apostolor.

1. Timoth. 3.

Ex quibus locis Pauli intelligatur, traditos esse ab Aposto. ecclesiasticos canones ad gubernationem ecclesiarum.

2. Corinth. 14.

2. Timoth. 2.

Proverb. cap. 11.

Philipp. c. 3.

uenimus (inquit) vt idem sapiamus: in eadem regula permaneamus. Græce est, in eodem Canone. Canon enim regulam significat. Est autem permanere in eodē Canone (inquit Photius hunc locum interpretans) eosdem mores seruare: & vnum idēque sentire tum in vita degenda, tum in doctrina. Quemadmodum enim (inquit) qui aliquod dogma mutat, superiora etiā mutat, ac dissoluit: sic in vita qui aliquid mutat, & relaxat, ac non potius eandem limam seruat, etiam antegressa lædit. Cū igitur eo spectent Canones, vt secundum eos praua corrigantur: & vt sciamus, quemadmodum oporteat in ecclesia Dei conuersari, ac omnia honestè, & secundum ordinem in ea facere, & vt in eis nos tanquam intra cancellos quosdā contineamus, quos non liceat transire, vnde ὄροι quoque Græce, id est, termini vocari solent, profectō qui Canones Apostolorum negant, consequens est, vt simul dicant, non tradidisse Apostolos, quomodo oporteat cōuersari in ecclesia Dei: ac frustra etiam præcepisse, vt omnia honestè, & secundum ordinē fierent in ea, hoc enim quod Paulus præcipit, reliquos quoque Apostolos præcepisse, iudicandum est: ac dicant præterea, non docuisse eos ὀρθοτομεῖν id est, rectè tractare verbum veritatis, si ecclesiasticam disciplinā, quæ canonibus eorum continetur, ecclesiæ non tradiderunt, si quidem sine hac verbum veritatis rectè tractari non potest. Vt igitur ad Clementem reuertar, cū scribit, post quæstionē illam de legalibus, multis diebus remāsisse Hierosolymis sanctos Apostolos ἀνασχητωρῶντες πρὸς τὸ κοινοφελὲς εἰς διόρθωσιν, id est, conquirentes vna, quæ ad communem utilitatem ecclesiæ & correctionem spectarent. vim & officium canonum ecclesiasticorum, quos sancti Apostoli tradiderunt, diuinè expressisse mihi videtur. Interrogemus ergo istos, qui canones Apostolorū negant, an negent etiam hoc, quod grauissimus auctor, & Apostolorum discipulus narrat: & ratio ipsa per se ita esse conuincit, scilicet conquisisse illos, vt necesse erat, vna quæ ad communem utilitatem ecclesiarum omnium, & ad correctionis ecclesiasticæ disciplinam spectarent: quod si non negent, non enim tam alieni ab omni sensu com-

*Vbi conditos
fuisse Canones
Apost. auctori-
tas Clē. Rom.
& ratio proba-
bilis conuincat.*

muni erunt, vt negēt, quæramus ab eis rursus, vbi sunt ista quæ conquisuerunt ad communem utilitatē omnium ecclesiarum, & ad correctionem, siue directionem, quod proprium est regulæ. vtrumque enim significat διόρθωσις, quo verbo vltus est Clemens. Aut quorsum illa conquisita sunt, si nobis non sunt tradita? aut, si tradita sunt vbi illa sunt, si Canones ecclesiastici, quos Clemens per sermonē ab eis traditos, nobis descripsit, non sunt eorum Canones? Sed veniamus iam ad epistolam Zepherini, & ad 70. illas sententias, quas dicit sanctos Apostolos cū quamplurimis Episcopis præfixisse. Quod quidē mirificè conuenit, cum eo, quod idē Clemens scribit, conquisisse illos vna ad utilitatem communem & correctionē, cum essent Hierosolymis post decretum illud de cessatione legalium factum, tunc enim multi Episcopi conuenerant, quos Lucas vt solet Paulus, presbyteros vocat, cū ait, Statuerunt, vt ascenderent Paulus & Barnabas, quidam alij ad Apostolos, & presbyteros in Hierusalē super hac quæstione. Et paulō post, Tunc placuit Apostolis, & senioribus, Græcè est presbyteris, id est, Episcopis cum omni ecclesia eligere viros, & quæ sequuntur. Cum ijs igitur Episcopis, cum quibus Apostoli de quæstione illa conquisierant, de ijs etiam, quæ ad communem utilitatem, & ecclesiasticam disciplinam pertinebāt, vna conquisierunt: tradideruntque regulas, quas Clemens Romanus canones ecclesiasticos sanctorum Apostolorum vocat: & sanctus Zepherinus constituta Apostolorum, & 70. sententijs. Sed hic Magd. vt probent, sententias istas nō esse Canones Apostolorum, quos nos habemus, & ipsi negant, primū obijciunt, non reperiri in canonibus Apostolorū, quod Zepherinus ait, esse in istis Apostolorum 70. sententijs, de priuilegio scilicet ecclesiæ Romanæ: vt iudicia, inquam, Episcoporum, & maiores causæ ecclesiæ, sicut ait Zepherinus, à sede Apostolica, & non ab alia, sicut sancti Apostoli, & sancti successores eorū cum alijs Episcopis statuerunt, sint terminandæ. Non mirum est, non aduertisse Magdeburgēses, in quo canone Apostolorum hoc reperiatur, qui alia multo etiā clariora, & faciliora passim solent non aduertere, nec

De epistola Zepherini, & de 70. sententijs Apost.

*Quomodo pri-
uilegium eccle-
siae Romanae
contineatur in
vna ex lxx. sen-
tentiis Apost.*

*Interpretatio
canonis Apost.
34. ex S. Ana-
cleto ad priui-
legium eccl. sive
Rom. pertinet.*

*Distinctio eorū
qui sunt succes-
sores Apost. ma-
iores, & alii mi-
nores ex S. Ana-
cleto, & S. Dio-
nyfio Areop.*

intelligere. Imò, quia multo adhuc clarius, & luculen-
tius, & vt ita dicam, expressius hoc ipsum à successori-
bus Apostolorum explicatum erat, non contentus bea-
tus Zepherinus dicere, sancti Apostoli statuerunt, ad-
didit, & eorum successores cum aliis Episcopis. Osten-
damus ergo istis, qui se putāt omnia videre, in quo ca-
none Apostolorum tota vis huius priuilegij ecclesiae
Romanae, de quo Zepherinus meminit, contineatur.
Continetur scilicet in canone 34. Apostolorum, qui iu-
bet, vt omnium gentium episcopi suū primum agnoscat
& nihil exuperas sine illius sententia agant, sed illa tā-
tūm, quae ad cuiusq; paroeciam & loca eius pertineat.
Etenim si omnes Episcopi, qui sunt Apostolorum suc-
cessores, debent agnoscere suum primum, id est, Me-
tropolitanum, quamuis omnes sint episcopi, vt scilicet
ad eum pertineat maior sollicitudo de episcopis subie-
ctis: ergo ipsi etiam primi, id est, Metropolitanī succes-
sores item Apostolorū, debēt quoque agnoscere suum
primum, successorē scilicet beati Petri principis Apo-
stolorum. Sicut enim Apostoli quamuis omnes essent
Apostoli, beatum Petrum (ita domino instituentē) pri-
mum agnouerūt, & eum habuere caput, sic eandē for-
mā suis successoribus & reliquis episcopis reliquerūt,
scilicet vt quamuis omnes essent Episcopi, successorem
tamen beati Petri primum agnoscerent: & eum habe-
rent caput. Non ergo hanc interpretationem canonis
excogitauī: neque mea est, sed sancti Anacleti beatissi-
mi martyris & apostolici pontificis, qui, vt ostenderet,
relictam esse hanc formam successoribus Apostolorū,
& reliquis episcopis, quae erat inter Apostolos, & Pe-
trum, vt scilicet omnes Apostolorum successores siue
maiores, vt archiepiscopi, vel Metropolitanī, siue mi-
nores, vt episcopi vnum successorē Petri agnoscerent,
canonem Apostolorum 34. in epistola 3. produxit. Sic
quoque Dionysius Areop. vt hoc obiter obseruetur, ne
quis nouum putet, in epist. ad Demophilū successores
Apostolorū ab episcopis distinxit, qui sunt etiā succes-
sores Apostolorum, sed minores, quam archiepiscopi
siue Metropolitanī. Sed quæret aliquis, cur canō Apo-
stolorum non dixit, quod erat multo clarius, vt omnes

episcopi Metropolitanī, atque adeo Patriarchae vnum
Pontificem Ro. primum & tanquam caput agnosce-
rent? causa fuit, quia non hoc ab Apostolis, sed à Chri-
sto constitutum est, cum dixit beato Petro. Super hanc
petram ædificabo ecclesiam meam: & illud, Tibi dabo
claves regni cælorum. Sed cur rursus de Metropolita-
nis dictū est in hoc canone, vt omnes Episcopi agnos-
cant suum primum, id est, suum Metropolitanum, de-
Patriarchis verò non sic dictum est, vt omnes Metro-
politani agnoscant suum primum, id est, suum Patriar-
cham? causa est, quia non, si quis subiectus est maiori
quam Metropolitanō, continuo sequitur, vt subiectus
sit minori id est Metropolitanō. Vt quidem sequitur, si
quis sit Metropolitanō subiectus, multo magis subie-
ctus sit ei, qui est supra suum Metropolitanum. Con-
stat autem Patriarcham maiorem esse Metropolitanō
eadem etiam ratione sequitur, vt multo item magis
subiectus sit capiti Patriarcharum, id est, Episcopo, &
Patriarchae Romano, cui Dominus ore suo, illud etiā
dixit, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.
Iā verò quomodo ex eo, quod pontifex sit primus om-
nium, utpote successor beati Petri principis Apostolo-
rum, sequatur, omnia iudicia Episcoporum, vt S. Zephe-
rinus ait, & maiores causas à sede Apostolica, & nō ab
alia terminari debere, sicut sancti Apostoli statuerunt,
facile intelligit, qui credit, potestatem ligandi primum
datam esse beato Petro, sicut Euangelium testatur, ac
proinde per eum translatam esse ad alios Episcopos, vt
ait S. Zepherinus. Etenim si primum cōuenit successorī
beati Petri potestas ligandi, & soluendi, & per eū tran-
slata est ad alios Episcopos, siue maiores, siue minores,
vt ipsi alios sibi subiectos absoluere, aut ligare possint,
consequens est, vt ipsos Episcopos siue maiores, siue
minores nemo possit absoluere, aut ligare, præter pri-
mum, in quo est tota & prima potestas ligandi, & sol-
uendi. Eadem ratio est de maioribus ecclesiae causis,
quae de iudiciis maioribus, id est, Episcoporum: ita fit
vt priuilegium ecclesiae Romanae, quod ei à Domino
tributum est, in Apostolico canone, vt iam explica-
tum est, contineatur. Quod quidem non est mirum,

*Quare canon
Apost. 34. non
dixit, vt singu-
larum gentium
Episcopi agnos-
cerent vnum
Pont. Rom.*

*Quomodo ex eo
quod Pont. Ro.
sit primus om-
nium Episc. &
successor beati
Petri sequatur,
omnia iudicia
maiorum causa-
rum ad eum re-
ferenda esse.*

Pro Canonib. Apostolor.

ut dixi non intelligere Magdeburgenses, nec assentiri. Imò magis mirum esset, si intelligerent, quod credere nolunt. Nō enim credunt, fuisse beatum Petrum principem Apostolorum: neque reliquos Apostolos agnovisse eum primum & tanquā caput, alioqui facile intelligerent, eādē formā relictam esse successoribus eorum tum maioribus, qui sunt Archiepiscopi, tum minoribus, qui sunt reliqui Episcopi. Quia verò quacunq; occasione oblata legentes iuuare studeo, ad monebo hoc loco epistolæ Zepherini, quod est hic scriptum in exemplaribus publicis, id est impressis. Iudicia enim episcoporum, maiorēque ecclesiæ causæ à sede Apostolica, & non ab alia, sicut Apostoli & sancti successores eorum statuerunt cum aliis Episcopis sunt terminandæ, ambiguum esse, vtrum dicat, terminandas esse causas maiores à sede Apostolica cū aliis Episcopis, id quod Acatius Romano pontifici obiiciebat, non potuisse scilicet sine Synodo Episcoporum Petrum Alexandrinum, & ipsum Acatium damnare, quod quidem beatus Gelasius gravissimè refutat: an dicat, sicut sancti Apostoli statuerunt cum aliis Episcopis: hoc inquam, quod ambiguum esset, & facile propter ambiguitatem ad sensum Acatij & aliorum schismaticorū detorqueri posset, sic est in vaticano exemplari, sine vlla ambiguitate scriptum, sicut Apostoli & sancti successores eorum cum aliis Episcopis statuerunt. Eodem modo ante Zepherinum loquens beatus Anacletus de alio canone Apostolorum, ad eosdem auctores retulit, id est, ad sanctos Apostolos, & eorum successores cum aliis Episcopis. Sic enim ait in Epistola 1. & beati Apostoli, (ita enim est in eodem exemplari vaticano vetustissimo) ac prædecessor noster vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus vnā cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens, & quæ sequuntur.

Responsio ad ea, quæ in epistolam Zepherini obii ciuntur, ac primum de genere sermonis, deinde de non coherentibus, postea de testimoniis scripturæ temere citatis, & de ratiocinationibus inepte confectis, deinde de manifeste falsis
Caput 17.

Locus epistolæ Zepherini emendatus ad exemplar vetusti codicis, vaticani.

Liber primus.

55

Ed, quia cœpimus respōdere ad ea, quæ Magd. in Epistolam Zepherini obiiciunt, persequamur reliqua omnia, nihil dissimulantes, quamlibet leue & ridiculum esse videatur, ne isti, in quo maxime insipientiam suam produnt, in eo de sapientia gloriētur. Hæc ergo sunt, quæ iudicio quardumuirali Centuriorum in Epistolam Zepherini obiiciuntur, primum, genus sermonis, in epist. 2. vtatur exilio perpetuæ deportationis: modernis temporibus christianitatem suscepistis &c.]

Loquitur pontifex, vt vulgò tunc loquebantur. Proben Magd. non sic illis temporibus vulgò loqui solitos. An existimant Magd. Verbū moderni à modo dictum, nouum tunc fuisse? minimè credo: quod si verus erat, licet inelegans & vulgare, quid obstabat, quo minus eo verbo, & similibus pontifex vteretur, quibus vulgus vtebatur, qui, ne similis eis videretur, qui ex electione verborum laudem & gloriam inanem quærebant, exemplo Apostoli imperitus sermone, sed non scientia, videri volebat. An non idem fecerunt sancti 2. Cor. c. 11. Apostoli, qui euangelia, & epistolas nobis scripserunt? sed ad hunc locum copiosius proximo libro defensionis epistolarum istis respōdebimus, qui sapientissimos Pontifices de verbis accusantes, videri volunt elegantes, & eloquentes, cū sint ipsi interdum putidissimi, & infantissimi. Et, nisi otio abuti pœniteret, possem hoc facile permultis exemplis docere. Deinde ἀναλόγηται (inquunt) in his passim multa: in Zepherini epist. 1. non coherent cum superioribus ea, quæ incipiunt, Patriarchæ verò, &c.]

Sed videamus cohæreant ne, an potius Magd. cohærentiam non intellexerint. Si enim ad eos labores, qui illis temporibus ab Episcopis suscipiendi erant, & ad ea pericula, quæ subeunda, & eas persecutiones, quæ assiduè sustinendæ, accusandi Episcopos quibusvis licentia permessa fuisset, quotus quisque fieri tunc Episcopus voluisset? hinc tanta, ac tam crebra Pontificum sollicitudo, & cautio, ne Episcopi temere accusarentur. Scribit igitur Zepherinus ad Episcopos Siciliæ, mo-

Quomodo cohæreant in epist. Zepherini, quæ tãquam non cohærentia Magd. accusant.

Philippen. 2.

Coloss. c. 1.

netque eos in procemio prudentissimè, quales esse debeant, ne vllius iniqui calumnias, & falsas accusationes metuant, monet inquam, vt sint, sicut stellæ lucentes in mundo, vt Apostolus ait, stabiles, & immobiles ab spe euangelij, & in eo seruando ita fixi, vt sunt stellæ in firmamento cæli: ita enim futurum esse, vt non plus aduersus eos iniquitas hominum ad obscurandum splendorem gloriæ eorum valeret, quàm valeat nox ad extinguendum fulgorem stellarum. Postquam ad hunc modum Episcopos aduersus iniquitatem accusatorum admonuit, & instruxit, continuò se ad præcipiendum iudicibus episcoporum opportunè conuertit, inquit, Patriarchæ verò vel primates accusatum discutientes Episcopum, & quæ sequuntur. Dicant nunc Magd. si quid iudicij habet, quid aptius, & magis appositum esse potuit, quàm à iudicatis personis ad iudices sermonem transferre? id est, ab Episcopis ad Patriarchas, vel Primates: ita isti valentes animaduersores hoc tantum proficiunt reprehendendo, & notando, vt suam prodant insipientiam, & tarditatem. Illud etiam tanquam ἀνακόλαστον, vt istorum græcizantium verbo vtar, id est, non cohærens notarunt, quod in eadem epistola Zepherinus ait. De occultis enim alieni cordis, & quæ sequuntur. Hic quoque ignorantiam suam prodiderunt. Debuerant enim animaduerrere, continere hanc Epistolâ, vt cæterorum illius sæculi pontificum, varia decreta, vnde decretales Epistolæ dictæ sunt. Immo S. Isidorus has Epistolas decreta vocat, sic enim eas inscripsit, decreta Anacleti, decreta Zepherini, & similiter in aliis. Vt iam non semper opus sit cohærentia, vbi de rebus variis necesse est varia esse capita, vt vel in nostris litteris, quas scribere solemus, sæpe solet fieri, vt ab vno capite ad aliud ἀνακόλαστον transeamus, tametsi in iis quoque variis capitibus ratio quædam ordinis, & ἀκολασίας seruari possit, ac soleat. vt hic: Dixerat enim, Nec in re dubia certa iudicetur sententia: nec vllum iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur: absens verò nemo iudicetur. Accusatores autem eorum omni careant suspitione. Duodecim autem iudices quilibet Episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, ius causæ ad sedem

Apostolicam referatur. ad eam quoque ab omnibus appellandum est. Hæc sunt huius epistolæ decreta, quæ sunt ordine suo aliud ex alio neftendo, posita. quæ omnia locum habent, cum de re non dubia iudicium fit, sicut principio dixerat. Deinde subiungit, de occultis enim alieni cordis temerè iudicare peccatum est. An parum hoc cohæret? quæ hic ἀνακόλαστια?

Deinde in plerisque (inquit) scripturæ testimonia plurima sine iudicio congeruntur: & ineptè conficiuntur ratiocinationes interdum etiam deprauatè citantur.]

Hactenus Magd. melius & cautiùs isti sibi consuluerunt hoc loco, qui nullum testimonium scripturæ notarunt, deprauatè, vt ipsi dicunt, citatum, ne à nobis redarguerentur: & non intellexitè conuincerentur. Ratiocinationem verò ineptè confectam aiunt esse hanc, Petro dictum est à solo Domino, quæcunque ligaueris super terram, &c. Ergo ecclesia Romana debet iudicare de causis aliorum Episcoporum.]

Sic isti. etsi satis ad hoc responsum est supra, cogor tamen iuxta prouerbum Salomonis, contra stultitiam istorum iterum respondere, ne sibi artem ratiocinandi quàm penitus ignorant, scire videantur. Petro dictum est primum à Domino, quæcunque ligaueris, &c. Quæro à vobis noui Zenones, creditis ne esse hoc verum? an non? si creditis, ergo potestas ligandi ei primum conuenit, cui primo data est: & cum repugnet, pluribus primum conuenire, consequens necessariò est, vt per primum Episcopum ad alios Episcopos transferatur: vt rursus per Episcopos ad alios inferiores. Quod si aliis Episcopis non conuenit potestas ligandi subiectos, aut soluendi nisi per primum, vt omnia ad vnum redeant, ergo ipsi Episcopi à nullo possunt ligari, aut solui, nisi à primo, aut ab alio auctoritate primi, Etenim si ab alio, quàm à primo, ligari, vel solui possunt, Ergo ille alius, à quo possunt, potestatem ligandi & soluendi habet non translata ad se per primum: ac rursus illi primo non est data primum potestas ligandi, ac soluendi, cuius contrarium positum erat, & à vobis concessum. Quod si negatis, quod posui vos credere, in vtra parte est vitium malè, & ineptè ratiocinandi? in

Quomodo ratiocinatio Zepherini a Magde. reprehensa conuincat eos ratiocinandi artem penitus ignorare.

Quia Magd. euangelio non creditur de potestate pont. idcirco sum à nobis conclusi pu-

*tant, cum ex eo
quod dictum est
Petro, summam
potestatem sequi
demonstramus.
Matth. c. 16.*

*Exemplum si-
milis ratiocina-
tionis eius, quã
in epist. Zeph.
Magd. repre-
hendunt.*

nostra ne qui euangelio credimus, & ex vero verum
concludimus? an in vestra, qui non creditis? & ideo ex
falso falsum concludi falso existimatis? Euangelium e-
nim negat, qui beatum Petrum Principem Apostolo-
rum esse negat, dictumque ei soli specialiter, quæcun-
que ligaueris, & quæ sequuntur: & per eius specialem
& primam potestatem translata esse generaliter ad
omnes alios Episcopos potestatem ligandi & soluendi
specialiter cuique eorum subiectos. Sed ut melius for-
tassis intelligant vim & formam huius ratiocinationis,
quam non intelligentes suo more reprehenderunt, pro-
ponamus eis similem ratiocinandi formam in potesta-
te regali, per quam transfertur potestas sæcularis iudi-
candi ad summos magistratus, & principes, & per eos
ad alios inferiores. Regi Galliarum, verbi gratia, data est
primum à Deo secundum legem sæculi potestas iudi-
candi de causis sæcularibus, & condemnandi, & absol-
uendi, in regno suo: ergo regis senatus, quem Parla-
mentum vocant, de causis summorum magistratum,
& principum eius regni, qui sub potestate regis sunt,
iudicare debet. Etenim si non debet, consequens est, ut
non fuerit data primum potestas regi Galliarum regendi
regnum suum, & per eum ad alios magistratus, & prin-
cipes translata potestas in suos, cuius contrarium posi-
tum erat. Si igitur hæc ratiocinatio valet in rege sæcu-
li, cur non valeat in vno rege spirituali vnius regni spi-
ritualis, quod est ecclesia catholica?

Deinde (inquiunt Magd.) si ad analogiam historia-
rum, & rerum huius sæculi conferantur, tum pleraque
in his epistolis per se manifestè falsa sunt, ut quod i.
Zepherini dicitur, Christum præcepisse Apostolis, ut
70. discipulos in adiumentum eligerent: cum id nun-
quam ex euangelistis constet: & certum sit ex Lucæ 10.
Christum 70. discipulos elegisse, & emisisse.]

Hactenus Magd. fingamus non fuisse Zepherinum,
ut Magd. volunt, qui hanc epistolam scripserit, par ne
erat, ut verisimile eis videretur, auctorem epistolæ tam
gravis, & tanta decretorum sapientia plenè ignorasse,
quod in cap. Lucæ 10. scriptum erat, quod ne pueri qui-
dem ignorare solent? An non potius oportebat, si vlla

eis cura, & studium scripturas intelligendi erat, confi-
derare hic proprietatem, & vsum verborum, consequen-
tiam rerum, & traditionem Apostolicæ interpretatio-
nis: & non suo more ferri præcipites ad reprehenden-
dum, priusquam quod reprehendunt, intelligant? Ergo
eligere in scriptura, quod Græcè dicitur ἐκλέγειν, ho-
monymum est, aliquando enim significat segregare, &
feligere è multis, non dando potestatem, ut cum ait, Et
conuocantes duodecim multitudinem discipulorum,
dixerunt, non est æquum, nos derelinquere verbum
Dei, & ministrare mæsis. Considerate ergo fratres, viros
ex vobis boni testimonij vij. plenos spiritu S. & sapien-
tia, quos constituamus super hoc opus, & placuit (in-
quit) sermo coram omni multitudine: & elegerunt Ste-
phanum, & reliquos: & statuerunt ante conspectum
Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus, &
quæ sequuntur Elegit ergo multitudo: & Apostoli, tā-
quam ministri Dei, potestatem spirituales diacono-
rum dederunt electis. Et rursus de electione Matthiæ,
& statuerunt (inquit) duos: & orantes dixerunt, tu Do-
mine qui corda nosti omnium, ostendè siue declara,
quem elegeris ex his duobus, quem elegeris (inquiunt,
quæ electio facta quidem est à Domino dando pote-
statem electo, est autem utrobique idem verbum Græ-
cè ἐκλέγειν. Hactenus de proprietate, & consuetudine
verbi eligendi in scriptura. Videamus nunc, quid euan-
gelistæ dicant, ut sensum Zepherini pontificis ex ver-
bis & consequentia rerum eliciamus. Videns autem
(inquit Matthæus) turbas, misertus est eis, quia erant
vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem.
Tunc dicit discipulis suis, messis quidem multa, opera-
rij autem pauci: Rogate ergo Dominum messis, ut mit-
tat operarios. Hæc ergo est consequentia rerum à Mat-
thæo, & Luca exposita, postquam vidit dominus tur-
bas, & misertus est eis, tunc dixit, messis quidem multa,
operarij autem pauci: Rogate ergo dominum messis,
ut mittat operarios: tunc Apostoli ut admoniti à domi-
no de necessitate mittendi operarios propter multam
messem, & de necessitate petendi hoc à Domino, qui
dixerat omnibus, petite, & accipietis, rogauerunt domi-

*Quomodo intel-
ligendū sit, quod
ait Zepherinus,
christum præce-
pisse Apostolis,
ut eligerent 72.
discipulos in ad-
iumentum.*

*Act. c. 6.
Duplex genus
eligendi in scri-
ptura.
Act. c. 1.*

Matth. c. 9.

num, vt mitteret operarios. Non enim credendum est, non fecisse eos, quod eis dominus præceperat, id est, rogare, vt mitteret operarios. Prius autem quam Dominus mitteret, necesse erat secundum consequentiam rerum, vt ostenderet, siue declararet, eos, qui mittendi essent, quod interpres euangelij vocat, designare: & rursus priusquam designaret, id est, ostenderet, siue declararet, quos mitteret, necesse erat, vt eligerentur, id est, ostenderet, siue declararet, quos mitteret, necesse erat, vt eligerentur, id est, segregarentur ab aliis hominibus, & statuerentur ante eum, vt designaret, id est, declararet à se electos dando eis potestatem. Actum ergo designandi, id est, declarandi electos, quos Dominus misit binos, narravit Lucas inquitens, post hæc autem designauit Dominus, Græcè enim est ἀνεδείξατο, quo verbo vsus est idem Lucas in electione Matthiæ, vbi Apostoli statuerunt duos, & orantes dixerunt, ostende, siue designa (vt vramur verbo interpretis euangelij) quem elegeris. Quare quod fecerunt Apostoli in duobus illis, quos ex numero aliorum elegerunt, non quidem dando eis potestatem, sed statuentes, siue representantes ante Dominum, vt alterum eorum designaret, id est, declararet, vt haberetur electus à Domino, & quod fecerunt illi, qui, sicut idem Lucas narrat, elegerunt vii viros, & hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & eos Apostoli elegerunt dando eis potestatem, id est, declararunt diaconos, ordinantes eos per orationem, & manus impositionem, hoc inquam, idem Apostoli in illis 72. fecerunt. Eos enim elegerunt, & statuerunt ante Dominum, vt Dominus eos declararet à se electos (hoc enim significat, vt dixi, verbū græcum ἀνεδείξατο) & declaratos, mitteret binos. Itaque non dixit Zepherinus, quos Dominus præcepit designari, id est, declarari, sed dixit, quos præcepit eligi, scilicet ex numero aliorum, segregari, inquam, à multitudine: & statui ante Dominum, vt ipse designaret, id est, ostenderet, iuxta vim verbi græci, quos eligebar dando, eis potestatem, vt sic designatos, id est, declaratos in messem suam mitteret. Vnde non dixit Lucas, post hæc elegit, siue segregauit Dominus, & statuit ante se alios 72. sed ἀνεδείξατο

Luc. cap. 10.

Actuum. cap. 6.

id est, declarauit alios 72. quos scilicet Apostoli, postquam rogauerunt eum, vt mitteret operarios in messem suam, ipsi elegerunt, & statuerunt ante eum, vt eos vere ac propriè eligeret, dando eis potestatem: mitteretque in messem suam. Sic quoque non solum Zepherinus, sed ante eum S. Anaclerus in epi. 2. intellexit, sicut à discipulis Apostolorum didicerat. Videntes autem (inquit) ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Inde electi sunt ab eis 72. discipuli, quorum typum gerunt presbyteri. Idem rursus dixit in epi. 3. id ipsum, quod Zepherinus ab eo mutuatus est. Sed Magd. cum nec omonymiam verbi eligendi, nec vsus eius intelligerent, neque quid verbum designandi hoc loco significaret, neque cōsequentiam rerum aduerterent, neque locos scripturæ conferrent, neque traditionem Apostolicæ interpretationis curarent, visi sunt sibi aliquid scienter in epistola Zepherini notare, & reprehendere. Sed nos eorū incitiā reteximus, & arguimus, ne sibi sapiētes videātur. Sed Fortasse Magd. vt quæ diximus refellāt dicturi sint, quod dominus dixit, Rogate ergo dominū messis, vt mittat operarios, nō pertinere ad designationē illorū 72. quia prius dicat Lucas, post hæc autem designauit Dominus & alios 72. & postea sequitur, Et dicebat illis, messis quidē multa, operarij autē pauci, rogate ergo &c. Quibus respondemus, Matthæum esse, qui illa loco suo posuit, tunc scilicet, cum vidit dominus turbas, & misertus est eis, qui erāt, (inquit) vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem: & tunc dicit discipulis suis, messis quidē multa. Rogate ergo &c. Lucas verò suppleuit, quod in illo loco post illa verba Domini Matthæus prætermiserat, designationem scilicet 72. Quod verò postea addidit Lucas præpostero ordine, (vt sæpe Euangelistæ solent) & dicebat illis, messis quidem multa &c. recapitulatio est euangelistis familiaris, qua vsus est hic ad continuandum ea, quæ Dominus dixit discipulis. Hæc autem, rogate Dominum messis, & quæ sequuntur, non dixisse Dominum, postquam designasset 72. significauit idem Lucas, cum dixit, & dicebat illis, quo verbo imperfecti

Que sint, que Magd non animaduertent. ut locum Zepherini reprehensum intelligerent.

Matth. cap. 9.

temporis vti solent euangelistæ, quando non est idem ordo rerum gestarum, & narrationis. Possem hoc, si opus esset, pluribus exemplis demonstrare, quod omnes alioqui, qui attentè & studiosè legunt euangelium, facile obseruare possunt.

Responsio ad alia crimina, quæ adhuc in epistolas beati Zepherini Centuriatores obiiciunt, quæ ad historiam illorum temporum pertinent: in quibus errasse manifestè conuincuntur, & quomodo Demetrius Alexandria Episcopus, ex Apostolorum traditione, cuius testis est Synodus Nicena cognoscere potuit principatum Episcopi Romani. Item responsio de forma gubernationis ecclesiasticæ, ex Patriarchis vel primatibus, & Episcopis, quam tempore Zepherini fuisse negant: & de tempore, quo data sunt litteræ, & itè responsio ad ea quæ secundum analogiam fidei se aiunt reprehendere: & de Eusebio, & Hieronymo, & aliis, quos obiiciunt, nō vidisse Epistolas Zepherini, & de cap. Si Romanorum dis. 19. quod in epistolam Zepherini, imò in epistolas omnium veterum pontificum obiecerunt.

Caput 19.

» **S**ed pergamus ad alia, quæ isti in epistolis Zepherini notarunt; & quod Apostoli (inquiunt) cum aliis plurimis Episcopis 60. sententias perscripserunt, inter quas fuerit de priuilegio Romanæ ecclesiæ, loquens fortasse de canonibus Apostolorum: verum in his, vt hodie habentur, nō fit mentio primatus Romanæ ecclesiæ.]

Haftenus Magd. paulò suprâ responsum est ad hoc: & quemadmodum primatus Romanæ ecclesiæ in canone Apostolorum 34. contineatur, satis demonstratum iis, qui euangelio credere volunt: & multo adhuc copiosius in secundo libro defensionis Epistolarum demonstrabitur, idque testimonio etiam Synodi Nicenæ.

» Addunt præterea Magd. quædam nullas verisimiles » occasionis aut circumstantias habent. Sic non est veri- » simile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum » ab aliis Episcopis spoliatos esse, vt narrat epist. Zephe- » rini

rini 2. cum eo tempore ethnici & non christiani persecutionem exercerent, vt patet ex Eusebio 5. libro c. 1.]

Hæc isti. Esto, ethnici eo tempore persecutionem exercuerint, vt Magd. dicunt, vt quidem exercebant in ecclesiis Galliarum, vt narrat Eusebius lib. 5. c. 1. à Magd. citato & non in ecclesiis Aegypti, vt Magd. narrari sinxerunt, cum in eo loco, ne verbum quidem de Aegyptiis Episcopis. An non potuerunt esse falsi fratres qui iniquis accusationibus Episcopos pios, & catholicos persequerentur? ad quod malum illud quoque accedebat, quod qui eos iudicabant, prius eos ex ecclesiis eiiciebāt: & bonis spoliabant, quàm eos in iudicio audirent. Dicant, quæso, nobis Magd, cum Paulus inter pericula, quæ sustinuerat, pericula ex falsis fratribus numerat, an pericula illa ex falsis fratribus non erant persecutiones? Esto, Ethnici Episcopos persequerentur, quia erant christiani, & christiani populi duces, & magistri: an non poterant esse etiam falsi fratres, qui Episcopos, alioqui sanctos, per inuidiam, & æmulationem calumniarentur: sicut Apostolus de se in epi. ad Philipp. scripsit, quod quidam Christum annunciabant non sincere (inquit) existimantes pressuram se suscitare vinculis meis: an non erat illa persecutio & non ab Ethnicis, sed à falsis fratribus? Quid ergo isti in epistolam Zepherini obiiciunt, non esse verisimile tempore Zepherini Episcopos per Aegyptum persecutionem passos esse ab aliis, quam ab Ethnicis? Præterea an non conuincit Magd. imprudētissimè hoc in epistolam Zepherini obieisse, quod beatus Ioannes de illo Diotrephe scripsit, inquiens, qui amat primatum gerere in eis Diotrephe non recipit nos propter hoc, si venero, commotionem eius operam, quæ facit, verbis malignis garruens in nos: & quasi non ei ista sufficiant, nec ipse suscipit fratres: & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de ecclesia eiicit. an non erat ista persecutio, & quidem non ab Ethnico, sed à falso fratre? Quid hinc dicere possunt Magd? quorum tenebras, & cæcitatem Dominus illuminet. Sequitur alia istorum in epi. 2. Zepherini criminatio, Et cum eo (inquiunt) tempore Demetrius Alexandria & aliis ecclesiis per Aegyptum præfuerit, non est simile vero,

Magd. non præstant pericula ex falsis fratribus tempore Pauli ad persecutiones pertinuisse. 2. Cor. 11.

Philipp. cap. 1.

Ioan. epi. 3.

Quanta sit ignorantia, vel malitia Magd.

quod eiusmodi epistolam, in qua Romanus Episcopus scriberet, se curam omnium ecclesiarum à Petro & iure diuino commissam habere, æquo animo tulisset.]

Futilis & ridicula criminatio Magd.

Haecenus isti. Quid magis futile, & ridiculum obijci potuit? interrogemus enim Magd. unde sciant, aut unde probent, Demetrium Alexandriae Episcopum eius opinionis fuisse, cuius ipsi sunt, scilicet non fuisse Petrum principem Apostolorum? neque commissum ei fuisse totius orbis christiani ouile? quod alioqui ecclesia Catholica credit, & confitetur: & semper credidit, & confessa est. Non tulisset (inquiunt) Demetrius æquo animo, quod Episcopus Romanus, se curam omnium ecclesiarum iure diuino suscepisse, scriberet, credo, non tulisset, si Demetrius Magdeburgensis fuisset, & Luteranus. Quare probate vos prius, vestratem fuisse: nos enim probamus fuisse nostratem, quia Catholicus fuit, ut Eusebius narrat, & testatur. Præterea cum Synodus Nicæna testatur canone 6. antiquam fuisse consuetudinem, scilicet à sanctis Apostolis traditam, quam Synodus ipsa confirmauit, ut Episcopus Alexandriae potestatem haberet in Episcopos Aegypti, Lybiae, & Pentapolis, quia eiusmodi mos esset Episcopo Romano, satis aperte iis, qui habent aures audiendi, & quibus dat dominus intellectum, significauit, formam potestatis, quam Episcopus Romanus beati Petri principis Apostolorum successor in successores Apostolorum, & in reliquos Episcopos habebat, relictam esse ab Apostolis aliis primatibus vel Patriarchis in subiectos. Absurdum enim erat, ut Nicæna Synodus formam aliis Episcopis proponeret eius, qui non esset omnium caput. Quid enim ad illos forma pontifici consueta, si Episcoporum Alexandriae, & Aegypti, atque Pentapolis non erat caput? Quomodo inquam, ex consuetudine, ac forma pontificis rationem potestatis, quam Episcopus Alexandriae ex antiqua & Apostolica traditione in Episcopos Aegypti & Lybiae habebat, Synodus Nicæna duceret, nisi caput omnium esset pontifex & omnium forma Romani pontificis consuetudo? Verum, ut sæpè dixi, ideo hæc non intelligunt Magd. quia non credunt. Nisi enim crediderint, sicut ait Esaias, non intelligent.

Demonstratio principatus R. pont. ex Can. 6. Syn. Nicæ.

2. Timoth. cap. 2.

Non credunt (inquam) Petrum fuisse principem Apostolorum, & eidem vniuersas cuncti orbis oues commissas fuisse, eique in eadem potestate Episcopum Romanum successisse. Reprehendunt deinde centuriatores, quod in extrema parte eiusdem epistolæ 2. scripsit Zepherinus, inquiens, Ordinationes verò presbyterorum, & Leuitarum tempore congruo, & multis simultantibus celebrate: & probabiles ac doctos viros ad hoc opus prouehite.]

Esai. cap 7.

Sed videamus quomodo, & qua ratione hæc reprehendunt tanquam non conuenientia Zepherino. Quia (inquiunt) non habebat Aegyptiaci opus instructione de ordinandis presbyteris. Nihil aliud attulerunt isti. videntur itaque centuriatores non in Germania, sed in Aegypto illis temporibus nati, & cum Aegyptiacis versati, & quantum illi in ecclesiastica disciplina proficissent, ad vnguè nouisse, qui nunc affirmant non opus habuisse Aegypt. instructione de ordinandis presbyt. O miseros discipulos, quos talium magistrorum, & scriptorum non pudet, & poenitet. Me certe & pudet, & poenitet, in his nugis confutandis occupari. Sed quid faciã, cum iubeat Salomon. ut sæpe repetam, quod me sæpe repetere cogunt, respondere talibus contra stultitiam eorum, ne sibi sapientes videantur. Præterea formam, inquam, gubernationis, quæ est in 1. Epif. Zepherini, non congruere cum ratione illius sæculi.

Quam temerarie affirmant. Magd. non opus habuisse Aegyptias instructione de ordinandis presbyteris & leuitis.

Quare verò non congruat, si quis ab eis quærat, dicturi sunt, quia non erant tunc Patriarchæ, vel Primates, quos hic dicit Zepherinus, & hoc, si quis rursus ab eis quærat, unde probent, responsuri sunt, non fuisse, quia non legerunt. Itaque non aliter probant, quam negando. Hoc enim genus tantum probandi docuit eorum propheta Martinus Lutherus, & magister Martini diabolus. Nos verò scripturas habemus, quas sancti Apostoli secuti sunt, de nomine patriarchæ, sicut de nomine Episcopi, & presbyteri: habemus etiam canonem Apostolorum per manus traditum, & à Clemente Apostolorum discipulo scriptum, in quo πρώτοι vocantur, quos nunc Metropolitanos dicimus, & eorum auctoritas describitur, & prisca consuetudo.

Quomodo probent Mag. non congruisse temporibus Zeph. formam gubernationis ecclesiasticæ, quæ in eius epist. est.

” Sed de ecclesiasticæ Politicæ forma, quam isti negant, ne
 ” eadem repetenda sint, qui plura desiderat, legat, quæ
 ” proximo sequenti libro defensionis epistolarum scri-
 ” bentur. Et inde assumat. Addunt deinde Magd. postre-
 ” mō etiam tempus, quo datæ annotantur, ostendit, à mè-
 ” daci parum memore suppositas esse. Nam Zepherini,
 ” Urbani, Sixti, Dionysij, Fœlicis, Eutychiani Epistolæ e-
 ” os assignatos habent consules, qui vnâ nunquam con-
 ” sularum gesserunt: aut alio tempore vixerunt.]

*Quam futile sit
 argumentum ex
 fastis consulum
 ad negandum
 episc. veterum
 pont.*

Ad hunc quoque locum respondebo, & quidē duo-
 bus locis in eodem libro defensionis epistolarum: Idem
 enim in epistolas secundi sæculi obiecerunt. ibi leget,
 qui volet. Vnde facilè intelliget, quam futile. & leue ar-
 gumentum sit, quod ex fastis consulum à Magd. parū,
 aut nihil in ea re exercitatis peritum est.

” Sequitur postea in centuria tertia in Zepherini epi-
 ” stolas, ne quid vt dixi, prætermittere, aut dissimulare vi-
 ” deamur, Porro si ad analogiam fidei conferantur tum
 ” hæ epistolæ, tum earum decreta, insignia mysteria ini-
 ” quitatis produnt Zepherini 2. beato Petro non ab a-
 ” lio quam ab ipso Domino dictum est, quæcunque li-
 ” gaueris &c. Romana ecclesia, & nulla alia, de causis E-
 ” piscoporū, & de controuersis grauioribus iudicare
 ” debet.]

” Hoc est mysterium iniquitatis collatum ad analogiã
 fidei, quod in epistolis Zepherini isti notarunt Benè er-
 go habet, quod nihil aliud, quod eis ad fidē pertinere
 videretur, notarunt, vt vel suo testimonio conuincan-
 tur, cætera esse catholica. Ad istud verò mysterium ita
 paulo antè respondi, vt de potestate ligandi & soluendi
 beato Petro primū & specialiter data, & quemadmo-
 dum inde sequatur, ad potestatem sedis Apostolicæ per-
 tinere causas Episcoporum iudicare, satis, vt opinor,
 explicauerim: si intelligere voluerint Magd. in quibus
 potius, tanquam in Antichristi præcursoribus, mysteriū
 Antichristi iam operatur, ipsi enim sunt, qui Christum
 negant: cum eius Vicarium negant.

*Quomodo
 Mag. sint An-
 tichristi præcur-
 sores.*

” Postremò, quod obiciunt, nec Eusebium, nec Hiero-
 nimum, neque Damasum, nec alios vetustiores de his
 epistolis Zepherini meminisse, si quia Eusebius nō me-

minit de duabus epistolis, & quidem breuissimis, Ze-
 pherini, eas negare audent, negent similiter integra o-
 pera Pantheni magistri Origenis, & Himenæi, & Nar-
 cissi, quæ Eusebius non vidit, & viderunt alij auctores
 magni nominis, qui de eis meminerunt. Immò ipse idē
 Eusebius testatur multos libros multorum ad manus
 suas nō venisse, quo testimonio ipsos Magd. redarguit,
 qui volunt facere, vt omnia omnium scripta nouerit
 Eusebius, cum se alioqui multa ignorasse testetur. Et
 beatus Hieronymus multa etiam suo tempore Tertul-
 liani celeberrimi alioqui scriptoris opera, quæ nūc ha-
 bemus, se non vidisse affirmat. Sed de his plura adhuc
 in extremo volumine dicemus Illud hoc loco non dis-
 simulabo risu dignum, vt intelligant, qui istos legunt,
 quam cæco furore ad reprehendendum, quæ oderūt,
 ferantur. Vt enim probarent epistolas Cornelij, quas
 nunc habemus, non esse Cornelij, nam Eusebius (inqui-
 unt) alius epistolæ Cornelij ad Fabium Antiochenum
 fragmentum citat, cuius phrasim ab iis, quæ hodie Cor-
 nelio tribuuntur, toto cælo distat.]

*Quomodo ve-
 lint Magdeb. vi-
 disse Eusebium
 omnium scripta
 & libros contra
 ipsius Eusebii
 de se restituerunt.*

Hæc isti. Qui quia fragmentum epistolæ Cornelij ab
 Eusebio citatum, latinè translātū legerūt, oblitū, Græcè
 illud scripsisse Eusebium, phrasim Græcam Eusebij cū
 latina Cornelij ridiculè compararunt. Quid enim stul-
 tius dici potest? iudicent ipsi. & rideant se, si tamen
 quid phrasim significet, intelligunt, quod mihi quidem
 videntur non intelligere. Denique hunc locum accusa-
 tionis epistolarum Zepherini his verbis concluderunt,
 Et fuisse semper aliquos, qui has & superioris, & sequē-
 tium aliquot sæculorum decretales epistolas, à tempo-
 re, quo primum citari cœperunt, pro apocryphis & sup-
 positis habuerunt eo, quod in codice canonū non ha-
 berentur: nec à conciliis generalibus susceptæ & appro-
 batæ vnquam essent, sed tantū à Romanis, tanquam à
 suspectis, & domesticis testibus, iactarentur, apparet ex
 Gratiano dis. 19. c. si Romanorum Pont.]

*Quam ridicule
 phrasim dictiois
 latinae Magd.
 compararunt ad
 negandum epi-
 stolas Cornelii
 Papæ.*

Sic isti sententiam suam contra epistolas decretales
 veterum Pontificū defendi putant, quia fuerint aliquan-
 do vt ipsi dicunt, imò demus nos etiam, fuisse semper,
 qui eas auctoritate carere dicerent Ergo defendāt, iam

*Quomodo
Magd. non in-
tellexerint eo
peiores esse er-
rorem, quo ma-
gis est inuetera-
tus.*

*Secundū Magd.
domestici testes,
quibus non sit
credendū, sunt
omnes eiusdem
artis, & profes-
sionis.*

Pro 74.

*Caput Grat.
dis. 19. quod in
epistolas veterū
pont. Magd.
obiecerunt, ad
defendendam
veritatem earū
mirifice valet.*

hac ratione non solum suas, sed omnes alias hæreses, quia fuerunt olim, qui easdem aliquando defenderunt. Qui non aduertunt, eo peiorem esse errorem, quo est magis inueteratus & plurius. Deinde si domestici testes, id est, testes in re sua, qui, ut ait Pomponius iuriconsultus in lege 10. de testibus, non intelliguntur idonei, existimandi sunt, quicumque sunt eiusdem ordinis, aut dignitatis, aut professionis, & disciplinæ, cuius is, cui testimonium datur, restat, ut, secundum Magd. neque miles in causa militis: neque faber, aut arator in causa fabri, aut aratoris: neque presbyter in causa presbyteri: nec Episcopus in causa Episcopi, testis esse possit, si neque pontifex de epistola alterius pontificis, potest testificari. Et quid hoc stultius, aut absurdius dici potest? & cum scriptura diuina dicat, testis fidelis non mentitur, quid iniquius, quam sanctissimos pōt. & martyres de infidelitate, & mendacio damnare? Illos verò, quos Magd. dicunt, negasse auctoritatem epistolarū priscorum pōtificum, quia non essent in codice canonum, quàm grauius & vehementer Nicolaus primus testimoniis pōtificum sanctissimorum confutarit Gelasij, & magni Leonis, quorum epistolas non negant isti, licet depræpatas esse fingant, intelligi potest ex illo ipso cap. si Romanorum pont. apud Gratianum dis. 19. quod iidem Magd. in epistolas Zepherini, immò in omnes veterū pontificum epistolas obiecerunt, vel dicam potius, contra se obseruarunt, ut suo iudicio, vetere prouerbio, perirent: & tanquam noui Saules aut Abimelechitæ in gladios ab armigeris suis eductos irruerent. Hoc verò caput dis. 19. ab istis productum, quia ad defensionem omnium epistolarum priscorum pont. quas isti negant, mirifice valet, in extrema parte quinti voluminis defensionis earum recitabo. Quod totam causam nemo neque vehementius neque grauius, nec eruditius, quàm Nicolaus, perorare potuisset: neque Magd. ipsos valentius refellere.

Quomodo ipsa epistola Zepherini conuincat, antiquiores esse has epistolas Hieronymi ætate, id est, ante annos mille ducentos, & amplius scriptas esse, & quomodo in his epistolis tanta antiquitatis Canon Apost. 74. citetur.

Caput 19.

T autē hæ Zepherini epistolæ apud Magd. velint, nolint, si non ad auctoritatem, ad antiquitatem saltem valere debeant, fuisse scriptas ante interpretationem Hieronymi veteris testamēti, testimonio clarissimo est, quod nullo ingenio eludi queat, quod qui has epistolas post tempora Hieronymi reperit, & in publicum emisit, pro interpretatione 70. qua Zepherinus vsus est, interpretationem Hieronymi posuit, & substituit. Qui quidem, siue fictas reperisset, & Zepherino falsò attributas, siue ipse idem eas finxisset, & pontifici Zepherino apposuisset, cuius eas haberi voluisset, profectò necesse erat, ut interpretatione 70. qui ante ætatem Zepherini fuerant vsus esset: non autem Hieronymi, quæ Zepherinus nosse non potuit, quis hoc dubitet, nisi qui omni profus iudicio, & ratione careat? sed, quia non est veritus, ne propter interpretationem Hieronymi non tribuerentur Zepherino antiquissimo pontifici epistolæ istæ, non dubitauit eam in locum interpretationis 70. substituere, quod esset eo tempore, cum hæ epistolæ apparuerunt, in vsu & consuetudine ecclesiarum. Sed doceamus hoc, quod fortassè Magd. negaturi sunt, fuisse scilicet vsum interpretatione 70. auctorem harum epistolarum, siue Zepherinum, ut nos affirmamus, & vniuersa profiteretur ecclesia, siue alium, ut Magd. somniant, quem necesse est, antiquiorem Hieronymo fuisse. Testimonium ergo Esaiæ in Epist. 2. Zepherini citatum, Audite me, qui scitis iudicium, populus meus, in quorum corde lex mea est, nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne timeatis, hoc inquam testimonium, alioqui ex interpretatione Hieronymi sumptum, quod auctor epistolæ Zepherinus, siue is qui epistolam Zepherino secundum istos falsò inscripsit, ex 70. ut necesse erat, ut pote ante tempora Hieronymi, & non ex interpretatione Hieronymi sumpserit, perspicui potest ex eodem loco, cum ait paulò antè auctor epistolæ, His suffulti suffragiis non multum debemus timere opprobrium hominum, nec eorū exprobrationibus vinci, quoniã hoc nobis Domi-

Vnde liqueat manifestè epist. Zepherini antiquiores esse ætate Hieronymi.

Esai cap 51.

Locus Esaiæ citatus à Zepherino pont. ex interpretatione 70.

nus iubet per Esaiam prophetam, dicens, nolite timere opprobrium hominum, & exprobratione eorū ne vincamini. Sic enim habent 70. quod cum superioribus epistolæ rectè conuenit, pro quo substituta est interpretatio Hieronymi, Nolite timere opprobrium hominum: & blasphemias eorum ne timeatis, in qua interpretatione non est illud, & exprobratione eorum ne vincamini, cum quo, vt dixi, conuenit quod auctor epistolæ dixerat, Neque debemus eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc iubet Dominus per Esaiā &c. Quis ergo non intelligit, & planè vider, nō congruere interpretationem Hieronymi cum iis, quæ auctor epistola proxima dixerat, & testimonio Esaiæ confirmare voluit? In hac igitur epistola tantæ antiquitatis, vt pote scripta, velint, nolint Magd. ante mille ducentos annos & amplius, citatur sententia canonis Apostolici, cū ait, Præceptum est ergo in antiquis statutis, illis scilicet, quæ proximè vocauerat constituta Apostolorum, Episcopos eiectos, atque suis rebus spoliatos ad ecclesias proprias primò recipi: & sua omnia eis reddi; & demū, si quis eos iuste accusare voluerit, æquo periculo facere: & iudices esse decernentes Episcopos recta sapientes. Illud autem aduertendum est, ne quis hīc tergiversandum, aut cauillandum esse putet, vt solet scriptura sancta citari aliquando non numeratis verbis, sed ponderata sententia, sic hīc citatum esse canonem Apostolorum 74. Ex eo enim elicitur hæc sancti Zepherini Apostolica sententia. Iubet enim canon, vt Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, vocetur ab episcopis, qui si venerit, & pro se responderit, conuicto supplicium decernatur. Cū igitur eiici, & spoliari supplicium sit, & canon iubeat supplicium decerni vocato, audito, & conuicto, consequens necessario est, vt simul iubeat, si qui fuerint eiecti, & spoliati suis rebus, prius ad ecclesias suas reuocentur: & omnia eis restituantur: ac tunc audiantur: & iuste iudicentur: & conuicti puniantur. Hoc autem magis adhuc ex eo, quod in canone sequitur, intelligi potest. Iubet enim vt si vocatus Episcopus venire noluerit, vocetur iterum: & si ne tunc quidem parere voluerit, vocetur

*Can. Apost. 74
citatus in
epist. Zepherini.*

tur tertio, duobus Episcopis ad eū missis. Quod si contempserit, & non occurrerit, Synodus in eum, vt videbitur, sententiam pronunciet, ne videatur lucrum fecisse ex fuga, & declinatione iudicij, alioqui quomodo ex fuga atque declinatione iudicij lucrum fecisse videri possit, nisi eiectus, & spoliatus, antequam iudiciali ordine huc ventum sit, reuocandus & restituendus in locum suum esset?

Quomodo liceat 70 sententias Apostolorū, quas Zepherinus dixit, redigere ad numerum 85. canonum exemplo Synodi Nicenæ. quæ canonem 5. vnā sententiam dixit duobus canonib. Apost. contentam. & demonstratio huius rei multis exemplis. Caput 20.

Sequitur iam, vt de num. 70. sententiarum S. Apostolorum, de quibus S. Zepherinus meminit, quomodo cū numero 85. can. Apost. quos nunc habemus, cōueniat, explicemus. Quod quidem ex canone 5. Synodi Nicenæ facile intelligi potest. Vigeat (inquit) sententia secundum canonem iubentem, vt ab aliis excommunicati, ab aliis ne recipiantur, siue clerici sint, siue laici. Est autem de laicis canon Apostolorum 32. De clericis verò canon Apost. 32. Vnam itaque sententiam Græcè γνώμην dixit Synodus Nicena duobus canonibus Apostolorum, veluti duobus capitibus comprehensam. Ad hunc ergo modum licet 85. canones Apostolorum in 70. sententias redigere. Et, vt à primo incipiamus, sit vna sententia de ordinationibus, duobus canonibus, primo & secundo, ceu duobus capitibus contenta, vno de ordinatione Episcoporum: altero de ordinatione presbyterorum, & diaconorum. Alia sententia de oblationibus, altero de offerendis in ecclesia ad altare: altero de offerendis Episcopo & presbyteris in eorum domibus. Alia sententia, tertia scilicet, de non suscipiendis negotiis secularibus ab Episcopo, presbyteris, & diaconis, tribus canonibus, velut tribus capitibus, contenta 5. 81. 83. canonum rediguntur deinceps aliæ 4. sententiæ, singulæ singulis gantur.

Synodus Nicenæ ad imitationem epi. Zepherini vnā sententiam dixit duobus canonibus. Apost. contentam.

Quomodo 70. sententiæ Apost. in epi. Zepherini ad numerum 85. canonum rediguntur.

canonibus contentæ, quinto scilicet de non eiicienda vxore Episcopi, presbyteri, diaconi, prætextu religionis, 7. de pascha non celebrando cum Iudæis. 8. de cōmunicando facta oblatione. 9. de ingredientibus in ecclesiam & non permanentibus, &c. Octaua sententia de non communicando in oratione cum prohibitis, duobus comprehensa 10. & 11. vno de non communicando in oratione cum excommunicato: altero in clericis, de non communicando cum deposito. Alia sententia, id est, 9. de receptis in alia ciuitate sine litteris commendatis, tribus canonibus, tanquam tribus capitibus 12. 13. & 33. contenta, vno de receptis sine litteris & excommunicatis: altero de receptis sine litteris & excommunicatis: alio de peregrinis Episcopis, vel clericis. Sequitur alia sententia 10. cōtenta canone 14. de Episcopo, ne transeat ad aliam ecclesiam sua relictā. Alia sententia 11. de clericis transeuntibus ad alias ecclesias suis relictis, & de recipientibus, duobus canonibus, velut duobus capitibus, contenta 15. & 16. vno de presbyteris, diaconis, & aliis clericis transeuntibus sine licentia Episcopi sui: altero de Episcopo eos recipiente Alia sententia id est 12. de impedimento ordinationis ex nuptiis, tribus canonibus, velut totidem capitibus comprehensa 17. & 18. 19. vno de bigamo, altero, de eo, qui duxit viduam, aut repudiatā, aut meretricem, aut ancillam: tertio de eo, qui duxit duas sorores, aut consobrinam. Sententia 13. vno canone, id est, 20. contenta, de clerico fidei iussore. Sententia 14. de eunuchis, quatuor regulis siue canonibus, velut quatuor item capitibus contenta, vno de laicis eunuchis, vel sic natis, vel per violentiam hominum factis: altero de laicis, qui se fecerunt eunuchos, prohibendis, ne fiant clerici: tertio de clerico, qui se fecit eunuchum postquam factus est clericus: quarto de laicis, qui se fecerunt eunuchos, excommunicandis annis tribus. Sequuntur deinceps aliæ 7. sententiæ variæ, totidem canonibus distinctis contentæ id est, 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. Postea est sententia 20. de Episcoporum subiectione, & mensura potestatis eorum duobus canonibus trigésimo quarto, & trigésimo quinto contenta, alte-

ro de agnoscendis suis Metropolitanis, & de potestate in suis ecclesiis exercenda: altero de non ordinando extra suas ecclesias siue paroecias. Sequuntur deinde aliæ duæ sententiæ duobus canonibus 36. & 37. Deinde sententia 23. de bonis Episcopi tum ecclesiasticis, tum propriis contenta 3. canonibus 38. 40. & 41. Facile est ad hunc modum 83. canones Apostolorum in 70. sententias redigere, cognatos, & materiæ similitudine coniunctos, ad vnā sententiam, tanquam ad vnā sedem, referentes exemplo (vt dixi) Synodi Nicenæ, quæ vnā sententiam Apostolorum citauit, duobus eorum canonibus comprehensam. Satis sit indicasse hoc in canonibus, & sententiis non paucis: persequatur reliqua, qui voluerit, ne quis iam in numero sententiarum 70. & canonum 85. hæsitet.

Testimonia alia multa antiquorum de canonibus Apostolorum Iustiniani Imperatoris, id est ecclesie Catholice illius temporis, Basili, Clementis Romani, Eusebii Alexandrini, Petri Alexandrini, Hieronymi, Epiphani, Anastasi Antiocheni, Cyrilli Alexandrini, Ioannis Damasceni, Tarasii Constant, Beati Ignatii, Augustini. Item testimonia auctorum qui Canones Græcè composuerunt: & qui latine, & veterum Imperatorum catholicorum, qui eos religiosissime seruauerunt: præterea Photii Constant, Bonifacii Apostoli Germanie, Dionysii Areopagite. Postremo beati Petri, & de Canone Apostolorum non ieiunandi sabbato, & dominico. Cap. 21.

Et si satis hætenus Magdeburgensibus responsum est: satisque illi refutati, & antiquorum, atque generalium conciliorū testimoniis conuicti videntur, tamen, quo magis adhuc erubescant, non dico hos, qui iam obduruerunt, sed qui istos duces cæcorum sequi volunt, & cum eis in foueam inferni cadere, nisi resipiscant, persequamur reliqua à nobis de canonibus Apostolorum obseruata. Iustinianus ergo Imperator, acerrimus ille Synodi Chalcedonenfis defensor ante mille amplius annos, quod testimonium ecclesia catholica suo tempore canonibus

*Testimonium
Iustiniani Im-
perat. de cano-
nibus Apost.*

*Can. Apost. 18
29 & 59. citati
in constitutione
Iustiniani.*

Apostolorum daret, satis aperte testatur in constitutio-
ne 6. ad Epiphanium Archiepiscopum Constant. de
recte ordinandis Episcopis, presbyteris, & diaconis, Re-
cte enim (inquit) atque congruenter omnia agerentur,
si ipsum rei initium gratum Deo esset. Initium bene res
ecclesiasticas gerendi Deo gratum dicit legitimam &
canonicam ministrorum ecclesie ordinationem. Sub-
iungit deinde, Quod quidem certe futurum credimus,
si sacri illi canones diligenter obseruentur, quos nun-
quam satis laudati, adorationeque digni, & qui ipsi fi-
lium Dei conspexerunt, illique ministrarunt, Apostoli
nobis reliquerunt: ac sancti patres custodierunt, & in-
terpretati sunt. Hoc, inquam, testimonium ecclesie est
illius temporis. Nec enim lege & publica constitutio-
ne catholicus legislator & Imperator, prudentissimorum
virorum consilio & studio usus, hoc testimonium pu-
blicum veritati, & sanctitati, ac antiquitati venerande
canonum Apostolorum tribuisset, nisi, quod iam olim
ecclesia ab initio accepisset, tunc professa esset, quae il-
lud ipsum praconium canonum Apostolorum usque
ad nos perduxit. Quod si dicit lex Iustiniani secundum
publicum, & cōtestatum illius temporis testimonium,
& praconium, reliquisse nobis sanctos Apostolos hos
canones, & sanctos patres custodisse illos, & interpre-
tatos esse, consequens est, cum aliqua sententiae horum
canonum in Synodis leguntur sancitae, non esse dicē-
dos sanctos patres illarum Synodorum, auctores ho-
rum canonum, sed custodes potius & interpretes. Sub-
iungit postea, Per omnia igitur sacrorum canonum ve-
stigis insistentes, sancimus, ut quando post hac crean-
dus aliquis episcopus erit, prius in ipsius vitam inqui-
ratur: videaturque secundum diuinum illum Aposto-
lum, an grauibus moribus praeditus sit? an inculpatus?
an irreprehensibilis? an denique bonum testimonium
habeat? Praeter haec autem, de quibus in epistolis Pauli
ad Tim. & Titum scriptum est, requirit etiam Iustina-
ni constitutio, ut non duxerit uxorem viduam, aut re-
pudiata, aut concubinam secundum canonem Apo-
stolorum 18. Neque pecunia dignitatem emerit secun-
dum Apostolorum canonem 29. tum etiam si neglexe-

rit ecclesiam suam, & absens permanere voluerit, ut *Can. Apost. i-*
deponatur secundum canonem Apostolorum 59. Atqui *tatus à Beato*
in iis canonibus Apostolorum, quos Magd. in libro ve *Hierony.*
rustissimo reperisse gloriantur, nihil de his sancitum est. *Canon Apost. i*
De quibus Canonibus necesse erit in extrema parte *citatus à beato*
huius libri paucis admonere, ne incauti artificio Mag- *Basilio.*
deburgensium fallantur. Praeterea beatus Hieronymus
ad Canonem Apostolorum quartum retulit, quod in
epi. ad Damasum scripsit, quodque à Gratiano 16. q. 1.
cap. extremo obseruatum est. Sic enim ait, Quod autē
beatitudo tua quae fuit, utrum usus decimarum & ob-
lationum saecularibus prouenire possit, nouit tua san-
ctitas, omnino non licere, protestantibus hoc diuinis
auctoritatibus paternorum canonum. Iubet autem ca-
non sanctorum Apostolorum, qui sunt primi patres
nostri, & quorum est diuina auctoritas, ut mittantur
fructus domum ad Episcopum, primitiae ei, & presby-
teris: & ut Episcopus & presbyteri imperent diaconis,
& reliquis clericis. beatus quoque Cyprianus non ob-
scure canonem Apostolorum 32. citat, cum in eum in-
tuens, his verbis ad Cornelium lib. 1. epistolarum scri-
bit, Legi literas tuas frater charissime, quas per fratrem
nostrum acolythum misisti dilectionis fraternae, & ec-
clesiasticae disciplinae, & sacerdotalis censurae plenas.
Quibus Felicissimum hostem Christi non nouum, sed
iam pridem ob crimina sua plurima & grauiissima ab-
stentum, (sic interpretatur ἐν ἀφορισμῷ γεόμενον, quem
nos excommunicatum dicere solemus) non tantum
mea, sed plurimorum Episcoporum sententia cōdem-
narum, reiectum à te illic esse, & quae sequuntur. Iubet
autē canon Apostolorum, ut si quis presbyter, vel dia-
conus ab aliquo Episcopo fuerit excommunicatus, ab
alio ne recipiatur, quod quidem Cornelius fecerat, qui
neque literas istius & sociorum, quas à schismaticis fe-
rebant, accipere voluit, quod ad disciplinam quoque
ecclesiasticam, canone Apostolorum 11. sancitam per-
tinebat. Si quis verò istorum, qui canones Apostolorum
facile negant, hoc de disciplina ecclesiastica, & sacer-
dotali censura non ad canonem Apostolorum Cypria-
num retulisse dicat imò fortasse neque eius meminisse,

proprio iam verbo, id est, vocabulo propriè canonem significante, redarguetur. Quia enim intellexerat Cyprianus minis & terroribus Pseudoepiscoporum aliquatulum commotum Cornelium, cum eorum litteras accipere noluit, ne contra canonem, siue regulam ecclesiasticæ disciplinæ à sanctis Apostolis traditæ, cū excommunicatis, communicaret. Neque nouere (inquit) nos debent conuitia perditorum, quo minus à via recta, & certa regula non recedamus. Iam hic vim verbi Græci canonis expressit proprio vocabulo regulæ, ad quam via ecclesiasticæ disciplinæ dirigitur, aut dicant nobis sapientes isti, quæ regula est in euangelio, quæ iubeat, vt excommunicatū ab aliquo Episcopo ne alius recipiat: aut cum excommunicato ne cōmunicetur: illud etiam huc addam, cū ait Cyprianus in hac eadem epistola narrans illorum pseudoepiscoporum crimina, foris sibi conuenticula constituisse, videri mihi expressisse quod est canone 31. Apostolorum veritum *χωρίς συναγαγείν*, id est, seorsum, siue separatim ab ecclesia: hoc enim significat, foris sibi, hoc est, extra ecclesiam *συναγαγείν*, id est, conuenticulum facere. Præterea, quod magnus Athanasius in epist. ad orthodoxos scribit, & queritur, factum esse cōtra priscos canones ecclesiasticos, vt Georgius ille Cappadox Arianus iussu comitis in locum suum per vim succederet, an non planè & apertè canones S. Apostolorū indicat? Sic enim ait canon 30. Si quis magistratibus sæculi usus, ecclesiam per eos obtineat, deponatur & excommunicetur vna cū iis, qui cum eo communionē habent. Talis ergo Georgius iste *ὁ μετὰ προσασίας καὶ βίας ἦν ἐξωθεν δι' αἰσῶν ἐπιβίβας ἐαυτῶν* sic enim de eo ait Athanasius, id est, qui iussu ac vi iudicium populi se immerat. Præfectus enim Aegypti, vt idem narrat, proposito edicto imperiū comitis per vim ad effectū perduxerat. Hoc ipsum hodie à Luteranis fit: apud eos enim iussu comitum, seu principū, & edictis magistratuum superintēdētes, & ministri creatur. Quale verò, ac quantum hoc crimen sit, declarauit idem Athan. cū subiungit, Hoc autem ecclesiasticos canones dissoluit: & gentiles cogit blasphemos esse, ac suspicari nō diuino

Can. Apost. 30.
citatus à S. Athanasio.

iure, sed nundinatione, ac iussione creationes Episcoporum fieri. Atqui ista admirabilis creatio Georgij Cappadocis, ab Arianis facta est: & hunc ortū habuit. Hactenus Athan. Quod verò canones ecclesiasticos, quos hic dixit S. Athanasius, canones illos Apostolorū, quos ecclesiæ tradiderūt, esse intellexerit, vnde ecclesiasticos vocauit, ex principio epistolæ perspicui potest. Horrās enim Orthodoxos, ad quos scripsit, vt illā Georgij Ariani in canones iniuriam, communem ducerent: & vnusquisque tanquam ipse læsus esset, opem ferret, ne paulatim ecclesiastici canones, & fides ecclesiæ corrumperentur, subiungit, Non enim canones nunc dati sunt ecclesiis: quin potius pulchrè eos ac firmè patres nostri tradiderunt. Neque fides modo cœpit, sed à Domino per discipulos eius in nos deriuata est. Hos discipulos Domini vocauerat prius patres nostros iuxta prophetiam David de filiis synagogæ patribus creditium, sic enim ait, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quod verò eosdem esse significauerit, quos & patres nostros & discipulos Domini vocauit, ex eo etiā, quod statim sequitur, magis adhuc intelligi potest, subiungit enim vt verbis eius vtar, *ὅτι οὐ μὴτὰ ἐξ ἀρχαίων μέχρις ἡμῶν τηρηθέντα ἐνταῖς ἐκκλησίαις, ἐνταῖς νῦν ἡμέραις παρέσθληται, κινήθητι ἀδελφοὶ ὡς οἰκονόμοι θεοῦ μυστηρίων τυγχάνοντες, καὶ τὰ ὑφ' ἐτέρων ἀρπαζόμενα θεωροῦντες*, id est, ne ea igitur, quæ hactenus à priscis vsque tēporibus in ecclesiis seruata sunt, ætate nostra intereāt: & quæ nobis concredita sunt, à nobis requirātur, excitamini fratres, quippe qui mysteriorū Dei dispensatores estis: & quæ ab aliis eripiuntur, cernitis, Canonem, qui prohibet, ne iussu, & auctoritate sæcularis magistratus, aut potestatis vllus fiat Episcopus, vt Georgius ille Arianus loco Athanasij factus fuerat, affirmat S. Athanasius seruatū fuisse in ecclesiis *ἐκ τῶν ἀρχαίων*, id est, à priscis temporibus, prisca autem tempora ante Athanasium necesse est, vt in ætatem Apostolorum inciderint, qui vix trecentis annis antecesserant: ex quo fit, vt hic Canon. 30. Apostolorum Athanasij auctoritate, aliorum, quàm Apostolorum, non potuerit esse. Item magnus Basilius in tercio suo canone canonem Apostolorum 22. ci-

rat, sic enim ait, Diaconus, qui post diaconatum fornicatus est, eiicietur ex ministerio: in locum autē laicorum reiectus, non priuabitur communione. Quia antiquus canon est, ut lapsi ex gradu, hoc tantum genere supplicij puniantur. Arbitror secutos esse illos primos legem illam, non vindicabis bis in id ipsum. Hactenus canon Basilij. Canon verò Apostolorū, quē beatus Basilius antiquum canonem vocauit, sic ait, Episcopus, aut presbyter, aut diaconus in fornicatione, aut periurio, aut furto deprehensus deponatur, & non excommunicetur ait enim scriptura, Non vindicabis bis in id ipsum, & clariùs adhuc in canone suo 32. eundem canonem Apostolorum, quem antiquum vocauerat, repetit, Clerici (inquit) qui peccatum ad mortē peccant, gradu quidem mouentur, communione tamē laicorum non prohibentur, non enim vindicabis bis in id ipsum. Hunc quoque canonem confirmauit Synodus Africana c. xxxvij. sic enim ait, similiter confirmatum est, quod si presbyteri, vel diaconi in aliquo grauiori peccato deprehendantur, propter quod necessario à ministerio arcendi sint, ne imponantur eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam laicis fidelibus: id est, ne excommunicentur, ut laici. Laicis enim imponuntur manus, ut eiecti ex ecclesia per huiusmodi impositionem manus, & priuati communione, pœniteant. Rursus confirmat, esse hunc canonem Apostolorum, quod Leo magnus huius canonis Apostolici traditionem secutus in epist. 92. cap. 2. scripsit, alienum esse à cōsuetudine ecclesiastica, ut qui in presbyterali honore, aut diaconi gradu fuerint consecrati, pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiāt pœnitendi: Deinde subiungit, quod sine dubio ex Apostolica traditione descēdit. Obseruauit quoque Igmarius Rhemēsis in eodem libro, quem sæpe dixi, cap. 24. de manus impositione, hoc decretum magni Leonis: explicauitque illud, & cum canone Apostolorum contulit. Sic enim ait, & hanc obseruantiam de lapsis sacerdotibus, siue diaconis beatus Leo Papa primus ex Apostolica traditione indubitanter descēditē testatur. Deinde subiungit, Sed & in Apostolorum canonibus reperitur

*Interpretatio
decreti Leonis
ex Igm. Rhemēsi.*

reperitur capitulum 25. episcopus, presbyter, diaconus in homicidio, periurio siue fornicatione deprehensus deponatur: non autem excommunicetur. Non enim Deus bis vindicat in id ipsum. Nam iuxta ecclesiasticā consuetudinem clericus pro eo crimine iubetur deponi, pro quo laicus, si admisserit, excommunicetur, ut in statutis sanctorum patrum frequentissimē decernitur. Vnde, & laici absque ecclesiastica communione solēt pœnitere: sicut & clerici absque administratione officij. Non ergo mirum, si clerici, per manus impositionem, remedium pœnitendi pro criminibus, pro quibus laici excommunicari iubentur, non accipiunt. Si autem Episcopi vsque ad anathematis sententiam inobedientes extiterint, consequēs est, ut per manus impositionem sanctæ redintegrentur ecclesiæ, cum redierint, sicut sanctum Nicenum concilium de Nouatianis instituit. Hactenus Igmarius. Rursus idem beatus Basilius in libro de spiritu S. ad Amphilochium. cap. 27. Inter ea, quæ ab Apostolis tradita esse dicit ἀρχαῖος, id est, sine scripto, ut sunt traditiones canonum Apostolorum, numerat traditionem Apostolicam de trina baptismatione in vnius baptismi mysterio, quæ est traditio canonis 49. qui Episcopum, & presbyterum deponi iubet, si in vno mysterio non fecerit tria baptismata, id est, si nō baptizauerit in nomine patris, & simul baptizauerit in nomine filij: & simul in nomine Spiritus S. Hæc enim tradiderunt S. Apostoli esse tria baptismata vnius mysterij, quæ Pelagius pontifex vocauit trinam mersionem in nomine trinitatis, quam à saluatore nostro traditā dicit. Sic quoque intellexit Clemēs Romanus, qui in libro 7. cap. 42. Apostolicam traditionem scribit, ut is, qui baptizatur, doceatur dicere post renū-tiationem, baptizor in patrem: baptizor in filium baptizor in Spiritum sanctum. Vnde consequens est, ut simul doceatur sacerdos, baptizare in patrem: baptizare in filium, baptizare in Spiritum Sanctum. Dat igitur beatus Basilius testimonium, esse hunc canonem Apostolorū cum sententiā eius canonis de huiusmodi trina baptismatione, siue mersione, ex Apostolica traditione sine scripto profectam esse dicit. Nec enim nos

*Can. Apost. 59.
a beato Basilio
citatus.
Que sit trina
mersio, siue tri-
na baptizatio
in vno mysterio
baptismi.*

Can. 49 & 50.
citati à beato
Basilio.

canones Apostolorum à sanctis Apostolis scriptos esse dicimus: Sed traditos sine scripto per sermonē: scriptos verò à beato Clemente eorum discipulo, unde sic eos inscripsit, canones ecclesiastici Sanctorum Apostolorū per Clementem. Rursus idem Basilius canonem. 49. & 50. de baptismi forma citat, in primo suo de baptismo schismaticorū, & hæreticorum canone, cū ait, Quòd si illi ipsi baptismi nostri formam seruauerint, eo contenti sumus. Non enim illis gratiam referre, sed perfecto iuri canonum seruire debemus. itē in canone suo 12. canonem Apostolorum 17. de digamis citat, cum ait, canone cautum est, vt digami ab omni munere ecclesiastico vacēt. Hunc quoque canonem citauit Sidoronius Apollinaris in concione ad plebē Biturigis habita. quæ est in 7. libro epistolarum eius, sic enim ait, (agebatur autem de Episcopo eligendo) Sed dicitis, viros Eucherium, & Pannychium illustres, haberi superiores, quod hætenus eos esto putatos, sed præsentem iam modo ad causam illi ex canone non requiruntur, qui ambo ad secundas nuptias transferūt. Hæc Sidoronius. Præterea Origenes, cum in extrema parte libri 8. Celso respondit, in christianos obiicienti, quod se à rebus publicis abstinerēt, sic ait, οὐ φάροντες γὰρ τὰ κοινοτέρας τῆς βίης λειτουργίας χριστιανοὶ τὰ ποικίλα περιίττανται, ἀλλὰ κτηροῦντες ἑαυτὰς θειοτέρα καὶ ἀναγκαιοτέρα λειτουργία ἐκκλησίας θεοῦ ὑπὸ σατηρίαι ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκαιῶς ἅμα καὶ δικαίως ἠγοῦμενοι. Nō (inquit) Christiani huiusmodi occupationes deuitant, quos cōmunis vitæ ministeria fugiant, sed quod seruent se diuiniore, ac magis necessariiō ministerio ecclesiæ Dei ad salutē hominū. Id quod necessariū simul & iustum existimant. Quis hīc neget, qui sensum habeat, scripsisse hoc Origenem secundum Apostolicam traditionem, quæ vsque in hodiernū diē in ecclesia Dei custoditur: & in canone Apost. 6. & item Canone 81. & 61. cōtinetur? Episcopus (inquit) vel presbyter, vel diaconus curas mundi ne suscipiat, alioquin deponatur. Et clariùs adhuc in altero canone, Dicimus (inquit) non oportere Episcopū, aut presbyterū demittere se ad populares administrationes: sed potius vñibus & necessitatibus ecclesiasticis tēpus accommodare.

Can. Apost. 81.
61. citati ab Origenē.

Aut igitur pareat, vt non hoc faciat: aut deponatur. Nemo enim potest duobus dominis seruire, sicut dominus præcepit. Eruditi ergo & probi, quos idem Origenes vocat δυνάστες λόγων καὶ βίης, qui, vt idē ait, ad regendas ecclesias accerserentur, & læpe inuiti traherentur, abstinebant se à rebus publicis tractandis, quia hoc ecclesiastica traditio Apostolico canone sancita præcipiebat. Et qui nondū erant facti clerici, item abstinebant, ne eiusmodi administratio publicè prohibita, impedimēto esset, ne clerici fierent secundum canonē 61. qui iubet, vt si quis fornicationis aut adulterij, aut alius prohibita actionis conuictus fuerit, ne fiat clericus. Inter prohibitas actiones est omnis publici muneris administratio, quousque expleta sit. & relicta, vt militia, aduocatio publica, & magistratus. Rursus idē Origenes libro 3. contra Celsum sententiam citat duorum aliorum canonū. Sic enim ait de disciplina, quæ tunc in ecclesia secundum canones Apostolorū erat, & quæ nunc est. Quos, tanquā à mortuis excitatos, existimāt, si idoneā vitæ mutationem ostendāt, idque longiore tempore, quàm ij. qui primum accedunt ad fidē, aliquando postea admittunt, οὐ καταλέγοντες δὲ εἰς ἀρχὴν ἢ προσαιτιῆς λεγομένης ἐκκλησίας τῆς θεοῦ. id est, non tamen vt ecclesiis præsent eos eligunt, qui postquam ad fidē accesserunt, lapsi sunt. hætenus Orig. primum caput ad sententiā canonis 51. pertinet, qui Episcopis, & presbyteris iubet omnino recipere eos, qui à peccato reuertuntur pœnitētes. Secundum caput pertinet ad sententiā canon. 80. qui iubet, vt qui ex ethnico sit Christianus, aut Christianus ex turpi vita ad honestam redit, ne statim Episcopus fiat, priusquā documentū vitæ suæ præbeat.

Præterea cum Clemens Romanus in libro 5. de martyribus c. 14. traditionem. S. Apostolorum de ieiunādo quadragesimā scribit, & eandē traditionem S. Anastasius Antiochenus citat in libro, quem vocat ὁδηγόν. & citatus ab Eusebio Alexandrino ante mille trecentos annos & bio Alexand. amplius, de quo Antherus Pontifex in epistola sua ad Hier. Anastas. Episcopos prouinciarū Beticæ & Tolerano meminit, Antiocheno, Episcopo in homilia prima de ieiunio, vna ex 16. quæ extant, phanio. ὅτι τῆς πεσσαρρακοστῆς, (inquit) καὶ τῶν τῶν πᾶσιν ἐπίκειται,

id est, canon quadragesimæ omnibus impositus est ad ieiunandum, & S. Hieronymus in epist. ad Marcellam aduersus Montanum cum quadragesimam ait, nos secundum traditionem Apostolorum ieiunare, item cum traditionem Apostolicam de ieiunio 4. & 6. feriæ idem Clemens, & Petrus Alexandrinus martyr in canone suo 15. ac S. Epiphanius in caractere ecclesiæ sui temporis, quæ describit, & idem S. Anastasius Antiochenus Patriarcha in eodẽ *ἀναστ. α* citant, an non tribuunt hi omnes testimoniũ canoni Apostolorum 69 qui eadẽ iubet? an horum testimonium, vt aliorum testimonium nunc omittam, nõ facit fidem, esse illum, quem nunc habemus, canonem Apostolorum? est autem hic rursus obseruandum, quod supra iterum admonuimus de duplici genere ieiunij, perfecti, & imperfecti, siue inchoati, quod Ioannes Damascenus, & iam dixi, in libello de ieiuniis ad Cometam notauit, quod in abstinendo solũ à carnis esu cernitur: id quod in omni 6. feria ab initio vbiq; per totum annum seruatur, & de simili ieiunio 4. feriæ, quod non est in commune traditum, sed ecclesiis orientis, quibus receptum est ex præcepto, pro quo in ecclesiis occidentis simile ieiunium abstinendi necessario ab esu carnis in sabbato seruatur. ita enim visum est à principio, vt nos sepulturam Domini ieiunio sabbathi, illi initium passionis ieiunio quartæ feriæ pro peccatis nostris honorarem. Ex qua distinctione nõ dissensio, sed mutua gratulatio, & decorus in ecclesia Dei cultus existeret. Illud præterea aduertendum est, ne quis à me has distinctiones excogitatas putet, notasse Synodum Gangrensem ieiunia in commune tradita canone 19. Ex quo intelligere licet, esse alia ieiunia, non in commune cunctis tradita, vt 4. feriæ, & sabbati, loquor de ieiunio, quo solum abstinetur ab esu carnis. Sanctus quoque Epiphanius in caractere ecclesiæ traditiones ex præcepto susceptas ab aliis *κατὰ ἀποστολικὴν παράδοσιν*, id est ab aliis ex voluntate susceptis distinxit; Vt in ecclesia nostra ieiunium 6. feriæ & sabbati perfectum, ex voluntate est: imperfectum verò, id est, in sola abstinentia ab esu carnis, ex præcepto susceptum: sicut in ecclesia orientis ieiunium imperfectum 4.

Ieiunium aliud perfectum, aliud imperfectum.

Ieiunia alia in commune tradita, alia non in commune tradita.

Traditiones Apostolicæ alie ex præcepto susceptæ, alie ex voluntate.

feriæ, & 6. ex præcepto est: perfectum verò ex voluntate Vnde idem Eusebius Alexandrinus, de quo paulò ante memini, in eadem homilia de ieiunio cum ait, non licere ieiunium quadragesimæ ad aduentum amici soluere: licere tamẽ ieiunium 4. & 7. feriæ, de ieiunio perfectò loquitur, hoc enim ex voluntate, vt dixi, in illis ecclesiis susceptum est, Sicut ieiunare sex diebus ante pascha nihil edendo præter panem, sale & aquã traditio Apostolica fuit, ex v. libro Clementis *κατὰ ἀποστολικὴν παράδοσιν*, id est, ex voluntate suscepta. Redeo ad testes canonum Apostolorum. Cyrillus Alexandrinus in 10. homilia *ἰογρησι*, id est, paschali, ex 30. quas scripsit, & adhuc habemus Græcè, celebrationem paschæ, vt nunc celebrat ecclesia, secundum traditionem Apostolicam fieri dicit, quo testimonio fidem facit, Apostolorum esse canonem 7. qui iubet deponi presbyterum, aut diaconum, qui pascha ante æquinoctium cum ludæis agitauerit, quia scilicet ad hos pertinebat docere populum, vt ritè secundum Apostolicam traditionem celebraret. In Laicos verò non sic celebrantes nihil supplicij statuit œconomicè id est, dispensatoriè. Hoc enim primum fecit, vt antè dixi, Synodus Nicena, quæ laicos non sic celebrantes excommunicauit, vt perspicere potest ex primo canone Synodi Antiochenæ, quæ canonem concilij Niceni renouauit. Rursus S. Epiphanius tomò primo lib. 3. disputans contra Andrianos, grauissimum & locupletissimum testimoniũ canonibus Apostolorum dedit. Ait enim loquens de constitutionibus Apostolorum, ferri in eis *πᾶσαν κανονικὴν τάξιν*, id est, omnem ordinem canonicum. hoc dixit propter canones ecclesiasticos sanctorum Apostolorum, qui sunt in lib. 8. quibus omnis ecclesiastica constitutio, & compositio, atque ordo cõtinetur. Deinde subiungit, nihil in eis esse deprauatum, aut denium à fide, & confessione, nec ab ecclesiastica gubernatione, & canone. Rursus idem S. Epiphanius lib. 2. tom. 1. disputans contra hæresim Montani canonem Apostolorum 17. citat, cum ait, honorare Deum monogamiam, sicut sancti Apostoli ecclesiasticum canonem sacerdotij ordinatè, & sanctè constituerunt: tametsi charismata sacerdotij vir-

Can. Apost. 7. statutus à beato Cyrillo.

Sancti Epiphaniij testimoniũ locupletissimum de canonibus Apost.

Ioan. Damasceni testimoniũ de canonibus Apost.

Can. Apost. 29.
a Tarasio Pa-
triarcha Cōst.
citatus.

B. August. testi-
monium de cano-
ne Apost. 64.

Quare traditus
a S. Apostolis ec-
clesiis orientis
canon de non ie-
iunādo sabbato
& dominico.

charismata sacerdotij virginitate & abstinentia à mo-
nogamia, præcipuè Deus ornarit. Itē Ioannes Damas-
cenus, qui fuit sub Leone Isaurico Iconomacho ante
annos octingētos in lib. 4. de fide orthodoxa post enu-
meratos libros canonicos scripturæ sacræ posuit ca-
nones Apostolorum per Clementem. Quanta verò sit
Damasceni auctoritas, nemo est, qui nesciat præter
Magd. qui se omnibus ecclesiæ sanctæ antiquis do-
ctoribus antepōnūt, ut qui sint in oculis suis omnium
sæculorum sapiētissimi. Præterea Tarasius Patriarcha
Constantinopolitanus in epist. ad Adrianum Pontificē
Rom. canonem Apostolorum 29. citat, & recitat de eo,
qui pecunia factus est Episcopus, aut presbyter, aut
diaconus. Adhæc, canonē 64. de non ieiunando sabbato,
& dominico Apostolorum esse, testimonio est, non
solum beatus martyr Ignatius in epist. ad Philipp. &
Clemens Romanus in 5. lib & 7. de Apostolorum con-
stitutionibus, ut supra ostendi, cum causam & rationē
ieiunandi sabbato explicarem, sed etiā beatus Augu-
stinus in epistola quam ad Cassulanum scripsit contra
Urbicū ecclesiis Orientis accusantē, quæ sabbato non
ieiunant, non quidem Iudaicè, sed alia ratione, & qui-
dem pia, quas Tertullianus quoque in apologetico c.
16. defendit his verbis, æquè (inquit) si diem solis, sic
vocat dominicum. lætitiæ indulgemus, alia longe ra-
tione, quam religione solis Deinde subiungit, de non
ieiunantibus per Orientem die sabbati, secūdo loco ab
iis sumus, qui diem saturni otio & victui decernūt, ex-
orbitantes & ipsi à Iudaico more, quē ignorant Ha-
cenus ille. Sed dicit aliquis, ergo in crimine est eccle-
sia Romana, quæ hanc traditionem Apostolorum non
recepit? minime. Non enim hanc consuetudinem non
ieiunandi sabbato in commune cunctis fidelibus tradi-
derunt, sed ecclesiis Orientis nō solum propter Simo-
manos inde ortos, qui mundū, à cuius creatione sab-
bato Deus requieuit, opus eius esse negabāt, sed quòd
iam per spiritum præcognoscerent, futuros quoque
esse in illis locis hæreticos alios, Manichæos, Eustathia-
nos, Marcionistas, Lampetianos, & Messalianos, qui
in Paphlagonia apparuerunt. Hos enim scribit S.

Anastasius Antiochenus Patriarcha, solitos secundum
dogma suum sabbato, & dominico die ieiunare *διὰ
νομιζομένων ἁσκησάντων*, quod Synodus Gangrensis can. 17.
prohibet, id est, propter falsam, & simulatam exercita-
tionem: ieiunabant enim simulatè his diebus in con-
tumeliam resurrectionis, cui à vespera sabbati, ut ait
magnus Leo in epi. 81. c. 1. initiū constat adscribi: vnde
in honorem resurrectionis, quam à vespera sabbati ec-
clesiæ Orientis celebrare incipiunt, cœperunt à princi-
pio non ieiunare sabbato. Sic enim beatus Ignatius, &
Ioannes Damascenus, ut ante admonui, intellexisse vi-
dentur. Verius hoc, quàm quod Theorianus cogno-
mento philosophus Græcus auctor in epistola ad sa-
cerdotes de ieiunio sabbati scripsit, non ieiunare Græ-
cos sabbato, quia eo die animæ iustorum statim post
descensum Domini ad inferos liberatæ fuissent, (si qui-
dem vespera feriæ 6. ad noctem, & nox ipsa, quæ ve-
speram ipsam secuta est, ad posterum diem sabbati per-
tinebat) at ecclesia, licet ita esset, ut hic auctor vult, non
nisi vnam resurrectionem festiuè, ac religiosè celebrat,
eius scilicet, qui est primogenitus mortuorum, & pri-
mitiæ dormientium Christus Deus noster. Illud verò
melius, quod hic auctor in eadem epi. de varia con-
suetudine ecclesiarum Orientis, & Occidentis in ieiunio,
aut non ieiunio sabbati, & in azymis, aut fermentato
& aliis huiusmodi ait, dicam verbis eius *ἔδει γὰρ
οὔτε ἡ τῶν λατρινῶν ἐκκλησιαστικὴ συνήθεια, οὔτε ἡ ἡμετέρα
ἔξω τῆ σκοπῆς ἢ τῆ πρέσβυτος ἔληφεν ἡκραιτέ, ἀλλὰ γαιοτέ-
ρες ἔχονται σκοπῆς καὶ νοήματος, τοῖς οὐ ἔχουσιν πάντα
ὄρθα, τοῖς δὲ μὴ τοιούτοις σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομμα.* Ne-
que Latinorum, inquit, ecclesiastica consuetudo, neq;
nostra, id est, Græcorum, quicquā, quod honesto fine,
aut decētia careat, accepit, aut tenet, quin potius vniuf-
que consuetudinis diuinū propositū, & mens est. Pru-
dentibus ergo rectè omnia: contra verò imprudentibus
omnia sunt periculo, & ruinæ. Rectè quidem ille hoc,
nisi paulo post à se dissentiret, cum canonē 56. Synodi
6. in Trullo, qui cōsuetudinē ecclesiæ Romanæ ieiunā-
di sabbato temerè improbat, & nō ieiunare iubet, à Vi-
gilio Pont. Rom. approbatum, ac confirmatum esse

dicit, quod nō modo falsum est, sed neque fieri potuit, si quidem non solum post Vigilium, sed 24. annis post 6. Synodum, quæ Agathone Pontifice contra Monothelitas habita est, canones illos, qui 6. Synodi esse feruntur, æditos, esse constat. Vt Anastasius cognomento Bibliothecarius, & ante eum Theophanes Episcopus Nicææ apertè docent: id quod tempus indictiōis quartæ, in tertio canone notatū, satis ita esse conuincit. Sed de canonibus istis in libro de actis sextæ, & septimæ Synodi iam pridē, quid habendum esset, scripsimus. Vt autē redeam ad ieiuniū diei dominici, & ad Synodū Gangrensem, illud etiam obseruandum est, cūm prohibet ieiunare die dominico propter simulatam exercitacionem, satis significauit, & admonuit, licere quidē propter veram, id est, causā abstinentiæ religiosæ, & sanctæ. Possem præterea eos omnes producere testes Canonū Apostolorū, qui apud Græcos Nomocanones scripserunt, id est, qui leges canonicas in certos titulos, quos vocant, distribuerunt Constantinum cognomento ἀποστολολογικῶν tempore Iustiniani, Photium Constantinopolitanum, Constantinum Harmenopolū, Matthæū monachum, Zonaram, Theodorum Balsamonem: & qui apud nos idem fecerunt, id est, qui concordantias decretorum, quas vocant, composuerunt, & elaborarunt, Anselmum Lucensem, Deus dedit, Iuonem, Burcardum, Gregoriū cognomento Polycarpū, Gratianū. Ex quibus quia cæteri fortasse notiores sunt, de Latinis loquor, quid Deus dedit Cardinalis tituli Apostolorum vir suæ ætatis doctissimus de Apostolorū canonibus senserit, nō dissimulabo. is ergo ante annos prope quingentos tēpore Urbani 2. qui Victori 3. successit, sic scripsit in libro, quē de eo cōposuit, quod ad regem vel Imperatorem non pertineret potestates ecclesiasticas constituere: nec electionem summi pontificis confirmare, postquam enim canonem Apostolorum 30. citauit, Si quis Episcopus potestatibus sæcularibus vsus, ecclesiam per ipsas obtinuit, deponatur, subiūgit, Si quis huius Apostolici canonis auctoritatem authenticam non esse contendat, primæ vniuersalis Synodi Nicenæ, & Antiochenæ, quibus authenticæ esse docetur,

Omnes Græci auctores nomocanonum, & Latini auctores concordantiarū canonicarum testimonium tribuunt canonibus Apost.

Can. Apost. 30. citatus ante annos quingentos à Deo dedit Cardinale: & quid ille de canonibus Apost. in vniuersum scripserit.

euerfor esse docetur: ac per hoc hæreticus esse iudicabitur. Deinde subiungit, nam & Calixtus, & Gregorius, & alij pontifices suas constitutiones eorundem canonum Apostolicorum auctoritate firmauerunt. Stephanus verò 4. & Ioannes 8. ait Anastasius in prologo Synodi 7. in plenissimæ auctoritatis robore recipere consueuerunt. Et paulo post, Hanc itaque quam prædixi, consuetudinem ab Apostolis traditam (quam prius canonem Apostolorum vocauit vocat nunc consuetudinem ab Apostolis traditam) nullatenus violare præsumpserunt christianissimi Imperatores Constantinus, Constans, Valentinianus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus, Ludouicus, & his imperio & religione consimiles, qui vel à se, vel ab aliis ædificatas ecclesias amplissimis donis ditauerunt: & in clero, & in rebus ecclesiasticis nullum iudicium vel dominium vindicauerunt: Imò quidam eorum legibus hoc cauerunt. At contra Zenon & Anastasius Imperatores Eutichianistæ leguntur prius sanctam ecclesiam sibi subdidisse, ita vt Catholicos Episcopos in exilium relegarēt: alios subrogarent, & quæ sequuntur. Hactenus Deus dedit. Quæ eo libentiùs recitauit, quo Magd. & cæteri Lutherani intelligant, contra scripturæ sanctæ auctoritatem, & contra canonicam consuetudinem ecclesiæ, à sanctis Apostolis traditam, quàm pij Imperatores nunquam violare ausi sunt, ecclesias suis ministris & superintendentibus à potestatibus sæcularibus tribui, & assignari, vt nuper duobus libris, de hierarchicis ordinationibus inscriptis, copiosè docui. Illud item Photij Constantinopolitani Patriarchæ de canonibus Apostolorum testimonium, quod in volumine de libris à se lectis composito, quod Bibliothecam appellauit, scriptū reliquit, non prætermittam, quin recitem verbis eius, αὐτοῦ γνώθη κλήρωτος τῶ ῥώμης τρυχο δὴνο, ὡν τὸ μὲν γράφεται διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων δια κλήρωτος, ἐν ᾧ καὶ, οἱ τῶν σιωθδικῶν κανόνων τῶ ἀθρόοισμαπ τῶν ἀποστόλων κανόνες ἰσχυροὶ περιέχονται, interpretemur latinè, legi (inquit) Clementis Romani volumina duo, quorum alterum de constitutionibus Apostolorum inscribitur, in quo canones Apostolorum continentur, qui collectio-

Quomodo contra canonicam ecclesiæ consuetudinem ab Apostolis traditam potestas sæcularis ministris Lutheranorū & superintendentibus ecclesiis tribuit.

Photii Const. Canonibus. Apost. testimonium clarissimum.

*Prudens ani-
maduersio Pho-
tiii de canonibus
Apost. qui Syno-
dis ascripti re-
periuntur.*

*Can. Apost. 34.
citaturs a Boni-
facio Apostolo
Germanie.*

*Testimonium
Dionysii de ca-
nonibus Apost.
25. ab eo citatus
in epist. ad De-
moph.*

ni canonum Synodicorum ascribuntur. Admonuit ergo hoc testimonio eruditissimus, & incredibili lectione auctor Photius, esse canones Apostolorum, quauis frequenter inter Synodicos collocati, & ascripti reperiantur. Vt in Antiochena Synodo cernere licet, cuius Synodi canones omnes sunt Apostolorum canones. Quod quidem nec ipsa Synodus dissimulauit, ut nos supra suo loco sigillatim docuimus. Falluntur itaque opinione, si qui non putant Apostolorum canones esse, quos numero canonum Synodicorum saepe ascriptos reperunt. Quod auctor sapientissimus admonendum esse, recte iudicauit. Præterea Bonifacius Apostolus Germaniæ vestræ Magdeburgenses ante annos octingentos canonem Apostolorum 34. in epistola ad Gudbertum Anglum citauit, sic enim ait, De cætero, frater charissime, quia nobis æqualis labor, & maius periculum imminet, quam cæteris sacerdotibus, quia canones antiqui præcipiunt, ut omnes sciant, Metropolitanum sollicitudinem totius prouinciæ gerere &c. hunc saltem domesticum testem dicere Magdeburgenses non audebant, sed testem nostrum de domo eorum prodeuntem, & eos conuincentem. Sin verò hinc cauillentur, vocasse Bonifacium antiquos canones alicuius Synodi antiquæ, redarguet eos Synodus Antiochena, quæ cum sit antiqua annis 5 post Nicenam habita, renouans hunc canonem Apostolorum in canone 9. secundum (inquit) priscum patrum nostrorum Canonem: constat autem hunc canonem non esse inter canones Synodi Ancyranæ, neque Neocæsariensis, quæ duæ Synodi non multis annis Nicenam antecesserunt, &c. Deinde diuinus Dionysius Areopagita canonibus sanctorum Apostolorum locupletissimum, & antiquissimum testimonium perhibuit in epistola ad Demophilum. Citat enim in ea non obscure canonem Apostolorum 52. cum sacerdotem illum, quæ Demophilus ex ecclesia eiecerat, quia pœnitentem quendam absoluerat, multis exemplis scripturæ sanctæ grauissimè defendit; & Demophilum monachum accusat, quod cum infra sacerdotes, imò infra diaconos esset, sacerdotem tamen iudicare ausus esset, quod minimè ei licuisset, quamuis aliquid illum in canones egisse sciret. Et si

enim (inquit) ἀκροσμία καὶ ἀτάξια τῶν τειοτάτων ὄσι καὶ ὁ-
ρων καὶ θεσμῶν ἐκείνης, id est, & si enim canones & tradi-
tiones violare, nihil aliud sit quam honestatē, siue de-
corum, & ordinem rerum diuinarum tollere, non ta-
men inquit, rationi consentaneum est, ut ordo peruer-
tatur: id est, ut qui non debet, neque potest, corrigat.
Cum scriptum sit in Ecclesiaste, quod idem Dionysius
in eadem epistola citat, quod iustum est, iuste exequere.
Quo loco, ut hoc quoque obiter obseruemus, nemo sit,
qui si vim, & usum horum verborum ὄρων & θεσμῶν ἰ-
gnoret, qui neget, aut dubitet, significatos esse hinc cano-
nes Apostolorum Ex quo loco Dionysij intelligere quo-
que licet, cum Paulus dixit in epistola priore ad Co-
rinth. omnia honestè, & secundum ordinem fiant in
vobis præsertim si quis proximè superiora conferat,
custodiam canonum Apostolorum commendasse His
enim custodiendis honestas, & ordo sanctæ in domo
Dei conuersationis continetur: id quod satis per se ipsa
ratio sic esse intelligendum, conuincit. Quomodo e-
nim omnia honestè, & secundum ordinem fieri in ec-
clesia præciperet, si nullæ ecclesiasticæ regulæ honesta-
tis, & ordinis seruandi traditæ fuissent? Vnde canones
Apostolorum sic in vetustis exemplaribus inscriptos
reperi πῶς ἀτάξιας κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων. i. de bo-
no ordine canones sanctorum Apostolorum. Idem er-
go Dionysius, qui de canonicis traditionibus genera-
tim meminerat, quas ὄρων & θεσμῶν vocauit, quibus vet-
bis frequentissimè postea sanctæ Synodi & sancti pa-
tres vsi sunt, paulò post, & tu, inquit, homo (Demophi-
lum dicit) audax es contra mitem, & bonum Deum,
& contra legem eius in ecclesiastica hierarchia posi-
tam: canonem dicit à sanctis Apostolis sine scripto tra-
ditum, quem vocat θεσμοθεσίαν ἡγερχικῶν qui ait, si
quis Episcopus, aut presbyter reuertentem à pec-
cato non recipit, sed potius abiicit, deponatur. Tristitia
enim afficit Christum, qui dixit gaudium esse super
vno peccatore pœnitentiam agente. Quod idem quo-
que Dionysius in eadem epistola contra Demophi-
lum istum citauit. Contra hanc ergo legem, siue cano-
nem Apostolorum commiserat Demophilus, iubentem

Episcopis & presbyteris, ut ad exemplum Domini mitis & benigni recipiant poenitentem: & non abiiciant. At Demophilus impiè & crudeliter contra exemplum Christi, & contra sanctorum Apostolorum ecclesiasticum canonem voluerat non recipi poenitentem à presbytero, sed abiici. Si quis verò huic nostræ sententiæ, & interpretationi assentiri fortasse noluerit, sed potiùs contradicere, respondeat mihi, quos *ὄργος* & *θίσιμος* dicat hic Dionysius: & in quam legem traditam ecclesiasticæ hierarchiæ contra dei benignitatem, & mansuetudinem peccavit Demophilus, cum voluit, ut non reciperetur à presbytero reuersus à peccato? Sanctionem enim ut dixi, legum ecclesiasticarum, quas Apostoli canones Apostolicos vocarunt, *θίσιμος* *σικνίερα* *ερχικλή* Dionysius appellauit. Denique, ut omnium os in canones ecclesiasticos Apostolorum obstruatur, beatus Petrus in sermone doctrinæ suæ ad populum in ordinatione Clementis, cui sermone S. Anacletus, & sanctus Alexander, ut alios nunc taceam, testimonium in epistolis suis tribuunt, sic de beato Clemente locutus est, quo circa (inquit) trado ei potestatem mihi à Domino traditam ligandi & soluendi, ut cuiuscumque manus imposuerit in terra, sic enim est Græcè, ratum sit in cœlis, ligabit enim (inquit) quem ligari oporteat: & soluet quem solui: *ὅς τὸν τ' ἐκκλησίας εἰδὼς κανόνας*, id est, ut qui canones ecclesiasticæ nouerit, canonem enim dixit pro canonibus, ut militem dicimus pro militibus, & scriptura fons (inquit) ascendebat de terra, pro fontibus. Erant igitur regulæ ecclesiasticæ à sanctis Apostolis traditæ, quas canones ecclesiasticæ vocarunt: ut postea sancti patres eorum successores, & sanctæ Synodi frequenter vocare cõsueuerunt. Quare cum sic vocet beatus Petrus, quis erit iam, qui cum legerit antiquas regulas ecclesiasticæ, siue canones prisicos ecclesiasticos in Synodis, aut Epistolis veterum pontificum, aut in scriptis aliorum sanctorum patrum citatos, non Apostolorum canones citatos existimet: præsertim si eos in numero 85. quos habemus, legat? quæso istos, qui contradicunt, dicant nobis, quos canones ecclesiasticæ nouerat Clemens ad ligandum, quos ligare oporteret: aut ad soluendum, quos soluere, nisi

Testimonium beati Petri de canonibus Apo. in ordinatione Clementis.

eos, qui à sanctis Apostolis traditi sunt, qui sint excommunicandi: & qui non? Qui sunt ad poenitentiam recipiendi, & qui non? Dominus enim dixit, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. At verò quæ oporteat ligare & quæ soluere, ut eorum alligatio, vel solutio rata sit in cælo, ecclesiasticis regulis siue canonibus ecclesiasticæ traditis, ad hoc sciendum, opus est: & ad sciendum, quomodo peccatores poenitentiam agere debeant: & quomodo curari. Quod quidem Dominus sanctos docuit Apostolos: qui canones Aphorismorum, ut periti medici, sicut à principe & auctore medicinæ spiritualis didicerant, ecclesiasticæ Catholicæ ad utilitatem omnium tradiderunt. Vnde S. Irenæus lib. 3. cap. 5. quod autem inquit, Dominus venit medicus eorum, qui se malè habent, ipse testificatur, inquit, non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Deinde subiungit, quomodo ergo, qui malè habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores poenitentiam agent, utrum perseverantes in eisdem ipsis? an è contrariò magnam commutationem, & transgressionem prioris conuersationis accipientes, per quam ægritudinem non modicam, & multa peccata sibi ipsis importauerunt: ignorantia autem horum omnium per agnitionem vacuatur: agnitionem verò faciebat Dominus discipulis suis. Hactenus Irenæus, Dominus ergo, ut verus medicus, docuit discipulos, quomodo, & qua methodo, & quibus canonibus, atque aphorismis, sic enim vocant Græci excommunicationes, varias ægritudines peccatorum in ecclesia per potestatem ligandi & soluendi curare deberent.

Canones Apostol. scire oportet, ad sciendum quos oporteat ligare, & quos soluere.

Testimonia veterum Pontificum Apostolicorum sententias canonum Apostolorum frequenter citantium, & quibus in locis, Anacleti, Alexandri, Eleutherii, Sixti, Marcelli, Eusebii, Iulii, collatis sententiis citatis cum ipsis canonibus.

Caput 22.

Am fortasse tot, ac tanti testes canonum Apostolorum non pontifices, fidem pontificibus apud Magdebur. astruent: desinentque vocare eos domesticos testes. Quod si adhuc in sententia sua peruersa pertinaciter permanere voluerint, nihilominus tamen, vt ex omni parte sint excusabiles, quæ nos in epistolis veterum pontificum de regulis ecclesiasticis ex Apostolica traditione profectis obseruauimus, libenter hîc notabimus. Ergo S. Anacletus in epistola i aduersus accusatores Episcoporum, quos sacerdotes Domini vocauit, & beati Apostoli (inquit) sic enim est, vt iterum admoneam, in exemplari verustissimo Bibliothecæ vaticanæ, & altero item per antiquo Bibliothecæ Florentinæ S. Marci.) ac prædecessor noster Clemens vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, vnâ cû reliquis sanctis collegiis suis statuit dicens, accusandi, vel testificandi licentia denegetur illis, qui christianæ religionis, & nominis dignitatem & sue legis, vel sui propositi normam aut regulariter prohibita neglexerint transgressores enim sponte legis suæ, eiusque violatores apostatæ nominantur. Hæc Anacletus, quibus verbis sententiam Canonis Apostolorum 75. citauit, quæ est, statuisse Apostolos, vt non admittatur testimonium hæretici contra Episcopum. Anacletus verò non verba canonis, sed sententiam citauit, nec enim necesse est, cum ait, dicens, vt verba recitet, sed potius sententiam. Interpretatus itaque est S. Anacletus, vocari in canone hæreticum omnem apostatam sponte sua, id est, sua electione, & proposito (hoc enim significat hæresis) à fide, vel à religione, quam vocat sui propositi normam, vel à pietate vitæ christianæ. Coniunxit autem cum Apostolis Clementem, & collegas eius, dicens, Beati Apostoli, & Clemens cum collegis suis statuerunt, quia traditionem hanc Apostolorum cum reliquis eorum traditionibus canonicis Clemens scripsit, & cum suis collegis Episcopis promulgauit, ac confirmauit. Eiusdem quoque canonis sententiam citat Alexander pontifex, & martyr in epi. i. cum loquens de eisdem, de quibus S. Anacletus, de quibus, inquit, à tem-

Sententia canonis Apost. 75. citata a S. Alexandro. Quomodo Anacletus verbum hæretici, quod est in canone Apostol. interpretatus sit.

poribus Apostolorum & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Eorum accusandi Episcopos, aut testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. Quo in loco quos Anacletus interpretans verbum hæretici, quod est in canone, dixerat apostatas à fide, vel à norma sui propositi, id est, à religione, vel sponte legis suæ transgressores, dixit Alexander vno verbo, mortuos actibus diuinis, sed non humanis: similiter atque illud Pauli de vidua carnali dictum, nam, quæ in delictis est, viuens mortua est. Citauit etiam in eodem loco idem Alexander canonem Apostolorum 31. qui sancitus est in eum, qui contempto Episcopo catholico seorsum congregat, & alterum altare erigit: quem iubet, si presbyter est, deponi, tanquam tyrannum, & affectantem præfese, simul cum clericis, qui se ad eum adiungunt: & laicos excommunicari. Nihil enim aliud est hoc, quam persequi Episcopum, & velle eum amouere iniuste contra Apostolicam auctoritatem, sicut ait Alexander in hoc loco epistolæ. Quod qui faciunt (inquit) perpetua notantur infamia, & exilio digni iudicatur finitimo: quia enim solebant, qui in exilium mittebantur, in longinquum deportari, excommunicari, quod est, quoddam exulare ab ecclesia & ciuitate Dei, scitè exilium finitimum vocauit. Non enim extra ciuitatem, in qua habitat, eiicitur, qui excommunicatur, sed extra ecclesiam. Quia verò Apostoli statuerunt, vt qui sic Episcopos persequuntur, excommunicentur, subiungit, de quibus temporibus Apostolorum, & infra, ista tenemus, atque decreta habemus. Non enim ista decreta dixit solum propter decretum, quod statim sequitur ex traditione etiam Apostolorum, vt non sit testis contra Episcopum, qui sponte sua est transgressor legis, qui apostata vocatur, de quo iam dictum est, sed etiam propter decretum, quod prius dixit de infamia, & exilio finitimo, id est, excommunicatione iniqui persecutoris Episcoporum. Declarat adhuc magis, quod dico, paulò post idem Alexander in eadem epi. confirmans enim hoc ipsum decretum, id est, sententiam ca-

Qui sint, & dicitur apostate.

Sententia canonis Apost. 31. ab Alexandro. & Anacleto citata i. Timoth. cap. 5.

Excommunicatio exilium finitimum dicitur.

nonis Apostolorum 31 ait, sicut à beatis Apostolis, & à reliquis sanctis patribus, & successoribus eorum accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos patres persequuntur, aut amouere, vel dilacerare manifestè nuntur, infames esse, & alienos à liminibus ecclesiæ usque ad satisfactionem fieri: Quod prius de eisdem loquens dixerat, iudicare eos dignos exilio finitimo, dicit nunc decerni alienos fieri à liminibus ecclesiæ usque ad satisfactionem. In quo satis significauit, si clerici propter hoc crimen deponantur, sicut canon præcipit, & depositi non satisfecerint, excommunicandos insuper esse. Satis itaque visum est pontifici sententiam canonis Apostolici citant, idem sulphitio maiore canonis meminisse, id est, de excommunicatione, quæ Græcè dicitur ἀφορισμός, quod verbum propriè significat separationem à certis terminis. Rursus idem S. Anacletus in epi. 2. citat sententiam eiusdem canonis 31. quam Alexander citauit. Hæc (inquit) & alia considerantes Apostoli statuerunt, ne faciliè commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei ecclesiæ, quæ Apostoli, & successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis aduersus eos, vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos, recurrat charitatis studio: vt familiari colloquio ea sanent, quæ sananda sunt: & charitatiuè emendent, quæ iustè emendanda cognouerint. Deinde subiungit, si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumperint, excommunicentur: & minimè absoluantur, antequam per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hactenus S. Anacletus. videamus nunc, quemadmodum hæc sententia in canone Apostolorum contineatur, Si quis presbyter (inquit) contempto suo Episcopo seorsum congreget, & alterum altare erigat, cū nihil habuerit, de quo in causa pietatis & iustitiæ Episcopum condemnet, deponatur tanquam affectator principatus, est enim tyrannus. Similiter & reliqui clerici, qui ei adhærent, Laici verò excommunicentur. Hæc autem fiant post vnā & secundam, ac tertiam Episcopi admonitionem. Hactenus canon. Interpretatus itaque est Anacletus, si sententiam

*Demonstratio
quo modo sen-
tentia canonis
31. Apostol. ab
Anacleto &
Alex. citata in
canone ipso A-
post. contineatur.*

sententiam canonis Apostolorum, quam citat, cū hoc canone conferamus, tunc contemni Episcopum ab eo, qui aliquid aduersus eundem Episcopum se habere dicit, & putat, cū non prius eum conuenit charitatis studio, vt charitatiuè emendet, quæ iustè emendanda esse cognouit: quod quidem nisi prius faciat, non potest dici, quod habeat aliquid, de quo Episcopum in causa pietatis, & iustitiæ condemnet. Quod verò non admoneri prius Episcopum & seorsum corrigi studio charitatis, contemni sit, sicut S. Anacletus interpretatus est, ex euangelio Matthæi intelligere licet. Videte enim, inquit Dominus, ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in caelis est. vt autem intelligeremus, loqui eum de peccatoribus, qui in Christum alioqui credunt, qui tunc contemnuntur, cū eorum correctio negligitur, subiungit, Venit enim filius hominis, saluare quod perierat. Et adiungit parabolam de eo, qui relictis nonaginta nouem ouibus in montibus, vadit quærere eam, quæ errauit. Et, si contigerit (inquit) vt inueniat eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonaginta nouem, quæ non errauerunt Sic non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus de pusillis istis. Deinde, vt doceret nos, quomodo isti, qui errarunt, essent, instar illius ouis amissæ, quærendi, ne tanquam pusilli, & paruæ æstimationis, quia peccarunt, contemnerentur, subiungit continuò, si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Hoc ergo est studium charitatis, quod S. Anacletus dicit: & hoc non præstare erga fratrem, qui in nos peccauit, contemnere eum est, sicut est in canone ad imitationem euangelij. Illud autem est hîc aduertendum, ne quis erret, malè hunc canonem Apostolorum interpretando, ex eo quod canon ait, si quis presbyter contempto suo Episcopo, seorsum congreget, & alterum altare erigat, cum nihil habuerit, de quo in causa pietatis, & iustitiæ eum condemnet, non continuò sequitur, vt si habuerit, de quo Episcopum condemnet in causa pietatis, & iustitiæ, liceat presbyterio seorsum congregare, absit, ne enim sic in-

Matt. c. 18.

telligi possit hic canon, aliis canonibus Apostolorum cautum est. Non enim licet presbyteris, aut diaconis, sicut est in canone trigesimo nono, quicquā præter sententiam Episcopi agere in ecclesia: si quidem Episcopo est populus commissus, qui rationem animarum redditurus est Domino. Igitur quandiu est Episcopus, non potest presbyter eius seorsum congregare. Et si iuste accusatur iuxta canonem Apostolorum 74. vocandus est ab Episcopis ut defendat causam suam. Quod si dignus est Episcopus, ut moueatur, non nisi auctoritate pontificis moueri potest, iuxta canonem 34. qui iubet, ut Episcopi singularum gentium agnoscant suum primum: ergo debent in primis agnoscere eum, qui secundum euangelium est primus omnium, sicut sancti Apostoli Petrum agnoscebant primum. Quam formam successoribus suis, & reliquis omnibus Episcopis, sicut idem Anacletus ait, reliquerunt. Ut igitur beato Petro primum data est potestas ligandi & soluendi, & per eum aliis, sic non, nisi per eum, potest Episcopus ea priuari. Præterea paulò post idem Anacletus primum canonem Apostolorum de ordinatione Episcoporum citat, & interpretatur, cum ait, Porro quod Episcopus non ab uno, sed à cunctis consensu aut præsentia comprouincialium est ordinandus, & nullatenus minus quam à tribus, cæteris consentientibus, idcirco instituentem domino fieri iubetur, ne aliquid contra fidem ecclesie vnus tyrannica auctoritas moliretur: & regula vel fides confunderetur credentium, Domini institutum vocauit canonem Apostolorum, in quo cum iubetur, ut à duobus, vel tribus ordinetur Episcopus, & hic non minus quam à tribus, ne discrepantia esse videatur, intelligendum est in canone, ordinandum esse à duobus auctoritate Metropolitanis, hi enim sunt tres, prorsus necessarij, de quibus dicit Anacletus cum canone consentiens, non minus quam à tribus. Rursus idem Anacletus epistola 1. Qui autem, inquit, pecuniam vel res ecclesie abstulerit, sacrilegium facit. Priuilegia enim ecclesiarum, ut sacerdotum, sancti Apostoli iussu saluatoris intemerata, & inuiolata æternis decreuerunt manere temporibus. Cum dicit, decreuerunt, pro-

Can. 1. Apost. citatus ab Anacletus, & explicatus.

fecto canonem aliquem significat, decretum enim ecclesiasticum vocamus canonem. Hic igitur citauit Anacletus sententiam duorum canonum Apostolorum 72. & septuagesimo tertio, quorum prior, si quis (inquit) clericus, aut laicus ab ecclesia auferat ceram, aut oleum, excommunicetur: & ad id, quod abstulit, quintam amplius partem addat. Quis verò dubitet cum ratione, quin per ceram & oleum pecuniam, & res alias ecclesie intelligi sancti Apostoli voluerint? Ceram autem & oleum nominarunt, quod in illa rerum ecclesie à principio tenuitate hæ essent præcipuæ res, quæ in templo seruabantur: ut quarum erat in templo assiduus vsus. Eò autem, quod canon addidit, & quintam partem adiiciet, admonuit, esse illa deo sanctificata. Sumptum est enim hoc ex Leuitico, ubi sic scriptum est, Si peccauerit in iis, quæ sunt sanctificata Domino, ipsum, quod intulit damni, restituet: & quintam partem ponet supra: non quidem quod quinta pars veteri ritu, & more sit nunc addenda, non enim hoc significat, sed restituendum esse quod ablatum est: & amplius, si fieri potest. Alter canon est, qui proxime sequitur, id est, septuagesimus tertius, vas aureum, aut argenteum sanctificatum, aut velum nemo ad proprium vsum sibi vendicet: nefas enim est. & qui in eo palam deprehensus fuerit, excommunicetur. Vas aut velum sanctificatum vocat quod est ad vsum & ministerium ecclesie depuratum. Hæc ergo sunt priuilegia ecclesiarum, quæ hic dicit. Sanctus Anacletus, scilicet ut res earum ut vasa, & vela, quæ ad vsum & ministerium ecclesiarum destinata sunt, habeantur, & sint domino sanctificata. Ex quo fiat, ut sacrilegium sit excommunicatione dignum iuxta sententiam Apostolorum, eas res tollere: & vsum vasorum & velorum eius sibi vendicare. Sic enim interpretanda esse priuilegia ista ecclesiarum, quæ sanctus Anacletus dicit, ratio ipsa & consequentia dictorum convincit. Cur enim postquam dixit, res ecclesie tollere sacrilegium esse, subiungit statim, priuilegia enim ecclesiarum, & sacerdotum sancti Apostoli iussu saluatoris,

Sententia canon. Apost 72. 73. citata ab eodem Anacletus.

Leu. c. 5.

inviolata esse decreuerunt, nisi quia hoc voluit Dominus, ut sicut ecclesiae sunt Dei, ita res earum sint Dei? Unde Apostoli iussu eius, ædito canone decreuerunt, sanctificatas esse Domino: & excommunicandos, qui eas tollerent: aut usum vasorum, vel velorum ecclesiae sibi vendicarent. Cùm ergo clarè dicat S. Anacletus, voluisse Apostolos, hæc esse ecclesiarum priuilegia, scilicet, ut res earum essent Domino sanctificatae, & hanc sententiam in canonibus Apostolorum reperiamus, satis contentiosus fuerit, qui negauerit, citasse hinc Anacletum hos, quos dixi, canones, quia eos totidem verbis non legat. Item Iulius pontifex canonem Apostolorum de rebus ecclesiae ablati citat in epi. 2. postquam enim dixit, cum suis rebus auctoritate huius sanctae sedis proprias reddidimus ecclesias, subiungit paulò post, est enim in antiquis decretis statutis, ut aliena qui inuadit, non exeat impunitus: sed cum multiplicatione restituat. De rebus ecclesiae loquebatur, interpretatusque est canonem Apostolorum, qui iubet, ceram, & oleum ecclesiae ablata restituere: & insuper addere quintam partem. Etenim, quia hoc de quinta parte insuper adicienda sumptum erat ex Leuitico, interpretatus est Iulius, nihil aliud per hoc significari in canone Apostolorum, quem ille antiquum statutum vocat, quam restituendum esse, id quod ablatum est, & amplius. Hoc enim significat, cum multiplicatione. Rursus idem Anacletus, canonem Apostolorum 8. citat in epi. 1. loquens enim de diaconis, subdiaconis, & aliis ministris, quos iubet, ut secum habeat Episcopus in solemnioribus diebus, cùm sacrificat, subiungit, Peracta autem consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enim Apostoli statuerunt: & sancta Romana tenet ecclesia. Itaque de ministris ecclesiae loquitur hinc Anacletus, ut Igmarius quoque Rhemensis Archiepiscopus obseruauit, & intellexit, sic enim ait, Sanctus Anacletus Papa, & martyr 8. capitulum eorundem Apostolorum statuisse testatur, ut ministri altaris facta oblatione communicent. Hactenus Igmarius. Canon verò Apostolorum hinc citatus à S. Anacleto sic ait, si quis Episcopus, aut presbyter, aut ex numero mi-

Sententia canonis apostol. 72. citata à Iulio pont.

Leuit. cap. 5.

Can. Apost. 8. citatus ab Anacleto, & explicatus auctore etiã Igmario Rhemensis.

nistantium facta oblatione non communicauerit, causam dicat, ut si probabilis sit, ignoscatur: sin verò non dicat, excommunicetur, ut qui noceat populo: & suspicionem moueat in eum, qui obtulit, Satis etiam cum hac extrema parte canonis conuenit quod idem S. Anacletus subiungit, quod magis adhuc declarat, locutum esse eum hic de ministris ecclesiae, & de canone Apostolorum, Seruite (inquit propheta Dauid) in timore, & exultate ei cum tremore, adorate purè, ne fortè irascatur, & pereatis de via. Ille enim non perit de via, qui rectè graditur: & præcepta custodit maiorum. Doceri ergo omnes oportet, qui Domini sacerdotio funguntur, ut ceteros instruant, & sibi proficiant. Itaque non de laicis, sed ut dixi, de ministris altaris, qui sacrificanti astant, accipiendum est, quod S. Anacletus ait, peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim Canonem Apostolorum, què citauit, interpretatus est. Præterea Alexander cauens Episcopis aduersus eos, qui iniuste eos vexant, & persequuntur, sic ait in epi. 1. Similiter si huiusmodi personis quædam scripturæ quomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint: vel, ut se liberare possent, quocunque ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumentum provenire censemus: nec ullam eis infamiam, vel calumniam, aut à suis sequstrationem bonis vnquam auctore Deo, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio verò in talibus non compulsæ, sed spontanea fieri debet. Cùm hoc pontifex sancire se dicat auctoribus sanctis Apostolis, & eorum successoribus, necesse est in sententiis canonicis, quas nobis S. Apostoli reliquerunt, aliquam indicare, ex qua hæc Alexandri sententia primùm manarit, & ortum duxerit, quæ postea ab aliis Apostolorum successoribus magis explicata, & aucta fuerit. Est igitur canon Apostolorum 74. ex quo varæ regulæ ecclesiasticæ à successoribus Apostolorum, & sanctis pontificibus ductæ sunt, qui iubet, ut Episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, necessariò vocetur ab Episcopis: & si venerit (in-

Quomodo intelligendū sit, peracta consecratione omnes communicent.

Sententia canonis Apostol. 74. citata ab Alexandro.

quit) & confessus fuerit, ipso conuicto pœna decernatur. Cùm ait, si confessus fuerit, ipso conuicto, satis declarat canon, confessionem per metum, fraudem, aut per vim non esse confessionem, si desit ἔλεγχος, id est, probatio conuincens. Qui verò sponte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hîc à se ipso conuincitur. Confessio enim, scilicet conuincens reum, non compulsâ, sed spontanea fieri debet, vt ait S. Alexander, qui huic planè canonem Apostolorum, & secutus, & interpretatus est. Itaque quod additum est in canone, ἐλεγχθέντος αὐτοῦ, id est, ipso conuicto pœna decernatur, satis declarat, ad decernendum vlli ὑπότιμον, id est, pœnam canonicam infamix, aut alterius generis, non debere valere metum, aut fraudē, aut vim, si desit probatio criminis. Dicam ergo rursus, quod paulò antè, cùm hic citer Apostolos auctores pontifex Alexander, & secundum eorum sententiam & auctoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab Episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis, & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget, ad hunc canonem retulisse Alexandrum, quod dixit, censere se sic auctore Deo, & sanctis Apostolis. Addidit autem & successoribus eorum, vt admoneret nos, quæ Apostoli sancti ecclesiæ tradiderunt, successores eorum accepisse, & confirmasse, & quæ per successionem acceperant, eos item ecclesiæ tradidisse. Vnde beatus Clemens in extrema ferè parte libri septem enumeratis Episcopis, quos Sancti Apostoli, dum viuerent, tanquam successores ordinarunt, subiungit in persona Apostolorum, hi sunt, quos paræciis præfecimus: quorum doctrinæ semper memores, seruate nostros sermones, & Dominus sit vobiscum in infinita sæcula. Et beatus Irenæus loquens lib. 3. c. 4. de traditione Apostolorum, & Clementem secutus, habemus (inquit) annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in ecclesiis, & successores eorum vsque ad nos. Rursus idem Alexander citat in epist. 2. canonem Apostolorum 9. cùm ait. est enim statutum olim, vt qui statum conturbat ecclesiæ, ab eius liminibus arceatur, neque cùm fidelibus communi-

Sententia canonis Apost. 9. ab eodem Alexandro citatus.

cet, qui eorum bona auerit. Loquitur Alexander in eos qui ministerium sacerdotis impediunt, quominus legatione sua, qua ad Deum pro populo fungitur, prodesse multis possit: Canon autem Apostolorum excommunicat omnes fideles ingredientiés in ecclesiam, & audientes scripturas, sed postea recedentes, nec assistentes orationi, neque communioni: hos inquam excommunicat tanquam perturbationem ordinis facientes. Hi enim perturbatione ista ordinis suspicionem iniiciunt contra vtilitatem publicæ orationis, quæ ab ecclesia fit: & contra communionem sacram, quæ ibi celebratur: & nocent populo. Hi denique sunt, qui, vt ait Sanctus Alexander, causam dei impediunt. & statum conturbant ecclesiæ. Rursus, in prima epi. citat idem Alexander aliam sententiam Apostolorum canonis trigésimi primi. Quod autem (inquit) ad alios iudices prius non debeant, quàm ad se (sic enim est in vetusto exemplari vaticano) sacerdotes, vel actores id est, Episcopi accusari, ita à tempore Apostolorum & infra, obseruatum, & definitum inuenimus, Si quis erga Episcopum vel actores ecclesiæ quamlibet querelam, vel actionem iustè se habere crediderit, ipse redemptoris sui, cuius actio nostra est institutio, viarum non immemor, sed sectator egregius, &c. non prius primates, aut alios iudices adeat, quàm ipsos, à quibus se læsum existimat, conueniat familiariter, non semel, sed sæpissimè, vt ab eis aut suam iustitiam accipiat: aut iustam excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab aliis communionem priuetur, tanquam Apostolorum, patrumque aliorum contemptor. Eandem sententiam citauit Anaclerus, vt paulò antè notatum est. Illud autem obiter admonendum est, ne quis corruptum esse putet hunc epistolæ locum, & legendum, auctores aut rectores ecclesiæ, cùm potius legendum sit actores ecclesiæ, quia sic olim vocabant, quos nunc dicimus dispensatores ecclesiæ, qui sunt Episcopi, οἰκονομοὶ enim græcè, vt nunc interpretari solemus, dispensatores, sic olim interpretati sunt actores, testis est interpretatio latina antiquissima epistolæ ad Galatas in qua,

Locus epistolæ 2. Alexandri emendatus ex vetusto exemplari Vaticano.

Cur episcopi dicantur actores, & sic legendis esse & non actores, aut rectores.

Gal. 4.
Luc cap. 12.
Can. Apost. 34.
citatus ab Eleutherio.

Can. Apost. 34.
citatus, & explanatus ab Anacleto.

Quomodo distinguantur successores Apost. ab episcopis inter successores Apost.

verbum œconomi Græcum sic translatum est, cum ait: quanto tempore hæres paruulus est, sub tutoribus, & actoribus est. Et in vetustissima interpretatione Irenæi lib. 4. c. 44 in fine. Quis igitur (inquit) erit fidelis actor, bonus & prudens? Græcè est οἰκονόμος. Episcopi ergo dicebantur actores ecclesiæ id est, dispensatores, & sic etiam vocantur in epistola 3. Anacleti. Deinde Eleutherius pontifex, De accusationibus ergo (inquit) clericorum, super quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est, ad sedem Apostolicam deferre, finitiua Episcoporum tantum iudicia huc deferantur, ut huius sanctæ sedis auctoritate finiantur, sicut ab Apostolis eorumque successoribus multorum consensu Episcoporum iam definitum est. Sanè quidem definitum esse hoc 44. Canone Apostolorum, & ad eius canonis sententiam hæc Eleutherij pertinere, testis est epistola Anacleti 3. in qua canonem illum 34. eisdem verbis citat, & interpretatur, sic enim ait, inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, ut Episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret, inde (inquit) statuerunt. vnde? nempe ex eo quod sequitur, nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio: & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, ut reliquis omnibus præesset Apostolis, qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. Hætenus Anacletus. Si igitur hunc canonem tradiderunt Sancti Apostoli, in quo eandem formam, quam ipsi tenebant, iubent tenere successoribus suis, id est, Metropolitanis, & reliquis Episcopis, qui sunt quoque successores licet minores distinxit enim hic Sanctus Anacletus, ut iterum & sæpius dicam, successores Apostolorum, scilicet maiores ab Episcopis, quod, nemo est qui non videat, Sanctus Dionysius Areopagita in Epist. ad Demophilum eodem modo distinxit. Ergo sicut Episcopi cuiusque gentis debent agnoscere primum gentis suæ, siue provincie Episcopum, sic secundum formam Apostolorum ipsi primi singularum gentium successores Apostolorum de-

bent agnoscere vnum primum successorè beati Petri, sicut Apostoli agnoscebant vnum primum Petrum, nisi enim ita fieri deberet, non iam secundum formam, quam ipsi sancti Apostoli inter se tenebant à Christo institutam, hunc canonem tradidissent. Iubet ergo canon Apostolorum, ut singularum gentium Episcopi agnoscant suum primum secundum formam, quam Apostoli inter se tenebant. Iubet item simul in eodem canone, ut sine illius primi sententia nihil maiorum causarum Episcopi conficiant, sic enim sancti patres interpretati sunt verbum περιτλον, quod est in hoc canone, ut si dicamus exuperans. ex genere autem causarum maiorum, ac difficiliorum, siue exuperantium sunt iudicia & causæ, ac damnationes Episcoporum, qui sunt columnæ ecclesiæ. Quod si causas Episcoporum Episcopi Comprovinciales sine suo primo cognoscere non possunt, ergo nec ipsi primi successores Apostolorum poterunt easdem causas maiores definire sine suo inter primo, id est, sine eo, qui eis præest, qui est beati Petri successor, si quidem hanc formam S. Apostoli tenebant, ut omnia maiora ad Petrum, tanquam ad caput referrent, cui data est, Deo auctore, prima potestas ligandi atque solvendi, & per eum ad alios Episcopos translata. Et paulò post idem Anacletus magis adhuc, quod dicimus, declarans, si quæ verò (inquit) causæ difficiliore ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem, quasi ad caput referte, ut Apostolico terminentur iudicio, quia sic Dominum velle, & ita constitutum esse, ante dictis testimoniis declaratur. Ante dicta autem testimonia sunt, vnum quidem illud, quod Petro dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, &c. cui à Domino concessum est, ut reliquis omnibus præesset Apostolis. Alterum verò testimonium ante dictum est canon, quem Apostoli statuerunt secundum formam, quam ipsi inter se habebant, ut singularum gentium Episcopi suum primum scirent. Ergo S. Anacleto interprete ex sententia canonis Apostolorum 34. elicitur, definitionem causarum Episcoporum ad pontificem Romanum referendam esse. Hanc S. Anacleti

Quomodo ex eodem canone Apost. 34. eliciatur, causas maiores ad Romanum pontificem referendas esse Anacleto interprete.

Quomodo ex canone Apostol. 34. eliciatur in interprete S. Anacleto definitionem maiorum causarum ad Pontificem Romanum referendam esse.

interpretationem secutus est Iulius pontifex in epis. ad Orietales. Sic enim ait de ecclesia Romana. Ipsa namque omnibus maior, & prolata est ecclesia, quæ nõ solummodo canonum, & sanctorum patrum decretis, sed Domini saluatoris nostri vocem singularem obtinuit principatum, tu es (inquit) Petrus, & super hæc petram ædificabo ecclesiam meam, & reliqua. Porro dudum à sanctis Apostolis, successoribusque eorū in præfatis antiquis decretū fuerat statutis, quæ hactenus sancta & vniuersalis Apostolica tenet ecclesia, nõ oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari: neque Episcopum damnari quoniã sanctam Romanam ecclesiam primatem omniū ecclesiarum esse voluerunt. Et paulò post de his antiquis decretis, quoniam & prius (inquit) à tẽpore scilicet Apostolorū hæc huic sanctæ sedi concessa sunt, quæ sunt postea in Synodo Nicena roborata. Et rursus paulò post, quoniam necesse est (inquit) hæc in posterum sollicitius prospici, & diligẽtius præcaueri, quatenus ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus statuta, nulla desidia negligantur. Ac tandem canonem ipsum apostolorū citat Iulius, ex cuius sententia secundum interpretationem Anacleti, quam diximus, & quam sequitur Iulius, hæc eliciuntur. Subiungit enim, Quoniã & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædã discretio potestatis. Et cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præmineret. Et subiungit, de qua forma Episcoporum quædam orta est distinctio: & magna ordinatione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis prouinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Hic est canon Apostolorum 34. qui iubet, vt singulorum gentium Episcopi suum primum sciant. Et rursus quidam in maioribus vrbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliolem, per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret. Hactenus Iulius. Quod si de forma Apostolorū est orta hæc distinctio hoc canone 34. Deo auctore, sancita, & forma Apostolorum ea erat à Domino instituta, vt omnibus Apostolis Petrus præesset, ergo & successoribus Apo-

Can. Apost. 34.
à Iulio citatus
& explanatus.

lorum debet successor beati Petri principis Apostolorū præesse. Quare debent successores Apostolorum omnes maiores causas ad eum tanquam ad caput referre. Et subiungit idem Iulius repetens sententiam canonis de forma distinctionis Episcoporum secundum formam Apostolorum. Qui ergo scit, se quibusdam præpositū, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat. En instituta Apostolorum, & Apostolicorū virorum, canonesque habetis. His fruimini: his circundamini: his armamini: vt his freti, circundati, delectati, armati contra inimicorū iacula persistere valeatis. hæc Iulius. In hoc ergo canone, qui iudicia Episcoporum definitiua, & omnes causas maiores ad successorem beati Petri referri iubet, ius appellationum ad eum, à Domino institutū, & à S. Apostolis susceptum, & ecclesiæ traditum continetur. Hæc sunt priuilegia de causis maioribus ad sedem Romanam referendis, quæ S. Zepherinus in epist. 1. dixit inserta esse in constitutis Apostolorum. Interpretans enim, quæ constituta diceret, subiungit statim, 70. enim sententias Apostoli præfixerunt. Ex his ergo sententiis est 34. canon Apostolorum, in quo insertum est hoc priuilegium, vt satis superque iam explicarum est. Ad eandem sententiam canonis huius respexerunt reliqui pontifices, qui de huiusmodi priuilegio ecclesiæ Romanæ loquentes Apostolorum constituta, & canones citant, vt Sixtus primus episcopus. 2. Marcellus episcopus. 1. Eleutherius episcopus. 1. Eusebius episcopus. 1. Sixtus 2. episcopus. 1.

Quomodo ex canonibus Apostolorum manarint postea accessiones legum ecclesiasticarum, veluti supplementa canonū Apostolicorum, & exempla huius rei tum in epistolis pontificum Apostolicorum, tum in Concilio Niceno. Item testimonia alia plura de canonibus Apostolorum in epistolis pontificum citatis Innocentii primi, Leonis magni, Aniceti, Calixti, Lucii, Eutychiani, Damasti, Nicolai primi Leonis 4. Ioannis 8. Cælestini, Antheri. Cap. 23.

Illud autem hinc obseruandum est, traditiones canonicas S. Apostolorum breuissimo sermone comprehendere, & traditas successoribus eorum postea per eas, quæ græci vocant legum προσθηκας καὶ ἐπιδιορθώσεις, id est, per supplementa, & correctiones, explicasse, & suppleuisse. Vt quod Apostoli tradiderunt in can. 74. de Episcopo à fide dignis accusato, successores Apostolorum & sancti pontifices postea explicarunt, vt ab ipsis Apostolis instructi sunt, quoniam sint digni fide iudicandi, vt sint ad accusationem admittendi. de quibus iidem pontifices affirmant, sic traditum esse à S. Apostolis. Vnde S. Marcellus in Epist. 2. quod laici (inquit) aut suspecti Episcopos non debeant accusare, nec accusatoribus de inimici domo prodeuntibus credendum sit, & à beato Clemete, ipsis eum instruuntibus Apostolis, legimus definitum. Item Fabianus in Epist. 2. ipsi enim inquit, Apostoli & successores eorum statuerunt, eos ad accusationem non recipi, qui sunt suspecti, vel qui heri, & nudius tertius, vel dudum fuerunt inimici. Præterea Eusebius Pont. epist. 1. scitote (inquit) à tempore Apostolorum in hac sancta vrbe seruatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum consuetudinum leges non asciscunt, à clericorum accusatione submotas. Et in eadem rursus epist. neque sceleribus irretiti, vel sæculo militantes, episcopos infamare, vel lacerare. Nam si hoc Apostoli, aut successores eorum permitterent, perpauci remansissent qui Domino in sacerdotali ordine militassent. Imò comprehensa esse hæc in illo canone de accusatione episcopi, cum ait, à fide dignis, comprehensa dico hæc, quæ pontifices tradita esse de testibus à S. Apostolis affirmant, perspicui potest ex 2. lib. Clementis de constitutionibus Apost. c. 49. In quo traditum est, quales esse debeant testes. Item quod simili breuitate per sermonem iidem Apostoli tradiderunt in 4. canone, successoribus eorum per accusationes, corrigentes ea, quæ deesse videbantur, suppleuerunt. Vnde Iulius pontifex in epistola ad Orientales, Porro (inquit) dudum à S. Apostolis successoribusque eorum in præfatis antiquis decretis fuerat statutis, quæ hæcenus sancta, & vniuersa-

Quomodo successores Apost. canones eorum supplementis auerunt.

lis catholica tenet ecclesia, non oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari: nec episcopum damnari. Et paulò supra de eisdem institutis Apostolorum loquens, Licet dudum (inquit) instituta sanctorum multa patrum essent cõscripta posuerunt leges patres sancti, qui Synodum in Nicæa congregauerunt, quas sacros canones appellamus, quibus multa pernecessaria ad statum ecclesiæ sanctæ Dei, & supplementum columnarum eius, id est Episcoporum, sunt decreta: & nocumenta eorum prohibita. hæc Iulius. Huiusmodi supplementa erant, de quibus Paulus ad Titum scribens, reliqui te (inquit) Cretæ, vt ea, quæ desunt, corrigas: Græce est ἐπιδιορθώσεις, quasi diceret, vt ea, quæ prætermissa sunt, corrigendo suppleas: accessionem enim significat hic illa præpositio ἐπι. Hæc idcirco diligentius noto, & sæpius repero, quo magis admoneamus, non omnes regulas, quæ ad corrigendum statum rei ecclesiasticæ, & ecclesiasticæ conuersationis à S. Apostolis traditæ sunt, perfectas vno tempore exire potuisse: manasse verò ex illis Apostolorum regulis ὡς περιληπικωτάταις, id est, vt pote breui comprehensione complexis, manasse, inquam, velut ex capitibus, & originibus per multa postea decreta, & canones successorum tanquam προσθηκας vt dixi, & ἐπιδιορθώσεις dicamus nos vno verbo supplementa, vt nunc loquuntur, ad corrigendum, quæ deesse videbantur, non posse enim fieri, quin aliqua legislatores relinquunt. Plato etiam ratione naturali docente, intellexit, qui in principio libri 8. de legibus, cum legem de sacrificiis, & diebus festis componit, sacerdotibus, & legum custodibus committit, τάξαι ἢ παραλιπεῖν ἀνάγκη τῶ νομοθετη, vt disponant, inquam, quæ in his, necessario legislator prætermiserit. Sic igitur, quæ in ecclesiasticis legibus prætermittere, necessitas coegit, Synodis Episcoporum, ac pontificibus addenda reliquerunt. Cerni etiam potest exemplum huiusmodi supplementi in canone Niceni conc. 23. ex numero illorum, quos Iulius pont. in rescripto contra Orientales recitat, si quis (inquit) Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertineat paroeciam, sine consilio & volun-

Quomodo Paulus, in epist. ad Tit. de accessionibus regularium ecclesiasticarum meminerit.

Quod plurima decreta ex canonibus apost. manarint, & exemplum huius rei.

tate omnium comprouincialium Episcoporum aliquid agere tetrauerit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum. Citata est hic posterior pars sententiæ canonis 34. Prior enim est de Episcopis comprouincialibus, ne quid, nisi quod ad proprias parœcias pertineat, sine consilio Metropolitanæ agant, quæ in extrema parte huius Niceni canonis 32. citatur. Posterior verò est de ipso Metropolitano, ne quid item & ipse agat sine sententia omnium comprouincialium. Synodus verò Nicena adiecit supplementum poenæ, si secus fecerit: & adiunxit admonitionem de modestia ab eo seruanda in consultando cum comprouincialibus. Neque verò dissimulauit Synodus Nicæna, esse iam hoc à sanctis Apostolis constitutum de Metropolitano, & de Episcopis comprouincialibus. Postquam enim dixit, recitans in extremo priorē partem canonis 34. similiter & ipsi comprouinciales Episcopi cum eius consilio, nisi quantum ad proprias parœcias pertinet, agant, subiungit, iuxta sanctorum cōstituta patrum. Et addit statim extremam partem eiusdem 34. Canonis Apostolorum, vt vno ore, vno animo concorditer sancta glorificetur trinitas in sæcula. Hoc quoque locupletissimum testimonium est veritatis canonum Apostolorum, quod Synodus Nicæna dedit, Iulio pontifice auctore, & teste. Pergamus deinceps ad reliqua testimonia veterum pontificum de canonibus Apostolorum. De testimonio beati Innocentij & quidem multiplici, superius diximus, ne eadem nunc repetamus. Sequitur Leo magnus, qui in epis. 1. ad vniuersos Episcopos per Campaniam & Picenum canones Apostolorum citat 17. & 18. de iis, qui ordinari nō possunt, Qualis verò (inquit) vnicuique natalium honestas, & morum esse debeat, qui sacri altaris ministerio est sociandus, & Apostolo nos docente, & diuina præceptione didicimus, & Canonum regulis, à quibus plerisque fratrum declinasse, & penitus deuiasse, reperimus. Nam constat ad sacerdotium peruenisse viduarum maritos: quosdam etiam quibus fuerunt numerosa coniugia cōtra illam Apostoli vocem, vnius vxoris virum, & contra illud antiquæ legis præceptū, quo

*Canones apost.
17. & 18. à
Leone magno
citati.*

dicitur, & cauetur, sacerdos virginem vxorem accipiat, 1. *Timoth. 3.* non viduam non repudiatam. Et paulò post, quia legē *Leuit. cap. 21.* Leuitici de non ducenda vidua, neque repudiata ignorare quis poterat, subiungit, & ne qua excusatio de ignoratione nascatur, quamquam ignorare nunquam licuerit sacerdotem, quod canonum fuerit regulis definitum. Idem adhuc clariùs in Epi. 87. ad Episcopos Africanos cap. 1. eosdem canones Apostolorum rursus citat: eos enim (inquit) qui vel secūdas nuptias inierūt, vel viduarum se coniugio sociarunt, nec Apostolica, neque legalis auctoritas sacerdotiū obtinere permittit: quod in prima epi. dixerat, regulis canonum prohiberi. dixit hic, Apostolica auctoritate, id est, Apostolicis regulis canonū, siue regulis canonum Apostolorū non permitti. Rursus idem in epi. 92. c. 2. citat canonē Apostolorum 25 vt Episcopus, aut presbyter, vel diaconus in fornicatione, aut periurio deprehensus, deponatur: sed non excommunicetur. Sic enim Leo pont. ait, alienum est à consuetudine ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore, aut in diaconij gradu fuerint cōsecrati, ij pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant poenitendi, id est, vt excommunicentur. Hoc enim significare, remedium poenitēdi accipere per manus impositionem, supra docuimus auctoritate Synodi Africanæ, & Igmari archiepiscopi Rhemensis testimonio, qui sic interpretatus est. Subiungit deinde Leo, quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit: traditionē Apostolicā, quæ in hoc canone Apostolorum continetur, significat. Rursus idem Leo in epistola 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum citat canonem 34. de quo tam multa à nobis antea dicta sunt, sic enim ait c. 2. Igitur, secundum sanctorum patrum canones spiritu Dei cōditos, & totius mundi reuerentia cōsecratos, Metropolitanos singularum prouinciarū Episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura præ tenditur, ius traditæ sibi antiquit⁹ dignitatis intemeratū habere decernim⁹. Ita vt à regulis præstitutis nulla aut negligētia, aut presumptione discedant. Hactenus Leo. Ius ergo diuinitatis eorum, antiquitus secundum Canonem antiquū

*Can. apost. 25.
& 34. ab eodē
Leone citati.*

Apostolorum tradita, erat, ut Episcopi comprovinciales suos Metropolitanos agnoscerent primos: & nihil, præterquam quod ad proprias paroccias pertineret, sine eorum consilio, & voluntate agerent. In quo iure ipsi quoque Metropolitanæ cum omni modestia erga Episcopos se gerere debebāt, ut in canone Synodi Nicenæ admonebantur, quem Iulius pont. ut iam dixi, in rescripto ad Orientales recitat. cap. 22. Eundem canonem 34. citat Anicetus pont. in epist. ad Episcopos Galliarum. recitans enim verba canonis, iuxta instituta, inquit, Apostolorum. Ac rursus Calixtus pont. eundem canonem in epist. 2. recitat citatis Apostolis eius auctoribus. Item Lucius eundem canonem renouās, & Apostolos auctores eius citans, Constituimus (inquit) sicut à sanctis Apostolis eorumque successoribus decretum reperimus, si quis Metropolitanus, nisi quod solūmodo ad suam parocciam pertinet, & quæ sequuntur. Redeo ad Leonem qui in eadem epist. c. 7. canonem Apostolorum 37. citat, de conciliis, inquit, Episcopalibus non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinarunt, ut scilicet bini conuentus per annos singulos habeantur: in quibus de omnibus querelis, quæ inter diuersos ecclesiæ ordines nasci adsolent, iudicetur. Cùm dicit, sanctos patres ordinasse, ut bis singulis annis Synodus haberetur, necesse est S. Apostolos intelligere, Synodus enim Nicena non hoc ipsa primùm ordinauit, sed iam olim antiquo canone, id est, Apostolico salutariter ordinatum, roborauit. Quod quidem nō obscure eadem Synodus significauit. Iubet enim, ut ante obseruauimus, canone 5. de excommunicatis tum clericis, tum laicis ab aliquo Episcopo cuiuscunque provincie, ut vigeat sententia illius canonis, qui iubet, ut excommunicati ab vno Episcopo, ne ab alio recipiantur, qui est canon Apostolorum 32. quem hinc Synodus Nicena citauit. Deinde subiungit eadem Synodus, ut autē hoc, ut decet, examinetur, visum est rectè habere, ut singulis annis bis Synodus habeatur. Non dixit, decernimus, siue statuimus, sed visum est, rectè habere, in quo satis significauit, non esse hoc nouum statutū, sed antiquum. Sic etiam Synodus Antiochena, quia nihil nouum

*Canon Apost. 34.
citatus ab Aniceto,
Calixto,
& Anacleto.*

*Canon. apost. 37
citatus à Leone
primo, & Synodo
Nicena, &
S. Anacleto.*

nouum statuebat, sed quæ iam olim canonibus Apostolorum rectè constituta erant, renouabat, dixit in proœmio, Quæ enim visa sunt rectè habere, hæc cum maiore consideratione, & iudicio vobis omnibus in vnum cōgregatis, ad vestram cognitionem retulimus. Sed quod non nouum decretum esset hoc Synodi Nicenæ de Synodis bis quoque anno habendis, ne quis iam dubitet, testatur S. Anacletus in epist. 1. sic enim ait, & si illic decerni nō potuerint, aut iustè terminari, vbi fuerit summorum, (Episcopos dicit) congregata congregatio, quæ per singulos annos bis fieri solet, & debet, iustè & Deo placite corā Patriarcha, aut Primare iudicentur. non dixit solum, fieri debet, ne existimaretur, nouum tunc decretum à se fieri de hoc, sed dixit fieri solet, & debet, confirmans veterem canonem, siue consuetudinem ecclesiasticam veteri canone Apostolorum institutam. Ut iam non liceat, vllō modo dubitare, quin Leo pont. cum hoc sanctos patres ordinasse dixit, sanctos Apostolos intelligi voluerit, qui sunt patres nostri, imò patres patrum iuxta prophetiā Dauid, cum ait, pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Itē sanctus Eurychianus in epist. 1. ad omnes Episcopos Beticæ canonem 3. Apostolorum citat, sic enim ait, idcirco fratres ista prætulimus, ut hæc species, quas nō licet offerri super altare iuxta constitutionem Apostolorum, eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & à sacerdotibus benedicantur: & per simplicem benedictionem benedicta, demum à populis sumantur: fabæ tantum, & vuz, & cætera quæ Apostoli constituerunt, super altare offerantur. Præterea Damasus in epist. 3. canones Apostolorum 74. & 75. citat, sic enim ait, Accusatores autem Episcoporum, & testes absque vlla infamia, aut suspitione, vel manifesta macula, & veræ fidei pleniter instructi esse debent, & tales quales ad sacerdotium eligere iubet diuina auctoritas. Deinde subiungit, Quoniam sacerdotes, ut antiqua tradit auctoritas, criminari nō possunt, nec in eos restificari, qui ad eundem non debent, neque possunt prouehi honorem. Auctoritatē antiquam dixit sententiæ Apostolicæ, quæ istis duobus canonibus, quos dixi, continetur de

*Canon. Apost. 30.
citatus ab Eurychiano.*

*Canon. Apost. 74.
& 75 à Damaso citati.*

Episcopo accusato à fide dignis, ex quo fiat, ut qui non sunt fide digni, ut sunt suspecti, & turpis vitæ homines, non possint esse accusatores: & de hæretico non admittendo ad dicendum testimonium contra Episcopum. notavi enim supra, quemadmodum Anacletus verbum hæretici, quod est in canone Apostolorum, interpretatus esse videretur, cum horum quoque canonum sententiam citaret. Adhæc, Nicolaus primus in epist. ad Archiepiscopos & Episcopos in regno Ludouici, canonem Apostolorum 28. citat, præter illa, inquit, quæ specialiter Gutharius Episcopus commisit diuinum tangendo ministerium, pro quo à sacris regulis etiam locum habere satisfactionis penitus interdicitur. Hæc Nicolaus, quo in loco, ut hoc obiter obseruetur, interpretatus nobis est, quia significet, quod est in canone Apostolorum citato, omnino abscindi ab ecclesia, sic enim ait cano, Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus depositus iustè propter manifesta crimina, ausus fuerit tangere ministerium sibi aliquando commissum, omnino abscindatur ab ecclesia: id est, ita abscindatur, ut nõ relinquatur ei locus satisfactionis, ut restitui possit. Hunc ipsum canonem citat quoque Greg. 9. in 5. dec. titulo de clerico excommunicato c. 1. Rursum idem Nicolaus scribens ad clerum Constantinopolitanum, iubet, ut attendant paternos canones præcipue Apostolorum: & in responsis ad consulta Bulgarorum c. 9. canonem Apostolorum 9. citat, cum ait, & de iis, qui in ecclesiam quidẽ intrant, neque tamẽ facta oblatione cõmunicant, sacri canones sufficienter enuntiant. Sic autem ait canon Apostolorum, qui postea in Antiochena Synodo can. 2. repetitus, & renouatus est, omnes fideles, qui intrant in ecclesiam, & audiunt, scripturas, sed non expectant, ut orent, & communicent, excommunicentur, ut ecclesiæ ordinem perturbantes. Illud etiam est hic obseruandum, quod idem pont. Nicol. in capite isto 9. ex suis ad consulta Bulgarorum responsis, de canone Apostolorum ultimo sumpsit. Est enim in eo canone, non oportere vulgare omnibus cõstitutiones Apostolorum libris 8. scriptas propter mystica, quæ in eis sunt, sunt autẽ extrema pars libri octaui

Can. Apost. 28. citatus à Nicolao primo.

Quid sit omnino abscindi ab ecclesia in canone Apost. interpretate Nicolao 1.

Canon Apost. 9. citatus ab eodem Nicolao 1.

sacri canones Apostolorum, de quibus Nicolaus postquam dixit, De iis, qui intrant in ecclesiam & facta oblatione non communicant, sacri canones sufficienter enunciant, subiungit, qui antistiti vestro sunt tribuendi: & ab eo sacerdotibus, qui clauces tenent scientiæ, duntaxat aperiendi: & vobis nihilominus, in quibus opus est, minime prohibetur, insinuandi. Hactenus Nicolaus. Eodem consilio & ratione scripsit, c. 13. ad eosdem Bulgaros qui petierant à pontifice, ut mitteret eis leges sæculares, libenti (inquit) animo mitteremus, si quem penes vos esse comperissemus, qui has vobis interpretari potuisset. Si quos autem de mundana lege libros missis nostris dedimus, cum reuerfi fuerint: nolimus, ibi relinqui, ne forte quilibet eos vobis peruerse interpreteretur: aut facilitate qualibet violet. Tribuit præterea testimonium canonibus Apostolorum Leo 4. ante annos septingentos apud Gratianum dist. 19. c. de libellis. Sic enim ait, de libellis & commentariis aliorum non conuenit aliquos iudicare: & sanctorum conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, quæ habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in omnibus ecclesiasticis iudiciis vtimur, id est, Apostolorum, Nicenorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensi, Sardicensium Africanorum, Carthaginensium. Et paulò post, isti, (inquit) omnino sunt, per quos Episcopi iudicant: & per quos Episcopi simul & clerici iudicantur. Quod si in omnibus ecclesiasticis iudiciis canonibus Apostolorum, & canonibus Synodorum Episcopi vtuntur, quæramus à Magdeburgensibus, cur magis canones Apostolorum negent, quam Synodorum? aut vnde sciunt esse canones Synodorum, qui earum esse feruntur? nonne ex testimoniis eorum, qui eos citant nomine Synodorum? Cur igitur canones Apostolorum negant? quos illæ ipsæ Synodi, quarum canones confitentur, ut à nobis in hoc libro copiose ostensum est, citant? Deinde, si canonibus Apostolorum Episcopi in omnibus iudiciis ecclesiasticis vtuntur, ut Leo 4. testatur, & res ipsa loquitur, quid stultius esse potest, quàm eos canones negare, quibus in omnibus iudiciis, & tribunalibus

Testimonium Leonis 4. de canonibus Apost.

Qua ratione negant Magd. canones Apost. eadem negare possunt canones Synodorum.

Testimonium
Ioannis 8 de
canonibus Apof.

Can. Apof. 14.
confirmatus à
Cœlestino au-
ctore Nicepho-
ro.

Can. Apof. 14.
confirmatus &
citatus ab An-
thero pont.

ecclesiarum testimonium tribuitur? Item Ioannes 8. in epistola ad Basilium Imperatorem excusans Photij Patriarchæ Const. restitutionem in Episcopatum, canones Apostolorum citat, cum ait, Nos tamen hoc malū curamus non quidem nostra auctoritate, tamen si potestatem habeamus faciendi hoc, sed auctoritate Apostolicarum cōstitutionum, & de sententia patrum, qui sic agendum esse demonstrant. Postremò Nicephorus libro 14. cap. 39. canonem Apostolorum 14. diuinū vocat, cuius sensum eos dicit non intellexisse: qui existimabant non licere, cum necessitas, & utilitas ecclesie postularent, Episcopos transferri. Enumeratis itaque multis Episcoporum legitimis translationibus, dicit confirmatum fuisse hunc canonem à Cœlestino pontifice Romano, qui tribus epistolis, ad Cyrillum Alexandrinum, Ioannem Antiochenum, & Rufum Thesalonicensem, missis, docuit, legitimam translationem non obesse canonibus. Citat etiam idem Nicephorus in eodem loco Antheri vigesimi post beatum Petrum pontificis ante mille trecentos annos epistolam in qua eos pontifex reprehendit, qui dicebant, nō licere Episcopum de ciuitate in ciuitatem migrare. Scribit autē Antherus in hac epistola, cuius verba Nicephorus recitat, & quæ nunc extat, quando & quomodo trāsferri episcopos liceat, sententia & verbis canonis 14. vsus, velut interpret eiusdem canonis & confirmator. Non enim, inquit, transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadā, aut necessitate, aliorum hortatu, & consilio potiorū transfertur. Hæc eadem quatuor eisdem verbis complexus est canon sanciens, ne quis relicta sua ecclesia ad aliam insiliat, quod pontifex interpretatus est, suo libitu, & ambitu transire, nisi (inquit) causa aliqua sit, quæ necessitatem afferat propter utilitatem, idque aliorum hortatu, & iudicio multorum Episcoporum. Itaque *βίαν κέρδος, παράκλησιν, κρίσιν πολλῶν ἐπισκόπων* dixit canon, pro quibus Antherus pontifex, vt bonus interpret, dixit necessitatem, utilitatem, hortatum, & consilium potiorum, id est, Episcoporum.

De canonibus Apostolorum, quos Magdeburgenses, se reperisse gloriantur, cuiusmodi sint, & de exemplis similium canonum: & quid ipsi Magdeburgenses addiderint in summis canonum siue rubricis, quas vocant, à se appositis secundum suam disciplinam, vt de lingua vulgari, & nō ignota vtenda ad populum: & consuetudo huius erroris ex ipso Paulo ducta: item de abrogatis sacrificiis, seu de Missa quomodo conuincantur Magd. addidisse hoc, & de administratione cœnæ dominica, quid etiam ibi addiderint, & quomodo addidisse conuincantur. Cap 24.

Atis ergo Hactenus ad omnia, quæ Magd. in canones Apostolorum obicienda esse putauerunt, responsum sit. Satis item de veterum Synodorum, & aliorum auctorum, præter pontifices, testimoniis canonū. Satis postremo de ipsorum veterum pontificum attestazione. Superest, ne quid prætereamus, vt aliquid etiā de iis canonibus Apostolorū dicamus, quos Magd. in, nescio quo, vetusto codice se reperisse gloriantur, quos illi magnopere celebrant: ac eo etiā magis, quod, illis repertis, facilius iā putabant se persuasuros, canones Apostolorum, quos nos defendimus, aduentitios esse: illos verò, quos ipsi repererunt, priscos & natiuos. Qui nō aduerterunt, esse illos quidē non leges ecclesiasticas sine scripto per sermonē latas, vt sunt hi nostri, quos ipsi negāt, sed potius sententias ex scriptura sancta sumptas, quas qui sumpsit, si forrē canones appellauit, B. Basilii imitatus est, qui sententias quoq; varias ex nouo testamēto excerpfit, ad sanitatē fidei, vt ipse ait, & ad vitam euangelicā pertinentēs, quas *ὄργας*, id est, regulas vitæ Christianæ vocauit. imitatus quoque est beatū Cyprianū, qui idē fecit in tribus ad Quirinum libris, qui à Cypriano petiti, vt ad instituendū, quædam, vt idem Cyprianus in proœmio 3. libri ait, de scripturis sanctis capitula ad disciplinā religionis nostræ pertinētia excerpseret. Cui respondens Cyprianus, Quantū potuit (inquit) mediocritas nostra cōplecti, collecta sunt à me quædā præcepta Dominica, & magisteria diuina, quæ esse facilia,

Quod canones
Apost. quos
Magd. se repe-
risse gloriātur,
non sint cano-
nes ecclesiastici
sine scripto tra-
diti, sed potius
sententiæ ex
scriptura ex-
cerptæ.

& vtilia legentibus possunt, dum in Breuiarium pauca digesta, & velociter leguntur, & frequenter iterantur. Idem, eodemque consilio fecisse videtur, qui canones istos (vt isti vocant) ex scriptura noui testamenti, præsertim ex epistolis Pauli, excerpfit, qui, cum nullam formam, neque speciem legum habeant, non enim iubendo, aut vetando quod volunt, sanciant, quod proprium est legis, nunquam dicuntur ecclesiastici canones, qui nihil aliud sunt, quam ecclesiasticæ leges. Tamen illud non est dissimulandum, addidisse aliquid Magd. non quidem capitulis & sententiis ipsis Scripturæ sanctæ, sed summis capitulis & indicibus, quos titulos, siue rubricas vulgò vocant. Vt illud, quod in principio his verbis scripserunt, De rebus ad gubernationem ecclesiæ pertinentibus apostoli certos quosdam canones tradiderunt, quos ordine subiiciemus. Atqui non sic inscriptos canones istos reppererunt, scilicet. De gubernatione ecclesiæ, sed ipsi potius hoc addiderunt. Si forte commentitia ista inscriptione canones ecclesiasticos apostolorum frustrari possent. Deinde subiiciunt canones in hunc modum, Canon primus. De gradibus. Christus dedit alios quidem apostolos: alios verò prophetas: alios autem euangelistas: alios autem pastores, & doctores ad instaurationem Sanctorum in opus administrationis in ædificationem corporis Christi, donec perueniamus omnes ad unitatem fidei. Secundus canon De variis generibus donorum, Huic per spiritum datur sermo sapientie: alij verò sermo scientie, secundum eundem spiritum: alij verò fides per eundem spiritum: alij prophetia: alij verò discretio spirituum: alij verò genera linguarum, sed hæc omnia efficit vnus ille & idem spiritus, diuidens peculiariter unicuique, sicut vult. Canon. De usu donorum, Vt quisque accepit donum, ita alius in alium illud administrantes, vt boni administratores variae gratiae Dei. Si quis loquitur, loquatur vt eloquia Dei: si quis ministrat, ministret tanquam qui ministrat ex virtute, quam suppeditat: vt in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum. Legat reliquos qui volet, qui sunt totidem sententiae ex scriptura noui testamenti sumptæ: & conferant cum ecclesiasticis canonibus S. Apostolorum, quos sine scripto περί ἀνταξίας ἐκκλησιαστικῆς, id est, de

Quomodo canones, quos Magd. reppererunt, falso de gubernatione ecclesiæ inscripserunt, & quo consilio. Ephes. 4.

1. Cor. 12.

1. Petr. c. 4.

Canones apostol. in antiquis codicibus inscripti περί ἀνταξίας ἐκκλησιαστικῆς.

bono ordine ecclesiæ nobis tradiderunt, vt facile intelligat conferendo, vtri ad gubernationem ecclesiæ pertineant, illi, ne, an nostri? Illud etiam non est tacendum, ne incauti decipiantur, tum vt, qui disciplinam Luteranorum sequuntur, fraudes istorum cognoscant, si quando tandem respiscere, & ab eis discedere velint. Illud dico, quod in canone de loquentibus lingua, & de prophetantibus, loco inscriptionis, & summæ, siue indicis, de suo, secundum disciplinam suam addiderunt: sic enim inscripserunt canonem, De eo, quod in ecclesiæ ad populum vtendum sit lingua vulgari, & non ignota. Deinde sequitur canon, Qui loquitur lingua, se ipsam ædificat: & qui prophetat, congregationem ædificat. Quis non videt absurdam, & cum Pauli sententia pugnantem summam canonis tanquam interpretationem? Si enim præcipit Apostolus, vt isti fingunt, vt in ecclesia ad populum lingua vulgari, & non ignota vtendum sit, frustra ergo erit in ecclesia interpretes. Quid igitur præcipit idem Apostolus, vt sine lingua quis loquitur, secundum duos, aut vt multum, tres & per partes vnus interpreteretur? Quid, inquam, opus est interpretatione, si in ecclesia lingua vulgari, & non ignota vtendum est? Ergo secundum correctionem Magdeburgensium non debuit dicere Apostolus, Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare, sed sic potius, Volo autem omnes vos in ecclesia vt lingua omnibus nota, vt non sit opus prophetare, id est, interpretari. Denique, secundum istos Dei & apostolorum eius correctores non debuit Deus ponere in ecclesia genera linguarum, & interpretationes sermonum, si non est vtendum in ecclesia lingua ignota. Quorsum ergo ait Apostolus, loquens de iis, quæ fiunt in ecclesia. Numquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur? Et S. Epiphanius describens characterem ecclesiæ sui temporis secundum apostolicam traditionem, in ea esse ait, ἑρμηνευτὰς γλώσσης εἰς γλώσσω ἢ ἐν ἀναγνώσει ἢ ἐν προσομιλίαις, id est, interpretes linguæ in linguam in lectionibus, vel in sermonibus ad populum. An melior est character ecclesiæ, vel potius synagogæ Luteranæ, quam illi? apostolicæ? Perierat hoc olim dux Boemorum

Quomodo Magd. canonem de deo no linguarum falso titulo inscripserunt.

Absurditas, & repugnantia Magd. cum Apostolo De vulgari & non ignota lingua vtenda in ecclesiæ.

Quid Gregor. 7. responderit olim duci Boemorum & Boemis, cum petierunt, ut liceret eis uti in ecclesia lingua Sclauonica.

nomine totius gentis Boemicæ à Gregorio 7. pontifice Romano ante annos quingētos & amplius, quod nostra ætate Lutherus in Germania instituit, & docuit: & quod nunc Magd. canoni apostolorum falsa sua, & repugnante inscriptione attribuunt, sed videamus, quid pontifex responderit lib. 7. regesti sui in epist. ad ducē Boemorum, Quia verò (inquit) nobilitas tua postulat, ut secundum Sclauonicam linguam apud vos diuinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam posse fauere. Ex hoc nempe sæpe voluentibus liquet, nō immeritō sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidū cunctis pateret, fortē vilesceret: & pateret despectui: aut prauē intellecta à mediocribus, in errorem induceret & quæ sequuntur, ne omnia recitem. At magistri Luteranorū non ita sentiunt: imò, quasi Deo sapientiores & liberaliores, cunctis sacras scripturas patere volūt: & per se ipsas proprio spiritu intelligi. Ex quo fit, ut apud Luteranos, omnes officii prædicationis vsurpēt: eueniatq; illis quod Innocentius 3. ante annos ccc. & amplius ad Abbatē Cisterciensem, & collegas eius, in eos scripsit, quia canonicos sanctarū scripturarū libros gallicè translatos legebant. Cū olim (inquit) venerabilis frater noster Metensis Episcopus per suas nobis litteras intimasset, quod tā in diocesi, quā in vrbe Merensi laicorum, & mulierum non modica multitudo Gallicæ cuidam trāslationi diuinorum librorū intendens, secretis conuenticulis etiā inter se inuicem eruētare præsumerent aliorū aspernātes consortiū, & in faciem redarguentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatē fastidiunt, in suæ translationis peritia confidentes. Et paulò post de eisdem, Officium (inquit) prædicationis vsurpant: simplicitatē sacerdotum despiciunt & eorum consortium, qui diētā translationē non recipiunt, aspernātur. Hæ sunt, & aliæ huiusmodi vtilitates, quas lingua vulgaris, & omnibus nota in libris sacris, & in diuinis officiis afferre potest in ecclesia Dei, ut aliquando attulit. Ut igitur sunt in ecclesiis catholicis per vniter sum mundū successores apostolorū, quos De⁹ posuit in ecclesia,

Incomoda que lingua vulgaris & omnibus nota afferre possit & soleat in libris sacris & officiis.

& prophetarū, ac doctorum, & aliorum graduum, ut in libris De hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesie aduersus schismaticas vocationes ministrorum, & superintendentium Luteranorum nuper demonstrauimus, sic etiam sunt successores loquentium linguis, & interpretantium sermones. Pronuntiare enim in ecclesiis, sicut sancti Apostoli à Domino instituti, ab initio tradiderunt, per cunctum occidentem latina lingua, quam populus ignorat, sicut per cunctum orientem lingua græca, quam vulgus item non intelligit, lectiones euāgeliorum, epistolarum, prophetias, & psalmos, quod iis tantum licet, quibus ex charismate ordinationis conuenit, loqui lingua est. Locum verò interpretis sermonum suppleunt, qui verbum Dei in ecclesia prædicant, qui ex pronuntiatas lingua populo ignota, sumunt ad interpretandum, & prophetandum, ut populus, qui lingua loquentem audiuit, ædificetur: & qui lingua loquitur, non sit sine fructu, sicut Apostolus ait. Non loquor modo de illo dono linguarum, quas idem Apostolus ait. Insignum esse infidelibus, sed de alio genere ex hierarchicæ ordinationis charismate. Qui ergo tradunt, utendum esse in ecclesia lingua tantum vulgari, & non ignota populo, hi contra diuinam, & apostolicā traditionem genera linguarum, & charisma interpretationis sermonum tollunt ex ecclesia. Vbi enim non est, qui lingua loquatur, non opus est interprete. Hi sunt qui ordinem ecclesie corrumpunt, & scripturam sanctam indocto vulgo permittunt deprauandam: illis pseudoprophetas similes, quos Hieremias vocat, ἐκβάλλοντες προφητείας γλώσσης, id est, eicientes prophetias linguæ. pro quo B. Hieronymus, assumentes linguas suas, interpretatus est. Vtrumque enim faciunt Luterani, dum pro lingua populo ignota, quam eiiciunt, ne opus sit eam interpretari, linguam suam in ecclesia assument. Alium quoque canonem ex istis à se repertis commentitia inscriptione corruerunt Magdeb. Canon (inquiunt) de abrogatis sacrificiis, seu de Missa, hæc est canonis inscriptio siue titulus, sequitur Canon, Vnica oblatione perfectos effecit in perpetuum eos, qui sanctificantur. & paulò post, Vbi remissio peccatorum est,

Qui in ecclesia successerint loco loquentium lingua. 1. Cor. c. 14

Alius tit. additus à Magdeb. de sacrificiis abrogatis, seu de Missa

Hebr. c. 10.

Luc. 12.

Voluntariè peccantibus quomodo non relinquatur hostia pro peccatis.

non est amplius oblatio pro peccato. Hebr. decimo. Illud posterius de Missa, isti boni interpretes addiderunt, ut autem probabilis simplices deciperent, eam partem epist. ad Hebr. quæ cum priora parte inscriptionis congruebat scilicet de abrogatis sacrificiis, reticuerunt. sic enim ait Paulus, Quia hostias, & oblationes & holocaustomata, & pro peccato noluit, neque placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur, tunc dixi, Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam aufert primum, ut sequens statuatur. Dicant ergo nobis Magd. eur hæc, quæ tam apertè abrogationem veterum sacrificiorum continebant, prætermiserunt? cur inquam? nisi quia non hoc laborant, ut abrogata esse vetera sacrificia cum Paulo doceant: sed ut abrogatum esse sacrificium noui testamenti per fraudes, & mendacia contra Paulum faciant. Etenim, si nulla hostia, & oblatio nobis relicta est, non debuit dicere Apostolus paulò post, Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquatur pro peccatis hostia: sed sic, Vt cunque peccantibus nobis, siue voluntariè, siue non voluntariè non relinquatur hostia. Nisi fortè putant Magd. omnes qui peccant, peccare voluntariè, id est, scienter. At redarguet eos, si hoc putant, scriptura, quæ eum, qui cognoscendo voluntatem Domini, peccat, ab eo distinguit, qui peccat non cognoscendo eam. Cum igitur neque pro voluntariè, neque pro non voluntariè peccantibus sit iam amplius Christus cruenta immolanda, Christus enim resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur, consequens est, ut, cum ait Apostolus, planè distinguens voluntariè peccantes à non voluntariè peccantibus, non relinqui hostiam, id est, non esse immolandum iam Christum pro voluntariè peccantibus, de immolatione, non quidem cruenta, sed incruenta & mystica loquatur, quæ est oblatio sacrificij super altare in domo Dei, pro iis enim, quos ecclesia sine vlla dubitatione scire, & affirmare potest, velle in peccato esse scientes, quos voluntariè peccantes vocat Apostolus, cuiusmodi sunt, qui pro aliquo grauiore criminis excommunicati sunt, pro his, inquam, huiusmodi hostia

incruenta, quæ eadem paulò ante vocata est sacerdos magnus super domum Dei, non offertur nec offerri potest secundum apostolicam traditionem, ut nos in quarto libro defensionis epistolarum copiosius adhuc docebimus. Constat autem eum, qui non cognoscendo peccat, non voluntariè peccare. Alium deinde canonem simili artificio falsa & hæretica inscriptione deprauarunt, Quod in administratione (inquiunt) cœnæ dominicæ nihil aliud fieri debeat, quam Dominus instituit, nempe, ut tam laici, quàm clerici edant, & bibant sub pane & vino corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi: & non fiat oblatio pro viuis ac mortuis, nec adoratio. Sequitur deinde Canon, Ego accepi à domino, quod & tradidi vobis: quod dominus Iesus in ea nocte, qua traditus est, accepit panem, & postquàm gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei commemorationem. Ad eundem modum & poculum peracta cœna, dicens: Hoc populum nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim comederitis panem hunc, & de poculo biberitis, mortem domini annuntiabitis, donec venerit: itaque quisquis ederit panem hunc aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis domini. Probet autem homo se ipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat: nam qui edit, aut bibit indigne, iudicium sibi ipsi edit, & bibit, non diiudicans corpus domini. Hactenus Canon. Si ea, quæ in scripturis sanctis dicta sunt, Ex causis dictorum in primis intelligenda sunt, cum Apostolus hæc scripserit, ut Corinthios corrigeret, qui contra institutionem domini populares cœnas in ecclesia pro communione sacra faciebant, ut B. Cyrillus in Pentabiblo contra Nestorium interpretatus est, Necessè est profecto, ut eatenus institutionem domini de sancta Eucharistia Paulus hoc loco recitare voluerit, quatenus ad corrigendum errorem Corinthiorum pertinebat, quod tunc quidem factis esse videbatur. Sed quia fortasse non sunt credituri Magd. fuisse hunc errorem Corinthiorum, nec sic Cy-

Alius titulus additus à Magd. deb. in canone de cœna dominica.

rillum, quod illi peccabant, & Apostolus correxit, intellexisse, recitemus, quæ ipse Cyrillus aduersus Nestorium scripsit in tomo 4. Pentabibli, quæ est in cap. 156. Synodi Ephesini, sic enim ait, ὡς περὶ δὲ τὸ αὐτοῦ τῶ λόγῳ σῶμα ζωοπῶιον ἐστὶν ἰδίον αὐτῆς ποιησαμένη καὶ ἐνωσιν ἀληθῆ πλὴν ἑαυτῆς ἔσθ' ἐν τε καὶ λόγῳ, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν μεθέξει γινόμεθα τῆ ἀγίας σαρκὸς καὶ αἵματος αὐτοῦ, πάντῃ τε καὶ πάντως ζωοποιούμεθα μένοντες ἐν ἡμῖν τῶ λόγῳ θεϊκῶς μὲν διὰ τῆ ἀγίας πνεύματος, ἀνθρώπινως δὲ αὐτῆς διὰ τῆ ἀγίας σαρκὸς καὶ τῆς τιμῆς αἵματος, interpretemur totidem verbis latinè, vt enim inquit, Corpus ipsius verbi, quod secundum veram & inexplicabilem vnionem suam fecit, viuificum est: sic etiam nos, si carnem sanctam, & sanguinem eius participemus, omnino viuificamur, manente in nobis verbo diuinè quidem per Spiritum sanctum, humanè vero per carnem sanctam, & preciosum sanguinem. Hoc autem ita esse, probat deinceps verbis Apostoli, cum ait, scribens ad Corinthios, Tanquam prudentibus loquor iudicate vos, quod dico, calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Deinde subiungit: πινόμενος μὲν καὶ τῆ ἀγίας μετοσχυσήτης, αὐτῶ τε τῶ πάντων σωτηρι χριστῶ καὶ ἀλλήλοις ἐνομέγα. σύσωμαί ἢ καὶ τῶτον ἐσμεν μὲν τῆ πρόπον, ὅτι εἰς ἄρτος ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν. οἱ καὶ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτος μετέχομεν, σωθεῖ καὶ ἡμεῖς εἰς ἐνότητά τοῦ ἐν ἡμῖν σῶμα χριστοῦ, id est, facti enim Spiritus participes effecti cū ipso Christo saluatore omnium, & ipsi nobiscum inter nos in vnum copulamur. Cōcorporales vero, siue vnum corpus hoc modo efficimur, quia vnus panis, vnum corpus multi sumus: omnes enim ex vno pane participamus. Corpus enim Christi, quod est in nobis, colligat nos in vnū. Deinde cū vellet adhuc probare ista, subiūgit, ὅτι δὲ διὰ τῆ σῶματος τοῦ χριστοῦ πρὸς ἐνότητά πλὴν πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς γὰ πλὴν εἰς ἀλλήλους συνενήγμεθα, πιστώσεται καὶ ἡμεῖς ὁμακαίριος πάντες, quod autem, inquit, corpus Christi in vnū nos secum, & nobis cum copulauerit, fidem faciet beatus Paulus, cum scribit, reuelatum esse sanctis apostolis, &

I. Cor. c. 10.

Ephes. c. 5.

prophetis in spiritu, gentes esse cohæredes, & concorporales, & participes promissionis in Christo Iesu per euangelium. Concorporales dixit propter sacramentum corporis Christi, quod in vnum copulat omnes communicantes: si tamen sunt Spiritus sancti participes. in his enim verbum verè cum carne vnitum manet diuinè, & humanè, sicut B. Cyrillus paulò antè dixit: Hæc est mysterij huius vis, & traditio. quam quidem traditionem, & vim sacramenti huius, quia Corinthij ignorabant, cœnas illas suas in ecclesia faciebāt. Sed audiamus Cyrillum, propter ista enim, quæ sequuntur, illa superiora repetita sunt, sic enim ait, ἐπειδὴ δὲ πλὴν τοῦ μυστηρίου παρέδοσαν καὶ δυνάμιν ἠγνοήθητες ἐν ἀρχῇ τῆν πριστουάντων πινές ἔξω τῆ ἐπιδοσῆ τῆ εἰκῆτος ἠθελεῖ, πανδομασίας τε καὶ δημοτοινίας πληροῦτες ἐν ἐκκλησίαις, τοῖς τοῦτο δρῶν εἰδοθῶσιν ἐπιπίμα καὶ φων ἐ μακαίριος πάντες, μὴ καὶ οἰκίας ἐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐπίειν καὶ πίνειν, & c. quia enim, inquit, mysterij traditionem, ac vim initio quidam ex iis, qui crederant, cum ignorassent, volebant extra metam rationis egredi, lauta conuiuia, & cœnas populares in ecclesiis agitant, eos, qui hoc agere consueuissent, Paulus reprehendit, inquit, An non habetis domos ad edendum, & bibendum? Hi igitur ignorantes mysterij traditionem, ac vim, falsò existimabāt vnum se corpus suis illis cœnis popularibus effici, dominus enim ad faciendum hoc nullas alias species, præter panis & vini super altare tempore sacrificij offerre instituit: sicut canone etiam secundo apost. sancitum est, qui ad huius loci epistolæ Pauli interpretationem pertinet. Hoc ergo est, quod hoc loco Paulus auctore etiam Cyrillo, diuinæ traditionis auctoritate corrigit. Vt autem oblatio pro viuus & defunctis non fieret, nec adoratio, ne verbum quidem, sed totum hoc commentū est Magdeburgensium ad simpliciores decipiendum. Imò vero tantum abest, vt Paulus dixerit, nō debere fieri oblationem pro viuus & defunctis, vt contra potius ex eo, quod Dominus in euangelio de hoc mysterio tradidit, & hoc loco Apostolus reperit, necessario concludatur, oblationem esse hanc, & offerri pro viuus & defunctis: Quod enim Matheus dixit, Accipite, & comedite, hoc est

Ephes. c. 5.

Esa. 53.

Heb. c. 15.

corpus meū, & Marcus similiter, Sumite, Hoc est corpus meum, ne isti sic intelligerent, quasi nihil ibi præter cœnam factum esset, ut falsò interpretantur, non subiunxerunt statim hi duo Euangelistæ, hoc facite in meam commemorationem, quasi nihil aliud ibi præciperetur, quam celebrare memoriam cœnæ dominicæ manducando tantum, siue sumendo. Idcirco beatus Lucas tanquam interpres priorum suppleuit, quod desiderabatur: sic enim ait, & accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur, siue traditur, quod perinde est, quasi diceret, quod pro vobis offertur, in mortem scilicet, quæ iam instabat, & quasi præsens erat. Hoc enim significat hic, datur, pro quo Paulus dixit, qui tradidit semetipsum pro nobis oblationem: & hostiam & Esaias, oblatum est, quia ipse voluit. Quare, quod statim subiungit, hoc facite in meam commemorationem, necesse est ad illud, quod proximè antecessit, referre, quod pro vobis datur: & ad illud simul, quod prius dixerat, fregit, & dedit eis: siue quod plenius alij euangelistæ expresserunt, accipite, & manducate, siue sumite: ut iam celebratione huius mysterij necessario vtrunque cōmemorare iubeamur, oblationem in cruce factam, & illam corporis dominici mysticam & veram manducationem. Quare quibus potestatem hanc Christus dedit, necesse est secundum institutionem Domini, quam hic Paulus Apostolus repetiuit, ac recitauit, ut, sicut manducando manducationem illam cœnæ dominicæ repræsentant, ac commemorant, sic etiam & in primis oblationem in cruce factam offerendo commemorent. Quomodo enim commemoratio oblationis in cruce factæ in sola manducatione esset, nisi quod manducatur, prius esset oblatum? Quod ut magis adhuc istis constet, interrogemus eos, hoc, quod Dominus hac institutione in suam commemorationem fieri præcepit, ubi nam fieri præcepit? nonne super altare? hoc enim si negauerint, redarguet eos apostolica traditio, quæ in vniuersis ecclesiis catholicorum Orientis & Occidentis summa religione ab initio custoditur. Cuius traditionis testimonium quoque Pauli scri-

ptum habemus, ne isti iam vlllo modo cauillari possint, ut solent. Habemus enim (inquit) altare, de quo edere non licet iis, qui tabernaculo deseruiunt. Quis autem ignorat *θυσιαστήριον εἰς θυσίας*, vnde dicitur referri, id est, altare ad hostiam? aut quæ vnquam mensa, quouis etiam linguæ idiomate, altare dici consuevit, nisi mensa, in qua fit oblatio? ut fuit illa mensa cœnæ dominicæ, & nostræ ecclesiæ altare, quod illam repræsentat, in quo id ipsum, quod Dominus in nocte illa patri suo pro nobis obtulit, & ipsi secundum institutionem eius offerimus. Iam vero quod hæc institutio Domini, quam Paulus hic repetit, pro viuis & mortuis oblationem fieri præcipiat, ex eo quoque necessariò colligitur, quod ait, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: Hoc, inquam, facite, pro vobis scilicet in meam commemorationem. Illud enim, pro vobis, prius dictum repetendum est, & *κατὰ κοινὸν*, id est, à communi, quæ est frequens figura in scripturis. Quod si hoc negent isti, rursus eos interrogabimus, pro quibusnam dicit Facite, & ad quorum fructum? pro nullis enim, nec ad vllius fructum, ne cogitare quidem licet. Restat ergo, ut intelligamus, quasi dicatur, Facite pro vobis. Sed rursus quæremus, Quomodo, & quando pro vobis? an intelligendum est, quasi dicatur, facite pro vobis tantum viuentibus? minimè, quia non solum qui viuunt, sunt, ut de eis tantum intelligi possit istud, pro vobis, sed etiam qui piè mortui sunt, esse dicuntur: omnes enim, inquit, viuunt apud Deum, & spiritus iustorum in manu Dei sunt, & Deus non est mortuorum Deus, sed viuorum. Restat ergo, ut, sicut non solum pro viuis mortuus est Christus noster, sed etià pro mortuis: in quod satis descensus ipse Christi ad inferiores partes terræ, sicut Apostolus ait, probat, nō enim descendit nisi ad eos, & propter eos, pro quibus etiam mortuus erat: Sic non solum pro viuis, sed pro piè mortuis iubet offerre in commemorationem oblationis in cruce factæ: quia omnes, quamdiu salui esse possunt, secundum idioma scripturæ sanctæ esse dicuntur, sicut scriptum est in Eccl. Deum time, & mandata eius

Clem. li. 8. c. 41.

Eccle. c. 3.

Matt. c. 22.

Ephes. c. 4.

Eccle. c. 12.

fac: hoc est omnis homo, quasi qui hæc non faciat, quia saluus esse non potest non faciendo, nec esse quidem dicatur. sed de oblatione pro pie mortuis plenior tractationem in quartum librum defensionis epistolarum pontificum apostolicorum referuamus, cum locum epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem domini de oblationibus & exequiis mortuorum defendemus. Hæc pauca necessario attingi, ne commentitiam inscriptionem canonis de institutione huius mysterij, quem Magd. protulerunt, omnino dissimularem. Eadem etiam institutione domini ab Apostolo hic repetita iidem isti refelli possunt in eo, quod addiderunt ad titulum canonis, quo esset luculentius commentum, scilicet, ut tam laici, quam clerici edant, & bibant sub pane, & vino: & non fiat adoratio. Cum enim constet, quod Christus in vltima cœna hanc institutionem sacri mysterij sub speciebus panis & vini sanxerit, & eius potestatem, ac ministerium, sanctis apostolis, & in eorum persona ordini sacerdotum tradiderit, consequens est secundum rationem apostolicæ dignitatis, & sacerdotalis ordinis, ut illa tunc institutio sub duabus speciebus, & traditio apostolis facta non eo tendant, ut omnes Christi fideles statuto domini ad vtramque speciem accipiendam astringantur. sic enim nuper trecentorum ferè patrum Synodus Tridentina, more maiorum congregata, sanctè iudicavit, & decrevit. Cui qui obedire nolunt, salui esse nolunt. De adoratione verò huius mysterij, quam isti quoque negant, & hac institutione vetari fingunt, nihil aliud contra huius blasphemix monstrum dicam, nisi videri eos potius, non credere esse in hoc nostro mysterio corpus & sanguinem Christi, siquidem adorationem tollunt. An enim, quia Christus sub specie panis est, idcirco non est adorandus? Ergo neque Christus Dominus, & Rex pannis inuolutus, a Magis adorandus erat. Ita fit, ut errores secum repugnantes cœcitate mentis defendant, dum veritatis lucem fugiunt. Pergamus deinceps ad reliqua,

De qui-

De quibusdam canonibus apostolicis Synodi Antiochenæ Apostolorum, repertis in Bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre: & de canone Apostolico imaginum Salvatoris, & sanctorum, & de canone de ciborum delectu, & de testimonio Innocentii primi, quod Apostoli Synodum Antiochiæ celebrarint. Cap. 25.

HActenus de canonibus apostolicis, quos Magdeburgenses repererunt excerptos, ut dixi, ex scriptura sancta novi testamenti. Reperimus etiam nos partem canonum Synodi apostolorum Antiochenæ, quos Pamphilus martyr testatur se in Bibliotheca Origenis reperisse. Sic enim reperi in antiquissimo codice Græco scriptum, τὰ ἅγια ἐπιγράμματα παμφίλων ἐκ τῆς ἐν ἀποχραΐ τῆς ἀποστόλων σινόδου, τοῖς ἐν τῆς σινόδου αὐτῆς κανόνων μέγας τῶν ἀρεθόντων εἰς τὴν ἁγιάναν βιβλίω. Hos ego canones concisè, & in epitome, quasi indices quosdam, gratia breuitatis describam. Canon, ut credentes in Dominum Iesum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Christiani deinceps vocarentur. Alius canon, ut baptizati non iam circumciderentur more Iudæorum, si quidem sit baptismus circumcisio non manu facta. Alius canon, ut ex omni natione & genere ad fidem orthodoxam admitterentur. Alius canon, De auaritia fugienda christiano, ac maximè ex iniquis quaestibus. Alius, De vitio gulæ christianis item fugiendo, & de theatris, ac iuramentis. Alius, De fugienda scurrilitate, blasphemia, & moribus gentilium, & eorum imitatione, ne simpliciores deciperentur. Ac sunt quidem de his, aliisque huiusmodi apostolicæ constitutiones in libro septimo Clementis Romani: quod fidem quoque facit, esse hos canones Antiochenæ Synodi apostolorum, de qua in libro illo vetustissimo Græco notarum reperi. Alius canon, quo renouatum ac confirmatum est decretum synodi Hierosolymitanæ, ut abstinerent christiani à sanguine & suffocato, & fornicatione. Sunt præterea alij duo canones, alter de imaginibus manufactis veri Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi, & famulorum eius ponendis ex

M

aduerso coram idolis, & Iudæis, qui sic Græcè scriptus erat. τὸ μὴ πλουτῆσαι ἐν σωζομένοις εἰς τὰ εἰδωλά, ἀλλὰ ἀντισηθίζειν τῶν θεωνομικῶν ἀχραντῶν χρυσοῦν τῆν ἀληθείαν τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῆν αὐτοῦ θεοπαύτων ἀντικρὺ τῆν εἰδωλῶν καὶ ἰσδαίων καὶ μηκέτι πλουτῆσαι εἰς εἰδωλά, μὴ δὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς ἰσδαίοις. Hūc canonem Græcè descripsi propter antiquitatem, & apostolicam eius auctoritatem, cui ecclesiæ catholicæ consuetudo ab apostolis tradita, iam inde ab initio per cunctum orbem astipulatur. Quomodo igitur audent Luterani idola vocare imagines Christi, & sanctorum eius, quas sancti Apostoli ad delenda idola gentium & ad Iudæos redarguendos facere, & colere iusserunt? Imò ipsi Luterani Iudæos sequi malunt quam Apostolos: & potius idolis gentium fauent, dum idolis falsorum Deorum imagines veri Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi opponere nolunt. Quos etsi nuper Nicolaus Sanderus Anglus eruditissimè, & fortissimè de errore conuicit, & nos etiam non pauca lib. 3. de dogmaticis characteribus aduersus eundem errorem scripsimus, non pigebit tamen addere hic pauca quædam in dialogo eruditissimo antiqui Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani de imaginibus, qui Orthodoxus inscriptus est, à nobis obseruata, quibus respondere docet hæreticis, cum quærunt, vbi scriptum sit in scriptura adorandam esse imaginem Christi. Interpretemur Latinè, cum scriptum (inquit) sit de Christo, & adorent eum omnes angeli eius, sitque omnis homo imaginis suæ prototypum, nec vllus homo reperiatur, quin eius forma effingi possit, liquet, Christum, vt pote qui debuit per omnia, sicut Apostolus ait, fratribus assimilari, prototypum esse imaginis suæ, tametsi verbis scriptum non sit. Quare inquit, cum quærat hæreticus, vbi scriptum sit de adoranda Christi imagine? respondendum est, ibi scriptum esse, vbi scriptum est, adorandum esse Christum, si quidem inseparabilis est à prototypo effigies eius. & si enim nusquam scriptum est verbis, Christum esse imaginis suæ prototypum, multa tamen alia (inquit) similiter non sunt scripta verbis, quæ idem valent, atque illa, quæ scripta sunt, vt homoussios, & theo-

Quomodo Mag. de negantes cultum imaginum, gentilibus idola colentibus fauent.

Heb. 2.

tocos, & cyriotocos, quæ vocabula necessitas aduersus hæreses adinuenit. Adhūc modū hæresis Iconomachorū fecit, vt diceremus prototypū imaginis Christi, quod eandē vim habet, vt illud, quod scriptū est. Etenim si nō est Christus imaginis suæ prototypū, ergo nec incarnatus est: manetque incircūscriptus infinitate diuinitatis suæ. Quod si factus est homo, & in nostra natura & more nostro apparuit, cur nō tribuimus illi, quod omni homini, vt ratio similitudinis postulat? Docet deinde hic auctor, nō esse imaginē honore & veneratione à factō, cuius imago est, separatā. Cū sint (inquit) vnū non natura, sed ομοιωσις. i. habitudine: quæcunq; enim (inquit) de causa dicatur, de effcto quoq; dicetur: sed illa proprie, quia natura: hæc non proprie, sed homonymè. Sic (inquit) crux, ex quacunq; materia fiat, habet cōmune nomen cū vera cruce, sicut honorem, & venerationem. & quibuscunq; nominibus illa crux appellatur, totidem hæc eius imago, illa viuifica crux, gloria mundi: & hæc gloria mūdi. Sed illa proprie, & natura ligni facti viuifici: hæc verò significatione nominis. Similiter (inquit) Deus & homo dicitur Christus significatione nominis, & natura diuinitatis, atque humanitatis: imago verò eius significatione nominis dicitur Christus, non autem natura diuinitatis, & humanitatis. est enim ex qualitate colorū, aut ex lapide, aliave materia: habetque cōmunionē nominis, & honoris atq; adorationis cum prototypo, & si natura sit aliena. Idcirco quibuscunq; nominibus Christus appellatur, totidem imago eius, vt dominus gloriæ, Dei virtus, Dei sapientia, & filius hominis, vt, sicut Christus dicit, Mihi flectetur omne genu cælestium, terrestrium, & infernorum, sic imago eius idem quoque per picturā dicat. Sic cū Christus initio prædicatus est, cū ea prædicatione coniuncta erat ομοιωσις, id est, habitudine prædicatio imaginis eius: & tot habet prædicationes demonstrationes imaginis Christi, quot habet demonstrationes Christi: & tot item habet demonstrationes typi, siue imaginis crucis, quot habet ipsius crucis. Cum enim inseparabilis sit imago ab eo, cuius est imago, vbi scriptum est de prototypo, ibi scriptum est de effigie inde expressa: tametsi non æqualiter scri-

ptum, sed homonymè: de re enim propriè, de imagine rei non propriè. Citat deinde Nicephorus, inter alios patres, quos nunc prætereo, S. Athanasium sic de imagine scribentem, ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή ἐστὶ τῷ βασιλεὶ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι εἶδος ἐστὶ καὶ ἀπὸ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὁμοιώτης, ὥστε τὸν ἐνορῶντα τῇ εἰκόνι ἐνορᾶν ἐν αὐτῇ τὸν βασιλέα, καὶ πάλιν ὁρῶντα τὸν βασιλέα, ἐπιγινώσκαι, ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ ἐν τῇ εἰκόνι. ἐκ δὲ τῆς μὴ διαλλάξαι ἐν πᾶσι ὁμοιώτητα, τῷ θέλοντι μετὰ πᾶσι εἰκόνια θεωρῆσαι τὸν βασιλέα, ἐπι. ἀν ἡ εἰκὼν, ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐοικέν. ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἶμι καὶ ἐκεῖνος ἐν ἐμοί. ἢ, ὁ ἑωσκαὸς ἐν ἐμοί, τὰ τοῦ ἐν ἐκείνῳ βλέπει, καὶ ὁ ὄρας ἐν ἐκείνῳ, τὰ τοῦ ἐν ἐμοί βλέπει. in imagine enim (inquit) regis, est species, ac forma: & in rege est species, quæ est in imagine, & similitudo, quæ est in imagine regis, non variat. ita ut, qui imaginem aspicit, in ea regem aspiciat: & rursus, qui regem intuetur, hunc agnoscat esse in imagine sua. itaque pro eo quod similitudo non variat, ei, qui postquam aspexit similitudinem regis, ipsum regem videre velit, dicere possit imago, ego & rex vnum sumus: ego enim in illo sum, & ille in me: & quod in me vidisti, hoc in illo vides: & quod in illo vides, in me vides. Hæc ex Nicephoro libenter hic addidi, quod hic auctor acutè, & subtiliter explicasse mihi videtur, quomodo sit in scriptura de adoranda imagine Christi, & quæ ratio naturalis apostolorum de cultu sanctarum imaginum traditionem defendat: quam quidem traditionem consuetudo cõfirmat: & ecclesiæ fides custodit naturale enim est, ut sit omnis homo imaginis suæ prototypum: imò omnis res prototypum figuræ suæ. & quæ huiusmodi connexionem naturalem habent, & communionem nominis, consequens quoque est, ut habeant honoris communionem. ut intelligant tandem, qui imaginum sanctarum cultum tollunt, pugnare se cum natura, cū scriptura, cum ratione, cum apostolorum traditione, cum ecclesiarum consuetudine, & cum earum fide. Explicauit præterea hic auctor, quemadmodum prototypum coadoretur imagini: id est, quemadmodum vna, atque eadem adoratio prototypo, atque imagini adhibeatur, vna quidem virique, sed non vno modo, & x^o

qualiter: ut verbi gratia, vna adoratio, quæ latria dici solet, Christo conuenit, & imagini: sed aliter Christo, propriè scilicet & secundum naturam carnis natura vnita cum diuinitate: aliter imagini, id est, non propriè, sed homonymè. siue æquiucè, quia nō natura, sed σχῆμα, id est, habitudine representationis propter similitudinē. nec enim (inquit) in imagine Christi est diuinitas vnita cum carne φυσικῇ ἐνώσει, id est, naturali vnione. ut in Christo, sed σχηματικῇ μεταλήψει, id est, participatione, ut ita dicam, habituali. Itaque imago, ut hic auctor sensit, non habet honorem proprium seiunctum à re ipsa: imò habet eundem ipsum, quem res ipsa. qui tamē honor rei quidem ipsius proprius est, & natura ei conueniens: imaginis verò nō proprius, sed homonymus, siue æquiucus, & secundum habitudinem ei conueniens propter similitudinem scilicet prototypi. Imago enim, verbi gratia, Christi, si naturam (inquit) eius respiciamus, non est Christus, imò nec imago Christi, sed potius charta & color, aut lignum, aut alia materia, unde facta est imago. Sin autem respiciamus similitudinē archetypi unde expressa est, Christus dicitur secundum homonymiam, siue æquiucè: Christi verò secundum relationem, quia omnis imago, prototypi imago est. itaque, ut rectè ab hoc auctore explicatum est, sicut non adoratur imago propter se, sed propter prototypum, quod omnes Catholici confitentur, sic non est dicendum, adorari eam per se, id est, absolute, sed σχηματικῶς, dicamus nos, relatè: & ut purpura & imperator ea indurus vnum faciunt habitu, sic imago & prototypum eius vnum faciunt σχῆμα, id est, habitudine. hoc tamen interest, quod purpura separari potest à rege, vel imperatore, & remanere purpura, ac sine rege honore, & veneratione, non enim refertur ad regem, ut purpura est: at imago ut imago est, non est à prototypo separabilis σχῆμα, ac proinde nec honore. Hic est secundum doctrinam fidelis sermo de sanctarum imaginum adoratione, quos. Nicephorus Patriarcha Constantinopolit. ante annos septingentos antiquos Iconomachos redarguebat: & pios in doctrina sana exhortabatur: & quo nos nouos Iconomachos redarguimus, ut, si fortè

possimus, in captiuitatem, sicut Apost. ait, redigamus eorum intellectum in obsequium Christi. Illud postremo aduersus istos hic addendum est: Si, cum legitur euangelium, verba eius, quæ noui hæretici audiunt, propter res nominatas, quæ à suis nominibus, tanquam à quibusdam imaginibus, naturaliter diuelli nõ possunt, apertis capitibus honorant, cur hoc ipsum in expressis imaginibus sanctorum non faciunt? An non est hic aperta rationis repugnantia alterum horum facere: alterum non facere, vbi eadem est vtrumque faciendi causa? Quare vt sui similes sint, & ne secum discrepent, aut vtrumque, aut neutrum faciant, necesse est: aut imagines, dico, sanctorum, quas vident, honorent, si verba euangelij audita honorant: aut, si illas non honorant, neque hæc honorent. Alter Canon de delectu ciborum, το μη εφομοιωθαι χριστιανες ιουδαιοις ενεκεν αποχνης βρωματων, αλλα και υειων απογορευθαι του κυριου θεοπισιωτου, οτι τα εισπορευόμενα εις το σωμα ε κτηνοι τον ανθρωπον, αλλα τα εκπορευόμενα εκ του σωματος ως εκ τ καρδιας εξερχόμενα. και ινα μη κτην ζεμα αυλογη αλλα πνευματικως και αναγωγικως πολιτευηται. η και κληνώθης συναγωγη τών ιουδαιων τον υν βδελύσσεται. τή δέ πονηρία συνέχεται κτη τον προφητιςν λόγον, οτι εχορτάσθησαν υειων, και αφηκεν τα κατάλοιπα τεις νηπίοις αυτων. ομοίως και ος ερεκεν δερμον και αλεπτει δατον ιχθινω ακώλυτον τεις χριστιανοις ειναι εις το απογορευθαι, νοείται και ούτω πνευματικως πτω ασυνετον αυτων καρδιαν οτρακεν δίκην αποβαλλεσθαι τα της αληθείας κτηνματα. interpretemur latinè, ne (inquit) Christiani à cibis abstinendo, Iudæos imitentur: imò vescantur suilla, cum dominus pronunciauerit, quæ in os intrant, non inquinare hominem, sed, quæ ex ore exeunt, vt pote ex corde exeuntia. Et ne secundum litteram eos sectentur, sed spiritualiter, & anagogicè viuât. Synagoga enim belluina Iudæorum suem quidem abominatur, turpem verò vitam viuit, & improbitate tenetur constricta: sicut ait Propheta, Saturati sunt suilla, & reliquerunt reliquias paruulis suis. Similiter non est interdictum Christianis secundum litteram vesci pisce testâ habente: & pisce item squamis carente: hoc enim est secundum spiritum pisce testaceo vesci, cū quis stupido.

Aliter canon apost. Syno Ant. ab apost. habitæ de delectu ciborum. qui locum apostoli ad Coloss. et ad Timotheum de cibis explanat.

& imprudenti corde, veritatis prædicationem instar restæ abicit. Conuenienter ergo huic canoni intelligendum est, quod Paulus in Epistola ad Coloss. scripsit, Ne mo vos iudicet in cibo: cibos enim prohibet discernere κτη ζεμα id est, secundum litteram more Iudæorum, non autem secundum spiritum. Sic etiam in epist. ad Tim. ac doctrinam dæmoniorum pertinere dixit, abstinere à cibis secundum litteram & iudaicè, non autem abstinere secundum spiritum, & ασκησιον, id est, & ad exercitationem corporalem ad spiritum relata. Vt sit in ieiuniis abstinendo à carne. Sed de hoc satis supra cap. 3. dictum est. Hactenus de canonibus istis Synodi Apostolorum Antiochenæ, quos, vt dixi, Pamphilus martyr in bibliotheca Origenis reperit. Habuisse autem Synodum Antiochiæ sanctos Apostolos, testatur quoque S. Innocentius in epistola 18. ad Alexandrum Episcopum. Sic enim scripsit de Antiochena ecclesia, quod prima primi Apostoli sedes esse monstratur: vbi & nomen accepit religio Christiana, & quæ conuentum Apostolorum apud se fieri celeberrimum meruit. Canones tamen ecclesiasticos sanctorum Apostolorum non esse in Synodo Antiochena, sed Hierosolymitana constitutos, præter quàm quod Clemens Romanus, vt ante docuimus, non obscure significauit, illud quoque argumento est, quod nullus ecclesiasticus canon ex illis Apostolicis 85. inter hos, quos à Pamphilo Martyre in bibliotheca Origenis repositos descripsimus, reperitur præter caanonem de abstinendo à sanguine & suffocato, qui, vt dixi, in Synodo Antiochena propter idololatriam, quæ tunc vbiq; dominabatur, necessariò renouatus, ac confirmatus est.

Coloss. 2.

S. Tim. 4.

Testimoniis innoc. I. de Synodo Antiochena Apostolorum. Quod canones Apost. eccle. non in Antiochena, sed in Hierosolym. Synodo traditi sunt.

Quæ ratio necessaria fortius multis testimoniis canones apostolorum defendat, et de comparatione status Ecclesie cum nauis, et legum ecclesiasticarum cum legibus naturalibus, et quibus in locis de legibus ecclesiasticis apostolorum Paulus significauerit: et quid contra omnimodiam rationem negat, qui apostolorum canones negat.

Cap. 26.

M iiii

Pro Canonib. Apostolor.

Hos igitur canones sanctorum apostolorum illa etiam ratio necessaria defendit, & vindicat, quæ multorum testimoniorum vim & auctoritatem superat: quod decebat quidem, & erat apostolica illa omnium ecclesiarum sollicitudine quam Paulus dicit, dignum. ut ita episcopis quos idem apostoli, dum viuerent, instituerunt, quos Clemens Romanus in extremo libri 7. de constitut. apost. enumerat, & de quibus Irenæus libro tertio capite tertio meminit, & si non nominatim, ut Clemens, decebat inquam, ut ita episcopis ecclesias committerent regendas, & administrandas, ut regulas ecclesiasticas, quas Canones vocarunt, eisdem traderent: quibus instructi sic illi ipsi episcopi ecclesias sibi commissas gubernarent, ut omnia in eis honestè, & secundum ordinem fierent, sicut Apostolus Paulus ecclesie Corinthiorum iussit. Hoc enim non facere, quod alioqui fecisse, ratio ipsa communis utilitatis omnium ecclesiarum, quarum sollicitudine tenebantur, necessariò conuincit, perinde fuisset, ut si quis, optimus alioqui nauis gubernator, loco suo absens relinqueret, cui clauum quidem nauis committeret, eum tamen regulis, quas ipse peruitiles, & pernecessarias ad dirigendam navigationem esse sciret, non instrueret. Cum nauis enim magna statum ecclesie Beatus Petrus comparauit in illo suo ad populum sermone ac doctrina in ordinatione Clementis. Ut ergo præscriptæ sunt vectoribus suæ leges, ut suis locis quieti sedeant, ne si liberè discurrant, nautas impedian, aut nauem quatiant, vel deprimant, sic quoque præscriptæ sunt leges suæ ecclesiasticæ laicis, qui sunt instar vectorum: & suæ diaconis: suæ presbyteris, & suæ episcopis. Quibus legibus pax & ordo ecclesie conseruatur: & naufragiis vitatis ad portum appellitur. Itaque, ut nauis, quæcunq; necessaria sunt, ad præscriptum legis nauticæ singulis prouidēt, sic presbyteri, qui tenent locum nautarum, secundum canonem ecclesie alios ligant: alios solunt, sicut beatus Petrus in sermone illo de Clemente, quem ordinabat, pronuntiauit, ligaturum esse, quem ligari oporteret: & soluturum, quem solui,

1. Cor. 6. 11.

Que ratio communat, traditos fuisse ab apostolo canones ecclesiasticos.

Liber primus.

95

ut qui canones ecclesie sciret. Sciât igitur Magdeburgenses, & qui cum eis, si qui alij sunt, sentire voluerint, negare canones ecclesiasticos sanctorum apostolorum, quos habemus, nihil aliud esse, quàm velle, sanctos apostolos in nulla, dum viuerent, sollicitudine fuisse futuræ post obitum suum gubernationis, & status omnium ecclesiarum nullamque eos curam habuisse relinquendi ecclesiis sanctas in posterum consuetudines: ut non ignoraretur, quomodo sicut Paulus ad Tim. scripsit, in ecclesia Dei conuersari oporteret. Dicam enim aduersus istos, quod Tertull. in libro De corona militis pro defensione traditionis non scriptæ, de omnibus fidelibus ait, An non licuit sanctis Apostolis cõcipere, & cõstitueret, quod Deo cõgrueret? quod disciplinæ conduceret? quod saluti proficeret? nisi fortè dicturi sunt omnes ecclesiasticas regulas de episcopis, presbyteris, & diaconis complexum esse Apostolum, cum descripsit, quales isti esse deberent, subiungens postea, Hæc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire citò, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, quo quid stultius dici potest? An enim scripta est hic regula de iis, quæ episcopus, aut presbyter offerre possit super altare? & vtrum ecclesia sua relicta possit episcopus ad aliam transire? aut quando, & quomodo id liceat? & vtrum presbyter, vel diaconus possit sine auctoritate episcopi discedere ad ministrandum alie ecclesie: aut, si discesserit, quomodo huic malo medendum sit? & si episcopus à viris grauibus, & honestis accusatus sit, quomodo cum eo sit agendum? & an possit eligere sibi successorem. Hæc, inquam, regulæ, & cæteræ huiusmodi ecclesiasticæ consuetudines omnium ecclesiarum, quas ab initio à sanctis apostolis traditas vsque in hodiernum diem seruant, quæ canonibus apostolorum continentur, an sunt inter hæc, de quibus apostolus hoc loco dixit, hæc tibi scribo Timothee, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conuersari? aut nunquid cum venit apost. ad Timotheum, ut ei prius promiserat, inquit, Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire citò, nihil aliud eum tunc docuit in aduentu ad eum suo? nullas alias regulas,

Quid velint, & agant, qui canones apostol. negant.

1. Tim. 3.

& ecclesiasticas consuetudines eidem sine scripto tradidit præterquam, quæ ad eum prius scripserat? Si ita est, & ea quæ hic scripserat, satis erant, quid opus erat dicere, Hæc ad te scribo, sperās me ad te venire citò, ut scias interim, & quæ sequuntur? imò verò nō obscure significavit, habere se alia, quæ Timotheo traderet, cū ad eum veniret, quod se sperabat citò facturum. Interim verò, dum iret, his, quæ tunc scripsit, uti cum volebat, ut sciret, quales esse oporteret episcopos presbyteros, & diaconos, quibus in domo Dei, & in ministerio eius versandum esset. Rursus cum scribens idem Apostolus ad Corinth. id correxit, quod præter institutionē Domini committebāt, pro cœna dominica *ἀμυβοῦντες*, id est, cœnas populares in ecclesia facientes, ut beatus Cyrillus, sicut antè dixi, in Pentabiblo contra Nestoriū interpretatus est, subiunxit, Cætera autem cum venero, disponā: an dicent Magd. & si qui alij cum eis sentiunt, fefellisse eos apostolum, id est, neque venisse: nec alia, ut promiserat, disposuisse? Credo, dicere non audebunt. Dicant ergo nobis, quæ illa cætera sint, quæ siue præsens, siue absens disposuit? quæ inquam, illæ *ἀποφάσεις*, id est, dispositiones, siue constitutiones ecclesiasticæ, quas ecclesiæ Corinthiorum promisit, quas iudem apostoli canones vocarūt? Postquam enim correxit secundum institutionem Domini super sacrificio altaris, quod Corinthij, contra illam ipsam constitutionem Domini in ecclesia peccabāt, subiunxit statim, Cætera autem cum venero, disponam. In quo nemo iam dubitare possit, quin cætera ecclesiastica intelligi voluerit. Non enim consentaneum erat, ut cum ecclesiasticis dispositionibus dispositiones civiles, & populares coniungere vellet. Præsertim cum hæc non ad apostolum, sed ad laicos pertinerent, qui se negotiis sæcularibus implicant. Huc ergo pertinet, id est, ad hanc Pauli correctionem, quam Corinthiorum errori adhibuit, Canon tertius Apostolorum, quem ad conservandam traditionem Domini de sacrificio in ecclesia, quam Corinthij violabāt, iudem sancti Apostoli constituerunt de non offerendis ad altare avibus, aut animalibus. Sic enim ait canon, si quis Episcopus, aut

Quomodo ad correctionem, quam Apost. errori Corinthiorum adhibuit, canon Apost. 3. pertineat.

presbyter præter dispositionem Domini, quam de sacrificio fecit, aliqua alia super altare offerat, aut mel, aut lac, aut pro vino sicerā, aut artificio facta, aut animalia, aut poma, vel legumina præter institutionem Domini deponatur, exceptis novis fructibus suo tempore, aut præter oleum ad lucernam, & thus in tempore oblationis, nihil offerre liceat. Contra hunc canonem nos facere, olim Græci ecclesiæ Romanæ æmulum calumniabātur. Ut intelligi potest ex epistola Nicolai primi ad Michaëlem, & Basiliū, enumerās enim quæ nobis falsò tunc obiiciebant, mentiuntur quoque (inquit) nos agnum in pascha mœre Iudæorum super altare pariter cum dominico corpore benedicere, & offerre. Ut igitur hoc Paulus in epistola ad Corinth. correxit, quod ad ecclesiam pertinebat, sic cum illud subiunxit statim, cætera, cum venero, disponam, de dispositionibus canonicis cæterarum rerum ecclesiasticarū necessariò, ut dixi, intelligendum est. Præterea, cum apostolus præcepit mulieribus, ut tacerent in ecclesia: &, si quid vellent discere, domi viros suos interrogarent, quia turpe est (inquit) mulieri, in ecclesia loqui factis apertè docuit, neminem debere facere in ecclesia, quod eum non deceat. Ut autem admoneret, multa esse huiusmodi, quæ non deceat quemlibet facere in ecclesia, sicut mulieres non decebat in ea loqui etiam discendi causa, ne dum docendi, quod episcopis & presbyteris tātum licet, quos iubet apostolus esse idoneos ad docendum, & sicut non decebat loqui linguis in ecclesia sine interprete, neque rursus decebat ab omnibus hoc prohiberi, idcirco complexus multa huiusmodi ad decorum & ordinem ecclesiæ pertinētia, subiunxit, Omnia autem honestè & secundum ordinem fiant in vobis: cum enim dixit *κατὰ τὸ ἔθις*, id est, secundum ordinem, quis dubitet, quin traditionem regulæ ecclesiasticarū significarit, ad quas dirigenda esset decētia eorū, quæ in ecclesia agenda erant? Queramus igitur à negatoribus canonum apostolicorū, quem ordinem dicat apostolus, cum dicit, Omnia secundum ordinem fiant? nisi enim traditus esset ab apostolis ordo aliquis ecclesiasticæ cōversationis, unusquisque

Calumnia Græcorum.

Quomodo omnia honestè & secundum ordinem, fiant in ecclesia, quæ secundum ordinem canonum apostolicorum sunt.

sibi ordinem fingeret, qui sibi videretur, ut apud Lute-
ranos sit, apud quos multiplex varietas, & miranda dif-
crepantia cernitur in iis, quæ apud nos vno ordine in
ecclesia fiunt, quia scilicet eadem sunt in ecclesiis Ca-
tholicorum canonicæ Apostolorum traditiones & cõ-
suetudines, quibus pax & concordia earum contine-
tur, ut glorificetur Deus per Christum Dominum in
spiritu sancto.

*Quanta veneratione digna sit antiquitas legum ecclesiasti-
carum, & de necessitate earum, & primis ecclesiæ legisla-
toribus, & de nominibus canonum, quæ eorum vim, &
usum declarant, & quomodo quæ Plato diuine de officio
perfecti legislatoris scripsit, sancti Apostoli spiritu sancto
decente intellexerunt, & seruauerunt, & de iis, quæ in li-
bris Clementis de constitutionibus Apostolorum continen-
tur, cum iis collatis, quæ Paulus in epistola ad Colossenses
notauit, & distinxit, & quæ testimonia scripturæ sint,
disposuisse apostolos ecclesiastica legibus ecclesiasticis, id
est, canonibus. Caput 17.*

Postremò ecclesiasticos canones san-
ctorum Apostolorum ipsa antiquitas
maximè omnium tueri debet. Præclare
enim doctissimus Græciæ Plato in 7.
libro de legibus scripsit, omnes nomi-
nes eas leges venerari solere verè quæ
in eis quicquã nouare, in quibus alii educatiq; essent:
& quæ diuina quadam sorte multis sæculis immuta-
biles permansissent: neque eas recordarentur nec au-
dissent, vllò vnquã tẽpore aliter habuisse. Hæc diuinus
Plato. quod quidem quia rectè dictum est, nostrum
est, id est, christianorum, ut Iustinus martyr, in priore
pro christianis apologia scripsit. Vtrum verò canones
apostolorum adeò antiqui sint, ut vel antiquitas ipsa
venerari eos cogat, interrogemus Magd. & reliquos
eiusdem disciplinæ homines, num memoriam præte-
ritorũ sæculorũ replicare possint, cum maiores sui, aut
aliis, aut nullis apostolorum canonibus vterentur? quod
si nõ possunt certè, ut nihil præterea aliud, ipsam saltè

antiquitates, quam id auctor proximè ad Deos ac-
cedere ait, reuereri istos oportebat, si vel rationem tã-
rùm naturæ hominis insitã audire vellent: aut Dei mu-
nus, & necessarium usum legum ecclesiasticarum non
ignorare. Etenim, si necesse fuit, ut Deus causa corporis
tuendi medicos nobis daret, & qui hominem ex terra
formauerat, ut ex terra quoque remedia gigneret, ex
quorum obseruatione medicinæ ars existeret, de me-
dico enim dicit scriptura propter necessitatem creauit
illum altissimus, & de terra creauit medicinam, quãto
magis necessarium fuit, ut animarum medicos, id est,
legislatores daret qui ex ratione naturæ hominis insita
leges iustas, quæ sunt instar medicinæ, expromerent?
quod quidem factum esse videmus, & vsu ipso legum
testamur, quas voluit Deus per Romanos, ut Clemens
in libro 7. de constitutionibus apostolorum, ait, splen-
dere, & enitere, ut iustis eorum legibus, & eorum in
cunctum orbem dominatu euangelica prædicatio, ac
gentium omnium ad fidem conuersio præmaniretur.
Hoc enim fuit diuinæ prouidentia consilium, ut bea-
tus Cyrillus Iuliano apostata in lib. 7. respondit, chri-
stianis obicienti, quod legibus Romanorum pareret.
Quod si necesse fuit, ut à principio euangelij leges ef-
sent sæculares, quibus, qui populo præessent, ad eius
emendationem vterentur, (nemo enim dubitat, ut S.
Calixtus pontifex ait, leges humanas rationi, & hone-
stati non repugnantes esse amplectendas, præsertim vbi
ecclesiasticæ, inquit dignitatis auctoritatem defendunt,
& pro adminiculo tuentur) profectò necesse quoque
erat, quod nemo vnquam sanæ mentis negarit, ut leges
etiã ecclesiasticæ essent, quibus qui ecclesiæ præessent,
eum res postularet, ecclesiasticos emendarent, ac cor-
rigerent qualesque ipsi custodirent. Potestates enim, quæ
præsumunt, ut rectè quoque idem Plato scripsit, ministræ
legum sunt, quibus seruire debent ut bene aliis impe-
rare possint. Primi ergo legislatores ecclesiastici, quos
Deus ecclesiæ dedit, fuerunt Sancti Apostoli, qui, tam-
quam architecti quidam spirituales (Dei enim ædifica-
tio, sicut Apostolus ait, sumus) ecclesiasticas leges præ-
sancti apostoli, nis sancitas, quod propriũ est legũ, tulerunt, quas rectè i. Cor. cap. 3.

*Vnde antiqui-
tas & reuerentia
canonum apo-
stolorum appa-
reat omnibus.*

Eccle. 38.

*Comparatio le-
gum cum medi-
cina & legisla-
torum cum me-
dicis.*

*Quid Clemens
Rom. de legibus
civilibus Rom.
scripserit.*

*Quæ leges civi-
les ab ecclesia
recipiuntur.*

*Quomodo ex
necessitate legũ
secularium ne-
cessitas legum
ecclesiasticarum
appareat.*

*Primi legisla-
tores ecclesiastici
sancti apostoli.*

Unde leges ecclesiasticæ dicte canones, & quid earum proprium sit. 1. Petr. c. 2.

Quare canones dicte sint τῶν ποιοῦν ὄροι, latine forme & definitiones.

Quales sint quæ Græcè dicuntur διατάξεις.

Quomodo quæ de officio perfecti legislatoris divinè scripsit Plato, in apostolis sermone

canones, id est, regulas vocarunt, quod eos, qui huiusmodi legibus non pareant, neque domus spiritualis, sicut Beatus Petrus ait, ædificari velint, ceu ligna quædam curvata, & inflexa, ut Protagoras apud Platonem ait, vi, & minis suppliciorum corrigant, & ad spiritus ædificij usum aptent, & accommodent. Typos quoque Græci patres interdum nominare solent, latini formas, quod huiusmodi canonibus tanquam quibusdam exemplaribus vitam, & mores ecclesiasticorum conformari oporteat. Aliquando etiam ὄροι appellunt, Latini vero patres definitiones, quod sint iusti, & iniusti, honesti, & inhonesti, decori, & indecori distinctiones. Neque verò tantum canones istos sancti apostoli sanxerunt, ut hoc quoque obseruetur, sed alia etiam multa, ut perfecti legislatores, de omni disciplina, ac omni genere virtutis, & honestatis, ac decori, de omni statu, ac ordine, & gradu hominum tradiderunt: quæ similia sunt doctrinæ, & monitis, quam legibus, quibus vinculum vitæ Christianæ, & incolumitas, ac conseruatio ipsorum canonum continetur: quæ omnia Clemens Romanus, qui ea descripsit, διατάξεις ἢ διατάξεις τῶν ἀποστόλων ut beatus quoque Athanasius testatur, vocauit, nos dispositiones, vel doctrinam apostolorum interpretemur. hæc doctrinam libris 7. complexus est Clemens: extremò autem libro, id est, 7. canones ecclesiasticos apostolorum. hi enim sunt τὸ κενυφαιώτοτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως, id est, summum in dispositione rerum ecclesiasticarum, ut idem in 3. capite eiusdem libri 8. scripsit imitatus, ut mihi quidem videtur, cum aliàs, tum hic diuinum Platonem, cuius fuit perstudiosus. is enim τὸ νομοθετεῖν, in quarto libro. De legibus, πάντων τελώτατον πρὸς ἀρετὴν esse dicit, id est, inter cætera summè ad virtutem valere ferre leges. Sed ut iam Illyricus, & sui contubernales, vel eorum successores, apostolorum charisma hic in ferendis legibus ecclesiasticis, quas canones vocarunt, agnoscant, qui nec Athenis eruditi sunt, neque Platonis discipuli fuere, neque libros eius legerunt, cõferamus, quæ Plato solam, rationem ab auctore naturæ homini ingeneratam secutus, de officio legislatorum diuinè scripsit. quicquid enim apud omnes scri-

prores rectè dictum est, ut iterum dicam, auctore Iustino, nostrum est. Interpretemur ergo eisdem ferè verbis, quæ in principio libri 7. de legibus scripsit, Natis igitur, inquit, liberis tum maribus, tum fœminis, maximè consentaneum est, ut deinceps de eorum educatione, & disciplina dicamus: hæc enim silentio prætermitti non potest. quæ autem de ea dicentur, similia monitis, quàm legibus videri possunt. Homines enim cum soli sunt, & in domibus suis, aut voluptate, aut dolore, aut cupiditate impulsæ, facillè multa, & parua, & quæ non omnibus apparent, præter legislatoris consiliū, & propositum committunt, quæ varios, & dissimiles mores ciuium efficiunt, id quod ciuitatibus nocet. Etenim, quia tum minuta sunt, tum frequentia, non decet leges de eis ferre, eaque potius sancire, ne leges scriptæ interitum capiant, si in leuionibus, & sæpius leges transire homines assuescant. Quare aditus quidem ad leges de huiusmodi institutis & disciplina ferendas non patet: ea verò rursus silentio prætermittere non licet. Et paulò post, rursus de huiusmodi institutis, quæ doctrinæ, & monitis, quàm legibus similia sunt, his ferè verbis ait, Sunt autem hæc omnia, quæ nunc exequimur, illa quæ à multis vocantur instituta non scripta. Nec aliud sunt leges patriæ, quas vocant, quàm omnia huiusmodi, quæ rectè paulò ante dictum est, non oportere leges appellare, neque tamen illa ipsa præterire, ac missa facere: sunt enim hæc vincula totius Reip. iis omnibus, quæ tum scripta sunt, tum adhuc scribentur, interiecta ceu patria quædam, & prisca instituta, quæ quidem cum rectè posita sunt, & in usum collocata tum eorum exercitatio ac consuetudo leges latas protegit, & incolumes seruat: sin verò propter negligentiam non rectè exerceantur, eueniet, quod in ædificiis solet, cum labefactis fundamentis, & antiquis illis, quibus fulta sunt superiora, necesse est corruere omnia, atque alia sub aliis iacere, tum inferiora illa, quæ sustinebant, tum fastigia, quæ postea subuersis illis vetustis, ædificio fuerant imposta. Quare, cum ita se rem habere intelligamus, oportet nouam ciuitatem ex omni parte vincere, & ut ea accipiat, nihil

imperitis carnōtur, ex quo eorum charisma in ecclesiasticis legibus ferendis apparet.

sive magnum, Sive paruum ex iis omnibus prætermittere, quæ quis leges, vel mores, vel officia appellare potest. his namque omnibus, cum vinculis, colligatur civitas. utrumque enim sine altero firmum non est. Quare non est mirandum, si multa, & quæ parva simul videntur instituta, in hanc tractationem nobis incurrit, quæ longiores faciant leges. Hactenus Plato. Si ergo hæc, quæ Plato, cum novam illam civitatem, quam animo informaverat, legibus, & moribus constitueret ad officium boni legislatoris optimo illo suo, & diuino ingenio multis disciplinis instructo multisque laboribus ac studiis limato, & usu rerum, ac diuturnitate temporis profecto cum summa omnium admiratione, & laude, pertinere intellexit, si hæc, inquam sancti Apostoli, nec in libris Platonis versari, imò neque grammatici, sed potius idiotæ, & omnis humanæ sapientiæ ignari, cum novam ecclesiam ex Iudæis veteri lege, ac Iudaico ritu assuefactis, tum ex gentibus, quæ Deum ignorabant, constituerent, servarent, quis non dicat à Deo & à spiritu eius illa didicisse? Hi igitur, ut à spiritu sancto eruditi non solum canones illos ecclesiasticos sanxerunt, sed, ut dixi, permulta alia tradiderunt instituta de omni disciplina vitæ Christianæ, & ecclesiasticæ conversationis, & de omni genere virtutis cuiusque ordinis, & gradus hominum, quibus illa continentur, quæ dicuntur νόμιμα ἄγραφα sive ἐθιμοματα, vel ἐπιτηδεύματα, ut sua illa vocavit Plato, quæ nos dicere possumus instituta non scripta, consuetudines, & officia, quibus quia cuncta in ecclesiastica Rep. disposita sunt, vno verbo διατάξεις, id est, dispositiones vacant, sicut Paulus Apostolus, cum dixit, Cætera autem, cum venero, disponam: Græcè enim est διατάξομεν unde διατάξεις dictæ sunt, quæ vna cum canonibus, qui sunt ecclesiasticæ leges, 8. libris, ut antè dixi à Clemente Rom. in persona apostolorum scriptis, continentur, quibus comprehensa sunt illa, quæ Paulus generaliter complexus est. cum ait: De cætero fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate, quæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum

Philipp. c. 4.
Materia constitutionum apostolicarum generaliter ab apostolo descripta.

biscum. Vbi enim non est eadem distinctio veri, & falsi, pudici, & impudici, iusti, & iniusti, sancti, & non sancti, amabilis, & non amabilis, bonæ famæ, & infamæ, virtutis, & vitij, imò contra, alij aliud verum dicunt, alij item aliud honestum: & alij aliud iustum, similiter in reliquis ibi non potest esse pax, sed schisma: ut aliud nos pudicum, aliud Lutherani, hi enim concubitum sacerdotis cum vxore pudicum, nos incestum dicimus, similiter aliud nos verum, aliud Lutherani, & eorum aliud Melancthoniani, aliud Illyriciani: idcirco nec eis nobiscum pax est, nec ipsis inter se. Apud nos verò, & in nostris ecclesiis nulla huiusmodi dissentio, sed potius pax. Omnes enim idipsum, sicut Apostolus præcipit, dicimus, & vno sensu, ac scientia sumus in distinguendo vero à falso, honesto ab inhonesto, iusto ab iniusto, similiter in aliis. Interrogemus ergo Magdeb. unde petenda sunt ista, quæcumque vera, quæcumque iusta, quæcumque pudica, & quæ sequuntur, quæ apostolus dicit didicisse, accepisse, & audisse, ac vidisse Colossenses: non enim ista omnia in euangelio, aut epistolis scripta esse dicturi sunt. Quorum enim si nulla erant in ecclesia νόμιμα ἄγραφα, id est, instituta sine scripto, Paulus ad Thessalonicenses scripsisset, tenete traditiones, quas audistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram? Quorum item ad Corinthios, Cetera cum venero, disponam? Si enim dispositiones sine scripto valere non volebat, cur non scripsit absens, quæ erat coram sine scripto dispositurus? non enim apostoli ad præsentem scribebant, sed ad absentes. An non erat opus constituere modum conueniendi in ecclesiam, ministrandi in ea, tum concionandi, psallendi, orandi, sedendi, recipiendi sessum aduentantes, communicandi, dispensandi bona ecclesiæ, & eis vtèdi? Prætereo infinita alia ad disciplinam ecclesiasticam, pertinentia, quæ Apostolicis constitutionibus à Clemente Romano descriptis diuinè disposita sunt, quibus, ut antea dixi, comprehensa sunt illa, quæ Paulus ad Colossenses scripsit, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque iusta, & quæ sequuntur, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me. Sunt enim in his, exempli

Quæ sit materia apostolicarum constitutionum.

I. Thess. c. 2.
I. Cor. II.

De constitutionibus apostolorum generaliter ab apostolo comprehensis, & sigillatim à Clemente descriptis.

causa constitutiones pudicitiae in aspectu, in sermone, in cultu corporis, in balneatione, in habitatione ministrorum ordinis sacri cum coniugibus suis, & quaecunque alia ad pudicitiam pertinent. Sunt item constitutiones iusti, erga Deum, seipsum, parentes, vicinos, ciues, peregrinos, magistratus populi, praesides ecclesiae, erga seruos, & dominos, peccatores, & poenitentes. Sunt praeterea in constitutionibus apostolicis, quaecunque amabilia quaecunque bonae famae in rebus omnibus, quibus homines vtuntur, omne ite genus virtutis, & actionis laudabilis, omnia enim sancti Apostoli disposuerunt, quaecunque ad ordinem, & honestatem, ad pacem, & disciplinam vitae Christianae, & ecclesiasticae conuersationis, & ad prouidendum bona coram Deo, & hominibus pertinebant. Hi etiam disposuerunt, atque ordinarunt, quaecunque de ritu mystici sacrificij à Christo instituti nobis tradiderunt, ad quod dignè faciendum & participandum vniuersa disciplina ecclesiastica, & monita, atque instituta apostolica referuntur, vt in quo tota aeternae salutis fiducia collocata nobis sit, & in quo cuiusque hominis christiani iudicium extremum pendeat, vnde Dauid de extremo iudicio prophetans, cum sessuri sunt sancti Apostoli, sicut Dominus dixit, super 12. sedes iudicantes duodecim tribus Israel, vt qui per vniuersum mundum euangelium praedicauerunt, iudem eos, qui vel audire noluerunt, vel auditum non seruarunt, iudicent, prophetans, inquam, in spiritu, de extremo iudicio, & de sanctis apostolis, qui etiam vt nos, in voce Archangeli resurgent, Congregate inquit. (Angelis enim iubet) sanctos eius: apostolos dicit, qui disponunt, siue ordinant testamentum eius super sacrificia: in iudicio enim illo non reposcetur ratio de sacrificiis veteris testamenti, sed noui: nec enim illa vetera apostoli disposuerunt, immo Moyses sicut ei Dominus praecipit: sed in nouo testamento ritum, vt dixi, mystici sacrificij, & caerimonias, ac religionem disposuerunt, & ordinarunt. Sicut Clemens partim in lib. 2. de constitutionibus apostolorum, plenius autem in 8. totam missam, ac ritum mystici sacrificij descripsit, quo caetera, vt dixi, quae in ecclesia à sanctis apostolis disposita

Psal. 49.

sunt, referuntur. Habemus igitur non solum Paulum testem, disposuisse sanctos Apostolos ecclesiastica, cum ipse Paulus de se dicat, caetera autem cum venero, disponam, sed etiam prophetam Dauid. quod Apostoli sancti ecclesiam, & ecclesiasticam conuersationem, ac populi christiani disciplinam tam multis constitutionibus disposuerunt, quod ad legislatorum quoque officium pertinebat, quomodo quod praecipuum erat, immo summum in perfecto legislatore, praetermississent? summum enim erat, leges ferre, quae minas haberent ad sanandum necessarias, ad quarum legum conseruationem, illae tam multiplices, vt ante diximus, constitutiones, consuetudines, & antiqua instituta, & monita, tanquam proemia, vt Plato illa sua vocat, adhibita sunt. Etenim, si apostoli sancti pastores erant, imò principes pastorum, quis audeat dicere, aut cogitare neglexisse eos partem illam, quae gregi rationali custodiendo & pascendo maxime necessaria est? vt enim parum fermenti, ait apostolica constitutio, totam massam corrumpit, & muscae morientes putrescere faciunt vniuersum suauem, sic quoque (inquit) ouis scabiosa in reliquas oues scabiem transfundit, nisi separetur à sanis: canis etiam rabiosus, quicquid atigerit, in eo periculum affert. Quare, si hominem (inquit) flagitiosum ab ecclesia non remoueamus, facimus domum Dei speluncam latronum. Plato quoque libro 9. de legibus rationem naturae insitam secutus, poenam (inquit) legis alterum duorum facit, aut enim qui poenas dedit, melior efficitur, aut minus malus. Ezechiel quoque inter caetera, quae malis pastoribus neglecta exprobrat, illud etiam ait, quod eiectum non erat non reduxistis: oportet enim eiicere ex ecclesia, cum peccati genus postulat. Sicut scriptum est in Deut. auferas malum de medio tui, vt audientes caeteri timorem habeant, & nequaquam audeant talia facere, quod quidem ad ecclesiam quoque nostram pertinere apostolus interpretatus est, cum ad eos, qui ex ecclesia propter peccatum publicum, quod notorium vocant, sunt eiicendi, retulit, auferete (inquiens) malum ex vobis ipsis. Sed eiectum non oportet negligere, quod propheta Ezechiel in malis pasto-

Quomodo non solum Paulus, sed propheta Dauid testificatur, disposuisse Apostolos ecclesiastica legibus, quas canones vocarunt.

Quomodo praecipuum, & summum in perfecto legislatore, quod est leges ferre, non potuit ab apostolis praetermitti.

Quomodo apostoli non potuerunt esse pastores ecclesiarum sine legibus ecclesiasticis. Clemens lib. 2. 1. Cor. cap. 5. Eccl. cap. 10. Ezech. 34.

Deut. 13. & 19.

1. Cor. cap. 5.

ribus accusat, ut paulò ante dixi, quin potius eum, inquit apostolica constitutio, qui in peccatis fuit, & per irrogationem pœnæ ex ecclesia eiectus est, ne finas foris permanere: imò recollige eum, & conuerte, ut sic emendatum in ouile restituas, id est, in ecclesiam.

De Synodis, quæ ad exemplum Apostolorum canones ediderunt, & de Apostolorum canonibus in capita 50. cum canonibus Synodorum, ante annos mille à quodam Constantino relatis, item quibus rationibus constet gubernationem ecclesiarum ecclesiasticis legibus Apostolos constituisse. Et cur apostoli canones sine scripto tradiderunt, & de dispensationibus canonum apostolorum, & quomodo iustæ ab iniustis distinguantur, & quid de ea re Eutychianus Pont. & Igmarius Rhem. scripserint. Cap. 28.

Quid Constantinus cognomento àπὸ ῥολασικῶν ante annos mille scripserit de pœnis, quibus canones apostolorum, & reliquæ leges ecclesiasticæ sancitæ sunt.

De multiplici ratione ecclesiasticæ correctionis pecudum rationalium.

Vales verò minas istas, & pœnas, quibus ecclesiasticæ leges sancitæ sunt esse decebat, quia prudenter Constantinus cognomento àπὸ ῥολασικῶν notauit, & scripsit, interpretabor eisdem verbis, quæ ille præfarus est in collectione canonum Apostolorum, & Synodorum, quos tempore Iustiniani in 50. capita distribuit, qui sunt loci communes illustrium rerum ecclesiasticarum. Discipuli (inquit) Christi, iidemque Apostoli, quin etiam, qui eis successerunt, & ecclesiæ sanctæ Episcopi, & doctores fuerunt, quibus multitudinem gentium, ac Iudæorum, fallacia, & Tyrannide diaboli liberatam, & ad regem, ac dominum gloriæ recto animo, & fide conuersam spiritus sanctè regendam commisit, non sunt arbitrati, decere, ut qui peccarent, verberibus afficerentur, ut ciuiles leges faciunt, hoc enim valde stultum esse videbatur, ac nimis indecorum: imò potius studebant, ut quam promptissimè periculis se pro eis obiicerent: retro regressos reuocarent, errantes adhuc, & à recta deflexos sine mora corrigerent: in profundum præcipitatos, omnibus modis extrahere curarent. Qui verò iam putrescerent, ac valde ægrotarent, sapienter gladio spiritus abscinderent: contractos, & viribus

defectos, quibusdam blasphemis, & vinculis rationalibus alligarent, & eis pristinam valetudinem, diuina gratia, & spiritu sancto adiuuante, restituerent. Igitur, qui illis successuri erant, ut eos, quibus quisque eorum suo tempore præesset, saluos, & incolumes cõseruarent, habitis conciliis leges quasdam, & canones nõ ciuiles, sed diuinos de iis, quæ agenda essent, aut nõ, ad corrigendos cuiusque mores, & vitam ædiderunt, qui eos quidem, qui recta ingrederentur, fulcirent: actos verò in transuersum, punirent. Igitur quia olim diuersis temporibus, & à diuersis patribus, & diuersis rebus congruètes leges, & canones ecclesiæ æditi sunt, (post enim apostolos 10. Synodi magnæ habitæ sunt, præterea magnus Basilius multos canones fecit, & hi omnes canones ædiderunt, non quidem rebus in capita, ordine distributis, sed dispersè, ut aliæ res aliis temporibus ortæ postulabant) nos in capita quinquaginta distinximus, & quæ sequuntur. Hactenus ex proœmio huius auctoris, qui in sua collectione primo semper loco canones apostolorum collocat, numerat autem 10. Synodos, vsque ad sua tempora habitas Ancyranam, Neocæsariensem, Nicenam, Gangrensem, Antiochenam, Laodicensem, Constantinopolitanam, Ephesinã, Calcedonensem, Carthagenensem. Cognouit igitur, hic auctor non heri, & nudius tertius, ut Magd. natus, sed, ut dixi, ante mille annos, & amplius, primos legum ecclesiasticarum latores apostolos fuisse, qui primùm ecclesias percunctum orbem apostolicis institutis, & canonicis legibus fundarunt: & eorum exemplum reliquos patres, qui ecclesias regendas susceperunt, variis conciliis habitis in ferendis ecclesiasticis legibus, ut ratio cuiusque temporis, & nouarum rerum necessitas poscere visa est, secutos esse, Magd. verò, qui apostolicos canones negant, cum in locis illustrium rerum, in quos historiã suam per centenos annos distribuerunt, unde centurias vocarunt, locum de gubernatione ecclesiæ in prima centuria ponant, quis non statim iure, ac cum ratione mireretur, velle eos, ut tempore apostolorum, & deinceps vsq; ad Synodos, quæ postea habitæ sunt, sine ullis legibus ecclesiasticis ecclesiæ gubernarentur: Ete-

Constantinus cognomento àπὸ ῥολασικῶν in ecclesiasticis legibus, quas in loco communes digessit, primo loco canones apostolorum posuit.

Apostolos secuti sunt, quicunque post eos canones ædiderunt.

Quam sit absurdum, velle, gubernatas fuisse à sanctis apostolis ecclesias sine ecclesiasticis legibus.

Quare nihil referat, quod non omnes canones apostolorum latinorum à principio acceperit.

Quare sine scripto canones apostoli tradiderunt.

Que utilitas existat ex legibus sine scripto latis, auctore Lycurgo.

nim, si de potestatibus ciuilibus dixit apost. à Deo ordinatas esse, non sunt autem ordinatæ sine iustis legibus principum sæculi, consequens est, vt neque potestates ecclesiasticæ, quibus illas, vt diuinis, oportet subiectas esse, sine legibus principum ecclesiæ, qui fuerunt apostoli, à Deo ordinatæ sint. Præterea si ille rectè dixit, qui de legibus ciuilibus elegantiè scribebat, nullo loco habendam esse ciuitatem, quæ lege careat: sanè quidem rectè quoque dictum sit, nullo loco habendâ esse gubernationem ecclesiæ sine legibus ecclesiasticis. Deinde si lex est iusti, & iniusti distinctio, qui leges ecclesiasticas apostolorum apostolis negat, distinctionem quoque iuris, & iniuriæ ecclesiasticæ illis fuisse neget, necesse est, & qui hanc neget, consequens etiam est, vt distinctionem personarum ecclesiasticarum inter se, & à ciuilibus similiter neget. Quare si absurdum est, & fatuum, cogitare gubernationem ecclesiæ sine legibus ecclesiasticis, & alios ecclesiarum legislatores, ante apostolos, non fuisse, satis constat, tum has eorum leges esse, semper in omnibus ecclesiis auditum est, nec aliud præter hoc memoriæ proditum, quæ dementia est eas negare? Nihil enim refert, vt ad hoc quoque respondeamus, quod non omnes octuaginta octo canones apostolorum à principio ad latinos, in latinum translati, venerunt, præter quinquaginta, cum non minus omnes eos ecclesiæ latinorum sine scripto omni tempore tenuerint, & eis usæ sint, quàm ecclesiæ Orientis, vnde euāgelij prædicatio, & ecclesiarum fundatio, atque constructio cœpit, quæ ipsos à Clemente Romano Græcæ scriptos prius acceperunt. Si quis verò quærendum putet cur apostoli sancti has ecclesiasticas leges non scripserunt, si tãopere necessarias esse iudicarunt. in promptu est ratio, illa scilicet, quam Lycurgus sapiētissimus Lacedæmoniorum legislator, magistra natura in dandis legibus sine scripto, secutus est. Iudicabat enim, vt Plutarchus scribit, quæ præcipua sunt, & maximè ad fœlicitatem, & virtutem ciuitatis faciunt, ea in mores, & institutiones ciuium, si induerentur, immutabilia manere. Quod si hanc utilitatem, quæ maxima est, leges ciuiles sine scripto dandi, in illa vna Rep. Lacedæ-

moniorum, quam cæteris illius temporibus diuinis Plato præposuit, ex ratione naturali ille didicit, quanto magis sancti apostoli ex spiritu Dei, qui eos docebat discere eam potuerunt? Præterea non cõueniebat, quæ ex causis, quæ aliquando abesse possunt, pendebant, ea scripto iubendo, aut vetâdo sancire, ne si scriptæ essent à sanctis apostolis huiusmodi leges, cum aliquis lege solueretur, quia ratio legis abesse iudicaretur, quæ dici solet dispensatio, is qui hanc causam, & rationem ignoraret, scripturam solui existimaret, atque ita assuesceret homines, qui ista non discernunt, contemnere diuinæ scripturæ auctoritatem. Hinc enim Ambrosij Neophyti ordinatio, quæ canone apostolorum octuagesimo prohibita est, contra scripturam apostoli, quæ Neophytos ordinare prohibet, facta esse à quibusdam existimabatur, quibus idem beatus Ambrosius libro decimo epist. 82. respondens, Si non deest (inquit) humilitas competens sacerdotio, vbi causa non hæret, vitium non imputatur. Hæc Ambrosius. Causa enim, quæ Neophytum ordinatione prohibet, est, ne vt idem apostolus ait, in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli: id est, ne damnetur, vnde diabolus damnatus est. ne male (inquam) honore collato vsus, in superbiam incidat, vt diabolus, qui occasionem superbiæ ex honore dato arripuit. Sic quoque beatus Cyprianus ordinatus est: de quo Pontius Martyr, aiunt (inquit) apostoli litteræ, debere Neophytos præteriri, ne stupore gentilitatis nondum fundatis sensibus adhærente, aliquid in Deum nouitas inerudita peccaret. Sed ille (inquit) primus & solus, scilicet in Aphrica, docuit, plus posse, fide quàm tẽpore promoueri. Nihil itaq; duobus istis tanta fide, ac modestia viris ordinadis. contra scripturam Pauli factum est. apertè enim in ea huiusmodi Neophytis ordinadis locus relictus est, vt ex causa subiecta Neophytos prohibendi intelligere licet. sed, vt apostolus ait, non omnium est scientia. Idem dicens dum est de canone apostolorum 17. qui digamos quoque ordinatione prohibet, quod ipsum scriptura quoque Pauli prohibet, cum iubet, vt qui ordinandus est, sit vnus vxoris vir: causam enim huius legis pud-

Quare ordinatio Ambrosij. neophyti contra scripturam apostoli facta esse, falso putabatur.

Quomodo ordinatio Cypriani neophyti non sit cõtra scripturam Pauli facta.

1. Cor. cap. 2.

De digamis ordinatione prohibitis.

Quid Tertullianus de celibatu sacerdotii senserit.

citiam, & continentiam esse, satis idem apostolus declarat, cum adiungit, debere esse pudicum, & in epist. ad Titum continente. Vnde doctus Tertull. libro 1. ad uxorem quantum fidei (inquit) detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiarum secundae disciplinae ecclesiae, & praescriptio apostoli declarat, cum digamos non finit praesidere: cum viduam allegi in ordinationem, nisi uirum non concedit. Deinde subiungit, quod ad rem nostram facit, & in quo illi assentimur, aram enim domini mundam proponi oportet. non ergo hoc auctore ara munda proponitur, cum a non continentibus tractatur. Siquidem ita oportet, unius uxoris virum pudicum esse, ut viduam unius viri uxorem: quae, cum videtur sit, non potest non esse continens. Hanc quoque causam legis huius attingit sanctus Innocentius sanctissimus, & eruditissimus pontifex, epist. 2. cap. 9. cum ait. Unius uxoris virum dixit, non quidem permanentem in concupiscentia generandi, sed propter futuram continentiam, idem cap. 4. sanxit, ne clericus viduam duceret, ne (inquit) hoc praesudicio impeditus, non possit ad sacerdotium peruenire. Similis etiam ratio est in lege digamum prohibente, praesudicium scilicet futurae incontinentiae, ut in neophyto praesudicium futurae superbiae. Quare, qui incontinentiae suspitione penitus caruerit, cum si lege soluat is, qui ecclesiae, praest, & ecclesiasticarum legum custos est, contra scripturam Pauli nihil fecisse videatur: quia ipsa scriptura hanc legis causam continet, ut iam explicatum est. Reliqui ergo canones ecclesiastici sanctorum Apostolorum, quorum vis ex ratione, atque causa, quae abesse possit, pendet, cur in scriptura canonica noui testamenti non sint positi, dictum est iam. Deinde cum ferè canones isti vi & minis parere cogant, has verò minas saepe accidere potest, ut remittere oporteat, & deceat. si eiusmodi canones ab apostolis scripti essent, scripturae sanctae auctoritas minui videretur. Ij ergo, si qui adhuc fortassis existimant non esse hos canones leges apostolorum ecclesiasticas, sine scripto, ut diximus, datas, quia liceat eas aliquando, ut videmus, remittere. sic habeant, cum hae leges ecclesiasticae apostolorum ad temperationem ecclesiae

datae sunt, simul datam esse ab earum latoribus ei, qui praest, potestatem eas remittendi, causa tuendi ipsius ecclesiae temperationem, tunc scilicet, cum necessitas, vel ecclesiastica utilitas poscere videretur. ita ut illius obtestationis apud Paulum meminisset, quae ad custodias legum ecclesiasticarum pertinet, cum ait, Testor coram Deo, & Angelis eius, ut hanc custodias sine praesudicio, nihil faciens in alterutram partem declinando, inconsiderationem enim vocavit *πρόβλημα*, quod interpretis praesudicium interpretatus est, loquebatur enim de non recipiendo accusatorem aduersus presbyterum nisi duobus, aut tribus testibus, cui similis est canon 75. qui idem vetat in Episcopo. Hoc igitur cauendum est, in dispensationibus canonum, quas vocant, ut ita eas necessitas, vel ecclesiastica utilitas excuset, ut omnis inconsideratio abesse iudicetur. Ad distinguendas verò iustas, & iniustas canonum dispensationes accommodatissima mihi videntur, quae Eutychianus pontifex in epist. ad Episcopos Beticæ in extrema ferè parte scripsit, cum vellet docere, nullam causam posse esse solvendi ecclesiasticum canonem apostolorum de non offerendo tempore sacrificij quicquam aliud praeter institutum Domini. Praecauendum (inquit) est, ne fides, & disciplina Domini blasphemetur. etsi illa non nunquam sinenda sunt, quae si ceterorum constet integritas, sola nocere non valeant, illa tamen sunt magnopere praecauenda, quae recipi sine manifesta decoloratione non possunt. Cum ergo talia erunt, quae ecclesiastici canones vitanda sanciant, non licebit eos solvere. Deinde subiungit: at, si ea ipsa, quae nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur vel rerum, temporumque cogit intuitus, vel acceleratae prouisionis respectus excusat, quanto magis illa sunt nullatenus mutilanda, quae nec vlla necessitas, nec ecclesiastica prorsus extorquet utilitas: Varias dispensandi causas summa breuitate attingit. Deinde subiungit, idcirco fratres ista praetulimus, ne hae species, quas non licet offerre super altare iuxta constitutionem apostolorum, eorumque successorum, ad domum sacerdotum deferantur: & a sacerdotibus benedicantur: & per simplicem benedictio

1. Tim. c. 3.

De potestate remittendi leges canonum apostolorum dispensatione.

Quae Pontifex Eutychianus ad distinguendas dispensationes canonum iustas ab iniustis scripsit.

nem benediſta, demum à populis ſumantur. Fabæ tantum, & viæ, & cætera, quæ apoſtoli conſtituerunt, ſuper altare offerantur. Recitata ſunt verba Eutichiani, & de hoc etiam canone apoſtolorum ſatis ſupra explicatum eſt. Recitemus deinceps, quæ Igmarius Archiepiſcopus Rhenenſis antiquus auctor, & iuris canonici prudentiſſimus, de hac re in collectione ſua capitum eccleſiaſticorum explicatiùs ſcripſit. nec ipſe enim, inquit) Petrus, ne dum aliquis Romanæ ſedis Epifcopus, aliquem ſuum ſucceſſorem aliquo præiudicio, ac poteſtate priuauit, quin eadem omni auctoritate, omni eccleſiæ non ſolum antiquis, ſed etiam nouis inſtitutis nunc leuiùs, nunc ſeuiùs conſulere poſſet: imò deberet, prout tempori ſuo oportunitate videret. Hoc utique ſingularia Romanorum Pontificum decreta teſtantur, in quibus ipſi ſuorum temporum neceſſitatibus diuerſo modo conſuluiſſe leguntur. Niceni quoque canones Romani pontificis priuilegium ratum eſſe voluerunt, cum ad exemplum eius omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obſeruanda. Nequaquam ergo aliud Romanus Pontifex contra canones agit, ſi quando illos pro conſideratione temporum nunc intendit, nunc remittit: cum & ipſi canones tale ei priuilegium indubitanter conſeſſerint. Sed, & alij Epifcopi, & ſi nullo modo, ut præſul apoſtolicus vel canones inſtituere, vel iam inſtitutos iudicare valeat, aliquando tamè pro modulo ſuo aliqua ſtatuta temperant, & hoc maximè in legibus pœnitentium: quod etiam ipſi canones illis concedunt. Nam Nicenum concilium Epifcopis conſeſſiſſe legitur, ut dignè pœnitentes humaniùs tractèt: & canonicam ſeueritatem in eis aliquatenus mitigent: debent enim iuxta Innocentium Papam attendere cõfeſſionem pœnitentis, & fletus: & lachrymis corrigentis actum iubere dimitti, cum congruam viderint ſatiſfactionem. Nam iuxta Auguſtinum, In huiusmodi pœnitentia non tam meſura temporis quàm doloris attendenda eſt. Nequaquam autem eccleſiaſtica diſciplina ſubſiſtere poſſet, ſi non præſul apoſtolicus illam auctoritatem haberet de canonibus, quam ſupra retulimus. Nam præcedentium patrum ſtatuta eccleſiaſti-

Igmarius Rhenenſis de poteſtate pœnitentis in diſpenſandis canonibus conciliorum, & apoſtolorum.

cam diſciplinam non tam inſtruerent, quàm confunderent; ſi nulla ratione à ſucceſſoribus eorum immutari poſſent, cum tamen neceſſitas temporis nunc mitiùs nunc ſeueriùs incedendum perſuaderet. quod illum non latebit, qui præcedentium patrum, & ſubſequentium ſtatuta diligenter inueſtigare curauerit. Nempe ſi beatus Gelafius numerum annorum, quos ſui antecelſores ſingulis gradibus præfixerunt, immutare non poſſet, penuriæ clericorum ſui temporis per præſbyteros, etiam laicis infra annum maturatis, nullo modo ſuccuriſſet. Item, ſi moderni pontifices antiquorum rigorem canonum ſuper lapſos ſacerdotes remittere nequiuiſſent, ipſa Chriſtiana religio deſtituta ſacerdotali officio penitus ſtare non poſſet: cum iam pene nulli ſacerdotes niſi criminaliter lapſi reperiantur, quos antiqui canones depoſuiſſe leguntur. Hactenus Igmarius de poteſtate pontificis in diſpenſandis canonibus non ſolum conciliorum, ſed etiam apoſtolorum. Canones enim apoſtolorum hic auctor dicit, cum canones antiquos dicit ut exemplo canonicis vigefimi quinti docuit, qui in crimen fornicationis aut periurii, aut furti lapſum deponi iubet. Sic itaque de eccleſiaſticis legibus, quæ ad conſeruandum ordinem, & decorum datæ ſunt, habendum eſt, eo quidem illas ſpectare, ut plerumque fiat, aut non, quod iubendo, aut verando ſanciunt: quandoque verò, cum aliter rebus, temporibus, locis, perſonis in Chriſto conſulendum eſt, locum non habeant. Hanc enim eſſe naturam ordinis, & legum, Plato etiam ratione naturali docente, allecutus eſſe videtur, cum ait libro 10. de legibus, ordinem, & leges eò ſpectare, ut partim quod volunt, maiore ex parte ſanciant: partim nihil penitus ſancire poſſint. Hinc error Magdeburgenſium, qui hos canones ſanctorum Apoſtolorum negant: quia nimium (inquiunt) ſit in eis uſus excommunicatõnis: tollunt enim diſtinctionem temporum, & rerum, ut cum iubet canon, ſi quis clericus in Cauona manifeſto deprehendatur, pœna ſit excommunicatio. Etenim ſi omnes fideles quæcũque ſunt, ἀφῆμα, id eſt, bonæ famæ, facere oportet, ut Paulus Apoſtolus Philippenſes

Canonum eccleſiaſtic. ratio, & pro poſitum.

Quando can. eccleſiaſt. locum non habeant. Natura ordinis & legum auctore Platone.

Quomodo Magdeb. negandis canonib. apoſt. diſtinctionem rerum & temporum tollant.

Pro Canonib Apostol.

*Cur quedam o-
lim pœna exco-
municationis sa-
crae liceret, que
iam non liceat.*

hortatur, quanto magis clericos, qui exemplum, & forma debent esse laicis non enim bonæ famæ est, inuitari laicos exemplo clericorum ad Cauponas, vbi gulæ indulgeri solet. Sed hoc malum leuius iam factum est frequentia. Quæ autem parua videntur, & frequentia sunt, non oportet pœna excommunicationis sanciri: ne homines contemnere leges assuescant. tempore autem apostolorum grauius erat, & rariùs, idcirco hæc pœna par culpæ esse videbatur: quàm quidem disciplina illius temporis requirebat.

Quomodo ex eo quod Magdeburgenses in prima centuria confitentur, & quod Paulus ad Corinthios scripsit, conuincatur, leges ecclesiasticas ordinis, ac decori datas esse ab Apostolis, item sigillatim de quibusdam canonibus Apostolorum, quos ex loco apostoli ad Corinthios necessariò concluditur, ab Apostolis traditos esse, & vnde nati sint canones isti, & quis eorum finis & vsus, rursus sigillatim de aliis canonibus apostolorum pertinentibus ad locum apostoli in epistola ad Corinthios de mysterio sacre eucharystie, ritè celebrando, & quid in eo Corinthii peccarent auctore Cyrillo, & quomodo id Paulus, & canon Apostolorum correxerit. Cur apostoli omnes canones ecclesiasticos, quos postea Synodi consecuta, tanquam ecclesiæ necessarios, ediderunt, non composuerunt, & de exemplo Platonis rationi consentaneo, & quorsum spectent leges ecclesiasticæ instar legum civilium, & quid de eis diuinus Plato scripserit, & quomodo qui canones Apostolorum negare audent, plus Platoni, id est, rationi naturali, quàm Apostolis ab spiritu Sancto eruditus tribuant. Cap. 19.

Ed age iam, quo magis veritas canonum apostolicorum apparet, operæpretium est, vt sigillatim de quibusdam explicemus. Cùm igitur Magdeburgenses libro secundo centuriæ primæ, cap. apostolos confiteantur cerimonias ad ædificationem ecclesiæ, & ab bonum ordinem, ac decorum ordinasse, ad idque probandum locum citent ex cap. 17. epistolæ prioris ad Corinthios, qui est totus de or-

Liber primus.

105

dine loquendi linguis in ecclesiâ, & prophetandi, siue interpretandi, vt tunc ratio, & vsus ac necessitas eiusmodi charismatum, quæ erant frequentia, poscebat, percunctemur eos, an credant, fuisse tunc alia à sanctis apostolis ordinata ad ordinem, & decorum, vt ipsi dicunt necessaria? quæ omnia satis improprie cerimonias iidem vocant: cerimoniarum enim ad cultum Dei adhibentur aliud autem est cultus Dei: aliud ordo, & decorum eorum, quæ in ecclesiâ fiunt, quod latius patet: quare aliud est constitutio cerimoniarum: aliud constitutio ordinis & decori: profectò non possunt negare, ordinasse alia, præsertim cùm ipse idem apostolus totum illum locum his verbis cõcludat: omnia autem honestè siue decenter fiant in vobis, id est, in vestra ecclesiâ, de iis enim, quæ in ecclesiâ fieri debent, loquebatur. Atqui omnia honestè, & secundum ordinem fieri non poterant in ecclesiâ, sine legibus ecclesiasticis, siue nec in ciuitate, sine legibus civilibus. Vnde diuinus Plato, vt supra iterum memini, sic in lib. 6 vim ingenij, & naturalis intelligentiæ, ac rationis secutus, scripsit: Quicquid in ciuitate ordine, & lege fit, multa bona parit: ordine, & lege fieri dixit, quod vtrunque ex altero constet, in lege enim consistit conseruatio ordinis: & in conseruatione ordinis lex viget. Subiungit deinde Plato, cætera verò, quæ vel ordine carent, vel malè disposita sunt, multa ex eis, quæ rectè sunt constituta, disturbant. Ergo omnia decenter, & ordine facere, quomodo poterant Corinthij, quod eis Paulus præcipiebat, nisi quæ ratio ordinis ac decentiæ esset, didicissent? aut quomodo hoc discere sine magistro potuissent, id est, nisi compositio ordinis & decori à magistro eodèque apostolo Paulo illis tradita fuisset? An in monasterio nouitij nisi à præposito regulas monasticæ conuersationis accipiant, omnia in monasterio honestè, & secundum ordinem vnquam facient? aut in ciuitate magistratus, iudices, & reliqui ordines ciuium, si & institutis, & consuetudinibus, & legibus careant, quid deceat, quid ordo postulet, & quid non, scire poterunt? Quis hoc dicat, nisi sensu communi careat? nisi volumus, positum esse decorum, & ordinem in opinione cuiusque,

Quomodo cogitur Magd. confiteri, constituisse apostolos aliam etiam ad gubernationem ecclesiæ pertinentiam, præter ea, que ad ordinem & decorum spectabāt, que ipsi sponte sua concedunt.

Pro Canonib. Apostolor.

quo nihil stultius: & non potius ratione, & certo iudicio constare. An igitur necessarium fuit, ne quid tunc in ecclesia confusum esset, ut apostolus in charismate linguarum in ecclesia utendo modum, & ordinem causa pacis conseruandæ præscriberet, & non fuit necessarium, ut multa alia, quæ semper in ecclesia futura erant, ita etiam composita, & ordinata essent, ut sublata confusione, & decoro atque ordine seruato, pax esset: An minus, quàm illud, necessarium erat, ut aliquid exempli causa dicamus, ordinare, ut est in 14. canone apostolorum ne liceret Episcopo, relicta parocia sua siue dicecesi, ad aliam profilire, quamuis multi eum cogere, nisi aliqua causa probabilis impelleret, ut si plus utilitatis in religione illic afferre posset, idque non sponte sua, sed iudicio multorum Episcoporum ac maximo hortatu. Hæc enim est ecclesiastica lex apostolorum, sanctissima illa quidem & saluberrima: quæ, & modum ponit ambitioni Episcoporum, qua nihil potest esse ecclesiæ perniciosius: & iustas Episcoporum translationes ab iniustis distinguit. Hanc legem Synodus Antiochena, ut valde necessariam, nequando obsolesceret, renouauit. Rursus, an non erat à pace, obediètia, modestia, ordine, & decoro alienum, si ministris ecclesiæ siue presbyteris, siue diaconis, siue aliis quibusque clericis, relicta propria ecclesia, in qua ordinati, & constituti sunt, licere, inuito Episcopo, ad aliam, morandi ibi causa, se penitus transferre: & cum reuocati essent, impunè non parerent? an, non erat poena merita, ut qui in ecclesia sua ministrare dedignati essent, & inuito Episcopo suo in aliena maluissent, ministerio ecclesiastico prohiberentur? & in communione ac societate, tanquam laici, haberentur? hoc continet proximus canon, cuius sententia in Nicena Synodo & Calcedonensi confirmata est. immo ipsa Synodus Nicena hunc canonem apostolorum in canone suo 16. causa eum confirmandi citat, ut supra loco suo docui. Et quid, si Episcopus, ad cuius ecclesiam migrarunt isti, poenam vacationis eis decretam pro nihilo ducens, eos inter clericos recipiat? an ordinem, & compositionem ecclesiæ non turbabit? imò maximè, hoc ergo cauet canon, qui sequitur, qui

De quibusdam canonib. sigillatim, quos ab Apostolis necessariò traditos esse, ex loco Apostoli à Magistro deb. citato planè conuincitur.

Can. Apost. 14.

Can. Apost. 16.

communione huic Episcopo interdicit, ut, qui sit (inquit) διδασκαλος ἀταξίας, id est, qui docet, non seruare ordinem. Satis hic canon verbo ipso ἀταξίας, quæ est in ea ipsa re, quam prohibet, significauit, pertinere, quod iubet ad ordinem, de quo Paulus dixit, omnia honestè, & secundum ordinem fiant in vobis. An non fuerit absurdum, si quis putet, aut hoc malum non vidisse apostolos, neque cogitasse, quasi non esset in promptu, & ut dicitur, ante pedes? aut vidisse quidem, sed, medicina ut fieret, posteris reliquisse, ac reseruasse, id est, Nicenis patribus? ut iam trecentis annis, & amplius nullas ecclesiasticas leges, horum vitiorum emendatrices habuisset ecclesia. Illud verò omnium absurdissimum est, cum has leges canonicas sanctorum apostolorum ecclesia habeat, quas nullus recorderetur, nec audierit non habuisse antea, & quas semper catholici per cunctum Orientem, & Occidentem coluerunt, & in eis quicquam nouare semper veriti sunt, eas tamen hesterni isti, siue hodierni historici poetici negare ausi sunt. Sed obseruemus rursus alia, quæ ad temperationem ecclesiæ, & ordinis ac decori compositionem, & pacem omnino necessarium fuit, ut sancti apostoli prouiderent, ut quidem prouiderunt. Si enim Episcopus, aut presbyter, aut diaconus merito propter crimen ministerio ecclesiastico prohibitus, rursus illud impunè auctoritate sua tractare auderet, ecquid insolentiùs, aut ecclesiæ magis pestiferum, quàm non posse ouem scabiosam à reliquo grege separari, & posse contra, vnus exemplo multos perire? cum potius oporteret vnus supplicio multos seruari. Est autem canon vigesimusoctauus apostolorum, qui hoc ne fiat, cauet. Item si Episcopus à viris grauibus, & fide, atque auctoritate præditis de crimine aliquo accusatus, & iterum & secundo ac tertio, à quibus audiendus esset, vocatus venire nollet, & lucrum ex declinatione iudicij reportaret, quid hac impunitate esse, aut cogitari posset iniquius, & pestilentiùs? aut quæ rursus magis salutaris lex ecclesiastica esse poterat, quàm ea, quæ hoc teterrimum malum emendet? qui est canon apostolorum 74. qui illum vi, & minis cogit, ut vel se curari patiarur: vel si perire malit, eò percunte mul-

Quid absurdi cogantur Mag. concedere si hos canones Apost. negare pergant.

Quid sit omnium absurdissimum in negandis apostol. canonibus.

Can. Apost. 28.

Can. Apost. 74.

Can. apost. 75. ti seruentur. Canon, qui proximè sequitur, prohibet, ne hæreticus aduersus Episcopum testimoniū dicat: imò neque vnus fidelis, quia scriptum sit, in ore duorum vel trium stabit omne verbum. De testimonio autem hæretici reiiciendo hæc ratio habenda est: in quo enim fuit, sicut apostolus ait, cor malum incredulitatis discedendi à Deo viuo, & fallacia peccati obduruit, quomodo credendum est, non esse ei cor discedendi etiam à fide testimoni? qui, inquam, fidem Deo non seruauit, quis credat, seruare velle homini? ab iis enim ait Archadius siue Charisius iurisperitus exigendum est testimonium, quorum fides non vacillat. Satis verò in reliquis illa fides vacillat, quæ in religione iam lapsa est. De numero autem testium, si apostolus ad Timothæum scripsit, aduersus presbyterum accusationem noli recipere nisi sub duobus, aut tribus testibus, quantum magis hoc apostoli in accusatione Episcopi, qui presbytero est maior, ecclesiastica lege sancire debuerunt. Esse enim presbyterum minorem Episcopo, licet presbyteri nomen commune alioqui sit vtriusque, vel hic locus epistolæ ad Timothæum necessariò conuincit, non enim potest alterius iudex esse, qui non sit eo superior. Iam canon 29. cur ab istis apostolorum esse negatur, qui eum, qui nummis obtinuit, vt Episcopus, aut presbyter fieret, sic punit, vt Petrus Simonem Magum? item canon, qui presbyterum, si Episcopo suo catholico contempto, coitionem facit, & aram seorsum tyrânicè ponit, igne anathematis plectit, sicut Deus verò igne illos ducentos quinquaginta, qui in illa aduersus Moysen, & Aaron seditione incensum obtulerunt, Cur à Magdeburgensibus Apostolorum esse non creditur? Longum fieret, si vellem per singulos canones pergere, quos sancti apostoli, vt pax in ecclesia conseruaretur, & omnia honestè, & secundum ordinem in ea fierent, composuerunt. Inde enim nati sunt, & hic eorum finis præstantissimus, & vsus summè necessarius, atque vberimus fructus. Quare, etsi hæc pauca proposito sufficere poterant, tamen, quia illa honestè, & ordine in ecclesia fiunt, quæ ecclesiasticis canonibus siue legibus disposita sunt, tangam adhuc paucos alios ex eorum numero,

Cur non sit habenda fides testi hæretico.

Hebr. c. 3.

Quomodo ex apostolo constet, esse presbyterum minorem Episcopo.

Can. Apost. 29.

Origo, & finis ac fructus canonum.

mero, quos idem apostolus in eadem epistola ad Corinthios paulò ante significauit. Postquam enim Corinthios correxit, qui, vt supra explicauit, contra institutionem Domini *δομολογίας*, id est, cœnas populares pro communione sacra, in ecclesia faciebant, nisi enim in Domini institutionem illi peccassent, non opus fuisset Apostolo, illam repetere, si quidem non repetita, corrigi poterat, quod inuicem non expectabant ad concœnandum, si hoc solum peccabant, hoc, inquam, postquam correxit, & qua conscientie præparatione dignè communicandum esset, & quo ordine ac modo concœnandum admonuit, subiungit, cætera autem, cùm venero disponam. Interrogemus hic iterum Magdeb. quænam suspicantur, esse illa cætera, quæ apostolus dicit, quæ eodem pertinebant? habemus enim nos in his ecclesiasticis legibus non pauca ad huius magni mysterij administrationem, & cultum ritè adhibendum diuinè disposita, & constituta, vt illud, ne quid Episcopus aut presbyter præter institutum Domini super altare offerat. hoc autem institutum in euangelio continetur: & Paulus repetit, cùm ait, ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, & quæ sequuntur, de pane tantum & calice offerendis. Canon verò ecclesiasticus apostolorum pœna sancit si sacerdos, quo tempore in specie panis & vini sacrificium incruentum facit, quicquam aliud super aram offerat, vt Corinthij: qui non solum hoc peccabant in ecclesia, quod peracto sacrificio, cum in ecclesia ad manducandum conueniebant, non inuicem expectabant, sed illud etiam, quod eos cibos, quos communi mensæ adhibebant, in altari vnà cum mystico sacrificio per sacerdotes præter institutionem Domini offerebant. Vnde vsque ad tempora sextæ Synodi Constantinopoli in Trullo habitæ cùm in multis ecclesiis sacerdotes oblationi sacrificij incruentiuas adhiberent, quas postea simul cùm sacra Eucharistia populo distribuerent, consuetudinem istam ab instituto Domini, & ecclesiastica lege sanctorum apostolorum alienam, Canon sextæ Synodi 28. canone prohibuit, & pœna sanxit. Permittit autem canon apo-

De can. Apost. ad cultum mystici sacrificii pertinentibus qui ad eum locum referendi sunt, cætera, cùm venero, disponam.

Can. Apost. 3.

Quid Corinthij ab apostolo reprehendi in sanctam Eucharistiam præter institutum Domini peccarent

Quid ex illa pra
ua consuetudine
Corinthiorum
adhuc relictum
Canon sextae
Synodi probi-
buerit.

Can. Apost. 8.

stolorum offerre nouas spicas, & uinas, & legumina cir-
cūfusa molis ad terēdum, hoc est trita, hoc enim signi-
ficant *χιδρα*, vt beatus Cyrillus auctor est, sic dicta, *πα-
ρα τὸ τοῖς ἀλλοῖς μύλοις περιχρισθαι*, quia (inquit) non su-
mus soliti integris granis vesci, sed tritis, vt sint com-
moda ad vescendum. At hæc quidem, non eo tempore
cūm offertur sacra Eucharistia, offerre Deo licet, sed a-
lio, tanquam primitias frugum, ad agendum gratias ei,
qui huiusmodi fructuum munere corpora nostra alit,
& auget. Permittit item oleum ad lucernas ecclesiæ, &
thus ad aram tempore oblationis offerre. hæc lex per
vniuersas ecclesias catholicorum Orientis, & Occiden-
tis, vsque ad hodiernum diem religiosè seruatur, quæ vt
aliquando remitti queat, nulla necessitas, nec ecclesia-
stica vtilitas requirere poterit, vt Eutichianus Pontifex
in extrema parte epistolæ ad Episcopos Bencæ scripsit,
vbi hunc canonem, vt antea dixi, nomine Apostolorū
citauit. Percunctemur igitur Magdeburgenses centu-
rariatores, vnde ecclesia hanc legem accepit, quam con-
suetudo confirmauit? cui scriptura beati Pauli patrocina-
tur? quæ ratione ecclesiasticæ vtilitatis, ac fide defen-
ditur? vnde, inquam, nisi à sanctis apostolis, qui ecclesiæ
catholicæ administrationem ecclesiasticis legibus, quas
canones, vt sæpe dixi, nominarunt, constituerunt, vt es-
sent omnia decenter, & ordinatè disposita. Sed redda-
mus alia legibus apostolorum sancita, ad propositum
locum apta, de iis, quæ ad mysterium sacre Eucharistiæ
ritè in ecclesia celebrandum pertinebant, de quibus a-
postolus cūm ageret, cætera dixit, se, cūm ad Corin-
thios veniret, dispositurum. An non pertinebat eo vt
pœna sanciretur, vt quidem canone 8. sancitum est, si
Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut alius quiuus
ex ordine clericorum, cūm communicandum esset,
non communicaret: neque tamen causam iustæ excu-
sationis afferret? An si hoc eis impunè liceret, hoc ex-
emplo populum à communionem non auocarent? &
suspicionem in se, cūm sacrificium faciunt, mouerent,
quasi non ritè sacrificassent? quantum hic scandali, &
periculum ruinæ animarum? an igitur minùs necessa-
rium erat, vt hanc quoque suam, & aliorum apostolo-

rum ecclesiasticam legem Paulus Corinthiis daret,
cūm cætera ad eos profectus, vt promisit, dispositurus
erat, quàm eam, quæ dicta est, de illis scilicet speciebus
in ara tempore sacrificij solūm offerendis, quas Domi-
nus cōstituisset? Præterea, si fideles in ecclesiam ingres-
si, postquam ibi in ecclesiastico conuentu ad sacrificiū,
scripturas, id est lectionem epistolæ, aut prophetiæ, &
euangelij audierunt, statim recederent, cūm nulla ne-
cessitas cogeret non permanere in oratione, & com-
munionem, an non esset hæc ἀταξία? sic enim canon Apo-
stolorum 9. qui id vetat, vocat: id est, perturbatio ordi-
nis ecclesiæ. Quis hoc negare potest aut dubitare? di-
gnus ergo est hic canon sanctis apostolis: & ad illa ma-
ximè pertinens, quæ Paulus scripsit se dispositurum de
ecclesiæ ordine in sacre Eucharistiæ mysterio ritè co-
lendo, & tractando, de hoc enim, vt sæpe dixi, agebat.
Ad hæc, cūm ij, qui propter peccatum aliquod graue,
ex ecclesia eiciuntur, vt primi parentes ex paradiso e-
iecti sunt, quia is, qui ecclesiæ præest, indignos eos par-
ticipatione sanctorum mysteriorum, quæ in ecclesia
celebrantur, publicè iudicauit, si quis postea vna cūm
eis, aut in ecclesia, aut domi oraret, quos adhuc gla-
dius ignis, quæ est excommunicatio, ecclesia prohi-
bet, vt primos parentes ille gladius flammæus, &
Cherubin, qui ante paradysum voluptatis ad custo-
diendam viam ligni vitæ collocatus fuit, ingressu pa-
radisi prohibebant, an non iudicium ecclesiæ impro-
bare iste videretur? & sapientior esse velle quàm Che-
rubin? quod verbum multitudinem scientiæ signifi-
cat, vt qui hebraicè callent, interpretantur, nec hoc so-
lum, sed ipsi etiam excommunicato noceret, nisi eius
communione declinaret, vt nocet ægroto, qui ei
medicinam fieri prohibet. idcirco enim ex ecclesia iste
eiectus est, vt, cūm vetatio ista, siue declinatio multo-
rum satis doloris attulisse isti videatur, sicut apostolus
de incesto illo Corinthio dixit, vt spiritus eius saluus 2. Cor. c. 1.
fit in die Domini, tunc in ecclesiam recipiatur. Neque
verò in publica tantum ecclesia cūm isto orare eccle- 1. Cor. c. 5.
siastica apostolorū lex vetat, sed domi etiam: quod vbi-
cunq; sunt duo, vel tres cōgregati in nomine Domini,

Roma. 16.

ibi ecclesia quædam priuata ac domestica sit, vt Paulus in epistola ad Romanos vocat. Sed hæc hæctenus. Opus enim esset integro libro, si propositum esset docere figillatim, quemadmodum hos ecclesiasticos canones apostolorum partim scriptura defendat, partim ratio: vniuersos verò prisca consuetudo confirmet: & fides catholicorum omni tempore, vbique custodierit. Has igitur ecclesiasticas leges sancti apostoli ciuitati Dei, id est ecclesiæ catholicæ, tanquam necessarias, reliquerunt, qui perfectè ab spiritu sancto didicerant, quod ratio insita diuinaum Platonem utcunque docere potuit. Sic enim lib. 4. de legibus, vt iterum reperam, scripsit, quicquid in ciuitate ex ordine, ac lege fit, omnia bona parit: alia verò, quæ vel ordine carent, vel malè disposita sunt, multa alia, quæ ordinata sunt dissoluunt. Quis ergo ita cæcus, aut contentiosus sit, quin sanctos apostolos ecclesiæ sanctæ legislatores multò hæc magis & considerasse & prouidisse credat, & cōfiteatur? Rursus Plato lib. 12. Illa (inquit) quæ ad leges pertinet, si rectè sancita sunt, præcipuam vim inter omnes disciplinas, ad efficiendum meliorem, qui ea discat habere possunt. Quæ quidem oportet, vt bonus iudex apud se, tanquã aliorum remedia, salutifera seruet, & his tum se, tum ciuitatem emendet: ac probos quidem in virtute firmet, atque augeat: prauos verò ab ignorantia & intemperantia ac timiditate, & vt summatim dicam, ab omni iniquitate, quoad fieri possit, quicunque curabiles sint, reuocet. Hanc verò tantam vim legum à spiritu sancto discipulos, & apostolos non didicisse sed potius ignorasse, vel neglexisse, quemadmodum credere par sit: an non potius qui sic cogitet, à sensu communi abhorre- re videatur? Sed dicet fortassis aliquis istorum, qui vndecumque quærent, quid in has ecclesiasticas leges utcunque obiciant, Si leges ecclesiasticas sancti Apostoli dederunt, cur tam multa successoribus sancienda reliquerunt? cur potius ipsi, si semel leges dare cœperant, hanc partem absolutam non reliquerunt? nec hoc quidem rationi consentaneum erat, quod idem quoque Plato persuadere istis poterit, si quid rationis habere voluerint. Sic enim ille libro 9. cum non ignora-

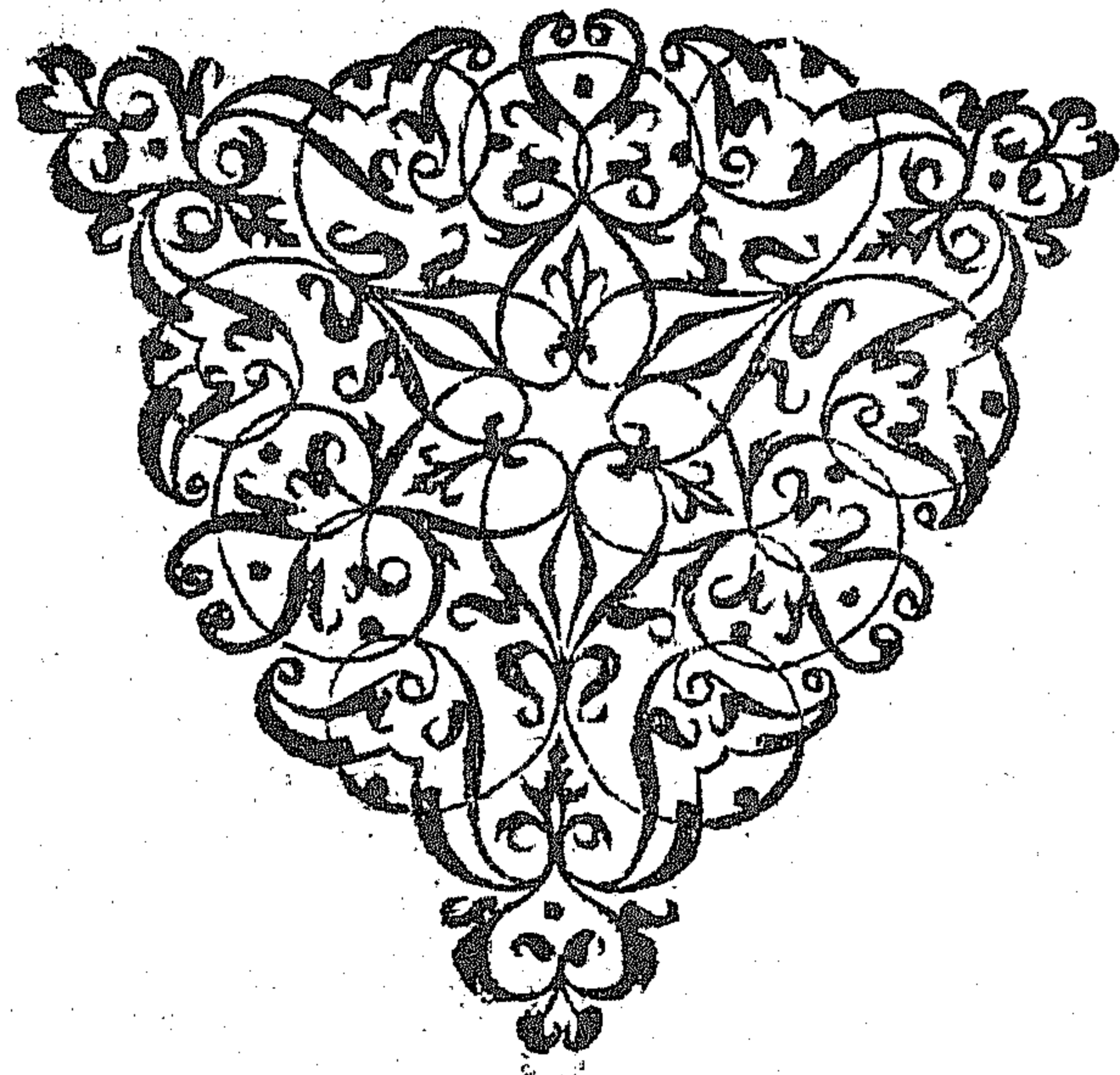
*Quanta esset
vis legum à Pla-
tone explicatū
est, quod in legi-
bus ecclesiasti-
cis, quæ canones
sunt, non igno-
rarunt apostoli.*

ret, multa se prætermittere, vt ratio ac necessitas postu- labat, Cum iudicia (inquit) in ciuitate rectè, quantum fieri potest, constituta sunt, ac iudices postea futuri, bene educati, & omni diligentia explorati erunt, multa ibi eiusmodi iudicibus rectè, atque honestè commit- tuntur, de his, quæ alij alijs debeant, vt quid eos soluere, aut pati oporteat, iudicent. Nos verò non sumus reprehendendi, si de plurimis, eisque maximis, non eis leges sancimus, quæ iudices, parum alioqui eruditi, pos- sint perspicere, & vt cuique culpæ par pœna irrogetur, facere. Igitur, quia, quibus leges damus, non existima- mus, esse eos huiusmodi rerum iudices omnino imperitos, & ineptos, plurima illis committere nos oportet: imò, quod sæpe & dictum, & in superioribus legibus à nobis factum est, descriptionem quandam, ac formam pœnarum proponimus, vt exempla iudicibus nunquã extra ius egrediendi præbeamus. Illud præterea dicen- dum est, si, aut omnes natura sua rectè, & compositè viuerent, aut in omnibus scientia esset, neque tunc, ne- que modo ecclesiasticis legibus opus esset. nunc verò vtrunque falsum esse, non solum Apostolus testatur, qui ait, legem nõ esse positam iustis, sed iniustis, & pec- catoribus & in alio loco, non in omnibus scientiam esse, sed etiam philosophi, tametsi veritatem perfectè non cognouerunt. sic enim princeps, & quasi Deus eorum lib. 10. de legibus ait, quæ nos ad verbum interpre- tati sumus. Nullus hominum est, cui sit facultas à na- tura data cognoscendi, quæ hominibus ad viuendum in Rep. conducunt, & postquam cognouerit, ample- ctendi, & perficiendi ea. si quis verò diuina sorte, ea in- genij facultate natus esset, huic nullis legibus ad impe- randum animo suo esset opus: nulla enim lex, aut or- do præstantior quàm scientia est. non enim fas est, qui tali mente præditus sit, vlli hūc parere, aut seruire, quin potius omnibus præesse, si verus est, & verè natura li- ber. nunc verò nullus hominum sic est, sed ex parte ali- qua parua: quocirca secundus gradus eligendus est ordinis, & legis. Et paulò post, legum itaque (inquit) vt apparet, partim propter probos viros componuntur, vt eos doceant, qua consuetudine, ac moribus vti de-

*Quare apostoli
non omnes ec-
clesiasticos cano-
nes, qui postea
editi sunt, nobis
tradiderunt.*

Pro Canonib. Apostol.

beant, ut inter se ament: alia propter eos, qui disciplinam fugiunt, & intractabili natura sunt, nec ullam operam dant, quin ad omne vitium tendant. Rectè hæc à Platone dicta sunt, quæ, qui ecclesiasticas leges apostolorum negant, si vidisse apostolos non concedunt, sequitur, ut melius Platonem civitatem suam composuisse concedant, qui ordinem, & leges dedit, quàm apostolos ecclesiam, ac plus etiam *φύσει ἀδιδάκτω* tribuant, quàm spiritui sancto omnis perfectæ sapientiæ doctori, qui S. Apostolos erudiuit, vtrumque horum quàm sit impium, miseri sunt isti si ignorant: longè verò miseres, si intelligere nolunt. Sed, quia nimis multa hoc primo libro pro defendendis canonibus complexi sumus, ordiamur iam secundum: ut defensionem epistolarum priscorum pontificum aduersus eosdem accusatores, adiuuante Deo, patrono veritatis, aggrediamur.

Francisci Turriani Societatis IESV,

*Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum,*

LIBER SECVNDVS.

Mnia, quæ à Magdeburgensibus in canones Apostolorum obiecta sunt, tanquam nodos quosdam libro primo Stanislæ Hofi Cardinalis lectissimè, expediuimus, & dissoluimus: tum quæ in iis ipsis canonibus, quos temerè reprehendebant, non intellexerunt, & de quibus alij non reprehendendi, sed sciendi causa quærere solent, explicauimus. Deinde testimonia veterum, quibus carere eos iactabant, permulta ex Synodis, ac sanctis patribus produximus, & recitauimus. Ac tandem Apostolorum canones esse, quos negabant, pluribus rationibus, confirmauimus, & exemplis docuimus. Hoc secundo libro ad ea respondere aggrediemur, quæ in epistolas priscorum atque Apostolicorum pontificum iidem Magdeburgenses obiecerunt, ut vel fictas esse vel deprauatas probarent, neutrum enim, ut antea dixi, conscientia redarguente, asseuerare audent. Sic autem visum esse istis, mirum videri non debet, ut olim Manichæis visum est, nouum testamentum negare: Ebionitis Pau-

Pro epist. pont.

li epistolas: Marcionistis aliquas ex eis: & aliis hæreticis alia, vt eorum institutio ex hæretica ratione suscepta poscere videbatur, præsertim cum iam isti epistolam Iacobi, & alios quosdam libros veteris testamenti negarint. Illud verò magis mirum sit, si qui existant, quos tantillum accusatione sua moueant. De iis loquor, qui ingenio, eruditione, & diligentia præstant: & (quod magis necessarium, & melius est) ad sobrietatem sapere volunt, non vltius progredi cupientes, quam quo ingenij acies, & lumen diuinum eis ostensum pertingunt. Hoc enim facere hominum est ingeniis non intemperanter abutentium, qui ex eis sunt, quos propheta dicit, non ambulare supra se, & apostolus interpretatus est, se ipsos in se metiri, & se secum comparare secundum mensuram regulæ, qua mensus est Dominus. Quid enim, si quædam in his epistolis quandoque occurrunt, (occurrunt autem perpauca) quæ non omnibus expedita sint: an idcirco de earum auctoritate hi dubitarint? minimè: non magis quam quia in epistolis Pauli quædam sunt difficilia intellectu, vt beatus Petrus testatur, idcirco licere sibi putent, suo ista, & non sensu apostolicæ traditionis accipere. Quid enim tunc faciendum in difficilibus, & obscuris, duobus verbis videtur mihi beatus Petrus in eodem loco diuinè admonuisse, cum ait, deprauari ista Pauli difficilia ab indoctis & instabilibus. Ergo quia non omnium est scientia, sicut Apost. ait, discat prius, qui vult scripturas sanctas non prauè interpretari. Est autem prima discendi regula, vt interpretando, à fide ecclesiæ, & apostolicæ traditionis sensu non discedatur. vt quod ab initio auditum est, in nobis permaneat: & vt apostolus ait, ad quod prius venimus, (hoc enim significat verbum Græcū. ἐφ' ὅρα μὲν) in eadem regula permaneamus. Quod qui non faciunt, hi sunt indocti, & instabiles, quos beatus Petrus dixit. Licet ergo mihi, aliquid simile de his pontificum epistolis dicere: nihil enim prohibet minora cum maioribus conferre, cum aliud sit conferre: aliud æquare, quod nō facimus. itaq; si quis non intelligit, quemadmodū epistola Clementis ad Iacobū fratrem Domini ante annos 8. iam mortuū scribi potuerit: quomodo sanctus Ana-

Rom. c. 12.

Psal. 130.
2. Cor. 10.

2. Pet. 3.

1. Cor. 8.

1. Cor. 2.
Col. 3.

Liber secundus.

III

cletus alioqui eruditus, Cephas interpretatus est caput: quomodo beatus Petrus primitiæ Apostolorum fuerit, cum sit Andreas frater eius prius ad apostolatū vocatus: quomodo Episcopus cū laicis seculares causas iudicet: hæc inquam, & si quæ alia huiusmodi sunt, qui per se non assequitur, si est ex iis, quos paulò ante dicebam modestos, & temperatos, ab aliis quærit: & se interim intra modum suum continet. Neque discedit ab eo, quod in ecclesia ferri, & in eam emanasse iam olim scit: & ipse si quid dicat, cum alij, sicut Apost. ait, reuelatum fuerit sedenti prior tacet: potestis enim (inquit) per singulos prophetare. Quare si qui, quod ipsi ignorant, alios non putant interpretari posse, nec aliis credunt posse reuelari, isti sunt, qui nolunt per singulos prophetare: quin potius quod in omnibus ecclesiis docetur facillè relinquunt, vt suas prophetias sequantur: atq; ita ex Deo pacis Deum faciunt dissensionis, quod nostra hæc ætate Luteranis, & ex eorum grege Magdeburgensibus centuriatoribus euenisse videmus. Accessimus ergo ad defensionem epistolarum non propter eos, de quibus dixi, magis mirum esse, si ipsi tantillum istorum accusatione moueantur. non defendimus, inquam eos, qui armis spiritualibus benè tecti, atque muniti sunt, doctrina, diligentia, ingenij temperantia prudentia, & sanitate fidei. Sed inermes, & imprudentes defendimus: in quibus istorum tela vel iam hæserunt, vel periculum est, ne aliquando hæreant, vt ea partim extrahamus: partim depellamus. Ac quia Magdeburgenses in proœmio accusationis suæ prudenter eos facere dicunt, qui, quia de multis & magnis rebus ex epistolis veterum, & apostolicorum pontificum testimonia proferuntur, non prius fidem testimoniis adhibent, quam ad normam veritatis & fidei singula examinarint, pari ratione, ac istorum etiam sententia prudenter item ij faciunt, qui non prius earum accusatoribus fidem adhibent, quam singula, quæ accusant ad eadem normam veritatis & fidei examinarint. Quod quidem quia nos iam fecimus, consilium & rationem istorum secuti, id est, quia singula diligenti studio examinauimus, rationes examinationis nostræ in medio

1. Cor. 14.

Que causa fuerint respondendi Magd.

ponemus, ne iam, sicut beatus Martyr Cyprianus Demetrianus respondit, non verecundiæ sed diffidentiæ esse incipiat, quod tacemus: & dum criminationes falsas refutare contemnimus, crimen agnoscere istis fortasse videamur. Deinde ut si quos ex imperitis suis commentis in eundem errorem induxerunt, ostensa luce veritatis ad rectum sensum reuocentur: ut enim idem Cyprianus contra eundem Demetrianum mendacis quoque decipientem scripsit, qui ad malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur veritate cogente. Postremò, ut istis reuictis, & confusis, lingua saltem in sanctissimas epistolas & verissimas, suisque auctoribus, id est, apostolis dignissimas obmutescat. Sequimur itaque in præsentia, quod beatus Hieronymus in præfatione commentariorum epistolæ ad Titum facturum se fuisse dicit aduersus eos, qui hæretica, ut ille ait, auctoritate hanc epistolam Pauli esse, illam non esse pronunciare audebant: si redderent, inquit, causas cur eas Apostoli esse non putarent, tentarem aliquid respondere. Igitur, quia Magdeburgenses causas reddiderunt, cur has epistolas falsas esse crederent, respondebimus nos ad eas omnes causas quas finxerunt, ex crasso habitu orationis, ex suspitiosa similitudine argumentorum, ex scripturis violentè citatis, ex indoctis interpretationibus, ex perplexis ac contrariis, ex formulis citationum non cohærentibus, ex repugnantia temporum, ex falsitate historiarum, ex alienis ritibus, ex corruptela dogmatum, & aliis huiusmodi commentis, & præstigiis. Sed illud rursus lector admonēdos esse putavi, quod in proemio libri primi in vniuersum attigi, quid tandem sit, quod Magdeburgensibus, ut has epistolas negarent, in mentem venit: epistolas dico, antiquitate sua, & totius mundi reuerentia consecratas, omni grauitate, doctrina & sanctitate refertas, & testimonio ac vsu posteritatis omnium sæculorum confirmatas Clementis, Anacleti, Euaristi, Alexandri, Sixti, Telesphori, Higinij, Pij, Aniceti, Soteris, Eleutherij, Victoris. Ita enim fiet ut libentius attentiusque hæc legant: & Magdeburgensium malitiam & præceps consilium magis agnoscant. Etenim

Quid Magd. in mentem venerit, ut has epistolas negarent.

quia in his epist. earum auctores quædam à sanctis apostolis, quos partim ipsos, partim eorum discipulos audierunt, tradita esse clarissima voce testantur, ut de honore Episcoporum, & erga eos reuerentia, de ecclesiasticæ Hierarchiæ gradibus de appellationibus ad sedem Romanam, de Pontificis Romani principatum non pauca de dogmatibus, quæ ab aliis, quam ab Apostolis, didicisse non potuerunt, ut de sacerdotio de cœlibatu, de pœnitentia, & satisfactione, de sacrificio Missæ, de iustificatione ex fide & operibus, de orando pro mortuis, de statutis ecclesiasticis, aliisque, quibus se iugulari sentiebant, in has angustias compulsi, sic secum cogitarunt, aut negandas esse Apostolicorum Pontificum epistolas, aut Apostolos. Quorum alterum quia Ebionis & similium esse videbatur, alterum acti præcipites elegerunt. Ex quo factum est, ut, quanto possent studio, quærent, non solum quid in iis ipsis epistolis intelligerent, quod eis non probaretur, sed etiam quid non intelligerent: ut, sicut Apostolus Iudas de quibusdam hæreticis dixit, id omne blasphemarent. Nos igitur nunc adiuuante Dei gratia, vtrunque faciemus, & quæ illis non probantur, defendemus: & quæ ignorarunt, à praua interpretatione, & sensu vindicabimus. postremo loco, ut institutio scribendi à ratione suscepta postulat, postquam ad ea, quæ in epistolas obiciuntur, responsum erit, multiplici genere testimoniorum aliisque argumentis veritatem earum confirmabimus. ut tandem intelligant omnes, verissimas esse epistolas, & suis auctoribus grauissimis ac sanctissimis valde dignas: Magdeburgenses verò non solum inscitæ, sed, quod grauius est, malitiæ conscientia teneri constrictos.

De similitudine, quam Magd. in epistolas pontificum Apostolicorum obiciunt, styli, argumenti, & materia: & de caractere epistolæ primæ Clementis collato cum caractere librorum eiusdem Clementis de constitutionibus Apostolorum. Caput I.

Necipiamus igitur respondere, atque eo quidem ordine, quo isti aecusarunt, non ab arte profectò, sed ad iudicium eorū accommodato, qui, quæ infirmiora erant & leuiora, imò infirmissima, & leuissima, & vix respōsione digna de styli similitudine, in primis accusationis suæ partibus, tanquam in prima acie, vt rudes cēturiones, collocanda esse putauerunt. Etenim si primo loco, aliqui infirmissimo, dissimilitudinem potius styli contra epistolas obiecissent, videri fortasse poterant, quod inde accusationem orsi essent, non omnino sine artificio fecisse. Stylus enim, etsi non semper certus index, præsertim in quibusdam auctoribus, veri operis esse solet, quo ad discernendos veros libros à falsis sæpe uti consueuimus, vt à quibusdam in Tertulliano, Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, Augustino & aliis est factum, est enim aliquando stylus auctoris sui ita proprius, vt facile ex eo, & quidem mediocri, iudicio opus eius dignosci possit, vt in Tertulliano, Apuleio, Plinio maiore, Tranquillo, atque aliis eiusmodi, ne omnes enumerem. Sed quia ab iis Pontificibus, quorum isti epistolas negant, nihil præter eas ipsas epistolas scriptum habemus, relicta dissimilitudine styli, quæ ob hanc causam obiici non potuit, ad similitudinem styli, argumenti & materię ridiculè se transtulerunt: tametsi in vna epistola Clementis, quam iidem omnibus machinis & totis viribus oppugnant, similitudinem styli cum aliis libris eiusdem auctoris, qui adhuc extant Græcè scripti, conferre licet. Quæ tanta quidem est, vt parum se in Græcis litteris profecisse demonstrat, qui eiusdem auctoris esse non statim iudicet: idque si non solum sermonè, sed etiam doctrinam simul cōferat, in his enim duobus cernitur character eius. Vnde sanctus Epiphanius de iis libris à Clemente Romano compositis, qui de Periodis Petri sunt inscripti, quos, vt ille ait, paucis relictis integris, totas Ebionæi deprauauerunt, Ipse, inquit, Clemens, iis epistolis, quas scripsit ἐγκυκλίους, quæ in sanctis ecclesiis leguntur, eos in omnibus redarguit: quia alium Characterem fides eius & sermo habet, quàm ea, quæ illi nomine Clementis corrupe-

*Styli epistola
Clem. collatio
cum libris eius-
dem de const.
apost.*

runt. in epistolis enim virginitatem docet, quam illi non probant: Clemens Eliam, David Sampsonem, & omnes prophetas laudat, quos Ebionæi execrantur. Hactenus Epiph. eadem nunc ratione Clementis epistolam iudicare licet, eiusdem esse, quod doctrina eius, & sermo eundem characterem habeat, quem ij libri, quos περί Διατάξεων ἀποστολικῶν eundem scripsisse, testes sunt omnes antiqui patres, quicumque eos nouerunt, nouerūt autem quamplurimi, quos ego alio loco nominavi. In hac ergo epistola, scribit in persona Petri, quæ ab eo præcepta acceperit, cum ordinatus est Episcopus. μήτε ἐγγυητῶν γινόμενον μήτε σωήγορον, μή δὲ ἐτέρω πινί βιωτικῶ παρεμπιπλεγμένον πράγματι. οὐ γὰρ κριτικῶ καὶ δικαστῶ χρημάτων ἢ ἀσχολημάτων καθίσταται σθέλει τῶν βιωτικῶν πραγμάτων ὁ χριστός. interpretemur latinè. Te, inquit, oportet, neque sponsores esse, neque aduocatum, nec alio quoriam negotio sæculari implicari, nō enim vult Christus pecuniarum, aut rerum huius sæculi te iudicem fieri: in secundo verò libro τῶν Διατάξεων, sic ait, μή τὰς τοῦ βίου πραγματείας συμπλεκόμενος, μή ἐγγυώμελός τις, ἢ σωηγορῶν δίκαις χρηματικαῖς, i. ne Episc. negotiis vitæ implicet: ne pro aliis spondeat: ne controuersiarum de pecuniis patrocinium suscipiat. Item præcipit hæc epistola Clementis presbyteris, curare, vt tempestiuè iuuenes matrimonia ineant, vt iuuenilis, libidinis laqueos anticipent. πρὸς πάντων αὐτῶν νόους πρὸς γάμον ζωνύτωσαν ἐν τάχει, προλαμβάνοντες τῆς νεαζούσης ἐπιθυμίας τὰ παροδύματα. idē ac similibus verbis præcipit liber eius quartus περί Διατάξεων σπουδαζέτε, inquit, ὡρα γάμον ζωνύωαι καὶ σωμαχλάσσαν αὐτούς, ἵνα μή τις ἡλικίας ἐν τῇ ἀκμῇ ζεύσῃς ἔθνη προνοκόπω ἀποβῇ. id est date operam, vt tempore ad cōiugium maturo, eos matrimonio iungatis, ne, in ipso flore ætatis feruescētis, se meretricum consuetudini dedāt. rursus hæc epistola presbyteris præcipit, τῆς μὲν ὀρφανοῦς ποιῶν τὰ γονέων: τὰς δὲ χήρας τὰ ἀνδρῶν παρέχειν: τοῖς ἀκμαίοις τοὺς γάμους, καὶ τοῖς ἀντὶ τῶν τέκνων διὰ τῶν ἐπιτηδουμάτων ἐνοεῖν τὰς προφάσεις τῆς ἀναγκαιῆς τροφῆς. id est, pupillis quidē facere, quæ eorum parentes facere decet, viduis verò præbere, quæ maritos: maturis coniugio cōiuges dare:

*Ubi Clemens in
epist. 1. significet
de libris suis
de const. apost.*

*Quanta simili-
tudo styli, argu-
menti, & ma-
terie in epist.
apostolorum.*

curare etiam, ut eorum filij exercendis artificiis victum necessarium parent: item præbere opus artificum: imbecillo ad laborandum, misericordiam eadem, & eisdem fere verbis, idem liber quartus Clementis præcipit, conferat, qui volet. Possem equidem plures alios locos similes conferre, si opus esset, in quibus eadem & doctrinæ & sermonis cernitur forma, quæ character dicitur. Sed ne longior sim, sint hæc satis: præsertim cum idem Clemens in hac epistola esse libros suos *ἑαυτῶν* non obscure significet, cum in persona Petri de iniusto concubitu loquens, quæ graue peccatum sit, subiungit, ac libidinis quidem plura sunt genera, ut ipse Clemens vobis exponet, hoc autem fecit lib. 6. cap. 28. Hactenus de similitudine styli epistolæ Clem. cum libris eius de constitutionibus Apostolorum collata. Reliquas verò aliorum pontificum epistolas iidem Magdeburgenses negant, quia ex similitudine characteris suorum auctorum esse, quorum feruntur, probare non possumus, quia, ut antè dixi, alia eorum scripta non habemus. sed satis hoc probasse videbimur, si ad ea, quæ istos mouent, ita respondeamus, ut ex eis potius ipsarum epist. sapientia, grauitas, & auctoritas appareat: præsertim si refutatis criminibus, grauisima testium nostrorum confirmatione suo loco insuper adhibeamus. Primum igitur, si styli similitudo, & argumenti, ac materia, ut isti aiunt, ad arguendam falsitatem epistolarum sanctissimarum eorum iudicio valere debet, quia, inquiunt, de primatu Petri, & Regno ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de non lædendis, accusandis, deponendis sacerdotibus, ite de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt, consequens est, ut epistolæ quoque Pauli, Petri, Iacobi fictæ videantur propter similitudinem simplicis characteris, ac similitudinem interdum dogmaticam, & paræneticam de diuitibus, de mansuetudine, de castitate, de moderatione sermonis, de charitate erga omnes, de conuersatione honesta sine contentione, absque iactantia humanæ sapientiæ, de pœnitentia ad salutem, & de non iudicando proximum, de tolerantiâ tentatione, de pie viuendo ad utilitatem eorum, qui foris sunt in gloriam Dei, de obediendo magistratibus, de amore fraternitatis de tole-

rantia persecutionum propter Deum, de viris & vxoribus, parentibus & filiis, dominis & seruis. Sed quid de antiquis pontificibus loquor? immo dicant isti omnium memoriæ nostræ pontificum epistolas non esse eorum, quia mira in eis cernitur styli, materia, & argumenti similitudo. Negent ista omnia, quæ in publicis tabulariis ciuitatum & scriniis seruantur, quod in ipsis actis, & processibus, ut vocant, mira item sit similitudo styli, materia & causarum, mutatis personis, temporibus & locis. immo, ut isti alio exemplo familiari de imprudentia ridiculè magis adhuc redarguantur, dicant quæcunque ad imitationem vnius exempli à pluribus scribuntur, non esse plurium eorum, qui scripserunt, sed vnius nescio cuius, qui ab illis scripta esse simulauit. Immo illud quoque ad similitudinem styli & argumenti, quæ obiciunt, addere potuerunt, quod sæpe easdem sententias primorum Pontificum Apostolicorum, & eisdem fere verbis posteriores pontifices in epistolis suis usurparunt, Clementis Anacletus: vtriusque horum Euaristus horum trium Alexander, & deinceps, ac aliorum etiam seculorum Pontifices illas ipsas sententias, ut sacræ & apostolicæ traditionis, semper magna reuerentia, ac religione conseruarunt, & reperuerunt, ut de primatu Romani Pontificis, de omnibus causis maioribus ad eum referendis, de non temerè accusandis Episcopis, & de aliis, ne omnia enumerem. id quod illis ipsis epistolis Pontificum Apostolicorum secundi sæculi non solum non minuit fidem, sed & fidem, & auctoritatem auget, & confirmat. Sed age, videamus iam, quæ ista similitudo argumenti, & materia, quæ epistolas illas apud istos calumniatores falsas esse arguit, quod de primatu, inquiunt, Petri, de Regno ecclesiæ Rom. de ordinatione Episcoporum, de deponendis sacerdotibus, & de appellationibus ad sedem apostolicam scribunt. hinc illæ lachrymæ, ut ille ait, hinc, inquam, illæ calumniæ, & inuidia scilicet & odio Pontificis Rom. quo flagrant: idcirco enim Petri principatum negant, ut successores in eo principatu negent. Itaque gratiam Domini nostri in anarchiam carnalem transferentes, Dominum nostrum Iesum Christum solum Domi-

Iud. 1.

2 Pet. 2.

natores negant, ut de quibusdam scripsit Apostolus Iudas, dum Vicarium eius nolūt habere sub Christo: quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio illorum non dormitat, ut de aliis similibus beatus Petrus prophetavit, sed de Petri principatu respondebo suo loco.

De ineleganti sermone, qui cōtra epistolas obiicitur, & de simili vitio sermonis Pauli à magnis auctoribus notato, & de vocabulis quæ Magd. reprehendunt. item de quibusdam veteribus rudi sermone delectatis, alioqui eruditus in studiis humanitatis, & de vocabulis vulgaribus quibus usus est Clemens scriptor elegantissimus.

Caput 2.

Ergamus deinceps ad ea, quæ sequuntur æque leuia & ridicula, quæ in epistolis Pontificum Apostolicorum notarunt. Reprehendunt enim genus sermonis inelegantis, & ut ipsi aiunt, parum latini, pro illis temporibus quibus purissimè, inquit, & elegantissimè locuti sunt Plinius, Suetonius, Solinus, Tacitus, Iustinus, & alii quamplurimi. deinde exempla parum latini sermonis notant: ut Episcopi sunt obediendi, diligendi & summopere venerandi, & non detrahendi, vel lacerandi. item Patres sunt venerandi non respuendi, insidiandi. phrasæ verò portentosas vocant isti belli Attici has, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopi, Metropolitanus, dilectio vestra, regularis mutatio, & alia huiusmodi. Omitto, quod isti boni linguæ latinæ auctores Magdeburgenses elegantissime & purissimè scripsisse dicunt Plinium, Suetonium, Solinum, Tacitum, Iustinum, & reliquos eorum similes: in quo satis se linguæ latinæ ignaros ostendunt, & risum Italis mouere possunt, qui in oculis ferunt elegantiam Plauti, Terentij, Varronis, Ciceronis, Cæsaris, Lucretij, Virgilij, & si qui alij eiusmodi. Sed largiamur eis, elegantissimè ac purissimè scripsisse istos, quos dicunt, scilicet si cum illis Pontificibus suis æqualibus conferantur: demus Magdeburgensibus, carere epistolas,

Quæ exempla parum latini sermonis, & quas phrasæ in epistolis pont. apostolicorum notarint Magdeb.

Qui veteres auctores elegantissimè iudicio Magdeburgensium scripserint.

epistolas, quas negant puritate, ista Pliniana, aut Suetonij, vel Solini: imò concedamus eis, non carere solæcismis: an non erat consilium prudens, sermone imperiti vulgi uti in rebus ad salutem omnium pertinentibus, ut etiã ab idiotis intelligi possent? Quid hic Apostolicis patribus exprobrant, quod Apostolis illius simplicitatis magistris exprobrare non audent? an exprobrandum est, non esse discipulum supra Magistrum, contra sententiam Domini? an non erant ætate Apostolorum, qui elegantissime scriberent, & purissime? at sermo Pauli nō fuit in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, ut ipse ait, sed in ostensione spiritus & virtutis. hæc est enim demonstratio propria scripturæ, ut doctus Origenes in lib. 6. & 7. contra Celsum notavit, Diuinius, inquit, quã dialectica, quæ sic à Paulo dicta est, spiritus quidem ostensio, propter prophetias, quæ satis sunt ad faciendam fidem legenti in iis præsertim, quæ sunt de Christo: virtutis verò, propter miracula. Quo in loco multa idem Origenes aduersus eos philosophos disputat, qui τὸ ἀπείρητος scripturæ sanctæ exprobrabant, & pleraque nostra melius dicta esse apud græcos gentiles, sicuti nunc Magdeburgenses Pontificibus exprobrant, quorum epistolas reprehendunt, purius ac latinus locutus esse Plinium & Tranquillum. Sed quid dixi, reprehendunt? dissimulari poterat à nobis reprehensio ista, si hic substitissent. Nūc verò, quod lōge grauius, & intolerabilius est, eo insaniz processerunt, ut, quia non loquantur pure, negare eas audeant, quasi non ab illis scriptas, sed ab aliis fictas: negent ergo epistolas beati Cypriani, quia in eis legunt subitatos, libellatos, quæstionatos, adunatos. imò negent scriptores noui testamenti quod in eis solæcismos, & verba rudia legant, aut dicent, nescisse loqui Spiritū sanctum, qui eos docuit. Vinam delicati isti nō significata hæreticè, sed voces tantum morose ac fastidiose odissent: ac saltem illud in his etiam epistolis Apostolorum Pontificum facerent, quod in sanctis scripturis facere audēt. In verbo enim Dei, quo gloriatur faciunt, quod quidam olim faciebant, aduersus quos magnus Athanasius libellum scripsit grauissimum, & tanto auctore

1. Cor. 2.

Quid Origenes de propria scripturæ demonstratione.

Athanasius aduersus eos, qui aiebant, oportere admittere voces scripturæ, sed non curare earum significata.

dignum, ὅτι χεῖρ δέχεσθαι τὰς φωνὰς καὶ μὴ σκοπεῖν τὰ δι' αὐτῶν σημαίνόμενα. Sic enim inscripsit librū aduersus eos, qui aiebāt oportere admittere voces, & earū significata non curare, hi, inquit cogebant, illud, verbū caro factū est, sic vt dictū est, simpliciter, ac nude intelligere: non autem permittebant intelligere piē, quasi potestatem inquit, haberent trahēdi alios ad sentiendū, quod eis videretur, nō autē, quod postulareτ τὸ ἀκόλουθον λόγον καὶ τὸ ὠφέλιμον τῶ ἀκούοντος, τὸ συμφωνον τῶ νόμῳ, τὸ τῆ φύσει κατὰλληλον, τὸ γνήσιον τῆς πίστεως, τὸ ἀνύβρισον τῆς δόξης. quæ mox interpretabimur. hoc ipsum cōmittunt auctores cēturiarum cum reliquis hæreticis in scripturis sanctis, ἀρπάζουσι, vt de illis ait Athanasius, ῥήματα γυμνὰ νοημάτων, id est, rapiunt verbo nuda significatis, dum nolunt studiosè & accuratè considerare, vt de illis dixit sanctus Athanasius, quid sit consequens sermoni, quid vtile audiendi, quid cum lege consentiat, quid cum natura, quid cū fide legitima, quid cū gloria & dignitate gratiæ: qui quidem, quia sunt, sicut de similibus beatus Paulus prædixit, se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, sine pace, criminatores, incontinentes, proterui, tumidi, voluptatum amatores magis quàm Dei, quæcunque in scripturis sanctis reperiunt, quæ sensum carnis sono verborum delectant, ea rapiunt ἀπειροκέρως καὶ ἀδιορθώτως, μὴ δὲ κατὰ τὸν ἀνύβριστον σκοπὸν καθ' ὃν ἐρρήθισαν, sicut idem auctor Athanasius de illis dixit, id est, incōsideratè ac prauè, & non eo proposito, quo dicta sunt. Sic itaque isti verbo Dei vtuntur, scilicet nō negant eius auctoritatem, modo legant, quæ simpliciter lecta & audita ad suas voluptates, & sectas accommodare possint. at in epistolis Apostolicorū Pontificum quia considerant, quid primatus Petri significet, quid regnum ecclesiæ, quid ordinari Episcopos à pontifice, & deponi, quid appellationes ad sedem Romanā, quid Episcopus Episcoporū, quid Patriarcha, quas vocant portentosas phrasas, & quid ex his sequatur, idcirco callidè has epistolas negarunt. Idem fecit eorū magister Martinus Luterus in epistola Iacobi, quod illud, Fides sine operibus mortua est, non posset aliter eludere, nisi auctoritatem epistolæ

Quas voces Magd. in epist. pont apostolicorum negent propter earum significata, quæ maioris quàm voces ipsas ode-runt.

contemneret & stramineam vocaret. ausus aliquid peius & grauius, quàm ii, qui eam, vt beatus Hieronymus testatur, ab alio, nescio quo, sub nomine Iacobi æditā esse dixerunt, sed benè habet, quod hos Apostolicos Pontifices saltem tanti faciunt, vt potius negent, eorū esse epistolas, quàm eorum auctoritatem negare audeant, si semel eorum esse fateantur, vt quidem fateri cogentur, cū non solum eorum argumenta vanissima esse demōstrauerimus, sed nostra verissima. Redeamus ergo ad latinitatē, quam requirunt, vel potius ad inelegantiam, quam in his epistolis accusant: & prosequamur, quo magis istos accusationis suæ pudeat, quæ de Pauli Apostoli sermone horrido, & inculto grauiissimi auctores obseruarunt. Scribit beatus Chrysostomus li. 4. de sacerdotio, se idiotam dixisse, quod non esset externa eruditione exercitatus & cultus: itaque fuisse imperitum sermone, si lenitatē orationis spectamus, qua præstabat Isocrates, si grandiloquentiam, qua Demosthenes: si grauitatem, qua Thucidides, si sublimitatem, qua Plato: addamus nos, si placet, si elegantiam verborum, & perspicuitatem, qua bonus auctor loquendi præstare debet. quin potius inculta eius oratio, humilia verba, & simplex dictio. Gregorius verò Nissenus in tractatione illius loci Pauli, Tunc filius subiectus erit ei, & quæ sequuntur, Paulum ait vsum esse verbis, vt voluit, præter consuetudinem, iussisseque valere frigidas etymologias, & vsum loquendi, hinc illa, ἰμαρῆμινοι ὑμῶν, quod verus interpres vertit, desiderantes vos, quod, inquit, significat τὴν ἀγαπητικὴν σχέσιν, id est amatoriā habitudinem: itē περιπερῆσθαι, quod significat ἀνυπερίφανον ἀγάπης, ἐρίθαια, ὑπεταγῆ, κένωσις. Hæc Nyss. sed videamus, quid rursus Origenes dicat tomo 4. in Ioānē de Solæcismis Pauli, quod ipsum delicatos istos & fastidiosos cēturiatores satis de imperitia redarguit. Qui voces, inquit, distinguit, & significata & res, non offenditur solæcismis. Et paulò post, non ignorabant, inquit, Apostoli, in quibus impingebant, & de quibus non curabant. liceat ergo nobis similiter dicere, si isti perpolitī auctores centuriarum permittunt, non ignorasse illos pontifices, non dici latinè, Episcopi

Ad exemplum Martini Lut. Germanici prophete epistolam Iacobi negantis negant quoque Magd. epistolas Pont. apostolicorum.

De sermone rudi, & inculto Pauli ex Chrysof. Greg. Niss. Origene.

Quomodo
Greg. pont. in-
elegantiam stili
sui excuset.

non sunt obediendi, & alia eiusmodi: sed non curabāt. Quemadmodum plerique nostrum facere solent, ut, cum loqui possint eleganter, interdum tamen, communi sermone, & ut idiotæ loquantur. Hinc beatus Gregorius in epistola ad Leandrum in commentarios libri Iob, sic stylum suum incultum, & inelegantem excusat, unde & ipsam (inquit) artem loquendi, quam magisteria discipline exterioris insinuant, seruire despexit. nam sicut huius quoque epistolæ tenor enunciat, non metacismi collisionem fugio: non barbarismi confusionem deuito: Situs motusque præpositionū, casusque seruire contemno. Quia indignum vehementer existimo, ut verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. nec enim hæc ab vllis interpretibus in scripturæ sanctæ auctoritate seruata sunt. ex qua nimirū quia nostra expositio oritur, dignum profectò est, ut quasi ædita soboles speciem suæ materiæ imitetur. An, quia vetustissima interpretatio noui testamenti latina, ne à solœcismis quidem, & barbarismis abhorret, negabūt Magd. ædi tam tunc potuisse, cum multi, ut probabile sanè est, latinè, & purè loquerentur? (idcirco enim aiūt, fictas esse priscorum pontificum epistolas, quia non sic loquantur latinè, & purè, ut scriptores illorum temporum locuti sint) aut dicturi sunt, non fuisse Hieronymum, dum volebat, elegantissimum, aut non esse ab eo correctam istam interpretationem, ut ipse in suis ad Damasum litteris affirmat, quia illa dissimulauerit, Neque nubunt, neque nubentur, Magis plaris estis vos, Fructum plus afferat. Nō venit ministrari sed ministrare? & illud, Pœnitementi, & non capit prophetam perire extra Hierusalem? & infinita alia, quæ quamuis non probabat, & corrigere sciebat, consuetudinem tamen simplicitatis sermonis vulgaris conseruare maluit. Imò verò scimus quosdam auctores ante mille etiam, & amplius annos, & quod plus est, in studiis humanitatis tritos, cum latinè, & purè loquentes imitari potuissent, sermone tamen plebeio, & incompto, ac solœcismis, & barbarismis interdum inquinato magis delectatos, ut Cassiodorum, Apollinarem Sidonium, Claudianum Mamercum, Marcianum Capellā, Eno-

dium Ticinensem, Fortunatum Venantium. An negaturi sunt Magd. quæ isti scripserunt, eorum esse, quorū feruntur, quia potuerūt esse tunc permulti, qui latinè, & purè loquerentur? imò, quia isti ipsi potuerunt latinè, & purè scribere, si bonos loquendi, & scribendi auctores imitari voluissent? Quin potius, ut aliquid exempli gratia dicam de priscis istis pontificibus, quorū isti epistolas propter pauca quædam vitia linguæ negant, testis est Photius idoneus, & locuples auctor, Clementem Romanum acta, & disputationes B. Petri cum Simone elegantissimè, & eloquentissimè scripsisse, sic enim de libris illis in sua bibliotheca scripsit, ἡ μὲν τοιγαυθὶν αἰτερον πρόξειον βιβλος τῶ τε λαμπρῶ καὶ τῆ σιμνότητι καὶ ἐπι τῶ καθαρωῶ καὶ σωτῶν καὶ τῆ ἀλλῆ ἀρετῆ τῶ λόγῳ καὶ πολυμαθίᾳ τσοῦτον ἔχει πρόσταῖς διαταγῆς τὸ παραλλῆλῆτον ὡς μὴ διασυγκρίσει τῆ πρὸς τοὺς λόγους πρὸς ἀλλήλους παρεβάλλεσθαι τὰς βιβλους. liber (inquit) Clementis de actis Petri splendore, grauirate, puritate, vi dicendi, & reliquo ornatu orationis, ac multa eruditione ita libris eiusdem de constitutionibus antecellunt, ut quod attinet ad orationem, non sint inter se comparandi. hæc Photius. Itaque in libris de cōstitutionibus apostolicis verba pauca ex triuio sumpta vsurpat Clemens, quod ea esset tunc patrum ecclesiæ cōsuetudo, ut magis voces eligerent secundum imperiti vulgi vsus significantes, quam secundū peritorū iudicium elegantes, cuius generis sunt σπατάλιον, καταφαγῆς, ψῶσμα, ἐπισέννω, id est ligo, παρεφίοντες, λογισοντής, ἐθίμιον, & alia quædam eiusmodi. & interdum latinis vocibus vsus est, ut ἰντερόπον, λαῦδος, sicut in euangelio est πραιτόριον, φεγγέλαι, κωνσταντία. an igitur quia hæc Photius in libris de constitutionibus legebat, continuò dicere ausus est, nō esse eos Clementis, cuius elegantissimos libros, & politissimè scriptos legerat? imò, ut in vobis exemplū ponam, an quia infiniti sunt, qui latinus, & purius, quam vos, scribāt: vel potius, quia vos, alioqui latinæ linguæ censores, sæpe neque latinè, neque purè loquimini, idcirco posteritas sæculorum scripta ista centuriarū vestra esse, cum ratione negabit? aut ab aliis corrupta dicet? an non satis probabunt, imò cōuincet, vestra esse.

licet solœcismis, & barbarismis plena essent, noua dogmata, quæ in eis sunt iam olim damnata? Sic epistolas pontificum Apostolicorum, etsi habent illas, quas Magdeburgenses inepte, & insulse portentosas phrasas vocant, esse tamen suorum auctorum, argumento, & testimonio sunt: & perpetuo erunt illa, quibus plenæ sunt, spiritus sapientiæ, & intellectus, grauitas sententiarum, auctoritas dictorum, antiquitas traditionum Apostolicarum, & ecclesiarum prisca consuetudo quæ omnia, & si maxima sunt, & auctores suos clarissimè testantur, tamen, isti nec vident, nec audiunt: illa verò minutissima, & neglecta quàm acutissimè cernunt, vt illis fiant similes, qui culices excolabāt, & camelos deglutiebant: qui decimabant cyminū, & grauiora legis, iudicium & misericordiam, relinquebant. Sed reuertamur ad Origenem, à quo digressus sum. ait præterea, quod Paulus dixit se imperitum sermone, de quo non curabar, existimādum esse, non solum Paulū, sed alios quoque Apostolos idem dixisse contentos simplicitate sermonis rudis: addiditq; quod idem Apost. in 2. epist. ad Cor. scripsit: Habemus autem thesaurum istū in vasis fictilibus, accipi posse de thesauro scientiæ ac sapientiæ abscondito, vt in alio loco dixit, & de vocibus dictionis abiectæ & humilis: fuisse autem in eo demonstratam excellentiam virtutis Dei, quod mysterium veritatis, & vis eorum, quæ dicta sunt, non fuerunt impedita humilitate dictionis, quo minus peruenirent vsq; ad extrema mundi, & subicerent non solum stultos mundi sermone Dei, sed etiam sapientes eius. hæc Origenes. Respondeamus nos similiter istis, cum quibus nunc agimus, non impedisse portentosas istas phrasas, quas dicunt, Episcopus Episcoporum, Patriarcha, Archiepiscopus, Metropolitanos, quin verbum Dei vniuersum ordinem Episcoporum, Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, & omnes omnium ecclesiarum ministros & populos fideles Episcopo Rom. subiecerit: vnde Episcopus Episcoporum est & dicitur, nō portentose, vt isti dicunt, sed vtritate secundū formam ecclesiasticam ex scripturis sanctis profectam, qua dicitur Deus Deorum, Sanctus Sanctorum, Rex Regum,

*Quid doctus
Orig. dixerit
nos respondere
Magd. phrasas
portentosas epistoliarum a. cu.
santibus.*

*Vnde hæc forma loquendi
Episcopus episcoporum.*

Canticum canticorum, & apud Dionysium, Sacramentum sacramentorum. Sic quoque vetustissimi, & eruditissimi auctores Episcopum episcoporum vocarunt. Testis est Tertullianus, qui in principio libri de pudicitia Episcopum episcoporum dicit, sic enim interpretatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negatur nomen Pontificis Maximi. Cur igitur non negatur Tertullianum propter portentosum verbū? at ista verborum portenta, quæ isti, vt dixi, satis inepte phrasas vocant, non deterruerunt eloquentes homines, quin has epistolas libenter legerent, probarent, amplecterentur. Quæso istos, quare Patriarcha in epistola Clem. & Anacleti, & aliorum portentosum verbum est, in scriptura sancta non est? an non licuit sumere ex vmbra veteris testamenti verbum, & ad ipsam imaginem rerum noui testamenti, sicut Apostolus ait, apte accommodare? an non aptissime accommodatum est verbum Patriarchæ ad eos, qui propinquius succedunt & vt Græci dicunt ἀγίους sanctis Apostolis, qui sunt noui testamenti tanquam Patriarchæ, ac patres Patrum? hanc enim rationem nominis, & auctoritatis eorū Synodus quoque Nicæna, vt ab Apostolicis Pontificibus didicerat, & traditum acceperat, grauissimo canone 44. explicauit, & sanxit: in eo enim Patriarcham vocat, quem Metropolitanarum, & Episcoporum caput & instar patris esse dicit, quem canonem totum postea commodiore loco recitabo. Synodus igitur Nicæna non horruit hæc portentosa verborum Patriarchæ Metropolitanæ, & Episcopopi, sed nec ipsa inuenit, aut excogitauit: immo à sanctis patribus, quibus ea sancti Apostoli tradiderunt, didicerat. Sancti enim Apostoli à Christo & spiritu eius edocti, ecclesias constituerunt, & earum præfides suis nominibus diuinè appellarunt: ab his Clemens, Anacletus, & alij Apostolici acceperunt: ab his rursus, alij deinceps consecuti Pontifices. Verum isti, vt dixi, non voces, sed res subiectas vocibus oderunt: nolunt enim audire hierarchiam, quæ in ecclesia nostra est, vt omnia honestè, & secundum ordinem, sicut Apostolus præcipit, in ea fiant: omnia enim dixit, vt quæ ad iudicia & gubernationem ecclesiarum pertinent, in primis intelligeremus. Sed de forma ecclesiasticæ politiæ,

Secundū Magd. Deus Deorum, Rex Regum, & similia in scriptura portentose phrasas.

Quam comode sumptum sit ex scriptura verbū Patriarchæ, & apposite accommodatū ad eos qui dignitate sunt sanctis apostolis propinquiores.

Magd. non vocabulis, sed res subiectas vocabulis oderunt.

*Cur tam limatis & politis au-
toribus verbū
tam sordidum
superintenden-
tis arridet; &
verbum episco-
pi sordet.
Luc. 13.*

Mar. 6.

Luc. 24.

Luc. 4.

quam isti negant, respondebo postea suo loco. Nunc, quod ad rem magis loci propositi facere videtur, venit mihi in mentem, ut quæram ab istis, cum propter genus sermonis minus latini, & puri epistolas Pontificum negent, qui fieri potuit, ut verbum superintendē-
tis, tam sordidū, eis placuerit? aut, cur hoc magis probatur, quàm verbum Episcopi, quo Apostoli & Prophetæ vsi sunt, imò vsus quoque Cicero est purissimæ latinæ magister? in promptu est ratio, quia est verbum ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ, quam isti tollunt & negant. Qui inter portenta quoque phrasæon retulerunt, quod dicatur, propheta pro Christo, ut est in epist. 3. Clementis. portentum ergo verbi locutus est Christus, qui se vocavit prophetam, cum dixit in euangeliō Lucæ, Dicite vulpi illi, quia non capit perire prophetam extra Hierusalem. Et rursus in euangeliō sancti Marci portentose vocavit se prophetam, quia enim in patria eius multi, inquit, scandalizabantur in illo, dicebat illis Iesus, quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua, & non poterat ibi virtutem ullam facere. in Luca etiam portentose vocatus est ex istorum sententiā à Cleopha, cum aiebat, Qui fuit vir propheta, potens in opere & sermone coram Deo, & omni populo: quod in neminem, nisi in Christū, cōpetebat. Ad hunc modū Magd. neque Christo parcunt, quin etiam portenta & mōstra verborū illi exprobrāt. de quo scriptum est, Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur de verbis gratiæ, quæ procedebant ex ore ipsius. Sed, ut istorum siue inscitiam, & ignorātiā, siue oblivionē scripturarum dissimulemus, illa certè malitia dissimulari nō potest, neque debet, quod cum Clemens semper in illa epist. 3. verū prophetā pro Christo dixerit, nō obseruauerunt isti, dici verum prophetam pro Christo, sed prophetā tantum dici sinxerūt: ut n. verus Christus, natura Christus est, sic, cum de Christo sermo est, verus pōtifex verus sacerdos, verus magister, verus rex, verus propheta natura pōtifex est, natura sacerdos, natura magister, natura rex, natura propheta. Sed videamus, quàm appositè, & opportunè verum prophetam vocarit Clemens, quod

minimè ab istis animaduersum est. Etenim, quia proprium prophetæ est cognoscere veritatem, & eam aliis interpretari, veritatis autem verus cognitor, & interpretès est Christus, idcirco loquens de cognitione veritatis Clemens, peropportunè Christum vocat verum prophetam. Quæri ergo, inquit, magnopere debet veritatis agnitio, quam nemo alius assignare potest, nisi verus propheta. Et paulò post, Propter hoc denique verus propheta cum esset præfens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga Dei cultum videret, huius rei ita aperuit veritatem, Nemo potest, inquit, duobus Dominis seruire. & subiungit statim, Hic ergo verus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, ut audistis, qui stans publicè sola iussione faciebat, cæcos videre, surdos audire, fugabat dæmones, agris sanitatem reddebat, & mortuis vitam, cumque nihil ei esset impossibile, etiam cogitationes hominum præuidebat, quod nulli est possibile, nisi soli Deo. Hæc igitur erat propria ratio veri prophetæ, id est, prophetæ secundum naturam, quia erat homo Deus, cui omnia sunt nuda & aperta, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius. & subiungit, Hic annuntiabat regnum Dei, cui Hebr. 4. nos de omnibus, quæ dicebat, tanquam vero prophetæ credimus. imò ne quis præter Magd. & eorum simili- Agg. 3. les miseranda cæcitate præditos, in prophetæ appellatione labi, aut calumniari posset vllō modo, subiungit, Quod autem Aggæus Iudæorum propheta prædixit Roma. 2. eum à gentibus expectandum, supra modum in eo fidem veram firmat. Iudæorum prophetam dixit Aggæum, ut erant cæteri prophetæ, verus enim propheta, qui est Christus Deus noster, non Iudæorum tantum propheta, sed & gentium erat: sicut neque Deus tantum Iudæorum, sicut apost. ait, imò & gentium. Ergo vel ex hoc solo verbo prophetæ pro Christo, reliqua quæ de verbis in his epistolis pont. Apostolicorum Magd. notarunt, quàm prudenter, verè, & consideratè notarint, facile existimari poterit ab iis, qui eorum præceptis iudicium, & ignorantiam, ac malitiam imitari noluerint. postremò, ut hunc locum de genere sermonis minus latini absolam, respondeant tandem, quare ad negan-

Pro epist. pont.

dam has epistolas plus apud eos valeat genus sermo-
nis minus latini, quam valeat ad probandum ea vis di-
cendi, & grauitas, atque sapientia, quæ est, vt summus
orator ait. eloquentiæ fundamentum? an non vocabat
Lycaones Paulum Apostolū propter vim dicendi Mer-
curium, tamen sermone imperitum? imò nouit etiam
Cicero ætate sua, vt ipse narrat, qui essent eloquentes,
tamen inquinatè loquerentur, & alios item callidos,
sed impolitos, & consulto rudium similes & imperito-
rum, vt idem in Oratore ait. Si igitur illo tempore cū
latinus sermo florebat, tamen latinè loqui à plerisque
negligebarur, vt in eodē Oratore Cicero restatur, quid
mirum, si à pontificibus illis viris Apostolicis & quidē
de industria negligeretur, qui ab apostolo didicerant,
non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in
ostensione spiritus & virtute niti? quique imperiti ser-
mone, sed non scientia, ad exemplum apostoli videri
vellent, ne in sapientia verbi crux Christi euacuaretur?
præsertim cū intelligerent sapiētissimi viri, quod Ec-
clesiastes diuino spiritu admonuit, quamuis homines
eloquentiæ gloriam in verborum inuentione, elegan-
tia, & electione sectarentur, naturam tamen rerū mu-
tatione nominum mutari non posse, ac proinde omnē
de eis contentionem vanissimam esse: id enim signifi-
cat, vt quidam veteres interpretati sunt, illud obscure
scriptum, quod fuit, iam vocatum esse nomen eius: &
non posse hominem cū fortiore se contendere: ac ver-
ba esse plurima, multamque habentia in disputando va-
nitatem. Sed pergamus iam ad alias notas maiores se-
cundi loci, tāquam ad grauiora crimina. vereor enim,
ne nimis multa responsa sint, ad tam leuia, & minuta, &
vt antea dixi, ridicula, quæ in primum locum congesse-
runt. In multis, inquit, epistolis scriptura ineptè &
violentiè citatur. nihil hic respondebo. Magdeburgen-
sibus, quousque proferant nobis, quæ nam illæ scripturæ
violentiè citentur. hoc tantum dicam hic, cū ipsi pau-
cissima notauerint, credo astutè cauisse, ne in pluribus
de in scitia redarguerentur, si plura notassent, vt quidem
manifestè in iis ipis paucissimis, quæ notarunt, locis
suis à nobis redarguentur.

1. Cor. 2.
2. Cor. 11.

Eccle. c. 6.

Liber secundus.

Responsio ad reprehensionem interpretationis in epistola A-
nacleti Cephæ, id est, caput: de consuetudine scripturarum
in mutandis obscuris verbis in clariora secundum vsum
vulgi, & de consuetudine ecclesiastica, & antiquissima si-
milis interpretationis in vocabulo Pascha, ex obseruatione
Gregorii Naz. & quomodo Dionysius Areop. & Opta-
tus Afer similiter interpretati sunt Cephæ, & de simili
interpretatione aliorum verborum apud magnos, & an-
tiquos auctores. Cap. 3.

Einde Anacletus, inquit, epistola tertia
Cephæ indoctissime, & insulsiſſimè ca-
put, & principium interpretatur.

Sanè quidem non mirum est de Magde-
burgenſibus, fatendum est enim: verum, si
qua ratione hæc interpretatio constaret, non intellexe-
runt homines alio qui per multos auctores vagari intel-
ligat ergo hæc verbi Cephæ interpretatione non carere
exemplis & imitatione scripturæ sanctæ, ac consuetudine
catholicæ ecclesiæ. Interpretes enim septuaginta, quos
antiqui patres diuino spiritu interpretatos esse veteres
scripturas affirmant, & quorū interpretatione propter
diuinam eius auctoritatem S. Apostoli utebantur, qui-
busdam nominibus vsi sunt secundum consuetudinē
& opinionē vulgi, tanquā vulgò notioribus, vt nomine
Orionis in Esaiâ, vt in eodem loco B. Cyrillus obserua-
uit: & paulò post nomine Syrenarum, quod Theodo-
retus quoque ibidem notauit: & in 2. lib. Reg. nomine
Titanum, & in extremo cap. lib. Job, vnam ex tribus e-
ius filiis feminis interpretati sunt, vocatam esse cornu
Amaltheæ, nomine ex consuetudine, ac opinione vulgi
sumpto & accommodato, tanquam notiore & magis
satis & adæquatis vt notauit Olympiodorus in eodem
loco, id est ad declarandam ac representandam felicitate
Sancti Job, cui Deus fortunas omnes duplicauit.
& apud Paulum in epis. ad Gal. fascino (inquit Hie-
rony.) dignè Paulo, debemus exponere, nō quod scierit
esse fascino, qui vulgò putatur nocere, sed vsus sermo-
ne sit triuij, & verbum quotidianæ sermocinationis af-
sumpsit. Hanc verborum consuetudinem Eucherius

Quibus nemi-
bus vsa sit scri-
ptura sancta se-
cundum opinio-
nem vulgi.
Es. c. 3.
2. Reg. c. 23.
Iob. 42.
Cyrillus.
Theodoretus,
Olympiodorus
Eucherius.

quoque Lugdunensis inter latinos ante mille centum annos obseruauit, Sic enim ait in libro de quaestionibus veteris testamenti Quid, inquit, sibi vult, quod in Iob, auctorum secularium consuetudine, legimus Pleiadas, Oriona, Arcturum? respondet, nō quod his apud Hebræos nominibus censeantur, sed, vt apud nos horū siderum significatio posset esse manifestior. Deinde subiungit, Itaque hæc translator appellare voluit, vt vsus gentilitatis inuenerat. illud quoque, inquit, generaliter obseruandum est, quod etiam Apostoli, & Apostolici viri in epistolis suis scribentes ad populos abuntur interdum his testimoniis, quæ videbantur diulgata per populos. Hactenus Eucherius, hoc ergo & nos cum sancto Eucherio, in scripturis sanctis exercitatissimo, ad reprehensionem istorum in interpretatione Cephæ, respondemus vsus esse de industria, ac prudentissimè Pontificem Anacletum interpretatione per populos diulgata, ex consuetudine, inquam, atque opinione vulgi, exemplo sanctarum scripturarum vsus fuisse interpretatione nominis Cephæ, non tanquam Syri, sed tanquam ex Græco formati, propter maiorem claritatem. Cum enim tam nota esset temporibus Anacleti apud omnes lingua Græca, quàm est modo Latina, ac fortasse magis, Syriacam verò paucissimi ac rarissimi, vt nunc, intelligerent, ita vt, cum audirent nomē Cephæ, statim omnes ἀπὸ κεφαλῆς, id est, à capite dictū existimarent, quid prudentius facere potuit, aut debuit, quàm sic, propter facilitatem intelligendi, secundum consuetudinem vulgi interpretari in ea epistola, quæ ab omnibus vbique legenda erat? præsertim cum tam necessaria, & utilis esset ista verbi Cephæ clarior interpretatio, vt scilicet facile omnes intelligerent, caput esse Petrum, sicut præ se ferebat ipsa, quæ secundū consuetudinem, & opinionem vulgi magis in promptu erat, verbi Cephæ interpretatio. Imò accedit etiam huc exemplum euangelistarum, quos aliquando nō ex ipsa veritate rei, sed ex vulgi consuetudine & opinione nomen sumpsisse, auctor est Magnetes verustissimus scriptor ecclesiasticus lib. 2. & 5. quos contra Theosthenem gentilem discrepantiam euangelistarum & alia nobis

Magnetes.

falsò in euangelio obiicietem scripsit: ait enim, pro eo, quod vnus euangelista dixit, calamo spongiam circumponentes, dixisse alium propter similitudinem arbuti, hysopo circumponentes, cum dicendum, inquit, esset calamo item, quod vnus euangelista dixit, vinum, rursus dictum esse acetum in cruce (ex eodem enim vase posito hauserunt, cum peruentum est ad Caluarium, & in cruce) præsertim, inquit, cum legem historiarum euangelistarum seruant: nihilque vltra scriberent, quàm quod tunc dicebatur in illo tumultu ac furore. Sic enim existimarunt fore, vt historia omni suspicione careret, εἰ μὴ πῶς ἐργάσθη ἄλλ' ἀπλῶς ἀντιθέσει τῆς ἰσορίας τὸ γράμμα, id est si litera historiarum non curiosa, sed simplex reperiretur. item Photius Constant. patriarcha in quaestionibus ad Amphilochem Archiepiscopum Cyzici ait, euangelistam dæmoniacum appellasse lunaticum, cum alioqui nihil mutatio lunæ in dæmoniaco efficeret, vt vulgus falsò putabat, quia fuit, inquit, propositum illi narrare miracula vocabulis consuetis, & notis vulgò: non artice dicere, sed perspicuè. Similiter hæc simplex interpretatio non ex natua proprietate nominis Cephæ, sed ex vulgi opinione & consuetudine sumpta, quam vos Magdeburgenses contra epistolam Anacleti obiiciendam esse temerè putastis ad probandum eam falsam, argumentum potius est veritatis eius, qui enim fingit, quod alteri falsò adscribat, non simplicitatem, sed artificium affectare solet: cauereque studiosè, quicquid probabiliter obiici potest, vt quod fingitur, illius verè esse videatur, cuius esse videri vult, qui fingit. Deinde, vt ad alia exempla propiora etiam proposito veniamus. Quis ignorat, phasca verbum hebraicum esse, significareque transitum, secundum historiam, ab Aegypto ad terram promissionis, & secundum Anagogem, ascensum à terrenis ad cælestia? hoc tamè verbum Hebraicum consuetudo ecclesiarum catholicarum quasi dictum esset ἀπὸ τῶν ἁσχαίων pro nobis Christum, ἐξ ἑλλήνων, id est, ex Græco ducens ph. in p. mutatio & c. in ch. pro phasca pascha dixit: & tanquam sanctiorem, ac magis piam vocem retinuit, vt auctor est Gregorius Nazianzenus, qui huius verbi mutationē in 2.

Matth. 27.
Mar. 15.
Luc. 23.
Ioan. 19.
Matth. 27.
Mar. 15.
Ioan. 19.

Quod interpretatio Cephæ, id est, caput non caret exemplis scripturae, & consuetudine ecclesiarum catholicarum.

De verbo pascha Græco ex Hebraico secundum consuetudinem scripturæ auctore Grego. Naz.

sermone de pascha obseruauit, & secutus est, aitque factum esse hoc frequenter in scripturis, vt obscuriora nomina in clariora mutantur. Cuius rei exempla sint, quæ paulò antè notauimus. Hæc ergo cum Anacletus Pontifex sanctissimus ac sapientissimus non ignoraret, non indoctè, neque insulse, vt imperitissimi centuriatores calumniantur, sed potius scitè atque eruditè ad exemplum scripturæ sanctæ, & ecclesiasticæ consuetudinis Cephæ verbum Syriacum, & obscurius ἀπο τ̄ κεφαλῆς ἐξελλωζόμενον mutato λ. in σ. & η σ. syllaba detracta caput & principium vertit, itaque non Syriacum Cephæ, sed Cephæ ἐξελλωζόμενον hoc est ex Græco factum interpretatus est Anacletus, sicut factum est ab ecclesiasticis patribus in pascha Hebraico mutato in pascha ἐξελλωζόμενον, id est, ex Græco ductum. Relegant auctores centuriarum, vt nobis credant, locū Gregorij Nazianzeni de consuetudine scripturæ in mutatione nominum: & de Hebraico verbo pascha mutato in pascha Græcanicum. Hunc locum Anacleti, quem Magdeburgenses ideo reprehendunt, quia non intelligunt, vel potius, quia nulla ratione aut modo audire volunt caput esse Pontificem Romanum, imitatus est Optatus Afer auctor doctus & eloquens, ita enim inquit, lib. 2. aduersus Parmenianum, in vrbe Roma. Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam: in qua federit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde Cephæ appellatus est, in quo vno cathedræ vnitas ab omnibus seruaretur. Sic quoque ante Anacletum interpretatus est Dionysius Arcop. cum in diuinis nominibus c., inquit, aderant enim Iacobus, & Petrus ἡ κερυφαία καὶ περιστάτη τῆν θεολόγων ἀκρότης sequens enim ἐξελλωζόμενον, id est, Græcitatem verbi Cephæ, vocauit Petrum ἀπο τ̄ κερυφῆς, id est, à capite coryphæum, κερυφή enim propriè significat summam partem capitis, quod ipsa etymologia declarat ἀπο τ̄ κάρως καὶ ὀροφῆς. illud etiam verbum ἀκρότης capiti congruit secundum etymologiam verbi, dicitur enim ἄκρον τὸ ἄχρισ οὐ πινος ἐκ εἶν ἐπικεῖνα, id est, summum, quod ultra non licet progredi: quod capiti conuenit. Igitur quia à Domino concessum est, vt esset Petrus omnium Apostolorum, ac

proinde totius ecclesiæ catholicæ super fundamentum Apostolorum, & prophetarum ædificatæ caput, sapienter ac valde piè factum est, vt ad memoriam & honorem huius principatus beati Petri nomen eius, id est, Cephæ Syriacū mutaretur in Cephæ factū ex Græco ἀπο τ̄ κεφαλῆς, vt iam non solum Cephæ Petrū Syriacè declararet, sed quod clarius est, Græcè acceptū, caput significaret. Cum verò omnes & veterū & recentū auctorū libros appellatione capitis plenos reperiamus, sitque tam frequens, & tritum, caput ecclesiæ Petrus, quis nō intelligit, euenisse hic, quod Gregorius cognomēto Theologus in voce pascha euenisse dicit, scilicet libenter audisse omnes Cephæ à Græco ductum, tanquam vocem magis piam, quæ Petrum caput ecclesiæ declararet: atque hinc factum esse, vt consuetudo sit verbum hoc accipiendi, & interpretandi obtineret: sicut de pascha dixit Gregorius valuisse consuetudinem huius vocis προσπελάσσης τῆν πολλῶν ἀκρότης ὡς ὀσιβετέραν τῶ ῥήματι, id est, auditu multitudinis tanquam ad magis piū verbum appropere. Ergo vt nemo catholicus audeat reprehendere phasē Hebraicum nomen transitus mutatum esse secundum Græcitatem in pascha τῆ σωτηρίας πάθους ὄνομα, vt ait Greg. Naz. id est, in nomē passionis salutaris, sic neq; Cephæ Syriacū nomen Petri mutatum esse secundum Græcitatem in Cephæ nomē capitis & Principatus Petri. & sicut is, qui Pascha interpretatur non trāsitus, sed passionis nomē esse, nō indoctè, & insulse interpretari dicendus est, vel Gregorio Nazianzeno Iudice, qui hanc consuetudinē verbi probat, & laudat, non enim phasē, hebraicū, neq; pascha ex hebraico ductū interpretatur, sed pascha ex Hebraico mutatione litterarum Græcum factū, & ἀπο τῆ πάθεν, id est, à patiēdo ductum, quod ipsum fecit quoque beatus Ambrosius, Gregorius Naz. imitatus, in libro de mysterio Paschæ, cum ait, Quod sacrum nomen, (Pascha dicitur) ab ipsius Domini passione descendit: sic qui Cephæ interpretatur caput, non est dicendus indoctè, & insulse interpretari, non enim interpretatur Cephæ Syriacū, quod nemo est, qui ignoret Petrum significare, qui sic à Petra dictus est, cū apertè id dicat euāgelium Ioannis.

Quæ ratio fuerit ducendi ex Græco verbum Syriacum Cephæ secundum consuetudinem ecclesiæ.

*Quod Anacle-
tus fecit in in-
terpretatione
Cephas, non dis-
simile fecerunt
Græcè doctissi-
mi Greg. Naz.
Epiphanius,
Dionysius,
Iustinus.*

sed interpretatur Cephas $\kappa\epsilon\phi\alpha\varsigma$ τὸν ἐξ ἑλληνισμῶν, ex Græ-
co ductum. Sit aliud exemplum similis interpretatio-
nis: mutatum est Iesua Hebraicum nomen, in Iesus,
quod quidem qui interpretatur Salvatorem is quidem
nomen Iesus, tanquam Hebraicum interpretatur, hoc
enim significat Hebraicè: qui verò interpretati sunt
medicum, aut curatorem, siue sanatorem, non indoctè
illi quidem, nec insulse fecerunt, ut isti indoctissimi &
insulsissimi dicturi sunt, quasi ignorarent hebraicum
esse nomen Iesus, sed potius ἐξ ἑλληνισμῶν τὸν ἰησοῦς nomen Ie-
sus, id est, facientes Græcum ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς mutatione
litterarum. Scitè admodum, & sapienter, ac piè inter-
pretati sunt. Sic Sanctus Epiphanius in Panario, cum
de Nazaræis agit, interpretatus est auctor eruditissi-
mus: & quem satis stultum sit, & absurdum, dicere, i-
gnorasse Hebraicum verbum esse Iesus quod nemo
nostrum ignorat, tametsi nullam litteram Hebraicam
didicerit, omnes enim hoc audiuimus. Sed Sanctus E-
piphanius, ut dixi, nomen Iesus ἐξ ἑλληνισμῶν τὸν ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
ἰατρικῆς, interpretatus est θεοεργατικῶν, ἢ τοῦ ἰατροῦ καὶ σωτηρίας,
id est, curatorem, vel medicum, & Salvatorem, hoc ve-
rò extremum addidit, ut interpretationem quoque no-
minis Hebraici coniungeret. Hanc etiam interpretatio-
nem securus est Philo Alexandrinus: unde primos illos
Christianos Sancti Marci apud Alexandriam discipu-
los, ut Eusebius, & beatus Hieronymus, & alij testan-
tur, in libro περὶ ἑωρητικῆς, βίβ. θεοεργατικῆς à curandis
animarum ægritudinibus vocavit, securus inquam
etymologiam nominis Iesu ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς derivati. de a-
liis enim studio vitæ, & religionis horum similibus
scripsit etiam idem Philo, quos Iesuros vocabant, siue
à Iesu, quod magis credendum est, siue à Iesse, ex cuius
stirpe natus est Iesus, ducto nomine, ut ab eodem quo-
que Epiphanio notatum est. Anacletus igitur, & Opta-
tus Afer non ignorarunt Syriacum esse nomen Cephas:
vel saltem hoc ignorare non potuerunt, Petrum signi-
ficare, cum hoc sit in euangelio clarissimè expressum,
sed tamen ἐξ ἑλληνισμῶν τὸν ἰησοῦς verbum, ut sæpe dixi, & Græ-
cicum Erymon secuti, tum etiam consuetudinem
multitudinis, quæ in verborum usu plurimum valet,
caput

caput interpretati sunt. Estque hoc diuinæ providentiæ
admiratione dignum, quomodo non fortuitò, sed ma-
gno Dei consilio factum sit, ut Cephas Petrum, & idem
verbum à Græco ductum, caput significaret, scilicet ut
successor eius Pontifex nomen & potestatem capitis
suscipere intelligeretur. sicut consilio quoque diuino
factum est, ut Iesus Salvatorem significaret, & idem
verbum ἐξ ἑλληνισμῶν τὸν ἰησοῦς significaret medicum & cura-
torem, ut, & ipso nomine admoneremur, nō solum sal-
uare animas à peccato, & Diabolo, ac morte & infer-
no, sed omnes etiam languores animæ & corporis sa-
nare. scio nihil horum considerasse auctores centuria-
rum, qui, ut hæreticorum mos est, quæ non norūt, blas-
phemant, ut beatus Petrus de similibus dixit, si Magde-
burgenses Petrum caput Ecclesiæ confiterentur, nun-
quam profectò de interpretatione Cephæ in caput, di-
sceptandum esse putarent. nunc verò hoc agunt, & mo-
hantur, ut, sublato verbo Cephæ græcanico, tollatur
res, id est, caput. hoc est eorum consilium, quod contra
Dominum ineūt, qui, ut ait Esaias, omnia vocat ex no-
mine suo, & si quid fuit, ut ait ecclesiastes, iam vocatū
est ab eo nomen eius: id est, simul atque facta sunt, ha-
buerunt singula nomen sibi aptum, quod nemo possit
mutare, quia ipse nouit omnia, antequam sint, qui vocat,
sicuti Apostolus ait, ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ
sunt, neque potest ulla varietate linguarū mutari ab vilo,
quod Dominus, secundum naturam eius vocare voluit.
Denique, ut hunc tandē locum finiam, nō est dissimile,
quod Iustinus Martyr fecit, cui non potest exprobrari
Græcæ linguæ inscitia, quia enim Romani ad accusan-
dum & damnandum Christianos non putabant, inqu-
rendum esse in eorum vitam & mores, sed satis esse no-
men tantum Christiani deferre, idcirco nomē Christi,
quod probè alioqui sciebat, vñctū significare, hoc inte-
rim dissimulans, ad usum suū & Christianorū defensio-
nē scitè accomodauit, inde enim parū deflexo nomine,
vnius scilicet litteræ mutatione, quasi χριστός diceretur,
alioqui, inquit, quod ad nostrā appellationē attinet, su-
mus χριστός πατρι. cōmodissimi: ea enim docebant Chri-
stiani, ut idem Iustinus ait, quæ si seruarentur, Summa

*De diuina pro-
uidentiā in ver-
bo Cephas, &
Iesus.*

*2. Pet. 3.
Iud. 1.*

*Quo consilio
reprehendant
Magd. inter-
pretationem
verbi Cephas,
id est caput.
Eccl. 6.*

Rem. 4.

Iustinus mart.

Q

Pro epist. pont.

De mirabili providentia, qua v-
sus est Deus non
solum in rebus,
sed etiam in no-
minibus.
Psalm. 33.
1. Pet. 2.

pax & innocentia in repub. futura esset, quæ nihil esse poterat vtilius. idem rursus eis, qui obiiciebant, eos, qui ante Christum natum, vtcūque vixissent, extra culpam esse, hoc enim eos excusare posse, quod nondum Christus venisset, respondet, omne genus humanum participes esse Christi vnigeniti Dei, & qui cum ratione vixissent, Christianos fuisse: qui verò ante Christum natum sine ratione vixissent, omnes fuisse & Christi inimicos, id est, inutiles ac sine Christo. mirabili itaque providentia nō solum in rebus, sed in nominibus quoque rerum, in quibus tantam gloriam & splendorem Græci situm esse existimabāt, vltus est Deus, vt hic etiam cernitur. voluit enim vt Christus, vna littera mutata, bonū quoque significaret, vt admoneremur etiam ex ipso nomine, cum Christum Dominum dicimus, bonum Dominum dicere, quæ est summa consolatio, & lætitia ingens seruorum, scire se habere bonum Dominum. hinc illud in propheta, Gustate, & videte, quàm bonus Dominus: quod beatus Petrus imitatus, & mutuatus est, inquit, Si tamē gustatis, quàm bonus Dominus. vbi, vt hoc quoque obiter obseruemus, quidam veteres legunt, si tamen gustatis, quod Christus dominus: qui enim hoc gustant, idem gustant, quàm bonus Dominus: nec enim separari potest bonitas ab hoc Domino, vt ab aliis, Dominis potest. Sic igitur Anacletus quamuis non ignoraret, Cephan Petrum significare, ad vsum tamen suum, id est, ad defensionem Principatus beati Petri scire, & prudenter eiusdem verbi ἐξελθὼν accommodauit, in quo nihil noui, aut non magnis auctoribus postea vsitatum fecit.

Responsio ex scripturis sanctis ad reprehensionem interpretationis, Super hanc petram, id est, super Petrum, vel sedem Apostolicā, & de interpretatione illius loci, Tu autē conuersus confirma fratres tuos, & de exemplo Petri pro firmandis fratribus in fide, in epistola ad Galat. & quomodo Paulus fidem Euangeliū, quod predicabat, cum fide Petri contulit ad firmandam fidem suam: & de traditione Apostolica conferendi fidem cum Pontifice Romano per Synodicas literas ad eum, & de Patriarchis, qui hoc fecerunt ad confirmandam fidem suam. Cap. 4.

Liber secundus.

124

Equitur iam, vt respondeamus ad illud, quod in prima Anacleti epistola de violenta scripturæ sanctæ interpretatione accusant, super sedem Apostolicam vniuersam ecclesiam constitutam esse, dicente Domino ad beatum Principem Apost. Petrū, Tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiā meā: hoc enim exemplū posuerunt scripturæ ineptè & violentè, vt ipsi aiūt, citatè. mirū profecto si aptè & cōuenienter citari faterētur ecclesiæ Romanæ hostes, & Principatus pontificalis coniurati oppugnatores. Dicā hic, quod Firmianus Lactantius in libro de vera sapientia scripsit, Quamquā apud bonos Iudices satis habeant firmitatis, vel testimonia sine argumētis, vel argumenta sine testimoniis: nos tamen non contēti alterutro sumus, cum suppetat nobis vtrumque. ne cui peruersè ingenioso, aut non intelligendi, aut contra differendi locum relinquamus. Negant isti ecclesiam catholicam ædificatam esse super hanc petram, id est, super sedem Apostolicam: Sed nos eos primū argu-
De ecclesia catholica fundata super sedem apostolicam ex locis scripturæ sanctæ.
mentis scripturæ sanctæ, cum ratione ipsa consentientibus reuincemus, deinde testimoniis veterum patrum. Quæro igitur, cū Christus orauit, ne deficeret fides Petri, exauditusne est, pro sua reuerentia, an non? Si non exauditus est, frustra orauit: non bene petiuit, & ideo non impetrauit, defecit fides Petri. Quis ista concedat? nisi qui neget Christum Dei filium? exauditus ergo est: nunquā defecit fides Petri ad firmādos fratres. Ad hūc enim vsum rogasse pro eius fide, satis docuit, cū statim subiunxit, Tu autem conuersus confirma fratres tuos. ex quo fit, vt pro fide Petri immediatè orauerit: pro fide verò fratrum mediante Petro, eorum inquam fratrum, qui à Petro firmandi essent. nec enim caput esse poterat, nisi aliquorum caput esset, eorum scilicet, quos Petrus in fide firmaret. Quod si pro fide Petri, & eorū, qui per verbum Petri firmandi erant in fide, quibusque ipse dextrā, concordie Symbolum daturus erat, orauit Christus Dominus, & orando exauditus est, consequens necessariò est, vt, cum dixit, post magnificam illam fidei Petri confessionem, Tu es Petrus, & super hanc pe-

Qij

*Quæ sint in
scriptura insi-
gnia exempla
firmandi in fide
à Petro tanquã
petra ecclesiæ
ostensa.*

Galat. 2.

eram ædificabo ecclesiam meam, quæ scilicet vsque ad consummationem sæculi durare, non aliam fidem intellexerit, nec alium, in quo eiusmodi fides esset, præter fidem Petri, & eius in fide & cathedra firma successorum, cum enim scriptura sancta, velut vnum corpus sit, sicuti est vnus spiritus eius, necesse est, vt omnes partes eius aptè inter se respondeant: & nihil dissideat. Sed, vt ratione firmandi in fide Petro, & eius successori à Domino commissam, vnde ducta est ratio Petræ, & ædificationis ecclesiæ super hæc petram, magis explicemus, & muniamus, consideremus duo exempla, quæ extant in litteris factis præcipua & insignia firmandi in fide, à beato Petro, vt petra ecclesiæ, & summo capite profecta, vt Dominus hoc loco euangelij Lucæ ei præcepit, & constituit, alterum in actis Apostolorum: alterum, de quo prius disseram, in epistola Pauli ad Galatas. Cum enim ascendit idem Paulus Hierosolymam, & contulit euangelium seorsum cum iis, qui videbantur esse aliquid, ne fortè in vacuū curreret, aut cucurrisset, id est, vt ait Tertull. in 4. contra Marcionem lib. ne non secundum illos credidisset, & non secundum illos euangelizaret, auctoritatem antecessorum, vt ait idem Tertull. fidei & prædicationi suæ optauit, contulit, inquam, cū Iacobo, Petro, & Ioanne: sed cum Petro quidem secundum locum, & dignitatem gradus, in quo à Domino positus erat secundum euangelium quod non obscure significauit Apostolus, cum eum hoc loco vocauit Cephas, scilicet vt admoneremur, cum eo contulisse, vt in fide, & prædicatione ab eo firmaretur, qui erat à Petra sic dictus, quod esset Petra ecclesiæ Catholice, & caput Apostolorum iuxta interpretationem nominis Cephas tum Syriacam, tum Græcicam, de qua satis supra disseruimus. De hoc Pauli ad Petrum aduentu ad conferendum euangelium Theodoretus in epist. ad Leonem pontificem Rom. si Paulus, inquit, prædicator veritatis & Spiritus sancti tuba ad Petrum accurret, vt iis, qui Antiochiæ de viuendo secundum legem Moysis disceptabant, definitionem & explicationem ab eo ferret, multo magis nos, qui pusilli sumus, & viles, ad solium vestrum Apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlcerebus eccle-

siarum feramus. Quod si Paulus Apostolus auctoritatem prædicationi suæ optauit conferendo euangelium, vt doctus Tertull. affirmat, firmari ergo prædicationem suam ab illis antecessoribus voluit: firmari autem debet minus à maiore, at Ioannes, & Iacobus non maiores erant, licet in electione, & vocatione pares Apostolo Paulo, qui de cælo vocatus est: erat igitur Cephas maior, vt iam firmatus quidem fuerit à Iacobo, Cepha, & Ioanne auctoritate non quidem Iacobi, & Ioannis, sed Cephe, hoc est Petri. Et quamquam, vbi natura ipsa & ratio attestatur, non opus est testimonio, tamen, quia cum per uicacibus agitur, adhibeamus huius interpretationis loci Pauli ad Gal. testem & ad stipulatorem, is autem erit Sophronius Hierosolymit. Patriarcha, auctor singulari doctrina & sanctitate. Is igitur tempore Heraclij Imperat. in sua ad Honorium Romanum Pontificem Synodica, cuius etiam Photius Constant. meminit in sua bibliotheca, cum ad eum de fide sua refert, & ab eo firmari postulat, Paulum Apostolum se sequi dicit, qui exemplum posteris reliquisset faciendi, quod ipse fecisset. interpretemur latinè, Apostolica, inquit, & vetus traditio inualuit, vt qui ad Hierarchiam eliguntur, Episcoporum dicit, ad eos qui in Hierarchiis capessendis, & administrandis maiores sunt, omnino syncerè referant, quid sentiant, & qua fide sint, vt Paulus illis tradidit ἄγαν ἀσφαλῶς, id est, valde cautè, ne in vacuum current, si qua in parte fides manca esset. Paulus enim cum alioqui arcana Dei, quæ non licet homini loqui, vt ipse ait, audisset, metuebat tamē ne, cū aliis euangelium salutis prædicaret, ipse reprobus fieret. Vnde & Hierosolymam ascendit, quamquã Christi discipulus cælestis: & antecessoribus suis diuinis discipulis se submisit, & euangelicam doctrinam, quam prædicabat iis, qui videbantur aliis antecellere manifestauit: ac dogma cū eis comunicauit. Deinde subiungit Sophronius, quorsum ea communicatio spectaret: comunicauit, inquit, τὸ ἀσφαλῆς ἑαυτῷ μνησθόμενος, id est, postcens interrogando, quod est latinè stipulari, & Græcè μνησθόμενος, vt firmum sibi fieret, quod tradebat. Hoc est igitur quod Tertull. dixit veluti vim verbi huius Græci exprimens

*De Synodica
Sophronii Hie-
rosoly. ad pont.
R. o. pro confir-
matione eius in
fide more apo-
stolica.*

Quorsum scri-
ptū sit de ascen-
su Pauli Hiero-
solytam ad cō-
ferendum præ-
dicationem suā
cum Petro.

auctoritatem suæ prædicationi optasse. Deinde subiun-
git, & exemplum firmum posteris relinquens, ut sic ipsi
quoque facerent. Docuit planè his verbis Sophronius,
non propter Paulum tantum scriptum esse hoc ab eo,
quemadmodum Hierosolytam ascendisset: & euan-
gelium cum Iacobo, Cepha & Ioanne contulisse, sed
propter posteros Hierarchas, ut similiter auctoritatem
doctrinæ suæ firmam ac solidam à successore Cephæ
posceret, & expectarent. Sciebat quidem Apostolus, se
esse discipulum Christi & è cælo edoctum: nec enim
ab homine accepit, quod didicit, euangelium, sed per re-
velationem Iesu Christi, sciebat inquam, nihil sibi do-
ctrinæ ex illa cum Iacobo, Petro, & Ioanne communi-
catione accessurum: nec enim illi quicquam Paulo
contulerunt, ut ipse testatus est: sciebat tamen, sic à Do-
mino sancitum esse in euangelio, quod sibi reuelatum
erat, ut Cephas esset omnium Hierarcharum, siue Epi-
scoporum Princeps, à quo, tanquam petra & capite om-
nes fratres firmandi, ac soli dandi, & dirigendi essent
in iis, quæ ad dogma fidei pertinerent: ita ut periculum
certum esset, ne in vacuum currerent, aut cucurrissent
tantisper dum id non fieret. Sin verò fieret, posse iā fir-
mè, ac constanter dicere, quod ipse idè Paulus de prædi-
catione sua, auctoritate Cephæ Principis Apost. firmata
dixit, Licet nos, aut Angelus de cælo euangelizet vo-
bis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathe-
ma sit: & iterum Si quis vobis euangelizauerit præter
id, quod accepistis, anathema sit. acceperant enim Ga-
latæ à Paulo, ut ipse eis, ne quis eos deciperet, narrauit,
dogma fidei auctoritate Cephæ, Iacobo & Ioanne in
consilium adhibitis, firmatum, ac solidatū, & veluti si-
gillo Apostolicæ Petræ signatum, ac munitum. Hunc
igitur Apostolum Paulum secundum traditionem Apo-
stolorum, quam ipsi à Domino acceperunt, secutus So-
phronius Hierosolymitanus Apostolicus vir subiūgit,
Huic nos consuetudini seruietes, ad vos θεοσόφως, qua
lis sit fides nostra scribimus πρὸς δοκιμῶν, id est, ut pro-
betur: ne terminos æternos, quos patres nostri posue-
runt, transire videamus: scribimus, inquam, ad vos, qui
non solum nostris discernere ἀπὸ τῶν ῥόγων τῶν δοκιμῶν

De cōsuetudine
scribendi Syno-
dicas epist. de fi-
de ad pōt. Rom.
secundū tradi-
tionē apostolicā.

λογιατα, id est, legitima dogmata ab adulterinis, sed e-
tiam προσαναπληρωτω τα εειπωτα, id est, supplere quæ
desunt, potestis. In eandem sententiam scripsit Beatus
Basilius in epist. data Sabino diacono ad Pontificem
Rom. τῶν ὄντων καὶ τῶν ἀνωτάτων μακαρισμοῦ ἄξιον τῶν τῆ ὑμε-
τέρῃ θεοσεβείᾳ χριστιανῶν τὸ μὲν κίβδηλον ἀπὸ τῶν δοκιμῶν
καὶ καθαρῶν διακρίνειν πλὴν δὲ τῶν πατέρων πρὸς ἅπαντας ὑμῶν
σοφίᾳ κηρύττειν αὐτῶν. reuera enim, inquit, dignū est illa
excellētissima voce, qua te beatum prædicauit, quod
pietati tuæ donatum à Domino est, scilicet ut, quod a-
dulterinū est, à legitimo & puro discernas: ac fidē patrū
sine vlla subtractione prædices. Ad extremum, postquā
fidem suam multis Sophronius verbis Pontifici Rom.
exposuit πρὸς δοκιμῶν, ut idem Sophronius dixit, rogat
eum, ut quā primū Synodicā de fidē sua acceperit,
rescribat litteras, quibus exhilaretur ipse Sophronius,
euangelizaturus, ut ait, πλὴν ὑμετέρων θεοσόφων ἔσονται, id
est, sanitatem vestrā à Deo datam: sanitatem fidei signi-
ficauit, imitatus Apostolū, cū ait, Ut sani sint in fide: &
irerū, ut potens sit exhortari in doctrina sana: & rursus
Tu autem loquere, quæ decent sanā doctrinā, & illud,
Formam habe sanorū verborū, & Qui non acquiescit
sanis Domini nostri sermonibus. θεοσόφων verò id est, à
Deo datam vocauit, quod pro fide Petri specialiter tā-
quā capitis orauit Dominus, ne deficeret, ut ipse in E-
uangelio testatus est, fides ergo Pontificis & ecclesie e-
ius Romanæ, quæ omniū ecclesiarū est caput, sanitatē
à Deo accepit. fides verò, quæ est in cæteris ecclesiis, ve-
luti membris reliquis, sanitatem accipit à Deo per cō-
munionem fidei ecclesie Romanæ, Catholicæ, quæ fi-
des annuntiat in vniuerso mundo, ut Paulus dixit. il-
lam enim fidem sciebat tantū Catholicam esse, à qua
quæ dissentit, non est sana fides: nec annuntiat in v-
niuerso mundo, sed in penetralibus, in deserto, in angu-
lis, in speluncis, ut apud hæreticos, probant hoc, quod
dicimus, scripta veterum, & hodiernus status ecclesia-
rum. Ex quo enim Patriarchæ firmitatem sanitatis fi-
dei suæ à cœlesti diuina sanitate Capitis sui petere, id
est, fidē suam cū fide ecclesie Rom. per Synodicas litte-
ras Apostolico more conferre, & fidem sanam ecclesie

Vnde existat sa-
nitas fidei pont.
& vnde sanitas
fidei omnium
ecclesiarum.
Rom. 1.

*Ex quo tempore
cep. rint Patri-
archæ, & alii
hierarchie eccle-
siarum amittere
sanctam fidei.
Que superbia
fuerit semper in
hereticis maxi-
mè pestifera.*

Rom. tanquam regulam ac formam, Synodicis item litteris descriptam accipere, & habere desierunt, fidem amiserunt: neque fidem solum, sed sedes etiam, & libertatem in correptionem vesaniæ suæ, ut beatus Petrus de similibus ait. hæc enim fuit semper omnium hæreticorum pestifera superbia, nolle cum Pontifice, & eius ecclesia Rom. conferre Euangelium hanc Theoph. Alexand. in 2. lib. paschali notauit in Origene: In tantum, inquit, se ipso magistro intumescens, ut non imitaretur humilitatem Pauli, qui plenus spiritu. S. contulit cum prioribus Apostolis Euangelium, ne in vacuum curreret. Hoc ipsum ergo, quod Sophronius, fecit quoque Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, idem exemplum & Apostolicam traditionem secutus, is enim ante septingentos annos misit Synodicam epist. ad Leonem 3. Adriani primi successorem cum confessione fidei suæ, petiitque à Pontifice, ut litteras vicissim rescriberet, quibus Patriarchæ fidem, ac doctrinam firmaret. Sed recitemus pauca ex epist. Nicephori, quia vestra, inquit, fides Euangelica munda, & immaculata est, & extra quam non est alia: neque Romanis finibus terminata circumscribitur, neque terminis mundi finitur, sicuti prophetica & Apostolica voces testantur, in omnem terram exiuit sonus diuinæ prædicationis, & in fines orbis terræ verba prædicantium. Hanc rationem attulit in proœmio, cum Rom. Pontifice confessionem fidei suæ conferret. Deinde post expositam plene & copiosè fidei suæ confessionem, optans professioni fidei suæ auctoritatem, ut de Paulo Apostolo dixit Tertull. & ut pontifex fide sua tanquam regula fixa, & certa norma confessionem Patriarchæ firmaret, petiit ab eo, ut mitteret λόγους σφραγιστάς, καὶ σιωπήζοντας, id est, sermones firmantes & dantes intellectum. quis non agnoscat hic verbum σφραγιστάς, id est, firmandi, quo usus est Euangelista, cum dixit Dominus Petro, tu autem conuersus confirma fratres tuos: deinde subiungit Nicephorus explicans, quod dixerat, Ut vestris doctrinis, & exhortationibus firmati stemus in hac fide integri & solidi omnia, quæ in ea sunt mysteria ab initio tradita, inuiolata conseruantes. hæc enim erat ex Apostolica traditione profecta consuetudo, ut Ro-

manus pontifex statim, ut erat creatus, ad firmandos fratres in fide, fidem suam, tanquam regulam, ac normam, eis mitteret. Testatur hoc etiam Gelasius Pontifex sanctiss. & sapiens. in epist. ad Laurentium de Lignido: Quia nos, inquit, admones dilectione fraterna, ut velut medicinam quandam fidei Episcopis per Illyricum vel aliis ministrare debeamus. quamquam hoc copiosissime factum sit à beatæ recordationis prædecessore nostro, & quia mos est Romanæ ecclesiæ sacerdoti nouiter constituto formam fidei suæ ad sanctas ecclesias prorogare. hæc eadem compendiosa nimis breuitate studui renouare, ut sub qua fide viuendum sit, secundum statuta patrum, in hac nostra epist. per breuitatem sine fastidio lector agnoscat. Hactenus Gelasius. Huiusmodi ergo litteras petiit Nicephorus à Pontifice, ex quibus certum haberet, sub qua fide viuendum sibi esset: & quibus firmatus, ut ipse idem dixit, in ea fide integer & solidus permaneret accepto Symbolo concordia à Pontifice, quod in extremo existolæ mitti obsecrarat. Sicut Paulus Apostolus à beato Petro, Iacobo, & Ioanne accepit: hoc enim significarunt dextræ illæ, quas Paulo & Barnabæ dederunt, postquam gratiam Euangelicæ veritatis, quam vterque prædicabat, cognouerunt. similiter ad exemplum Pauli Proterius Patriarcha Alexandrinus retulit ad Leonem primum de fide sua per Synodicas litteras, petiitque, ut in ea firmaretur: ut ex epistola Leonis magni ad Iulianum intelligi potest. Sic enim de eo scribit, Fratrem Proterium Alexandrinæ urbis episcopum gratulor satisfactionis plenas de fide sua ad nos litteras direxisse: & manifestè quid nam tedeat indicasse: cui me dignam gratiam pro fidei ipsius sinceritate necesse est præstare, ut honorem in nullo suæ perdat excellentiæ, sed sedis suæ præuilegia paternæ antiquitatis exemplo illibata possideat. Hactenus Len. Bene habet, quod huius pontificis Romani epistolas grauissimas non ausi sunt negare Magdeburgenses in centuria 5. imò neque de eis meminerunt inter eas, quæ illic partim ut suppositas, partim ut corruptas notant Anastasij, Innocentij, Cælestini, Bonifacij, Zosimi, Gelasij, credo, ne si omnium Pontificum epi-

*Consuetudo
Rom. pont. ex
apostolica tra-
ditione.*

De Vicario
Pont. Rom. in
ecclesiis Orien-
tis.

Apostolica cō-
stitutio.

stolas negarent, Leonis præsertim, quarum celebri-
tas, & auctoritas ubique iam olim percrebuit, ipsis etiã
Lutheranis ridiculum videretur: vt vel hoc solum Mag-
deburgica commenta maxime redarguere posset. est
igitur alia etiam epistola eiusdem Leonis ad Anasta-
sium Archiepiscopum Thessalonicensem, ex qua per-
spici potest, quemadmodum Pont. Rom. in ecclesiis
Orientis Vicarium haberet Archiepiscopum Thessa-
lonicensem, qui nomine Pontificis, vt vniuersalis pa-
storis prouincias visitaret longinquas: tum alia expe-
diret, quæ ratio, ac necessitas postularer. Cuius etiam
auctoritate, ne propter longinquitatem vrbs Romæ
mora interponeretur, Episcoporum ordinationes con-
firmarentur, quæ sine auctoritate successoris beati Pe-
tri fieri non poterant secundum Apostolicam consti-
tutionem, quæ in libro 8. Clementis cap. 4. scripta est,
quæ vsque in hodiernum diem viget, & seruetur. Cũ
enim beatus Petrus sanciat, vt electionem Episcopi à
presbyteris, & populo factã Metropolitanus, quẽ vo-
cat τὸν πρῶτον, approbet si nihil obstat, & rursus idem
cum duobus Episcopis Episcopum ordinet, consequens
est, vt ex ipsius Petri, id est, ex successoris eius auctori-
tate confirmatio electionis factæ, & auctoritas ordina-
tionis faciendæ pendeat. idcirco enim in persona Petri
hanc constitutionem de electione, atque ordinatione
Episcoporum Clemens scripsit. in hanc igitur Apo-
stolicam traditionem intuens magnus Leo sic cap. 6. hu-
ius ad Anastasium epistolæ scripsit: De persona autem
consecrandi Episcopi, & de cleri, plebisque consensu
Metropolitanus Episcopus ad fraternitatem tuã refe-
rat: quodque in prouincia beneplacuit, scire te faciat,
vt ordinationẽ ritẽ celebrãdam tua quoque firmet au-
toritas. Et paulò post in eodem decreto præcepit, vt de
electione Metropolitanus referant Episcopi prouincia-
les ad Vicarium pontificis Archiepiscopum Thessa-
lonicensem, vt auctoritate eius firmetur. Verùm hæc, &
alia eiusmodi vno verbo arrogandi, vsurpandi, vendi-
candi, sumendi more suo Magdeburgenses impuden-
tissimè eludunt. Arrogabant (inquiunt) sibi hanc po-
testatem citandi alios ad dicendum coram se causam,

& rursus, citati sunt eam sibi vindicare super Archiepi-
scopos auctoritatem, vt si quid illi agerent, ex auctori-
tate Romani pont. egisse viderentur, quasi serui, & man-
cipia eius essent, & iterum in eadem s. centuria, vsurpa-
bant sibi potestatem mandandi aliis Episcopis, vt quẽ
ipsi vellent, & proponerent, in dissitis ecclesiis Episco-
pum ordinarent: aut, quem ipsi nollent, deponerent.
item vsurpabant sibi ius confirmandi alios in Episco-
patu. nam Leo inquit, Maximum Antiochenum, cõ-
firmavit in Episcopatu: ac idem Proterio Alexandrino
Episcopo iura antiqua eius sedis confirmasse iudicatur
epist. 68. ad Iulianum, & 99. ad Marcianum Imper. &
rursus, sumebant sibi, inquit, potestatem excommu-
nicandi alios Archiepiscopos, & ecclesias. ita denique
loquuntur isti, quasi Pontifices Romani magnas co-
pias militum ex delectu Italiæ comparatas per omnes
prouincias etiam longinquissimas semper habuissent,
vt Episcopos, & ecclesias omnes ad obediendum co-
gerent: aut quasi omnes Imperatores hoc ipsum præ-
sidiis militaribus in gratiam Pontificis Romani sem-
per fecissent. Quid igitur amentius cogitari potest, quã
quæcunque Magdeburgenses de summa auctoritate
Pontificis Romani Petri Principis Apostolorum suc-
cessoris apud veteres auctores, & quidem magnos, ac
per multos, & sanctissimos legunt, & obseruant, in ea
omnia, tanquam in gladios à se districtos, & è vagina
eductos, vt quosdam novos Saules, furore irruere, &
lætali vulnere percussos vno verbo vsurpationis, vel
alterius similis, tanquam alicuius magi cantione puta-
re se rediuuos & sanos. Dicite nobis Magdeburgen-
ses, quis à principio, quandiu fides ecclesiæ Romanæ
in Germania viguit, Archiepiscopos generosæ, ac bel-
licosæ nationis Germanorum parere Romano Ponti-
fici, tãquam seruos & mancipia, vt vos loquimini, coe-
git? si vsurpationis erat violenta, cur generosi spiritus præ-
sulum Germanorum, & religiosi non audebant in Do-
mino seruile iugum, durum, & iniquum excutere?
cur tam pueriliter vestris Germanis illuditis? sed pro-
positum nobis prosequamur. Item Petrus Patriarcha
Constantinopolitanus idem exemplũ imitatus, & apo-

Quo vno verbo
eludant Mag-
deb. omnia quæ
de summa au-
toritate pont.
apud magnos
& veteres au-
ctores legunt,
& obseruant.

Quomodo Mag-
deb. in gladios
à se districtos
irruant vt novi
Saules.

Pro epist. pont.

stolicæ traditionis consuetudinem secutus de fide quoque sua ante quingentos annos ad Leonem 9. per Synodica retulit, petens vt in fide, & sede sua firmaretur, cui Pontifex ita rescripsit, Porrò sicut calamitosum est, si vnitas deest bonis, ita perniciosum est, si adsit malis. quod ipse ex specula illius ecclesiæ, cui videris diuinitus designatus speculator, prudenti oculo considerans promotionem tuam ad episcopale fastigium electione cleri, & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuam secundum antiquæ consuetudinis religiosum & valde necessarium studium apostolicæ, ac primæ sedis, cui Deo adiutore, quamuis indigni præsidemus, annuciare, & exponere curasti, & paulò post, Mea verò humilitas in culmine apostolici Throni ideo exaltata, vt approbata approbet, improbanda quoque improbet, tuæ sanctissimæ fraternitatis Episcopalem promotionem libens approbat, collaudat, & cõfirmat. & paulò post, Sanè fidem tuam, quam proprio scripto summæ, & Apostolicæ sedi exposuisti, sanam & catholicã, atq; orthodoxam per omnia protestamur: & sicut verè vnicam, & salutarem præcordialiter amplectimur: & tuæ dilectioni vehementer gratulantes in Domino, eandem nostram esse deuoto & prompto ore profiteamur. hæc erant, vt ante dixi, symbola concordia: quæ Nicephorus optabat: & Paulus per dextras societatis sibi, & Barnabæ datas significauit. Denique hanc Romani Pontificis beati Petri successoris auctoritatem, & Apostolicã consuetudinem à Christo institutam confirmandi fratres, & omnes ecclesias in fide attestatur etiã maxima, & grauissima auctoritate sua sancta Synodus Ephesina ducetorum Episcoporum ex multis, ac variis prouinciis in epistola ad Cælestinum Pontificem, in qua sic ait, Est enim vobis tam eximiis hoc in consuetudine positum, vt fulcra ecclesiarum cõstituatis. expressit interpretis vim verbi Græci *σπίρυμα*, quo vsa est Synodus intuens in locum euangelij, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Græce enim est *σπίρον*. Satis cum hac epistola conuenit, quod beatus Cyrillus, qui postea eidem Synodo loco Pontificis Romani præfuit, ad eundem Cælestinum scripsit, cum ad eum tanc u me

*Grauiſſimum
Synodi Ephesinae
de auctori-
tate Pont. testi-
monium.*

Liber secundus.

129

ad caput ecclesiæ de hæresi Nestorij referre necessariũ esse iudicaret, sic enim ait, Quandoquidem Deus à nobis in huiusmodi causa vigilantiam nostram postulat, *καὶ τὰ μακρὰ ἰθὺ τῆν ἐκκλησίαν πείθονσιν ἀιακοινδοθεαι τῆ σὴ ὁσιότητι* ad est, & longinqui temporis consuetudo suadet cum sanctitate tua communicare, necesse est mihi scribere, & quæ sequuntur. Hanc consuetudinem priscam omnium ecclesiarum intellexit Synodus, cum dixit, hoc in consuetudine positum esse Pontifici, quod si ante mille ducetos propè annos iam erat longinqua, & antiqua hæc consuetudo omnium ecclesiarum testimonio Cyrilli, quæ illum cogebat ad Pontificem referre, ex qua alia origine illam longinquitatem profectã esse dicere possunt Magd. nisi ex diuina institutione, & apostolica diuinæ institutionis traditione? Sed, ne hoc confiteantur, confugient, credo, ad næuos suos, quos Satanas illis excogitauit: vt nullam formam Synodi, neq; sanctos patres sine næuo hæresis agnoscat.

De alio exemplo Petri ad firmandum in fide fratres in Actibus apostolorum c. 15. & quomodo Iacobus fidem suam firmauerit sententia beati Petri, & quomodo nõ Simeon legendum est q̄bi in actibus Apostolorum, vt Chrysostomus, & Græci legunt, sed Simon, vt Latini meliora exemplaria Græca secuti, & collatio illius loci Actuum, cum Clemente Romano in libro 6. de constitutionibus Apost. & quid Tertullianus ex Petri sententia in illa Synodo Hierosolymitana scripserit, & quomodo omnia concilia imitata semper fuerint illam formam firmandi sua decreta. Caput 5.

Actenus ergo de p̄tificiali exemplo firmandi in fide fratres in beato Petro Apostolo expressio, cum Paulus ad Petri discipulorum Coryphæum, vt diuinus Dionysius vocat, de prædicatione sua & fidei doctrina retulit, vt haberet scilicet certum & firmum de auctoritate doctrinæ suæ à Principe Apostolorum confirmatæ, ne fortè in vacuũ eurreret, si discreparet. venio ad alterum exemplum

Pro epist. pont.

*De altero exē-
plo pontificali
firmandi in fide
fratres in actis
apost. proposito.*

Act. 15.

*Quod in act.
apost. non Si-
mon legendum
sit cap. 15.
Locus act. 15.*

scripturæ sanctæ in Actis Apost. postquam Petrus pri-
mus, vt caput ecclesiæ, sententiã suã in illa Synodo
Hierosolymitana de relinquenda legis Mosaicæ ob-
seruatione dixerat, quia erat Iacobus illius ecclesiæ
Hierosolymitanæ Episcopus, in qua surrexerant quidã
ex hæresi pharisæorum, qui dicebant oportere seruare
legem Moysis, necessariumque videbatur, vt quid ipse
sentiret populus, cui præerat, sciret, & vtrum cum ca-
pite suo concordaret, postquam Petrus perorauit, &
tacuerunt Paulus & Barnabas, qui cum Petro consen-
tentiã de conuersatione gentium narrauerant, respon-
dit Iacobus dicens, Viri fratres audite me: Simon nar-
rauit quemadmodum primum Deus visitauit sumere
ex gentibus populam suam nomini suo: & huic con-
cordant verba prophetarum. & paulò post, Propter
quod ego iudico, non inquietare eos, qui ex gentibus
conuertuntur ad Deum, & quæ sequuntur. auctoritatẽ
Petri citat, cum prophetico testimonio consentientem,
qua confirmatus audet dicere cõstanter, propter quod
ego iudico &c. sed dicent hic non solum Magdebur-
genses, sed fortassis alij, non Simon, sed Simeon scriptũ
esse, in Actis. scio Ioannem Chrysostrum non de Si-
mone Petro interpretari, sed de Simeone siue illo euã-
gelico, siue alio, neutrum enim affirmat, atque ita ferri
scriptum in iis exemplaribus Græcis, quæ ædita habe-
mus: sed legendum esse Simon, vt est in latinis exem-
plaribus, & non Simeon, vt in Græcis, ex Clemẽte etiã
Romano dicimus, is enim lib. 6. de Apostolicis consti-
tutionibus cap. 12. Petrum introducit narrantem in illa
Synodo ea, quæ tum Lucas de Petro cap. 10. tum idem
Petrus cap. 11. Act. Apost. narrauerat de linteo magno è
cælo demisso, pleno quadrupedibus reptilibus & vo-
latilibus, & quomodo diuinitus à Cornelio accersitus
esset, & de spiritu S. qui super illum & domum eius ce-
cidit, & alia insuper quæ in Actis prætermittuntur sunt
quemadmodum tunc intellexisset verbum Domini,
quod scriptũ erat, Omnis qui inuocauerit nomẽ Do-
mini, saluus erit, & rursus, Recordabuntur, & conuer-
tentur ad Dominum vniuersi fines terræ, & adorabunt
eorum eo vniuersæ familiæ gentium, quoniã Domini

Liber secundus.

130

est regnum, & ipse dominabitur gentium, quodque v-
bique scriptum esset de vocatione gentium. quia igitur
hæc Petrus cap. 1, Act. Apost. narrauit, vt Clemens au-
ctor est, quæ in eo loco nõ sine magna ratione, vt pau-
lò post ostendam, à Luca prætermittuntur sunt, idcirco Ia-
cobus dixit, Simon narrauit, quemadmodum primum
Deus visitauit sumere ex gentibus populũ nomini suo,
scilicet narrauit Petrus, cum dixit paulò supra, Vos sci-
tis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit
per os meum audire gentes verbum euangelij, & cre-
dere, & qui nouit corda Deus, testimonium perhibuit
illis. Cornelio enim Centurioni apparuit Angelus, &
dixit, vt accerferet me, & reliqua, quæ, vt dixi, tũ Lucas
cap. 10. de Petro narrauit, tum ipse idem Petrus cap. 11.
coactus est narrare iis, qui erant ex circuncisione, qui
cum eo disceptabant dicentes, Quare introisti ad viros
præputium habentes, & manducaisti cum illis? incipiẽs
enim, exponebat illis ordine dicens, Ego eram orans,
& vidi in excessu mentis visionẽ, descẽdens vas quod-
dam, & quæ sequuntur: hæc omnia, vt antè dixi, Simon
narrauit in illa Synodo, vt nos Clemens Romanus do-
cuit, vt iam meritò dixerit Iacobus, Simon ἐξηνήσαστο,
quod verbum non concise, & summatim sed fusius &
explicatius exponere significat. cur autem non sint ibi
à Luca tertio per Petri personam repetita, in promptu
est ratio, & quidem valde idonea, & prudenti scriptore
digna, quia, si Petrus, quæ sibi cum Cornelio accide-
rant, coactus est exponere ordine Hierosolymitanis
illis, qui Hierosolymis ex circuncisione aduersus eum
disceptabant dicentes, Quare introisti ad viros præpu-
tium habentes, & māducaisti cum illis? quo quomodo
postea etiam similiter, imò multo magis non cogeba-
tur eadem exponere in Synodo? vbi audiebat multitu-
do, vbi Lucas testatur, & qui ex Antiochia ascenderãt;
cum conuenerunt Apostoli, & seniores videre de
verbo hoc, quia docebant quidam, oportere circum-
cidi, & seruare legem Moysis. Quid igitur opus erat,
vt sanctus Lucas tertio illa repeteret quæ tametsi non
repeteret, consequens erat, intelligere narrata esse
ibi, & exposita à beato Petro eadem, quæ illis,

*A Clemente is
const. apost. libro
6. expositus de
quibusdam à
Luca præter-
missis, & cur.*

qui contra eum principio disceptare cœpissent, narra-
set? Accedit huc, quod sic illa prætermisit Lucas capite
illo 15. vt, prætermissa esse. ne toties repeteret, nō obscu-
re significauerit. significauit inquam, cū post narra-
tionem Petri respondit statim Iacobus dicens, Viri fra-
tres audite me, Simon ἐξηγήσατο, id est, exposuit. verbo
enim idem significante vsus fuerat sanctus Lucas in
Petro, cū dixit cap. 11. de eo ἐξέτιθετο καθεξῆς, id est ex-
ponebat ordine, idem enim significat ἐξηγήσθαι. deinde
quod Iacobus de Petro dixerit, cū dixit, Simon nar-
rauit, quis dubitare potest, si quæ Iacobus dicit Simonē
narrasse, cum iis ipsis, quæ ibi Petrus narrauit, conferat
& sententiam verbis vtriusque subiectam pōderet. Pe-
trus enim dixit, Viri fratres vos scitis, quoniam ab an-
tiquis diebus Deus in vobis elegit per os meū audire
gentes verbum Euangelij, & credere. Iacobus verò, nō
in verba, sed in sensum intuens narrauit illum ait, quē
admodum primum, id est, ab antiquis diebus, vt
Petrus dixit, Deus visitauit sumere ex gentibus po-
pulum nomini suo. verbo visitandi consilium ac pro-
uidentiam, & misericordiam Dei significauit: visitauit,
inquam, vt eligeret gentes, quæ credentes in eum per
prædicationem Euangelij, fierent populus eius, & à
Christo christiani vocarentur, hoc enim significat ele-
gisse Deum, ex gentibus populum nomini suo hoc
ipsum itē significat elegisse audire gētes verbū Euāge-
lij, & credere. Itaq; Iacobus nō verba, sed sensum Pe-
tri expressit, vt Euangelistæ quoque non raro facere
solent, cū testimonia ex scripturis sanctis producant.
Cū igitur certum sit, quod beatus Iacobus dixit, Si-
mon narrauit, non de Simeone quopiam iuxta corru-
pta exemplaria, sed de Simone Petro accipiendum esse,
vt ex omnibus latinis exemplaribus, & ex Clemente
Romano, tum ex recta ratione scribēdi. deinde ex ipsis
verbis beati Petri, & beati Iacobi collatis, ponderata
sententia demonstratum est, non est quod amplius he-
retici in inuidiam auctoritatis beati Petri Principis
Apostolorum hunc locum vanè, & temeritate iactent,
vt solent. immo intelligant potius exemplum esse cla-
rissimum eius auctoritatis, quam Dominus in Euāge-
lio

lio eidem Petro, tanquam Petræ Ecclesiæ dedit firmā-
di fratres, cū dixit, Ego orauit pro te, vt non deficiat
fides tua: Tu autem conuersus firma fratres tuos. cū
enim, vt sanctus Lucas narrat, surrexissent quidam de
hæresi Phariseorum, qui crediderent dicentes, quia
oporteret circumcidi eos, præcipere quoque seruare
legem Moysis: conuenissent quoque Apostoli, videre
de verbo hoc, cūque magna conquisitio fieret, quia
ad Petrum pertinebat firmare eos in ea fidei sanitate,
quam à Domino acceperat, qui pro ea spiritum san-
ctum, qui omnem veritatem reuelat, orauerat, surgēs,
inquit, Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos scitis, quo-
niā ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meū
audire gentes verbum Euāgelij, & credere. ab antiquis
diebus dixit, id est, ante mundi cōstitutionem, vt Paul.
in epist. ad Eph. ait, benedictus Deus, & pater Domini
nostri Iesu Christi, qui elegit nos ante mundi consti-
tutionem. fuit enim à sæculis absconditum hoc myste-
rium fidei, sicut idem ad Coloss. scripsit, nec enim fuit
nouum consilium, sed consilium antiquum, & verum:
vt Esaias prædixit. dixit ergo beatus Petrus, electas esse
gentes ab antiquis diebus, id est, ex æternitate ad my-
sterium fidei, tunc ipsis reuelatū aduersus eos, qui aie-
bant, vt beatus martyr Ignatius in epist. ad Philad. scri-
psit, euangelio non credam, nisi videro in antiquis: pu-
tabant enim nouum inuentum esse mysterium euā-
gelij, & vocationem gentium ad verbum euangelij, &
ad fidem. idcirco beatus Petrus cū exponit Cornelio
cap. 10 Act. hoc mysterium fidei Christi, producat tes-
timonia Prophetarum. Huic, inquit, omnes Prophetæ
testimonium prohibent, remissionem peccatorum ac-
cipere per nomen eius omnes, qui credunt in eū. præ-
termisit verò Lucas ipsa testimonia Prophetarum bre-
uitatis causa: ex quibus pauca Clemens recitauit, Tūc
enim, inquit, cū vidisset Petrus spiritum sanctum su-
per Cornelium gentilem, & domum eius cecidisse, in-
tellexit verbum Domini, quod scriptum erat, Omnis,
qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: & rursus
Recordabuntur, & conuertentur ad Dominū vniuersi
fines terræ, & adorabunt coram eo vniuersæ familiæ
lati.

*Auctoritas Pe-
tri in Euang. cū
data affirman-
dum in fide cœ-
teros, expressis
in Actis.*

Eph. 1.

Coloss. 1.

Esa. 25.

*De testimoniis
prophetarum à
Luca præter-
missis Act. c. 10.*

à Clemente re-

gentium, quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur gentium, & quod ubique scriptum esset de vocatione gentium. Iacobus ergo Episcopus Hierosolymitanus expositione beati Petri firmatus, ac repetens summam illius sententiam, & expositionem de vocatione gentium ad verbum Euangelij, testimonii Prophetarum roboratam, & de cessatione Mosaicæ legis, auctoritatēque eius, ut Principis Apostolorum sequens, ac totum confessum & multitudinem ad idem faciendum hortans, Viri, inquit, fratres, audite me, Simon exposuit: hoc enim significat, ut antè dixi, verbū græcum ἐπιγύσασθε, quemadmodum primum, id est, à principio antequam quicquam faceret: quod Petrus dixerat, ut antè notatum est, ab antiquis diebus, & quæ sequuntur, ne eadem sæpius repetam. Deinde ad testimonia Prophetarum, quæ beatus Petrus citauerat, ut ex cap. 10 act. & ex Clem. Rom. demonstrauius, addidit idem Iacobus testimonium Amos Prophetæ, & subiungit, Propter quod ego iudico, id est, quia Simon sic exposuit, & cum eius expositione, ut à Deo reuelata concordant verba Prophetarum, iudico, inquam, non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad Deum. non inquietari dicit, scilicet cogendo eos ad obseruationem legis: siquidem in singulis ciuitatibus prædicabatur lex per Synagogas, vbi legebatur per omne sabbathum hoc ipsum dixerat prius beatus Petrus. Nunc ergo quid tentatis Deum imponere iugum, scilicet legis Mosaicæ, super ceruices discipulorum? & quæ sequuntur, subiungit deinde idem Lucas, tacuit autem omnis multitudo: quod satis declarat, omnes auctoritati Petri acquieuisse: neque enim silentium factum est ad audiendum Paulum. quasi prius omnes loquerentur, sed tacuit, inquit, multitudo. quia sci-

De exemplo, licet nemo quicquam obiecit, sed potius omnes in *experientia au-* fide illius dogmatis confirmati, tacuerunt. videte Mag-
toritatis Petri deburgenses, quid doctissimus Tertull. & in scripturis
supra ecclesiam sanctis exercitatissimus de illa Petri sententia in libro
in Act. ex ob- de pudicitia scripserit, postquam dixit, in Petro extru-
seruatione Ter ctam esse ecclesiam, cum vellet eius rei per exempla
tulliani. quædam exitum, & experientiam quandam in Actis

Apost. ostendere, subiungit, Ipse denique primus in Christi baptismo referauit aditum cœlestis regni, quo soluuntur alligata retrò delicta, & alligantur, quæ non fuerint soluta secundum veram salutem: & Ananiam vinxit vinculo mortis: & debilem pedibus absoluit vitio valetudinis: deinde subiungit, Sed & in illa disceptatione custodiendæ legis primus omnium Petrus spiritu instinctus, & de nationum vocatione præfatus, etiam nunc, inquit, quid tentastis Dominum de imponendo iugo fratribus, quod neque vos, neque patres vestri sufferre valuerunt? sed etiam per gratiam Dei credimus salutem consecuturos, sicut illi. Deinde subiungit Tertull. hac sententia, & soluit, quæ ommissa sunt legis: & alligauit, quæ seruata sunt. Sed redeamus ad Acta Apost. & consideremus, quod Lucas post Iacobi per orationem subiungit. Tunc inquit, placuit Apostolis, & senioribus cum omni ecclesia eligere, & quæ sequuntur. tunc inquit, scilicet cum Iacobus propter expositionem Petri Principis Apostolorum, & verba prophetarum illi consona iudicauit non esse legis obseruationem à gentibus requirendam. Omnes igitur, tum Apostoli, tum presbyteri, & omnis ecclesia firmitatem sententiæ ex Petri expositione cum Prophetarū testimoniis consentiente duxerunt. quam formam vniuersa deinceps concilia ritè habita, tenuerunt, ut eorū decreta non, nisi auctoritate Pontificis, firma essent. ut, sit Benedictus 3. ad Igarum Rhemensem Archiepiscopum de Synodo eius à Pontifice Romano confirmanda ante septingentos annos scripsit, quæstio inde nullis aliquando temporibus oriatur: & aspirantes in Deo anhelitus compressi funditus perpetuò maneant, ne amplius illorum contradicentium aduersitatibus Dei conturbetur ecclesia: Sed omnibus eruta sæuè pertractationis erroribus, vnita semper in Christo permaneat. ob eandem causam Leo magnus Chalcedonensem Synodum confirmauit, ut ipse in epistola ad Marcianum Imperatorem testatur, ne, inquit, per malignos interpretes dubitabile videatur vtrum, quæ in Synodo Chalcedonensi per vnanimitatem vestram de fide statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres &

Vnde ducta forma, ut concilia auctoritate pontificis Rom. confirmantur.

Coepiscopus nostros, qui praedicto concilio interfuerunt, scripta direxi, & quae sequuntur. Haec quoque fuit causa. cur Tridentina Synodus contra aetatis nostrae haereticos habita, nuper a Pio 4. Pontifice Romano confirmaretur. ad Pontificem enim pertinet *ἐπιτιμωτικῶν ὁμοδικῶν ἀποφασίς*, id est, confirmare, ac ratam habere Synodi sententiam, ut Photius Constantinop. ad Nicolaum primum scripsit. & magnus Basilius cum peteret a Pontifice Rom. ut mitteret Legatos suos ad Orientem cum actis concilij Ariminensis, ut ea rescinderet, confiteretur Pontificem Rom. *ἐπι ταῦτα ἀνθενταῖν* (hoc enim verbo utitur) id est, ius. & auctoritatem habere in his, ut ex epist. eius ad Athanasium, in qua haec scribit, perspicui potest. Immo illud hic observatione dignum est, cum dixit beatus Petrus, ab antiquis diebus elegisse Deum gentes, ut audirent verbum evangelij per os eius, idque eos, qui aderant, scire, significasse *τὸ ἀνθεντικόν*, id est, auctoritatem sibi a Deo datam, quae conuenienter scripturae sanctae ad confirmandam fidem omnium, & verbi praedicationem pertineret: hac enim ratione *τῆς ἀνθεντίας*, id est, auctoritatis excepta, & que, omnes ad praedicanum verbum evangelij Deus elegerat: sed ratione, ut dixi, auctoritatis ipse erat os omnium.

Quid in Act. significet, quod Petrus dixit, elegisse Deum gentes, ut per os eius audirent evangelium.

Quomodo ex locis scripturae sanctae de confirmandis fratribus in fide per Petrum concludatur super Petrum aedificatam esse ecclesiam: & quomodo qui Petrus proprie vocatus est, idem quoque Petra translata secundum consuetudinem scripturae dictus est, & de comparatione promissionis factae Abraae cum promissione facta Petro, & de testimoniis veterum patrum Graecorum, & Latinorum, qui sic interpretati sunt, super hanc Petram, id est, super Petrum, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Ambrosius, Hilarius, Eusebius Alexandr. Hippolytus, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Theodoretus, Theophanes Ceramensis, Basilius, Chrysostomus & alii.

Caput 6.

Quod Atis haecenus, ut opinor, exemplis scripturae sanctae demonstratum est, quemadmodum beatus Petrus, ut ei Dominus praecipit, & sanxit, fratres in fide sua, pro qua Dominus orasset, firmaverit, ex quibus locis, apud eos quidem, quos aut tarditas ingenij, aut malitia non impedit, quin consequentia, & repugnantia videant, clare iam apparet, Ecclesiam Catholicam super eum esse aedificatam, cui Dominus mandauit, ut fratres, & fratrum ecclesias in fide, instar Petrae, fulciret, ac solidaret. Etenim, si concedant Petro hanc auctoritatem firmandi fratres in fide, vident certe necessario consequens esse, ut simul concedant, super eius auctoritatem ad firmandum in fide sua, pro qua orauit Dominus, aedificatam esse ecclesiam fratrum. nam, si non potest esse ecclesia fratrum, nisi auctoritate eius stabilietur, ac firmetur, ergo super eam aedificatur: quod enim firmatur, super id, quo firmum efficitur, aedificatur. super Petrum igitur habentem auctoritatem ad firmandum in fide sua, aedificata est ecclesia: auctoritas enim non potest esse separata *ἑτερίως*, id est, secundum habitudinem ab eo, cuius est auctoritas, quare necessarium confitendum est, quod Dominus dixit, Tu es Petrus & super hanc Petram aedificabo ecclesiam meam, perinde esse, ac si diceretur, tu es Petrus sic enim voluit Dominus, ut proprie vocaretur, cum ei dixit, tu es Simon Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus: & super te, qui post hac eris Petra, aedificabo ecclesiam meam. itaque, quem vocauerat Petrum nomine imposito a Petra, ut beatus quoque Hieronymus in comm. Matth. testatur, rursus statim vocauit Petram Metaphorice, nomen enim, quod lapidi conuenit secundum naturalem firmitatem, ad Petrum propter firmitate fidei eius, & propter firmandi in ea fratres auctoritatem translatum est: Sicut alias scriptura sancta facere solet, transire scilicet a proprio nomine ad translatum ut, cum ait, vidit Petrum, & Andream fratrem eius, mittentes retia, erant enim piscatores, & ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri pisces hominum. & apud Lucam, Stupor, inquit, circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant *ἐπὶ τῆ ἀγῶγῃ*

Quomodo ex auctoritate Petri firmandum fratres in fide secundum euang. sequatur aedificatam esse ecclesiam super eum secundum idem euang.

Matth. 16.

De nomine Petri proprie: & de nomine Petrae Metaphorico, siue translato.

Consuetudo scripturae transire a proprio nomine ad translatum.

ἐπὶ ἰχθύων, id est, super captura piscium, & Dominus dixit, Noli timere: ex hoc iam homines eris capiens, Græce est, ζωγρῶν, dictum ἀπὸ τῆς ἀγρῆς ζωῆς, id est, à præda viua ratione carente, cui propriè conuenit, tràslatum verò est ad homines. Ecclesiam igitur ædificatam esse super sedē Apostolicā, id est, Romanā, vt sanctus Anacletus ait, quod Magdeburgēses accusant, nō intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, est esse ædificatam super firmam fidē, & immobilem Rom. pontificis auctoritatē: hoc enim significare solet in scriptura sancta sedes, vt veteres obseruarunt τὸ ἱεραϊκὸν καὶ ἀμετακίνητον, vt illud, Parata sedes tua ex tunc. Sedem itaque vocauit sanctus Anacletus Metaphorice eam, quem Dominus translate quoque vocauit petram διὰ τὴν σιὴρότητα, id est, propter firmitatem fidei, pro qua Dominus orauit, & in qua firmare fratres iussit: Quod si adhuc cōtendunt isti nō esse accipiendū de Petro, quod Dominus dixit, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quæramus rursus ab eis, quare Dominus nomen mutauit Simoni, cū dixit ei, Tu vocaberis Cephas: quod nomen idem postea interpretans, à petra, quam Syri, & Hebræi propter linguæ viciniam Cephā vocant, vt beatus Hier. in cōment epist. ad Galatas auctor est, Petrum vocauit, cūm ei dixit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, quod perinde est, quasi diceret, & ego impono tibi nomen Petrus, vt Marcus euangelista interpretatur, cūm ait, & imposuit Simoni nomen Petrus. dictum est, vnde sit appellatus Petrus, scilicet à petra. Quare autē sic à petra appellatus sit, statim declarat, idem Dominus subiungens, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meā: illa enim coniunctio, & pro, quia, accipitur hoc loco, vt solet alias frequenter in scriptura. Vt sit perinde, ac si diceret, Hoc nomen Petrus à petra tibi impono, quia super te tanquam super petram ædificaturus sum ecclesiam meam. Sic etiam, cūm Deus nomen imposuit Abraham, mutato vetere, causam cōtinuò reddidit, postquam enim dixit, Tu vocaberis Abraham, statim subiunxit, quia patrem multarum gentium te cōstitui: hoc enim sonat nomen Abraham, patrem multitudinis. Hoc

Quid significet ædificatam esse ecclesiam super sedem apostolicam.

Marc. 3.

Gen 17.

ergo nomine Abraham voluit Deus testatum esse omnibus, & notum qui essent in filiis Abraham, & Dei habēdi: scilicet non filij carnis, id est, nati ex sanguinibus, sed nati ex aqua & spiritu S. secundum Dei promissionem, Sicut Isaac natus est Abraham secundum promissionem, & non ex sanguinibus, (desierant enim Sarra fieri muliebria, sicut scriptura testatur) id est, natus est, non agente natura, sed gratia, & virtute Dei, qui hoc promisit Abraham, cū esset corpus eius, vt Apostolus ait, emortuum, quippe qui erat propè centum annorū, è vulua Sarra emortua. Vnde pulchrè beatus Chrysostomus conferens ortum nostrum spiritualē cū illo Isaac secundum promissionem, sic in homilia de mutatione nominis Pauli, & Abraham scribit, ὡς περὶ γὰρ ἐκεῖ χάρις εἰργάσατο, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ. προηλθεν ἐκείνος ἀπὸ μητρὸς κατεφυγμένης ἀνέβη σὺ ἀπὸ ὑδάτων ψυχρῶν. ὅπως οὖν ἐκεῖνο ἢ μήτρα, τούτο σοι ἢ κολυμβήθρα, εἶδες τοῦ σὺν γενέθριον, εἶδες χάριτος συμφάνειον, εἶδες πανταχοῦ τὴν φύσιν σχολάζουσαν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ τὸ πᾶν ἐργαζομένην, διὰ τοῦτο κατ' ἐπαγγελίαν τίνα ἐσμὲν interpretemur nos eisdem fere verbis, vt enim, inquit, gratia illic operata est, sic etiā hic. æditus est ille ex vtero, qui frigore obriguerat: & tu ex aquis frigidis ascendisti Quod igitur illi fuit vterus, hoc tibi fons baptismi. hæc cognatio vtriusque partus: hæc consensio vtriusque gratiæ vtriusque vacat natura. Omnia efficit vis Dei. ob hanc causam filij sumus secundum promissionē Isaac. Hactenus de Abraham patre multarum gentium, & de mutatione nominis eius: in quo tanquam in columna perpetua, vt ait idē Chrysostomus, promissionem Deus inscripsit, redeamus ad Petrum multarum quoque gentium, id est, innumerabilium ecclesiarū patrē, & rectorem, in cuius nomine à Domino imposto, & à petra ducto, tanquam in columna quadam ante conspectū omnium collocata monumentum ecclesiæ super eum ædificatæ, & promissionis fidei nunquam defecturæ positum à Christo est quo etiā maximè admonere nos voluit, tandiu ecclesiam aliquam, ecclesiam Dei esse, tandiu super Petrum ædificata esset. hoc enim significauit, cūm dixit, Et super hanc petram ædificabo

De comparatione.

Gen. 18.

Rom. 6. 4.

Comparatio fidei Abraham, & promissionis ei factæ cum fide Petri, & promissione ei factæ.

ecclesiam meam. Perinde enim est hoc, ut si diceret, non erit mea ecclesia, nec ego ero Deus eius, nisi sit petri ecclesia secundum fidem, & obedientiam. Ad eundem enim modum postquam dixit Abraham, vocaberis Abraham, quia patrem multarum gentium te constitui, subiungit paulo post, Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis foedere sempiterno, ut sim Deus tuus, & feminis tui post te quae hanc vim habent, ut si dictum sit, non ero Deus, nisi eorum, quorum tu eris pater secundum fidem, & promissionem. Quod si Abraham fides meruit, ut fieret pater multarum gentium, cur haeretici, & schismatici non credunt, insignem illam Petri fidem principatum omnium ecclesiarum Dei meruisse, ita ut super firmamentum potestatis eius Episcopalis, ecclesia catholica, tanquam super petram firmam aedificata esset? idcirco enim quem Petrum proprie appellauerat, statim aptissima translatione petram ut paulo ante dixi, appellauit, quasi firmamentum, quia is, qui bonis legibus aliis praest, firmamentum est solidum status eorum, sicut in sapientia Salomonis scriptum est, Rex sapiens stabilimentum populi. Sed videamus, quae illa insignis & illustris fides Petri fuerit, cui isti tantum principatum ecclesiasticae hierarchiae deferre nolunt, fuit enim fides totius Trinitatis: Tu es enim (inquit) Christus filius Dei viui, id est, filius genitus ex substantia Dei patris, cuius vita vera est ipsa natura diuinitatis. Cum autem confessus est Petrus, esse Christum filium Dei naturalem, in eo simul confessus est spiritum sanctum, a quo unctus est, Deo patri, & Deo filio aequalem, ac consubstantialem. Si enim spiritus sanctus in unguendo Christum minister fuisset gratiae alterius, quomodo, inquit beatus Cyrillus lib. 7. de Trinitate, potuisset Christus esse ab eo unctus, ut esset Rex? Iesum Christum enim a Nazareth unxit Deus spiritu S. & virtute. ut idem Petrus in Actis Apost. ait. Quod quidem tunc pater coelestis eidem reuelauit, cum reuelauit esse Christum filium Dei viui: nec enim reuelare potuit Petro, esse hunc verum Christum, id est, verum & diuine unctum, utpote filium Dei factum hominem, nisi fide spiritus S. a quo erat unctus,

Act. 15.

reuelaret. Haec ergo est illa fides admirabilis, quam non caro, & sanguis Christi Petro reuelarunt: quia non cepit hanc fidem Petrus, eo quod Christum secundum carnem cognosceret. imo hoc potius obstabat. Sic enim beatus Hieronymus in libro, quem de circuncisione scripsit, interpretatus est. Nunquid enim ait, caro & sanguis Petri obstabant, quin filius Dei diceretur: non inquam, sed potius Domini caro, & sanguis, in quibus dum homo cernitur, quod erat Dei filius, non credebatur esse quod erat. Impossibile enim hominibus videbatur, Deum credere esse, cum hominem viderent: & tantam maiestatem, in qua inhabitat omnis plenitudo diuinitatis, quam ipse non capit mundus, in corpusculo etiam despectae imaginis inclusam. Ait ergo, non haec caro mea tibi, & sanguis me esse Dei filium prodiderunt, imò ista non patiuntur, me hoc credi, Haec tenus interpretatio Hieronymi. Quid igitur rationi conuenientius, aut diuina admiratione, & laude dignius fieri poterat, quam ut is toti ecclesiae catholicae praeficeretur, qui & primus, & nomine omnium Apostolorum excellentissimam illam totius trinitatis fidem testatus, & professus est: in cuius professione, per baptismum regeneramur, ac membra ecclesiae efficimur: & ad ecclesiam primogenitorum, qui conscripti sunt in caelis, accedimus, digni habiti, sicut Apost. ait, in partem sortis sanctorum in Lumine. Quod si istud, dicam iterum, fide *Coloss. c. 1.* Abraham meruisse credunt, ut fieret pater multarum gentium, cur non sit eisdem credibile, meruisse hanc talem ac tantam fidem Petri, ut fieret pater, & rector multarum ecclesiarum? Ac rursus, si Deus fidem Abraham ita honorare voluit, ut illos tantum voluerit suos esse, seque eorum Deum, qui essent filii Abraham secundum fidem, cur isti credere nolunt, ita Christum Dominum beatum Petrum ob fidem illam admirabilem totius Trinitatis honorare voluisse, ut illam tantum ecclesiam suam esse voluerit, seque illius Deum esse, quae esset Petri? Hoc enim significabat, ut paulo ante dixi, illud super hanc petram aedificabo ecclesiam meam: ut perinde esset, quasi diceret, illa erit ecclesia mea, & ego illius Deus, cui tu praeris, & successores tui post te in generationi-

Gen. 22.
1. Ioan. c. 5.

bus suis: Hi enim sunt semen quoddam spirituale beati Petri principis Apostolorum. Denique, si Deus Abrae promisit inquam possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, (quia scilicet omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum, sicut beatus Ioannes ait: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra) & hanc promissionem factam Abrae hæretici non negant, cur potius negare audent, quod beato Petro promisit, aduersus ecclesiam, quæ super eum ædificata esset, nullas vires portas inferorum vnquam habituras esse, id est, nunquam esse interituram, quia scilicet nunquam fides ecclesie Romanæ, pro qua Christus orauit, defectura esset. Interitum enim significant hic portæ inferi, vt Euseb. Cæsar. in libris de demonstr. Euang. annotauit. Sed qui plura in hunc locum euangelij de ecclesia super hanc petram ædificata desiderauerit, ne eadem hic repetamus, legat, si placet, quæ ex scripturis sanctis cum eo loco ad interpretationem collatis in primo libro de summi Pontificis supra concilia auctoritate iam pridè scripsimus. Adhibeamus verò deinceps testimonia eorum, qui sic hunc locum euangelij interpretati sunt, ne quid à nobis aduersus prauos interpretes scribentibus requiratur, testimonia dico veterum patrū doctrina & sanctitate præstantium qui petram de Petro, super quæ ædificata sit ecclesia, acceperunt. quod si illos quoque, quamuis non Pontifices, neque apud Magdeb. hac ratione inuidiosos, indoctissime tamē, & insulsiſſimè interpretatos homines superbissimi dixerint, vt de Anacleto Apostolico Pontifice dicere ausi sunt, more suo facient: qui quæ ignorant, blasphemant, & quæ nolunt, negant. sed spero rursus & confido, plerisque eorum, quos ipsi iam deceperunt, cum hæc legerint, istorum potius non solum ignorantiam & malitiam, sed amentiam & temeritatem cognituros. Beatus ergo Hieronymus incredibili lectione, & eruditione, & in litteris sanctis exercitatissimus in epistola ad Marcellum aduersus Montanum, Petrus, inquit, super quem Dominus fundauit ecclesiam: & si hoc loco Erasmius homo audax, ne dicam præceps, ausus est Hieronymum reprehendere. Hoc inquit, in præsentia detorquet ad com-

mendationem Petri, nec enim Petrus est fundamentum ecclesie, cum Paulus dicat fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. non distinxit iste auctor, quid intersit inter fundamentum *θεαρχικόν* spiritum subministrans, & vt Apost. ait, caput super omnia, quod est Christus Iesus, & fundamentum Hierarchicum, & *ἰεραρχικόν* hoc est ministeriale, cui spiritus subministratur, caput sub Christo, & ex numero omnium creaturarū, quod est Petrus. nemo itaque potest ponere aliud fundamentum *ισόπικρον καὶ αὐτοσθενές* id est, æqualis honoris, ac per se forte, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. sed prosequamur testimonia, rursus idem Hieronymus in Comment. Matth. Ac secundum metaphoram Petre rectè, inquit, dicitur ei, ædificabo ecclesiam meam super te, item in commentariis Hieronymi prolixioribus, eruditissimis, quos in psalmos scripsit qui in multis bibliotheci manu scripti extant, psal. decimo quinto, immutabo, inquit nomina illorum, & de Simone Petrum faciam, quia super petram illius mea fundata est ecclesia: de filiis Zebedæi filios tonitru, sublimia enim illis euangelij mei commissurus sum sacramenta. rursus idem Hierony. in Ep. cap. secundo, vnde super vnum, inquit, montium fundat ecclesiam, & loquitur ad eum, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, nescio an audebunt dicere Magdeburgenses, qua sunt impudentia, indoctissimum quoque Hieronymum, sicut Anacleto ausi sunt. Cyrillus ἐν τῆς ἐορταστικῆς, *πῶς καὶ καλεῖται, καὶ τὰς κλεῖς τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται, πῶς αὖ ὁμοίως παρωνύμιως ἔτερον οὐδὲν ἢ ἀκατάσχετος καὶ ἰδραμοτάτη τοῦ μαθητοῦ πῶς κέκληται, ἐφ' ἧ καὶ ἀδιαπίπτως ἐρῆρσαι καὶ διαπίπτειν ἢ ἐκκλησία χριστοῦ καὶ αὐταῖς ἀνάλωτος ταῖς ἀδου πύλαις εἰς αἰὲς διαμένουσα* interpretemur latinè, Petra, inquit, vocatur, & ei clauis ecclesie creditæ sunt. petra verò nihil aliud, vt arbitror, vocatum est nomine ducto à Petro quàm immobilis, & firmissima discipuli fides, super quæ ecclesia Christi ita fundata ac fixa est, vt subuerri nō possit, & à portis inferni perpetuo tuta, ac incolumis duret, cum ait Petrum vocari petram

in euangelio, & rursus nihil aliud vocatum esse petram quam fidem Petri significat Petrum vocatum esse petram à firmitate & immutabilitate fidei suæ: hæc verò duo Petrus fide firmus, & firma Petri fides non re, sed cogitatione tantum separantur. Aug. in lib. cōtra epist. Donati, in Petro ait, tāquam in petra fundatam esse ecclesiam quam sententiam, atque loci euangelici interpretationem auctoritate beati Ambrosij multorum ore celebratam probauit libro priore retract. cap. 21. sic enim ait, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versibus beatissimi Ambrosij, vbi de gallo gallinaceo ait, hoc ipsa petra ecclesia canente, culpam diluit. deinde subiungit idem Aug. sed scio me postea sapissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum est, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, vt super hanc intelligeretur, quem confessus est Petrus, dicens, tu es Christus filius Dei viui: ac si Petrus ab hac petra appellatus personam ecclesiæ figuraret, quæ super hanc petram ædificatur: & accepit clauis regni cælorum. non enim dictum est illi, tu es petra, sed tu es Petrus, petra autem erat Christus quem confessus Simon, sicut eum tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Priorem sententiam auctoritate versu beati Ambrosij, & approbatione multorum eos canentium probauit. de posteriore verò sensu, quia dubitabat, & nullius veterum patrum auctoritate probare poterat, admonere voluit inter cætera, quæ à se aliquando dicta nō probabat: aut suspecta habebat: cuiusmodi est hoc. idcirco subiungit, harum autem sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector. Nos igitur priorem eligimus, & sequimur, quæ non solum probabilior est: sed huius loci euangelici magis propria. Non negamus ecclesiam esse fundatam super Christum, eumque esse petram, sicut scriptum est, petra autem erat Christus, sed illud affirmamus scripturæ sanctæ, & sanctorū patrum auctoritate confirmati, Christum, qui est verum ecclesiæ suæ fundamentum, ædificasse ecclesiam super Petrum tanquam super petram, sicque eum appellasse translātē à fortitudine & firmitate fidei eius, pro qua etiam idem Dominus postea orauit, ne vnquam defice-

De retractatione Aug. in interpretatione eius super hanc petram, id est, Christum.

ret: & vt ea cæteros fratres firmaret, eidem mandauit. item beatus Cyprianus fundatam esse ecclesiam super Petrum frequenter affirmat in lib. de vnitate ecclesiæ, lib. 1. epist. epist. 3. lib. 4. epist. 9. in tractatu 2. de habitu virginum, ser. 3. de patientia, & in epist. ad Quintinum, quos omnes locos Magdeb. in 2. centur. cap. de doctrina diligenter quoque notarunt. credo vt studium legendi ostentarent: vtinam sic possent studium intelligendi. Tertull. in lib. de pudicitia super te, inquit, ædificabo ecclesiam meam: & dabo tibi clauis, non ecclesiæ. & quæcunque solueris, vel ligaueris: non quæ soluerint vel alligauerint. Sic enim & exitus docet, in ipso ecclesia extructa est: id est per ipsum ipse clauis imbut fidei. Hactenus Tertull. Athanasius, & Synodus Alexandrina in epist. ad Fælicem Pontificem Rom. tu, inquit, es Petrus, sicut veraciter dicit diuinum eloquium, & super fundamentum tuum ecclesiæ columnæ sunt confirmatæ. Theodoretus in epist. ad monachos constant. interpretans hunc locum euangelij, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, sic ait, τὴν δὲ τὰντὴν τὴν ἐμολογίαν κρητύων, id est, hanc confessionem Petri roborans, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & rursus in epist. ad Eulalium Episcopum Armeniæ Persicæ, sic ait, & beatum Petrum, cuius confessionem tanquam rupem quandam fundamentum ecclesiæ collocauit, permisit σαλευθῆναι καὶ ἀρνηθῆναι, id est, concuti, & negari: & rursus illum erexit. non dixit simpliciter, confessionem fidei fundamentum esse ecclesiæ vt hæretici dicunt, sed Petri confessionem fidei: confessio enim fidei, quæ sit ecclesiæ fundamentum, est illa confessio fidei firmæ, quæ fuit Petri, & permanet in successoribus eius: est itaque aduertendum, vt iterum admoneam, ne quis erret, vnum idemque esse re, fidem Petri firmam, & Petrum in fide firmum, ac proinde vnum idemque esse re, ædificatam esse ecclesiam super petrum in fide firmum, tanquam petram: & ædificatam esse super fidem petri siue confessionem petri firmam tāquam petram, siue rupem. vtraque enim cogitatione quidem distingui possunt: re verò non possunt. quod quidem quia Magd. non considerarunt, nec

intellegerunt, sic in Centuria 5. de primatu loquentes scripserunt, fundamentum illud, tu es Petrus, &c. quo Gelasius & alij, Felix Roman. Episcopus enervat in epist. ad Zenonem Imperatorem, in qua super confessionem Petri Iesum ecclesiam ædificasse indicat. hæc isti. super confessionem ergo Petri dixit Felix pro eo quod est, super Petrum confitentem, re enim ista, ut dixi, separari non possunt. Theopha- nes cognomento Cerameus Archiepiscopus Tauro- menia in Sicilia auctor in scripturis valdè exercitatus, & eruditus, in sermone de sanctis Apostolis sic ait. *ἐγὼ ὃ σοὶ λέγω, ὅτι σὺ εἶ πῆτρος, καὶ ἐπὶ τῇ ταύτῃ τῇ πῆτρῃ οἰκοδομήσω τὴν ἐκκλησίαν, σὺ φησὶ πῆτρος ὡν πῆτρα γνήσιον τῆς χριστοῦ λέγων πῆτρου καὶ τῆς ἐδραζομένης ἐκκλησίας θεμέλιος καὶ πρώτη τῆς πνευματικῆς οἰκοδομῆς ἀφορμὴ. ἐπὶ ὁμοιοῦτα γὰρ ταύτῃ τῆς ἐκκλησίας ὁ θεμέλιος στήσεται, βραχίονος γὰρ τῆς κρηπίδος θεθείσης ἢ τὰ λοιπὰ δόγματα ἀσφαλῶς οἰκοδομηθήσεται,* interpretemur latinè, ego verò, inquit, dico tibi, quod tu es petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: tu, inquit, qui petrus es, petra fies fidei verbi, & ecclesiæ firmatæ fundamentum ac spiritualis ædificationis primus aditus super hanc enim confessio- nem fundamentum ecclesiæ stabit tali nanque petra, ac rupe collocata, reliqua dogmata firmè ac tutè ædificabuntur. Magnus Basilius in commentariis Es. cap. secundo interpretans illum locum, & erit in nouissi- mis diebus præparatus mons Domini, domus Domini, inquit, in summis montium ecclesia est, ut dixit A- postolus, oportet scire, quomodo oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viventis, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis. ædificata enim est super fundamentum Apostolorum, & Prophe- tarum Deinde subiungit, vnus ex his montibus fuit Pe- trus, quem petram appellauit, propter firmitatem ma- ximam fidei, & infractum robur animi ad non ceden- dum ictibus tentationum, & periculorum, super quam petram promisit Dominus ædificare ecclesiam suam. Hactenus Basilius rursus idem Basilius in sermone de pœnitentia, cum audisset (inquit) petra es, laudem tulit: etsi enim petra est, non, ut Christus petra: ut Petrus pe-

tra. Christus enim est verè petra immobilis: Petrus ve- rò propter petram scilicet est immobilis. donat e- nim Iesus dignitates suas non exinanitus & exhaustus ipse, sed habens largitur. Lux est vos estis lux mūdi. Sa- cerdos est: facit sacerdotes. Hactenus Basilius. Item Eu- seb. Episc. Alexand. de quo meminit Anterus pont. in epist. sua. in homelia de resurrect. explanans illud, dicit- te discipulis & Petro, dic, inquit, Petro veni. ne metuas ouk ἠλάτῃωσά σε τὸ χορὸν τῆς δόξης, οὐκ ἐχώρισά σε τῆς ἀξί- ως, οὐκ ἐσησά σε δὸν πλεον ἄλλου, οὐ δέδωκα ἄλλω τὰς κλεις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. μὴ δειλιάσῃς πῆτρε, οἷος ὑπῆρ- χες, βραχίονος καὶ εἰ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐσαι δεδωμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ φοβηθῆς πῆτρε, ὃ ἐπηγάλαμην πληρῶ. ἐπὶ τῇ πῆτρῃ μὲν σου πῆσαι οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, ut non timeret Petrus, ne propter negationem dignita- tem apostolici principatus amisisset, veni, inquit, ne ti- meas, nihil tibi de gloria chori Apostolici minui: non te à dignitate remoui: non feci te secundum infra alte- rum: nō dedi alteri clauas, ne timeas Petre, qualis eras, talis es. quodcunque ligaueris super terram, erit liga- tum in cœlis. ne timeas Petre, quod promisi, impleo: super tuam fidem, quæ sit petra, ædificabo ecclesiam meam fidem non alterius, sed quæ in Petro, vocauit pe- tram, super quam promittit ædificare suam ecclesiam. beatus Hilarius lib. 6. de trinitate loquens de Petro Christum Dei viui filium confesso, super hanc igitur, inquit, confessionis petram ecclesiæ ædificatio est. Sed quia hoc Magd. ut sunt peruersi iaterpretes, malè in- terpretabuntur, item illud quod paulò post sequitur, hæc fides, ecclesiæ est fundamentum, necessaria cautio est, ut B Hilarium à falsa istorum interpretatione, & peruersa intelligentia vindicemus ac defendamus. er- go super hanc petram confessionis, ecclesiæ inquit, æ- dificatio est: rectè quidem, & verissimè. sed quæro, cō- fessio ista, super cuius petram ædificatio est ecclesiæ, cuius nam hominis est, auctore etiam Hilario, an cuiuscūq; an hæc fides in quocūque sit, erit is ecclesiæ fundamē- tū? nec enim fides separata esse potest, quin alicuius sit, eius scilicet in quo est. vide quid sequitur, Hæc fides, subiungit Hilarius, regni cœlestis habet clauas: quæro

Pro epist. pont.

hic rursus, cuiusnam hæc fides: nullius fortasse, aut omnium: ut vel nullus sit, qui claves habeat regni cœlorum, vel habeant omnes, quicumque fidem hanc habent, æque ira Christus vel non promiserit Petro inquit, tibi dabo claves regni cœlorum: vel omnes in hac confessione beatos prædicauerit, & omnes fecerit Petros. **¶** cœcam istorum tarditatem! Ergo cum post illam beatissimam confessionem à Deo patre primum magnificè reuelatam Petro, dixerit, tibi dabo claves regni cœlorum, qui, ut ait idem Hilarius, promeruit super eminentem beatæ fidei suæ confessione locum, consequens necessariò est, ut in toto isto loco Hilarij intelligenda sit confessio, & fides Petri. itaque cum ait, super hanc igitur confessionis petram ecclesia ædificata est, petram confessionis Petri intelligere oportet. itè cum ait, Hæc fides ecclesiæ fundamentum est, fides, inquam, Petri: hoc est, Petrus hac sua fide ecclesiæ fundamentum est: sicut illud, quod statim sequitur, hæc fides regni cœlestis habet claves, hæc fides Petri scilicet, & nõ ut in Hilario, quem Erasmus nõ tam correxit, quàm more suo diuinando, & audendo, & ut sibi videbatur, sentiendo, deprauauit, peruersè notatum est in margine, sic fides, ecclesiæ fundamentum, habet claves regni cœlorum: & rursus in eodem loco lib. 6. sic, super confessionis petram est ædificatio ecclesiæ, cum potius super petram confessionis Petri sit ecclesiæ ædificatio: & fides Petri, ecclesiæ fundamentum, habeat claves regni cœlestis, id est Petrus propter hanc fidem habuerit claves regni cœlorum: in qua potestate & fide iuxta orationem Domini Pontifices Romani Petri Principis Apostolorum successores sunt vsque ad consummationem sæculi. Sed quod interpretamur, hæc fides claves regni cœlorum, id est, hæc fides Petri: Petrus, inquam, propter hanc fidem habet claves regni cœlorum, si mihi non credunt Mag. credant saltem illi ipsi Hilario sui interpreti, qui paulò post ob hoc, inquit, beatus est: hæc reuelatio patris est: hoc ecclesiæ fundamentum est: hæc securitas æternitatis est. Deinde subiungit tanquam sui interpretes, hinc regni cœlorum habet claves: hinc terrena eius iudicia cœlestia sunt: ut quæ paulò supra de fide, & petra confessionis

De Erasmi falsis annot. in margine Hilarii de ædificatione ecclesiæ super confessionis petram, aut super fidem.

Liber secundus.

cessionis dixerat, apertè de Petro propter fidem & constantiam confessionis eius accipivoluerit, hanc formam loquendi plerique Pontifices post beatum Hilarium secuti sunt: ut illud, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, sic interpretarentur, id est, super hanc fidem: aut super hanc confessionem, ut Leo magnus, Agatho, Nicolaus primus, & alij, ne omnes enumerem. Sed admonui iam, nihil referre, siue Petrus propter firmitatem fidei petra metaphoricè dictus sit, ut magni auctores tum Græci, tum Latini interpretati sunt: siue fides ipsa beati Petri propter ipsius firmitatem, vtrunque enim verum est: imò sola ratione hæc duo, ut sæpius dicam, distinguuntur. non enim cum super petrum ædificata est ecclesia, ædificata est super carnem Petri, sed super fidem Petri, quæ non humana, sed diuina erat, quam non caro, & sanguis Petri, sed pater cœlestis reuelauit. vnde beatus Chrysostomus homilia in pentecosten interpretans illud, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non dixit (inquit) super Petrum ædificabo, non enim super hominem, sed super fidem Petri. Petrus igitur nõ per carnem suam, sed per fidem diuini ei reuelatam fundamentum ecclesiæ est loco Christi, qui eum posuit. rursus idem Chrysostomus in homilia de Petro & Elia: quia quod est in euangelio, super hanc petram, sic intelligebat & interpretabatur, id est, super Petrum propter fidem eius firmissimam, idcirco petrum vocat *πῶν κρηπίδα πῶν ἀσάλωντον*, id est, rupem immobilem *πῶν ἀπέταν πῶν ἀρρογῆ*, id est, petram, quæ scindi non posset *τὸν πρῶτον τῆ ἐκκλησίας, τὸν πύργον τὸν ἀσάλωντον*, id est, primam ecclesiæ, & arcem, quæ quatenus fieri non posset. Sanctus Nilus in epist. ad Eusebium, & Sacerdotium, inquit, susceperunt homines similes nobis & carne & sanguine compositi, ut cum aliquem in crimine deprehenderent, de propriis peccatis admoniti, humanitate erga homines sui generis ostenderent. ut cerni, inquit, potest, in Petro primo lapide ecclesiæ, qui positus est *ἐκ μετανοίας κρηφῆ κεφαλῆ, καὶ ἀκρότης χροῦ τῶν ἀποστόλων*, id est, post pœnitentiam, vextex, caput, & fastigium chori Apostolorum. primum lapidem ecclesiæ appellauit Petrum, sic illud euangelij interpretans,

De interpretatione locorum Hilarii ex ipso Hilario.

sicut per traditionem maiorum secundum scripturas didicerat, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Postremò, tempus enim me deficiet, si omnes enumerare velim, Hippolytus martyr, & Episcopus Porruensis, in libro de cõsummatione sæculi, & Antichristo, Petrus, inquit, petra fidei, & magister ecclesiæ, princeps que discipulorum, qui clauis regni habet & Synodus magna Chalcedonensis in actione 3. de beato Petro ait, qui est petra & crepido ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei. Idem sanctus Theodorus cognomento Studites, eruditissimus auctor in epistola ad Paschalem primum implorans auxilium eius aduersus sanctarum imaginum insectatores, audi(inquit) Apostolicum caput, pastor ouium Christi θεοπερίβλητος, id est, à Deo electè, clauiger regni cœlorum, petra fidei, super quam ædificata est ecclesia catholica. Leo etiam Imperator cognomento sapiens in quodam sermone ex plurimis quos mirabili doctrina, & spiritu repletos composuit, explicans totum mysterium apostolici principatus, post resurrectionem(inquit)ter Petrum percunctatus, an ab eo diligeretur, ouium suarum ποιμὴν ἀρχιεπίσκοπος, id est, Principem pastorem Christus constituit: deditque ei pascendi potestatem, petens ab eo pascendi curam, tanquam vicem redamandi, idcirco enim aiebat, amas me, pasce agnos meos. Petrus verò(inquit) cum intelligeret principatum illum magnum esse, & magnis indigentem viribus, videretque Ioannem sequentem, illum dico, quem vehementer Christus amabat, hic(inquit)quid? quod perinde erat, quasi diceret, me ne præfici vis caput discipulis? hunc verò à te dilectum, qui voluit sedere ad dextram, & matrem præmisit, quæ peteret, vt vnus sederet ad dextram, hunc inquam, quid facere iubes? ne igitur occasionem erroris aliqui corripent, quod omnibus discipulis communiter dixisset, quæcunque solueritis, & quæ sequuntur, respondit Dominus quasi increpans Petrum, Sic eum volo manere, donec rursus veniam, quid ad te? Tu me sequere, Id est, sequere me hoc baculo pastoralis: & sicut ego, cum eram vobiscum, seruabam vos, vt pater vester, & caput, ac magister, vigilans pro vobis, sic tu esto meo

loco, & sequere me, principatu, & potestate ista fratres tuos confirmans: te enim volo esse meo loco. Vnde manet(inquit) vsque in hodiernum diem Petrus sequens Christum in successore suo. Hactenus Imperator Leo cognomento sapientis dignissimus. Habere ergo principatum, & potestatem loco Christi ad confirmandum fratres omnes, quid aliud est, quam esse fundamentum ecclesiæ à Christo positum, super quod ecclesiam suam ædificauerit? rñc quoque locum Leonis recitauit Genadius Scholaris in us, quæ pro defensione principatus Romani pontificis scripsit, qui Synodo Florentinæ interfuit, & Constantinopolitanus Patriarcha postea factus est. Cuius testimonium, vt mihi quidem videtur, plurimum apud Magdeburgenses valere debet: imò magno eos afficere pudore, quod auctor Græcus aduersus Græcos, etsi non omnes, multos tamen ecclesiæ nostræ in hac dignitate aduersarios patrociniū veritatis, quàm vos oppugnatis, publicè tunc suscepit, & suscepto non solum non est inuidia dissentientium & maleuolorum superatus, sed potius à Deo patrono veritatis summo honore, & dignitate in ecclesia sua auctus, permulta ille ex patribus, ex Synodis, atque historiis in vnum caput libri sui congeffit, quæ ego libenter prætermisi, quod is liber iam latinè translatus propediem sit in lucem exiturus. Omitto plura alia testimonia veterum patrum ab aliis obseruata, & ea quæ in lib. 1. confessionis Augustinianæ cap. 9. indicatis locis nuper notata sunt.

Quomodo Analethus non scripserit super hanc petram, id est super Ecclesiam Romanam, vt Magdeburgenses finxerunt, & quomodo, ex eo quod ecclesia catholica ædificata est super Petrum necessario sequatur ecclesiam Rom. cui præest successor Petri, esse principem omnium ecclesiarum & quomodo non credit vnã ecclesiam catholicam iuxta Symbolum, qui non credit vnã determinatè, vnã rursus determinatè non credere, qui caput eius pontificens non credit.

Caput 7.

Llud verò non est dissimulandum, quod cum Anacletus scripsisset in epist. i. ædificatam esse ecclesiam super sedem Apostolicam, vbi auctoritas Petri principis Apostolorum simili tropo dicta est sedes, vt Petrus ipse dictus est petra, Magdeburgenses tamen vt inuidiosiore apud suos facerent Pontificis Anacleti interpretationem, non super sedem Apostolicam, vt ille ibi scripserat, sed super hanc petram, id est, super Romanam ecclesiam scripsisse finxerunt. sed fortasse respondebunt, si non in prima, at in tertia epist. sic sanctum Anacletum interpretatum esse, cum ait, hæc verò sacrosancta Romana, & Apostolica ecclesia non ab Apostolis sed ab ipso Domino saluatore nostro primatum obtinuit & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est: sicut ipse beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: sed nec hoc loco sic Anacletus interpretatus est, vt isti mentiuntur. & si enim ex eò quòd ecclesia catholica super hanc petram, id est, super Petrum ædificata est, necessariò sequitur, vt paulò post demonstrabo, ecclesiam Romanam eminentiam potestatis habere, vt Anacletus ait super vniuersas ecclesias, non tamen sequitur, vt ecclesia catholica super Romanam ecclesiam ædificata sit, nisi quatenus ecclesia est in Episcopo, & Episcopus in ecclesia, vt beatus Cyprianus ait. sed quia hæc paulò subtiliora sunt differamus de eis paulò explicatiùs, si fortè intelligant Magdeb. quos ipsa malitia, odio Romanæ sedis excæcavit: mutuabor verò ad huius loci explicationem, quæ Trapezuntius vir eruditus genere, & patria Græcus ad Cretenses scripsit, principatum pontificis Romani, vt ex sanctis Patribus didicerat, Græcus aduersus Græcos defendens. interpretabor latinè, vt si quis in græcam epist. inciderit. conferat, si fortè fidem interpretis experiri voluerit. Demonstrauimus, inquit, natura duce semper omnem multitudinem vno quopiam eiusdem speciei in vnum congregari, vt in exercitu decem milites decurione: decuriones centurione: tribuno militum

Quid Magd. finxerint in epist. Anaclet.

Trapezuntius. defensor Rom pontificatus aduersus Græcos.

centuriones, tribunos militum duce: sic multas paroecias, quas vulgò vocant ἐνορίας, in vnam ecclesiam ἐπισκοπικὴν Episcopo: ἐπισκοπικὴς in vnam metropolim metropolita: metropoles in vnam patriarchicham ecclesiam magnam Patriarcha. quamobrem, quia omnes magnæ ecclesiæ sunt quinque, oportet eas in vnam ecclesiam vno capite congregari, vt possit vna catholica ecclesia ὁρθοτομεῖν, id est, aptè tractare verbum veritatis: ad idque necessitas naturæ impellit: imò, quod maius est, impellit etiam fides. omnes enim, inquit, synodi anathema fecerunt, eos, qui non credunt vnam sanctam ecclesiam ὁρισμένης non autem ἀορίστως, id est, vnam finitè, & non infinitè, quod est blasphemum. quomodo enim, inquit, vnam credes, si nescis quàm? an dices vniuersam totius mundi? erit ergo tibi Orthodoxus Armenius, Aethiops, Sergianus, Indianus, Monothelita, ac Theopaschita. Quare, cum dicimus vnam catholicam ecclesiam, scire oportet, qua nam ex ecclesia efficitur vna, si quidem omnis multitudo, vt diximus, vno aliquo eiusdem speciei efficitur vna, est igitur catholica ecclesia vna vnius ecclesiæ Romanæ cõiunctione: quæ ipsa cum Pontifice vno vnitur, ita fit, vt omnes ecclesiæ catholicæ cum Romana vniantur: & Romana cum Pontifice, ac proinde omnes cum Pontifice. hætenus Trapezuntius ex quo simul fit, vt sicut ecclesia Rom. fundata est super successorem Petri principis Apostolorum, qui ei præest, sic reliquæ omnes ecclesiæ, quæ cum ecclesia Rom. sunt in vnam magnam ecclesiam catholicam copulatæ, super Pontificem Rom. sint fundatæ ab eo, qui dixit beato Petro, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. quod verbum Magdeburgens. & ceteri Lutherani non intelligunt. quia non credunt, sicut Iudæis dixit Esaias, nisi credideritis, non intelligetis. imò dicam amplius, Non credunt isti vnam sanctam ecclesiam catholicam, quia illum negant, qui est origo vnitatis & cõiunctio nis ecclesiarum in vnam catholicam ecclesiam. quem quidem si non negarent, nunquam Magdeburgenses, nunquam Lutherani, & Calviniani, & Anabaptistæ fidem amisissent, venissent enim ad ecclesiam Rom. &

Quomodo ecclesia cathol. quæ credere oportet, sit vna. Qui vnū caput eccl. cathol. non agnoscunt, non possunt orthodoxos à non orthodoxis interuoscere.

Matt. 7. Es. 7.

Negant vnam eccl. cathol. qui originē, & fundamentum vnitatis negant.

Vnde factū sit, ut fidem amiserint Lutherani, & Calviniani secundum verisimā Cypriani sententiam.

cū successore Principis Apostolorum euangelium contulissent, ne in vacuum currerēt, sicut hactenus curreverunt, & adhuc currunt: & inde fidei sanitatem, ac firmitatem ex sanitate ac firmitate fidei Petri, pro qua Dominus vsque ad cōsummationem sæculi oravit, & exauditus est, tanquam ex petra Apostolica & salutari medicina reportassent, nunc autem experimur, verissimè à beato Cypriano gravissimo sanctitatis, & eruditionis Magistro, & in verbis Dei intelligendis, & docendis perfecto scriptum esse ad Cornelium Pontificē, non aliunde hæreses obortas, aut nata esse schismata, quàm inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur.

Responsio ad aliam reprehensionem allegationis scripture ex Genesi tanquam violenta, vbi redarguuntur Magdeburgenses de mendacio, & ignorantia, & explanatio loci sapientissimè, & accommodatissimè allegati. Item responsio ad aliam reprehensionem argumentationis in epistola Clementis quaria, & in epist. Thelephori. vbi etiam redarguuntur Magdeb. de ignorantia, & malitia.

Cap. 8.

Ed quoniam satis iam, vt arbitror, refutatum est quod Magdeb. de ecclesia catholica super hanc petram, id est, super sedem Apostolicam fundata, vt sanctus Anacletus ait, tanquam indoctissimè & insulsissimè expositum obiciebant, & argumentis scripturæ sanctæ, ac veterum patrum testimoniiis totus euangelij locus explicatus est: pergamus deinceps ad alia, quæ in eadem epist. Anacleti prima iidem notarunt, hic quoque more suo blasphemantes, quod ignorant. Illud enim inquit, violentius & crassius Genes. 19. Dominus per Moysen loquitur dicens de Lot, ingressus es quidem vt aduena, nunquid, vt iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia, nam illud non Dominus per Moysen loquitur, sed Sodomitæ hospites Lot ad stuprū exprobrant ei, quod

cū sit aduena Sodomæ, nolit tamen eorum cupiditatibus obtemperare.]

Hic quoque deprehensi sunt Magd. in calumnia manifesta, Anacletus enim sic scripsit, vt perspicui potest à quouis, qui locum epistolæ relegere voluerit. Leges (inquit) ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate: & peregrina iudicia submouemus. vnde & Dominus mentionem faciens Lot, per Moysen loquitur, dicens, ingressus es quidem, inquit, vt aduena, nūquid vt iudices? inquit, dixit Anacletus, sicut Moyses ipse scripsit, Sic enim ait, ingressus es, inquit, scilicet Sodomitæ. isti verò boni viri, & æqui iudices non curantes, quod Dominus per eundem Moysen præcepit inquiring, non adderis ad verbum, quod vobis loquar, nec auferetis ex eo, sustulerunt illud, inquit, vt locum calumniæ suæ relinquerent, subiungentes, Nam illud non Dominus per Moysen loquitur, sed Sodomitæ: in quo non solum calumniam, sed ignorantiam prodiderunt. hoc enim quod Sodomitæ inquit, vt Moyses narrat & Anacletus ipse recitat, Dominus per Moysen Prophetam, & scribam suum loquitur ad nostram scilicet doctrinam, vt prudentissimè idem Pontifex Anacletus admonuit, cū statim subiunxit, vnde facile intelligeremus, quorsum spectaret, quod narrat, dixisse Sodomitas Sancto Lot: ingressus es, vt aduena, nunquid, vt iudices? cū subiunxit, inquam, Vnaquæque prouincia, tam iuxta ecclesiasticas, quàm iuxta sæculi leges suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non externos, nisi apostolicæ sedis huius decreuerit auctoritas, quatenus quicunque causam, habuerit, apud suos iudices iudicetur: & non ad alienos causa vagandi, stimulante proteruita, suam despiciens patriam transeat. Huc ergo spectabat, quod sanctus Anacletus narrauit, dixisse Sodomitas, vt intelligeremus, si hoc secundum sæculi leges sit, quãtò magis fieri debere secundum ecclesiasticas leges: debere dico vnamquamque prouinciam habere iudices iustos, & non externos: peregrinæque iudicia ad contemptum patriæ pertinere, nisi propter aliquã iustã causam aliter primæ sedi visum esset. Sodomitæ enim contemni patriam suã

Commentum, & calumnia Magd. Gen. 19.

Dent. 4.

Quomodo Magdeb. cum calumnia sua simul ignorantiam prodiderunt.

Explicatio loci epist. Anacleti quem Magd. nō intellexerunt.

2. Pet. 2.

Conclusio à
Magd. per ca-
lumniam & in-
scitiam facta in
epist. Anacleti.

fatis significabant, cum inquit, Ingressus es, ut aduena, nūquid ut iudices? iudicare enim illos videbatur, quoniam S. Lot, vir aspectu, & auditu iustus, ut beatus Petrus de eo dixit, Nolite, inquit quæso fratres mei, nolite malum hoc facere. Hoc ergo illi exprobrarunt Sodomitæ, quod cum aduena esset, tanquam Iudex tamē eos reprehenderet inquit, Nolite hoc malum facere. Sed Magdeb. cum nec hoc intelligerent, dixerunt, ad stuprum exprobrasse ei, quod cum aduena esset, nollet tamen eorum cupiditatibus obtemperare. Quis non rideat, vel potius desinat istorum tarditatem ingenij ex cœcitate mentis proficiscentem? quis enim vnquam diceret præter istos, speciem vllam Iudicis præ se ferre eum, qui alterius cupiditati non obtemperet? Illa verò conclusio, istorum quoque sit, ut sunt valentes dialectici, Dominus per Moysen loquitur dicens de Lot, ingressus es quidem, ut aduena, nunquid ut iudices? ergo peregrina submouenda sunt iudicia: in Anacleti enim epistola nunquam eam legerunt. explicatum verò est, quomodo & qua ratione ad iudicia peregrina submouenda pertineret, quod de Sodomitis, & de S. Lot Pontifex Anacletus valde prudenter & appositè recitauit. Simili exemplo ab humanis legibus sumpto vsus est Eleutherius in epistola sua, fanciens enim, ne quid in iudicio absque legitimo accusatore fieret, nam si leges, inquit, sæculi accusatores requirunt, quantum magis ecclesiasticæ regulæ? docent enim terrestria, & humana, quæ sint ecclesiastica, atque cœlestia. huc etiam pertinet, quod Calixtus primus Pontifex quoque Apostolicus in epistola secunda scripsit, Quis enim, inquit, dubitat, leges humanas rationi & honestati non repugnantes esse amplectendas? præsertim vbi vel publicæ consulunt utilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt, & eo adminiculo tuentur. Rursus Chrysippi isti, qui omnem argumentationis formam, quam ipsi, non intelligunt, reprehendunt, & rident, & inde fictam esse epistolam persuadere volunt, simile, inquit, exemplum scilicet argumentationis proximè reprehensæ extat in 4. epist. Clem. sub finem. Sed & illa species castimonie obseruanda est, uti ne passim & libi-

dinis solius causa cum foeminis coeat quis, sed posteritatis reparandæ gratia. Deinde subiungit Clemens, quæ obseruatiua cum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudori est, si non ab hominibus rationabilibus, & Deum colentibus obseruetur: ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio Dei. hanc conclusionem Magdeb. reprehendere, & Clementis esse, negare maluerunt, quam cōsiderare, quam vim haberet. Habet enim hanc, (ut intelligere licet ex antecedenti Enthymemate, siue sententia, quæ est, pudori esse, non obseruari hanc castitatis speciem à rationabilibus, & Deum colentibus) si ratio naturalis, & lex colendi Deum non sufficit ad obseruandam hanc speciem castitatis, quam pecudes sine ratione & lege, solo naturæ instinctu seruant, & ita mutabiles sunt homines, sequitur omnes esse peccatores, & auxilio Dei ad bene viuendū indigere: quod nihil neque verius, neque subtilius, nec ad rem accommodatius dici potuit. hac enim cōclusionem admonuit, quid laicos facere oporteret ad seruandam hanc speciem castitatis cōiugalis, in qua turpissimum sit, à quibusdam pecudibus vinciri: scilicet oportet auxiliū à Deo petere, siquidem omnes peccauerunt, & indigent gratia, non solum ut sanentur, sed etiam, ut sani facti, rectè operentur. eadem Pauli sententia vsus est Athanasius in eundem sensum, in epist. ad Episcopos Africa, Creata (inquit) mutabilia esse, nemo inficias iuerit, cum & angeli præuaricati sint, & Adam non obediuerit, & omnes egeant gratia Dei. Addunt præterea Magdeb. Et in epist. Thelesphori, vbi dicit hymnum angelicum recitandum solemniter in missarum solemnibus, infert, Ipsi enim, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi, & non lacerandi, aut detrahendi. quæro à vobis Magdeburgenses, cur dixistis, infert Thelesphorus? quis vnquam dixit, nisi vos, coniunctionem Enim ad conclusionem rationis adhiberi? Cur inquam, dixistis, infert Thelesphorus? nisi quia fingere voluistis, & persuadere nescientibus, quasi ita Thelesphorus ridiculè argumentaretur, hymnis recitandus est ab Episcopis in solemnibus, ergo ipsi qui proprio ore corpus Domini con-

Alia conclusio
imprudenter à
Magd. reprehē-
sa in epist. 4.
Clementis.

Alia conclusio
ficta à Magd.
in epist. Tele-
phori.

ficiunt ab omnibus sunt audiendi & obediendi & à ne-
mine lacerandi, &c. at Thelesphorus nullã hic conclu-
sionem ne somniauit quidem, sed potius rationẽ red-
didit, cur sacerdotes & Episcopi non essent temerè à
laicis accusandi. de quo cum paulò supra admonere
cœpisset sub nomine clericorum, quod Latius patet,
& quædam interiecta essent de sanctitate vitæ clerico-
rũ. de ieiunio 7. hebdomadarũ, de celebratione missæ
in nocte natiuitatis, de hymno angelico recitando, ite-
rum redit ad intermissum locum de non accusandis
clericis. & iam propriè de clericis sacerdotibus loquẽs,
causam reddit, quare non sint à vulgo laicorũ arguen-
di, & accusandi: quia scilicet ipsi, qui tantæ dignitatis
sunt, vt corpus Domini ore suo cõsecrent, & conficiãt,
tanquam magistri populi ab omnibus sunt audiendi,
& timendi, siquidem ab ipsis populus benedicitur, in-
struitur, & corrigitur. at eos à quibus lacerantur, & ac-
cusantur, corrigere minimè possunt. An non sunt hæc
consentanea? non pudet vos Magdeburgenses sic om-
nia inuertere, & deprauare? omnia in peiorem partem
malitiose rapere? nulla æquitate vti? neque quæ dicun-
tur, neque causas eorum, quæ dicuntur vilo modo cõ-
siderare.

Non pudet
Magdeb. inuer-
tere, deprauare,
fingere.

*Quomodo quod Eleutherius ad Episcopos Gallie scripsit,
commisisse eis ecclesiam vniuersalem, quia non intellexe-
runt Magd. falso existimarunt primatui ecclesie Rom.
repugnare. & quomodo intelligendum sit, ex ipso Eleu-
therio intelligi & ex iis, quæ Greg. Naz. de S. Athanasio
& Cypriano in eorum epitaphiis scripsit, & ex epistola
Ioannis Hierosolymitani Patriarchæ ad Theophilum A-
lexand. & ex Sidonii Apollinaris sensu de inscriptione
epistole Clem. ad Iacobum.*

Ed prosequamur reliqua. Aiunt præterea,
multa in his Epistolis esse perplexa, & con-
traria. vt in Eleutherij Epist. huius rei gratia
vniuersalis vobis Gallis commissa est eccle-
sia, si hoc, inquiunt, verum est, quomodo principatum
tribuit ecclesie Romanæ? hæc posteriora destruant

priora.] non est reprehendendus auctor præsertim A-
postolicus, siquid in libro suo, aut epistola dicat, quod
non quiuis facillè intelligat, aut quod aliqui indocti ad
suam perditionem deprauent, vt beatus Petrus de episto-
lis Pauli scripsit, in quibus sunt, inquit, quæ indocti &
instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suã
ipsorum perditionem. huiusmodi est, quod Eleutherius
scribit ad Gallie Prouincias, id est, ad Episcopos earũ,
Huius rei gratia vniuersalis vobis à Christo Iesu cõ-
missa est ecclesia: vt pro omnibus laboretis, & omni-
bus opem feratis, quod quidem quia Magdeb non in-
telligunt, primatui Romanæ ecclesie repugnare arbi-
trantur. Explicemus ergo nos, qua ratione vniuersa-
lis ecclesia commissa illis dicatur: & quomodo intelli-
gendum sit. idem enim dixit Clemens Rom. lib. 6. de
Apost. cõstit. cap. 14. Scripsimus, inquit, vobis omnibus,
scilicet Episcopis hanc Catholicam doctrinam ad cõ-
firmandum vos, quibus Episcopatus vniuersalis credi-
tus est ac commissus. Episcopatum vniuersalem, siue
ecclesiam, vniuersalem dicit Episcopis commissam,
scilicet per partes, id est, suam cuique eorum partem
Episcopatus vniuersalis, siue ecclesie vniuersalis, pro
qua parte ita laborare, & cui ita præsidere quisque de-
bet, vt suus in ea labor, & præsentia ad omnes mun-
di ecclesias, tanquam ad membra vnius corporis, per-
tineat iuxta Apostolicam illam humani corporis ana-
logiam, siue proportionem: cuius membra, inquit id
ipsum prouincem sunt sollicita: & si patitur vnũ mem-
brum, compatiuntur omnia membra. Sic igitur intelli-
gendũ est, quod Eleutherius Gallicanis Episcopis scri-
psit, quod satis idem explicat, si quis aduertat, cum ait.
Vobis huius rei gratia vniuersalis à Christo commissa
est ecclesia cuius nam rei gratia? vt pro omnibus, in-
quit, laboretis: & cunctis opẽ ferre non negligatis. Vo-
bis, inquam, cõmissa est ecclesia catholica, scilicet cui-
que vestrũ sua ecclesia illius catholicæ pars, quam par-
tẽ quisque vestrũ, suscepit, & cuius est caput: in qua tã-
quam lucerna in candelabro posita iuxta parabolã Do-
mini omnibus, qui in vniuersa domo sunt, luceat, tan-
quam luminare in mundo, sicut Apostolus ait, sic enim

*Quomodo secũ-
dum scripturã,
& veterũ au-
thoritatem, &
apostolicã const.
ecclesia vniuer-
salis commissa
sit episcopis, nec
id repugnet
primatui.*

1. Cor. 12.

Math. 5.
Philip. 2.

Nicensa Sinodus in quadā diatypose ex iis, quæ in quibusdam fragmentis actorum eius feruntur, Episcopus, inquit, est imago Christi, & caput ecclesiæ, quam suscepit in quo satis apertè significauit, vt sunt singularum ecclesiarum singuli Episcopi, id est, singula earum capita, sic esse vniuersalis ecclesiæ vnum Episcopum vniuersalem, qui eam suscepit, vt cuius caput est vniuersale. Hinc beatus Gregorius Nazianzenus Athanasium in Epithaphio laudans, creditur, inquit, illi populi Alexandrini præsentia: deinde subiungit, quod perinde est, vt si dicam, totius orbis præfectura. cur ita? quia scilicet ita præfuit ecclesiæ Alexandrinæ, vt vniuerso orbi prodesset. siquidem fides, quam quisque Episcopus in ecclesia sua prædicare, ac defendere debet, vna est & catholica, id est, vniuersalis, ad omnesque mundi ecclesias eiusmodi prædicatio ac defensio pertinet. Simile item est, quod idem Gregorius de beato Cypriano in laudem eius scripsit. Non enim inquit, soli carthaginensium ecclesiæ præfuit, aut Africæ, quæ meritò eius vsque in hodiernum diem omnium sermone celebratur, sed vniuerso Occidenti, imò Orienti fere ipsi, & Meridiei ac Septentrioni, quocumque ille admiratione sui peruenit. Hactenus Greg. Satis hic explicauit, qua ratione, qui ecclesiam Carthaginensium regendam tanquam Episcopus eius suscepit, ei dem iuxta Apostolicam constitutionem, & Eleutherij Pontificis sententiã vniuersalis ecclesia, siue vniuersalis Episcopatus commissus esset: scilicet, vt ad Episcopatum vniuersum, id est, ad omnes mundi ecclesias, si fieri posset, sanctitatis eius fama & sanctæ gubernationis exemplum, ac catholice fidei & doctrinæ professio ad Dei gloriam & totius corporis ecclesiæ ædificationem peruaderet. eodem spectat inscriptio Epistolæ Clementis ad Iacobum Archiepiscopi regentem ecclesiam sanctam Hierusalem, & omnes vbique prouidentia Dei fundatas ecclesias, quam inscriptionem Sidonius Apollinaris ad Episcopum sui temporis ecclesiæ Litinensis, quem laudare voluit, argute accommodauit, ac simul interpretatus est. paulò post loco proprio cap. 13. verba eius recitabo. Mirabili itaque breuitate, id est, vno verbo Apostolica constitu-

tio, & S. Eleutherius eam imitatus, admonuit, in quam arduo opere versetur Episcopatus, in quo ita laborandum sit, vt ad vniuersas ecclesias catholicæ prædicationis lumen ac fructus, & omnium bonorum operum exemplum pertingat. Rectè hactenus Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus, cum apologiam aut Theophilum Alexandrinum scribit, eumque in exordio laudans, Tu quidem inquit, vt homo Dei, & apostolica ornatus gratia, cura omnium ecclesiarum, maxime eius, quæ Hierosolymis est, sustines, cum ipse pluribus sollicitudinibus ecclesiæ, quæ subest, distringaris. nihil prohibet, quin rectè hoc Ioannes scripserit: apologiam verò, vt origenis non rectè. Hoc ergo est, commissam fuisse ecclesiam vniuersalem Episcopis Galliæ, non quidem quod sub eis esset, vt est sub Pontifice Rom. sed quod de omnibus ecclesiis, sicut explicauit, solliciti esse deberent: & omnium ecclesiarum cura & studio teneri, sicut Theophilus Patriarcha Alexandrinus ecclesiæ Hierosolymitanæ, quamuis ad eius diocesim non pertineret, cura & studio tenebatur. Huc pertinet illud in actis Apost. cum ait Paulus, Attendite igitur vobis, & vniuerso gregi, in quo posuit vos spiritus S. Episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine. Illud enim, in quo posuit vos, significat portionem gregis, quæ, vt Cyprianus ait, singulis pastoribus ascripta est, quam regat quisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus. Hanc portionem gregis singulis Episcopis adscriptam vocat idem in lib. de vnitae ecclesiæ partem Episcopatus, quæ à singulis, inquit, in solidum tenetur. Illud verò, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine, ad vniuersalem ecclesiam pertinet, quam dilexit Christus, & tradidit semetipsum pro ea, vt, sicut scriptum est, sanctificaret eam. simile est illud in epist. beati Petri, pascite, qui in vobis est, gregem Christi, id est, vnusquisque portionem vniuersi gregis Christi sibi assignatam, & commissam. Sed explicemus adhuc magis, quæ hactenus de vniuersali ecclesia, & partibus eius dicta sunt, vnde etiam facile iam intelligi possit, quod quibusdam eruditis fortasse non ita facile ad intelligendum aliquando visum est, quomodo à

Act. 20.

1. Pet. 5.

1. Pet. c. 5.

beato Cypriano in libro de unitate ecclesie dicatur Episcopatus vnus, & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur non enim indiuisum esse videtur, cuius partes à singulis tenentur. & rursus, si pars, quomodo in solidum tenetur? teneri enim in solidum non partis, sed totius videtur esse. Quare explicandum est, quid hic significet, teneri in solidum. Cum ergo beatus Cyprianus Episcopatum vnum & indiuisum dicit, quem Clemens Romanus, vt paulò ante dixi, Episcopatum vniuersalem vocat, vnum gregem dicit vnus pastoris: & vnum pastorem vnus gregis, sicut Dominus, (inquit idem Cyprianus) monet in euangelio suo, & docet dicens, & erit vnus grex, & vnus pastor. Ecclesia enim ait, vna est, & caput vnum, & origo vna. Paulo autè supra probat idem Cyprianus auctoritate euangelij aduersus auctores schismatum, disposuisse Dominum auctoritate sua, vt origo huius unitatis ecclesie à Petro eius capite duceretur. Probatio, inquit, est ad fidem facilis compedio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum, Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram edificabo ecclesiam meam: & portæ inferorum non vincunt eam. tibi dabo clauis regni cælorum, & quæ sequuntur. Hæc igitur ecclesia vniuersalis, quæ vna est, & ab vno capite, quod ei Dominus auctoritate sua imposuit, unitatem habet: partes habet distinctas quidem inter se, sed non diuisas ab ista sua unitate. Hæc autem partes sunt singulæ ecclesie catholice, id est, singulæ plebes singulis Episcopis adunatæ, est enim ecclesia, vt ait idem Cyprianus libro 4. epist. 9. plebs sacerdoti adunata: & pastor suo grex adherens. vnaquæque ergo harum partium, ecclesia, siue episcopatus est & dicitur, & pars est illius indiuisi episcopatus, & indiuisæ ecclesie, ita fit, vt episcopatus vnus sit, cuius pars à singulis teneatur: sitque aliquid indiuisum, cuius partes cum isto indiuiso scilicet coherentes, à singulis teneantur. Cum enim per schismata desinunt coherentes, simul desinunt esse partes illius: & desinunt esse, & dici ecclesie, vt Dominus in euangelio suo docuit, quod beatus quoque Cyprianus in eodem lib. 4. epist. 9. notauit, cum enim dixit Petro, & super hanc petram edificabo ecclesiam

Ioan. 10.

meam, nomine ecclesie docuit, non esse ecclesiam, quæ non esset cum Petro & successore eius coherentes. Est itaque vnus episcopatus, indiuisus, siue vna ecclesia indiuisa, quia partes eius, quamdiu partes sunt, non possunt esse ab ea unitate separatæ: diuisæ enim, & segregatæ non sunt amplius partes istius episcopatus vniuersalis, & vniuersalis ecclesie. ita fit, vt semper maneat indiuisa ecclesia, & episcopatus indiuisus instar tunice Domini inconsutis. Illud verò, in solidum teneri à singulis partem istius episcopatus, significat, eum, qui partem illam tenet, ita tenere, & gubernare, vt ipse solum sit rationem sui actus Domino redditurus, vt idem Cyprianus lib. 1. epist. 3. ad Cornelium scripsit. Ex his ergo, quæ de vno episcopatu, & partibus eius, & earum coherentia auctore Cypriano explicata sunt, facile intelligitur, non posse committi alicui Episcopo partem episcopatus vniuersalis, siue ecclesie vniuersalis, quin propter necessariam coherentiam, & connexionem simul committatur ipsa vniuersalis ecclesia, & episcopatus vniuersalis. Hoc interest, quod pars ecclesie in solidum committitur, vt explicatum est: ipsa verò vniuersalis ecclesia, & vniuersalis episcopatus non in solidum, sed ex parte. Illud etiam hic aduertendum est, pro eo, quod beatus Cyprianus scripsit, episcopatum esse vnum, cuius pars à singulis tenetur, quod satis iam explicatum est. Patronus Molinæi Iuriconsulti, quisquis ille fuit, (nomen enim suum callidè reticuit, ne cum à Ruffo postea redargueretur, & patrocinium suum defendere non posset, se ac clientem suum tacèdo palàm condemnaret) hoc modo scripsit, locum Cypriani fatuè corrumpens, Vnum episcopatum esse, qui apud singulos episcopos in solidum esset, quod quidem non magis poterat esse verum, quàm duos esse eiusdem rei Dominos in solidum, quod Vlpianus negat fieri posse: aut vnus corporis plura esse capita, quo nihil potest esse monstri similis. Satis ergo hætenus demonstratum est, non repugnare primatui ecclesie Rom. vt Magd. obieiebant, quod Eleutherius Pontifex rationem, scripturam, & Apostolicam constitutionem à Clemente Romano descriptam secutus dixit: &

testimoniis atque imitatione veterum, quemadmodum intelligendum sit, explicatum est.

Responsio ad id, quod obiiciunt, quomodo Anacletus citas literas Clementis cum sit Anacletus à Petro ordinatus, teste Irenæo, & Eusebio, & quemadmodum intelligendum sit, quod tam variè de successione Clementis à variis scriptum est, ut alii secundum post Petrum numerent, alii tertium, alii quartum, & de Lini morte viuentem Petro: & quare à quibusdam antiquis auctoribus prætermisus est Anacletus in describenda successione Pontificum.

Caput 10.

Biiciunt præterea Magdeburgenses citationes Pontificum Apostolicorum ad negandas eorum epistolas. huc enim spectant omnes eorum accusationis obseruationes. Anacletus, inquiunt, citat literas Clementis, cum, teste Irenæo & Eusebio, Anacletus à

Petro presbyter, aut Episcopus sit ordinatus]

Nos Clementem ipsum Romanum, Apostolicum auctorem habemus, qui non solum in Epist. ad Iacobum fratrem Domini, de qua paulò post Magdeburgensibus respondebo, affirmat in persona Petri, sibi soli à Petro cathedram traditam, & potestatem, quam eidem Petro Dominus tradiderat, sed etiam in lib. 7. Apostolicarum constitutionum, quas idem Clemens litteris mādauit, in persona quoque Petri cap. 45. scribit se à Petro secundum Episcopum ecclesie Rom. ordinatum: tamen Eusebius tam diligens alioqui librorum inuestigator & repertor, neque epistolam hanc, neque hos libros reperit à tam multis alioqui patribus olim & cognitis, & relectos, atque in summa auctoritate habitos. Si cui verò incredibile, aut certè mirum videatur, non reperisse hos libros Eusebium, (de Irenæo enim fortasse minus mirandum sit) legat quid, S. Maximus iis respondeat, qui Dionysium Areopagitam suo quoque tempore negabant, eodem vtentes argumento: cum tamen ante Eusebium Dionysius Alexandrinus non solum

Cur non sit mirum, quod Eusebius nec epist. Clem. neque libros eiusdem de const. Apost. viderit.

viderit, sed etiam scholiis illustrauerit, vt S. Anastasius Antiochenus ἐν τῷ ὁμολογῶν testatur. Quasi verò omnes auctores Eusebius Cæsariensis videre potuisset, vt quos non viderit, neque fuisse vnquam putemus, cum tamē sint & alij, quos ille non vidit, neque meminit, vt libros Narcissi & Himenæi & aliorum, quos S. Maximus dicit. de Cleto verò, quod nulla eius extaret epistola, quam Magdeb. negarent, nihil obiiciendum esse putauerunt, quomodo Clemens secundus à Petro ordinatus est, cum historiae, ferè omnes latinorum Cleto Clementem successisse narrent? neque rursus de Lino obiecerunt, quomodo primus ante Clementem ordinatus fuisset? Ergo, tamen res propter auctorum varietatem aliis fortasse non satis constare videatur, fictamen habendum esse arbitror, quantum ex epistola Ioannis; assequi licet, quem tanquam certiore & probatior auctorem sequimur. sic enim ait, Si autem Petrus Princeps Apostolorum adiutores sibi ascivit Linum & Cleto, non tamen pontificij potestatem, aut soluendi & ligandi normam eis tradidit, sed Clementi successori suo. Hæc Ioannes Pontifex ante mille annos in epistola sua decretali ad Episcopos Germanie & Gallie: licet Marianus Scotus hanc epistolam Leoni 2 Agathonis successori tribuat. Linus igitur, qui primus in ecclesia Rom. ordinatus est, adiutor tantum Petri fuit in Rom. pontificatu administrando: quia aliquando necesse erat, vt ad alias regiones Petrus proficisceretur: & vrbs sine episcopo esse non poterat. Hoc autem non à nobis inuentum, aut excogitatum est, sed ita etiã S. Epiphanius in Panario suo lib. 1. tomo. 2. hæresi 27. scripsit. mortuus verò est Linus viuentem Petro, vt præter Clementem, Sophronius quoque hierosolymitanus in homilia de agone Petri & Pauli testatur. hoc etiã confirmat historia, quæ fertur esse Damasi, quæ vsque ad Capitonem, & Rufum Coss. qui vt Cassiod. ait, biennio Linus viuentem martyrium Petri & Pauli antecesserunt, sedisse dicit. idem Petro mortuus ait Marianus Scotus. Clemens verò electus, & ordinatus est Episcopus Rom. ab ipso Petro, cum iam passio eius instaret. Vnde quia Clerus cum Lino, & post Linum Petri in eodem Pontificatu administrando adiu-

Linus viuentem Petro mortuus Clemene, & Sophronio Hier. auctoribus.

tor fuerat, qua ratione Clemens successit Lino, eadem successit & Cleto. Lino verò successit, quia episcopatū Romanum, quem Linus, tanquam adiutor Petri, cum proprio Episcopo, id est, cum ipso Petro gubernabat, idem Clemens tanquam proprius ac principalis Episcopus suscepit. Simili ratione successit Cleto: nihil enim differt, nisi quod Linus, vivente adhuc Petro, mortuus est, Cletus verò non ex quo factum est, ut Clementem alij secundum post Petrum, alij tertium, alij quartum numerent: sintque quodāmodo omnia vera, si rationes succedendi distinguantur: est enim Clemens, scilicet secundus post Petrum, ut principalis tertius, ut successor Lini: quartus, ut successor Cleti, qui post mortem Lini fuit quoque Petri adiutor, cui successit ut Principalis Clemens. Causa verò cur Eusebius, non Cletum, sed Anacletum antecessorem Clementis, & Euaristum prætermisso Anacleto successore eiusdem Clementis fecerit, hæc fuit, quia enim annos 11. Lino post Petrum tribuerat, & legerat Clementem annis 21. ecclesiæ catholicæ præfuisse, atque annos Cleti, qui fuit adiutor Clementis annis 12. ab annis Clementis principalis Episcopi ita distinxerit (cum alioqui non essent distinguendi, ut quidem neque Marianus Scotus distinxit) ut Cletum, quem ipse Anacletum vocat, 12. annis, Clementem verò 9. qui 21. efficiunt, præfuisse diceret, vno errore alium trahente, ut ratio annorum pontificatus Clementis conveniret, persuasit sibi 9. annos, qui Anacleto successori tribuendi erant, Clementi tribuere, qui annis 12. sedit scilicet vsque ad Vespasianum 9. ut eadem historia Damasi affirmat. Ita factum est, ut idem quoque Marianus Scotus mecum sentire videretur, ut Anacletum successorem Clementis ignorans tolleretur, & pro eo Euaristum substitueret: & ex Cleto Anacletum antecessorem eiusdem Clementis faceret, & Clementis vitam vsque ad Traianum produceret. Accessit ad hanc errandi occasionem auctoritas Irenæi, qui ex Cleto quoque Anacletum fecit libro 3. contra hæreses cap. 3. & Euaristum Clementis successorem: quem libenter Eusebius secutus est. Non est autem idem error tametsi videatur, in epistola beati Ignatii ad Ma-

Vnde factū sit, ut Clementem alii secundum post Petrum, alii tertium, alii quartum numerarint. Quæ fuerit causa erroris Eusebii in Anacleto prætermisso.

riam Zarbensem, quæ nuper cum reliquis epistolis eius à Guilielmo Morelio Gallo Græcè ædita est. Et si enim in ea scriptum est, Clemētem Anacleto successisse, siue hic error ex exemplari Græco epistolarum Ignatii partem emendato fluxerit, siue Eusebium, & Irenæum sequens ita Morelius corrigendum esse putaverit, neutrum enim affirmo, hoc solum admonere volui, in exemplari vetustissimo, & emendatissimo bibliothecæ Medicæ Florentinæ non Ανακλήτω, sed Δῆρω esse quæ lectio, id quod magnam fidem facere debet, cum Clemente convenit, qui in libro 7. de constitutionibus Apost. Sic ait in extremo cap. in persona Petri, Post mortem verò Lini Clemens est à me Petro secundus ordinatus. Quare quod beatus Ignatius in eadem epistola ad Mariam Zarbensem scribit, cum esses Romæ apud Papam Linum, cui nunc successit Clemens, omnino intelligendum est fuisse illam Romæ apud Papam Linum ante mortem beati Petri, cum eo absente erat loco eius Papa Linus, ne vrbs sine Papa esset. Si enim Romæ tunc fuisset Petrus, nunquam sic Ignatius scripsisset, cum esses Romæ apud Papam Linum, cum duo Papæ adesse nō possent. Lino itaque Papæ tunc Romano propter absentiam Petri, & postea ante Petrum mortuo successit post mortem Petri Clemens, cuius adiutor fuit Cletus, ut Petri fuerat. Successor verò Clementis non Euaristus, ut illi duo veteres dixerunt, neque Cletus, ut quidam nostro tempore scripsit, plus auctoritatis tribuens notationi consulum, quæ vitio librorum, imò vitio quoque eorum, qui litteras in æs, aut lapidē incidunt, obnoxia est, quam voci viæ ecclesiasticæ traditionis, quæ hoc ordine ab ipsis vsque Apostolorum temporibus Linum, Cletum, Clementem ponit. Anacletus verò ipse in epistola sua prima, & secunda antecessorem suum vocat non Cletum, sed Clementē. Hæc vox publicæ, & antiquæ traditionis maioris auctoritatis est, quam omnes fasti consulum, de quibus sic scripsit in prologo 8. libri diligentissimus nostri temporis Chronographus Massæus Cameracensis. Nihil hodie incertius, quam per solos consules computare: quod partim supprimatur ab historicis: partim diverso loco,

Delectione veteris exemplaris epist. Ignatii non Anacleto, sed Lino.

Successor Clementis nec Euaristus, neque Cletus.

Quid Massæus cronographus de fastis consulum senserit.

Pro epist. pont.

& ordine collocentur. id autem pluribus exemplis historicorum docet: additque, confiteri etiam Titum Livium nescire se, in multis annis qui fuissent, consules: esse præterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. Hieronymus verò, & si aliquando aliter sensit, in commentariis tamen Esaiæ cap. 52. & libro 1. contra Iovinianum Clementem scribit fuisse beati Petri successorem: Anacletum verò Clementi successisse, ut infinitos alios nunc omittam, Augustinus quoque, cuius Luterani videri volunt studiosi, auctor est in epist. 55. ad Generosum Cletum verò prætermisit, credo, quia sciebat adiutorem Clementis fuisse. Sed de his hætenus, quæ quidem ignorare Magdeburgenses non est mirum, præsertim cum neque studio discendi, neque explicandi aliis veritatem, sed calumniandi potius, & mentienti teneantur.

Responsio de formulis citationum, quas obiiciunt, hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, quasi longo post Apostolos tempore illi pontifices scripserint: & quomodo centuriatores non intellexerint quos illi antiquos, neque quos Patres, neque quare Patres vocaverint.

Caput II.

Reprehendunt, præterea Magde. illam citationis formulam in epist. Anacleti, Hæc ab antiquis, ab Apostolis à S. Patribus accepimus: Sic Apostoli statuerunt. Sed quis non rideat, vel potius non desinat horum nugas? qui satis esse putant, si utcumque reprehendant: an verò rectè intelligant, & an reprehensio redargui possit, non curant. Rescripsit ergo Anacletus ad Episcopos Italiæ, de quibus eum consuluerant, id est, de ordinationibus Episcoporum, & aliorum minorum sacerdotum, ac de accusatione eorum, tum etiam de ordine iudicium ecclesiasticorum per provincias, & Metropoles. Quia verò nihil de his novum scribebat, sed quæ ab Apostolis tradita erant, quin etiam divisionem provinciarum ad constituenda tribunalia causarum ecclesiasticarum ab antiquis acceperat, idcirco ut eorum quæ respondebat, au-

Liber secundus.

149

toritatem magis commendaret, Hæc inquit, ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à S. Patribus accepimus: vobisque, ut postulastis, rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus: & reliquis fratribus prædicanda, ac cunctis fidelibus tradenda mandamus. Ab antiquis dixit propter divisionem Provinciarum, quæ dixit multo ante Christi adventum tempore facta maxima ex parte. & postea ab Apostolis renovatam: à sanctis verò patribus propter Apostolos: hi enim erant & Apostoli, & patres, qui Anacletum, & Euaristum, & horum antecessores docuerunt. Unde Anacletus in priore epistola instructorem suum vocat beatum Petrum. Sed Magdeburgenses cum nullos habeant, nec agnoscant spirituales patres, ut qui in carne ambulent, & secundum carnem militant, suspicati sunt, sanctos patres non potuisse ab Anacleto Pontifice nisi eos dici, post quos longissimo, ut isti aiunt, tempore ille ipse scripsisset. cum tamen præsentibus etiam soliti simus patres vocare. itaque nomen patrum Magdeburgenses ad longinquitatem temporum superiorum retulerunt, non intelligentes quod David Propheta de sanctis Apostolis prædixit, cum ait, pro patribus tuis nati sunt tibi filii: significabat enim, ut Cyrillus Alexandrinus in comm. Es. cap. 62. interpretatur, filios Synagogæ secundum carnem, qui erant Apostoli futuros esse patres eiusdem Synagogæ origine minorum filiorum, vocatorum per fidem ad cognitionem Dei. Erant igitur sancti Apostoli, secundum spiritum patres eorum omnium, quos docebat, inter quos se numerat Anacletus, cum dicit, hæc quæ tradit, ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus se accepisse, id est, ab Apostolis, eisdemque patribus. Respondeat nunc mihi Magdeburg. cum Apostolus Paulus scribit ad Corinth. Et si decem milia pedagogorum habeatis, tamen non multos Patres, si postea iidem Corinthii scripsissent de suis regulis, tempore etiam Pauli his verbis, has regulas ab Apostolis, has à sanctis Patribus accepimus: an significassent, multo tempore post Apostolos se hoc scripsisse? quis hoc putet, aut dicat, præter Magdeburg. quorum est hæc in eorum centuriis percontatio, Sed quos sanctos patres vocet, cum Anacletus sit à Petro secundus? & subiungunt, idem de Euaristo dici

1. Corinth. 4.

potest, qui allegat, inquit, auctoritatem patrum Apostolorum, eorumque successorum, quasi longissimo tempore post Apostolos scripserit: cum tamen aliquandiu, cum Apostolis vixerit. hæc sunt Magdeburgensium ridicula deliramenta.

Responsio ad id, quod obiiciunt ad probandum falsas esse epistolas, quia non scribant de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopi, & cura gregis, non refutant dogmata hæreticorum, non scribant consolationes martyrum, & quomodo aperte mentiti sunt Magdeburgenses, subiectis exemplis demonstratur.

Caput 12.

Obiiciunt præterea Magdeburg quod non scribant auctores harum epistolarum de rebus illorum temporum, de persecutionibus, de doctrina, de officio Episcopali, & cura gregis: non refutant dogmata hæreticorum: non consolationes martyrum scribunt.]

quam falsa hæc sint, ex iis ipsis epistolis, quæ in manibus sunt, perspicui potest. tametsi non continuo sequatur, ut falsæ essent quamuis nihil de iis, quæ isti dicunt, continerent. videamus tamē, an contineant ista, quæ desiderant attingam pauca, legat cætera, cui otium sit. In priore epist. Anacleri an non pertinent ad consolationes Martyrum in persecutionibus illa, quæ statim partim ex epistola beati Petri, partim è suo scribit? sic enim ait, Tribulationes vestras audivimus fratres tam per nos, quam per aliorum apocrifarios: super quibus valde dolemus, vobisque cõpatimur: & auxiliũ ferre, prout ipse largitus fuerit, qui pro nobis nõ solum tribulatus sed etiam passus est parati sumus. nolite mirari charissimi, quia persecutiones patimini, quasi novũ vobis aliquid contingat: sed communicantes Christi passionibus gaudere, ut in revelatione gloriæ eius gaudetis exultantes, & quæ sequuntur. Deinde, si doctrinã requirunt, an illa non pertinent ad doctrinã, quæ de nõ accusandis episcopis nec eis detrahendo scribit? & illa tam multa, quomodo Dei similitudinẽ studio omniũ

*Deprehensio
Magd. in com-
mento manife-
sto.*

virtutum comparare oporteat? item, quæ in terra epistola de obediendo præpositis? Præterea an illa nõ spectant ad officium Episcopale, & curam gregis? cum ait, Nihil est autẽ illo pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur: quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies, & quæ sequuntur eodẽ pertinentia, ut cuius licet perspicere: ne in iis quæ omnibus patent, & ab omnibus legi possunt, tempus frustra consumã. Revertitur postea Anaclerus ad martyrum hortationes, & cõsolationes. Et quid aliud, inquit, si Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplũ, ut sequamur vestigia eius: & si Apostoli passi sunt sequentes eius exemplũ, & reliqui Patres, nisi ut sequamur tam doctrinã eorũ, quã & exemplũ, & patiamur aduersa pro Christo? & cum patribus, & fratribus crucem portemus? rursus de officio Episcopi & cura gregis an non scribit sanctus Euaristus? cũ ait epist. 2. Episcopum verò oportet opportune, importune ac sine intermissione ecclesiam suam docere, eamque prudẽter regere, & amare, ut à vitis se absteineat: & reliqua deinceps, quæ potest quisque legere, & per se in manifesto cõmento Magdeburgenses Centuriatores deprehendere. Iam quod dicunt, non refutari dogmata hæreticorũ in his epistolis, quod sit argumentũ nõ esse, quorum feruntur, an non refutat Euaristus, & quidem eruditissimè eorum dogma hæreticorũ, qui aiebãt de solo patre dictum esse in epist. ad Timoth. priore, quia ipse solus habet immortalitã, & lucẽ habitat inaccessibilem? & Alexander Pont. ep. 1. dogma hæreticorum aut trinitatem, aut vnitatem negantium, qui vel iam erant, vel esse poterant, an nõ eruditissimè & vehemẽtiss. refutat, cum 20. locis, & amplius scripturæ sanctæ, recitatis, illud vrget percontando, si trinitas non est, quare hoc scriptum est? & si vnitatis non est, quare illud? est igitur commentum, quod Magdeb. dicunt, nihil horum esse in his epistolis: aut si quid est, non congruere cõtrouersis huius sæculi quæstio enim illa, inquit, an filius sit minor patre, an filius habeat immortalitã, Arii tempore agitata est, non hoc sæculo hoc quoque sapientes isti, & magni lectores ignorarunt, Magd.

*Questio, an si-
lius minor pa-
tre ante Ariũ
agitata contra
Magd.*

Vnde Origenes, & ante eum Clem. Alex. errore in consubstantialitatem filii traxerunt.

Qui pontifices apostolici de æqualitate filii scripserint.

non fuisse Arium erroris sui auctorem, & inuentorem, imò nec Origenem, nec magistrum eius Clementem Alexandrinum, qui malè etiam de filij Dei consubstantialitate aliquando senserunt, sed hos ex philosophis potius peruersum dogma traxisse, quos scitè Tertull. Patriarchas hæreticorum vocauit, & in primis ex Platone, quem ex libris sacris veteris testamenti ante 70. interpretes Græcè, vt Eusebius Cæsar. affirmat, translatis, trinitatem non perfectè didicisse, tum ex epist. eius ad Erastrum, & Coriscum, tum ex Timæo perspicui potest. quod idem quoque Clemens Alex. in 5. lib. Stromatum obseruauit, & Iustinus martyr in Apologia. potuerunt ergo ante Arium scribere cõtra Patriarchas hæreticorum de dogmate consubstantialitatis patris & filij, tum hi pontifices, tum alij deinceps consecuti: vt Sixtus epist. 1. & Iginus, ac Soter, vterque epist. 1. item Marcellinus epist. 1. Felix epist. 3. Sixtus 2. epist. 1. Sicut Eutychnianus, & Gaius Pont. & idem Felix. 1. in epist. ad Maximum epi. quæ in Eph. Synodo recitata est ante Nestorium, & Eutychem hæreticos de dogmate fidei incarnationis in epistolis suis scripserunt. imò hoc ipsum sanctus Athanasius affirmat: sic enim in epistola ad Episcopos Africæ scripsit, Si quidem Prisci Episcopi ab hinc annis propè centum triginta, tum qui Romæ, tum qui in nostra ciuitate pontificatum gesserunt, accusauerunt eos, qui filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem patri. quomodo ergo dicere audent Centuriatores, quæstio hæc, an filius sit minor patre, tempore Arii agitata est, si centum triginta prope annis ante tempora Athanasij, & Arii, erant iam, qui id dicerent, qui ab Episcopis Romanis, & Alexandrinis accusabantur? Sed quærent isti fortasse, cur de multo antiquioribus pontificibus apostolicis non meminit idem Athanasius sed de illis tantum, qui prope centum triginta annis ante ætatem eius de ea quæstione scripserunt? quasi necesse sit, vt omnium pontificum superiorum epistolæ ad manus eius venissent, si posteriorum venerunt: quod perinde esset, vt si quis putaret, necesse esse, nos Menandrum comicum legisse, quia Terentium legimus: aut

Enaniam poetam, quia Virgilium extat ergo adhuc epistola Sixti 2. Episcopi Rom. qui ætatem Athanasij annis prope 20. antecessit, in qua cõtra id, quod iam hic tot ante Arium annis, vt Ath. testatur hæretici de generatione filij ex tempore tradebant, scriptum est, non ex tempore, neque post tempora filium Dei natum, sed ante omnia, inquit, tempora de paterno vtero inenarrabiliter generatum. hoc autem apertè significat, ex substantia patris genitum esse, ac proinde consubstantialem, quod significat homouision. extat item Eusebij Alexandrini, quem Antherus pont. scribit in epi. sua trãslatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam, sermo in ascensionem Domini inter alios 18. eiusdem auctoris, quos nuper in libro vetustissimo bibliothecæ Cryptæ Ferratæ reperi, in quo vsus est verbo homouision, quod S. Athanasius in eadem epist. ad Episcopos Africanos ait, non fuisse in Synodo Nicena inuentum, sed prius fuisse etiam ab Episcopis Alexandriæ vsurpatum ad asserendam contra hæreticos consubstantialitatem filij Dei, sic ergo ait Euseb. Alexand. καὶ ἐκείθεν ἐκδέξων τὸ πατρὸς πληρώσας πᾶσαν οὐνονομίαν ὁμοούσιος ἠπάρεχεν ἐξῆς αἰῶνα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος τρισαχίαν ἐνδοξοῦς εἰς τὸς αἰῶνας, ἀμήν. & idem paulò supra, ἀλλὰ τίμω ὑμῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ὁμοούσιον τῷ πατρὸς, καὶ ἐμοῦ.

Responsio ad ea, quæ dicunt aliena esse ab historica veritate, ac primum ad id, quod obiicitur de morte Iacobi ante mortem Petri: & quomodo Clemens epistolam transfigurauerit in personam mortui, & quæ causa, & utilitas huiusmodi transfigurationis personæ, & quomodo sit vsitata in scripturis sanctis, & in magnis, & antiquis auctoribus, & quomodo inducere Apostolos iam mortuos loquentes in libris de constitutionibus Apostolorum, quos Clemens in persona eorum scripsit simile sit, vt scribere ad mortuum: & quomodo vtrunque ad imitationem personæ pertineat, & de exemplo antiquo scribendi ad mortuum: item quomodo Clemens Iacobum vocauerit Episcopum Episcoporum, & regentem omnes ecclesias.

Ad transeamus iam ad alia fortasse difficiliora, quæ illi obiciunt, quæ minus mirandum sit, non intellexisse eos: etiam eò minus reprehendere debuerunt verum faciunt more suo, id est, hæreticorum blasphemantium, quæ ignorant, ut est in epistola Petri à veritate, inquit, historica aliena scribunt, ut Clem. epistola prima, quod Petrus sit primitivæ electionis Domini, cui soli primum pater filium reuelavit, cum Andreas prius ad Christum venerit: & postea Petrum adducit. Item quod Petrus Clementi mandavit, ut ad Iacobum scriberet, cum non potuerit ignorare ante 8. annos illum fuisse mortuum, cum frequenter ab vrbe Hierosolyma, & inde Romam venirent.]

Hactenus Magdeburgenses. Respondebo prius ad hoc, deinde reuertar ad primum. Non ignoro, quam variè ab scriptoribus ad hoc, quod de epistola Clementis ad Iacobum iam mortuum scripta à Magdeb. nunc obiicitur & ab studiosis adhuc quaeritur, hactenus responsum sit. Non opus est, quæ illi responderunt, repetere, aut refellere: quia, & si facile esset, non continuo sequitur, ut meum sit verum, si illa non sunt, præsertim cum magis illi laudandi sint, quam reprehendendi, qui quod potuerunt, liberaliter in commune contulerunt. Quare magis in confirmandis nostris quam in alienis confutandis versandum mihi erit, ita ut non ex coniecturis, sed ex propria ratione auctoris in scribendo, totius quaestionis explicationem afferam. Ac primum, ita certè est, ut isti dicunt, non potuisse ignorare Petrum, fuisse iam ante annos 8. mortuum Iacobum. Imò cum hoc nos post mille quadringentos amplius annos non ignoremus, sed potius ita esse, ex historiis cognouerimus, cui fiat verisimile, ignorasse hoc epistolæ huius auctorem? quem quidem veterem saltem fuisse, non credo eo demeruisse Magdeb. processisse, ut negent, cum tot, ac tam veteres auctores, ut loco suo docebimus, eam citent. Quod si hoc sciebat auctor epistolæ, quisquis ille sit, ut sic interim loquamur, quorsum nomine Clementis ad Iacobum fratrem Domini gravissimam & sanctissimam epistolam, omnis doctrinæ ac pietatis

plenam scribere voluisset? quo consilio, aut ratione vultus hoc fecisset? Etenim si gravissimi ac sanctissimi Pontificis Clem. auctoritate & nomine doctrinam, quam in ea epistola tradit, commendare volebat, non debet tam aperta discrepantia temporum, & historiarum repugnantia fidem epistolæ derogare. quid igitur illum coegit eo imprudentiæ delabi? Quare, si longè incredibilis est & magis à verisimilitudine, ac probabilitate alienum, ut vllus alius, quam Clemens hanc epistolam scripserit, profecto ratio ipsa cogit, tot præsertim ac tantis testimoniis veterum confirmata, confiteri, Clementis esse, cuius esse fertur, ex quo in manibus hominum ferri cœpit, & à catholicis legi, & inter decretales epistolas poni, atque in causis, & iudiciis ecclesiasticis produci & recitari. Neque enim ignorabat beatus Petrus, cum ad mortuum iussit scribere, neque Clemens, cum iussu eius scribebat, quin statim, ut lectores viderent, ad eum, quem omnes scirent ante beatum Petrum esse mortuum, epistolam scribi, causam diligenter quaesituri essent, & quaesitam reperturi. Imò hoc fuit beato Petro propositum: imitatusque in eo est sacram scripturam, in scriptura enim, ut Origenes in 4. lib. *τῶν ἀρχαίων* notavit, & eam observationem ut eruditam Gregorius Nazianzenus, & Basilus in eum librum contulerunt cum aliis eius observationibus pulchris, & ingeniosis, quem Philocaliam nominarunt. In scriptura, inquam, sancta voluit Deus, inquit Origenes, ut essent quædam officinæ, & *ἀδύατα* in lege, & in historia: ne si ipsius legis utilitas *αὐτόθεν*, id est, ex ipsa lege appareret, & ipsa historiarum consequentia, ac facilitas *αὐτόθεν* item appareret, continuo crederemus, nihil ibi aliud, præter id, quod in promptu erat, intelligi posse, aut debere. Et paulò post, quando scriptura, inquit, reperit secundum historiam, quæ possent ad mystica accommodari, via est illis, abscondens multitudini aliter sensum. Vbi autem consequentiæ spiritualium non erat apta ac consentanea horum, aut illorum actio, tunc scriptura propter mystica atrexeat historiarum non factum: aliquando quod neque fieri quidem poterat, scilicet si secundum litteram tantum accipiantur: interdum quod poterat

Quare sit provus incredibile, epistolam Clementis ad Iacobum ab vllis fingi potuisse: immo ratio ipsa cogat confiteri Clementis esse. Quomodo Petrus imitatus sit scripturam, cum iussit Clementi scribere ad Iacobum iam mortuum. De observatione Origenis in scripturis ex Philocalia eius.

quidem, sed non erat factum. Similis, inquit, ratio intel-
ligenda est in lege ut in historia: aliquando enim ratio
utilis apparet: interdum quæ impossibilia sunt, sanc-
iuntur propter curiosiores, & studiosiores, ut dantes se
ad studium inquirendi, iure putent, sensum in his di-
gnum oportere querere. Deinde subiungit, simili liter
factum est in euangelis, & Apostolis nec enim, inquit,
quæ texuntur, omnia totam historiam habent *τὸ πνευματικὸν*
σωματικὸν factam, ut illud, ductus est Iesus à Diabolo
in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna mū-
di. Quis enim putet, oculo corporis, qui loco ædito in-
digeret, omnia regna mundi vidisse: item, quid, inquit,
à ratione alienius esse videtur, quàm neminem in via
salutare, quod simplices putant præcepisse Dominum
Apostolis: illud præterea, Si quis te percusserit in dextra
maxilla, alienissimum est à probabilitate, cum is, qui
percutit dextra manu, sinistram maxillam percutiat, ni-
si præter naturam percutiat: similiter eruere dextrum
oculum, & cum duo sint oculi, quibus videmus, cau-
sam scandali ad dextrum tantum referre, deinde cum
ait Apostolus, circumcisis quis vocatus est, ne adducat
præputium, primum, inquit, alienum est hoc à propo-
sito sermone, præcipiebat enim de nuptis & castitate:
præterea, quis dicat, iniuste facere cum, qui propter for-
ditatem, quàm plerique in circumcissione carnis inesse
putant, curet adducere pelliculam? & paulò post, Ergo
de omni, inquit, scriptura sic sentimus, habere eam *τὸ πνευματικὸν*
id est, sensum spiritualem: sed non omnis
scriptura habet *τὸ σωματικὸν*, id est, sensum corporalem
& historicum. Transferamus nos has obseruationes ad
scriptionem epistolæ Clemētis ad Iacobum, fateamur-
que, videri quidem alienam esse à ratione, ut illa quæ in
scriptura sancta Origenes notauit. quid enim à ratione
magis alienum, quàm ad mortuos scribere? nam quid
illis prodesse potest? aut quis tabellarius ad eos mitti? a-
liud nanque est, absentem esse: aliud mortuum. Aliud
ergo beatus Petrus voluit, cum Clementi iussit, ad Ia-
cobum scribere iam mortuum, voluit scilicet transfi-
gurare hæc in personam Iacobi consuetudine scriptu-
ræ sanctæ cum propter alios, tum in primis propter

*Exempla, qui-
bus in locis novi
testamenti ha-
beat scriptura
sensum spiritua-
lem, & non hi-
storicum.*

*Quid sibi volue-
rit Petrus, cum ad
Iacobum mor-
tuum iussit scri-
bere, cum alio-
qui à ratione a-
lieni videretur.*

reliquos Episcopos successores eius in ecclesia Hie-
rosolymitana, vnde primum cepit euangelij prædi-
cario iuxta prophetiam Esaie: ut sic secum cogita-
rent, Si hæc, princeps Apostolorum Clementi iussit,
ad Iacobum fratrem Domini scribere, quem primum
Petrus, Iacobus, & Ioannes ordinarunt, qui iam desit
pastor esse, & corona ei tributa est, profectò non pro-
pter illum iussit scribere, sed propter nos, quibus Salo-
mon ait, diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuos-
que greges considera. non enim habebis iugiter pote-
statem, sed corona tribuetur tibi in generatione, & ge-
nerationem, ad nosque potius sub illius nomine iussit
scribere, ut vel sic ad exemplum eius & formam imita-
dam omni tempore moneret, & hortaretur. solent enim,
qui aliorum mores, & vitam velut in scena in hoc sæ-
culo, imitando repræsentant, eorum nominibus appel-
lari. Sit hæc vna causa transfigurationis siue imitatio-
nis personæ in hac epistola. Transfiguratione quoque,
quæ *μετασχηματισμὸς προσώπου* dicitur, vsus est Aposto-
lus, ut idem interpretatus est, cum in epist. ad Corinth.
priore eos doctores arguit, qui cupiditate gloriæ schif-
mata in ecclesiam introducebant, cum quisque quos
baptizabat, eorum baptismum de nomine suo appella-
ret. Cum enim, inquit, quis dicat, ego quidē sum Pau-
li, alius autem, ego Apollo, nōne carnales estis, & se-
cundum hominem ambulatis: & paulò post, Hæc, in-
quit, fratres transfiguraui in me, & Apollo propter vos,
ut in nobis discatis, ne, supra quod scriptum est, vnus
aduersus alterum infletur pro alio. Quem locum in-
terpretans Theodoretus, si nos, inquit, doctores ipsorū,
qui prædicationis munus diuinitus accepimus, nō im-
posuimus vobis nostrorum nominum appellationes,
sed potius, ut à Christo cognomena sumeretis, rogau-
imus, videre, quàm impium sit, quod isti faciunt. hoc
enim significat, quod ait, ut in nobis discatis, non supra
quod scriptum est, sapere: scriptū est enim, Si quis vult
in vobis esse primus, erit omnium nouissimus. hactenus
Theod. Quod ergo dixerat Paulus, cum enim quis di-
cat, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, non e-
rat verum secundum historiam: Paulus enim neminem

Esaie 2.

Prov. 27.

*De transfigura-
tione personæ r-
sitata in scriptu-
ris, qua vsus est
Clemens iussu
Petri. 1. Cor. 3.*

1. Cor. 4.

Corinthiorum baptizauerat, nisi Crispum, & Caium, ut idem testatus est: in se tamen hæc transfigurauit ob aliam causam, ut explicatum est. Ac clarius adhuc Photius Constantinopolitanus sic totum hunc locum interpretatus est: propter vos, inquit, transfigurauit hæc in me ipsum & Apollo, ne vos molestia afficerem, si nominatim reprehenderem. (volebat enim Paulus corrigere eos, & non contristare) per transfigurationem ergo inquit, utrunque facere licuit si vultis & corrigi, & reprehensionem ad correctionem adhibendam non grauatè audire. fecit autem hoc Paulus, ne personas nominatim reprehendens, affectione quapiam, aut maleuolentia hos dissimulare, illos non dissimulare videretur. Præterea etiam, ne in hac distinctione, quos nominatim reprehederet, eos ad desperationem cogeret, aut iram vel contentionem magis incenderet: quos vero non nominaret, eos tumidiore, ac amentiores efficeret: idcirco non est in eos inuictus nominatim, sed potius in se, & Apollo reprehensionem transfigurauit. Hactenus Photius, cur ergo non existimemus nos, hæc quoque rationem accessisse, ut beatus Petrus epistolam de morte sua & doctrina ad omnem Episcopum pertinente in Iacobum iam mortuum transfigurare, Clementi iuberet: ne si ad Simonem Episcopum, Hierosolymitanum, qui beato Iacobo successerat, scribere iussisset, aut ad alium quempiam, ut Marcum Alexandria Episcopum aut Anianum Antiochiæ, aut alium, videretur fortasse, magis eum diligere, aut honorare: & æmulationis vel inuidiæ, vel suspicionis materiã præbuisse. aut rursus is, ad quem scriberet viuẽtem, magis doctrina, & præceptis, quæ in ea ipsa epist. tradit, indigere existimatus esset, quod erat magis adhuc inuidiosum & suspectum. An ne parui momenti hæc cautio erat? quis tam obtusa mentis acie sit, qui sic sentiat? sic igitur hæc altera causa transfigurationis, τὸ ἀηλότιτον, quæ fuit causa, cur etiam Cicero, ut ipse ait, in libris τῶν πάλων eos disputantes induceret, qui iam erant mortui. Alterum exemplum trãnsfigurationis in aliam personam, est apud Paulum in epistola ad Thessal. cùm illa, quæ in eos conueniunt, quos aduentus Domini vltimus vi-

Causa grauissima scribendi per transfigurationem persone ad Iacobum iam mortuum iussu Petri de doctrina ad omnes Episc. pertinente.

Theff. 14.

uos reperiet, in personam suam quasi tunc viuentem, & in alios similes transfiguratur. Hoc enim (inquit) vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt. notauit hoc Orig. lib. 5. contra Celsum. sic enim ait, Paulus, ut vita tunc fruens ac vigilans, & à mortuis alienus, hæc loquitur. Deinde cùm præter se, & sui similes, vel alios sciret in Domino mortuos, illud subiecit, Et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: Deinde qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cùm illis in nubibus obuiam Domino in aëra. Hactenus Orig. ut igitur hæc Paulus loquitur, quasi tunc viuat in aduentu Domini ad iudicium, cùm erit iam olim mortuus, ut nunc est, sic Clemens ad Iacobum iussu beati Petri scripsit, quasi tunc Iacobus viueret, cùm erat iam mortuus. Hunc quoque locum obseruauit idem Magnes, quem supra memini, in libro 4. apolo-giarum contra Theostenem euangeliorum calumniam reddit enim rationem, cur se hoc loco Paulus alioqui viuentem mortuis annumerauerit, οὕτω γὰρ ἀντις φιλέπτερος, καὶ τῶν παροισχυῶν ἀγαπῶν τῶν συγγενεῶν δοκεῖ, id est, quia sic, inquit, fit, ut videatur aliquis amicus quibus se annumerat: eosque, qui sui ordinis sunt, diligere. Nihil autem interest, annumerari viuentem mortuis: an mortuum viuentibus. Sic ergo, cùm beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini, & Episcopum Hierosolymitanum iam mortuum, tanquam ad viuentem scribere iussit admonere voluit de amicitia & coniunctione eius cum iis, qui post eum in sede eius viuerent eiusdem dignitatis, ac loci consortes. in quo simul admonerat, quantum præsidij, & adiumenti in tanto amico constitutum esset: & quantopere ad morum, ac vitæ eius similitudinem, qua nihil magis ad amicitiam illicit, & attrahit, contendere oporteret. Sit hæc quoque alia causa transfigurationis personæ. Deinde cùm mandat princeps Apostolorum Clementi, ut ad Iacobum fratrem Domini mortuum de morte sua scribat, clarissimum testimonium resurrectionis præbet: quod eo tempore inter tot persecutionum flammam, & gladios, & tot martyrum cru-

ciatus, ac tormenta valde necessarium erat. Quis enim, cum legeret, scriptam esse epistolam ad Iacobum iam mortuum, non statim simul intelligeret, ita illum quidem mortuum esse, ut tamen viueret? sicut Apostolica constitutio à Clemente Rom. nomine Apostolorum litteris mandata in 8. lib. ait, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, non ut mortuorum, sed ut viuentium Deus: quoniam animæ, inquit, omnium apud te viuunt: & spiritus iustorum in manu tua sunt. Hæ igitur fuerit causæ epistolam in personam Iacobi mortui transfigurandi, ut Apostoli verbo in re simili utar. ex quibus illa mihi potissima videtur cautionis, ac prudentis consilij, & utilitatis plena, nempe inuidiæ declinatio, quæ fuit etiam causa Paulo apud Corinthios transfigurandi similiter in personam suam, quod sibi alioqui minimè conteniebat. Denique simile exemplum ad mortuum tanquam ad viuentem scribendi in aliis eiusdem Clementis libris cernitur. Quid enim interest, mortuos inducere loquentes, quod idem auctor in his libris facit, quos de constitutionibus Apostolorum post eorum mortem scripsit, an mortuum inducere viuentem, ad quem scribas, quod in hac epistola fecit? in utroque enim est quædam factio, siue inductio personæ. In epistola enim facit iussu Petri Iacobum viuentem, ad quem scribit: in libris de Apostolicis constitutionibus facit Apostolos iam mortuos loquentes, quod genus totum ad imitationem personarum pertinet, quod in scripturis quoque sanctis præsertim prophetis exemplum habet, ut à magnis auctoribus notatum est. sicut Iustinus martyr ut cæteros nunc taceam, hanc consuetudinem scripturæ sanctæ in Apologia secunda ad Antoninum obseruauit, sic enim ait, Cum verba prophetarum, tanquam ex persona ipsorum dicta auditis, ne ab ipsis, qui spiritu afflati sunt, dici existimetis, sed à sermone illo diuino, qui eos excitat, is enim aliquando tanquam ex persona Domini omnium, Dei que patris loquitur: aliquando tanquam ex persona Christi; aliquando tanquam ex persona populorum respondentium Domino, aut patri eius, quale etiam licet apud scriptores vestros cernere: ut cum vnus sit scriptor omnium, person-

*Que potissima
causa transfigu-
rationis personæ
in epist. Clementi
ad Iacobum.*

*Observatio Iu-
stini in faciendo
personas loquen-
tes in scripturis.*

nas tamen loquentes inducat. id quod non intelligentes Iudæi, Christi aduentum non cognouerunt. Hæc Iustinus. Cum scriptores vestros dixit, Platonem in primis significare voluit. is enim sermones Socraticos, quos dialogos appellauit, κατὰ μίμησιν scripsit inducto personarum sermone ἀκρινείας ἐνεκεν, id est, causa bene res discernendi, ut magnus Basilius in epistola ad Diodorum ait, idem ante Platonem Alexamenos Teius fecerat, utrunque Arist. in Poëtica scribit, & Athenæus in libro 13. Δειπνοσοφιστῶν. Ac Cicero quidē ex nostris magnus Platonis admittor, & imitator, hoc præcipuè genere delectatus est, ut cum ipse alioqui sit scriptor, sermones tamen inducat personarum, & quidem loquentium interdum inter se, quæ non sunt locutæ, ut ipse in epistola ad Varronem, quæ est in 13. libro epistolarum eius, excusauit, hunc esse morem dialogorum: sed nihil refert, modo personis congruant, quæ inducuntur loquentes. idem Cicero in libris de finibus bonorum loquentes facit eos, qui iam decesserant L. Torquatum, M. Catonem, & M. Pisonem, quia hoc ei visum est, ut ait, ἀξιοτύτων, id est, omni inuidia carere. idem rursus illa, quæ de Academicis questionibus inductus Catulo, Lucullo, & Horrenso, prius scripserat, & ædiderat, quia personis illis nobilibus quidem, sed non philologis minimè conueniebant, ad Varronem, & se, ac tertium Atticum transtulit. & cum magnopere dubitaret, an mittendi essent ij libri ad Varronem, de eoque consilium Attici expectaret, sic de ea re ad eundem Atticum scripsit, & si nomina iam facta sunt, induci, vel mutari possunt. ergo ex iudicio etiam Ciceronis limatissimo, cuius libri non solum sunt officina dicendi, ut ipse de quodam alio oratore in Bruto suo dixit, sed & scribendi, intelligi potest, non abhorre ab ingenio polito scriptoris, alioqui vera scribentem inducere nomina loquentium post mortem: vel iam inducta transferre ad alia. Sed redeo ad Platonem, quem Cicero Deum suum vocare solet. Quid igitur mirum aut à ratione elegantis, & sapientis scriptoris alienum fuerit, si ut Plato de rebus grauissimis naturæ, & morum, quid ipse sentiret, per personas Socratis, Parmenidis, Timæi, & in legibus

Megilli aperit, sic Clemens Athenis eruditus, omni liberali doctrina politissimus, & Platonis per studiosus, illud genus scribendi ad nostra transferens, scribit de doctrina catholica ex persona Apostolorum, in quos illa tanquam in magistros, ac predicatores eius primos cadebat: idem intelligendum est de epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quæ doctrinam B. Petri continet: in qua fecit se scribentem iussu beati Petri ad Iacobum, qui iam decesserat. nihil enim refert, ut ante dixi, facere nomen loquentis, an nomen eius, quocum ipse per epistolam loquaris. Vtrobique enim est imitatio personæ, quæ dici potest μετασχηματισμὸς προσώπων, siue μετασχηματισμὸς εἰς πρόσωπον. Sic igitur Clemens in persona Apostolorum lib. 7. c. 4. nos inquit, duodecim Apostoli Domini, qui vnà sumus, has vobis regulas de omni ecclesiastica forma indicimus præsentem Paulo, & Iacobo Episcopo, & reliquis presbyteris ac septem Diaconis. Hic quoque Iacobum Episcopum Hierosolymitanum iam mortuum viuentem facit, & præsentem cum 12. Apostolis, & 7. diaconis: rursus viuentem facit libro 8. c. 10. cum tradens formulam orandi pro Episcopis & eorum ecclesiis in repræsentatione prioris canonis missæ, quo oratur pro viuis, Oremus (inquit in persona diaconi) pro Episcopo nostro Iacobo, & ecclesiis eius: Oremus pro Episcopo nostro, & ecclesiis eius. Est autem Clemens ille ipse, qui hæc iam Episcopus scribit: quare cum in persona diaconi iubeat orare pro Clemente Episcopo viuente, & in repræsentatione eiusdem canonis, in quo oratur pro viuis, & in eis pro Clemente, iubeat orare pro Iacobo Episcopo, necessariò, & manifestè Iacobum repræsentat viuentem. Idem lib. 6. cap. 14. iterum facit Iacobum scribentem post mortem vnà cum 12. Apostolis doctrinam apostolicam 8. libris comprehensam. Ac rursus, iidem 12. Apostoli cum 7. diaconis, in quorum persona Clemens hos libros scripsit, lib. 2. cap. 57. postea, inquit, legantur acta nostra, & quæ sequuntur de ordine legendi in ecclesia canonicos scripturæ sanctæ libros: atqui Stephanus vnus, è 7. diaconis iam lapidatus erat, & Iacobus frater Ioannis gladio peremptus, ut in iis ipsis Aposto-

lorum Actis, quorum lectio ibi sancitur, continetur. Imò lib. 5. cap. 8. sancitum est ab Apostolis de honore martyribus Stephano, & Iacobo fratri Ioannis, qui iam pro Christi nomine interfecti essent, adhibendo ut igitur Clemens in lib. 6. omnes Apostolos facit esse vnà, cum tamen in lib. 5. Iacobus frater Ioannis iam dicatur interfectus: & rursus in lib. 8. diaconos 7. cum Apostolis adesse facit, cum tamen in lib. 5. Stephanus iam sit lapidatus, sic Iacobum fratrem Domini viuentem facit epistolam ad eum scribens, sicuti eundem quoque, ut antea dixi, in his ipsis libris de Apostolorum constitutionibus viuentem fecit post mortem, & cum 12. Apostolis præsentem. Itaque cum Clemens horum librorum catholicam doctrinam, & constitutiones in eorum persona scripsit, omnes & Apostoli, & Diaconi, & Iacobus frater Domini præsentem erant, & ut Clemens scribit, in vnum congregati, non quidem præsentem & congregati corpore, ut eos μιμητικῶς facit, sed spiritu, & ut Græci dicunt, κατὰ γνώμην, sicut Paulus in epist. prior ad Cor. scripsit, congregatis vobis cum spiritu meo: & in eodem loco, ego quidem, inquit, absens corpore, præsentem autem spiritu. Vna itaque mente ac sententia sancti Apostoli Clementi hanc doctrinam, ac constitutiones in persona eorum scribenti interfuerunt in spiritu: ut iam doctrina omnium sit, & cuiusque eorum. Sic Chrysostomus in Encomio S. Ignatii martyris citans Paulum ad Titum de Episcopo, qualis esse debeat, scribentem, cum Paulum, inquit, dico, non hunc solùm dico, sed Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & vniuersum chorum Apostolorum ut enim in vna lyra varij nerui sunt in fidibus, vnus tamen concentus, sic in choro Apostolorum variaz personæ, sed vna doctrina. ἐπειδὴ καὶ εἰς ὁ τεχνίτης τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κινεῖ τὰς ἐκείνων ψυχὰς. Si quidē vnus est artifex spiritus sanctus, qui illorum excitat mentes. Item beatus Aug. in lib. 3. de consensu euangelistarum cap. 7. cum Mattheus Hieremias testimonium de triginta argenteis producit, quod quidem non est in Hier. ut Hieronymus quoque testatur, sed in Zacharia, sic etiā, inquit, insinuatū esse, *Matt. 26. Zach. 11.* omnes sanctos prophetas vno spiritu locutos mirabili

Quomodo erant
præsentem omnes
Apost. cum eorum
const. Clemens
scriberet.

2. Macc. 2.

*Nihil mirum, si
negent Magd.
epist. Clementis
ad Iacobum, qui
epist. Iacobi ca-
nonicam negat.
Quid responde-
dum sit catholi-
cis, si qui sunt,
qui de epist. Cle-
ad Iacobum
dubitant.
Qui graviss. &
antiquiss. pont.
auctoritate epi-
stole huius v-
tantur.*

inter se consensione constare: esseque singula omnium, & omnia singulorum. Tametsi, ut hoc obiter obseruetur, ex Hieremia potius credendum sit, productum esse testimonium, non dico ex Prophetia Hieremix, quam in manibus habemus, sed ex descriptionibus Hier. quæ in 2. lib. Machab. cap. 2. citantur, quæ à Græcis ἀπογραφὰι dicuntur, id est, tabulæ actorum. Ergo, ut ad propositum reuertamur, qui mortem Iacobi cōtra epistolam Clem. quæ ad illum scripta est, obiiciunt, obiiciant quoque contra hos libros mortem Apostolorum, qui in his ipsis libris loquuntur, & negent Clementis esse, quia rationem eius in scribendo non intelligunt. quod quidem in Magdeburgensibus non magnopere miror, nihil enim novi facient: sed potius, quod in sanctis etiam scripturis facere audēt. Catholici verò, si qui sunt, quos hæc mouent, & scrupulum ac dubitationem eis aliquam in epistolam iniiciunt, quantò illi quidem religiosius facerent, si studiosè inquirerent, quæ nam ratio scribendi ad mortuum, velut viuentem, aliquando esse possit? atque id, dum aut per se non assequuntur, aut ab alio non audiunt, interim in numero eorum ponerent, quæ & si vnde, aut quomodo ad nos profecta sint, nesciamus, tamen ita sine inuidia & contentione propter antiquorum patrum auctoritatem tenemus, ut de eis dubitare nefas esse existimemus. Itaque istis satis, superque esse debebat, quod hanc epistolam Clementis sanctus Anaclæt. in prima & tertia epist. sua citat: quod eius auctoritate vtitur Euaristus: quod eam rursus Alexander in epist. 1. citat: quod Marcellus item in epist. 2. qui quidem antiquissimi, & eruditissimi ac grauissimi Pontifices, ut non liceat dubitare, quin veritatem historix scirent, id est, mortuum esse Iacobum fratrem Domini, & Hierosolymitanum Episcopum ante mortem Petri, idque beatum Petrum scire & debuisse, & facile potuisse, ita etiam causam & rationem transfigurandi inscriptionem huius epistolæ in personam Iacobi iam mortui non ignorasse, apud homines ratione, & iudicio vtentes certum esse debet. Horum igitur Pontificū grauissimorum auctoritatem secuti sunt deinceps cæteri omnes Pontifices, qui auctoritate huius epistolæ vti-

tur: quos quidem, ut concedamus, forrasse non omnes intellexisse huiusmodi rationem inscribendi litteras μμητικῶς, quam isti post Petrum, & Clementem proximi non ignorarunt, eo magis imitandi sunt: ut discamus eorum exemplo ea etiam tenere, quorum interdum tametsi causas, & rationes ignoremus, tamen antiquorū exemplo, & auctoritate contenti esse debemus. Sed bene habet, quod iam scrupulosis istis explicata est ratio artificiosæ inscriptionis epistolæ ad Iacobum fratrem Domini iam mortuum: est enim veluti dramatica, id est, facta ex imitatione personæ quasi viuentis, quæ nō est κακὴ πλῆσις, id est, mala fictio, ut in constitutionibus Apostolorum à Clemente scriptis quibusdā etiam ante annos propè 800. videbatur. ut Photius patriarcha Const. in biblioth. sua testatur, sic enim ait, loquens de libris Clementis, quos se dicit legisse, αὶ δὲ διαταγαὶ δοκῶσιν ἐνέχουσαι κακὴ πλῆσις, ἢ οὐ χαλεπὸν ἀποσκονιάσασθαι, id est, constitutiones verò, inquit, videntur argui de mala fictione, quod non est difficile refellere. scilicet de mala fictione argui videbantur, quia facit Clemens, ab Apostolis iam mortuis constitutiones dictari, & sanciri. Sed hoc facile, inquit, est refutare, nec amplius tamen Photius refutauit, tum quia non hoc agebat: tum quia non opus erat, cum tritum esset hoc scribendi genus. Satis nobis sit, quod verus auctor acri iudicio, & multa eruditione, ac lectione infinita, leue esse iudicauit, & facile refelli, quod accusari videbatur. idem in epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini conuenit, quam qui de commentitia inscriptione arguunt, imò negant, facile à nobis hætenus refutati, & de impetitia conuicti sunt. Sed rursus, ne quid hic dissimulemus, quomodo dicit aliquis, iussit Petrus Clementi, ut de morte sua Iacobo iam mortuo nunciaret? nō enim, inquit, multum doloris ex ea capiet, cum probe sciat, me, quod pro pietate pati oportebat, soluisse. ergo ne mortui qui in cælo sunt, dolēt casus & acerbitates nostras? non dolent quidem more nostro, qui sunt omni lætitia pleni ac beati: sed dolere dicuntur, ut ecclesiastici doctores tradunt, cum secundum electionem voluntatis ex charitate aliquid nolunt propter gloriam Dei,

*Quomodo beati
dicuntur dolere
casus nostros.*

quod Deus etiam non vult. ita ut id nolle actus charitatis sit, idemque præmium, atque gaudium sancti. vident itaque animæ beatæ, quicquid decet, & delectat in Deo videre propter gloriam eius. Quare, sicut quod Tyrannus in cede Petri fecit, odium Dei, & dolor dicitur tropicè à nostris dispositionibus translato nomine, quod est scripturæ sanctæ familiare, sic. S. Iacobus, qui in Deo id ipsum videbat contra voluntatem eius esse, similiter eodem genere locutionis dici potuit dolere: cum alioqui hoc ipsum nolle, ac dolere propter Dei gloriam, gaudium ut dixi, ac beatitudo illi esset. Et si illud simplicius dici potest, quod cum ad Iacobum tanquam ad viuentem scribi, beatus Petrus iuberet, dolor iste, qui repræsentatur, in personam factam aptè cadebat. Verùm quia fortassis erunt, qui & si in scribendo nomina fieri & posse, & solere non negent, epistolam tamen ad mortuum scribi, ita absurdum, & ab omni usu, & consuetudine abhorreere existiment, ut nihil magis, si qui erunt eiusmodi, quia fortassis, exemplo potius, quam ratione vlla se de opinione sua dimoueri patientur, habent exemplum Magni Theodosij, qui epistolam ad Ioannem Chrysostomum iam annis 35. vita defunctum scripsit: quam Nicephorus Calistus in libro 14. historiarum suarum c. 43. descripsit. Fuerat Proclus Constantinopolitanus rogatu, populi ad Theodosium Imperatorem profectus legatus, ut Ioannem Chrysostomum in exilio multis iam annis mortuum Constantinopolim reuocaret. Impetravit Proclus Patriarcha. Missi sunt, qui sanctum corpus mortui ferrent. Cum verò inde, ubi situm, humatumque erat, mouere non possent, neque quicquam nitendo proficerent, subito in mentem venit imperatori, ut litteras ad mortuum his verbis scriberet. Orbis totius doctori, & spirituali patri Ioanni Sancto, & aurei oris Patriarchæ Theodosius Imperator. Corpus tuum, ut idem ut aliorum, mortuum esse putantes pater honorande transferre id, & adducere ad nos sicuti filij parentum amantes desiderauimus. cum autem debitum prorsus honorem, & quam opus fuit submissionem & modestiam eam in rem non contulerimus, imperialis fortasse fastus leges in

rebus, quibus nos magis quam imperio ipso honestari decuit, secuti, non immeritò voto nostro frustrati sumus. At tu, pater patrum reuerendissime, (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad desiderium potius nostrum, quam ad cœptum tuum spectans, veniam da pœnitentibus: qui longè magis, quam alius quisquam, pœnitentiam docuisti, & nos vicisti: idoneumque castigationis desiderio flagranti, erroremque suum agnoscenti animam, eò quod huc vsque reditum ad nos tuum detrectasti, exemplum exhibuisti. redde te ipsum, quæso: redde. Ut enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affigas, neque cõmiserationis visceribus tuis, nec amore, & expectatione nostra dignum est. qui non solum corpus, & cineres, sed solam etiam vmbra tuam cernere cupimus. Hactenus magni Theodosij litteræ ad mortuum. in quibus cum Imperator ait, nunc enim veluti viuentem alloquimur, satis inde intelligi potest, cum beatus Petrus ad Iacobum fratrem Domini ante annos 8. mortuum scribi iussit, tanquam ad viuentem iussisse scribi. Solemus enim nos quandoque excitare mortuos: & eos, veluti viuentes, alloqui. Præterea, cum ait, ut enim longiore mora, & dilatione nos affigas, neque cõmiserationis visceribus tuis dignum est, mortuo, quem viuentem facit, tribuit, quod viuo congrueret, ut miseratione affici. Sed beatus Petrus, cum iussit Clementi, ut ad Iacobum de morte sua scriberet, neque verearis (inquit) ne fortè multum de meo exitu contristandus sit cum id me pro pietate sustinere non ambigat. sed rursus si quis querendum esse putet, quemadmodum si ad Iacobum fratrem iam mortuum Clemens iussu Petri scribit, Episcopum eum vocat Hierosolymitanum, imò omnium ecclesiarum: ex iis, quæ antè diximus, in promptu est respondere, ut viuebat Iacobus non corpore sed spiritu, sic erat Hierosolymis non corpore, qui iam ad cœlum migrauerat, sed spiritu. Itaque ut ad Iacobum non corpore sed spiritu viuentem Clemens scripsit, sic etiam ad Episcopum ecclesiæ Hierosolymitanæ scripsit, quod si sancti Episcopi dum in terra sunt, ecclesias suas, charitate qua præditi sunt, sanctè curant, eò magis profectò curare eas ex charitate post recessum ab hac vita cie-

Quomodo Iacobus mortuus dicatur Episc. Hierosolymit.

2. Pet. 1.

Hebr. c. 2.

Quomodo ad-
huc beatus Pe-
trus in sede Ro-
mana presideat

Synodus Chal-
ced.

dendi sunt, quo est iam eorum charitas maior, ac per-
fectior. Vnde beatus Petrus, dabo, inquit, operam, &
frequenter, vt possitis (hoc enim significat hoc loco
verbum Græcum ἐγὼ, quod frequens est) post obitū
meum, horum omnium memoriam facere, promittit
precaturum se pro eis post mortē, vt quæ ab eo audis-
sent, & didicissent, post mortē eius retinerent ac serua-
rent, vt facerēt quod Paul. in epist. ad Heb. monuit, cū
ait propterea abundantius oportet obseruare ea quæ
audiuimus, ne fortē perfluamus. An non erat hoc etiā,
exercere adhuc officiū Episcopi, & pastoris? precari in-
quam, pro eis, & sollicitum esse: adhuc ergo Petrus curā
pastoris gerit per preces: & præsidet per auctoritatem
successoris, & per doctrinam, quam tradidit, & reliquit.
Vnde Nicolaus primus Pontifex eruditissimus, ac san-
ctissimus respondens ad consulta Bulgarorum c. 106.
Poscitis, inquit, vtrum secundum varios sensus eorum
obedire, aut quid facere debeatis, (interrogauerāt enim
de quibusdam Græcis, & Armeniis, qui multa ac varia
apud eos loquebantur) verū nos, inquit Pontifex, nō
sumus sufficientes: sed sufficientia nostra ex Deo est: &
beatus Petrus, qui in sua sede viuit, & præsidet, dat
quærentibus fidei veritatem. Hactenus Nicolaus. Sic
beatus Iacobus, corpore quidem alioqui mortuus, vi-
uebat, & præsidebat in Simone fratre cognomento iu-
sto Hierosolymitano successore. Huc etiam pertinet il-
lud in conc. chalced. actione 3. Sanctiss. Archiepiscopus
magnæ senioris Romæ per nos & præsentem sanctam
synodum vna cū beatissimo Petro, qui est petra, &
crepido ecclesiæ catholicæ & rectæ fidei fundamentū,
nudauit eum tam episcopali dignitate, & quæ sequun-
tur. adhuc igitur præsidet beatus Petrus, & cū succes-
sore suo hæreticos damnat. Rursus, qui absentes sunt,
aliquando propter charitatem, quam habent, iudicari
& dici solent adesse. Vnde in cap. 1. concilij 2. Carthag.
Cū pro fide (inquit) & ecclesiastica vtilitate Episcopi
conueneritis, licet non omnes, tamen charitas totum
persuadet, vt qui corpore sunt absentes, nobiscum in
spiritu videantur esse coniuncti, idcirco, Deo propitio,
quia præsentis estis, pari professione fides ecclesiasti-

ca, quæ per nos traditur, in hoc cœtu glorioso primitus
confitenda est, &c. Item Synodus Antiochena in præ-
fatione ad Episcopos absentes, retulimus (inquit) ad ve-
stram nouitiam, quæ nobis rectè visa sunt, credentes
gratiæ Christi, & spiritui pacis, quod ipsi conspirabitis
tāquam potestate nobiscum præsentis, & orationibus
adiuuantes, imò vnti vobiscum, & spiritus S. præsentis,
& quæ sequuntur. Sic igitur ad huius figuræ exemplū
Iacobum iam mortuum, id est, absentem (mors enim
pij, ac sancti quædam à nobis absentia est) propter eius
charitatem & preces pro ecclesia præsentem in ea ec-
clesia, qua viuens regebat, diuino artificio Clemens fa-
cit. iam ad illud quod Magd. in eodem loco obiicien-
dum quoque putauerunt, quemadmodum Clemens
vocet Iacobum Episcopum episcoporum regentem om-
nes ecclesias, quæ vbiq; sunt fundatæ, petenda est re-
spōsio, ne eadem cum fastidio & sine necessitate repe-
tamus, ex iis quæ cap. 9. respondimus ad illud, quod si-
militer in epistola Eleutherij obiiciebant de Episcopis
Galliæ, quibus pontifex vniuersalem ecclesiam com-
missam esse aiebat. Episcopum verò episcoporum vo-
cat interpretans verbum Archiepiscopi, sic enim vocat
eum S. Anacletus in ep. 2. Archiepiscopus verò, quibus
Episcopis præest, eorum est Episcopus, vt est Hieroso-
lymitanus Episcopus episcoporum trium Palæstinarū,
vt ex Synodo Chalced. actione 7. intelligi potest, ta-
meti Episcopo Cæsareæ, tāquam suo Metropolitano,
secundum canonem 5. concilij Niceni subiectus sit, vt
etiam beatus Hieronymus in epist. ad Pammachium
aduersus errores Ioannis Hierosolymitani notauit.
quod quidem factum est, non solum, vt Pantaleon
Græcorum canonum interpres notauit, quod ibi bea-
tus Petrus Cornelium loco suo ordinasset, sed etiam,
vt magnus Nicolaus in responsis ad consulta Bulgaro-
rum cap. 92. scripsit, quia etsi, inquit, Hierosolymitanus
præsul & ipse Patriarcha dicatur, & secundum antiquā
consuetudinem, & Nicenam Synodum honorandus
sit, salua tamen, inquit, Metropoli propria dignitate.
Deinde subiungit, sed & in eadē sancta & magna Sy-
nodo nequaquam Hierosolymitanus, sed Eliæ Episco-

Quomodo Iaco-
bus Episcopus
episcoporum &
rector omnium
ecclesiarum.

Archiepiscopus
Hierosoly. qui-
bus prouinciis
præsit, & cui
Metropolitano
subiectus.

Pro epist. pont.

pus dicitur: nam vera Hierusalem tantum in cœlis est, quæ est mater nostra: illa verò Hierusalē terrestris, secundum quod Dominus prædixit, ad eò funditus ab Adriano Imperatore Rom. destructa est, ut in ea neque lapis super lapidem sit derelictus: & ab eodem Elio Adriano in alio loco est constructa. hæc Nicol. Itaque non quia Clemens Episcopum episcoporum Iacobum appellavit, & omnes ecclesias regentem dixit, Pontificem vniuersalem eum esse significauit: sed id in utroque voluit, quod ante explicatum est. Pontifex verò Rom. omnium episcoporum est Episcopus, quia omnibus omnium Episcoporum diœcesibus præest, quas propter vnitatem pacis & fidei, & capitis Synodus Chalcedonensis can. 9. diœcesim vocauit, ut idem magnus Nicolaus in epist. ad Michaëlem & notauit & probauit: de quo nos postea loco suo copiosius tractabimus. quod verò hæc inscriptio de Iacobo Episcopo episcoporum, & regente Hierusalem, & omnes ubique ecclesias, vera sit, & antiqua, ad testimonium veterum exemplarium, in quibus sic est Græcè κλήμης ἰακώβω τοῦ κυρίου ἀδελφῶ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ λέποντι δὲ τῶν ἱερουσαλήμ ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς πανταχῆ θεοῦ πρόνοιᾳ ἰδρυθείσας καλῶς σὺν τε πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἀδελφοῖς εἰρήμην εἰς πάντοτε & ad fidem Rufini interpretis, qui sic legit, & interpretatus est, accedit etiam testis Sidonius Apollinaris, qui ante mille annos in lib. 6. epistolarum ad Lupum Episcopū Lirinēsem sic scribit, benedictus spiritus S. & pater Dei omnipotētis, quod tu pater patrum, & Episcopus episcoporum, & alter sæculi tui Iacobus de quadam specula charitatis, neque de inferiore Hierusalem tota ecclesia Dei nostri mēbra superinspicis, dignus, qui omnes consoles infirmos, qui que meritò consularis ab omnibus. Hactenus Apollinaris. nemo credo erit iam tam hebes, aut tam contentiosus, qui vel nō intelligat, vel neget, hæc scribentem ad illam inscriptionem epistolæ Clementis ad Iacobum respexisse. alioqui quorsum dixisset, Episcopus episcoporum, & alter Iacobus, & de Hierusalem meminisset? quo in loco simul interpretatus est, quid sibi velit, quod Iacobum vocat

Liber secundus.

160

Clemens regentem omnes ecclesias, scilicet, de specula charitatis omnibus ecclesiæ Dei membris, id est, omnibus ecclesiis, (omnes enim ecclesiæ particulares sunt membra ecclesiæ catholicæ) prospicientem, qui esset dignus, ut omnes ecclesias regeret, ac consolaretur, & ab omnibus ecclesiis consuleretur. fertur præterea alia quædam epistola Græcè Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, cuius meminit etiam Photius in bibliotheca sua, cuius principium explanatio est huius inscriptionis, Sic enim incipit, εἰδὼς σε ἀδελφές μου εἰς τὴν κοινὴν πάντων ἡμῶν συμφέρον σπύδοντα προθύμως, ἐξίω καὶ δεομαι. id est, quoniam te video frater ad communem omnium nostrum vtilitatem prompto, & alacri animo properantem, oro atque obsecro, & quæ sequuntur. hoc ergo erat Iacobum ecclesias omnes regere, omnium ubique ecclesiarum vtilitati consulere, & omnia earum commoda prospicere, quod verbum λέπειν, quo vsus est, significat. Hactenus existimo de descriptione epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem Domini, qui iam à vita migrauerat, non malè, neque ineptè responsum esse, sed potius rectè, & aptè ad morem ipsius auctoris. Sicut enim in aliis, ut antea dixi, quæ dialogicè scripsit, personas, quæ interdum loquerentur, fecit, sic etiam more dialogi in quibusdam epistolis personam Iacobi fecit, cui ipse, tãquam absenti loqueretur: est enim epistola velut altera pars dialogi, ut rectè ab Artemone, qui epistolas Aristotelis descripsit, dictum esse, auctor est Demetrius Phalereus, cum de epistolico caractere in libro περὶ ἑρμηνείας agit. Hoc etiam modo, ac more alteram epistolam ad Corinth. ex persona ecclesiæ Rom. eundem Clementem scripsisse, testis est Hieronymus. Nihil autem interest, quod ad factionem personæ pertinet, fecisse personam Iacobi in viuis, ad quã ipse Clemens tanquam ad absentem scriberet explicatum præterea est, quemadmodum rectè etiam, & secundum consuetudinem, idem Iacobus rector omnium ecclesiarum appellatus sit hæc enim videbantur ad enodandum difficiliora. Respondeamus iam ad reliqua.

Responsio ad illud in epistola Clementis quomodo Petrus dictus sit primitiæ electionis Domini, cum prius Andreas ad Christum venerit, & in quo consistat ratio primitiarum secundum scripturam, & de excellentia fidei Petro reuelata: & quomodo propter excellentiam fidei meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum: & quomodo in eadem epistola Clementis dictus quoque sit idē Clemens primitiæ gentium, cum prius fuisset conuersus Cornelius Cæturio: Item responsio de nota infamiae, quomodo non tantum civilis, sed canonica pœna etiam sit, & de tradendo curiæ seculari.

Caput 14.

Quomodo Petrus sit primitiæ electionis Domini, cui soli primum pater filium reuelauit, cum Andreas prius ad Christum venerit, postea Petrum adduxerit.]

Quomodo Petrus primitiæ electionis Domini, non intellexerunt Magdeb. quia rationem primitiarum ignorarunt.

Hæc enim obiiciunt quoque cōtra epistolam Clem. nec hic intelligentes, quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Si enim rationem primitiarum intellexissent, & fidei beato Petro reuelatæ excellentiā, nunquam hoc obiecissent. Igitur beatus Chrysostomus in homilia de ascensione Domini non sunt, inquit, illæ primitiæ, si quis Deo primum fructum offerat, & dedicet, cum sit tenuis & infirmus, vt esse solet primus fructus terræ, sed si maturum & perfectum: quod quidem ex lege ait intelligi posse. Si ingredieris, inquit, in terram, quam dabit tibi Dominus, & plantaueris in ea lignum ad edendum, mundabitur immunditiā eius: fructus eius tribus annis erit immundus, non comederur: quarto autem anno omnis fructus eius sanctus erit Domino. Tribus annis iubeat lex, fructibus parcere, quia essent arbores infirmæ, & fructus tenuis: neque permittebat edere ex eis illis tribus annis, ne prius quā Deo libarentur, homo degustaret. neque rursus permittebat offerre, quia ille fructus indignus erat Deo. sic ergo, inquit, non primus Adam oblatus est Deo, tāquam primitiæ, vtpote factus obnoxius peccato: Sed potius secundus Adam, qui erat liber ab omni peccato oblatus est Deo, tāquam primitiæ. vt in illis primitiis, & propter offerētis, & propter oblatis dignitatem Deo

acceptissimis naturæ illi, cui dictum fuerat in Adam, Terra es, & in terram ibis, postea diceretur, sede ad dexteram meam. Hactenus Chrysostomus. Ad exemplum ergo & similitudinem huiusmodi primitiarum, quarum ratio à beato Chrysostomo explicata est, fuit quidem beatus Petrus primitiæ electionis Domini, non quia fuit prius electus, prius enim fuit vocatus, & electus Andreas, sed quia primus fuit, qui cum filium hominis audisset, vt. S. Marcus Anachoreta notauit, respondit interrogatus, filium Dei esse, quæ confessio, vt Theophanes cognomento Cerameus obseruauit, Nestorium coarguit Christum in duas personas diuidentem: & Armenios atque Acephelos duas naturas in vnum confundentes. de hac mirabili fide beati Petri differens beatus Hieronymus, vt supra cap. 6. copiosius exposui, non hæc curio mea, inquit, & sanguis tibi Dei filium prodiderunt: nam ista non patiuntur me hoc credi item S. Theodotus Ancyranus in eandem sententiam, quod dixisti, inquit, de eo, qui cernitur, nō didicisti ex natura, quæ cernitur: quod, inquam, dictum est de carne, non didicisti ex carne & sanguine: quia scilicet filium hominis dixit eundem esse filium Dei, non diuidens duas naturas, neque duo significata in Christo, sed vnum confessus. hæc Theodotus. Huius ergo fidei reuelationem soli Petro, vt Clemens ait, fecit primum pater, tunc scilicet, cum dixit, hic est filius meus dilectus: vt beatus Hilarius in lib. 6. de trinitate notauit. item B. Cyrillus ἐν ταῖς ἑορταῖσι ταῖς ὁμιλίαις homil. 8. sic ait τῷ ἁγίῳ μαθητῷ ἠγούμενος πῆτος, id est, Petrus, sanctorum discipulorum dux ac princeps. non ignorabat Cyrillus, prius vocatum fuisse Andream, & Andream duce, Petrum venisse ad Christum: nihilominus tamen ducem discipulorum, & principem vocat Petrum: vtrunque enim significat ἠγούμενος. eo ergo modo erat Petrus primitiæ electionis discipulorum, quo erat dux, & princeps eorum. rationē verò subiungit idem Cyrillus, Quia Domino percunctante, quem dicunt homines esse filium hominis, non respondit, in te est filius, sed cum cognosceret vnum, & eundem esse ante carnem & cū carne, clara voce clamat, Tu es Christus filius Dei viui. Hæc

Quare Petrus primitiæ electionis Domini. Quos hereticos coarguat confessio Petri. Et quid magni auctores de ea explicauerint. Marcus Anachoreta. Theophanes Cerameus. Hieronymus. Theodotus Ancyranus.

Hilarius.

Pro epist. pont.

Hieronymus.

Gen. 23.

Gen. 29.

Isidorus Pelusiotus.

Comparatio
Abrahe, &
Petri in ratione
primitiarum,
& fidei.

excellentissima fides Petri meruit, ut cum alioqui non esset prius vocatus, fieret tamen primitiæ electionis, id est princeps vocatorum. Rursus D. Hieronymus in eodem lib. de circuncisione, quem supra, memini, comparans Petrum cum Abraham ad demonstrandam beati Petri Principis Apostolorum excellentiam, illi, inquit, dicitur faciam te in gentem magnam, huic dicitur, faciam te piscatorem hominū: illi dicitur, in semine tuo, benedicentur omnes gētes: huic dicitur, iudicabis duodecim tribus. Et si enim, ut hoc admoneam, utrunque horum dictum quoque est omnibus Apostolis, faciam vos fieri piscatores hominum, & illud, sedebitis & vos super duodecim tribus Israel, hæc tamen Petro tribuit beatus Hieronymus, cui primū, ut principi Apostolorum, conueniunt. ut illud, Faciam te in gentem magnam, quamuis Isaac quoque in Genesi dictum est, & illud item, In semine tuo benedicentur omnes gentes, licet Isaac etiam dictum est, Abraham tamen primū conueniunt, quia fuit primitiæ electionis populi Dei. Subiungit deinde idem Hieronymus, illi dictum est, ut stellæ erit semen tuum. huic dicitur, tibi dabo clauis regni cælorum. Hoc verò specialiter beato Petro dictum est, sicut ei soli dictum est, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quem locum interpretas S. Isidorus Pelusiotus grauiissimus auctor, & in litteris sanctis valde exercitatus, & eruditus in epist. ad Gainā, dabo, inquit, ἀνεστημιώς clauis regni cælorum, quia non seruum neque ministrum, neque subiectum, aut alienum à substantia patris me vocasti, sed potius legitimum filium Dei viui: idque patre meo reuelante. ut igitur, quamuis alij ante Abraham ex patribus, ac maioribus eius fidem Dei, & quidem excellentem habuerunt, ut Noe, Enos, & Seth, & alij, tamen propter excellentissimam fidem meruit Abraham, ut esset primitiæ, & origo veteris populi Dei, sic beatus Petrus propter admirabilem fidem Christi meruit fieri primitiæ electionis Apostolorum, quamuis prius Andreas & credidisset & vocatus esset. Non enim ratio primitiarū, ut scriptura sancta docet, & beatus Chrysostomus paulo ante explicauit, in anticipatione temporis, sed in matu-

Liber secundus.

ritate perfecta fructus consistit: cuiusmodi fides illa beati Petri extitit. Cernitur etiam huiusmodi primitiarum ratio in Christo, cum dictus est ab Apostolo primitiæ dormientium, non quia primus resurrexit, sed quia primus perfectissimè, sua scilicet virtute, resurrexit, & non amplius moriturus. Vnde & primogenitus quoque ex mortuis ab eodem Apostolo dictus est, quod eum, tanquam primitias sequi debeat *πρῶτος*, id est, conspersio, siue massa, quæ est ecclesia illa primogenitorum, quam Apostolus in epist. ad Hebræos dicit. Denique ipse idem Clemens cur, & qua ratione Petrum primitias electionis Domini appellauerit, satis declarauit postquam enim dixit, Qui fuit primitiæ electionis Domini, statim quasi explicans, quod dixerat, subiungit, Apostolorum primus, cui & primo Deus Pater filium reuelauit. ideo enim fuit primitiæ electionis Apostolorum, quia fuit Princeps Apostolorum: hunc verò principatum tulit propter excellentissimam fidem, quam reuelante Deo patre, de Christo Dei viui filio primus habuit. Sic etiam beatus Petrus in eadem epistola Clemente vocauit primitias gentium, quas ad fidem conuertisset: non quidem quod Clementem primum Deo obtulisset, prius enim obtulerat Cornelium Centurionem, quam Clemens Petrum vidisset: sed quod præstantior & excellentior esset. Sic enim Clemens narrat, Petrum dixisse, cum eum ordinare vellet, & successorem relinquere. *ὁ γὰρ δὲ ἐμὸν τῶ σωζομένων ἰθὺν εἰ κρείττω ἀπαρχῆν.* id est, tu enim es meliores primitiæ earum gentium, quæ per me saluæ sunt. melius itaque est Græcè, quam ut interpret epistolæ his verbis vertit, cum primitias eorū, qui ex gentibus per me saluantur & præcipuè huiusurbis te primum obrulerim Deo. qui locus manifestius, quàm ille de Petro primitiis electionis Domini, reprehensioni pateret, nescio quomodo istorum calumniam effugit, nisi quia ita Dominus voluit, quo magis eos confunderemus. Ut igitur Petrus Clementem vocat primitias gentium propter præstantiam, sic Clemens Petrum propter principatum eius primitias electionis Apostolorum vocauit: quem rursus idem Clemens patrem Apostolorum in principio

Ratio primitiarum non in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructus consistit secundum scripturam. 1. Co. 15.

Coloss. 1.
Heb. 12.

Quomodo statim explicet Clemens, cur primitias electionis Domini Petrus vocarit.

Cur Petrus Clementem vocauerit primitias gentium.

Quomodo locus de Clemente primitiis gentium calumniam Magd. effugerit.

Petrus vocatus à Clemēte pater Apostolorū, sicut primitiæ electionis eorū.

Cur ad omnia que Magd. obiiciunt, quamuis indigna essent responsione, responsum tamen sit.

Argumentatio ridicula Magd.

epistolæ secundæ vocat. Sed obiiciunt præterea in extrema parte huius loci, quod Clemens epist. 1. & Alexander item epist. 3. & Thelephorus epist. 1. infamiæ nota inobedientes Episcopis puniunt, cum ista inquirunt, pœna legum ciuiliū sit.]

Non responderem ad hoc, nisi propositum esset, nihil prætermittere, quia verebar, ne isti ideo prætermisum interpretarentur, quia nihil esset ad respondendū: ac non potius quia quiuis respondere posset: aut indignum responsione esset. Quis enim ignorat, esse infamiam ciuilem, & infamiam canonicam? Vnde Adrianus Pont. 6. q. 1. c. Omnes, Omnes, inquit, infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant: & omnes qui culpis exigentibus ad sacerdotium nō possunt prouchi. Item Fabianus Papa, Illi, inquit, qui peccata perpetrant, de quibus Apostolus ait, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt, valde cauendi sunt: & ad emendationem, si voluntariè venire noluerint, compellēdi sunt, qui infamiæ macula sunt aspersi. Et Victor Pontifex de cons. dis. 3. c. celebritatem, Ipsi verò, inquit, qui infidelitatis nota asperguntur, infames efficiuntur. Magdeburgenses verò sic argumentantur, infamia est legum ciuiliū, ergo nō est legum ecclesiasticarum. Concludant igitur similiter, neque vincula, neque multas, neque amissiones bonorū, nec exilia, neque id genus alia esse in ecclesia, quia sint etiam eiusmodi pœnæ legum ciuiliū. Pius etiam Pontifex curiæ, inquit, tradi præcipit hoc quoque notarunt tanquam alienum à veritate historica. sed quia Magd. ne nunc quidem quod in ecclesia sit, probant, vt clerici mortis rei, curiæ seculari tradantur, prius de hoc dicendum est aliquid breui: postea de illo Pij Pontificis tempore, cum Ethnicis imperatoribus, non erat Christianorum laicorum curia, sed Gentiliū non enim Pius pont. 11. in tempus suum tantum respexit, sed etiam in futurū, cum, sublati imperatoribus ethnicis futura erat inter christianos curia secularis. Primum igitur omnino consonat scripturæ noui testamenti Pij pontificis decretum de tradendo sacerdotem vel clericum curiæ seculari, si capitale crimen cōmisisset, cuiusmodi erat, infidias

insidias Episcopo parasse. quod nunc etiam fit. Quia postquam superabundauit, sicut Apostolus ait, gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione, lex euangelij, quæ tota spiritualis est, & abundare iubet iustitiam nostram, plusquam scribarum & pharisæorum, quod Paulus interpretatus est, non operatur iram, vt illa verus, quam qui irritam faciebat, sine vlla miseratione duobus, vel tribus testibus moriebatur: sed potius differens in alterum sæculum iudiciū mortis, nihil interim hic sancit metu pœnæ capitalis: nihil enim nisi propter fidem, & dilectionem iubet, aut verat. Vnde Apostolus præcipit presbytero, non esse perculorem. Sed num quia Christus, vt est in lib. 6. Clem. de cōstitutionibus Apostolorum, liberam reliquit voluntatē nostram, non præsentī eadēque breui morte mulctans, sed iudiciū in alterum sæculum referuans, ac reuiciens, idcirco potestas sæculi frustra aduersus clericos gladium portabit minimè. cur ita? quia, vt Apostolica constitutio in lib. 2. Clem. c. 24. docet, potestatis sæculi est præesse corporibus custodiendis, & ad custodiam corporum pacem, ac bellū suscipere. Quare cum clericus reus mortis est, curiæ traditur, id est, potestati seculari, vt pro ecclesia cum eo bellū suscipiat: bellum enim quoddam cum eo suscipit, cum pœnas ab eo exigit: vt Clerum, & eum qui Clero præest, ab huiusmodi periculis defendat. Ex auctoritate ergo euāgelij, quod sancti Apostoli nobis tradiderunt, decretū de tradēdo clericos reos sanguinis curiæ seculari processit. Imò non solum ex euangelio per Apostolos prædicato, sed etiam ex traditione non scripta Apostolorū processit. ipsi enim inter reliquos canones siue regulas, quas per sermonem tradiderūt, vt omnia honestè, & secundum ordinem in ecclesia fierent, quas Clemens Romanus collegit, & descripsit, prohibuerunt canone 27. ne Episcopus, aut presbyter, aut diaconus fideles propter peccatum, aut infideles propter iniuriā verberarent, alioqui, gradu mouerentur. non enim (inquiunt) Dominus hoc docuit: quin potius cum percuteretur, non repercutiebat: cum pateretur non comminabatur. hunc canonem secuta est Synodus Antio-

1. Tim. 1. Quomodo tradere curia seculari ecclesiasticos reos mortis ex auctoritate euangelij profectum sit. Matth. c. 5.

Constitutio apostolica. Heb. 10.

Constitutio apostolica.

chena annis 5. post Nicenam habita. renouans enim eisdem ferè verbis sententiam canonis Apostolorum 31 in eum presbyterum, qui contempto Episcopo alioqui pio & fideli, ambitiosè & tyrannicè aliud altare erigit. si, vocatus ab Episcopo semel & iterum, parere noluit, & deiectus de gradu, adhuc tumultus, & turbas excitet, iubet in 5. canone Synodus, vt corrigatur per ciuilem potestatem, quam Pius pont. curiam vocauit. vtrunque horum canonum & Apostolorum, & Synodi Antiochenæ citauit Synodus Constantinopolitana in templo sanctorum Apostolorum sub Photio Patriarcha habita. quæ vocata est *πρώτη, καὶ δευτέρα*. in eos enim, qui canonem Apostolorum malè interpretabatur, quasi prohibuisset quidem sacerdotibus, ne alios propter peccatum suis manibus verberarent, sed non, ne iuberent, ab alio verberari, in extrema parte canonis sui 9. Si qui verò, inquit, fuerint, qui neque monitis, neque suppliciis ecclesiasticis corrigi voluerint, nemo hos per magistratus loci corrigi prohibuerit: siquidem Synodus Antiochena canone 5. sanxit, vt qui seditiones in ecclesia mouerent, manu externa, id est, per ciuilem potestatem corrigerentur. Vt igitur hoc, quod Synodus Antiochena sanxit de incorrigibili, vt ita dicam, potestati ciuili tradendo ad puniendum, ex traditione canonica Apostolorum, quæ Episcopis prohibet verberare, fluxit, sic etiam quod Pius Pont. iussit, tradere curiæ seculari. Dicendum est nunc de tempore Pij, in quod visum est Magdeb. decretum Pij Pontificis non conuenire, cum tota vt dixi, curia ethnicorum tunc esset. Credo, existimarunt Magd. de curia seculari christianorum locutū fuisse Pium, sed non ita est nec enim alio gladio, quàm ignis, (sic enim Clemens Rom. in libro 2. de constitutionibus Apost. anathema vocat). tunc vti poterat ecclesia, quia Christiani tunc potestatem gladij non gerebant, alioqui tanquam sicarij puniti fuissent. sed quia rursus æquum, & necessarium erat, scelerum pœnas esse, & innocentes defendi, quandiu hoc à Christianis præstari non poterat, voluit Apostolus Paulus, vt hoc per ethnicos magistratus præstaretur. quod satis idem Paulus admonuisse videtur, cum

de illis ethnicis potestatibus in epist. ad Rom. scripsit, non sine causa gladium portare, Dei enim ministros esse, vindices in iram ei qui malè ageret: quamobrem tributa eis pendi, & parere oportere. Quare cum crimen à Christiano commissum erat, quod pœna capitis, aut alio quopiam graui supplicio ciuili plectendū esset, eorum curiæ tradebatur. vtile enim erat, corrigi eorum legibus ad bene viuendum, vt beatus Cyrillus in Iulianum apostatam libro 7. scripsit, cum ei respondit Christianis exprobranti, quod sub imperio, & legibus Romanorum viuerent. Quis enim ignorat, ait Calixtus pont. de legibus illis æquitate, & prudentia plenis loquens, leges humanas rationi, & honestati nõ repugnantes esse amplectendas, præsertim vbi vel publicæ consulunt utilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt? vt igitur legibus Romanorum, sic etiam curia eorum, quæ legum ministra erat, ecclesia, cum opus erat, utebatur.

Responsio ad illud, quod obiicitur ex epistola Clementis quod Petrus potuerit integrè seruare præceptum, & quomodo non hoc intellexerint Magdeburgenses: item responsio ad illud, cur Paulus in epistola ad Philippenses non appellauerit Clementem Pontificem Romanum, sicut appellauit cooperarium. Item ad illud, cur beatus Petrus in epistola 2. paulò ante mortem scripta, non meminit Clementis successoris sui.

Capit. 15.

Illud quoque Magdeburg. tanquã falsum notarunt in epistola Clem. ad Iacobum, quod Petrus potuerit integrè seruare præceptum. cum tamen, inquit, Petrus illam regulam Christi obseruauerit, cum omnia feceritis, dicite serui inutiles sumus: & Christus dicat, Ego veni legem adimplere.]

Vtrum Magdeburg. intellexerint, quod hic notarunt, iudicent, qui hæc legerint: & ex hoc loco de reliquis, quomodo intelligant, suspicentur. Petrus, ait Clemens, utpote magis idoneum, iussum fuisse Plagam Occi-

Pro epist. pont.

*Redarguuntur
Magd. non in-
tellexisse quod
reprehenderūt.*

*Quam inscien-
ter Magd. quod
Dominus dixit
in euangelio de
lege vet. re, de
lege noua acce-
perunt.
Matth. 5.*

Ioan. 1.

dentis prædicatione sua illuminare, & potuisse perficere hoc autem, quod Clemens de hoc præcepto illuminandi Occidentem dixit, impletum esse à beato Petro, nescio quomodo Magdeburg. studio accusandi obtusi, & hebetati, de præcepto legis diuinæ acceperunt. ne autem isti tergiversari, & elabi possint, describam græca, quæ magis adhuc hanc sententiam declarant, sic enim ait, ὁ καλὸς καὶ δόκιμος μαθητὴς ὁ τῆς λύσεως τὸ σκοτεινότερον τοῦ κόσμου μέρος ὡς πάντων ἰκανώτερος φωτίσαι κελυσθεὶς καὶ κατορθῶσαι δεικνυθεὶς: id est, bonus & probatus discipulus, qui partē Occidentis reliquo mūdo obscuriorem, utpote magis idoneus, illuminare iustus fuit: & perficere potuit. hoc item de Occidente per prædicationem beati Petri illuminato, sicut Dominus ei præceperat. restatur Apostolus Paulus cū ad Rom. scribēs, ait, desidero enim videre vos, ut aliquid imperiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos per eam, quæ inuicem est, fidem vestram, atque meam, ad confirmandos dixit, quia, ut Theodoretus quoque in commentariis suis obseruauit, prius Petrus fuerat Romæ, & fidem Romanis, qui ad Occidentem pertinent, tradiderat. de qua fide ait idē Paulus in principio eiusdem epistolæ, Gratias ago Deo meo per Iesum Christū, quod fides vestra annunciat in vniuerso mūdo: quantæ verò tenebræ ignorantiæ, & quāta ibi cæcitas mentis esset ibidem quoque idem Paulus declarat &c. Sed Magdeburg. aliud adhuc peius hic commiserunt. verbū enim Dei, de cuius scientia gloriantur, malè hic intellexerunt: siquidem quod Christus dixit, ut ipsi recitant, Ego veni legem adimplere, de lege noua accipiendum esse putauerunt: ut enim doceret falsum esse, quod à Clemente dictum esse existimabāt potuisse Petrum integrè implere præceptum, obiecerūt de se solo dixisse Christum, Ego veni legem adimplere. quod quidem de illa lege dixit, de qua dixerat. Nō veni soluere legē subiungit enim sed adimplere scilicet ipsam illam legem. quia lex per Moysen data est, ut ait beatus Ioannes, gratia autem & veritas per Iesum Christū facta est & sanctus Sixtus tertius in epistola de diuitiis explanans hunc locum, Adimplet, inquit, legem, cum

Liber secundus.

eam veram esse ostendit. veram enim ostendit quando per se cessare facit illa, quæ iam cessatura prædixerat: & de antiqua lege legem produxit nouam: & nouum testamentum promulgauit ex vetere: ut magis ac magis legis ac prophetarum prædicta suppleret. in quibus continebatur, de Sion procedit lex, & verbū Domini de Hierusalem. & alibi, Dabo eis testamētum nouum, non secundum quod disposui patribus eorū. Hactenus ille. sequitur in centuriis, Nec illud verisimile est, quod Petrus Clementem paulò ante mortem Romanū ordinauit Episcopum: nam Paulus in epist. ad Philipp. testatur Clementem suum cooperarium fuisse: neque eū appellat Pontificem Romanum, Episcopum vniuersalem, caput ecclesiæ. Hic quoque errant Magd. in ratione temporum, epistolam enim ad Philipp. scripsit Paulus Romæ, ut ex extremo eius intelligi potest, cum ait, Salutant vos, qui ex Cæsaris domo sunt: Romæ in quā scripsit ex custodia & vinculis, ut intelligi potest ex 1. & 2. & 4. cap. ex custodia, inquam, priore in qua fuit biennium sub Nerone, qua liberatus vixit ferè decennium. post hanc liberationē, constat, discessisse Paulū Romæ, & redisse in Syriam, & inde in Græciam reuersum esse circiter annum 9. aut 10. Imperij Neronis. ex secunda custodia scripsit epistolam 2. ad Timoth. cum iam tempus mortis instaret, ut ipse in eadem epist. scribit, quomodo ergo tam multis ante mortem annis de electione Clem. in epistola ad Philipp. in qua cooperariū suū eum vocat, scribere poterat? hoc igitur Magdeb. si poterant, probare debebant, scriptam esse epist. ad Philip. paulò ante mortem Petri: quæ cū scripta sit multo antequam Clemens Episcopus Romanus ordinatus esset, non poterat Paulus appellare eum Pontificem. Rursus obiiciunt Magdeb. neque Petrus in 2. epistola quam etiam paulò ante mortem scripsit, mentionem Clementis facit, nec eius, nec alterius primatis: quod sanè facere debuisset, ne ignoraret Petro mortuo Clementem, & Romanos successores caput ecclesiæ futuros.]

Sanè quidem scribit B. Petrus in Epist. 2. significatum esse sibi à Domino de morte sua proxima: certus, in-

*Interpretatio
erudita Sixti
terti in illud,
non veni soluere
legem, &c.*

*Deprehensio
Magd. in errore
rationis tempo-
rum.*

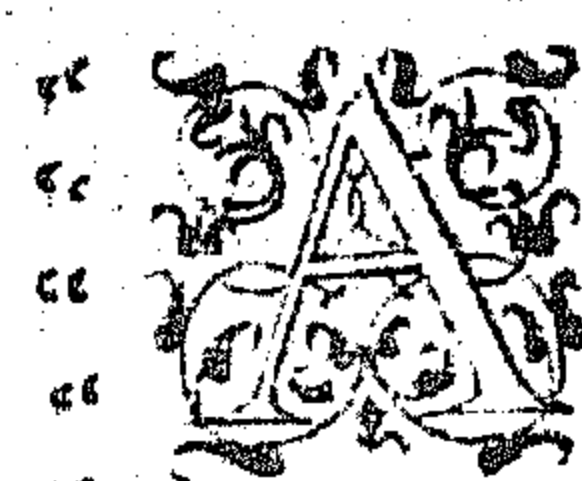
*Explicatio de
priore, & poste-
riore custodia
Petri & de
discessu eius
Romæ, & de
reditu.
2. Tim. 4.*

*Quid obiiciant
Magd. contra
Clementis pō-
tificatum ex 2.
epist. Petri c. 1.*

2. Pet. 1.

quit, quod velox depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significavit mihi: sed quam citò subeunda mors esset, nō dixit sibi significatum esse. aliud enim est significare, cito intereundum esse, aliud, quam cito. quod quidem cum non esset illi significatum, sed, solum cito, hoc autem, cito, incertum erat non conveniebat, ut tunc de successore scriberet. denique quis dubitare potest, quin quod in epist. scripsit, significatū esse sibi de morte proxima; hoc ante illos ipsos dies, quibus moriturus erat factū esset? at beatus Petrus propè ipso s illos dies, quibus moriendum erat, congregatis fratribus, elegit, & ordinavit Clementem, ut Clemēs scribit: sic enim est Græcè *πρὸς αὐτοῖς δὲ ταῖς ἡμέραις αἷς ἡμελλε πλῆτῆν*, & quæ sequuntur non igitur scribere debebat, quod nondum fecerat: neque quid de eo facere cogitaret, necesse erat ante tempus nunciare. quod enim centuriatores dicunt, debuisse facere in Epist. 2. ad Tim. ne ecclesie ignorarent mortuo Petro Clemētem successorē, & ecclesie caput, satis hoc prouisum fuit, cum iidē Clemēti iussit, de eo ad Iacobum fratrem Domini scribere: quod nobis quidem satis superque est, qui fidem, quam debemus, sicut à maioribus nostris semper factum est, epistolæ accomodamus.

Deinde ad illud cur Petrus 1. cap. 5. de gradibus Episcoporum non meminit, sed tantum presbyteros nominavit: & quomodo de gradibus Episcoporum per traditionem sine scripto acceperit ecclesia, & quomodo id per scripturam probetur: & de loco Epistolæ Pauli ad Titū, Constitue presbyteros per civitates, sicut constitui tibi: & quomodo Clemens potuerit videre Hierosolymis cum Iacobo discipulos, qui habebant omnia communia. Caput 16.

Ad dunt deinde centuriatores. eiusdem generis & illa, quæ de gradibus Episcoporum finguntur, quod Petrus iusserit in gentium vrbes, ubi ante Archiflamines maiores erant collocare Patriarchas, sine primates: ubi verò minores, eo Archiepiscopos: in alia verò

magna oppida Metropolitanos: in cætera verò Episcopos: & ut illud caueretur, ne in vicis, & parua Castella Episcopi constituerentur, ne nomen eorum vilesceret: & ne in vno loco duo aut tres essent Episcopi, sed in singulis singuli Clem. in 1.]

Hæc autem sic Magdeb. refellunt, nam Petrus inquit, in suis Epist. quarum postremā paulò ante mortem scripsit, nullam istorum graduum mentionē fecit. & 1. Pe. c. 5. ministros ecclesie tantum presbyteros, & quidem se compresbyterum vocat. nec vsquam Episcoporum, Metropolitanorum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Papæ, & similibus titulorum meminit.]

Videtur ne vobis Magdeb. idonea hæc confutatio? probate nobis nihil per sermonem sanctos Apostolos tradidisse, sed omnia per epistolam, & cedemus vobis. at hoc facere non potestis: undè verbum Dei, quod vos semper requirere simulatis, hic planè negatis. an non est verbum Dei, quod ad Theff. scribit Apost. cum ait. Stare itaque fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epist. nostram? si igitur sancti Apostoli per sermonem quoque sine Epist. tradebant, quæ teneri volebant constanter, & in eis stare, ac permanere, sicut hic Tessalo. iussit, stare & tenere, quæ per sermonem, siue epistolā eis tradiderat, quid obstat, quo minus hæc quæ de gradibus Episcoporum requiritis, sine Epist. Petrus tradiderit, sicut coapostolus eius Paulus faciebat? quod si nihil obstat, quin ita fecerit, cur verbo Dei, cur exēplo Pauli, cur rationi, cur auctoritati Clem. cur testimonij tot ecclesiarum, cur tot sæculis repugnatis? respondete nobis Magdeb. cum Paulus ad Philipp. scribens hortabatur, ut ea cogitarent, quæ à Paulo didicissent, accepissent, audissent, & vidissent in eo: sic enim futurum esse Deum pacis cum eis, an de iis, quæ per epistolam tantum didicissent, loquebatur? si ita est, quid opus erat illa verborum redundantiæ? quis rationis compos sic loquatur, si de vno tantum genere docendi per epistolam loquatur? an sensus communis, & natura ipsa non docent vos, non solum audiri quæ ab absentibus scribuntur, sed quæ à præsentibus dicuntur? & non solum per auditum eorum, quæ

Que obiciant Magd. contra gradus distinctos Episcoporum.

Quomodo Magdeb. verbum Dei scriptū negent, negantes traditiones sine scripto.

Philipp. 4. Quod sensus communis, & natura redarguat Magd. nō concedentes Pauli traditiones sine scripto & quare nō sit Deus pacis inter Lutheranos.

quis absens scribit. sed per auditum eorum, quæ quis coram loquitur, disci possent ergo quia nos hæc, quæ ab aliis sunt audita, tenemus, idcirco in nostris ecclesiis est Deus pacis, sicut Apo. ad Philipp. scripsit: in vestris verò Synagogis non est Deus: quia non est Deus dissensionis, sed pacis, vos enim audita de scripto ab auditis ex ore ita distinguitis, ut illis credatis, his quasi a nullo auditis non credatis atque utinam illis crederetis: si enim verbo Dei scripto crederetis, cum scriptum sit, tenere traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram, non amplius nobiscum, nec inter vos disceptaretis: & Deus pacis esset vobiscum. hic enim est fructus cogitandi, & agendi ea, quæ ecclesiæ sanctæ sic nobis tradiderunt, sicut didicerunt, & audierunt, & initio in sanctis Apostolis viderunt, id est, sicut vel per sermonem, vel per epistolam didicerunt. Ut autem intelligamus, non esse Luteranos nouum genus hæreticorum qui traditionem ecclesiæ conculcare audent, & ea, quæ sibi veluti somniantibus apparent, iis quos fallunt, suadent describam hic, quæ de similibus beatus Cyrillus in homilia ἑορταστικῇ 8. ex 30. quas scripsit, & adhuc extant, elegantissimè, ut cætera, conscripsit: quibus nostri temporis hæreticos ad viuum, ut aiunt, depingere videtur: & quanto studio traditiones ecclesiæ cõseruandæ sint, grauissimè admonet. πολλοὶ γὰρ τῆς ἀσθενείας πλὴν μέρωσιν καθάπερ τι προσωπεῖον, ἑαυτοῖς περιπλάθοντες, πλὴν δὲ δυνάμιν αὐτῆς ἠρημένον κατὰ πλὴν τῆς παύλου φωνῆ, τὸν τῷ ἀπλουσίῳ ληίζονται νοῦν ἀπατηλοῖς παρεούροντες λόγοις, καὶ συνολισθαίνειν αὐτοῖς ἀναπέθοντες εἰς παγίδα θανάτου καὶ εἰς πίταρον ἄδου κατὰ τὸ γεγραμμένον. οὐ γὰρ ἐκείνα χρῆναι προσλαλεῖν τοῖς προσιναῖν τοῖς ἐγγνώμασι, ἀ καὶ τοῖς ἱεροῖς συνοδοῖσι γεγραμμάσι, ἀλλ' ὅσα καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀδόκιμος αὐτῷ φαντάζεται νοῦς. ταῦτα ἀναπέθουσι φρονεῖν μὴ εἰδότες μήτε ἀλέγρουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιωῦνται, οὐδὲ μένεεν ὅς ἑμαθεῖς, καθάπερ ὁ πάνλος φησὶ ματαίως μὲν λογιμάχως ἀποφοιτῶν, τὰ δὲ γεγράθη τῷ ἀερετικῶν διαπύων ἑημάτια, καὶ οὐ μὲν οἰκείους ἐβρεπόμενος μύθους, ἔχων δὲ πλὴν πίσειν ἐν ἀπλοῖς μὲν λογισμῶσι, καὶ τῆς ἐκκλησίας πλὴν παρεούσιν καθάπερ τι κειμήλιον ἐν τοῖς τῆς καρδίας ταμείοις ἐπιθεῖς ἔχον τῷ ἀρεσκόντων τῷ θεῷ

σπουδασμάτων, ἵνα μὴ μόνον ἐν πίσει λαμπρὸς, ἀλλ' ἡδὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐν ἀσθενείᾳ κατορθωμάτων ὑπάρχῃ διαφανέστατος. Conuertamus hæc ad verbum. Multi, inquit, tanquam personam quandam formæ pietatis sibi imponendo, vim tamen eius negando, mentes simplicium perdunt verbis fallacibus à recta via eos abstrahentes, suadentisque eis, ut secum in laqueos mortis incidant, & in rete inferni, sicut scriptum est. Non enim decreuerunt, ea, quæ cum sacris literis consentiunt, iis, qui ipsos aduent proferre, atque eloqui oportere, sed quæcunque eorum mens improbata ex se somniat, hæc aliis suadent non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Tu verò rectè facies, si in iis quæ didicisti, permanes, ut Apostolus ait, ab inani quidem de verbis contentione declinans, rancidas verò hæreticorum vuculas despiciens, & commenticias fabulas defugiens fidem autem habens, quæ in simplicibus rationibus posita sit, ac traditionem ecclesiæ tanquam thesaurum quendam in penitrali cordis recondens, amplectere occupationes Deo gratas: ut non solum fide splendeas, sed officiis pietatis luceas. Hactenus Cyrillus Non dixit, traditionem scripturæ recondens in penitrali cordis, sed traditionem ecclesiæ, quæ latius patet. Siquidem ecclesia non solum, quæ scripta sunt, tradit, sed ea etiam, quæ tametsi scripta non sunt, tamen cum scriptis consentiunt, quæ idem Cyrillus vocauit τοῖς ἱεροῖς γεγραμμάσι συνοδοῖσι quod genus totum omnes huius nostræ ætatis hæretici contra auctoritatem Apostoli planè improbant: qui non minus, ut paulò antè audiuius, tenere iubet traditiones per sermonem non scriptum acceptas, quàm per epistolam scriptam. Qui quidem cum ad Titum Episcopum Cretæ scribit inquit, huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ defunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi: si quis sine crimine est, & quæ sequuntur dicant nobis Magdeburgenses, & cæteri Luterani, qui de omnibus verbum Dei scriptum postulant, ubi sunt dispositiones istæ, quas Paulus dicit, & Apostolici patres vocant διατάξεις ab eo verbo dictas, quo vsus est hoc loco Apostolus: nec enim quod

Ad Tit.

Ostendat Magd. b. in scriptura Pauli despositio- nes Tito reli- Etas de constituē- dis presbyteris per ciuitates.

ait, sicut disposui tibi, ad ea tantum pertinet, quæ in ministris eligendis requirit, si quis sine crimine est, & quæ sequuntur: alioqui potius dixisset, reliqui te Cretæ, ut constituas presbyteros, sicut dispono tibi, si quis sine crimine est, &c. nec illud addidisset, & ea quæ defunt, corrigas: ad quod etiam referendum est illud, sicut & ego disposui tibi. Sed, ne quis vestrum adhuc tergiuersetur, & contendat, non alias dispositiones hic intelligendas esse, præter dispositiones de qualitatibus ministrorum hic descriptis, si nobis & ecclesiis nostris non creditis, quærite ex ipsis ecclesiis Cretensium, quænam aliæ apud ipsos dispositiones ecclesiasticæ in constituendis per ciuitates presbyteris ab ipso Tito, sicut idem à Paulo Apostolo didicerat, relictæ, vsque in hodiernum diē durent: facile est vobis ex infinitis Venetis hoc cognoscere, ne longius in insulam Cretæ nauigandum sit. In ea igitur insula est Metropolitanus, qui primatem suum agnoscit: infra Metropolitanum sunt singuli Episcopi per singulas ciuitates non paruas. hæc eadem dispositio ecclesiarum per totum Orientem, & Occidentem cernitur. Quæ igitur insania est negare gradus istos, qui semper in ecclesiis catholicorum secundum dispositionem Apostolicam distincti fuerunt, & vsque ad consummationem sæculi futuri sunt? quia non eos legant in epistola beati Petri: & quia in priore, inquit epist. cap. 5. ministros ecclesiæ, tantum presbyteros, & qui dem se compresbyterum vocet. quis enim non intelligit, vocari hic Episcopos communi vocabulo presbyteros? si quidem de Pastoribus, qui clerus habent, loquitur Petrus: vnumque tantum ordinem Episcoporum esse constat, sicut est vnus item ordo minorum presbyterorum. Hi enim sunt duo ordines sacerdotum: vt Anaclerus in epist. 3. ait. vt iam quisque Episcopus possit coepiscopus appellari aliorum Episcoporum, siue compresbyter communi vocabulo: Sicut communi etiam nomine Episcopi Paulus Apostolus presbyteros vocare solet. Præterea quis non intelligit, præter vos, qui non vultis credere, in Ponto, Galacia, Cappadocia, Asia, Bithynia non solum Episcopos, sed Archiepiscopos, vel Metropolitanos, ac Patriarchas se-

Philip. c. 1. Act. 20.

cundum Apostolicam dispositionem fuisse: etenim si erant apud gentiles aliæ ciuitates non paruas, & aliæ maiores vt Metropoles: & harum, aliæ vt vnaquæque earum prouinciæ suæ esset Princeps & caput: & aliæ capita non vnus Prouinciæ, sed Prouinciarum: si inquam sic erat, quod negari non potest, cur non credendum sit, cum tanta esset multitudo dispersionis per regiones illas, fuisse tunc in illis prouinciis gradus istos in vno ordine Episcoporum: qui omnes, vt dixi, dicerentur presbyteri, quorum quisque gregem suum ad pascendum loco suo haberet: gradus, inquam, istos ita distinctos, vt poscebat ratio Apostolicæ dispositionis quæ ea erat vt dixi, vt per singulas ciuitates non paruas singuli Episcopi constituti essent: per maiores, vt Metropoles Archiepiscopi, vel Metropolitani: per capita prouinciarum Patriarchæ. præsertim cum hoc præter auctoritatem summorum Pontificum, qui sicut ab Apostolis acceperunt, ita nobis tradiderunt, ipsa etiã hodiernæ gubernationis ecclesiasticæ dispositio per omnes mundi ecclesias testatur. Vt enim ad epist. Pauli ad Titum redeam, cum ei præcipit, vt constituat, sicut ei disposuit presbyteros per ciuitates omnes. hoc enim significat κατά πόλιν ἐπίσκοπος, id est infinitè, sicut Lucas in Actis Apostolorum dixit κατὰ πόλιν, quod rectè interpres vertit inquit, per omnes ciuitates potestatur mihi spiritus sanctos, &c. cum inquã præcipit, vt constituat presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores, & minores, quales erant tunc (erant enim Cretæ, vt Stra. lib. 10. testatur, plures Metropoles, & centum ciuitates vnde ab Homero dicta est in Odyssæa Hecatopoli) sicut nunc ite sunt aliæ maiores, aliæ minores, par est profecto credere, vt nunc non vnus gradus presbyteri minoribus, & maioribus ciuitatibus præsit, sic Paulum Tito præcepisse, vt constitueret presbyteros non vnus gradus per omnes ciuitates, sed maioris per maiores, & minoris per minores, id quod vsq; in hodiernum diē fit, secundum priscam Apostolicæ dispositionis traditionem. Sed dicent Magd. at non dicit hoc expressè verbum Dei: fatemur, non expressè, & apertè dicit, sed non contiuè non dicit tē, qui eam obscure dicit alioqui dicamus, quæ sunt in epistolis Pauli ad intelligendum difficulta,

Quod gradus distinctos Episcoporum maiorum ipsa hodie dispositio ecclesiasticæ formæ per omnes mundi ecclesias testatur.

Act. 20.

Pro epist. pont.

Secundū Mag. que in scripturis dicta sunt obscure, perinde est, ut si dicta non sint.

A quibus depravari possint que sunt in epist. Pauli difficultia intellectu & à quibus nō.

Antiquissima dispositio ecclesiarum per distinctos gradus episc. in Belgica, Viennensi ecclesia, & Magdeburgica.

ut beatus Petrus testatur, perinde esse, ut si dicta nō sint, ut quamvis suo quis sensu, & ut sibi videatur, intelligat, atque ita intelligat, ut non possit dicere, ex quibus patribus antiquis, & Apostolicis sic intelligere didicerit, possit tamen hoc imponere, & nullo periculo facere. quare? quia sint difficultia, & nihil in eis expressè & aperte dicatur, alioqui non essent difficultia: at beatus Petrus ista, quæ in epistolis Pauli sunt difficultia intellectu, nihilominus, ut rectè intelligantur, postulat, ne pereat, qui malè intelligat, ut, hoc quod dicit Apostolus, reliquisse Cretæ Titum, ut constituat presbyteros per omnes civitates, cū sit *δυσνόητον*, id est, difficile intellectu, depravari potest ad perditionem, non quidem à doctis, & stabilibus, ab iis, inquam qui permanent in iis, quæ didicerunt, & tradita sunt sibi, sicut Apostolus Timotheo præcepit: qui tenent traditiones, quas siue per sermonē siue per epistolam acceperunt: qui ea tenent, quæ per multos testes audierunt, (hi enim sunt stabiles) sed depravari potest ab indoctis, & instabilibus, quos beatus Petrus dicit: ab iis, inquam, in quibus non permanet, quod ab initio audierunt: qui non perseverant in eadem regula fidei, & ecclesiasticæ doctrinæ atque apostolicæ dispositionis ecclesiarum, ac ministrorū ab initio traditæ. testes habetis in Belgica non ita procul, scilicet ecclesiam Rhemensem, cuius primus Archiepiscopus fuit sanctus Sixtus beati Petri discipulus, quæ 11. habet Episcopos in civitatibus non parvis: item Senonensem ecclesiam, cuius primus Archiepiscopus fuit S. Sauinianus sancti Petri discipulus, quæ sex habet per civitates Episcopos: deinde testis est Viennensis ecclesia, cuius primus Archiepiscopus fuit Crescens Pauli Apostoli discipulus & Martyr, quæ sex item Episcopos habet per civitates non parvas: & quæ apud vos erat ecclesia, cuius fuit primus Archiepiscopus Albertus anno Domini 971. Episcopos 5. per civitates habebat: sed de his gradibus Episcoporum dicam plura, cū ad ea respondebo, quæ contra formam ecclesiasticæ politicæ obicistis: ne eadē sint mihi repetenda. Postremò hunc locum, in quo alia ab historica veritate notare conati sunt Magd. sic concluderunt, Nec illud verò consonat, quod Clemens

Liber secundus.

epist. 5. ait, se Hierosolymis vidisse unā cū Iacobo iusto, & aliis quod discipuli omnia comunia haberent: Nam Nicephorus, inquit, lib. 2. c. 35. & alij testantur, Clementem à Petro sub Nerone tandem conuersum esse]

Hic quoque Magdeburgenses magis studium fingendi, quam in intelligendo diligentiam ostenderunt. Ergo quia testimonio Nicephori, probare isti nituntur, non potuisse Clementem videre Hierosolymis unā cum Iacobo discipulos omnia habere communia, nos rursus testimonio eiusdem probemus potuisse. scribit enim idē Nicephorus li. 2. cap. 27. principio imperij Neronis eiectum ex vrbe Petrum, est autem reuersus tunc Hierosolymam & ad Orientales civitates, ut narrat idem auctor eodem libro 2. cap. 35. à Magdeburgensibus citato: quo tunc reuersus, Clementem, ut Nicephorus scribit, ad se pertraxit cū autē extremo anno Neronis, id est, 14. interfectus sit beatus Petrus Romæ, potuit Clemens tot annorum interuallo videre Hierosolymis, unā cum Iacobo, qui vsque ad 8. annum Neronis, ut Eusebius testatur, vixit, habere discipulos omnia communia. sed recitemus testimonium Nicephori testis Magdeburgensium, qui. n. libro 2. cap. 27. dixerat, ut iterum repetam principio Neronis eiectum ex vrbe Petrum, idem Paulò post cap. 35. post descriptam mortē Petri, continuans superiorem narrationem, & proseguens, ut fieri à scriptoribus solet, prætermittit, subiungit, is porrò unā cum Simone, tanquam prodigiorum effector, à Nerone Roma pulsus, Hierosolymā rursus, & Orientales civitates petiit. & Paulò post, civitates visibat, Limonis semina ubique radicitus euellens. Deinde etiam sanctum Clementem ad se pertraxit, & quæ sequuntur. Hactenus Nicephorus. Quis ergo nō videt, si Petrus bis, Nerone Imperatore, Romam venit, ut hic auctor Nicephorus sensit. de discessu Petri post priorē aduentum narrare eum hic? siquidē in secundo aduentu Romā, anno ut diximus, 14. Neronis interfectus est, à Petro igitur in Iudæā reuerso principio imperij Neronis, conuersus est Clemens in Iudæa, nō à Petro Romam post tot annos reuerso, id est, ad extremū Imperij

De aduentu B. Petri Romam, & de discessu.

eiufdem, quando martyrium passus est. responsum est istis secundum historiam Niephori, quam nobis obiecerunt, & eos testimonio sui testis redarguimus, & verò consonare, quod negabant, conuincimus. respōdeamus rursus aliam historiam sequentes & quidem veriore, & quæ grauiores, & antiquiores auctores habet. Scribit enim Hieronymus in ecclesiasticis scriptoribus venisse beatum Petrum Romam anno 2. Claudij ad expugnandum Simonē Magum, qui fuit annus vndecimus post Christi mortē, vbi moratus est annis 4. hoc ipsum de aduentu eius Romam anno Claudij 2. vt alios nunc raceam, testatur etiam Eusebius in chronicis, & Casiod. senator in indicibus, siue descriptionibus consulum, notatis anni illius secundi consulibus Secundo & Vetusto. quarto autem anno aduentus sui, qui fuit annus 6. Claudij & 15. ab ascensu Domini in cælum, coactus fuit recedere Roma cum ceteris Christianis propter edictum Claudij, quo omnes Iudæi ex vrbe eiekti sunt. Comprehensos enim esse eodem edicto Christianos non cadit in dubitationem, cum legamus in actis Apost. c. 18. recessisse ex Italia Aquilam, & Priscillam uxorem, eo quod præcepisset (inquit Lucas) Claudius discedere omnes Iudæos Roma. Causam verò significauit Tranquillus in Claudio. cum ait cap. de quibusdam ciuilibus gestis, & ordinationibus eius. Iudæos, impulsore Christo, assidue tumultuantes Roma expulit, scilicet excitabant Iudæi tumultus in christianos propter prædicationem, & fructum prædicationis Petri & inuidiam, qua in Christum & christianos incensi erant. ob quam causam Claudius Christianos quoque, siue quasi tumultus consortes, ac participes, siue vt Paulus Orosius in 7. libro historiarum ait, quasi cognatæ religionis homines vnà cum Iudæis expelli iussit. Quia verò, postquam beatus Petrus expulsus fuit Roma, vsque ad mortem Claudij anni octo fluxerunt, potuit idē partes Syriæ & Iudææ peragere, & Hierosolymam frequenter ascendere, & vna item ascendere cum eò post conuersionem suam Clemens Rom. & videre discipulos & Iacobum fratrem Domini habere omnia communia, cum his tēporibus primi aduentus Petri Romā, & reuer

sionis eius in Iudæā, & secundi ritus Romam, vt hoc quoque obseruetur, non discrepat, imò mirificè conuenit, & quod de ætate virginis variè à veterib. traditum est: & quod Dion. Areop. scripsit, interfuisse Petrum cum reliquis Apostolis funeri, & exequiis eius. etenim si, vt Hippolytus Thebanus ait, vt Epiphanius presbyter constant. testatur, annos 59. vixit, totidem fluxerunt ab ortu eius vsque ad annum 11. post ascensum domini in cælos. quo anno Petrus post funus & exequias virginis, relicta Iudæa, Romam venit anno 2. Claudij. sic enim anni ab Epiph. numerantur, tertio anno, inquit, oblata est in templo, in quo annis 11. & sex mē sibus fuit: sex item mē sibus in domo Ioseph. 15. anno peperit. annis 33. vixit cum filio. qui sunt omnes 48. post ascensum domini vixit annis 9. auctore, vt dixi, Hippolyto Thebano, qui sunt omnes 59. Sin verò ætatem 63. annorum, vt vulgò ferunt, egit virgo, totidem numerantur secundum hanc descriptionem oblationis in templo, & partus, & habitationis cum filio, ab ortu eius vsq; ad 15. annum post ascensum Christi, qui fuit annus sextus Claudij, cum Petrus eiektus Roma & in Iudæā reuersus, funeri virginis, que illo ipso anno mortua est, interfuit. quod si ætas virginis vsq; ad 72. annos processit, vt hic auctor Epiphanius presbyter memoriæ prodidit in vita virginis, quā diligenter, & erudite cōscripsit, id quod probabilius ei videtur, auctore etiā Andrea Cretensi patriarcha Hierosolymitano, qui ad summā ætatē ait venisse virginē, at summa ætas inquit Epiph. nō est ætas 59. annorū, si in quā ætas virginis vsq; ad 72. annos progressa est, totidem anni lapsi sunt vsq; ad reditū Petri initio imperij Neronis, qui fuit annus non^o post primū recessum eius Roma. quo anno obiit virgo, post cuius obitū, & exequias, Romā inuito, vt dixi imperij Neronis Romā rediit. Rectè etiā conuenit cum hac ratione temporum quod Paulus in epist. ad Galat. ait, ascendisse se Hierosolymā, scilicet post annos 17. à conuersione sua, qui fuit annus 18. post ascensionem domini. Hoc etiam tempore concilium illud Hierosolymitanum Petrus cum reliquis Apostolis, & Iacobo fratre domini super cessatione legalium habuit. Denique, vt magis adhuc constet, ve-

*De ætate virginis
Marie opi-
niones.*

nisse beatum Petrum Romam primum ante Imperiū Neronis anno scilicet secundo Claudij ad prædicandū euangelium Christi, & cathedram ibi episcopalem tenendam, quam tum præsens, tum absens, ut necessitas tulit, semper usque ad extremū annum Neronis, id est, per 25. annos tenuit, epist. Pauli ad Romanos testatur, diu enim antequam Paulus Romam primum veniret, (venit autem primum à Festo præfide missus vincus, anno 2. Neronis, Marcellino, & Auola consulibus, ut Cassiodorus testatur) scripserat ad Romanos gratularūque eis fuerat de fide, quam scilicet per prædicationem euangelij receperāt, quod prius eis beatus Petrus prædicauerat, ut beatus Chrysostomus, & Theodoretus Cyri, ac reliqui interpretes in eo loco epistolæ notarunt, ac prædicare Euangelium non potuit Petrus Romæ, nisi ante edictum Claudij: prædicauit scilicet ab anno 2. usque ad 6. Claudij, ac cum tanto quidem fructu, & tanta, ut par est credere, Iudæorum conuersione, ut dolore, & inuidia commoti tumultus suscitarent, qui edicto Claudij occasionem præbuerunt. Tunc igitur coactus Petrus, ut ante diximus, Roma recedere, in Iudæam reuersus est: ac tunc Clemētem conuertit. Cōuicimus ergo tum testimonio historiæ Nicephori, quam nobis Magdeburgenses obiecerunt. tum testimonio verioris historiæ antiquiorum auctorum potuisse Clementem à Beato Petro conuersum, videre Hierosolymis discipulos cum Iacobo iusto, quod haberent omnia communia, quod Magdeburgenses negabant verò consonare. Sed probemus rursum hoc ipsum, aliam historiā adhuc antiquiorem altius repentes, quæ cum illa de aduentu beati Petri Romam anno secundo Claudij ad expugnandum, ut Hieronymus testatur, Simonem Magum, magnopere cōgruit. Scribit enim idem Clemens Romanus libro primo historiarum, Sic enim vocat Beda in libro de temporibus c. 3. quas de beati Petri actis, & disputationibus cum Simone scripsit, quas Rufinus in Latinum cōuertit, ut Genadius quoque auctor est, & quibus idē Rufinus in apologia sua ad Macarium testimonium tribuit Clementis Romani esse. Item S. Epiphanius in Panario scribens

scribens contra hæresim Ebionitarum) scribit, inquam, Clemens, venisse Romam Barnabam, Imperatore Tiberio, cum iam sermo creber esset de Christi, & discipulorum eius in Iudæa prædicatione, ac miraculis: tunc fortasse, cum Pilatus, credo ob multitudinem iam christianorum, ad Tiberium de dogmate eorum retulit anno Imperij eius 23. id est, 4. post passionem Domini, & Tiberius accusatoribus christianorum cōminatus est, ut Eusebius in chronicis testatur. is igitur Barnabas, qui, ut idem Clemens narrat, primus Romæ Christi fidem prædicauit, quod sanctus quoque Dorotheus in Synopsi testatur, & Alexander monachus scriptor vitæ eius, & alij multi, tametsi à cæteris prædicatione eius, tanquam sermo rudis irrideret (quæ fuit causa, ut paucis diebus in vrbe cōmoratus, omni spe proficiēdi amissa, recederet, ita ut perinde fuisset quasi non prædicasset) Clementem tamen commouit, & desiderio fidei, ac doctrinæ Christianæ incendit, ita ut paucis diebus ad res suas componendas sumptis, breui post discessum eius, ut eidem promiserat, in Iudæam nauigauerit, qui cum Cæsaream appulisset, Barnabā reperit, à quo est ad Petrum ductus, & ab eo ad fidem conuersus, & factus comes peregrinationis illius, & disputationum cum Simone, quas etiam perscripsit, auditor. Congruit igitur cum eo, quod Hieronymus testatur, venisse Petrū Romam anno Claudij 2. ad expugnandum Simonem Magum, iam enim cum eo in Iudæa disputando, & prædicando pugnarat, & tandem Romæ expugnauit: & cum eo, quod Irenæus lib. 1. contra hæreses cap. 19. scribit, à Claudio honoratum fuisse statua propter magiā, quod ipsum testatur quoque Iustinus martyr in apologia ad Antoninum. Potuit ergo Clemēs, dum hæc in Iudæa agebantur, videre cum Iacobo iusto Hierosolymis discipulos, cum omnia communia haberent: præsertim cū beatus Petrus Hierosolymam ad diem paschæ ascende re soleret. imò in ipso libro primo historiarum scribit idem Clemens, exacta hebdomada annorum post passionē Domini, ascendisse duodecim Apostolos Hierosolymā, quo in loco, ut hoc obiter obseruetur, Iacobū Apostolum fratrem Ioannis tercio anno post passionē

Pro epist. pont.

Domini occisum viuentē facit, & inter 12. numerat *μικτός* more dialogi, in quo de iis, quæ alioqui grauiſſima, & veriſſima ſunt, ac diuina, per personas inductas diſtinctè, & grate diſputant, & doceri ſolet. Quod genus ſcribendi ex Platone, vt Athenis eruditus, didicit, vt ſuo loco prius admonuimus. Satis ergo ad hunc locum epistolæ 5. Clementis, in quo nobis Magdeburgenses hiftoriam Nicephori obiiciebant, reſponſum ſit. Illud verò miror, cur non obiecerunt, quod in eadem epiftola eſt, quod magis à ratione temporum, & hiftoriæ diſcrepare videri poterat, ſi iſti tam acutè cernerent, quàm ſe putant cernere: quod ideo diſſimulare nolui, ne quid eis reliquum faciam, quod aliquando amplius calumniari queant. Ait ergo Clemens, Ananias autem vir Auſterus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti ſunt Apoſtoliſ de pretio agrorum ſuorum, quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omnium circumſtantium à conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui delati ſunt, & quæ ſequuntur. Cùm ſecundum ſeriem hiftoriæ, & ordinem actorum, quem Lucas ſeruaffe creditur, beatus Clemēs ad eſſe tūc Hieroſolymis non potuerit, qui nondum Iudæam vidiffet, neque fortaffe cogitaſſet, quod nemo eſt, qui non ſciat, quis erit tam parum conſideratus, qui non aduertat, ſecutum eſſe conſuetudinem noſtram, cùm ſic locutus eſt: nos enim cùm habemus aliquos nobiſcum, qui aliquid, quod teſtatum eſſe volumus, viderit, & nos etiam vidiffet dicere ſolemus: ita vt illorum, qui viderint, oculos noſtros eſſe, & exiſtimemus, & dicamus. Vnde Lucas euangelifta ſe, ait, ſcripturum hiftoriam euangelij, ſicut tradiderunt, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt, vt intelligeremus, perinde eſſe, quod ad auctoritatem facit, vt ſi ipſe vidiffet. Erant igitur adhuc, vt probabile eſt, Romæ, cùm hanc epiftolam Clemens ſcripſit, aliqui ex illis diſcipulis Domini, quos Paulus, cùm ad Romanos ſcripſit, ſalutari iuſſit: fuerunt enim ex numero 72. vt ex deſcriptione Hippolyti martyris, & S. Dorothei Epifcopi Tyri perſpici poteſt, Epeneus, Andronicus, Ampliatus, Urbanus, Srachys, Appel-

Liber ſecundus.

172

les, Probus, Ariſtobulus, Hermes, & alij, qui ibi nominari ſunt, ne omnes enumerem, qui fuerunt ex illis ceterum viginti, qui erant in die pentecoſtes pariter in eodem loco. Iſtis igitur, qui morti Ananiæ, & Sapphiræ interfuerit, ſe annumerat: imò ipſi beato Petro, & reliquis Apoſtoliſ, qui præſentes fuerunt, ex quibus hoc ipſum Clemens audiuit, & quorum comes fuit, & diſcipulus. Idcirco conſuetudine ſermonis noſtri dixit, nobis præſentibus, quaſi ex persona ſua, & eorum omnium, quos ſecum Pontifex Romæ habebat, ad Hieroſolymitanos ſcriberet, ſicut Paulus epiftolam ſcripſit ad Galatas ex persona ſua, & omnium fratrum, qui cum eo erant Romæ, vnde illam ſcripſit.

Reſponſio ad ea, quæ obiiciuntur de oleo ſacro, & de myſtica vnctione eorum, qui baptizantur, & qui auctores Iuſtino, quem Magdeburgenses requirebāt, antiquiores de his meminert, & de tranſubſtantiatione, quam in Iuſtino falſa interpretatione eludunt Centuriatores contra rationem omnis philoſophiæ diuinæ, & humanæ.

Cap. 17.

Sed tempus eſt, vt reſpondeamus ad alia crimina, quæ in locum alium congeſſerunt. Quod in his epif. Multi, inquit, traduntur ritus de oleo conſecrato, de vngendis baptizatis, de confirmandis, de Miſſæ celebratione, ne fiat alio loco. Deinde ſubiungunt, Sed non accepiffet hos ritus Apoſtoliſ à Chriſto, teſtem eſſe Iuſtinum, quia non meminit in apologia ſecunda.]

Quia ſic legebant Magdeb. in epif. 3. Clem. de baptizandis oleo primum ſacro vngendis, & de celebrando in locis ſacris, hæc Apoſtoliſ à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docerant: & rurfus de confirmandis baptizatis, vt à beato Petro acceperunt: & ceteri ſancti Apoſtoliſ præcipiente Domino docuerunt: cogitarunt, neceſſe eſſe, ſi hos ipſi ritus tenere nolent,

*De argumenta-
tione Magd. nō
meminit de his
ritibus Iustinus,
ergo Pontifices
non acceperunt
eos ab Apost.*

*Quam crasse,
& false eludat
Magd. quæ Iu-
stinus de vera
mutatione panis
in corpus Chri-
sti scripsit.*

aut negandos sibi esse Apostolos, aut has epist. Maluerunt negare epistolas vt serpens callidior cunctis animantibus terræ eis persuasit. Sed videamus quàm bel- lè, qui eos decepit, instruxit. Sed non accepisse, inquit, hos ritus Apostolos à Christo, testem esse Iustinum, qui non meminit in 2. apologia. ergo si Iustinus meminisset, actum erat de dogmate Luteri. iam eius discipuli Magdeb. Apostolicos ritus vñtionis sacræ, confirma- tionis, ac consecrationis ecclesiarum nobiscum tene- rent. Credimus hoc, an non? imò maximè, si tamen re- liqua teneant, de quibus in illa ipsa apologia idem Iu- stinus, sicut Apostoli tradiderunt, meminit, vt de vera mutatione panis in corpus Christi verum, sic enim ait, non vt communem panem, neque communem po- tum hæc sumimus: sed quomodo per verbum Dei in- carnatus Iesus Christus Saluator noster carnem & san- guinem pro salute nostra habuit, sic & alimentum per precationem verborum eius consecratum, ex quo, mu- tatione facta, sanguis & carnes nostræ nutriuntur, illius incarnati Iesu carnem & sanguinè esse didicimus. de- inde subiungit Iustinus, nam Apostoli in scripturis su- is, quæ vocantur euangelia, sic sibi mandasse Iesum tra- diderunt. At verò si hoc non tenent, quis credat reli- quos ritus sacros, si de eis Iustinus meminisset, fuisse probaturos: sed videamus obiter quàm acuta interpre- tatione ex intima philosophia deprompta testimoni- um Iustini de vera mutatione mystica panis in corpus Christi, quæ iam trito vocabulo transubstantiatio dici- tur, eludant in eadem secunda centuria, & eodem capi- te 7. vbi has epistolas, quas defendimus, negant, ignotū etiam, inquit, fuit ecclesiæ huius sæculi commentū, de transubstantiatione. & si enim dicit Iustinus, quæ mu- tata nutrit nostras carnes, & sanguine m, tamen eo solū respicit, atque id agit, vt hūc panem, & calicem, quibus accedit hoc verbum Christi, ab aliis vsuratis cibis, & po- culis, quibus corpora nutriuntur discernat. Sic isti inter- precati sunt verbum mutationis quo Iustinus philoso- phus vsus est. Sed quæram à Peripateticis Magdebur- gensibus, est ne hæc mutatio, secundum quantitatem, an secundum locum, an secundum qualitatē? non enim

sunt plures, quæ manere subiecto fiant mutationes, an nihil horū? nihil horū respondebūt ne se omnis philo- sophiæ, & diuinæ & humanæ prorsus ignaros ostēdāt. est igitur mutatio secundū subiectū ac substantiā, quæ- ro rursus, naturalis ne est hæc mutatio, an supra naturā? supra naturam dicent. Si igitur supra naturam est, qui fieri potest, vt remaneat materia, quæ in mutatione se- cundum subiectum, maximè, & propriè est secundum naturam susceptiua generationis & corruptionis: vt princeps philosophorum in priore libro de generatio- ne tradit, fit igitur totius subiecti, ac substantiæ mutatio supra naturā, & diuina: quæ à Græcis eisdemq; antiquis Patribus dicta est μετασώμωσις ἢ μεταστοιχείωσις à latinis Patribus transmutatio, aut transubstantiatio. Sed de trā- substantiatione scripsit nuper valde acurè, eruditè, ac piè Nicolaus Sanderus Anglus. cuius librum cum ma- gna voluntate atque admiratione ingenij & pietatis e- ius dudum legi ab amico eius oprimo mihi dono obla- tum. Sed age reuersi, vnde digressi sumus, videamus, de illis ritibus qui nam auctores Iustino antiquiores me- minerint, meminit enim Clemens Apostolorum disci- pulus non in ea epist. quam isti negant, sed in libris de Apostolicis constitutionibus: quos non credo Magde- burgenses negare audebunt, ne tam multis, & tam an- tiquis eisdemq; grauissimis auctoribus tum Græcis tū Latinis repugnare videantur. qui illorū auctoritate, ac doctrina in libris suis vsi sunt, multa ab illis mutuati, quæ sunt in iis ipsis libris à me Græcè editis in prolo- go notata, & obseruata, & si nō omnia, illinc petat, qui volet: satis sit nūc auctorum nomina recensere, si fortè nubem testium reuereantur, Dionysij Arcopagitæ, Igna- rij, Polycarpi, Nicenæ Synodi, Athanasij, Euthalij, Pro- cli constantinopolitani, Cyrilli Hierosolymitani, Petri Alexandrini, Basilij, Gregorij Nysseni, Epiphaniij, So- phronij Hierosolymitani, Hieronymi, Cyrilli Alexan- drini, Damasceni, Anastasij Antiocheni, secundæ Syno- di Nicenæ & octauæ constantinopolitanæ, & aliorum quos prætereo. De vñtione ergo eorum, qui baptizā- tur meminit Clemēs lib. 3. cap. 15. Diaconus inquit, vn- get primum eorum, qui baptizantur frontem oleo san-

*Quomodo Mag-
deb. ratione etiā
naturalis philo-
sophiæ redargu-
antur in suo cō-
mento de sub-
stantia panis in
sancta Eucha-
ristia.*

*Qui patres anti-
qui vsi sint au-
cti constantinopolitani, Cyrilli Hierosolymitani, Petri
Alexandrini, Basilij, Gregorij Nysseni, Epiphaniij, So-
phronij Hierosolymitani, Hieronymi, Cyrilli Alexan-
drini, Damasceni, Anastasij Antiocheni, secundæ Syno-
di Nicenæ & octauæ constantinopolitanæ, & aliorum
Clementis de
const. apost.
Cōstitutio Apo-
stol. de vngēdis
oleo in baptis.*

cto: caput verò vnget Episcopus, vt olim sacerdotes, & Reges prius vngebantur: non quidem quod ij, qui baptizantur, eligantur ad sacerdotiũ: sed eliguntur, inquit, vt à Christo Christiani regale sacerdotiũ, gens sancta, ecclesia Dei, columna & firmamentũ sponsi, super quos inuocatum est nomen nouum. & cap. 17. oleum, inquit, est pro spiritu sancto. vnde Aug lib. 15. de trinitate, quoniam, inquit, vnxit eum Deus spiritu S. non vnique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur vnctueto; quo baptizatos vnget ecclesia, & lib. 7. idem Clemens de benedictione olei sacre vnctionis, Benedicitur, inquit, hoc ab Episcopo in remissionem peccatorũ ac præparationẽ baptismi. hic enim inuocat ingenitũ Deum patrẽ Iesu Christi, omnis naturæ corporeæ, & spiritualis Regẽ, vt sanctificet oleũ in nomine Domini Iesu: tribuatque ei gratiam spiritualem, & vim efficientem remissionem peccatorum, ac præparationem confessionis baptismi: vt is qui vngetur, remissa omni impietate dignus baptismo secundũ vnigeniti præceptũ efficiatur. hæc est Apostolica traditio de oleo cõsecrato mysticæ vnctionis eorum, qui baptizantur, à Clemẽte Rom. Apostolorũ discipulo litteris mandata: quã vsque in hodiernũ diem cunctus Oriens, & Occidẽs summa religione tenet, ac seruat. Itẽ Dionysius Areopagita in ecclesiastica Hierarchia in cap. de baptismo nõ solum de oleo sancto vnctionis meminit, & quomodo fiat vnctio, sed quid etiam mysticẽ significet, ita diuinẽ interpretatur, vt sicut idem de mysterio baptismi ait, tametsi nihil diuinius haberet hæc Symbolica vnctio à sanctis Apostolis, vt à Domino acceperunt, tradita tamen esset sancta, quod sicut illa corporis ablutio significat in ænigmate vitam repurgari, omnesque sordes ac labes eius elui, sic oleum vnctionis, eum qui baptizatur, significat, inquit, ad certamẽ, ac sacrum pugillatũ vocari sub Christo agonotheta, qui vt Deus certamen instituit: vt sapiens leges certandi dedit: vt bonus præmium proposuit victoribus. eandem rationem mysticam secutus Ambrosius in lib. 1. de Sacramentis cap. 2. Venimus, inquit, ad fontem: vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius sæculi luctaturus professus es luctami-

Cõstitutio A. post. de benedictione olei sacre vnctionis.

Quod ritũ vnctionis olei cunctus Oriens vt Occidẽs tenet. Theoria diuina mysticæ vnctionis olei ex Dionysio Areopag.

Ambr. de vnctione olei. Quã bene cohæret

nis tui certamina. Sed cum Magdeburgenses, & cæteri Lutheranorum magistri non vocent ad luctam, & certamen, in quo, vt beatus Petrus ait, probatio fidei multo preciosior inueniatur auro, quod per ignem probatur, sed ad fidem nudam, & solam, visum est illis, & ei qui illos decepit, non opus esse oleo isto vnctionis: nec esse ab Apostolis traditum, sed ab heri & nudius tertius inuentum, & in ecclesiam catholicam introductum. Item apud August. de Sacramento Chrismatis frequens mentio est psal. 132. tomo 7. contra litteras Periliani lib. 2. cap. 4. Tomo 9. in Ioan. tractatu 18. tomo. 7. de baptismo contra Donat. lib. 3. cap. 16. & lib. 6. cap. 19. & cap. 20. Sed producamus nos alium testem, & quidem sanctissimum, & Apostolicarum traditionum peritissimũ, is est Cyrillus Hierosolymitanus, qui Catecheses 18. scripsit, de quibus beatus Hieronymus in scriptoribus ecclesiasticis meminit, in 2. igitur Catechese illarum quinque, quas mystagogicas appellauit describens ritus mysticos eorum, qui baptizantur, & eos alloquẽs, Postea (inquit) exuti, vncti estis oleo exorcismis sanctificato à summo capite vsque ad imas partes corporis: facti estis participes bonæ oliuæ, qui est Iesus Christus: excisi enim ex Oleastro, inserti estis in bonam oliuam, factiq; participes pinguedinis veræ oliuæ. deinde subiungit, Oleum igitur exorcismis sanctificatum symbolum erant participationis pinguedinis Christi: quod omne vestigium cõtrariæ operationis fugat. sicut enim insufflationes, & inuocatio nominis Dei, instar flammæ vehementissimæ vrunt, & fugant dæmones, sic oleum exorcismis sanctificatum tantam vim per inuocationẽ Dei, & orationem accipit, vt non solum vestigia peccatorum vrendo deleat, sed etiam dæmones fuget. Postea scribit idem Cyrillus de baptismo ipso, quomodo fiat: & quæ vis eius: & quid illæ mersiones significant. & in extrema parte, vt admoneret, quæ de oleo vnctionis, & reliquo ritu baptizandi scripserat, tenenda ac seruanda esse, vt ab Apostolis tradita, repetens quæ Paulus in priore epist. ad Corinthios de traditionibus scripsit, laudo vos, inquit, quod semper mei memores estis: & traditiones, quas tradidi vobis, tenetis. Dicã iterum, quod

eum sola fide, quam Lutherani in iustificatione sua profitentur, non habere eos mysticã vnctionem olei. I. Pet. I.

I. Cor. II.

antea Dionysium secutus dixi, licet nihil aliud diuinius in oleo isto vnctionis esset præter id, quod mysticè docet, vt Cyrillus interpretatus est, inferi scilicet eum, qui baptizatur in oliuam bonam, id est, in Christum, fierique participem pinguedinis illius, an non sanctus hic ritus esse, & haberi deberet? verùm quia sciebat serpens, qui istos decepit, etsi pueri Luteranorum in bonam oliuam inseruntur, cum baptizantur, tamen excindi eos postea ex oliua, & rursus in Oleastrum vetus, vnde prius excisi fuerat, inferi, facilè ipsis persuasit, oleum istud vnctionis repudiare, & abiicere vt inane, & nullius vsus. nulla enim ratione illis postea conuenit, siue ipsum oleum ad certamen vocari significet, siue ad participationem bonæ oliuæ. nihil enim refert vnus mysterij plures esse, & varias theorias ac mysticas interpretationes, vt in scripturis sanctis fieri solet. imò illud quoque obseruandum est, non referre, quod non vno & eodem per omnia ritu, atque cerimonia oleum vnctionis in omnibus ecclesiis Orientis, & Occidentis adhibeatur: non enim hoc necesse est. Satis est oleum vnctionis adhiberi ad baptismum, qui in ecclesia & ecclesiasticè administratus, siue totum corpus vngatur, vt apud Cyrillum Hierosoly. & Dionysium *πανσωματος*: siue partes quædam corporis, vt apud Clementem, qui est ecclesiæ Rom. ritus, sicut pueri in aliis ecclesiis toti merguntur: in aliis caput tantum aqua perfunditur.

Nihil refert eiusdem mysterij plures esse theorias.

Nihil refert alium ritum in aliis ecclesiis vngendi vel totum corpus, vel partes.

De Apostolica traditione mysticæ vnctionis baptizatorum, que confirmatio dicitur, & de figura eius in vetere testamento, authore Cyrillo Hierosolymitano, & quid de eo Ioannes in epistola canonica dixerit, & Esaias propheta auerit, ex eodem Cyrillo authore: & cur Satanas persuaserit Lutheranis negare hoc sacramentum, & quid hoc ipsum sacramentum operetur, & de locis Apostoli ad hoc sacramentum acceperunt, variè appellet idem Apostolus, vnctos, signatos, confirmatos, perfectos: Item demonstratio ex prophetia Esaiæ, quod scripturâ necessariò neget, qui hoc sacramentum negat.

Caput 18.

DE vnctione verò alia, quæ fit in fronte eorum, qui iam baptizati sunt, quæ non potest fieri nisi ab Episcopo, vt à Sanctis Apostolis traditum est, quam negant quoque Magdeb. sic beatus Clemens in epist. 4. scripsit, omnibus ergo festinandum est sine mora renasci Deo: & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam spiritus S. percipere: quia incertus est vnus cuiusque vitæ exitus. cum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformis spiritus gratia, vt memoratum est, confirmatus, quia aliter perfectus esse non poterit, neque sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remiserit. deinde subiungit, vt habeat, quod à beato Petro accepimus: (sic enim est in vetustiss. exemplari bibliothecæ Vaticanæ) & cæteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt. negarunt Magdebur. centuriatores cum Luteranis suis auctore, ac suatore Serpente mysterium confirmationis baptizatorum: at testatur hæc epist. Clem. traditum esse hoc misterium à sanctis Apostolis iussu Domini, qui illud instituit quid igitur faciât Magdeb? quid? aut Apostolos negent, aut epistolam, optionem dedit serpens. illi verò vt calliditatem Serpentis imitarentur, maluerunt epistolam negare. Sed seponamus interim epistolæ auctoritatem, an negabunt libros eiusdem Clem. quod de constitut. Apost. scripsit? id est, negabunt ne nubem testium, quos paulò antè commemoravi? in tertio igitur lib. cap. 16. postea, inquit, vngat Episcopus *τῷ μύρω* id est, vnguento baptizatos: & cap. 17. est, inquit, *τὸ μύρον βεβαίωσις τῆς ὁμολογίας* id est, vnguentum est confirmatio confessionis scilicet fidei. vnde vsque in hodiernum diem remansit in consuetudine ecclesiæ catholicæ hoc verbum confirmationis, quo mysterium hoc per vniuersas ecclesias latinæ appellant Christiani, quæ est etiam huius Apostoli hæc traditio ad stipulatio grauißima, & lib. 7. cap. 24. hanc vnctionem, qua baptizatus confirmatur, ait esse sigillum promissionum. rursus in eodem lib. 7. cap. 15. est præcatio, quæ adhibetur, cum iam baptizatus, hac mystica vnctione confirmatur. quæ si nihil aliud diuinius sic vocatur.

Calliditas diabolica Magd. negare epist. Clem. ne Apostolos negare videntur.

Constitutiones Apostolicæ de Sacramento confirmationis. Verbum confirmationis, quo per omnes ecclesias catholicorum vocatur hoc sacramentum, testis hæc traditio est. lib. 7. cap. 24. grauiß. Apostolice traditionis sigillum promissionum. rursus in eodem lib. 7. cap. 15. est præcatio in qua sic vocatur.

contineret, præterquam quod in ænigmate docet, & admonet esse regeneratos bonum Christi odorem, esset tamen sanctus & pius ritus. nunc verò qui dedit aquæ per inuocationem sanctę trinitatis vim regenerandi, idē dedit huic mysterio sine sacramento vim confirmandi nobis ab Apostolis traditam, quam ipsa precatio Apostolicę traditionis declarat: sic enim precatur, qui confirmat, Domine Deus ingenite, cui nullus est Dominus, & tu omnium Dominus es, qui odorem cognitionis euangelij omnibus gentibus suauem præbuisi, tu etiam nunc præsta, vt hoc mysticum vnguentum in baptizato efficax efficiatur, vt bonus odor Christi tui firmus & ex omni parte sanctus in eo maneat: & Christo commortuus, idem sit consuscitatus, ac conuiuificatus ipsi. item Dionysius Areop. in ecclesiastica hierarchia cap. de baptismo, ipsa verò, inquit, vnguenti vntio, quæ perficiendi vim habet, facit eum, qui vngitur, bene odoratum, sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum spiritu S. aduentū verò Spiritus S. arcanum, qui odorem efficit spiritualē, illis relinquo cognoscendū, qui cōmuniōne diuini spiritus habiti sunt digni. & rursus cap. 4. ecclesiasticę hierarchiæ, ei, qui baptizatus est, ipsa, inquit, vntio perficiens donat aduentum spiritus S. videamus deinceps quid de hoc sacramento cōfirmationis beatus Cyrillus Hierosol. scribat, vt ecclesia Hierosolymitana à S. Apostolis acceperat, postquā ergo in secunda Catechesi de vntione ex oleo sancto, quæ in baptismo fit, differuit, de ea, quæ post baptismū fit ab Episcopo ex eo, quod græci vocant *μύρον*, ex quo chrisma sacramenti cōfirmationis conficitur, sic in tertia mystagogica catechesi ait, vt Christus, postquam in Iordane baptizatus est ascendit de aquis, & factus est super eū substantialis aduentus spiritus S. simili super similitē requiescente, sic etiam nobis, postquam ex sacro fonte ascendimus, datū est nobis chrisma illius, quo vntus est Christus, imago, qui est spiritus S. & paulò post, sed caue, inquit, ne suspiceris solū vnguentū esse illic, vt enim panis Eucharistię post illam spiritus S. inuocationē non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus, sic sanctū hoc vnguentū cum inuocatione, non est

Quam vim habeat à Deo sanctum chrisma, ipsa oratio, quæ ad confirmationem adhibetur, significat. Dionysius Areopag. de chrisma 16.

Quid Cyrillus Hierosol. secūdam traditionē Apost. relictā ecclesię Hier. de chrismate scripserit.

solum, & nudū, neque commune, vt aliquis posset dicere, sed Christi & spiritus S. chrisma, præsentiam diuinitatis efficiēs: quo quidē Symbolicè frons tua, aliæq; partes corporis vnguntur, atque vnguēto quidē, quod cernitur, vngitur corpus, sancto verò, ac viuifico spiritu anima sanctificatur. vngitur primū frons, vt liberemini illo dedecore, quod primus transgressor homo vbique circumferebat: & vt reuelata facie gloriā Domini speculemini: deinde aures, vt prius accipiatis aures, quæ diuino audiunt mysteria. De quibus auribus aiebat Esaias, addidit mihi Dominus auriculam ad audiendū: Et Dominus in euangelio, Qui habet aures ad audiendum, audiat. postea vnguntur nares, vt diuini vnguenti odorem sentientes, dicatis, Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salui fiunt postremo vngitur pectus, vt indui Thoracē iustitię stetit contra circumuentiones Diaboli. Sicut enim saluator post baptismū & spiritus S. descēsum egressus deuicit aduersarium, sic & vos per sacrū baptismum indui mysticum chrisma, quæ est spiritus S. armatura, stete aduersus hostes, eosq; debellare dicentes, omnia possum in eo, qui me confortat Christus: à cuius chrismate christiani appellamini perducetes ad veritatem nomen christiani, quod à baptismo cœpit nominari. Siquidem ante hanc gratiam nō eratis propriè digni eo nomine, sed potius eo progredientes tendebatis, vt Christiani essetis. illud autem necesse est, vt sciatis, esse symbolū huius vntionis in veteri scriptura. cum enim Moyses mandatū Dei cū Aarone cōmunicauit, eumq; summū Sacerdotem constituit postquam aqua lotus est, vnxit eum: & Christus à chrismate scilicet typico dictus est. Sic etiam summus sacerdos Salomonem iam in Geon Lotum vnxit, vt Rex cōstitueretur. Verum hæc illis in figura contingebāt: nobis autem non in figura, sed verè: quandoquidem verè estis à Spiritu S. vnti. principium salutis nostrę Christus: ille enim est vera delibatio, vntis autē massa: quod si sancta est delibatio, profecto transibit sanctitas ad massam. Seruate hoc chrisma purum ac mundum, omnia enim docere poterit, si in vobis maneat. Vt paulò ante beatū Ioannem audistis dicere, ac multa de

Theoria vntionis chrismatum ex Cyrillo Hierosol.

Es. 50.
Luc. 8.
2. Cor. 2.
Eph. 6.

Philipp. 4.

De Symbolo chrismatum in veteri lege.

Leu. 8.
3. Reg. 1.

1. Ioan. 2.

Ioannes diuine de chrismatum differit. Es. 5.

*Prophetia Es.
de chrismate in
nova lege in-
terprete Cyrillo
Hierosol.*

*Cur diabolus
persuasit Lute-
ranis negare
mysterium con-
firmationis.*

chrismate philosophari. Est enim hoc chrisma sanctū, spirituale, corporis custodia, animæ salutare. de hoc iā olim prophetans Esaias aiebat, & faciet Dominus omnibus gentibus in monte hoc (montem vocat ecclesiam) bibent vinum: bibent letitiā: vngentur vnguento. & ut fieret tibi certum de hoc mystico vnguento intelligendum esse, subiungit, trades hæc omnia gentibus. consilium enim Domini super omnes gentes. hoc ergo vincti seruate illud in vobis incontaminatum, & omnis maculæ expers proficiscentes per opera bona, & placentes auctori, atque duci salutis nostræ Christo Iesu: cui gloria in sæcula sæculorum Amen. Hactenus quæ Cyrillus Hierosolymitanus de hac mystica vinctione ex scripturis Apostolorum, & Prophetarum didicerat, & quæ ipse & ecclesia Hierosoly. à sanctis Apostolis acceperat. dicam iterū, & sæpius. si nihil aliud diuinius in hoc sacramento esset præter hanc symbolicam doctrinam, nec esset in veteris testamenti figuris adumbratum, neque à S. Prophetis prædictum, nec ab Apostolis epistolis, & sermone traditum, tamen esset vel propter illa, quæ in ænigmate significat, & de quibus admonet, non vulgari religione venerandū. Cum verò non solum ista significet, sed operetur quis miseris istos fascinavit, non obedire veritati? non credere apostolicæ traditioni? quis, inquam, nisi callidus serpens? ut enim minus laboraret in filiis Luteranorum iam baptizatis decipiendis, cum ad eam ætatem venirent, qua possent discernere rectum à prauo, persuasit parentibus eorum ut negarent hoc mysterium confirmationis: id est, ut tollerent armaturam. hac enim post baptismum nudati tanquam inermes faciliores fiunt, ut superentur, & omni vento doctrinæ circumferantur. ut enim S. Melchiades in epist. ad clericos & omnes Hispaniæ Episcopos de hoc mysterio confirmationis diuine scripsit, quia in hoc mundo tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur: post baptismum roboramur. callidè ergo fecit serpens, cū persuasit nō induere post baptismum Thoracē Chrisma.

is, ne cum milite loricato decertaret. sciebat ille, quæ beatus Ioannes de hac sancta vinctione scribere, ut paulò ante Cyrillum Hierosolymitanum, sicut à patribus acceperat, interpretari audiuimus. & vos, inquit, vinctiōem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut vinctio eius docet vos de omnibus: & verum est, & nō est mendacium. dum enim incorruptum & purum seruetur chrisma, tamdiu seruetur in eo, qui chrismate confirmatus est, spiritus intellectus, qui est pars illius spiritus septiformis, quem Clemens & Melchiades dari dicunt in chrismate: qui quidem spiritus quamdiu in nobis manet, omnia, quæ necessaria sunt, ut cuique conuenit, & sufficit, docet. Sciebat item idem serpens huc etiam pertinere, quod Paulus scripsit in epist. 2. ad Corinth. cum enim locutus esset de constantia, & stabilitate prædicationis & promissionum, quæ in prædicatione euangelij sunt, quia chrisma est confirmatio confessionis, ut ait Apostolica constitutio, subiungit, Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus: qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris. hoc enim est, quod per orationem & signum crucis operatur Chrisma in confirmato, scilicet aduentum spiritus S. ad prædicandum, & credendum constanter: & ut spiritu intellectus & fortitudinis instructi, non decipiamur. docet eruditè Ruardus Tapper nobilis scholæ Louaniensis cancellarius in lib. de explicatione articulorum circa dogmata ecclesiastica locis scripturæ Sanctæ accuratè collatis, factam esse in Apostolis promissionem spiritus S. omnibus baptizatis, imperique in eis post baptismum, cum confirmantur, tum enim indui eos virtute ex alto. sciebat igitur serpens scriptum esse ab Apostolo de illo spiritu promisso, cum ait, In quo credetes signati estis spiritu promissionis sancto: & ideo has quoque voces perhorrescens dedit operam, ut baptizati non signarentur sigillo promissionum, quod est chrisma, ne per hæc obfignationem pignore hoc spiritus S. accepto, hæreditatem firmius sperarent. ad hoc quoque mysteriū pertinet, quod idem Paulus in epist. ad Corinth. ait, sapiē 1. Cor. 2.

Ioan. 2.

*Vnde vinctio
chrismatis de-
cet de omnibus
secundum epist.
Ioannis.*

2. Cor. 1.

*Quid operetur
in baptizato
chrisma, ex
Paulo.*

Ephes. c. 1.

1. Cor. 2.

riam loquimur inter perfectos. perfectos enim vocat eos, qui per hanc mysticam vntionem donati sunt spiritu intellectus: qui doceat omnia mysteria. tunc enim baptizati perficiuntur non perfectione regenerationis, sed roboris, & intellectus. Vnde Clemes, & Dionysius eadem ratione eos, qui confirmantur, perfici tradiderunt. rursus eodem pertinet, quod idem ait, Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus, ut idem scilicet sapiamus: & in eadem regula permaneamus. hanc enim vntio, quae, ut ait beatus Ioannes, docet omnia, spiritu intellectus, & fortitudinis perficit: facitque permanere in eadem regula, & in eodem apostolicæ doctrinæ sensu. vntos, itaque & signatos, & confirmatos ac perfectos vocat Apostolus eos, qui hoc mysterium acceperunt. quæ non est mirum non intelligere Magdeburgenses, neque reliquos Luteranos: qui quidem quia non receperunt charitatem veritatis, ut salui fierent, misit illis Deus operationem erroris, ut crederent mendacio: ut Apostolus de Antichristo, & discipulis eius scripsit. nisi enim ita esset, qui fieri posset, ut non intelligerent, negare se scripturam, quam in ore semper ferunt, cum mysteriū vntionis in ecclesia negant. Quæro enim cum Esaias de ecclesia noui testamenti prophæans, dicit, ut paulò ante Cyrillum Hierosolymitanum interpretantem audiuius, Faciet Dominus in monte hoc, bibent vinum, bibent lætitiā: vnguento vngentur: trades hanc omnia gentibus: de quo vino dicit propheta? an de cuppa? nonne de vino mystico visibili, quod nos quidem verè habemus in ecclesia, Luterani verò credunt se habere, licet cum vini substantia? si igitur de sacramento calicis visibili, quod isti dicunt habere se in suis synagogis, prophætat Esaias, & hoc ipsi lætitiā hodie in eis αἰσθητῶς bibunt, quemadmodū non coguntur de aliqua vntione visibili in ecclesia illud accipere, ut consequens est, quod idem Propheta statim subiungit, vnguento vngentur? Sic enim est apud septuaginta, & ut fieret, inquit, Cyrillus Hierosolymitanus, certum tibi de hoc mystico vnguento intelligendum esse, subiungit Propheta, trades hanc omnia gentibus. Quæro ergo rursus, sunt ne Luterani ex genti-

1. Ioan. 2.

Quibus nominibus vocet Apost. in epistolis suis eos, qui chrisma acceperunt.

2. Theß. 2.

Es. 25.

Quomodo Magdeb. ratione connexi, siue consequentia cogantur considerari secundum scripturam vntionem mysticam visibilem in ecclesia Dei

bus ad Deum conuersis, de quibus Esaias prophætat, an non? si sunt, ostendant saltē in synagogis suis tale vnguentum, quale ostendunt vinum, id est, visibile, & mysticum, ut ipsi credunt. quod si non possunt ostendere, quia negant esse in ecclesia, quomodo ad eos hanc prophæta pertinebit? an dicturi sunt cum solis Iudæis, non pertinere hanc prophætam ad ecclesiam noui testamenti? ergo dicant etiam, ut consequens est cum eisdem Iudæis, illud quod in eadem prophæta textur, Posuisti vibem fortem in ruinam, domum alienorum, ut non sit ciuitas, & in æternum non ædificetur, non pertinere etiam ad tempus noui testamenti, cum iam ita funditus deleta est vrbis, ut iuxta hanc prophætam non amplius ædificanda sit, quia iuxta prophætam Danielis desolatio eius vsque ad consummationem, & finem perseuerabit. atque ita somnient cum illis auream, & gemmatam Hierusalem, & expectent eam cum eorum Antichristo: & manent in morte, donec omnia necessaria ecclesiæ catholicæ tradita teneant: & illa in primis mirabilia mysteria credant, eorumque virtutem participent, & vsque in finem cōseruent, in quibus Dominus virtutem destruendæ mortis, & resurrectionis consequendæ, ut hic prophætauit, per passionem suam posuit, sanctum baptismum dico, quæ chrisma, ut ante explicatum est, perficit: & sanctā Eucharistiam. de hac enim Dominus, Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. de baptismo verò, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum. idcirco postquā Propheta dixit bibent vinum, vnguento vngentur in monte hoc: trade hanc omnia gentibus, nam consilium hoc super omnes gentes, subiungit, quæ ad virtutem horum mysteriorum pertinent, deuorauit mors præualens, antea scilicet: & rursus, abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie: quia scilicet, ut est in interpretatione latina vulgata, præcipitavit mortem in sempiternum. Sed quid ego cum istis de scripturis disputo? qui magis student, quid non intelligendo reprehendant, quàm quid inquirendo

Quod prophætam Esai. de vntione pertinet ad ecclesiam noui testamenti considerari cogantur Magd. nisi velint iudicare. Dan. 9.

Pro epist. pont.

Sequitur deinceps, ut de ritu celebrandi Missam in loco consecrato Magdeburgensibus respondeamus, quem negant Apostolicum esse, ut esse quidem Clemens in epist. 3. affirmat. quia inquit, non meminit Iustinus in apologia secunda. sic isti probant, quæ tradunt, apud quos maior est auctoritas tacentis, quam dicentis testimonium. & quod est adhuc magis impiæ temeritatis, quia Clemens ait hoc loco, hæc Apostoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt, audent dicere, non esse eius epistolam, negent igitur similiter epistolam Fœlicis 4. sanctis. ac sapientis. Pontificis, & dicant non esse eius, quia ante mille annos in proœmio ipsius epistolæ, quæ ille ad omnes Episcopos de consecratione ecclesiarum ad celebrandum Missas scripsit, sic ait: Quamobrem fratres hortamur vos, monemus, & flagitamus, ut à tramite Apostolicæ institutionis nequaquam recedatis, nec à capite dissideatis: sed fidem & ordinem, quem Apostoli & Apostolici viri frateruerunt, absque vlla hæsitatione teneatis. deinde postquam consecrationem Moisaici tabernaculi commemoravit, diuinæque illas Salomonis in dedicatione templi preces recitavit, subiungit, si enim Iudæi, qui umbræ legis deseruiebant, hæc faciebant, multo magis, quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus ornare, eaque diuinis precibus & sanctis vñtionibus cum altaribus, & vasis, vestibis quoque & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuotè, & solemniter sacrare, & non in aliis locis quam in Domino sacratis ab Episcopis celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Disseramus ergo cum istis de scripturis, quas in ore ferunt semper. docet Apostolus in epistola ad Hebræos, tabernaculum, quod Moyse, ut in Exodo scriptum est, benedixit, & quæ in tabernaculo secundum legem fiebant, ut orare, & sacra operari, & munera offerre, tum ministros ipsius tabernaculi, omnia denique ecclesiæ nostræ, & eorum quæ in ecclesia fiunt, & ad ecclesiam pertinent, quæ idem Apost. in eadem epistola cœlestia vocat, umbras & exē-

Plus auctoritas habet apud Magd. qui ex veteribus aliquid contra eos non dixit, quam qui dixit.

Fœlix 4. de consecratione eccl.

Disputatio de consecratione Ecclesiarum ex scripturis sanctis.

Hebr. c. 8.

Liber secundus.

plaria esse. Sicut responsum est Moyse, cū consummaret tabernaculum, Vide, inquit, omnia facito secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte: nihil enim horum excepit, qui dixit omnia. imò neque Moyse solum, sed Regi quoque Dauid idem ostensum est de templo à Salomone ædificando, & rursus Dauid Solomonem docuit per spiritum Dei eadem, quæ sibi erant ostensa, ut templum ædificandum, & cætera, quæ ad templum secundum legem pertinebant, umbras item esse, & exemplaria verorum, & cœlestium. sic enim Paulus, ut dixi, vocat ecclesiam nostram, & ea, quæ ecclesiæ nostræ sunt. Sicut enim lex spiritualis erat, ut Apost. ad Romanos scripsit, quia scilicet umbram habebat spiritus, siue rerum spiritualium noui testamenti, sic ecclesia nostra, & ea, quæ in ea fiunt, cœlestia sunt & dicuntur, quia sunt imagines earum rerum, quæ in cœlo sunt, vel fiunt. Hoc autem, quod de Dauid diximus, scriptum est in priore lib. Paralipom. dedit autem, inquit, Dauid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis: deinde subiungit, nec nõ & omnium, quæ fuerunt in spiritu cum eo. Sic enim est apud 70. id est, quæ gratia spiritus sanctus eum docuerat, Sic enim Theodoretus interpretatus est in 3. libro Reg. cap. 8. vbi hunc locum libri Paralip. obseruauit. Igitur tabernaculum, quod Moyse benedixit, & templum, quod Salomon dedicauit, & quæ in eis secundum legem, fiebant, & eorum ministri, omnia erant umbræ futurorum in nouo testamento: & sicut Apost. ait, umbram habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Quæro igitur à Magdeb. & cæteris Lutherani sectatoribus, quid ipsi re, ac veritate ostendant pro agno typico, & umbratili, quem Iudæi comedebant? respondebunt sanè cœnam suam dominicam, ut ipsi vocant, & mystica benedictione, ut putant, confectam. Quæro rursus, quid ostendant pro loco item typico, & umbratili, quæ Deus elegit Iudæis, in quo agnū comedere deberent, ut est in Deut. scriptum? an ostensuri sunt spelūcas suas, id est, loca communia, & profana? quod si lo-

Hebr. 9.

Ex. 25.

Rom. 7.

1. Par. 28.

Quod ostensum fuerit regi Dauid de templo à Salomone ædificando, omnia esse typos eorum, quæ ad templum noui testamenti pertinebant sicut Moyse ostensum fuerat de tabernaculo.

Deut. c. 16.

Ioan. I.

Coguntur Mag. ostendere locum consecratum in nouo testamēto, qui respondeat tāquam corpus vmbrae veteri templo item cōsecrato, nisi scripturā Pauli negare malunt.

Collatio Esaie cum euangelio de domo orationis.

Matth. 21.

Ef 56.

cum communem ostendunt, quæ iterum, quæ veritas in loco communi & profano per Iesum Christum facta sit, quæ vmbra & figuram illius loci Iudaici agno edendo benedicti, & consecrati iuxta verbum Domini impleat (si quidem lex per Moysen data est: veritas autem & gratia per Iesum Christum facta est) vt enim se putant ostendere panē mystica benedictione consecratum, qui vmbra & figuram illius veteris agni impleat, sic quoque, si Paulo Apostolo credunt, ostendere debent locum sua item benedictione in nomine Christi consecratum, qui vmbrae illius veteris loci sua item benedictione typica olim benedicti respondeat. an fortè dicturi sunt, in mystica quidē cœna fieri hoc posse, & debere, vt ista cœna figurā illius Mosaicæ impleat, quia Dominus eam instituit, cum dixit viuifica illa verborum mysteria, quæ sunt in euangelio: at de loco non esse aliquid dictum in euangelio. Videamus ergo, an sit, putant ne Magdeb. quod Dominus ex Esaia sumptum in euangelio Ioannis exprobrauit inquit, Domus mea domus orationis vocabitur, propter Iudæos tantum, & eorum templum dictum esse, non credo ita desipiant: an dicent Esaia nō prophetaisse futura, cum dixit, domus mea domus orationis vocabitur cūctis gētibus? Sic enim est apud 70. ne id quidem dicent. prophetauit ergo de templis, & oratoriis noui testamenti sub sensum cadentibus, vt illud vetus cadebat. imò si fortè negare voluerint, vt sunt peruicaces, prophetaisse ibi eū de domibus ac orandū in nouo testamento Deo dedicatis, cum iam gentes ad fidē venerunt, coguntur ex iis, quæ in eo loco antecedunt cōfiteri. Sic enim ait, & filios aduenæ siue alienigenas vt 70. interpretati sunt, qui adhærēt Domino, vt colāt eū, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos omnem custodientem sabbatum, ne polluat illud, & tenentē fœdus meum adducam eos in montem sanctum meum: & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocausta eorum & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus, siue cunctis populis, vt est in interpretatione latina vulgata. quem locum interpretans

beatus Cyrillus in cōmentariis eruditissimis prophetæ huius, Loquitur ergo, inquit, cum gentibus, quæ quidē per fidem coniunctione spiritali cum Deo copulentur: qui gloriā suam in seruitute Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant: nec amplius Deos alienos sequantur: qui ita seruant sabbata eius, Christi scilicet, vt non profanent ea: sabbatizant enim spiritaliter, quia ingressi sunt in requiem Christi: huiusmodi ergo alienigenas promittit introducere in mōtem sanctum. Deinde subiungit, Prohibuit quidem lex alienigenis ingressum in templum: non ingredietur, inquit, Amanites, & Moabites in ecclesiam Domini at Christus, qui in nouitate spirituales omnia transtulit, in montem sanctum, id est, in ecclesiam introducit alienigenas. & delectabo eos. Inquit, in domo orationis meæ scilicet charismatibus, & spe sacramentorum. Interrogo hic Magd. an non delectantur ipsi maximo omnium charismate sanctæ Eucharistiæ in loco sensibili ad hoc designato? quis neget? debet ergo esse is locus domus orationis iuxta prophetam: quod si est domus orationis, quomodo conuenit, vt nō sit sanctificata Deo per verbum, & orationem adorandum, & sanctificetur cibus ad comedendum? cum magis nobis opus sit exaudiri in domo orationis ad salutem animæ, magisque nobis mali spiritus nocere possint inter orandum, mētes variè distrahendo, quam inter mensam edendo? an nō satis ratio defendit traditionem, vnde consuetudo manauit? & consuetudinem, quam fides obseruauit? nec enim refert, ait Tertull. traditionem sine scripto defendens, vtrum scriptura, an ratione consuetudo consistat, quādo & legem ratio commendat. Deinde paucis interiectis, quod autem, inquit Cyrill. domus orationis non solis Iudæis, sed gentibus per fidem vocatis pateat, declarat subiungens, domus orationis vocabitur omnibus gentibus. Deinde subiungit. Sed quis hæc promittit? an Propheta? minimè, inquit, sed Deus, qui est natura bonus, qui vult omnes homines saluos fieri. Hactenus propheta, & Cyrillus optimus eius interpres. habent ergo catholici domos orationis.

Cyrillus Alex. in Esaie locum de templo noui testamenti.

Deut. 25.

Qui domos ad orationem Deo d. dicatas negat, alieni sunt a prophetia Es. & ab euangelio, in quo illa impleta est.

Quod ecclesia de qua Paul. loquitur in epist. prioris ad Cor. necesse est, fuerit locus non communis, sed sacer.

Qui consecrationem ecclesiarum negant, non iam epist. Clementis negant, sed scripturas veteris, & noui testamenti. De diuino cultu in templis Synodus Laodicensis. Synodus Parisiensis sub Ludouico, & Lotario filio,

Propheta prae dictas, & à Domino in euangelio declaratas. quare qui eas negant, & habere nolunt, alieni sunt ab hac prophetia: ac proinde alieni à regni iis, de quibus Esaias ibi prophetat, promisso. Deinde cum à post. in epist. ad Cor. priore ait, nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quæro à Magneburgensibus, & Luteranis, si ecclesia Dei non est domus sacra, quomodo ecclesiam Dei contemnebant, qui in ea communes cibos sumebant, ut in domibus nostris solemus: utrumque enim peccabant Corinthij, & de utroque eos arguit Apostolus, & quod in ecclesia Dei, communes cibos pro sacris sumerent: & quod eos cum iis, qui non habebant, non communarent. an forum diceretur contemnere, aut porticum, aut alium locum ex communibus, si quis in eiusmodi loco communi communem cibum aliquando sumat? quis hoc dicat, qui sensu communi non careat? aut nunquid forum, aut porticus, aut quouis alius locus communis diceretur locus Dei, sicut dicitur ecclesia Dei, & domus Dei? minimè. erat igitur ecclesia, de qua Paulus loquitur, locus non profanus, neque communis, & religione solutus, sed potius religiosus, ac Deo Apostolico ritu consecratus, ac sanctificatus. Quare cum ecclesiarum consecrationem Apostolicam esse Magdeburgenses negant, sciant se non iam epistolam Clementis, sed scripturas sanctas veteris & noui testamenti negare, hinc Synodus Laodicensis ex multis Asiae prouinciis coacta, quia didicerat ex scripturis sanctis prophetis & Apostolicis, non esse domum orationis domum communem, sed domum Deo sanctificatam sanxit canone 57. non oportere Missas in domibus celebrare. & Synodus Parisiensis sub Ludouico, & filio eius Lotario habita cap. 47. plerique, inquit, presbyteri neglectis basilicis Deo dicatis in domibus Missarum celebrationes contra diuinam auctoritatem, & canonicam institutionem facere præsumunt. & in extrema parte, quando ergo quod Dominus prohibet, humana præsumptio non metuit, proculdubio præceptum transgredi non pertimescit. Sed, ut tandem centuriatores

consecrationem ecclesiarum ex Apostolica traditione perfectam esse intelligant, videamus, quod Clemens Rom. cuius epistolas negant, in iis libris in persona Apostolorum dicat, quos de constitutionibus Apostolorum scripsit, quos non credo, ut sæpius dicam negare audebunt, ne se negatores omnium librorum veterum profiteri videantur, iubet ergo 2. cap. 58. Apostolica constitutio clericis quotidie manè & vespere psallere εν τῷς κυριακοῖς psalmum 62. & psalmum 140. cum κυριακοῖς dicit, domos Domino dedicatas intelligit. hoc enim significat verbum, si quis latinè interpretetur. profecta est ergo ex traditione Apostolorum ecclesiarum Deo dedicatio: quæ per verbum & orationem fiat necesse est, siue benedictio, siue consecratio dicatur, & sit: alioqui non sic vocaretur. Ne verò Magd. hoc genus argumendi ex interpretatione nominum leue esse putent, & ne ipsi negligant, meminerint ab Apostolo Paulo non esse neglectum, qui in epist. ad Hebræos ex interpretatione nominis Melchisedech, & nominis Salem probat fuisse eum Typum Christi, qui vere fuit Rex iustitiæ, & Rex pacis: sic locus ecclesiæ, quia dominica domus dictus est, sanctus esse demonstratur, & imago cœlestis domus. dicat enim nobis Magd. & reliqui Luterani cum ipsi κυριακὸν δῶρον, id est, dominicam carnem dicunt, volunt ne intelligi panem communem, an consecratum & mysticè benedictum: sic igitur cum Apostoli domum ad orandum & celebrandum Missam κυριακὴν vocarunt, domum consecratam ac sanctificatam Domino intelligi necessario voluerunt. Sed prosequamur Apostolicam constitutionem à Clemente Rom. descriptam, præcipit enim paulò post, quotidie εν τῷς κυριακοῖς canere manè quidem psal. 62. vespere verò psal. 140. quod vsque in hodiernum diem per vniuersas ecclesias orientis seruari audimus: in ecclesiis verò occidentis scimus omnes, cani quotidie in matutinis laudibus secundum Apostolicam constitutionem psalmum 62. vespere autem singulis feriis, ac dominicis versum ex psal. 140. sumptum, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo qui versus totam vim, ac propositum psalmi complexus est. Doceamus igitur quæ ad-

Constitutio Apostolica de oratione in templis Deo dedicatis. Quod ex traditione Apost. profecta sit consecratio ecclesiarum Domino, ipsum nomen, quo ab illis vocata est ecclesia, declarat. Quomodo argumentari ex interpretatione nominis apostolus docuerit.

Quomodo ex duobus psalm. quos secundum apost. traditionē quotidie in ecclesia canimus, demonstramus locum Deo consecratum successisse tabernaculo veteri consecrato.

modum ex illis quoque psalmis 62. & 140. quos quotidie manē, & vespere cōstitutio hęc in domo Domini psallere iubet, demonstreretur, si quis sine intellectu nolit esse, quod domus illa Domini, in qua hi psalmi canuntur, domus sit non communis, sed sacrata. si enim David Saulem fugiens, quamuis non posset adesse in tabernaculo, tamen quasi esset in tabernaculo, precabatur iuxta psal. 140. ut oratio sua esset Deo accepta, sicut esse soleret thus, quod in templo Deo incendebatur: & sicut sacrificium, quod in gratiarum actionē in tabernaculo fiebat, item rursus cum erat in solitudine eundem Saulem fugiēs, tanquam esset in sancto, id est, in tabernaculo iuxta psal. 62. orabat, & preces suas exaudiendas esse sperabat, quia in loco sancto tabernaculi, ubi maximē cupiebat, adesse non poterat, cum sancti apostoli tradiderunt fidelibus, ut hos psalmos ἐν τῷ κυριακῷ, id est, in domo Domini quotidie alterum eorum id est, 62. manē in matutinis laudibus alterum id est, 140. in vespertinis psalmis canerent, an nō satis clarē admonuerunt, domum Domini, in qua oramus & sacra facimus, successisse, tanquam corpus, vmbrae, sancto, id est, tabernaculo typico, in quo David orare desiderabat? Ergo debet esse domus Domini, in qua oramus, locus cōsecratus ac sanctificatus, alioqui, quomodo locus non sanctus sed communis, sancto, id est, tabernaculo, in quo immolabatur, & orabatur, successisset? & profana domus quasi esset locus verē spiritualis, figurā loci typici, & vmbrae impleuisset? praeterea sancti Apostoli, ut in eodē libro scriptū est, prophetas, ut mihi quidem videtur, imitati, qui frequenter ecclesias insulas vocare solent, quod, ut ait beatus Cyrillus in comm. Es. cap. 24. in mundo velut in mari posita turbas eius sustinent, tanquam architecti spirituales voluerunt ut domus Domini ita edificaretur, ut esset oblonga in modum νῆος, id est, navis, quae ἀπὸ τῆς νῆσου, quae insulam significat, dicitur. idque ut ipsa forma aedificij admoneret esse nos in mundo tanquam in mari, quod fluctibus & tempestatibus assidue agitur, quod navigari oporteret in naui ecclesiae ab iis, qui ad portum salutis peruenire vellent, quod quidem

Traditio Apostolica de forma ecclesiae in modum navis.

nomen vsque in hodiernum diem durat, ut naus ecclesiae dicatur, ut sit sicut de illo altero nomine κυριακῆ dicendum quoque est, in testimonium haereticis, profectam esse ab Apostolis, ut Clemens auctor est, constitutionem aedificandi & consecrandi Domino domos adorandum & sacrificandum. solet enim scriptura servare etiam nomina in testimonium rei geste, ut illud in euangelio vsque in hodiernum diem vocatur ager ille Acheldemach, id est ager sanguinis, in testimonium scilicet Christi ad mortem venditi. sic naus ecclesiae hodie appellatur, ut ipsum nomen sit ad stipulatio Apostolicae constitutionis a Clemente scriptae de aedificandis domibus instar navis ad adorandum: ipsi enim Apostoli constituerunt, ut hac forma aedificarentur, quam ipsum nomen navis ecclesiae, quod est in consuetudine sermonis nostri, significat. Neque hoc solum: sed constituerunt ut ad Orientem aedes sacrae spectarent, ut admoneremur de vero Oriente, qui est Christus splendor patris, cuius ortus in mundo tenebras discussit peccati, & ignorantiae: & de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum unde precationem facere versus orientem scribit magnus Basilius in lib. de spiritu. S. ab Apostolis sine scriptura, scilicet canonica traditum esse. id quod vsque in hodiernum quoque diem servatur, ut altare primum, quod vocare solemus maius, versus orientem, si commodē fieri potest, extruatur: sitque collocatum quasi in puppi navis ecclesiae. Neque verò. S. Apostoli, cum de aedificandis domibus Domino constituerant, illud metuebant, ne Deum, ut haereticis obiciunt, loco circumscribere viderentur, quod Salomon quoque in veteri testamento docuit non esse metuum, cum in consecratione templi dixit, ergo ne putandum est, quod vere Deus habitet super terram? Si enim caelum, & caeli caelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec, quam aedificavi? Deinde subiungit ad quem tandem usum aedificata esset domus Domini inquit, Sed respice ad orationem serui tui, & ad preces eius: & clarior adhuc in secundo lib. Paral. cap. 6. Sed adhuc, inquit, facta est, ut respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Domine Deus meus: & audias preces, ad adorandum.

Quae nomina ecclesiae ab apost. relicta in testimonium rei geste, profecta ab illis traditionē aedificandi & consecrandi Deo ecclesias. Consuetudo scripturae servare nomen in testimonium rei geste. Constitutio apost. de extruptione eccles. versus Orientem.

Quomodo Salomon docuerit, non esse metuum, ne circumscribatur Deus si obsecratur ei domus adorandum.

*Ad que vsum
aedificentur ec-
clesia.*

Dan. c. 6.

*Que de cultu
spiritali in Sa-
lomone, & Da-
uid scripta sunt
non propter il-
los tantum, sed
propter nos scri-
pta sunt.*

quas fundit famulus tuus coram te. Propter nos igitur
aedificantur templa, vt gratia spiritus S. ibi per inuoca-
tionem Dei ad loci sanctificationem, orationes nostras
adiuet, vt virtutem ac gloriam Dei, in nostris sanctis
postulatis sentiamus. Vt, sicut Dauid in tabernaculo,
quod Moyse, sicut in Exodo scriptum est, benedixit,
non solum spiritu adesse, quod absens quidem facere
poterat, sed corpore etiam in Dei obsequium desidera-
bat, (vt Daniel cum aperitis fenestris versus Hierusalem
orabat propter templum Deo dedicatum) quo non so-
lum fructum interiorem pietatis, sed extrinsecus etiam
corporis presentiam & obsequium Deo offerret, cum
aiebat, Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi
caro mea: in terra inuia, & in aquosa, sic in sancto ap-
parui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam,
sic idem quoque nos faciamus: nec enim, hoc quod ad
cultum spiritualem Dei pertinet, propter Dauid tantum
scriptum est, sed propter nos etiam, qui hęc verba, vs-
que in hodiernum diem in templis nostris post imple-
tas veteres figuras in spiritu & veritate Deo canimus.

*Quomodo consecratio ecclesie necessario demonstratur ex pro-
phetia Aggaei collatis consequentibus, & ex iis que Salo-
mon dixit in consecratione templi, & quid sanctus Ma-
ximus de ecclesiis dicat, & de ritu multiplici consecrandi
domos Dei ex Iuone Episcopo Carnotensi.*

Caput 20.

Enique, ne vllus iam contradicendi locus
relinquatur, est prophetia Aggaei clarissima
de nostris templis Deo sanctificatis, quæ
quidem quandiu Lutherani negant esse lo-
ca orationis, ac cultus spiritualis religiosa
& Deo consecrata, nec in eis virtutem & gloriam Dei
videre volūt, neque ibi pacem à Deo per remissionem
peccatorum petere, tam diu necesse est, non esse eos fi-
lios prophetarum, & promissionis. Hortans ergo pro-
pheta Aggæus Israëlitæ post reditum Babylone ad in-
staurationem templi diruti & aedificationem, ac dedi-

*Qui ea, que per
prophetas scri-
pta sunt, & pro-
missa de cultu
Dei, in templis
eius, nō credūt,*

cationem noui tēpli, vt est in libro Esdræ priore, Quis
in vobis, inquit, est derelictus, qui videt domum istam
in gloria sua prima? & quid videtis hanc nunc, quasi
non sit in oculis vestris? & nunc confortare Zorobabel
dicit Dominus: & confortare Iesu fili Iosedec Sacerdos
magne: & confortare omnis populus terræ, dicit Domi-
nus exercituum: & facite, quoniam ego vobiscum sum,
dicit Dominus exercituum. spiritus meus erit in me-
dio vestri, nolite timere. & paulò post Ego, inquit, im-
plebo domum istam gloria, dicit Dominus exercitu-
um. deinde subiungit, Magna erit gloria istius domus
nouissimæ plusquam primæ dicit Dominus exerci-
tuum, & in loco isto dabo pacem dicit Dominus exer-
cituum. Hunc locum, ne sine auctore atque interprete
& quidem grauissimo loquar, interpretans beatus Cy-
rill. Alexand. in commentariis huius Prophetæ Aggaei,
quia, inquit, timebant Israëlitæ, ne templum pro digni-
tate aedificare possent, cum deberet Propheta ad eos
confirmandos loqui de illo ipso templo secundo, ad
cuius aedificationem hortabatur, quod plus erat, de no-
stro templo *en nō credūt* prophetare maluit: vt sic eos do-
ceret, in eo spem ponere, qui hoc nostrum templum
multo illo admirabilius aliquando aedificaturus esset.
tantò enim, inquit, gloriosius est templum, quod in
aduentu Christi exiit, quàm vetus illud, quantò præ-
stantior est cultus spiritualis, quàm cultus ex lege Moy-
sis, & veritas quàm vmbra præterea, inquit, in templo
tantum hierosolymitano olim licebat sacrificare, nec
aliud templum erat præterquam illud: at post ad-
uentum Christi omnia loca plena sunt templis & ec-
clesiis: & vt Malachias ait, nunc in omni loco offertur
thymiana nomini meo, & sacrificium mundum, ha-
ctenus Cyrill. hoc ergo prophetico testimonio Iudæos
cogimus, vt desinant somnare aliam templi hieroso-
lymitani instaurationem, quia hæc domus, de qua Ag-
gæus prophetat, necesse est, vt sit nostra: siquidem glo-
ria huius nouissimæ maior est, quàm gloria primæ: at
gloria secundæ domus non fuit maior, quàm gloria
primæ. Etsi enim in secunda domo Christus adfuit, ta-
men quia caro non prodest quicquam, sed potius spiri-

*non sunt secur-
dum spiritum filii
prophetarum, &
promissionis.
Esd. 5.
Agg. 2.*

Malach. 1.

tus est, qui viuificat, vt Dominus dixit, idcirco gloriam Christi secunda domus non participauit. Quare cum sit hæc nostra nouissima, consequens necessariò est, vt post eam non sit alia ædificanda, & dedicanda, alioqui non esset nouissima. ergo Magdeb. & cæteri Lutherani cum tradunt, loca nostra, in quibus mysteria celebrantur, esse loca profana, & communia, & non sacra, neque religiosa, neque quæ templo veteri successerint, peiores quàm Iudæi videri volunt. De hac ecclesia & domo orationis loquens Eusebius Alexandrinus vetustissimus auctor, & ad eam frequentandam hortans in homilia de die Dominico, Ne (inquit) ecclesia & oratione te priues. Nihil ecclesia sublimitis: cælo est aliorum sole splendidior: luna & astris nitidior: vniuerso mundo honoratior. Sed demonstramus deinceps ex iis, quæ sequuntur, domum istam nouissimam, de qua propheta Aggæus, id est templum Christianorum locum esse gloria locum istius domus nouissimæ, in qua omnia futura essent spiritualia, quorum vmbra omnia illius veteris templi fuissent vt admoneret, quanta reuerentia, ac religione, tum ipse locus sanctus tum ipsius loci vasa sancta tractanda essent, iussit Dominus propheta, vt duas quæstiones sacerdotibus poneret. Interroga, inquit, sacerdotes legem, si accipiat homo carnem sanctam in summa parte pallij sui, & tetigerit summum pallij eius panem aut obsonium, aut vinum, si sanctificabitur? & responderunt Sacerdotes, & dixerunt, nequaquam: & dixit Aggæus, si tetigerit pollutus in anima de omnibus his, si polluetur? & responderunt sacerdotes, & dixerunt, polluetur. & respondit Aggæus, & dixit, sic populus hic, & sic gens ista ante faciem meam, siue coram me, dicit Dominus: & sic omne opus manuum eorum, & quicumque appropinquauerit ibi, polluetur. hunc locum optimè Theodorus Antiochenus in commentariis prophetæ huius interpretans, Voluit, inquit, dicere propheta, quod quemadmodum pallium non potest, quia sanctum tetigerit, aliud quippiam sanctificare, pollutus verò sancta tacta polluit, sic existimare oportet, cum vos temerè & sine vlla ratione religionis attrectatis sancta, vt vasa, & quæcunque alia ad

Qui tradunt loca Deo consecrata, in quibus mysteria noui testamenti celebrantur, non esse religiosa, sed communia, Iudæi sunt, imò peiores. Demonstratio ex Aggæi prophetia, quod in nouo testamento sit locus Deo consecratus.

Agg. c. 2.

Theodorus Antiochenus in Aggenum.

Deum pertinent, non sanctificat vos illorum sanctitas: sed potius mores vestri polluti dedecus & contumeliã inferunt sanctis, siquidem ea non, vt decet, tangitis. vnde, inquit propheta, quicumque appropinquauerit ibi, id est, consecratum tangit, si negligenter & per contemptum, ac, non vt decet, appropinquauerit, non solum nullum fructum ex tangendo percipiet, sed potius polluetur incommodo, & damno accepto. hætenus Theodorus Antiochenus. Si igitur qui ad templum nostrum, de quo Aggæus propheta, vt demonstratum est, indignè ac pollutus accedit, & appropinquat, quia sanctum est, polluitur, quomodo negare possunt Magdeburg. cum cæteris Lutheranis, esse ecclesias nostras loca sancta, seque pollui, cum in eis, tanquam in locis communibus, & omni religione solutis conueniunt? quomodo inquam negare hoc possunt, quin scripturam prophetiæ huius simul negent? nec enim locus ad tergiversandum istis relinquitur, vt dicere possint, prophetari hic de domo Dei, quæ domus sumus nos, sicut Apostolus ait, qui dixit etiam templum Dei vos estis, cum propheta aperte prophetarit de loco corporali sanctificato nouissimæ domus, ne aliam post hac miserè Iudæi domum expectarent, ad quam accedendam esset: & in qua futuræ essent oblationes, & versaturi sacerdotes. Postremò quod Dominus dixit Salomoni de templo, quod idem Salomon ei consecrauit, elegi enim & sanctificauit locum istum: vt sit nomen meum ibi in sempiternum: & permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus: respondeant nobis Magdeb. est ne impletum in templo Salomonis, vt in æternum sit ibi nomen Dei? minimè dicent: cum potius scriptum sit à Daniele Propheta, & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio. necesse ergo est, vt impleatur in ecclesiis christianorum locis à Deo electis & sanctificatis iuxta verbum Dei, qui dixit, elegi enim & sanctificauit locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum. in his igitur locis vsque ad consummationem sæculi manet nomen Dei, cui sunt consecratæ ecclesiæ per inuocationem nominis eius: & in quibus virtus, & gloria Dei habitat.

Hebr. c. 3.

2. Cor. 6.

Quod non possit accipi prophetia

Aggæi de ædificatione domus,

quæ sumus nos,

sed de domo materiata.

3. Reg. 8.

Quod Dominus dixit Salomoni

de loco templi,

vt sit nomen meum ibi in sempiternum, necesse est,

impleri in tēplis noui testamenti.

Dan. 9.

S. Maximus de Ecclesiis cathol. unde sanctus Maximus auctor θεωρητικώτατος & αντι-
 quus pater, in libro de ecclesiastica mystagogia hortatur adire ecclesias: & in templo, tanquam in domo orationis, exemplo Apostolorum, ac primorum Christianorum perseverare. Tum, inquit, διὰ τῶν ἀγγέλων ἀποχρησάφο μύστας ἐκασοῦσι τῶν εἰσιόντων, καὶ ἐκφανίζοντας τῶν θεῶν, καὶ τὰς ἐπιθῶν αὐτῶν δεισιμασίας ποιομένους. ἢ, διὰ τῶν ἀσράτων αἰεὶ μὲν παρεμένοντων τῆς ἀγίας πνεύματος χάριν, ἰδιότητος δὲ μάχισα κτλ τὸν καρδὸν τῆς ἀγίας συνάξεως, ἢ, ἐκασὸν τῶν ὀρθοσκομένων μεταποιῶσαν ἢ, μετασκευάζουσαν, ἢ, ἀληθῶς εἰπὲν μεταπλάττουσαν ἐπὶ τὸ θεῖον ἀναλόγως αὐτοῖς, καὶ πρὸς τὸ δὴ λέμενον διὰ τῶν τελευμένων μυστηρίων ἀγορεύουσαν, id est, tum propter Angelos qui quotidie describunt eos, qui ingrediuntur in templum: eosque ostendunt Deo, & pro eisdem orant: tum propter gratiam Spiritus sancti quæ semper ibi invisibiliter permanet, ac tunc maximè proprio quodam modo, cum sancta Missa celebratur: & singulos eorum, qui adsunt, ut cuique cōvenit, ad meliora transfert: & per ea mysteria, quæ fiunt, ad id, quod iis ipsis mysteriis significatur, traducit. Denique de religione ac sanctitate ædium sacrarum, quæ à sanctis Apostolis ecclesiæ vocatæ sunt, inter cæteros patres ex Augustini potissimum libris & sermonibus in dedicatione ecclesiæ habitis intelligere possunt Magdeburgenses ex tomo 10. serm. 252. de tēpore, qui est primus in anniuers. dedic. serm. 256. qui est 5. in anniu. dedic. itē serm. 16. in dedic. serm. 255. de tempore, qui est 4. in anniu. dedic. item tomo 2. epist. 107. ad Vitalem, & epist. 187. ad Bonifacium, tomo 5. de ciuit. lib. 1. cap. 4. Dicant ergo nobis Magdeb. qui ritum celebrandi Missam in loco consecrato Apostolicum esse negant, unde eum didicit Magnus Constant. qui tanto apparatu convocatis vndique Sacerdotibus dedicationem templi Hierosolymitani, quod ædificauerat, fieri curauit, ut Theod. lib. 1. cap. 118. testatur, in quo (inquit) ipsa ara diuina regis tapetibus, donisque aureis, & gemmatis conspiciebatur ornata, ex quibus, inquam, didicit, consecrandum esse templum, in quo ara diuina ad sacrificandum poneretur, nisi ex S. Siluestro, & sanctis patribus synodi Nicenæ: & illi rursus unde didicerunt

De fructu, & utilitate orandi in Ecclesia ex S. Maximo.

omnem locum, regionem & ciuitatem tam Græcam, quàm barbaram diuinorum templorum consecrationibus implere, ut est in Panegyrico coram Paulino Tyriorum episcopo habito, & ab Eusebio descripto lib. decimo historię suæ cap. quarto. unde inquam, didicerunt, nisi ex illa Apostolica traditione, cui Clemens in Epist. aertia testimonium tribuit? imò ipsi etiam Ariani contra Lutheranos pro Apostolica consuetudine consecrationis Ecclesiarum testimonium dicunt, qui beatum Athanasium apud Constantium Imperatorem, quod in Ecclesia magna nondum consecrata synaxes celebraret, calumniabantur, nunquam hoc facturi, nisi ingens crimen, & aliquid contra solennem Apostolorum traditionem commissam fuisse videretur. Quod quidem non ita beatus Athanasius excusauit, quasi id vtcunque liceret, sed quod propter angustiam altarum ecclesiarum, & nimiam populi frequentiam summa necessitas, & ingens metus periculi facere cogisset, sic enim in apologia ad Constantium ait, crede mihi imperator, & in eam rem testem veritatem ipsam accipe, in synaxibus Pentecostes ob multitudinem populorum, & in locis angustis plurimos pueros, neque paucas puellas, & anniculas complures, & adulescentes permultos afflictos iacuisse, & domum delatos esse. cū igitur Ecclesiæ pauca paruaq; essent, magnoque tumultu posceretur, ut in magna Ecclesia synaxes celebrarentur, atq; ibidē preces pro salute Imperatoris adhiberentur, dicit se, quo ad potuerit, restitisse: cū autē nihil proficeret, satius iudicasse, in Ecclesia nondum dedicata synaxes permittere, quam in desertis locis, & sub dio extra ciuitatem. Item quanta esset religio consecrationis Ecclesiæ intellexit religiosus & eruditus auctor Ennodius Ticinensis, qui ante annos mille ad Maximum Episcopum, qui ecclesiam consecrauerat, sic scripsit, laudibus consecrationē celebrans, de æde, inquit, sacramentum: de terrena habitatione cœleste collegium: de manufactis quæ nulla possit senectute violari, (occafum enim deo oblata non sentunt, nec ad verustatē tremulam pietate fulta mittuntur) stat soliditas machinæ, quam Christus ingreditur: & originariæ oblita fra-

gilitatis adipiscitur de possessore virtutem. Tecta vilia de consecrâdis nobilitate decorantur, dum rei caducæ precium tribuitur habere de domino. Iam verò de actu ipso consecrationis, qui multiplici cerimonia symbolica plenus est, cuiusmodi sit, & ea an ab Apostolis sanctis traditus, nunquam profecto Magdeb. dubitandum esse putarent, si ecclesias ipsas loca sancta & religiosa esse concederent: sed qui hoc posterius, quod latius patet, negant, consequens est, ut illud prius quoque negent. Sed loca esse religiosa, ac sanctificata, ut satis fortassis hæcenus demonstratum est iis præsertim, qui scripturas sanctas, & earum virtutem ignorare volunt: sic illa multiplex cerimonia ritus consecrationis, ut omittam veterum patrum, ac Pontificum auctoritatem, tamen, ut diuinus Dionysius de aliis similibus symbolis ecclesiasticis à S. Apostolis traditis dicere solet, nihil diuinius haberet præter id, quod symbolicè & in ænigmate scripturis sanctis familiari docet, tamen esset omni reuerentia ac veneratione, & cultura digna. Recitabo ergo ex multis pauca ab Iuone Carnotensi graui auctore peritè & scienter in libro de sacramentis dedicationis explicata. Differès igitur de duodecim circum luminibus cum totidem nominibus Apostolorum, quæ ad dedicationem mysticè adhibentur, isti sunt inquit, qui ut alios ardere charitate docerent, & verbo splendere, prius linguas acceperunt igneas, ut insinuaretur, & amore feruere, & verbo lucere. dum ergo in circuitu domus dedicandæ duodecim fulgent nomina, demonstratur quod in ea prædicanda sit lucens & ardens apostolica doctrina. & paulo post quærit, quare ter super liminare percutitur, & pax huic domui dicitur, & quæ sequuntur, accensis, inquit, candelis mos est, Pontificem ad ostium accedere basilicæ clero & populo subsequente & percutere liminare cum virga, & cætare antiphonam, Tollite portas, &c. & hæc quidem, inquit, nequaquam, ut pueris aut pueriliter intelligentibus videretur, quasi ludus accipienda sunt: sed subtiliter discutiendum. quare ita à veteribus instituta sunt. hæc nanque & alia per doctrinam Apostolorum, eorumque discipulorum ad nos credimus deuoluta. sci-

*Iuo Carnotens.
de ceremoniis
consecrationis
ecclesiæ.*

*Theoria spiri-
tualis eorum quæ
ad consecratio-
nem ecclesiæ ad-
hibentur.*

mus autem sacros Pontifices Domini nostri Iesu Christi gestare personam, sicut eis ipse dixit. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: itemque qui vos audit, me audit, &c. Et Beatus Paulus, Pro Christo, inquit, legatione fungimur. Virga autem Sacerdotis potestas intelligitur sacerdotalis, quam eis contulit, cum Apostolos ad prædicationem mittens, nihil aliud eis ferre permisit nisi virgam tantum, sicut euangelium dicit. quia virga Sancti sacerdotes & solantur humiles, & terrent superbos, ac feriunt pœnitentes. eadem virga est recurua, quæ sollicitudinem & pietatem præfigurat compassionis. ne enim aliqua ouium aberret, habena præcepti, & charitate vtuntur affectionis, imitantes eum, qui per prophetam olim clamabat, conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras: & per euangelium salubriter ac piè dicēs, Venite ad me omnes, qui laboratis &c. quam potestatem à patre filius accepit, cum cœlestium ac terrestrium & infernorum dominatum promeruit. & paulò post, Eandem ergo potestatem Saluator suis largitur præsulibus, cum Petro, & in eo ecclesiæ principibus potestatem suam largitur dicendo, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: Et quodcunque ligaueris, &c. Cui ergo portæ inferi non præualebunt, & ei ligandi atque soluendi in cœlo, & in terra simul priuilegium traditur, constat nimirum, quia is cœlo & terræ & inferno principetur. cum ergo Pontifex virga sua super liminare futuræ ecclesiæ ter percutit, ostendit, quod sibi & cœli & terræ & inferni potestas cedit. Deinde quærit rursus, quid significet, quod alphabetum scribitur in pavimento domus consecrandæ. his inquit, ritè completis, incipit Pontifex à sinistro angulo ab Oriente scribere per pavementum alphabetum vsque in dextrum angulum Occidentis: atque iterum similiter à dextro angulo Orientis, vsque ad sinistram Occidentis. quæ res puerilis, inquit, ludus videretur, nisi à magnis & spiritualibus, utpote Apostolicis viris institutus esse crederetur. atque ideo tantò magis sacrariùs, quid in tali facto sit reconditum, requirendum est. De studio magis quanto minus non intelligentibus vile videri potest. & iore adhibendo paulò post Alphabeti ergo ordinem sub certæ signifi-

2. Cor. 5.

Hier. 3.

Matt. 11.

ea, quæ non in-
tellecta vilia
videntur.
Heb. 5.

cationis mysterio describit. quid autem per Alphabe-
tum nisi initia, & rudimenta doctrinæ sacræ intelligi
conuenit? Vnde & Paulus Hebræis exprobrans dicit,
etenim cum deberetis magistri esse propter tempus,
rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa
sermonum Dei. scribit ergo Pontifex alphabeti ordi-
nem, cum fidei docet simplicitatem, & dicit cum Paulo
Apostolo, lac vobis potum dedi: sicut enim paruulorū
eruditioni congruit primum litterarum elementa co-
gnoscere, deinde ad syllabas, postea ad verba, paulatim
ad sententiæ cognitionem progredi, sic quidam gra-
dus sunt intellectus in familia sanctæ Ecclesiæ: quorū
primus est eorum, qui simpliciter viuentes, non tamen
ad robur doctrinæ proficientes, quasi primis elemen-
tis contenti sunt. Sed quomodo eadem elementa scribi
debeant, attendamus: ac primum sciendum, quod an-
guli Basilicæ 4. designant plagas mundi, ad quas per-
uenit doctrina ecclesiastica, quæ per litteras significa-
tur in terra descriptas, quod autem alphabetum ibidē
describitur, prædicatio euangelij simplex & pura insi-
nuatur: in alphabeto enim nihil duplicitaris, nihil falsi-
tatis incurrit, quia euangelica puritas nihil fucatum,
nihil appetit falsum, sed simpliciter veritate subnixæ exter-
nam prorsus renuit falsitatem. quod autem ab angulo
orientali, sicut dictum est, quia in tali schemate crux fi-
guratur, vt doctrinæ Euangelicæ mors Christi semper
inseratur in crucis enim effigie litteræ figurantur, cum
simplicibus quibusque mors Christi simpliciter innui-
tur. Vnde Paulus quibusdam talibus ait, nihil aliud iu-
dicaui me scire inter vos nisi Christum crucifixum.
Hactenus Iuo auctor sui sæculi in ecclesiastica discipli-
na peritissimus. Huiusmodi sunt, id est spiritualia &
plena doctrinæ mysticæ salutaris, & euangelicæ cætera
omnia, quæ in consecratione templorum, sicut ecclesiæ
catholicæ traditum est, fiunt, quæ si Magdeb. centuria-
tores more suo negare pergant, quia nō sint in sanctis
scripturis, quamuis sint Apostolica, siquidem multa A-
postoli sine scripto per sermonem solum tradiderūt, vt
Apost. Paulus de se in Epist. ad Thess. 2. testatur, at esse
ecclesias Christianorum domos Deo cōsecratas & san-

ctificatas, negare iam non possunt, quin scripturas san-
ctas simul negent. quod satis hactenus, vt opinor, de-
monstratum est. Quod verò in ecclesiis neque Missas
celebrare, imò nec aliud quid sacri ministerij sine au-
thoritate & permisso Episcopi proprij presbyteris aut
diaconis liceat, quia hoc quoque centuriatores nota-
runt, fortasse quia hoc eis contra libertatem Christia-
nam fieri videatur, cuius se defensores profitētur alio-
qui sub specie libertatis velamen habentes malitiæ,
ne quid dissimulasse videamur, sciant id canone Apосто-
lorum 3. sancitum esse. imò à Paulo Apostolo per epi-
stolam præcipi, cum præcipit, vt omnia honestè, & se-
cundum ordinem fiant, in vobis, inquit, id est, in eccle-
sia: de iis enim loquebatur, quæ in ecclesia fiebant. quæ
verò honesti ratio, aut ordinis esse possit, si sacrarum
rerum administratio non ex episcopo, qui ecclesiæ præ-
est, pendeat, ratio, & natura ipsa homines sani capitis
satis docere potest. idcirco Synodus Gangrensis paulò
pòst Nicenam habita, quasi interpretans, quid esset ho-
nestè, & secundum ordinem omnia in ecclesia fieri, sic
extremum canonem conclusit, & omnia (vt summarim
dicamus) quæ à sanctis scripturis, & sanctis Apostolis
tradita sunt, fieri in ecclesia optamus. Quare cum hoc
canon Apostolorum iubeat, vt nihil presbyter, aut dia-
conus præter sententiam, ac voluntatem Episcopi faci-
at, ipse enim (innuit) est, cui populus Domini commis-
sus est, & à quo reposcenda est ratio animarum, conse-
quens est, vt si quid contra hanc traditionem Aposto-
licam fiat, contra honestatem, & ordinem in ecclesia
fiat, ac proinde contra scripturam Pauli sit. nunc ad re-
liqua pergamus.

*De impositione libri aperti Euangeliorū super caput eius, qui
ordinatur Episc. quam Magd. accusant, qui auctores A-
postolici meminere: & quid in enigmate significet au-
ctore Dionysio. & quomodo ipsa significatio, ac Theoria
satis declaret Apostolica traditionis esse hunc ritum: &
quomodo natura & scriptura repugnet, qui eū negat. &
quomodo Lutherani sint contentiosi, dū consuetudines eccle-
siæ negant. & quid hoc verbum contentiosi significet ex
Philonis obseruatione. item quādo Apostoli ordinati sunt*

*Nihil in eccle-
sia presbyteris
aut diaconis si-
ne auctoritate
episc. licere non
solum apostolica
traditione cano-
ne sancita, se
scriptura Pauli
docet.*

Pro epist. pont.

Episcopi, & quid in eorum ordinatione fuerit loco libri euangeliorum aperti super caput eorum impositi.

Cap. 21.

Notarunt deinceps Magdeb. in his epist. veterum & Apostolicorum Pontificum ad earum auctoritatem negandam, quod præcipiat S. Anaclerus, ut in ordinatione Episcopi Evangelia super caput eius imponant.]

At verò tamen si solus Anaclerus hoc præcepisset, tamen dignus erat, cui vel soli crederent, fuisse illo sæculo hunc ordinandi ritum, quem negant: nunc autem cum Clemens libro 8. cap. 4. item diuinus Dionysius in ecclesiastica hierarchia cap. 5. duo antiquissimi & Apostolici auctores hunc ritum ordinandi attestentur, quis iam sanæ mentis verbum, quod in ore trium Apostolicorum testium stat, propter Magdeburgensium sine vlla ratione, aut veterum patrum auctoritate, loquentium temeritatem, & intemperiem neget? Sed videamus, quæ sit ratio imponendi Evangelia super caput Episcopi, cum ordinatur, ut vel ex ipsa ratione intelligi possit, quam sit à ratione & pietate alienum, hunc sanctissimum ritum contemnere vel negare. habet Episcopus, inquit Dionysius, sacratissima eloquia Dei super caput imposita. etenim quia potestas ac scientia perficiendi omnem rationem sacrorum sanctis Episcopis, munere Dei omnium sacramentorum præsidis tribuitur, merito super eorum capita eloquia à Deo tradita imponuntur, quibus comprehensa sunt, & vnde patefiunt omnis theologia, & diuina operatio miraculorum, apparitionis diuinitatis, sermones Christi, operationes sacramentorum: & ut vno verbo dicam, omnia opera & verba diuina nostræ hierarchiæ à Deo donata: complexus est summam omnem materiam Evangeliorum. Deinde, ut totam rationem impositionis Evangeliorum super caput episcopi absolueret, subiunxit, quippe cum Episcopus ad similitudinem Dei, cuius imaginem gerit, omnem quidem potestatem hierarchicam integrè participaturus, omnium verò sermonum & sacrarum operationum scientiam non solum ipse instar luminis per-

Quam temerarium sit credere Magdeburgensibus sine vlla veterum auctoritate loquentibus contra testimonium trium testium Apostolicum. Quæ sit ratio imponendi euangelia super caput Episcopi, cum ordinatur, ex Dionysio.

Libet secundus.

189

cepturus, sed cum aliis excellenter, ut Episcopo conuenit, communicaturus sit. Quæ poterat esse diuinius ratio huiusmodi impositionis Evangeliorum super caput Episcopi, cum ordinatur? aut quis, cum eam contempletur, non statim diuinam esse intelligat. & Apostolorum traditione dignam? quæ enim alio signo, nisi hoc ita aptè, & appositè atque diuinè significari poterat, quod is, qui tunc ordinatur, accipiat integrè potestatem hierarchiæ, id est, Episcopi, qui est in summo & principe gradu sacerdotij: sicut omnium sensuum potestas in capite, velut in arce locata est: quòdque omnium, quæ in Evangelijis continentur, sacramentorum ac sacrorum verborum scientiam cum aliis communicaturus sit, ut caput cum reliquo corpore omnium sensuum usum communicat, ut cuique parti conuenit: denique quod ad Episcopum in primis pertineat analogicos sensus explicare, qui in sacramentorum, & aliarum rerum signis sacris latent, qui nos ad cœlestia illa, ac diuina referunt, quæ sunt instar capitis supra cœtera omnia, imò ut hic Apostolum imitemur, an ipsa natura capitis non docet, quod ad docendum symbolicè, quæ est scripturæ sanctæ, & Christi atque discipulorum eius frequens consuetudo, ea quæ diuinus Dionysius descripsit, nihil accommodatiùs esse poterat, quàm Evangeliorum super caput Episcopi impositio? cur igitur naturæ repugnatis, & rationi docendi, quæ sic naturam & scripturam secuta est? imò, quòd magis mirandum est, cur omnium ecclesiarum consuetudini repugnatis, cuius tanta est auctoritas, ut vel propter eam solam omni contentioni cedendum esse Apostolus doceat, & præcipiat, nisi quis ita tardus sit, ut quod dixit Apostolus, Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei, de eo tantum dixisse putet, quod ipsa etiam natura docente & adstipulante præcipiebat, ne mulier in ecclesia non velato capite oraret quasi nulla eiusmodi alia contentio vnquam in ecclesia futura esset. quod si futura erat, cur non valeat, & valere voluerit Apostolus, quod hic voluit, si de similibus, ut natura & ratio postulat similiter iudicandum sit? hæc igitur est & fuit semper om-

Quod natura & scriptura repugnet, qui impositionem libri Evangeliorum super caput Episcopi, cum ordinatur, negant. Quanta sit auctoritas consuetudinis omnium ecclesiarum secundum Apost. I. Cor. II.

Pro epist. pont.

Quod Apost. de consuetudine omnium eccle. in una re dixit, idem in ceteris similibus valere voluit.

Deut. 5. 21. Quid sit contentio, non esse, ex Philane.

Quod secundum vim verbi contentiosi à Philone notatà Mag. sint proprie contentiosi.

Cum non sit mirum, quod Lutherani consuetudines eccle. catholice negant.

Tertul. de consuetudinibus eccle. Quod consilio dei factum sit, ut infinita contra disciplinam Lutheranorum Magdeburgenses in libris veterum notarint, quæ quia aliter elu-

nium ecclesiarum Orientis, & Occidentis consuetudo ordinare Episcopos cum impositione Evangeliorum super caput: cui consuetudini non solum non obediunt Lutherani, sed, quod longè grauius est, accusant, & insectantur eam vt contentiosi. huius enim vim verbi explicauit Philon Alexandrinus in libro de ebrietate, cum ait Peiorem esse non obediens contentiosum: sicut scriptum est, inquit, in lege, si filij non obediunt, & contendunt. Sic ille legit secundum 70. contendere enim ait Philon, non solum esse non obedire, sed contraria facere: vt qui non honorat parentes, est, inquit, & περιθυσ, id est, non obediens: qui dedecore etiam eos afficit. est φιλάρετος id est contentiosus. item qui non defendit patriam propter ignauiam, non obedit: qui etiam proditor, contentiosus. Huiusmodi ergo sunt Magdeburgenses, qui non contenti non obedire Episcopis nostris Catholicis, neque habere Episcopos catholicè ordinatos, etiam ordinationes ipsas Episcoporum à Christo institutas ab Apostolis Sanctis traditas, omnium ecclesiarum orientis & occidentis consuetudine iam inde à principio celebratas, & à grauius & antiquissimis auctoribus litteris proditas tanto odio prosequuntur, tam rabiosè insectantur, vt non vereantur ea scripta negare, in quibus eas legunt. Quod enim in Epist. 2. Anacleti fecerunt, idem quoque fortasse facturi sunt in Dionysio, & in libris Clem. Rom. de Apostolicis constitutionibus. Sed quid mirum est, si consuetudines ecclesiarum Catholicarum negant, cum magis mirum esset, si non negarent? quod sans intelligi potest ex iis, quæ Tertullia in libro de velandis virginibus scripsit. Non possumus, inquit, respicere consuetudinem, quam damnare non possumus, vt pote non extraneam: quia non extraneorum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis, & nomen fraternitatis, vna nobis & illis fides, vnus Deus, semel dixerim, vna ecclesia sumus: ita notestrum est, quodcunque nostrorum est. cum igitur Lutherani & Magdeburgorum magistri nobiscum ius pacis non communicent, nec vna illorum, & nostra sit fides, nec vna ecclesia, consequens erat, vt ordinationes etiam nostrorum Episcoporum negarent, imò, semel

Libet secundus.

dixerim, negent omnia scripta, in quibus nostra legunt: & ea tantum retineant, in quibus legunt sua, id est, habeant tantum libros Martini Luteri. Centurias verò Magdeburgensium ne legant Lutherani, quia in eis, quod Dei consilio factum est, infinita legunt nostra, quæ illi in magnis & vetustissimis auctoribus ad confusionem suam reppererunt: quæ quia aliter eludere non poterant, cum se potere auctoritatis magnorum auctorum premi sentirent, aut ne uos esse dixerunt, aut scripta veterum negarunt, hoc enim perfugium sibi suasore Diabolo reliquerunt. Sed quo magis adhuc redarguantur, & impositione Euangel. super caput Episc. Apostolicam esse vel inuiti credant, & confiteantur, edisserant nobis, si possunt, quid illæ linguæ igneæ significarunt, quæ supra singulorum Apostolorum capita in die Pentecostis apparuerunt? cum Apostoli, vt beatus Hieronymus in dialogo orthodoxi & Luciferiani testatur, ordinati sunt Episcopi, & ante eum Dionysius Areopagita vt alios nunc omittam, quid inquam aliud significarunt, quam id ipsum, quod iidem Apostoli, vt supra explicauit, per impositionem libri aperti Euangeliorum super caput Episcopi significari voluerunt? libri enim clausi sunt linguæ tacentes: & linguæ loquentes sunt libri aperti. fuerunt itaque linguæ illæ vice Euangeliorum, quæ aperta imponuntur super caput Episcopi, qui ea prædicaturus est, vt ait Sanctus Anacletus: hoc enim significat apertio libri, quam Clemens lib. 8. tradit. Vnde Ammonius Alexandrinus in Comm. act. apostol. quia Apostoli, inquit, ἐχρησθησαν τῆς διγυμνίας διδασκαλοῖ, id est, quia ordinabantur magistri orbis Apostoli huiusmodi verò ordinatio non fit nisi in capite, idcirco merito super caput linguas receperunt: & hac etiam de causa charisma linguarum ante alia charismata eis donatum est. hactenus Ammonius. quod autem specie ignis apparuerunt linguæ, significabat in ænigmate Euangelium, ad quod annuendum Dominus in terram venerat, & quod erant Apostoli prædicaturi, operari instar ignis, qui materiam præparatam in igne sui similem mutat. ita vt qui fuerint gratia Spiritus S. præparati, non auditores tantum,

dere non poterat, aut ne uos esse dixerunt: aut ab illis scripta negarunt.

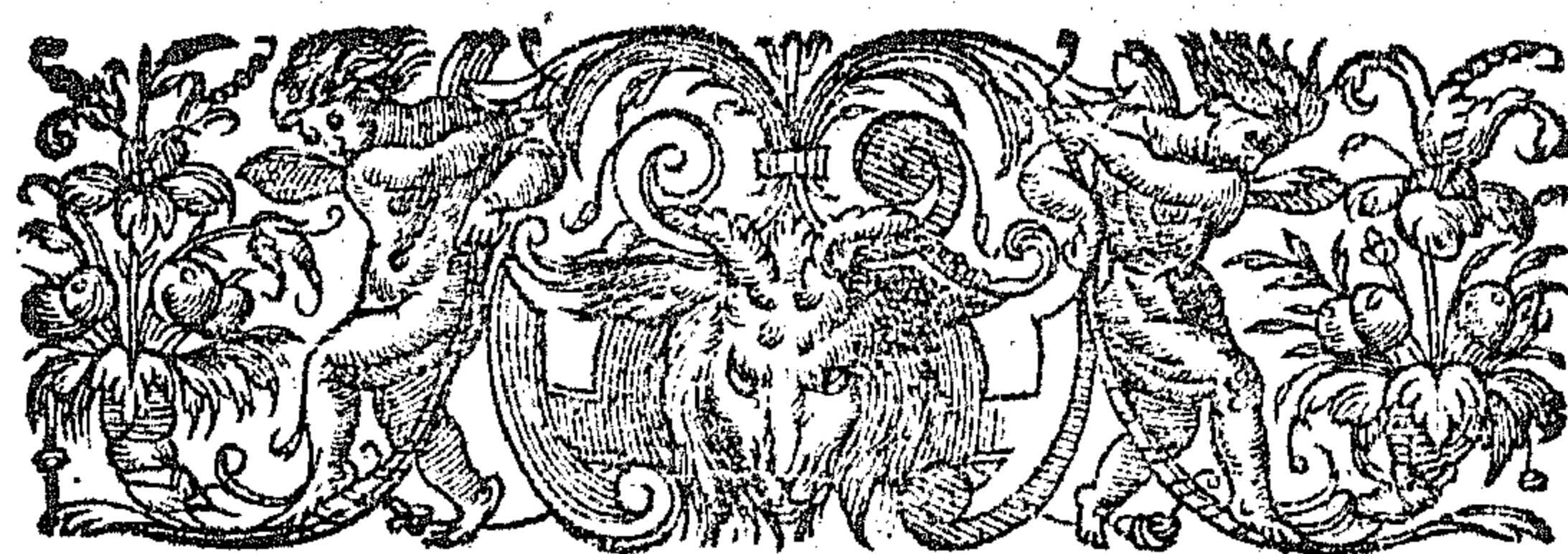
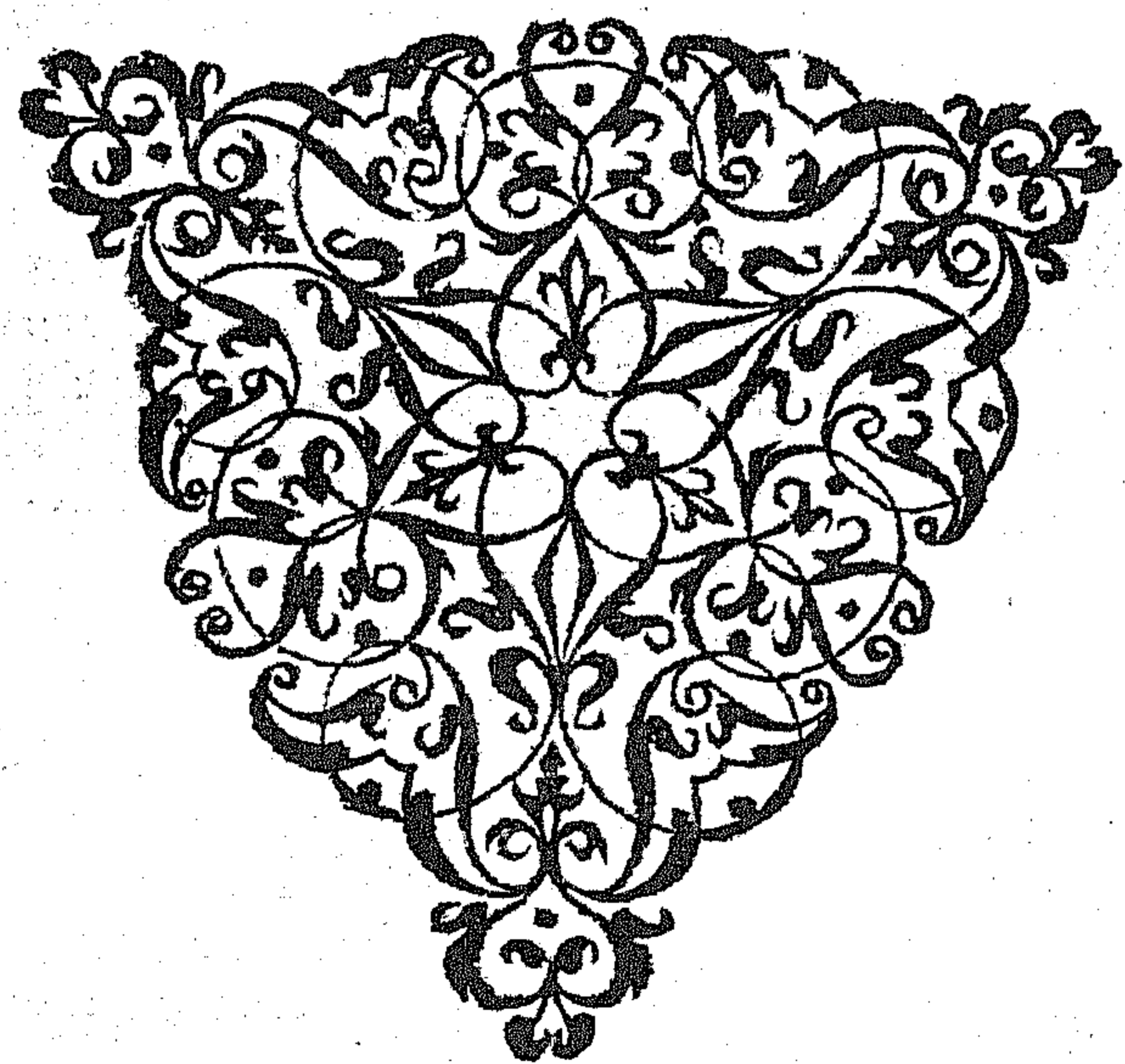
Acto. 2.

Quod ille linguæ igneæ super capita Apost. eam ordinati sunt Episc. fuerunt vice Euangeliorum quæ imponuntur aperta super caput Episc. cum ordinatur.

Constitutio Apostol. de apertione libri Euangeliorum super caput Episc.

Pro epist. pont.

sed factores verbi sint, talesque existant, quales docet esse Euangelium, quod est simile Euangelio fieri. de hoc igne Euangelico aiebat Dominus, ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur? sed hactenus de impositione Euangeliorum super caput Episcopi, cum ordinatur, quam Magdeb. ut nouam explo- dunt, à serpente delusi: qui ut Christum odit, & infectatur, sic quoque ordinationem Episcopi, qui Christi ima- ginem gerit, & personam eius repræsentat, vna cum impositione Euangelij, quod prædicaturus est, odit, & cum oleo chris-matis, quo caput eius ungitur, quod est Spiritus S. symbolum. Sed iam finem huic libro se- cundo imponamus, ut paulisper respirantes tertium aggrediamur.

Francisci Turriani So-
CIETATIS IESV,

*Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum,*

LIBER TERTIVS.

POST QVAM ea, quæ hactenus in epistolas à Magdeburgensibus obiecta sunt, quantum satis esse visum est, superiore libro refellimus, pergendum nobis est Reuerendissime Stanislæ Hofi, ad reliqua hoc tertio libro refellenda, ex quibus illa erunt prima, quæ isti opponunt decreto de appellacionibus ad Pontificem Romanum, quod in his epistolis, quas negant, frequens est, & ex omnibus, quæ in iis ipsis epistolis oderunt, caput eis infestissimū, & valde inuidiosum. Ut enim Christus lapis electus, & petra in Sion posita, Iudæis est petra scandali, sic vicarius Christi, successor beati Petri, & ecclesiæ petra, no- uis hæreticis petra quoque scandali est. & sicut Iudæi, quos *περὶ τὸ σκάνδιον* vocauit Zacharias, id est, spectato- res portentorum, quia non credunt Christum venisse, *Zach. c. 3.* signa adhuc, ut olim, petūt, (velle enim videre Sapphi- ros Esaiæ in fundamento terrestris Hierusalem, & Ia- spides in propugnaculis, item ædificari eam à quibus *Es. c. 48.* destructa est, tum reges gentium ministrare illi, dilata-

Pro epist. pont.

re locum, & ad dextrā, atque læuam penetrare, & dominari gentibus, & cætera eiusmodi, quæ in Hierusalem cœlesti Ecclesia catholica implera sunt, hæc inquā velle videre in monte tractabili Sion, quid aliud est quàm signum petere? Sic noui Hæretici, quia se totos in fontem, vnde hæreses, & schismata orta sunt, immerferunt, qui non solum iudicio Ecclesiæ subici nolunt, quod est alioqui omnium hæreticorum commune, & vnde suo proprio iudicio, sicut apostolus ait, cōdemnati sunt, sed neque credere volunt esse vnum in Ecclesia, qui, vt ait Cyprianus, ad tempus iudex vice Christi sit, idcirco signum quoque petunt. quid enim aliud est, quam signum petere, quia non credunt, quod Christus ore suo tamen apertè beato Petro dixit, cum super eum Ecclesiam suam ædificauit, velle, vt ostēdamus eis Pontificem Romanum beati Petri successorē præfuisse semper in omnibus locis, ac regionibus: & præesse modo? Sic enim ait Lutherus auctor, & dux Germanici schismatis in assertionē 25. Romanus Pontifex Petri successor, nō est Christi Vicarius super omnes mundi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus. deinde subiungit, hunc articulum facillimè probo per experientiam, nunquam fuit super omnes ecclesias totius mundi Romanus Pontifex: sed nec adhuc est, nec vñquam in futurū erit, vt spero: nec enim super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Afriæ vnquam fuit, nec adhuc est. Hæc ille, quod nihil aliud esse videtur, quàm signum petere: visus enim est mihi dicere, vis, credam esse Pontificem vniuersalem? fac videam fuisse antea, & esse nunc ei omnes ecclesias subiectas. Verum vt Iudæis, licet nūquam credant, semper tamen ex lege, ex prophetis, ex ipso exitu rerum, atque experientia Christum venisse, & hunc esse demonstramus, & signa, quæ petunt, ostendimus. & si iuxta prophetiam Esaiæ videntes non perspiciunt, & aure audientes non intelligūt, si nouis hæreticis, licet in coeca, & obstinata dementia permaneant, vt de aliis similibus beatus Cyprianus ait, nos tamen ex verbo Dei, ex magnis conciliis, ex sanctorum, & antiquorum patrum grauissimis testimoniis esse ecclesiam super bea-

Liber tertius.

192

tum Petrum auctoritate Christi Dei nostri fundatam, & successorē eius Pontificem Romanum caput ecclesiæ semper fuisse probamus. Fecerunt iam hoc permulti, scriptis de ea re libris doctissimis, ad quod isti nihil hactenus respondeat cōscientia conuicti: & melius esse iudicantes silere, quàm nihil respondere. Signum verè, quod Lutherus istorum propheta, & dux petit, quod ille experientiam vocat, ipse profecto oculis suis vidisset, si quæ sit, & dicatur Ecclesia, intellexisset: est enim ecclesia (vt beatus Cyprianus ad Cornelium pontificem scripsit) plebs Episcopo suo adunata, vnde Pontifex Romanus semper fuit, vt nunc quoque est, super omnes mundi ecclesias, quæcunque cum cathedra Romana adunatæ & coherentes sunt, aut ostendat hæretici aliquam in cuncto orbe ab vnitæ ecclesiæ vniuersalis, quæ ab vno eius capite ducitur, non diuisam, super quā non fuerit, aut non sit nunc pont. Romanus. alij enim Episcopi singularū ecclesiarū non sic sunt Episcopi super alias ecclesias, quæ cum eorū ecclesiis, tanquam pars cum parte in eodē corpore coherent: sed illa tātum quisque eorū iuxta canonē Apost. 34. agit, quæ ad suā ecclesiam, & ad loca ecclesiæ suæ subiecta pertinent. Lutherus verò cum dicit, Nec enim fuit pontifex Romanus super ecclesias Græciæ, Indiæ, Persidis, Aegypti, Afriæ, nec adhuc est, plebes non cum eo Episcopo coherentes, vnde incipit ecclesiæ catholicæ vnitæ, ecclesias esse putabat, & dicebat: super quas non magis potest esse Pontifex Romanus, quādiu sic sunt, quàm potest esse caput humani corporis super membra à corpore abscissa. an potest dicere caput pedis à corpore abscisso meus pes? aut dicere manus auulsa capiti in suo corpore hærenti, meum caput: vnde qui dixit, Erit vnū ouile, & vnus pastor, prius dixit, Alias oues habeo, quæ non sunt de hoc ouili. & illas oportet me adducere: vt discamus scilicet oportere pastore sollicitū esse, & dare operam, vt oues ad gregem suū, non prius adductas adducat: aut à grege abductas, vel sponte egressas reducat. & nisi prius adductæ sint, vel reductæ, esse illas quidem oues dispersas, ac sine pastore, & non *οἰμνιον*, id est, grægem: est enim

Pro epist. pont.

ἐπιμύιον τὸ ἐπιμύιος id est grex pastoris, & pastor gregis. idcirco, postquam dixit, & illas oportet me adducere, subiunxit, & erit vnus grex siue vnum ouile, & vnus pastor. grex ergo fidelium vniuersus ad vnum pastorem relatus vna ecclesia est, super quam est Episcopus Rom. vt pastor super gregem. super eas verò plebes, quæ segregatæ sunt ab Ecclesiæ vnitæ, quæ ecclesiæ non sunt, neque dici possunt, non magis Episcopus est, quàm pastor est aliquis super oues alienas, & alienorum. Quare repugnantia est in eo, quod ait Lutherus, nunquã fuisse super omnes ecclesias mundi pontificem Romanum: quasi pastor vnus possit esse non vnus gregis pastor contra sententiam Domini, qui dixit, erit vnus grex, & vnus pastor: aut vnus grex possit esse non vnus pastoris. Illud verò, Nec vnquam in futurum erit, quomodo probat prophetia Lutherus? vt spero, inquit, quis vnquam Propheta prophetiam suam, non auctoritate Dei, sed argumento spei suæ probauit? non enim dixit, nec in futurum erit, vt dicit Dominus: sed, vt spero. nō potuit manifestius declarare, quo spiritu prophetaret hoc, nempe spiritu odij, & inuidiæ. Quia enim oderat ecclesiam Rom. & eius Episcopum vniuersalem, idcirco tanquam vnus ex diuinis, & Pythonibus, qui, sicut ait propheta Esaias, in incantationibus strident dentibus suis, prophetauit propheta Germanicus Luteranorum, nunquam futurum esse, vt esset Pontifex Romanus super omnes ecclesias.

Responsio ad id, quod obiicitur contra decretum de appellationibus ad sedem Apostolicam, quemadmodum illi sacculo Pontificum Apostolicorum, & veritati, quod Magd. negant, congrueret: & quomodo de falsitate redarguatur, quod iidem sinxerunt, refutatum esse Primatum Pont. Rom. in Synodo Carthagenensi. Quomodo intelligendum sit, quod est in Synodo Carth. ne Episcopus primæ sedis appelletur vniuersalis, & quare Africani decretum de appellationibus recipere volebant quamuis primatum concelerent. Caput 1.

Ed tempus est iam, vt institutum prosequentes, ad ea, quæ in decretum de appellationibus obliuiscunt, respondeamus. recitemusque illud prius ex epistola secunda Sixti pontificis, quod ex eo magis intellihi possit, quemadmodum illi tempori & veritati congrueret, quod Magdeburg. negant, quod quidem in causa fuisse suspicor, cur astuti isti, cum diligenter & nominatim meminissent, in quorum Pontificum epistolis esset decretum de summa potestate Pontificis, ad quam decretum de appellationibus spectat, vt Anacleti, Alexandri, Pii, Aniceti, Victoris, Sixti tamen, qui Alexandrum secutus est, & Pii antecessit, præterierunt. Ergo is epist. 2. si quis vestrum, inquit, pulsatus fuerit aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam appellet sedem, vt ad eam, quasi ad caput suffugium habeat, ne innocens damnetur: aut ecclesia sua detrimentum patiat. si autem ei necesse fuerit, eamque appellare minimè ausus fuerit, & vocatus tamen à sancta sede fuerit, non renuat venire: sed cōfestim, vt ei nunciatum fuerit, venire festinet & causas, pro quibus vocatus est, prudenter disponat, atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum iis quos hic primos inuenerit, corrigat. hæc tamen sanctus Sixtus. Hic verò Magdeburgenses, qui ecclesiam Rom. insectantur, & eam caput ecclesiarum esse negant, vt eis dignū erat, decretum de appellatione ad sedem Rom. inter illa decreta referunt, quæ inquit, neque tempori, neque veritati congruant. Sed vos ipsi iudicate Luterani, an satis probent, quod sibi, & vobis vestri centuriatores somniant: interrogate eos, quare non congruat tempori & veritati? quia, inquit, propter persecutiones perpetuas eius temporis, studia, & laborem docendi, paupertatem, summumque contemptum nō licuit, neque vacauit eis lites in curia Rom. coram Papa mouere, & tractare: quod circa quadragesimum Domini annum, aut etiam serius factitari cœptum est.] concedamus igitur istis in tanta paupertate & cōtempitu, & inter tot persecutiones, & in tanto studio doctrinæ non fuisse tunc in curia Rom. coram Papa ho-

Astutia Magd. in dissimulando Sixtum inter ceteros Pont. quos nominatim notant propter decretum de appellationibus.

De causis à Magd. allatis cur decretum de appel. in epistolis apostolicorum Pont. nō congrueret tempori, neque veritati.

I. Cor. 19.

minibus illius sæculi lites, quæ postea consecutis sæculis esse cœperunt. siquidem vt Varro lib. 6. de lingua latina scribit, quibus res erat in controuersia, ea vocabatur lis, ideo, inquit, in actionibus, videmus dici, quam rem, siue litem dicere oportet. Omittamus ergo nunc eiusmodi actiones & lites de re, & ponamus nõ fuisse tunc: tamen fuisse quidem, si quis velit contendere, negari certa ratione nõ potest. cum sciamus Dominum ordinasse, sicut Apost. ait, iis, qui euangelium annunciant, de euangelio viuere, quia, inquit, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant. ex qua constitutione Domini profectum est, vt cum status temporum permitttere cœpit, cœperint fideles dedicare Deo in vsum, & stipendium ministrorum Dei, quæ ad vitam degendam necessaria essent, vt domos, & interdum prædia, quæ postea culpa hominum materiam litibus præbuerunt. Vnde Pius Apostolicus Pontifex epist. 2. ad Italicos tempore Antonini Pij. perlatum est, inquit, ad sedem Apostolicam, quod sint inter vos contentiones & æmulationes: & prædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicant vsibus, & Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, vt suis vsibus inseruiant. quapropter ab omnibus illius vsurpationis contumelia depellenda est: & quæ sequuntur. quis enim tam alienus à ratione sit, qui neget, quin huiusmodi lites in illud sæculum incidere potuerint? sed, vt dixi, ponamus, non fuisse tunc huiusmodi lites, siue res: Quæso istos, an non erant tunc alia pericula in falsis fratribus? an non congruebat tempori, & veritati, vt aliquis, sicut Sixtus Pontifex ait, pulsari posset aliqua aduersitate? periculumque esset, ne quis innocens damnaretur, aut ecclesia detrimentum pateretur, nisi hoc remedium appellandi, quod ratio iustitiæ naturalis dictabat, prouisum fuisset? non puto, tam amētes esse istos, vt hoc negent euenire potuisse: aut illud credant, non potuisse accidere, quod S. Euaristus epist. 2. scribit, Audiuimus quosdam à vobis infamatos & dilaceratos Episcopos: & alios in ciuitatibus, ipsis viuētib, constitutos. Vnde subiungit, Ideo hoc vobis scribimus, vt sciatis hoc

Quod insania sit, existimare, non potuisse illis temporibus accidere causas appellandi ad Pont.

non licere: sed proprios reuocari, & integerrimè restitui debere, quomodo igitur, si hæc euenire poterant, non congruebat tempori & veritati ac iustitiæ natura. In hoc de appellando decretum? Sed fortasse dicat aliquis acutior, quàm Magdeburg. eo tempore non permissuros fuisse Romanos gentiles, qui ubique dominatum tenebant, venire fideles ad Romani Pontificis tribunal: ac proinde non esse credibile, factum esse ab iis Pontificibus hoc decretum de appellatione. sed si qui hoc dicant, redarguent eos litteræ Adriani Imperatoris ad Minucium Fundanum, quo tempore decretum hoc de appellatione Sixtus Pont. fecit, quas litteras Iustinus martyr in apologia secunda produxit, quibus iubebat Imperator, ne Christiani innocenter perturbarentur: neue calūniatoribus occasio nocendi præberetur. idem cauit eius filius Antoninus: item Marcus Aurel. Antoninus, quorum etiam litteras idem Iustinus pro defensione Christianorum produxit. Cōgruebat igitur tempori hoc decretum. Quomodo verò veritati cōgruat magis adhuc intelligi potest ex ratione, quam Iginus Pontifex Apostolicus post beatum Petrum 10. in epist. decretali prima, ad omnes fideles explicat, cur peregrina iudicia Apost. secutus prohibeat. sic. n. ait, Nec nõ & peregrina, negotia ac iudicia prohibemus, quia indignum est vt ab externis iudicentur, quia prouinciales. & à se electos debent habere iudices. deinde subiunxit, quid eum ad hoc statuendum impulisset, nos quidem, inquit, ex omni parte carpendo occasiones abscondimus, nos supernæ memores disciplinæ, quibuscunque cadentibus dexteram porrigimus, & à ruinæ præcipitio, quos possumus, releuamus: & defensionis adminiculum totis viribus præbere cupimus. Si hæc ratio iustitiæ ac charitatis, Iginum Pontificem tam paucis annis post Sixtum primum interiectis, id est, 20. ad faciendum decretum de iudiciis peregrinis declinandis mouit, quod multi alij Pontifices cōsecuti renouarunt & primus in ecclesia Corinthiorum Apostolus sanxit, idque, ne quis innocens damnaretur, cur non item congruat tempori & veritati, vt Anacletus, & alij illius sæculi Pontifices simul ratione

Quid ab aliis accusatoribus fortassis obici possit cōtra decretum de appellatione illis temporibus.

Iustinus de litteris Adriani imperatoris, & aliorum imperatorum, pro christianis.

I. Cor. c. 6.

Pro epist. pont.

*Quare visum
sit Magd. non
congruere tem-
pori, neque ve-
ritati decretum
de appell.*

iustitiæ ac charitatis adducti, decretum de appellando sedem apostolicam facerent? quod multi quoque Pō- tifices postea renouarunt, ac confirmarunt: & primum Apostoli sanxerunt, idque, ne quis item innocens dā- naretur. Rursus decretum de appellationibus, quod hī Pontifices Apostolorum auctoritatem secuti fecerunt, visum est Magdeburgensibus, non congruere tempori, neque veritati, quia inquit, de primatu Romanæ ec- clesiæ ante Nicenū conc. & multis annis postea nulla fuit quæstio. ita est, vt isti dicunt, nullam fuisse de pri- matu quæstionem ante Concilium Nicenum, neque multis annis postea. imò nunquam de hoc in synodis quod sciam, disceptatum fuit ante concilium Floren- tinum, in quo hæc tunc primum quæstio posita est: & de ea mensibus 15. vt memoriæ proditum est diligen- tissimè disputatum: & tandem definitum, Pontificem Romanum in vniuersum orbem tenere primatum, esseque successorem beati Perri, & quæ sequuntur in decreto, ne totum recitem. Huic definitioni summa concordia Græci, & Armenij assensi sunt. At nunquam ante Cōcilium Nicenum quæstionē de primatu fuisse, imò neque multis annis postea vsque ad Concilium, vt modo dixi, Florentinum, hoc inquam magis Mag- deburgenses redarguit, & cōdemnat, qui id adhuc ne- gent, de quo nullam fuisse tot sæculis quæstionē, spōte sua confitentur, & de quo, tunc cum primum quæstio fuit, à tam multis & tam doctis patribus in œcumeni- co concilio, cedentibus veritati, qui contradicebāt, hāc definitionem vno omnium consensu factam fuisse, ne- gare non possent. Iam verò, si quia tempore pontificū Apostolicorum de primatu pontificis nulla fuit quæ- stio, idcirco iudicio Magdeburgensium Centuriatorū non cadit in eos hoc de appellationibus decretū, neq; cum eorum ætate cōgruit, ergo nullum decretū aliud pari ratione, nisi de quo prius quæstio fuerit, fieri po- test, quo nihil magis absōnum, aut si fieri potest decre- tum aliquando, de quo non prius quæstio fuerit, po- tuit igitur & hoc decretum ab illis pontificibus ante Concilium Nicenum fieri. An quæstio erat de pontifi- catu Aaron, cum fecit Dominus decretum, dicens per Moysen

Liber tertius.

195

Moysen in Deut. Si difficile, & ambiguum apud te iu- dicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinē, causam, & causam, lepram, & non lepram, surge, & as- cende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē, qui fuerit illo tempore. nulla hic quæstio de primatu Aaron antegressa causam huic decreto dedit, sed ipsa vtilitas rei, & necessitas aliorum quæstiones difficilio- res iudicandi. Similiter S. Anacletus, non quia quæstio vlla de primatu esset, sed quia opus erat scire, quid in aliorum quæstionibus, & causis, ac iudiciis maioribus fieri deberet, decretum Apostolicum in epistola sua nobis præscripsit, & tradidit: inquit. Quod si diffici- liores ortæ fuerint quæstiones, aut Episcoporum, vel maiorum iudicia aut maiores causæ fuerint ad sedem Apostolicam, si appellatum fuerit, referatur: super quā Christus vniuersam construxit ecclesiam, dicente ipso ad beatum principem apostolorum Petrum, Tu es Pe- trus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & quæ sequuntur, Addit deinde Magd. Et sicut in sexta Synodo Carthaginensi Primatus Papæ est refutatus ita hoc sæculo p[er] doctores tales epistolas non tulissent. Sicut qui ex insidiis, & occultè alios aggredi solent, quibus neque vires, neq; causæ æquitas ad apertè ag- grediendū animos, & fiduciam addūt, sic qui suo pro- prio iudicio condemnati, veritatem oppugnant, cum ea, quæ omnibus manifesta sunt, deprauare non pos- sunt, alia quærunt, quæ non omnibus pateāt: vnde no- dos suos ad irrendū simplices, & imperitos nectūt. Hinc Magd. quia nullum ex antiquis auctoribus, aut Catholicis Episcopis reperire potuerunt, qui Primatū Pontificis Romani negaret, hoc quod in Sexta Syno- do Carthaginensi legebant ex canone Niceno de ap- pellando Pontificem Romanum, quem canonem pa- tres Synodi in Carthaginensis requirebant, nec tamen in exemplaribus, quæ ipsi habebant, canonum Niceni consilij legi affirmabant, ad refutandum Primatum pertinere interpretati sunt. intelligebant enim Magd. & quidem bene, ne semper acumen in eis, vt solet, de- sideretur, cōnexa esse ista, & copulata inter se, refutari

*Qui vsu pro-
cationis ad ma-
ior em indicem.*

Pontificis Romani Primatum, & ius appellandi eum, cum necessitas postulat. ad hoc enim vsus vetus appellandi, vt Vlpianus iuris consultus ait, necessarius est, vt vel iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigat. Vnde quia horum neutrum patribus illis in iudiciis suis metuendum esse videbatur. non magis se Primatui Pontificis derogare existimabant, quod crederent, decretum esse in Niceno concilio, nō esse eum appellandum, quam Imperatori derogabatur. quod à præfectis prætorio non liceret appellare. Credidit enim princeps (ait Aurelius Iurisconsultus) eos, qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicatos pro sapientia & luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus. Hoc ipsum patres illi existimabāt, synodo Nicenæ visum esse. Sic enim ad Cælestinum Pontificem scripserunt, decreta Nicena siue inferioris grad⁹ clericos, siue ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. prudentissimè enim & iustissimè viderūt, quæcunque negotia in suis locis, vbi orta sunt, finienda: nec vnicuique prouinciæ gratiam sancti spiritus defutura, qua æquitas à Christi sacerdotibus & prudenter videatur, & constantissimè teneatur. Neque verò, quia patres illi sextum canonem Nicenū (in eo enim commissi sunt siue inferioris gradus clerici, siue Episcopi ipsi suis Metropolitanis) sic intelligendum esse putabant, quasi eo decretum esset, ne Pontificem Romanum Episcopi appellare vnquam possent, continuò Primatum Romani Pontificis tollebant: nō magis quam principis summa potestas tollebatur, quia, vt paulò ante dicebam, decretum erat, ne à præfectis prætorio principem appellare liceret. Sed de canone sexto synodi Nicenæ, quomodo necessariò collatis pluribus decretis, interpretā dus sit, paulò post explicabo. docendum est nunc, non refutasse patres illos primatum, quod Magd. finxerunt, vt eos sui similes facerent: sed potius confessos fuisse. Quod quidem vel ex vno Episcopo Augustino, qui Synodo interfuit, & canonem Nicenum de appellationibus cum aliis Episcopis requirebat, intelligere, si vultis, Magd. potestis.

Sic enim est in epist. 162. ad Glorium, Eleusium, Felicē, & Grammaticum: Erat etiam transmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis Carthago, vnde non mediocri vtique auctoritatis habebat Episcopū, qui posset non curare conspiratam multitudinem Episcoporum, cum te videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua semper Apostolicæ cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, vnde Euangelium ad ipsam Africam venit, per communiatorias litteras esse coniunctum. Si confiteretur is, qui Synodo Carthaginensi & quidē nomine totius Numiciæ legatus interfuit, semper in Ecclesia Romana Apostolicæ cathedræ principatum vnguisse, quomodo in Synodo Carthaginensi refutatus est primatus? Rursus contra duas Epistolas Pelagianorū ad Bonifacium lib 1. cap. 1. Cum verò (inquit) non desinant fremere ad dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemptas oues, adigimur Episcopatus officio, quamuis ipse in eo præemineas celsiore fastigio speculæ pastoralis, facio quod possum pro mei particula muneris, & quæ sequuntur. an hoc fuit refutare primatum Papæ Romani in Synodo Carthaginensi? confiteri illo ipso tempore Bonifacium, quo Pontifice habita est Synodus, præminere in celsiore fastigio speculæ pastoralis? Si erat Episcopus Romanus in celsiore fastigio, quam Episcopus Carthaginensis, cui Augustinus Hipponensis Episcopus subiectus erat, non enim primates alij in celsiore fastigio speculæ pastoralis erāt cōparati cū Carthaginensi Episcopo, qui ad illorū speculā pastorem non pertinebat: erat igitur Carthaginensis subiect⁹ Episcopo Romano, alioqui quomodo erat in celsiore fastigio speculæ pastoralis cū Carthaginensi Episcopo comparatus? Deinde cū dicit, facio, quod possum pro mei particula muneris, cōfessus Episcopū Romanū in celsiore fastigio speculæ pastoralis sedere, cum alioqui ambo essent Episcopi, an nō satis aperte significat, habere quidē illum totam & vniuersalem curam muneris pastoralis, se verò partem? Rursus idē Aug. cum 50. Episcopis Cōcilij Mileuitani epist. 42. sic ad Innocentiū Pontificē. Ro. scripsit, quia te Dominus gratiæ suæ præcipue munere

*Testimonium
Aug. in synodo
Carth. 6. de pri-
matu Pont. Ro.*

*Demonstratio
euidens, quod
in synodo Car-
th. non fuit re-
futatus, sed con-
fessus primatus
pont. Rom.*

Pro epist. pont.

in sede Apostolica collocavit, talēque nostris temporibus præstitit. & paulò post, magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastorem diligentiam, quæsumus, adhibere digneris: & quæ sequuntur. An nō satis apertè hoc loco Augustinus cum reliquis illis Episcopis primatum pontifici Rom. tribuit, cum præcipuæ gratiæ munere in Apostolica sede collocatum dicit? Quæ enim ista præcipua gratia, nisi charisma Episcopatus, quo præest vniuersali ecclesiæ? quod satis idem Aug. statim explicat, cum petit ab eo, vt diligentiam pastorem periculis membrorum Christi in ecclesiis Africanis adhibere velit. Confitetur ergo pater Aug. cum reliquis 60. illis Episcopis oves Pōtificis Romani esse, quæ in ecclesiis suis erant: ad eiusque curā, quam requirebant, pertinere. Ac rursus adhuc idem Aug. cum Episcopis synodi Carthaginēsis ad eundem Innocentium de actis aduersus Pelagium, & Cœlestiū epist. 90. sic scripsit, Hoc itaque gestum Domine frater sanctæ Charitati tuæ intimandum duximus, vt statutis nostræ mediocritatis etiam Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas. Testatur quoq; Prosper Aquitanicus illorum temporū æqualis in Annalibus suis, missa fuisse gesta illa ad Zosimum Pont. Rom. Quibus inquit, probatis hæresis Pelagiana damnata est. Item Possidonius illius ætatis auctor in vita beati Aug. Poterant, inquit, (de Donatistis loquitur) suspectum esse habētes, scilicet Augustinum, recusare congressum: tamen omnipotentis Dei præstitit auxilium, vt postea in Cæsariensi constitutus ciuitate venerabilis memorię Augustinus, quo eū venire cum aliis Episcopis, Apostolicæ litteræ compulerunt, ob terminandas scilicet alias ecclesiæ necessitates. An non agnoscebat, primum, & ceu caput Augustinus cum reliquis illis Episcopis eum, cuius litteris teste Possidonio ad terminandas ecclesiæ necessitates ire compellebantur? Ergo si primatū Synodus Carthaginēsis nunquam negauit, neq; refutauit, vt vel testimonio grauissimo Augustini, qui synodo interfuit, imò ipsius etiam synodi, & synodi Mileuitanæ probatum est, qua fronte quod in eadē synodo decretū est, seu potius renouatū, & ex tertia synodo Carthaginēsi

Liber tertius.

197

e. 26. repetitum, vt Episcopus primæ sedis non appelletur princeps sacerdotū, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantū primæ sedis Episcopus. hoc ad Episcopum Romanæ sedis referre audetis? & quod magis ridiculū est, nō aduertistis, vos vobis contradicere. Cum enim Episcopū Romanū Episcopum primæ sedis esse & vocari conceditis, Primatum ei, licet inuiti & nescientes, simul conceditis. Quomodo enim prima inter reliquas alias sedes esse poterat, nisi primatū inter eas haberet? cum enim Romana nō sit prima sedes in his, aut illis prouinciis, vt est Carthaginēsis prima in prouinciis Africæ, Alexandrina prima in prouinciis Aegypti, Lybiæ & Pentapolis, Antiochena item prima in suis, relinquatur, vt sit prima sedes in omnibus prouinciis Ecclesiæ catholicæ, aut nusquam est prima. habet igitur potestatem in Episcopos omnium prouinciarum, vt habet more eius Alexandrina sedes potestatem in suarum prouinciarū Episcopos, Antiochena item in suarum: & Carthaginēsis in Episcopos Africæ. Aut dicant centuriatores, si sciunt, aut vsquā legerunt, in quarum prouinciarū Episcopos habeat priuatè potestatem prima sedes Episcopi Romani, quam ipsi confitentur appellatam in Synodo Carthaginēsi primam sedem. Aut si dicere non possunt, superest, vt vel confiteantur esse quidem eam primam sedē, sed inter nullas alias, quo nihil potest esse magis delirum: aut primam esse inter reliquas omnes. sic isti sapientes, iuxta verbum Dei, in astutia sua comprehensi sunt. Deinde, quo magis lectores artificio Centuriatorum fallerentur, addiderunt canoni, quod nusquam scriptum in synodo Africana repererunt Vniuersalis autem nec etiā Romanus Pontifex appelletur. Hoc enim quod legunt apud Gratianum dist. 99. non est ex canone concilij Africani, sed ex Gratiani rubrica, in caput proximè sequens Epistolæ Pelagij Pontificis, qui iussit, vt nullus appellaretur Patriarcha vniuersalis, vt Gregorius quoque in epistola ad Eulogium Patriarcham constantinopolitanum noluit appellari Papa vniuersalis: quod quidem quemadmodum intelligi debeat satis ipse interpretatur, cum ait in eadem epistola, Meus namque

Sibi ipsis respondēt Magd. referentes ad pōt. Rom. illud decretum Synodi Carth. ne episcopus primæ sedis vocetur vniuersalis.

Magd. in astutia sua comprehens.

Apud Gratianum illud vniuersalis autem nec etiā Rom. pont. appelletur, nō ad canonem tanquam pars eius sed ad epist. Pelagii, quæ sequitur, referendū est tanquam rubrica Gratia.

honor est vniuersalis ecclesie: meus honor est fratrum meorum solidus vigor. Etenim, quia Ioannem Patriarcham constantinopolitanum Gregorius Pontifex reprehenderit, quod se vniuersalem appellasset, cum non esset, volebatque forma, & exemplum modestie aliis fieri, ne ipse voluit appellari vniuersalis: & si enim suum erat, sic se appellare, voluit tamen a suo abstinere, ne alius alienum usurparet, itaque non negauit se principem sacerdotum, aut summum sacerdotum, qui satis aperte dicit se Episcopum vniuersalis Ecclesie ac proinde omnibus Episcopis & Patriarchis preesse: hoc enim significat quod ait, Meus honor est vniuersalis ecclesie. scilicet, quia Ecclesia vniuersalis erat Ecclesia eius: sicut enim honor Episcopi est Ecclesie sue, cui preest, vt Constantinopolitani honor, Ecclesie est Constantinopolitane, sic Papae Romani honor est Ecclesie vniuersalis: quia, vt Constantinopolitanus Constantinopolitane Ecclesie preest, sic Romanus vniuersali. Redeamus ergo ad canonem concilij Africani, quem Gratiani rubrica Magdeburgenses per fraudem augere voluerunt, & suo artificio accessionem concilio attribuerent, doceamusque de quo Episcopo primae sedis intelligendus sit. de Episcopo enim Romano non potest, vt paulo ante demonstratum est: sancitus est ille canon de primatibus Africae, id est, de Episcopis primarum sedium. Quia olim, vt Leo nonus in epistola ad Petrum & Ioannem Africanos Episcopos contra Episcopum Grumitanum scripsit, in singulis prouinciis Africae instituebantur primates, non secundum potentiam (inquit) alicuius ciuitatis, sed secundum tempus suae ordinationis, Metropolitanus enim vocabantur in Africa primates, qui erant Episcopi primarum sedium, quibus tamen preerat Episcopus Carthaginensis, primus, vt idem Leo ait, Archiepiscopus, & maximus totius Africae Metropolitanus propter Carthaginem totius Africae Metropolim, qui solus accipiebat pallium ab Apostolica sede, vnde & Episcopos consecrandi (inquit) principale & antiquum ius retinet, sicut ex verbis Aurelij in concilio Carth. 3. cap. 39. intelligi potest, idcirco igitur de primatibus Africae sic cautum

Quomodo Gregorius in ea epistola in qua non vult appellari vniuersalis, se tamen vniuersalis ecclesie episcopum manifeste significat.

Quo addiderunt Magd. Canon Synodi Carth. quod nequam in eo repererunt.

Explicatio, de quo in synodo Carth. intelligendum sit, vt episcopus primae sedis non vocetur vniuersalis. De primatibus Africae, & de Carthaginensi episcopo ex epist. Leonis 9.

est, quo admonerentur, se intra suum modum, ac mensuram continere, ne se aliquando in dignitatem Carthaginensis Ecclesie efferrent, vt Grumitanus ille Episcopus tempore Leonis 9. tetrauit: de quo sic in ea ipsa epistola, idem Leo scripsit, neque quicumque ille sit Grumitanus Episcopus, aliquam licentiam consecrandi Episcopos, vel deponendi, seu prouinciale concilium conuocandi habet sine consensu Carthaginensis Episcopi, cuiuslibet dignitatis, aut potestatis sit, qui caetera, praeterquam quae ad propriam Ecclesiam pertinent, sicut & alij Africani Episcopi, consilio Carthaginensis Archiepiscopi ager. Cur igitur dicent, si primatum Pont. Rom. Africani non negabant, ius appellandi non vltro concedebant? in promptu est ratio, quia, vt ante dixi, causas Episcoporum in suis prouinciis iudicari, primatui Pontificis Romani repugnare non putabant: praesertim cum commoditatem producendi testes in suis locis, & difficultatem producendi in iudicio transmarino viderent. Et quod eos magis in eam tunc adducebat sententiam, quod credebant, hoc, quod sentiebant, in concilio Niceno decretum fuisse, siquidem in illo ipso canone 6. Synodus Nicena Episcopos suis Metropolitanis commisisset: quod quidem vt verum erat, ita illud, quod in canone sequitur, vel non considerabant, vel non intelligebant, quam vim haberet. Quia sic est Romani Episcopo consuetudo: habet enim hanc, vt quia episcopus Romanus omnibus successoribus Apostolorum praesse a principio consuevit, Domino hanc consuetudinem instituyente, idcirco primates, ac Metropolitanus reliquis Episcopis, quisque secundum mensuram, id est, per prouincias, quas quisque tenet, praesse debeat, quis hic, si paulo attentius consideret, primatum Episcopi Romani non videat? siquidem illi primates successores sunt Apostolorum, quibus Petrus praerat, Episcopus vero Romanus successor Petri est, qui quia erat maior reliquis omnibus Apostolis, & Episcopus Romanus, qui auctoritate domini in cathedra eius successit, necesse est, sit maior reliquis omnibus primatibus, & in omnes habeat potestatem: ac proinde necesse est, vt ad eum confugere possint, cum opus fuerit, omnes

Quae causa fuerit, cur Africani cum primatum non negarent, decretum tamen appell. non concederent.

Pro epist. pont.

successores Apostolorum, qui sunt Episcopi, sicut Apostoli ad Petrum in difficultatibus, tanquam ad Petram Ecclesie, confugiebant, ut libro superiore exemplo Pauli, & Barnabae, & illius Synodi Hierosolymitanæ docuimus. sed de canone sexto Synodi Nicenæ copiosius, & luculentius postea, ut antea promisi, disseram: si prius ad quædam alia, quæ Magd. in summam Pontificis auctoritatem, & apostolicum ius ad eum prouocandi obiecerunt, responderimus.

Responsio ad id quod Magd. in V. Centuria obiecerunt de Zosimo Pontifice, quod non citasset consuetudinem de summa potestate Pontificis, & quomodo redarguantur de falsitate. Rursus quemadmodum patres Africani Primum Pontificis Romani agnoscerent, & de decreto de appellationibus in conc. Carthag. 3. recepto, & de canone 92. concilii Africani, quem Magd. obiiciunt, & quomodo canon conc. Carth. 3. conuincat, non esse illum accipiendum, ut à Magd. contra decretum de appellationibus accipitur. Qui interest inter L. theranos non recipientes decretum de appel. & patres conc. 6. Carthag. Item de actis Synodi Nicenæ diligenter perscriptis: & de iudicialibus decretis ad ea pertinentibus: & quomodo inde sumpti sunt canones Niceni à Iulio Pontifice relati, & duo illi canones Sardicensis concilii in concilio Carthag. ex Niceno recitati.

Caput 2

Videamus ergo deinceps, quod in V. Centuria Magdeburg. obseruatione dignum esse iudicarunt, utrum ne magis eorum ignorantiam quam solertiam prodit: sic enim scripserunt. Obseruent autem, ut hoc obiter obseruemus, pij lectores, hunc Papam (Zosimum dicunt) non prætexuisse ius diuinum, scripturam, aut Christi ordinationem, qui sedem Romanam omnibus ecclesiis imperare voluerit, neque citasse consuetudinem quod iam ultra trecentos annos ea ecclesia aliis omnibus per orbem terrarum Christianis ecclesiis imperasset: quod sanè facere non neglexisset, si ea pro se argumenta quicquã facere intellexisset, ac probare se posse

Liber tertius.

putasset: sed tantum ius humanum, id est, decreta Nicenæ, eaque ipsa per scelus, & impietatem falsata.]

Hactenus Magdeburgenses. Non aduerterunt hic Magdeb. aut fortasse dissimularunt, quod Faustinus legatus Zosimi Pontificis in eodem conc. 6. Carthag. c. 2. dixerat, priusquam ex commonitorio recitaretur decretum Sardicense ex ipsis actis Synodi Nicenæ sumptum. Sic enim ait, iniuncta nobis sunt à sede Apostolica aliqua per scripturam: aliqua etiam in mandatis: hoc est de Nicenis Canonibus, ut conseruentur, & constituta eorum, & consuetudo. Deinde subiungit interpretans, quod dixerat, quia aliqua ordine, & canone tenentur: aliqua consuetudine firmata sunt. Hæc legatus Zosimi. Quis hic dubitet, hoc, quod legatus Faustinus dixit, iniunctum sibi à sede Apostolica, in qua Zosimus tunc præsidebat, ut de canonibus Nicenis non solum ea, quæ canone constituta, sed quæ consuetudine firmata essent, seruari, quin propter canonem sextum dixerit, ad eumque retulerit: siquidem in eo sanctum est, ut prisce consuetudines de potestate Primatum Alexandrini, & Antiocheni in episcopos suarum prouinciarum vigeant: quia hæc, inquit, est episcopi Romani consuetudo, in quo canone, quia nihil noui tunc constitutum est de potestate Primatum, aut Metropolitanorum in episcopos suarum dioceseon, neque de potestate episcopi Romani in omnes episcopos, idcirco nõ dixit Synodus, statuumus, aut visum est, sed, vigeant prisce consuetudines, & quæ sequuntur, quia hæc est consuetudo episcopi Romani. Sic enim beatus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleuciæ probat, nihil nouum in symbolo patres illos Synodi Nic. statuisse, sed quod à sanctis Apostolis traditum erat: non enim dixisse, visum est: sed, sic credit ecclesia: in decreto autem de Pascha addidisse, visum est: quia scilicet statuerunt, ut qui erant in Oriente, sic in posterum Pascha celebrarent, ut Romani, & Alexandrini, & cæteri omnes cuncti orbis semper antea celebrauerant. Pertinere autem hanc prisecam consuetudinem episcopi Romani, quam hic canon sextus dicit, ad summam potestatem episcopi Romani in omnes Primates, & Metropolita-

nos, ac reliquos episcopos, ex qua forma à domino instituta, & à S. Apostolis tradita factum sit, ut alij Primates, & Metropolitanus potestatem in episcopos sibi subiectos habeant, proximo capite copiosè, & ut spero, exactè docebo. Zosimus ergo per legatum suum consuetudinem, non dico, trecentorum annorum, quos vos, Magdeburgenses paulò ante desiderabatis, sed quadringentorum, & amplius, & in ea consuetudine simul etiam ius diuinum, & scripturam, & ordinationem Christi citauit, quæ vos à Zozimo requirebatis, neque consuetudini isti, quam in Nicenis canonibus Faustinus legatus nomine Zozimi Pontificis Romani seruandam esse proposuit, patres illius Synodi Carth. opposuerunt, quicquam prorsus satis silentio suo, quod propositum erat comprobantes. Deinde, ad rationes, quas Africani patres in epist. ad Cœlestinum adferebant, cur ipsis videretur, non esse in concilio Niceno sancitus canon de appellationibus ad sedem Romanam: imò potius apertè commissi essent Episcopi suis Metropolitanis, vos de vestra officina pro defensione patrum Africanorum illud insuper addidistis, videbatur etiam eis absurdissimum, vnum homuncionem omnibus Christi ecclesiis per orbem terrarum sparsis, imperare, easque regere velle: cum ea res plurimorum Episcoporum vires, & curam propemodum exuperaret.]

Hæc vos. Si hoc absurdissimum videbatur: quomodo ad Bonifacium scribunt his verbis, quæ vos callidè dissimulastis? Ut Romam liceat Episcopis prouocare, & clericorum causæ, apud suarum prouinciarum episcopos finiantur, iam priore anno etiam litteris nostris ad eundem venerabilis memoriz Zozimum datis, insinuari curauimus, ut ea seruare, sine vlla iniuria sineremus, vsque ad inquisitionem statutorum Concilij Niceni. Deinde subiungunt, & nunc à tua poscimus sanctitate, ut quemadmodum apud Nicæam à patribus acta, vel instituta sunt, sic ea à nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista, quæ in commonitorio attulerunt, facias exerceri. deinde recitant, quæ erant in commonitorio, id est. Si episcopus accusatus fuerit, & iudicauerint cõgregati episcopi regionis ipsius, & de gradu suo

Quod Zozimus ius diuinum, & consuetudinem & scripturam, sicut Magd. desiderabant, citauerit.

Quid de suo addiderint Mag. & quid dissimularunt.

deiecerint eum, & appellasse videatur, & confugere ad beatiss. ecclesie Romanæ Episcopum, & voluerit audiri, & iustum putauerit, ut renouetur examè, scribere iis Episc. dignetur, qui in finitima, & propinqua prouincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quod si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua mouerit episcopum Romanum, ut è latere suo presbyterum mittat, erit in potestate episcopi, quid velit, & quid æstimet: & si decreuerit, mittendos esse, qui præsentibus cum episcopis iudicent habentes auctoritatem eius, à quo destinati sunt, erit in arbitrio eius: Si verò crediderit, sufficere episcopos, ut negotio terminum imponant, erit in suo arbitrio. Dubitabant patres Africani, an esset in cõcilio Niceno canon in commonitorio recitatus: quod si esset, petebant à Pontifice, faceret eum custodiri, ut in Africa, sic etiam Romæ: id est, ut si is, qui Romam appellasset, moueret Pontificem, ut iterum audiretur, mitteret Pont. à latere presbyterum in Africam, qui causam ibi cognosceret, & reliqua, quæ in canone commonitorij continebantur, ne aliquando eueniret, ut flagitiosus aliquis in Africa damnatus, postea per fraudem, & surreptionem Romæ absolueretur, ut in Apiario illo euenisse querebatur, qui dissensionem illi occasionem præbuerat. An igitur qui hoc petebant, non satis apertè agnoscebant, & confitebantur primatui Pontificis? ad quem enim pertinet facere, ut custodiatur lex, nisi ad eum, qui legi præest? an non clarè iudicabant, non esse absurdum, quod in prouinciis suis, & Romæ custodiri poscebant? imò hoc ipsum rursus in eadem epistola clariùs adhuc confitentur, cum sic aiunt. hæc utique, vsque ad aduentum verissimi morum exemplarij Nicenæ Synodi inserta gestis sunt: deinde subiungunt, Quæ si ibi, quemadmodum in ipso, quod apud nos fratres ex Apostolica sede directi, commonitorio allegauerunt, continerentur, eoque ordine, vel apud vos custodirentur, nullo modo nos talia vel tolerare cogeremur, vel intolerabilia pateremur. Iam hic non solum non esse absurdum, sed commodissimum confitentur, quod in commonitorio recitatum est, si tamè Romæ etiam seruaretur: hoc enim erat, quod, ut dixi,

Apertè agnoscebant, & confitebantur primatui patrum Africani.

Pro epist. pont.

querebatur. Quod verò interpretamini, visum esse absurdum, vnum homuncionem omnes ecclesias per orbem terrarum sparsas regere velle, cū ea res plurimorum episcoporum vires, & curas propemodum superaret, ita loquimini, quasi omnes mundi ecclesias per se Pontifex regeret, quod esset quidem absurdum, & incommodum, imò quod fieri non posset, ac non potius per episcopos Metropolitanos, siue Archiepiscopos, & Patriarchas: vt per omnes tandem ad vnum cura omnium mirabili subordinatione confluat, quo nihil potuit esse, neque magis decorum, nec ad cōcordiam aptius. Quod autem homuncionem vocatis Pontificem, sanè sic contumeliosè in eum loqui non didicistis ex illis Africanis patribus, etiam illa sua tunc contentione acerba armatis, sed à magistro vestro. Homuncio erat Petrus: sed qui illi homuncioni oues suas ad regendum commisit, ita vt quæ ad eius regimen non pertinerent, non essent oues Christi, qui inquam, oues suas Petro commisit, idem commisit Pontifici Romano successori Petri, oues suas: qui non tam dolet, quod à vobis homuncio appelletur propter eum, qui propter nos vocatus est vermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis, quàm quod vos nolueritis in ouili eius permanere: nec aliud magis desiderat, quàm vt ad gregem Christi redeatis, ne sitis in prædam & deuorationem lupis infernalibus. Iam de Africanis patribus, quoniam similes videri vultis, dum eos nobis obicitis contra canonem de appellationibus Nicenum, quem negatis, siue vt iudices, siue vt testes, vel potius tanquam iudices, & testes vestro more, videamus paulisper, quantum inter vos, & illos distet. Scripserant episcopi Africani in concilio Mauritanix, cui Stephanus Archiepiscopus præerat, congregati ad Damasum Pontificem de quibusdam vicinis episcopis, qui non consulto episcopo Romano, quosdam ex fratribus damnauerant. Petebant igitur episcopi Synodi illius à Damaso Pontifice, vt eos defenderet: sibi enim videri non licere facere, quod illi episcopi vicini fecissent. Respondet Damasus laudans eorum curam, ac sollicitudinem de fratribus, ac multa describens, quæ ad

Quid Africani de primatu scripserint, & quid ex concilio Mauritanie ad Damasum scripserint.

Liber tertius.

iudicia causarum ecclesiasticarum pertinebant, tamen illi, quibus responderet, non ignorare viderentur. Sic enim ait Damasus, ideo omnia, quæ innotuistis, non licere mandarem: nisi vos tam pleniter instructos esse scirem, quod cuncta, super quibus consuluistis, illicita esse non dubitatis. Discutere namque episcopos, & summas ecclesiasticorum negotiorum causas Metropolitanano vnà cum suis comprouincialibus, ita vt nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis, licet: sed definire eorum, atque ecclesiasticorum summas querelas causarum, vel damnare episcopos absq; huius sanctæ sedis auctoritate minimè licet. deinde subiungit: quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Vt nostis Synodum sine eius auctoritate fieri, non est catholicum, & quæ sequitur in prolixa epistola, & eruditissima. Deinde post multa, vt intelligamus, de qua re illi episcopi Africani in Synodo congregati, scripserint, monentes quoque (inquit) instruere debetis memoratos vicinos vestros, vt à talibus se subtrahant, & quæ illicitè contra fratres suos egerunt, cito corrigant, & quos nobis inconsultis, læserunt, nobis inconsultis, plena satisfactione sanent, & cito eos sibi reconcilient, si noluerint Apostolicæ sedis suscipere censuram. nam si quid fortè in eis, aut contra eos emerferat, nostrum fuerat expectandum examen, vt nostra aut condemnarentur auctoritate, aut fulcirentur auxilio, vt semper fuit huic sedi concessum priuilegium. Omitto reliqua. Siue igitur hi ipsi tunc episcopi, siue, vt est vita hominum breuis, eorum successores in concilio Carthaginensi III. post 20 propè annos canones multos condiderunt, ex quibus decimus est eiusdem sententiæ cum capitulo 22. in rescripto Iulij ad Orientales, Hoc etiam placuit, vt à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior auctoritas, fuerit prouocatum, non eis obsit, quorum fuerit solura sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicasse, vel cupiditate, & gratia deprauati. Cū dicunt, à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis, profecto neque primates Africæ, id est, primarum sedium episcopos exceperunt, nec Ar-

Pro epist. pont.

Decretum de ap-
pel. ad Pon. Ro-
ma. in concilio
Cartha. 3. rece-
ptum, & appro-
batum.

chiepiscopum Carthaginensem maximum totius Afri-
cæ Metropolitanum, nec eorum concilia, quin ab om-
nibus prouocari posset ad alios ecclesiasticos iudices,
vbi maior auctoritas esset, vt ad Romanos Pontifices,
an si id prohibere voluissent, non id apertè dixissent, ne
quis in posterum, aut ignorare vnquam, aut cauillari
posset? sed recitemus canonem Synodi Africanæ 92.
quem hostes episcopi Romani obiicere solēt, & quem
canon ille ex concil. Carth. 3. coarguit. Item placuit, vt
Presbyteri, Diaconi, vel cæteri inferiores clerici in cau-
sis, quas habuerint, si de iudiciis episcoporum suorum
questi fuerint, vicini episcopi eos audiant: & inter eos
quicquid est, faciant adhibiti ab eis ex consensu suo-
rum episcoporum. Quod si & ab eis prouocandum pu-
tauerint, non prouocent nisi ad Africana concilia, vel
ad primates prouinciarum suarum: ad transmarina qui
putauerit appellandum, à nullo intra Africam in com-
munionem recipiatur. Quid simile in tertio illo con-
cilio Carthaginensi sancitum est? aut quid obstabat, quo
minis ita sancirent, si ita visum fuisset? ne vlla non o-
bediendi per obscuritatem canonis occasio in Africa-
nis ecclesiis præberetur. Tamen illud hic obseruandū
est, nullo canone patres illos Africanos episcopis appel-
lationes interdixisse, vt presbyteris, Diaconis, & mino-
ribus clericis interdixerunt: quod episcoporum causæ,
vt sunt maiores ita magis ad Pōtificem Romanū per-
tinebāt: illud enim, quod in extrema parte canonis pro-
ximè recitatur græcè est, ὡς πρὸς τῶν ἐπισκόπων πρῶτης
ᾠδης, id est, sicut de episcopis sæpe decretum est, non
potest vlla ratione sic intelligi, ne quis erret, quasi hoc
dicat canon, decretum esse sæpe, vt episcopi non appel-
lent transmarinos iudices, sed primates, vt de presbyte-
ris, & diaconis decretum est, siquidem primates non
sunt iudices appellationis episcoporum sed primi iudi-
ces, vt constat ex concilio Cartha. 3. cap. 7. Quisquis epi-
scoporum accusatur, ad primates prouinciæ causam
deferat accusator. hoc ergo significat, sicut de episco-
pis sæpe decretum est, scilicet, vt si de eorū iudiciis que-
sti fuerint clerici fiat, quod statutum est canone illo 92.
Ac rursus canone 63. appellationes non à quibuscunq;

Causa obscura-
tio in canon. 92.
& canone 63.
Synodi Carth. 6

Liber tertius.

sed ab arbitris interdixerūt, legem sæculi à ratione na-
turali dictatam secuti: arbitri enim sententia (inquit VI-
pianus) siue æqua, siue iniqua sit, stare oportet, sibi que
quisque imputare, quod eum elegerit. vnde doctiss. Pla-
to in 6. libro de legibus hoc iudicium κριώτατον δικα-
σίων appellauit, quod nos interpretari possumus, iudi-
cium potissimum. Redeo ad 3. Concilium Carthagi-
nense. An non satis conuenit, quod hoc canone patres
Africani illius 3. Concilij de appellationibus sanxerunt
cum eo, quod Damasus Pontifex ad Synodum in Mau-
ritania congregatam, scripsit, cum ait, Quam omnes
(sedem Apostolicam dicit) appellare si necesse fuerit, &
eius fulciri auxilio oportet. Sicut ergo, cum dixit Da-
masus, omnes, neminem excepit, quin prouocare pos-
set, si necesse esset: sic tertia illa Synodus, cum dixit, à
quibuscunq; iudicibus ecclesiasticis prouocatum fu-
erit, neminem excepit, à quo non prouocari posset. Afri-
cani igitur patres in illa quidem Synodo tertio cano-
nem de appellationibus tenuerunt, & confirmarunt:
at, vos Lutherani ex quo esse cœpistis, de ortu loquor
vestræ hæresis, nunquam tenuistis. In sexta verò Car-
thaginensi etsi non receperunt, donec eis in concilio
Niceno ostenderetur: nunquam tamen primatum
Pontificis negauerunt. Vt vel ex vno Augustino epi-
scopo Hipponensi, qui interfuit, & legatus Numi-
diæ fuit, intelligi potest, vt supra docuimus, nec à
fide Romanæ ecclesiæ vnquam illi recesserunt: imò
quoscunq; de hæresi ecclesia Romana damnauit,
& ipsi damnauerunt: at vos statim à principio obe-
dientiam Pontificis Romani abiicistis, primatum e-
ius negastis, & fidem ecclesiæ catholicæ reliquistis. Illi
Nicenum canonem de appellationibus ostendi sibi po-
stulabant, parati recipere, si ostenderetur, promit-
tentes interim seruaturos se omnia sine iniuria Pontifi-
cis: imò in extrema parte epistolæ ad Cœlestinū Pont.
damnationem Apianij, vnde illa procella orta est, fa-
ctam esse confitentur salua episcopi Romani modera-
tione, an non est hoc confiteri ius, & auctoritatem Pō-
tificem appellandi? Canones verò ex Sardicensi Conci-
lio in commonitorio recitatos, qui erant alioqui ex synodo reicta-

Quanta sit Mag-
deburg. & Afri-
canorum distan-
tia ac differētia
quorum similes
videri volunt in
negatione de-
cret. de appelo.

Canones Nice-
nos ex Sardicēse

Pro epist. pont.

tos, nunquam Africani absurdas, aut falsatas dixerunt, ut Magdeb finxerunt. actis Synodi Nicenæ sumpti, nō solūm, nec absurdos, neque falsos esse, vnquam dixerunt, vt vos finxistis: sed potius, vt paulo antè ex ipsa eorum epistola ostendi, probabant, & commendabant, modo omnia seruarentur: in quo tacitè, ac dissimulanter de Pontifice querebantur: at vos absurdissimos dicitis, & falsatos, qui dicitis, iuxta prophetam, bonum, malum: malum, bonū: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, quos manet propheticum v̄x. Prætereā quod illi tunc patres errarunt, postea successores eorum Bonifacio 2. Pontifice correxerūt, cum est inter Africanam, & Romanam ecclesiam facta pacis reconciliatio, vt perspicitur ex epistola eiusdem Bonifacii ad Eulalium Patriarcham Alexandrinum, in qua multa diuinè præfatus de distinctione ordinum ecclesiasticorum, & de mira connexionē concordie ex diuersitate, ac distinctione graduum, subiungit, Quia igitur vnumquodque salubriter tunc completur officium, cum fuerit vnus, ad quem possit recurri, præpositus, vota nostra charitatem tuam latere nolumus, ne qui particeps fuit solitudinis, gaudiorū fructus reddatur extorris. Et ideo Carthaginensem ecclesiam ad Communionem nostram rediisse tradentibus significamus alloquiis, & mandatorum, quæ legatis nostris dedimus seriem in omnibus fuisse completam. & paulò post, Aurelius enim præfatæ Carthaginensis ecclesie olim episcopus, cum collegis suis instigante Diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacii, atque Cælestini contra Romanam ecclesiam cœpit. Sed videns se modo peccatis Aurelii Eulalium à Romanæ ecclesie communionē segregatum, humilians recognouit se, pacem & communionem Romanæ ecclesie petens, & subscribendo vna cū collegis suis damnauit auctoritate apostolica omnes scripturas, quæ aduersus Romanæ ecclesie priuilegia factæ quoquo ingenio fuerunt. Horum ergo vos penitentiam imitari oportebat, non illorum superbiam, sed maluistis æmulari in malignantibus, & zelare facientes iniquitatem. Det vobis Dominus locum penitentiae, vt dedit illi Eulalio. Postremò patres illi Africani, quamuis in Synodo Sardicensi, quæ extabat, legerent, quæ

Liber tertius.

quæ in commonitorio illo, ex Nicena Synodo proferebantur, quæ fuerant postea in Sardicensi repetita, quia tamen nondum putabant eam Synodum ab œcumenica Synodo confirmatam, non mouebat illos: tamen si erat quidem recepta, & approbata in 2. Synodo Constant. canone 5. vbi occidentalis Synodus vocatur, vt in Synodo quoque Florentina act. 6. affirmatum est. At vos postquam Synodus Sardicensis, non solum in illa Constantinopolitana, sed in aliis etiam magnis & œcumenicis Synodis, quæ postea consecutæ sunt, confirmata est, quid iam vtcumque excusare potestis: esto, non extent acta illa Synodi Nicenæ, ex quibus decreta illa Sardicensis Concilij in Carthaginensi sumpta, & repetita fuerant, fuisse enim scripta acta, & quidem accuratè, testatur magnus Athanasius in epistola de Synodis Arimini, & Seleucie: Photius quoque Constant. scribit in bibliotheca sua, id est, in volumine de libris à se lectis, legisse se acta Synodi Nicenæ tribus voluminibus, à Gelasio quodam scripta. Item beatus Isidorus Hispal. archiepiscopus in prologo suæ collectionis Canonū, & Epistolarum audisse ait ex duobus de consortio fratrum suorum, (episcopos dicit) qui ex Oriente venerāt, qui affirmabant vidisse in Oriente ingens volumen actorum Synodi Nicenæ in quibus aiebant iudicia quærimoniarū, & definitiones, ac constitutiones contineri, vbi autem iudicia, & actiones causarum tractantur, necesse est sæpe vt producantur regulæ ecclesiasticæ, & vt sententiæ iudiciales inter actiones ipsas sanciantur, vt in actis concilij Chalcedonensis, quæ illi ex Oriente patres, de quibus paulò antè Isidorus meminit, dicebant ad exemplum actorū Nicenæ Synodi scripta esse, vt cernere licet in act. 12. vbi causa Bassiani, & Stephani Episcoporum ecclesie Ephesiorū acta est: & quia contra regulas ibi productas facti fuerant episcopi, secundum canones ibi recitados priuati sunt. Item in actione 7. controuersia Maximi Antiochie Episcopi, & Iuuenalis Hierosolymorum de paroeciis composita est, ita vt Antiochenus haberet in diœcesi sua duas Phœnicias, & Arabiam: & Hierosolymitanus tres Palæstinas. Sic etiā in 5. conc. instituta est actio, & acta causa contra Pe-

Synodus Sardicensis approbata in Synodo Cōst. can. 5. vbi occidentalis vocatur. De actis Nicenæ Synodi accuratè scriptis: & qui sint auctores, & quod iudicia & actiones causarum, & ecclesiasticæ decisiones ad eas pertinentes in eis continerentur.

Quod canones illi Niceni, ex quibus sententias illas iudiciales in rescripto ad orientales Iulius sumpsit, ad acta Synodi pertinebant, & in eis ferebantur.

trum Apamearum episcopum, ad ista ergo acta Synodi Nicenæ illi Niceni canones pertinent, ex quibus actis sententias illas tam multas, & varias iudiciales, quas Iulius Pontifex in rescripto ad Orientales produxit, sumptas esse non obscurè idem Iulius significasse mihi videtur, cum finem faciens, plura, inquit, de his ideo hic non inserimus, ne vacuare, vilem ve prædictam facere Synodum videremur: aut fastidium legentibus, auditibusque proluxa faceret epistola: cum Synodum dixit, profectò acta Synodi intellexit, non enim Synodus in canonibus consistit, alioquin Synodi nullæ essent, quæ nullos canones fecerunt. neque rursus si totos, siue 70. siue 80. canones, quos Nicena Synodus composuit, Iulius reperisset, continuo totam Synodum vacuasset, cū canones seorsum ferri soleant, & ab ipsa Synodo, id est, ab actis separari: loquitur igitur Iulius de legibus, siue canonibus ecclesiasticis, quas nunc vocant decisiones, quæ erant per acta ipsa, & actiones causarum, tanquam sanguis per venas corporis fusus: non enim decisiones iudiciales aptius collocari poterant, quàm inter causas ipsas, & causarum actiones, quæ in actis continebantur: confirmat etiam hoc illud Nicolai primi dist. 19. c. Si Romanorum, Præsertim, inquit, cum Synodalia gesta, inter quæ ipsi canones statuti sunt, in codice canonum non habeantur. libenter hæc notavi, quod aliquando, cum hæc nō distinguebam, neque considerabam, fateor, non poteram intelligere, quomodo ex illis canonibus 80. qui in 70. postea redacti sunt, tam multe sententiæ (sic enim Iulius vocat) iudiciales essent. non enim probabile mihi videbatur, tam multos canones de iudiciis, & actionibus causarum, & tam paucos de cæteris rebus sancitos esse. Esto ergo, vt iterum dicam, non extent acta ista Nicenæ Synodi, in quibus, vt par est credere, canones illi duo iudiciales Synodi Sardicensis 7. & 17. continebantur, quos Zozimus Pont. in commonitorio legatis suis ad Synodum Carthaginensem dedit, & ex Concilio Niceno esse affirmavit: at extat ipsa illa Sardicensis Synodus ex 200. episcopis 30. prouinciarum, quæ vt aliæ Synodi alios canones Nicenos continent, vt Antiochena, Laodicensis, & aliæ, ita hæc

Sardicensis canones illos, qui in Synodo Carthaginensi ex commonitorio illo recitati sunt, continet. Sed iam sextum canonem aggrediamur.

De sexto Canone Conc. Niceni, & quemadmodum in eo summa potestas Pontificis necessario contineatur, & Apostolicum ius ecclesiastica prouocationis ad eum: & quomodo ex 34. canone Apostolorum, & ex epistola 3. Sancti Anacleti is canon ortum duxerit, & de interpretatione euidenti eiusdem Canonis Sexti, & quid verbum πρεσβυτερων in eodem Can. Sexto significet contra patronum Molinei. Item responsio ad id quod in 4. Centuria obiiciunt Magd. dissentire inter se qui auctoritatem primatus Pontifici, ad consuetudinem referunt: & qui ad Christum. & quæ ista consuetudo sit intelligenda in epistolis Pontificum. De epistola Iulii cum Athanasio, cum historia, & testimonio Theodoretii, & Socratis, & Synodo Sardicensi collata. De eo, quod Mag. Sextum canonem falsum esse obiecerunt, & quare, & vbi eum, vt nunc habet, idem receperunt, & de praua interpretatione canonis 6. & 9. Niceni in historia Rufini. Quid significet parilis mos in eodem Sexto Canone.

Caput 3.

Ostquam satis ostensum est, patres illos concilij Carthag. Primatum Pontificis Romani, nunquam refutasse, sed potius semper illi Pontifici tribuisse: age differamus iam accuratiùs de illo ipso canone sexto concilij Niceni, qui est de consuetudine prisca potestatis ipsorum Primatù in subiectos Episcopos, quia hæc, inquit, est episcopi Romani cōsuetudo. interpretemurque illum, non solum veterum pontificum, & aliorum sanctorum patrum, sed etiam magnorum cōciliorum testimoniis, ac decretis in interpretationē eius collatis: Interpretemur, inquam, pluribus de causis, quam exactissimè possumus: tum quia in hoc canone non bene considerato patres illi Carthaginenses sic clericos, & episcopos Metropolitanis suis commissos esse existimabāt, vt non esset ad episcopum Romanum prouocatio:

tum etiam, quia in eo ipso canone est illa prisca consuetudo, quam Magdeburgenses in 5. Centuria, ut antea dixi, obiiciunt, non fuisse à Zosimo Papa citatam, sed tantum, inquit, ius humanum, id est, decreta Nicæna: deinde, quia quidam patronus Molinci Lutheranus scriptor ausus est dicere, circumscriptam esse in hoc canone certis finibus Romani Pontificis iurisdictionem, in quo mendacio, mirum, quam insanè exulter ac triumphet: postremo, quod potissimum est, quia hic canon grauis testis est summæ potestatis episcopi Romani, & legitimæ ad eum, cum necesse est, prouocationis. Vigeant ergo, inquit canon, priscae consuetudines quæ in Aegypto, Libya, ac Pentapoli sunt: ut episcopus Alex. horum omnium habeat potestatem, quia ita consuetum est episcopo Romæ. Sequitur deinde, similiter autem in Antiochia, & aliis prouinciis seruanda sunt privilegia ecclesiis, &c. non dixit, sicut hoc consuetum est episcopo Romæ, sed dixit, quia hoc consuetum est episcopo Romæ habere. s. potestatem in episcopos suos. Quare si potestas, quam episcopus Romanus in episcopos habere consuevit, causa est, cur primates Alexandrinus, & Antiochenus in episcopos suarum prouinciarum ἐκ τοῦ ἀρχαίου potestatem habere consueverint, igitur potestas episcopi Romani in episcopos maior est, quam primatum Alexandrini, & Antiocheni, propter quod enim, vnumquodque est, & illud magis est, ut ratione naturali magistra, princeps philosophorum didicit, & idem in priore libro posteriorum ἀναλυτικῶν docuit: ut quod causa est, inquit, cur hoc amemus, magis illud amamus. Similiter dicendum est, propter quod vnumquodque potest, & illud magis potest. Quare si primates, archiepiscopi, aut Metropolitanus, quod à principio in episcopos suarum prouinciarum posse consueverunt, propter id, quod episcopus Romanus in episcopos sibi subiectos posse consueverit, possunt, ex quo rursus necessario sequitur, ut potestas episcopi Rom. maior sit igitur ad episcopum Rom. ut potestate maiorem hoc ipso canone sexto teste, omnibus, cum necesse est, datur prouocatio. Vnde autem, & qua ratione factum sit, ut episcopi Rom. potestas in episcopos

Quomodo potestas Pont. sit causa potestatis aliorum primatum, & quare.

sit maior, & ex ea tanquam ex causa, ac fonte potestas Primatum, & Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum in suos episcopos deriuetur, optimè, & grauisimè, ac magna auctoritate Pont. Anacletus in epistola 3. interpretatus est. quem Synodus Nicæna in hoc sexto canone est secuta, sic enim ait, Inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, ut episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio, & licet omnes essent Apostoli, Perro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, ut reliquis omnibus præesset Apostolis, qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Hactenus Anacletus. Cuius epistolæ temerè à Magdeburgensibus reiciuntur, cum eorum propheta, ac magister Martinus Lutherus secundæ eiusdem Anacleti epistolæ testimonio, & auctoritate contra nos in resolutione de auctoritate Pontificis abutatur. Quia igitur beatus Petrus reliquis omnibus Apostolis, ita domino secundum euangelium suam statuente, præfuit, omnesque eum principem habuerunt, quamuis omnes Apostoli essent, idcirco Sancti Apostoli iussu domini statuerunt, ut simili forma, ac more archiepiscopi, & Patriarchæ reliquis per prouincias suas præessent episcopis, quamuis omnes essent episcopi: omnesque episcopi singularum nationum suum primum haberent, hæc forma 34. Canone Apostolorum sancita est, quem hoc loco epistolæ suæ tertię. S. Anacletus citauit: & ad quem illæ priscae consuetudines pertinent, quas in sexto hoc canone Nicæna Synodus dicit de discretione (ut verbo Anacleti utar) episcopi Alexandrini, & reliquorum episcoporum per prouincias: item Antiocheni, & episcoporum, qui ei subiecti sunt. Secundum enim hunc Apostolorum canonem iam à prisca temporibus episcopi Aegypti, Libyæ, & Pentapolis primum suum agnoscebant episcopum Alexandria: & episcopi prouinciarum Orientis primum suum, episcopum Antiochiæ. Quod si hoc, ut Sanctus Anacletus interpretatus est, Sancti Apostoli statuerunt propter formam, quam ipsi inter se habe-

Quod temere Magd. epist. Anaclet. negat, quibus Martinus Luther. contra nos uti volebat.

bant, qui videlicet beatum Petrum primum, & caput agnoscebant, ad eumque tanquam ad caput omnia maiora referebant, ut illi in Mosaica hierarchia ad Moysen, consequens necessario est, ut successores Apostolorum tum Metropolitanorum, tum Patriarcharum, qui sunt maiores Metropolitanis, successorem beati Petri, id est, episcopum Romanum primum, & caput agnoscere debeant: ac proinde ad episcopum Romanum, ceu ad caput, omnes maiores causas referre, ac etiam ius eum appellandi omnibus permittere. Hic ergo est, interprete S. Anacleto, priscus mos episcopi Romani, quem sextus canon Synodi Nicenae dicit, scilicet à sanctis Apostolis auctoritate domini institutus, & ex more, quem ipsi inter se habebant, expressus, ut videlicet episcopus Romanus, caput omnium Primatum, siue Patriarcharum sit, ut Petrus erat omnium Apostolorum: ex quo more Apostolico episcopi Romani Petri principis Apostolorum successoris, ita sanctis Apostolis instituētib, tanquam ex fonte manat, ut sextus hic canon Synodi Nicenae testatur, ut alij Patriarcharum, siue primates aliorum episc. per prouincias sibi subiectas capita sint: quia videlicet episc. Roman. caput est ipsorum Metropolitanorum ac Patriarcharum, ac proinde omnium episc. qui sub illorum potestate sunt: ita fit, ut vnus demum omnium primus sit, & omnium caput, ut fuit Petrus. hanc enim formam, quam inter se S. Apost. tenebant, ut S. Anaclet. ait, suis successoribus, & reliquis episcopis, ut iam explicatum est, reliquerunt. Illud autem hic admonebo, quomodo accipiendum sit, quod in lib. 3. de Dogmaticis Characteribus verbi Dei hunc ipsum canonem sextum Nicenae Synodi interpretans scripsi: ne quis existimet diuersam sententiam esse, non enim cōtinuò secum discordat, qui quod alio loco paulò obscurius dicit, alio dicit explanatius. Videbar enim tribuisse illic Pōtifici Rom. quasi instituisset, quod B. Petrus, cui successit, cum reliquis Apostolis instituit. Quare cum dixi interpretans morem istum Pontificis Romani, quem canon Niceni concilij dicit, quia episc. Rom. iam olim à principio solitus est concedere episc. Alexandrino iurisdictionem Aegyptiam, Libycam, & Pentapolitanam, & rursus paulò post Quam. s. iurisdic-

tionem episc. Alexand. iam olim ab episc. Rom. accepit sic intelligo, accepisse. s. ab episc. Romano per auctoritatem, & institutionem B. Petri, qui in successore suo Romano praesidet. Petrus enim & cum eo reliqui Apostoli iussu domini statuerunt, ut Primates, & Metropolitanorum potestatem iurisdictionis in episc. suorum prouinciarum haberent. Sic hunc canonem magnus Athanasius intellexit, cum in epist. 2. ad Felicem Pont. auctoritate huius canonis conc. Niceni probat se Patriarcham Alexandrinum, & reliquos episc. Aegyptios à Pont. Rom. qui ipsis praerat, contra Arianos defendi debere. Nos enim inquit, ad quos tua maxime spectat cura, id est, omnes episcopi, praecipue tuum mereri debemus iudicium, & non ab aliis deuorari. Deinde subiungit, nam ut omnes Metropolitanorum, vel reliqui episcopi sua odia, aut vindictas in reliquos episcopos exercere non valeant, ideo nominatim in Nicena Synodo expressi sunt Primates, qui reliquos episcopos audire, & iudicare debeant: ne vlla fraus in iudicio episcoporum possit irruere. hoc autem in canone sexto cautum est. Deinde subiungit, Vos ergo, qui in summa specula gratia Dei estis positus, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant. Haec igitur est ratio Athanasij ex sexto canone Niceni concilij conclusa, si illud in Nicena synodo secundum priscam consuetudinem, id est, Apostolicam traditionem cautum est, ut Primates reliquorum episcoporum causas audire, & iudicare debeant, id autem factum est, propter consuetudinem episcopi Romani diuina scilicet traditione institutam, (hoc enim testata est Synodus inquit. Quia hic est mos episcopi Romae) ergo ipsi in primis, ac magis conuenit episcoporum causas cognoscere, propter quem aliis conuenit. Eandem sententiam, & interpretationem canonis secutus Igmarius Rhemensis Archiepiscopus, valde grauis, & vetus auctor in tractatione sua quorundam capitum ecclesiasticorum capite quinquagesimo septimo Niceni quoque, inquit, canones Romani Pont. priuilegium ratum esse voluerunt, cum ad exemplum eius etiam omnium priuilegia prouinciarum iudicarent obseruanda. Hoc

*Interpretatio
canonis 6. Nic.
conc. ex epistola
Athanasij ad
Felicem.*

*Interpretatio
canonis 6. conc.
Nic. ex Ignatio
Rhemensi.*

*Interpretatio
can. sexti synodi
Nic. ex epistola
Nicolai.*

*Quod synodus
Nic. secuta sit
in canone sexto
conc. Nic. epist.
3. Anacleti.*

ergo canone summam Pont. Rom. auctoritatem in omnes ecclesias, & omnes ecclesiasticas leges, ac iudicia à Nicena synodo confirmatam esse sensit grauiissimus, & nationis Germanicæ auctor. Vnde subiungit, nequaquam ergo aliud Romanus Pontifex contra canones agit, si quando illos pro consideratione temporum nunc intendit: nunc remittit: cum & ipsi canones tale priuilegium ei indubitanter competere concesserint. Sic etiam hunc canonem intellexit Nicolaus primus Pont. eruditissimus, ac sanctitate clarus in epistola ad Michaellem Imperatorem, ita enim ait, Nicenæ Synodi non aliud præcepta testantur: adeo ut non aliquid ausa sit constituere, cum videret, nihil supra meritum suum posse conferri. Omnia denique hic nouerat domini sermone concessa. Si omnia, ergo nihil defuit, quod illi non cesserit. deinde subiungit, Denique si instituta Nicenæ Synodi diligenter inspiciantur, inuenitur profecto, quia Romanæ ecclesiæ nullum eadem Synodus contulit incrementum: sed potius ex eius forma, quod Alexandrinæ ecclesiæ tribueret, sumpsit exemplum. Hactenus Nicolaus. Quæ verò ista forma sit, quam Pontifex Nicolaus dicit, magis adhuc intelligi potest ex epistola 3. Anacleti, quam Synodus Nicena secuta est, & vnde Nicolaus primus verbum formæ, & sententiam, atque interpretationem canonis sumpsit. Sic enim ait, Inde nanque & beati Apostoli inter se statuerunt, & quæ sequuntur. Item Leo magnus, cuius auctoritas quanta sit, Synodus Chalcedonenfis sexcentorum, & amplius episcoporum testis est, sic hunc canonem intellexit: siquidem quia Patriarcha Antiochenus auctoritate episcopi Rom. & non alterius, ordinandus erat, Anatolium Constantinopolitanum in epistola ad Marcianum Augustum reprehendit, quod eum ordinasset. id autem factum esse dicit contra priuilegia ecclesiarum sanctorum patrum canonibus instituta, & Nicenæ Synodi decretis fixa, & contra antiquitatis exempla. Hæc autem omnia canone 6. in quem, cum, hæc scribebat, intuebarur, comprehensa sunt. iubet enim is canon seruari ecclesiarum priuilegia, & priscas consuetudines, quæ Leo Pontifex antiquitatis exempla

vocat, ex quibus est consuetudo prisca ecclesiæ Romanæ, ad quam cen ad caput & fontem, aut causam priscas aliarum ecclesiarum consuetudines referri, & ab ea pendere apertè ipsa Synodus testata est, cum ait, Vigent prisca consuetudines, ut episcopus Alexandrinus, & quæ sequuntur. & subiungit causam, & originem, quia hæc, inquit, est consuetudo episcopi Romani: quod satis supra explicatum est, ne eadem sæpius repetamus. Cum igitur Leo Pontifex ad reprehendendum Anatolium sententiam huius sexti canonis obiicit, Synodum Nicenam prisca huius consuetudinis Episcopi Romani testem obiicit. Quod si exempla experientie in summa potestate Pont. Rom. Lutherani petunt, sicut eorum propheta Martinus, ut in proemio libri huius dixi, petebat: huic prisca consuetudini episcopi Romani in sexto canone Synodi Nicenæ testate, omnes archiepiscopi Thessalonicenses ante schisma ecclesiæ Græcorum locupletissimum testimonium semper dederunt. ij enim ut legati perpetui Pontificis Romani locum eius semper tenuerunt: cuius auctoritate priuilegia ecclesiarum salua conseruabant: & ordinationes episcoporum ritè celebrandas, ac electiones Metropolitanorum firmabant: ut ex epistola Leonis 84. ad Anastasium Thessalonicensem c. 6. perspici potest, Nomine autem Metropolitanorum Patriarchæ, quoque comprehensi sunt, ut in canone sexto Synodi Nicenæ factum est. Accedit testis huius consuetudinis episcopi Romani in firmandis electionibus, & ordinationibus Patriarcharum ipsa etiam Synodus Chalcedonenfis: in cuius actione i. ordinatio Maximi Patriarchæ Antiocheni, Domino antecessore eius eiecto auctoritate Leonis episcopi Romani firmata est: & ob eam causam ab aliis recepta, & approbata. Sed quia hic cano sextus Synodi Nicenæ *πρωβεία* ecclesiarum secundum priscas consuetudines salua esse vult, & eiusdem canonis sententiam Synodus Constantinopolitana, & Ephesina postea eodem verbo *πρωβείων* renouarunt, libet explicare vim huius verbi, quod sciam, alios in explicanda notione eius laborasse: alios nugatos etiã esse: ex quibus est patronus Molinei, à verbo igitur *πρωβείων* *πρω*

Pro epist. pont.

βία dicitur, quo verbo usus est Apostolus. cum ait, pro Christo ergo legatione fungimur. Hoc. n. est Episcopi munus. Sed quia non licet episcopo, ubique legatione fungi, ut Paulo licebat, nisi tantum in diocesi sibi assignata, utitur Synodus verbo *πρεσβειον*, quod non iam solam legationem significat, sed diocesim, in qua legatio pro Christo obeunda est. Sicut *διδασκαλία* doctrinam significat *διδασκαλιον* verò scholam, ubi docetur, siue ludū litterariū. Quare nugatur, qui dicit, solū dignitatē & non potestatē significare hoc verbum in canone sexto Nic. concii. cum legatio, sine potestate explicari non possit. Consuetudo igitur prisca, quā Synodus Nicena dicit, quæ *πρεσβεια* siue, ut patres latini vocant, priuilegia episcopis dedit, diocesim, in quā, cuique suam, in qua quisque episcopus priuilegio legationis suæ in ea pro Christo fungendæ vteretur, dignitatem simul & potestatem dedit. Ecclesiæ itaque Romanæ, siue episcopi Romani, qui ei præest, *πρεσβειον* est vna cuncti orbis Christiani diocesis, ubi legatione sua pro Christo fungitur, ut in eo impleatur, quod dominus, qui mentiri non potest, in euangelio suo dixit, Et erit vnus grex, siue vnū ouile, & vnus pastor, (sic enim intellexit beatus Cyprianus in libro de vnitae ecclesiæ) & alij episcopi eiusmodi *πρεσβεια* habeant, id est, diocesim suas ad obediendum suam pro Christo legationem. Nisi enim esset vnum omnium dioceseon ceu corporis vnus caput, vel non essent singula capita singularum dioceseon, quæ partes sunt illius vnus dioceseos inter se vni capiti cohærentes: vel esset corpus multorum capitum, siue vlla concordia & decore, & mōstri potius simile quam corporis. Idcirco Synodus Nicena, ut in hoc canone sexto, de quo agitur, causam redderet, cur consuetudo illa iam tunc prisca instituta esset, ut episcopus Alexandrinus in subiectas sibi provincias, & earum episcopos potestatem haberet: item Antiochenus potestatem haberet in suas: itidem alij in suas parœcias, quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani, formam enim quam beatus Petrus, & reliqui Apostoli habebant, successoribus Metropolitanis, & reliquis episcopis, tanquam ex suo fonte deriuant

Liber tertius.

res reliquerunt. Congruit, cum his, quod S. Anicetus, siue Anicius martyr, & Pontifex in epistola ad episcopos Galliarum scripsit, inquit, Si autem propter nimiam longinquitatē, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit (loquitur autem de Metropolitano incorrigibili) tunc ad eius Primatem causa deferatur: & penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur. Hactenus Anicetus, quod si auctoritate sedis Apostolicæ iudicant Patriarchæ, siue Primates, cum Nicena Synodus sanxit, ut secundū prisca consuetudinē Alexandrinus episcopus, qui est Primas, siue Patriarcha potestatem haberet Aegypti, Libyæ, & Pentapolis, quia is esset mos episcopo Romano, profectò morē episcopi Romani Synodus vocauit formam auctoritatis, quam episcopus Romanus in reliquos mundi episcopos à domino accepit, quāuis omnes essent episcopi, utpote successor beati Petri, qui reliquis omnibus Apostolis præfuit, quāuis omnes essent Apostoli. Itē S. Melchisedes intuens in hunc sextū canonem Synodi Nicenæ, & de appellando Pontificem loquens, ipsum quoque verbū consuetudinis inde mutuatus est. Sic enim ait in epistola prima, si verò se viderit quisque vestrum prægruari, hanc sedem appellet: huc recurrat, ut semper instituta fuit consuetudo. Ergo propter formam huius consuetudinis à Sanctis Apostolis institutæ, & traditæ, atque à magna Synodo Nicena receptæ, & confirmatæ, quia episcopus Romanus, reliquis episcopis omnium ecclesiarū præest, ita ut reliqui eum appellare, cum necesse fuerit, possint, propter hanc, inquam, formam Nicena Synodus sanxit, & confirmauit prisca, & Apostolicam consuetudinem, ut episcopus Alexandrinus episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolis præesset: atque hi illum, cum opus esset, appellarent, salua semper, ut necesse est, Romanæ sedis auctoritate, utpote summa. Hanc consuetudinem ad Romanam sedem confugiendi cum non intelligant Magdeburgen. nec sciant, vnde ea existat, neque quod genus consuetudinis sit, obiciunt in Centuria 4. cap. 7. de epistolis decretalibus Pontificum, dissentire inter se episcopos

Quod epistolam quoque Aniceti secuta est Synodus Nicena in Canone 6.

Quomodo Melchisedes imitatus & secutus sit canonem sextū Syn. Nic.

Romanos de Primatu: quia alij, inquit, affirmant ex consuetudine fieri, vt omnes causæ ad Romanam sedem perferantur, vt Melchades in epist. ad episcopos Hispaniæ, & Damasus in epist. ad Prosperum: alij verò à Christo. Hæc isti. Qui, si ita vt se de verbo Dei iactat, in studio eius profecissent, ex Paulo Apostolo discere potuissent, posse consuetudinē in natura, & in scriptura niti. Postquam enim dixit in epistola ad Corinthios priore, Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier autem si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: subiungit, Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem nō habemus, nec Ecclesia Dei. Quæro ergo à vobis Magd. quā consuetudinem hoc loco Apostolus dicat? an consuetudinem ex humana ortam institutione? an potius consuetudinem natura, & ratione consistentem, & ecclesiæ à Sanctis Apostolis commendatam, ac traditā? profectò negare hoc non potestis, si quid sanè mentis habetis. Huiusmodi igitur consuetudo prisca conueniēter naturæ, & rationi à Christo instituta, & verbo eius sancita, atque à Sanctis Apostolis tradita est, qua omnia ecclesiæ catholicæ membra vni capiti subiecta sunt ne sit schisma. Hanc consuetudinem Melchades, & Damasus dixerunt: quod vos Magd. non intellexistis. Sed intelligite nunc, & iudicate, an dissentiant, vt dixistis, de primatu, qui à Christo eum, & qui à consuetudine à Christo instituta ducunt. Hanc ipsam consuetudinē ante mille propè ducentos annos longinquam vocauit beatus Cyrillus in epistola ad Cœlestinum, Pont. de qua superiore libro memini. Ex qua igitur origine, nisi Apostolicæ traditionis orta fuit, si iam tunc prisca erat, & omnium ecclesiarum? Huic etiā consuetudini testimonium, & quidem grauissimum Synodus Ephesina in suis ad eundem Cœlestinum litteris dedit: de quibus, ibidem quoque memorauī. Præterea hunc canonē sextum Synodi Nicenæ, de quo tam multa scribimus, quia hanc consuetudinem priscam à Sanctis Apostolis traditam confirmauit, & in quo vis decreti de appellationibus continetur, Iulius quoque Ponti-

Quæ consuetudo sit, ad quā Primatus Pont. refertur in epistolis Pontificum.

Quid Iulius Pont. scripserit de potestate summa Pont. intuens quoque in canonem Apost. & canonē Syn. Nic. & epistolam Anacleti, atque Aniceti.

sex eodem modo intellexit. intuens enim in eum, & in canonem Apostolorum 34. & in epistolam Anacleti 3. & in epistolam Aniceti ad episcopos Galliæ, sic in epistola sua prima scripsit, Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præmineret: de qua forma quædam episcoporum orta est distinctio, & magna ordinatione prouisum est, ne omnia sibi omnes vendicarent: sed essent in singulis prouinciis singuli, quorū inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidā in maioribus vrbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliores, per quos ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura conflueret, & nihil vnquam à suo capite dissideret. Secundum hanc prisecam legem ecclesiasticam à sanctis Apostolis auctoritate domini promulgatam, & canone magnæ Synodi Nicenæ confirmatam, qua omnium Episcoporum potestas, & iudicia ad vnum tandem caput referantur, idem Iulius Pontifex causam Athanasij ad se reuocauit vt Theodoretus etiam grauis auctor his verbis libr. 2. historiæ ecclesiasticæ c. 4. testatur, Iulius igitur ecclesiasticam secutus legem, & ipsos Romæ adesse iussit (episcopos dicit Athanasij aduersarios) & diem dixit Athanasio: qui simul vt citatus fuit, cupidè accurrit. Eant nunc Magd. & negēt hanc epistolam Iulij esse, cuius Theodoretus meminit, & quidem verbum ex verbo transfrens. Secundum eandem legem alij quoque Pōtiffices Romani alios episcopos iniquis iudiciis oppressos ad Romanum tribunal confugientes audierunt, & iudicarunt, Innocentius Chrysostrum: Leo Theodoretum: Nicolaus tertium Ignatium: Martinus Maximū: vt alios nunc omittam. Rursus idem Iulius rescribens episcopis Orientalibus, qui Athanasium, & alios episcopos iniquè damnauerant, quos postea idem Iulius liberauit. intuens in hunc ipsum Canonem sextum synodi, tāquam omnium inquit, curam gerentes propter sedis propriæ dignitatem, suscepimus eos in communionem: singulisque cum suis rebus auctoritate huius sedis proprias reddidimus ecclesias: quoniā huic sancte

Quod Theodoretus epistola Iulij meminit, & legis ecclesiasticæ, quæ secutus est Iulius in appellatione Athanasij admittenda.

sed propter prauorum hominum insidias ipso domino instituentem, & sanctis Apostolis, eorumque successoribus per singula concilia roborantibus, hoc semper licuit, licebitque domino auxiliante in perpetuum. Vnde qui scit se aliis esse præpositum, non molestè ferat, aliquem sibi esse prælatum: sed obtemperantiam, quam ab aliis requirit, gratis & ipse dependat. Quapropter increpando, vobis scribo, quia non rectè tractatis viros inculpatores, & à nobis minimè examinatos, ex suis ecclesiis communionem priuatos pellentes, & ecclesiasticæ disciplinæ iniuriam irrogantes, constitutumque Niceni concilij minimè seruantes. Hactenus Iulius. Meminit etiam huius epistolæ Iulij increpatoris Socrates lib. 2. c. 15. quam vocat *παρρησιαστικὰ γράμματα* quas literas scripsisse dixit Iulium ecclesiæ Romanæ prærogatiua fretum. Cum igitur Iulius Pontifex Orientales illos increpauerit, quod cum ipsi essent alioqui aliis præpositi, nolent tamen alium esse sibi prælatum (damnauerant. n. episcopos non permissa eis potestate appellandi maiorem, id est, pontificem Romanum) & quod in ea re Canonem Concilij Niceni non seruassent, satis planum est, Canonem sextum Concilij Niceni significasse: si quidem in eo continetur Primatus episcopi Romani, qui reliquis omnibus prælatus est: & potestas, quam habet alij episcopi in eos episcopos, quibus præpositi sunt, ut de Alexandrino, & Antiocheno nominatim sancitum est. Ita ut qui sciunt se aliis esse præpositos, sicut hic Iulius scripsit, non molestè ferant, aliquem, id est, Pontificem sibi esse prælatum. Vnde Paschasius episcopus Legatus, ac Vicarius sedis Apostolicæ cum vellet in Chalcedonensi Concilio auctoritate, ac testimonio magnæ Synodi Nicenæ Primatum Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam voluerant quidam Canone per fraudem clam composito, quædam priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchæ, Canonem sextum Nicenæ Synodi in actione 14. produxit, & recitauit ad contradicendum, sic inquit, trecentorum decem & octo patrum Canon 6. quod ecclesia Romana semper habuit Primatum: admonuit Paschasius vice proemij, quid hoc canone contineretur, deinde

subiungit canonem. Antiqua consuetudo vigeat per Aegyptum, Libyam, & Pentapolim, ut episcopus Alexandrinæ horum omnium habeat potestatem, quoniam, & Romano episcopo hæc est consuetudo, & quæ sequuntur. huic canoni, & canonis sententiæ patres Synodi Chalcedonensis minimè contradixisse, non solum ex ipsa actione 14. perspicitur, sed Liberatus quoque archidiaconus Carthaginensis in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13. testatur: sic enim ait, Legati contradictio à iudicibus concilij, & episcopis omnibus suscepta est. Sed, ut ad epistolam Iulij Pontificis reueramur, quia Magd. more suo, vel eam negabunt, vel auctoritatem eius, nos utrumque & veram esse, ac magnæ auctoritatis, aduersus istos grauissimo testimonio probamus 250. episcoporum Synodi Sardicensis Catholicorum qui ex 30. & amplius prouinciis conuenerunt hi enim epistolam ad omnes episcopos miserunt, quam Theodoretus lib. 2. historię ecclesiasticæ recitat, in qua de illa ipsa epistola Iulij & meminerunt, & sententias eius posuerunt. ut cum aiunt, Et si maximè ipsorum calumniæ proditæ, iudicatęque sunt, cum quia citati ab amico, & collega nostro Iulio non apparuerunt: tum de iis, quæ ipse Iulius scripsit: profectò enim venissent, si non obtulisset metus scelerum perperratorum Iulius verò de illis ipsis sic scripserat, Neque suspitione caret, qui alium calumniis derogat, falsa dixisse, cum ipse ad iudicium, ut probet, quæ intulit, euocat venire distulerit. Et paulò post eadem Synodus, sed, ut diximus, citati non adfuerunt, hoc etiam ipso facto producentes calumnias suas. Iulius verò scripserat de eisdem in eadem sententiam, sanè manifestum est, suum eos confiteri crimē, qui toties euocati, venire distulerunt. Sequitur in Synodo Sardicensi. Qui enim se, quæ dixere de aliis probaturos esse confidunt, ne in faciem quidem illos accusare metuunt. Iulius verò sic illis ipsis in eadem scripserat epistola, qui citati à Pontifice venire noluerunt, Nam si de vestris dictis consideretis, etiam in faciem probare non distulissetis. Contulimus epistolam Synodi Sardicensis cum epistola Iulij, ne eam posthac Magdeb. aut reliqui Lutherani negare audeat. Quare

Veritatis & auctoritatis epistolæ Iulij testimonio esse ducentos quinquaginta episcopos Syn. Sard.

Pro epist. pont.

si nec epistolam vlla tergiuersatione, nec auctoritatem eius negare iam possunt, quam tot episcopi Catholici, at tot prouinciarum in ecclesia Synodica ad omnes omnium ecclesiarum episcopos citarunt, & secuti sunt, eisdem interdum verbis, & sententiis vrentes, quid super est, nisi, vt quæ in ea ipsa epistola Iulij continetur, quæ tot patres probarunt, & amplexi sunt, & ipsi Lutherani, & Magd. licet inuiti conscientia tamen cogente, probare cogantur, de Primatu dico Pontificis Romani, & de iure appellandi eum in maioribus causis, ne prohi ab improbis damnentur, quæ & in ipsa Iulij epistola, & in actis ipsis Synodi Sardicensis comprehensa sunt? Redeo ad sextum canonem, in quo nec ipsi Magd. dissimulare potuerunt, quin summa episcopi Romani potestas, & ius ad eum prouocandi contineretur: idcirco enim cum alioqui negare eum nullo modo possent, falsatum tamen esse dixerunt. Sic enim in Centuria 4. cap. 7. de epistolis Decretalibus Pontificum scripserunt, ostensuros se prolixè in Centuria quinta in Synodo Carthaginensi falsasse Romanos episcopos canonem sextum Synodi Nicenæ ad obtinendum priuilegium, vt omnes causæ ecclesiasticæ ad sedem Romanam deferrentur: & sine sententiâ eius nihil geri posset. Verum de hoc, quod promiserant, siue promissi obliti, siue conscientij, non teneri promissis, qui promittunt, quod præstare non possunt, ne verbum quidem in 5. Centuria in Synodo Carth. de canone tantum Sardicensis concilij meminerunt, quem non Nicenum, sed supposititium esse contendunt. Imò canonem sextum, quem promiserant, ostensuros se falsatum esse, cum cæteris canonibus Synodi Nicenæ, qui in publicis, exemplaribus tunc ferebantur, vt nunc feruntur, recitarunt, his paucis vice argumenti, ac proœmij expositis, dum hæc, inquit, geruntur, exemplar canonum Nicenorum per Trilonem, & Thearistum Constantinopolitanum è Græco latinè redditum, & Synodo Carthaginensi missum huiusmodi in romis conciliorum annotatur. Deinde subiiciunt capitula 20. ex quibus sextum est, Antiquiores consuetudines obtineant, quæ apud Aegyptum sunt: & quæ sequuntur. Sequitur deinde, quia & vrbis Romæ

Quomodo sextum canonem falsatum esse Mag. obiecerunt, quia intelligebat consineri in eo summam auctoritatem Pont. & in prouocationis ad eum.

Liber tertius.

Romæ episcopo similis mos est. Ergo etiam Magdeburg. auctoritate duorum interpretum Trilonis, & Thearisti, ac etiam totius Synodi Carthaginensis, quæ canones recitados amplexa est, canoni sexto testimonium tribuunt, quem tamen in Centuria 4. falsatum esse dixerant. imò vt omnem scrupulum eiiciant, reuoluât, si placet, omnia exemplaria Græcorum manu scripta, quæ nunquam Romam aduecta, nec inter Latinos peregrinata sint, & consulant ea, vtum aliter habeant, quam in Latinis legitur. Quod si canon sextus concilij Nicen. falsatus vnquam fuisset, qui potius obiecissent, quam ipsi Græci Romanæ ecclesiæ æmuli, & obtrutores? quod tamen nunquam hactenus fecerunt. imò verò cano ille sextus, qui in Rufini historia cum reliquis in epitome est descriptus, falsatus est, vel potius falsa interpretatione deprauatus, Sic enim ait libro priore. cap. 6. & vt apud Alexandria & in vrbe Roma vetusta consuetudo seruetur: vt & ille Aegypti, & hic sub vrbicarum ecclesiarum sollicitudinem gerat. quæ lectio in nullo hactenus exemplari, siue Græco, siue Latino, inuenta est. quæ si aliquando inuenta esset, qui eam potius citassent, ac Romanis episcopis obiecissent, quàm Græci, cum de principatu in œcumenico concilio cum Latinis Florentiæ contendebant? Itaque Rufinus non sic hunc canonem inuenit: sed sic interpretatus est, id est, non bene. vt illud item in canone 9. eiusdem Synodi Nicen. malè est interpretatus, quod ait de clericis Cartharis in ordine suo recipiendis, sed ordinatione data, sic enim interpretatus est *χρησθησονται*, cum potius interpretari debuisset, facta manus impositione. Non enim iterum ordinantur clerici isti, qui in ordine suo recipiuntur, sed solum accipiunt absolutionem, quæ fit per manus impositionem. Ex his etiam quæ iam de sexto canone Synodi Nic. explicata sunt, & ostensa, constat plane, falsum esse, quod Molineus 9. q. 2. ca. Episcopi, margini libri apposuit, non esse scilicet exceptum Pontificem Roman. sed potius comprehensum, cum Synodus Const. cap. 2. iubet, vt episcopus vnius prouinciæ nihil in prouincia alterius agere possit. Imò verò exceptus est ibi. Siquidem ipsa eadē Synodus Const. sextum

Falsa interpretatio 6. & 9. cano. conc. Nic.

Pro epist. pont.

canonem Synodi Nice. de potestate Primatum in subiectas prouincias ibidem renouauit, Quia, inquit, hæc est consuetudo episcopi Romani, ergo ex consuetudine episc. Ro. tanquã ex causa testimonio etiã Synodi Constantinopolitanæ existit consuetudo potestatis aliorum Primatum in prouincias suas, vt iam explicatum est. Illud præterea tametsi minutum fortasse videatur, tamen ne quid prætereamus, quod prodesse possit, & opportunum sit, aduertendum est, verbo Parilis: quo vtitur vetus interpret sexti canonis Niceni, cum ait, Quoniam quidem episcopo Romano parilis mos est: non exæquari reliquos Primates Pontifici Romano, vt hæretici putant, nõ enim verbum Parilis, parem hoc loco significat, sed similem. imò & summus Orator Arati Phænomena latinè interpretans, sic est vsus verbo, cū ait, consimili specie stellas, pariliq̃ue colore. Hæc verò similitudo consuetudinis episcopi Roma. cum aliis Primatibus, siue Patriarchis in eo consistit, vt sicut episcopus Rom. consuevit habere potestatem in episcopos suos, quamuis omnes sint episcopi, vt beatus Petrus omnibus Apostolis præerat, quamuis omnes essent Apostoli: sic Primates in episcopos suarum prouinciarum potestatem habere consueuerunt, quamuis omnes sint episcopi. Verum hæc potestas episcopo Romano consueta causa est potestatis illorum, vt hic canon testatur, idcirco etsi similis sit, non tamen æqualis, sed maior est. Hactenus de sexto canone.

De Canone ix. Conc. Chalced. quomodo sextum canonem Conc. Nic. confirmet pro primatu Pontif. & decreto de appellationibus ad eum, item de interpretatione canonis ix. conc. Chalced. facta à Theodoro Balsamone, & de altera facta à Zonara, quomodo de falsitate, & repugnantiã redarguantur, quomodo constitutio Leonis Imperatoris de non appellando intelligenda sit. Item exempla prisca appellationis ad Pontificem ex Cypriani epistolis, ex historia Gregorii, Turonens. ex Socrate, ex epistolis Theodoretii, ex historia Amiani Marcell. ex Tertulliano, ex epistola Orientalium, ex Basilio. Cap. 4.

Liber tertius.

212

Et si de iure appellationis ad episc. Ro. in omnibus causis ecclesiasticis, cū necesse est, satis iam ex ipso canone sexto Synodi Nicen. vt hactenus ostensum est, constet, pergamus tamẽ alia adhuc appellationis testimonia grauiissima, & illustria exempla producere: & in primis caput 9. concilij Chalcedonensis, quo sexceti patres decretum de appellationibus in Nicena Synodo prius confirmatum, ac renouatum postea in Synodo Sardicensi, magna auctoritate roborarunt, sed recitemus caput. Si clericus, inquit aduersus suum, vel alium episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi prouinciæ conquiretur. Si verò contra ipsius prouinciæ Metropolitanum episcopum episcopus, siue clericus habeat controuersiam, pergant ad dioceseos Primatem, vel ad Constantinopolitanæ regie ciuitatis sedem, vt eorum ibi negotium terminetur.]

Quia quædam priuilegia, vt paulò ante dixi, Græci ecclesiæ Constantinopolitanæ in concilio Chalcedonensi per dolum ex composito vsurpare tentauerat, & honorem Primatus post Romanum Pontificem ei tribuere, quod esset noua Roma, vt ex actione extrema perspicui potest, & Liberatus quoque ecclesiæ Carthaginensis Archidiaconus in Breuiario causæ Nestorianorum c. 13 testatur, idcirco canonem 9. Patres sanxerunt, in quo iubent, vt episcopus, siue clericus Constantinopolitanæ dioceseos, si lis ei cum Metropolitano fuerit, eligat, vtrum malit causæ suæ iudicem, principem ne dioceseos, id est, Pontificem Romanum, an Patriarcham Constantinopolitanum. Hanc verò esse canonis huius sententiam ratio ipsa ita cõuincit, vt nemo dicere possit, obscure Patres, aut ambiguè locutos esse. Etenim si canon nominatim de episcopo, siue clerico Constantinopolitanæ dioceseos cauet, cõstat principem dioceseos, ad cuius tribunal & iudiciũ Synodus Chalcedonensis mittit, qui cū Metrop. prouinciæ dioceseos Constantinopolitanæ cõtendit, nõ posse Patriarcham Alexandrinum, neq; Antiochenum intelligi, quia Diocesis Constantinopolitana nõ est illis patriarchis subiecta: nec vllum

Quomodo Synodus Chalcedonensis canonem Synodi Nic. 6. suo canone 9. confirmauit sine vlla obscuritate, & ambiguitate.

ex iis, qui in Africa Primates sunt, & dicuntur, id est, episcopi primarum sedium, propter eandem causam. Relinquitur ergo, ut necessariò intelligatur alius princeps diœceseos, cui subiectus sit Metropolitanus provincie Constantinopolitanæ diœceseos, ut idē quoque subiectus est Patriarchæ Constantinopolitano: is autē non est, neque esse potest alius, quam princeps diœceseos vniuersalis, qui est episcopus Romanus cuncti orbis, velut vni⁹ diœceseos, princeps & rector. Etsi enim vnusquisque Patriarcha est princeps suæ diœceseos, ut Alexandrinus Alexandrinæ, Antiochenus Antiochenæ, & Constantinopolitanus Constantinopolitanæ: non tamen est princeps diœceseos absolutæ, ut est Romanus Pontifex, quæ est causa, cur in 6. canone Niceno nulli fines Pontifici Romano circumscripti legantur, ut aliis Patriarchis. Ne verò præpostere dictū esse putemus, quod ei, qui cum Metropolitanò provincie Constantinopolitanæ diœceseos litigat, adire iubet Synodus ad principem diœceseos, id est, Papam Romanum, vel ad sedem Constant. cum potius videatur dicendum fuisse, ut adiret sedem Constantinopolitanam, vel, si ita mallet, adiret Pontificem Romanum, ut semper ad maiorem, sicut ratio postulat, velut per gradus ascenderetur: ne quis (inquam) præposteram collocationē putet, cum tenorem cogitemus, quem Magnus Nicolaus in epistola ad Michaelē hunc canonē interpretans, & veluti huius collocationis, atque ordinis rationem explicans, cogitavit. Sic enim ait, postquam canonem recitavit: In quo inquit, hic tenor obseruandus est, ut si videlicet clericus, aut episcopus aduersus Metropolitanum habet querelam, & tanta vrgetur necessitate, vel si hoc graue non ferat, vbicunque sit positus, Primatem diœceseos perat. Quod si iuxta Constantinopolitanam urbem quisquam eorum cōstitutus, & solius præsidis eius iudicio velit esse contentus, petat eandem regiā. Cum. n. dixisset, petat Primatem diœceseos, præceptū posuit eadē Sancta Synodus, regulamq; constituit, cum verò disunctiua coniunctione addidisset, aut sedem regie vrbs Constantinopolitanæ, liquet profectò quia hoc secundum permissionem indulfit.

Quod in canone Chalcedonensi nihil sit præposterum, & si pro mo-aspectu videatur esse.

Explicatio canonis Chalcedonensis ex Nicolao 1.

Deinde subiungit. Ergo saltē nunc non videtis, ad maiora semper esse properandū, quousque gradatim peruenitur ad eam sedē, cuius causa, aut à se negociorum meritis exigentibus, in melius commutatus: aut solius Dei sine quæstione reseruetur arbitrio? Hæc Nicō explicatus est tenor illius canonis de adeundo Pontifice Romano tanquam summo, aut sede Constantinopolitana. huic tenori causam præbuisse videtur illa Græcorum importuna insolentia, & ambitio, qui in Pontificem Romanum se efferre volebant. idcirco præcipit Synodus, ut cui lis est cum Metropolitanò, si ei molestum non est, adeat statim ad Pontificem Romanū, ut summum Principem diœceseos vniuersalis: aut certè, si malit contentus esse iudicio sui Patriarchæ Constantinopolitani, adeat eum prius, à quo rursus possit, si velit, Pontificem Romanum appellare: quod satis ex eo intelligitur, quod prius dixit, ob eam quam diximus causam, eat ad Principem diœceseos, id est, ad Pontificem, & postea, vel ad sedem regie vrbs Constantinopolitanæ hæc verò causa ambitionis quia nondū nata erat, nō est hic ordo, ac tenor seruat⁹ in epistola prima Victoris Pont. sic. n. ait, in institutis legitur Apostolicis: Si quis putauerit se à proprio Metropolitanò grauari, apud Patriarcham, siue Primatem diœceseos, aut penes vniuersalis Apostolicæ ecclesie iudicetur sedem. eundem ordinem, ac tenorem ac eisdem verbis Iulius Pontifex repetiuit in capitulo quarto ex Nicenis de appellatione capitulis, quæ idem Iulius, in epistola contra Orientales pro Athanasio posuit, sic enim ait: si quis putauerit, se à proprio Metropolitanò grauari, apud Primatē diœceseos, aut penes vniuersalis ecclesie Papam iudicetur. Primatem diœceseos vocauit hic quēcunque Patriarcham, qui est suæ diœceseos princeps, quod ex eo intelligitur, quod subiungit, aut penes vniuersalis ecclesie Papam, id est, Pontificem Romanum, qui cum sit Papa vniuersalis ecclesie, consequēs necessario est, ut ille diœceseos, quem prius dicit, non sit princeps vniuersalis diœceseos, sed priuatæ, sicut rursus in canone Chalcedonensi ex eo, quod subiungit, vel ad sedem Constantinopolitanam sequitur ne-

Quare non sit seruat⁹ idem ordo, siue collocatio verborum in canone Chalcedonensi & in ep. Iulii c. 4.

Quomodo dicitur sit Pont. Roma. in Synodo chalc. princeps diœceseos.

De interpretatione absurda, & repugnante Græcorum Theodori Balsam. & Zonaras in Canonem concil. Chalced.

Commentum Theodori Bal.

cessario, ut princeps ille diœceseos, quem prius dixerat, non priuatæ, diœceseos princeps, cui non est subiectus Patriarcha Constantinopolitanus, sed princeps vniuersalis diœceseos intelligatur. Hæc notare volui propter eos, qui subtiliter, & scrupulose singula excutiunt. Si quem verò mouet, quod singulari numero Synodus Chalcedonensis dixit, diœceseos, & non diœceseon. sciendum est, inquit idem Nicolaus primus, tantundem valere, quod diœceseos dixit, ac si diœceseon dixisset. plenæ, inquit, sunt sacræ scripturæ tali forma locutionis, ut illud: fons ascendebat è terra, miles, locusta, rana pro fontibus, militibus, locustis, ranis, &c. Sed videamus Græcos interpretes canonum, dum adhuc aliena priuilegia suo Patriarchæ Cōstantinop. vindicare volunt, quemadmodum interpretati sint principem diœceseos, quem canon Chalcedon. concilij dicit, ut ex eorum absurda, & absurda interpretatione magis adhuc reuincantur, qui contradicunt. Interpretabor latinè. Est, inquit Theodorus Balsamo, princeps diœceseon, ut mihi videtur, non quidem Metropolitanus singularis prouinciæ, sed Metropolitanus totius diœceseos: diœcesis verò est, quæ multas prouincias in se habet: hoc autem priuilegium non viget hodie. Et si enim aliqui Metropolitanus dicantur principes, non tamen habent alios Metropolitanos in suis diœcesibus, sub sua potestate. quare videtur fuisse illis temporibus alij principes diœceseon: aut esse quidem hos nunc, sed non habere priuilegia, quæ à canonibus illis tributa sunt. Hactenus Theodorus, qui quoniam videbat in hoc canone duos iudices Metropolitanos Constantinopolitanæ diœceseos maiores in diœce si Constantinop. declarari, vnum quem principem diœceseos vocat, alterum Patriarcham Constantinopolitanum, ne illum, id est, principem diœceseos Romanum Pontificem interpretaretur, Patriarcham enim Alexandrinum, aut Antiochenum interpretari nō poterat, quia illis non est Constantinopolitana diœcesis subiecta, coactus est fingere, fuisse illis temporibus, quibus Synodus Chalced. habita est, nescio quos principes diœceseon, qui præessent pluribus prouinciis,

qui Metropolitanos, qui singulis prouinciis præerant, sub potestate sua infra Patriarcham haberet, qui iam, aut non sint, aut eorum priuilegia non extent. Quis non videt, commentum esse hoc, ad quod cōpuli sunt isti, ne veritatem confiterentur: ne inquam, confiterentur principem diœceseos, quæ vna est totius orbis Christiani, esse episcopum Romanum successorē beati Petri, cui Deus oues suas, nō has, aut illas, sed quæcunq; sunt cōmissit? Interrogate, vos Magdeburgenses Theodorum istum, quomodo hoc, quod ait probet? aut in quibus canonibus, aut Synodis, aut historiis hoc reperitur, quod somniat? aut, si vos illi opera ferre potestis, accurrite, producite testem, si quem habetis, quem ille reperire non potuerit. Sed videamus quid Zonaras, alter, interpres Græcorum canonum dicat, interpretemur etiam latinè. Alij, inquit, exarchos, id est, principes diœceseon aiunt esse Patriarchas: alij Metropolitanos, sed melius est dicere, vocari Metropolitanos exarchos, id est, principes prouinciarum, iuxta canonem 6. Synodi Sardicenis: ut sit huius canonis sententia, qui iudicia distribuit: quod cum episcopus episcopum, aut clericus episcopum ad iudicium vocat, tunc iudex est Metropolitanus, quem vocat exarchum, id est, principem diœceseos. cum verò episcopus cum Metropolitanus litigat, tunc iudicium ad Patriarcham Cōstantinopolitanum pertinet, qui quidem non est iudex omnium Metropolitanorum, sed eorum, qui sunt ei subiecti, non enim est iudex eorum, qui sunt Metropolitanus Syriæ, Palæstinæ, Phœnicis, Aegypti, nec hos ad iudicium suum trahet. Metropolitanus enim Syriæ subiecti sunt Antiocheno foro, Metropolitanus Palæstinæ Hierosolymitano: Aegypti Metropolitanus subiecti Alexandrino, à quibus ordinantur. Dicebatur alij præterea exarchi, id est, principes, ut episcopus Cæsariæ Cappadociæ, Ephesinus, Thessalonicensis, & Corinthiorum, quibus ob hanc causam aiunt concessum esse priuilegiū, ut ferant plures cruces in ecclesiis suis. Hactenus Zonaras. Nec hic exposuit, quis esset, præter Patriarcham Constantinopolitanum, ille alter exarchus, siue princeps diœceseos iudex Metropolitanus,

Pro epist. pont.

eum quo episcopus, vel clericus litem habet. nō enim potest esse exarchus, siue princeps prouinciæ, hoc est, Metropolitanus, quia Metropolitanus non est subiectus Metropolitanis: neque potest esse, vt ante dixi, Patriarcha Antiochiæ, aut Alexandriæ, neque exarchus Cæsareæ Cappadociæ, aut Ephesi, aut Thessalonicensium, vel Corinthiorum, qui etiam dicuntur exarchi, id est, principes, quisque suæ dioceseos. Restat igitur, vt necessario intelligendus sit Pontifex Romanus. quod quidem ne isti confiterentur, maluerunt absurda, & repugnantia dicere. de quibus dici potest illud ex Euangelio Marci, quod male interpretantes canonem concilij Chalcedonensis, contra prouocationem ad Pontificem Romanum à Synodo Chalcedonensi sanctam falsum testimonium dixerunt: & testimonia eorum non sunt conuenientia. Sed quid respondendum est ad auctoritatem illius constitutionis Leonis imperatoris, quam nuper D. Ant. Aug. Ilerdensis Episcopus cum multis aliis plurium Imperatorum, è Græco in Latinum nuper conuertit, & scholiis eruditius illustrauit, quam sanctionem ad Iulianum præfectum Imperator misit, in qua hunc ordinem iudiciorum sanxit, secundum sacros canones: vt prius accusatio fiat apud episcopum eius ciuitatis, in qua est reus, tum is, si suspectus est, apud Metropolitanum: sin verò iudicium Metropolitanum non placuerit ei, vocet reum ad Synodum, cui inter sit Metropolitanus cum tribus episcopis antiquioris ordinationis. deinde subiungit, Si verò se lædi existimauerit, prouocet ad illius prouinciæ beatissimum Patriarcham, atque iis, quæ ipse iudicauerit, omnino pareat, perinde ac si eum ab initio iudicem elegisset nam contra horum (inquit) antistitum sententias non esse locum appellationi à maioribus nostris constitutum est, quid inquam ad hanc constitutionem respondendū est? ne fortè cum in eam Magdeburgenses inciderint, aliquid auctoritatis cōtra veritatem se reperisse putent, vnde magis in errore suo hæreant, & alios in eundem errorem magis trahant. respondemus satis excepisse auctoritatem Pontificis, cū Imperator, in principio constitutionis dixit, se ordinē

Theodorus Balsamon, & Zonaras contra appellationem ad Pont. falsum testimonium dixerunt, & testimonia eorum non sunt conuenientia.

Liber tertius.

215

iudiciorum describere κατὰ τὰς ἰερὰς θεομύθους, id est, secundum sacra statuta, quibus quidem decretum de appellationibus confirmatum esse satis supra demonstratum est: & adhuc demonstrabitur. Rursum cum ait imperator, Sic à maioribus suis constitutum esse, illos sanè dicit, de quibus in primis gloriari poterat, quos historia testatur, summum honorem semper Pontifici Romano detulisse vt omnium ecclesiarum principi, Constantinum dico, Constantem, Valentinianū, Theodosium, Arcadium, Honorium, Iustinianum, & tales alios, non autem Zenonem, & Anastasium Eutychnianitas & alios similes: sub illis religiosis imperatoribus episcopi Orientales vt antea dixi, Pontificem Romanum appellarunt, Athanasius Iulium, Ioannes Chryf. Innocentiū, Theodoretus Cyri Leonem: vt postea Ignatius tertius Nicolaum primum, & S. Maximus Martinum, Quod si quis adhuc prisca tempora requirat, & exempla prouocationis ad Pontificem Romanum ex summa antiquitate repetita desideret, legat epistolam 4. beati Cypriani lib. i. ex qua intelliget, Basilidem, & Martialem Hispaniæ episcopos propter crimen idololatriæ ex ecclesia eiectos, ad Stephanum Pontificem iure appellationis, vt videbatur, confugisse: non quidē quod potentia, & opibus externis, quæ erant exiguæ, & tenues, neque gratia imperatorum Valeriani, & Galieni hostium nominis Christiani Pontifex valeret, ne hic, vt solent Magdeburgenses cauillentur. Nihil verò refert, quod essent isti episcopi de idololatria notati & iuste eiecti, imò eo magis quod volumus, efficitur, quod causæ suæ diffisi, iure appellationis, tanquam extremo perfugio utique vti voluerunt: si forte possent hac via in opinionem catholicorum, apud summum iudicē, & Christi Vicarium tam longè dissitum per fallaciam irrepere, quod quidē euenit. Sic igitur ait Cyprianus. Neque rescindere ordinationem iure perfectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confessione nudatam Romam pergens Stephanum collegam nostrum longè positum, & gestæ rei, atque veritatis ignarum sefellit: vt exambiret, reponi se iniuste in episcopatū, de quo fuerat iuste de-

Exempla prisca prouocationis ad Pont.

Testimonium Cypriani multiplex pro decreto appellationis.

positus, & quæ sequuntur. Satis declarat Cyprianus verbis ipsis, quibus utitur, ad ius appellationis episcopos illos confugisse, siquidem rescindere, quod aliud iudex fecerit, & reponere, quem alius deposuerit, varumque horum non nisi iudici maiori convenit: estque hæc appellationis ratio, ut sicut Ulpianus Iurisconsultus lege 1. de appella. ait, iniquitatem iudicantium, vel imperitiam corrigat: licet non nunquam (inquit) bene latas sententias in peius reformet: nec enim utique melius pronuntiat, qui nouissimus sententiam laturus est. sicut hic per surreptionem, quam vocant, contingit. Eodem pertinet, quod in eodem libro proxima superiore epistola ad Cornelium Pontificem Romanum Felicissimus, & alij cum eo pseudoepiscopi ab hæreticis facti, & à beato Cypriano de sententia concilij plurimorum episcoporum damnati, quasi freti iure pronocandi ad principalem cathedram, ut idem Cyprianus in eadem epistola Romanam vocat, ad Cornelium confugerunt iudicium episcoporum Africæ declinantes. Aliud præterea exemplum appellationis vetustum, id est, annis, fere post Christum natum quadringentis æditum, & memoriz nostræ, ante annos nongentos à Gregorio Turonensi proditum est lib. 10. de rebus Francorum. c. 30. de Briccio episcopo, cui crimē (inquit) adulterij est imputatum à ciuibus Turonicis, expulsq; eo, Iustinianus episcopus est ordinatus. Briccius verò se ad Papam urbem dirigit: Iustinianus autem post eum profectus, apud Vercellensem civitatem obiit. Turonici iterum malignantes Armentium statuerunt: Briccius verò 7. annis apud Papam degens idoneus inuētus à crimine, ad urbem suam redire iussus est & libro 2. cap. 1. idem Gregorius, quo magis Briccium appellasse Pontificem ex ipso actore hortatu Turonensium reum profecuto intelligamus, hæc scribit dixisse Turonenses ei, quem loco Briccij episcopum suffecerant. Vade post eum, & exerce negotium tuum quia si eum profecutus non fueris ad nostrum contemptum, humiliaberis. At Briccius episcopus Romanus, inquit, veniens, cuncta, quæ pertulerat, papæ refert. Et paulò post, septimo, inquit, anno regressus à Roma cum auctoritate Papæ illius Turo-

Testimonium Gregorii Turonensis, pro decreto appell.

nos redire disposuit. Extat præterea epistola Orientalem ad Symmachum Pont. Roma. quem illi ante annos amplius mille aduersus Acatium Patriarcham Alexandrinum Eutyichis Sectatorem à Pontifice Rom. anathema factum obtestantur, & appellant, ut accurrat. Acatius enim eos, qui communionem eius vitabant, in exilium mittebat: & variis modis vexabat. An hæc opis imploratio non satis probabat esse omnibus læsis pro uocationem ad Pont. Romanum? Rursus, qui cum Eutyichianis licet inuiti communionem habebant, ne ecclesias derelictas, lupis prodere cogrentur, idque apud Pont. excusabant, ut à se hac ratione communionem anathematis deprecarentur, nonne hoc ipso iudicem eum primum agnoscebant? imò totum etiam orbem subiectum ei esse confitebantur: sic enim scripserunt. Non ignoras oues Christi per totum habitabilem mundum creditas tibi pascere, qui cum beatissimo, ac doctissimo Paulo clamas nobis subiectis tibi, nō enim dominamur vobis in fide, sed cooperamur in gaudio. Præterea huic prisce, & ab apostolis traditæ consuetudini Romanum Pontificem in maioribus causis, ac iudiciis appellandi Euseb. quoque Emesenus testimonium præbet, teste Socrate lib. 2. cap. 11. sic enim ait, Eusebius verò cum ea quæ volebat, perfecisset, legationem ad Iulium Romanum episcopum misit obsecrans, ut ipse iudex in causa Athanasij esset, & ad se litem hanc aduocaret. dicant nobis Magdeb. si sciunt, quo iure, & auctoritate, hoc Eusebius Emesenus ab episcopo Romano petebat, nisi iure, & auctoritate consuetudinis à Sanctis Apostolis institutæ, ac traditæ? Rursus idem Socrates eodem lib. cap. 15. Iulio igitur Rom. causas quibusque suas exponunt, ex istis autē erant Paulus Constantinopolit. patriarcha, & Athanasius Alexandrinus ex ecclesiis suis ab Arianis eiectioni. subiungit deinde Socrates, Ille autē (Iulium dicit) propter prærogatiuum ius ecclesiæ Rom. (hoc enim significat προνόμιον) litteris liberè scriptis eos muniuit, & ad Orientem misit, ut locum cuique suum restitueret, & eos, qui episc. petulanter à sedibus suis eiecerant, increparet. Si ad ius prærogatiuum ecclesiæ Romanæ pertinebat auctore Socrate,

Testimonium epist. Orientalis pro decreto de appell.

2. Cor. c. 1.

Testimonium Socratis pro decreto de appellationibus.

vt episcopus Orientis iniquè pulsos Iulius reuocaret, ergo ad eum pertinebat iudicium appellationis, & potestas iniquitatem iudicantium corrigendi, qui est vsus necessarius appellandi, vt Vlpianus ait. iam quod dixit hoc loco Socrates, ὡχέρωσι, id est. muniuit, ad illud planè retulit, quod Dominus Petro mādauit κηρίον, id est, firmare fratres, iniquè enim motos, in gradu suo reponere, quoddam firmare est Extat prætereà aliud exemplum grauissimum Pontificem Romanum appellandi in epistola Theodor. episc. Cyri eruditissimi ad Leonè primum. recitemus Græcè ad maiorem auctoritatem, εἰ παῦλος τῆς ἀληθείας ὁ κήρυξ ἢ τὸ παναχίς πιδύματος σάλπιγγος πρὸς τῶν μέγαν ἐδραμε πῶρον ὡσεὶ τοῖς ἐν Ἀντιόχεια πόλει τῶν νόμων πολιτείας ἀμφισβητῶσι παρ' αὐτῶν κρημίσαι πλὴν λύσιν, πολλῶ μάλλον ἡμῶς οἱ ὀπίθεῖς καὶ σμικροὶ πρὸς τὸν ἀποστολικὸν ὑμῶν τρέχουμεν θεόν, ὡσεὶ παρ' ὑμῶν λαβεῖν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἐκείσιν θεοῦ χάριτα. διὰ πάντα γὰρ ὑμῖν τὸ πρωτεύειν ἀρμόσειν. πολλοῖς γὰρ ὁ ὑμῶν τρέχων θεὸς κρημίσαι πλεονεκτήματα. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας πόλεις ἢ μέγαν ἢ κάλλος ἢ πληθὺν τῶν οἰκητῶν κρημίσαι, ἐνίας δὲ τῶν ἐσερημένως πνευματικὰ πνα λαμπρύνει χάρισματα. τῆ δὲ ὑμῶν τρέχων φερόν ἐδωκεν ἀγαθῶν ὅτ' ἀγαθῶν χρηρηθῶν. ἢ γὰρ αὐτῆ πασῶν μεγίστη, λαμπρωτάτη ἢ, τῆς οἰκουμένης προκαθημένη ἢ, τῶ πληθῆσι τῶ οἰκητῶν κυμαίνουσα. πρὸς δὲ τῶ τοῖς καὶ πλὴν κρημίσαι ἡγεμονίαν ἐβλάστησιν, καὶ τῶ οἰκείας προσηρηθῶν τοῖς ἀρχομένοις μετέδωκεν κρημίσαι δὲ αὐτῶν διαφροσύνης ἢ πῶσις, καὶ μέγαν ἀξιοχρεῶς ὁ θεὸς ἀποστολῶν βοῶν. ὅπ' ἡ πῶσις ὑμῶν ἐπαγγέλλεται ἐν ὄλω τῶ κρημίσαι. repetam hic interpretationem ex libro meo, de dogmaticis characteribus. Si Paulus, inquit, prædicator veritatis, & spiritus sancti buccina ad Petrum accurrit, vt iis, qui Antiochiæ de viuendo secundum legem Moisis disceptabant, quæstionem expeditam, ac solutam ab eo ferret, multò magis nos, qui pusilli sumus, ad solium apostolicum accurremus, vt à vobis medicinam vlceribus nostris feramus: si quidem vobis conuenit, in omnibus rebus primas tenere, vestra enim sedes multis prærogatiuis ornata est. nam cæteras ciuitates, vel amplitudo, vel pulchritudo, vel ciuium frequentia decorat: aliqua verò, quæ his carent, ex quibusdam gratiis spiritualibus splendorem &

Testimonium Theodoretus pro decreto de apostella.

dignitatem habent vestræ verò ciuitati vberrimam copiam bonorum ipse dator bonorum largitus est, est enim ipsa omnium amplissima, splendidissima, & orbi præfidet: prætereà ipsa principatum Imperatoriū profudit. ac nomen suum, id est Romanum, cum iis, qui inditione eius sunt, communicauit: fides verò præcipuè eam ornat. testis est Paulus, qui clarissima voce ait, Fides vestra annunciat in vniuerso mūdo, & ne totam epistolam latinè vertam, ad extremum ferè sic ait, ἐγὼ δὲ τῶ ἀποστολικῶ θεόν περιμῆνω πλὴν ψῆφον, καὶ ἰκετόνω καὶ ἀντιβολῶ πλὴν σὺν ἀχόρητα ἐπαμύναμαι τὸ θεὸν ὑμῶν ἐπικαλέσμεν κρημίσαι, καὶ κελύσαι δεσμεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ δεῖξαι με πλὴν διδασκαλίαν τῶ ἀποστολικῶν ἴχνησιν ἐπαμύναμεν. Ego verò (inquit) suffragium sedis apostolicæ expecto, & supplex oro, atque obsecro sanctitatem vestram, vt ea me tribunal vestrum rectum, ac iustum appellan-tem defendat, & protegat, iubeatque, vt ad vos accurrā, & doctrinam meam vestigiis apostolicis insistentem ostendam. iam hic verbo etiam proprio appellandi, vsus est Theodorerus, & eodem, quo Lucas in Actis, cū Paulus dixit Festo, Cæsarem appello: & Festus inquit, Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis, vtrobique enim est verbum ἐπικαλέων, quod propriè significat appellare. deinde orate Pontificem, vt reo iubeat ad se accurrere, id est, iudicium suum adire, quid aliud est quàm orare, vt raturum habeat, quod eū appellauerit: quid hic cauillari, aut quomodo hoc testimonium Magdeburgenses eludere poterūt? an dicturi iam sunt, quod illius temporis episcopi ecclesiarum Orientis, ante mille centum & amplius annos, non tulissent tales epistolas Pontificum, in quibus decretum de appellando Pontificem fertur? Sed videamus quid ad extremum epistolæ dicat, πλὴν γὰρ ὑμῶν προμῆνω ψῆφον, καὶ κελύσσητε τοῖς καταψηφισαμένοις ἐμῶν ἐμῶν, καὶ ἐδενὶ ἀνθρώπων ἐνοχλήσω λαίπων. ἀλλὰ μῆνω τὸ ἀκλινῆς τῶ θεῶ καὶ σωτῆρος ἡμῶν κρημίσαι. Vestram enim, inquit, sententiam expecto: quod si sententia eorum, qui condemnarunt, acquiescere iusseritis, acquiescam, nulli deinceps futurus molestus: quin potius expectabo incorruptum Dei, & Saluatoris nostri tribunal summum in terris iudicem episcopum Roma

Theodoretus verbo proprio appellandi vsus ἐπικαλέων, cum de prouocatione ad Pont. Rom. scribit.

num planè confitetur eruditissimus auctor, & in scripturis sanctis, valde exercitus, & in earum interpretatione magna cum laude, & non mediocri omnium nostrum utilitate versatus. Hæc illius sæculi, in ecclesiis Orientis, de summa auctoritate episcopi Romani, & de consuetudine à sanctis Apostolis instituta eum appellandi in maioribus causis, ut de episcoporum damnatione, de integritate fidei, & sana doctrina, ac veritate dogmatum. Ac rursus idem Theodo. ad Renatum presbyterum ex collegio fratrum, quos nunc Cardinales vocant sic de eadem causa scripsit. ἐγὼ μνησάμην μὲν ἱεροσολύμων. ἐξελαύνει δὲ πόλεων, ἔδδὲ τὸ γῆρας αἰθεθέντες. ἔδδὲ πῶς πολλῶν ἐν οὐσι βία τὰ φέισαι, διὰ τὸ πῶς ὑμετέρων ἀγοσίην παροικαλῶ πείσαι τὸν ἀγιώτατον καὶ ὁσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς ἀποστολικῆς κληρονομίας, καὶ εἰς τὸ ὑμέτερον ἀναδραμεῖν κελύσαι σινδριον. ἔχει γὰρ ὁ πανάγιος θρόνος ἐκείνος τῶν κληρῶν οἰκουμενῶν ἐκκλησιῶν πῶς ἡγεμονίαν διὰ πολλὰ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅτι ἀρετικῆς μεμένηκε δυνωδίας ἀμύνητος, καὶ ἔδδὲ τὰ πάντα φρονῶν εἰς ἐκείνον ἐκάθισεν, ἀλλὰ πῶς ἀποστολικῶν χάριν ἀνεκράτητον διεφύλαξεν, τὰ γὰρ παρ' ὑμῶν κρητισόμενα ἐξέσομεν ὅπως ἂν ἢ τῆς ὑμετέρας δικαιοκρισίας φαρρῶντες. καὶ ἀξιούμεν ἀπὸ τῶν ἐγγράφων κριθῆναι, πλείους γὰρ ἢ τριάκοντα σινδριον βίβλους nudarunt me (inquit) sacerdotio, eii iuntyque ex ciuitatibus, nec senectutem reueriti, neque caniciem in religione pietatis nutritam quam obrem deprecor te, ut Sanctissimo Archiepiscopo (Leonem dicit, sua seas, ut apostolica auctoritate utatur: iubeatque ad vestrum concilium adire: tenet enim sancta ista sedes gubernacula regendarum cuncti orbis ecclesiarum cum propter aliam, tum quia semper hæretici scetoris expers permansit: nec ullus vnquam, qui contrariū sentiret, in ea sedit: quin potius apostolicam gratiam puram custodiuit (illam gratiam dicit inuiolatam fidei, pro qua Dominus rogauit cum dixit Beato Petro, ego rogam pro te Petre, ut non deficiat fides tua.) Quare (inquit) quæ ab isto vestro Tribunali proficiscentur, qualiacunque erunt, iudicij vestri integritate confisi amplectemur: oramusque ut ex iis quæ hæcenus scripsimus iudicemus, scripsi enim libros amplius 30. Quis ista legat, quæ grauiissimus, & tantæ antiquitatis auctor

de potestate episcopi Romani scripsit, ut erat omnium ecclesiarum illius temporis per Orientem sensus, qui non intelligat, nisi planè sit sine intellectu, quam sint Magdeb. ac reliqui Lutherani obdurati fallacia peccati, ut de quibusdam Apost. ait, & quæ sint cæci, propter cor malum discedendi ab ecclesia, & extra eam permanendi, ac iis facti similes, de quibus idem apost. scriptum esse dicit. dedit eis spiritum compunctionis, oculos, ut non videant, & aures, ut non audiant usque in hodiernum diem, spiritum enim compunctionis vocauit hoc loco scriptura πῶς πῶς τὰ χειρῶν ὕξιν ut beatus Cyrillus notauit, ut sit huiusmodi spiritus compunctionis, cum quis id tantum, quod falsum est, attendit, & eo intendit oculos, ubi non vident lucem, hoc enim faciunt magistri Lutheranorum duces cæcorum, ut amplius in errore suo proficiant: semper enim quærunt, quomodo quæ clarissima sunt, ridiculis cauillationibus eludant, ut illud, quod in Irenæi latina interpretatione legunt in 3. lib. cum ait, ad hanc enim ecclesiam (Rom. dicit) propter potentiores principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, pro quo Theodoretus dixit ἡγεμονίαν quo verbo præsidem ecclesiarum cuncti orbis episcopum Rom. aperte confessus est, sicut Dionys. Areop. hierarchiæ Moisaicæ ἡγεμόνα, id est, præsidem vocat Moysen, & scriptura sancta ἡγεμόνας vocat præsides, ut iam ridiculum sit & fatuum ἡγεμονίαν sine potestate Pontifici tribuere, ut nuper patronus Molinæi ἐξέσαι quoque solam dignitatem significare aiebat, ut Pontifici derogaret. Sed producamus adhuc alios testes, & quidem fidei nostræ inimicos, quo magis eis credendum sit. Sic enim scribit Amianus Marcellinus Ethnicus lib. 15. de Athanasij damnatione ab Arrianis ad voluntatem Constantij Imperatoris facta. Hunc (Athanasium dicit) per subscriptionem abiicere sede sacerdotali paria sentiens ceteris, iubente principe, Liberius monitus perseveranter renitebatur, neque visum hominem, nec auditum damnare nefas vltimum sæpe exclamans, aperte scilicet recalcitrans imperatoris arbitrio, id enim ille Athanasio semper infestus, licet sciret impletum, tamen auctoritate, qua potiuntur æternæ Urbis episcopi, firmari

Hebr. 3.

Testimonium
Amiani Marcellini pro decreto de appellatio.

desiderio aitebatur ardenti. Edisserant nobis Magdeb-
 quæ ista tanta auctoritas episcopi Romani erat tunc
 sine qua cassa, & infirma erat episcopi damnatio, licet
 in Synodo episcoporum facta, quæ, inquam, auctori-
 tas, nisi summa, & prima, in qua cæterorū episc. aucto-
 ritas, tanquā in petra ecclesiæ à Christo posita pende-
 ret, & niteretur? ergo Arianus Imperator, & Liberij epi-
 scopi Romani inimicus damnationem Athanasij, quā
 vehementer cupiebat, licet à multis episcopis factam,
 sine auctoritate tamen Pontificis irritam esse iudicavit,
 & vnus Martinus Lutherus plebeius, & Monachus apo-
 stata non se potuisse à Leone X. ecclesiarum cuncti or-
 bis præside de hæresi damnari, miseris germanis per-
 suaserit? Si Imperator Constantius cum episcopis suis
 Arianis non credebatur posse Athanasium post damnatio-
 nem appellare episcopum Romanum, & absolui, & ir-
 rita, atque infecta fieri, quæ facta in eum essent, quor-
 sum Liberium ad assentiendum, & firmandum damna-
 tionis sententiam cogere volebat? Deinde quod Amia-
 nus Episcopos Romanos, æternos vrbs episcopos vo-
 cavit, videtur mihi non propter extruções parieti-
 nas, & cementinas dixisse, quas sciebat vir prudens tem-
 poris tandem verustate consumi, sed quia à Christianis
 audierat, (sive crederet, sive non, nihil refert) portas in-
 ferni aduersus ecclesiam Romanam, non posse præua-
 lere, vt iam auctor gentilis ab euangelio Christi alie-
 nus, plus in hac parte de euangelio didicerit, & plus ec-
 clesiæ Romanæ detulerit, quàm Magdeb. & Lutherani
 deferant. Est aliud præterea testimonium pro decreto
 appellandi pontificē, quod Praxeas, licet hæreticus, au-
 ctore Tertul. dedit: sic enim de eo scribit, Nam iste pri-
 mus in Asia hoc genus peruersitatis intulit Romanæ
 humo, & alias inquietus, & de iactatione martyrij infla-
 tus ob solū, & simplex, & breue carceris tediū, quando,
 etsi corpus suum tradidisset exurendum, nihil profecif-
 set dilectionem Dei non habens, cuius charismata quo-
 que expugnauit. nam idem tunc episcopum Roma-
 num agnoscentem iam prophetias Montani, Priscæ, &
 Maximillæ, & ex ea cognitione pacē ecclesiis Asiæ, &
 Phrygiæ inferētē falsa de ipsis prophetis, & ecclesiis eo-
 rum

*Plus auctor ge-
 tilis de potesta-
 te episc. Roma.
 ex euangelio, li.
 cet ei non crede-
 ret, didicit, quā
 Luth.*

rum asseuerando, & præcessorum eius auctoritates de-
 fendendo coegit, & litteras pacis reuocare iam emissas,
 & à proposito recipiendorum charismatum cōcessare.
 Hactenus Tertull. irrepserat principio credulitas in
 mentem Pontificis ex falsa relatione, quasi veræ essent
 illorum prophetiæ, donec narrante Praxeas rem ipsam,
 per charisma discretionis spirituum cognouit Pōtifex,
 non esse istorum prophetias ex iis, de quibus apost. di-
 xit prophetias nolite spernere, ex quo factum est, vt
 Pontifex, qui ad ecclesias Asiæ, & Phrygiæ litteras pa-
 cis prius miserat, postea reuocaret: erant enim & dice-
 bantur litteræ pacis, quibus episcopus Rom. approba-
 bat ecclesiarum, ad quas eas mittebat, fidem, commu-
 nionem, ac societatem. exemplum huiusmodi littera-
 rum est epistola 40. Leonis, ad Anatolium Constanti-
 nopo. Gaudemus, inquit, in domino, & in dono gratiæ
 ipsius gloriamur, quia sicut dilectionis tuæ litteris, &
 fratrum nostrorū, quos Constantinopolim miseramus,
 relatione cognouimus sequacem te euangelicæ erudi-
 tionis ostendis, vt per sacerdotis probabilem fidē me-
 ritò præsumamus, quod tota ecclesia eidem credita,
 neque rugam cuiusquam sit erroris habitura, neq; ma-
 culam: & paulò post, societatem dilectionis tuæ ample-
 ctimur: & in fine, Casterium presbyterum, Patricium,
 & Asclepiadem Diaconos, qui ad nos tua scripta detu-
 lere, cum epistolis nostris emisimus indicantes nos, vt
 supra diximus, de Constantinopolitanæ ecclesiæ pace
 gaudere: cui hanc curā semper impendimus, vt eā nul-
 la velimus hæreticorum fraude violari. hic rursus edis-
 serant nobis Magd. quas auctoritates præcessorum e-
 pisc. Rom. iste Praxeas alioqui hæreticus defendebat, vt
 Pontificē ad reuocandas litteras pacis in Asiam missas
 impelleret? aut cur non ad Patriarcham Antiochiæ ec-
 clesiarum Orientis Primatem non est profectus Praxe-
 as, vel ad episcopos Asianos, quos canon Synodi Con-
 stantinopolitanæ secundus, quæ ad Asiaticas dioceses
 pertinent, gubernare secundum canonem Nicenum
 iussit? quam aliam causam interpretari possunt, præter-
 quam primatum episcopi Romani, qui ecclesiis cuncti
 orbis præsidebat? ita vt quamuis hoc cæteri episcopi,

*Testimonium
 Praxeæ hæreti-
 ci pro decreto
 de appell.*

*Quæ sine litte-
 re pacis, sine pa-
 cificæ.*

Pro epist. pont.

quisque per diocesim suam curare deberent, per eos tamen ad vnam beati Petri sedem vniuersalis ecclesie cura confluere, & nihil vsquam à suo capite dissideret. Quod si ante mille trecentos annos, tantæ fuerant in ecclesiis Asiæ & Phrygiæ auctoritates antecessorum episcopi Romani, vt ex hoc loco Tertulliani intelligere licet, vt episcopus Romanus, qui tunc erat pacem illis daret, aut adimeret, id est, communionem concederet, aut interdiceret, fidem earum probando, vel improbando, ergo simul erat, vel testimonio Praxeæ, & Tertulliani ea auctoritas, vt ad eum quoque pertineret, vt si qui episc. aliter per dioceses suas iudicarent, eorum iniquitatem, aut imperitiã episcopus Rom. corrigeret qui est, vt sæpe diximus, vsus appellandi necessarius: altera enim auctoritas ab altera seiungi non poterat, quia nec altera, sine altera expediri. Quod verò Tertullianus dixit hic, Praxeam istum hæresim Romæ intulisse secundum errorem suum dixit, fuit enim Montani sectator, qui noua charismata amentum prophetarum in ecclesias introducere voluit, quem eruditissime Sanctus Epiphanius confutauit. Sed quia longum est, imò propè infinitum, velle omnia huius loci propria persequi, vt testimonia & exempla prouocationis ad Pontificem magnus Basilius tandem finiat, reperã ex epistolis eius ea, quæ in lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi dei, cum de summa potestate Pontificis scriberem, attuli. Vt enim cum Apostolo dicam, eadem scribere mihi quidẽ non est pigrum: his autem qui decretum de appellationibus negant, necessarium. Scribens ergo ad Athanasium, visum est, inquit, consentaneum, scribere ad episcopum Romanum, vt vidat res nostras, & iudicij sui decretum interponat, vt quia difficile est, aliquos inde de concilij sententia mitti, ipse auctoritatem rei tribuat delectis viris, qui laborem, quidem itineris perferre possint: lenitate verò, ac facilitate morum, tũ etiam commoda, & prudenti oratione eos, qui à via recta deflexerunt, monere: quique acta concilij Ariminensis secum ferant ad ea rescindendum quæ violentè illic acta sunt. Si vt veteres iurisconsulti tradunt, ad hunc vsus prouocatio est necessaria, vt iniquitatem iudicantium, vel imperitiã

Philip. 3.

Liber tertius.

220

corrigeat, qui ecclesias Orientis visitandi, habendi in eis Synodos, decreta faciendi, & hæreticorum violentè ibi acta rescindendi auctoritatem episcopo Romano tribuit, an non simul ab aliis episcopis, & ecclesiis ad episcopum Romanum, & ecclesiam eius prouocationem esse confiteretur: illud autem obseruandum est, in eiusmodi litteris, quas dicit, ad episcopum Romanum scribendis, secutum fuisse canonem 7. concilij Sardicensis, qui est de prouocatione ad episcopum Romanum, & de presbyteris ab eo mittendis cum auctoritate Pont. ad renouandum iudiciũ, si videatur, & hoc ab eo impetretur. Rursum idem Basilius in epistola ad Occidentales, sic ad Pontificem Romanum scribit, obsecramus itaque vos, si dominus permiserit vt tutè ad nos venire liceat, ne pigeat nos visitare: aut si hoc beneficium in aliud tempus referuat, qui vitam nostram sapiẽter moderatur, scribite, quæ ratio consolandi eos, qui malis premuntur, & ea corrigendi, quæ quassata sunt, à vobis scribi postulat. multiplex enim quassatio ecclesie facta est, quæ nos vehementer affligit. Nec auxiliũ aliunde expectamus, nisi dominus opera vestra, qui fideliter ei seruitis, curationem nobis adhibuerit. Sic verò visitare, & quassata curare bonis pastoribus tribuit propheta Ezech. Quid igitur aliud est, auxiliũ curandi quassationem ecclesie ab hæreticis, tanquam à lupis illatam, ab episcopo Romano, velut à primo, & vniuersali pastore petere, nisi ad eum prouocare: Ac paulò post petit idẽ Basilius à Pontifice, vt Eustachium, Apollinarium, & Paulinũ hæreticos declaret, vt deinceps ab omnibus catholicis vitentur. Et quia Liberius Pont. cum collegis suis Eustachium antea absoluerat, & restitui iusserat, qui postea mutatus, ad vomitũ reuersus erat, petit nomine catholicorum à Felice Liberij successore, vt scriberet rursus ad ecclesias Orientis, quibus de causis, antea receptus fuisset: & quemadmodum mutatus postea, gratiam, quã consecutus esset, amisisset. Et quid hoc aliud erat, quam ab iis, qui Eustachium, tanquam à Liberio cum collegio fratrum ritè prius absolutum, & in communionem receptum, iniquè post amissam gratiam defendendum iudicabant, ad episcopum Romanum Liberij suc-

cessorem prouocare, vt iniquitatem, & imperitiam inique iudicantiū corrigeret, hic enim est, vetus vsus appellandi. Rursus idē Basilius in epist. ad Transmarinos, (sic enim vocat nunc Occidentales, id est, episcopum Romanum, cum collegis suis) eorum opem implorās, postquam statum rerum ecclesiasticarum exposuit, cū, inquit, sic res nostræ habeant, consentaneum erat pro vestra in nos charitate, viros aliquos probatos ad nos mitti, qui nos ægrotantes visitarent: & litteras ad nos crebro dari tum ad voluntates nostras confirmandas, tum ad corrigendum errata. nec enim negamus multis nos lapsibus obnoxios esse, vt qui homines simus. Deinde subiūgit, sed quia hætenus fratres, quæ nobis debeatis, omiſsa sunt, siue quia non aduertistis, quod vos decebat: siue quia nos visitatione vestra indignos iudicatis, aliorum in nos criminationibus anticipati, ecce, inquit, nos principium scribendi facimus, & criminationes nobis illatas confitemur parati à vobis examinari, modo velint ij ipsi, qui nos contumeliis vexant, in conspectum vestrum venire. Si vobis præsentibus conuicti erimus, erratum nostrum agnoscemus: & vos post examinationem veniā à deo feretis, & accusatores nostri remunerabuntur. quod si nos ante examinationem condemnaueritis, nobis quidem nulla fuerit facta iniuria præter iacturam nostræ vobiscum amicitie, ac societatis, quæ apud me maximæ æstimationis est: ac idē ipsum damnum vos facietis nobis amissis, & euāgelio repugnare videbimini, cum ait, Nunquid lex iudicat hominem, nisi audiat, & cognoscat, quid faciat? hætenus Basilius. Cū ergo queritur Basilius, quod falsis eius accusationibus Pont. Rom. credidisset, postulātque, vt maiore cura causam recognoscat, ac præsentibus accusatoribus reum examinet, an non confitetur palam, esse quidem ab aliis prouocationem ad Pontificem, ab eo autem ad alium non esse? etenim si esset, quod per anticipationem falsæ opinionis ex calumniis accusatorum conceptæ factum à Pontifice queritur, non à Pontifice, sed ab alio corrigi postulasset, qui est, vt sæpe dixi vsus appellandi vetus, & à ratione dictatus, & à iurisconsultis traditus. An Martinus Lutherus

Ioan. 7.

aliquid simile fecit, cum se à Leone X. damnatum esse querebatur, petiit ne ab eo, vt audiretur? promisit, agnoscere errata sua, si coram conuictus esset? minimè, cur ita? nisi quia non agnoscebat Pontificem primum iudicem: vnde maluit, vt hæreticus, iudicio suo condemnari, quam iudicio ecclesiæ Romanæ stare. Cum ergo ius Apostolicum Pontificem Romanum, vt primum, ac summum in terris ecclesiasticum iudicem appellandi ratione æquitatis naturalis dictante ideo institutum sit, vt, sicut ait beatus Anacletus, qui iniuste opprimuntur, iuste fulciantur, necesse erat, vt qui beato Petro iuebat, & in eo successoribus eius, vt fratres suos, qui episcopi in primis accipiendi sunt, firmaret, ac fulciret, omnibus eum appellandi faceret potestatem. Etenim si natura sagax, & prouida, vt Philosophi tradunt, non deficit in necessariis, multo magis auctor naturæ, si beato Petro & successoribus eius firmandi, ac fulcendi potestatem dedit, in iis, quæ ad eam potestatem vtendam necessaria erant, debuit non deesse. alioqui quomodo, quod dominus iusserat, id est, firmare fratres, episcopus Romanus beati Petri successor exequi potuisset? quomodo inquam, nisi ius ad eum confugiendi cum necesse esset, omnibus fratribus dedisset? Sicut enim vt Iabolenus iurisconsultus ait, cui data est iurisdicatio, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus iurisdicatio explicari non potest: sic etiam ratio postulat, vt cui data est potestas firmandi alios, quos opus sit erigi, & sustentari, huic concessa sit iurisdicatio: & aliis potestas appellandi eum, id est, ad eum confugiendi. quia neque potestas sic firmandi, sine iurisdictione expediri potest, nec explicari: nec ista iurisdicatio ad firmandum, & erigendum, sine potestate eum appellandi, id est, ad eum confugiendi. Quomodo igitur decretum appellationis ad sedem Rom. nec illi temporis Pontificum Apostolicorum, vt isti dicunt, neque veritati congruebat? quod quidem non solum ex ratione naturali ortum ducit, sed necessitate connexi ex euāgelio profectum esse facile concludere potest, qui ea, quæ superiore libro de ecclesia super Petrum fundata scripsimus, conferre sciat. Denique priscorum tempo-

rum esse, id est, Apostolicæ institutionis decretum hoc, satis hoc tertio libro grauissimis testimoniis, & exemplis magnorum conciliorum Niceni, & Chalcedonensis, ac veterum auctorum ostensum est. Ne vero hos ius appellationis ad sedem Rom. aut ambitiosum, & superbum, aut violentum, aut imperiorum esse hæretici calumniantur, considerent quanta moderatione, & æquitate temperatum sit. Reperam enim iterum, quæ Pontifex Anicetus de eo scripsit. Si autem, inquit, propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatē, vel itineris asperitatem, graue ad hanc sedem eius causam deferre fuerit, tunc ad eius Primatem causa deferatur: & penes ipsum huius sanctæ sedis auctoritate iudicetur. Desinant igitur Magd. blasphemare quod ignorant, cum falso tradunt, decretum de appellationibus in epistola Sixti non congruere tempori, neque veritati, per quos via veritas, sicut ait scriptura blasphematur, qui in auaritia fictis verbis de miseris Lutheranis, quos decipiunt, negotiatur, quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat. Qui dum nolunt esse in ecclesia vnum ducem vniuersi gregis Christi, nolunt esse in ea optimum statum monarchiæ, quam docuit Moysem dei sermo: Philosophos ratio: pecudes ipsa natura. Quot ergo simplices, & meliores eis sunt, ut in alios istorum similes beatus Cyprianus scripsit, brutæ pecudes, & muta animalia? & cruenti licet, ac furentes inter gladios, atque inter arma prædones? Præpositus illic agnoscitur, & timetur, quem non sententia diuina constituit, sed in quem factio perditæ & nocens caterua consentit. Hæc ille ad Puppianum. Hactenus responsum sit ad ea, quæ ex Synodo Carthagi. in decretum de appellationibus, quod in epistolis Pontificum Apostolicorum frequens est, & in Primatum Pontificis à Magd. obiecta sunt, quæ quantum satis visum est, refellimus: & nostra confirmauimus. non enim fuit nobis propositum omnia hic de potestate Pontificis, imò neque multa scribere, ne quis plura hic requirat. Scripserunt multi multos de ea re libros, ac nos etiam iam pridem libros tres non magnos, quos ex verbo dei, quod isti semper iactant, & inclamant,

2. Pet. cap. 2.

contextui: & alia quædam in libro tertio de Dogmaticis characteribus verbi Dei, præter illa, quæ in libro etiam superiori Magdeburgensibus eodem pertinentia reposita sunt. Respondeamus deinceps ad alia crimina.

Responsio de pulsis, ante iudicium restituendis: Quomodo decretum Euaristi illi seculo, & veritati conueniret secundum æquitatem naturalem, & eccl. siæ catholicæ decentiã, & secundum legem pris. orum Imperatorum, quam ecclesia à principio approbavit, & recepit: & quid de legibus seculi iustis ab ecclesia recipiendis Sixtus Pont. scripserit. Item de epistola canonica Cyrilli ad Dominum Archiepiscopum de restituendo pulso. Cap. 5.

Biiciunt præterea de episcopo pulso, ante iudicium restituendo in epistola 2. Euaristi, quod hoc etiam non congruat tempori, neque veritati. Credo visum esse Magdeburgensibus non congruere tempori Euaristi 6. post beatum Petrum Pontificis hoc decretum, quod multis post eum temporibus factum sit ab aliis Pontificibus idem decretum à Caio, Fabiano, Ioanne, Eusebio, Pelagio, Stephano, & aliis, ne omnes enumerem: quos quidem non necesse fuit de Euaristo meminisse. consueuerunt enim non solum Pontifices, sed etiam Synodi decreta facere, de quibus rebus iam antè facta essent: quod nihil aliud est, quam illa ipsa decreta renouare, ac confirmare neque tamen de illis prioribus mentionem facere. sic licet notare aliquos canones in Nicen. Synodo, Antiochena, Laodicensi, Ancyrana, Chalcedonen. Carthagenens. ut cæteras taceam, de iis rebus æditos, de quibus extant Apostolorum canones, qui tamen in illis ipsis Synodis, non citantur. Tèpori ergo Euaristi non congruere decretum hoc De episcopi pulsos, ante iudicium restituendis, nunquam Magdeburgens. dixissent, nisi familiare ei esset ad pauca respicientibus, facile pronuntiare, ut in quosdam alios similes Princeps Philosophorum dixit. Est enim in libro quarto digestorum decretum

e iij

Magd. similes illis philosophis qui ad pauca respicientes facile enunciant. Decretum De restitutione ante iudicium vnde natum, & quare eius san-ctio.

Antonini De restitutione ante iudicium, quod naturalis æquitatis ratio docuit. Si quis spoliatus, ante iudicium non restitutus, indicta causa damnatus esse videatur, quo nihil potest esse iniquius. Marcellus igitur iurisconsultus, diuus inquit, Antoninus Marcio Assito prætori de succurrendo ei, qui absens rem amiserat, in hanc sententiam rescripsit: Etsi nihil facile mutandum est ex solennibus, tamen ubi æquitas euidentis poscit, subueniendum est. itaque si citatus non respondit, & ob hoc more solito pronunciatum est, confestim autem pro tribunali te sedentem adiit, existimari potest, non sua culpa, sed parum exaudita voce præconis defuisse. Subiungit autem Marcellus iurisconsultus: nec intra has solummodo species consistet huius generis auxilium. etenim & deceptus sine culpa sua, maximè si fraus ab aduersario interuenerit, succurri oportebit, quamuis etiam de dolo malo actio competere soleat: & boni prætoris sit potius restituere litem, ut ratio, & æquitas postulabit, quam actionem famosam constituere, ad quam tunc demum descendendum est, cum remedio locus esse non potest. Igitur si hæc humana lex De pulso, ante iudicium restituendo ex ratione æquitatis naturalis profecta est, & tam iusta, & antiqua est, ut eam in rescriptis Anto. Imperatoris, & in notationibus Marcelli iurisconsulti legamus, quis diceret, non congruisse temporibus Euaristi, id est, temporibus Domitiani & Neruæ Traiani? quis inquam, præterquam Mag. o dio ecclesiæ nostræ & sanctorum Pontificum cæcos ac fures, quod si concedant tandem, ut coguntur, congruisse temporibus præcorum Imperatorum hanc legem ex æquitate naturali profectam, & contra multas iniurias, & fraudes ac violentias, quæ fieri poterant, patronam, cur non concedant, ut Sanctissimi. Pont. Euaristus hoc ius æquitatis legibus sæculi iam olim sanctum ad utilitatem ecclesiæ, & innocentie defensionem per epistolam suam approbauerit, & sanxerit? præsertim cum isti ipsi Magdeburgen. licet parum memores sint, in prima Cæt. cap. 7. in iudicio de canonibus apost. sic scripserint, Verùm hoc sæculo apostoli, & alij legibus politicis magistratibus vsi sunt, illud scientes

Quod omnino necesse sit confiteri congruisse tempori Euaristi decretum de pulso ante iudicium restituendo.

euangelium non abolere politica iusta, & honesta. hæc isti. Vnde Calixtus primus temporibus Antonini Caracallæ in epist. 2. Nos verò, inquit, sequentes patres nostros & eorum vestigiis inhærentes infamia eos notamus, & infames esse censemus, qui infamiae maculis sunt aspersi. nec accusationes, inquit, eorū, quos leges sæculi reiiciunt, suscipere debemus. deinde subiungit, Quis enim dubitat leges humanas rationi, & honestati non repugnantes esse amplectendas? præsertim ubi vel publicæ consulunt utilitati, vel ecclesiasticæ dignitatis auctoritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur, &c. Præterea beatus Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, cuius auctoritas quanta sit, Ephesina Synodus testis est, quam sit iniquum eiicere episcopum ex ecclesia indicta causa, ac rursus quam æquum sit, restituere eum prius, deinde in iudicio sisti, & audiri, & quæ sit hoc canonicum, & ecclesiasticum, docuit in epist. quam ad Dominum Archiepiscopum de quodam episcopo pulso, ante iudicium restituendo scripsit: quæ propter auctoritatem, & utilitatem relata est à patribus ecclesiæ orientalis inter canones. & appellata canonica. ergo postquam eum pluribus verbis arguit, Melius, inquit, æquiusque erat eius causam audire. & paulò post, Cogitans ergo, inquit, quid canonibus sancitum sit, quid ecclesiam deceat & quid clericos ipsos, qui sacrorum administrationi præsumunt, siste quæso lachrymas senis, qui, si voluerit cum accusatoribus litigare, litiget, ut est in more, te cognitore & iudice, tuisque episcopis: nisi aliquos propter suspicionem reiiciat. & paulò post, Bona autem ei ablata duplici, inquit, nomine & causa restituere oportet: tum quia nihil prorsus huiusmodi committendum erat: tum quia ubiq; terrarum cunctis episcopis, etiam sanctissimis acerbissimè esse solet rationem ab ipsis de sumptibus factis reponere. hæc tenus Cyrillus. Quod si pulsum restituere ante iudicium, quod à Domino Archiepiscopo Cyrillus Patriarcha postulat, hoc ecclesiam, & eos, qui ecclesiis præsumunt, decere dicit, præterquam quod canonibus quoque sancitum est, cur igitur dicunt Magdeburgenses non congruisse hoc decretum tempori Euaristi,

Quid Cyrillus Alex. scripserit de restituendo pulso ante iudicium.

neque veritati? An non congruebat Euaristo, vt sciret, quid ecclesiam, & eos, qui ecclesiis præfunt, deceret? & quid lex naturæ insita præscriberet? Denique esse hoc decretum ab Euaristo Apostolico Pontifice profectum testatus est Isidorus ante annos prope nongentos in prologo suæ collectionis epistolarum Pontificalium, ac canonum, quæ extat, & cuius meminit Igmarius Archiepisc. Rhemensis ante annos septingentos. Postquã ergo citauit Isidorus epistolam magni Leonis ad Synodum Chalcedonensem de restituendis pulsis ante iudicium subiungit idem Isidorus, eadem & antiqui, & apostolici, qui fuerunt ante Synodum Nicenã sanxerunt. & rursus eadem, inquit, sanxit Synodus, quæ habita est Earassa sub Valeriano principe. Somniant ergo Magd. eum dicunt, circa tempora Caroli Magni fictam esse hanc epistolam propter hoc decretum, quasi illis temporibus non cõgrueret. Deinde si temporibus Nicenæ Synodi congruebat, vt hoc ipsum sanciret, vt intelligi potest ex sententiis illis canonicis ex actis Nicenæ Synodi collectis, quas Iulius Pontif. epistolæ suæ ad Orientales inseruit. quod Damasus quoque in epistol. tertia ad concilia Africæ testatur, cum ait. De eiectis verò, & suis rebus spoliatis nihil vobis verius significare queo quam sancti patres definiuerunt (Nicenos enim patres dicit) & nostri prædecessores apostolica auctoritate roborarunt: si inquam, congruebat temporibus Niceni concilij, quod ratio æquitatis naturalis docuit, non posse inermes, vt idem Damasus ibidem ait, cum armatis ritè pugnare, quomodo non potuit idem congruere temporibus Euaristi: eandem rationem æquitatis naturalis produxerunt tum alij Pont. tum Nicolaus primus Damasum, & Damasi verba imitatus, cum scribens de quibusdam pulsis, ante iudicium restituendis ad episcopos, & archiepiscopos, qui in Suesonica vrbe conuenerat, prioribus, inquit, redditu gradibus, & ordinibus, & quodammodo suis omnibus reuestiti, aduersus imperentem integras vires habeant. deinde subiungit, non enim inermis cum armato conflictum inire potest: bene autem habet, quod epistolas Nicolai, qui in 9. sæculum incidit, non negant Magd.

Isidorus de antiquitate decreti de restituendis pulsis ante iudicium.

Decretum de restituendis pulsis ante iudicium in Nice. concilij, ex Iulio, & Damaso, confirmante Nicolao I. cuius epistolas non negant Magd.

id quod à 6. sæculo post natiuitatem domini facere ceperunt in aliorum Pontificum epistolis, quarum testimoniis, cum eis videtur, libenter abutuntur. ex quo fit, vt simul Damasi, & patrum Synodi Nicenæ testimonium de pulsis, ante iudicium restituendis in epistola Nicolai nescientes confiteantur.

Defensio decreti Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi à sacratiss, & quomodo congruat tempori. Item de aqua & sale benedicto, & de aspergendo populo. Quid hæc significent & operentur, & de mysterio aquæ super terram effusæ in libro 1. Reg. tum de iis, quæ Lutherani hodie secundum Apostolicas traditiones faciunt, quamuis eas negant. Item quomodo benedictio aquæ & salis sit in scriptura Pauli fundata, & de interpretatione illius loci Pauli ad Tim. de sanctificatione creaturæ per verbum, & orationem, ex proprietate verborum, secundum scripturas deprompta, & quomodo scripturis, & sibi ipsis repugnare necess. sit eos, qui virtutem spiritualem in sanctificatione aquæ & salis negant. Item testimonia, & exempla virtutis aquæ benedictæ ex historia Eusebii, & sancti Epiphani. Caput 9.

Decretum quoque Euaristi de sacris vasis non tangendis nisi à sacratiss aiunt similiter, non congruere tempori, neque veritati, sed qua ratione non congrueret, nihil plus attulerunt hic, quam in superioribus. satis demonstratum esse putant, si ipsi dicant. Interrogemur ergo nos, quare non congruit tempori, neque veritati: an tempori non congruit, quia tempore Euaristi non erant vasa sacra? ecquis ita deliret, vt hoc aut dicendum, aut credendum esse putet? dicant potius, non fuisse tunc sacra vlla, quæ si erant, simul consequens est, vt essent vasa ad sacra facienda: quod si erant eiusmodi vasa, an non congruit veritati, vt sacra vasa essent: vt dicant potius, nihil distare inter sacra & profana: vt non magis opus sit sacris vasis ad sacra in templis facienda, quam ad conuiuia in lustris agnanda: non magis ad ecclesiæ ministerium, quam ad culinæ

Absurdum commentum Magd non congruisse tempori Euaristi, prohibere laicis sacra vasa tangere.

cas mentes, & blasphemias linguas. An putant isti Babylonium sine Deo in hoc mundo, vt Apostolus ait. plus honoris vasis templi, cuius sanctuariū iuxta prophetiam Danielis dissipaturus erat populus cum duce venturo, & finis eius vastitas, & in templo abominatio desolationis, & vsque ad consummationem, & finem perseueratura desolatio. plus, inquā, honoris debuisse, quam Euaristus sanctissimus Pont. debent intelligeret vasis domus Dei: cuius gloria nouissimæ, iuxta prophetiam Aggæi, maior quam primæ? an putatis Magd. quod qui non pepercit Balthasari, neque supplicium ei differre voluit, quia exemplo paterni supplicij nihil profecisset, imò ea ipsa nocte, qua ipse & mille optimates in vasis sacris biberunt, eum occidi & Babylonē capi voluit, vobis fortasse parceret, qui peiores illo estis? ille enim saltem territus est articulis illis manus scribentis, qui ei in pariete apparuerunt: & Daniele honore affecit, & præfecit regno: siue ne à præsentibus condemnaretur, vt quidā vetus interpres ait, siue quod liberationem per eum consequi speraret. at vos Magd. neque supplicium Balthasaris terret, neque mouet, quin vasa sacra communia esse dicatis, & putetis: imò, quod grauius adhuc est, eos, qui ferunt vasa domini, vt prophanos habeatis. Sed profequamur reliqua huius generis & loci: inter ea enim, quæ temporis & veritati negant congruere, ponunt quoque decretū Alexandri epist. i. de aqua & sale benedicto, & aspergēdo populo, vt sanctificetur. Sed recitemus Alexandri verba, Aquam, inquit, sale conspersam populi benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificentur: quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. nam si cinis, inquit, vitulæ aspersus sanguine, populum sanctificabat, atque mūdabat, multo magis aqua sale aspersa diuinis precibus sacrata, populum sanctificat, atque mundat: & si sale asperso per Heliseum Prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacratus sterilitatem rerum aufert humanarū, & coinquinatos sanctificat, atque mundat, & expurgat: & cætera bona multiplicat: & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutiis homines defendit: nam si tactu

Magd. plus honoris putat debuisse vasis sacris regem Babylonis idololatram, quam Euaristum sanctiss. Pont.

Magd. peiores Balthasare rege Babylonis. Dan. c. 5.

Decretū Alex. de aqua cum sale benedicto.

fimbriæ vestimenti Saluatoris saluatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacrorum eius verborum diuinitus sacrantur elementa, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas? Addamus & nos ad hæc exempla scripturæ sanctæ à Pontifice commemorata, quod in lib. Regum i. scriptū est de aqua effusa in terram in honorem Dei, sic enim ait, dixit autem Samuel, congregate vniuersum Israel in Masphat, vt orem pro vobis Dominum: & conuerunt in Masphat, hauseruntque aquā & effuderunt in conspectu Domini super terram. Sic enim est apud 70. deinde subiungit, & ieiunauerunt in illa die, & que sequuntur. Percontemur hic Magdeburgenses, & cæteros Lutheranorum Magistros, an putatis temere hoc factum esse, ac sine vlla mysterij significatione, aut superstitiose absit, vt ita quisquam vestrum desipiat, cum clarè dicat Apostolus, omnia in figura contigisse illis. Interpretetur ergo nobis hoc mysticum ænigma aquæ illius coram Domino effusæ, vt alios nunc omitam, Cyrillus Alexandrinus: sic enim in homilia 18. & 30. quas nobis reliquit inscriptas ἐπερὶ τῆς ὕδατος, scripsit, vidisse Samuelem in spiritu verbum, quod est fons vitæ, fieri hominē, & voluisse, honorare typo illo ac figura Deū, qui futurus erat homo: terra enim inquit, super quam effundebatur aqua, symbolum erat carnis, quā assumpsit: & aqua symbolum vitæ. sic quoque inquit, iussit Deus Moyse, sumere aquam ex fluuio, qui erat symbolum filij ex patre tanquam fluuio, siue fonte nascentis, & effundere super terram, quæ erat symbolum carnis, & illa aqua sic effusa super terram, fiebat sanguis, qui mortem significabat, ante, n. quàm Deus homo fieret, mori non potuit. Similiter inquit, Samuel statim post aquam illam effusam super terram, immolauit agnā, qui fuit typus, ac figura Christi immolati. Hactenus Cyrill quod si Samuel vt Deum typo, & imagine honoraret, effudit aquam super terram coram Domino, id est, in honorem Dei, & tanquam genus oblationis Deo acceptæ, hoc enim significat, secundum Idioma scripturæ sanctæ illud, coram Domino, siue in conspectu Domini, & si illa effusio aquæ super terram iussa

1. Reg. c. 7.

Quid significaret mysterium aquæ coram domino effusæ à Samuele.

Cyrillus in homeliis paschali- bus.

Exod. 7.

Comparatio aquæ illius effuse in honorem Dei à Samuele & aquæ benedictæ nobis in honorem Dei aspersæ.

fieri à Samuele secundum spiritum in nomine Dei, qui futurus erat homo, & monturus, quæ erat quædã typica sanctificatio aquæ illius, tantum valuit cum ieiunio illo adiuncto, vt victoriam de hostibus, Deo de cælo tonante, perterrefactis impetraret, vt historia Regum narrat, cur non multo etiam plus valeat ad perterrefaciendos, & fugandos dæmones aqua per verbũ Dei iam incarnati, & pro nobis mortui, & iuxta Prophetam, tanquam aqua effusi sanctificatio, & ad honorem ipsius asperio, tanquam genus oblationis? quid, inquam, obstat, quo minus aqua, quæ mysteriis Dei seruit, ad fugandos dæmones, morbosque pellendos effectum diuinæ gratiæ per inuocationem eius sumere possit? quod si potest, cur quod vbiq; Christiani credunt, & Christianæ operantur, vos negatis? & si nihil sine scriptura ad cultum Dei faciendum est, vt traditis, vbi legistis in scriptura canendum esse à populo in ecclesia, præcinente concionatore? non hoc dico, quod istam consuetudinem à primis vestris magistris pie vobis, & accommodate ad ingenium gentis Germanicæ diebus præsertim solennioribus relictam damnẽ, sed quod neque vos traditionem aquæ benedictæ cũ benedictione salis asperfi, quam à sanctis Apostolis accepimus, damnare debeatis, sed potius recipere, vt maiores vestri receperunt, vt crucem quoque in frontibus facere multi non Brentiani recepistis, quod nulla vos scriptura docuit: & cibos etiam benedicere, antequam gustetis, nec. n. hoc facitis, ne hic more vestro cauillari incipiat, quia hoc in euãgelio à Christo factũ legitis: aliud. n. est imitari, quod Christus fecit: aliud facere, quia præceptum est etenim si ad imitationẽ, & exemplum Christi cibos benedicitis, & non ex præcepto traditionis apostolicæ, sicut nos, qui constitutionẽ de benedicendis cibis, antequam gustemus ab Apostolis traditam habemus, & sequimur, quæ est in lib. 5. Clem. Rom. in extrema parte, cur non satis ieiunium 40. dierum, quibus Dominus ieiunauit? nec. n. illud ieiunium ad legem Moysis pertinebat, quæ nõ præcipiebat tale ieiunium, sicut præcipit lex euangelicæ & apostolicæ traditionis? cur itẽ ministri vestri ad exemplum euangelij

Psal. 21.

Negant Magd. quod vbiq; omnes Christiani credunt, & operantur. Quas traditiones sine scripto Lutherani quoque teneant.

Constitutio Apostolica de benedictione ciborum, antequam gustentur.

non imponunt manus super ægros, vt nos facimus? cur non unguunt eos oleo, vt est in euãgelio Marci, sicut in ecclesiis catholicorum à ministris noui testamenti fit: quod si vos ideo cibos benedicitis quia scriptum sit à Paulo, nihil reiciendum esse, quod cũ gratiarũ actione percipitur, sanctificari. n. creaturã per verbum Dei, orationẽ, rectè hæc, & nos creaturã aquæ & salis benedicimus, propter hæc ipsam scripturã Pauli, vt iam cõstitutio ab Apostolis tradita de benedictione aquæ ad depellendas ægritudines, & fugandos dæmones quæ à Cle. Rom. in lib. 8. de cõst. apost. scripta est, non sit per sermone tantũ tradita sine scriptura. sed recitemus cõstitutionẽ, & cõferamus eã cum scriptura Pauli, sic. n. ait in persona Matthæi Apost. benedicat episcopus aquã aut oleũ: Sin verò nõ aderit episcopus, benedicat presbyter presente diacono: dicat autẽ in hunc modũ, Domine Sabaoth, Deus virtutũ, creator aquarũ, & amator hominũ, qui dedisti aquam ab bibendũ, & oleũ ad exhilarandũ faciem in exultationẽ lætitiæ, ipse etiã nunc sanctifica hanc aquam & oleũ ex nomine eius qui obrulit, vel quæ obrulit, & tribue ei vim sanãdi, & depellendi morbũ, fugãdi dæmones, & expellẽdi omnes insidias per Christũ spem nostrã, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, ac sancto Spiritui in sæcula, amen. Si nõ mouet vos tanta auctoritas, at moueat saltẽ tanta auctoritas: sed conferamus hanc orationẽ cum loco Pauli ad Timoth. Paulus ait, sanctificatur enim per uerbum Dei, & orationem: oratio verò hæc ait, sanctifica hanc aquã: deinde explicat vim sanctificationis, subiungẽs, Tribue aquæ vim sanandi, & depellendi ægritudines, fugandi dæmones: hæc est imploratio auxiliij aduersus ea, quæ nocent, quam implorationẽ auxiliij significat *ἐν τρωγίς*, vt Theodoretus in comment. epist. prioris ad Timotheum capite secundo notauit. quo verbo vsus est idem Paulus in eadem epist. c. 4. cum ait sanctificetur enim *διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐν τρωγίαις*, id est, per uerbum Dei, & orationẽ, vt interpres vetus vertit: sic etiã accipit hoc verbũ magnus Athanasius in prologo explanationis Psalmorũ ad Marcellinum, cum eos psalmos notat, in quibus est *ἐν τρωγίαις*, n. imploratio auxiliij, hoc. n.

1. Tim. c. 4. Coguntur Lutherani, qui cibos benedicunt ex traditione, conced re benedictionẽ aquæ item ex traditione. Constitutio apostolica de benedictione aquæ, & de virtute eius. Collatio benedictionis aquæ & salis ab apostolis tradita, cõstitutio Pauli de ea, quæ nocent, quam implorationẽ auxiliij significat ἐν τρωγίς, vt Theodoretus in comment. epist. prioris ad Timotheum capite secundo notauit. Quid significetur enim in loco Pauli de sanctificatione ciborũ ἐν τρωγίαις ex Athanasio, & Theodo.

verbo utitur, pro quo Paulus usus est verbo ἱεραγίας. quare cum vos Magdeburgenses, & cæteri Lutheranorum magistri negatis accipere creaturas per implorationem auxilij, quæ fit in verbo Dei, virtutem quãdam spiritualement ad auxiliandum nobis contra ea, quæ nocere possunt, hanc Pauli scripturam negatis nõ intelligentes eam, neque virtutem eius. hæc est enim vis sanctificationis facere, vt quod significatur, fiat in timorẽ aduersariis potestatis. Sicut ait Esaias, Dominum virtuũ ipsam sanctificate: id est, facite vt sit vobis timori. vnde subiungit, interpretans, quod dixerat. ipse erit timor tuus, & si in ipso confisus fueris, ipse erit tibi in sanctificatione: sic enim est apud 70. id est, ipse mundabit te, & faciet sanctum. itaque cũ creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, & fit in timorẽ aduersariis potestatis, Deus in ea sanctificatur, & in ea fit in timorem. & cum in huiusmodi sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationem facta, nos cõfidimus contra ea quæ nocere possint, non in creatura nuda, sed in virtute verbi Dei omnipotentis cõfidimus, & ipse nos in eo confidentes mundat, & sanctificat in creatura sua. vnde in oratione sanctificationis aquæ, quam paulò supra ex libro octauo. Clemen. de apost. constituit. recitauit, tribue (inquit) ei virtutem sanandi, & fugandi demones per Christum spem nostram. Sic igitur nos scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei, & orationem secundum traditionis Apostolicæ consuetudinem, quæ in omnibus ecclesiis catholicorum viget, interpretamur, & secundum vim verborum, quibus Paulus accommodate ad sensum materiæ subiectæ usus est. Vos verò Magdeburgenses, & cæteri Magistri Lutheranorum, quomodo scripturas potestis intelligere, qui neque cum catholicis traditionibus cõferre eas vultis: neque eas κατὰ λέξιν, id est, secundum verba interpretari didicistis: sicut sancti Apostoli præcipiunt, vt ex 2 libro de const. aposto. capite 5. intelligere potestis: vt in hoc loco Pauli, in quo neque quid verbum sanctificandi, neque quid ἱεραγίας significet scire curatis. cum tamẽ vt notauit Adrianus siue Andronicus, vt Photius in bibliotheca sua vocat, vetus,

Qui negant accipere creaturas per implorationem auxilij dei virtutem ad auxiliandũ nobis in nomine eius, scripturam negant. Quæ sit vis sanctificationis creature. Esa. 8.

Quare Magd. & cæteri magistri Luthe. non possint intelligere scripturas.

Constitutio apostolica de interpretatione scripturæ.

vetus auctor in Isagoge scripturarum, quam scripsit, singula verba scripturæ signa quædam sint itineris & cursus, quæ sunt (inquit) ingredientibus viam intelligendi ostendenda, vt sine errore, ac tuto ad destinatum perueniant. qui enim verba negligunt, volare (inquit) capiunt, & non per viam ingredi: admonet deinde idẽ Adrianus, oportere discernere in scripturis idiomata, figuras, & tropos, & interpretari κατὰ λέξιν accommodate ad sensus rei subiectæ, quod mihi ex constitutionibus Apostolorum sumpsisse videtur. huius legis interpretandi κατὰ λέξιν multa est, apud magistros Lutheranorum ignoratio & neglectio, quæ eos in plurimos errores inducit. deinde iubet etiam apostolica constitutio in eodem libro 2. cap. 5. accuratè interpretari scripturas, euangelium, vt legi, ac Prophetis, consonet: legem & prophetas, vt euangelio. Quare si potuit Propheta Elisæus tempore legis imperrare salu in aquam iniecto virtutem sanandi sterilitatem, & insalubritatem aquæ Hiericunthinæ in virtute Dei, qui nondum factus erat victima, & reconciliatio nostra, & sal fœderis noui testamenti: & poruit item Samuel facere, sicut paulò ante dixi, vt indicto ieiunio & aqua effusa super terram in honorem Dei, qui nondum erat factus homo, & pro nobis, tanquam aqua iuxta prophetiam David effusus, Deo de cœlo tonante, hostes perterrefacti darent se in fugam, quomodo poterit quis scripturam Pauli de sanctificatione creaturæ per verbum Dei & orationem ita interpretari, vt consonet Prophetis, si idem neget creaturam aquæ per verbum Dei, & orationem sanctificatam, valere aduersus potestates aduersarias, & alia mala: quomodo, inquam cõsonabit nouum testamentum veteri, si prophetica, ac typica sanctificatio creaturæ efficere potest, quod non potest euangelica & apostolica sanctificatio creaturæ in virtute Christi pro nobis crucifixi facta: Sed vrgebo adhuc hunc locum Pauli, neque prius vos dimittam, quam percontando magis adhuc reuincam. Quæro à vobis Magdeburgen. vtum putetis accipere creaturam aquæ, aut panis per sanctificationem, quæ secundum Pauli scripturam fit per verbum Dei, & orationem,

Andronicus siue Adrianus in Isagoge scripturarum de ratione interpretandi scripturas.

Interpretandi scripturas κατὰ λέξιν ingens, apud Lutheranos magistros ignoratio & neglectio.

Secundum Magd. non consonat nouum testamentum veteri in spiritu valebat que plus typica sanctificatio creaturæ in veteri lege, quam valeat vera in noua.

Compelluntur Magd. ad concedendum, aliquid in ipsa creaturæ que sanctificatur esse per verbum Dei, & orationem.

Pro epist. pont.

aliquam virtutem spirituales, an non? Si nullam accipit, sed potius sola & nuda natura aquæ, aut panis, aut salis remanet post sanctificationē, quid illa apud Paulum, verbum Dei, & oratio efficiunt? Si nihil, frustra ergo adhibentur. Si fortè dicitis adhiberi tantum in gratiarum actionem, dici hoc non potest, si verborum vis, & ratio ad interpretationem scripturæ necessario secundum regulas patrum adhibenda est: aliud enim est gratiarum actio, aliud petitio. non dixit Apostolus sanctificari creaturam *διὰ λόγον θεοῦ καὶ ἀναγισίας* id est per verbum Dei & gratiarum actionē, sed *μετὰ ἀναγισίας διὰ λόγον θεοῦ καὶ ἐν ἀνάγκῃ* id est, sanctificari cum gratiarum actione per verbum Dei, & orationem petentem. s. auxiliū iuxta vim verbi græci *ἐν τῷ λόγῳ*, ut in sanctificatione aquæ, quam supra ex lib. 8. Clem. recitavi, illa est gratiarum actio, Domine Sabaoth Deus virtutum, creator aquarum, & amator hominum, qui dedisti aquam ad bibendum, & abluendum: commemoratio enim beneficij quædam gratiarum actio est, illa est *ἐν τῷ λόγῳ*, id est, oratio implorans, Tribue ei virtutem sanandi, & fugandi dæmones: illud verò est verbū Dei, Per Christum spem nostram, quod si non frustra adhibentur ad sanctificationem creaturæ verbū Dei, & ista *ἐν τῷ λόγῳ*, neque ad solam gratiarum actionem, ut docui, consequēs necessario est, ut aliquid in ipsa creatura ad utilitatem nostram efficiant. quod si saltem hoc solum negatis, tantam scilicet virtutem tribui aquæ sanctificatæ, ut ægrotudines sanet, & dæmones expellat & non nobis, tanquam domesticis testibus, ut dicere soletis, nec experimentis nostris fidem adhibetis, qui quotidie in ecclesiis nostris cernimus in energumenis tremere, & cruciari dæmones, cum aqua sanctificata asperguntur, adhibete saltem fidem antiquis & veris historicis: Legite, quæ Eusebius non à nobis subornatus, nec heri, aut nudius tertius, sed ante mille trecentos annos de Marcello Apameorū episcopo & de aqua sanctificata lib. 5. historię eccl. c. 21. scripsit, cum prætor quidam Christianus auctoritate edicti Constantini Magni, & iussu Marcelli episcopi templum Iovis munitissima substructione ædificatum vellet subvertere,

Quod sit verbū Dei, quæ oratio, & quæ gratiarum actio, in sanctificatione aquæ apostolica.

Virtutem spirituales in creatura aquæ sanctificatæ quotidie experimur in nostris energumetis. Narratio Eusebii de virtute aquæ benedictæ.

Liber tertius.

Circumfossis (inquit) columnis, & subiectis lignis immisit flammam: sed hanc dæmon prohibebat, & resistebat ignis efficaciz. cum igitur multiplicem incendij conatum inutilem experirentur, faciunt ea de re certiore pastorem, qui statim ad templum Dei currens iubet afferri aquam in vasculo, qua supposita facto altari ipse in faciem humi prostratus benigno supplicabat Domino, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidē pateretur, sed infirmitatem illius detegere, & suam potentiam demonstrare vellet, ne qua hinc maioris detrimenti occasio infidelibus existeret. hæc & alia huiusmodi precatu, figura crucis aquæ indita, Equitium quendam diaconum fido, ac feruente spiritu munitum aquam sumere iubet & velociter currere, ac flammæ aspergere, quo facto, impatiens tactus aquæ dæmon a fugit, & ignis contraria sibi aqua quasi oleo excitatus ad ligna statim adhæsit, & momēto temporis absumpsit tunc columnæ, sublatis fulcimentis, cum ipsæ collapse sunt, tum secum aliarum 12. ruinam traxere: templique pars, quæ cum columnis fuerat coniuncta, vna corruit pondere conuulsa. fragor autem totam urbem peruagatus (erat enim ingens) cunctos ad rei spectaculū conuocauit, ac cōperta fuga aduersarij dæmonis, ad laudē omnipotentis Dei linguæ eorū incitauerunt. hætenus Euseb. videns ne Magdeburgenses quemadmodū creatura aquæ à sacerdote per verbū Dei & orationem, qua implorauit auxilium aduersus dæmonē, sanctificata, virtutē spirituales ac diuinam, & aduersarij potestatibus horribilem acceperit? an vos difficiles eritis ad credendum, quam Apamæi illi, quos narrat Eusebius illo miraculo commotos Deum laudasse? aut dicturi estis, magum fuisse Marcellum illum sanctum virum? & per virtutem crucis, id est, per verbū Dei pro nobis crucifixi magicam armasse aduersus dæmones? non credo, ita impij eritis, ut hoc dicatis ac si hoc exemplo contenti non estis, legite aliud simile apud Epiphanium libro 1. contra hæreses tomo 2. in Narratio S. E. hæresi Ebionitarum, quod ex eodem ipso, cui acci piphanii de virtute aquæ benedictæ Christianus, valde opulētus, & imperatoris valde

Pro epist. pont.

pij amicus, cum igitur Iosephus vellet in Tiberiade tēplum ædificare, essetque opus calce, & alia materia. caminos (inquit) extra urbem multos facere iussit, septem credo numero, quos fornaces vocant. at verò callidi, & qui omnia audēt Iudæi, à præstigiis apud ipsos fieri solitis non abstinuerunt. incantationibus enim quibusdam, ac curiosa sedulitate ignem ligare, & disperdere aggressi sunt: Sed non perfectè potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non operabatur: sed extra propriam, vt ita dicam naturam constitutus erat. vbi autem ij, qui combustibilem materiam igni addere iussi erant, ligna videlicet, siue sarmenta, nihil effecissent, Iosepho rem significauerunt. Commotus igitur vir & zelo erga Deum correptus, extra ciuitatem cucurrit, & vbi aquam in vase afferri iussisset, accepto vase aque coram omnibus, (multitudo enim Iudæorum confluerat ad spectandum, euetum viuendi cupida, & quid Iosephus facturus esset) magna voce crucis signū proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine Iesu sic dixit, in nomine Iesu Nazaræi, quem crucifixerunt patres mei, & his omnibus circumstantibus, fiat virtus, in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentie ignis ad perficiendum domum domini: & sic accepit aquam in manum, & aqua singulos fornaces resperxit: & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emerfit. turbæ verò præsentēs clamantes, vnus Deus, qui auxiliatur Christianis. recesserunt. hætenus sancti Epiphaniij narratio. sic sanctificata est aqua illa per verbū Dei, cum dixit in nomine Iesu. & *ἡ ἀγιωσύνη* id est per orationem auxilium implorantem, cum dixit, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis, ac magicæ, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentie ignis. Hic quoque repetam, quod frequenter, cum de cæremoniis ecclesiasticis dissero, à diuino Dionysio in iis. quæ de Symbolicis baptismi cæremoniis tradit, mutuari soleo. & si nihil in his symbolicis elementis aquæ, atque salis diuinius esset, præterquam doceri nos in ænigmate per naturam aquæ, quæ ad abluendas sordes valet, & per naturam salis, qui sua-

*Theoria utilis
sima aquæ, &
salis benedicti.*

Liber tertius.

uitatem & salubritatem cibis affert, & à corruptione seruat doceri, inquam, vt habeamus vitam à sordibus peccatorum mundam, & doctrinam sanam, ac sermonem sale conditum, qui det gratiam audientibus, id est, qui sit bonus ad ædificationem fidei, & vt caueamus ab ea, quæ est in mundo concupiscentiæ corruptione, satis hoc nobis esse deberet ad colendam hanc salis & aquæ benedictæ cæremoniã. nunc verò accedit, quod spiritus sancti gratia per hæc salis & aquæ sanctificata elementa diuinitus illa operatur in credentibus, quæ Pontifex Alexander ait operari: iis autem, qui nō credunt, vt Magdeburgensibus, fiunt in scandalū & offensionem, in quos cōperit quod ait beatus Petrus, qui of-
fendunt verbo, neque credunt, in quo & positi sunt. Huius ergo ecclesiastici ritus de aqua & sale benedicto ad aspergendū populū, per omnes ecclesias Orientis, & Occidentis antiquissimã consuetudinem ab ipsis vsque Apostolorū tēporibus ad nos deriuatam, atque profectam, & Pontificis sanctis. ac vetustissimi aucto-
ritate confirmatã idcirco Magdeburgenses improbāt, & explodunt, quia nostræ ecclesiæ est à qua discesserunt, alioqui dicerēt cum Tertulliano in libro de virginibus velandis, vt supra iterum dixi, non possumus respicere consuetudinē, quam damnare nō possumus, vt pote non extraneam, quia non extraneorum, cum quibus scilicet communicamus ius pacis, & nomē fraternitatis: vna nobis, & illis fides, & vnus Deus. semel dixerim, vna ecclesia sumus: ita nostrum est quodcunque nostrorum est. Subiungit deinde, cæterum diuidis corpus, tam hic quàm in omnibus variè institutis, & dubiis & incertis: sed, vt fieri solet, adhiberi debuit examinatio, quæ magis ex duabus tam diuersis consuetudinibus disciplinæ Dei conueniret. hoc faciunt Lutherani: ipsi enim diuidūt corpus, qui se à nobis segregauerunt: qui examinare nolunt, quinam ecclesiastici ritus, & consuetudines magis euangelicæ, & apostolicæ doctrinæ, & scripturis sanctis conueniant: Vtrum quas nos iam olim ab ipsis vsque Apostolorum tēporibus in omnibus ecclesiis plenas doctrinam, cum scripturis sanctis congruente, & plenas spiritus S. opera-

1. Pet. c. 2.

*Tertullianus
de consuetudinibus ecclesiasticis.*

Hoc ipsum faciunt, quod Tertullianus de scripturis scripsit.

Pro epist. pont.

tione habemus, & solenni vsu celebramus? An nullas habere præter eas, quas heri & nudius tertius, id est, à quadraginta annis à Martino Lutero pseudoprophe- ta suo acceperunt: atque hæc hætenus, de aquæ & salis sanctificatione. Hoc vnum postremo dicam, nisi aqua precibus sanctificata, & cum sale benedicto as- persa diabolo esset inimica, nunquam Lutheranis per- suasisset, vt eam repudiarent, & maledicerent.

Defensio decreti de non seruandis chirographis vi extortis, & quomodo tempori, & veritati congrueret, & quomo- do auctore Deo, & Apostolis factum sit, vt testatur idẽ Pontifex, & de canone Apostolorum 74. in quouis, & sententia huius decreti continetur, & quid de confessioni- nibus vi extortis Cyrillus, & Athanasius censuerint, & quid intersit inter confessionem extortam, cum est semi- plena probatio criminis, & cum non est. Cap. 7.

Venio ad decretum de non seruandis Chi- rographis vi extortis, qualia (inquiunt) passim extant in epistol. Anacleti, Alexan- dri, Iginij, Eleutherij.]

Ego verò non reperi, nisi in epistola prima Alexandri: nisi me fugit, vt fieri solet, vel celeri- ter legentem, vel minus attente: sed nihil refert, facia- mus esse in pluribus, quod à pluribus potuit sanctis- sime scribi, & iuberi quod eo magis Magdeburgenses considerare debebant, quo in pluribus legebant. Ve- rum non hoc isti curant, vt rectè intelligant: sed vt au- dacter reprehendant. hoc igitur decretum postremò notarunt inter ea, quæ dicunt nò congruere tempori, neque veritati. Sed, quia nec hic explicarunt, qua ra- tione non congrueret tempori, neque veritati decretũ hoc, non facile diuinare possum, quæ istis acutis ho- minibus occasio fuerit, cur ita eis visum sit: cum decre- tum hoc à ratione quoque naturalis æquitaris dictatũ esse constet. vt vel ex Ariano iuriconsulto gentili in- telligi potest, qui ratione naturali duce. ff. de actionib. & oblig. l. 46 ait, vbi de obligando quæritur, Propen- siores esse debere nos, si habeamus occasionem, ad ne-

Cur decretum de non seruandis chirographis vi extortis tempori Alex pont. non congrueret, & nihil Magd. at- tulerunt, nec explicarunt.

Liber tertius.

gandum: vbi de liberando, ex diuerso, vt faciliores si- mus ad liberationem, quare non video, cur hæc ratio non congrueret æquissimo & sanctissimo Pontifici Alexandro: præsertim cum eo tempore, quo minus tuta erat innocentia, & maiore licentia iniquitas in Chri- stianos dominabatur, eo magis congrueret illi tempo- ri, & veritati, vt sanctiss. Pontifex Alexander Christia- nis aduersus metum & fraudem, ac vim hoc decreto caueret. nescio vtrum Magdeburg. cum male hoc de- cretum intelligerent, suspicati sunt, approbari fortas- sis à Pontifice Alexandro, si quis per metum, aut frau- dem, aut vim crimen falsum contineatur. at nò ita est: aliud est enim approbare aliud veniam dare. aliud est peccatum defendere, aliud infirmitatem ac necessitatẽ peccantis excusare. si huiusmodi, inquit, personis que- dam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudẽ, aut vim extortæ fuerint, vel vt se liberare possent, quocunque ab eis conscriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumẽtum peruenire censemus: nec vllam eis infamiam, aut ca- lumniam, aut à suis sequestrationem bonis, vnquã au- ctore Deo, & sanctis Apostolis eorumque successoribus sustinere permittimus. Sed nunc tandem videor mihi, nisi fallor intelligere, cur istis negare hoc decre- tum in mentem venit: imò cur totam epistolam: scilicet quia non credunt, nec intelligunt, quomodo au- ctore Deo, & sanctis Apostolis factum sit, vt Pontifex testatur. quod si decretum nò est Dei, nec Apostolorũ, consequens est, vt nec epistola sit Alexandri: quæ est istorum conclusio inscitæ plena. etenim si ratio natu- ralis æquitatis ad Deum relatæ, quæ est diuinæ ratio nis participatio per gratiam eius facta, hoc in homine Christiano, & secundum legẽ Dei viuente postulat: at- que ita faciendum esse sancti Apostoli & eorũ succes- sores docuerunt ac tradiderunt, vt videlicet à quo ali- qua cõfessio per metum, aut fraudem, aut vim extorta fuerit, non ad calumniam eius, nec ad infamiam, nec ad amissionem honorum, vtcunque valeat, ne, si non ita fiat, euenire possit aliquando, vt magis Deus videatur requirere, ne os sit mendax, quam mēs & voluntas

In decreto A- lex. de chiro- graphis vi ex- tortis non ser- uandis non est approbatio con- fessionis falsæ criminis. Quomodo au- ctore Deo, & sanctis Aposto- lis factum fue- rit hoc decretũ, sicut cont. Alex. ait, quod Mag- tur non intellexerit.

fit pura, quod est ab omni æquitate alienum: si, inquam hoc ita postulat ratio æquitate insitæ, & à Deo nobiscum communicatæ, quomodo non congruebat tempori Alexandri, & veritati ipsi, ut sic decerneret, & eiusmodi decretum auctore Deo, & sanctis Apostolis, ac eorum successoribus se facere verissimè diceret? si inquam ut ita fieret, ipse ἐμφυτος λόγος quem habemus, qui, ut ita ait beatus Iacobus, saluare potest animas nostras, hoc Alexandrum Pontificem docebat, quomodo non congruebat tempori, neque veritati? ò, cæcos homines. & sine intellectu non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmat. Sæpe enim mihi usurpandum est, quod Apost. de similibus ad correctionem istorum scripsit. quis docuit Cyrillum Alexandrinum, ante mille ducentos annos, & amplius ius humanæ æquitate? aut quo auctore nisi Deo, & sanctis Apostolis scripsit in epistola sua ad Dominum, cuius paulò ante memini, de episcopo illo, qui per metum, & vim coactus fuerat deserere episcopatum? Abdicationis, inquit, tabulas, non se consilio, ac voluntate sua, sed vi & terrore, ac minis dedisse affirmat: ergo ad nullum præiudicium, ut Alexander Pont. ait, prouenire illi cõferret: deinde subiungit, quas tametsi sponte dedisset, tamen alienum ab ecclesiasticis regulis est, eos, qui ecclesias administrant, abdicare se potestate. nam si digni sunt qui administrant, in munere suo perseverent: si autem indigni, ne deponant ipsi, sed potius damnati exuantur. Sunt enim huiusmodi, siue recusationes, siue abdicaciones contra omnem ordinem ecclesiæ grauique accusatione dignæ. Hactenus Cyrillus, si alienum est ab ecclesiasticis regulis abdicare se sponte, quanto magis alienum erit, abdicare se per vim, id est, chirographo quopiam vi extorto? præterea si Apostolus præcepit, ut omnia secundum ordinem, & honestè in ecclesia fierent, & hoc, ut ita fiat, ad honestatem, & ordinem ecclesiæ pertinet, consequens profectò est, ut Deo auctore & sanctis Apostolis id Pontifex Alex. statuerit, quod isti aiunt, neque tempori eius, neque veritati congruere. Deinde iussit Apostolus Timotheo & in eo omnibus Episcopis, ut ea de quibus præceperat quæ ad

Iac. c. 1.

Quid Cyrillus scripserit pertinet ad decretum Alex. de chirographis per vim extortis.

iudicandum pertinebant, custodiret sine præiudicio: id est ut nihil temerè & inconsideratè, ac sine præmeditatione consilij faceret. hoc enim significat ἀποκριμα, ut beatus Cyrillus in interpretationibus quorundam verborum Pauli notauit, quod verbum Latinus interpretis præiudicium interpretatus est: ut dictum sit custodire, sine præiudicio, quasi diceretur, sine inconsideratione: at verò ex cõfessione per metum, aut fraudem, aut vim extorta, de mente, atque voluntate hominis iudicare, an non est iudicare, cum præiudicio, id est, cum inconsideratione, ac proinde contra præceptum Apostoli ex æquitate naturali profectum? est igitur hoc decretum auctore Deo & sanctis Apostolis ab Alexandro Pontifice factum quod quidem & tẽpori eius in quo tanta fraus, & violentia erat, & veritati iustitiæ naturalis hominis insitæ, & à Deo communicatæ congruebat. imò, ut lib. 1. de canonibus apostolorum dixi, cum hic apostolos auctores Pontifex Alexander citet, & secundum eorum sententiam, & auctoritatem dicat se hoc decretum de chirographis ab episcopis per vim extortis facere, & nos canonem habeamus inter apostolicos, quo vis & sententia huius decreti continetur, satis contentiosus fuerit, qui neget ad eum canonem retulisse Alexandrũ, quod dixit, censere se sic auctore Deo, & apostolis. Est igitur canon apost. 74. qui iubet, ut episcopus de aliquo crimine à fide dignis accusatus, necessario vocetur ab episcopis, & si venerit (inquit) & confessus fuerit, ipso conuicto pœna decernatur. Cùm ait canon, si cõfessus fuerit, ipso conuicto, satis declarat, confessionem per metum, fraudem, aut per vim non esse confessionem, si desit ἔλεγχος, id est probatio conuincens. Qui verò sponte sua, id est, sine metu, fraude, aut violentia confitetur, hic à se ipso conuincitur: Confessio enim scilicet, quæ conuincit reum, non compulsæ, sed spontanea fieri debet, ut ait Alexander Pont. qui hunc planè canonem apostolorum secutus, & interpretatus est. itaque quod additum est in canone, ἐμεγχεύθητος αὐτῶν, id est, ipso conuicto, pœna decernatur, satis declarat, ad decernendam pœnam canonicam infamiæ, aut alterius generis non debere valere metum, aut fraudem, aut vim, si desit cri-

Quomodo decretum de chirographis vi extortis sit secundum præceptum Apostoli.

Quod tempore Alexandri, & veritati conueniret hoc decretum.

Quid cõcilia episc. in Grecia, Hispania, & Gallia iudicarent, pertinet ad decretum de chirographis vi extortis ex epist. Athanasius ad Rufinianum.

minis probatio. Ad hæc scribit magnus Athanasius in epistola ad Ruffinianum, decreuisse concilia episcoporum in Græciâ, Hispania & Gallia, atque aliis prouinciis, ut iis, qui per vim tracti lapsi essent, ignosceretur, & locus inter clericos restitueretur nactis præsertim rationabilem causam defensionis, & qui consilio quodam inquit, certaque ratione fecisse viderentur, siquidem asseueranter affirmarēt, se non esse factos infideles sed ne impij aliqui ecclesius præficerentur, qui eas deuastarēt, potius duxisse cedere violentiæ, ac pondus ferre, quam ut populi vastarentur. Hactenus Athanasius quod si sic concilia illa secundum rationem æquitatis naturalis iudicarunt, confessiones per vim extortas non valere ad amissionem gradus ecclesiast. sed potius irritas esse debere, quomodo non congruebat tempori, neque veritati auctoribus Magdeburg. ut Alex. Pon. sanctiss. in eandem æquitatem iudicij, & in ordinem ecclesiæ intuens, similiter chirographa vi extorta non esse seruanda ad infamiam, & sequestrationem bonorum decerneret? in quo quidem decreto non est, ut ante dixi, approbatio confessionis falsi criminis, sed venia confitētis, sicut dixit magnus Athanasius decreuisse concilia illa, ut per vim ad lapsum tractis ignosceretur: non autem ignoscitur, nisi ubi culpa ponitur fuisse. illud autem obseruandum est, ut de hoc obiter admoneam, longè aliam rationem esse de eo, à quo confessio per metum, aut fraudem, aut vim extorquetur: & de eo, à quo non sic per vim extorquetur: sed cum est semiplena probatio, ut nunc iurisconsulti nostri loquuntur, tunc enim cum iure tormentum ad eliciendam confessionem adhiberi possit, ad infamiam & supplicium pertinere potest. non loquitur Alexander de huiusmodi confessionibus vi extortis, satis hæctenus de chirographis vi extortis, quæ Magdeburgenses, contra epistolas Apostolicorum Pontificum obiecerunt. pergamus deinceps ad alium locum argumentorum contra easdem epistolas: in quosdam enim locos, tanquam in quosdam pestiferos fontes cōtulerunt, quæcunque ad obiciendum in epistolas sanctissimas Pontificum Apostolicorum vndecunque colligere, & comminisci potuerunt.

De quibus confessionibus vi extortis intelligendū sit decretum Alex. & de quibus non.

De forma ecclesiastica politie, quem Magdeburgen. negant quomodo in epistolis Pauli, & actis Apostolorum, & in libro secundo Clementis de constitut. Apostol. & in epistol. Dionysii ad Demophilum continetur. Item de alia forma generali ecclesiastica politie in epist. 2. & 3. eiusdem Anaclet. quæ ad illam generaliore in epistola prima pertinet, quomodo ex Apostolica traditione profecta sit testimonio magna Synodi Nicenæ, & de canone eiusdem Synodi 6. item de canone 44. ex Arabico Codice translato, & de ratione constituendi iudicia ecclesiastica, secundum descriptionem priſcam ciuitatum in prouincias à Gētilibus factam, & de Primis flaminibus, & Archiflaminibus, quos Clementis in epistola sua ad Iacobum dicit, qui sint & cur sic nominauerit. Responsio ad id, quod Molineus obiicit ex cap. Constantinus dist. 96. & quid Constantinus Pontifici Roman. in Patriarchus contulerit. De tomo, quem Anacletus, dixit sed scripsisse de primatu. Quomodo Mag. nō intelligentes quæ legerūt neque de quo primatu Pōt. fex loqueretur, de primatu Petri dici putauerunt, & quomodo nihil ad primatum Pontificis referat, virum extet, an non extet ille tomus de primatu ciuitatum Metropolitanarum.

Caput 8.

Alia ergo, inquit, sunt multa & infinita contra veritatē, quæ verò illa infinita sint, declarant, cum subiungunt, quod Anacletus prima, secunda, & tertia epistola generalem politie ecclesiasticæ formam describit, qualis non fuit tunc. Sed quomodo probant nō fuisse? an testem aliquem, graue & veterem producūt? minimè: imò neque recentem possunt. Si enim potuissent, non dissimulassent. quæ igitur tanta istorum impudentia, & tam superba arrogantia, ut sibi tantum fingentibus quæ volunt, credi postulent? aut quæ stultitia, & leuitas eorum, qui sine teste, sine ratione, sine auctoritate, sine coniectura credunt? probemus ergo nos ex scriptura sancta fuisse tunc eiusmodi formam ecclesiasticæ politie, quam Anacletus Pontifex describit. Quis enim dubitet, nisi qui epistolas Pauli neget,

1. Tim. 5.

1. Tim. 3.

Quod forma ecclesiast. politia, quam Magd. negant, in scriptura Pauli ostendatur.

Galat. 6.

De forma generaliore politia ecclesia. ex episcopis, presbyteris, diaconis, catechizantibus.

quin esset tempore Anacleti, vt erant tempore Pauli, episcopi, Presbyteri, diaconi, & catechizantes? an non dicit Apostolus in epistola ad Timoth. aduersus presbyterum noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus? erat igitur Timotheus Ephesi episcopus maior presbyteris. iudex enim maior est ius, quos iudicat, alioqui auctoritatem in eos non haberet. Et rursus in eadē epist. postquam de episcopis præcepit, quo nomine presbyteros, quoque complexus est, an non posuit diaconos infra presbyteros? cum de eis separatim præcipiens, & quia erant in gradu inferiore, quasi eos consolans, atque ad superiorem gradum promerendū hortans, qui enim, inquit, bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirunt, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. bonum gradum dixit acquirere sibi bene ministrando diaconos, quia ex bonis diaconis presbyteri, & episcopi fiant. Sic etiam intellexit Theophylactus: explanans enim hunc locum, τοιοῦτοι, inquit, οἱ ἐν ἐκκλησίαις λαμπρόντες ἀπὸ διακόνων ἐν πρεσβυτερικῷ βαθμῷ καὶ ἐπιστολικῷ, id est, tales, inquit, qui ex diaconis ad presbyterorum, & episcoporum gradum euecti, in eo splendent. & de iis, qui catechizabant in ecclesia, an non scribit apostol. cum ait, qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat? Ex his ergo formam ecclesiasticæ politia constare dicit Anacletus Paulum, & Clementem antecessorem suum secutus: ex quibus episcopum cum proreta aptissime comparat, quod is à protra nauim rectam teneat, actiones suas dirigens ad leges, & nutum Christi nauarchi nostri, velut in puppi sedens clauum tenet. presbyteros comparat cum nauitis, quod hi, vt Clemen. in epistol. ad Iacobum fratrem Domini præcipit, quæ cuique opus sunt, tanquā nauis accuratè instruant: diaconos cum iis, qui per foros nauis discurrunt, vt cansta explorent, quos Clemen. Ticharchos vocat: Sic enim scripsit οἱ τῶν ἁρχῶν διακόνους παρὰ κάρδων, quod interpres vetus, sic interpretatus est, diaconi dispensatorum locum teneant: figura aptissime comparationis, vel non percepta, vel neglecta. Quæ admodum verò similes Ticharchis esse debeant, explanat idem Clemen. diaconi, inquit, ecclesiæ sint e-

episcopi oculi, qui prudenter circumspeciant, & singulorum, qui in ecclesia sunt, actus curiosè inuestigent, quis videatur peccato proximus, vt episcopi admonitione anticipatus fortasse peccatum non consumer: eos, qui non conueniunt in ecclesia, reuocet ad audiendum verbum Dei, vt acerbitates, quæ assidue ex rerum humanarum, & ex prauis colloquijs in animos solent incurere, verbo veritatis deleri possint, etenim si diu inculti remanserint, materia ignis fient: vt inquirent prætereà, an aliqui ægrotent, & populo, si nesciat, nuncient, vt visitentur: præbeant etiam, quæ opus fuerint conscio episcopo, quod tametsi clam eo faciant, non peccabunt. hæc, atque alia huiusmodi curant diaconi. Deinde eos, qui catechizant, cum eis comparat, qui curant in nauis, vt soluatur pro vectura. Sic enim qui catechizant, de mercede, vt idem Clemens præcipit, admonere debent: Dominus enim dixit de ministris ecclesiæ, dignus est enim operarius mercede sua. satis cum hoc conuenit, quod Apost. in epistola ad Galat. scripsit, quod Paulo antè meminere, qui catechizatur, communicet ei, qui se catechizat. Postremo cum vectoribus, id est cum iis, qui in nauis vehuntur, comparat reliquam multitudinem laicorum: quos oportet, vt in epistola Clementis præcipitur, tanquam vectores suo quemque loco sedere, ne non seruato ordine, nauim aut quatiant, aut deprimant. Quæso Magd. & omnes qui eos legunt, & audiunt, quid in hac ecclesiasticæ politia forma, & descriptione legunt, quod non in epistolis Pauli, & actis Apostolorum legant? quid hic videt præter episcopos, presbyteros, diaconos, catechizantes, & laicos, in quibus illi purgandis, illuminandis, ac perficiendis ad celestis hierarchiæ imitationem versantur? etenim, quia, vt ait diuinus Dionysius, ecclesiastici ordines, & sacri gradus diuinarum operationum imagines sunt, quæ ordinatas illuminationes decori, & non perturbati ordinis operationum Dei in se ipsis demonstrant, idcirco in primos, medios, & postremos ordines, atque actus hierarchicis distinctionibus distributi sunt, demonstrantes, vt dixi, in se ipsis illam diuinarum operationū omni perturbatione carentem ordinem: hætenus

Galat. 6.

Quod in forma descriptionis ecclesiast. politia apud Anacletum, nihil sit, quod non ostendatur in epist. Pauli, & actis apost.

Pro epist. pont.

Dionysi. ut iam qui hanc ecclesiasticæ politiæ formam in actis Apostolorum, & in epistolis Pauli obseruatam, & ab Anacleto apostolico Pontifice descriptam, eo tēpore fuisse negant, consequens sit, ut simul dicant, vel hæc Apostolos à Christo non accepisse: vel quæ acceperunt, non tradidisse: id est eos non ordinasse ecclesiasticam: nec ecclesiasticos gradus ad imaginem, & similitudinem ordinis diuinarum operationum distinxisse: meliusque cum iis, qui sub vetere testamento fuerunt, actum esse: quibus statim à principio Mosaicæ politiæ forma hierarchica diuinitus instituta est ex Pontificibus, Sacerdotibus, Leuitis, aliisque infra Leuitas. Videte quo se præcipitant Magdeburgenses, nescientes ne dicam, an scientes, & volentes, quod est & inuisus, & suspectus? sed quia Magdeburgenses hanc ecclesiasticæ politiæ formam, propter quam epistolam Anacleti negant, non produxerunt ex epistola Clem. unde sanctus Anacletus eam sumpsit, scilicet quia de illa epistola, tanquam extincta ut ad mortuum scripta actum esse putabant, producimus nos rursus eam ipsam formam ex libris eiusdem Clem. de constitutionibus Apostolorum, siue de doctrina Apostolorum, sic enim in quibusdam antiquis exemplaribus, ut hoc obiter obseruetur, feruntur inscripti: quæ inscriptio sumpta est ex principio primi libri, cum in persona Apostolorum Clemens, audite, inquit, doctrinam sacram. & libro sexto, capite decimoquarto scripsimus, inquit, vobis hanc catholicam doctrinam: sic quoque hos libros appellauit magnus Athanasius in epistola ἐορταστικῆ de libris canonicis. post quos libros canonicos, hos cum aliis sancitos à patribus, ut legerentur, numerat, appellauit dico, διδαχὴ καὶ μελέτη τῶν ἀποστόλων, id est, doctrinam, quæ vocatur Apostolorum. quæ viij. libris à Clem. alias πρὸς Διατάξεων ἀποστολικῶν inscriptis diuino artificio, ac sapientia conscripta est. quorum librorum quanta fuerit, apud veteres patres auctoritas, & quam frequens eorum vsus, & imitatio ac lectio, ut supra iterum admonui, ex meo in eosdem libros Græcè æditos, Græco prologo perspicui potest: & perspicietur magis, cum scholia in eos, & ipsorum librorum in-

Secundū Mag. negantes hanc formam eccles. politiæ melius actum est cū iis qui in vetere testam. èto fuerūt, qui hierarchiā Mosaicam habuere, quæ cum iis, qui sunt in nouo.

De forma eccle. politiæ ex libris Clementis de const. apost.

Athanasius de lib. Clemen. de doct. apostol.

De auctoritate lib. Clemen. de const. apost.

Liber tertius.

terpretationem cum latino prologo prolixiore, si Dominus voluerit, ædemus. igitur, ut ad rem redeamus, libro secundo, capitulo 67. episcopum ait, similem esse Gubernatori nauis: presbyteros nautis: diaconos ticharchis: custodes ianuarum ecclesiæ similes iis, qui in naui exigunt vecturæ pretium, qui etiam catechizabant, & de mercede, qua dignus est operarius, admonebant, reliquam verò multitudinem iis similem, qui in naui vehuntur. Sed de forma generali ecclesiasticæ politiæ, quæ in prima epist. Anacleti descripta est, & ex Clemente, ut dixi sumpta, si quis plura desiderauerit, ex libris nostris, quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ composuimus, petat. respondeamus deinceps de ea item forma generali ecclesiasticæ politiæ, quam in secunda, & tertia epistola eiusdem Anacleti ad illam generaliorem in prima epistola pertinentem, iidem Magdeburgenses notarunt, & nobis obiecerunt dicentes non fuisse illo tempore. & si enim ex iis, quæ de Patriarchis, & Metropolitanis diximus, cum de appellationibus ad sedem Roma. Apostolorum auctoritate sancitis ageremus, satis responsum esse videri poterat, tamen ne quid proprio loco prætermisisset, aut dissimulasse videamur, rursus adhuc, & quidem paulo distinctius respondendum est. forma igitur generalis ecclesiasticæ politiæ in 2. & 3. epist. Anacleti ex primatibus, siue Patriarchis, & ex Metropolitanis, qui aliquando Archiepiscopi nominantur, & ex episcopis constat, quæ ipsa ad formam generaliorem ecclesiasticæ politiæ in prima epist. eiusdem Anacleti, ut dixi, pertinet: siquidem amplius quam duo ordines sacerdotum, ut idem S. Anacletus ait, nec à Deo collati sunt, nec à sanctis Apostolis traditi. hanc ergo formam ecclesiasticæ politiæ fuisse tempore Anacleti Magdeburgen. negant: sed quia non sunt conati probare, quod frustra quidem conati essent, probemus nos contra, imo demonstremus fuisse, ac primum ex can. Nicenæ Synodi: quæ, ut spero & confido, apud æquos iudices, plus quam Magdeburgensium centuriatorum auctoritas, valebit. Vigent, inquit canon. prisicæ consuetudines, quæ in Aegypto, & Libya, ac Pentapoli sunt, ut episc. nodi Nicenæ.

De altera forma generali eccle. politiæ in 2. & 3. epist. Anacleti Magd. notatæ ex Patriarchis Metropolitanis & episcopis.

De forma eccle. politiæ ex patribus, archis, Metrop. episc. in can. Synodi Nicenæ.

Alexandriæ horum omnium habeat potestatem, quia ita consuevit episcopus Romanus: sequitur, Similiter autem in Antiochia, & in aliis prouinciis seruanda sunt priuilegia ecclesiis. illud autem, inquit, in vniuersum patet, Si quis non assentiente Metropolitano episcopus fiat, tunc magna Synodus decreuit non debere esse episcopum. hæc tenus canon. Si ducentis circiter annis post Anaclerum magna Synodus Nicen. consuetudinē, qua episcopus Alexandriæ episcopis Aegyptiis, Libycis, ac Pentapolitanis præerat, item Antiochenus episcopis Antiochenis prouinciarum iam priscam vocat, utpote à principio apostolicæ prædicationis traditam, (hoc enim declarat hic verbum gra cum ἀρχαίων, ut intelligi potest ex canone 9. Antiochenæ Synodi, quæ renouans canonem Apostolorum 34. secundum canonem, inquit, patrum ἀρχαίων) quis sanæ mentis neget præter Magdeburgenſes, quibus omnia negare serpens persuasit, quis inquam, neget, fuisse tempore Anaclerti eam formam ecclesiasticæ politicæ, quæ ex Patriarchis, siue primatibus, & Metropolitanis, siue archiepiscopis, & episcopis constat? qui si voces proprias requirunt, habent in hoc canone nomen episcopi, & nomen Metropolitanum: qui in Canone Apostolorum 34. primus dicitur episcoporum, scilicet vnius nationis id est, vnius prouinciæ: cum enim primus positus est in capite non prouinciæ, sed prouinciarum, quibus præest, vbi antea prima iudiciaria potestas sæculi collocata erat, Patriarcham siue Primatem dici placuit: si verò non est in capite prouinciarum, sed in Metropoli illi capiti prouinciarum olim subiecta, placuit dici Metropolitanum, vel Archiepiscopum, & Patriarchæ subiectum esse: si in reliquis ciuitatibus non paruis dicitur episcopus, quod est alioqui & Primatum, siue Patriarcharum, & Metropolitanorum commune: quia sit vnus ordo episcoporum, licet non vnus omnium honoris, & dignitatis gradus: nec vna omnium administratio ecclesiæ. nomen verò Patriarchæ, & rursus Metropolitanum, quæ isti centuriatores portentosa verborum blasphemè uolunt, habent etiam in alio loco eiusdem Synodi in canone 44. quem nobis iam pridem filius Tramezini Veneti

Quod priscæ consuetudo secundum vim verbi in canone Niceno ad tempora apost. pertineat iuxta canonem apost. ab Antiochena Synodo citatū.

Magd. portentosa verborum vocant quibus Synodus Nicena, secundum priscam consuetudinem apostolicæ traditionis vsa est.

meti bibliopolæ, apud Senatum Venetum, cum viueret, interpres linguarum, latinè vertit ex Arabico libro vetustissimo Marcelli secundi Pont. in quo erant omnes Niceni canones exceptis 29. quos libri vetustas consumpsit, & deleuerat. quem ille canonem statim, ut interpretatus est, pro sua in ecclesiam Romanam pietate huc misit: reliquorum interpretationem immatura eius mors nobis præripuit. hunc ego canonem ab illo Latinè translatum in libris meis de dogmaticis characteribus verbi Dei recitavi. Reperit postea pater Baptista Romanus societatis Iesu Alexandriæ eosdem canones Nicenos integros Arabicè quoque scriptos, quos ex libro Patriarchæ Alexandrini idem pater Baptista descripsit, & huc attulit Romam, sed propter difficultatē, quæ maior est, ut ille ait, linguæ Arabicæ, qua Alexandrini loquuntur, quam Punicæ, qua Africani, quamquam aliquot annis, apud homines illius linguæ versatus esset, non prius potuit fideliter transferre, quam tantos in ea lingua progressus faceret, quantos iam fecit. imò ut fidelius transferret, vsus etiam est opera Domini Georgij Archiepiscopi Damasceni natione Maronitæ, qui adhuc Romæ est, & tandem opera Ioannis Senani Alexandrini, qui eam linguam, ut in ea natus, probè intelligebat. describam ergo hic canonem, ut ab istis translatus est Latinè simplicius quidem, quam ab illo Veneto interprete, quem dixi. tametsi variarum interpretationum sententia inter se parum distent. describam, inquam, totum canonem, quod in eo non solum patriarchæ nomen, quod Magdeburgen. portentum vocant, sed ratio quoque nominis, & modus potestatis eius contineatur: item nomen Metropolitanum, ac auctoritatis eius forma, tum etiam episcopi Romani principatus. Patriarcha ergo, inquit, curam habeat eorum, quæ archiepiscopi, & episcopi in prouinciis suis faciunt, ut si quid reperiat, quod non conueniat, mutet: & ut melius sibi videatur, constituat. Siquidem ipse est omnium pater, & illi sunt eius filij. Archiepiscopus verò est inter episcopos, ut maior natu frater, qui fratrum suorum curam habet, cui illi obedire debent, ut qui eos gubernet. Verum patriarcha est loco patris

De canonibus Nicenis ex duobus lib. antiſt. nis Arabicis.

Pro epist. pont.

De forma potestatis Patriarchæ, & Metropolitanæ, & de principatu Põti. Roma ex Niceno canone. Negant Mag. fuisse alios canones præter 20. vulgatos, sed redarguuntur ab ipsis Africanis, quos nobis opponunt.

qui tanquam filiis præest omnibus, qui sunt sub potestate eius: sicut qui sedem Romæ tenet, superior est, & princeps omnium patriarcharum, siquidem ipse est primus, ut Petrus, cui datus est principatus in omnes principes Christianos, & eorum populos, quia est Vicarius Christi Domini nostri super populos eius & super omnes ecclesias Christianorum, & quicumque contradixerit huic canoni, sancta Synodus eum excommunicat. Hactenus canon. Sed dicent Magdeburg. unde fidem facimus, esse istos veros canones Nicenos, quorum tanta olim raritas, & tanta reperiendi eos difficultas? sed antequam istis respondeam, necesse est, ut hoc prius constet, fuisse alios canones præter 20. quos nunc Græcè, & Latine habemus, quod quia Magdeburg. quoque negant in 4. Centuria cap. 9. de Synodis, aliis nunc auctoribus prætermisissis, patres tantum Africanos, quos nobis iidem Magdeburgen. contra decretum de appellationibus opponunt, nos rursus illis producemus, qui etsi non haberent alios canones præter 20. illos, quos studiosè requirebant. Sic enim in epistola ad Bonifacium scripserunt, tamen quia hic in nullo codice Græco ea potuimus inuenire, ex Orientalibus ecclesiis, ubi perhibentur eadem decreta posse etiam authentica reperiri magis, nobis desideramus afferri. pro qua re tuam quoque venerationem obsecramus, ut scribere etiam ipse digneris ad illarum partium sacerdotes, hoc est ecclesiarum Antiochenæ, Alexandrinæ, & Const. & aliis, si etiam tui placuerit sanctitati, ut inde ad nos iidem canones apud Niceam ciuitatem à patribus constituti veniant, te potissimum hoc beneficium cunctis Occidentalibus ecclesiis in domini adiutorio conferente. Ecce non dubitarunt Africani patres esse alios præter 20. Nicenos canones, tametsi tunc canonem Nicenum de appellationibus non reciperent. par igitur est, nec hoc Magdeburg. dubitare. Rursus neque dubitarunt reperiri illos posse in Oriente, quia nec eis verisimile videbatur, potuisse Arianos, omnia exemplaria reperire, & incendere: & hoc quoque par est Magdeburg. credere. Respondeamus nunc quærentibus, quid illud sit, quod fidem facit, esse hos Arabicè in Alexandrina ecclesia

Liber tertius.

reptos veros Nicenæ Synodi canones, quid inquam, nisi ratio manifestissima, quæ neque redargui, neque conuinci potest? Quis enim, aut quorsum in lingua barbara & ea quidem, quæ, ut ab hominibus illius nationis audiui, vix, & à paucis in illa lingua natis intelligitur, quique ecclesie Romanæ, nec amici sunt, neque subiecti esse volunt, canones Nicenos, in quibus tanta Pontifici Romano auctoritas tribuitur, quanta debetur, vel finxisset, vel corrupisset? quis tam expertus communis sensus est, qui neget, quò minus lingua aliqua trita est, & paucioribus hominibus, nota ac ad discendum difficilior, eò magis, quod rectè in ea à principio scriptum est, incorruptum diutissimè seruari? Iam verò quis dubitet, quin Nicenos canones, qui ex illis Græcis exemplaribus à principio descripti fuissent, Patriarcha Alexandrinus, qui Nicenæ Synodo interfuit, secum ad ecclesiam suam attulisset, quos postea, siue ille, siue alius successor, nequis eos ignoraret, in Arabicam linguam, rectè transferendos curasset. Non esse enim istos, qui reperti sunt, villo modo deprauatos, sed integros, quales Alexander episcopus ad ecclesiam suam tulit, nos hoc certius scire non possumus, quam si eos cum sanctorum patrum, atque aliarum Synodorum decretis, & canonibus penitus conuenire videamus, ut quidem videmus, quicumque eos mediocri diligentia, & studio contulimus, in quorum numero canonum non solum illi sunt, quos adhuc Græcè habemus, sed alij etiam qui à sanctis patribus citantur. Quare ut ad canonem sextum concilij Niceni reuertar, quis iam negare potest fuisse eo tempore multos episc. in Ægypto, Libya, & Pentapoli: & plures Metropoles sic dictos à ciuitatibus, quibus præerant, quæ erant Metropoles, qui maiores episcopis illis essent? siquidem sine auctoritate Metropolitæ ordinari episcopus non possit, quibus si tam olim à priscis temporibus ante Nicenū concilium ab ipsis, inquam, temporibus Apostolorum, (quæ enim alia prisca tempora, secundum rationem verbi *ἁρχαίς* intelligi debeant?) Alexandrinus episcopus præerat, ut quid præfuit, S. Marcus, & successor eius Abi-

Ratio fidem faciens, esse veros canones Nicenos Arabicè reptos.

Pro epist. pont.

Dionysius Ale.
xand. Anastas.
D. Dionysii A.
reop. antiquita.
& auctoritate.

Damascenus.
Sophronius.

S. Maximus.
Theodorus pres.
byter.
Photius.

lius, & reliqui deinceps, fuit igitur tempore Anacleti hæc ecclesiasticæ politicæ forma constans ex episcopis, & Metropolitibus, siue archiepiscopis, quibus subiecti essent episcopi, & ex episcopis primatibus, quos canon 44. proximè recitatus Patriarchas vocat. quibus essent subiecti Metropolitæ. imò Dionysius quoque Areopagita, quem propter summam, ac diuinam eius auctoritatem Dionysius Alexádrinus scholiis illustrauit, vt auctor est Anastasius Antiochenus in eo libro eruditissimo, quem de variis locis, & quæstionibus scripturæ sanctæ nobis ante mille annos reliquit. quem *ὁ δὲ πρῶτος* vocauit, in quo sæpe eum citat, vt citarunt quoque ante annos octingentos Ioannes Damascenus, & Sophronius Hierosolymitanus in epistola confessionis suæ ad Honorium Põrificem tempore Heraclij Imperatoris, quæ epistola propter singularem doctrinam, & grauem auctoritatem recitata est in 6. Synodo vniuersali actione 11. denique cuius libros esse eos, qui feruntur, ante annos octingentos grauissimè defendit. S. Maximus, qui in eum quoque scholia scripsit, defendit etiam Theodorus quidam presbyter, quem se legisse testatur Photius Constantinopolitanus in eo opere, quod de libris à se lectis, quod bibliothecam appellauit, composuit. Hic, inquam, Dionysius Pauli apostoli discipulus, cuius libros Apostolicis traditionibus plenos cum Lutherani ferre non possent, instigante diabolo, negauerunt, formam ecclesiasticæ politicæ designatio quadam breui diuersorum ordinum, & graduum diuinè notauit: Tu ergo, inquit in epistola ad Demophilum, decerne cupiditati & iræ quæ decet: tibi diaconi: diaconis presbyteri: presbyteris episcopi: episcopis Apostoli, & Apostolorum successores. quem locum idem sanctus Maximus hoc scholio notatum reliquit: Pulcher (inquit) ordo ecclesiasticus monachos, qualis erat Demophilus, diaconi: diaconos presbyteri: presbyteros episcopi: episcopos apostoli, & successores apostolorum increpât. hæc ille. Successores ergo apostolorum, qui sint maiores, quam episcopi, qui ipsi quoque sunt in suo gradu apostolorum successores, intelligere oportet tum patriarchas, quod scholio etiam suo idem Maximus notauit, & admonu-

Liber tertius.

it: (patriarchæ enim per prouincias mittunt archiepiscopos, sicut apostoli mittebant) tum archiepiscopos, qui ipsi per prouincias mittuntur, vt episcopi per vrbes obseruauit etiam hoc ante nos Rupertus Abbas eruditiss. auctor, & magnus theologus libro primo de diuinis officiis. c. 27. vt iam primi successores apostolorum sint, quos iam olim vocant patriarchas: secundi archiepiscopi tertij episcopi, id est, succedunt apostolis archiepiscopi quidem infra patriarchas: episcopi verò infra archiepiscopos. Qui igitur negant fuisse alios maiores episcopis tempore Clementis Patriarchas scilicet, siue Primates, & archiepiscopos, interpretentur nobis, si possunt, & sciunt, quosnam magnus Dionysius successores Apostolorum vocet, qui tanquam maiores præscribant episcopis, & eos, si oporteat, increpent. vt igitur magnus Dionysius Pauli apostoli discipulus successores apostolorum maiores ab episcopis, minoribus eorum successoribus distinxit si quoque Anacletus Põrifex Apostolicus in epist. 3. distinxit, cum loquens de apostolis, qui & eandem (inquit) formam suis successoribus, & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Sic enim in vetustissimo exemplo Vaticanæ bibliothecæ scriptum est melius, quam in vulgatis, vt Gratianus etiam legit *distinxi. 22. c. Sacrosancta*. Præterea si ad decus ecclesiæ pertinebat, vt ex epist. Pauli ad Cor. primo intelligi potest, non esse in ea iudices, qui, cum necesse esset, de sæcularibus causis iudicarent, ne in iudicio apud infideles contendendum esset, an non ad ecclesiæ quoque decorum, & vtilitatem fratrum pertinuisset, si vt bene ac sapienter in sæculo secundum leges sæculi constituta erant iudicia, sic quoque in ecclesia essent. Vnde Clem. lib. 2. de Constitutionibus Apostolorum cap. 52. laudans iustitiam, quam natura duce colebant, itaque isti, inquit, quamuis Gentiles sint, qui neque Deum nouerunt, neque sciant, vindicari à Deo eos, qui innocenter condemnati sunt, tamen cauent hoc committere vos verò, qui scitis, quis Deus noster sit, & qualia eius iudicia, quomodo potestis per violentiam, & impetum pronunciare, cum illud illico pateat Deo? quod quidem si iustum sit, iuste & nunc, & in futuro

Quosnam successores apost. Dionysius ab episc. necessario distinxerit, sicut Anaclet. epist. 3. distinxit.

1. Cor. c. 6. Ad decorum & vtilitatem eccle. pertinebat, vt sicut sapienter constituta erant in sæculo iudicia, sic quoque essent in eccle.

remunerandi sitis: Sin verò iniustum, rursus parem mercedem reportaturi? Hactenus Clemens. itaque erant apud Gentiles in primis ciuitatibus, quæ erant capita prouinciarum, secundum descriptionem ciuitatum in prouincias ab antiquis factam, ut à L. Sylla in omnib. Asiæ ciuitatibus proportione facta est, de qua Cic. in Oratione pro Flacco meminit, & quidem facta in 44. regiones, ut Cassiod. in consulibus notauit, cuius modi descriptio ab aliis, atque aliis facta quoque est, ut Strabo in lib. 17. testatur in illis, inquam primis ciuitatibus erant primi iudices legis. quos Clemens vocat primos flamines, & primos legis doctores. Ad hos autem, ut Anacletus scribit, qui per reliquas ciuitates commorabantur quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris, vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressiombus, vel iniustitiis suis. ipsosque appellabant, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat. hos ergo idem Pont. Anacletus Primates legis sæculi, ac primam iudiciariam potestatem vocat. erant deinde in reliquis ciuitatibus Metropolitanis alij iudices, quos idem Clemens vocat Archiflamines, infra illos primos: erant postremò infra hos in aliis minoribus ciuitatibus alij adhuc minores iudices, qui comites dicebantur. Nihil verò interest, ut hoc loco quibusdam curiosioribus respondeamus, quod in historiis Gentium, & Romanarum antiquitatum, & in iis auctoribus antiquis, qui de eorum magistratibus scripserunt, neque istos primos Flamines, nec Archiflamines legamus. Est enim à ratione alienum, non vim propositi, sed verba attendere, ut rectè diuinus Dionysius in diuinis nominibus c. 4. admonuit. Quare hoc potius ab istis studiosè inquirendum erat, quomodo sic Clemens vocasset? vtrum propriè, an translàtè, an κατὰ γένειον? ut cum scriptura vocat locustas populum fortem, & gentem: si translàtè, quæ ratio translationis? quæ, inquam, similitudo Flaminum, & præfectorum, translationi verbi locum fecerit? sed hæc explicatio, quia non est hic locus proprius, reicienda est in extremum caput libri quinti, vbi sigillatim de epistolis Clementis differemus. nunc satis est

Cur Clemens primos flamines, & Archiflamines dicit, qui alibi non leguntur.

Ioel. 2.

Clementis propositum intelligere. Primos ergo iudices legis, siue primam iudiciariam potestatem, ut Sanctus Anacletus vocat, dicere voluit Clemens, cum primos doctores legis, & primos flamines dixit: similiter alios iudices infra illos, eosdemque aliis maiores dicere placuit cum Archiflamines dixit, ex quibus, nec illos vocare libuit primos sacerdotes, vel primos pontifices: nec hos principes sacerdotum, ut quidem minores Pontifices, antequam nomen Pontificis, impositum eis esset, vocabantur: causa verò hæc est, quod nihil sacri haberent: quin potius eos tanquam execrabiles verbo ethnicorum proprio notauit, sicut idem Clemens lib. secundo de Const. Apostol. cap. vigesimo octauo, quos Gentiles vocabant sacerdotes, quinque dæmonibus sacra faciebant, non *ιερείας*, quasi sacros, sed tanquam non sacros *αυσεβείας* vocat, id est, non sacerdotes, verbo à se factò, quod proximè accedit ad *αυσεβείας*, quasi execrabiles dicat, tantum abest, ut sint sacri. Hæc qui non aduertunt, curiosè adhuc, quærun, ut mihi etiam aliquando contigit, vnde Clemens acceperit primos flamines, & Archiflamines, quos nusquam alias ipsi legunt. tamen si de sacerdotibus, qui fuisse videntur potestates, est apud Strabonem, is enim lib. 17. inter eos, qui Romanorum Imperio per regiones parebant, numerat reges: deinde ciuitates partim à principio liberas, partim in amicitiam receptas, partim honoris gratia libertate donatas: tum alios, qui potestatem, ut mihi videretur, gerebant, quos vocat Dynastas, Phylarchos, sacerdotes. Sed redeamus, vnde digressi sumus. Si igitur S. Apostoli hanc & prouinciarum & iudiciorum distinctionem prudenter & vtiliter factam esse intelligebant, & quod potissimum erat, assuetos esse homines eo ordine ab iniuriis faciliùs, commodiùsque defendi, an non potest? Magd. maiore scibat ratio apostolicæ gubernationis, & prudentiæ prudentia, & prouidere, ut ecclesiastica iudicia secundum eam di- equitate voluntæ functionem & formam ac descriptionem vtiliter, constituta essent: & honestè, secundum ordinem in ecclesia exerce- iudicia à genti- rentur? an dicemus maiore prudentia, & æquitate lib. quam ab spi- te gentiles sine Deo in hoc mundo, iudicia sua con- ritu S. p. r. S. stituere debuissent, quam Apostolos sanctos in spiritu aposto. Luc. 16.

Magd. prudentiorem faciunt Socerum Moysis in consilio, quod illi dedit de constituendis iudicibus, quam spiritum sanctum in docendo apost. de eadem re. Exod. 18.

De forma Moisaica Politia figura euangelica. Qui in ecclesia nostra sunt Chiliarchi, centuriones, quinquagenarii, decani tabellarii. Que & quanta oppugnent, & negent, qui formam eccle. politia oppugnant, & negant. Quid inter Metropolitanos, & Archiepiscopos intersit ex episc. Leonis 9.

S. eruditos & institutos, quia scriptum sit, filios huius seculi prudentiores esse filiis lucis in generatione sua? id est ad degendam vitam corporis, sic enim magnus Basilius interpretatur. an rursus dicemus, prudentiorem fuisse Socerum Moysis, vt ei consuleret, constituere sicut ait scriptura, ex viris de omni plebe sapientibus. & Deum timentibus Chiliarchos, centuriones, quinquagenarios & decanos, & quos 70. interpretes vocant γαμμαρτοι σαγωγῆς, id est qui litteras inferrent: qui, inquit, iudicēt populum omni tempore, quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent, prudentiorem dico, quam spiritum sapientie Dei, qui Apostolos sanctos docere constituere in ecclesia primates, tanquam Chiliarchos: Metropolitanas siue Archiepiscopos, tanquam centuriones: episcopos, vt quinquagenarios: decanos, vt presbyteros: & diaconos, tanquam tabellarios: quæ igitur istorum tanta impudentia, & tam cæca temeritas, ac tam profligata conscientia, audere eam formam ecclesiasticæ politie improbare, & negare, quam ratio nature insita probat? cui auctoritas maximarum Synodorum, & veterum patrum sanctissimorum adstipulatur? quam vniuersa ecclesia per totum Orientem & Occidentem semper tenuit? quam necessitas, & utilitas causarum ecclesiasticarum postulat? quam ecclesiasticus ordo requirit? quæ iudicialis norma veterum tribunalium commendat? quam Moisaicæ politie à Deo institutæ typus figurat? cui apostolica scriptura, & apostolicus canon consonat? Denique quam Nicena Synodus ad priscam ecclesiæ consuetudinem ex apostolica traditione, vt necesse est profectam grauissima auctoritate refert? Hactenus ergo de ecclesiasticæ politie generali forma, quæ à temporibus Apostolorum ita illis per spiritum sanctum instituentibus, ex patriarchis, Metropolitanis, vel Archiepiscopis & episcopis constat. Non est autem alienum ab hoc loco, obseruare quæ Leo 9. Sapientis Pont. ante quingentos annos scripsit ad Africanos episcopos Petrum, & Ioannem, qui contra Grumiranum episcopum dignitatem ecclesiæ Carthaginensis defenderant. Itaque quia de Archiepiscopis, inquit, & Me-

tropolitanis sententiam nostram requiritis, venerabilium antecessorum nostrorum dicta demonstrant, id est, Clementis, Anacleti, Aniceti: & paulò post, nam sicut omnis mundana potestas his gradibus dignitatū à se inuicem distat, id est, vt primus sit Augustus, vel Imperator, deinde Cæsares, deinde Reges, Duces, & Comites, atque Tribuni: ita & ecclesiastica potestas ordinata, à Sanctis Patribus inuenitur: dicente beato Clemente in illis ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erāt, Primates, vel Patriarchæ positi sunt, qui reliquorum iudicia & maiora negotia iuste definirent: qui etiā non vni Prouinciæ, sed pluribus præessent. deinde vbi Archiflamines erant paganorum, Archiepiscopi instituti sunt Christianorum, qui singulis prouinciis præessent: vbi verò Metropolis erat, quæ interpretatur mater ciuitas, Metropolitanis erant: quippe de tribus, aut quatuor ciuitatibus intra aliquam prouinciam maiori, & matri aliarum ciuitatum præsidebant: isti aliquando Metropolitanis tantum nominantur: aliquando verò Archiepiscopi, si in ipsa prouincia maiores non fuerint aliqui. Vbi autem minores ciuitates habuerunt solummodo flamines, vel comites, episcopi sunt instituti. porrò tribuni plebis non absurdè intelliguntur presbyteri, siue reliqui inferioris ordinis clerici. his omnibus diuino & humano priuilegio prælatus est Pontifex Roman. Satis igitur iam ex his, quæ hactenus de forma ecclesiasticæ politie dicta sunt, liquet, falsum esse, quod Molineus ait de sedibus patriarchalibus, nunquam fuisse inuentum, nisi post Constantinū, vnde falsam esse epistolam Anacleti, cum Magdeburgensis quoque ausus est dicere: quos, vel sola Synodus Nicena apertè de commento conuincit. ne autem siue isti, qui epistolam Anacleti negant, caput Constantinus, dist. 96. quasi cum episto. Anacleti pugnant, aliquando obiiciant, siue quis alius epistolam fortasse veram quidem esse existimet, sed quid istis respondendum sit scire cupiat, aliquid de hac re dicendum est. dicet enim, aliquis, si Pont. Romanus diuina auctoritate princeps aliorum Patriarcharū est, vt S. Anacletus in epist. sua 3.

eredit, idque Magnus Constantinus postquam de potestate, & principatu beati Petri à Sancto Syluestro Pont. edoctus fuit, non ignorabat quomodo principatum inter reliquos patriarchas Pontifici tribuit: epistola igitur Anacleti tertia falsa est, si hoc de principatu Pontificis inter Patriarchas Constantinum Magnū sanxisset: verum est, imò verò vtrunque conuenit. Anacletus enim de principatu, quem à Deo beatus Petrus, accepit, loquitur, quem etiam Constantinus Magnus ex beato Syluestro didicit, & confessus est, & hanc formam principatus à Deo cōcessi sequens, ipse quoque voluit concedere, quod ad se pertinebat, id est, secundum terrenam potestatem imperatoriam, quam gerebat, voluit, inquam Pontifici concedere, ut ipse supra reliquos patriarchas esset. Denique satis Imperator ipse declarauit, quem principatum in Pontifice Romano à Deo datum confiteretur: & quis item principatus à se concederetur, cum ait, ut sicut in terris Vicarius filij Dei esse videtur constitutus, etiam & Pontifices, qui ipsius principis apostolorum gerunt vices, principatus potestatem amplius, quam terrena imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videtur, concessam à nobis, nostroque imperio obtineant: & clarius adhuc subiungit: & sicut nostra est terrena imperialis potentia, eius sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus veneratè honorare: & amplius quàm nostrum Imperium, & terrenum thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari, tribuentes ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem & honorificentiam Imperialem, atque decernentes sancimus, ut principatum teneat tam super 4 sedes præcipuas Antiochenam, Alexand. Constan. & Hierosolym. quam etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarum. Ecclesias ergo cum dixit, sicut nostra est terrena imperialis potestas, sacrosanctam Romanam ecclesiam decreuimus honorare, satis docuit, non se hanc potestatem Pontifici in patriarchas, & in omnes mundi ecclesias concedere qui paulò supra confessus erat, esse Pontifices successores beati Petri, quem filius Dei vicarium suum in terris cōstituisset, ac proinde potestatem eorum

in patriarchas, & in omnes ecclesias diuinam, & celestem esse, non terrenam, sicut erat potestas imperatoria: velle tamen se, quoad posset terrena sua imperatoria potestas, sic honorare sedem beati Petri, quam successores eius Pontifices Romani tenent, ut potestatem, quam habent, in qua filius Dei beatum Petrum Vicarium suum constituit, teneant, ac possideant. præsidium itaque, & patrocinium, ac tutelam religiosissimus Imperator promittit, & sancit. quod satis verbis, quibus usus est, si quis aduertat, declarauit, tribuentes (inquit) ei potestatem, & gloriæ dignitatem, atque vigorem, & honorificentiam Imperialem: potestatem dicit se tribuere, non spiritualemente quam sciebat habere cum in omnes Christianos mundi à Christo datam. sed imperialem, non ut Imperator esset, sed ut potestate Imperatoris vteretur ad tuendam sedis suæ dignitatem, & honorem, ut ius suum vigeret. deinde subiungit, atque decernentes, ut principatum teneat, tam super 4 sedes Patriarchales, Antioch. Alexand. Constantin. Hierosolymitan. quam etiam supra omnes mundi ecclesias, non dixit, ut accipiat, sed ut teneat: in quo præsidium, ut dixi, ac patrocinium promittit. alioqui ius & potestatem in patriarchas non magis dedit, quam dedit in omnes mundi ecclesias, quas Christus solus dedit. Denique hoc sancit, & tribuere se dicit Imperator Pontifici Romano, quod ab Imperatoribus in eorum coronatione à Pontificibus petitur, quodque ipsi promittunt, & stipulantur. sic enim ei dicitur, accipe gladium desuper beati Petri apostoli corpore sumptum per manus nostras, licet indignas vice tamen & auctoritate Dei omnipotentis & beatorum apostolorum consecratum Imperialiter tibi concessum nostræque benedictionis officio in defensionem sanctæ matris ecclesiæ diuinitus ordinatum ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: & memor esto eius, de quo psalmista prophetauit dicens, accingere gladio tuo super femur tuum potentissimè, ut in hoc per eundem vim æquitatis exerceas: molem iniquitatis potentissimè destruas: & sanctam Dei ecclesiam, eiusque fideles propugnes, atque protegas: neque minus sub fide falsos, quam Christiani nominis hostes extenues, atque

Quam potestatem Constantinus Imperator Pontifici Romano in reliquis Patriarchis dedit.

dispergas: viduas atque pupillos clementer adiues, atque defendas: desolata restauras: restaurata conserues: vlciscaris multa. & in alia oratione precatur his verbis, tribue ei omnipotens Deus, vt sit fortiss. protector, & consolator ecclesiarum, atque cœnobiorum sanctorum. in his igitur, quæ ab Imperatore, cum coronatur ex formula conceptis verbis postulari solent, ius eorum, quæ tunc magnus Const. sanxit, & concessit, continetur. quod totum ad patrocinium ecclesiæ susceptum pertinet, quod quidem ecclesia cum opus est, iure suo & poscere, & requirere debet vt ex epist. beati Aug. 23. q. 3. C. Maximianus, perspicui potest. laudat. n. Maximianum episcopum Vagiensem, quod auxilium contra hostes ecclesiæ ab Imperatore Christiano petisser, quod si prætermisisset, non fuisset (inquit) laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Aliud præterea in epistolam Anacleti 3. obiciunt, fingit, inquit, Anacletus scripsisse tomum de primatu, sed eius scripti nusquam, inquit, fit mentio.]

*Commentum
Magd. crassum
& malitiosum.*

Quis non demiretur, & obstupescat tantam istorum vel in legendo negligentiam, vel in intelligendo tarditatem, vel in deprauando malitiam? Anacletus dicit se descripsisse in quodam tomo primas sedes, tum eas. scilicet quæ olim secundum leges sæculi primæ fuissent, vt pote in capite prouinciarum positæ: tum quæ primæ, id est, Metropoles in vna quaque prouincia: Magde. verò dixerunt, fingere Anacletum scripsisse tomum de primatu. nihil enim amplius addiderunt, malitiose scilicet, vt suspicor, vt qui legerent, statim de primatu Petri intelligerent, vt est iam in vsu & loquendi & intelligendi: Vt rursus si falsum esset & fictum, vt isti volunt, quod Anacletus tomum de primatu scripsisset, continuò sequeretur, ecclesiam Romanam nõ esse caput cæterarum. hæc est calliditas serpentis. Sed videamus, quid Anacletus dicat: Sed illæ vrbes, quæ præfatis priscis temporibus primatum tenuere: deinde paucis interiectis subiungit: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, & quæ sequuntur: & paulo infra post descriptas tres sedes Patriarcharum, idem quod paulo supra repetens,

reliquas verò, inquit, vt prædiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas diximus. de primatu ergo, id est, de primatu Pontificis, non dicit se scripsisse, neque scripsit, quia nec opus quidem erat tunc cum satis ex euangelio pateret, & nondum nati essent hæretici, qui negarent: tomum verò, id est, catalogum de primatu ciuitatum, quæ nã essent primæ & Metropoles, scripsisse eum, quid mirum, si alij quod sciamus, nõ meminerunt? an necesse est, quicquid est ab aliquo scriptum, id vt alij meminerint? vt si non meminerint, continuo fictum sit? sed quæso vos Magd. per æquitatem, si ideo non creditis, scripsisse Anacletum tomum, de primatu, quia eius, vt dicitis, scripti nusquam mentio fiat, & ob hanc causam suspecta, & inuisa est vobis epist. Anacleti, cur contra simili ratione non creditis, & probatis, ideo veras esse Anacleti, & aliorum Pontificum epistolas, quia earum fit frequens apud alios scriptores mentio: Vt iam vestro argumento aut veras simul & falsas esse dicatis: aut ne vobiscum pugnetis, veras tantum contra mendacium vestrum, aut falsas tantum contra veritatem. cur enim apud Magd. plus valeat ad credendum fictam esse epistolam Anacleti, quod vnus particulæ eius, imò vnus verbi, nusquam fiat mentio quam ad credendum, veram esse, quod totius epistolæ frequenter apud alios mentio fiat? sed in his tempus consumere vt quod sentio, dicam, vereor, ne otio abutæris esse videatur. illud tantum addam simili argumento negare Anabaptistas historiam in euangelio Ioannis de infirmo ad Probaticam piscinam iacente, & motum aquæ expectante, quo Magdeburgenses tomum Anacleti, quia inquit Anabaptistæ, nec in veteri testamento, nec in Iosephi libris de antiquitate rerum Iudaicarum, de Probatica piscina mentio fiat. Quibus erudite nuper Sixtus Senesio libro septimo suæ bibliothecæ respondit. Pergamus respondere ad alia crimina.

Eodem argumento tomum Anacleti Magdeb. negant, quo Anabaptistæ historiam de infirmo ad Probaticam piscinam in euang. Ioannis.

Responsio ad id, quod obiicitur in epist. Euaristi de episcopis pulsis, & de litteris prefectorum adiunctis ad litteras Pontificis, & quomodo non prefectorum, sed propheta-

rum legendum sit ex fide veterum exemplariorum, &
ex ratione. Caput 9.

Ræterea etiam contra epistolam Euaristi aliquid obiciendum esse putauerunt, sic enim aiunt, Vero etiam absumillimum est, quod Euaristus epistola secunda finxit, Aegyptios suos episcopos pepulisse. Nā eo loco res Christianorum erant, ut nusquam tutò versarentur ob immanem crudelitatem persecutorum.]

Quid hoc leuius? imò quò res Christianorum magis afflicte essent, eò facilius erat malis Christianis eiicere episcopos suos. nec enim hoc persecutores Christianorum irritasset, sed placasset potius, & eorum gratiam conciliasset, cum ij in primis odiosi, & infesti essent gentilibus, qui euangelium prædicabāt, quod erat munus episcoporum. Sequitur in Centuriis: simile est illud, quod vult, suas litteras per omnes ecclesias Africanas legi: & dicit, iis præfectorum litteras adiunctas esse. quod (inquiunt) haud verum est, nam nec id factum esse probari potest: neque præfectis, qui sub Traiano atrocissimè persequebantur ecclesiam, cum episcopis vllatenus conueniebat.]

Haecenus accusatio coniecturalis Magdeburgensium. Si in quæstione facti coniecturis utendum est, ubi testes desunt, age coniecturas cum coniectura conferamus, postea rem ipsam dicemus. Nō adiunxisse Euaristum litteris suis litteras præfectorū, inde vos Magd. coniecturam ducitis, quod præfectis, qui sub Traiano atrocissimè persequebantur ecclesiam, nullo modo cum episcopis Christianis conueniebat, nos cōtra potuisse adiungere, inde coniecturam ducimus, quod præfecti isti, quos Euaristus dicit, tales esse potuerunt, quales illi, quos Tertullianus in libro contra Scapulā commemorat, humani, & in Christianos beneuoli, ut Vespronius Candidus, ut Asper, ut Pudens, quorū humanitatem, & in Christianos beneuolentiam Scapulæ inhumano & fero exprobrat Tertullia. accedunt ad hanc coniecturam Plinius secundus, Tertullianus, &

Eusebius testes, remisisse postea Traianum persecutionem Christianorum, id quod edictum eius ab istis testibus recitatum testatur. Quid igitur mirum, si Euaristus in præfectos quosdam humanos, ac beneuolos, præsertim persecutione iam relaxata, incidit, à quibus litteras sibi ex Africa tūc temporis afferri curauit, quibus permetteretur episcopis Africanis eos laicos, qui decretum Pontificis de nuptiis, quæ non decenter fierent, prohibendis, non seruarent, grauiore aliquo supplicio præterquam anathemate punire? non enim poterant tunc Christiani in Imperio Gentilium, siue auctoritate potestatis sæculi id facere. Quid, in quā, mirū fuisset, si huiusmodi litteras præfectorum litteris suis Pont. alligasset, & in Africam ad episcopos misisset? Adde, quod hodie ut audio apud Turcas, inter quos Christiani habitant, aliquid simile fit. Sæpe enim Patriarchæ, & episcopi à præsidibus prouinciarum, quos Baxas vocāt, litteras impetrāt, ut liceat episcopis aliqua grauiore pœna afficere, ut dānare ad triremes eos, qui in religione nostra peccarunt. Accedit huc, quod multi ex præfectis, & aliis magistratibus veniebāt tunc ad fidem licet magistratus, & alios gradus dignitatis amitterent, ut ex Cypriani ad Successum episcopum epistola 9. libri 5. & Origenis contra Celsum libro 3. imò ex ipsa Plinij epistola ad Traianū perspici potest. Quare non mirū fuisset, si opera eorū Christianorum, qui aliquando magistratus gentilium gessissent, litteras à præfectis gentilium, siue propter propinquitatem, siue propter amicitiam, siue propter accepta beneficia, siue propter aliam necessitudinem eorū inter se, litteras ab eis Pontifex Euaristus impetrasset. Sed licet omnes istæ hæctenus coniecturæ sint, quæ ita rem esse non conuincant, tamen, quia plures sunt, ac probabiliiores, & ad defendendū pertinent, quæ æquior pars est, cur vna coniectura sola atrocitatis Traiani, ut isti dicunt, quæ non ad vniuersum tempus Traiani, sed ad partē pertinet, plus ad accusandū epistolā Euaristi sanctissimi Pontificis mouere debeat, quam tot nostræ ad defendendum? Sed hæctenus ex coniecturis ad coniecturā responsum fit. Proferamus iam veritatem, cui istæ omnes

Euseb. libro 3.
hist. cap. 33.
Tert. in Apo-
log. c. 12.

coniectura cedat.in exemplari vetustissimo Vaticanæ bibliothecæ , & in altero æquè vetusto bibliothecæ Florentinæ S.Marci, quæ cuius paulò curiosiori, videre cum volet, Romæ & Florentiæ licebit , non præfectorum, sed prophetarum scriptum est. Quod ipsum Magdeburgenses si in exemplaribus nostris , quæ in publico feruntur, legissent, fortasse magis , quo minus hoc intelligerent, reprehendissent. Quid enim hoc dicerent ad decretum Euaristi? quorsum litteras prophetarum litteris Pontificis decretalibus alligari? quæ nã istæ litteræ prophetarum, quæ simul cum litteris Pontificis per omnes ecclesias Africanas legendæ erant, ut quod de nuptiis decretum erat, seruarietur, qui nõ seruariet, iustè puniretur? imò hoc de litteris prophetarum, quod prius scriptum erat, ab eo mutatum puto in litteras præfectorum, qui nõ intellexit, quas litteras prophetarum Pont. diceret. itaque totum hoc fabulosum istis visum fuisset. Vnde multò audacius, ac confidentius totam epistolam Euaristi reiecerunt. Cùm tamen nihil potuerit, nec opportunius, nec accommodatius à Pontifice fieri, aut scribi: neque quod magis necessariū esset, si quas prophetarum litteras dicat, semel intelligatur. An non necesse erat, ut litteræ decretales Pontificis, quas ad Africanos episcopos Pontifex mittebat, & per omnes ecclesias Africanas legi volebat, ab omnibus intelligerentur? Quis hoc neget? Sic enim Pontifex scripsit, Hæc cuncta recitanda per omnes ecclesias Africanas scripta dirigite: ut de iis, quæ iniquè laudantur, si quid tale probari poterit, iudicium fiat: & inhibita coerceantur: & præterita mala, & illicita coniugia, si doceantur admissa, digna seueritate corripiantur. ad laicos ergo litteræ istæ decretales Pontificis pertinebāt, qui cùm non latinè, sed punicè intelligerent, necesse fuit, ut Pontifex litteras prophetarum, id est, interpretum adiungeret. habebat enim apud se Pontifex (quis enim hoc dubitet?) linguarum interpretes, & quidem probatæ fidei, quorum opera quotidie opus erat, cum tam ingens ecclesiarum Africanarum iam tunc multitudo esset. Vocari autem interpretes linguarum, siue sermonum prophetas, nemo est, qui ignoret, qui vel duas

Lectio vera in epistola Euaristi ex vetustissimis exemplaribus.

Pauli ad Corin. epist. legerit, & Hieremiam. cap. 23. qui prophetias lingue dixit, quem locum imitatus est apostolus. Præterea esse sic intelligendum, id est, de litteris huiusmodi prophetarum hoc est interpretum, & non præfectorum, ex ipsa epistola, si quis paulò attentius consideret, elici potest. Etenim si litteræ præfectorum fuissent, quid opus erat, ut eas episcopi Africani ad omnes ecclesias mitterent, ut in omnibus ecclesiis legerentur? Si per litteras istas præfectorum potestas episcopis dabatur, ut eos, qui decretum de nuptiis non seruarent, possent, si vellent, supplicio aliquo grauiore afficere, quod ad potestatem gladij pertinuisset quam fideles inter gentiles exercere auctoritate sua non poterant, an non satis erat, aut non rutilius, & cautius, eas ipsas litteras apud episcopos seruari, quàm cum litteris Pontificis ad omnes ecclesias mitti? & eas publice recitari? Atqui non hoc fit, neque fieri opus est, cum episcopi, aut patriarchæ inter Turcas eiusmodi litteras, ut paulò ante docebam, ab illis præsidibus prouinciarum, quos Baxas Turci appellant, impetrant. restat igitur, ut sicut in vetusto exemplo legimus, sic legendum sit, quod & ratio ipsa satis per se cõfirmat, & necessitas, ac consuetudo, quæ ex apostolica traditione manauit. semper enim in ecclesia fuerunt interpretationes linguarum siue sermonum. Cæterum si benedixeris (inquit) spiritu, qui supplet locum Idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur. Quid prodesse poterant Euaristi litteræ decretales de nuptiis prohibendis, si, ut non decebat, fierent, si quid litteræ dicerent, nesciebāt? Quid isto suo decreto Pontifex Euaristus apud Pœnos profecisset, si lingua eis locutus fuisset? neque fuisset simul qui prophetaret? Misit igitur Pontifex litteras, quæ lingua loquebātur, & cum eis simul litteras, quæ prophetarent. Quas idcirco litteras prophetarum vocauit, id est, interpretum. Sed dicet fortassis aliquis ex limatulis istis, cur non potius dixit Pontifex interpretationem litterarum, quam litteras prophetarum? ecquid interest, sic, an secus dicere, si vtrumque idem valet?

I. Cor. 14.

Pro epist. pont.

1. Cor. 12. 14. ¶ Qui enim dixit interpretationes sermonum, & rursus vnus interpretetur, idem dixit, propheta duo, aut tres dicant. at secundum istum dicere debuisset interpretationes à duobus, aut tribus fiant. Sed nihil interest. Qui enim interpretatur, dicit, & quod interpretatur, ipse efficitur non, vt auctoris, sed vt interpretis. Quis enim cum audit, dici sermonem interpretis, nō statim intelligit dici interpretationem sermonis? Sic cum Pōtifex Euaristus litteras prophetarum, id est, interpretum suis adiunxisse dicit, nihil aliud intelligimus, neq; intelligere cum ratione possumus. quam sermonem interpretum, id est, interpretationem litterarum ab interpretibus factam, quam litteris suis alligauit.

Responsio ad id, quod contra epistolam Victoris obiicitur, & quomodo, & quamobrem, non ad Theophilum Casarea Palestine scripserit Victor, & cuius Alexandria esset episcopus in Theophilus, ad quem scripsit, & quomodo ex hac ignoratione profectus sit error Magdeburgensium, & quomodo ex ipso Eusebio Casariensi, & ex ipsa epistola Victoris demonstratur, neque scripsisse, neque scribere debuisse ad Theophilum Casarea: & quare Magdeburgenses studuerunt, vt hæc epistola Victoris ficta esse videretur. item quomodo ex his, quæ Polycrates ad Victorem scripsit, videatur agnouisse eum caput ecclesiæ, & quomodo hoc ipsum ex Irenæo clarius adhuc demonstratur.

Caput 10.

Notarunt præterea Magdeburgenses ad negandum epistolam Victoris decimi quinti post Petrum Pontificis, quod Theophilum vocet episcopum Alexandrinum, cum Casarea, inquiunt, & non Alexandrinus fuerit. Sed esto fuerit, quidem Theophilus Casarea Palestinæ episcopus, quis hoc negat? at rursus quid obstat, quo minus esset eodem tempore alter Theophilus Alexandriae episcopus? præsertim cum hoc Victor Pont. dicat, & idem post eum Damasus affirmet. nos ergo fuisse probamus, quia hi duo grauissimi Pontifices, & antiqui testantur: Magdeburg. verò non fuisse probant, quia

Liber tertius.

Theophilus, inquiunt, fuit episcopus Casarea. quod perinde est, ac si dicerent, Theophilus fuit episcopus Casarea, ergo hic Theophilus non fuit tunc episcopus Alexandriae. rectè hoc: at illud rursus non rectè concludunt, ergo non fuit alius Theophilus episcopus Alexandriae. Vnde enim hoc probant, non fuisse alium Theophilum Alexandriae episcopum? quod quidem necesse erat probare. ac de Alexandria Africae probare quidem poterant. cui Libya, Aegyptus, & Pentapolis subiectæ erant: quia eo tempore, id est, Victoris Pontificis, episcopus Alexandriae huius erat: Demetrius Iuliani Patriarchæ successor, vt auctor est Eusebius Casariensis, at non de hac Alexandria loquitur. Victor Pontifex in epistola sua, quam isti negant, sed de Alexandria Asiae, siue illa, quæ Alexandria Asia dicitur, quæ est in lib. 6. Ptolemæi c. 17. tabula 9. Asiae: siue illa, quæ Alexandria Oxiana, quæ est in lib. 6. c. 12. tabula 7. Asiae. loqui verò Victorem Pontificem non de Alexandria Africae, quæ ad Meridiem est, sed de Alexandria Asiae, quæ est ad Orientem, quis dubitare potest? si attentè, & cōsideratè legat, quæ Eusebius Casariensis lib. 5. historiae ecclesiasticae scribit, ortam esse eo tempore quaestionem illam de Pascha, ex eo, quod cunctæ per Asiã ecclesiæ luna 14. Pascha celebrarent: cum reliquis ecclesiis per vniuersum orbem consuetudo non esset sic celebrandi ex quo fit vt necessarium sit, scripsisse Pontificem Victorem super celebratione Paschæ ad episcopum Alexandriae, quæ in Asia est, qui Theophilus vocaretur, & non ad Theophilum Casareae episcopum: quia Asiani erant, qui iuxta parabolam Domini medico indigebant, vt qui malè haberent. non autè Palæstini, qui Romanis in celebratione Paschatis consentirebant. Vnde Victor Pont. ad Theophilum Alexandriae in Asia episcopum sic scribit, celebritatem sancti Paschæ die dominica prædecessores nostri iam statuerunt: & nos illud vobis eadè die celebrari solemnius mādamus, quia non decet, vt membra à capite discrepent, neque contraria gerant: & quæ sequuntur. hæc inquam Asianis, & Alexandrinis Asiae, conueniebant, qui à Romanis discrepabant, non autem Casariensibus,

Magd. in epist. Victor. nec intellexerunt de quo Theophilo Alexandrino loqueretur, neque de qua Alexandria.

Quomodo que Victor scripsit ad Theophilum episcopum Alexandria Asiaticam, non potuerint congruere Cesarieusibus, quorum erat episcopus alter Theophilus.

Quare Magd. occasionem calumniandi episcopi Victoris tam studiose undecunque quaesierint.

& Palæstinis, qui non discrepabāt, nec enim opus erat mandare illis, ut facerent, quod iam cum reliquis ecclesiis, ut Eusebius testatur ex apostolica traditione, exceptis Asianis, faciebant. Sed ut ante dixi, Magd. dū ad pauca respiciunt, faciliē enunciant. nec enim quia Eusebius meminit Theophili Cæsareæ, & non meminit per idem tempus alterius Theophili Alexand. in Asia, idcirco neque fuisse putabimus: quasi necesse sit, omnium meminisse Eusebium, qui neque de epistola Victoris meminit. Confirmat adhuc magis, quod dictum est, ipsa Synodus Nicena, quæ in decreto de Pascha eos solos, qui in Oriente erant, quos Eusebius Cæsariensis Asianos vocat, à reliquis omnibus cuncti orbis, qui eodem die quo Romani, & Alexandrini Africæ scilicet, quæ est ad meridiem, Pascha agebāt, prius discrepasse ait, qui tamen in Nicena Synodo cum cæteris omnibus, ut decretum fuit, concordarunt: & eis subscriperunt. recitabimus decretum libro 5. cum uniformē observationem paschalem, quam Magd. cōdemnant, defendemus. Sed unde tanta ista Magdeburgensium morositas? quid ita anxie, quarunt, unde epistolam Victoris calumnientur, & tanquam falsam reiiciant? nempe, quia scribat in ea, causas episcoporum non licere præter sententiam Romani Pontificis decidi idque ita cōstitutum esse à tempore Apostolorum. liquere aut igitur negandi erant Apostoli à Magdeburgensibus, aut epistola Victoris, persuasit verò eis serpens, probabilius esse & popularius epistolam negare, quale idcunque esset, quod speciem aliquam quamvis falsam probabilitatis ad obiiciendum, & in cautos fallendū habere videretur: quale est hoc de Theophilo Cæsareæ episcopo. Notarunt præterea, quod Pius & Victor in litteris, ubi præcipiunt, pascha eodem modo ubique debere obseruari ab omnibus ecclesiis, addunt rationem, quia non deceat membra, id est, alias ecclesias à capite, id est, à Roma, sede dissentire: sed huius rationis, inquit, nec Irenæus, nec Eusebius meminerunt, ubi etiam cōtrouersiam describunt: neque Polycrates, nec Irenæus neque Polycarpus, Iustinus, Clemens, & alij Romanum episcopum pro capite agnouerunt.]

Tametsi nō necesse erat, ut huius rationis meminissent, ostendamus tamen, quemadmodum non sint eius oblitī, licet non sit à Magde. animaduersum. etenim si Polycrati in mentem non venisset, non decere membra, id est, alias ecclesias à capite id est, à Roma, ecclesia temere dissentire, neque rursus Pontificem pro capite ecclesiæ agnouisset, quorsum attinebat, ad eū scribere, & tam multis verbis, & exemplis apostolicis, veteris legis de pascha celebrando traditionem nondum illo tempore apud Asianos illos desitā cōmemorare? & illud ad extremum addere. Sed ego omnium vestrum minimus Polycrates, secundum traditionem Patrum meorum obseruo eorum duntaxat, quos ab initio secutus sum. an sunt hæc eius, qui Pontificē nō agnosceret caput esse? Deinde cum ait, multorumque orbis terræ episcoporum notitiam habens plenissimè, & sanctis scripturis intendens non perturbabor ex iis, quæ ad terrorem proferuntur, quia & maiores mei dixerunt, oportet magis obedire Deo, quam hominibus. Quorsum hæc, si non agnoscebat in Pontifice principatum? cum enim ait, non timere se, quæ ad terrorem proferuntur, excommunicationem planè significat, quam Victor Pontifex omnibus ecclesiæ Asiæ denuntiavit, ut idem Eusebius narrat. Si nullus episcopus eos excommunicare potest, qui non sunt ditionis suæ, quid opus erat dicere, quia & maiores mei dixerunt, obedire oportet Deo magis, quam hominibus? hoc enim quod ab Apostolis mutuatus est, Apostoli quidē dixerunt, non quod negarent, obediendū esse Principi Sacerdotum, qui in concilio dixerat eis, præcipiendo præcepimus vobis, & quæ sequuntur: sed quia negarent, tunc obediendum esse, cum contrarium præciperet Deus, ut Polycrati videbatur, quamquam falso: & Paulus Ananiam, licet Paulum percutere inultè præcepisset, tamen Principem populi esse, & sedere eum, ut secundum legem iudicaret, confessus est. itaque si Polycrates non agnoscebat Pontificem, ad quē scribebat, esse primum episcopum ecclesiæ catholicæ, neque sub potestate eius esse, debebat potius facere, quod propheta istorum Martinus Lutherus fecit, cum

Quomodo Polycrates litteris suis planè significauerit se agnouisse, Pontificem caput esse ecclesiæ, quod Magd. requirunt.

Act. 5.

Act. 23.

Quomodo Irenæus principatū quoque Pont. Rom. agnouerit, quod iidem Magde. requirunt.

à Leone decimo, excommunicatus est. Iam de Irenæo, utrum agnouerit principatū Pontificis, intelligi quoque potest ex eo, quod in eodem libro Eusebius testatur, scripsisse eum ad Victorem Pontificem, arguisseque, quod non rectè fecisset, qui tot & tam insignes ecclesias excommunicasset: non quidem quod non haberet eas sub sua potestate, sed potius quod sine ratione, ut Irenæo videbatur, excommunicasset. ac multo etiā clarius idem intelligi potest ex 3. eiusdem Irenæi aduersus hæreseos libro: sic enim ait, Sed quoniam valde longum est, in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare successiones, maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ eam, quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per successiones episcoporum peruenientem usque ad nos, indicantes, confundimus eos omnes, qui quoquo modo vel per sui placentiam malā, vel vanam gloriam, vel per cœcitatē, & malam sententiam præterquam oportet, colligunt ad hanc. n. ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnē cōuenire ecclesiam, hoc est, eos, qui sunt vndique fideles, in qua semper ab iis, qui sunt vndiq; cōseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. An nō satis apertè significauit hoc loco Irenæus esse ecclesiam Romanæ caput omnium ecclesiarum? etenim si non intelligebat esse caput, quomodo ait, necesse esse, omnes vndique fideles ad hanc ecclesiam conuenire, idque propter potentiorē principalitatem? quod si necesse est omnes fideles ad hanc ecclesiam cōuenire propter traditionem, quam ab Apostolis eadē ecclesia, ut principalis accepit, & propter fidem eius annunciatam hominibus, ergo omnes ex ea ecclesia pendent tanquam membra ex capite: ita ut nulla sit legitima fides, quæ cum ecclesiæ Rom. fide & apostolica traditione non concordet aut hanc sententiam necesse est vos Magd. cōfiteri: aut hæc Irenæi verba negare: quæ aliud significare non possunt etenim si Irenæus cuius testimoniū de principatu ecclesiæ Rom. desiderari fingitis, planè testatur, per huius ecclesiæ Roman. apostolicam tradi-

Clarissimum testimoniū Irenæi de principatu ecclesiæ Roman. ex episcopi eius.

tionem, ac fidem hominibus annunciatam confundi omnes eos, qui quoquo modo, præterquam oportet, colligunt, ergo & vos hoc etiā solo confundit, & conuincit Irenæus, præterquam oportet colligere, quod ab huius ecclesiæ traditione, & fide discrepatis quid ergo dicitis, nec Irenæus, neque Polycrates Romanū episcopum pro ecclesiæ capite agnouerunt? quasi vobis statim agnoscendus esset, si isti agnouissent: ecce agnouit Polycrates: agnouit Irenæus, et iuxta legem in ore duorum, vel trium steter omne verbum: agnoscite ergo vos. quod si adhuc Irenæum agnouisse negatis, interpretamini verbum principalitatis, quod Græcè dictum esse ab Irenæo ἡγεμονίαν, si quid Græcè callatis, non dubitabitis. an igitur Irenæus τὴν δυνάστην ἡγεμονίαν ecclesiæ Romanæ, id est, potentiorē principalitatem eius sitam esse intellexit in amplitudine, & splendore, ac magnificentia rerum ecclesiæ? minimè. quid enim ista ad maiorem auctoritatem, ac fideliorē conseruationem apostolicæ traditionis, & fidei facerent? reddens enim Irenæus rationem, cur in primis per apostolicam traditionem, & fidem ecclesiæ Romanæ, potius quàm per traditionem aliarum ecclesiarum magnarum quoque & antiquarum omnes hæreticos ab ea dissentientes confundi, & reuinci dicat, subiungit. Ad hanc enim ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire ecclesiam, id est, omnes fideles, in qua semper ab iis, qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Ergo ista potentior principalitas, quam dicit, ecclesiæ Roman. erat causa, cur in ea semper conseruata esset ea, quæ est ab Apostolis traditio. Vnde cæteræ quamuis amplissimæ & ab Apostolis fundatæ, quia hoc charisma ἡγεμονίας non acceperunt, factum est, ut portæ inferi aduersus eas præualuerint, id est, hæreticos præfules habuerint. Alexandrinam dico ecclesiam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam aduersus autem ecclesiam Romanam nunquam hæresis præualuit: nec vnquam in ea hæreticus sedit propter potentiorē principalitatem, id est, quia ei præest in successoribus suis

Quomodo Irenæus traditione fidei ecclesiæ Rom. omnes hæreticos, qui ab ea recesserunt confundi dicat ergo ea Magd. & ceteros Lutheranos confundi dicit.

Quo vno verbo Irenæi conuincatur perfidia hæreticorum negantium principatū ecclesiæ Ro.

Quare aduersus ecclesiam Rom. nunquam portæ inferi, id est hæreses præualuerunt, a uersus vero ecclesias aliarum patriarcharū præualuerunt.

Quæ sit poterior principalitas, quam Irenæus dicit, propter quam necesse sit omnem ecclesiam ad eam convenire.

Tit. c. 3.

Quibus verbis Irenæus vitia hæreticorum notaverit.

princeps Apostolorum Petrus, cui dictum est à Domino. Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalent aduersus eam. hæc est igitur potentior principalitas, quam magnus Irenæus dixit. quod si adhuc Magdeburgen. cedere nolunt veritati, faciunt quod est proprium hæreticorum: subuersi enim sunt, sicut Apost. ait, & proprio iudicio condemnati vel per sui placentiam malam, ut Irenæus dixit, quæ græcè dicitur ἀνὸς δειά, aut vanam gloriam, quæ κενόδοξία, vel cœcitatem, quæ πῶρωσις, & malam sententiam, quæ dicitur κακόννοια, his enim moribus laborant, qui in hæreses delabuntur, qui sunt in scripturis sanctis prædicti, & ab Irenæo obseruati, & his verbis græcè, quantum allequor, ab eodem nominati. Præterea hoc loco quasi accusationis suæ capita finire vellent, postremo, inquit, neque tempus, quo datæ describuntur litteræ Alexandri, Telesphori, Pij, Aniceti cum veritatis norma congruit. vnde cunque rapiunt more suo Magde. quod in has epistolas iaciât, quale idcunque sit. quibus satis sit hic respondere, nequid dissimulasse videamur, quod Massæus diligentissimus nostræ ætatis chronographus scripsit in prologo libri 8. suorum annaliû, quod tamen alio loco huius operis antea recitavi, non grauabor tamen iterum repetere, præsertim cum hoc loco necessarium sit, nihil hodie (inquit) incertius, quàm per solos consules computare, quod partim supprimâtur ab historicis: partim diuerso loco, & ordine collocetur. id autem exemplis historicorum docet. additque hoc, confiteri etiã Titum Liuium, nescire se in multis annis, qui fuissent consules: esse præterea consules bimestres, trimestres, & interdum paucarum horarum. hætenus ille. in tanta igitur varietate, obscuritate, ac difficultate notationis temporum ex consulibus, quod inde firmum argumentum in epistolarû veritatẽ sumi potest? Denique vt hic cõfusione etiã sua cõuincantur, rogemus eos, cur magis Cassiodoro, aut Mariano Scoto, aut aliis credant, hos, aut illos cõsules olim fuisse, cû has litteras hic, aut ille Pont. scripsit, quam ipsis Pontificibus, qui tunc fuerunt? cum hoc apud omnes constet, in fastis consulû

non rarò discrepare veteres scriptores, & lapides? an maiorem fidem faciet, qui rem alieni sæculi scribit, quàm qui sui? Si ita Magd. addicti sunt fastis, & consulum notationibus chronographicis, cur non recipiunt epistolam Euaristi, quæ Gallo & Bradua consulibus data est, vbi tempus cum norma veritatis (sic enim isti loquuntur) congruit, & nullus Chronographus dissentit? at si hanc semel recipiant, cogentur recipere epistolam Clementis ad Iacobum fratrem domini, cui non leue testimonium, imò grauissimum dedit in iis, quæ ex illa epist. idem Euaristus tanquam ex apostolica doctrina beati Petri mutuatus est. Quid si Helianus in 1. epistola Alexandri bimestris, aut trimestris consul fuit, & à Cassiodoro etiam ignoratus, & ab aliis, quod Liuius fatetur sibi in plerisque accidisse, qui primo anno, quo esse consules cœperunt, quinque fuisse scribit. in epist. 2. Alex. non Traiano, & Heliano Coss. sed Traiano vetere Coss. in exemplari vetusto Vaticanæ bibliothecæ scriptum est. fuit autem vetus consul tempore Alexan. licet non cum Traiano, sed cum Aemilio, auctoribus Cassiodoro, & Mariano, à quibus fortasse malè isti cõsules iuncti, & locati sunt. Epistola Telesphori data est Antonio & Marco, siue Marcio Coss. meminit autem his temporibus Cassiodorus Antonij, & Aurelij consulum, & Antonij & Præsentis: sed cum Marcus, siue, vt est in vetusto Codice manu scripto, Marcius prænomen sit sententia Varronis, quid si prænomen pro nomine vsurparum est, sicut etiam aliquando prænomen pro Cognominibus? quod Carolus Sigonius obseruationes annalium secutus notauit. Sed quid ego moror in re tam incerta, & obsoleta, ac fallaci, & tam parui vsus? abutatur ocio, cui suppetit, & qui à melioribus vacuus est.

Responsio ad id quod obiicitur de causis secularibus in ecclesia iudicandis, quomodo id Paulo conueniat, quod Clemens, & Anacletus de hac re statuerunt, neque sit contra euangelium, cum ait, Principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic, & de ratione & causa huius decreti, & quomodo quod Clemens in epist. 1. de huiusmodi

secularium cau-
sarum reprehē-
dit, locum epist.
Pauli de eodem
reprehendit.

Qua ratione, &
quomodo pres-
byteris iudicia
secularia cle-
mens cōmiserit

sed apud presbyteros ecclesiæ, quicquid illud est, diri-
matur. & omni modo obediant statutis eorum. Sic ve-
tus interpres vertit, quæ melius dicta sunt græcè, εἰ πράγ-
ματα ἔχοντες ἀδελφοὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν μὴ κρινέσθωσαν, ἀλλὰ
ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρεσβυτέρων συμβιβάζωσαν παντὶ
τρόπῳ ἐπιμύσει αὐτοῖς περιήμενοι. qui, inquit, lites habent
ne à potestatibus mundi iudicentur: has enim vocat ἐ-
ξουσίας, sed à presbyteris ecclesiæ ad concordiam addu-
cantur: eisq̄ omnino promptè pareant. hic quoque pro-
hibet fidelibus, contendere apud infideles iudices, ac,
ne ad eorum iudicia propter imperitiam legum sæcu-
larium adeant, iubet presbyteris, non quidem ut sæcu-
larem causas laicorum, ut ciuium, tanquam forenses iu-
dices cognoscant, & iudicent, sed potius tanquam ij,
ad quos pertineat præire aliis Christianis velut duces,
ut se ad Deum conuertant, & à peccatis desistant. quod
est officij sacerdotalis proprium, ut ex Dionysio Areop.
in cælesti hier. c. 9. intelligi potest, cū de Melchisedech
docet, cur in scriptura vocatus sit sacerdos. Sic autem
esse intelligendum, quod hic ait Clemens, clariùs ad-
huc ex eodem lib. 2. Clem. de apost. constit. intelligere
licet: postquam enim dixit. cap. 46. Ne igitur discepta-
tiones vestras gentiles cognoscant, proximo deinceps
capite, Fiant, inquit, iudicia vestra secunda feria, ut si
fuerit discessum à sententia, id est, si non paruerint prò-
ptè, ut est in episto. eiusdem Clem. possitis liberè vsque
ad sabbatum sedare controuersiam, & pacificare disce-
pantes in diem dominicum, quod proximo superiore
capite dixerat, συμβιβάζειν εἰς φιλίαν, quo verbo συμβιβά-
ζειν vsus est idem Clemens in eo loco epistolæ, quem
paulò antè recitavi, quod non est eorum, qui propriè
more secularium, iudiciis præsumunt, ut reddant tantum
vnique ius suum, nihil præterea ad eos spectet, ut
disceptantes à peccatis reuocent: sed magis eorum, qui
ideo tanquam feciales quidam legati Christi præsumunt
huiusmodi iudicio, ut omnem curam ac diligentiam
in primis adhibeant, ut ad concordiam & pacem res
adducatur, ne peccent fratres. Subiungit deinde Clem.
assistant autem iudicio diaconi, & presbyteri, qui circa
acceptationem personarum, tanquam homines Dei

iustè iudicent. Cùm itaque inquit, vtrâque persona, ut
lex iubet, in iudicium venerit, stabit vterque disceptan-
tium in medio: quibus auditis ferte sanctè, & incorru-
ptè suffragia dare operam, ut antequam episcopus pro-
nunciet, fiant amici, ne exeat episcopi sententia contra
eum, qui deliquit, quia habet in iudicio Christum Dei,
causæ conscium, & comprobatores. hæc tenus aposto-
lica constitutio à Clemente Romano perscripta Expli-
cata est igitur ratio sæculares causas laicorum, ut Chri-
stiani sunt in ecclesia iudicandi, scilicet ut tollatur pec-
catum, quod paulò pòst magis explicabitur. quod qui-
dem quia Magdeb. centuriatores non intellexerunt,
hoc quod est in epistola Clementis de causis sæculari-
bus in ecclesia audiendis, non intelligentes more suo,
quæ loquuntur, dixerunt esse contra illud, quod est in
euangelio, Principes gentium dominantur eorum: &
qui maiores sunt, potestatem exercent inter eos. Quis
enim vnquam hoc genus iudicandi inter laicos Chri-
stianos, tanquam de vita æterna, vel morte, ut ait idem
Clemens, siquidem agitur de peccato ad mortem tol-
lendo, ad potestatem gentiū pertinere dicat: quis velle
τὸ συμβιβάζειν εἰς φιλίαν id est, pacificare disceptantes,
pertinere vnquam putauit ad illud, quod de gentibus
dixit dominus in euangelio Matth. & Marci κατακυρι-
εύειν, & κατεξουσιάζειν, id est, exercere potestatem contra
eos, siue dominari in eos? hæc enim est vis propositio-
nis κατὰ hoc loco. Sed Magdeburgenses cum voces
propriam ignorent, & virtutem earum, qui fieri potest,
ut de rebus, quæ vocibus significantur, rectè iudicare
possint? Sed veniamus ad epistolam Anacleti primam,
in qua idem notarunt lippi isti, ne dicam, cæci animad-
uersores. Si autem, inquit, fuerit ecclesiasticum negoti-
um, apud episcopos, interueniente Primatè, iudicetur, si
quidem maior causa fuerit: si verò minor, Metropolita-
no: si verò fuerit sæculare, apud eiusdem ordinis vi-
ros iudicio tamen episcoporum, cum apostolus priua-
torum Christianorum causas magis ecclesiis deferri, &
ibidem sacerdotali iudicio magis terminari voluerit.
hæc tenus Anacletus. Quasi enim iam tunc sanctus Ana-
clerus diuinasset, & præsensisset, futuros esse, qui hoc,

Matth. 20.
& Mar. 10.

Quod ex verbis
ipsis, quibus Cle-
mens vsus est,
intelligitur, de
qua ratione iu-
dicandi causas
sæculares in ec-
clesia loquatur.
Magde. voces
propriam, & vir-
tutem earum
ignorantes, non
possunt rectè
iudicare de re-
bus vocibus sub-
iectis.

quod de iudicio episcoporum cum laicis in causis sæcularibus tunc iussit, calumniarentur, ut Magdeburgē. calumniantur, exemplum apostoli commemoravit. quod si hoc erat, ut isti obiiciunt, contra illud, Principes gentium dominantur eorum, vos autē non sic. ergo permisit secundū istos Pontifex Anacletus portare gladium & vi atque armis agere, ut potestates sæculi solēt, quod dominus prohibuit. at non hoc permisit hic, imò neque voluit in hac epistola, ut episcopus per se sæcularia iudicaret. Sed potius iussit Anacletus, sæcularia ab eiusdem ordinis, id est, à sæcularibus interueniēte iudicio episcopi iudicari, exemplum, & auctoritatem beati Pauli (ut dixi) secutus, Paulus enim ut sanctus Anacletus ait, priuatorum causas magis ad ecclesiam deferri, & ibi sacerdotali iudicio terminari voluit. cum dicit sacerdotali iudicio terminari voluit, episc. iudicium necesse est intelligere: & cum causas priuatorum dicit, sæcularium causas dicit, laici enim sunt priuari homines: & non clerici, qui sunt communes, & publici eccle. ministri. sic quoque intellexit Synodus Carth. 3 c. 9 prohibēs enim, ne clerici in iudicio laicorum de re civili litigarent, cum priuatorum inquit, Christianorum causas apostolus etiam ecclesie deferri, & ibi determinari præcipiat. ut iam vtrumque, & quod Paulus, & quod Anacletus ad exemplum eius statuit, eiusdem rationis sit, & eadem necessitate, & proposito factū. Erenim quia non poterat ecclesia tunc sub ethnicis Imperatoribus supplicio aliquo grauiore aliquem afficere, non enim id essent imperatores ethnici, neque magistratus eorum passi, quin potius in Christianos iudices, tanquam sicarios, qui id sine vlla publica auctoritate auderent, animaduertissent, idcirco ad puniendum grauius eum, qui sententiæ, & iudicio non pareret, cum non posset ecclesia vti alio gladio, quàm gladio ignis, sic enim vocat anathema Clemens, necesse erat, ut iudicio sæcularium magistratum in causis sæcularibus episcopus præset, ut qui nō pareret, gladio isto feriretur. Quid enim proderat iudicare laicos sæcularia, si nō fuisset, qui cogere posset ad parendū? episcopus ergo sæcularia in epistola Pauli, & in epistola Anacleti cum sæcularibus magi-

1. Cor. 6.

Quomodo id ipsum Anacletus decreuerit de causis secularium in ecclesia iudicandis, quod apostolus.

Quare tempore Pauli & Anacleti in iudicio causarum secularium opus esset auctor. t. episc. Clem. lib. 2. de consuet.

stratibus iudicabat, quia non possent aliter magistratus in iudicio sæculari exhibere, ut nunc loquuntur, iustitiæ complementum neque qui litigabant, obtinere ius suum: ex quo fieret, ut facile in peccato remaneret, qui parere in iudicio nulla pœna cogerentur, quod à Canonistis nostris dici solet Propter defectum, vel impotentiam. huc pertinent, quæ scripta sunt ab Innoc. 3 ext. de foro compe. C. licet, & C. ex tenore. Ut iam tota causa, cur episcopus in epistola Pauli, & Anacleti, cum laicis magistratibus de sæcularibus causis cognosceret, & iudicaret, illa demum esset, ne in peccato ad mortem remaneret, qui parere nollet: ad hoc enim denunciabatur anathema, ut, sicut apostolus ait, spiritus saluus fieret in die Domini, & sic homines discerent non blasphemare, sicut in alio loco ait: denique ut sic discerent non fraudare, aut alia iniuria afficere. Imò quia propter peccata impiorum, ut Salomon ait, iudicia, siue lites excitantur, & episcopi sunt Medici spirituales peccatorū, quibus curatis, lites tolluntur, & iudicia vacant, idcirco de omnibus causis sæcularibus licet episcopo eatenus cognoscere, ut in peccato ad mortem, non remaneat frater, quod Canonistæ nostræ dicunt, cognoscere per viam denuntiationis: dum modo laicus actor, qui relicto suo foro iudicium ecclesiasticum adit, non hoc malitiosè & dolo agat, quod quidem potest reus excipere, & eam exceptionem debet iudex ecclesiasticus accipere. si legitima sit, ext. de for. comp. c. non it. Hoc autem quod dicimus, dominus in euangelio suo sanxit: postquam enim reos egit auctores scandalorum, qui que in fratres peccant, sermonem conuertit ad eos, qui se putant iniuria affectos ab illis: perindèque est, ut Photius Constantinopolitan. in huius loci scholio ait, ac si diceret, ne concidas animo, ne peccatum proximi in te commissum damnum putes: potes enim id in magnum lucrum vertere, scilicet si adieris eum, qui in te peccauit: ostenderisque ei peccatum, & re ipsa coargueris, plerique enim (inquit) cum peccant, excecati non vident turpitudinē facti: postea uerò pulsa cæcitate vidēt, qui exiguam occasionē nacti, omnino corrigunt, quod commiserunt: tu vero quamuis ille sit duriusculus,

Qua ratione iudicium de omni seculari ad ecclesiasticum iudicem pertinere aliquando possit.

Pro. 28.

Matth. 18.

Pro epist. pont.

& ad emendationem difficilior, ne continuo negligas ire ad eum, imò semel, & iterum, & tertio adi, eumque ad emendationem prouoca: magnum enim lucrum feceris, si fratris tui liberator exiteris: hactenus ille. Huc ergo spectare debet admonitio ista tota fratris, vt scilicet qui peccauit, à peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso reuocetur, & non pereat: idcirco ait, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum, aut duos testes: quod si eos non audierit, dic ecclesie, si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Amen dico vobis, & que sequuntur. Hac itaque via, & ratione denunciationis factæ episcopo, iudicium de quoque peccato graui, & scandaloso in fratrem commisso conuenit ei. vt tandem si reus in peccato ad mortem, sine pœnitentia manere maluerit, pronuncietur in eum sententia, & fiat anathema, vt spiritus eius saluus sit in die domini: vt autem episcopus pronunciet. necesse est, vt prius cognouerit de peccato, cuius cognitionem rursus habere non poterit, nisi de re siue ecclesiastica, siue civili, vnde extitit peccatum, cognoscat. Iactum ergo est in hoc loco euangelij fundamentum ecclesiasticum laicæ iurisdictionis iudicium ecclesiasticorum, quod est denuntiatio peccati fratris fratrem scandalizantis, ex proposito emendandi eum proficiscens: & simul sancita lex episcopis, pronunciandi cum potestate in peccantes, si quidem eis dictum est, Quæcumque, &c. Quare fundamentum hoc à Domino iactum, & hanc legem Charitatis, & iustitiæ plenam, & cunctis Christianis salutarem negat, qui hoc genus iurisdictionis civilis episcopo, vel iudici ecclesiastico negat. Huiusmodi ergo potestas civilis, seu sæcularis iurisdictionis, ex fraterna denuntiatione iuxta Euangelium, vel ex defectu iustitiæ iuxta epistolam Pauli ad Cor. propria est potestatis ecclesiasticæ, & ex essentia eius fluens. habent enim spiritualia, quæ supra naturam sunt, suas quoque proprietates, quibus carere non possunt. hac potestate vt potest potestas ecclesiastica, cum res postulat: nec enim cum vritur, tunc potestas extrinsecus accedit, sed accedit actus, siue vsus. vt cum ridet, qui erat rationis particeps, & simul

Quod sit fundamentum laicæ iurisdictionis, quæ episcopo conuenit, & quibus de causis conueniat.
Mat. 18.
1. Cor. 6. 6.

Liber tertius.

mul ad ridendum aptus. Si ergo potestas pastoralis & ecclesiastica beati Pauli vim habebat cognoscendi, & iudicandi sæcularia, vt ex eo quod ecclesie Corinthiorum præcepit, iam liquet, eratque illa potestas communis cæterorum apostolorum, cum episcopi successores Apostolorum sint, consequens necessario est, vt in potestate pastoralis, & ecclesiastica, eiusmodi vim habente succedant. Quare ab Imperatoribus, aut principibus Christianis eripi postea non potuit, quo enim iure? qua lege? fatemur non expedire, episcopum, imò neque presbyterum, relicto verbi ministerio, iudicio civilium causarum distrahi, atque occupari, nemo enim militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, quod ipsum beatus etiam Petrus in epistola Clementis ad Iacobum fratrem domini monuit. sed aliud est non expedire: aliud non licere, id est, non esse in ecclesia potestatem iurisdictionis temporalis, qua episcopus, cum res postulat, sicut iam explicatum est, vt possit, & debeat: quod quidem falsum esse, satis ex euangel. & epist. Pauli ad Cor. demonstratum est. Si quis verò obiciendum esse putet, si hæc vera sunt, quæ hactenus de iurisdictione civili ecclesiasticæ potestatis explicauimus, cur lex illa Theodosij Magni, & Caroli magni 11. q. 1. c. Quicunque, &c. Volumus, abrogata est, qua sancitum erat, vt liceret cuique, siue is actor esset, siue reus, relicto foro sæculari, etiam lite contestata, iudicium ecclesiasticum adire? dicam prius cur illam Imperatores sanxerunt: deinde cur abrogata sit. Ergo quia intelligebant religiosissimi Imperatores, verissimum esse quod ait Salomon in prouerbis, ex peccatis impiorum oriuntur lites, quas sapiens extinguet, ad episcopos autem, tanquam ad medicos quosdam spirituales pertinere curare peccata, optabant sancite, & pie, vt sublata causa litium, id est, peccatis, lites simul sublatae essent. hæc causa legis: ac verior fortasse, quam illa, quod eo tempore tanta esset iudicium ecclesiasticorum sinceritas iudicandi, vt illi Imperatores latores legis huius, è Republica esse existimauerint, vt omnes lites alterutro volente ecclesiasticorum iudicio deciderentur: illa enim tunc sinceritas, vt illam concedamus, deficere poterat, sæcu-

2. Tim. 2.
1. Cor. 6.

Quæ fuerit causa salgis Theodosij & Caroli Magni de libertate aduendi in iudicium ecclesiasticum in qua hæc causa legis: ac verior fortasse, quam illa, quod eo tempore tanta esset iudicium ecclesiasticorum sinceritas
Pro. 28.

Pro epist. pont.

Prou. 17.

Cur lex Theodosii, & Caroli Magni abrogata.

lis in peius labentibus, vt sunt homines mutabiles. ac hoc mutari non poterat, quin ad ecclesiasticos pertineret, tamquam ad medicos spirituales, peccatorum curatio: nec illud rursus mutari, quod ait scriptura, Ex peccatis nasci lites, & alias idem Salomon, Qui amat delicta gaudet pugnis, id est iurgiis, & contentionibus. Cur verò hæc lex abrogata fuerit, hæc fuit causa, quod cum Petrus Clementi dixerit, & in eo omnibus episcopis, nec enim iudicem, aut cognitorem sæcularium negotiorum hodie te vult ordinare Christus, ne præfocatus præsentibus, non possis verbo Dei vacare, hæc lex, dum optionem dat actoribus, & reis, vt causas sæculares ad episcopum referant, doctrinam beati Petri, & ecclesiasticam disciplinam confundit, & sollicitudinem salutis animæ in sollicitudinem sæcularia iudicandi vertit: cum illa solum in ecclesia liceat, & expediat iudicare, quæ pertinent vel ad tollendum peccatum iniustitiæ, ex defectu, vel ad tollendum peccatum fratris fratrem scandalizantis, vt iam explicatum est. Sed plenior, ac subtilior de his tractationem iis, qui canonici iuris prudentiam proprio studio profitentur, relinquamus. Satis hæc sint ad refellendum Magdeburgenses, qui Clementis epistolam primam, & primam Anaclei hoc loco de iurisdictione ecclesiæ in sæcularia ideo accusant, quia numquam eam ecclesiæ datam falso existimant, siue obliti, siue quod magis credo, non aduertentes, quod Paulus ecclesiæ Corinthiorum præcepit, non sine potestate eiusmodi iurisdictionis cum cæteris apostolis communi, vt iam docuimus, præcipere potuisse.

Responsio ad ea, quæ obiiciuntur in decretum de non arguendis, & damnandis episcopis in epistola Clem. Anacle. Euarist. Alexand. Teleph. & Pii, de quibus episcopis non arguendis hoc statutum sit, & quando, & qua causa. Defensio rationum, quas Pontifices attulerunt pro episcopis non accusandis, quas Magdeburgenses reprehendunt, quasi ineptas, & à proposito alienas, & quomodo sint prudentissimæ, & maxime ad rem accommodatæ. Item responsio ad ea, quæ Molinens in epistolam Clementis obiicit

Liber tertius.

sexta questione prima in margine decreti Gratiani. Quomodo ex illis ipsis testimoniis veteris scriptura, qua beatus Petrus citat in epistola Clementis, cum accusationes episcoporum prohibet, doceatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus loquatur. De regula à sanctis Apostolis Paulo, & Ioanne tradita ad cognoscendum utrum spiritus dei, an spiritus mundi doctrina aliqua tradatur: & quomodo per eam regulam doctrina falsa Lutheri redarguatur, & de loco epistolæ Clementis à Magdebur. dissimulat o.

Cap. 12.

Equitur alius locus centuriarum Magdeburgensium contra epist. Pontificum Apostolicorum de non arguendis, inquit, & damnandis episcopis Clem. 1. Anacle. 1. 2. 3. Euar. 2. Alex. 1. Teleph. 1. Pius 1. 2. quod multis & ineptis rationibus hoc probent: & Petrum faciunt huius doctrinæ auctorem: primo quia Paulus dicat, nobis pro minimo est, vt à talibus arguamur, aut iudicemur, aut ab humano die. 2. quod leges humanæ & diuinæ prohibent maiores à minoribus iudicari. 3. homo non patitur suum seruum ab alio iudicari: Anacle. addit has, iniuria sacerdotum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur 4. quod Dominus non per alium, sed per se eiecit ementes & vendentes è templo.]

Hactenus Magdeb. Excuiamus ergo deinceps & ponderemus nos rationes, quibus Pontifices illi à Magde. notati, probant non esse accusandos episcopos, an sint ineptæ, vt elegantes isti centuriatores dicunt: & an sint leues, & si hoc quidem non dixerunt, quia non eas ponderarunt: & an digna sint beati Petri doctrina ea, quæ Petrum docuisse, Clemens testatur. Sed & laicos, inquit, ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat: & cunctos illi subditos esse præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctior æq; ac discretâ à sæcularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosq; atq; sacerdotes super carna-

1. Cor. 4.

les & laicos semper constituendos docebat: quoniam pro minimo, inquit, nobis esse debet, ut à talibus arguamur, & iudicemur, vel ab humano die, hanc Petri rationem ineptam esse dicunt Magde. Vfus est autem beatus Petrus eisdem verbis, quibus & Paulus vsus est, siue ab eo mutuatus, siue non, nihil refert. illud verò magis refert, ut rectè ea intelligamus, quæ quidem Magdeburgen. minimè intellexerunt. Phorius igitur Constantinopolitanus acutissimus Pauli scholiastes, existimet, inquit, homo, sic nos habere, ut dixi: & quod potissimum dispensatores decet, habere nos quoque existimet: decet enim illos, ut fideles sint. Hoc autem dicit, non extollens se, sed potius doctrinæ suæ, quam prædicabat, auctoritatem tuetur. Etenim si liberum illis reliquisset, iudicare de se, & in se inquirere, prædicationem minimè recepissent. Ne tamen videretur non propter prædicationem, & ad communem utilitatem dixisse hæc sed ad arrogantiam, subiungit, sed non in hoc iustificatus sum, non licet vobis, nec aliis, me diiudicare, sed oportet potius doctrinam percipere, credere, & nihil dubitare, imò nec ego, quamuis nihil mihi conscius sum, possum me diiudicare, sed expectanda mihi est sententia iudicis & interim in timore mihi uiuendum, hætenus Phorius. Hinc intelligi potest, quod beatus Petrus in epist. Clem. eisdem verbis, & eodem spiritu vsus dixit, ad auctoritatem quoque euangelicæ doctrinæ, quam sancti episcopi illo tempore prædicabant, & ad sanctitatem vitæ illorum tuendam pertinere voluisse: seque de sanctis episcopis, & fidelibus dispensatoribus mysteriorum Christi, quales tunc erant, locutum, quos non decebat, neque equum erat à laicis contra charitatem accusari. cum enim dixit cūctorum sacerdotum vitam sanctiorem, ac discretam à sæcularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque sacerdotes super carnales, atque laicos semper constituendos docebat, an non satis significauit, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus laicis ab accusando repellendis loqueretur? an non clarè opposuit spirituales eosdemque sacerdotes laicis eisdemque carnalibus: semper itaque constituendi sunt sacerdotes spi-

Reprehendunt Magd. in doctrina Petri apud Cle. quod non intellexerunt de quibus diceretur, neque qua ratione, neque quorsum.

rituales super laicos carnales, ut B. Petrus docebat. Sed cur ita? quia inquit, indignum est, ut qui spirituales sumus, & fideles mysteriorum Christi dispensatores, à talibus, id est à carnalibus iudicemur. an hæc ratio inepta est, ut Magdeburgen. hominibus ab omni ratione alienis videtur? neque verò solum indignum est, spirituales sacerdotes à carnalibus laicis iudicari, sed nec iudicari etiam ab humano die, hoc est, quamuis persecutiones, si ita voluntas Dei sit, patiantur, indignum est tamen, ut propter eas contemnantur. Sic Paulus Apost. non fuit iudicatus ab humano die apud Galatas, quibus de hoc gratulatur, inquiens, nihil me læsistis, scitis autem, quia per infirmitatem carnis euangelizavi vobis iam pridè, & tentationem vestram in carne mea non spreuistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum: id est, verbum, quod euangelizavi, non accepistis, ut in epistola ad Thessalonicè. idem scripsit, sicut verbum hominum, sed sicut verbum Dei. itaque infirmitatem carnis, & tentationem in carne vocauit Apostolus in epist. ad Cor. humanum diem, ut beatus Petrus in epist. Clem. sic quoque vocauit Abdias Propheta, cum prophetans Idumæis, qui calamitatibus Israëlitarum lætabantur, vltionem in bello, ne aspicias, inquit, ò Idumæe diem fratris tui in die alienigenarum. Sic enim est, apud 70 id est, ne habeas quasi pro spectaculo calamitatem Israëlitarum, qui sunt fratres tui ex Iacob oriundi: & ne læteris super filiis Iuda in die interitus eorum. Imò quo magis sapientiam Petri, & Pauli Magdeburgen. admirentur, sciant imitatores esse eos hoc loco sanctum virum Iob, cum ab hominibus, & humano die indignè etiam iudicabatur. Quid enim inquit, an hominis est me arguere? sic enim est, apud 70. id est, quis hominum potest me conuincere impietatis, furti, aut cupiditatis rerum alienarum de quibus vos me accusatis? quod si non potest, cur, inquit, non debeo merito contristari? deinde subiungit, Attendite me, & obstupescite: ac superponite digitum ori vestro: quod perinde est, quasi diceret, quod si me in tantis malis, & calamitatibus videtis, quarum tamen causam, nullam in me reperire potestis, ne de eis iudicium faciatis, quod

Quid sit iudicari ab humano die ex collatione scripturarum. Galat. 4.

1. Thess. 2.

1. Cor. 4. Abd. 1.

Iob 21. Collatio loci Iob cum Iob 0 à Magdeb. reprehensio.

Pro epist. pont.

ve b humano die iudicare: quin potius silentium ori
 d^ro iudicite, præstat enim in his tacere, quàm impru-
 1^enter & indignè iudicare. Sanctus ergo Iob, quod ab
 1^lis indignè iudicaretur, ægrè quidem ferebat non
 P^ropter se, sed propter illos, qui indignè iudicabant.
 quod enim ad se suamque innocentiam spectabat, di-
 cere poterat, vt Olympiodorus, quoque in commenta-
 rijs Iob obseruauit, quod Paulus Apostolus postea di-
 xit, mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab hu-
 mano die: qui autem me iudicat Dominus est. Sic igitur
 beatus Petrus eos episcopos sanctos, & spirituales
 in epistola Clemen. accusari prohibet, qui dicere pote-
 rant cum Samuele Iudice populi Israëlitici, ecce præ-
 sto sum, loquimint coram Domino, & coram Christo
 eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si
 quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem: si de
 manu cuiusquam munus accepi, & contempnam illud
 hodie, restituamque vobis. & dixerunt, non es calum-
 niatus nos: nec oppressisti, neque tulisti de manu alicui-
 us quippiam. dixitque ad eos, testis est Dominus aduer-
 sus vos, & testis Christus eius in die hac, quia non in-
 ueneritis in manu mea quippiam, & dixerunt, testis: &
 qui cum Iob item dicere poterant, attendite me, & ob-
 stupefcite, & superponite digitum ori vestro: ac rursus
 cum Paulo ad Phil. hæc cogitate, quæ & didicistis, &
 accepistis, & audistis. & vidistis in me: hæc agite, &
 Deus pacis erit vobiscum. hactenus ad accusationem
 Magdeb. de ratione prima.

Molinæus quoque reprehendit (nequid dissimule-
 mus) hoc, quod beatus Petrus docebat, spirituales quos-
 que, atque sacerdotes super carnales atque laicos, sem-
 per constituendos esse 6. q. 1. in margine voluminis de-
 cretorum Gratiani, & si diuersa à Magdeburgen. ratio-
 ne, non enim visum est illi, & quidem rectè, prohiberi
 hic, ne vnquam liceat, episcopum à laicis accusari, vt
 Magdeburgensib. temerè visum est, vt satis iam osten-
 sum est, sed existimauit pugnare hanc doctrinam cum
 doctrina epistolæ beati Petri canonica, sic enim ait Mo-
 lin. imò contrarium docebat, vt patet in sua prima ca-
 nonica. c. 2. Subditi estote omni humanæ creaturæ, &

1. Reg. 12.

Iob. 21.

Philip. 4.

Liber tertius.

quæ sequuntur. Sed vt hic Magdeburgenses calumniæ
 conuicimus, sic quoque Molinæum conuincemus, cum
 enim paulò antè idem Petrus Clementi dixit, nec enim
 iudicem, aut cognitorem sæcularium negotiorum ho-
 die te ordinare vult Christus, ista namque opera, quæ
 tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant
 sibi inter se laici, satis apertè cognitionem & iudicium
 causarum sæcularium hoc loco ad laicos reiecit, si-
 mulque docuit, potestatem spirituales à sæculari di-
 stinctam esse. docuit igitur oportere, potestatem spiri-
 tualem vti sæcularibus ministris legum sæcularium, si
 quidem his legibus sæcularia iudicantur: & magistra-
 tus sæculares ministri sunt legum sæcularium, sic enim
 eos vocauit Plato, quod eos in primis, vt idem ait, non
 domiati in leges, sed legibus seruire oporteret. docuit
 ergo hic beatus Petrus, parendum esse magistratibus
 sæcularibus: non enim aliter iudicare poterant. quare
 non contrarium in epistola sua canonica docuit, vt
 Molinæus calumniatus est, sed idem prorsus, licet cla-
 rius, quidem & apertius in epistola canonica, quia de
 ea re ibi ex proposito præcipiebat. non ergo confi-
 cta est hæc epistola Clementis, vt Molinæus falso
 hinc conclusit. aliud commentum addidit illi suo glos-
 sematio marginali ad probandum fictam esse hanc e-
 pistolam, sic enim ait, Tum certum est, Iacobum A-
 postolum doctiorem fuisse præfato Clemente: nec
 oportuisse eum ab eo doceri. nec hic cæco calumni-
 andi studio correptus, quod obiecit, intellexit, quod eo
 eo magis mirum est, quo erat facilius ad intelligen-
 dum, si parum aduertisset. non enim Clemens est, qui
 in hac epistola docet, sed beatus Petrus. vnde illud tam
 frequens in hac ipsa epistola. Et docebat, &c. vnde
 citari solet ab antiquis doctrina Petri in ordinatione
 Clementis. at iste bonus interpret Molin. quia Cle-
 mens hanc doctrinam à beato Petro traditam, ad bea-
 tum Iacobum iussu eius misit, existimauit ex eo effici, vt
 Clemens Iacobum docuisset, tanquam eo doctior. in
 eadem marginali glossula illud quoque in principio
 notauit, quod est in hac ipsa epistola, infames etiam
 omnes, quos primates, & leges sæculi non recipiunt,

Lib. 4. de leg.

et qui (inquit Molin.) tempore Apostolorum nondum erant primates, sed dudum post instituti, & sic hæc epistola supposititia. Nec hic aduerit, quos primates hic diceret beatus Petrus, dicebat enim primates gentiliū, quos paulo supra vocauerat Clemens primos flamines, & Anacletus in epist. 2. vocat primates legis sæculi, idcirco coniunxit illos Clemens cum legibus sæculi: sicut enim B. Petrus præcepit, vt in ciuitatibus, in quibus olim apud ethnicos primi flamines, id est primi legis doctores erant, ibi episcoporum primates, siue patriarchæ, cum tempus postularet, essent, sic præcepit, vt infames omnes, quos (inquit) primates, id est, primi illi legis doctores, vt prius dixerat, & leges sæculi non recipiunt, semper repellerentur isti ergo primates non solū tempore apost. fuerunt, sed diu antè: primates verò ecclesiarum, de quibus beatus Petrus constituit, & præcepit, statim vt opus fuit, & tēpus, & necessitas postulauit, sicut à sanctis Apost. constitutum, & ordinatum fuerat, esse cœperunt. satis ergo responsum sit ad tres ineptias, quas Molinæus, quasi tres hastas validissimas in epist. Clementis, tanquam fortis miles torfit.

2. Ratio.

Veniamus ad secundam rationem, quam Magde. in eodem loco epist. Clem. notarunt, quod dicat idem Petrus, non solum diuinas, sed humanas leges maiores à minoribus accusari, & iudicari prohibere. Sed neque hoc illi intellexerunt. quod quidem quemadmodum intelligendum sit, ex eo etiā intelligi potest, quod proximè antecessit in eodem loco epistolæ Clem. dixerat enim cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis cœquales non erāt, ab eorum accusatione, & vexatione prohibebat: & non nisi à cœqualibus aliquid eis inferri debere docebat. quia discipulum super magistrum esse, aut vllam ei iniuriam inferre nullatenus debere oportet. ergo à cœqualibus permittit eos accusari, id est, ab idoneis, & probatissimis, qui suspicionib⁹, & sceleribus careant, vt ait Sanctus Anacletus in epist. stola 2. velut Clementis interpres. cum enim tales sunt, qui accusant, non sunt in hac parte infra eos, qui accusantur. nec est tunc discipulus supra magistrum: vt non possit recipi accusatio discipuli aduersus magistrum:

A quibus permiserit Clemens accusari episc. interprete A. nacleto.

sicut Paulus, aduersus presbyterum, inquit, noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus: deinde subiungit Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis angelis eius, vt hæc scilicet, quæ ad recipiendam accusationem aduersus presbyterum, & quæ ad correptionem publicè peccantium pertinet, custodias sine præiudicio, id est, sine inconsideratione, & temeritate, iubet enim considerare, quæ eorū vita, vt Anacle. in 2. & 3. episto. inquirere præcipit, an sit inoffensus accusatorum, & testium affectus, & an tales sint, qui ad accusandum accedunt, quales apostolica constitutio lib. 2. Clementis, & Euaristus epist. 2. & Thelesphorus iubent. cum igitur diuina lex prohibet, ne sit discipulus supra magistrum, id est, ne sit minor supra maiore, hoc prohibet, ne se discipulus aduersus magistrum extollat, vt idem Clem. in eadē epist. interpretatur, cum ait, nullus se extollat supra Doctores, ac magistros suos, quia discipulum supra magistrum esse, aut vllam ei inferre iniuriā nullatenus debere oportet. accusari ergo, & iudicari maiores à minoribus tunc lex diuina prohibet, cum, vt ait Igmarius Rhemensis, ex propria temeritate, & absque maioris potestatis auctoritate hoc fit: & vt explicatus, adhuc S. Thomas 2. 2. q. 78. tradit, causa vexandi, & nō affectione charitatis, sed sua prauitate ad accusandum accedunt, quod ipsum ante S. Thomam Gratianus quoque dixit 2. q. 7. tunc enim superbia inest in eiusmodi accusatione: quam merito lex non solū diuina, vt explicatū est, sed leges quoque sæculi prohibent. Sic igitur ratio Petri concluditur, spirituales quosque eosdemque sacerdotes semper supra carnales, eosdemque laicos cōstituendos esse, quod est esse illos maiores, & hos minores: at sic maiores à minoribus accusari, & iudicari prohibere legem diuinam illam scilicet, quæ prohibet discipulum esse supra magistrum, ergo summos sacerdotes spirituales, qui sunt episcopi, à carnalibus laicis iudicari, per legē diuinam non licere. hætenus de ratione illa secunda à Magdeburg. notata tanquam parum apta, pergamus ad alias, quas similiter, id est, equè ineptè, reprehendū. Alia ratio inquit, homo non patitur suam seruum 3. Ratio.

Quando & si discipulus magistrū accuset, non tamen sit discipulus super magistrum. 1. Tim. 5.

Apostolica Cōf. quales esse debent accusatores. Quid sit, prohibere, ne discipulus sit super magistrum.

Quando lex diuina prohibet maiores à minoribus iudicari iuxta doctrinam Petri in epist. Clem.

Pro epist. pont.

ab alio iudicari, & quis est ait Petrus in epist. Clem. qui alterius iudicet seruum? nam ista non patiuntur homines, neque Deus Deorum, & Dominus dominantium, hæc vllatenus patitur.]

Si hæc ratio ex eo sumpta, quod homines iustè facere solent, inepta est, sit etiam apud æquos iustos iudices, & acres inepta illa Domini ratio in euangel. ex eo quoque sumpta, quod à Iudæis iustè fieri solebat. Sic enim narrat Lucas, Respondens autem Archisynagogus indignans, quia sabbatis curasset Iesus, dicebat turbæ, sex dies sunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini: & non in die sabbati respondens autem ad illum Dominus, dixit, hypocritæ vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum, aut asinum à præsepio, & ducit ad aquam: hanc autem filiam Abraham, quam alligauit Satanæ ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die sabbati? & subiungit Euāgelista, & cum hæc diceret, erubescerunt omnes aduersarij eius. Si quod Iudæi sabbato faciebant in boue, & asino soluendis, & ad aquam ducendis conferre cum eo, quod pro soluenda filia Abraham à vinculis Satanæ sabbato facere oportebat, non erat ineptum, quomodo potest esse ineptum, quod beatus Petrus hoc loco ad exemplum scripturæ sanctæ facit, scilicet conferre, quod homines iustè in seruis suis facere solent, cum eo quod Dominus in episcopis ministris suis, qui sunt sine querela apud homines, fieri vult? nempe vt non iudicentur, aut moueantur, nisi à solo Domino suo, vt in Apocal. beati Ioannis minatus est episcopo Ephesi, qui omnia bona coram hominibus prouidebat, vnde ab hominibus neque iudicari, neque accusari poterat, non tamen prouidebat coram Deo, qui videt in abscondito, quod primum curare debebat: & quæ erat prima erga Deum charitas. age ergo inquit, pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris. erubescant igitur Magdeb. sicut illi hypocritæ apud Lucam, siquidem rationem reprehenderunt, cuius similem à Christo sapientia Dei patris in euangelio positam legunt. Illud autem est maximè obseruandum,

Luc. 13.

Magd. ratione reprehendunt cuius similem in euangelio legunt.

Apoc. 2.

Liber tertius.

ex iis ipsis, quæ ex prophetis, idem beatus Petrus hoc loco de episcopis non iudicandis, aut remouendis nisi à Domino suo, citat, intelligi posse, si quis aduertat, ne quibus nam episcopis & de quorum iudicio, & accusatione loquatur. loquitur enim de iis episcopis, qui, vt ante dixi, cum Samuele dicere poterant, testis est Dominus aduersum vos, & testis Christus eius, quod non inueneritis in manu mea quippiam: hi namque sunt, quos solus Deus iudicare, & remouere iustè potest: cui soli patet cor hominis, & qui solus nouit conscientiam cuiuscunque, siue bonam, siue malam. De iis item accusatoribus loquitur, qui ad accusandum non ex charitate, sed ad perturbandum, & vexandum accedunt. Ergo postquam dixit beatus Petrus, eos autem à solo Domino, aut iudicandos, aut remouendos, & non ab aliis, admonens Clemens, quomodo hoc idem beatus Petrus probaret, subiungit: Vnde & prophetas sibi testes esse dicebat, per quos Dominus loquitur dicēs, audite me, qui scitis iudicium, populus, cuius lex mea in corde eorū. Sermo est propheticus de iis, qui in nouo testamento futuri erant iudices ecclesiæ, qui sunt episcopi. & subiungit, nolite timere opprobrium hominū: & blasphemias eorum ne metuat: siue vt est apud 70. contemptu eorum ne vincamini. hoc est, ne desistas ab officio propter eorum contemptum, & iudicium: quod Paulus dixit, mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer. vt autem declararet Propheta, de noui testamēti iudicibus se prophetare, & nō loqui de lege, quæ vsq; ad tempus correctionis, sicut Apostolus ait, data erat, subiungit, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut lanam sic deuorabit eos tinea: salus autem mea in sempiternum erit: & iustitia mea in generationes generationum. Et paulò post idem Clem. de Petri doctrina adhuc loquens, eos autem, qui eos ventant, aut mouere, vel damnare nituntur, (ait) Dominus per Prophetā damnat, & vsque ad satisfactionē eorum & ecclesiæ damnatos esse docebat, vbi ait, talia elegerūt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est. Vnde & ego eligam illusiones eorum: & damnationem adducam eis, quia locutus sum

Quod ex iis ipsis locis prophetarū quos Pet. in doctrina sua apud Clem. citat intelligatur, de quibus episcopis non accusandis, & de quibus accusatoribus repellendis loquatur.

Esa. 51.

Esa. 66.

Esa. 75.

eis, feceruntque malum in oculis meis: & quæ nolui, elegerunt. deinde subiungit. audite verbum Domini, qui tremis ad verbum eius: dicite fratres nostri odientibus vos, & execrantibus, ut nomen Domini glorificetur. quod verò de episcopis prophetauerit hoc loco Esaias, testatur, etiam beatus Cyrillus, cum interpretas eum, pertinet, inquit, hoc præceptum ad omnes præpositos ecclesiarum, & ministros verbi. Dicite fratres nostri odientibus vos, vult enim, inquit, ut summa patientia & benignitate ad cognitionem spiritualem, & amicitiam eos, qui communionem eorum recusant, alliciant, & prouocent. aut iubet, inquit, prædicare gentibus, & vocare eos ad cognitionem Dei. Sed etsi odierint, inquit, & abominentur, nihilominus tamen alloquimini eos, & loco fratrum habete, ut nomen Domini glorificetur: & appareat lætitia eorum, ipsi autem confundentur lætantibus. n. gentibus gratia Christi & salute, erubescunt Iudæi, & dolent se abiectos, & odio habitos esse. hætenus Cyrill. subiungit deinde beatus Petrus in epist. Clemen. ex eodem loco Esaiæ, nō enim laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione præfules mei, quia semen benedictorum Domini est: hoc loco beatus Cyrill. ministros euang. significatos esse dicit, qui sunt in primis episcopi. qui cum rectè tractant verbum veritatis, & sunt fideles dispensatores mysteriorū, non laborant frustra, sicut ait Esaias, sed potius congregant fructum in vitam æternam: neque generant in conturbatione, sicut scribæ & Pharisæi docentes traditiones, & mandata hominum, & sicut illi qui Galatas cōturbabant, prædicantes illis falsa, & sicut hodie hæretici faciunt, qui generant in conturbatione, quia semen maledictum sunt. Cum igitur nō laborare frustra, & non generare in cōturbatione, quia semen benedictum sunt, ad eos præfules, siue episcopos beatus Petrus retulerit, quos dixit, non esse iudicandos, neque remouendos, nisi à solo Domino, consequens est, loqui eum de iis episcopis, quos propter sanctitatem, & innocentiam non possint isti accusare, & de iis accusatoribus, qui eos inique, & vexandi causa accusant. Vnde quo magis adhuc hoc quod dico, ex-

plicetur, subiungitur in doctrina beati Petri, ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangeliganda eos Dominus elegit, & non ut prohibeantur, aut perturbentur, suggererat: quia qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione funguntur. non potuit iam explicatius doceri, de quibus episcopis non accusandis beatus Petrus loqueretur, siquidem de iis enim episcopis intelligi voluit, quos modo dixi, id est, qui iniquè accusantur: hi enim lædi dicuntur, nō autē qui meritò accusantur. Deniq; ex epist. Euaristi 2. perspicui potest, *Ex epist. Euar. clarissime perspicui potest, quos episc. aut sacerdotes apostolici Pontii. accusari prohibeant. Sic eniu est in Florentino exempli vetusto.* qui episcopi, vel Sacerdotes sint, quos Apostolici Pontifices prohibent accusare: quod mirum est, non obseruasse Magdeburg. cum tam sint perspicua, nam sunt, inquit, nonnulli, qui præpositos suos peruerse reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint. idcirco recto oculo Primates ecclesiarum utiliter peruideant, ne quisquam eorum innocens vexetur, aut scandalizeretur, & quæ sequuntur. de innocentibus. ergo loquuntur Pontifices, & de maleuolè accusatis.

Alia ratio à Magdeburgen. notata & reprehensa, *4. Ratio.* Dominus non per alium, sed per se eiecit e mentes, & vendentes ex templo.]

Sed repetamus à capite, quod Anacletus hoc loco de accusatione episcoporum scripsit: accusatio quoque, inquit, eorum super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis, & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet, quia Dominus sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, neque calumniari permisit, sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes ex templo eiecit. Deinde subiungit, Vnde liquet, quod summi Sacerdotes, id est, episcopi à Deo sunt iudicandi, non ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus lacerandi: sed potius ab omnibus fidelibus portandi ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium e mentes & vendentes eiecit de templo. Si volebat docere Dominus, quales esse deberent, qui cum necessitas, & ratio postularer, summos sacerdotes Domini accusarent, ne quis iniqua accusatione tanquam flagello linguæ, sic enim scriptura sancta vocat, in-

Ioan. 2.

Magd. ratione
ex evangelio
sumptam, &
diuinè accom-
modatam re-
prehendunt.

1. Tim. 5.

Constitutio apo-
stolica de accu-
satoribus, qua-
les esse debeant.
Ioan. 8.

dignè eos afficeret, quo alio diuiniore modo, aut ma-
iore auctoritate, ac potestate hoc facere potuisset, quã
si sacerdotes in crimine deprehensos ipse per se, cum
fecisset, quasi flagellũ de funiculis, ex templo eiceret?
ô, oscitantem Magdeburgensium anima duersione: qui
rationem hoc Christi exemplo diuinè traditam, & di-
uinè perceptam, & accommodatam ad probandum
non esse temerè à quibus vis arguēdos & accusandos
episcopos, ineptam esse dicunt, & vt ridiculam notare
audent, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neq;
de quibus affirmant: millies enim hoc aduersus istorũ
dormitantem lectionem, & intelligentiam vsurpan-
dum, mihi est. Si Dominus per se ipsum eiecit illos ex
templo, quales esse eos oportet, qui accusando sum-
mos Sacerdotes eicere eos volunt ex ecclesia? Si Do-
minus vt sacerdotum honoraret, indignos sacerdotio
per se ipsum ex templo eiecit, parietur, vt viles, & im-
probi homines episcopos temerè accusando & ex ec-
clesia eiiciendo summum sacerdotiũ vituperent? Cum
Paulus Apost. Timotheo præcepit, vt accusationē ad-
uersus presbyterum non, nisi sub duobus, aut tribus
testibus reciperet, subiunxit obtestans eum, & inquis:
Testor coram Deo & Christo eius, & electis Angelis
eius, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in
alterutram partem declinando, vt hæc, inquit, custo-
dias, quæ scilicet ad accusatores, & testes pertinent: cu-
stodias, inquam, sine præiudicio, id est, sine temeritate,
& inconsideratione, hoc enim significat, vt antea dixi,
quod interpret vertit præiudicium: temeritas autem &
inconsideratio in recipiendo accusationem aduersus
presbyterum declinatur, si, vt apostolica constitutio à
Clemen. Roman. in secundo libro scripta cap. 49. iu-
bet, primum de accusatore diligenter inquiratur, quæ
eius vita ante acta, & qui mores, quæ conscientia, quæ
causa ad accusandum adduxerit: frustra autem hæc, &
alia, quæ prætereo, inquirenda essent, si episcopos ac-
cusare, cuique liceret. Postremò si Dominus, cum non
permisit scribis & Phariseis, vt mulierem in adulterio
deprehensam condemnarent, sed potius ipse eam sine
condemnatione dimisit, potestatem iudicandi honora-

uit. & accusatores, quales esse oporteat, docuit: quo-
modo ineptum dici potest, quod sacerdotes in culpa
& vitio illius in templo negotiationis deprehensos, zelo
diuinitatis sacerdotalis, & domus Dei incensus, ac cõ-
motus per se ipsum voluit ex templo eicere, vt digni-
tatis sacerdotij rationem haberet? simulque exemplo
suo doceret, quales esse deberent, & qua causa, & con-
silio moueri, qui ad summos sacerdotes accusandos
admittēdi essent? sed prosequamur reliquas rationes,
quæ sequuntur.

Quare non per-
miserit domi-
nus scribis, &
Phariseis iudi-
care mulierem
in adulterio de-
prehensam.
Quare sacer-
dotes ementes,
& vendentes
ex templo per
se ipsum eiece-
rit dominus.

Defensio reliquarum rationum in epistolis Pontificum Apo-
stolicorum de non accusandis episcopis, quas iudem Mag-
deburgenses tanquam ineptas & falsas more suo accu-
sant, quas non rursus aptissimas, ac verissimas, & ex
ratione & scripturis sanctis petitas esse docebimus. Item
quare tanta cautione à Pontificibus illius seculi provisum
sit, ne temerè à quibusuis episcopi accusarentur, & qua
causa sit, cur tantoperè Magdeburgenses huic decreto de
non accusandis episcopis repugnent, & quomodo quæ de
hac re in epistola Telesphori, notarunt eos de malitia re-
darguant. Item, quæ Igmarius Remensis Archiepiscopus
de non accusandis episcopis diligenter obseruauit, & eru-
ditè scripsit.

Caput 13.

Lia ratio, inquit est, Deus superbis resi-
stir, humilibus autem dat gratiam.] S. Ratio.

Si episcopos inique accusari ex super-
bia proficiscitur, vnde in eadem epistola
Clementis, Nullus, inquit, se extollat in
doctores & magistros suos, & Euarist. in epistola se-
cunda, Nam sunt, inquit, nonnulli, qui præpositos
suos peruersè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti
extiterint, si, inquam, accusatio horum ex superbia
subditorum, qui nolunt esse subiecti, proficiscitur,
quid auctoritatis diuinæ accommodatius dici po-
tuit ad prohibendum, ne episcopus à subditis iniquè
accusetur, quã quod dixit beatus Petrus ex prouerbiis 1. Pet. 5.
Salomonis sumptum aduersus eos, qui nolunt esse, Prov. 3.

Pro epist. pont.

quibus debent obedientes? Insinuate, inquit, omnibus inuicem humilitatem, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deinde subiungit, humiliamini sub potenti manu Dei. & beatus Iacobus, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: deinde subiungit, subditi ergo estote Deo: Deo autem non est subditus, qui eum, qui legatione eius fungitur, persequitur. ira ergo Dei aduersus superbos grauissima ratio est, ne accusatio episcoporum ex superbia subditorum proficiscens suscipienda vnquam sit.

Iac. 4.

6. Ratio.

Sequitur in centuriis alia ratio reprehensa, quasi inepta. Nolite omni spiritui credere, fateor, fuisse quidem hæc auctoritas ineptè producta in epistola Anacleti, si vt Magdeburgenses somniculosi lectores putauerunt, ad prohibendum accusationem episcoporum producta esset: at nõ ad hoc producta est, vt vel ipsi Magdeburgenses dicturi sunt, si attentius relegant & non oscitant, vt legerunt prius. Sic enim ait Anacletus, Ille proculdubio scandalizatur in Deum, qui rectè non docet: & qui eius scādalizat episcopum, vel Sacerdotè impiè nanque agentes sunt impij, nec intelligent omnes impij: porro docti intelligent. omnes enim inuicem humilitatem insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. nolite, inquit, Ioannes Apost. omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sunt, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum, &c. vtrumque ergo dixerat Anacletus scandalizari in Deum, & eum, qui non rectè doceret, & eum qui episcopum, vel Sacerdotem, scilicet rectè docentè scandalizaret: atque ad eum quidem, qui scandalizat episcopum, id est, qui, vt ait Alex. epist. 2. legatione eius impedit, & non vnus, sed multorum profectū evertit, quod est superbi & episcopo suo obedire nolentis, retulit Anacl. illud, Deus superbis resistit: ad episcopum verò, qui non rectè docet, retulit, quod ait Ioannes, nolite omni spiritui credere, sed probate si spiritus ex deo sunt quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. quod magis adhuc ex eo perspicitur potest, quod statim adiungit Anacl. & idem ipse Ioannes alibi ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat, quod quidem

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 2.

Liber tertius.

quidem non pertinebat vlllo modo ad nõ scandalizandum, siue ad non accusandum episcopum, sed potius ad cauendum, si malè episcopus doceret. cauetur enim cum probamus, si spiritus ex Deo sunt, id est, vtrum ea, quæ dicuntur, aut docentur: vera sint. quæ enim vera sunt, & salutaria, in spiritu sancto dicuntur, in spiritu autem mundi, ea, quæ cum veritate, & salute pugnant. Vnde Paulus, nos autem, inquit, non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. hæc ex Cyrilli in Esaiam com. cap. 26. cum explanat illud, peperimus spiritum salutis: & subiungit, sic accipiendum esse, quod ait Ioannes, probate si spiritus ex Deo sunt: id est, vtrum ea, quæ prædicantur, vel scribuntur, ex spiritu Dei, an spiritu mundi sint: qualia sunt, scilicet, quæ Lutherani tenent: & Magdeburgenses scribunt, & docent. Vna verò est & quidem optima forma, ac certissima regula probandi hoc, si quod audierunt à principio, in istis permaneat. sicut beatus Ioannes monuit, cum ait, vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis manserit, quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis, & hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est. deinde subiungit, hæc scripsi vobis de iis, qui seducunt vos, &c. ergo qui tradunt aliam doctrinam præter eam, quam nos ab initio accepimus, imò & quam ab initio ipsi acceperunt, hi sunt seductores beati Ioannis Apostoli testimonio, & alieni à promissionibus Dei, qui nec in filio, nec in patre manebunt. eodem pertinet locus beati Pauli, cum ait in epist. ad Phil. de eadem regula probandi spiritum scripturæ vel sermonis, nõ. n. permittit aliter sentire, quam vt ab initio traditum est, vt beatus Ioannes contra seductores, & qui sectas novas introducunt, dixit, veruntamen ad quod prius, inquit, venimus, hoc enim significat τὸ ἐπέστανον, vt idè sentiamus, in eadè regula permaneamus. Patres ergo vestri iudices vestri erunt, & vos condemnabunt: quia ipsi in eo, quod ab initio acceperunt, manserunt: & ipsi in filio & patre manebunt, quia vnctionem à spi-

Quid illud
Ioan. sit, probate si spiritus ex Deo sunt.
1. Cor. 2.

Cyrillus in locū
Ioannis probate, si spiritus ex Deo sunt.

Optima regula
probandi, an
spiritus ex Deo
sint.

Qui sunt seductores testimonio
Ioannis.

Regula apud
Paulum probandi
sensum scripturæ an sit ex
spiritu Dei, an
mundi.
Philip. 3.

Patres Lutherani
vos filios
condemnabunt.
1. Ioan. c. 2.

Pro epist. pont.

ritu sancto habuerunt, & nouerunt omnia: & in omnibus illis, vsque ad finem semper perseuerarunt. Vos vero Magdeburgen. & ceteri Lutherani, ac Caluini dogmatum, & verborum nouitates profanas tam cæco studio amplexi estis relicta regula, ad quã prius patres & maiores vestri venerunt, vt quicquid nostrum in antiquis & sanctis patribus & sanctis ecclesiæ doctoribus legatis, nauos & corruptelas illius sæculi esse impiè, & imprudenter dicatis. Vnde autem hoc malum natum sit Lutherani, licet Centuriones vestri dissimulent, in his ipsis tamen epistolis Clem. quas tanta rabie, & furore cæco notarunt, legerunt. Quare repetam hic ad eorum confusionem in poenitentiam, si quos vestrum possim saluare de igne rapiens, sicut Iudas Apostolus ait. Clem. ergo epist. s. relatum est, inquit, nobis quod quidam in vestris portibus commorantes aduersantur sanis doctrinis, & prout eis videtur, non secundum traditionem patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur. & ideo diligenter obseruandum est, vt lex Dei cum legitur, non secundum proprii ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. sunt enim multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque spontè præsumpsit: Sed fieri non oportet. non enim sensum extrinsecus ab alteris alienum, & extraneum debetis quærere, aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirmetis: Sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis, & ideo oportet ab eo discere intelligentiam scripturarum, qui eam à maioribus, secundum veritatem sibi traditam seruauit: vt ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere. quæso vos Magdeburgenses, cur à vobis hic locus præteritus est, vel potius dissimulatus? cur eum vestra censoria virgula non notastis? qui vno ictu totam fabricam doctrinæ vestræ nouæ labefacit. hic quoque Clem. Romanus beatum Ioannem & Paulum secutus, cum sanam scripturarum intelligentiam ex traditione maiorum petendam esse censet, quod ab initio auditum est, hoc in nobis permanere vult, id est, vt eum scripturæ sanctæ sensum teneamus, quem à principio accepimus: in eademque

Iud. 1.

Locus in epist. Clem. à Magd. dissimulatus, vnde totum malum Lutheranorum natum est.

Sic est in duobus vetustis exemplaribus Vaticano, & Florentino.

Vnde sana scripturarum intelligentia petenda sit, diuine notatum est à Clemente.

Liber tertius.

regula permaneamus. rogate quæso Lutherani centuriones vestros, aut alios vestræ sectæ magistros & patronos in iis controuersis, quas nobiscum de dogmatibus ecclesiasticis habent, quos testes habeat suæ interpretationis scripturarum? respondebunt fortasse, qua nullos possunt producere, non opus esse testibus in re certa. rectè quidem, si nullus contraueniret. si non pro certo sumerent, quod controuersum est. at cum controuersia sit, viri nostrum non per spiritum, qui ex Deo est, sed per spiritum mundi, qui mendacium ex propriis loquitur, verbum Dei interpretentur quis sanæ mentis dicat, non opus esse testibus? nisi qui sentiant licere esse in causa eundem iudicem, & testem, quo nihil potest esse iniquius, neque rationi repugnatius: quod vt sæpius dicam in causa Christi iudæi fecerunt: vt in s. lib. Cle. de apost. const. scriptum est. Quod si rursus dicant se habere testes scripturas sanctas, cum sint quædam in epistolis Pauli difficultia intellectu quæ indocti & instabiles deprauant ad suam perditionem, sicut & ceteras scripturas, vt beatus Petrus ait. Vtri sunt, nos an vos, quos Petrus dicit indoctos & instabiles esse, & deprauare scripturas? cum nos vobis, & rursus, vos nobis hoc exprobetis, & obiciatis, quod superest, vt tota his æquo iudicio dirimatur, nisi vt dicant testes? Lutherus vult scripturam per se ipsam, & suo, id est, scripturæ spiritu intelligi: & nos hoc volumus. at Paulus Apost. sic voluit verbum Dei doceri, & prædicari, vt qui doceret, dicere posset, quod ipse ad Corinth. scripsit, sicut & in omnibus ecclesiis sanctorum doceo. nos igitur per spiritum Dei, qui hoc in Paulo dixit, probamus non nos spiritu mundi scripturas interpretari, & intelligere, quia interpretamur & intelligimus, sicut in omnibus ecclesiis sanctorum hætenus sancti patres intellexerunt, & interpretati sunt: & sicut per multos testes audiuius, vt idem Apostol. ad Timothe. scripsit, quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Rogate ergo Lutherani magistros vestros, an dicere vobis possint, tenete hæc, quæ audistis à nobis per multos testes.

Qui in controuersis non curant testes, licere putant, esse in causa eosdem iudices & testes.

Nō docet magistri Lutherani verbū Dei quomodo Paulus doceri voluit. 1. Cor. 14.

2. Tim. 2.

Pro epist. pont.

Apud catholicos
qui in vna ec-
clesia catholica
docet, sicut in
omnibus eccle-
siis docet ad exē-
plum Pauli.
Quomodo nos
sciamus, quæ
prædicamus, à
Deo esse donata
1. Cor. 2.
Quid sit spiri-
tualibus spiri-
tualia compa-
rare.

vos enim quæ ab eis audistis, per nullos alios testes au-
distis, quam per discipulos Lutheri, nec in aliis locis
prædicari, quam vbi Lutherani esse permittuntur, ro-
gate inquam, an dicere possint, hæc tradimus vobis,
sicut in omnibus ecclesiis catholicorum, quæ vbi que
sunt, docemus? apud nos, n. quia idem sapimus, & non
sunt in nobis hæreses, neque schismata, singuli docto-
rū catholicorum docent, quod omnes vbi que: & om-
nes, quod singuli, ita sit, vt qui in vna ecclesia docet, si-
cut in omnibus doceat. Sic scimus nos, sicut Apostolus
ait de doctrina à Deo reuelata loquens, à Deo donata
esse, quæ & loquimur, & prædicamus: id est, esse doctri-
nam spiritus Dei, & non spiritus mundi, scilicet ex cō-
paratione huius doctrinæ cum ea, quæ in omnibus ec-
clesiis catholicorum, quæ vbi que; sunt, prædicatur, quæ
eadem fuit semper. Sic spiritualia cum spiritualibus,
sicut Apost. ait, comparamus. at vos qui relicto spiritu
Dei spiritum mundi accepistis, extra Germaniā, nec in
ea vbi que, non habetis cum qua alicuius ecclesiæ ca-
tholicæ doctrina doctrinam spiritus vestri Prophetæ
Martini comparetis, nisi cum Caluiniana, aut aliorum
hæreticorum: quod est carnalia & diabolica cum car-
nalibus, & diabolicis comparare. inuitauit me, vt huc
excurrerem, opportunitas loci Clem. ex epist. eius 5.
de apostolica traditione maiorum, vnde ducenda esset
recta scripturarum intelligentia. quem locum, vt hoc
obiter admoneam, diuinè imitatus, & secutus est Ire-
næus, libro tertio, capit. quarto, quem supra commo-
diore loco recitavi, reuertamur nūc, vnde digressi esse
videmur: & reliquas rationes defendamus.

Alia ratio, inquit, vnusquisq; pro se rationē reddet.]

Hanc quoque notarunt, tanquam rationem ineptā
ad prohibendum, ne temerè episcopus accusaretur. cū
tamen tam grauis sit, vt ad cohibendam petulantiam
alterum accusandi præsertim iniquè, nihil volentius
esse possit, quàm meminisse iudicij, quod cuique sub-
eundum sit. cuius quidem qui immemor est, facilè al-
terum, & iudicat & accusat. Vnde postquam dixit A-
nacl. itaque vnusquisq; nostrum pro se rationem red-
det Deo, statim subiunxit, non ergo amplius inuicem

7. Ratio.

Liber tertius.

261

iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendi-
culum fratri, vel scandalum.

Alia ratio, quia gratiæ plenitudo adiectione non in-
diger: nec vlla requirit commendationis augmenta,
quasi dicat non possunt errare.]

Hæc est centuriatorum interpretatio digna eis, id
est, mendosa, & quam ipsæ illæ epistolæ, quas notarunt,
vt postea ostendam, de falsitate redarguunt. Sed recite-
mus prius locum quem malè quoque in epist. Anacle.
notarunt, quia non intellexerunt. Si autem, inquit, om-
nia in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina iudi-
cia non haberet. Superuacuis enim ad beneficia labo-
rat impendit, qui solem certet fascibus adiuuare, ideo
si aliquis putat, se Deo in hoc placere, quod seruos
suos accusat, & vt meliores fiant, dicit se hoc agere, in
vacuum laborat: & plus inuidiæ stimulis agitatur, quàm
charitatis, quoniam plenitudo gratiæ, adiectione non
indiget: nec vlla requirit commendationis augmenta.
hæc Anacle. quæ non tam miror non intellexisse istos,
quam non intelligendo ita peruersè interpretatos esse.
Loquitur ergo Anacletus de iis Sacerdotibus, quorum
facta bona sunt manifesta, sicut Apostolus ait: Si quæ
verò sunt occulta peccata, & quæ sciri non possunt,
eorum iudicium reseruandum est Deo, à quo solo vin-
dicari possunt, quæ idem Apost. dicit non quidem præ-
cedentia ad iudicium, quæ hic & iudicari & vindicari
possunt, sed sequentia prohibet itaque Anacle, ne quis
alterum propter suspicionem tantum accuset: neque
dictum de aliquo inueniat, quod non in actibus eius
agnoscat: vt idē paulò post ait. & Euar. epist. 2. ne mala
quorundā prius quisquā præsumat credere, quàm pro-
bare. Item Victor Pont. de eiusmodi iudiciis loquens,
incerta, inquit, charissimi nullatenus iudicemus, quo-
adusque veniat Dominus, qui latentia producer in lu-
cem: & illuminabit abscondita tenebrarum, & manife-
stabit consilia cordium. quia quamuis vera sint, non
tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis iudiciis cō-
probantur: nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur.
nisi quæ iudicario ordine publicantur. Si quis igitur
eiusmodi sacerdotem dicat se arguere, & accusare,

8. Ratio.

Locus in epist.
Anacl. à Magd.
reprehensus. &
ab eis non in-
tellectus.

1. Tim. 5.

Pro epist. pont.

vt meliorem faciat, cuius lux ira lucet coram hominibus, vt opera eius multa bona videant omnes, & si quæ eius opera aliter se haberent, sicut idem Apost. ait abscondi non possent, perinde facere videatur, vt si velit solis lucem augere. dicit deinde Anacle. eum, qui hoc facit, non duci officio charitatis, vt fingit, sed potius in uidiæ stimulis incitari, quoniam si nihil iste in gratia vlla eiusmodi seruo Deo deesse videt, quid gratiæ accusando addere ei vult? plenitudo enim, inquit, gratiæ non indiget adiectione. Videamus nunc de interpretatione Magdeburgen. quam sit inepta, deinde quam sit epistolis istis repugnans: quasi dicat, inquit, nō possunt errare. ergo cum Paulus, quem his verbis imitatus est Anacl. Corinthiis gratulatur, quod in omnibus diuites facti essent in Christo, ita vt nihil, inquit, desit vobis in vlla gratia, perinde est, vt si dicat eos peccare. nō posse: quia vbi nihil gratiæ deest, ibi plenitudo gratiæ est, & si plenitudo gratiæ est, non est opus adiectione, ac proinde peccari non potest. hæc sunt fatua argumenta Magdeburgensium. Videamus iam de discrepantia epistolarum cum istorum non solum falsa, sed maleuola, & inuidiosa, & stulta interpretatione. etenim si quod Anacle. hoc loco ait, & iam nos interpretati sumus, sic interpretandum putant, quasi dictum sit, peccare non possunt, quemadmodum idē Anacle. dicit in 2. epist. accusatio quoque eorū, super qua nos cōsulere voluisti, nō nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet: possunt igitur peccare, si quidem possunt accusari. & Clemens epist. 1. non nisi a cōequalibus aliquid eis inferri debere docebat, quod iam quoque sumus interpretati. rursus idem Anacle. epist. 3. docet, quales testes esse debeant in accusatione episcopi. & quales eorum accusatores: idem facit Euar. epist. 2. idem rursus Sixtus epist. 1. idē Thelephorus. quare vt euenire istis frequenter solet, vt Apostolus de similibus scripsit, non intelligere, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ex eorum interpretatione coniecturam facio, putasse eos, ita accusationem episcoporum in his epist. prohiberi, quasi nunquam accusare eos liceat: quod quidem fieri

Redarguitur interpretatio Magd. vt inepta, & discrepans cum scriptura Pauli, quam Anacle. imitatus est. 1. Cor. 1.

Coarguitur & conuincitur calumnia Magd.

Liber tertius.

non poterat, si peccare possunt, & inuicem habent in ecclesia quicumque sunt infra Pontificem Petri Principis Apostolorum successorem, & primum, ac summū Christi Vicariū. accusari ergo possunt, quis neget? Sed hoc apostolici Pontifices prohibuerunt, vt neque temerè, nec à quibus vis, nec à prauis hominibus accusarentur: cum illo sæculo, vt Izmarus Rhemenfis Archiepiscopus scripsit, acerrima persecutio non nisi perfectissimis ad episcopatū venire permetteret, quippe qui iam pro Christo omnia extrema pati non timerēt. quod si præter difficultates, ac pericula, quæ sunt in ipso episcopatu, quæ Paulus Apost. vno verbo eleganter significauit, cum ἐργον, id est, opus vocauit, significare, n. hoc verbum non solum apud gentiles scriptores, sed in sacris quoque litteris τὸ δύσκολον καὶ δύσκατόρθωτον πρᾶγμα id est rem difficilem & arduam notauit. S. Isidorus Pelusiota in epist. ad Palladium contra ἀγχοπῶντας vnde illud, virum fidelem inuenire ἐργον id est, labor & opus. si inquā præter difficultates & labores episcopatus, (ex ipso enim, vt ait idem Isidorus, præcedent omnium subditorum necessitas, probationes eorum, qui ordinantur, potus sitientium, cibus esurientium, Vincit, viduæ, iniuriā passi) & præter pericula persecutionum, quæ illo sæculo erant crebræ, & violentæ, accessisset insuper licentia, & petulantia improborū ad accusandum episcopos probos, nisi hoc illi apostolici Pontifices tam seuerè ac rigidè cauissent, quis fieri episcopus voluisset? quis episcopatum passus esset? sed Magdeburgenses, vt inhumani & crudeles nihil horū considerare voluerunt. causam verò dicam postea, cū reliquas rationes, quas tanquam ineptas improbarūt, probatissimas esse demonstrauero. Denique locutum esse hoc loco Anaclerum de iis episcopis non accusandis, in quibus nullum crimen palam cernitur, de quo accusari possint, ex iis, quæ statim sequuntur, perspici potest, subiungit enim erigit ergo doctores conscientia sua: & si quando incertis temporum flatibus opponuntur, sustinent mala, quæ sanctis magis sunt ascribenda, quàm malè meritis, sic enim est totus hic locus in exemplari vetustissimo Vaticanæ

Putauerunt Magd. sed falso omnium accusationem episcoporum prohiberi. Quomodo, & quatenus apostolici Pont. accusare episcopos prohibuerunt, quod & Magd. non est animaduersum.

Quale & quantum opus sit episcopatum gerere ex S. Isidoro Pelusiotæ.

bibliothecæ, id est, quorum malorum, & persecutio-
num, quas patiuntur, magis in causa est eorum sancti-
tas, quam crimen vllum, qui testimonio conscientie
sue sustentantur, quod magis adhuc declarat subiun-
gens, datam. n. scimus Satanæ potestatem, vt seruos
Christi cribraret.

9. Ratio.

Alia ratio, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.

Zach. 2.

Quod minatus est propheta Zacharias iis, qui popu-
lum Dei, & prophetas ac sacerdotes captiuos duxerat,
transtulit Pont. Alexander secundum spiritum ad eos,
qui episcopos persequuntur, qui sunt oculi Domini,
sicut idem ait: & sicut intelligi potest ex illa Pauli ana-
logia corporis humani, cum quo ecclesiam in priore

1. Cor. 12.

S. Dorotheus.

epist. ad Corint. comparauit. Vbi oculi, vt ait S. Doro-
theus in libro de non iudicandis proximis, sunt ij, qui
attendunt & corrigunt, hi verò sunt episcopi. qui qui-
dem quia sunt oculi Pontificis, qui est caput ecclesie
catholicæ, qui personam Christi sustinet, idcirco meritò
sunt, & dicuntur oculi Domini. hos igitur oculos Do-
mini, qui iniquè lædit, & persequitur, idè pupillam oculi

Cyriil. in Zach.

sui lædit. Sic enim est apud 70. & sic beatus Cyrillus
interpretatus est, redit, inquit, in caput ipsius, conue-
nitque dicere, vt Dauid ait, incidit in foueam, quam fecit:
& illud, redibit labor in caput eius. hæc Cyrillus, quod

Psal. 7.

statim declarat idem propheta, postquam enim dixit,
tangit pupillam oculi sui, subiungit, quoniam ecce ego
leo manum meam, super eos. Hunc sensum 70. secu-
tus est Pon. Alexander ex eorū interpretatione, vt paulò

Argumentum
euidens citasse
Alex. testimo-
nia veteris scri-
pturæ secundū
70. int. rpreta-
tionem.

ante dixi, vt perspicui potest ex iis, quæ idem Alexand.
subiungit. postquam enim recitauit ex propheta, qui
vos tangit, pupillam oculi sui tangit, quia his verbis
prophetæ minas accusatoribus istis proposuerat peri-
culorū, & malorū, subiungit statim, & licet nos perse-
quantur, quia neq; nos sine illis, neq; illos sine nobis
persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui ani-
mā pro fratribus præcepit ponere, tamē eis pericula &
perditiones nō sumus ausi celare, ne prophetica, quod
absit, dā nemur sententia: Si annunciaueris iniquo ini-
quitate suam, animā tuam liberaisti. pericula ergo &
perditiones eorū non celauit Pont. cum dixit pupillam

Ez. 33.

oculi sui lædere, qui sacerdotes Domini lædit. Si enim
non sic Alex. legit, vt est apud 70. quomodo hoc testi-
monio prophetæ Zachariæ recitato pericula, & perdi-
tiones prædixit? quod se facere ait, ne damnationem
prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare ini-
quo iniquitatem suam, quod quidem tunc fit, cum iux-
ta eundem Prophetam Ezech. videns gladium venien-
tem annunciat populo. gladium ergo venientem an-
nunciat hic Alex. cum ait, pupillam oculi sui lædere,
qui seruos Dei lædit, sed de interpretatione 70. in epi-
stolis Pontificum apostolicorum, dicam reliqua in ex-
tremo libro loco proprio. absolvamus reliquas ra-
tiones.

Alia ratio, Deus stetit in synagoga Deorum: ego dixi, 10. Ratio.
Dij estis, & filij excelsi omnes.]

Doccamus Magdeburg. non esse ineptam hanc ra-
tionem, vt ipsi calumniantur. quia enim dixerat Ana-
cle. episto 2. non esse accusandos episcopos, nisi ab ido-
neis, & probatissimis viris, qui suspicionibus & sceleri-
bus carerent, & rursus à Deo esse iudicandos episco-
pos, non à prauæ vitæ hominibus, accōmodatissimè v-
sus est iis, quæ Dauid in spiritu dixit non solum pro-
pter iudices populi Israëliti, sed etiam propter iudi-
ces ecclesie nostræ, qui sunt episcopi: quos spiritus san-
ctus monet, sicut illos, vt iuste iudicent, si quidem ipsi
quoque iudicandi sint à Deo, cuius iudicium exercent,
sicut dixit Iosaphat Rex Iudæ, videre, quid faciatis, quia
non hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quod-
cunque iudicaueritis, in vos redundabit. Vnde scriptu-
ra sancta iudices appellat Deos in Exodo: idem quoq;
obseruauit diuinus Dionysius in diuinis nominibus. An-
igitur inepta ratio est, cur non liceat Diis, id est, iudici-
bus vulgò detrahere, eosque insectari. illa, qua spiritus
sanctus vsus est, quia scilicet in eo gradu, ac dignitate
constituti sunt, vt ipsi iudicium Domini, exercent, &
non à quibusvis, & temerè, atque à prauis hominibus
iudicentur, & arguantur?

Alia ratio, tu quis es, qui iudicas alienum seruum? ex-
plicanda quoque est hæc ratio, & ab iniqua accusatio-
ne vindicanda. quia dixerat Anacle. non esse accusan-

10. Ratio.

Psal. 81.

2. Par. 19.

Exo. 22.

Dionys. c. 12.

Magd. rationē,

qua vsus est spi-

ritus S. in scri-

ptura, reprehendit in epist. 2.

Anacl.

11. Ratio.

Pro epist. pont.

dos episcopos temerè, & cum scandalo, hoc enim est non debere accusari, nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui omnibus suspicionibus, & sceleribus carerent, valde appositè vsus est verbis Apostoli, Tu quis es, qui iudicas seruum alienum? Domino suo stat, aut cadit. In eos enim hoc dixit, Aposto. in episto. ad Roma. qui fratres in cibis discernendis cum scandalo & suo, & illorum iudicabant, quasi non haberent alium Dominum, cuius iudicium eis subeundum esset, nisi ipsi eos iudicarent. Vnde Paulo post idem Aposto. quod etiam hoc loco subiunxit Anacle. Sed hoc inquit, iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum. Scandalum verò est, quod Alex. Pont. norauit, idem quod Anacle. prohibens, quia qui temerè episcopum accusat, legationem eius, inquit, impedit, & non vnus, sed multorum profectum euertit: & sicut multis, inquit, nocet, ita à multis arguendus est.

22 Addunt præterea Magd. Thelesphorus addit hanc rationem, quia non est discipulus supra magistrum, hanc quoque notarunt, quasi ineptam, dixerat Thelesphorus de episcopis, & reliquis sacerdotibus, ab omnibus esse audiendos, timendos, & non lacerandos: & paulò post, nullatenus debet eos arguere, neque vulgus in eorum accusatione suscipi. populus enim ab eis docendus est, & corripiendus: non ipsi ab eo, quia non est discipulus supra magistrum, prohibet Pont. vt ex aliorum Pontificum epistolis intelligi potest, & à nobis supra obseruatum est, vt non accusentur episcopi à quibusuis & à prauis, sed ab idoneis & probatissimis. accusari enim à quibus non debet, neque possunt, nihil aliud est, quam efferre se accusatorem in eos, qui magistri sunt, eisque iniuriam facere: quod est esse discipulum supra magistrum, vt ante collatis locis epistolæ Cle. interpretati sumus. quomodo igitur aiunt Magdeburgen. ineptam esse hanc rationem? nisi quia non intellexerunt, quid notarent, neque quid reprehenderent. Deinde cum Apostolus ad Timotheum scribens dicit, seniore ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: iuuenes vt fratres: anus vt matres: si præcipit, vt episcopus seniore, id est, magister discipulum natu grandiore non arguat, sed po-

Rom. 14.

Quod scandalum creet, qui episc. temerè accusat.

Quam vim habeat ad non accusandum temerè episc. hac ratio, non esse discipulum super magistrum.

1. Tim. 5.

Liber tertius.

tius obsecret, idque ætati tribuendum esse putauit, non item æquum sit, vt vulgus episcopum, aut sacerdotem non arguat, sed magis obsecret idque discipulus magistri dignitati sacerdotali tribuat? imò hoc quod Apostolus præcipit, seniore non arguere, vt hoc obiter obseruetur, Synodus Rom. Syluestro Pontifice, canone ædico, de episcopo interpretata est. Episcopum, inquit, canonicè electum, & consecratum neque clericus, neque populus perturbare debet. quia episcopi, qui throni Dei vocantur, non sunt lacerandi, sed magis portandi & venerandi, de quibus ait beatus Paulus, seniore ne increpaueris, sed vt patrem obsecra. legimus nanque ipso Domino dicente, non esse discipulum super magistrum: hoc est non sibi debere quemquam ad iniuriam Doctorum vindicare doctrinam: nec aliqua machinatione Domini discipulis, id est, Apostolorum successoribus detrahere, aut eos infamare, quia iniuria doctorum ad Christum pertinet. hætenus canon. ad extremum subiecerunt Magdeburg. accusationi suæ, Et huius decreti fructum, ac finem subiicit Thelesphorus: Hunc murum firmissimum statuerunt patres nostri, & nos cum eis contra persecutores nostros, & hoc remedio eorum pellantur machinamenta: & vos sanctiores & securiores famulari mereamini vestro Saluatori.]

Non facile est diuinare, quid hic centuriones istos offenderit. an non licebat Pontificibus cauere, cõtra persecutores? præsertim si eò spectabat cautio, vt dolis & machinis aduersariorum depulsis securius sacerdotes, & sanctius domino seruire possent? an ita maleuoli sũt, ita ab omni humanitate auersi, vt episcopos nostros omni tutela & præsidio nudos, & omnium maledictis, ac calūniis obiectos velint? quid igitur hoc loco notarunt? quid hic improbant? imò quæramus potius, quid eos interdictio maleuolæ obtreccationis, & iniquæ accusationis episcoporum tantopere vrat? scilicet hæc est causa, quia cum ipsi semper contra Pontificem loquãtur, nec illud putent metuendum esse, quod Dominus interdixit, quare non timuistis detrahere seruo meo Moisi? student, vt omnes idem faciant: & si quid contra à nostris caueri vident, reprehendunt cautiones, & decreta: Num. 12.

Synodus Rom. de episcopo interpretata est illud, seniore ne increpaueris.

Quæ causa sit cur tantopere Magde. offēditur, interdixit iniquæ accusationis.

*Nihil apud Lu-
ther. sanctius
maledictis, &
obrectationi-
bus nostrorum
sacerdotum, &
episcoporum.
2. Tim 3.
Inter criminato-
res à Paulo pro-
phetati sunt
Lut. cum simi-
libus.
Quæ Igmarius
Rhemensis an-
te annos 800.
de non arguen-
dis episc. contra
futuros apost.
Pötificum accu-
satores scripse-
vit.*

imò nihil est apud istos sanctius maledicentia, & obre-
ctatione nostrorum Sacerdotum. Ut cum cæteris om-
nibus, quæ propria sunt hæreticorum. quæ sancti Apo-
stoli in epistolis suis notarunt, hoc quoque istis maxi-
mè conueniat, quod Apost. Paulus illis hæreticis tribu-
it, qui nouissimis temporibus futuri erant, qui iam ex-
ierunt, esse scilicet criminatores. itaque cum omnia isti
repagula pudoris, & timoris Dei ruperint, nec vlla æ-
quitate naturali coerceantur, rident, quod Pont. Telephorus ait, hunc murum firmissimum statuerunt pa-
tres nostri, & quæ sequuntur. hætenus de rationibus
reprehensis.

Recitemus deinceps ad sententiam Pontificum de
non arguendis, & damnandis episcopis magis adhuc
explicandam & confirmandam, quæ Igmarius Remen-
sis Archiepiscopus crudelis, & grauis. auctor, ad quem
Nicolaus primus ante octingentos annos epistolas ali-
quot scripsit, in lib. de variis capitalis ecclesiasticis. c. 29
& 52. obseruauit. Post Apostolos autem, inquit, Roma-
ni Pont. tam in potestate, quam in prædicatione eorum
successores ecclesiasticam disciplinam studiosissimè su-
is institutis informasse, & informatam propagasse repe-
riuntur, & hoc utique diuerso modo: sicut enim ipsi san-
ctæ ecclesiæ diuersis temporibus præfuisse leguntur,
ita & diuersè suis temporibus consuluisse inueniun-
tur. nam à beato Petro, vsque ad S. Syluestrum variæ &
creberrimæ persecutiones fuerunt, in quibus episcopi,
vtpote capita aliorum maximè periclitabantur. Vnde
& Roma. Pontifices illius temporis multipliciter eos
pro qualitate personarum, necessitate rerum, opportu-
nitate temporum, scriptis suis consolati sunt, in quibus
de eorum iudiciis multa, vel penè omnia statuerunt in
improbiorum præsumptionem, vt eos ab illorum infe-
statione cõpescerent quoquo modo. quippe attestante.
S. Fabiano Papa, & Martyre ipsi Apostoli eorumque
successores statuerunt, vt episcopi, aut nunquam accu-
sarentur, aut difficillimè accusari permetterentur. nam
& beatus Eutychianus Papa & Martyr testatur, si accu-
satio episcoporum tam facilè, & passim admitteretur,
perpauci nimis inuenirentur, qui pro tempore episco-

patum non fugerent: cum & quotidianam mortem ex
persecutione timerent: neque tamen improborum ac-
cusationem declinare possent. Sanctus etiam Anacle-
tus Papa & Martyr ad vniuersos episcopos Italiæ scri-
bens deiectionem, siue damnationem episcoporum si-
bi dominum reseruasse testatur, quasi hominum iudi-
cio subiaccere non videantur: neque mirum hæc eo tẽ-
pore iudicasse, cum acerrima persecutio non nisi perfe-
ctissimis ad episcopatum venire permetteret: quippe
qui iam pro Christo omnia extrema pati non timeret.
hæc ille. illius igitur temporis episcopis sanctissimis,
eorumque similibus aduersus improborum hominum
criminationes iniquas, & ex propria temeritate profici-
scentes Clemens & Anacletus, & reliqui Pötifices, quos
Magdeburgenses notarunt, cauebant. nunquam verò
norassent, si scirent vulgato iam iuris cõsultorum pro-
uerbio vti, distingue tempora, & concordabunt iura, si-
cut Igmarius distinxit, subiungit enim in tempore autẽ
pacis aliquid de illa difficultate accusationis, siue dam-
nationis episcoporum non incongruè remittitur, cum
episcopatus non iam à paucis, quasi mors religiose ti-
metur, sed à pluribus quasi gratia ambitiosè appetitur:
& appetitus criminose administratur: scilicet cum iam
non talis persecutio aliquem ab episcopatu, vel pecca-
to deterreat, sed ipsa pacis tranquillitas, & honoris sub-
limitas magis ad peccandum illiciat. Vnde & in Nic.
concilio non magis episcopis, quam quibuslibet in dā-
natione remittitur: cum generaliter in eo omnes dam-
nentur, quicumque se contra sacras regulas efferre non
verentur. ante illud sanè concilium tantæ persecutio-
nes vndique sæuierunt, vt Roman. Pontifices tribula-
tos vix aliquo modo scriptis suis consolari, siue contra
improbos defendere sufficerent, nedum ecclesiasticam
disciplinam vsque quaque pleniter, ac regulariter insti-
tuere possent. à tempore autem huius concilij iam ali-
quantulum sedatis persecutionibus Pontifices multò
pleniùs & diligentius ecclesiasticas regulas tum per se
in decretis suis, tum per alios in concilijs promulgare,
siue promulgatas confirmare ceperunt: quas & in po-
steram ecclesiastici Doctores magis in vsu habere con-

*Igmarius Rhe-
mensis ante an-
nos 800. quod
Anacletus de nõ
arguendis episc.
statuit, defedit.*

*Magd. nesciunt
vbi prouerbio
iurisconsultorũ,
distingue tem-
pora, & concor-
dabunt iura.*

fueerunt, hæc ille. Ac rursus idē Igmarius. c. 52. item, inquit, sancti patres frequentissimè prohibent, ne oves suum Pastorem, nisi in fide errauerit, accusent: subditosque accusatores prælatorum ex communicados, infamandosque censuerunt. beatus autem Gregorius Papa Ioanni Corinthiorum episcopo scribens Paulum, Euphemium, Thomam, Clementium clericos damnauit, eò quòd proprium eorum episcopum pro quodam crimine accusare non obedierint. idem etiam apostolicus Pauli Diacinae ciuitatis episcopi à clericis suis pro corporali crimine accusati, atque conuicti depositione intantum confirmauit, ut eum etiam communione priuandum iudicaret, si deinceps aliquid de episcopatu, vel loqui præsumeret. Deinde subiugit, sed hæc nequam ad inuicem contraria iudicabimus, si superiorè sententiam competenter intelligere curabimus, videlicet ne oves suum pastorem ex propria temeritate vllatenus accusare præsumant: neque tamen superiori potestati hoc eis canonicè præcipienti superbè resistant, quæ ipsos damnare potuit, si ei contra proprium obedire noluerint. Si igitur ita intelligitur, neque subditi prælatos temerè accusabunt: neque superiori potestati contumaciter resultabunt. Huiusmodi adaptationem, & in ipsa scriptura sacra nonnunquam necessariò requirimus. Vt in illo nō occides. si enim illud nimis simpliciter intellexeris, ipsa lex sibi repugnabit, quæ sæpissimè alibi reos morte mulctari decreuit: ipse quoque Deus, qui legem instituit, sæpe multos occidi præcepit. ne ergo vsquam Deum contraria præcepisse blasphememus, prædictam sententiam consideratis necessariò intelligere debemus, scilicet ea consideratione, ne aliquis ex propria præsumptione occidat: Deo, autem, siue hoc per se, siue per legem ei præceperit obedire non renuat. item beatus Augustin. lib. 1. de ciuita. Dei, ipse non occidit quisquis in hoc, ministerium iubenti debet. Sic ergo & in accusatione subditorum non obedientiam, sed præsumptionem proscriptam competenter intelligimus. multum sanè ecclesiasticis correctionibus in concessione huiusmodi accusationis prospectum non dubitamus. nam prælati necessariò, &

Quomodo concilianda sint decreta de non accusandis episc. que contraria videntur.

De conciliatione contrariorum in scriptura.

sibi, & subditis tantò magis prospiciunt, quantò magis se & per accusationem subditorum percelli posse non dubitant. neque parum ecclesiasticæ disciplinæ derogaretur, si nunquam huiusmodi accusatio concederetur. nam pauci prælati illius perfectionis inuenirentur, qui non tantò magis se & subditos in disciplina negligenter, quantò magis se per accusationem eorum ad ali-quod iudicium coercendos desperarent. Subditi tamen nequaquam hoc absque maioris potestatis auctoritate præsumant, ne dignam suæ damnationis sententiam iuxta statuta sanctorum patrum excipiant. Sciendum autem quod subditi de propria iniuria, vel hæresi prælatum suum accusare non prohibentur iuxta Symmachi Papæ ad Cæsarium episcopum sententiam: Oves suum pastorem accusare non possunt, nisi pro hæresi, aut propria iniuria. Sic Africani canones apostolica auctoritate promulgati, atque confirmati, enumeratis omnibus, quibus accusandi licentia non negatur. hæc Igmarius, satis igitur eruditè ab hoc auctore grauissimo explicatum est, quomodo quod centuriatores malè intelligentes ad calumniam rapuerunt, rectè intelligendum sit adhibita distinctione personarum, temporum, & causarum. aliquid simile obseruauit idē auctor de iudicandis, & non iudicandis absentibus, quæ diuersitas in causarum, quoque diuersa ratione pender. recitabo etiam quæ ille de hac re subiugit, quæ non erūt à loco proposito de non accusandis episcopis aliena propter illa, quæ ad extremum subiecit. item, inquit, sancti patres sæpissimè decernunt, ne quis absens iudicetur, ut beatus Zepherinus Papa, quia hoc (inquit, & diuinæ leges prohibet. item scælix Papa omnibus episc. scribens, absente, inquit, aduersariò non audiatur accusator: neque sententia absente alia parte à iudice dicta vllam obtinebit firmitatem. Item sanctus Cornelius Papa, omnia, inquit, quæ aduersus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino euacuantur: quoniam absentem nullus addicit: nec vlla lex damnat. Zozimus autem Papa in ordine 31. cum 207. Africani concilij quemlibet accusatorem, siue accusatum etiam absentem communione priuauit, quicumq;

Que utilitas existat, quod possint aliquando accusari episc. auctoritate tamen superioris.

Quando possint subditi accusare episcop. suum.

Igmarius de iudicandis & non iudicandis absentibus.

post canonicam vocationem venire contempserit. item Bonifacius Papa successor eiusdem in cōtumaciter absentem decreuit, ne dilationem sententiæ de absentia lucraretur. beatus quoque Gregorius Maximum præsumptorem Salonitanum non solum pro illatis criminibus, sed etiam pro absentia damnandum iudicauit, eo quod canone vocatus venire distulerit. Item Theodorus Papa Paulo Constantinopolitano scribens præcepit, vt Pyrrhum eiusdem sedis quondam episcopum absentem damnaret. quia, inquit, præsentia eius necessaria non est, cuius excessus præsens est. item Felix Papa Acatium constit. absentem damnauit, cuius sententiam beatus Gelasius successor eius irrefragabili approbatione canonicam demonstrauit, neque planè dubitauerim, quin plures inueniantur, qui ita absentes sententiã damnationis exceperint, quàm qui præsentem canonicam examinationem, & damnationem expectauerint. deinde subiungit Igmarius harum autem sententiarum diuersitatem facillè concordabimus, si superiorem sententiam de absente non iudicando ad illum modò referamus, cuius causa adhuc ventilanda videtur: qui locum respondendi potius non habuit, quam canonicè oblatum refutauerit. nam si canonicè vocatus venire contempserit, neque tamen canonicam excusationem prætenderet, tam apud antiquos, quàm apud modernos etiam absens canonicè damnari posset. Si igitur exponimus vtramque sententiam de absente, rationabilem esse videbimus, & vt absens iudicetur, quia canonicam vocationem, siue admonitionem neglexisse detegitur: & absens non iudicetur, de cuius contumacia adhuc dubitatur. Deinde subiungit, sic ergo & in aliis canonum diuersitatibus competentem sensum inquirere debemus. ne fortè huiusmodi diuersa nonnunquam quasi repugnantia temerè respuamus, quæ tamen ex apostolica auctoritate promulgata, siue confirmata non ignoramus. ita inquam intelligentiæ congruentiam semper indagare cogemur, ne huiusmodi statuta vnquam sibi contraria interpretemur. nam ipsi S. spiritui magnam iniuriam irrogare videmur, si illa quæ ipsos sanctos patres docuisse legitur, quasi con-

traria,

traria, & ideo contemnenda interpretari non veremur. Hæc Igmarius Archiepiscopus quondam Rhemensis, quæ accusationem Magdeburgensium de non arguendis episcopis satis redarguunt, & conuincunt, & sententiam Pontificum confirmant.

Responsio ad ea, quæ contra principatum Rom. Pontificis obiciuntur, quomodo non illis rationibus, quas Magde. finxerunt Principatum Pontificis Anacletus probarit, neque nos probemus exceptis prima, & quarta, & quomodo appareat non intellexisse Magd. quæ Anacletus scripsit. Item quomodo Nicena Synodus in 6. canone de primatibus secuta sit auctoritatem canonis 33. Apostolorum, & interpretationem Anacleti, qui hunc canonem in epistola sua citat.

Cap. 14.

Equitur deinceps, vt ad ea quæ Magdeburg. contra principatum Rom. sedis obiciunt, vel potius fingunt respondeamus. postquam enim summatim recitarunt, quæ in epistolis apostolicorum Pont. obseruarunt de primatu Romanæ ecclesiæ, quod Anacletus epist. 3. ait, non ab apostolis, sed à Domino Salvatore primatum obtinuisse, & eminentiam potestatis super vniuersas ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecutam esse: & Apostolos iussione Saluatoris statuisse in maioribus quæstioni. ad Rom. ecclesiam appellandum esse epist. 1. 2. 3. quæ, inquit, postea alij repetunt, & stabiliunt, vt Euar. in epist. 1. Alex. epist. 1. Pius 1. 2. item Anicetus, & Victor.]

Postquam hæc, vt dixi, recitarunt, subiungunt, rationes autem frigidissimæ proferuntur, quas, inquit, ascribemus, vt ineptitas conspiciatur.

Prima, quia Petro dixit, tu es Petrus, & super hanc petram, id est, sedem Ro. ædificabo vniuersalē ecclesiam.]

Quia hanc rationem Magdeb. negant, & nos contra diuinam esse, & diuinè ab Anacleto explicatā, idemque esse super sedem Romanam, & super Petrum ædificatam esse ecclesiam catholicam, satis copiosè libro superiore demonstrauimus, nihil aliud relinquitur, nisi

Qui ad dirimen-
dam controuer-
siam testes repu-
diant, contra na-
turam & scri-
pturam, & con-
suetudinem om-
nium ecclesiarum
faciunt.

vt testimoniis grauibus, quæ plurima iam produxi-
mus, controuersia dirimatur. hoc enim natura, hoc scri-
ptura, hoc omnium gentium consuetudo postulat, nisi
isti, vt sæpè dixi, volunt esse iidem iudices, & iidem te-
stes, vt fuerunt Iudæi aduersus Dominum. quare si cum
vos Lutherani à magistris vestris, & centuriatoribus
petieritis, vt testes vobis sententiæ, & interpretationis
suæ, quam suadere volunt, producant, quod vt faciatis,
vos per Dominum nostrum obtestor, cum inquam te-
stes petieritis, si vobis vt solent, responderint, apertum
esse verbum Dei, per se patere, quod Dominus dixit, Tu
es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam
meam: Christum enim esse hanc petram, sicut scriptum
est; petra autem erat Christus, scitote fratres (charitas
enim vrget me, vt fratres appellem, quos cupio fratres
esse in Christo, sicut ex baptismo esse cœpistis) non tan-
tum de epistolis Pauli dixisse beatum Petrum, esse quæ-
dam in eis difficilia intellectu, quæ indocti & instabi-
les ad suam ipsorum perditionem deprauant, sed adiun-
xisse, sicut & cæteras scripturas: ex quibus est hæc scri-
ptura euangelij, Tu es Petrus, & super hanc Petram æ-
dificabo ecclesiam meam. quam quidem scripturam
magistri vestri, nunquam ad suam, & vestram perditio-
nem deprauassent: si stabiles fuissent, id est, si in eo, quod
ab initio ipsi & patres eorum, ac maiores audierant,
permansissent: & si docti essent, id est, si vt Sancti Apo-
stoli sanctis & apostolicis viris, ac per eos nobis tradide-
runt, ac non potius, vt proprius eorum pseudopropheta
Martinus tradidit, scripturas sanctas didicissent. Sed
quia indocti & instabiles sunt, factum est, vt eam deprau-
uarint. non negamus Christum esse petram veram, ac
verum & vnicum fundamentum ecclesiæ *ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ θεμέλιον*,
id est, quod dat principium ecclesiæ, vt pote deus, quis
hoc neget, qui fidem Christi teneat? sed illud dicimus,
quod satis supra loco proprio docuimus, voluisse hanc
petram viuam & viuificam, Christum dico, collocare
sub se Petrum, tanquam alteram petram, quæ esset fun-
damentum *ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ θεμέλιον*, id est, ministeriale ecclesiasticæ
hierarchiæ, & spiritualis gubernationis ecclesiarum.
quia non posset esse vna ecclesia catholica, secundum

Quare hæc scri-
pturam tu es Pe-
trus & super
hanc petram &c.
deprauat Mag.

Quale funda-
mentum hri-
stus & quale
Petrus.

analogiam vnius corporis humani, qua Paulus in epi-
sto. 1. ad Cor. vitur, nisi eilet in ea vnum caput eiusdem
speciei. sicut superiore libro demonstratum est, necesse
esse omnem multitudinem vno quopiam eiusdem spe-
ciei in vnum congregari. Sed hæctenus de vna ac iola
ratione primatus, quam Pont. Anacl. ex verbo Dei pro-
tulit, reliquas enim Magde. finxerunt, vt deinceps do-
cebimus.

1. Cor. 12.

Secūda aiūt, quia Petrus & Paulus mortui sunt Romæ.
Quasi Anacl. sic concluderet secundum istorum dia-
lecticam, Petrus & Paulus sunt mortui Romæ ergo ec-
clesia Ro. primatum obtinuit. Si hanc rationem prima-
tus Anacl. vt isti finxerunt, attulisset, meritò frigidis-
sima diceretur. at non attulit, vt facilè est intelligere:
postquam enim dixit S. Anacl. hanc Romanam eccle-
siam primatum ab ipso Domino obtinuisse, sicut ipse
beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus & super hanc
petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non
præualebunt aduersus eam, & tibi dabo, & quæ sequū-
tur, subiungit, adhibita est etiam societas in eadem Vr-
be Rom. beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis qui
vno die, vnoque tempore gloriosa morte cum Petro
sub Principe Nerone agonizans coronatus est: & ama-
bo sanctam Romanam ecclesiam consecrarunt, aliis-
que omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præ-
sentia, atque venerando triumpho prætulerunt. dixerat
S. Anacl. Romanam ecclesiam obtinuisse primatū à Do-
mino, sicut Dominus dixit beato Petro tu es Petrus, &
super hanc petram ædificabo eccle. meā, hæc igitur est
ratio, cur ecclesia Rom. sit princeps omnium ecclesia-
rum, quia scilicet præest ei ille, qui est caput eccle. catho-
licæ, id est, omnium ecclesiarum, quæ per hanc ecclesi-
am, cui specialiter præest, in vnam ecclesiam catholicā,
quàm in simbolo fidei confitemur, congregantur, qui
est successor Petri, cui dictum est, Tu es Petrus & super
hanc petram ædificabo &c. ad hanc autem excellentiā,
& principatum ecclesiæ Roman. quam meruit, quia Pe-
tro episcopo primo & Apostolorum Principi dictū est,
tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam
meam, accessit martyrium beati Pauli Apostoli, quod

Ratio ficta se-
cundum dialec-
ticam Magd.

Cur eccl. Rom.
princeps omnium
ecclesiarum.

Quales historici
& Theologi
Magde.

vno die cum Petro Romæ passus est. idcirco dixit Anacle. adhibita est etiam societas in eadem Roman. vrbe beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis id est. accessit ad hunc primatum, quem ecclesia Roman. sicut dictum est, obtinuit, martyrium Petri & Pauli. an hæc est ratio primatus adepti: aut hoc vnquam dixit, aut dixisse videtur Anacletus? ô vos miseros Lutheranos, qui istis non historicis neque Theologis, sed historiarum, & omnis Theologiæ corruptoribus credendum esse putatis. Si Petrus aliam ecclesiam elegisset, cuius esset proprius episcopus, atque vniuersalis omnium, illa esset princeps ecclesiarum, sicut fuit prius Antiochia: non quia eam Petrus elegisset, quasi electione sua principatum ei tribuisset, sed potius beneficio Dei, id est, quia Petro qui ei specialiter præesse voluit, dictum est, tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & c. unde factus est, caput omnium ecclesiarum, & Princeps episcoporum: hinc S. Anacletus de Petro & Paulo, & ambo, inquit, sanctam ecclesiam consecrarunt, aliisque omnibus urbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt. Sed progrediamur ulterius.

» Tertia ratio (inquiunt) quia Paulus Rom. i. ait se sine
» intermissione memoriam Rom. ecclesiæ in orationibus
» suis facere.]

Nec hanc rationem primatus attulit S. Anacle. vt isti in inuidiam principatus Roman. ecclesiæ finxerunt. Sed potius hoc quoque ad principatum ecclesiæ Roman. præter martyrium in ea vrbe Petri & Pauli accessisse significat, quod pollicitus sit beatus Paulus memoriam Romanorum se sine intermissione in orationibus suis facturum. Sic enim ait, & licet pro omnibus assidua apud Deum omnium sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens, testis enim mihi est Deus, cui seruo in spiritu meo, & in euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis. Sequitur in centuria.

» Quarta ratio, quia Petro à Domino est concessum,
» & ipsi voluerunt Apost. vt reliquis omnibus præesset

Apostolis, & cephas, id est, caput & principium teneret apostolatus: hanc quoque rationem frigidissimam esse putauerunt, quam si omnino concedere necesse est, vt quidem est, quomodo potest esse frigida? ostendimus enim concessum esse Petro, à Domino, vt reliquis Apostolis præesset, essetq; eorum caput: ac proinde, vt caput esset eorum, qui apostolorum successores sunt, siue maiores, vt patriarchæ, & archiepiscopi, siue minores, vt episcopi, ex quo rursus sit, vt ea ecclesia cui specialiter præest, id est Romana principatum à Domino obtineat. cur igitur frigida hæc ratio Magdeb. videtur? à Domino concessum est Petro, vt reliquis omnibus præesset apostolis, ergo ipse fuit caput eorum, cur inquam? nisi quia hoc negant? Sed qui hoc negant, negare eos verbum Dei satis superque antea demonstratum est eis, qui habent aures audiendi, & credere volunt, sicut scriptum est iuxta verbum Esaiæ, Nisi credideritis non intelligetis. *Frigida apud Mag. ratio, quæ necessario secundum euang. concedenda est.*

Veniamus ad quintam rationem, quam omnino finxerunt, recitemusque ea, quæ S. Anacletus scripsit, postquam enim tres sedes, & earum ordinem descripsit Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, subiungit, reliquas verò, vt prædiximus, in quodam tomo prolixitatem vitantes epistolæ vobis scriptas direximus. de hoc tomo dixerat paulò supra, alia autem primæ ciuitates, quæ vobis conscripseris in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis & à beato Clemente, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Postquam ergo dixit de his primis ciuitatibus in quodam tomo prolixitatem vitantes vobis conscriptas direximus, subiungit statim, inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset: quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. hæc ergo causa fuit, cur sancti Apostoli primas ciuitates ab aliis distinguere voluerunt, scireque episcopos omnes, quis inter eos primus esset, is scilicet, qui esset positus in prima ciuitate: quem omnes scirent primum esse, idq; quo ille primus maiore sollicitudine præesset. Docet autem deinde idem Anacletus factum esse hoc secundum formam quam ipse idem beatus Petrus

Quinta ratio
mendoſe à Mag-
deburg adinuenta.

inter Apostolos tenuit: quamuis enim erant omnes Apostoli, tamen Petro. inquit, à domino est concessum, ut reliquis omnibus præſſet, & principatum Apostolatus teneret: & id ipsum reliqui Apostoli amplexi sunt, qui & eandem formam, inquit, sui successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt, ut similiter successores apostolorum patriarchæ, & Metropolitani, quamuis omnes essent episcopi, reliquis tamen episcopis per prouincias suas præſſent: & omnes tandem successorem Petri primum, & caput agnoscerent, ut Apostoli Petrum. hæc sunt, quæ dicit S. Anacle. ex quibus isti boni in inuidiam Rom. pontificatus canonem Apostolorum 34. cuius hoc loco Anacletus meminit, non intelligentes, quin tam rationem Romani Pontificatus fabricati sunt. Sic enim scripserunt. 5 ratio, quia Apostoli statuerunt inter se, ut episcopi singularum gentium scirent, qui inter eos primus esset. Si enim ex statuto Apostolorum origines & ortum ducit Roman Pontificatus, ut hac quinta ratione à se composita concludere voluerunt, quomodo Anacle. dixerat proximè, caput fuisse Petrum, quia hoc ei à domino concessum esset: non ergo ista quinta ratio Anacleti est, sed Magdeburgicum. melius ergo, quam Magdeburg intellexit Synodus Nicen. quæ c. 6 sanxit, ut secundum priscam consuetudinem, id est secundum formam apostolicæ traditionis canone, scilicet Aposto. 34. sancitam episcopus Alexandriæ præſſet episcopis Aegypti, Libyæ, & Pentapolitanis, quia ita consueuisset episcopus Romæ. ex consuetudine igitur episcopi Romani à domino instituta, à quo factus est princeps episcoporum utpote Petri principis Apostolorum successor, tanquam ex fonte, ac causa originem ducit consuetudo à S. Apostolis instituta potestatis primatû in episcopis suarum prouinciarum, ut canon sextus concilii Nicen. testatur, qui hanc epistolam Anacleti securus est, de qua re satis copiosè superiùs disseruimus.

Sequitur sexta, inquit, ratio, quia in veteri testamento Moyses, & Aaron primi erant, ergo si ortæ fuerint difficilioreſ causæ, ad sanctæ sedis apicem, quasi ad caput sunt referendæ.]

Repetamus superiora, ut videamus, quemadmodum

Magdeburgen. inuertentes, quæ rectè collocata erant hanc rationem, tanquam falliam ad obiciendum composuerunt, cum sit alioqui vera. Dixerat enim Anacletus concessum esse beato Petro à domino, ut omnibus Apostolis præſſet, quamuis omnes essent Apostoli, & hanc formam relictam esse successoribus, Primatibus scilicet, & Archiepiscopis, ac reliquis episcopis, nempe ut Primates, & Archiepiscopi episcopis suis similiter præſſent, quamuis omnes essent episcopi. subiunxit postea idem Anacletus, non solum hoc in nouo testamento esse constitutum, sed etiam in veteri fuisse, unde scriptum est, inquit, Moyses, & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt quæ perinde sunt, ac si diceret, non hoc in nouo tantum testamento factum esse, ut sint episcopi, qui aliis episcopis præſint, sed in veteri etiam factum est, ut essent similiter sacerdotes, qui præſſent sacerdotibus licet omnes essent sacerdotes, ut Moyses, & Aaron, qui fuerunt primi, & summi sacerdotes: hi enim soli, ut beatus Damasus in epistola quarta scribit, præcipiente domino, in tabernaculo Dei erigebant altare: soli vngebant: soli sacerdotes sacræ vnctione instruebant, & alia, quæ ad summum sacerdotium pertinebant, agebant, quoniam summi, inquit, domini sacerdotes erant: sicut de eis scriptum est, Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Paulò post subiungit idem Anacletus, si quæ verò causæ difficilioreſ inter vos ortæ fuerint, ad huius sanctæ sedis apicem eas, quasi ad caput referte, ut Apostolico terminentur iudicio. hoc autem sic faciendum esse, probat, cum subiicit inquit, quia sic dominum velle, ab eo quæ sita constitutum esse, antedictis testimoniis declaratur. Videamus ergo, quæ antedicta testimonia dicat, & utrum ex illis sequatur, quod sanxit, difficilioreſ causas ad Pontificem referendas esse. scilicet duo testimonia Paulo supra recitauerat, alterum, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauis regni cælorum, & quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta, & in cælo: Sanè quidem satis

hoc testimonio constat, potestatem ligandi & soluendi primum datam esse beato Petro: ex quo efficitur, ut per eum, cui primum & specialiter data est, ad alios episcopos translata sit, ut etiam ex epistola priore beati Zepherini intelligi potest, ex quo rursus sequitur, ut reliquos episcopos nemo possit ligare, aut absolueri præter primum, in quo est principalis potestas ligandi & soluendi: eadem verò ratio est de reliquis causis maioribus, & difficilioribus ad Pontificem referendis, quæ de summis iudiciis episcoporum. Alterum testimonium ex antedictis fuit Moyses, & Aarō in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt, quod si Moyses, & Aaron primi fuerunt in sacerdotibus, & umbram habebat lex futurorum bonorum, fuerunt igitur Moyses, & Aaron umbra eorum, qui in ecclesia nostra, cuius umbra erat Mosaica hierarchia, primi, & summi sunt in sacerdotibus, id est, umbra eorum, qui sunt episcopi, ita ut sicut Moyses, & Aaron sic erant summi, & primi in sacerdotibus, ut tamen Moyses esset fratris *νομιμὸς ἰερατῆς*, ut Dionysius Areopag eum vocat, id est, consecrator eius legitimus, & illius veteris hierarchiæ ἡγούμενος, id est, dux, & præfectus ad eumque si quid difficile, & ambiguum erat, referendum esset, ut dominus constituerat, sic in primis, ac summis sacerdotibus, id est, in episcopis necesse sit, esse unum primum, cuius umbra Moyses fuerit, cuius auctoritate cæteri episcopi consecrentur, & ad quem difficiliore causæ referendæ sint. ut iam sic sit aduersus istos argumentandum, tam bene constituta est hierarchia noui testamenti, quam fuit Mosaica, at Mosaica hierarchia ita erat constituta, ut difficiliore causæ ad Moysen, tanquam ad summum & primum iudicem referrentur, quæ erat optima, & diuinâ constitutio, ergo in nouo quoque testamento ad Pontificem, qui est euangelicus Moyses, difficiliore item causæ referendæ sunt. Quis sanæ mentis huic rationi non assentiat? Addunt deinde Magdeb. Victor epist. 1. sic argumentatur, Petro dictum est, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueris super terram erunt soluta & in cælo, ergo appellandum est ad sedem Romanam.]

Hoc quoque enthymema Magdeburgenses non male composuerunt ex verbis, ac sententia Victoris. Sic enim ille scripsit, Quamquam à comprouincialibus episcopis accusati causam Pontificis, id est, episcopi scrutari liceat, non tamen inconsulto Romano Pontifice, permissum est: cum beato Petro Apostolo non ab alio, quam ab ipso dictum sit domino, Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo, & quæ sequuntur, verum hoc enthymema non intellexerunt isti, quæ vim haberet in quo qui superius concedat, id est, dictum esse Petro, quæcunque ligaueris &c. necesse sit inferius concedere, id est, esse eum appellandum, quoties necessitas causæ postularit, etenim si cum specialiter dictum est Petro, ut principi Apostolorum, cui iussit dominus firmare fratres, & pro cuius fide specialiter orauit, quæcunque ligaueris, & quæ sequuntur, data est ei auctoritas interdicens alii ecclesiam, nisi prius per satisfactionem reconcilientur, hoc. n. inter alia est ligare, ut S. Eutychianus martyr & Pontifex in epist. 2. interpretatur: & ut est in omnibus ecclesiis Orientis, & Occidentis consuetudo, consequens est, ut quisquis ab alio in causa sua satisfieri sibi iure postulet, ad eum possit specialiter confugere, ut fulciatur & releuetur, cui data sit specialiter prima potestas ligandi, id est, interdicens ecclesiam, usque ad satisfactionem. quare ut Victor Pontifex ex eo, quod Dominus dixit specialiter beato Petro, quæcunque ligaueris, &c. conclusit enthymematicè, non licere in consulto Pontifice causam episcopi accusati scrutari, sic ex eodem proposito potuit idem similiter concludere, si voluisset, ad sedem apostolicam appellandum esse. Sed propter artificiosos istos, & expolitos disputatores redigamus argumentationem enthymematicam, quam reprehenderunt, in speciem, ac formam argumentationis plenioris, ex qua appareat, necesse esse ratione connexi, quem dialectici medium terminum vocant, ex propositis effici, quod concluditur in hunc modum, cui data est specialiter potestas interdicens alii, ecclesiam, nisi prius per satisfactionem reconcilientur, eidem specialiter conuenit, ut eundem possint cæteri omnes appellare:

Quomodo ex principali potestate ligandi sequitur ratione connexi ius appellandi ad sedem Rom.

at Pontifici data est huiusmodi potestas, si quidem ei dictum est specialiter, Quæcunque ligaueris, & hoc est ligare, interdicere scilicet ecclesiam, usque ad satisfactionem, ergo Pontifici conuenit, ut omnes eum appellare possint. sed pergamus ad ea, quæ in centuriis sequuntur. Sic enim aiunt deinceps.

Quomodo quæ dicunt Cæturiores scripta esse in nos à Paulo in epist. ad Tim. 1. c. 4. non in nos quadrare possint, sed proprie in ipsos quadrent. item quomodo ipsi testimonium in centuriis suis perhibeant, non nos, sed ipsos à fide discessisse, & ex quibus testibus suæ patriæ, & extra patriam cognoscere possint, quod ipsi à fide discesserint, & quomodo si non fuit aliis prædicatum purum euangelium, nisi Germanis, sequatur nōdum impletam esse prophetiam, in omnem terram exiit sonus eorum. &c. & quæ sit Lutheranorum hypocrisis, quam Paulus prædixit hic, & quomodo fides sine dilectione nihil valeat an iustitiam, demonstrari hoc ex ipsa scriptura Pauli. Caput 15.

2. Thess. 1.

Hæc autem fundamenta & insignia mysterij iniquitatis esse, à Paulo 1. Tim. 4. 2. Tim. 2. 2. Thess. 2. 2. Pet. 2. & in Daniele & apocalypsi prædictum est.]

Sic isti sua probant dogmata, & nostra, ist est, catholica refutant, nuda scilicet locorū & auctoritatum scripturæ citatione, quia apud istos verbū Dei non indiget explanatione, quibus frustra antiqui patres, & scripturarum interpretes laborauerunt: nihil enim apud istos in epistolis Pauli difficile intellectu, quod ab indoctis & instabilibus deprauari possit, sicut beatus Petrus de eis scripsit, nam si quæ sunt in eis difficultia, quod negare non possunt Magd an non conueniens est, ut illa in istis numerentur, de quibus utriusque partis contendentium dissensio est? si igitur hæc, quæ ex epist. Pauli sola & nuda capitū notauone aduersus nos citant, vel testimonio, & auctoritate beati Petri inter illa difficultia intellectu referenda sunt, quæ dum contrario modo ab utrisque nostrū explanantur, vel à nobis, vel ab ipsis deprauari necesse est, quorsum attinet nudos

Magd. nuda citatione capitam scripturæ sine verborum recitatione probant quod volunt. Magdeburgensibus frustra laborauerunt antiqui interpretes scripturarū.

indices locorū proponere? nisi ut hac specie ostentationis more circulatorū suis discipulis illudat. Sed videamus paulisper Magdeburgenses vobis ne, an nobis testimonia ista, quæ nominastis, conueniant, quæ conscientia vestra non est passa recitari? ergo 1. Tim. 4. spiritus, inquit, manifestè dicit, quod in nouissimis temporibus discedent quidā à fide attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorū in hypocrisi loquentiū mendacium, & cauteriatā habentium conscientia, prohibentiū nubere, abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendū cum gratiarū actione fidelibus & iis, qui cognouerunt veritatē: quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendū, quod cum gratiarū actione percipitur: Sanctificatur enim per verbū Dei & orationem.]

Respondete nobis Magdeburgenses, utri nostrum à fide discesserunt, nos ne, in quibus permanet, quod ab initio audiuius, ut vestræ etiam centuriæ testes sunt? qui idem sapimus, ad quod principio venimus, & in eadē regula permanemus, & sicut docent qui verbo Dei ministrant, in omnibus ecclesiis catholicorū, quæ quæ vbi que sunt, & ea tenemus, quæ per testes omnium sæculorum, & omnium ecclesiarum mūdi audiuius? an vos potius discessistis, in quibus quod ab initio audistis, & maiores vestri audierunt, non permanet? qui inter Lutheranos tantum, & quæ per Lutheranos tantum testes audistis, docetis? qui ne in vestris quidē dogmatibus idem semper sapitis, ut testis est Augustana confessio toties à vobis emendata & resecta, neque tamen omnibus vestræ sectæ alumnis probata: Si sumus nos de quibus Apost. prædixit si nos inquā à fide discessimus, producite antiquos & graues testes, qui dicant, quando fuit nobis alia regula fidei, vnde discessimus? (hoc enim necesse est: siquidē nemo inde discedit, vbi nunquam fuit) quando alia dogmata professi sumus? Sed ô, pulchrum commentum, quod excogitatis dignum iis, quos decipitis cum enim in omnium sæculorum auctoribus catholicis eandem regulam fidei & doctrinæ nostræ reperiat, qui clarissimè testantur, nunquam nos à fide discessisse: vos Doctores omnes sanctos, ipsos etiam sanctorum Apostolorum

Quomodo quæ Magdeburgensibus tantum indicatis afferunt aduersus nos, aduersus eos potius faciant.

Demonstratio euidentis non nos sed Lutheranos ab ecclesia discessisse.

Vnde oritur consilium Magdeburgensibus scribendi centurias.

*Quod per fugiū
satanas Luthe-
ranorum magi-
stris parauerit.
Vnde possint
clare discere
Magde.atri ab
ecclesia disces-
serint, nos, an
ipsi.*

discipulos in libris, & epistolis suis n̄uos & corrupte-
las, & inclinationes doctrinæ habere dicitis: ita nullam
pulchram formam scriptoris etiam apostolici videtis,
nisi n̄uosam, & rugosam, hinc ortum consilium ve-
strum scribendi centurias, id est, notandi n̄uos & ver-
rucas. hoc vobis per fugium satanas parauit. Sed videa-
mus rursus an vos à fide discesseritis? & an in vos po-
tius quadret, quod Apostolus dixit, in nouissimis tem-
poribus discedent quidam à fide. & ne vobis domo
discedendum sit, exquirite inter vos, quam fidem vo-
bis tradiderit primus Archiepiscopus Magdebur. Al-
bertus. & post eum secūdus Ethricus, & alij deinceps?
quam item regulam fidei populis suis, & ciuitatibus re-
liquerint quinque illorum temporum episcopi, qui in
eius dioecesi fuerunt? excutite & reuoluite illorum tē-
porum scriptores de ecclesiasticis rebus, ac disciplinis,
& ea quæ vocant, prouincialia, ac rituales libros, &
martyrologia. non reliquerint vobis indices dierum
festorum, & ieiuniorum, vnctiones mysticas, consecra-
tiones ecclesiarum, exorcismos, & alios ritus cerimo-
niarum? aut si antiquiores adhuc testes fidei desidera-
tis, qui dicant, vnde à vobis discessum sit, ite in Belgicā
& interrogate, quam fidem reliquerit ecclesiis suis pri-
mus Archiepiscopus Rhemenfis S. Sixtus beati Petri
discipulus: quam rursus primus Archiep. Rhotomagē-
sis S. Nigalius martyr à beato Clemente missus, & 6.
eius suffraganei? quam reliquerit suis primus Archie-
piscopus Treuerensis S. Eucharius beati Petri discipu-
lus & successor eius S. Marernus? quam item suis ciui-
tatibus tres eorum suffraganei reliquerint? & Crescens
S. Pauli discipulus primus Archiepiscopus Magunti-
nus, quod fidei ac doctrinæ depositū vsque in hodiernū
diem ecclesiæ suæ commendauerit? & ne omnes
ecclesias enumerem, vos reliquas percurrite. Quare
cum constet, aliam fuisse maiorum vestrorum fidem,
consequens necessario est, vos ab illorum fide disces-
sisse. sin verò responderis, vt solitos respondere audio,
& lego, nondum illis traditum fuisse purum euange-
linum, cum idem de nobis respōdeatis, consequens est,
vt falsum sit, quod ait propheta, in omnem terram exi-

*Magde. falsum
esse faciunt va-
riciniū David.*

uit sonus eorum. nunquid maiores vestri? superiori-
bus sæculis, nunquid Galli, nunquid Hispani, nunquid
Itali, nunquid Afri, nunquid aliæ gentes catholicorū
non audierunt? & quidem respondet Paulus, in omnē
terram exiuit sonus eorū: & in fines orbis terræ verba
eorum. & Paulus Apostolus testatur fidem Rom. ec-
clesiæ annunciata esse vniuerso mundo. cum igitur
vos à fide discesseritis, quia quod per patres maioresq;
vestros ab initio audistis, non permanet in vobis, & vt
idē Apostolus ad Colo. scribit, non permansistis in fide
fundati & stabiles, atque immobiles ab spe euangelij,
quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa crea-
tura, quæ sub cælo est, sequitur vt vobis conueniāt illa
quæ in eodem loco epist. ad Tim. sequuntur, attendē-
tes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hy-
pocrisis loquentium mendacium. hæc est enim vestra
hypocrisis, qui simulatis tradere vos purum euangeliū
iis, quos decipitis, libertatem illis promittentes, cum si-
tis ipsi serui corruptionis: Sic enim fictis verbis de illis
in auaritia negotiamini, quibus iudicium iam olim nō
cessat & perditio vestra non dormitat. vos cauteriatam
habetis conscientiam, quia nullum sensum vestrorum
malorum habetis. hæc de dogmatum & doctrinæ
catholicæ fide, à qua non à nobis, sed à vobis dis-
cessum esse, licet more vestro negetis, quantum loci, &
breuitatis ratio patitur, demonstratum est. Quia verò
hæc fides dogmatum & doctrinæ tamen necessaria
fit ad salutem animarum, tamen si à charitate seiungi-
tur, nihil sicut Apostolus docet, prodest, nosse & crede-
re omnia mysteria: videamus etiam de ea fide, quæ in
Christo valet. sicut idem Apostolus ad Galatas scripsit,
Vtri nostrum ab illius professione discesserunt? cōstat,
n. non nos, sed vos discessisse: si quidem fidem solam
& charitate nudam prædicatis: & hanc in Christo cō-
tra verbum eius valere profiteremini. Nos contra sicut
ab initio S. Apostoli tradiderunt, & sicut patres & ma-
iores vestri semper professi fuerunt, fidem cum chari-
tate coniunctam valere in Christo profiteremur, & sine
ea mortuam esse. nunquam nos ab huius fidei prædi-
catione discessimus. & si. n. epistolam beati Iacobi

Coloss. 1.

*Quæ sit hypo-
crisis magistro-
rum Luthe. ab
apostolo præno-
ciata.*

2. Pet. 2.

*Vtri à fide, quæ
in Christo va-
leat, discesserit.*

contra auctoritatem omnium ecclesiarum, quæ sub
 celo sunt, negetis, sicut propheta vester Martinus Lu-
 therus vobis reuelavit, quæ fidem sine operibus mor-
 tuam esse testatur, ac proinde nihil valere in Christo,
 ex cuius fide, ut ait Propheta, iustus vivit, tamen ne vo-
 biscum de hac epistola contendamus, satis nobis est
 contra errorem vestrum auctoritas Pauli, cuius epi-
 stolam ad Galatas recipitis. in qua idem cum Iacobo
 fratre Domini ait, si quis verba, ex quibus elicienda est
 sententia, sciēter interpretetur nam in Christo, inquit,
 Iesu neque circumcisio aliquid valet neque præputiū,
 sed fides quæ per charitatem, siue dilectionem opera-
 tur, id est, in actu, siue in opere est illud. n. ἐνεργῆται in
 græco, siue ἐνεργουμένη necesse est patiendi modo acci-
 pere secundum regulas Grammaticorū & vsum græcæ
 linguæ sicut accipitur omne item participium, & ver-
 bum medium, cum absolutè siue ut Grammatici lo-
 quuntur, intransituè dicitur, hoc est sine casu actiuæ
 constructionis. docui hoc prolixè in dogmatico meo
 de iustificatione, collatis omnibus aliis locis epistola-
 rum Pauli, in quibus sic necessario, id est, passivè hoc
 participium ἐνεργούμενος siue ἐνεργουμένη, & verbum
 ἐνεργῆται, accipitur. Ut si quis contradicere velit, parum
 se in studio linguæ græcæ profecisse probet. Si quis ta-
 men tantum sibi promittit, redarguat, si potest, & do-
 ceat: vel doceri patiatur. notavi etiam locos veteris
 scripturæ apud 70. de eo, qui fidem per dilectionem
 operatur, locos dico in prou. cap. 12. & in Eccle. cap. 15.
 Ut iam quod est in latina interpretatione, fides, quæ
 per dilectionem operatur. ut verbum operatur græco
 respondeat, patiendi modo accipiendum sit à verbo
 opero, operas, sicut scriptura sancta vti solet verbo cō-
 solari patiendi modo à verbo consolo, consolas, quare
 cum fides ut in Christo valeat, per dilectionem operā-
 da sit, & exercenda secundum apostolum, consequens
 est, ut dilectio sit instar formæ, per quam fides instar
 materiæ ἐνεργῆται id est actuatur, ut hoc verbo interim
 explicādi causa utamur. itaque sicut corpus μὴ ἐνεργου-
 μένον ἀπὸ ψυχῆς, id est, dum non agitur, per animam,
 necesse est, ut mortuum sit, sic fides μὴ ἐνεργουμένη ἀπὸ

Quomodo sit
 necessario secū-
 dum virtutem
 verborum intel-
 ligendum quod
 ait apost. fides,
 que per dilo-
 ctionem opera-
 tur.

Prover. 12.
 Eccl. 15.

ἀπὸ ψυχῆς. id est, non actuata, ut ita dicam, per charitatē,
 siue dilectionem, mortua est.

Quomodo illud prohibentium nubere non in nos competat,
 qui ad nuptias iustas quandoque hortamur, & quomodo
 Lutherani Magistri, dum omnibus laxant habenas libidi-
 nis, sponsionē fidei negare docent contra scripturam Pauli
 expressam, & de gravissima interpretatione Synodi 4.
 Carthaginensis in locum Pauli de illis viduis, quæ primā
 fidem negauerunt, & de interpretatione loci Cypriani de
 Virginibus, & qui hæretici sint, quos Apostolus prædixit
 prohibituros nubere: deinde de prohibentibus cibos, &
 quid Clem. in constit. Apostol. scripserit de abstinendo à
 cibis, & quid Cyrillus Hiero. quid item ex epistola Pauli
 intelligatur, cum Timotheum prohibuit, ne aquam bibe-
 ret propter stomachum. Caput 16.

N Actenus de fide: à qua nouissimis discessi-
 stis iuxta prophetiam beati Pauli Apost. in
 cuius vos epistolis difficilia intellectu ad-
 vestrā perditionē deprauatis: ut illud quod
 statim. Sequitur prohibentiū nubere, quod
 quidē vobis, ut verū fateamur, nō cōgruit, neq; de vo-
 bis prædictū est, sed peius est, quod dū malè hoc istud
 intelligēdo deprauatis, aliud æquè impiū facitis, habe-
 nas. n. libidinis omnibus laxatis, qui omnibus nuptias
 permittetis, & sponsionē fidei negare docetis: de nobis
 verò falsum loquimini, nec. n. nos ut fingitis, nuptias
 iustas prohibemus, quas iuxta verbū Dei honorabiles
 esse scimus: & ad eas secundum Apostolum eos, quibus
 licet, si non continent, hortari solemus. imò in hac ipsa
 epistola Clemen. quam vos negatis, presbyteri mo-
 nentur curare, ut maturè iuvenes matrimonia incant,
 quo iuuenilis libidinis laqueos anticipent: idem quoq;
 præcipitur in 4. lib. Clem. de apostolicis constit. dare
 inquam operam, ut iuvenes tempore ad coniugium
 maruro, matrimonio iungantur, ne, inquit, in ipso
 flore feruescentis ætatis se meretricibus dedant. Ut
 iam hoc sit, quod Paulus ait, si non continent, nubant, 1. Cor. 7.
 melius est enim nubere, quam vti, & in epist. ad Tim. 1. Tim. 5.

volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse: nullam occasionem aduersario dare maledicti gratia. illis verò viduis cum eodem Apost. Paulo nuptias prohibemus, quæ Deo non nubere promiserunt, quæ si nubant, aut nubere velint, primam fidem ad damnationem suam irritam faciunt quia, ut ait Theodoretus hunc locum interpretans, Christo erant dedicatae, & ascriptæ, ut pudice in viduitate viuerent: & apostolica traditio à Clemente Rom in tertio libro de cōst. apost. scripta de huiusmodi viduis iterum, inquit, nubere post promissionem sceleratum est, nō propter coniugium ipsum, sed propter mendacium. est autem hic locus Pauli grauissima auctoritate à 4. Synodo Carthag. explicatus: & canone eius 4. sancitus. Sicut, inquit, bonum est castitatis præmium, ira & maiore obseruantia, & præcepto custodiendum est. Ut si quæ viduæ quantum libet adhuc in minoribus annis positæ, & matura ætate à viro relictae se deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta sub testimonio Episcopi, & ecclesie religioso habitu apparuerint postea verò ad nuptias sæculares transferunt, secundum Apostolū damnationem habebūt, quoniam fidem castitatis, quæ Domino vouerunt, irritam facere ausæ sunt. tales ergo personæ sine christianorum communione maneat, quæ etiam nec in conuiuio cum christianis communicent. nam si adulteræ coniuges reatu suo sunt viris suis obnoxie, quanto magis viduæ, quæ religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionem, quam Deo sponte non coactè obtulerunt, libidinosam corruerint voluptate, atque ad secundas nuptias transitum fecerunt: quæ & si violentia irruente, ab aliquo præceptæ fuerint, ac postea delectatione carnis ac libidinis permanere in coniugio, raptori, vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ tenebuntur obnoxie. de talibus ait Apostolus, cum luxuritate fuerit, nubere volunt, habentes damnationem quia primam irritam fidem fecerunt. Aurelius epist. Carthag. ecclesie subscripsit. Similiter omnes episcopi subscripserunt ducenti quatuor. Dicent fortasse Magdebur. nauum fuisse hunc Synodi Carthag. id est, ducentorū quatuor

An conueniat nobis illud in prophetia Pauli prohibentium nubere.

Fortasse in 204 episcopi neuu reperit Mag.

quatuor episcoporum, ut illis pergant illudere, quos illudendos à Satana susceperunt. Ad illud verò, quod hic hæretici obuiere solent ex epistola beati Cypriani ad Pomponium, tamen lib. 2. de dogmatis characteribus verbi Dei, cum de cœlibatu disputaremus, respondimus, tamē quia necessarium est, non pœnitebit hic repeterere. ergo de virginibus Deo dicatis, quæ cum masculis dormisse fuerant deprehensæ scribens Cyprianus, quod si se, inquit, ex fide Christo dicauerunt, pudicè, & castè sine vlla fabula perseuerent. Si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est, ut nubant, quam ut in ignem delitiis suis cadant, non loquitur de virginibus post factum votū, absit, sed hoc dicit, cum virgines castitatem Deo spondent, si eo animo spondent, ut in sancto proposito perseuerare velint, resistant fortiter libidini: Sin autem non est eis animus perseuerandi, ut nubant: non enim inquit, vetabantur nubere, si se continere non poterant. Simile est, quod de viduis Gelasius ait, Ut viduæ, si fortè continere non poterant, nullatenus nubere vetabantur, sic habita secum deliberatione promissam Deo pudicitie fidem debent custodire. in eandem itaque sententiam beatus Cyprianus de virginibus si se, inquit, dicauerunt, perseuerent: Si verò perseuerare nolunt, ne se velint dicare: sed potius nubant. Qui igitur sint, quos Paulus in epist. ad Tim. prohibuit esse nuptias prædixit, Sæctus Sixtus secundus in epist. de castitate de illis, inquit, intelligendum est, qui ut malum, nuptias damnant, & nō à Deo institutas credunt: nec illos nubere sinunt, quibus hoc Apostolus indulget, Manichæi scilicet, & Marcionistæ, qui alium nuptiarum, alium virginitatis Deum creditunt. nos verò, inquit, eundem confitemur: & non damnamus nuptias, nec incontinentes nubere prohibemus. Hastenus de prohibentibus nubere, quod ut nobis non conuenit, ita nec illud quod sequitur, & abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & eis, qui cognouerunt veritatem, quin potius sicut apostolica constitutio in lib. 6. Clem. præcipit, omnem creaturam Dei bonam dicimus, & nihil abominabile: omne quod ad alendum sumendis.

De Cypriani ad Pomponium epist. quæ hæretici obuiant de virginibus.

De decreto Gelasii congregate cum epistola Cypriani, eam explicante.

De quibus nam apostolus prædixerit, prohibuit esse nuptias explicante S. Sixto secundus.

Constitutio apostolica de cibis

Pro epist. pont.

corpus iuste percipitur, optimum: omnia enim secundam scripturam valde bona. haec hactenus constitutio. qui dixit iuste percipitur, satis significavit, aliquando iniuste percipi, ac proinde iuste prohiberi posse, ut ratione valetudinis, aut ecclesiastici ieiunij, hanc autem apostolicam traditionem usque in hodiernum diem ubique, nisi ubi vos docetis, tenet ecclesia catholica. de huiusmodi ciborum laudabili & religiosa abstinentia Cyrillus Hierosolym ante mille ducentos annos, sicut ecclesia Hierosolymitana, cui praeerat, à S. Apostolis didicerat & acceperat, scribens in 2. Cathedesi aliqua, inquit, animae se polluunt dum vitales causas edendi, aut non edendi ignorant: ex eorum numero sunt Lutherani. Sequitur, etenim cum ieiunamus, à vino & carne nos abstinemus, non quod aversemur, aut abhorreamus, sed quod mercedem inde expectemus: ut contemnendo, quae ad sensus pertinent, spirituali mensa fruamur: & ut seminando nunc in lacrymis, futuro saeculo in exultatione metamus. deinde subiungit, ne igitur contemnas eos qui manducant, & propter imbecillitatem corporis cibum capiunt: neque vituperes eos, qui videntur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates, neque condemnaveris eos, tanquam peccatores: nec odens carnes tanquam aliena: sciebat enim Apostolus esse aliquos tales, cum dixit prohibentium nubere, & abstinere à cibus, quos Deus creavit, ut sumerent fideles cum gratiarum actione. Deinde subiungit, ne ergo abstineas te à cibus, quasi execrabiles sint: sic enim abstinentem nulla te merces manebit: sed contemne, tanquam bonos propter meliora bona spiritualia tibi proposita. haec hactenus Cyrillus Hierosolym. infinitos possem producere, pro ecclesiastico ieiunio, quo ecclesia nostra vitur. producant Magdeburg. vel unum tantum ex antiquis catholicis, qui dicat, aut non esse ieiunandum ex praescripto legis: aut in ieiunio non esse à carne abstinendum. Quae vos Magdeburgen. qui scripsit Timotheo, te ipsum castum custodi noli aquam bibere, sed vitare modico vino propter stomachum & frequentes tuas infirmitates, an existimatis, si ille robusto, & bene valente stomacho fuisset, non fuisse Paulum

Cyrillus hier.
de cibus.
Lutherani causas edendi, & non edendi ignorant.

Magd. nullum ex veteribus catholicis producere possunt qui imp. obet ieiunia, quae ex lege praescripta sunt.

Liber tertius.

267

lum laudaturum, quod aquam biberet? quis sanae mentis hoc neget? praesertim cum esset Timo. adolescens, & castum esse Paulus iuberet: scitis autem vos verum esse, quod dixit comicus, sine Cerere & Baccho frigere venerem. Cur igitur quod laudaturus erat Paulus in Timotheo, quodque sponte, ut melius castitatem tueri posset faciebat, non sit laudabile cuius Christiano, & ad libertatem euangelij pertinens, siquidem possit ad exemplum illius abstinere à vino & carne: & iis cibus vii quibus corpus quidem ad naturae necessitatem alatur, & citra iniuriam valetudinis ita castigetur, ut à servitute corruptionis & concupiscentiae liberetur? an licebit medico cibum aegroto interdiceret, & id nemo ad servitutem pertinere dicat in curando corpore, & non liceat medicis animorum ad curationem animae cibum aliquando & potum interdiceret? aut si id fiat continuo contra libertatem euangelij, id est, contra libertatem carnis fieri clamabitis? vos enim, ut de aliis similibus Iudas Apostolus scripsit, Domini nostri gratiam in luxuriam transfertis. Timoth. ergo quia sibi vinum prohibebat, adde etiam & carnem, siquidem corpus suum ieiunio ad custodiam castitatis, ut ipse adolescens macerabat, iam ex istis erat, quos Paulus praedixit novissimis diebus à fide recessuros. Denique si ij, qui à cibus, aut vino abstinere ieiunando ut catholici facere solent, à fide discesserunt, (quid enim interest abstinere à cibus, an à potu vini, cum utraque sit creatura Dei?) edite ergo vos & bibite, ac plaudite, quibus ista placet comedia. Utinam cras non moriamini, & sepeliarini in inferno cum Epicuro, & Epulone: apud nos vero utinam tam studiose ieiunarent omnes, qui valent, quam sancta & Deo grata, atque animis & corporibus salubria ieiunia esse credimus, & experimur. utinam omnes iuvenes ad custodiam castitatis faciliorem Timoth. imitarentur, non dico usque ad offensionem stomachi vinum sibi interdicerent, sed saltem citra incommodum valetudinis plus aquae miscerent: quia caro inquit Marcus Anachoreta in epist. ad Lycium, si pinguis sit, aut iuvenis, aut humidior, facile excitatur ad libidinem. idcirco praecipit idem, ut iuvenis vinum omnino ne oleat quidem:

1. Tim. 5.
Exemplo Timothei redarguitur improbatio delectus ciborum & potus.

Qui in ieiuniis delectus ciborum improbant, cum Epicuro, & Epulone sepeliuntur in inferno.

Marcus Anachoreta ad Lycium.

imò etiam fatietatem aquæ fugiat: multum enim, inquit valet ad castitatem exercendam humoris vacuitas. Sed refellamus, quæ sequuntur, quæ contra nos, id est, contra epistolas apostolicorum Pontificum Magd. indicatis tantum locis scripturæ attulerunt citat enim præterea c. 2. Tim. 2. contra nos.

Quomodo quæ Apost. 2. Tim. 2. scribit, nõ in nos, vt Magd. volunt, sed in Lutheranos potius, cõueniant: & quomodo nos non de verbis cum eis contendimus, sed de re, & quæ sit regula ab Apostolis tradita rectè tractandi verbum veritatis, & quomodo eam repudiarunt Lutherani magistri, Item de profano vaniloquio, quid sit, & de exemplis eius, & quomodo Lutheranorum, de iustificatione ex sola fide, sit p. ophanum vaniloqui. m, vt illud Himenei, & Phileti r. surrectionem esse iam factam, & quomodo hoc veteres interpretati sunt, & quomodo in nostra ecclesia cauetur omne vaniloquium profanum studio inquisitorum, quo carent Lutherani, & de necessitate, & anti-quitate huius officii in Eccl. suis catholicorum. Cap. 17.

2. Tim. 2.

Ideamus igitur vtrum nostris conueniant, quæ hic ait apost. noli, inquit, contendere verbis ad nihil enim utile est nisi ad subuersionem audientium. Sollicitè autè cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis, profana autem vaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer serpit. Primum igitur præceptum hoc de non contendendo verbis bene vtrique nostrum inter nos seruamus. Si enim de verbis tantum pugna nostra vobiscum esset, & non de rebus, facile exemplum magni Athanasij sequeremur, qui de iis, qui affirmabant vnam esse hypostasim, & rogati quomodo hypostasim acciperet, respondebant pro substantia, ita vt nobiscum sentirent, vnam esse patris, & filii & spiritus sancti substantiam, sic ad Antiochenes scripsit, nõ esse illos amplius interrogandos, quin potius recipiendos esse illorum interpretationem: simulq; hortatur, vt ab iis, qui rectè

Athanasius ad Antiochenes. Non de verbis tantum, sed de re disceptat nobiscum Lutherani.

interpretantur, & sentiunt, nihil aliud requiratur, neq; de verbis disceptetur: ad nihil enim eiusmodi contentionem de verbis utile esse at Lutherani, vt dixi, non de verbis nobiscum disceptant, ne tunc quidem, cum de fide iustificatè cum eis pugnamus, nos enim fidem sine charitate, per quam in ipso etiam baptismo paruuli fides perficitur, nihil ad salutem valere profiteamur: isti verò solam, & nudam fidem prædicant, quod quidem audientes subuertit. facit enim hæc doctrina, ne curam habeant bonorum operum, dum persuasum habent, posse hominem placere Deo per solam fidem, sine villo actu charitatis, nec elcito, nec imperato. Sequitur in epist. Pauli, cura te ipsum exhibere operarium inconfusibilem hoc verò quomodo Magdeburgen. impleret? qui tradunt cum reliquis magistris Lutheranorum, posse hominem exhibere se Deo *δοκιμῶν*, id est, probabilem per solam fidem. & cum Paulus Apostolus vtrumque vno loco iunxerit *δοκιμῶν θεῷ, καὶ ἰσχυροῦ* id est, probabilem & operarium inconfusibilem, isti qui nouam sectam introducunt, alterum ab altero separant, vt probetur eis per solam fidem, qui secundum Apostolum non probatur Deo sine opere, vnde operarius est, & dicitur. est ne hoc rectè tractare verbum veritatis? habetis ne vos Magdeburgen. potestatem commendandi, & exhibendi Deo probabilem sine opere, quem Deus non commendat, neque probat, nec Apostolus eius Paulus? Sed videamus quod sequitur, rectè tractantem verbum veritatis, nos regulam *τῆς ὁδοῦ μαρτυρίας* id est rectè tractandi verbum recitans ex Paulo Apostolo didicimus, cū in epist. ad Philipp. admonet, vt si quid aliter senserimus ita à Deo reuelandum esse credamus, vt tamen idē sapiamus, ad quod prius venimus hoc enim significat *εἰσθλάσασμεν*, quod magis ad huc declarat subiungens, in eadem regula permaneamus: & cum ad Timoth. scribit, inquit, tu autè permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens à quo didiceris, interrogate vos Lutherani centuriatores vestros, & alios superintendentes, vt vocatis, an permaneant in his, quæ per patres & maiores suos didicerunt? & an sciant, ex quo ista, quæ tradunt, didicerint, nisi ex

Quod solam & nudam fidem prædicare audientes subuertat.

Lutherani magistri cõmendant apud Deum per solam fidem, quæ Deus non commendat, nec Apostolus eius sine opere.

De regula rectè tractandi verbum veritatis, vnde eam nos didicerimus. Philip. 3. 2. Tim. 3.

Polycarpus in epist. sua. Lutherani ex nullis successoribus apostolorum discere volent, nec habere ullos in ecclesia doctores. Epl. 4.

Quid sit vaniloquium, & que exempla eius. Job. 32.

De vaniloquio dicentium, iam factam esse resurrectionem.

proprio eorum propheta Martino Lutero, an non est hoc μεθοδίαν verbum Dei, vt ait beatus Polycarpus in epist. sua, id est, circumuenire potius, quam recte tractare? siquidem vt non haberetis successores ullos Apostolorum ex iis, qui ea nobis tradiderunt, quæ ab ipsis Apostolis per successiones in ecclesiis acceperunt, neque doctores ullos antiquos, quos Deus dedit ecclesie, ne circumferantur homines omni vento doctrine, vos in astuta, sicut Apostolus ait, εις μεθοδίαν της πλανης, id est, ad circumventionem erroris omnia dogmata nostra vobis non consentientia, quæ in illis antiquis patribus legitis, neuos & corruptelas, & inclinationes doctrine esse finxistis. Quæro iterum est ne hoc ορθοπειν, id est, recte tractare verbum veritatis? an μεθοδίαν id est, circumuenire? Sequitur in Paulo, profana autem vaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, vt cancer serpit, est κενοφωνία, id est, vaniloquium, vt Olympiodorus in comm. Job. cap. 32. interpretatur, cum aliquid dicitur, quod intelligi non potest, neque probari, vtrum ita sit. Vnde promisit Elius dicturum se, quæ illi tres amici Job intelligere possent, quod erat loqui vsque ad eos, sic enim dixit. exemplum verum huiusmodi vaniloquij, siue commenti fabulosi est illud Hymenæi, & Phileti, esse scilicet iam factam resurrectionem, siue illi successiones liberorum resurrectionem esse profane interpretarentur, vt Theodoretus putat: siue remunerationem cuiusque, vt beatus Cyrillus, qui disputationem scripsit aduersus eos, qui ideo aiebant iam factam esse remunerationem cuiusque pro meritis, quod non dixisset Dominus in euang. cum de diuite & mendico loquitur, mendicus quidam, sed Lazarus. vt ipsa, inquit proprii nominis appellatione demonstraret, iam esse factam re & veritate remunerationem: siue resurrectionem interpretarentur vitam hominis iusti in carne mortali: vt quidam auctor nostri temporis in 4. lib. de locis Theologicis existimauit: siue quid aliud vanitatis. exemplum quoque huiusmodi vaniloquij ait Iustinianus Imperator in Nouel. 146. esse Deuterofos Iudæorum, quas illi dicunt traditiones sapientum à Moise acceptas, à quibus

Paulus Timotheum, vt matre Iudæum monet, vt caueat: & formam habeat sanorum verborum, quod idem in alio loco dicit. Videamus nunc sint ne vestra vaniloquia, & quidem profana, an nostra? atqui in ecclesia nostra nihil traditur, quod non ab omnibus intelligi possit: & ab eo qui tradit, demonstrari ita esse, quia sic acceperit in ecclesia: & sic in omnibus ecclesiis doceatur. si quis verum euangelizet præter id quod accepit, & ecclesie traditum est, fit anathema & si quis ecclesie suspectus est, inquiritur in eum: & exploratur fides eius, ita fit, vt neque profana vaniloquia, neque sermo vilius corruptus, tãquam cancer ad impietatem proficiens inter nos serpat. atque hæc quidem est necessitas, & fructus nostrorum inquisitorum, qui sunt in hac parte episcoporum adiutores præcipui: (ad episcopum enim in primis pertinet, omni diligentia curare, vt quibus præest, sani sint in fide) quorum munere, & cura nunquam ecclesias apud maiores nostros olim vacasse intelligi potest ex 3. lib. Origenis contra Celsum, in quo licet obseruare ordinem των φιλοπνευστων, id est eorum, qui in aliarum vitam & fidem studio sciscitandi ad euicendum infames inquirebant. sic enim ait, apud eos, qui pro viribus ostenderunt, propositum sibi esse, nihil aliud velle, quam quæ Christianis viderentur, fuisse quosdam constitutos ad sciscitandum de vita & conuersatione cuiusque, vt si qui facerent πικρήματα id est aliquid infame, cetero communi & consortio Christianorum prohiberetur. erant igitur, tunc εκ των επιρρητων id est, inter infamia, & profana ea, quæ vos nunc præter sensum cæterorum Christianorum, & sanctorum ecclesiarum consuetudinem vultis, vt non obseruare dies ieiuniorum, non dies festos sanctorum, non orare pro mortuis, non habere religioni vota, non abstinere à nuptiis sacrarum Virginum, non confiteri sacerdotibus, non sacrificare, non venerari imagines sanctas, & alia huiusmodi, ne omnia enumerem, in quibus qui erant deprehensi ex communi congressu, ac consortio Christianorum ante mille trecentos annos & amplius euiciebantur, non enim alio grauiore supplicio vllum tunc afficere poterat ecclesia, quod nec ethnici Imperatores

2. Tim. 1. Quare in nostra ecclesia non tradantur vaniloquia, sed apud Lutheranos.

De officio inquisitorum fidei, quod semper fuit in ecclesia.

Pro epist. pont.

Apud Lutheranos non sunt, qui de fide inquireant.

Quomodo omnes chimeras superet vaniloquiū, quod tradūt Lutherani, iustificari hominem per solam fidem.

Observatio Philonis in iustificatione Abrahæ, quæ locū epistolæ Iacobi declarat, quādo ubi amicus Dei appellatus est. Quid sit stare coram Deo, & ei appropinquare.

& magistratus passi fuissent, vt rectè Remūdus Ruffus iuriconsultus contra Molinæum obiecit, at apud Lutheranorum magistros, qui gratiam euangelij in luxuriam, vt de aliis similibus beatus Iudas scripsit, & in licentiam transtulerunt, quis huic officio inquirendi præest? quod iudicium apud istos exercetur de vaniloquiis profanis, quæ populis traduntur? an non est profanum vaniloquium dogma istorum de iustificatione, quod Theobaldus Thamerus Germanus, qui quinquenniū fuit, vt scitis, ex ministris Lutheranorum, & iam pridē, quia ex nobis prodierat, & ex nobis erat, ad nos rediit, scitè ille quidem, & festiuè phantasma appellare solebat, cum de eo aliquando disputarem. quid enim vanius aut facilius esse potest, quam tradere sola & nuda fide hominem iustificari? an non superat omnes chimeras, & hippocentaurus, ac tragelaphos, omnes denique fabulas, vt qui manet in morte, viuat? iustus enim, sicut scriptum est, ex fide viuat, & qui non diligit, manet in morte, ait Ioannes: sed dicent hic, fidem, cui totam vim iustificandi tribuunt, nunquam esse sine charitate, sic enim nuper quidam ex eis doctor Tubingēsis scripsit, atque ita negabunt effici, quod dicimus. at quomodo ait apostolus de quibusdā, confiteri se nosse Deum, factis autem negare etenim si confitentur nosse Deum, fidem igitur habent. at rursus si factis negant, ergo non habent charitatem. præterea quid minus intelligi potest quam vt is qui charitatem non habet, sit amicus Dei? Abraham enim postquam credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, vt in Genesi scriptum est, dictus est stare coram Deo, & appropinquare illi, vt est in Gen. cap. 18. quod Philon quoque Alexandrinus in libro de migratione Abrahæ obseruauit: stare autem coram Deo, & appropinquare ei est esse amicū eius, non solū quia beatus Iacobus, cuius epistolam negatis, sic interpretatus est, cum ait reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est, sed quia secundum idiomata scripturæ S. & proprietatem verborū non potest, aliud significare stare corā Deo & appropinquare ei, quam esse amicum eius: quod quidē sine opere charitatis fieri non potest, cum ipse per sapien-

Liber tertius.

tiam suam dicat, ego diligentes me diligo, & in euangelio, vos amici mei estis, si feceritis, quæcunque præcipio vobis: & Paulus elegit nos, vt essemus sancti & immaculati coram ipso in charitate. vt igitur Hime-næus & Philetus resurrectionem aiebant factam esse, antequam fieret, sic isti secundum vaniloquium suam iustificationem, quæ est quædam vita ex mortuis, factam esse tradunt, antequam fiat.

Pro. 8.
Ioan. 15.
Ephes. 1.

Quomodo quæ Magdeb scripta esse dicunt de nobis 2. Thess. 2. in ipsos quoque propriè quadrent, & in nos nullo modo possint, & quomodo mysterium iniquitatis in ipsis nunc operetur, tanquam in Antichristū, docuisse Ioannem in epist. sua. Item collatio eorum quæ Daniel de Antichristo prædixit, cum præcursoribus eius Lutheranis magistris, & quomodo mira eorum similitudo demonstratur, & cernatur. De 2. Pet. 2. quomodo quæ nobis falso tribuunt Magdeb. ipsis verè congruant, vt introducere novas sectas, & negare eum, qui redemit eos, & sequi multos eorum luxuriam, & viam veritatis per eos blasphemari.

Cap. 17.

Ed transeamus ad aliam notationem istorum. citant enim deinde contra nos c. 2. Thess. 2. videamus igitur, quid Apostolus dicat loco ab istis indicato tantū, Rogamus autem, inquit, vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostram congregationem in ipsum, vt non citò moueamini à vestro sensu, neque terreamini neq; per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies domini: ne quis vos seducat vilo modo. Si vos Magd. cum Lutheranis vestris illi estis, quos Apostolus rogat, ne citò moueamini à sensu vestro, necesse est, vt doceatis fuisse vos à principio isto sensu: & istam disciplinam, quam tenetis, à principio tenuisse patres, & maiores vestros: at hoc non doceris neque docere potestis, imò nostrum sensum, & nostram disciplinā vos ipsi in antiquis ecclesiæ sanctæ doctoribus demonstratis, quos nauos, & cor-

Quomodo caput epist. 2. ad The. quod in nos sine recitatione indicant Magde. in Lutheranos conueniat.

*Magd. suis cen-
turiis se ingulat
suo iudicio per-
euntes, & inci-
dentes in foueam
quam fecerunt.
Nō possunt esse
Lutherani, ut
Magd. volunt
quibus paulus
dicit, rogamus
vos, ut non citō
moueamini à
sensu vestro.
Quid sit apud
Paulum moueri
à sensu suo.*

ruptelas illorum sæculorum. & inclinationes doctrinæ esse dicitis ita fit, ut ipsis centuriis vestris vos ipsi iuguletis, & vestro iudicio iuxta proverbum more sonicum pereatis, comprehensi à Domino in astutia vestra, & incidentes in foueam, quam fecistis. Deinde, ad quos hæc Paulus scribit inquit rogamus vos, ut non citō moueamini à sensu vestro, & quæ sequuntur, eosdem monet paulò pōst, quid facere debeant, ne citō per errorem seducti, à sensu suo moueantur: state itaque, inquit, fratres, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam: ut iam hoc sit non moueri à suo sensu, s. esse stabiles, & permanere in eo, quod à principio, siue per sermonem præsentis, siue per epistolam absentes didicerant. quare cum nihil vos recipiatis præter verbum Dei scriptum, atque id quidem contra verbum Dei interpretemini, qua fronte hæc, quæ Paulus hic scribit, contra nos citatis? quos enim, ut dixi, Apostolus monet, ne moueantur à sensu suo, eosdem monet, ut teneant traditiones, siue per sermonem, siue per episto. quod quidem nos constanter facimus, sicut maiores nostri, & vestri etiam semper fecerunt: vos verò à nostris, & vestris discessistis. atque illi quidem, à quibus Paulus cauere rogat & monet, melius saltem quàm vos hac in parte sentiebant, qui traditiones sine scripto tenebant: alioqui non diceret Paulus, Rogamus, ut non citō moueamini à sensu vestro, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem neque per epistolam tanquam per nos missam. Ergo qui seducebant & cauendi erant, etiam per sermonem proprium, tanquam per sermonem à Paulo sine scripto dictum seducebant, siue per epistolam propriam tanquam per epist. à Paulo missam: quod quidem hodie hæretici faciunt, cum per sensum suum, quem verbo Dei scripto attribuunt, tanquam per sensum Apostoli decipiunt. nihil enim interest decipere per epistolam, tanquam ab Apostolo missam, an per sensum verbi Dei scripti, ab ipsis, tanquam per Apostolum expositi. verbum enim Dei non est in syllabis, aut in sensu alieno: sed in sensu vero, & proprio. ac rursus ut magis adhuc intelligatis, non conuenire vobis, quod A-

postolus ait, rogamus vos, ut non citō moueamini à sensu vestro, simulque intelligatis, à quo sensu roget Apostolus non recedere, scilicet non à priuato sensu, sed à sensu aliorum Christianorum, communi, legite Origenem tantæ eruditionis, & antiquitatis, quantæ vos eum esse scitis, qui libro 3. contra celsum tres ordines describit: vnum eorum, qui volebant de religione Christiana audire, fierique catechumeni. quorum erat ordo separatus: qui autem audiendo, satis iam proficisse videbantur, ut vellent rectè viuere, nondum tamen baptizati erant, horum erat alter ordo: tertius eorum, qui quoad fieri poterat, ostendebant studium propositumque sibi esse nihil aliud velle, *ὡς τὰ Χριστιανῶν δοξαστα*, id est præterquam ea, quæ omnibus Christianis videntur. hoc enim significat, quod dixit *ἀόριστος* id est, infinite ac sine articulo *Χριστιανῶν*. Respondere igitur nobis Magdeburgens. & cæteri Lutherani, ex quorum ordine vos estis? non enim estis ex primis, nec ex secundis, sed nec ex tertiis, siquidem non vultis tenere, quæ aliis omnibus Christianis videntur, sed quæ Luthero & eius magistro Ioanni Vviclef visa sunt. hoc ergo erat, quod Apostolus ad Corinthios scripsit. sicut in omnibus ecclesiis doceo, quod quidem per ministros Lutheranorum dicere non potest, quia non docent aliarum ecclesiarum dogmata. illud præterea, quod Apostolus adiunxit, siue per spiritum, quis non videt non in nos, sed in vos quadrare: erant enim tunc, cum hæc Paulus scripsit, qui deciperent, dicentes habere se spiritum Dei esseque Prophetas, ut Theodoretus quoque interpretatur: at in ecclesia nostra nemini nisi à mente alienatis permittitur hoc de se aut existimare, aut dicere: nullus post Sanctos Apostolos ex catholicis doctoribus, ac sanctis patribus ausus est dicere habere se spiritum propheticum, at vester doctor vel potius illudor Martinus Lutherus ausus est dicere se Germanicum prophetam, & habere se spiritum Dei. & cum Apostolus clarè moneat Thessal. & per eos cæteros omnes, ut caueant, ne decipiantur per spiritum, vos contra hæc Pauli Apostoli admonitionem eum secuti estis, qui se vestrum prophetam fecit.

Quod Lutherani non sunt ex vltimo ordine, quos Origenes descripsit.

Quomodo, quid Paulus monuit Theff. ut viderent, ne quis eos per spiritum deciperet, facere voluerunt. In ecclesia catholicorum nempe quauilibet sanctus audeat se dicere prophetam, ut ausus est Lutherus.

Quod mysterium iniquitatis non in nobis secundum Magd. sed in Lutheranis secundum Paulum operetur.

1. Ioan. 1.

Quod non nos ex Lutheranis, sed Lutherani ex nobis exierunt secundum scripturam Ioannis.

Quod testimonio Ioannis Magd. & ceteri magistri Lutherani sunt Antichristi.

Sed veniamus tandem ad illud, quod in hoc capite epist. Pauli precipuum est: quod nobis tribuunt Magd. & de nobis scriptum esse blasphemè fingunt: nam mysterium, inquit, iam operatur iniquitatis. cum demonstratum antea sit non esse vos ex eorum numero, quos hic Paulus monet, ne citò moueantur à sensu, sed stent potius fixi, & stabiles in eò. quod à principio siue per doctrinam epist. scriptæ, siue sine scripto didicerint, consequens est non esse vos ex iis, qui rectè stant, & cauere debent, ne excidant à recto sensu: relinquitur igitur, ut ex eorum numero sitis, qui vel errant, vel errantes, alios quoque in errorem mittunt. in vobis igitur operatur mysterium iniquitatis. non autem in iis, quos Apostolus rogat modò, sicut olim illos, ne citò moueantur à sensu suo. quem enim sensum dicat. explanat postea, sensum scilicet eis traditum, siue per sermonem, siue per epistolam. Quod verò sit istud mysterium iniquitatis, quod iam operatur, ex iis, quæ Daniel de Antichristo prædixit, intelligere licet. Similia enim atque de illo prædicta sunt, cernuntur nunc in Antichristis, qui sicut ait beatus Ioannes, nunc multi facti sunt, unde, inquit, scimus, quia nouissima hora est: & subiungit, ut eos ex ortu, atque origine cognoscamus, tanquam hæc sit princeps nota, atque indicium clarissimum eorum, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nã si fuissent ex nobis, permanisset utique nobiscum. Respondete ergo Lutherani & Magd. nos ne exiimus ex vobis. an vos ex nobis? si nos ex vobis, docete, quando nos vestram disciplinam, quam nouellus vester propheta preperit, professi sumus qui ab initio in eadem regula fidei & doctrinæ permanemus: si verò hoc docere non potestis, & vos ex Martini schola natos esse negare, neque vultis, neque si velitis, potestis, quorum patres, imò plerique vestrum eadem fidei dogmata prius tenebatis, quæ multi adhuc vestræ gentis inter vos in vestris ciuitatibus nobiscum Deo adiuuante tenent, sequitur, ut vos ex nobis exieritis. ergo vos estis Antichristi, de quibus Ioannes in epist. sua loquitur, illius præcursores, de quo Daniel, ait, & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & præualebat eis, donè que venit an-

tiqus dierum, & iudicium dedit sanctis excelsi: & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt sancti. hoc enim plerunque accidit videmus, cum catholici aduersus infideles victoriam obtinuerunt. Hoc est iudicium, quod dedit Deus sanctis excelsi & dabit adhuc maius, nisi conuertantur ad dominum, à quo defecerunt. Sed videamus iam iniquitatem Antichristi in scriptura Danielis propheticè delineatam, ut mysterium eius in Antichristis, qui nunc facti sunt, agnoscamus. & sermones, inquit, contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret: & putabit quod possit mutare tempora & leges: id est existimabit, quod possit religionem, quæ illo tempore vigeat, funditus delere, hoc enim est mutare tempora & leges. Sic Theodoretus hunc locum interpretatur. Quæso, vtri nostrum laborant, ut religio mutetur, nos ne qui in eadem religione, quæ nobis à principio tradita est permanemus, an vos, qui religione patrum vestrorum mutata, à propheta vestro nouello nouellam religionem accepistis? quod si vos estis, qui religionem, quæ per vniuersas mundi ecclesias ab antiquis diebus vigeat, mutare vultis, igitur in vobis tanquam in Antichristis operatur iam mysterium iniquitatis illius nouissimi Antichristi, qui hoc ipsum plenius facturus est: iniquitas enim illius, quæ nondum apparuit, sed adhuc latet, unde mysterium iniquitatis vocatur, in vobis ex parte ostenditur & eleuabitur, inquit idem Daniel, & magnificabitur aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loquetur superba. apud nos omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: omnibus reddimus debita: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem subiecti omni creaturæ propter Deum siue Regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. omnes honoramus: omnibus dominis seruimus non tantum bonis, & modestis, sed etiam dyscolis. & si quis aliud audet, non est ei impunè, vos verò quid? an non contra vestrum Imperatorem in aciem eduxistis? an non in Belgica & Gallia consortes vestri Lutherani & Calviniani à Regibus suis defecerunt? in Pontificem verò summum ecclesiæ iudicem à Deo datum quia non potestis copias educere, linguas

Dan. 7. Quomodo quod de Antichristo. Daniel prædixit, iam in Lutheranis Antichristi præcursoribus aliquando impletum est. Mysterium Antichristi in prophetia Danielis descriptum, iam in Lutheranis ex parte ostensum.

Comparatio eorum, quae à Daniele de Antichristo predicta sunt, cum iis quae in Luteranis cernuntur, de maledictis in Pont de mutatione religionis, de spoliis: one templorum, de sacrificio sublati.

& filium nocte, & die maledictis, & cōtumeliis, ac blasphemus in Deum armatis, & non esse ei obediendum docetis. an non est hoc eleuari & magnificari aduersus omnem Deum, & aduersus Deum Deorum loqui superba? Sequitur in Daniele, & Deum patrum suorum non reputabit. hoc quoque in vos cōuenit. si enim vos Deum patrum vestrorum reputaretis, nunquam religionem, quam dedit patribus vestris, mutaretis, ut mutastis: sicut nos non mutamus, quia Deum patrem nostrum reputamus. Sequitur, & Deum Moazin, id est Deum fortem in loco suo venerabitur, hoc verò vris congruit, nōne vobis: imò vobis, vos enim estis, qui in patria vestra, vestra dogmata ceti Deum fortem colitis: cum autem ad loca catholicorum venitis, non amplius impunè idem facere vobis licet, sed aut fugiendū aut dissimulandum, aut delitescendum est: nos verò, & in nostris & in alienis, id est, in vestris quoque locis fidem, & fidei nostrae doctrinam apertè profiteamur. Sequitur in Daniele, & Deum, quem ignorauerunt patres eius, colet auro & argento, & lapide pretioso, rebusque pretiosis. hoc quoque in vos mirificè competit, qui ecclesias catholicorum auro & argento & lapidibus pretiosis spoliastis, ut dogma Luteri de delendis templis & eorum ornatu colereis, quod nunquam antea à maioribus vestris auditum est. Sequitur, & dabit eis potestatem in multis: & terram diuidet gratuito, siue in donis, ut est apud 70. nec hoc in nos, sed in vos potius quadrat. apud nos enim quisque possidet sua: nullus in alienam possessionem irruit. nō licet apud nos per vim diripere, & aliis donare de rapina. vos, vos hoc fecistis, qui ecclesias, & ecclesiarum praedia, & possessiones occupastis gratis, & dono principum vestrorū. ergo apud vos sunt Antichristi, qui hoc facere docuerunt. iam verò quod praedixit idem Daniel tollendum esse tempo-

Quod Luterani negantes sacrificium externum fecit, typus fuit Antichristi, quæro à vobis Magd. de quo in ecclesia, prophetiam Dani. re Antichristi iuge sacrificium, siquidem Antiochus, de quo Daniel propheta, qui hoc in templo Iudæorum fecit, typus fuit Antichristi, quæro à vobis Magd. de quo sacrificio accipiendum esse existimatis: fortasse responditis de interiore & spirituali: at hoc dici non potest, hoc enim prohiberi non poterit, restat igitur, ut de ex-

terno accipiendum sit. ergo est in ecclesia catholica sacrificium externum. aut hæc propheta Danielis falsa est. quod si est externum sacrificium in ecclesia catholica, ut quidem est. quod Antichristus tollet, ubi dominabitur, qui nam sunt præcursores eius, in quibus mysterium huius iniquitatis iam operatur? nonne vos magistri Luterianorum, qui traditis sanctam eucharistiā non esse sacrificium: imò nō solum hoc, sed ipsam eucharistiā sustulistis, cum sacerdotes sustulistis.

Citant præterea Magd. contra nos 2. Pet. 2. sed nec locum hic recitarunt à conscientia deterriti. quare recitemus nos, ut intelligant omnes, nobis ne, an vobis congruant, quæ beatus Petrus de hæreticis, qui futuri erāt, hic praedixit, fuerunt verò, inquit, & pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducunt sectas perditionis: & eum qui emit eos, negant superducentes sibi celerem damnationem. respondere ergo nobis Magd. vtri nostrum introducunt nouas sectas perditionis, & eum qui emit eos, negant superducentes sibi celerem damnationem: nos ne, qui ut saepe diximus, & demonstraui, & res ipsa loquitur, in eadem regula fidei à principio tradita perseveramus, ut vestri quoque patres, & maiores perseverarūt, an vos, quorū secta ante 40. annos ignota erat? Sequitur in epist. Petri, & eū qui emit eos, negant. Videamus enī, an vos Christum, qui nos passione sua redemit, negemus? Paulus enim ait, & consumatus scilicet per passionem factus est omnibus obtemperatibus causa salutis æternæ, non dixit, omnibus credentibus tantū, aut omnibus per solam fidem passionem eius apprehendentibus: sed obtemperantibus, aliud est enim credere, aliud obtemperare: fides ex auditu est, & ad credendum satis est assentiri auditis: ad obtemperandum nō satis est. nec enim qui audita credit, continuo audita facit: neque saluus erit, si quis credat in patrem & filium & spiritum sanctum, in filium dico propter nos mortuum, & suscitatum, apprehendens per fidem passionem eius, ut vos loqui soletis, neque tamen hanc fidem operetur suscipiendo baptismum, id est, obtemperando ei, qui credere, & baptizari præcipit. nā si in baptismo cō-

Comparatio eorum, quae Petrus de hereticis futuris praedixit, cum iis, quae agunt, & preferuntur Luterani.

Quomodo Luterani eum negant, qui redemit eos.

plantamur similitudini mortis eius, & ipse ex obedientia passus est, ergo in baptismo non sola fides patris, & filij & spiritus sancti, sed opus obedientiæ Christi, cuius baptismo, ut præcepit, baptizamur, interuenit. Vos igitur cum per solam fidem, id est, sine operibus, (nullum enim opus excipitis) iustificari hominem docetis, cum qui redemit vos, negatis: ipse enim dicit, ego redemi obtemperantes, vos dicitis, redemit credentes, tantum. an non est hoc negare eum qui redemit vos? fortasse dicetis, Apostolum dicere, factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ: vos autem de iustificatione in præsentia vita loqui, quæ per solam fidem fiat. at si scripturas, & virtutem earum non ignorare velitis, non hoc dicetis: qui enim promissionem habet vitæ æternæ futuræ, idem habet promissionem vitæ, quæ nunc est, de qua scriptum est, iustus ex fide uiuit: vtraque enim promissio connexa est nexu inseparabili, sicut Apostolus Paulus docuit, cum ad Timoth. scripsit. pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. ergo qui non promisit salutem æternam ex sola fide, sed ex fide & obedientia, quæ in operibus versatur, idem neque promisit ex fide sola sine obedientia salutem, quæ nunc est, quæ ex iustificatione per fidem existit. si enim hanc ex sola fide promississet, & illam quoque æternam ex sola fide promississet: atque ita necesse esset vos ad illorum hæresim adhuc peiorem delabi, qui neque, ad consequendum salutem æternam necessaria esse opera tradebant, sed potius in quocunque scelere quis esset, futurum esse saluum, tanquam per ignem, modo in Christum crederet, eiusque sacramenta perciperet. contra quos disputat S. Aug. in lib. de fide & operibus & S. Sixtus 3. in lib. item de operibus fidei. Rursus. d. Pau. in illo ipso cap. 2. epist. 2. ad Tim. de quo supra differuimus. Si sustinebimus, inquit, & correpnabimus: si negauerimus, id est, si sustinere & compati noluerimus, & ille negabit nos. Si igitur ut correpnemus, id est, ut adueniat nobis postea regnum cælestis futuræ vitæ, non satis est credere tantum, sed necesse est compati Christo, & sustinere, & qui hoc negat, cum negat, qui redemit nos, ergo ut adueniat nobis nunc regnum

Heb. 5.

1. Tim. 4.

Quod vite quæ nunc est per iustificationem, & vite cælestis future coniuncta est promissio.

regnum spirituale vitæ, quæ nunc est ex iustificatione, non satis est fides sola, & nuda, sed necesse est compati, & sustinere. Siquidem vtriusque vitæ, & vtriusque regni petitio, ac promissio connexa est. neque promissio vnus ab alterius promissione separari potest. Sed pergamus ad ea, quæ in loco proposito epistolæ Petri sequuntur, & multi, inquit, sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. apud nos tametsi multi sint, qui luxuriosè & perditè viuunt, quia lata est via, quæ ducit ad perditionem, & arcta via salutis, tamen nullus docet non esse meliorem continentiam: non licere vouere Deo castitatem: aut posse monachos, vel sacerdotes vxores ducere & monachas nubere: quæ quidem cum magistri Lutheranorum doceant, fit, ut multi eorum luxuriam sequantur, & blasphemetur per eos via veritatis, quæ sancta vota continentiarum & probat & laudat. Sequitur in epist. & in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Si verba vestra, quibus miseros Lutheranos decipitis, ut vos honore dignos ducant, ac vos tanquam discipuli & alumni sequatur, non sunt ficta, producite nobis testes, sicut nos facimus, qui scripturas, quas citatis, sic ut vos fingitis, intellexerint, aut intelligendas esse dixerint, quod cum facere non possitis, cuius vestrum conscientia non conuincitur, ficta esse verba vestra? quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio vestra non dormitat. iam verò illa, quæ paulò post sequuntur, Qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulat, Dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metunt introducere, & reliqua deinceps facile quidem demonstrare possemus ad vos pertinere, & vestri similes, si omnia persequi propositum esset. Satis hæc sint, ut intelligant, quibus Dominus dederit intellectum, non contra nos, sed contra vos esse capita illa sola indicatione notata: quæ nos ad confusionem vestram in penitentiam, si fortè conuertat vos Deus, & sanemini, recitauimus, & in vos quadrare, & scripta esse ostendimus, ad reliqua deinceps libro quarto, qui sequitur, respondebimus.

a

Francisci Turriani So-
CIIETATIS IESV,

*Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum,*

LIBER QVARTVS.

Dea, quæ Magdeburgen. in epistolas Pontificum Apostolicorum extra caput de doctrina separatim obiicienda esse putauerunt, satis secundo, & tertio libro Reuerendissime, & Illustrissime Stanislæ Hosi respondisse me arbitror. nihil enim prætermisimus, aut dissimulauimus, quin omnes quæstiones istorum explicauerimus, siue ex temporum ratione, & historiæ fide, siue ex argumentorum demonstratione, siue ex scripturarum scientia, siue ex apostolicæ traditionis disciplina, & rationis patrocinio, siue ex correctione veterum exemplariorum, siue ex testium auctoritate penderent. ita ut omnia, quibus vel minus quidem cauti, vel parum intelligentes capi, & irretiri deinceps possent, expedita iam eis sint: iis verò qui adhuc ab istis decepti sunt, & vulnus acceperunt, medicina parata sit ad sanandum: nisi ex eorum numero sunt, qui ut Apostolus ait, cauteriatam habent conscientiam,

am, quique proficiunt in peius, & ut in Apocalypsi beati Ioannis de quodam scriptum est, nomen habent, quod uiuant, & mortui sunt. Nunc autem ad caput totius accusationis respondendum est: Vniuersa enim crimina in epistolas hætenus congecta, & omnes quæstiones à Magdeburgen. propositæ eò spectant, ut infirmata epistolarum fide, & auctoritate, doctrina earum, quæ hæreticorum sententias, atque opiniones apostolicæ traditiones auctoritate infirmat, & frangit, infirmata esse videatur. Nos enim licet has epistolas non haberemus, incommodi quidem parum, infirmitatis verò prorsus nihil ecclesiæ nostræ dogmata accepissent: Si quidem ipsa traditio apostolicæ doctrinæ, quæ in ecclesia tanquam depositum custoditur, & quæ sanctorum scripturarum obsignatio est, satis doctrinam harum epistolarum fideliter custodit. At hæretici, nisi eas epistolas negent, neque doctrinam, neque disciplinam suam defendere vilo modo possunt. Idcirco ad faciendum imperum in caput doctrinæ, omnes illas machinas, quas duobus libris superioribus labefecimus, & omnia illa criminum, & quæstionum instrumenta compararunt. Sed quia in hoc capite doctrinæ, quod isti tanquam arcem oppugnant, semper nos ad scripturas prouocant, & nos respondendo, eisdem rursus scripturas quoque obiicimus, opere precium est admonere eos, qui hæc nostra, & istorum scripta lecturi sunt, ad quam isti regulam interpretationem dirigant scripturarum, si fortè nesciunt, quemadmodum eas isti interpretentur: inde namque vniuersum hoc malum fluxit. nec enim scire curant, quemadmodum Sancti Apostoli eas intellexerunt, & à nobis intelligi voluerunt: non enim aliter intellexerunt, quàm ecclesiæ Christi traditionis regulam veteres Simonis successores pertineant, qui ut S. Irenæus lib. 3. contra hæreses scripsit, Sanctos Apost. non quod sentiebant, sed in hypocrisi docere aiebant: aut si non negent, necesse est, ut idem Irenæus colligit, non solum omnibus episcopis successoribus Apost. sed etiam ipsis Apostolis sapientiores se esse existiment: si quidem non sensum Apostolorum, sed suum in scri-

*Propositum no-
uorum hæretico-
rum in accusan-
dis epist. Pont.
Apostolicarum.*

*Novi hæretici
nisi epist. prisco-
rum Pont. negent,
disciplinam suæ
sectæ defendere
non possunt.*

*Quomodo ex
eo quod relicta
Apostolicæ tradi-
tionis regula
scripturas san-
ctas Lutherani
interpretantur,
vniuersus eorum
error natus est.*

Quod sit novis
hæreticis propo-
situm in inter-
pretatione scri-
pturarum.
I. Ioan. 4.

I. Cor. 12. 14.

Mat. c. 12.

Veram scriptu-
re sancte inter-
pretationem cū
ecclesiæ catholi-
cæ traditione
necesse est con-
gruere.

pturis profiteantur. Hoc enim est novis hæreticis pro-
positum, quod eorū magistro Luthero à principio fuit,
sensum, scilicet, quē ipsi in scripturis excogitarūt. hunc
profiteri verū scripturę sensum: quibus frustra, si ita est,
beatus Ioannes scripsit, inquit, charissimi, nolite om-
ni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt:
& vt intelligeremus, dici hoc de spiritu, id est, de sensu
subiecto, qui est velut anima scripturę, quę instar cor-
poris est. subiungit, quoniam multi pseudoprophetę
exierunt in mundum (vt enim veros interpretes pro-
phetas vocare solet scriptura, vt ex epistola priorē ad
Corint. perspici potest, sic falsos interpretes, pseudopro-
phetas) quod si probandi sunt spiritus, id est, interpre-
tationes siue sensus, an ex Deo sint, ne in falsas senten-
tias, & doctrinas pseudoprophetarū ignari incidamus,
dicant noui hæretici quomodo ipsi probent? etenim si
per se ipsam interpretanda est scriptura, & hoc etiam
pseudopropheta facit: aliunde ergo petenda interpreta-
tio est, ex traditione, scilicet, quę tanquā depositum in
ecclesia ab initio ipsius viuę Apostolorum prædicatio-
nes fidelissimē seruat. Ad hanc ergo regulam nos di-
rigimus interpretationem scripturarum, in quibus se-
purant isti vitam habere æternam, vt dominus Iudæis
dixit: quod quidē verum est in iis, qui eas scrutantur, vt
in eodem loco idē præcepit, sed istis illud potius cōue-
nit, quod eisdē Iudæis in euangelio Marci dictum est,
nonne ideo erratis nescientes scripturas, & virtutē Dei?
sed cur illi scripturas nesciebant, nisi quia non scruta-
bantur? at verò scrutari scripturas tam diu isti non po-
terunt, quādiu quid ecclesię catholicę ab initio traditū
sit, scire, & tenere noluerint. Cū traditione enim neces-
se est congruat scriptura, ne quis ex verbis scripturę, cū
in varias sententias hinc, inde trahuntur, occasionem
errandi ignorans capiat. Hęc salutaris, & necessaria re-
gula, in vtraque hierarchia Mosaica, & euangelica à
Deo prouisa est. Vnde Clemens Roman. in quadam a-
lia epistola, quam ex persona B. Petri ad Iacobum fra-
trem Domini scripsit, cuius Photius etiam meminit, ab
eo petiit vehementer, vt libros prædicationis, quos ad
eum Petrus misisset, cum illis tantum communicaret,

qui traditionis regula ad rectē interpretandas scriptu-
ras instructi essent exemplo illorum septuaginta senio-
rum, quos Moyses iussu domini elegit, & qui cathedrā
eius susceperunt. describam hic partē epistolę propter
summam eius grauitatem, & vtilitatem, & quod in no-
uos hæreticos maximē quadret, & vnde eorū malū or-
tū sit, clarissimē demonstrat, εἰδώς σε ἀδελφέ μου εἰς τὸ κρι-
νῆσαι ἡμῶν συμφέρον σπάνοντα προθύμως, ἀξιώσασθαι καὶ δόξα
τῶν ἐμῶν κηρυγμάτων ὡς ἐπέμψα σοι βίβλος μηδενὶ τῶν ἀπὸ τῶν
ἔθνων μεταδῆναι μήτε ὁμοφύλῳ πρὸ πείρας, ἀλλ' εἴαν τὸ δοκι-
μαθεῖς ἀξιὸς εὐσηθῆ, τότε ἀντὶ κατὰ τὴν ἀγωγὴν παρεδῆσαι,
κατ' ἴκην καὶ τοῖς ἐβδωμήθητα ὁμοσῆς παρεδωκε τοῖς τὴν κα-
τέδραον αὐτὸ παρεληφόσι. διὰ τὸ καὶ ὁκαρπῶς τὴν ἀσφαλείαν
ἔχει τὸ δῶρον φαίνεται. τὸν γὰρ ἀντὶ οἰωπανταχὴ ὁμοίειν τὸ
μνηστῆρας καὶ πολιτείας φυλάσσει καὶ ἄκατὰ μηδὲνα τῶν
ἄλλων φερεῖν ἀπὸ τῶν πολλῶν ναυσῶν γρηφῶν ἐξοδουθῆ-
ναι διωκθέντες. κατὰ γὰρ τὸν παρεδωθέντα αὐτοῖς κανόνα τὰ τῶν
γρηφῶν σύμφωνα περὶνται μεταρρυθμίζειν, εἰδήτης τυχόν
μὴ εἰδώς τὰς παρεδῶσεις γαρκα πρὸς τὰς τῶν προφητῶν παλιν
σημῶν φωνάς. οὐ ἔνεκεν εὐδελπὶ διδασκῆναι ἐπιτεπέσει, εἴαν μὴ
πρὸ πείρας μάτη πῶς δὲ τὰς γρηφῆς χρῆται. διὰ τοῦτο παρε-
δῆται εἰς θεὸν, εἰς νόμον, μὴ ἐλπίς ἵνα γρημὸν τὸ ὁμοίον καὶ πα-
ρ' ἡμῶν γένηται τῶν ἐβδωμήθητα ἡμῶν ἀδελφοῖς τὰς βίβλος
μου τῶν κηρυγμάτων δὲ μετὰ τῶν ὁμοίων τῶν ἀγωγῆς μνηστῆρας, ἵνα κῆ-
τὸς βλαβερῶν τῶν διδασκαλίας ἀναδέξασθαι μίερον εἰφοδία
ξαι, εἰφοδίαξωσιν. ἐπεὶ εἴαν μὴ οὕτως γένηται εἰς πολλὰς γνώ-
μας ὅτις ἀλοθείας ἡμῶν διακριθῆσιν αἱ λόγος τῶν δὲ ὄχ' ὡς
προφήτης ὢν ἐπίσταμαι καὶ μὴ εἰδὼν αὐτοῦ τοῦ κακῶν τὴν κερχίω
ὄρων. πινες γὰρ τῶν ἀπὸ τῶν ἔθνων τὸ δι' ἐμῶν νόμον ἀπεδοκίμα-
σαν κηρυγμα τοῦ ἐχθροῦ ἀνθρώπων ἀγομῶν πια καὶ φλναρῶ-
ση προσηκάμενοι διδασκαλίαν, καὶ ταῦτα ἐπι μου περιστοσ
ἐπιχίρεισαν πινες περικίλαις πιν ἐρμηνείας τοῦς ἐμῶς λόγους
μιασχιματῆσαν εἰς τὴν τοῦ νόμον κατὰλυσιν.

Interpretemur latinē, & si non pari elegantia, & ni-
tore sermonis. Quoniam te video (inquit) mi fra-
ter, ad communem omnium nostrum infirmitatem
alacriter properare, oro, atque obsecro, vt mearum
prædicationum libros quos ad te misi, cum nullo ex
gentibus, communices, neque cum villo ex nostris, an-
tequam cum experiaris: si quis verò postquam erit ten-

Regula traditionis in Mosai- ca Hierarchia ad rectè interpretandum scripturam.

In Mosai- ca Hierarchia nulli permittebatur docere, nisi prius disceret interpretari scripturam.

Vnde fiat, ut doctrina simplicis veritatis in multas sententias scindatur.

Adhuc vivente Petro coeperunt heretici doctrinam, quam tradebat, depravare.

Quomodo ex interpretatione scripturarum sine regula traditionis, tanquàm ex equo Troiano multiplices secte novorum hereticorum natae sunt.

tatus, dignus esse apparuerit, tunc ei tradas ad exemplum institutionis, qua Moyses septuaginta senioribus, qui cathedram eius susceperunt, scripturas tradidit, unde fructus tutæ cautionis, vsque ad hoc tempus manasse cernitur. Omnes enim in illa natione eandem regulam in cultu vnius Dei, & in disciplina vitæ seruant: neque possunt ab scripturis, si in multos sensus vergant, de via extrudi ad sentiendum aliter, siquidem secundum regulam veritatis traditam aggrediuntur aptare convenientiam scripturarum, si quis fortè, quia traditionem ignorat, in vocibus prophetarum multiplicibus, & ambiguis hæret. ob hanc causam nulli permittunt docere, nisi prius discat, quomodo scripturis utendum sit: hinc apud eos vnus Deus est, vna lex, vna spes. vt ergo idem, quod illis septuaginta, apud nos nostris fratribus eueniat, da libros mearum prædicationum simili mysterio institutionis, vt hoc modo eos instruant, qui voluerint subire munus docendi, atque instruendi, alios: nisi enim sic fiat, in multas sententias doctrina veritatis scindetur. Hoc verò non vt vates scio, sed potius iam mali huius principium video: quidam enim ex gentibus legitimam meam prædicationem improbarunt doctrina inimici hominis profana, & nugatoria recepta: idque cum adhuc in viuis essem, conati quidam sunt sermones meos variis interpretationibus, ad soluendam legem transuertere. hætenus epistola. Quis iam non videt oculis suis, euenisse hæc etiam nostra ætate novorum hæreticorum, quod in hac epist. Clemens ex persona beati Petri scripsit, scilicet nisi ij, qui scripturas sanctas tractarent, secundum regulam apostolicæ traditionis interpretarentur, futurum esse, vt in multas sententias doctrina veritatis scindetur: Hinc ergo tanquam ex equo Troiano exierunt Lutheri secta, & eius Teutonica noui testamenti deprauata interpretatio, quæ ad sensum Lutheri, relicta traditione, facillè accommodaretur, hinc Anabaptistæ, & hi multiplices: itidem sacramentarij inter se adhuc varij, tum Confessionistæ item multiformes, Serueriani, Stancariani, Antinomi, Ostiandrini, Maioristæ, Melancthonici, Adiaphoristæ, Suencfeldiani, & Calvinistæ,

ac ne quis suspicetur, de leuibus inter se istos dissistere, quidam ex ipsis Lutheranis Nicolaus Gallus, in libro Theseon, & Hypotyposeon, non (inquit) inter nos de leuibus concertationes sunt, sed de sublimibus Christianæ doctrinæ articulis, de lege, & euangelio, de iustificatione, & bonis operibus, de sacramentis, & vsu ceremoniarum: nec vlla ratione componi, & transigi possunt, & reliqua, quæ ex eo libro Staphylus Prusensis in libello de Lutheranorum inter se concordia recitat. Hinc etiam prius in veteri testamento extiterunt Sadducæi, qui resurrectionem corporum negabant: Pharisei, qui fato assignabant causam peccati. Basmothæi, qui prouidentiam tollebat, & animæ immortalitatem: Hemerobaptistæ, qui tenentes traditionem seniorum, non manducabant, nisi crebrò lauerent manus. Hi nanque sententias suas, & sectas ex scripturis quoque sanctis trahebant, quia non secundum cathedram Moyse eas interpretabantur. hoc enim significabat cathedra Moyse scilicet potestatem docendi secundum regulam fixam, & stabilem traditionis eius, si qui autem cum alioqui potestatem haberent interpretandi, non tamen interpretarentur secundum traditionem Moyse cum illis septuaginta communicaram, quibus Dominus dedit, sicut in libro Num. scriptum est de spiritu Moyse, quomodo hi coargui possent, docuit dominus in euangelio, cum scribas, & pharisæos, interrogauit, inquit, Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, honora patrem, & matrem, vos autem dicitis, & quæ sequuntur. Illæ igitur dicendæ sunt traditiones hominum, quæ cum scriptura sancta non congruunt, imò ei repugnant. atqui cathedræ illi Moyse, id est, potestati docendi scripturam secundum traditionem Moyse, quæ cathedra vmbra tantum habebat futuræ cathedræ, sicut Apostolus de lege dixit, habu- ille vmbra futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, illi, in quâ, cathedræ successit in nouo testamento potestas docendi euangelium secundum cathedrâ Petri, id est secundum traditionem, apost. quorum Princeps fuit beatus Petrus, cui Christus ecclesiam suam

Quomodo in Hierarchia Mosai- ca ex interpretatione scripturarum relicta traditione Cathedra Moyse multa quæ secte prodierunt. Quid significet cathedra Moyse.

Num. c. 11. Matt. c. 15.

Quomodo eos, qui veterem scripturam non secundum cathedrâ Moyse interpretabantur, Dominus docuit redarguere.

Quæ sunt traditiones hominum. Quomodo cathedra Moyse vmbra fuerit cathedræ Petri.

*Quomodo in ec-
clesia catholica
doctrina vera à
falsa discerna-
tur.*

commisit, & post eum successoribus. Quare quæcun- que scripturæ interpretatio, aut doctrina, aut disciplina vlla, quæ cum hac traditione congruit ecclesiastica est: & sicut diuinus Dionysius in 1. c. cœlestis hierarchiæ tradit, imaginem habet rerū, quas beatæ mentes in cœlo plenè contemplantur: quæ verò non cōgruit, sed potius discrepat, falsa est, & ab hominibus excogitata, & si quis apud nos hanc doctrinam non profiteretur, quæ cū publica, & ecclesiastica traditione à sanctis aposto- lis per viuam vocem relicta non consentit, cōuincitur, & diiudicatur, à quibus debet: sunt enim qui huic in- quisiioni sacræ, & sacro iudicio præsumunt, ne quid horū dissimulari, aut negligi possit, vt vigeat semper aposto- lica traditio, id est, spiritus scripturæ sanctæ qui ex Deo est, sed redeo ad epistolam illam Clementis ex persona Petri, cum qua mirificè congruunt, quæ idem Clemens in epist. 5. in extremo scripsit, diligenter, inquit, obser- uandum est, vt lex Dei cum legitur, non secūdum pro- priam ingenij intelligentiam legatur, vel doceatur. de- inde reddit rationem, sunt enim, inquit, multa verba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi vnusquisque sponte præsumpsit, hæc voca- uit paulò ante idem Clemens in persona Petri, πολλοὶ ἡ- μῶν φωνῶν, ἢ, πολλὰ ἢ ἑνὸς αὐτοῦ χαρακτῆρος, id est, multiplices vo- ces, & scripturas in multas partes vergētes. deinde sub- iungit Clemens, sed fieri hoc non oportet: non enim sensus extrinsecus ab alteris alienum, & extraneum de- betis quærere (sic enim est in verustis exemplaribus ma- nu scriptis Vaticano, & Florentino Sancti Marci) aut quomodo ipsum scripturarum auctoritate confirme- tis, sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis hoc est quod hodie noui hæretici faciunt: Ipsi enim sunt, qui sensus extrinsecus, ab alteris, qui sumus nos, alie- num & extraneum quærunt, quia nō ipsi ante nos fue- runt, si quidem ante Lutherū, qui eis sectam, & nomen dedit, non fuerūt: hi ergo sunt, qui sensum istum suum extrinsecus quæsitum, ab alteris, qui plurimis sæculis antecesserunt, alienum & extraneum, quomodo scriptu- rarū auctoritate cōfirment, semper quærūt, vnde verbū Dei abundanter habitat in ipsis, sed non in omni sapi-
*Regula tradi-
tionis in inter-
pretandis scri-
pturis ad redar-
guendos hereti-
cos ab Irenæo
notata, & com-
mendata.*

*Locus epistolæ
5. Clementis e-
mendatus.*

etia, vt Paul. Colossensibus præcepit, sed in omni infi-
pientia: quoniam semper scripturas suo sensu resonāt, *Coloss. 3.*
ex quibus quidem oportet, inquit Clemens, sensum ca-
pere veritatis, sed quemadmodū capere oporteat, sta-
tim subiungit, inquit, & ideo oportet, ab eo intelli-
gentiam discere scripturarum, qui eam à maioribus
secundum veritatem sibi traditam seruat: hoc ipsum
dixit, paulò ante idem Clemens ex persona beati Petri
κατὰ τὸν παραδοθέντα κανόνα, id est, secundum regulam
traditam, regulam enim traditā uocat regulā veritatis
traditæ, quæ est traditio maiorum. deinde subiungit,
sic enim fit, vt & ipse possit ea, quæ rectè suscepit, com-
petenter asserere. Noui ergo hæretici, qui veritatem à
maioribus traditam respuerunt, & scripturas secundū
eam interpretari nolunt, quia non rectè didicerunt,
neque docere possunt, errantes ipsi, & alios in errorē
inducentes. In hanc regulam interpretandi scripturas
sanctas secūdum traditionem maiorum vsque ab ipsis
apostolis, intuens beatus Irenæus, sic libro 3. contra
hæreses cap. 3. scripsit, sed quoniam valde longum est
in hoc volumine omnium ecclesiarum numerare suc-
cessionem, maximæ, & antiquissimæ, & omnibus co-
gnitæ à gloriosissimis duobus apostolis Petro, & Pau-
lo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ, eam, quam
habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam ho-
minibus fidem per successiones episcoporum perue-
nientem vsque ad nos, indicantes, confundimus eos,
qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel
vanam gloriam, vel cœcitatē, & malam sententiam,
præterquam oportet, colligunt. huius ergo traditio-
nis non scriptæ quanta vis esset ad reuincendos falsos
interpretes & ad obsignandam legitimam legis inter-
pretationem, non solum intellexere, qui spiritum Dei
acceperunt, vt illi primi Moyses, & septuaginta Senio-
res veteris testamenti ministri, & post eos Sancti Apo-
stoli ministri noui, eorumque successores, sed etiam
gentes, quæ legem non acceperunt, natura duce, hoc
vtcunque cognouerūt. hinc enim Lacedæmonij legi-
bus non scriptis utebantur, vt eorum legislator Lycūr-
gus iussit, non solum, vt antè dixi, quia vt Plutarchus
*Quarta vis sit
traditionis ma-
iorum ad obsi-
gnandam legi-
timam inter-
pretationem le-
gum & præce-
ptorum non so-*

lum Moyses & 70 seniores, & in nouo testamento Apostoli per spiritum Dei perfecte cognouerunt, sed ex parte Gentiles duce natura.

scribit, quæ præcepta sunt, & maximè ad felicitatem, & virtutem ciuitatis faciunt, existimabant sine scripto in mores, & institutiones ciuium induta, immutabilia manere, sed etiam, vt ego quidem opinor, quia intelligebat sapiens legislator, facilius esse, ea deprauare, quæ magis ex materia constant, quàm quæ minus: facilius, inquam, deprauare tum scripturam, quæ ex charta, & atramento constat: tum sensum, qui materialibus verbis scripturæ materialis subiectus est, velut anima corpus induta dum hanc vocem, quæ scripta est, ego hoc, ille non hoc, sed aliud significare contendit, quàm deprauare mentem, seu sensum legislatoris, qui vnus est à principio explicatè traditus. Qui enim traditionem magistri profitentur, non tam sermonem, aut scripturam magistri, quàm mentem eius, quæ falsa intelligentia, aut interpretatione, corrumpi, & adulterari nõ potest, profitentur: & ad regulam illius mētis, siue sensus sermonem, & scripturam eius accommodat. hoc, vt dixi, ministros vtriusque testamenti perfecte docuit spiritus Dei: gentes verò ex parte docuit naturæ instinctus. vt iam noui hæretici, dum traditiones reiiciunt, quæ ad bene vrendum scripturis necessariae sunt, neque spiritum Dei audiant, qui in vtrumque testamentum traditionem suam contulit: neque naturam, quæ traditionem defendit: imò imprudentiores sunt priscis illis hæreticis, qui, vt Sanctus Irenæus in libro 3. ait, cum ex scripturis arguuntur, in accusationem conuertuntur ipsarum scripturarum, quasi non rectè habeant, neque sint ex auctoritate (hoc iam noui hæretici ex parte fecerunt, epistolam Iacobi, & Iudæ, & ad hæbreos, & quosdã alios libros canonicos negantes) & quia sint (inquiunt) variè dictæ: & quia non possit ex his inueniri veritas ab iis, qui nesciunt traditionem, non. n. per litteras traditã esse illam, sed per viam vocem. hæc hæretici illi, qui quidem prophetarunt hic, licet mala eis mens esset. Nos ergo permanentes in iis, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes à quibus didicerimus, sicut Aposto. de Timotheo scripsit, pergemus deinceps respondere ad reliqua, quæ in doctrinam epistolarum Magdeburgenses produxerunt: & quia scripturas flagitant, scri-

pturas, vt hætenus fecimus, proferemus, cum ea traditione facientes, quæ sine scripto per viam vocem à Sanctis Apostolis, & eorum successoribus, relicta tanquam depositum semper in ecclesia fideliter custodita est. dabimúsque operam, vt nihil eorum, quæ in doctrinam isti obiciunt, dissimulemus, non tam eorum falsam doctrinam refellentes, quàm ea quæ vera est, quæque in his epistolis, secundum scripturas traditur, quantum satis esse videatur, confirmantes, non enim de dogmatibus nostris omnia, quæ dici possent, propositum est dicere, sed quæ ad institutum nostrum, id est, ad defensionem epistolarum sufficiat, vt quoad fieri possit, appareat adiuuante Deo, operarios nos esse inconfutibiles rectè tractantes verbum veritatis. Vtinam hoc cum vbere fructu, aut aliquo saltem paruo eorum, qui indigent, faciamus,

Responsio ad accusationem doctrinae de sacerdotio externo in epistola secunda Anacleti: & quomodo scripturam Moysis & Pauli negare cogatur, qui relicto tantum spirituali sacerdotio reale, externum & visibile in nouo testamento negat. item de spirituali sacerdotio simul cum externo in veteri testamento: & in quo situm sit discrimen veteris & noui testamenti, & responsio ex scriptura Pauli ad ea, quæ Lutherani, & Calviniani contra sacrificium verum, externum & visibile ex epistola ad Hebræos obiciunt. Caput I.

Rgo vt aggrediamur caput de doctrina, ita enim inscripserunt, postremò in-quiunt) nau & manifestæ corruptelæ sanæ doctrinæ in his reperiuntur. Primum enim discrimen veteris, & noui testamenti tollitur, Anacleti epist. 2. vbi sacerdotium, cuius auctor Petrus sit, perinde vt in veteri testamento statuitur: & ad Mosaicas leges de Purificatione, & aliis rebus pij obligantur, cum tamen lex & Prophetæ vsque ad Ioannem durent: & in nouo testamento non sit externum, sed tantum spirituale sacerdotium commune omnibus Christi fidelibus. 1. Pet. 2. & Heb. 9.

Pro epist. pont.

Haftenus Magdeburgen. Quia nos in nouo testamēto sacerdotium visibile, & externum habemus, vt Iudæi item visibile, & externum sacerdotium in vetere testamento habebant idcirco discrimē veteris & noui testamenti à nobis ablatū putāt nō intelligentes, quod dicunt contra scripturam, de qua se iactant dicere Dicit mihi Magdeburgenfes, interrogabo enim vos, qui typos legis nescitis, similiter atque Paulus Galatas interrogat, qui allegorias legis ignorabant, legem nō legistis dicentem in Exodo, Inspice, & fac secundū exemplar quod tibi in monte monstratum est? Neq; Paulū hoc interpretantem, cum loquens de sacerdotibus veteris testamenti munera, secundū legem offerentibus, Qui (inquit) exemplari, & vmbre cœlestium deseruiūt, sicut responsum est Moyfi, cum consummaret tabernaculū. Vide, omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Quod si sacerdotes exemplari, & vmbre cœlestium deseruebant: igitur & quæ offerebantur, & qui offerebant in vetere testamento, typi erant eorum, quæ offeruntur, & qui offerunt in ecclesia noui testamenti, quæ est quædam Hierusalem cœlestis, vt Apostolus Paulus in epistola ad Hebræos vocat. vnde idem cœlestia vocat, quæ in ecclesia fiunt, cum ait in eadem epistola. Necessè est ergo exemplaria cœlestium, id est, vetera his mundari victimis, scilicet carnalibus: ipsa autem cœlestia, id est, ea quæ sunt ecclesiæ nostræ, melioribus hostiis, hoc est, spiritualibus mundari: illa enim superna, quæ magis propriè supercœlestia dicuntur, non indigent mundari, igitur qui negant in nouo testamento sacerdotium externū & visibile offerentium Deo externa & visibilia munera, simul negant exemplar fuisse sacerdotium veteris testamenti, idque contra scripturam Moyfi & Pauli. Quod si dicant, hoc enim respondebunt sacerdotium vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi, qui est sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedech, idque satis esse: verum quidē illud prius est, scilicet sacerdotiū vetus exemplar fuisse sacerdotij Christi: sed non hoc satis est, aliud enim est sacerdotium: aliud ministeriū sacerdotij, sacerdotium quidem secundum ordinē Mel-

Exo. 25.

Heb. 8.

Heb. 9.

Heb. 12.

Heb. 9.

Scripturam negant Magd. cū sacerdotiū externum & visibile negant.

Lutherani non discernunt sacerdotiū Christi à ministerio

Liber quartus.

chisedech vnum est, sicut vna item hostia illius sacerdotij: & huius sacerdotij, atque huius hostiæ Christus est nunc minister, & dominus: & non minister solū, neq; ministerio visibili super terrā, sicut in lege sacerdos solū erat minister sacerdotij veteris, & visibili ministerio: & sicut sunt sacerdotes noui testamenti ministri tantū, sacerdotij & sacrificij Christi. Quare si verū est, quod Paulus ait, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua. necesse est, vt etiā ministeriū noui sacerdotij, quod sit ministerium tantum, illi veteri successerit, quod erat similiter ministeriū tantum, alioqui non omnia facta sint noua, quod est scripturā Apostoli negare. sunt igitur necessario in nouo testamento sacerdotes, qui sint ministri tantum, sacerdotij Christi, & corporis Christi, de quibus prophetauit Esa. c. 61. cum ait, vos autem sacerdotes domini vocabimini: & λειτουργοι, id est, ministri dei nostri. quod quidem intelligendum esse necessario secundū litteram de nouo testamēto, & sacerdotibus eius, copiosè in libris de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholice demonstrauimus: ad sacerdotium autem cōmune spirituale tantum, & internum omnium Christianorum nō pertinet, neque pertinere potest sacerdotium liturgicum, id est, ministeriale, quod ad offerendum, & supplicandum pro populo institutum est, hoc enim significat vis verbi λειτουργειν. Ac rursus idem Apostolus, & clariùs adhuc in eadem epistola ad Heb. c. 10. vmbra, inquit, habebat lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum. Etenim si ipsas imagines rerum haberet nouum testamentum, quarū imaginum vmbrae veteris legis habebat, sunt ergo super terram in nouo testamento veræ imagines veterum sacerdotum, tanquā vbrarum: at quemadmodum noui testamenti sacerdotes illorum veterum sacerdotum, tanquā vbrarum imagines essent, nisi extrinsecus apparerent, vt illæ veteres vbræ apparebant? quomodo (inquam) in nouo testamento, externi illius sacerdotij typici, & vbrati, imago esset aliqua specialis & propria visibilis, si tantum spirituales hostias inaspectabiles, id est, nō cadentes sub sensum oculorum, offerremus, quod est

sacerdotii eius neque ministerium Christi, à ministerio hominum.

2. Cor. c. 15.

Qui negant in nouo testamento externum sacerdotiū simul negant fuisse exemplar sacerdotium veteris testamenti contra Moyfi & Pauli scripturā.

Neque sacerdotium spirituale & inuisibile noui testame-

si imago est sacerdotii externi & visibilis veteris testamenti: neque sacrificium spirituale & invisibile imago illius veteris externi & visibilis.

Ex. 16.

Quomodo ad omnes Hebraeos pertineret secundum legem sacerdotium spirituale.

Quid differat sacerdotium spirituale novi testamenti a sacerdotio spirituali veteris.

Quod necesse sit secundum scripturam, ut sacerdotii externi veteris testamenti imago sit in nouo testamento aliud sacerdotium cuius ministerium sit externum, & visibile.

alioqui omnium Christianorum commune? non. n. negamus sacerdotium spirituale tantum, commune omnium Christianorum, sed hoc non est imago illius typici externi, & specialis in veteri testamento sacerdotij, cuius erat sacrificia externa, & aspectabilia. Erat alioqui in veteri testamento spirituale quoque & commune omnium Iudaeorum sacerdotium: imò prius dictum est illis in Exodo cap. 19. eritis mihi populus acquisitionis, regale sacerdotium, gens sancta, quod illis, quidem omnibus ex circumcissione, spiritualiter conueniebat, lex enim spiritualis erat, sicut Apostolus ait. Volentibusque Deus, ut essent omnes populus *ἁγιόσωτος*, id est, electus, sicut Symmachus interpretatus est, quia corpora sua exhiberent Deo hostiam viuentem, sicut Apostolus ait, & serua iustitiae in sanctificatione: atque ita fierent regale sacerdotium, gens sancta, quod quia per obedientiam spirituales mandatorum Dei sit, idcirco non simpliciter hoc dixit, eritis mihi, sed sic, Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi, & quae sequuntur. Quare cum sacerdotium spirituale & commune non solum sit in nouo testamento, sed antecesserit quoque in veteri, licet sit in nouo ad perfectionem adductum per circumcissionem spirituales cordis, & emundationem sordium non carnis, sed conscientiae in baptismo, necessario relinquitur, ut externi illius & specialis sacerdotij in veteri testamento, quod umbram habebat, imago sit alterum sacerdotium in nouo, cuius ministerium sit externum, & visibile super terram: quale non est ministerium sacerdotij Christi in caelo: aut umbra illa vetus carebit imagine rei contra scripturam Apostoli. Iam ve videris Magdeburgenses, quemadmodum non tollat discrimen veteris & noui testamenti pontifex Anacletus, cum tradit, ut Aaron primus in lege sacerdotale nomen accipit, his enim verbis vtitur, sic post Christum dominum a Petro sacerdotialis coepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino, Tu es Petrus, & super hanc Petram, &c. imò vos Euangelium, & Pauli scripturam negatis, qui in nouo testamento sacerdotium externum speciale tollitis: &

ut peccatum peccato addatis, fingitis, a nobis fieri auctorem sacerdotij in nouo testamento Petrum. sic enim scripsistis, de epistola Anacleti loquentes, ubi sacerdotium, cuius auctor Petrus sit, perinde ut in veteri testamento statuitur. Vestrum, inquam, est hoc commentum: sacerdotij enim noui testamenti auctor est Christus, non Petrus: ut veteris sacerdotij non Aaron, neque Moyses, sed Deus fuit auctor. Sic enim scripsit Anacletus, ut iterum repetam, Post Christum dominum a Petro coepit sacerdotialis ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum, Tu es Petrus, & super hanc Petram, aedificabo ecclesiam meam, an hoc est facere Petrum auctorem sacerdotij? sed urgeamus adhuc hoc, quod falso obiicitis. Cum enim dicitis, qui ponit in nouo testamento sacerdotium visibile, & externum, tollere eum discrimen veteris & noui testamenti, sic dicitis, quasi hoc inter veteris, & nouum testamentum distet, quod in veteri omnia sint externa, & visibilia, in nouo vero nihil. Ergo nec in nouo testamento baptisma erit externum ex spiritu sancto, & aqua visibili, quia in veteri testamento erat baptismata externa, licet umbram tantum haberent, & non ipsam imaginem rei: aut si est baptisma externum in nouo testamento, quod haecenus non negatis: ergo non est discrimen veteris & noui testamenti positum in externo, & non externo. Nec enim (ait August. in libro de spiritu & littera cap. 13.) quia non habet lex fidei, opera veterum sacramentorum, circumcissionis videlicet, atque caeterorum, ideo non sunt opera, quae habet in sacramentis suis huic iam tempore congruis. Et ibidem cap. 19. & 20. Propter veteris, inquit, hominis noxam, quae per legem iubentem & minantem minime sanabatur, dicitur illud, testamentum vetus: hoc autem nouum propter nouitatem spiritus, quae hominem nouum sanat a vitio vetustatis. Item libro secundo contra aduersarium legis, & Prophetarum, Multum est enim, inquit, & nimis longum, cuncta colligere, quae in hanc sententiam beatus Apostolus dicit, legem distinguens a gratia, quod illa in tantum bona sit, ut bona iubeat: haec in tantum, ut bona

Euidens Commentus Magde.

Observatio locorum Augustini de discrimine veteris & noui testamenti.

*Cōmentū Mag-
deh. de discrimi-
ne veteris &
noui testamenti.
Apostolica con-
stitutio de sa-
cerdotio spiri-
tuali omnium
Christianorum.*

Rom. 3.

*Quomodo
Magd. redar-
guantur, ex loco
Petri 1. c. 2. quo
tentant pro-
bare solum esse
sacerdotiū spi-
rituale, & nul-
lum externum.*

conferat. Et contra faustū, ipsa, inquit, lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt data intelligentia peccatorum, quod præceptū erat, ex Dei dono custodiretur: Veritas autem, vt ablata obseruatione vmbra, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur. Hæc & alia huiusmodi multa multis in locis de differentia veteris & noui testamēti Augustinus, Magdeburgenses verò noui doctores Germaniæ discrimen veteris & noui testamenti esse somniant, quod in vetere testamento fuerit sacerdotium externum, cuius initium fuit Aaron in nouo verò nulum sit sacerdotium præter commune, & spirituale, id est, præter sacerdotium ex baptismo. (sic enim vocat beatus Hieronymus) in quo, sicut Apostolica constitutio lib. 3. Clementis ait, Non fiunt, qui baptizantur, sacerdotes ex ordinatione, sed fiunt à Christo Christiani, regale sacerdotium, gens sancta. vt enim antea sacerdotes & reges capite vngentur, sic qui baptizantur, capite vnguntur. Si quis verò ab istis quærat, quomodo hoc, quod dicunt, probent, respondent. 1. Pet. 2. Sed videamus, quid ibi scriptum sit, vnde hoc probare volunt, Vos autem (inquit) genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: cum hoc, vt ante dixi, prius Hebræis dictum sit, Quæcunque enim sicut Apostolus ait, lex loquitur, iis, qui sunt sub lege, loquitur, si vos, Magdeburgen. contra nos hac auctoritate probare potestis, solum sacerdotium commune & spirituale ex baptismo esse in nouo testamento, ergo eadem nos auctoritate contra vos, ac multò etiam magis probare possumus, solum quoque sacerdotium commune, & spirituale ex circumcisione in vetere testamento fuisse, siquidem prius illis hoc dictum est, quam nobis. at hoc non concedetis, vt in vetere testamento solum commune sacerdotium ex circumcisione fuerit, ac non etiam speciale ex tribu leuitica externum, ac visibile. igitur nec in nouo testamento solum sacerdotium commune, & spirituale esse, hac auctoritate probari potest. Vana igitur, & absurda vestra probatio est, quæ ex hac auctoritate beati Petri ducitur. Videamus alteram. & Hebræorum (inquiunt)

(inquiunt) 9. nec hic explicarunt, quomodo hæc auctoritate probarent, quod voluit Sed nec opus fuit explicare, scimus enim omnes quomodo ex hoc nono capite probare conentur, non esse sacerdotium externum & visibile, scilicet quo probare conantur, non esse sacrificium sanctam Eucharistiam. tolle enim sacrificiū, sublarum est sacerdotium. Paulus ergo neque per sanguinem inquit, hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. & paulò post, non enim in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorū, sed in ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis: nec vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorū ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit Hæc sunt, quæ in cap. 9. quod aduersus sacerdotium externum citant, ita intelligenda, & interpretanda esse Lutherani, & Calviniani contra nos contendunt, quasi apostolus, vt Caluini verbis vtat, tota disputatione contendat, non modo nulla alia esse sacrificia, sed vnum illud semel oblatum fuisse, nec amplius iterandum: ita sentiūt isti nulla alia auctoritate freti, præterquam sua contra omnium catholicorum patrum sententiā, imò contra ipsum apostolum, vt statim docebo, hoc autem istos fallit, quod neque Pauli propositum neque verba eius intelligunt non enim contendit apostolus, vt Calvinus ait, nulla alia sacrificia esse præter illud vnum in cruce semel factum, nec amplius iterandum, sed contendit potius, id quod maximè vtile, & in primis necessarium erat docere, vt etiam eruditissim. auctor, & optimus dogmatistes Ioannes Damascenus in libello de vnde ordo est communionis corporis Christi, qui adhuc græcè extat, cor Lutherano sensit, non esse, nisi vnum corpus, quod in cruce oblatum est, & quod in cœlo nunc offertur, & quod in ecclesia: sicut tolli à Paulo quia vnum illud in cruce perfectissima hostia fuit: ita vt alio corpore præter illud non opus fuerit sicut non sacerdotium, & opus fuit alio sacerdote adducente per seipsum ad deū sacrificium ex præter Christum: sed isti non distinxerūt, (vnde eorum ecclesie.

*Propositū Pauli
in epist. ad Heb.
de hostia Christi.*

*Vnde ordo est
cor Lutherano
sensit, non esse,
nisi vnum corpus,
quod in cruce oblatum
est, & quod in ecclesia:*

*sicut tolli à Paulo
quia vnum illud in cruce
perfectissima hostia fuit:
ita vt alio corpore præter
illud non opus fuerit sicut
non sacerdotium, &
opus fuit alio sacerdote
adducente per seipsum ad
deū sacrificium ex præter
Christum: sed isti non
distinxerūt, (vnde eorum
ecclesie.*

Pro epist. pont.

error ortum duxit,) corpus oblatum, ab oblatione: neque rursus ab oblatione, modum oblationis: neque sacerdotem per seipsum adducentem ad deum, à sacerdotibus adducentibus per Christum, quæ omnia d. Paulus non obscure distinxit. Vnum itaque corpus est, quod in cruce oblatum est: & quod in cælo reuelata facie, & in propria specie gloriosa semper pro nobis offertur: & quod in ecclesia relictum est nobis ad offerendum in mysterio sub specie panis, & vini. sed indicemus vbi apostolus, & quomodo hæc distinxerit, & notari. Dicite mihi Magd. eum Paulus ait cap. isto 9. quod contra nos citatis, necesse est ergo, exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis, quæ sunt istæ meliores hostiæ, quibus mundantur cælestia, id est, ea quæ ad ecclesiam nostram pertinent, quæ est secundum apostolum vna & eadem cum Hierusalem cælesti, & si vt Aug. coll. 3. cõtra Donatistas ait, aliter nunc est: aliter postea futura. (nisi forte vultis non super terram, sed in cælo ipso mundari peccata) quæ inquam, sunt istæ meliores hostiæ? non enim sunt hostiæ spirituales orationum, & cultus rationalis, vt fortasse dicetis. non enim victimæ illæ veteres, cum quibus has hostias comparat apostolus, & quibus meliores esse dicit, orationibus, & cultu rationali carebant: præsertim cum sancti, & spirituales sacerdotes in lege quoque sacrificarent. restat igitur, cum non sit nisi vna hostia substantialis infinitæ virtutis, quæ Christi corpus est, hac enim hostia mundatur ecclesia dei super terrâ, vt necessariò hostias numero multitudinis vocet oblationes huius vnius hostiæ, vtrumque enim significat verbum græcum θυσία victimam, quæ propriè dicitur θυμία, & oblationem, quæ etiam hostia dici solet, siue immolationem, sicut apud Latinos sacrificium interdum pro ipsa victima, quæ immolatur: interdum pro actione ipsa sacrificandi accipitur. distinguit igitur Paulus in ecclesia Dei oblationem à victima siue corpore oblato: & sacerdotium externum in ea confitetur, siquidē multas in ea oblationes ponit vnius corporis, quod scilicet à multis, imò infinitis sacerdotibus ab ortu solis vsque ad occasum iuxta prophetiam malachie immo-

Vbi, & quomodo Paulus hostiã ab oblatione distinguat.

Heb. c. 12.

Mal. c. 2.

Liber quartus.

latur: & quod in cælo ab ipso cælesti ministro eodemque domino pro nobis deo patri alio modo nempe reuelata facie offertur. Vnde statim subiungit, non enim in manufacta sancta Iesus introiuit exemplaria verorum, sed in ipsum cælum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. sempiternum enim habet sacerdotium, sicut idem ait, semper viuens ad interpellandum pro nobis. modum itaque oblationis distinxit hic apostolus ab oblatione, quæ in ecclesia fit eiusdem hostiæ in mysterio, cum dixit, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. de hac eadem oblatione in cælo dixerat paulo antè, talem habemus pontificem, qui consedit in cælo sanctorum minister, & tabernaculi veri quod fixit deus, & non homo, id est, qui consedit, vt ministerio offerendi sanctum tabernaculum corporis sui, quod spiritu Sancto Virgini superueniente conceptum est, fungeretur. vnde statim subiungit, omnis enim pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur. vnde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat. habet scilicet illa sancta, quorum est λειτουργία, hoc enim verbo vsus est, D. Paulus in hoc loco, id est, minister, ad offerendum, & supplicandum pro nobis, hæc enim est vis verbi. De his sanctis prophetauit Esaias dicens, Dabo vobis sancta David fidelia. quod beatus Paulus in actis apost. de resurrectione corporis Christi interpretatus est habet inquam, illa sancta, & illud tabernaculū quod dixit, quæ humanitatem eius significant, cuius est Christus minister ad offerendum eam pro nobis, idem minister & dominus sui sacrificij: & non sicut sacerdotes ecclesiæ, qui sunt ministri tantum non per se ipsos ad deum adducentes, sicut Christus, vt apostolus de eo dicit, sed adducentes per Christum. vnde non sunt successores Christi, quod Lutherani per calumniam Catholicis obiciunt, quasi nos hoc dicamus, quod nunquam somniauimus, minister enim si minister tantum manet. non succedit, neque succedere potest domino: Christus autem, vt iterum dicam, sui sacrificij est, non minister tantum, sed minister simul & dominus. esse autem ministros tantum & quidem multos, & vbiq; non solum non minuit gloriam domini, sed auget eam, vt

Heb. c. 7. Modus oblationis hostiæ in cælo alius ab oblatione in ecclesia Heb. c. 8.

Esa. 55. Acto. 13.

Calumnia marianorum, quod Catholici, sacerdotes faciunt successores Christi. Heb. c. 7.

*Quos dicat A-
post. voluntarie
peccantes post
acceptam noti-
tiam veritatis
quibus non relin-
quatur hostia
pro peccatis. et
quomodo tradi-
tio apostolica
sit, interpre-
tatio huius loci.*

Hebr. 9.

vel ratio ipsa naturalis nos docet. Rursus cum Aposto-
lus non multò post cap. 10 ait, voluntariè peccantibus
nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relin-
quitur hostia pro peccato, sed terribilis quædam expe-
ctatio iudicij, & ignis æmulatio. Quæram hoc loco ab
istis, qui hæc non considerant, quænam ista hostia, quæ
non relinquitur voluntariè peccantibus, post acceptam
notitiam veritatis, sed relinquitur non voluntariè pec-
cantibus: hoc enim necessitas consequentiæ postulat.
alioqui quorsum voluntariè peccantes notaret Apo-
stolus, nisi ut hos ab illis distingueret: ita ut his non re-
linqui intelligeremus nobis certè apostolica traditio,
quæ in ecclesia custoditur, satis interpretatur, qui sint i-
sti voluntariè peccantes post acceptam notitiam veri-
tatis, id est, post illuminationem baptismi, quibus non
relinquitur hostia pro peccatis, ij scilicet sunt, quos ec-
clesia, quia in peccato ad mortem manent, à quo no-
lunt per pœnitentiam conuerti, excommunicauit, qui-
bus non relinquitur hostia pro peccatis, quia non of-
fert pro eis: imò nec ab eis accipit oblationes. Vnde
Sanctus Timotheus Alexandrinus vnus ex iis. S. patri-
bus, qui concilio secundo post Nicenum interfuerunt,
in proœmio narrationis miraculorum sancti Menæ
Aegyptij hostiam ait mundam, & incruentam offerri
deo in ecclesia quotidie εἰς ἐπισηφύω καὶ μετάνοιαν πάν-
των τῶν πιστῶν, id est, ad conuersionem, & pœnitentiam
omnium fidelium offertur, ergo iis, quos abhorre-
re à pœnitentia, & ab ea auersos esse ecclesia iudicat, & ob
eam causam eos excommunicat, non relinquitur hu-
iusmodi oblatio hostiæ: ita ut qui pro eis offerat, iudi-
cio ecclesiæ repugnet. Verùm tamen etsi hostia mysti-
cè, id est oblatio corporis domini in mysterio istis non
relinquatur in ecclesia, relinquitur tamē hostia in cælo
apparens vultui dei reuelata facie, & semper viuens
ad interpellandum pro nobis omnibus, quandiu in
hac vita sumus. Nec enim desperata est salus excom-
municati tametsi non relinquitur ei super terram ho-
stia, quæ ideo non relinquitur, ut spiritus eius, qui sic ab
ecclesia sancta punitur, saluus sit in die Domini.
Quare qui in cælo solum λειτουργίαν corporis domini

relinquit, & corpus domini relinquit in ecclesia ἀλα-
τῆργητος, id est, sine ministerio offerendi illud, & sup-
plicandi deo per oblationem eius, scripturam Pauli
negat, quæ dicendo non relinqui hostiam, in ecclesia
scilicet, voluntariè peccantibus, simul docuit relinqui
non voluntariè peccantibus. ex quo fit, ut necessariò
ponendum sit sacerdotium externum & visibile in ec-
clesia, sicut visibilis est hostia, quæ offertur. Sed ut ma-
gis adhuc pateat, hoc quod apostolus ait, non relinqui
iam hostiam voluntariè peccantibus post acceptam
notitiam veritatis, necessariò intelligendum esse de ho-
stia, quæ in memoriam illius cruentæ, de qua antè dis-
seruerat, semper in domo dei, quæ est ecclesia, offertur,
in qua hostia non apparet Christus, sed velatus est, ex
ipsius apostoli verbis eliciamus. Dixerat enim in extre-
ma parte capitis non nunc autem semel in consumma-
tione sæculorum ad destitutionem peccati per hosti-
am suam apparuit. cum autem dicit apparuisse semel
per hostiam suam, de illa hostia dicit, quæ semel obla-
ta est in propria specie, & forma, quam viderunt om-
nes, qui circumstabant, hoc enim significat verbum
πεπαρέσθαι de qua etiam hostia, per quam apparuit,
dicit statim proximo c. vna enim oblatione cōsumma-
uit in sempiternum sanctificatos. quia scilicet semel o-
blatus est ad multorum exhaurienda peccata, siue ad
destitutionem peccati, ut idem dixerat. hoc enim signi-
ficat, cōsummasse in sempiternum sanctificatos id est,
perfecisse sanctificationem corporis, animæ, & spiritus
auferendo peccata. & rursus de huius hostiæ oblatione
subiungit, vbi autem horum remissio, iam non est ob-
latio pro peccato. quia ad exhaurienda peccata semel
oblatus est moriendo, sic enim dixit in fine cap. nono,
& quemadmodum statutum est hominibus semel mo-
ri, post hoc autem iudicium, sic Christus semel oblatus
est scilicet moriendo. Quare cum paulò post in eodem
cap. decimo dicendo non relinqui hostiam voluntariè
peccantibus post acceptam notitiam veritatis, simul
docuerit secundum consequentiã sermonis, relinqui
hostiam non voluntariè peccantibus, necesse est, ut lo-
quatur de hostia, per quam non apparet nunc Chri-
o. lxxij

*Quomodo ex
propriis verbis
Apostoli neces-
sariò eliciatur
esse in ecclesia
sacrificium ex-
ternum et vi-
sibile.*

stus hostia enim per quam apparuit, semel facta est: & non amplius per eam apparebit, quia Christus iam non moritur. hostia ergo, per quam offertur non apparendo, sed in mysterio, & sub velo est, de qua nunc apostolus loquitur, quæ relinquitur non voluntariè peccantibus: illa enim per quam semel apparuit in cruce, nullis iam siue voluntariè, siue non voluntariè post notitiam veritatis peccantibus relinquitur. quia Christus ut semel pro omnibus mortuus est, ita nullis iam verè moritur, nisi representatiuè, siue commemoratiuè, sicut ait beatus Methodius martyr in symposio 10. virginum, quod fit in mysterio secundam institutionem domini. sed copiosorem confirmationem interpretationis huius loci de hostia, quæ non iam relinquitur voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, imò totam explanationem partis. cap. 10. unde incipit fiduciam igitur habentes, ferè usque ad extremum, quæ ad hanc hostiam pertinet, tum ex proposito Pauli, tum ex antecedentibus, & consequentibus, tum ex proprietate verborum, & antiquorum patrum auctoritate, & ex conuenientia sanctarum scripturarum, & traditione dogmatum ecclesiasticorum depromptam iam proprium de sacrificio incruento librum reseruamus, quem, si dominus voluerit, aliquando ædemus. satis nunc responsum sit ad cap. 9. epist. ad Heb. quod nobis contra sacerdotium externum & visibile ideo Magd. obiecerunt, quod videretur eis tolli ibi ab apostolo sacrificiū externum & visibile, quo sublato, consequens esset, sublatum esse sacerdotium visibile. nos verò docuimus, quemadmodum Paulus dicat, sacrificiū incruentum relinqui in ecclesia non voluntariè peccantibus, quo relicto, necesse sit, relicto esse in ecclesia sacerdotium externum & visibile secundum doctrinam apostoli. de quo sacerdotio qui plura ex scripturis sanctis desiderat, legat, si placet, duos quos de hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicæ contra schismaticas Lutheranorum ministrorum, & superintendētium vocationes nuper libros ædidimus.

Defensio doctrinæ de libero arbitrio in epistola Clementis: quomodo consonet scripturæ: & quomodo scripturæ in mandatis de faciendis coniungere soleat gratiam cum libertate voluntatis: & quomodo hanc consuetudinem sancti patres imitati sint, testimonio etiam ipsorum Magdeburgensium in cetera quarta in iis, quæ de libero arbitrio ab antiquis scripta approbant: & de observatione consuetudinis scripturæ apud Philonem Alexandrinum, quando in scriptura tota potestas electionis nostræ Deo tribui videtur: & quando homini. Item explicatio Methodii martyris de libertate, quæ quomodo cum gratia Dei cohercat, exemplo apertissimo demonstrat.

Cap. 2.

Einde (inquiunt) doctrina de libero arbitrio in Clem. epist. 1. & 3. & aliis corruptè proposita est. voluntatis enim viribus tribuitur non tantum velle, in rebus ad salutem pertinentibus: sed etiam perficere, & misericordiam consequi. cum tamen Deus sit, qui faciat. ut velimus, & perficiamus &c. Tanta est Magd. calumniandi libido, ut ea libidine acti præcipites, quicquid primo aspectu ad calumniam rapere posse sibi videantur, id inconsideratè, ac nullo iudicio rapiant. Ex quo fit, ut passim decipiantur: ut hoc loco fecisse demonstrabo, redarguens eos tum ex scripturis, tum ex iis, quæ idem Clemens in prima epistola scripsit, tum etiam ex iis, quæ iidem centuriatores parum memores in centuria 4. de libero arbitrio à scriptoribus illius sæculi scripta, proferunt. Conferamus ergo prius: quæ Clemens scripsit, cum iis, quæ isti sinxerunt. Si quis, inquit, audiens sermonem verè prophete, velit recipere, aut nolit, & complecti onus eius, id est, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrij. nam si hoc esset, ut videntes ea, iam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam nature, per quæ liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut rursus, si ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc nature vis erat, quæ cū aliquid fieri cogeret, alteri parum non daret locum. Nunc autem, quia liberum est ani-

mo. inquam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit, eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrii libertatem. Hæc sunt, quæ Clemens in hac epistola de libero arbitrio scripsit. Percuntemur nunc Magdeburgenses, vbi Clemens hoc loco voluntatis viribus tribuit non tantum velle in rebus ad salutem pertinentibus, sed etiam perficere, & misericordiam consequi? Respondebunt fortasse id tribuisse, cum dixit, si quis audiens sermonem veri prophetae, velit percipere, aut nolit, & amplecti onus eius, id est, mandata vitæ, habet in sua potestate: liberi enim sumus arbitrii. an dixit Clemens, habet hoc in nuda & sola potestate sua? si enim hoc dixisset, profectò viribus voluntatis, quod isti dicunt tribuisset, at non hoc dixit: cur igitur sic interpretamini, quasi dixerit: Nisi quia vestro more facitis, qui, quæ in scriptura & sanctis patribus scripturas sanctas imitantibus, coniuncta sunt, facile disiungitis: sicut in vestro falsò dogmate de iustificatione fecistis, quod de fide non sola scriptum erat, de sola fide interpretantes. Quæro rursus, respondete mihi, cum ait Dominus in Deuter. Mandatum hoc, quod ego hodie præcipio tibi, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, vt possis dicere, &c. & paulò post: Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam, & bonum: & econtrariò, mortem, & malum, vt diligas dominum Deum tuum, & obedias voci eius: respōdete, inquā, mihi, cū hoc loco dicit lex: Quod præcipio tibi, non est supra te, & proposui in conspectu tuo vitam & bonum, vt diligas Deum, & elige vitam, vt viuas, an viribus tantum voluntatis tribuitur potestas eligendi & perficiendi hæc? nō puto dicetis, nisi hūc quoq; librum Deut. negatis, quod hactenus non fecistis. Scriptura igitur diuina in mandatis Dei faciendis solet non separare potestatem liberi arbitrii à gratia Dei, à qua excitari & adiuuari debet, vt rectè velit: & vt bonum perficiat. Item sanctus Iob sicut caseum (inquit) coagulasti me. Et paulò post. Vitam & misericordiam apud me posuisti. hoc enim dixit, vt ait sanctus Maximus in responsis quæstionum ad Thalassium, τὸ ἐπιπέσειον ὑπερίστω, id est, representās liberum arbitrium: quod perinde est, inquit,

Deut. 30.

Consuetudo scripturae coniungendi ea, quæ non sunt separanda vt coniungendum fide opera libertate voluntatis ad bene operandum gratiam Dei. Iob. 10.

quasi diceret. In me posuisti, vt viuerem, & mei misererer obediendo & custodiendo mandata tua. An Iob, cum hoc dixit, gratiam Dei negauit? aut vos eum, quod sic locutus sit, reprehendetis? Rursus, cum Salomon ait in Prouerb. cap. 16. Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere regressus eius, tribuit ne viribus tantum voluntatis vt se præparet? minimè. Nō enim præparat se nisi volendo: Deus autem est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate, sicut Apostolus ait, Deinde quid est, disponere cor hominis viam suam nisi præparare bona opera? Hæc enim sunt viæ cordis, quæ disponuntur: at Paulus ait de bonis operibus, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. imò idem Salomon ait c. 8. A Domino paratur voluntas. Sic enim est apud 7. Item cum ait idē cap. 18. In manu linguæ, id est, in potestate linguæ est vita & mors. tribuit ne solis viribus voluntatis, quæ linguam ad loquendum mouet, loqui bonum sermonem ad ædificationem, qui sale sit conditus, vt det gratiam audientibus? minimè. Cur ergo locutus est ita, nisi quia cū potestate voluntatis ad bene loquendum, conuinxit gratiam, quæ voluntatem ad bene volendum, & ad bonam voluntatem perficiendum adiuuat? Quod si aliud adhuc clarius exemplum vultis Magdeburgenses, apostolus ait: Non enim auditores legis iusti sunt, sed factores legis iustificabuntur: deinde subiungit exemplum gentium, quæ sine lege iustificatur, inquiens. Cū enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, sibi ipsi sunt lex, an cum dixit, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt viribus tantum voluntatis hoc tribuit Apostolus? aut cum dixit euangelista in parabola de distributione talētorum, ex quibus sunt virtutes, & opera bona, quæ sunt dona Dei, dedisse vnicuique secundum virtutem propriam, solis viribus voluntatis humanæ tribuit præparationem ad ea accipienda? quis hoc dicat? sed dicent fortasse Magdeburgen. & quidem rectè, si tamen dicant, apertè alias Apostolum dicere, Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate: & illud, Non quod sufficientes simus cogi-

Prou. 16.

Philip. 2.

Eph. 2.

Prou. 8.

Prou. 18.

Eph. 4.

Rom. 2.

Matth. 25.

Philip. 2.

2. Cor. 3.

Duplex conatus voluntatis proprius secundum gratiam, & secundum potentiam.

Mat. c. l.

Prædicatio Petri quotidiana de libro arbitrio in epist. l. Clementis, non sibi, sed Deo attribueret, qui in se aliquid boni videret.

esse aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, & alia eiusmodi, ex quibus locis facile intelligi possit, quomodo illud accipiendum sit paulò obscurius dictum, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt: & item illud, unicuique secundum propriam virtutem, sic enim vocat præparationem, quæ non est tamen coniuncta à Dei gratia, imò ab ea anticipatur: est enim conatus proprius voluntatis secundum Dei gratiam, qui alius est à conatu proprio voluntatis, secundum potentiam: utrunque distinxit Iustinus martyr, in apologia priorè, cum distinxit semen rationis insitæ, secundum potentiam tributum, & semen rationis insitæ, secundum gratiam participatum, quod beatus Iacobus in epist. sua ἐμφυτον λόγον, vocat, id est, insitum verbum, quod potest (inquit) saluare animas vestras. Hoc ergo ipsum vobis respondemus, Centuriatores, quod Clemens in hac epistola scripsit, id si vobis obscurius videbatur, & aliquid deesse, non continuo accusare, sed ex aliis locis eiusdem Clemētis supplere, & interpretari oportebat: ut cum ait in prima epistola, hanc fuisse Petri quotidianam prædicationē, Deum diligere, & proximum velut seipsum: abnegare seipsum sibi, ut Iesum Christum dominum nostrum sequatur, & nihil eius amori præponere: veritatem corde, & ore proferre debere. Et paulò post, ne omnia repetā, Boni aliquid in se cū viderit, Deo attribueret, non sibi: & malū à se factū cognoscat, & sibi imputer: An attribueret Deo, & non sibi, cū aliquid boni in se viderint: erit hominis voluntatis viribus tribuentis nō tantum velle, sed perficere, & misericordiam Dei cōsequi, ut vos vestro more sine ullo Dei timore maleuolè, & inuidiosè de Clemente beati Petri discipulo, & successore ac glorioso martyre finxistis? Et paulò post, Propter quod deprecor te (inquit) charissimè, ut doceas attentius hūc prædicationis ordinem: & absolutionum dies, ut saluentur animæ hominum, quæ occulta Dei virtute quem debeant diligere, priusquam doceantur, agnoscant. An qui dicit, occulta Dei virtute opus esse ad cognoscendum Deū, ut animæ saluæ fiant, voluntatis tantum viribus tribuit velle, & perficere in iis, quæ ad salutem pertinent? sub-

iungit deinde, operum verò ratio potestati & arbitrio vniuscuiusque permittitur: & hoc ipsorū est propriū. De operibus loquitur, quæ non fiunt propter veritatē, id est, propter Deum: subiūgit enim, Desiderium verò habere ad doctorem veritatis, hoc à patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, ut voluntatem eius, cuius amorem & desiderium, Deo largiente, conceperis, facias, &c. Est ne hoc solis viribus voluntatis tribuere velle, & perficere in iis, quæ ad salutem pertinent? est ne, inquam, hoc solius voluntatis humanæ, facere voluntatem Dei, ipso largiente desiderium faciendi eam? quis non videt, deprehenso hic Magdeburgenses in manifesta calūnia? imò redarguamus eos, ut antè promissimus, ex iis, quæ illi ipsi in centuria quarta in capite doctrinæ de libero arbitrio scripserunt his verbis, De libero arbitrio quæ commodè & tolerabiliter à doctoribus huius ætatis tradita videntur, sic habent. Deinde recitant inter cæteros auctores, quæ Sæctus Athanasius in libro contra gentes scribit: Anima (inquit) cōdita est libera, potestque bona ut eligere ita & auerfari. agnoscens arbitrij sui libertatem, conspicit se posse in utramque partem membris corporis uti, siue ad ea, quæ sunt, siue ad ea, quæ non sunt: sunt quippe bona, non sunt autem mala. Hoc Magdeburgenses confessi sunt ex eis esse, quæ commodè de libero arbitrio à doctoribus illius sæculi tradita sibi viderentur. At nemo, nisi Pelagianus, animam ita conditam liberam dicat, ut possit eligere bona opera bene, id est, sic ut Deo placeant, voluntatis tantum viribus sine gratia Dei. Potest enim aliquis sine fide eligere bona opera, sed non bene, ut idem Clemens in 4. Epistola scripsit: sic enim ait. Neque putetis, quod etiam si omnem pietatem colatis, omnemque iustitiam, baptismum verò non accipiatis, spem possitis habere apud Deum: imò maiore pœna digni eritis, qui bona non bene operati estis. nō bene dixit, id est, non meritorie, ut loquuntur. Cum igitur beatus Athanasius ait de libero arbitrio, id quod vos commodè dictum esse, confessi estis, posse animam libertate arbitrij sui bona facere, quæ existunt, id est, facere bona, & bene: alia enim opera quatenus non

Deprehensio Magdeburgensium in manifesta calūnia.

Redarguentur Magd. ex iis, quæ in centuria 4. de libero arbitrio commodè & tolerabiliter scripta esse à doctoribus illius ætatis confessi sunt.

bene fiunt, non verè existunt, profectò cum potestate libera voluntatis coniunxit gratiam Dei, qui operatur in nobis bene velle bonum, idem reliqui sancti patres in libris suis facere solent, scripturas sanctas imitantes, quæ, vt dixi, gratiam cum libera potestate voluntatis copulare solent, vt præter ea exempla, quæ Paulo supra cõmemorauimus, cerni etiam potest in eo, quod Apostolus in epist. ad Romanos ait: An nescitis, quoniã cui exhibetis vos seruos ad obediendum, siue peccati ad mortem, siue obediens ad iustitiã, &c in nobis enim dicit positã esse electionem peccati, & mortis. & obedientiæ ac vitæ, quæ est ex fide, per quam viuunt iusti: at non dicit positam sine Dei gratia, sine qua non possumus mandatis Dei obedire ad iustitiam, vt viuamus. Ad hanc scripturam sanctam consuetudinẽ pertinet, quod Philo Alexandrinus auctor eruditissimus obseruauit, quando scriptura sancta totã potestatem eligendi bonũ Deo, & quando homini tribuere videatur. Explicans enim in quarto libro allegoriarum legis, quæ Leontius in libro τῶν συλλογῶν citat, (licet nos hũc librum nunc non habeamus) explicans inquam illum locũ Deuter. cap. 30. Considera quod hodie proposuerim in cõspectu tuo vitã & bonum: & econtrariò, mortẽ & malum. Elige ergo vitam, vt viuas. sic ait, μακάριον χρεῖμα, προθέτων ἀμφότερα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀμεινον ἰ. ἰχθῖνα λαβεῖν τὴν ψυχὴν, μακαριότερον δὲ τὸ μὴ αὐτὸν εἶλεθαι, τὸν δὲ θεοῦ ἰσχυρῶς προσάγει καὶ βελτίωσα. οὐδὲ γὰρ κενὴς ἀνθρώπου νεκρὸς αἰρεῖται δι' ἑαυτὸ τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ κατ' ἐπιφροσύνην θεοῦ δωρεμένη τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα. Δνοῖν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τὸ νομοθέτη τοῦ μὲν, ὅτι οὐχ' ὡς ὁ ἀνθρώπος, ἡνιοχῆται πάντα ὁ θεός, τοῦ δὲ, ὅτι ὡς ἀνθρώπος, παιδύει καὶ σωφρονίζει, ὅταν μὲν τὸ δεύτερον κατασκευάξῃ, τὸ ὡς ἀνθρώπος, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν αἰσέσῃ ὡς ἰκανοῖς τε καὶ γνῶναι τε καὶ βούλεθαι καὶ εἶλεθαι καὶ φυγεῖν, ὅταν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἀμεινον, ὅτι οὐχ' ὡς ἀνθρώπος, τὰς πάντων δυνάμεις ἢ, αἰτίας ἀνάβῃ θεῷ. Interpretemur latinè beata (inquit) res, est, quod cū vtrumq; auctor proposuerit, quod melius est, anima potest suscipere: beatus verò est, quod nõ ipsa ex se eligat, sed auctor eã adducat, & meliorem faciat. nõ enim ex se humana mens eligit bonũ: sed secundum prospici-

Observatio Philonis Alexandrini quando scriptura totam potestatem electionis non sine Deo, et quando homini tribuere videatur.

cientiam Dei donantis optima eis, qui digni sunt. Duo enim (inquit) sunt apud legislatorem capita, alterũ est, Deum non more humano omnia moderari: alterum, more humano castigare ac punire. Cum hoc posterius probat, id est, more humano castigare, tũ quod nostræ libertatis est sic introducit, quasi sufficientes simus ad cognoscendũ, & volendũ, & eligendũ: & fugiendum, cum verò illud prius ac præstantius probat, omnia scilicet Deum regere nõ humano more, tunc omnes vires & causas Deo assignat. Vt cum ait in Num. nouit Deus suos, & sanctos suos adduxit ad se: & quos non elegit sibi, non adduxit ad se. sic enim est apud 70. deinde subiungit. Si autem eligere bonum, & nõ eligere malum, propriè ab vna causa, proficiscitur, quid me legislator quasi potestatis eligendi compotem, vt vitam, & non mortem eligam, hortaris? Respondebit (inquit) dicta esse hæc iis, qui nondum magna mysteria de principatu, & potestate Dei, & de nimia infirmitate creaturæ didicerunt. Hactenus Philon. S. Paulus ergo nobis, qui scimus, quam sit natura hominis infirma, & quã nihil boni ex se possit, & quod omne datum optimũ, sicut beatus Iacobus ait, & omne donũ profectum de sursum est, descendens à patre luminũ, aperte dicit, nõ quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis sed sufficiẽtia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamẽti. Et in epist. ad Cor. i. cap. 15. Abundatius (inquit) illis omnibus laboraui, nõ ego, sed gratia Dei mecum, nõ ego (inquit) id est, non solus, sed gratia Dei mecum, siue in me, id est, in me tanquã instrumẽto libero per gratiã eius laborãte: alioqui nõ dixisset, laboraui, est enim voluntas instrumentum liberum, quia, vt ait beatus Methodius in libro de libero arbitrio, εἰ ὡς ἐν τι γένορε τῶν μηχανῶν, ἢ τῶν ὁμοίως ἀνάγκη δαδονόντων θεῷ, οὐκ ἐπιμαθὸν ἀξίον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει ἀλλ' ὡς ὄργανον ἐκ τῆς δημιουργοῦ πλὴν ἐφ' οἷς οὐκαθ' ἑαυτὸν ἀλόγως μέμψιν ἄπομένων, πύτων γὰρ ἀπίπος ἢν ὀχρῶμενος, id est, si factus esset homo tanquam vnum ex elementis aut vnum ex eorum numero quæ necessitate seruiunt Deo, non iam mercedẽ libera voluntate dignam reciperet, sed potius tanquam

Num. 16.

Quod voluntas instrumentum liberum sit autem ex quo Methodio

menti, ut non solum per motionem alterius id est, gratie Dei bonum operetur, sed per virtutem propriam cooperantem. Quod voluntas non est sola causa electionis bona, sed concaussa, siue causa coadiuvans. I. Cor. 3.

instrumentum opificis esset, de cuius non recte factis iniusta, & temeraria esset querela. Eorum enim auctor esset is, qui instrumeto vitur. Quare, cum sit voluntas instrumentum liberum, consequens est, ut sicut instrumentum necessitate seruiens, per motionem eius, qui eo vitur, secundum virtutem propriam operatur, sic voluntas instrumentum liberum gratie Dei, operas per motionem eius bonum, secundum quoque virtutem propriam illud operetur: Causaque eius sit non quidem sola & simpliciter, sed quodammodo, quae dicitur Graece συνάπιν, id est, concausa, sic enim princeps philosophorum vocat. cum ait in 2 lib. de anima, συνάπιν πώς μὲν εἰσιν οὐ μὲν ἀπλώς γὰρ πιν. Nos causam adiuvantem seu cooperantem vocare solemus: Adiutores enim Dei sumus, sicut Apostolus ait, Deus vero prima est & praecipua causa. subiungit deinde idem Methodius, Ἀλλ' οὐ δὲ τὸ κρείττον ἀνθρώπου ἠπίετο μὴ τὸν αἰπὸν εἰδώς, ἀλλ' ἀκείνο μόνον εἰς ὃ πείφουκεν εἰκα. φημὶ τοιγαρὸν τὸν ἀνθρώπου πρῆσαι προαιρούμενον ἢ τῶν κρείττων ἐπίσημονα γίνεσθαι πλὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ δυνάσθαι τοιαῦτα βούλεται δεδωκέναι, καὶ πλὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰς κρείττον παραινέειν οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ ἀντιθέσθαι ἀλλὰ τὸ κρείττον μινύειν θέλοντα, τὸ μὲν γὰρ δυνάσθαι πάρεσιν αὐτῷ, καὶ πλὴν ἐν πολλῷ λαμβάνει, καὶ δὲ τὸ δυνάσθαι προαιρεῖται εἰς τὸ κρείττον τρέπειν ὁ θεὸς παραινέει. ὡς πρὸς γὰρ πατὴρ τὰ κτῆρα παραινέει ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα καὶ μάλλον ἔχειν τῶν μαθημάτων, ὅτι κρείττον τὸ μινύειν, οὐ πλὴν τοῦ δυνάσθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖται, ἀν μὴ ἐκὼν μινύειν βέλῃται, αὐτῶς καὶ τὸν θεὸν οὐδοκεῖ προτρέποντα τὸν ἀνθρώπου κείθεθαι τοῖς προσάγμασι ἀφαιρεῖν αὐτὸν πλὴν ἐξουσίαν τῆς προαιρέσεως τοῦ δυνάσθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς προσάσι, & paulo post, ὡς οὐχ' ἵνα πλὴν ἐξουσίαν ἢν ἔδωκεν ἀφίλη, προσάσει βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρείττον δωρήσῃται ὡς ἀξίων μαζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσε τῷ θεῷ, καὶ πλὴν τῆ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων, Interpretabor latinè, imò neq; (inquit) quod melius est, homo cognosceret, nisi auctorem eius cognovisset, sed illud tantum, quod naturae suae insitum est. Quamobrem cum Deus hominem honorare, & scire eum meliora vellet, dedit ei potestatem qua posset facere, quae vellet, & potestatem eius ad meliora hortatur: non quod rursus auferat

Eruditissima explicatio beati Methodii de libero arbitrio.

potestatem liberam, quam dedit: sed quod velit, quod melius est, ei declarare. Habet. n. potestatem, & mandatū accipit, sed ut velit potestatem ad meliora convertere, hoc Deus admonet. Ut n. cum puerum potestatem alioqui habentem, pater ad perdiscendas disciplinas, & magis earum studio adhaerescendum hortatur, declaras ei hoc esse melius non priuat puerum potestate, quam habet. si non velit sponte sua discere: sic cum Deum hominem hortatur, ut mandatis pareat, non (inquit) videtur mihi priuare eum potestate voluntatis, qua possit etiam non obedire mandatis. Quamobrem non vult dare praecipuum, ut potestatem, quam dedit, auferat, sed ut melius aliquid donet tanquam digno, qui maiora adipiscatur, quia paruit Deo, cum alioqui potestatem non parendi haberet. Haec sanctus Methodius martyr. quae idcirco libere attuli, ut ex exemplo, quo hic magnus ductor usus est, intelligat tandem, si velint, Magdeburgen. & caeteri Lutherani, quemadmodum gratia Dei cum libera potestate voluntatis conveniat. hoc. n. dum non intelligunt, fingunt omnia nos voluntatis viribus tribuere, sicut paulo ante de Clementis epistola fingebat: nos (inquit) Pelagianos videri volunt, quia non, ut ipsi, voluntatem propria virtute ac natura in eorum meliam auctoris spoliamus. Igitur quod sanctus Methodius ait de praecipuo Dei, & de manifestatione boni, quam Deus facit, non tolli eis libertatem voluntatis, idem de gratia bonae voluntatis, ac boni operis adiutrice dicendum est. Ut enim homo nisi quod melius est, cognosceret, non posset bene operari, melius autem non cognosceret, nisi Deum auctorem eius cognosceret: sic, postquam utrumque adiutore Deo, cognovit, non potest, nisi eodem incipiente, & adiuvante, operari. Quare sicut illud non tollit libertatem, ut in illo exemplo patris puero praecipiente, & cum hortantis clarissime cernitur, sic gratia adiutrix, sine qua non potest voluntas hominis bene velle, & operari, non tollit liberam potestatem voluntatis, neque nos ut Calvinianus Martoratus in Comment. epistola ad Corinth. 1. cap. 15. non tollit libertatem voluntatis, quod non accepimus? aut si accepimus, quid gloriari possimus, quasi non accepimus, vel

Quod Lutherani non intelligunt, quomodo gratia Dei cum libertate voluntatis conveniat, volunt nos videri pelagianos, quia nos spoliamus voluntatem propria virtute, & natura, in auctoris. Quod sicut praecipit praecipit, non tollit libertatem voluntatis eius, cui praecipit, sic gratia adiuvans Dei non tollit libertatem voluntatis, quam motus, & adiuvans.

1. Cor. 15.
1. Cor. 4.

*Quæ pulchrè
Ennodius Tici-
nensis de libero
arbitrio scripse-
rit.*

quam laudem nobis sumere? Totam igitur laudem & gloriam ei tribuimus. sine quo nihil boni neque incipere, neque proficere, neque perficere possumus. Sed prius quam huic loco finem imponam, liber recitare hic quæ ante mille annos Ennodius Ticinensis ad Cōstantinum quendam scripsit aduersus eum, qui vt Lutherani nunc faciunt, libertatem quoque voluntatis in iis, quæ ad salutem & studium virtutis pertinet, tollebat. Ergo inquit vt scripture testamini, inuentus est homo, qui seruos Christi, quemadmodum ipse promisit esse faciendum, sub hac occasione cribraret, asserens de arbitrij libertate homini in vna tantum parte, quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam. O schismaticam propositionem, quæ iuxta apocalypsim scriptas habet in fronte blasphemias. Quæ ista libertas est, si valet, edisserat, vbi hoc datur solum velle quod puniat? aut quare electionem nominet, vbi vnâ tantum partem asserit fuisse concessam? quod si veritate subsisteret, locum diuina iudicia non haberent. Quid n. boni à nobis Deus noster rectè quæreret, qui appetentiâ eius de voluntate subtraxerat? sed iuxta apostolũ nunquid iniquus Deus? absit. inter homines à recti discordat affectu, qui à subiectis exigit, quod in potestate non tribuit. hoc de Deo qua cōsciētia sentiatur, aduertite. Vbi est illud apostoli clamantis & pro arbitrij libertate restantis, velle adiacet mihi perficere autē non inuenio: quid est aliud, quā dicere noui dextrū iter eligere: sed nisi ingrediente inuenerit gratia superna, lassabor. nemo dubitat, nemo condemnat quod auctore gratiæ præstante, & ipse æquitatis hominibus callis aperitur, dux enim bonorū, & præcessor est gratia, quādo cœli-rus multiplex ad requiem incitatur hortatu, quando nobis dicitur, Venite filij, audite me. Sed nisi talibus monitis & volūtas nostra, quæ libera est, & labor præster obsequium ad periculū, & gehennam nō imperio aliquo, sed sponte deuoluimur. itaque aut præmium deuotio: aut pœnam contempnus operatur. alioquin non erit iusta retributio, quæ aut per supplicia refertur necessitate peccantibus: aut bonam mercedē offert, ad quod attrahuntur inuiti. ergo debemus gratiæ, quod

vocamur

vocamur: debemus gratiæ quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur: nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sectamur. Via. n. scelerum nō imperatrix nostra legitur esse, sed famula. cum de peccatis dicitur, sub te erit appetitus eorum. quid etiam sibi vult vniuersa prophetæ quasi fertis redimita elocutio, noli æmulari in malignantes: nolite confidere in principibus: nolite fieri, sicut equus & mulus. & apostolus, nolite fieri serui hominum. toties noli in superna admonitione, quo respicit, si aliud nolle, non licuit? & paulò post illud enim beati Apostoli, quo se muniri credit, exemplū nobiscū facit, si quæ sequuntur, aduertat, cum inimicus arrogantiae dixit, gratia Dei sum, id quod sum. mox enim ne sic fugax gloriæ crederetur, vt longo interuallo à veritate descisceret, sapiens architectus adiunxit, abundantius omnibus laboravi: & gratia Dei in me egena non fuit, quod dixisse est, Christus in me, quem dignè, aut abundanter muneraretur, inuenit. non enim pauper est diuina gratia, sed meritorum nostrorum putatur quadam macie, aut exilitate tenuari: quæ tunc non suis æstimatur meatibus fluere, quādo de suis cursibus ariditatis nostræ vena nil recipit. Et paulò post de illius qui illud docebat, proposito, vult enim (inquit) ad illud pertingere neminem suo vitio, aut negligentia perire, si homo vtriusque rei, boni, & mali per potestatem cōcessa electione priuatur. hos tantum iactat potuisse saluari, sine labore vlllo, sine mandatorum amicitia, quos peregrinantes à merito, fauor tantum cœlestis eripuit perinde quod in ipsum referatur, illos perisse intelligit, quos gratia noluit diuina liberare. Sed de his hæc temus pergamus ad alia.

Defensio doctrine in epistola Anacleti secunda de pœnitentia cum satisfactione ex variis locis, & exemplis scripture sancte, & de satisfactione Christi in cruce pro nobis, quomodo non sustulit, sed potius confirmavit nostram satisfactionem temporalem, & quomodo probandum sit secundum regulam Apostoli, vtrum spiritus, qui dicitur esse scripture, ex Deo sit, item explicatio & demonstratio

de sacrificio sanctæ Eucharistie ex epistola Pauli ad Hebraeos, Quomodo non derogat morti Christi, sed potius fructum eius nobiscum communicet. Cap. 3.

AB Anacleto (inquiunt) episto. 2. doctrina de pœnitentia vitatur. miscetur enim satisfactio. Et Alexander episto. 1. peccata sacrificiis deleri docet, & per recitationem passionis Deum placatum iri, & peccata remittere. Item sacerdotes precibus & oblationibus delere, & consumere peccata populi affirmat: quæ blasphema & contumeliosa sunt aduersus opus & sanguinem Christi, quo solo redempti sumus: & qui vnica oblatione nos consummavit, Heb. 9. &c. Hæc sunt, quæ Magdeburgenses in epistola 2. Anacleti, & 1. Alexandri, notarunt, in quibus quædam ab ipsis inuersa sunt, quo magis odiosa fierent, vt illud, (per recitationem passionis Deum placatum iri, & peccata remittere, quod quidem Alexander non sic scripsit, sed aliter: Crimina (inquit) atque peccata oblatiis his Domino sacrificiis delentur, loquitur autem de corpore & sanguine Domini: & subiungit, Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sepius recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia: nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quam corpus, & sanguis Christi: nec vlla oblatio hac potior est, &c. Itaque quod Alexander tribuit sacrificio corporis & sanguinis, vt peccata deleat, hoc Magdeburgenses, inuersis verbis & sententia, recitationi passionis tribuere illum sinxerunt. Sed quod satisfacere pro peccatis, & pro eis delendis corpus, & sanguinem Christi, offerre, non sit aduersus opus, & sanguinem Christi, vt isti blasphemè tradunt, sed potius cum opere, & sanguine Christi faciat, tametsi apud pios, & quibus Dominus dat intellectum, satis sit ad probandum auctoritas apostolicæ traditionis, quam ecclesia catholica tenet, cuius testes duo nunc ex multis tam idonei, tam graues, tam sancti, & tantæ antiquitatis Anacletus & Alexander sunt: tamen quia neq;

Inuersio & deprauatio verborum episto. Alexan. in cœnturia Magd.

isti apostolicæ traditioni credunt, neque Anacletum & Alexandrum non dico ad auctoritatem, sed neque saltem ad antiquitatem recipiunt, vt cognoscant, inde, quid viri apostoli à principio de hac re senserint: id quod beatus Hieronymus à Pelagianis petebat, obicit eis libro 3. Ignatium apostolicum virum, vt si non reciperent ad auctoritatem, ad antiquitatem saltem reciperent, idcirco vocemus eos ad scripturas, prætermittis nunc testimoniis auctorum, quibus referti sunt libri veterum, vt testes sunt Magdeburgenses. Vbiunque enim per omnes suas centurias in omnibus antiquis patribus doctrinam de satisfactione, & sacrificio corporis & sanguinis ad delenda peccata inter natos & corruptelas impiè & blasphemè referunt, quid aliud faciunt, quàm docere contra se ipsos, quid omnes ecclesiastici patres omni tempore senserint & tradiderint, quod necesse est tandem referre ad traditionem Apostolorum, qui sic tum per sermonem, tum per epistolam docuerunt. Ergo Anacletus pontifex eos, qui Episcopum accusare ausi fuerint, priusquam eum studio charitatis, & familiari colloquio moneant, iubet excommunicari, & non absolui antè (inquit) quàm per satisfactionem condignam egerint pœnitentiam. Hic Magdeb. obiciunt, vitari doctrinam de pœnitentia, quia miscetur (inquiunt) satisfactio. ergo doctrinam de pœnitentia apostolus vitauit, qui cum incestum illum Corinthium vellet absoluere, quia sciebat præter pœnitentiam peccati interiori satisfactione quoque opus esse, scripsit ad Corinthios, sufficere illi obiurgationem, quæ à multis fiebat: sic enim vocauit illud vitari à multis congressam & communionem eius, quod illi erat valde acerbum, & ab eo patienter toleratum, an non satis clarè apostolus hoc loco significauit, satis illum peccati sui pœnas luisse, qui ita diu cum tanto animi dolore ac tristitia ex peccato, à multis Corinthiis vitatus esset: idque satisfactionis vice esse debere, siquidem dicit, sufficit ei: quod si docebat apostolus, vt vos Magdeburgenses cum cæteris Lutheranis contra doctrinam, & exemplum eius docetis, præter pœnitentiam peccati, non opus esse vlla satisfactione, id est,

Demonstratio ex variis locis scripturæ, quod ad pœnitentiã adiungenda sit satisfactio.

Pœnitentia Corinthii incesti cum satisfactio.

2. Reg. 12. Par. 2. 33.

nihil pœnæ amplius pro eo sustinendum esse, cū Deus sine vlla mora à verè pœnitente peccatum transferat, vt de Dauid in libro 2. Reg. scriptum est, & de Manasse in libro 2. Paralip. quod non propter illos tantum, sed etiam propter nos scriptum est, cur non statim, vt illū pœnitere audiuit, non absolui iussit? cur expectauit quousque dicere posset, sufficere illi obiurgationē, quæ à multis fiebat. vt absolueretur? Si illa obiurgatio exterior ad interiorē peccanti pœnitentiā adiuncta sufficit, aliquid ergo deerat prius illi pœnitentiæ interiori, nempe exterior ista pœnitentiā, quæ satisfactio vocari solet, vocabulo expresso, ex ipso verbo græco sic enim ait, obiurgatio, quæ fit à multis, *ἰκαρόν τῶ τοιά-τω*, id est, satisfactio fit huic. sic enim interpres latinus actorum Lucæ vertit idem verbum *ἰκαρόν* cum ait, & accepta satisfactioē à Iasone, & cæteris, dimiserunt illos. satisfactio ergo ad debitorem refertur, siue debitor sit is, qui satisfacit: siue is, pro quo satisficit. Iason verò quia accusabatur tãquam auctor seditionis, quod Paulum, & eos, qui cum eo erant, hospitio excepisset, hoc debito obligatus tenebatur, vt doceret se extra crimen esse, seque iuste excusaret, quod quidem quia fecit, & se trahi, patienter tulit, debitum soluit: cuius solutio, id est, iusta excusatio, & tractio illa, quam æquo animo vt innocēs sustinuit, satisfactio fuit in scriptura itaq; est verbum satisfactionis, licet Magister Magdeburgensium Lutherus in Assertionē articuli 5. contra Bullam Leonis 10. dicat, se vehementer illud odisse, & in scripturis nō reperiri. illud melius, quod paulò antè in eadem Assertionē ait, in quo secum & cum cæteris Lutheranis pugnat, hoc libēs (inquit) cōcesserim, quod ecclesia mater pio affectu præuentura manum Dei castigat filios suos satisfactionibus quibusdam, ne incurrant flagella Dei sicut Niniuitæ. quod si pio affectu ecclesia satisfactionibus castigat, igitur non derogat satisfactioni Christi satisfactiones ab ecclesia impositæ. liberent Lutherani, si sciunt, aut possunt, à repugnantia Magistrum suum, nisi fortè aliter, quam illi docere velint, vt sint iam discipuli supra suum magistrum. Hanc ergo Pauli doctrinam ecclesia catholica vsque in ho-

Act. 17.

Verbum satisfactiois in scriptura, quod Lutherus negat.

Vbi Lutherus confessus sit satisfactione, ab ecclesia impositæ non derogare satisfactioni Christi.

diernum diem tenet, & hanc Anacletus apostolicus Pontifex secutus est. Vos verò Magdeburgenses, vt discipuli eius, qui pœnitentiā agere non potest, id est, satanz, nō vultis, vt homines per satisfactionem condignā, sicut Anacletus ait, agant pœnitentiā. Sed alio rursus Pauli loco vos hic vrgebo, qui scripturas sanctas nullo studio, nulla traditionis apostolicæ & ecclesiasticæ obseruatione, sed priuata opinione ad libidinē vestram interpretandas esse putatis, dicite mihi, cum Ioannes baptista pœnitentiā prædicans aiebat, Facite fructus dignos pœnitentiæ, quos fructus pœnitentiæ intelligebat? quia & illam pœnitentiā à nobis exigi non negatis, dicite inquam, imò dicat Apostolus, qui sint illi fructus, & vtrum in eis sit satisfactio: quæ si sit, sequitur doctrinam de pœnitentiā non vitari satisfactione. Paulus igitur 2. Corinth. cap. 7. laudans pœnitentiā Corinthiorum, quos in priore epistola grauius propter incestū illum reprehenderat, cuius scelus diffimulabant, numerat fructus eorum pœnitentiæ dignos, quos iam post reprehensionem tulerat: Ecce enim (inquit) hoc ipsum secundum Deum contristari vos, id est, contristari ad pœnitentiā, sicut proximè dixerat, quantum in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionē, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Qui enim pœnitentiā peccatorū ex corde agit, anxio & sollicito animo est de salute sua: indignatur se peccasse: timet iram Dei offensi: desiderat veniam: tenetur studio & zelo alios exemplo suo ad honestè viuendum prouocandi: sumit de se pœnas pro peccatis commissis, denique neq; præterita iam, nec alia committit: quin potius ab omnibus malis se abstinere. Sic ergo erant illi, qui ad Ioannē veniebant confitentes peccata sua, operabatur enim in illis pœnitentiā timorem iræ diuinæ. Vnde Ioannes illos interrogabat, Quis, inquiens, docuit vos fugere à satisfactione in ventura ira? item, operabatur desiderium salutis, & iis qui ad Ioannē sollicitam curam, quid agere deberent: Vnde Ioannem interrogabant: Quid ergo faciemus? Vt autem ad pœnitentiā vindictam, siue afflictionem corporis per

Matth. 30
Luc. 3.

2. Cor. 7.

Explicatio fructuum pœnitentiæ.

Pœnitentiæ cura
satisfactione in
nem vaniebant.

Luc. 3.

Philipp. 4.

Pœnitentia
David cum sa-
tisfactione.

Psal. 118.

Psal. 37.

Matth. 12.

Luc. 12.

Ioan. 2.

Pœnitentia Ni-
nivitaram cum
satisfactione.

Sap. 10.

Pœnitentia Adæ
cū satisfactione.

per abstinentiam adiungerent, satis eos exemplo suo idem Ioannes docebat, & hortabatur, qui habebat vestimentum de pilis camelorum non manducabat panem, & in eremo habitabat. Præbebat itaque se exemplū vitæ, & quos ad pœnitentiā vocabat, & ut fructus dignos pœnitentiæ facerēt, hortabatur, eosdē sine sermone, ut vitam suam imitarentur monebat, illud sine voce prædicans, quod Paulus Philippensibus scripsit: Quæ vidistis in me, hæc agite. An igitur dicturi sunt Magdeburgenses, doctrinā de pœnitentia vitasse Ioannē, quia exemplo vitæ suæ docebat adiungere ad pœnitentiā afflictionē? Rursus, vitabantne David doctrinā de pœnitentia, qui confugiens alioqui non ad legem Moysis, quæ iubebat adulteros, & homicidas occidi, qualis fuerat ipse, sed ad legē gratiæ & misericordiæ, cum aiebat, Miserere mei secundum iudicium nō legis, sed diligentium nomen tuū tamen adiungebat ad pœnitentiā non solum ad utilitatē suam, sed ad doctrinam nostram inter cæteros fructus dignos pœnitentiæ, etiam corporis afflictionem? hæc. n. vocat *κένωσις* cum ait, agēs pœnitentiā, afflictus & humiliatus sum nimis. Vitabant ne Ninivitarum, quorū pœnitentiā Dominus in Evangelio laudat doctrinā de pœnitentia, cum ad eam saccos adiunxerunt? & Rex saccum & cinerē? Sed quid de David, quid de Ioanne, quid de Paulo, quid de Ninivitis interrogo? Imò interrogabo vos, Vitabantne Dominus doctrinam de pœnitentia, quia non fuit contentus pœnitentia Adæ, quam quidem egisse præterquam quod sapiētia Salomonis testatur, satis idem ipse significavit, ut auctor est sanctus Irenæus lib. 2. contra hæreses, cum se abscondit à facie Domini metuens iram eius, quam significat aliquando secundū Idiomata scripturæ sanctæ facies Domini. Quem quidem metū iræ diuinæ pœnitentiæ Adæ tāquam fructum operabatur. Hunc enim inter fructus pœnitentiæ Corinthiorum numeravit Apostolus, ut paulò ante dixi. Deinde textit se foliis ficus cum essent alioqui, ut idem Irenæus ait, alia folia, quæ minus vexare possent. Agebat itaq; pœnitentiā Adam & quidem satisfactionem miscens, conuenienter legi naturali Deo primum excitante, &

adiuvante. Tale enim, inquit Irenæus significavit, quia eam, quam habui ab spiritu sanctitatis idolam amisi, per inobedientiam, nunc cognosco esse me dignū huiusmodi amictu, qui delectationem nullam præbeat, mordeatque potius, & pungat. Et hoc semper indumentum habuisset, humilians se ipsum, nisi Dominus misericordia commotus tunicas pelliceas pro foliis ficus eos induisset. Hæc ille contra Iatianum & alios hæreticos. Dominus tamen non contentus Adæ pœnitentiā, nec ea satisfactione, quam ille vltro cum pœnitentiā miscuit, aliam adhuc satisfaciendi rationem ei iudixit. Eiecit enim Adam ex paradiso, ne sumeret de ligno, & ut operaretur terram, inquiens: Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea omnibus diebus vitæ tuæ, & quæ sequuntur. Propter pœnitentiā enim, inquit Irenæus, maledictum transtulit in terram, ne perseveraret in homine. Vitavit ergo Adam exemplo suo doctrinam nostram de pœnitentia, secundum dogma Magdeburgensium Centuriatorum, quia ad pœnitentiā interiorē, id est, ad tristitiam secundum Deum propter peccatum, extrinsecus adhibuit satisfactionem: imò vitavit Dominus doctrinā suam de pœnitentia, quia non contentus, ut dixi, Adæ pœnitentia, imò neque satisfactione ab ipso vltro suscepta, aliam rursus satisfactionē cum illa pœnitentiā miscere voluit. Denique doctrinam Christi de pœnitentia vitabant Apostoli, qui satisfactionem cum ea miscebant, ut ex Clemente Romano, qui eorum doctrinam & cōstitutiones litteris mandavit, intelligi potest. is enim loquēs libro 2. in persona Apostolorū de eo, qui, ut agat pœnitentiā, eiectus est ex ecclesia, iubet eum admittere, facta prius diligenti examinatione, num pœniteat, dignusque sit, ut in ecclesiam recipiatur: tum iubet absoluerē indicto ieiunio secundum qualitatem peccati, *Apostolica cō-* dnas aut tribus hebdomadibus. Ac rursus paulò post, *stitutio de pœ-* Quod autem (inquit) oporteat eum, qui peccavit, in *nitentia cū sa-* proprio peccato erubescere, satis scriptura sancta de *tisfactione.* monstrat, quæ dixit de Maria sorore Aaron, cum pro ea Moyses Deum precabatur, ut ei peccatū condonaret,

si pater eius expuisset ei in faciem, nonne deberet saltem septem diebus rubore suffundi? septem diebus separetur extra castra: & postea ingredietur. Deinde subiungit in persona, ut dixi Apostolorum. Sic vos facere oportet iis, qui dicunt agere se poenitentiam peccatorum: debetis prescribere eis tempus secundum rationem peccati: deinde recipere poenitentes, ut patres filios. Hactenus apostolica constitutio à Clemente Romano apostolico auctore scripta: quem si non vultis recipere ad auctoritatem, recipite saltem ad antiquitatem, ut sciat quid ecclesia Romana ab ipso Apostolorum tempore semper tenuerit, & usque in hodiernum diem teneat. Cum igitur lex naturalis non solum ad poenitentiam peccatorum, sed ad miscendum cum ea satisfactionem Deo excitante provocet, quod in ipso primo homine, & humani generis principe, principio ostensum est, profecto qui doctrinam de poenitentia miscendo satisfactionem, vitari dicunt, ipsi legem naturalem vitiant, imò & legem gratiae, siquidem haec non abrogavit legem naturalem, sed potius confirmavit, ut idem Clemens lib. 6. cap. 33. in persona quoque Apostolorum tradit. Quod si lex naturalis confirmata est lege gratiae, & lex gratiae, quae est novum testamentum, confirmata est sanguine Christi: ergo lex naturalis sanguine Christi confirmata est. Non igitur satisfactio poenitentialis, ad quam tanquam ad debitum quoddam naturale ratio naturalis ducit, aduersus opus, & sanguinem Christi est, ut Magdeburgenses impiè sentiunt, & tradunt. Christus enim satisfecit quidem per sanguinem suum in cruce pro peccatis nostris, & poena aeterna, quam debebamus, pro quibus impossibile erat hominem satisfacere, quae quidem satisfactio primùm per baptismi sacramentum communicatur: pro poena vero temporali, pro qua possibile est hominem satisfacere, cum sit ea finita, & anima sit immortalis, & qua secundum legem naturalem debet homo vlcisci peccata, quibus Deum offendit, ita satisfecit per passionem suam Dominus, ut adhuc homo debeat, secundum legem naturalem, quam, ut dixi, per passionem suam non sustulit, sed confirmavit, debeat, inquam, poena temporalia debita, peccata, quibus Deum offendit, vin-

Quod Magde. cum tradunt doctrinam de poenitentia miscendo satisfactionem vitari, ipsi legem naturalem & legem gratiae vitiant.

dicare, nisi ministri Christi, qui potestatem soluendi, & ligandi ab eo acceperunt, hanc poenam temporalem, vel totam, vel ex parte secundum mensuram potestatis acceptae condonent, quod est applicare nobis satisfactionem Christi in cruce, quam pro debito etiam poenae temporalis subiit, quod Paulus Apostolus in Corinthio illo fecit, cum eum absoluit. Quare cum obiciunt haeretici, abundè Christum iustitiae Dei pro peccatis, & pro poena aeterna, & temporali satisfecisse, nec esse à nobis amplius requirendum, Respondemus, satisfecisse illum quidem pro omnibus, quantum in se fuit: sed illis tantum valere, ut liberi sint, siue ex toto, siue ex parte, à debito propriae, ac privatae satisfactionis temporalis, quibus post lauacri regenerationem satisfactio Christi in cruce facta, à ministro potestatem habente ad remissionem eiusmodi poenae temporalis vel totius, vel partis, secundum mensuram potestatis acceptae applicatur: quod, ut antè dixi, ad doctrinam nostram Paulus in Corinthio illo fecit. Cum enim iudicauit, sufficere illi secundum humanam infirmitatem, satisfactionem, quam ad poenitentiam conuenienter legi naturali Corinthius ipse adiunxerat, tunc eum absoluit, applicans illi per potestatem suam, quam in persona Christi administrabat, satisfactionem Christi in cruce factam, & persolutam inquit, Nam ego, quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi donavi. Si quid donavi (inquit) quia tunc per potestatem soluendi ecclesiasticam absolvimur, si cum vero corde, & fide non facta poenitentiam agimus, quod solus Deus nouit: idcirco nemo de altero, neque de se certum habere potest, utrum in gratia Dei sit. Prauum enim est (ait propheta Hierem.) cor hominis & inscrutabile: quis cognoscit illud? Ego Dominus scrutans cor, Et beatus Iohannes, Maior est, inquit, Deus de corde nostro, & nouit omnia. Vnde S. Diadochus episcopus Photices in Epiro in libro de perfectione spirituali. c. centes. oportet (inquit) attendere semper sensum confessionis, ne forte conscientia nostra sibi mentiatur, dum quis satis se confessum esse deo, suspicatur, siquidem longè maius est iudicium dei conscientia nostra, tam etsi certum

Hier. 1. 17.

1. Ioan. 3.

exploratūque habeat, nihil se sibi consciū esse, vt beatus postol. nos docet, cum ait, sed neque me ipsum iudico: nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem me iudicat dominus est. Hactenus ille. redeamus, vnde digressi sumus. Cum igitur hoc quod scriptum est ad nostram doctrinam, & vtilitatem, fecisse, d. Paulum in Corinthio illo incesto absoluendo, vsque in hodiernum diem per omnes ecclesias catholicorum Orientis & Occidentis fiat, vt scilicet agentibus poenitentiam cum tanta satisfactione, quanta sufficere videatur, peccata remittantur, aut si non satisfecerunt, ipsi sacerdotes satisfactionem imponant, & sic per potestatem soluendi in persona Christi condonent, quomodo vos Magd. audetis dicere, vitari ab Anacleto doctrinam de poenitentia, quia miscetur satisfactio? An voluit Paulus Corinthi illum absoluere nisi postquam poenitentiam egisse, & per eam obiurgationem, quæ à pluribus fiebat, quam patienter pro peccato suo tolerabat, satisfactionem adhibuisse cognouit? Licuit igitur, Anacleto ad exemplum Pauli, idem scribere, id est, ne illi de quibus in epl. 2. loquitur prius absoluerentur, quam (inquit) per satisfactionem conueniam egerint poenitentiam. Denique vt semel hunc locum finiam, nos hanc doctrinam de poenitentia cum satisfactione, quam in ecclesia catholica profiteamur, ex d. Paulo apostolo per multos testes audiuimus, sicut idem Apostolus ad Timotheum scripsit, Quæ à me, inquit, audisti per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Per multos testes dicit, quia sic in omnibus eccle. docebat, vt idem ait in epist. priore ad Cor. sic nostri Doctores hæc doctrinam in omnibus eccle. ubiq; tradunt. Vos verò Magd. per quos testes audistis, quod in Germania traditis, vitari doctrinam de poenitentia per satisfactionem: esseque aduersus opus, & sanguinem Christi: per quos (inquam) testes audistis, nisi per solum Lutherum & eos, qui ab illius schola fluxerunt? in quibus ecclesiis, præterquam in Germanicis Synagogis, sic docetis? Si vera est vestra doctrina, & iudicio veritatis cōfiditis, cur contra naturam, & scripturam in causâ controuer-

Quod doctrina de poenitentia cum satisfactio- ne ex Paulo apostolo per multos testes audita est.

2. Tim. 2.

1. Cor. 14.

sa testes produci non vultis? cur iidem iudices, & iidem testes esse vultis, vt Iudæi aduersus Christum fuerunt? Si scripturam per se ipsam, & suo spiritu intelligi vultis, vt primus magister vester voluit, cum non sit facile cognoscere, imò difficile, quis spiritus scripturæ, & quis non, id est, quis in ea spiritus ex Deo sit: multi enim pseudoprophetæ exierunt in mundum interpretantes scripturam non spiritu scripturæ, id est, Dei, sed spiritu mundi, vt Nouatus, Arius, Donatus, necesse est probare, vt beatus Ioannes monet, si spiritus scilicet scripturarum, ex Deo sint. (de scripturis enim interpretatus, quoque est B. Cyrillus hunc locum in comment. Esa. cap. 26.) Paulus verò docuit, quomodo probare debeamus, cum ait in priore in epistola ad Corinthios, Nos autem non spiritum huius mundi accepimus sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur non indoctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Cum igitur vnus, atque idem sit spiritus scripturæ, & qui est spiritus ex Deo, per quem sancti Apostoli in ecclesiam catholicam, vt sanctus Irenæus in lib. 3. capit. quarto contra hæreses ait, tanquam in depositarium diues plenissimè contulerunt omnia, necesse est, vt loci scripturæ non secundum humanam scientiam, id est, carnaliter, sed spiritualiter examinentur, comparando, inquam, spiritualia cum spiritualibus, hoc est ea, quæ per spiritum Dei in ecclesia ex traditione Apostolo didicimus, cum ipsis scripturis, id est vera, cū veris, & non falsa cum falsis aut cum falsis vera. Vt in re proposita, de qua agitur, cū ait Apostolus, Vna enim oblatione cōsummauit in aeternum sanctificatos: quod quidem Magdēburgenses contra doctrinam de poenitentia cum satisfactione ab Anacleto traditam obiciunt, & contra doctrinam de sacrificio, vt hic locus & reliqui, quos hæretici obiciunt, secundum spiritum, qui ex Deo est, intelligantur, necesse est non quidem cum rationibus humanis, & argumentis carnalibus comparare, sed cum spiritu ecclesie catholice, quem ipsa accepit per traditionem Apostolorum, qui doctrinam de satisfactione poenitentium, & de sacrifi-

1. Ioan. 4.

1. Cor. 2.

Quomodo probandum secundum regulam apost. v. vnum spiritus scripturæ ex Deo sit. Heb. 10.

Heb. 13.

Demonstratio
sacrificii in ec-
clesia ex verbo
Pauli.

cio in ecclesia tanquam depositum reliquerunt, & literis suis consignarunt. imò comparemus etiam cum aliis locis scripturæ. An non docuit Paulus, habere nos in ecclesia sacrificium ad offerendum, & manducandum, cum scripsit in epistola ad Hebræos: Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt? Age tu, qui sacrificium negas, interpretare nobis verbum *θυιασῆγιον*, quod à sacrificio dicitur. Et qui sacrificium tollis, tolle etiam hoc verbum ex epistola Pauli, ne te condemnet. Cur illud relinquis? an potes in eo cauillari? si enim sacrificium istud, unde *θυιασῆγιον* fortasse dictum esse vis, orationes, & bona opera interpretaris, an comeduntur ista? Quod si comedi concedas, & hic quoque tropum sequi vis, cur non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt, edere de hoc altari, & de huiusmodi sacrificio, id est, de orationibus, & bonis operibus? Sed prætereo nunc reliquos scripturæ sanctæ tum de satisfactione, tum de sacrificio locos, quia non est mihi propositum copiosius hic de eis differere. Feci hoc antè in quarto libro de dogmaticis characteribus verbi Dei, in quo multa ex scripturis sanctis de satisfactione, quod nihil passioni Christi detrahat, attuli. Reliquum est, vt ad illud nunc respondeam, quod Magdeburgenses in prima epistola Alexandri accusant, & nobis quasi falsum obiciunt, sacerdotes precibus, & oblationibus delere, ac consumere peccata populi: idque esse contra opus, & sanguinem Christi, quo redempti sumus, & qui vnica oblatione nos consummauit.]

Heb. 10.

Ita est, Magdeburgen. vna oblatione cōsummauit in æternum sanctificatos: semel enim mortuus est Christus pro peccatis nostris, quæ lauit in sanguine suo. Et si futurum esset, vt ipso iterum moriente, nos amplius non peccaremus, iterum moreretur: sicut Carpus audiuit ex Domino, vt beatus Dionysius in epistola ad Demophilum narrat. Sed quia non est hoc futurum, imò potius semper peccamus, semper ille, cuius magna est misericordia, sicut scriptum est, & propitiatio illius conuertentibus ad se, apparet nunc vultui Dei pro nobis, sicut Apostolus ait, non quidem, vt sæpe offerat semet-

Apost. 1.

Eccle. 17.

Heb. 9.

ipsum, quasi aliam hostiam, quæ faciat quod illa prior hostia non potuerit, quemadmodum Pontifex per singulos annos intrabat in sancta, cum alia, & alia hostia propter imperfectionem hostiæ, sed apparet, inquam, vultui Dei pro nobis, vt offerat perpetuo Deo patri pro nobis eandem hostiam semel in cruce oblatam, id est, semetipsum per se quidem in cœlo, per ministros vero suos in ecclesia, vt per participationem hostiæ in ecclesia per sacerdotes Deo patri oblatae, fructus passionis Christi, id est, eiusdem hostiæ in cruce semel oblatae nobiscum communicetur. Sicut Dominus quoque dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. De carne enim & sanguine huius sacræ victimæ, siue hostiæ, quæ in templo Dei nunc mysticè immolatur, loquebatur, de qua hostia in ecclesia relicta, in eadem epist. ad Hebr. locutus quoque est d. Paulus docens simul, quibus relicta esset, & quibus nō. Postquam enim dixerat, Habentes autem fiduciam in introitum sanctorum, & quæ sequuntur (quæ ego, collatis scripturæ sanctæ locis, pro demonstratione sacerdotalis & mystici sacrificij aduersus hæreticos de hac hostia necessario intelligenda esse alio loco commodiore, si dominus voluerit, ostendam) subiungit, Voluntariè enim peccantibus post acceptam notitiam veritatis iam non relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis, quædam expectatio iudicij. Cum dicit, Voluntariè peccantibus non relinqui hostiam pro peccatis, profectò simul docuit, vt supra iterum dixi, relinqui hostiam non voluntariè peccantibus. hæc enim solet esse scripturæ sanctæ consuetudo, ex vno contrario docere de altero, Vt cum ait, Dominus interrogat iustum, & impium, id est, iustum, & iniustum: pius & impius, alioqui rogabo iterum, quorsum dixisset Apostolus, Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis iam non relinquitur hostia pro peccatis, si neque relinquatur non voluntariè peccantibus? Sed quia hæretici hunc locum non de hostia hac interpretantur, & scriptura suo spiritu, qui est spiritus ex Deo, intelligenda est, conferamus hunc locum cum spiritu non Lutheri aut Caluini, id est, cum qui voluntariè

Ad quid se offerat nunc Christus in cælo pro nobis & per ministros in eccle. Ioan. 6.

Heb. 10.

Psal. 10.

Quod hostia, quam apostolus ait non relinquitur qui voluntariè

peccantibus ne-
cessario sit ho-
stia mystica
Irenæus.

Apostolica
traditio.

Qui sunt apud
Paulum Secun-
dum apost. cōst.
voluntariè pec-
cantes, quibus
non sit relicta
hostia pro pec-
catis.
1. Ioan. 5.

iis, qui ante paucos annos à se inuenta tradiderunt, sed cū spiritu ecclesiæ catholicæ, in qua, vt paulò ante beatus Irenæus aiebat, plenissimè omnia quæ sunt veritatis, tanquam in depositorio sancti apostoli collocauerunt. Ab illis huius loci interpretationem per traditionem accepit, quam ecclesiastico vsu ab initio vsque in hodiernum diem exerunt. Cuius traditionis testis est Clemens Romanus, cum in 4 libro de apostolicis constitutionibus in persona Apostolorum scribit cap. 6. & 7. eorum oblationes e' Deo odiosas, & execrabiles, qui sunt in peccatis, nec agere volunt pœnitentiam cuiusmodi, inquit, sunt scortatores, fures adulteri, & qui viduas ac pupillos opprimunt, & qui custodias replent innocentibus, & reliqui quos in eodem loco numeravit quorum precibus Deum irritari ait. quamobrem vitandas esse eorum oblationes, vt oblationes meretricis ex mercede turpitudinis & vt pretiū canis, qui propter immunditiam non poterat Deo offerri. Declarat autem adhuc magis paulò post cap. 8. quales tandem isti sint, quos dixit, pro quibus non liceat sacrificium facere: nec ab eis rursus oblationes accipere. Sic enim (ait) ab excommunicatis ne accipiatis, priusquam membra ecclesiæ fiant. Hi igitur sunt, quos sine vlla dubitatione scire possumus velle in peccato esse: quos Apostolus voluntariè peccantes vocat, quibus non relinquatur hostia pro peccatis. Non enim dixit, qui voluntariè peccarunt, sed peccantibus, pro quibus, ait beatus Ioannes, non dico, vt oret quis: quod vsque in hodiernum diem seruat ecclesia catholica, sicut à sanctis Apostolis accepit, vt cum eiusmodi peccatoribus excommunicatis, nec in orationibus, nec in sacrificiis communicet. Qui igitur postquam per sanctum baptismum semel fuerint illuminati accepta notitia veritatis, iustè, & secundum ordinem pro peccatis suis ab ecclesia excommunicati (ad Deum per pœnitentiam & dignam satisfactionem conuerti noluerint, non iam pro eis hostiam offerre liceat. Hic enim clarè Apostolus pronuntiauit, non relinqui hostiam pro peccatis, sed terribilem quandam expectationem iudicii, vt vobis. Sed vtrinam meliora, & viciniora saluti, sicut Apostolus de

quibusdam ait, aliquando sperare possumus, tamen si ita loquimur. Quod ergo dixit Alexander Pont. epist. 1. quos vos Magd. impiè & hæreticè accusatis. precibus & oblationibus peccata delere & consumere sacerdotēs, secundum Pauli scripturam, & Apostolorum traditionem, & ecclesiæ catholicæ doctrinam dixit. Quare cum vos tantam symphoniam, & conuenientiam scripturæ sanctæ apostolicæ traditionis, ecclesiastici vsus, & auctoritatis antiquissimi patris, ac martyris Alexandri Pontificis videatis, si tamen videris, qui fidem amisistis, & lumen rationis tenebris errorum oppressum habetis, quomodo non erubescitis vel potius à facie Domini non contremiscitis? Non enim iam epistolam Alexandri Pontificis accusatis, sed epistolas Pauli, in quibus pœnitentia cum satisfactione vt iam demonstratū est, miscetur, & hostia relinquatur non voluntariè peccantibus. Sed respondeamus ad reliqua.

Defensio doctrina de fide, & iustificatione in epistol. 1. Clementis ex testimoniis scripturæ ab eodem Clemente ibidè citatis. Et quemadmodum ex eis redarguatur commentum Magdeburgensium de fide: quod sit in doctrina Petri apud Clementem sola notitia Symbolo, Et quod eisdem testimoniis scripturæ à Clemente citatis euidenter refellatur dogma hæret. de iustificatione ex sola fide. Et quod tradunt fidem peccatis mortalibus amitti, neque posse fidem solam sine charitate in homine reperiri, contra scripturam esse.

Cap. 4.

DE iustificatione (inquiunt) Clemens epist. 1. 3. 4. & alii passim non rectè docent. Nam Clemens epist. 1. valdè ineptè & frigidè loquitur: & se ita declarat, quod sentiat, fidem significare solam notitiā symboli, & tantū initium, ac fundamentū salutis. deinde, non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet, ait enim, per temporalia officia nos æterna gaudia mereri. Itè confessione, quæ sacerdoti fit, fide & bonis operibus æterni ignis pœnas nos effu-

gere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire debe-
 re. Eph. 4. Repletos bonis operibus hæredes vitæ æter-
 næ effici asserit. Et quidem Petrum sic docuisse, impu-
 dentissimè asseuerat, cum tamen acta Apostolorum, &
 episto. Petri aperte testentur, quod gratis absque operi-
 bus sola fide peccatores pœnitentes iustificari docuerit,
 Act. 2. interrogatus à Iudæis, quid facere deberent, vt
 effugerent: iam Dei, inquit, Delictorum pœnitentiam
 agite. & baptizetur vnusquisque vestrū in nomine Iesu
 Christi in remissionem peccatorum, & Act. 4. Nec est
 in alio quoquam salus: nec est aliud nomen sub cœlo
 datum inter homines, in quo oporteat saluos fieri. Act.
 10. Huic testimonium perhibent omnes prophetæ, &c.
 1. Petri. Virtute Dei custodimini per fidem ad salutem.]
 Hactenus quæ centuriatores annotarunt. Excutiamus
 nos singula, ostendamusque verissima esse, & cum scri-
 pturis sanctis congruere, quæ beatum Petrum docuisse
 Clemens dicit: contra verò, quæ centuriatores obiici-
 unt, partim falsa esse, & contra sanctas scripturas: par-
 tim ab ipsis ficta, quale est illud, quod se (inquiunt) ita
 declarat, quod sentiat, fidem significare solum notitiã
 symboli, & tantum initium ac fundamentum salutis.
 Doctrina ergo beati Petri hæc erat, vt Clemens testa-
 tur, & narrat. Omnes homines, inquit, qui Christiano
 censentur vocabulo patrem, filium, & spiritum sanctum
 vnum Deum & dominum veraciter credere, & confite-
 ri. Vt autem declararet, quid esset veraciter credere &
 confiteri, ne quis suspicaretur, fidem esse solam notitiã
 symboli, vt isti fingunt declarasse Clementem, addit,
 eumque tota mente, & toto corde, & tota virtute dili-
 gere. & proximos suos tanquam seipsum, docibilisque
 esse vsque ad perfectam doctrinam ad hæc perficienda
 summopere oportet, & quæ sequuntur. Vt iam veraci-
 ter credere, & confiteri, non sit, solam notitiã symbo-
 li habere, id est, credere, & ore confiteri, factis autem
 negare, sicut de quibusdam dicit Apostolus, sed etiam
 eum, in quem credimus, toto corde, & tota mente dili-
 gere: & paulò post, & quod in primordio, inquit, eius-
 dem symboli præponitur, Credo in deum patrem om-
 nipotentem, præclarum fidei testimonium, & funda-
 mentum

mentum in prima fronte monstratur. Nec hic fidem
 declarat esse solam notitiã, & assensum symboli. Sub-
 iungit enim, Quia saluus esse poterit, qui rectè credide-
 rit. non autem continuò rectè credit in Deum, qui so-
 lam notitiã Dei habet. Denique quam fidem diceret,
 ne quis malè interpretaretur, vt nunc Magdeburgenses
 interpretantur, declarat, subiungens testimonia scriptu-
 ræ. Ex quibus docebimus non ita se declarasse Clemen-
 tem, vt isti loquuntur, quasi fides esset sola notitiã sym-
 boli: nec id solum, sed etiam docuisse, fidem, quæ iusti-
 ficat non esse fidem solam, sed fidem cum charitate, quæ
 illam perficit. Vt iam hic non solum beati Petri doctri-
 nam, & Clementis epistolam contra Magdeburgenses
 defendamus, sed simul etiam peruersum dogma Luthe-
 ranorum refellamus, & contra scripturas sanctas pu-
 gnare demonstramus. Credere enim (inquit) oportet ac-
 cedentem ad Deum, quoniam corde creditur ad iusti-
 tiam, & ore fit confessio ad salutem. Vnde ait Prophe-
 ta, Credidi, propter quod locutus sum: & illud, Iustus
 ex fide viuit: &: Nisi credideritis, non intelligetis. Hæc
 sunt testimonia, quæ in Petri doctrina apud Clemen-
 tem citantur, quæ vos Magdeburgenses tum de men-
 dacio, tum de errore vestri falsi dogmatis de iustifica-
 tione ex sola fide redarguunt. Doceamus ergo de qua
 fide in his testimoniis in doctrina Petri recitatis scri-
 pturæ sanctæ loquebantur, vt de eadem fide locutum
 esse beatum Petrum in sua de fide symboli doctrina
 necesse sit intelligere, si quidem ad comprobandum quæ
 de fide symboli tradebat, illa ipsa testimonia produxit.
 Ac primum quidem, quod Paulus dixit in epistola ad
 Hebræos, Accedentem ad Deum credere oportet, de fi-
 de, qua Deo placeamus, intelligendum esse, idem Apo-
 stolus in eodem loco declarat, dixerat enim de Enoch,
 quod ante translationem testimonium habuisset, pla-
 cuisse Deo. testimonium verò, quod habuit, illud est,
 quod scriptura Genesis testatur, inquiens: Ambulauit
 que cum Deo, & non apparuit. ambulasse autem cum
 Deo, non significat, notitiã tantum habuisse Dei, aut
 fidem operibus nudam, sed ex fide operatum esse man-
 data Dei, in quibus tanquam in viis Domini, quiambu-

Rom. 10.

Psal. 115.

Rom. 1.

Abac. 2.

Esa. 7.

Quomodo in-

in, quæ de fide

in epistol. Cle-

mæis Magd. su-

xerunt, ex testi-

monis scriptu-

ræ ibidem à Cle-

mente citatis e-

uidenter redar-

guantur: simul-

que refellatur

eorum de iustifi-

catione ex sola

fide commentum.

Heb. 11.

Gen. 5.

lat, is dicitur placere Deo. Si igitur ambulare cū Deo, non est credere tantum, quis enim hoc somniat? sed est fidem simul in viis Domini, id est, in mandatis eius per dilectionem exercere & operari, ergo non ex fide tantum, sed ex operibus per fidem Deo placemus. Per fidem igitur versantem in viis mandatorum Dei, in quibus Enoch ambulauit: idem iustificatus fuit, & meruit transferri. Postquam verò dixit Apostolus de Enoch, habuisse ante translationem testimonium placuisse Deo, subiungit: Sine fide autem impossibile est placere Deo. Quod si ambulare sic cum Deo, testimonium scripture fuit, placuisse Deo, & sine fide placere Deo non potuit, ergo ambulare cum Deo erat habere fidem Dei, ac simul per fidem mandata eius operari, quæ sunt viæ Domini, in quibus ambulare oportet, si volumus cum Enoch à morte ad vitam transferri, id est, iustificari. iustus enim ex fide, quæ per dilectionem exercetur, viuit: hæc enim est, quæ in Christo valet, vt Apostolus testatur est. Rursus, postquam dixit Apostolus, sine fide enim impossibile est placere Deo, subiungit continuo: Credere enim oportet accedentem ad Deum &c. ergo necessariò sequitur ratione connexi, vt eam fidem dicat oportere eum habere, qui ad Deum accedit, de qua dixerat, Sine fide autem impossibile esse placere Deo. Quæ cum sit, sicut demonstrauimus, non sola fides hominis, sed fides hominis ambulantis cum Deo, id est, operantis voluntatem Dei, consequens necessariò est, vt doctrina hæc Petri, in qua hoc testimonium Pauli citatum est, fidem, de qua loquitur, non declarat, sicut Magdeburgenses fingunt, esse solam notitiam symboli, sed potius fidem illam Deo placentem, de qua ibi Apostolus loquitur, id est, quæ est cum operatione mandatorum Dei. Aliud testimonium in doctrina Petri citatum, est illud Pauli, Quoniam corde creditur ad iustitiam, ore sit confessio ad salutem. Sed videamus, collatis scripturis, quomodo intelligendum sit, corde credi ad iustitiam, vtrum sine operibus, an cū operibus? Paulus apost. de iustitia, quæ ex fide est, interpretatus est, quod scriptura dicit in Deuteronomio, Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, sic enim est

Rom. 10.

Deut. 30.

apud 70. diuini spiritus interpretes: pro quo est in editione latinæ interpretationis ex Hebraico, vt facias illud: deinde subiungit Apostolus, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Si facit Clemens, vt in doctrina Petri, quæ describit, fides sit sola notitia symboli, vt Magdeburgenses fingunt: aut si verum est dogma Lutheranorum de iustificatione ex sola fide sine operibus, quomodo Paulus dicit, hoc esse verbum fidei, quod prædicat, quod propè est, sicut dicit scriptura, in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, siue vt facias illud? An. D. Paulus cum hic scripturam Deuteronomij citat pro iustitia, quæ ex fide est, quia prætermisit hoc, & in manibus tuis, siue vt facias illud, diminuere voluit ex verbis prophetiæ, vt iuxta Apocalypsim beati Ioannis, auferret Deus partem eius, qui hoc faceret, de libero vitæ? & iuxta Salomonem reperiretur mendax? absit non enim eò insanix processistis, vt hoc dicere audeatis. Prætermisit igitur Paulus illud, in manibus tuis, siue vt facias illud, propter breuitatem sibi familiarem: simulque docuit, eum qui fidem sine dilectione habet, credere illum quidem, sed non corde credere, esseque auditorem verbi tantum, sicut vocat beatus Iacobus, quales sunt, quos Lutherus iustificat per fidem solam, hi enim sunt auditores tantum, quibus quidem non conueniunt, quæ iustitia, quæ ex fide est, dicit in Deuter. vt D. Paulus interpretatus est: sic enim ait Apostolus, Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cælum &c. sequitur autem in Deut. vt deferat illud ad nos, scilicet mandatum, deinde subiungit: vt audiamus, & opere compleamus: siue vt est apud 70. vt audientes faciamus. Cùm audientes dixit, credentes intelligit, fides enim per auditum, sed quia non satis est ad iustitiam, auditores tantum esse, sed opus est factores esse verbi, coniunxit scriptura opus cum fide ex auditu, inquit (& audientes faciemus) totum hunc Deut. locum ne vos Magdeburg. cauillari possitis, non nos, sed Paulus ipse de iustitia, quæ ex fide est, interpretatur. Deinde pergit Apostolus interpretari pro sua sapietia, quod in lege prophetice, & allegorice scriptum erat de iustitia ex fide, subiungens: Quia si

Deut. 4.

Deut. 12.

Prov. 30.

Iac. 1.

Rom. 10.

Rom. 2.

Locus Deut. de

iustitia ex fide

ab apostolo ex

*positus contra
commentum Lu-
theranorum de
iustificatione ex
sola fide.*

Prov. 2.

*Matt. 12.
Luc. 6.
Eccl. 37.*

confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, saluus eris. Si credideris, inquit, in corde tuo, non dixit, si credideris, sed si credideris in corde tuo, scilicet hoc verbum fidei, ut facias illud: sic enim est in loco Deuteronomio quem Apostolus hic sequitur, & interpretatur, saluus eris. Salus ergo non consistit in credendo tantum divinæ veritati, quod ad perfectionem fidei ex parte intellectus pertinet, sed simul in credendo corde, id est, in credendo, & volendo facere ex dilectione omnem voluntatem Dei, cui credimus. quod quidem pertinet ad perfectionem fidei ex parte voluntatis. Cor enim in scriptura sæpe significat mentem cum dilectione, quia sicut cor vitam communicat cum reliquis membris, sic mens: quæ in dilectione vivit, vitam spiritualem cum reliquis partibus animæ, id est cum irascibili & concupiscibili communicat. his verbis Procopius Gazæus interpretatur illud, in, pro inclinabis cor tuum ad cognoscendum prudentiam. Sed prosequamur testimonium Pauli. Postquam enim dixit, corde creditur ad iustitiam, subiungit: ore autem fit confessio ad salutem. cum autem dixit, confessionem oris necessariam esse ad salutem animæ, quæ est propria iustitiæ, satis iam declaravit: tunc nos credere corde verbum fidei, cum quod in dilectione credimus, operamur. Ex abundantia enim cordis, unde omnia opera bona, & mala exeunt, os loquitur, sicut Dominus dixit: & Ecclesiasticus item sermonem ait antecedere omnia operi: aut, sicut est in exemplaribus Græcis, sermo est principium operis. Interrogabo hic Magdeburgenses & cæteros Lutheranorum magistros, qui tradunt, per solam fidem sine operibus, & ante opera hominem iustificari, an credant ad salutem, & vitam, quia iustus ex fide vivit, necessarium esse aliquando ore fidem confiteri, ut in persecutione? non credo negabunt, ne aperte negent Paulum, qui dicit, Ore fit confessio ad salutem: ut si non fiat, cum tempus postulat, pereat tanquam iniustus, qui non est ore confessus. Quæro deinde, unde existat hæc confessio? an ex sola fide antegressa? minimè. Si enim ex sola fide existit, cur non omnes, qui fidem habent, confitentur: sed potius

alii fidem confitentur: alii fidem negant? Fides ergo sola, quam iactatis, non habet, ut dicere soletis, hoc ingenium, & naturam, ut exeret vires ad confitendum ore, cum opus est, alioqui in omnibus, qui fidem habent, exereret. Existit ergo confessio fidei ex fide simul, & dilectione. Quia enim iste verbum fidei cum dilectione credit, diligens Deum plusquam se, idcirco inter gladios & tormenta, & tyranni minas ore confitetur. huiusmodi fidei cum dilectione propria est vera fiducia longè alta ab illa terrena, & carnali, ac diabolica, quam vos sine & antè opera, per & propter solum Christum iactatis: Sic enim qui novum dogma introduxistis, novum quoque loquendi genus reperistis. Sed pergamus ad reliqua scripturæ testimonia de fide in doctrina beati Petri, quam Clemens in epist. sua ponit. Sequitur enim: Unde ait Propheta, credidi propter quod locutus sum, hoc etiam testimonio probatur in doctrina Petri, quod in primordio, inquit, symboli præpositum est, Credo in Deum patrem omnipotentem, præclarum fidei testimonium, & fundamentum monstrari, quia saluus esse poterit, qui rectè crediderit. Et subiungit: Unde ait Propheta, credidi propter quod locutus sum. Videam⁹ ergo, an ex hoc testimonio concludi possit, quod Magdeburgenses finxerunt sic se declarasse Clementem in expositione doctrinæ huius beati Petri, quasi fides, de qua loquitur, solam notitiam symboli significaret. Paulus ergo hunc locum psalmi in epistola ad Corinthios interpretatur Loquens enim de tribulationibus suis tum ad suam utilitatem, tum ad nostrum documentum & salutem à Deo dispensatis. Quod quotidie (inquit) pericula mortis incurrimus, & tot tantisque malis agitamur, in salutem vobis cedit, sicut paulò supra dixerat, siue tribulamur, pro vestra salute: ut scilicet, exèplo Pauli differerent mala patienter ferre. Deinde subiungit: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, credidi, propter quod locutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur: scientes quoniam qui suscitavit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum. Quia enim dixerat, In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aperiimur, sed non de-

*Lutherani cum
novo dogmate
falso de iustifica-
tione ex sola fi-
de novum quoque
loquendi genus
excogitarunt.
Psal. 115.*

2. Cor. 4.

2. Cor. 6.

Psal. 114.

Act. 16.

1. Tim. 1.

Rom. 10.

Esai. 53.

fituimur deiicimur, sed non perimus: sicut in alio loco dixerat, Quasi morientes, & ecce viuimus. Cum autem Deus ex magnis tribulationibus, ac periculis liberat, perinde videtur esse, quasi resuscitet, sicut supra dixerat, vt non simus confidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitatur mortuos, qui nos de tantis periculis eripuit & eruit: idcirco valde opportunè de fide & cōfessione resurrectionis loquens, citauit testimonium Dauid, qui hoc ipsum, quod credidit Paulus, credidit & confessus est prius: Credidi (inquit) propter quod locutus sum, ea scilicet, quæ in proximo superiore psalmo de anima sua ex Inferno educenda, & de resurrectione corporis futura, & de vita beata dixerat: hæc inquam, ideo confessus sum ore, quia credidi, obediendo reuelationibus fidei, quæ postulabat, vt loquerer. quod non propter se tantum dixit Dauid, sed propter nos etiam, vt nos similiter credamus, propter quod & loquamur: sicut Apostolus exemplo suo nos docuit, inquit, & nos credimus, propter quod & loquimur. Ex fide enim cordis nascitur fidelis sermo oris. Vnde in Act. Apost. cum Dominus dixisset, Nunc ergo mitto te aperire oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem: à potestate Satanæ ad Deum, vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem, quæ est in me, subiungit Paulus, Vnde Rex Agrippa non fui incredulus cœlesti visioni (non dixit, non fui ἀπιστος, id est, non carui fide: sicut dixit de se ante conuersionem, ignorans feci ἐν ἀπιστία: sed dixit, non fuit ἀπειθής, id est, inobediens, quod interpret latinus vertit, incredulus, sed iis, qui sunt Damasci & Hierosolymis, & in omni regione Iudææ annunciabam, vt conuerterentur ad Deum, digna poenitentia opera facientes: quæ perinde sunt, quasi diceret, credidi & obediui: & propter obedientiam fidei loquor hæc, quæ annuntio hæc enim est sanitas & perfectio fidei obedientia eius ex dilectione Dei. Vnde idem Apostolus in epistol. ad Roman. cum dixisset, sed non omnes obediunt euangelio, subiungit ad probandum quod dixerat: Esaias enim dicit, Domine, quis credidit auditui nostro? Credit ergo perfectè & sanè is, qui ad fidem adiungit obedientiam sanctam, & spiri-

tualem dilectionis Dei, quod est omnium præceptorum caput. Etenim si non pertinet necessariò ad rationem perfectæ, & sanæ fidei, vt in Christo valere possit, obedientia spiritualis adiunctio: quomodo Apostolus probauit, non omnes obedire Euangelio testimonio prophetico Esaiæ, cum ait, Domine, quis credidit auditui nostro? Aut enim Esaias dicere debuisset, Domine, quis obediuit auditui nostro? aut Paulus, Non omnes crediderunt Euangelio. Quod autem Lutherani negant, habere eos fidem, qui non obediunt fidei, affirmantes fidem peccatis mortalibus amitti, redarguit eos idem Apostolus in multis locis suarum epistolarum. Dicant enim nobis, de quibus loquitur Apostolus in epistola ad Titum, cum ait, Increpa eos durè, vt sani sint in fide: is enim, inquit Theodoretus hunc locum interpretans, qui nondum crediderunt, blandè ac leniter oportet tradere doctrinam: ij verò, qui fidem professi sunt, & cum fide consentientem vitam non viuunt, acerbioribus remediis curandi sunt. Igitur nec isti foris erant, vt nihil ad Titum pertineret, sicut Apostolus in epistola ad Corinth. docuerat neque rursus hæretici erant, vt fidem amississent, suo iam iudicio cōdemnati, id est, vt Magnus Athanasius in epist. ad Serapionem interpretatur, neque parati iam obedire, cum audirent: neque resipiscere, cum didicissent, quos declinandos esse monuit. Habebant igitur fidem licet in fide non essent sani. Vt idem Apostolus testatur, qui Tito præcipit, vt increpet eos durè, vt sani sint in fide. Quis enim rationis compos est, qui fidem nō habet, increpet, vt sanus sit in fide? quomodo enim increpatus sanabit, quod non habet? vt si quis est, qui pedem nō habet, increpet, vt pedem curet, vt sanetur. cur non dixit Apostolus, Increpa eos, vt fidem capiant? aut fidem recuperent? nisi quia non fidem, sed fidei sanitatem amiserant: erant enim, vt idem ait, inobedientes, vaniloqui, & seductores. Et in extrema parte capituli: Confitentur (inquit) se nosse Deum, Ecce fidem: factus autem negant, & si enim non negant diffitendo, negant tamen malè operando, cum sint (inquit) abominabiles, & inobediētes, & ad omne opus bonum reprobii: idcirco nec hic dixit, cum sint ἀπιστοι, id est, sine

Quod Paulus aperte doceat testimonio Es. ad rationē perfectam sanæ fidei necessariò pertinere obedientiam. Quod Lutherani tradunt fidem amitti peccatis mortalibus pluribus locis epist. Pauli euidenter redarguitur. 1. Cor. 5. ad Tit. 3.

ad Tit. 1.

fide, sed ἀπαθείς, id est, sine obedientia. potest igitur esse fides sine obedientia, sed rursus sola sine obedientia non potest esse fides viua, neque ad vllum bonū opus quod deo placeat sufficere, ergo neque quando sola est, iustificare potest: neque quando cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ eam perficit, & sanat, & facit, vt sit virtus Deo placens. Sed excutiamus deinceps aliud testimonium de fide, quod in doctrina beati Petri in epistola Clementis posita ex propheta Abacuch sumptum est: Iustus, inquit, ex fide mea viuit. Hoc quoque non de sola fide dictum esse, vt Lutherani interpretantur, ex proximè antecedentibus, & consequentibus demonstrari potest. Etenim quia sola fides non habet hoc ingenium, vt isti loquuntur, id est, hanc siue naturam, siue proprietatem ac vim, vt per se operetur patientiam ad expectandum quod promittitur, & quod per fidem creditur, neque ad operandum quod præcipit is, cui creditur, idcirco idem dominus, qui iussit prophetæ credere sine vlla dubitatione, & proposuit credenti præmium vitæ, dicens, Iustus ex fide mea viuit, vt patienter expectaret, Si morabitur, inquit, iustine, quia veniens veniet, & non tardabit. Vnde Paulus apostolus in epist. ad Heb. hunc locum prophetæ secutus, & veluti interpretans, Patientia, inquit, vobis necessaria est, vt voluntatem Dei faciētes reportetis repromissionem. Adhuc enim modicum aliquatulum, quæ qui venturus est, veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuit. deinde subiūgit: Quod si se subtraxerit, non placebit animæ meæ. Non dixit, si non crediderit, aut non habuerit fidem, non placebit animæ meæ: hoc enim neque vos negatis, nec vllus Christianus, sed dixit, si se subtraxerit scilicet fidei de hac enim loquebatur: ille autē fidei se subtrahit, qui fidei non obedit: quod idē Apost. statim declarat subiungēs: Nos autem non sumus subtractionis filij in perditionē, sed obedientiæ in acquisitionem animæ. Non dixit, sed fidei in acquisitionē animæ, quia non fidem, sed fidei obedientiā opposuit subtractioni obedientiæ fidei, quæ subtractionis obedientiæ fidei, mortifera est, vt rursus, obedientiæ fidei salutifera, ac vitā iustitiæ præstās. Sed conferamus

Quod neque fides quando sola est, iustificare potest, neque quando cum charitate est, sua tantum ratione iustificat, sed ratione charitatis, quæ fidem sanat, & perficit. Abac. 2.

Heb 10.

deinceps locū ex epist. 2. beati Petri, cum hac doctrina eiusdem in epist. Clement. exposita, vbi ædificium spiritualium virtutum describit, cuius ædificij fundamentum primum iacit fidem, quæ ad iustitiam quidē proficit, si superædificatione charitatis perficiatur. Vos autem, inquit, omnem curam subinferentes subministrare, seu superministrare (hoc. n. significat verbum ἐπιπροποιεῖν, in fide vestra virtutē: in virtute autem scientiam: in scientia autem abstinentiam: in abstinentia aut patientiam: in patientia autem pietatem: in pietate autem amorem fraternitatis: in amorē autē fraternitatis charitatem. Deinde subiungit, Hæc enim si vobiscum adsint, non otiosos, neque vacuos vos constituent in domino nostri Iesu Christi cognitionē. Ergo si non adsint hæc cum fide, ita vt studio nostræ superædificationis, ad quam nos princeps Apostolorum hortatur, usque perducatur superædificatio virtutum vsque ad charitatē, quæ, sicut Apostolus ait, est vinculum perfectionis, vancui & otiosi erimus in cognitione domini nostri Iesu Christi. n. in fide: per fidē enim est Domini nostri Iesu Christi cognitio. Quomodo ergo tradunt Lutherani, non posse reperiri fidem solam, nisi adsit charitas? aut si reperiri potest, vt vel hoc loco apertē docet beatus Petrus, & in hac otiosi & vacui sumus, ac proinde inutiles, quomodo sola fides sine operibus ad salutem valet? quæ ista vestra tanta cœcitas, & incredibilis stupiditas, vt non tandem vel ex hoc loco clarissimo vestri dogmatis peruersitatem, & repugnātiā intelligatis?

2. Pet. 1.

Quod tradunt heretici fidem solam sine charitate non posse in homine reperiri euidenter ex epistola beati Petri redarguuntur.

Confutatio eorum, quæ Heerbrandus doctor Hereticus Tubingensis de iustificatione ex fide sola contra Synodū Tridentinam scripsit, & quomodo fides sola non tantum sit Demonum, vt ille tradit, sed etiam hominum peccatorum dilectione carentium, & quod non amittatur propter peccata mortalia: idque probari pluribus locis scripturæ sanctæ, & auctoritate sanctorum patrum. Item de fiducia, quod ignoranter eam à fide non distinguant: & quæ eius, & spei vis, & quomodo primus motus ad diuinam sit, non fides, sed dilectio. Caput 5.

Crispit nuper quidam vestrae disciplinae mytagogus, Iacobus Heerbrandus Tubingensis academiae professor articulos 18. contra Synodum Tridentinam. Nō negamus in iustificatione nos simul etiā sanctificari & renouari: nec hoc negamus, nos in iustificatione fidem, spem, & charitatem accipere: insuper etiam affirmamus hæc cōiuncta esse, & simul fieri. Sed hæc simul iuncta nostram esse iustitiam coram tribunali Dei negamus. deinde subiungit rationē, iustitia enim nostra, inquit, constat peccatorū remissione, quā sola fides in Christū cōsequitur, iuxta hæc testimonia credidit Abrahā Deo, & reputatū est ei ad iustitiam: & huic omnes prophetæ testimonium perhibent remissionē peccatorum accipere per sermonē eius omnes, qui credunt in eum &c. Si iuxta hæc testimonia & alia similia sola fides cōsequitur remissionem peccatorū, nō debuit dicere Dominus, de iustificatione Magdalenzæ, remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multū: sed quia credidit multū: alios enim magis, alios minus credere satis declarat, quod Apostoli orabant, dicentes, Domine, adauge nobis fidē: & quod Dominus beato Petro exprobrauit inquis, Modicæ fidei, quare dubitasti? Faciamus ergo, sic Dominū dixisse, Remissa sunt ei peccata multa, quia credidit multū, an si sic dixisset, de sola fide interpretari deberemus, quasi sola fides Magdalenzæ cōsecuta esset remissionem multorum peccatorum: minimè, sed de fide cū dilectione. Sed vnde hoc probamus? Quia scilicet, nō dixit Dominus, quia credidit multum, & si dicere hoc potuisset: sed dixit, quia dilexit multū, vt intelligamus credidisse eam cum multa dilectione. quia vt credere potuit, & non diligere, ita non potuit diligere, quin simul crederet: neque multum diligere, quin simul multum crederet. Sic igitur cum dicit scriptura, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, necesse est vt perinde sit, ac si diceret. Credidit Abraham Deo cum dilectione, & reputatum est ei ad iustitiam, cum fides, quæ apud Deum valet, illa sit, quæ est, *πιστις ἐν ἀγαπῆν*, id est, quæ per dilectionē viget, & exer-

Confutatio eorum qua Heerbrandus doctor Tubingensis nuper contra Synodum Trid. de iustificatione ex sola fide scripsit. Luc. 7. Luc. 17. Matth. 14.

Gen. 15. Rom. 4.

cetur, sicut corpus viget, & exercetur per animam, sine qua mortuum est. Quæ autem, sola fides est, id est, sine dilectione, nihil ad vitam æternam prodest. At negat Heerbrandus huiusmodi fidem solam, id est, sine dilectione, fidem hominum esse, imò dicit esse fidem Dæmonū. Sed si ita est, cur Apostolus in persona sua transfigurauit, quod in epistola ad Corinth. de fide sine charitate dixit: si habuero omnem fidē &c. quo in loco nō dixit, si habuero fidem, ita vt montes transferā, ne mihi de nescio qua sola fide miraculorum interpreteris: sed dixit, omnem fidem, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest? Cur inquam, nō transfigurauit hæc in persona Dæmonum, si illorum tantum est habere fidem sine dilectione, quam habere non possunt, & quæ facit, vt fides sit virtus Deo accepta: sed potius transfigurauit in persona sua? ac rursus si fornicatores, fures, adulteri, & cæteri huiusmodi non sunt fideles, id est, non habent fidem, quia peccatis mortalibus amittitur fides, vt idem Heerbrandus art. 20. affirmat, quomodo Apostolus in epistola ad Corinth. distinguit eos ab iis, qui sunt foris, qui fidem non habent, si nec isti fidem habent, quia illam amiserūt? Quomodo inquam, publicos fornicatores, & auaros, atque idolis seruientes, maledicos, & ebriosos Apostolus iudicat, eos excommunicādo, idque quia intus sunt, vt ipse ait, nōne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit. ergo propter peccata mortalia non amiserunt fidem, alioqui ipsi se ex ecclesia eiecissent, sicut hæretici faciunt, qui ab ecclesia recedunt, quia fidem ecclesie dimittunt. Longum esset, imò infinitum, si pergere per scripturas vellem, & demonstrare in eis nunquam fidem ad id, de quo agimus, laudari, nisi ratione dilectionis, quæ Apostoli testimonio, maior est fide, & spe: & quæ est vinculū perfectionis, quam dilectionem qui non habet. & si fidē, per quam Deum cognoscimus, habeat, tamen neque fidem habere videtur, neque Deum nosse. Vnde beatus Ioannes. Qui, inquit, non diligit, non nouit Deum: id est, qui non credit Deo cum dilectione, perinde esse videtur, vt si non crederet, sunt enim, qui

1. Cor. 13.

Quod fides sola non sit demonum tantū, sed quod possit esse in homine sine charitate ex pluribus locis scripturarū sancta demonstratur.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Col. 3.

1. Ioan. 4.

Ad Tit. 1.

confitentur nosse Deum, sicut Apostolus ait, quod non potest fieri, nisi per fidem: factis autem negant, quod fieri non potest, nisi cum deest dilectio. Idcirco sequens scripturas sanctas beatus Ignatius Apostolorum discipulus, in epist. ad Philadelphenses, credite, inquit, in dilectione. non est contentus dicere, credite, quia sciebat solam fidem, id est, sine dilectione, non esse virtutem Deo placentem, sed dixit, credite in dilectione. Et sanctus Diadochus episcopus Photices in Epiro, cuius cum laude meminit Photius in sua bibliotheca, id est, in libris à se lectis: & cuius auctoritatem S. Maximus pro testimonio citare solet, cap. 21. de perfectione spirituali. Qui Deum, inquit, diligit, & *ἡνωσὶς πιστεύει*, id est, & germanè credit, idem opera fidei perficit sanctè, *ὁ δὲ πιστεύων μόνον*, id est, qui verò credit tantum, id est neque fidem ipsam, quam habet, videtur habere: leui enim mente credit, quippe qui à pondere gloriæ charitatis non exercetur. Fides ergo *πίστις ἀγαπῆς ἐνεργουμένη τὸ μέγα τῶν ἀγαθῶν*, id est, Fides ergo quæ per dilectionem viget, & exercetur, summum est in virtutibus. haecenus Diadochus. Idem rursus c. proximo superiore, id est, 20. Fides (inquit) sine operibus, & opus sine fide eodem modo improbantur. Oportet enim fideles fidem acta ostendentem Domino offerre. Nec. n. patri nostro Abraam in iustitiam fides reputata esset, nisi fructum eius filium suum obrulisset. Haecenus ille, fidem ostendentem acta, id est, habentem opera vocavit beatum Iacobum imitatus. quam Salom. pro 12. vocat *πίστις ἐπιφανυμένη*, id est, fidem ostensam scilicet ex operibus. sic enim ait secundum 70. iustus annuntiabit fidem ostensam. Item Cyrillus Hierosolym. auctor grauisissimus, in Catechesi 15. Non in hoc, inquit, confidas, quod solam lampadem habes. sed custodi illam ardentem: non in hoc solum confidas: quod credis, sed fidem ardentem conserva, ut luceat lux tua coram hominibus per bona opera. Sed quia Lutherani non negant, ut doctor iste Tubingensis testatur, simul esse in iustificatione fidem, spem & charitatem, soli tamen fidei vim iustificandi tribuunt, hanc eorum cœcam opinionem sic redarguimus, quia si qui iustificatur, efficitur amicus Dei, sicut scriptum est,

Iac. 2.

credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: & amicus Dei appellatus est, est autem amicitia quædam unio animæ cum Deo, ergo unde fides accipit vim uniuersaliendi animam cum Deo, inde accipit vim iustificandi, at ex charitate accipit vim uniuersaliendi, siquidem fides, & spes, ut ait idem S. Diadochus c. 1. de perfectione spirituali, docent continere ea quæ videntur: charitas verò inquit, copulat cum Deo peruestigans sensu quodam mentis eum, qui videri non potest, ergo ex charitate accipit fides vim iustificandi. Hæc est doctrina de fide, quam sancti doctores ex sanctis scripturis didicerunt, quæ non à nobis processit, sicut Apostolus ait, nec ad nos solos peruenit, sed ad omnes veteres & sanctos patres, sicut vestra rursus doctrina falsa à vobis processit, & ad vos solos peruenit. Dicam hic tandem, ut hunc locum finiam, si quis querat, cur cum beatus Iohannes epistolas suas tanta cum laude dilectionis repleuerit, & tantum ei tribuat, ut qui eam non habeat, eum dicat non nosse Deum, cum alioqui nosse Deum, proprium sit fidei, id est, cognitionis reuelatæ, & cum in omnibus exemplis, quibus fidem Apostolus in epistola ad Hebr. laudibus celebrat, fides cum dilectione iuncta cernatur, ut ego in libello de iustificatione demonstravi, cum illum locum tractarem: tamen soli fidei, vim iustificandi tribuunt Lutherani, & non dilectioni cum fide, aut fidei cum dilectione, cur, inquam, hoc? dicam, si quis scire vult: scilicet, quia facile est credere tantum, credere enim tantum est, credere leuiter, siue leui mente, ut paulò ante sanctus Diadochus aiebat: credere autem cum dilectione, grauius est, & difficilius, & seipsum propter dilectionem Dei negans. Lutherani verò magistri, ut multos post se abducant discipulos, promittunt, quod facile & leue est, idem dicendum est de vana eorum fiducia, quæ ut eorum fides leuis est, sic quoque spes leuis, leuis item fiducia, quæ debet esse spei robur. rursus verò, bona fiducia, & fructuosa non esse, nec esse potest, sine spe sancta, quæ ex fide diligentis Deum existit. Quia enim diligimus eum, cui credimus, speramus, quod iubet credere, & quia speramus, quod cum dilectione credimus, idcirco per patientiam illud expecta-

Matth. 5.

1. Cor. 14.

Cur magistri
Lutheranorum
à ratione iustificationis dilectionem seinuertunt.

Quod fiducia,
quæ spem roborat, non possit esse sine spe sancta & spirituali, quæ ex fide diligentis Deum existit.

Rom. 3.

Joan. 14.

Quod non credendo tantum, sed diligendo ea, quae credit mouetur quis primum ad diuina mandata facienda.

mus, sicut Apostolus ait: ad patienter autem expectandum fiducia spem roborat. De huiusmodi fiducia loquitur scriptura sancta in multis locis, quos vos Lutherani, de sola fiducia, ut locos de fide sancta de sola fide interpretari soletis. Vnde subiungit idem Heerbrandus: Porro haec fides, siue fiducia (idem. n. esse putat, non intelligens, ut paulo post docebo, quod loquitur) etsi sola nunquam sit, habet tamen adiunctam notitiam omnium articulorum symboli, & alia quoque (charitatem credo, & spem dicere voluit) sola tamen (inquit) iustificat, quod ea sola promissionem gratiae, & in ea Christum, qui nostra est iustitia, apprehendat, eiusque merita, & obedientiam sibi applicet, &c. Si sola fiducia, siue sola fides promissionem gratiae apprehendit, non debuit dicere Dominus, si quis diligit me, sed, si quis mihi credit, aut, si quis in me fiduciam habet, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quod si vos sermonem Domini non audetis corrigere, non igitur sola fides, siue sola fiducia promissionem gratiae apprehendit, sed dilectio creditis. Dilectio enim est primus motus mentis ad diuina, ut tradit diuinus Dionysius in primo cap. eccle. Hierarch. non enim credendo tantum, sed diligendo, ea, quae credit, mouetur quis primum ad diuina praeccepta facienda, ut cernitur in eo, qui ad fidem venit, ut idem Dionysius describit. Primum enim audit sermonem de fide, & quia diligit fieri princeps eorum, quae audit, & credit, excitatur ad petendum lauacrum regenerationis: similiter qui post regenerationem peccata admisit, ut Deo reconcilietur primum est, ut credat Deo veniam promittenti poenitentibus, deinde ut diligat hanc veniam: nisi enim veniam diligit, nunquam eam quaeret, neque ex corde petet. Dilectio ergo est primus motus mentis ad faciendum, quod idem dominus ad impetrandam eiusmodi veniam praecipit. Quare cum tradit Lutheranorum magistri, credendo tantum, & non credendo cum dilectione, iustitiam, siue in baptismo, siue in poenitentia apprehendi, stultè, id praetermittunt, quod credentem, cum anima corpore, mouet ut facientes voluntatem Dei, cõ-

sequamur iustitiam & amici Dei efficiamur, sicut Dominus dixit, si quis diligit me, sermonem meum seruabit: deinde subiungit, ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: iustificauit autem eum, ad quem venit, & apud quem tanquam apud amicum mansit, sicut scriptum est, credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & amicus dei appellatus est. ergo dum iustificatur quis, diligit deum, & sermonem eius seruat, & non credit solum. Sed doceamus iam, quod paulo ante promissimus, fidem à fiducia in scriptura sancta distingui. an non distinxit clarè Apostolus, cum in epist. ad Hebr. dixit, sint mores sine auaritia: contenti presentibus: ipse enim dixit, non te deseram, neque derelinquam: ita ut confidenter dicamus, dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo: respondeant mihi Lutherani, & eorum doctor Tubingensis, habent ne avari fidem? non credo, negabunt, ne infinitos diuites de infidelitate condemnent: imò ne dominum mendacem faciant, qui dixit, non omnis, qui dicit mihi domine, domine, intrabit in regnum caelorum, ut illi avari, qui in die iudicij, cum exprobrabit eis dominus, quod misericordiam pauperibus non tribuerunt, dicturi sunt, domine quando te vidimus esurientem, &c. nisi enim fidem habuissent, nunquam dixissent, domine. avari igitur fidem habent, non tamen in deo confidunt, sed confidunt in incerto diuitiarum, sicut Apostolus de eis ad Timoth. scripsit. qui quia fiduciam non habent, non possunt dicere nisi mendose, & conscientia eos redarguente, dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo. idcirco praecipit istis apostolus, ut sint mores sine auaritia: contenti presentibus, ita ut cum fiducia dicant, dominus mihi adiutor, &c. ergo si non fuerint sic mores sine auaritia, non hoc dicent confidenter: carebunt fiducia. Quare fides horum teste Paulo apostolo, sine fiducia erit. Quomodo igitur haec isti confidunt? ut dicant fides, siue fiducia? Rursus, quod fides non sit fiducia, ex euangelio quoque in Haemorrhoiisa intelligi potest, dicebat (inquit) intra se, si tetigero tantum, vestimentum eius, salua ero haec erat fides, cui dominus testimo-

Heb. 13.

Matth. 13.

1. Tim. 6. c.

*Demonstratio
distinctionis fi-
dei & fiducia
contra hereti-
cos.*

nium tribuit, cum dixit, fides tua te saluam fecit. Cogitare enim, quod esset sananda, tacta simbria vestis domini, & in hac assensione fixam esse, antequam se sanatam videret, nihil aliud erat, quam credere hoc: sed quia metum quendam, ut ait Theophylactus, conceperat, quasi furata esset donum, qui quidem metus fidei eius debilitabat, iussit ei Dominus habere fiduciam. fiducia enim, quæ pars fortitudinis est, metum, qui quodammodo, sicut S. Thomas ait, spei contrarius est, expellit. quod si fides, & fiducia idem erant, quid opus erat, habenti fidem iubere habere fiduciam? aut quid aliud fuisset hoc, quam habenti fidem iubere, habere fidem? Præterea fides potest esse cum hæsitatione quadam, cū beatus Iacobus ei, qui indiget sapientia, præcipiat, ut postulet eam, cum fide nihil hæsitans, fiduciam verò consequendi id quod creditur futurum, non potest habere, qui hæsitat, ergo fides non potest esse fiducia. Sed quia noni hæretici epistolam Iacobi negant, probemus hoc ipsum auctoritate Pauli, cum in epist. ad Rom. fidem Abrahamæ explicat, cum enim dictum esset ei, sic erit semen tuum, & quæ sequuntur, subiungit apost. & non est infirmatus fide, neque consideravit corpus suum emortuum, cum iam esset ferè centum annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromissione autem Dei non hæsitavit diffidentia, (eodem verbo usus est hic Paulus *Μετρίθι*, quo Iacobus) sed confortatus est fide. Si non poruisset fides Abrahamæ esse infirma, & habere admistam hæsitationem istam, quam dicit, quæ ad diffidentiam pertinet, qualis erat fides Petri, cum ei dixit dominus, modicæ fidei, quare dubitasti, non erat, cur sic Paulus fidem Abrahamæ laudaret, quam exemplum fidei nostræ esse volebat: neque cur dominus modicam fidem & dubitationem Petri notaret. ubi. n. simul cum fide fiducia est, non est ista dubitatio, siue hæsitatio non quidem in credendo, alioqui fides non esset, sed nec in sperando. quæ hæsitatio non finit firmum, & fortem esse in fide, sed potius fidem debilitat, & infirmam ac parvam efficit, qualis in Abraham fuisset, si credens alioqui quod ei dictum ac promissum erat de semine multiplicando instar stellarum, & arenæ, ad corpus tamen suum iam emor-

emortuum respexisset: sic enim fiduciam, ac spem certam non habuisset, sed potius metum qui est, ut dixi, quodammodo spei contrarius. at non ad hoc respexit, sed potius ad infinitam Dei potestatem, fidelitatem *πληροφορηθείς*, id est, plenissimè sciens, credens, inquam, & fiduciam habens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere. hæc est illa plenitudo fidei, cum qua iubet aposto. accedere ad dominum in epist. ad Heb. non enim dixit, accedamus cum fide, sed cum plenitudine fidei, ut planè intelligamus, non quicumque fidem habet, habere fidei *πληροφορίαν*, quia neque quicumque fidem habet promissioni, id est, promissionem credit, veram esse, fiduciam promissionis habet, & spem certam, dum aliquid considerat, unde metus existat.

Interpretatio testimonii Esaiæ. Nisi credideritis, non intelligetis] quod citavit Clemens in doctrina Petri, quo redarguitur, quod sinxerunt Magdeburgenses, fidem esse solam notitiam Symboli, in epistola Clementis. Item demonstratio ex duobus locis Pauli & Salomonis, quod fides sine dilectione vim iustificandi non habeat, & qui talem vim soli fidei tribuit, negare cum gratiam domini nostri, & ad legem seruitutis redire.

Caput 6.

Sed veniamus ad extremum testimonium scripturæ sanctæ in doctrina Petri in fide, citatum in episto. Clementis, quod est Esa. *Es. 7.* cap. 7. Nisi credideritis (inquit) non intelligetis. quod quidem cum non de sola notitia eorum, quæ credenda erant, accipi possit, consequens est, ut neque fides in doctrina Petri notitiam solam symboli significet, ut Magdeburgenses fingunt. Imò illud etiā hoc testimonio confirmabimus, non fidem solam esse, quæ iustificet, sed fidem credentis cum dilectione. Ergo postquam Rafin victo Achaz, multos Iudæos transtulit Damascum, & Phaceas rex Israel magnam multitudinem Iudæorum occidit, & ducenta millia mulierum duxit captiua, ut est in 2. Par. c. 28. posthæc, inquam, elati superbia vterque Rex, coniuratis animis,

*Redarguitur
Commentum
Magde.*

2. Paral. 28.

Es. 7.

venerunt Hierusalem animo eam expugnandi, & funditus delendi. Quare cū in hoc secundo bello rex Iuda in maximo metu esset, nec vlla ratione intelligeret, quemadmodum periculum impendēs effugere posset, adiit eum Esaias iussu Dei, vt metu cū liberaret modo fidem verbis Dei habere veller. at Rex noluit Prophetæ obedire, vt metum deponeret, & Deo crederet inopinatam liberationem promittenti. Cum ergo signum simulatione religionis, quamuis iussus, rex Achaz petere nollet, dixit propheta, Audite ergo domus David nunquid parum est vobis, molestos esse hominibus, quia molesti estis, & deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signū, Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Scilicet ad hoc signum, quod est pars symboli de filio Dei ex Virgine nato, retulit propheta, quod prius quasi procemij loco dixerat, antequā signū hoc, cuius fidē postulabat, daret, nisi credideritis, nō intelligetis: fides. n. ea, quæ naturalem intelligentiam superant, assequitur, hæc autem fides, quam hoc loco propheta poscebat, & quæ in doctrina Petri citata, est, quod non consisteret in sola notitia illius signi dati, quod, vt dixi, pars symboli est, vel ex eo constat, quod exprobrauit regi propheta, quod molestus esset nō solum hominibus, sed Deo scilicet non credendo, nemo autem molestus est ei, quæ diligit. erat igitur fides, quæ poscebatur, non sola fides, quam Lutherani profitentur, sed fides cum dilectione. neque enim satis erat credere futurum esse, vt filius Dei ex virgine nasceretur, nisi simul diligeretur, quia propter nos ex virgine nasci veller. vnde Proclus ille const. vir excellenti doctrina, ac sanctitate in epistola ad episcopos, & presbyteros Armeniæ loquens de fide, & dilectione, vtraq; (inquit) alteram adiuvat. fides est speculum charitatis: charitas firmamentum fidei. credimus, quod verbum incarnatum est ἀπαθὴς, & diligimus eum, qui propter nos formam serui accepit &c. illud præterea aduertendum est, solere accipi in scriptura intelligere pro eo, ac diceretur, intelligere ad faciendum, sicut scriptum est, noluit intelligere, vt bene ageret. Sic autem intelligere ad faciendum quod creditur; dicitur etiam in scriptu-

ra sancta intelligere corde. vnde Esaias: Ne forte videant oculis & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. In hoc igitur consistit conuersio peccatoris, & salus animæ, si quis auribus quidem audiat uerbum Dei: Fides enim ex auditu est, & auditus per verbum Dei: corde autē intelligat, scilicet vt faciat illud: hic est. n. qui bene intelligit quod credit, sicut scriptum est: Intellectus bonus omnibus facientibus eam, scilicet sapientiam. Ergo qui sapientiam verbi, cui credunt, non exercent in dilectione, horum intellectus, quem per fidē solam habent, non est perfectē bonus, neque eorum fides Deo ad æternam gloriam placet. Itaq; sicut veteres philosophi, id quod vel ex sacris litteris, vt pleraq; alia sine fide didicerūt, vel per se ratione naturali magistra cognouerunt, ita dunt, quæ discuntur, vt fiant, disci illa quidē faciendū: item faciendū propriè, & simpliciter sciri, ac iudicari: ita vt qui nō faciat, neque scire quidem propriè dicitur: neq; perfectē assentiatur, aut iudicet faciendū esse: pendeatque practica assensio ex voluntate operandi secundum illā, vt ex 27. & 10. libro Aristotelis de moribus intelligi potest: Sic qui credunt, id est, qui sciunt per fidem, vt secundū fidem viuunt, & operantur, nisi accedat voluntas perfecta eadem faciendū (quod sine dilectione fieri non potest) nondum perfectē credūt. Itaque sicut qui adulter est, nondum perfectē ac propriè scit, aut iudicat nō esse adulterandū: si qui credit, siue per fidem scit, Deum esse, & remuneratōrē esse, neq; tamē ita viuunt, vt vita eius remuneratione digna sit: nondum ille quidē, sicut debet, rectē aut credit, aut intelligit, quod se dicit credere, & intelligere. Itē qui se dicit, & putat per fidem apprehendere, & applicare sibi Christū pro nobis passum, & suscitatum, vt isti loqui solent, nondū rectē apprehendit, nisi simul ita viuat, vt tanquā Christo cōmortuus in nouitate vitæ ambulet. Quorsum n. necesse est, & à nobis exigitur, vt credamus Deū & esse, & remuneratōrē esse, nisi vt vitā agamus remuneratione dignā? quorsum itē, vt apprehendamus per fidem Christū pro nobis passum, nisi vt circumferamus, sicut Apōst ait, mortificationem Iesu Christi in corporibus 2. Cor. 4.

Esa. 6.

Psal. 110.

*Sicut qui adulter est, imperfe-
ctus, & frustra
secundū Philo-
sophos scit, &
iudicat non esse
adulterandū, si
qui per fidē ap-
prehendit Chri-
stum pro nobis
passum imper-
fectē, & frustra
secundū literas
sacras apprehē-
dit, nisi viuat
Christo cōmor-
tius & cōmo-
riens.*

Heb. 5.

Quod siue natura docuit philosophos perfectionem assensus practici ex voluntate operandi pendere, sic natura & scriptura christianos docet perfectionem fidei ex dilectione, quae voluntatem operandi perficit, pendere.
1. Tim. 1.

Matth. 5.

nostris, ut vita eius manifestetur in nobis? Quod si ita est, an non consequens est, ut eiusmodi apprehensio, ac fides sola non sit recta? Non enim Christus credentibus tantum, sed obtemperantibus, sicut Apostolus ait, factus est causa salutis aeternae. Dicant ergo isti, an apprehendere per solam fidem Christum passum, sit illi obtemperare? Si igitur natura philosophos docuit, perfectionem assensus practici in voluntate operandi pendere, an vos Christianos natura, & scriptura non docebunt similiter perfectionem fidei ex dilectione, quae voluntatem operandi perficit, pendere? Praetermissis ergo nunc reliquis scripturae sanctae locis, qui infiniti sunt, ut hunc tandem locum finiamus, confirmemus superiora duobus testimoniis, altero Pauli, altero Salomonis. Paulus igitur, postquam dixit, ad Tim. scribens. Lex non est iusto posita, sed iniustus, & non subditis, impiis & peccatoribus, & quae sequuntur: subiungit paulo post: superabundavit autem gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione. in quo quidem docuit differentiam legis & euangelij, siue praestantiam potius Euangelij supra legem in eo, quod commune aliocui erat legis & Euangelij, id est, quantum ad decalogum, de quo loquebatur. Lex enim decalogi Moisaici iubebat, & vetabat, vita & morte propositis: quae ratio iubendi bona erat, & vitis, solum tamen conveniebat iniquis, & non subditis. nunc autem (inquit) superabundavit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide, & dilectione: eadem enim iubet, & contraria vetat Euangelium non quidem operam iram, & statim occidens, ut lex verus: sed, ut Clemens Romanus in lib. 6. de apostolicis constitutionibus ait, reiiciens iudicium mortis in alterum saeculum, & hic gratiam, ac veniam tribuens operanti non secundum legem servitutis ex timore, sed operanti secundum legem libertatis ex fide, & dilectione. De hac superabundantia gratiae loquebatur Dominus in euangelio, cum aiebat: Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam scribarum & Pharisaorum &c. Itaque non dixit Apostolus superabundavit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide, ne de fide sola male Lutherani interpretarentur, ut in aliis locis fecerunt: sed dixit, superabundavit cum

fide & dilectione. quo in loco satis nos Paulus admonuit, quod in aliis locis suarum epistolarum de fide iustificante dicit, id de fide recta, id est, de fide viva, per dilectionem intelligendum esse. Quod si gratia domini nostri Iesu Christi, qua iustificamur, abundavit supra iustitiam ex lege, hoc enim significat, Superabundavit, ergo gratia Dei cum fide sola non abundavit supra iustitiam ex lege: ac proinde ex fide sola non iustificamur: quia iustitia ex fide sola non superat iustitiam ex lege. Quare gratiam domini nostri negat, quisquis soli fidei, & non potius fidei simul cum dilectione fidei perficiente, vim iustificandi tribuit. Et dominum gratiae Iesum negat, qui iussit superabundare iustitiam nostram plusquam scribarum & Pharisaorum, illorum enim iustitia ex fide, ac timore erat: nostra vero & fide, ac dilectione. Ex quo fit, ut Lutherani, dum de lege libertatis gloriantur, & se patronos eius ac defensores esse putant, assignantes soli fidei rationem iustificatio- nis, & non potius fidei cum dilectione, ad legem servitutis, nescientes, & nolentes, se reuocent. Alterum testimonium est Salomonis in Proverb. capit. tertio. Misericordiae (inquit) & fides ne desint tibi: Liga autem eas in collo tuo: sic enim est apud septuaginta, & scribe eas in tabula cordis tui, & inuenies gratiam. Si, ut inueniamus gratiam, ligandae sunt fides, & charitas. (haec enim significant misericordiam) quomodo sola fides iustificat? Rursus si sola fides iustitiam consequitur, male praecipit Salomon ligare fidem, & misericordias. imò vero, vos Magdeburgenses & caeteri Lutherani, peruersè in ratione iustificationis illa disungitis ac diuellitis, quae spiritus sanctus per sapientiam Salomonis, ad inueniendam gratiam iustitiae copulare iussit. Praecipit itaque Salomon ligare fidem & charitatem in collo animae, id est, praecipit fidei, & charitati, tanquam diuino iugo subicere τὸ πρῶτον, quod symbolice vocat collum, ut Procopius Gazaeus in commentariis Proverb. Salomonis notauit. Sequitur in Salomone, & scribe eas in tabula cordis tui. Tabulam vocat, ut idem auctor ait, τὸ πρῶτον animae, siue τὰς πρῶτον καὶ δευτέρας, id est, partem irascendi, & partem concu-

Quod iustitia ex fide sola, quae Magd. fingunt, non superet iustitiam ex lege.

Quomodo Lutherani magistri, qui de lege libertatis vanè gloriantur, ad legem servitutis se reuocent.
Prov. 3.

Quod Magde. cum caeteris Lutheranis contra scripturam disungant, quae scriptura iubet coniungere.
Procopius Gazaeus.

piscendi, quæ cum ratione & voluntate rationali ve-
lut digiti cum manu pariter ad operandum feruntur.
Itaque præcipit, ut fidem in operibus misericordiarum, quæ
sunt opera charitatis, utraque harum partium animæ
exerceamus, ut gratiam iustitiæ inueniamus. ergo fides
sola sine adiumento charitatis, non valet ad inuenien-
dam gratiam: alioqui non præciperet Salomon ligari eas
ad inueniendam gratiam. Ex quo intelligi potest, cum
scriptura fidem laudat, fidem vinam per dilectionem lau-
dare, sine qua fides quidem esse potest, sed ad vitam, qua
iustus ex fide viuit, sufficere non potest. Sed pergamus
ad ea, quæ sequuntur, refellamusque deinceps reliqua,
quæ huc pertinent, ab eisdem Magdeburgensibus obiecta.

Quoties scri-
ptura fidem com-
mendat, fidem cum
dilectione com-
mendat.

Defensio eius, quod Petrus in epistola Clementis scripsit, fidem
esse initium, & fundamentum salutis, quod Magdebur-
genses reprehendunt, & explicatio, quam vim habeat hoc
fundamentum fidei ad rationem iustificationis ex variis
paraboli à magnis auctoribus notatis. Item, quod quidam
antiqui patres fidem solam laudarunt, quomodo solam
intellegerint, ex eorum verbis constare. Cap. 7.

Reprehendunt præterea, quod in doctri-
na Petri dicatur fides tantum initium, &
fundamentum salutis.] Quamquam in
doctrina Petri non hoc scriptum est, sed
illud potius, præclarum fidei testimo-
nium, & fundamentum in prima fronte
(symboli scilicet, de hoc enim loquebatur) monstratur,
Quia saluus esse poterit, qui recte crediderit, credere
enim oportet accedentem ad Deum, & quæ sequuntur,
quæ satis supra explanauimus, nusquam. n. hic dictum est,
esse tantum initium, & fundamentum salutis fidem, ut isti
finxerunt, Ut tamen intelligant, si Dominus dederit eis
intellectum, quomodo & quando sit fides initium sa-
lutis, ac fundamentum, & quibus exemplis vis eius in iu-
stificatione declaretur, & qualis fides in scriptura san-
cta commendetur, non pigebit repetere hic, quæ ex li-
bro quinto Magnetis contra Theostenem in Dogma-
tico nostro de iustificatione latinè interpretatus sum,

Magnetis.

cum de fide Abraham differerem. Si quis Græca confer-
re voluerit, inde perat. Scripsit hic auctor ante mille
quadringentos annos libros quinque apologeticos pro
Euangelio, qui usque in hodiernum diem in bibliotheca
Veneta seruantur. Cum (inquit) Abraham credidit, per
bona opera placuit Deo: hinc factus est Dei amicus,
qui operando effecit, ut fides supra solem splenderet:
& rursus credendo effecit, ut pulchre operaretur: quã-
obrem amicus Dei honorifice appellatus est. Cũ enim
intelligeret, fundamentum virtutis esse fidem, radices
eius defixit altè, ædificans super eam multa opera mi-
sericordiarum copulans, enim vtrumque, fidem dico, &
opera vinculo quodam necessitudinis, & cognationis,
celsum turrim ex vtriusque extruxit, neque fidem solam,
sine testimonio operum, neque opera sola sine testi-
monio fidei relinquens. imò cum sciret fidem esse se-
men fecundum, adhibuit semini omnia accommoda,
& opportuna, terram, boues, peram, iugum, aratrum,
& quæcunque ars agriculturæ docuit. Ut enim sine his
non feritur semen, neque nisi causa seminis quicquam
istorum, quæ diximus, secundum rationem efficitur:
sic fides, quæ quodammodo semen mysticum est, nisi
germinarit per opera bona, sed sola potius remaneat,
expers fructus, & germinis iustitiæ est. Similiter bona
opera nisi fidem habeant secum connexam & impli-
catam, otiosa sunt, & prorsus imperfecta. Ex quo sacra
scriptura ut demonstraret Abraham, per fidem protu-
lisse bonorum operum splendorem, ait, Credidit Abra-
ham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Vides quæ-
admodum fecit fides, ut superiora opera bona reputa-
rentur ad iustitiam? sicuti semen facit, ut ager ferat fru-
gem? Ut enim lampas facit, ut oleum lychno infu-
sum splendeat, sic fides Abraham fecit, ut virtutes ope-
rum instar olei lychno infusi, splenderent, Seruabat
quidam Abraham, magistra natura æquitatem in vita
communi, eratque utilis proximis, & à dolo, ac fraude
alienus, tum dando & accipiendo nemini nocens:
egentibus benignè faciens, & in simplicitate tri-
buens, deinde à prauis studiis se abstinens. Quæ ta-
meti pulchra & honesta hominibus viderentur:

Quibus exem-
plis magni, &
votissimam au-
ctores conueni-
ter scripturæ
sanctæ docue-
runt, quod fides,
& opera si disti-
gantur, nihil per
se valeant disti-
cta ad iustifica-
tionem.

Qui tradunt
valere fidem ad
iustitiam, sine
operibus, per-
inde faciunt,
ut si dicant va-
lere fundamen-
tum ad habita-
tionem, sine su-
perædificatio-
ne, aut lampadē
ad illuminandū
sine oleo, semen
ad germinandū
sine agricultu-
ra, ducem addu-
cendū, sine via,
speculum ad or-
mandum, sine
ornamento.
Ignatius.
Proclus Const.
I. Cor. 13.

Iac. 1.
Rom. 12.

nemo tamen in iustitiam ea computabat: nemo in vir-
tutibus cum ratione ponebat, quia neque ponere qui-
dem vllus poterat, nisi solus Deus. Verum nondum
credebat. Cum verò Abraham credidit Deo, hæc atque
aliæ huiusmodi actiones, & virtutes computatæ sunt
Abrahæ in iustitiam. Hæc hæcenus Magneres, in qui-
bus tres illas parabolæ ad fidem & opera spectantes,
diuino ingenio notauit, fundamenti, & superædifica-
tionis: seminis, & eorum, quæ sunt instrumenta, & ad-
iumenta, vt semen germinet: lampadis, & olei, quæ
ita colligatæ sunt: vt qui ea ditellat, inutilia ad habi-
tandum, ad germinandū, & lucendū reddat. ad has au-
tem parabolæ, quæ fides, simul & operum charitatis
necessitatē ad iustificandum, mirè declarāt, addidi ego
aliā parabolā ex epist. beati Ignatij ad Ephesios sump-
tam. Vt, n. nihil prodest esse, qui alterū per viam ducat,
nisi sit via ad ducendū per eam, neque rursus prodest
via, nisi sit qui ignorantē ducat, quo tendit via: sic fides
est (inquit Ignatius) ἀναγωγὸς ἡμῶν, id est, quæ nos du-
cit sursum, ad ea scilicet, quæ per fidē videmus. dilectio
verò est ὁδὸς ἢ ἀναγωγὸς εἰς θεόν, id est, qua ducimur sur-
sum ad Deū. Itē S. Proclus Constantinopolitanus, au-
ctor grauissimus, in epistola ad episcopos & presbyte-
ros Armenia, fidē ait esse speculum charitatis: quæ est
alia, & quidē aptissima parabola, vt iā sine hoc speculo
impossibile sit ita ornari, vt Deo per opera placeamus:
& rursus frustra adhibeatur hoc speculū fidei, nisi ad-
sint opera, quæ per speculū ipsum ornentur. Hoc mihi
sumpsisse videtur sanctus Proclus tum ex Paulo, cum
ait: Videmus nūc per speculū, scilicet fidei in ænigma-
te, &c. tū ex epist. beati Iacobi, vbi eū, qui est auditor tā-
rūm, id est, qui solam fidem habet (fides enim ex auditu
est) cum eo cōparat, qui considerat vultū suū in specu-
lo, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit. Sic enim
est, qui speculū fidei frustra habet, nisi illud ad ornan-
dum se per dilectionē adhibeat: quod cum factum est,
quis iam tā præposterè, & corruptè iudicet, vt propter
speculum solum, & nō simul propter ornatum dilectio-
nis & bonorū operū dari gratiam iustitiæ dicat? quid
per se tantam valet speculum, aut quis eius honor &

vlus, nisi cum ἐνεργεῖται διὰ κοσμήσεως, id est, nisi cū ad-
hibetur ad ornandum, quod est exerceri speculum per
ornatum, sicut apostolus dixit, nihil valere in Christo
nisi fidem δι' ἀγάπης ἐνεργεῖσθαι, id est, quæ per chari-
tatem exercetur. Sic enim accipiendum esse illud parti-
cipium hoc loco, id est, modo patiendi, ita in dogmati-
co nostro docuimus, vt qui id neget, neque grammati-
cam linguæ Græcæ sciat, neque scripturam κατά λέξιν
interpretandam esse putet. Postremò quod beatus Pe-
trus in doctrina, quam in epist. Clementis Magdebur-
genses perperam accusant, fidem vocauit fundamen-
tum, an non sic intellexit Iudas apostolus, cum ait in e-
pistola sua, Vos autem charissimi, superædicātes vos-
metipsos sanctissimæ vestræ fidei in spiritu sancto, orā-
tes vosmetipsos in dilectione Dei seruate, an non ha-
ber rationem fundamenti id, cui primū superædifi-
catur? Deinde cum subiungit idem apostolus Iudas:
Seruate vos in dilectione: an non satis apertè docet, ne
quis erret, non sufficere ad salutem iacere fundamen-
tum fidei, nisi dilectionem superædificemus? Quare cū
dixit beatus Petrus, custodiri nos in salutem per fidem,
non de fide tantum, siue de fide sola intellexisse, sed de
fide cum dilectione, perspicui potest ex epistola beati
Iudæ, qui non dixit, Custodite vos in fide, ne vos malè,
vt illud Petri interpretemini, sed dixit, Custodite vos in
dilectione, vt nō per fidem tantum, sed per fidem cum
dilectione custodiri nos in salutem intelligamus. Vnus
est enim spiritus epistolæ Petri & Iudæ, qui non est spi-
ritus dissensionis, sed pacis: non spiritus discrepantiæ,
sed concordia, & vnum corpus est scriptura sancta, in
cuius vniuersas partes intueri oportet, vt quod in vna
explicariis est, ad alterius intelligentiam adhibeatur.
Cum igitur satis docuerim, collatis locis scripturæ san-
ctæ, fidem non solam, sed fidem cum dilectione Dei in
scripturis sanctis commendari, consequens est, vt si
quando sancti patres fidem tantum, siue fidem solam
commendant, & ad iustificationem valere dicunt, de
fide non credentis tantum, sed credentis cum dilectio-
ne intelligant, quæ est viuā & germana fides, & Deo
placētis propria. Sic Augustinus Serm. 68. de tempore:

Iud. 1.

Iud. c. 1.

1. Pet. 1.

Quod vnus sit
spiritus scriptu-
ræ, & vniū cor-
pus eius, cuius
partes omnes in-
tueri oportet.

August.
Quid auctores
qui fidem solam
laudasse viden-
tur, fidē solam
intellegerunt,
id est, sine lege
& operibus na-
turæ, id quod
ex ipsorum ver-
bis demonstra-
tur.

Rom. 4.
1. Tim. 1.

Hilarius.

Cyprianus.

Gen. 15.
Esa. 7.
Matt. 14.
Matt. 17.
Mar. 11.
Mar. 9.
Abac. 2.
Dan. 3.

Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiā, Ille (inquit) sine opere iustificatur ex fide: sine opere dixit, id est, sine opere antecedente fidem, quod statim declarat, subiungens, Et quicquid illi legali posset observatione conferri, id totum credulitas sola donavit: id est, quicquid consequi posset per opera legis naturalis scriptæ in corde, si ea scilicet accepta essent Deo, quæ sine fide quidem accepta non erant, id totum inquit, sola fides donavit, sola, inquam sine illis operibus legis naturalis, quibus ante fidem Abraham abundabat, sed nondum deo placebat, ut paulò antè dixit Magaetes, quibus laudem quidem apud homines, sed non apud Deum inuenit, sicut Apostolus in epistola ad Roman. de eodem dixit: non autem sola, id est, sine dilectione, absit: fide enim & dilectione consecutus est gratiam iustitiæ, sicut Apostolus ait superabundasse in nobis gratiam cum fide & dilectione. Similiter intelligendum est, quod beatus Hilarius cap. 8. in Matth. fides enim (inquit) sola iustificat, id est, fides sine lege, vel sine operibus legis, ut ex antecedentibus perspicui potest: sic enim ait. Mouet scribas remissum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Iesu Christo contuebantur, & remissum ab eo, quod lex laxare non potuerat: Fides enim sola iustificat, id est, fides sine lege, de qua dixerat, quod lex laxare non poterat. quis sanæ mentis, & vel minusculi ingenij non sic intelligendum esse affirmet? Item beatus Cyprianus libr. 3. ad Quirinum cap. 52. fidem tantum prodesse, & tantum nos posse, quantum credimus. deinde subiicit multa exempla scripturæ, in quibus quæ fides tantum intelligenda esset, ex proximo capite intelligitur. In Genesi: Credidit Abraham Deo, & deputatum est ei ad iustitiam. item apud Esa. Et si non credideritis, non intelligeris. In euangelio secundum Matth. Modicæ fidei, quare dubitasti? Et iterum, Si habueritis fidem sicut granum Sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis: Item secundum Marcum: Quæcunque oratis & petitis, credite quia accipietis, & erit vobis. Item rursus, omnia possibilis credenti, item apud Abacuch, Iustus autem ex fide mea viuit. Item in Daniele Ana-

nias, Azarias, Mischel credentes liberati sunt de flamma. Hi sunt loci scripturæ, ex quibus fidem prodesse Cyprianus probauit, id est, fidem credentis cum dilectione: hæc enim tantummodo fides, tantum valet in Christo, quæ quidem viua fides est: Fides enim non diligentis Deum, non est viua fides. Sic autem Cyprianus intellexisse ex cap. proximo sequenti perspicitur. ait enim loquens de eadem fide tantum, posse eam statim consequi, qui verè crediderit. Sed quia fides sine dilectione fides quoque vera est, quemadmodum accipiendum esset, quod dixit hoc loco, qui verè crediderit, statim explicauit subiungens, in Actib. Apostolorum: Ecce aqua, quid est, quod me impedit tingi? Tunc dixit Philippus, si credis ex toto corde, licet. Hactenus Cyprianus. At non omnes, qui credunt, ex toto corde credunt, sed ij tantum qui cū dilectione credunt: quos Cyprianus dixit hic, verè id est, viuè & non mortuè credere. Ad alios locos de sola fide ex Ambrosio, falso ab hæreticis obiectos iam pridem Ioannes Hofmeisterus eruditè respondit, docens clarè, Ambrosio ipso interprete, nusquam in libris eius fidem sine dilectione, vocari fidem solam, sed fidem simul cum dilectione: hæc enim fides tantum, siue sola, est fides viua.

Defensio adhuc doctrinae Petri de iustificatione ex operibus in epistola Clementis, Quomodo eadem doctrina in scriptura Petri & Pauli continetur: & quæ opera sint secundum scripturam, ex quibus homo iustificatur, & quæ sint, ex quibus non. Et locus Pauli ex epist. ad Roman. cap. 3. copiosè explicatus, & collatus cum iis, quæ à Magdeburgensibus in doctrina Petri apud Clementem reprehenduntur. item responsio ad ea, quæ in tertia, & quarta epistola Clementis iidem reprehendunt de iustificatione ex operibus, & eorum collatio cum doctrina beati Petri in epistola eius secunda, cap. 1. Cap. 8.

Ed veniamus ad reliqua, quæ isti in doctrina beati Petri, quæ in eadem episto. Clementis exposita est, de iustificatione adhuc reprehendunt. Sic enim aiunt reprehendendo.

Deinde non gratis propter Christum absque operibus sola fide nobis salutem contingere docet Petrus. Ait enim per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & fide ac bonis operibus æterni ignis nos pœnas effugere. Notant deinceps alios similes locos, quos postea recitabo, ne sæpe sint mihi repetendi. Postremò addit, contrarium docuisse Petrum in Actis cap. 2. & 10. & 1.

Nunquã Mag. cū cæteris Luth. ex script. didicerunt distinguere opera secundum carnẽ, siue secundum naturã ab operibus fidei, siue secundum spiritum. Rom. 5. Roma. 11. 2. Pet 3. Loci scripturæ Pauli de iustificatione quos aliter nos, aliter Luth. interpretatur, ex numero sunt eorum, quæ ait B. Petrus difficilia esse intellectu in epist. Pauli, quorum locorum idem Paulus est interpres.

Petri c. 1. Quia ergo isti bona opera naturæ, siue bona opera secundum carnem ab operibus fidei, siue operibus secundum spiritum nunquam ex sanctis scripturis distinguere didicerunt, idcirco cum Apostolus scripsit ad Roman. Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus: & rursus. Si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia, & si qui alij loci similes sunt, de omni genere operum accipiendos esse falsò putauerunt. qui quidem si beato Petro crederent, cum ait esse quædam in epistolis Pauli difficulta ad intelligendum, quæ indocti, & instabiles ad suã ipsorum perditionem deprauant, profectò vel ipsa eorum facilitas intelligendi, qua in istis ipsis locis utuntur, de quibus tanta cum eis nobis contentio est, suspecta eis esse deberet. Quid enim facilius intellectu esse potest, quam ut isti hos locos intelligunt, omne genus operum excludentes, nihil distinguentes, aut inquirentes, nisi quod in promptu, & in primo aspectu est? quomodo, inquam, sunt ista *δυσνόητα*, id est, difficulta intellectu, si tam facile ipsi ea expediunt? aut si non sunt ex numero *δυσνόητων*, id est, difficultium intellectu, unde tanta inter nos, & eos de istis altercatio? An non est testis idoneus obscuritatis loci, & difficultatis intelligendi ipsa varietas interpretantium? Sed doceamus iam, quæ nam opera excludat Apostolus à iustificatione, cū ait. Arbitramur autem hominem iustificari per fidem absque operibus legis. Si verba Pauli diligenti studio Magdeburgenses & reliqui Lutheranorum magistri obseruarent, idem Paulus esset eis huius loci, & similitium interpres. ait enim cap. 9. Israel sectando legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit: subiungit deinde rationem, Quia (inquit) non ex fide, sed quasi ex operibus, scilicet legis. non dixit, non ex fide, sed ex operi-

bus legis, sed dixit, quasi ex operibus legis. Ut intelligamus, aliud esse ex operibus legis: aliud, quasi ex operibus legis, sicut aliud est, quod dicitur ex nobis, & aliud à nobis quasi ex nobis, ut idem Paulus docuit. Satis itaque admonuit nos, dupliciter considerare hæc opera legis, scilicet aut simpliciter, aut quasi opera legis: ac duplici illa quidem ratione fieri posse, aut quasi opera legis, aut simpliciter, & non quasi opera legis. opera enim legis, ut non concupiscere, non mœchari, & reliqua decalogi Mosaiici, quæ sunt scripta in cordibus, sunt quidem quasi opera legis, cum sunt, ut erant in lege Moysis sancita, ut scilicet, qui faceret ea, viueret in eis: & qui non faceret, non viueret, sed potius sine misericordia sub duobus, aut tribus testibus, ut Apostolus ait, tanquam præuicator moreretur. Lex enim iram operabatur. Quare ex operibus legis, ut erant pœnis legitimis sancita, quæ sic quidem propria erant Iudæorum, quibus solis lex Moysis data erat, ex operibus, inquam, legis, quasi ex operibus legis, id est, factis non ex fide, sed ex timore, sicut scriptum erat, Qui fecerit ea, viuet in eis. non iustificatur homo. imò sic accipiendum esse, quod Apostolus dixit, Arbitramur hominem iustificari absque operibus legis pro eo, quod est absque operibus legis, quasi ex operibus legis, quæ ut sic propria, ut dixi, Iudæorum erant & non gentium communia, ex eodem ipso Pauli loco perspicui potest: alioqui postquam dixit, Arbitramur hominem iustificari per fidem absque operibus legis, quorsum subiungeret: an Iudæorum tantum Deus? non etiam & gentium? imò & gentium: nisi quia si ex operibus legis quasi ex operibus legis, id est, ut ad Iudæos tantum pertinebant, homo iustificaretur. iam Iudæorum tantum Deus esset, & non gentium, nõ enim esset Deus eorum, quos à iustitia excluderet. Deinde quia, ut diximus, dupliciter considerantur opera legis decalogi, aut quasi opera legis, sine quibus homo per fidem iustificatur, ut Apostolus docuit, & probauit: aut simpliciter, ut sunt opera naturæ, sic etiam per fidem sine huiusmodi operibus legis secundum naturam consideratis, docet & probat proximo capite idem Apostolus, hominem iustificari

Aliud esse apud Paulum ex operibus legis, aliud quasi ex operibus legis. 2. Cor. 3. Opera decalogi quæ eadem sunt opera legis, fieri possunt secundum apostolum, aut quasi opera legis, vel secundum carnem siue secundum naturã, aut secundum spiritum ex fide. Heb. 10. Gal. 3. Exech. 20. Rom. 4. Gal. 3. Rom. 3.

Roma. 4.

Theodoretus.

exemplo Abrahamæ. Quid enim (inquit) inuenisse dicemus, secundum carnem, id est, secundum naturam, Abraham patrem nostrum? (sic enim intelligendum est per hyperbaton Apostolo familiare, ut Theodoretus & alij veteres obseruauerunt) an fortasse dicemus, iustificatū esse ex operibus secundum carnem, qualia erant opera, quæ φυσικῶς, id est, naturaliter, antequam crederet, faciebat? erat enim antè fidem, ut paulo antè Magnetes vetustissimus, & ecclesiasticus auctor aiebat, benignus, continens, iustus, & aliis virtutibus præditus. sanè (inquit) si ex operibus scilicet secundum carnem, ut iterū repetamus, ἀπὸ ἔργων, quæ est in scripturis sanctis frequens figura, iustitiæ laudem inuenit, apud homines inuenit, qui vident ea, quæ apparent, non autem apud Deum, qui fidem cordis intuetur: nec iudicat secundū faciem, ut homines solent. Quod verò secundum spiritum laudem apud Deum Abraham inuenit, testatur scriptura, quæ dicit, Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Fides enim non est opus secundum carnem, id est, nō est opus à nobis, quasi ex nobis, sed est donum spiritus. Deinde reddit causam, cur iustitia, & laus Abrahamæ ex operibus secundum carnem, siue secundum naturam iustitia, & laus esset apud homines, non apud Deum, quia operanti scilicet secundum carnem, rursus repetēdo ἀπὸ ἔργων, id est, à communi, Merces (inquit) imputatur non secundum gratiam, sed secundum debitum. homo enim homini debere potest, non autem Deus. Quare iustitia ex operibus secundum carnem, apud homines tantū imputatur: non operati autem secundum carnem, sed secundum spiritum Dei, id est, credenti, & fidem per dilectionem operanti iustitia imputatur apud Deum secundum gratiam. Negat itaque Apost. iustificari hominē ex operibus legis, quasi ex operibus legis, & ex operibus legis secundum carnem: non autem negat iustificari ex operibus legis secundum spiritum ex fide, ex quibus qui iustificatur gratis iustificatur. Quare? quia huiusmodi opera non sunt iā à nobis, quasi ex nobis, sed sunt ex Deo, cuius dono & gratia fit, ut sint bona & beneplacencia Deo. Vnde quæ nō sunt ex huiusmodi opera idē Apost. appellat charismata Dei,

Negat Apost. iustificari hominē ex operibus legis, & ex operibus secundum naturam, non autem negat iustificari ex operibus secundum spiritum ex fide, & gratia fit, ut sint bona & beneplacencia Deo. Vnde quæ nō sunt ex

& dona Dei. Sed vnusquisque (inquit) proprium charisma, siue donum habet ex Deo. alius sic: alius verò sic. Charisma enim vocauit τὸ κατὸ θεομα, id est, virtutem, ut continentia, castitas, & similia, & ut beatus Chryf. in lib. de Virginitate notauit. Et rursus, sine pœnitentia enim (inquit) sunt dona, & vocatio Dei. Charismata, siue dona Dei vocauit illa omnia, ex quibus vocat Deus ad gratiam iustificantem, quæ sunt fides & opera spiritus ex fide. Et beatus Petrus 2. cap. 1. Deum ait donasse, quæ ad vitam, & pietatem pertinet, hæc autem sunt fides, & opera spiritus ex fide. Et idem Paulus ad Ephes. Gratia (inquit) saluati estis per fidē, & hoc nō ex vobis, donum enim Dei est. Quod quidem nō propter fidem tantū dixit, sed etiam propter opera bona, quæ dona item Dei sunt, ipse enim operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Vnde dicuntur etiam opera Dei, & virtutes Dei. Hoc est enim (inquit) opus Dei, ut credatis in eū, qui misit me opus Dei dixit, non credere tantū, sed voci eius obedire. i. fidem in mandatis per dilectionem operari, quæ est fides ἀγαπῶς, id est, fides beneplaciti, ut ecclesiasticus cap. 15. vocauit. Et beatus Petrus, ut virtutes, inquit, annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumē suum. ἀγαπῶς Dei, id est, virtutes diuinas, appellat opera bona & beneplacencia, quæ ostendere debemus, postquam semel sumus per baptismum illuminati, quæ Deus operatur in nobis, si eum secundum electionem sequamur: ex quæ ἀγαπῶς dictæ sunt, quasi hæretæ, id est, eligendæ. De istis Dei virtutibus ait Apost. Creati creatione scilicet spirituali per baptismū in bonis operibus, ut in illis ambulemus. Dilectio enim Dei & proximi, quæ à fide & spe seiuncta esse non potest, omne genus virtutum Dei, siue bonorum operū, ac Deo placētium complectitur, quæ etiam dicuntur fructus spiritus. Si igitur opera ista bona & beneplacencia Deo, non à nobis tanquam ex nobis sunt, sed ex Deo, si inquam, sunt dona Dei, qui ex eis iustificatur, gratis profecto iustificatur: ex donis enim Dei iustificari, gratis iustificari est: hoc enim significat δωρεὰν δικαιοσύνην, quasi dicatur, ex dono, siue ex donis iustificari, hoc est, gratis, ut interpres vetus vertit: non

nobis, sed ex dono dei, ex quibus gratis iustificamur.
1. Cor. 7.
Rom. 11.
2. Pet. 1.
Eph. 2.
Opera fidei eorum quibus iustificatur homo secundum apost. vocatur in script. virtutes Dei, opera Dei, opera bona, fructus spiritus.
Ioan. 6.
Eccl. 15.
1. Pet. 2.
Eph. 2.

quidem secundum debitum, quasi hoc donum debeat, qui est dominus omnium & creator, ac proinde creaturæ debere non possit: sed, ut subiungit, per gratiam ipsius. Cum igitur ait beatus Petrus, quæ Magdeburg, ignoranter, & hæreticè nostrarunt, scilicet per temporalia officia nos æterna gaudia mereri, & confessione, quæ sacerdoti fit, fide ac bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire, & rursus. Salutem animarum, & vitam bonis actionibus præparari. Et iterum, repletos bonis operibus, hæredes vitæ æternæ effici, & propriis gestis hæredem honorum cœlestium pro bonis actibus baptizandum fieri, & hominem bonis operibus, ac viatico abundantanti repletum, ad regnum Dei peruenire debere, hæc inquam omnia opera, quibus salutem animæ, & vitam parari dicit beatus Petrus, non sunt bona opera legis, quasi opera legis, id est, ex timore temporalis mortis facta secundum legem seruitutis: neque sunt bona opera secundum carnem, & ex solis facultatibus naturæ nostræ profecta, qualia erant illa bona opera Abrahæ ante fidem, sed sunt bona opera spiritus ex fide, quæ Dei dona sunt, ex quibus gratis per gratiam dei in hoc tempore iustificamur, vnde temporalia officia vocauit, & non ex fide tantum, sine operibus, ut Hæretici tradunt ignorantes scripturas, & virtutem earum. Sed ostendamus iam hanc doctrinam Petri, quam Magdeburgenses in epistola Clementis accusant: ostendamus, inquam, in scriptura Pauli, ut eam quoque si liber, accusent. cum Paulus in epist. ad Roman. ait: Qui reddet unicuique secundum opera eius: iis, quidem, qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam: iis autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, obediunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam operantis malum, an non satis clarè, imò clarissimè dicit hic Apostolus Paulus idem, quod beatus Petrus in epistola Clementis, bonis operibus æterni ignis pœnas nos effugere id est, iram & indignationem, ac tribulationem, ut Paulus ait, & ad perpetuæ vitæ præmia nos peruenire,

Ostenditur in scriptura Pauli doctrina B. Petri in epist. Clementis ad Magd. reprehensa. Rom. 2.

nire, id est, ad gloriam, & honorem, & incorruptionem, ac vitam æternam? Si secundum patientiam boni operis, datur vita æterna, id est, secundum mensuram patientiæ boni operis, hoc enim significat *κατὰ* præpositio, id est, proportionem, & paulò suprà dixit, Reddet unicuique secundum opera eius, ergo bonis operibus præparatur salus animarum & vita: & vitæ æternæ efficiamur hæredes, & ad regnum Dei peruenitur, ut est in doctrina Petri, quæ in epistola Clementis posita est. An malè docuit Paulus, cum dixit, iis, qui secundum patientiam boni operis quærunt gloriam & honorem, & incorruptionem, dari vitam æternam, & non dixit, iis qui secundam fidem quærunt? Quis vestrum Magdeburgenses, hoc dicere audeat? nisi Paulum quoque per spiritum Dei loquentem, reprehendere vultis. *Iac. 2.* Ac potuisset quidem Paulus dicere, iis qui secundum fidem quærunt gloriam & honorem, & incorruptionem, vitam æternam, quis neget? Sed cur ita dicere potuisset, nisi quia fides perfecta esse non potest sine patientia boni operis, quæ ad salutem necessaria est: sicuti rursus patientia, si opus perfectum habeat, ut ait beatus Iacobus, non potest esse sine fide: at ne vos Magdeburgenses ad fidem solam vestri dogmatis confugeretis, non dixit Apostolus, iis qui secundum fidem quærunt gloriam, & honorem, & incorruptionem, vitam æternam: sed dixit, iis qui secundum patientiam boni operis, ut intelligatis tandem, si fortè credere vultis (nisi enim credideritis, non intelligetis) per fidem solam, quam prædicatis, non vos gloriam & honorem, & incorruptionem quærere, sed indignationem, & tribulationem, & angustiam, qui estis ex contentione, non acquiescentes veritati, obediens autem iniquitati. Ac rursus, si promittit nunc Deus in Euangelio, id quod semper sine acceptione personarum ante aduentum suum in carne Iudæis, & gentibus promissit, gratiam scilicet iustitiæ ex operibus bonis, hoc enim significat, quod Paulus ait in eodem loco epistol. ad Rom. Gloria, honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo pri- *Rom. 2.* mum, & Græco, non enim est acceptio personarum apud Deum: & quod idem beatus Petrus in actis Apo- *Act. 10.*

stolorum dixit, In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gēte, qui timet Deum, acceptus est illi (timere enim eū dixit pro eo, quod Paulus, operari bonum, vt intelligamus timorem non credentis tantum, sed credentis cum dilectione, siue operantis bonum opus dilectionis, quod ad timorem Dei filialem, vt vocant, pertinet.) Si inquam, testimonio Petri & Pauli, honor & gloria, ac pax, & gratia diuinæ acceptationis præparata sunt omnibus bene operantibus in Euangelio, vbi sunt, qui doctrinam B. Petri in epist. Clementis contra scripturas calumniantur, quod dixerit, salutem animarum, & vitam bonis actionibus præparari? Sed prosequamur deinceps locum Apostoli. Quicumque enim, inquit, sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, ἀνόμους, id est, sine lege vocat, vt beatus Basil. in commenta. Esai. cap. i. obseruauit, eos, qui vel omnino leges diuinas non audierunt, vel ab eis recesserunt: vel qui audierunt quidem, sed nondum ad eas accesserunt, sic enim ait Esaias: Incendentur, qui sine lege, & peccatores, id est, legis violatores. Subiungit postea Apost. de iis, qui legem diuinam acceperunt, & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur, id est, comparatis operibus eorum cum mente, & voluntate legis: vnde aiebat Dominus, Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die, hoc est, iudicari per legem, vt idem quoque Basil. in comment. Esa. capit. tertio, notauit. deinde subiungit, Non enim auditores iusti sunt apud Deum. auditores legis vocat eos, qui non operantur, siquidem eos Paulus opponit factoribus legis: habent tamen fidem, fides enim ex auditu est, id est, ex reuelatione: auditus autem per verbum Dei, id est, reuelatio fidei per diuinam virtutem, sicut ait Abdias propheta. Auditū audiui à Domino, id est, accepi à Domino reuelationē, & Esa. Domine, quis credidit auditui nostro? id est, reuelationi rerum nobis per fidem ostensarum. Sic enim Theodorus Antiochenus in principio comment. Abdias prophete interpretatur. Quod si auditores legis, id est, qui fidem solam sine operibus habent, nō sunt iusti apud Deum: factores autem iustificabuntur, quemadmodum Petrus

Roma. 2.

Esa. 1.

Ioan. 12.

Abd. 1.
Esa. 15.

Apprehendere
per fidem solā
Christum pas-

malè de iustificatione docet, quia non docet, sola fide hominem iustificari? aut quid aliud est, apprehendere Christum pro nobis passum per fidem tantum, quam habere auditum tantum, id est, nudam reuelationē solius fidei in Christū passum, sine dilectione eius? quod est, esse auditorem legis euangelicæ, & non factorem. Sequitur deinde in Paulo: Cum enim gentes, quæ legē non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, cuiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Demonstrat exemplo gentium, quod proximè dixerat, iustificādos esse factores legis, quales inquit, sunt gentes naturaliter facientes, quæ legis sunt, quæ ostendunt operando opus legis scriptum in cordibus suis. Quis iam vestrum est, Magdeburgenses, & ceteri Lutherani, tam sine intellectu, vt non intelligat huiusmodi gentes ex operibus iustificari? an non hoc clarissimè dicit Apostolus? potest ne hic vllus tergiuersari? cur igitur doctrinam Petri in epistola Clementis damnatis? & totam epistolam Clementis, tanquā falsam reiicitis, ac negatis, quia non doceat in ea Petrus, sola fide absque operibus hominem iustificari? Improbate etiam hanc doctrinam Pauli in epist. ad Rom. cur non hoc audetis? et si enim non est par auctoritas epist. Clementis, & epist. Pauli: doctrina tamen de iustificatione cum vna sit, qui hanc in epistola Clementis damnat, idem hanc ipsam in epistola Pauli damnat. Sed & illud verbū naturæ, quo hic vsus est Apostolus, cum ait, naturaliter quæ legis sunt, faciunt, quia est ex numero eorum, quæ in epistolis Pauli διὰ νόμον vocat beatus Petrus, id est, difficilia intellectu, ne quis istorum, vel neget aliquando Pauli esse hoc verbum, vel illud malè interpretādo, Pelagianum faciat Paulum, visum est obiter interpretari & admonere, naturam vocari hoc loco non rationem insitam nobis secundum potentiam tantum, sed etiam secundū Dei gratiam. De hac ratione dixit beatus Iacobus, suscipite ἐμφυτον λόγον, id est, insitam rationem, quæ potest (inquit) saluare animas vestras. suscipite dixit, quia opus est assensu voluntatis nostræ non quidem ad recipiendū, quod naturaliter potētiæ nostræ insitum est, sed ad recipiendum, quod insuper ex Dei gratia est. Hanc

sum, nihil aliud est, quàm esse auditorem tantum, id est habere nudam reuelationem solius fidei de Christo passo sine dilectione eius, quod est esse auditorem tantum et non factorem, qui secundum Apostol. non iustificabitur. Expressè dicit Paulus gentes facientes naturaliter quæ legis sunt iustificari ex operibus. Qui doctrinam Petri in epist. Clem. negant, doctrinam quoque Pauli negare coguntur.

Iac. 1.

duplicem rationem naturalem, quam vocat Iustinus semen, distinxit idem in priore apologia. Itaque cura Paulus dixit, natura siue naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, gratiam Dei, quæ naturam sanat & adiuuat, simul intelligi voluit: sicut Ecclesiasticus quoque cum ait capit. 32. In omni opere crede animæ tuæ, id est, crede secundum gratiam Dei legi scriptæ in anima.

Eccles. 32.

Iam quod similiter accusant isti, quæ ait idem Petrus in epist. 3. Clementis, hominem bonis operibus tanquã viatico abundanti repletum ad regnum Dei peruenire debere, & rursus in epist. 4. Repletos bonis operibus hæredes vitæ æternæ effici] vt alios locos epistolarum Petri nunc omittam, in quibus virtutem, ac sententiã horum, quæ accusant, demonstrare possem: ille vnus satis nunc sit, quem paulò antè iterum attigi ex epistola eiusdem. Cùm enim dixisset, Vos autem curam omnẽ subinferentes ministrare in fide vestra virtutem: in virtute autem scientiam: in scientia autem abstinẽtiã: in abstinẽtia autem patientiam, in patientiã autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis: in amore autem fraternitatis charitatem. deinde subiungit: hæc autem si vobis adsint, non vacuos, neque sine fructu (κατάργος enim legit vetus interpret) constituent vos in Domini nostri Iesu Christi cognitione. an non est hoc ipsum, quod idem Petrus in doctrina sua, apud Clementem dixit, hominem bonis operibus, & abundantiam viatico repletum, id est, eum, cui ista adsunt, quæ in sua epistola dixit, ad regnum Dei peruenire debere. Ille enim est, qui in cognitione domini nostri Iesu Christi non est vacuus, neque sine fructu, qui ad regnum Dei peruenire debet. Quid rursus interest dicere, Hæc autẽ opera scilicet bona numerata fidei, virtutis, abstinẽtiæ, patientiæ, pietatis, charitatis, si vobis adsint, non vacuos, neque sine fructu vos constituent in cognitione domini nostri Iesu Christi: an dicere illud in epist. Clem. repletos bonis operibus hæredes vitæ æternæ effici? nõne quibus ista adsunt, repleti sunt bonis operibus? & istis repletos non constitui vacuos, neque sine fructu in cognitione domini nostri Iesu Christi, an non est, effici eos hæredes vitæ æternæ. Illud iterum hic admo-

Doctrina Petri in epist. Clementis 3. & 4. à Magdalenis reprehensa eadem in epist. ipsius Petri demonstratur.

nebo Magdeburgenses, si quando tandem intelligant, clarissimè hic docuisse beatum Petrum in descriptione huius ædificij spiritualis virtutum, eo spectare fidem, vt omni studio & diligentia superædificemus ei opera bona, alioquin frustra esse fidem, & vacuos, ac sine fructu reperendos in ea esse, qui non superædificauerint, ac necessariò debere esse substructam dilectioni fidem, si quid valere debeat. Quæro enim à vobis Magdeburgenses, quorsum spectat ista vestra apprehensio Christi pro nobis passi? an non spectat, vt eum sic per fidem apprehensum diligatis? & diligendo ei confidatis? ridiculum enim est & vanum ei confidere, quem non diligas. Ergo in ista apprehensione domini nostri Iesu Christi per fidem solam, vacuus est, & sine fructu, qui fidem ipsam habet, sine dilectione.

Responsio ad locos scripturæ, quibus Magdeburgenses conantur probare hominem iustificari per solam fidem cum contraria demonstratione euidenti ex eiusdem locis non ex fide sola iustificari. Item secundum scripturam, fidem esse mortuam, & infructuosam sine dilectione.

Cap. 9.

Ed quia scribunt Magdeburgenses in centuria sua, contra docuisse Petrum in actis Apost. cap. 2 4. & 10. & in epist. 1. cap. 1. Videamus an ita sit, an potius nõn ita. Act. inquit, 2. interrogatus Petrus à ludæis, quid facere deberent, vt effugerent iram Dei: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum. Hic tradunt docuisse Petrum gratis absque operibus sola fide peccatores pœnitentes iustificari. Quis non intelligat pugnare secum istos, sibi que contradicere, cum aiunt sola fide peccatores pœnitentes iustificari in baptismo, cum sit ipsi sponte consentitur, necesse sit. an fortè dicturi sunt, nihil aliud esse pœnitentiam, quàm desistere à peccatis vitæ superioris, atque ita non opus, sed cessationem po-

Repugnant sibi Magd. tradentes sola fide iustificatos esse eos, quibus Petrus dixit interrogatus, pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

eius operum esse? At redarguet eos, si id dixerint, pœnitentia eorum, qui ad Ioannem veniebant, ut ab eo baptizarentur. talem enim pœnitentiam in prima centuria iidem centuriatores probant, & requiri, ac satis esse volunt. de illa verò pœnitentia sic scriptum est: Et baptizabantur ab eo, confitentes peccata sua. Et beatus Lucas: Dicebat ergo, inquit iis, qui exhibant, & baptizabantur ab ipso, Quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ. Quis verò ita amens sit, & à sensu communi alienus, ut neget confiteri actus suos Deo, & facere fructus dignos pœnitentiæ, esse genus operis? Quod si ita est, quomodo sola fide absque operibus iustificantur peccatores pœnitentes? quemadmodum absque vlllo opere pœnitentes sunt? quod istud prophanum vaniloquium repugnantia plenum? Quid est, quod beatus Petrus dicit: Agite pœnitentiam, si nihil agere præcipit? Cùm enim agere pœnitentiam præcipit, necesse est, ut pœnitentia aliquod opus sit, non igitur absque operibus sola fide iustificatio sit. Præterea etiam, cum præcipit idem Petrus baptizari, nullumne opus fieri præcipit? Velle ergo baptizari nihil est, si nullum opus est. Quod si est, velle baptizari, actus in quo fides per dilectionem exercetur, igitur non sola fide absque operibus iustificatur homo. Alius locus, quam Magdeburgenses citant, est ex act. cap. 4. & non est in alio aliquo salus: nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. hoc quoque loco tradunt iidem docuisse Petrum sola fide absque operibus hominem iustificari: sed doceamus nos rursus non ita esse, & contrarium potius Petrum docuisse. Citavit beatus Petrus testimonium David ex Psal. 117. Hic est lapis, qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, deinde subiungit statim: & non est in alio aliquo salus, quam in hoc, scilicet lapide angulari probato, electo, & pretioso, & ab hominibus reprobato. Quomodo verò sit in hoc solo lapide salus, docuit idem Petrus, cum ait de hoc lapide loquens: & ipsi tanquam lapides viui, superædificamini. Superædificari igitur nos oportet, huic fidei sanctæ in hunc lapidem angularem, qui

Act. 4.

Psal. 117.

Ex eisdem locis
scripturae, quos
Magd. citat ad
probandum in
iustificari hominem
per fidem sine ope-
ribus, evidenter
contrarium de-
monstratur.

1. Pet. 2.

est Christus, sicut Iudas apostolus ait: superædificantes vosmetipsum sanctissime vestrae fidei, superædificari inquam, oportet nos lapides viuos: viui autem lapides superædificari non possumus sine dilectione, quia qui non diligit, ait beatus Ioannes, manet in morte. Igitur ex sola fide sine dilectione non potest effici superædificatio salutaris, ac proinde ex fide sola absque operibus non potest homo iustificari, sed ex fide, quæ per dilectionem exercetur. Alius locus, quem citant, est cap. 10. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. hoc quoque de sola fide interpretantur, quasi diceret, qui credunt tantum, quod nunquam dixit, neque dicere potuit: qui enim credunt tantum, hi Christum non diligunt. nam si diligunt, iam non credunt tantum: qui autem non diligunt, manent in morte, ait Ioannes. Igitur non potest ex fide viuere, nisi qui credit cum dilectione, quod est perfectè credere, sicut accipi voluit beatus Petrus, cum dixit, remissionem accipere omnes, qui credunt, scilicet perfectè. Quis enim tam expertus communis sensus est, qui existimet, cum scriptura fidem commendat, fidem imperfectam & mortuam, ac non potius perfectam, & viuam commendare? dilectio verò eo, quæ fidem perficit, sicut anima corpus. Quod aperte alio etiam loco dixit Apostolus, cum ait: finis præcepti, siue perfectio (vtrumque enim significat τελος) est charitas. Quid est, ait Augustinus in præfatione psalm. 31. finis præcepti? quo perficiuntur præcepta: sicut dicimus, finita est tunica, quæ texebatur, finitur, ut perfectæ sit. Si igitur præceptum est, credere, & perfectio præcepti est charitas, ergo perfectio fidei est charitas. Citant postremo locum epistolæ Petri 1. cap. 1. In virtute Dei custodimini per fidem in salutem. Sed hunc quoque locum de fide viuâ accipiendum esse, ex eodem loco facile demonstrabimus, si paulò superiora reperamus. dixerat enim. Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem viuâ, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. cū dixit, spem viuam, profecto si-

1. Pet. 1.
Quod beatus
Petrus fidem
mortuam in ho-
mine posuerit,
quod posuit que-

que B. Iacobus,
quam in solis
demonib. falsò
ponit Luther.

Rom. 6.

Evidens demò-
stratio ex scri-
ptura. quòd fi-
des possit esse in
homine mortua,
& necessariò
sit viua per dile-
ctionem. Eph. 1.

mul docuit, esse spem aliquam mortuam: etenim si est vnum contrariorum & reliquum necesse est esse, contraria enim sunt simul natura. Quod si est spes viua, & spes mortua, fidem quoque viuam necesse est esse, & fidem mortuam. Siquidem necessariò spem antecedit fides: spem viuam fides viua: spem mortuam fides mortua. Sed doceamus, quæ sit spes viua, quod quidem ex Paulo intelligi potest, cum ait in epistola ad Rom. Si mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis, fratres, quod quicumque baptizati sumus in Christo in mortem ipsius baptizati sumus? cõsepulti enim sumus cum illo per baptismũ in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, quod quidem tunc fit, vt ait sanctus Maximus in responsis ad Thalassium, cum mortificamus voluntatẽ peccato, simul & resurrectionis erimus, quid tunc fit, ut idem ait, cũ iustitiæ suscitamus voluntatem. Si igitur regenerati sumus ad diuinam & æternã vitam habẽdam, vt hic in nouitate vitæ ambulare debeamus, mortificati peccatis, & suscitati iustitiæ, consequens est, vt qui sic ambulando, vitam illam diuinam & æternam per resurrectionem Iesu Christi speret, is quidem spem viuam habeat, quæ illũ non confundet: contra verò, qui nõ sic ambulat in nouitate vitæ mortuus peccato, spem mortuam. Ergo fides, quæ cum spe ista viua copulata est, necesse est, vt in nouitate etiã vitæ similiter versetur, & exerceatur. Vitæ verò nouitas cũ succedat vetustati ac morti, & qui non diligit, maneat in morte, rursus consequens est, vt necessaria sit dilectio, ad nouitatem vitæ ac proinde necessaria itẽ sit dilectio, vt sit fides viua. Vnde idẽ apost. simili gratiarum actione epist. ad Ephes. exordians. Benedictus, inquit, Deus &c. & paulò pòst: sicut elegit nos, inquit, ante constitutionem mundi, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate: non dixit, in conspectu eius in fide, ne vos de sola fide, vt alios similes locos accipere soletis, hunc quoque locũ acciperetis: sed dixit, in charitate, quod charitas sine fide esse nõ possit, vt quidem potest fides esse sine charitate,

eiusmodi est fides illa, quæ cum hypocrisi est, quæ si in nullo homine esse potest, vt vos falsò tradere soletis, quomodo dicit Aposto. charitas de corde puro, cõsciẽtia bona, fide nõ ficta. Erga sine charitate vt nõ est cor purũ neque cõsciẽtia bona, ita neq; fides est non ficta: erit igitur sine charitate vt cor impurũ, & cõsciẽtia mala, ita & fides ficta. i. cũ hypocrisi, cũ alioquivera fides sit. sed satis hæctenus respõsum sit ad ea, quæ Centuriatores in epistolis Clementis contra doctrinã beati Petri de iustificatione ex fide & operibus obiecerũt: satisque demonstratum, eandem doctrinam in scripturis à sanctis Apostolis & Prophetis traditam esse. Ac potuissem quidem copiosius adhuc & prolixius idem demonstrare, si tempus, aut locus esset: aliud. n. est susceptum argumentum proprio opere tractare: aliud respõdere, defendẽdo quod accusatur: defensionem nanq; modum imponit ratio eorũ, quæ accusantur. Sed pergamus ad ea, quæ sequuntur in accusatione Magdeburgensium in capite de doctrina.

1. Tim. 1.
Quod secundò
Apost. fides pos-
sit esse sine cha-
ritate.

Defensio doctrine de exauditione orationis per fidem cum bonis operibus, quam Magdebur. in epistola Clementis & Alexandri accusant, & demonstratio ex scripturis, non exaudiri eum, qui cum sola fide orat, & quomodo latro in cruce non ex fide tantum orauerit, & exauditus fuerit.

Caput 10.

Vinto (inquiunt) exauditione orationis non in fide & nomine Iesu, sed in bonis moribus & operibus. Clemens 1. & in oblationibus & dignitate sacerdotum, Alexander 2. collocatur &c.] Si ita docuisset Clemens, vt isti impiè, & impudenter finxerunt, non esse orandum in fide, & nomine Iesu, aut nõ exaudiri orationes in fide, & nomine Iesu adhibitas, meritò accusassent. sed an sic docuerit, iudicent ipsi Magdeburgenses, aut eorum discipuli & auditores. recitemus ergo verba epistolæ Clementis, quæ isti more suo corruperunt, addentes quæ nullus nisi eorum similis somniaret. Sic ergo ait Clemens. Ita Deo preceam fundere cõuenit nauigantes, vt mereamur audiri: audiri autem à

Deprehensio
Magd. in ma-
nifesta calūnia.

Deo ita demum meretur quis, si orationes ipsæ bonis moribus & bonis operibus adiuuētur. An qui hæc dicit, negat exaudiri orationem in fide, & nomine Iesu? aut qui in fide, & nomine Iesu exauditur, potestne bonis operibus carere? Sed videor hic mihi audire Magdeburgenses respondentes, posse carere: idque fortasse exemplo latronis in cruce probari dicent, quasi ille in fide sola, & nomine Iesu exauditus fuerit. Sed priusquā id falsum esse demonstremus, doceamus ex scripturis, orationem, ut ad salutem animæ exaudiatur, oportere perfici opere charitatis, quæ est forma omnium virtutum. Multum enim, inquit beatus Iacobus valet oratio iusti, *ἐν ἔργῳ μένῃ*, id est, oratio, quæ operibus exercetur. Sed quia Lutherani hanc epistolam negare audent, probemus quod beatus Iacobus dicit, auctoritate Esaiæ, cum enim populo Iudæorum prophetis prædictionibus futurorum malorum commoto & perterrito, religiosiores quidam alioqui legem Moysis negligentes, & suorum criminum oblitæ, ieiuniis tamen & orationibus Deum placare studerēt, quasi sola ieiunia & preces satis essent ad sanctitatem & iustitiæ eorum ut exaudirentur: iussit Deus Propheta, ut admoneret eos, idcirco non exaudiri, quia non essent iusti, id est, quia orationes suas cum vitæ & morum sanctitate non coniungerent. Me enim (inquit) de die in diem quærent, & vias meas scire volunt, quasi populus qui iustitiam fecerit. Quærent, inquit, me quotidie, scilicet per orationem, quasi populus iustitiam faciens, cum tamē non faciant iustitiam: ergo ad bene orandum, & ut exaudiatur, qui orat, necesse est opera iustitiæ facere. rogant me, inquit, iudicia iustitiæ, & appropinquare Deo volunt. Ecce orationem, quæ non merebatur exaudiri, quia non erat *ἐν ἔργῳ μένῃ*, ut dixit beatus Iacobus, id est, quia erat sine operibus bonis. Et paulò post idem Esaias: Frange (inquit) esurienti panem tuum, & egenos vagoque induc in domum tuam: cum videris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Et subiungit tunc erumpet quasi manè lumen tuum: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet, ecce adsum. Acusate ergo, Magdeburgenses, eadem licetia, &

Iac. 5.

Es. 58.

Quod doctrina de exauditione orationis nõ per fidem solam, aut tantum in nomine Iesu, sed per fidem cum bonis operibus, quæ à Magd. in epist. Clem. & Alexan. accusatur, in scripturis sanctis tradita sit. Matth. 7.

impia temeritate Esaiam, qui sine bonis operibus negat exaudiendos esse Iudæos illos in fide sola: nec enim sine vlla fide orabant. quis hoc dicat, nisi sensu cõmuni careat? quomodo enim appropinquare Deo volebant, si nullam Dei fidem habebant: credebant igitur, sed non cum dilectione. Rursus si in fide sola sine bonis operibus satis est orare, quomodo legitis Euangelium, cum ait Dominus, Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnũ cœlorum, sed qui facit voluntatem patris mei: an diceris fortasse, qui dicit, Domine, Domine, orare sine fide? quis rursus hoc dicat, nisi amens aliquis? ergo oratio in sola fide non exauditur ad salutem animæ. Præterea quis dubitet, quin sicut dixit Euangelium. Non omnis, qui dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorũ, ita dicere poterit, nõ omnis, qui dicit, Domine Iesu, Domine Iesu, intrabit in regnum cœlorum. Quod si ita est, quod nõ omnis qui dicit, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, intraturus sit in regnum cœlorum, sed qui facit voluntatem patris, qui in cœlis est, quæro à vobis, Magd. quid differt, qui sic dicit, Domine, Domine, Domine, siue Domine Iesu, Domine Iesu, quod sine fide quidē aliqua dicere nõ potest, qui tamē nõ intrabit in regnũ cœlorũ secundum sententiã Domini, quid inquã differt ab eo, qui dicit, Domine Iesu in spiritu sancto, sicut Apostolus ait: Vterque. n. horum fidei 1. Cor. 12. habet, & in fide orat, & alter exauditur, & intrabit in regnum cœlorũ, aliter nõ exauditur, nec intrabit: nõpe differt, quod illius fides sola est: Sic enim Leontius Acrotius in commentariis Matth. cap. 7. interpretatus est, illos in die iudicij dicturos esse, Domine, Domine, & quæ dicuntur, qui fidem (inquit) sine operibus habuerunt. idem dixit Theophylactus Leontium secutus: huius verò, qui orat dicēs in spiritu sancto, Domine Iesu, fides est non sola, sed cum operibus: non enim credit tantum, sed credit, & diligit, quod est facere voluntatē Dei, qui non dixit, plenitudo legis, fides est, ne vos de sola fide acciperitis, sed dilectio est, quæ est forma fidei & spei, imò omnium virtutum. Sic autem accipiendum esse illud Apostoli, id est, dicere, Domine Iesu 1. Cor. 12.

Quis sit, qui orat dicens domine, domine, qui non intrabit in regnum cœlorũ & quis, qui orat dicens in spiritu S. domine Iesus.

Rom. 13.

1. Cor. 12.

in spiritu sancto, non de dicente sola fide, sed de dicente fide, & operibus, intelligi potest ex sancti Diadochi episcopi Photices in Epiro. cap. 59. de perfectione spirituali: oportet, inquit, dare animam tuam illud, domine Iesu εἰς ὁλόκληρον πραγμάτων τῆ σκοπῆ. id est ad integram & solidam tractationem propositi vel finis quæ perinde sunt, quasi diceret, sic oportet dicere apud te, domine Iesu, ut hoc sit tibi omnino propositum, quomodo secundum dominum Iesum viuas. Is itaque dicit propriè ac perfectè, dominus Iesus, non qui hoc dicit ore, id est qui in eum credit tantum, nondum tamè facit voluntatem eius, ut illi, de quibus aiebat Dominus. Hic populus labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me, non enim loquebatur de non habentibus fidem, sed de habentibus fidem tantum. hic ergo dicit plenè, domine Iesu, qui per fidem & obediètiã Domini operatur salutem suam, hic enim facit voluntatem patris, qui in cœlis est, quod non potest fieri nisi in spiritu sancto, sicut apostolus ait, & hic orat in spiritu sancto, sicut Iudas Apostolus in epistola sua præcipit. Observavit quoque hoc genus dicendi πρᾶκτικῶς καὶ κατὰ διὰθεσιν quod est dicere, re & veritate, beatus Hieronymus in comment. Esa. cap. 66. inquit, dicere non sermone, quæ res facilis est, sed affectu, & opere comprobatur: idem post eum observavit Iulius auctor valde eruditus, & in litteris sanctis bene exercitatus. Ille. n. inquit, propriè dicit, qui voluntatem & mentem sono vocis enunciat. Sic quoque accipiendū est illud apud Malach. Et dixistis, vanus est, qui seruit Deo: id est, ita affecti fuistis, & ita vixistis, ut si vanum esset seruire Deo: & David. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus: id est, sic animatus fuit erga Deum, & sic vixit, ut si non esset Deus. Vtrumque notavit Theodorus Antiochenus. Occasione oblata, nō grauatè ad vilitatem legentium obseruationes scripturarum adhibeo. Satis iam ostensum est, in fide sola, & in nomine Iesu, sine operibus non exaudiri orationem: neque plenè, & in corde suo dicere, dominus Iesus, eum qui credit tantum, id est, cuius fides non exercetur in opere dilectionis. Latronem verò in cruce si existimetis e-

Es. 29.
Marc. 7.

Iud. 1.

Hieron.

Malach. 3.

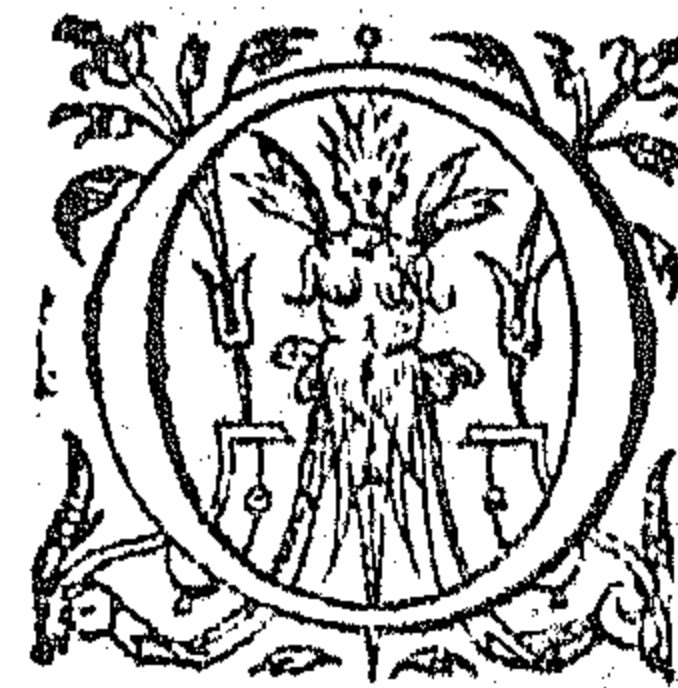
Psal. 52.

Theodorus
Antiochenus.

Latro in cruce
orans non in so-
la fide oravit,
nec in sola fide
exauditus est.

auditum esse in sola fide, & solo nomine Iesu, quæso vos Magdeburgenses, an credidit latro de Christo, quod Deus, esset, & quod remunerator esset? certè credidit, alioqui non dixisset, domine, memèto mei, cum veneris in regnum tuum. Deinde, nōne hanc fidem exercuit increpando alterius latronis impietatem, & confitendo peccata sua digna morte, & innocentiam Christi, cum dixit, neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es? & nos quidem iustè, nam digna factis recepimus: hic verò nihil mali gessit. Quemadmodū ergo audebitis dicere, in fide & nomine Iesu sine vllis profus operibus exauditum esse? an non est ex operibus fides eius in euangelio ostensa? Præterea, non putatis eum, qui perfectè credidit, quod Christus esset Deus, & remunerator, se Christo ex tota anima, & ex toto corde obtulisse? ista verò oblatio, an nō fuit opus excellens ex fide? quomodo igitur sine vllis operibus per solam fidem exauditus est?

Responsio ad ea, quæ Magd. obiiciunt contra doctrinam Alexandri epist. 2. de exauditione orationis per oblationes, & dignitatem sacerdotis, & demonstratio euidens, quod hæc doctrina secundum scripturas sit: contra verò quod tradunt Magd. exaudiri orationem in sola fide, cōtra scripturam esse. Caput II.

Biiciunt deinde cōtra doctrinā harū epistolarum quod exauditio orationis in oblationibus, & dignitate sacerdotū in epist. Alex. 2. collocatur. Sed recitemus quæ Alex scripsit. Ipsi enim inquit, pro populo interpellat, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent, atque consumunt, qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur. Multum enim ut ait Iacobus apostolus, valet deprecatio iusti assidua, &c. Si hæc quæ Alexan. Pont. scripsit, secundum scripturas scripta esse demonstrauero, consequens erit, ut qui hunc locum epist. Alex. accusant, non

Quod doctrina
Alex. Pont. à
Magd. reprehē-
sa de exauditi-
one orationis per
oblationes, de
dignitate sa-
cerdotum secū-
dum scripturas
tradita sit.
Athanasius.
Leu. 10.

Ose. 4.

Cyrillus.

iam epistolam hanc, sed scripturam sanctam acculent, quam ad libidinem & arbitrium corrumpunt, antepo- nentes doctrinæ, & verbis spiritus suū proprium sen- sum, & affectum, sicut de similibus scripsit Magnus A- thanasius in thesauro de Trinitate ad Nemesinū, quos idem Athanasius ait, nō dicere dominum Iesum in spi- ritu sancto, sed dicere in Belzebuch anathema Iesu. Vi- deamus ergo, an vos Magdeburgenses tales sitis, qua- les illi, quos sanctus Athanasius notauit, qui vestrū sen- sum, & affectum scripturis, & verbis spiritus sancti an- teponatis. Dixit Moyses in Leuiti. exostulans iratē eū Eleazar & Ithamar sacerdotibus, cur non comedistis hostiā pro peccato in loco sancto. quæ sancta sanctorū est, & data est vobis, vt auferatis peccata multitudinis (sic enim est apud 70.) & rogetis pro ea? an non collo- catur hic ex parte priuatæ ipsorū deuotionis, ac digni- tatis exauditio orationis in sanctis precibus & piis ob- lationibus sacerdotum hoc est, in spiritu ex fide factis? Moysem ergo, imò Deum & scripturas eius reprehē- dunt, qui hanc doctrinā epistolæ Alexandri reprehē- dunt. Deinde intuens in hunc locū Leuitici Oseas pro- pheta, & loquens de sacerdotibus, qui nō erant, quales esse debent ad propitiandū Deum pro populi pec- catis, ad hoc enim instituti erant: Peccata, inquit, popu- li mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleua- bunt animas suas, siue, vt est apud 70. in eandē senten- tiam, in iniquitatibus eorum accipient animas suas, & erit sicut populus, sic & sacerdos: & vliscar super eum vias eius, quem locum his verbis interpretatur beatus Cyrillus in commen. huius prophetæ: describā hic to- tam interpretationē ex Græco translata. Facit, inquit, ad hoc intelligendum illud de hirco pro peccato scri- ptū, quando iratus est Moyses cōtra Ithamar & Elea- zar, dicens. Cur non comedistis hostiā pro peccato in loco sancto. (fuerat autē cōbustus hircus) quia sancta sanctorum est: hoc dedit vobis comedere, vt auferatis peccata multitudinis, & propitietis pro eis coram Do- mino. deinde subiungit Cyrillus: Erant ergo medij in- ter Deū & populū comedentes pro peccatis, & preci- bus irā Dei placantes, & velut proprias animas offerē-

tes in odorē suauitatis pro peccatis. hoc enim, inquit, significat aliquando in scriptura, accipere, quod enim erat paratum ad sacrificandū, & offerebatur, dicebatur accipi, vt in libro Num. cum de vacca ruffa præcipit Dominus, Præcipe, inquit, filiis Israel, vt accipiant ad te vaccam ruffam, pro eo, quod est, offerant, siue addu- cāt, vt beatus Hieronym. interpretatus est, & de lepro- so mundando, Præcipiet, inquit, sacerdos, & accipient mundationi duas aſes. Sic igitur hoc loco: Cum erūt, inquit, peccata populi, accipient sacerdotes animas suas, id est, offerent eas in sacrificium spirituale, scilicet viuentes rectē, vt sacerdotes decet. Verūm, qui ad hoc, inquit, erant assumpti, vna cum aliis peccabāt, idcirco minatur illis Deus captiuitatem, ac seruitutem, ablatu- rumque se eorum gloriam, ita vt nihil intersit inter sa- cerdotes, & populum. Hactenus Cyrillus. An non col- locatur hic quoque ab Osea propheta exauditio ora- tionis sacerdotum pro peccatis populi, quod ad ipsos pertinebat, in deuotis precibus, & piis oblationibus eorum, cum ait, peccata populi mei comedent: & in iniquitatibus eorum accipiet animas suas: id est, aufe- rent peccata populi, sicut dixit Moyses in Leuitico, sa- crificantes, scilicet dignē pro eis: (dixit autem come- dent, quia qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt) & offerentes animas suas in sacrificiū spi- rituale, scilicet viuentes rectē, vt beatus Cyrillus, sicut dixi, interpretatus est. Quorsum verò minaretur Deus per Prophetā sacerdotibus, qui turpiter vivebant, quos alioqui necesse erat pro populi delictis offerre, si ad fa- cilis exaudiendas orationes eorum non erat eorum sanctitas, ac probitas necessaria? si inquam (vt istorum verbis vtar) exauditio orationis in eorum oblationi- bus sanctis scilicet, & exaudiri dignis nullo modo col- locabatur? Pōt. ergo A lex. quod esset officium sacerdo- tū, & quales esse deberēt, vt magis exaudirētur, optimē, ac propriis verbis Oseæ prophetæ docuit, neq; tamen potuit calūniā Magdeburgēsum effugere. Deniq; quā verū sit, quod sanctus Pont. Alex. secundū scripturas in epist. sua, quā vos Mag. accusatis, & tāquā falsam reiici- tas, scripsit, quanto digniores fuerint sacerdotes, tanto

Num. 19.

Leui. 14.

1. Cor. 9.

In qua consistat dignitas sacerdotis, ex qua pendet exauditione orationis in epist. Alex. quod Magd. malè intellexerunt. Dignitatē orandi in spiritu & veritate, ad dignitatem sacerdotis externam referri ab Alexan. per calumniam suaverunt Magd.

Facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiri: & quod facilius exauditione orationis ex maiore dignitate orantis sacerdotis pendeat, quæ est alioqui Dei donum, multis exemplis scripturæ sanctæ demonstrari potest, quæ statim commemorabimus. Cōsistit autem hæc maior eorum dignitas, in orando spiritu, & veritate, quod est ex gratia Dei. De hac enim maiore dignitate intellexit Alexāder, quod dixit, sacerdotes quanto digniores fuerint, tanto facilius exaudiri. Quod ut suo more Magdeburgenses malè interpretarentur, ad oblationem nudam, & ad dignitatem solam exteriorē sacerdotum totam exauditionē retulerunt, id est, quatenus sunt sacerdotes tantum, quod honorum & malorum commune esse potest: qui quatenus sacerdotes sunt, non est alius alio dignior, quare nō de hac dignitate loquitur Alexāder, qui ait, quanto digniores sunt, tanto facilius exaudiuntur. & si enim orationes ipsas sacerdotum, ut sunt ministri Christi ad offerendum in ecclesia positi, charisma ministerij sacerdotalis quantum decet, comedent, sitque sacrificium eorum, quod ab eis offertur, semper nomine ecclesiæ Deo acceptum, tamen quod ad eos ex gratia Dei pertinet, facilius exaudiuntur, cum ad sacerdotalem dignitatem ex ordinatione, dignitas interior ex spirituali meritō accedit, cui ante cæteros tum propter se, tum propter populū studere debent. In eiusmodi ergo oblationibus in spiritu & dignitate interiori sacerdotū inuocantiū in veritate Dominū consistit facilius ista, de qua Alexā. Pōt. loquebatur, exauditione orationis, quales oblationes fuerunt, quæ Deo secundum scripturam placuerunt, quas Clemēs lib. 7. commemorat, sic enim ait, Suscipe preces populi tui te in veritate inuocantium, sicut suscepisti dona iustorum in generationibus eorum, Abelis primum, Noe post egressum ex arca, Abraham post exitum ex Chaldæa, Isaac ad puteum iuramenti, Iacob in Bethel, Moysis in Eremo, Aaronis in medio uiuentium, & mortuorum, Iesu Naue in Galgalis, Gedeonis in Petra, & quæ sequuntur, ne omnes illas oblationes enumerem. Quod si ij, qui in sola fide Deum inuocant, omnes exaudiuntur, ut Magdeburgenses

contra

contra scripturæ sanctæ auctoritatem tradunt, cur dixit David. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritatem? aut si is, qui in sola fide inuocat, in veritate inuocat: cur Apostolus non satis habuit dicere, ut accederemus in fide ad deprecandum sacerdotē magnum super domum Dei, qui est Christus? quod quidem si dixisset, facilè erat istis de sola fide more suo interpretari: sed dixit, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, ut intelligeremus, non continuè ubi fides est, esse plenitudinem fidei cum verò corde, quæ esse non potest sine charitate: quæ fidei superædificata eadem fidem format, & implet, & sine qua fides nō est plena, & perfecta. Rursus si in sola fide exauditione orationis collocanda est, & non in dignitate etiam orantis, cur dixit Dominus per Ezechielem, Tres viri isti, scilicet Noe, Daniel & Iob si fuerint in ea ciuitate, neque filios, neque filias suas liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur? cur istos tres potius nominauit? quænam alia maior dignitas, quam fides sola in istis erat? aut si sola fides sufficiebat, cur fides aliorum non satis fuit, ut exaudirentur in liberatione sua? nec enim, si non habuissent fidem, filios, aut filias Danielis vocasset, qui filios secundum carnem nullos habuit, sed secundū spiritum, quos prophetia eius genuit. Sed persequamur iam ea, quæ deinceps ab istis notata sunt, & reprehensa.

Contra scripturas tradit Magd. ex audiri eos, qui in sola fide deum inuocant.

Job. 10.

Ex. 14.

Defensio doctrinæ beati petri in epistola Clementis de orando pro mortuis, & de exequiis mortuorum, quam Magdeburgenses accusant contra scripturam epistolæ prioris eiusdem Petri, collatis testimoniis Zachar. & Esaiæ ad interpretationem eius. Caput 11.

Quidem (inquiunt) pro mortuis orare, eleemosynasque dare, & exequias peragere, Petrus iussit: dicitur t. Clemens. Sed hæc à sana doctrina de oratione distonare, & à Petro nusquam tradita esse quis est, qui ignoret? cum nihil horum in Petri litteris nec alibi vsquam in scriptura præcipiatur, &c.] Priusquam ad hoc respondeā, quia

t

Quedam nobis cum tenet Lut. in quibus cultus adhibent sine scriptura, quae ipsos redarguit de contemptu traditionum.

Gal. 3.

Quod repugnans sit absurda, appellationem nominis Iesu honorare, aut imaginem crucifixi, videndo cum is qui imaginem videt, et si non re ipsa, habitudine tamen seu representatione prootypum videat. 1. Cor. II.

nihil nisi scriptum sit, recipitis, & quae scripta sunt, vestro sensu, & auctoritate, sprete sanctorum patrum interpretationibus interpretamini: venit mihi in mentem, ut queram a vobis hoc loco, quod vos ipsi cruce signatis iidemque vestros pueros docetis, ut frontes suas similiter signent, ubi in scripturis legistis? aut si nusquam legistis, cur contra scripturam facitis, quae vos prohibent dicitis, ne vllus cultus sine auctoritate scripturae sanctae Deo adhibeatur? Rursus quod ad appellationem nominis Iesu, sublatis pileis, caput detegitis, ex qua scriptura didicistis? aut cur sonum vocis huius sacrae, quem sensu aurium percipitis, honorandum esse putatis, & quidem apertione capitis, de qua tamen nihil est in scripturis, nisi cum vir orat in ecclesia, Iesum verum crucifixum, quem in imagine sua oculorum sensu percipitis, non putatis? an qui imaginem crucifixi videt, non videt crucifixum in imagine? non dico proprie re ipsa, & veritate, sed *ἑορτα*, id est, habitudine, seu representatione: alioqui, quomodo dixit, Apostolus Galatis, Ante quorum oculos Christus proscriptus, sive ut vis verbi graeci est, depictus est? hoc enim significat verbum Graecum *ἑορτα* depingere ante. Cur igitur naturae, & scripturae repugnatis? Sed de hoc alias. Si ergo vos ista facitis, quae & nos sanctae, ac religiosae facimus, si inquam, nobiscum sine vlla scriptura signatis frontes signo crucis, & audito nomine Iesu, & cum recitatur euangelium caput etiam detegitis, quae nos per successionem ecclesiasticae traditionis iam inde a principio apostolicae praedicationis usque ad nos profectae sine scripto accepimus, cur tanta importunitate, & intemperie scripturam de omnibus, quae in ecclesiis Catholicorum, ubique sunt, & semper facta sunt, exigitis? Esto, nihil de orando pro mortuis scriptum esset, an non aequum erat, audire nos, cum vobis contentiosis respondemus, sicuti Paulus respondere docuit, si contendere vultis, & scriptum exigere, nos talem consuetudinem non orandi pro mortuis, non habemus, nec ecclesia Dei. Sed grauius adhuc est, quod quaecunque non sunt ita aperte scripta, ut quis de vulgo idiota sine vlllo etiam studio, aut ingenio intelligere possit, scripta negatis, & vel passioni Chri-

sti, vel euangelicae libertati derogare fingitis. Aggrediamur ergo prius, quae hic ab haereticis obiciuntur, refellere non quidem omnia, sed quibus se illi magis iactant, & nos premi putant, ut postea ex scripturis sanctis rationem pro mortuis orandi facilius demonstramus. obicit ex Apocalypsi beati Ioannis Calvinus, cum quo est hic Lutherorum communis error, illud, *Apoc. 14.* Scribe, beati mortui, qui in domino moriuntur, quia amodo iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, id est, ex ipso nunc, inquit Calvinus, requiescant, quare non est purgatorium nec opus est precibus, cum iam nunc fruuntur post mortem ipsa beata vita. Male vero Calvinus legit, & peius interpretatus est, non intelligens quid significaret illud aduerbium temporale *ἄρτι*, quod interpres vertit amodo, differt enim *ἄρτι*, sive *ἄρτι*, id est statim, quod coniungit futurum tempus cum hoc nunc: *ἄρτι* vero, sive *ἄρτι*, id est, modo, coniungit praeteritum tempus, cum hoc nunc, notavit hanc significationem, & differentiam Photius in suo lexico manu scripto. Exempla vero plurima sunt in scriptura ipsa: A diebus, inquit, Ioannis Baptistae usque nunc *ἄρτι*: & pater meus, usque modo operatur, ite *ἄρτι*. Demque vbiunq; interpres vertit, usque nunc, aut usque modo, ibi est hoc aduerbium temporale, quod, ut dixi, cum tempus praeteritum cum praesenti nunc coniungat, non potest accipi pro eo quod est, statim, quod ad proximum tempus futurum cum hoc nunc coniunctum pertinet: quare non potest intelligi, ut Calvinus interpretatus est, ut amodo requiescant, id est, statim requiescant, sive iam nunc, ut coniungat, hoc aduerbium futurum tempus, cum hoc nunc: hoc enim non *ἄρτι*, sive *ἄρτι* facit, sed *ἄρτι*. Quare necesse est sic legere: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo, id est, nunc, scilicet ex quo Christus mortuus est & resurrexit, & ascendit in caelum, & nos contemfuit, & cōsedere fecit in caelestibus, beati qui sancti, & pie moriuntur: etiam dicit spiritus, id est, testimonium hoc spiritus Dei est. Declarat deinde spiritus, qui hoc beato Ioanni reuelavit, quorsum spectet nunc illa beata in Domino mors nepe ut pie mortui tandem requiescant

Apoc. 14.

Locus Apocalypsis contra purgatorium obicitur propter ignorantiam vnius adverbii.

Quid differant amodo, & statim, secundum graecas voces ἄρτι, & ἄρτι.

à laboribus suis, & primum eorum ferant, quisque secundum opera sua: idcirco enim subiungit, opera autem eorum sequuntur eos, illa enim opera dicit, de quibus Paulus apostolus eodem spiritu scripsit: si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet. Perinde itaque est, ac si diceret, opera autem eorum manentia, quæ superædificauerunt ad instar auri, & argenti, & lapidum pretiosorum sequuntur eos ad accipiendum scilicet mercedem, ita ut ipsi salui fiant, transeundo quasi per ignem ad repugnandas & detergendas sordiculas admistas. Etenim si idem spiritus est, qui beato Ioanni hæc reuelauit, & qui illa quæ supra interpretati sumus in beato Paulo locutus est, consequens necessario est, ut nulla sit utrobique discrepantia: esset autem discrepantia, imò repugnantia, si spiritus, qui in D. Paulo loquebatur, diceret, mortuos in Domino (hi enim sunt, qui superædificauerunt aurum, argentum, lapides pretiosos) saluos fieri transeundo quasi per ignem: spiritus uero, qui in Ioanne, diceret saluos fieri, & iam nunc frui uita beata, ut Calvinus uult. Alterum, quod hæretici obiciunt est, Quomodo scriptura Pauli stabit, quæ ait, omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit siue bonum siue malum, si est extra hanc uitam merendi ratio, & locus? aut quomodo non est, si mortui in Christo nostris precibus iuari possunt? hoc olim hæretici obiciebant: & hodie noui hæretici obiciunt, qui ueterem hæresim iam olim damnatam renouare uoluerunt. Quod ergo illis ueteribus pater Aug. respondit, istis nouis responsum sit, scilicet non tunc animas pie mortuorum hoc in purgatorio mereri, sed dum in hac uita pie uixerunt, & pie mortui sunt, ut illic post mortem iuari possent meruisse. Legant noui hæretici in Aug. ipso si forte auctoritati tanti uiri cedendum putent, responsi huius sententiam tom. 2. c. 110. item tom. 4. de cura pro mortuis, c. 1. & eodem tom. questio 11. ad Dulci rursus rō. 10. de uerbis apostoli 34. Sed quia traditioni quæ huius consuetudinis orandi pro mortuis causa est & consuetudini, quæ traditionem confirmat, & fidei, quæ consuetudinem omnium ecclesiarum seruat,

*Quid ex quibus
in locis Aug.
pro purgatorio
hæretici respō
deris.*

ratio patrocinatur, ut Tertullianus de alia traditione in libro de corona militis scripsit, explicandum est. nunc, quæ sit ratio huius consuetudinis à sanctis apostolis traditæ orationibus pie mortuos adiuuandi: ut iam hæc consuetudo, scriptura, de qua paulò post disseram, & ratione simul consistat. Explicemus ergo, quomodo, & qua ratione fiat, ut in hac uita mereamur, ut cum ab ea recesserimus, orationibus uiuentium adiuuemur: scilicet hic est motus & ratio promerendi in hac uita, ut post mortem orationibus adiuuemur, si dum hic uiuimus, orationes ecclesiasticas sacerdotum, & illas in primis, quarum utilitas, & fructus ceteras omnes utilitates superat, non solum non repudiemus & respuamus, sed potius studiose, & pie, ac reuerenter & dignè ab eis petamus. Quomodo enim digni sint, ut orationibus fidelium in altera uita adiuuentur, qui ecclesiasticis, & sacerdotalibus orationibus, quæ maximæ omnium utilitatis causa sunt, adiuuari noluerunt? is autem oratione sacerdotis, aut aliorum fidelium illic adiuuari non uult, qui, dum hic uiuit, & à uita recedit, orationem sacerdotis absoluentem, uel omnino non petit: uel non petit dignè, & idoneè: sacerdos enim à Christo cuius auctoritate pœnitentem absoluit, gratiam remissionis petit, quam ab soluendo administrat pœnitenti, & ueniam orationis, idcirco absolutio, quam facit, oratio quædam est *ἁγία καὶ ἐνεργητική* id est, efficax & operatoria, quæ dici potest oratio *λυτική*, id est soluens: aliorum enim fidelium oratio non *λυτική*, sed *συνδρομητική*, id est, non soluens, sed adiuuans est. Contra uero qui cum pietate, & desiderio gratiæ dei, & idonea dispositione aut hoc petit: aut si petere non potest, sic optat, ac desiderat, ut voto petisse uideatur, huic inquam, quia pie uixit, & pie mortuus est, orationes sacerdotum, & aliorum fidelium quibus se hic dignum præbuit, prodesse poterunt, non est hæc mea interpretatio, sed magni Dionysij, qui in eccl. Hier. c. de pie mortuis postquam sententiam apostoli de futura uniuscuiusque remuneratione secundum uitæ huius merita, confirmauit, & exemplo Hieremiæ, ac Samuelis, qui sacerdotes fuerunt, docuit, nihil orationes pro alio adhibitas prodesse, si ille indignus sit, qui

eis adiuuetur, explicans deinceps, quomodo tum in hac vita, tum in altera aliquis ad salutē precibus aliorū fidelium adiuuari possit, si quis (inquit) sacrorum donorum cupidus, & ad ea participāda sanctē depositus, tanquā qui sit paruitatis suæ, & memor & cōsciens, aliquē ex sanctis viris adeat: sacerdotes dicit, hoc enim significat verbū ὁσος ὁπυδακώς περι τὰ θεῖα, ἑαυτὸν καθιῶσας θεῶ, id est, qui rebus diuinis operam dat, & se Deo cōsecrauit. sic interpretatus est hoc verbū eruditissimus auctor Photius Constantinopolitanus in eodē Lexico suo, quod Paulo ante dixi: sequitur, & ab eo petat, vt sit adiutor suus, & cōprecator: hoc facit sacerdos, cum remittit peccata, simul. n. precatur eū pœnitente, cum eū absoluit. respexit hic Dionysius & ad epistolā beati Iacobi, cū ait de oratione λυπηρῶν, id est, soluente presbyterorum, & inducant presbyteros, & orent super eū, & paulō post subiungit, & si in peccatis fuerit, remittentur ei: & ad locū euangelij Matth. 18. cū loquēs de absoluendo, & ligādo, subiungit, si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, id est, de omni peccato in quacunque re, fiet illis à patre meo, qui in coelis est. Sic S. Pacianus antiquissimus auctor, & grauissimus in parænesi ad pœnitentiā hunc locū euangelij intellexit de duobus scilicet confitente, & sacerdote confessionē audiente. Sequitur deinceps, inde certē iste vtilitatem, quæ omnes vtilitates superat, reportabit. Quis non videt non conuenire hæc in preces, siue orationes aliorum fidelium præterquam sacerdotū? siquidē maxima omnium vtilitatum, quæ ab vllō ex fidelibus peti potest, & ab eo per orationē præstari, est salus animæ per remissionem peccatorum, quam sacerdos per potestatem, quā à Deo accepit, ab eo impetrat: & administrat pœnitenti: quod idem Dionysius declarat statim enim subiungit, quam vtilitatem maximam dicat. cōsequetur enim inquit, diuina dona, scilicet remissionem peccatorum, iustitiam, & salutem animæ. sed quæ causa & ratio consequendi hæc dona comprecante sacerdote? diuina (inquit) bonitas, quæ hunc supplicem recipit: & ipsius, qui recipitur, pietas in Deum, & reuerentia erga diuina dona, ac desiderium laudabile petitionum quas

petiuit, & idonea sanctāq; dispositio. Docuit hoc loco Dionysius, quæ sint, quæ afferre debet, qui à sacerdote petit, vt petat ei à domino, & administret dona ista, quæ diximus, quæ afferre, inquam debet, ne obster petitioni sacerdotali, qua petit, quod à theologis scholasticis dici solet, obicem ponere. Deinde: ne quis iam dubitet, de hoc genere orationis, quod iudicio sacerdotali ad tribunal conscientie adhibetur, Dionysium loqui, subiungit, est enim hoc diuinis sancitum iudiciis, vt diuina dona ordine, & vt Deum decet, participent, qui digni sunt, vt participēt: & illa tribuant, qui digni item sunt, vt tribuant, & impertiant. tribuere autem, siue impartire diuina sacerdotibus ministris Christi conuenit propter charisma, quod in ecclesia acceperunt. Rursus postquam Dionysius docuit, qui sint, qui post mortem precibus viuientium iuuari possint, declarat, qui non possint, quod quia ex antecedentibus planē sequitur, subiungit: Hunc igitur ordinem sanctū qui contemnat, & misera inflatus elatione sufficere se ad conciliandum sibi Deum existimet, & δόξας, id est, sacerdotes despiciat, imō si quæ Deo indigna sunt, & non potius quæ digna, petat, ac vehemens & sibi conueniēs desiderium donorum Dei non habeat, ipse per se imprudenti petitione frustrabitur. Hactenus Dionysius. Hunc locum Dionysij Thomas quoq; Vualdēsis auctor sui temporis doctissimus obseruauit ad respondendum hæreticis, qui piē mortuos orationibus viuētium iuuari sententiæ Pauli, quam diximus, aduersari existimabant. Sed dicis (inquit) qualiter iudicabit eum Deus secundum opera, si iuuabitur precibus sanctorū? quia (inquit) hoc meruit, dum viueret, sanctorum precibus adiuuari, & sic etiā (inquit) dicit Dionysij, quod vnusquisque habet retributionem, quam in hoc sæculo promeruit. Deinde interpretās, quomodo efficiatur dignus, dum viuit, vt post mortem adiuuetur, rursus citat Dionysium, inquiens, & subdit Dionysius huius primam dignitatem, si humiliter se subdiderit precibus sanctorum, credens se posse iuuari eis: qui autem repulerit, nunquam inueniet eas viles post mortem. hæc est prima indignitas, repellere officiū orantis.

*Unde existat,
ut quis dignus
sit, qui post mor-
tem precibus vi-
uentium adiu-
uetur.*

hactenus ille. Qui verò sint intelligendi sancti isti, quos Dionysius dicit, & quorum orantium officium non sit repellendum, ut Vualdensis dixit, iam est à nobis explicatum, ut igitur superiora summam reperamus, qui in hac vita sacramentalem orationem sacerdotis, quæ maximam omnium utilitatē affert, petit, eaque dignus efficitur, idem ut æquum, ac decens est simul efficitur dignus, qui post hanc vitam precibus sacerdotum, & cuiusque fidelis adiuuetur. fundamentum enim utilitatis spiritualis ex oratione aliorum fidelium, siue in hac vita, siue post hanc vitam, est utilitas hic participata ex oratione sacerdotali, quia qui remissionem peccatorum in hac vita à sacerdote non petit, non est dignus, ut ab illo ex fidelibus, precibus, aut aliis officiis pietatis adiuuati ad salutem petat, siue in hac vita, siue post eam. Denique quia qui ab hac vita recesserunt absoluti siue actu, siue voto à peccatis suis per ministerium orationis *ἀναπαύσις*, id est soluentis sacerdotum, in quibus dominus posuit, sicut aposto ait, verbum reconciliationis, in sunt in Christo mortui, ac proinde in communione sanctorum, qui in cælo, & in terra sunt, cuius communionis participationem usque ad finem firmam retinuerunt, consequens necessario est, ut à communione & societate sanctorum, quam in ecclesia esse confitemur, id est, ab ipsa ecclesia, & membris eius per orationes, & alia officia charitatis, & à sanctis, qui in cælo sunt, si post hanc vitam ope indigēt adiuuentur. Hactenus de huius apostolicæ traditionis ratione, quæ sententiam Pauli de futura eorum, quæ in hac vita tantum gessimus remuneratione, confirmat, & explicat: & quod hæretici ex ea sententia obiecebant, quasi nos post hanc vitam merita poneremus, aperte refellit: & falsum esse convincit. Deinceps verò, tametsi nihil referat, ut doctus Tertullianus in libro de corona militis ait, utrum consuetudo apostolicæ traditionis scriptura, an ratione consistat, tamen quia hæretici semper nos ad verbum Dei prouocant, non contenti sola ratione, age, demonstramus etiam ex scripturis sanctis, non dissonare, ut Magd. dicunt, hanc traditionem à sana doctrina de oratione: contineri que vim eius traditionis in litteris beati Petri

quod iidem Magdeburgen. negant, imò & in aliis scripturis. Petrus igitur proponens pœnas diuini iudicii impiis qui reddent, inquit, rationem ei, qui paratus est iudicare viuos, & mortuos: ut seueritatem illius iudicii demonstraret, meminit iudicii, quod Dominus in dilu-
uto exercuit, in quo multi propter peccata correpti sunt, ne sicut Apostolus in epist. ad Cor. de quibusdam scripsit, cum hoc mundo damnarentur, qui in carcerem inferni insuper detrusi pœnas etiam ibi soluerunt: ut iam dicere liceat hic: si iustus vix saluatur, impius & peccator ubi apparebunt? itaque subiungit, paulò post idem beatus Petrus: Propter hoc & mortuis euangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum in spiritu. Proximo capite antecedenti, id est, tertio explicauit, de quibus nunc loquatur, nempe de iis, qui increduli (inquit) aliquando fuerant, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca. Dicite ergo nobis, Magdeburgen. qui Purgatorium cum reliquis Lutheranis negatis, quis ille carcer sit, in quo Dominus descendens ad inferos, predicauit? an fuit locus damnatorum? non credo dicetis, cum scriptum sit: in inferno nulla est redemptio. Deinde, quis dubitat, quin inter damnatos plerique, imò infiniti essent, qui non quidem aliquando, sed semper increduli fuissent, at hi, de quibus loquitur beatus Petrus, non semper, sed qui aliquando (inquit) fuerant increduli. Præterea damnati non fuerunt iudicari secundum homines per carnem in illo diluio, ut viuerent secundum Deum in spiritu, sicut de illis dicit Apostolus, qui corripiuntur morte corporis, quod est iudicari in carne, ne cum hoc mundo damnentur, quod est viuere secundum Deum in spiritu, iudicari enim dicit, secundum homines in carne, quando more hominum, qui non possunt occidere, nisi corpus solum, sit interitus carnis, ut spiritus saluus fiat, si igitur ille carcer, & locus tenebrarum, vnde iuxta prophetiam Esaiæ vincti, & qui in tenebris erant, post prædicationem, siue euangelizationem illam Domini exiuerunt, non erat locus damnatorum, neque sinus Patriarcharum, qui non in tenebris, nec in crucia-

1. Pet. 3.

1. Cor. 11.

1. Pet. 4.

Locus epistolæ

beati Petri de

purgatorio.

1. Pet. 3.

1. Cor. 11.

Esa. 49.

Quod necessario secundum scripturas præter sinum patriarcharum, & locum damnatorum, ponendus sit tertius locus, qui dicitur purgatorius.

Locus Zacharie de purgatorio.

*Luc. 16.
Zach. 9.*

Isa. 49.

tu, sed in luce & refrigerio erant, consequens est, ut fuerit alius locus tertius, quem nos Purgatorium nunc appellamus, sicut Patres nostri appellauerunt. Quod si deletus est ille locus per passionem Christi, hoc enim fortasse dicetis, quia Christus pro omnibus satisfecit, qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. purificationem peccatorum faciens, hac igitur ratione, nec ante aduentum Christi fuit ille tertius locus, quia quicumque poenitentiam tunc egerunt, & pro peccatis satisfecerunt, non nisi in fide Christi venturi poenitentiam egerunt, aut satisfecerunt. Quare si nos satisfaciendo derogamus passioni Christi præteritæ, & illi satisfaciendo derogabatur passioni Christi futuræ: eadem enim est nostra, & illorum fides. igitur neque locus ille deletus est, neque illi, aut nos satisfaciendo, passioni Christi derogamus. ille enim satisfecit morte sua, pro quo nos satisfacere non poteramus, id est, pro morte æterna, cuius nos eramus debitores: & perfecit sua satisfactione, ut nostra pro temporali poena debita satisfactio in virtute satisfactionis eius valeret. An hæc parua sunt? ut frustra pro nobis illum satisfecisse putemus, si villo modo nobis satisfaciendum sit, ut nobis obiicitis? Sed de illo carcere ad purgandum præter auctoritatem beati Petri, habemus etiam testimonium Zachariæ prophetæ, fuisse apud inferos ante aduentum Christi, qui essent non in sinu Abraham, nec ubi erat ille diues sepultus in inferno, inter quem, & Abraham, & Lazarum magnum chaos firmatum erat: sed qui essent in lacu non habente aquam, vincti spei, ut ait Propheta, id est, quibus esset spes exeundi, postquam essent ibi satis purgati, quod ipsum in vita per fidem, & charitatem meruerant. Probat autem hoc, quod dicimus ipsa etiam vniuersa ecclesia, quæ in officio funebrium exequiarum, vbi que canit, libera me Domine de viis inferni, qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum: dedisti eis lumen ut viderent te, qui erant in pœnis tenebrarum clamantes, & dicentes, aduenisti redemptor noster. His ergo dixit, iuxta Esaiæ prophetiam. Exite qui in vinculis, & qui in tenebris, reuelamini. Atque hæc quidem fuit Christi in carcere prædicatio, siue euā-

gelizatio, quam beatus Petrus dicit. Si igitur est carcer post Christi aduentum, ut erat antea, in quo erant vincti spei, id est, quibus erat, ut dixi, spes exeundi aliquando ex vinculis ac tenebris, siue vincti congregationis, ut est apud septuaginta, id est, ex numero eorum, qui erant communionem charitatis copulati, qui erant omnes tandem in regno cælorum congregandi, qui enim perierant, non dicuntur à Propheta vincti congregationis, qui cum omnibus, & secum ipsi pugnant, si inquam, est carcer nunc, sicut à principio, in quo tenebantur vincti, qui in charitate Dei & proximi mortui sunt, qua sunt nobiscum coniuncti, cum ope indigeant, ut inde, persolutis debitis, exeant, nonne charitas postulat, ut eos orationibus & eleemosynis adiuuemus, sicut viuos adiuuare & possumus, & solemus? imò eò magis, eòque studiosius, quò magis illi indigent, qui à vita recesserunt, quàm qui in ea adhuc sunt, adiuuare debemus. Rursus si euangelizatio illa Christi, quæ beatus Petrus dicit, profuit vinctis illis in virtute mortis Deo patri pro eisdem oblata, an non consequens est, ut hymni lectiones & preces, quæ in exequiis mortuorum secundum apostolicam traditionem in libro octauo Clementis de apostolicis constitutionibus scriptam pro ipsis in virtute eiusdem passionis Christi offeruntur, eisdem, profint siue ad relaxationem supplicij, siue ad integram liberationem, ut Dominus nouit iustum esse, qui iustus est, & iustitias dilexit: & æquitatem vidit vultus eius? hæc tenus de loco epistolæ beati Petri. Sed quia Magdeburgenses nihil horum in epistola Petri esse, temerè affirmant, sed nec alibi vsquam (inquiunt) in scriptura præcipitur: doceamus nos contrarium. Quæro enim, cum obsecrat Apostolus scribens ad Timotheum, fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, an non præcipit orare pro particularibus? nisi fortè renouare vultis hæresim VVbicles, qui negabat, licere orationes vni personæ applicate contra auctoritatem scripturæ sacræ, & Christi atque Apostolorum exemplum, cum scriptum sit: oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo, scilicet Pe-

Apostolica constitutio de orando pro mortuis. Psal. 10.

Locus Pauli ad Tim. de orando pro mortuis. 1. Tim. 2.

Act. 12.

Coloss. 4.
1. 7 h. 5.
Heb. 13.
Luc. 23.
Ios. 11.

Lib. 3. Clem.

ce pro se oravit, & exauditus est, & Dominus pro Lazaro mortuo oravit, & infinita alia. Si igitur cum beatus Paulus præcipit orare pro omnibus hominibus, non excipit mortuos, non enim dixit, pro omnibus viventibus in hoc sæculo sed pro omnibus ut non exciperet piè mortuos, iuunt enim & si non in hoc sæculo, qui in Christo mortui sunt quorum est Deus, Deus autem non est mortuorum sed viventium: omnes enim animæ iustorum illi viuunt, sicut ait apostolica constitutio huius loci euāgelici interpret: Præcipit ergo pro his, & illis, atque aliis in Christo mortuis, qui ad carcerem illum paulò ante secundum scripturas demonstratum deducti sunt. Sed dicetis fortasse, si Paulus doceret Purgatorium esse, facilè vos concessuros præcipere Paulum, ut pro omnibus hominibus etiam mortuis oremus, quia iam esset certum egere illas animas nostris apud Deū precibus, sicut inter nos in hoc mundo alij aliorum precibus apud Deum indigemus. Videamus igitur, an hoc doceat Paulus, primo Corinth. cap. tertio, tritus quidem est locus, sed interpretatio eius germana & propria non est hærenicis nota.

Explicatio loci Pauli 1. Cor. 3. de Purgatorio secundum proprietatem verborum, & idioma scripturæ, & rationem consequentia, & collationem similitum v. orum Esaiæ, & Zachariæ: & quomodo illos paulus imitatus & interpretatus est: & de Constitutione Apostolica accedente etiā consuetudine omnium Ecclesiarum exequi. as mortuorum semper, & ubique, etiam in Germania ante octingentos annos celebrantium.

Cap. 13.

Quis (inquit) superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, & stipulas, vniuscuiusque opus manifestum erit, dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur: vniuscuiusque enim opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedē accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic

tamen quasi per ignem. Dixerat paulò supra, vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem, docet deinde, quam mercedem accipiet, si quidem bona opera fecerit, accipiet mercedem salutis æternæ, tamen et si transeundo per ignem ad purgandū, si quas minutas sordes admistas cum illis bonis operibus habuerit, quæ sunt instar auri, argenti, aut lapidum pretiosorum: si vero mala opera fecerit, accipiet mercedem detrimenti animæ sentiendo ignem inextinguibilem. Duos itaque ordines ponit eorum scilicet, qui damnantur, & eorum qui saluantur: item duos ignes, vnum qui detrimentum adfert animæ, qui vret semper, quia non purgabit: alterum purgantem, per quem transitur sine detrimento ad salutem. Sed excutiamus singula loci huius, ut ita esse quod dicimus, ex ipsis Pauli verbis doceamus. Si quis, inquit, superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, significare hæc varias species virtutum, ac bonorum operum, quia nemo dubitat, non opus est per scripturas probare: quod verò lignum, fœnum & stipula, varia malorum genera significant, quæ sunt opera combustibilia, id est, digna gehenna ignis æterni, ex multis locis scripturæ sanctæ licet intelligere, ut Esa. c. i. de idolorum cultu loquens fortitudo (inquit) illorum ut stipula stuppæ. Fortitudinem vocat idola, quibus Israelitæ confidebant, & in quibus spem victoriæ collocabant. illorum itaque idololatriam dicit esse stipulam significans arduos esse igne æterno propter illud peccatum. Sic beatus Cyrillus in commenta. Prophetæ huius interpretatus est, quo in loco ait significare lignum τὸ κατὰ πησον, id est inflammabile: fœnum verò & stipulam, τὸ ἀκαθάρτον, id est, nō posse cohiberi flammam, & extinguī, quod in euangelio dicitur ἀσβεστον, id est, inextinguibile. Rursus beatus Basilius in commenta. eiusdem prophetæ in eodem loco stipulam ait significare vitam inflammabilem, & incendio dignam. Nemo autem non intelligit, quæ talem faciunt vitam, id est, incendio dignam, peccata esse mortalia. Item Malachias capit. quarto. Erunt, inquit, omnes superbi, & facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies

Locus Pauli ad Cor. de purgatorio cū pluribus locis scripturæ collatis.

Lignum, fœnum, stipula secundò scripturam varia peccata digna gehenna ignis significant. Es. 1.

Cyrillus.

Malach. 4.

Theophanes.

Matt. 3.

Ioan. 15.

Matt. 24.

Loqui Paulum de duplici genere peccatorum lenium, & grauium, & de duplici igne aeterno, & temporali ex proprietate verborum, & idiomate scripturae, & consequentia verborum.

ueniens, dicit Dominus omnipotens. quem locum explanas sanctus Theophanes episcopus Nicææ, in symphonia veteris & noui testamenti, stipulam, inquit, vocat, τὸ ἀχρηστον καὶ τὸ ὑπερβόλον operum eorum: id est, inutile & inflammabile operum. Denique in euangelio iuxta eundem tropum, & paleas, inquit, comburet igni inextinguibili, & in euangelio Ioannis cum sicco palmarum, qui facile comburitur, comparat eum, qui æterno igni traditur, mittetur (inquit) foras, sicut palmes: & ardescit, & colligent eum: & in ignem mittent, & ardet. & beatus Hieronymus in commenta. Esa. cap. 65. sic etiam intellexit, cum interpretans illum locum, opera eorum veterascent, sic ait, vel certè hoc dicendum, quod opera eorum veterascent, quorum domus fundata super petram permanet in æternum, & qui ædificauerunt super fundamentum apostoli aurum, argentum, & lapides preciosos, & è contrariò eorum opera dispareant, quorum domus fundata super arenam subita tempestate subuertitur: & qui ædificauerunt super fundamentum Christi lignum, scænum, & stipulam. Redeamus ergo ad locum Apostoli: Vniuscuiusque, inquit, opus manifestum erit, dies enim declarabit, scilicet dies extremus mortis: sic enim vocat euangelium, vt cum ait: Vigilate, quia nescitis diem nec horam. Sequitur deinde, quia in igne reuelabitur, infinitè, & vt ita dicam, indeterminate dixit, sine articulo Græco ἐν πυρὶ, id est, in hoc, aut illo igne, scilicet opus bonum reuelabitur in igne, nempe temporali: opus malum in igne, scilicet æterno, idcirco subiungit: Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, ignis, inquam, ille dictus: ideo enim articulum addidit hic. opus inquam bonum, quod Paulus vocat, opus manens, probabit ignis salutaris, per quem transitur ad mercedem salutis, de hoc enim opere subiungit, si cuius, siue alicuius opus manserit, quod opus idem superædificauit, iste mercedem accipiet: opus verò malum probabit ignis detrimentum afferens, de quo opere rursus subiungit, si cuius opus arserit, quod aliquis superædificauit (repetendum enim est hoc à communi, siue per Zeugma) ille detrimentum patietur. pati autem detrimentum ad detrimentum salutis

æternæ pertinet secundum idioma scripturæ. hoc quoque ipsius verbi Græci etymologia declarat, dicitur enim ζημιάσαι, id est, detrimentum pati, quod verbum Græcum interpres Græcus Matthæi, siue beatus Ioan. siue alius fuerit, tum Marcus & Lucas ad æternam iacturam animæ retulerunt, dicitur, inquam, quasi ζημιάσαι, id est, minui vitam: ei autè qui temporali supplicio afficitur in purgatorio, vt purgatur, vita sempiterna postea fruatur, constat, non minui vitam. Quod si vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, scilicet bonum opus probabit ignis eo dignus: rursus malum opus probabit ignis item eo dignus, Quis enim dicat, eandem conditionem ignis conuenire in opus malum, & in opus bonum? Consequens est, vt non loquatur Apostolus hoc loco de igne æterno tantum. Si enim post hanc vitam ignis tantum æternus esset, qui longè differt ab igne temporali, & de illo igne æterno, & inextinguibili solum hic loqueretur, nunquam Apostolus de vniuscuiusque opere infinitè dixisset, ἐν πυρὶ, id est, in igne reuelabitur, sed dixisset, ἐν τῷ πυρὶ cum articulo: sicut statim cum articulo dixit, ἡ ἡμέρα, id est, dies illa declarabit, quia non de vna qualibet die vitæ huius loquebatur, sed de illa vna extrema. Sequitur, ipse autè saluus erit, sic tamen quasi per ignem. quia dixerat, si cuius opus manserit, mercedem accipiet: declarat modo quam mercedem, & quomodo, scilicet mercedem salutis, sicut dixerat prius, si cuius opus arserit, accipere eum mercedem detrimenti. Quomodo enim verisimile sit, quod Apostolus dicat, quam mercedem accipiatis, cuius opus arserit, scilicet mercedem detrimenti, & non dicat, quam mercedem accipiat is, cuius opus manserit? nempe accipiet mercedem salutis, quæ est opposita detrimento. est itaque hyperbaton, componendaque sunt, siue construenda verba sic: si alicuius opus manserit, mercedem accipiet: ipse tamen qui mercedem scilicet accipiet, saluus erit, quasi per ignem: & hæc erit merces eius, scilicet salus quasi per ignem transeuntis sine detrimento instar auri. Obseruauit quoque hoc hyperbaton Oecumenius. Quod verò aurum, argentum, & lapides preciosi, hoc est, opera bona, aliquas interdum sordes

Matt. 16.
Mar. 8.
Luc. 9.

Oecumenius.
Collatio loci
Pauli de auro.

argento cum lo-
co Malachie
Malach 3.
Paulus Esaiam
imitatus, & in-
terpretatus in
loco de purga-
torio.

habeant admittas, à quibus repurgari debeant, siue per ignem poenitentiae in hac vita, qui est ignis metaphoricus, siue per verum ignem in altera, docet etiam propheta Malachias cuius tropum Paulus hoc loco imitatus est cum opera bona, quae sine detrimento à sordibus igne purgantur, vocauit aurum, argentum, lapides pretiosos: ait enim Propheta de aduentu Domini in carne prophetans: Ecce venit, dicit Dominus, &c. & paulò post sedebit confans, & emundans argentum, & colabit eos tanquam aurum, & argentum, id est, eorum opera bona aliquas maculas leuiorum peccatorum habentia admittas, à quibus repurgari ea oportet, itaque quod praedixit Propheta de purgatione auri & argenti in hac vita per ignem poenitentiae in aduentu Christi facienda, simile aliquid dicit Paulus de purgatione post diem cuiusque extremum in altera vita non iam per ignem poenitentiae, quae tunc sera erit, & intempestiua, sed per ignem verum, de purgatione inquam, eius qui aedificauit aurum argentum: & lapides pretiosos, de quo ait, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Ne verò Magdeburgenses ac ceteri Lutherani nouum & inauditum esse putent, & ab scripturis sanctis alienum, accipere mercedem salutis transeundo per ignem ad purgandum sordiculas: ostendamus simile exemplum in Esa. cap. 9. quod Paulus hoc loco imitatus est, simulque interpretatus in figura ignis aeterni & purgatorij illud contigisse. Loquente igitur Propheta de illo igne Hierosolymitane calamitatis, interpretans locum Cyrillus Alexandrinus Ahj, inquit, perierunt ab impietate sua, & de his praedixit Propheta, Ardebit peccatum eorum, ut ignis. hoc scilicet contigit in figura eorum, de quibus nunc ait Paulus si cuius opus arserit, detrimentum patietur &c. alij, inquit idem Cyrillus non perierunt, sed transierunt per illam calamitatem, tanquam per ignem, de quibus subiungit in eodem loco idem propheta. Et erit populus quasi ab igne combustus homo. quasi ab igne dixit, quia, ut ait beatus Basilius hunc locum de Purgatorio interpretans, non minatur interitum, sed purgatorium. Similiter Apostolus dixit, Saluus erit quasi per ignem, ne intelligeretur

Esa. 9.

Basilius.

relegeretur de illo igne aeterno detrimentum adferente, & in sempiternum vrente, quia scilicet non purgat, ut post consumptas sordes desinat vtere purgatum instar ignis purgatorij: sed intelligeretur de igne ad tempus vrente: & quidem secundum qualitatem sordium, quibus consumptis saluus euadat, qui purgatus est. id enim significat *ἄρα πύρρος*, transitum scilicet per ignem hunc aut illam temporalem: nō enim omnis ignis purgatorius est aequè vrens, ac crucians, idcirco sine articulo Graeco dixit hoc loco. Eodem pertinet locus alius Zachariae prophetae, cap. 13. quem imitatus quoque est *Zach. 13.* idem Paulus. Prophetans enim sicut beatus Cyrillus in *Paulus Zachariae* commentariis huius prophetae interpretatur, de bello *riam imitatus* quoque Romanorum, quo populus Iudaicus deletus *& interpretatus* fuit, vix tertia parte relicta, quae misericorditer seruata *tus in loco de* est: Et erit (inquit) in die illa, dicit Dominus, duae partes peribunt, & deficient, & tertia relinquetur in illa, & traducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur argentum, & probabo eos, sicut probatur aurum. & subiungit: Ipse inuocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. ipse, inquam, sic probatus, & per ignem traiectus instar auri & argenti, inuocabit nomen Domini, & exaudiam eum, quod quidem significat, salutem fieri: sic dixit hoc loco Paulus, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi igne. Quod igitur Zacharias dixit propheticè de paucis illis pijs Israëlitis misericorditer seruatis transeundo per ignem illum calamitatis, ac dea stationis Iudaicae, in figura illis contigit, sicut cetera alia. Vnde Paulus apost. diuinè ad eos trāstulit, qui post hanc vitam salui sunt transeundo scilicet per purgatorium ignem, qui sunt pauciores praeter illis, qui damnabuntur ad ignem aeternum, & vix tertia pars. Si quo studio *Lutheranorum* Magdeb. & reliqui Lutherani scripturas sanctas con- *magistri nullo* ferendi, scrutandi, & intelligendi tenerentur, scio non *studio tenentur* displiceret eis haec nostra mediocris in *scripturas seruo-* iis ipsis scripturis diligētia, praesertim cum omnium veterum patrum *tandi, cōferēdi,* iudicio tam difficiles sint, ut magnum laborem, & vehemens *& intelligendi.* studium, & in primis spiritum Dei requirāt ad spiritualiter examinandū, quae sancti Dei homines per spiritū eius locuti sunt. at vos sic scripturas sanctas legi

*Que sint, que
Lutheranorum
magistri, &
Magde. centu-
siatores in stu-
dio scripturarū
negligant.*

ris, ut historias mundi, aut etiam fabulas, siquidem multa in eis fingitis. Et quod vobis sine vlla de dogmatibus conquisitione visum est, hoc spiritui sancto & vobis visum esse putatis: neque repugnantia, neque consequentia, neque dictorum causas, neque naturas rerum, neque proprietates verborum, neque scripturarū idiomata, & figuras, neque œconomias scribentū, neque locorum cum locis collationes, neque interpretanes maiorum consideratis. Quare si in vos tantum intuerer, fortasse metuerem ne frustra laborarē: sed quia hæc in aliorum manus ventura sunt, qui vel non sunt decepti, vel à vobis seducti cupient, adiuvante Deo, à vestris erroribus & fallaciis extricari, libeter ad eorum utilitatem hæc laboramus. Ut autem ad propositū revertamur, si vllum in vobis iudicium esset, vel hoc solū vos mouere deberet, si iustus est Dominus, & iustitias dilexit, & æquitatem vidit vultus eius, quomodo æquū sit, ut idem genus ignis probet post hanc vitam bona & mala opera, quæ Apostolus vocat ardentia & manentia: dies enim (inquit) declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quod si per ignem transeundum est iis, qui aliquas leuiore maculas purgandas habēt, quis erit ita crudelis, ut non solū opem non ferat, sed ferēdam esse neget: ut vos negatis, qui impiē & crudeliter contra sacram scripturam traditis non esse orandum pro mortuis, cū, ut supra docui, iubeat scriptura orare pro omnibus hominibus, scilicet qui ope indigent, & adiuuari possunt. (nullos enim dicam iterum, excepit, qui pro omnibus dixit,) sunt autem huiusmodi, qui cum leuioribus maculis mortui sunt in Domino: pro quibus Apostolorū constitutio, quam Clemens Romanus litteris mandauit, sic in lib. 8. cap. 41. orare iubet. Oremus pro fratribus nostris, qui in Christo requieuerunt, ut Deus summæ erga homines charitatis, qui animam defuncti suscepit, remittat ei omne peccatum voluntarium & inuoluntarium: & propitius ei factus collocet eum in regione piorum τῶν ἀειμένων, id est, solutorum. An non satis clarè testatur ecclesia, cum sic orat, in carcere esse animam, pro qua orat, ut soluatur? orat enim, ut sol-

*Impii, & crude-
les, qui tradunt
non esse orandū
pro mortuis.*

*Apostolica cō-
stitutio de orā-
do pro mortuis.*

uatur, cum orat, ut adducatur ad regionem eorum, qui solui sunt. est igitur post hanc vitam carcer leuiorum macularū purgatorius: & pro iis orare, qui in eo sunt, sancti Apostoli in omnibus ecclesiis docuerunt, ab eis enim processit hoc verbum de orando pro mortuis, non à nobis, nec ad nos solos peruenit, id est, ad totum occidentem, sed ad totum etiam orientem. Siquidem in omnibus ecclesiis non solū occidentis, sed Orientis officia mortuorum orando, psallendo, sacrificando vsque in hodiernum diem celebrantur. imò & in Germania ante octingentos annos celebrabantur à maioribus vestris, quorum vos progeniem esse, negare non potestis. Testis est Bugabilis monialis, quæ ad Bonifacium Germanicum Apostolū tempore Zacharię Pontificis his verbis scripsit. Similiter depono, ut oblationes Missarum offerre digneris pro anima mei propinqui. idem in alia epistola rogat Leobguda monialis: rogo, inquit, ut pro anima illius preces offerre non renuas: nec non & matris meæ memoriam commendo tibi, quæ cognominata est Ebbel. Scribit Magnus Athanasius in lib. de Synodis Arimini, & Seleuciæ aduersus Arianos, qui nouam fidem condebāt. Si secundum ipsos, inquit, ab istis consulibus principium suum fides accepit, quid facient Patres, & beati martyres? aut quid faciēt illi, qui ab eis Christiana religione instituti sunt, & ante consules istos dormierunt? quomodo illos excitabunt, ut quod didicerint, oblitteretur? & quod isti scribendo inuenerūt, in eos inserāt? similiter in vos Magd. & Luther. omnes dicere licet, si à Martino Lutero accepit verus cultus orandi nō pro mortuis, quid faciēt Patres, & S. Martyres? aut quid illi, qui ab eis in Christiana religione instituti sunt, & ante Lutherū dormierūt? quomodo illos à mortuis excitabitis, ut quod malè didicerunt, dedoceātur, & quod Lutherus inuenit, eis tradatur?

*Per vniuersas
ecclesias orientis,
& occidentis
exequie mor-
tuorum orādo,
psallendo, & sa-
crificando secū-
dum traditionē
apostolorum ce-
lebrantur.
Orationes &
sacrificia pro
mortuis in Ger-
mania ante an-
nos octingētos.*

*Si orare pro
mortuis est cul-
tus falsus, quid
maiores & pa-
tres Germano-
rum, & sancti
martyres eorū
facient, qui pro
mortuis orāue-
runt.*

*De aliis locis scripture pro sacrificiis, & orationibus mortuo-
rum in epist. ad Romanos, in Tobia, in Macab. in epist.
secunda ad Cor. in Eccle. in Apocalypsi nō repetitis, quæ
ab aliis scripta sunt de iis, sed adieclis potius, quæ sunt præ-
termissæ.
Cap. 13.*

Rom. 12.

Qui auctores
antiqui legant
in epist. ad Ro.
memoriis san-
ctorum commu-
nicantes.

Ed veniamus iam ad alium locum scri-
pturæ. Ait enim Apostolus in epist. ad
Romanos. Orationi instantes: memori-
is sanctorum communicantes sic enim
legit B. Hilarius in libello de synodis
contra Constantium, Augustinus lib. 2.
contra Faustum cap. 21. sanctus Epiphanius haresi 57.
Optatus Afer Mileuitanus libro 2. contra Parmenia-
num beatus Ambrosius in epist. ad Roman. cap. 12. Sic
item legit vsque in hodiernum diem ecclesia Medio-
lanensis in suo Missali. Origenes in commenta. epist.
ad Romanos utrumque legi obseruauit, siue memo-
riis, siue necessitatibus. Memoriam quoque legit Eustra-
thius Constantinopolitanus vetus auctor in libro de
operatione animæ post mortem, cuius meminit etiam
Photius in bibliotheca sua. Sic etiam legisse videtur
Clemens Rom. Præcipit enim in persona Apostolo-
rum celebrare exequias mortuorum hymnis, precibus,
& lectionibus sacris, deinde præcipit tribuere pauperi-
bus ex bonis defuncti in memoriam ipsius, vt iam hoc
sit communicare memoriis sanctorum, orare pro piè
defunctis (hos enim vocat hic sanctos) & eleemosynas
pro eis facere. Præterea esse sic legendum, ex eo quo-
que apparet, quod paulò supra dixerat idem Apосто-
lus: qui tribuit, in simplicitate, quod quidem ad com-
municandum necessitatibus sanctorum pertinet: vt
non opus esse videatur dicere iterum, necessitatibus
sanctorum communicantes, quod perinde esset, quasi
diceret, pauperibus tribuentes: quod, vt dixi, satis iam
dixerat, dicendo, Qui tribuit, in simplicitate, pauperi-
bus enim tribuendum est. Non improbo lectionem,
quæ nunc in libris nostris fertur: necessitatibus sancto-
rum communicantes, sed hoc dicimus, alteram lectio-
nem, alterius esse interpretationem. cum enim legimus
necessitatibus sanctorum communicantes, quas ne-
cessitates dicat, ex altera lectione intelligimus, quæ di-
cit, memoriis sanctorum communicantes, nepe quas pa-
tiuntur post hanc vitã, qui sanctè mortui sunt, sed cum
leuibz quibusdã maculis. Rursus cū legimus memori-
is sanctorum cõmunicantes, quid sit hoc loco memoriis

Quod vtraque
lectio sit alteri-
interpretatio.

sanctorum cõmunicare, ex altera lectione intelligimus,
quæ dicit necessitatibus sanctorum communicantes, esse
scilicet necessitates eorum, qui piè mortui sunt, quos o-
porteat adiuuare orãdo, & eleemosynas pro eis faciẽ.
Deinde cū sanctus vir Tobias filio præcipiebat, vt
poneret panẽ, & vinum super sepulturam iusti, an exi-
stimabat mortuos indigere cibo, aut potu? quis hoc di-
cat, nisi Gentilis aliquis delirus: aut nunquid secundũ
legẽ (symbolicè hoc fieri iussit? ne id quidẽ: nihil enim
Moyse de hoc præcepit, quid ergo sibi voluit? aut vn-
de hoc didicit? scilicet spiritus charitatis eũ docuit, iu-
stos & sanctos, qui cum peccatis leuioribus per huma-
nam infirmitatem commissis mori solerent, quæ post
hanc vitã expiare oporteret, precationibus & eleemo-
synis eorum, qui cum ipsis charitate iuncti essent, adiu-
uandos esse. Ad hoc ergo iussit panem & vinum super
sepulturam iusti ponere, vt qui ex eo ederent, pro mor-
tuo iusto orarent. Vnde statim subiungit (& noli eum
comedere & bibere cū peccatoribus) admonens vt nis
impartiat panem pro mortuo oblatum, qui sint Deũ ti-
mentes, ac religiosi, vt eorum orationes pro mortuo
exaudiantur. Durat vsque in hodiernum diẽ per mul-
tas Catholicorum ecclesias in Hispanis ac Gallis hæc
religio & pietas ponendi super sepulturas panẽ & vi-
num in vsum sacerdotum, vt pro mortuis orẽt. Dignus
est enim operans cibo suo, sicut Dominus dixit. Huc
etiam pertinet, quod Apostoli constituerũt, quæ etiam
traditio vsque in hodiernum diem durat, vt inuitaren-
tur hominẽs ad conuiuium, vt cibum sumerent in me-
moriã defuncti, vt pro eo precentur: quibus præcipit
apost. constitutio sobriè comedere: & in primis pres-
byteris, & Diac. vt possint esse aliis exẽplo, & monere a-
lios, si qui erũt modũ transgressi. ita enim fit, vt sicut
sanctus Tobias præcipit, non comedatur panis super
sepulturam defuncti positus, neq; bibatur cū peccato-
ribz. An sunt Magdeb. & ceteri Lutherani sapientio-
res, quam Tobias & sancti Apostoli, & omnes ecclesie
catholicorum, quæ hũc morem, & hanc pietatẽ, quam
adhuc frequentant & colunt, à sanctis Apost. auctore
& teste Clemente Romano, acceperunt? aut etiam san-

Tob. 4.
Vnde didicerit
Tobias ponere
panem & vinũ
super sepulturã,
& quid sibi ve-
lit.

Apostolica cõ-
stitutio de com-
prandendo in
exequiis in me-
moriã piè de-
functi, vt pro

2. Mac. 12.

Etiores, & magis eruditi in lege Moysis, quam Iudas Maccabæus? qui facta collatione, misit, sicut scriptum est, duodecim millia drachmas Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiosè de resurrectione cogitans: nisi enim eos, qui crediderant, resurrecturos speraret, superfluum & vanum videretur orare pro mortuis, & quia sperabat, quod ij, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam. Sed quia soletis, cum vos scriptura sancta premit, negare canonicam esse: tamen si hos libros ab ecclesia receptos esse inter canonicas scripturas testes sunt Clemens Rom. beatus Hierony. in prologo, Aug. lib. 18. de ciuita. Dei c. 36. lib. 2. contra epist. Gaudentij c. 23. lib. 2. de doctr. Christi c. 8. lib. de cura pro mor. c. 1. item Synodus Romana Damasi, Synodus Carth. Synodus Afric. Synodus alia Romana Gelasij, & Synodus Floren. ac Triden. tamen seponamus interim horum librorum auctoritatem si non valent apud vos ad auctoritatè, at valeant saltem ad antiquitatem. Respondete mihi, vnde didicit Iudas Maccabæus, quem vos saltem virum bonum, sanctum, & in lege Moysis eruditum, & fecisse hoc, non credo negabitis, & si sequeudum esse non puteris, vnde, inquam, didicit pro mortuorum quoque peccatis fieri sacrificia, nisi vnde Paulus quoque didicit, fieri pro mortuorum peccatis baptismata, quæ ad iustificationes cultura, sicut idem Apostolus vocat, pertinebant: Si mortui, inquit, non resurgunt, vt quid baptizantur pro mortuis? ex eo, quod ritu solenni secundum legem fiebat. probat resurrectionem esse: Scriptum enim erat in Num. Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergetur ex hac aqua die 3. & 7. si die 3. aspersus non fuerit, 7. non poterit emundari. deinde subiungit: omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & mortuus erit sine hac mundatione, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel, id est, propter hoc peccatum morietur: quia, inquit, aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. pro peccatis ergo eorum, qui cum pietate alioqui mortui erant, sed sine huiusmodi baptif-

Inde didicit Iudas Macab. pro peccatis mortuorum fieri sacrificia, vnde Paulus fieri in veteri testam. pro peccatis mortuorum baptismata. 1. Cor. 15. Num. 19.

matibus, siue asperisionibus: alij postea, qui de eis solliciti erant, baptizabantur, id est, asperisiones illas, sine quibus illi à vita recesserant, sibi per sacerdotes legis adhiberi curabant ad satisfaciendum pro illis, quod quidem nunquam fecissent, nisi iam crederent, quod postea Apostolus scripsit: Omnes nos manifestari oportere ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum, siue malum. In hanc enim fidem resurrectionis, & remunerationis, quæ reuelanda erat, conclusi in illis symbolis, & vmbribus, sub lege custodiebantur. Vt quid ergo, inquit Apostolus, baptizantur pro mortuis, id est, mundantur à sacerdotibus secundum legem pro peccatis eorum, qui mortui sunt sine mundatione, si mortui non resurgunt, ad hoc scilicet vt referat vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bonum, siue malum? sic enim (ne sine auctore, & quidem magno, & antiquo patre loquamur, vt semper facere solent Magdeburgenses) sanctus Ephræn Syrus in testamento suo, siue in sermone de morte sua hunc Pauli locum interpretatus est. Si (inquit) mortui non resurgunt, ait Apostolus, vt quid baptizantur pro mortuis, οἱ γὰρ τὰ νόθων ἐπὶ προσδοκίᾳ τῆ ἀναστάσεως ἐν μυστηρίῳ συγκεκλεισμένοι δαπτίζοντο εἰς τὸ μέλλουσαν πίστιν ἀνακαλυφθῆναι καθὼς ἀνέγνωτε, ὅτι ἐν προσφοραῖς λατρίων περιεκόθειον οἱ ἐν νόμῳ ἱερεῖς. Interpretemur latinè. Qui enim inquit, in lege erant, propter spem resurrectionis in mysterio tenebantur conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat, sicuti legistis, quod sacerdotes legis in oblationibus cultura mundabant. Deinde concludit idem sanctus Ephræn, si hoc illi poterant, multo magis posse sacerdotes noui testamenti debitum mortuorum sanctis oblationibus & precibus dissoluere. Quanta verò sit huius patris in ecclesia catholica auctoritas, testatur grauissimus auctor Hieronymus, ad tantam enim ait venisse illum claritudinem, vt postlectionem scripturarum publicè in quibusdam ecclesiis eius scripta recitarentur. Audetis ergo comparare vos cum sancto Ephræn? Sed vt in ore duorum, vel trium stet omnine verbum, sic quoque hunc locum Pauli interpretatus est Ephræn syrum secutus Eustratius presbyter Cō-

2. Cor. 5. Gal. 3. Explicatio loci Pauli obscuri, vt quid baptizantur pro mortuis, ducta ex scriptura, & antiquis eius interpretibus.

1. Cor. 15.

stantinopol. in lib. de immortalitate animæ & operatione eius post libri mortem, cuius ut antea dixi, meminit etiam Photius Constan. in bibliotheca sua. accedat etiam auctoritas Apollinaris veteris interpretis scripturarum. is enim interpretans illum locū libri Numer. Si mortuus fuerit sine hac mundatione, polluetur, & immunditia eius manebit super eum, hæc (inquit ille) validissima ratio est cōtra Samaritanos. Etenim nisi esset post mortem ratio munditiæ, & immunditiæ, nunquam legislator de mortuo dixisset. Si mortuus fuerit sine hac mundatione, immunditia manebit super eum. Hactenus Apollinaris. Scripturam ergo negat, & cum Samaritanis facit resurrectionē negantibus, qui negat mortuos sine mundatione leuiorū macularū, non posse post mortē mundari, ut mundati resurgant, tandem recepturi propria corporis, prout gesserunt bonū, sicut Apostolus ait. Præterea cum Ecclesiasticus præcipit inquit: Mortuo ne prohibeas gratiā, dicant nobis Magdeburg. de qua gratia hic præcipi existimāt, nisi de gratia dati? Sic enim idem Ecclesiasticus proximè dixerat, Pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua. Deinde, quia subiunxerat, Gratia dati in conspectu omnis viuentis, quo præcipiebat omni petenti dare, sicut est in euangelio, ne quis existimaret, viuis tantum, qui petere possunt, & quos videmus coram petentes beneficiendum esse, subiūgit statim, Et mortuo ne prohibeas gratiam, scilicet dati. Dari ergo aliquid potest mortuo, quod ei opus sit, & cum iuuet. Hoc autem, quod mortuo dare scriptura sancta præcipit, cum aliud esse non possit, quam orationes, sacrificia & eleemosynæ, quæ pro eo sunt ad emundationem sordicularum in Purgatorio, consequens necessario est, ut qui & locum Purgatorij, & huiusmodi gratiam dati mortuis neget, & prohibeat, ut Lutherani prohibent, idem scripturæ sanctæ contradicat. Hactenus ex scripturis sanctis pro Purgatorio, & pro iis animis defunctorum pietate nostræ beneficentiæ in eo adiuuandis. Testimonia, verò veterum patrum præmittam, nunc, quæ partim ex aliorum libris, partim ex meis de dogmaticis characteribus

Numer. 19.

2. Cor. 5.
Eccl. 7.

Luc. 6.

Qui purgatorij
& orandiū esse
pro mortuis ne-
gant, scripturis
contradicunt.

peti possunt, ne eadem sæpius repetantur. vnus tantum ad illos ipsos testes nunc accedat Eusebius Alexandrinus, quem in libris nostris tum propter eius antiquitatem, ac sanctitatem, tum propter auctoritatem, quam ei Antherus pontifex in epistola sua tribuit, libenter citare soleo. is igitur in homilia eius πλὴν κυριακῆ μνήμητι (inquit) ἐν τῇ προσκομῆσιν καὶ τῶν προσκολληθόντων ἁγίων καὶ ἀδελφῶν. τὸ τοῦ καὶ πῶν, μετὰ ἄλλο ἀνὰ πᾶσι σὺν παρέχεις τοῖς προσκολληθῶσι. πλήρωσόν σου πλὴν ὄντων. Memento (inquit) in oblatione sanctæ scilicet Eucharistiæ, parentum, ac fratrum, qui iam de vita decesserunt: hoc si feceris, magnam eis requiem præbes, comple preces tuas. cum hoc vltimum addidit, inchoatas & quasi dimidiatas preces eas mihi iudicasse hic auctor videtur, quæ pro viuis, & non etiam pro mortuis adhibeantur. Sed tempus est ad alia pergēdi: nec enim propositum est mihi omnia dicere, sed quæ magis necessaria sunt, quæque ab aliis, qui ante me de eisdem rebus scripserunt, prætermittenda sunt, quia nec illi omnia dicere aut potuerunt aut voluerunt. Quod si adhuc Magdeburgen. non crediderint, doctrinam Petri, quæ est in epist. Clem. de exequiis mortuorum, & precibus, atque eleemosynis pro eis faciendis, consonant esse scripturis sanctis, in eisque hanc religionem, & pietatem mortuos adiuuandi, contineri, obiciant, si quid præterea aduersus hæc habent ut ad vtilitatem sine ipsorum, siue aliorum adhuc respondeamus, quod quidem scio non facient, ne magis ac magis de infirmitate, & errore redarguantur.

Responsio ad illud in epistola Clementis 3. neminem indicandum pro eo, quod ignoravit, cum videatur contradicere euangelio, de seruo ignorante voluntatem domini, & crapulante. Item responsio ad illud, quod in eadem epistola reprehensum est, quod merita Apostolorum Demonia eicerent, quod ilque neutrum eorum Magdeburg. intellexerint, ex verbis ipsius epistolæ demonstrari.

Caput 15.

Ergunt deinde Magdeb. accusare doctrinam harum epistolarum. His (inquiunt) simile est, quod Clem. 3. dicitur, neminē pro eo, quod ignorauit, iudicatum iri, sed tantū pro eo, quod quis sciuit, & nō fecit, cum tamen Christus dicat: seruus ignorans voluntatē Domini, vapulabit. Sed recitemus, quæ Clemens scripsit, vt intelligant, qui hæc lucturi sunt, neque Clementē, nec euangeliū istos intellexisse: Si quis, inquit, sanē audiēs sermonem veri prophetæ velit recipere, aut nolit &c. & paulō post: Igitur priusquam audiat quis, quod ei expedit, certum est, quia ignoret: & ignorās vult, & desiderat, quod nō expedit agere. propter quod pro hoc non iudicatur, de eo loquitur, vt vos videtis Magdeburgenses, qui ideo ignorat, quod facere expediat, quia non prius audiuit, scilicet sermonem veri prophetæ, de quo proximē dixerat, si quis sanē audiēs sermonē veri prophetæ, &c. hic, inquit, non iudicatur propter hoc, quod ignorat, quomodo. n. secundū Apostolū, credere potest, nisi audiat? aut quomodo audiet sine dicente, vel prædicante verbum? Fides. n. ex auditu est, vt idem Apost. ait, auditus autē per verbum Dei. Auditū enim vocat hic scriptura, vt supra iterū dixi, reuelationē, quæ fit per spiritum Dei, ex qua fides existit, sicut ait Abdias propheta: Auditū audiui à Domino: & Esai. Quis credidit auctui nostro? id est, reuelationi nobis factæ, siue cognitioni rerū nobis ostensarū? Sic igitur secundū hanc consuetudinem loquendi in scripturis dixit Clemēs. Priusquam audiat quis, quod ei expedit, id est, priusquā reueletur ei veritas, certum est, quia ignoret, & ignorans vult, & desiderat, quod non expedit, agere: & quia hic ignorat, non iudicatur pro hoc. Si enim Cornelius non audisset, quid oporteret se facere, id est, baptizari, an esset pro hoc iudicatus? id est, punitus? minimē, quomodo enim audire sine prædicatē potuisset? Quare quicumque iudicantur, prius audiunt, quod verum est, & quod eis expedit agere. Subiungit deinde Clemens: Cum verò audierit causas erroris sui, & rationem veritatis acceperit, tunc si permanferit in his er-

Rom. 10.

Abd. x.
Es. 53.

roribus, quibus dudum fuerat præuētus, rectē iam vocabitur ad iudicium, daturus pœnas, quia vitæ huius spacium, quod ad bene viuendum accepit, in ludibriis consumpserit errorum. Qui verò audiens hæc, libēter accipit, & gratulatur, bonorum sibi doctrinam fuisse delatam, requirat intentus, & discere non desinat, vsq; quo cognoscat, si est verē aliud sæculum, in quo bonis præmia præparata sint. Hactenus Clemēs cum descripsit, qui iam per fidem à Deo sibi reuelatam cognouit Deum esse, & remuneratorem esse. Deinde subiungit: Et cū certus de hoc fuerit, gratias agat Deo, quod sibi veritatis lumen ostenderit, ac de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis, quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam esse. Hoc verò subiunxit cōuenienter scripturis sanctis, ne quis falsō, vt Lutherani tradunt, existimaret, posse hanc fidem, de qua loquebatur, esse perfectam, aut satis sine charitate, per quam fides in operatione mandatorum Dei exercetur. Deinde paulō post: Nam si me docente, inquit, ea quæ ad salutē pertinent, recipere quis abnuat, & animo prauis opinionibus occupato obistere nititur, non ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere, quia verba loquimur veritatis, vt cognitis iis, quæ sunt, vt sunt, in bonis actibus dirigat viam suam. Huiusmodi ergo est seruus ille, de quo ait Dominus in euangelio: seruus nesciens voluntatem Domini, vapulabit paucis: de eo enim loquitur, qui alio docente voluntatem Domini, eam nescit, nescit inquam, quia scire non curauit, aut noluit, itaque cum seruum vocat scriptura, satis clarē significat, scire eū, habere se Dominum, qui autem audit habere se Dominū, simul audit, quod sibi expediat, scire voluntatē Domini: quod quidē si non faciat, sed potius per ignorantiam peccet, vapulabit quidem, tametsi paucis, si cum eo comparetur, qui scit voluntatem Domini, & non facit: ac Clemens quidem de ignorante loquitur priusquam audiat, quod si expedit. Notarunt præterea Magdeburgenses in eadem epistola 3. Clementis, quod Apostolorum meritis attribuatur Dæmonum

eiectione, cum tamen (inquiunt) scriptura verbo Dei, fidei. & nomini Christi eam vim adscribat, Matthæ 16. In nomine meo Dæmonia eiicient. Hic quoque verbis ipsius Clementis in eodem loco positus, eosdem Magdeburgenses redarguemus, planèque faciemus, aut ipsos non intellexisse, quod Clemens satis alioqui perspicuè scripsit: aut malitiosè deprauasse. Recitemus ergo Clementis locum: Amen (inquit) dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit. deinde subiungit: huius vocis etiam vos ipsi documenta cepistis: & iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos non ignoratis, quia astantibus nobis eorum meritis dæmones cum passionibus, quas hominibus inuexerunt, transferunt, & fugati sunt. quæ verò merita Apostolorum dicat, id est, quomodo meruerint eiicere dæmones, satis ex eo, quod proximè dixerat, perspicitur, siquidem recitato, quod Dominus dixit, Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, statim subiungit Clemens huius vocis, vos ipsi documenta cepistis, id est, huius fidei virtutem in Apostolis experti estis, scilicet cum ex huius fidei meritis dæmonia eiiciebant: unde statim subiungit, & iam facta quædam per magistros nostros, ipsos videlicet Apostolos, non ignoratis, quia astantibus nobis, eorum meritis dæmones transferunt, & fugati sunt. Quomodo. n. si propriis meritis dæmonia eiiciebant Apostoli, illius vocis, qua Dominus dixit habentibus fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, transi hinc, & transibit, documenta ipsi præbuerunt eiiciendo dæmonia? an non sunt hæc repugnantia? sanè sunt, non igitur merita Apostolorum dixit, sed merita fidei, quæ in Apostolis erat, & in eis merebatur, hoc est, digna erat eicere & fugare dæmones. Si fidem non habuissent Apostoli, quam Christus dixit habere oportere ad fugandos dæmones, non meruissent, siue non digni fuissent, qui fugarent eos. Ista ergo merita Apostolorum Clemens dixit, fidem inquam, quam habebant munere Dei, quod iterum atque iterum repetit Clemens, subiungit enim: Quia enim alij quidem ho-

mines patiuntur, alij patientes sanant, causa sine dubio vel patiendi, vel curandi noscenda est, quæ non alia esse quam patientibus quidem infidelitatis, curantibus verò fidei demonstratur. An non tribuitur hic apertè fidei tanquam causæ, dæmoniæ curatio? Deinde subiungit: Infidelitas enim dum non credit futurum Dei iudicium, peccandi licentiam præbet. peccatum verò, hominem passionibus obnoxium facit: fides autem futurum Dei iudicium esse credens, continet homines à peccato: non peccantes verò, non solum liberi sunt à dæmonibus, & passionibus, verum & aliorum Dæmones & passionibus fugare possunt. Hic rursus fidei tribuitur, non solum continere hominem à peccato, & non peccantem liberare à dæmone, sed alios à dæmonibus liberare. Si in vobis Magdeburg, fides ista esset, quam hic Clemens dicit, quæ viua perfectè crederet futurum Dei iudicium, non sic homines manifestis mendaciis deciperetis. Sed hoc non creditis, nisi fide infirma, & mortua, quæ caret energia charitatis. Unde fit, ut omnia cæco odio acti ad calumniã rapiatis, nihil veriti, ne postea erubescendum sit in mendacio depræhensis. Postquam ad hunc locum de fugatis dæmonibus meritis Apostolorum responsum erat, contuli has epistolas Romæ cum vetustissimo exemplari bibliothecæ Vaticanæ, in quo sic scriptum reperiri, eorum meritis trinæ beatitudinis. Et si enim ex antecedentibus, & consequentibus, ut docui, satis intelligi potest, merita Apostolorum, quibus dæmones fugabantur, merita fidei, quæ in Apostolis erat, Clementem intellexisse: tamen cum ita, ut dixi, scriptum in antiquis reperiamus, non est amplius in hoc loco laborandum, si quidem expressa sint merita fidei Trinitatis, quibus Dæmones fugabantur, non enim meritum proprium apostolorum, sed meritum fidei Apostolorum in Iesum, & in patrem & in spiritum dæmonia ex corporibus obsessis expellebat. Sed respondeamus iam ad alia, quæ in accusatione Magdeburgæ sequuntur.

*Locus epistolæ
Clementis de
vetusto codice
emendatus.*

Pro epist. pont.

De constitutionibus ecclesiasticis, in vniuersum: & quomodo eas heretici, ad legem seruitutis pertinere falso credant, & de lege libertatis, quid sit secundum doctrinam scripture sancte, & quid lex seruitutis, & quomodo hæc Lutherus ignorauit. Caput 16.

Sexto (inquiunt) sana etiã doctrina de libertate Christiana multis modis deprauatur. Variarum enim traditiones humanarum coaceruantur, quibus conscientias laquei ponuntur, & opinio cultus & meriti affingitur, cuiusmodi sunt de confessione articulari 1. Clementis: de reliquiis fragmentorum post cenam Domini, de sacris vasis, de palla, ac velo. & aliis, vbi transgressoribus poena anathematis etiam à Petro statuta dicitur, Clementis 2. de vitanda menstruata, & de purificatione Clemen. 4. & quæ sequuntur, quæ suis locis recitabimus.] Hæc omnia à sanctis Apostolis tradita, quæ in sanctis scripturis non expressè legunt, traditiones humanas vocant isti: nullumque exemplum nobis relictum esse volunt ex eorum numero, de quibus Apostolus Paulus ad Thessal. scripsit: Tenere traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: neque volunt, vt illa Corinthiorum laus nobiscum communicetur, cum ait. Laudo vos, quod sicut tradidi vobis, traditiones meas tenetis: neque ea, quæ in ecclesia Corinthiorum disposuit, sicut promiserat, cum ad eos reuersus est, ad vllam aliam ecclesiam catholicorum peruennisse volunt si quidem quascunque in ecclesiis nostris disputationes per manus ab antiquis patribus acceptas & summa religione & cultu ab ipsis Apostolorum temporibus seruatas retinemus, omnia ad humanas traditiones referunt: hisque tradunt, doctrinam de libertate Christiana deprauari, de quo prius disseram a duersus istos: postea sigillatim de his, quæ notarunt ad hunc locum pertinentia. Illud tamen prius hic dicam, videri mihi Magdeburgenses, & reliquos magistros Lutheranorum similes esse illius Iudæ Galilæi seditiosi, cui erat, vt Iosephus lib. 18. antiquitatum Iudaicarum cap. 2. scribit, immutabilis amor libertatis, ita vt profi-

2. Thess. 3.

1. Cor. 11.
Nolunt Magd.
communicari
nobiscum laudē,
quæ tribuit apo-
stol. Corinthiis,
quod teneant
traditiones.

Mag. & ceteri
Luthe. similes
Iudæ Galilæi.

Liber quartus.

teretur, quæuis potius tormenta subeunda esse, quam vllum hominem appellandum dominum, cui consequens erat, vt nullis hominum legibus, aut cōstitutionibus parendum esse traderet, ac fortasse huius hæresis illa erat, de qua beatus Petrus in epistola sua secunda, Dominum (inquit) contemnunt, audaces, sibi placentes, & quæ sequuntur. Sed exequiamus quod in primis quasi huc pertinēs ex epistola beati Pauli ad suam perditionem isti deprauant: Pretio (inquit Apostolus) empti estis, nolite fieri serui hominum. Docuit Apostolus, omnes in Christo tum liberos, tū seruos æquales esse, qua libertate, sicut idem ad Galatas scripsit, liberauit nos Christus: itaque & seruos liberatos esse Christi: & liberos seruos eiusdem, & vtrosque cōseruos pretio redemptoris nostri emptos: quamobrem cauendum esse, ne propter seruitutem humanam non simus serui Christi, in quo admonuit, quod idem ad Ephesi. scripsit, oportere inuicem subiectos esse in timore Christi. Sed quia illud, Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum, ex eorum numero est, quæ beatus Petrus dixit difficilia esse intellectu in epistolis Pauli, quæ indocti (inquit) & instabiles ad suam perditionem deprauant, erant enim, qui malè illud interpretantes, existimarent non esse parendum Principibus Gentilibus, ex quo fiebat, vt euangelium vituperaretur, quasi doceret, non debere esse subditos Christianos dominis non Christianis, idcirco beatus Petrus: subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia sic est voluntas Dei, vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. deinde subiungit: Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatē, sed sicut serui Dei. Interpretatus est, vt mihi quidē videtur, quod Paulus dixit: Precio empti estis, nolite fieri serui hominum perinde enim hoc esse puto, ac si diceret: subiecti estote iis, qui vobis præsunt, ita vt liberi sitis à peccato, qua libertate Christus nos liberauit, quod est subiectos esse, & seruire in Domino. Cauete autē, ne prætextu libertatis

2. Pet. 2.

1. Cor. 7.

Gal. 3.

Eph. 5.

2. Pet. 3.

1. Pet. 2.

Gal. 4.

Christianæ, sanctiones ac leges humanæ potestatis detrectetis. Itaque eum Paulus vetat fieri seruos hominū, non vetat fieri seruos hominum propter Deum, & placere illis in bonum ad ædificationem, vt idem Apostolus ad Roman. scripsit, facientes voluntatem eorū, hoc enim est, quasi liberos esse, sed vetuit fieri seruos hominum ad peccatum, & in contumeliam redemptoris nostri. Qui ergo obseruatione eorum, quæ religiose in ecclesia ordinata sunt, doctrinam de Christiana libertate deprauari tradunt, hi potestatibus obediētiam negant, quasi velamen habentes malitiæ libertatem, vt beatus Petrus de similibus dixit, id est, falsam speciem libertatis Christianæ, licentiæ suæ malitiosè prætexentes. quid enim peccati exprobare, aut obiicere possunt isti in iis, quæ à præpositis ecclesiarum, sanctis pontificibus, & conciliis constituta & præcepta sunt ad reuerentiam, religionem, decorum, & ordinem in diuinis rebus pertinentia, quod propter peccatum cum libertate Christiana conuenire non possit? Si Magdeburgenses intelligerent, quæ sit lex libertatis, quam scriptura sancta dicit, & in quo sita sit libertas, qua Christus nos liberauit, & quæ rursus seruitus illa legis, qua liberati sumus, nunquam ista dicerent, quæ nunc dicunt. Explicemus ergo nos hoc secundum scripturas sanctas, doceamusque non magis sanam doctrinam de Christiana libertate constitutionibus ecclesiasticis deprauari, quam decalogo deprauetur. Cum igitur euangeliū eadem alioqui prohibeat, quæ lex Mosaiici decalogi: hoc tamen præstat euangelium, quod lex iram operatur, occidens statim transgressores sine vlla misericordia, & neminem iustificans, qui ex lege sit, sicut Apostolus docet, id est, qui faciat opera legis timore carnali supplicij legis: hi. n. sunt, & dicuntur ab Apostolo esse ex operibus legis: euangelium verò non occidit peccatores, sed parcat, iudicium futuro iudicio reseruans: iustificatque eos qui ex fide sunt: id est, qui non secundum legem seruitutis ex timore carnali, sed ex charitate in Deum faciunt opera legis, hoc. n. est esse ex fide sicut idem Apostolus loquitur. qui. n. perfectè & vt oportet credit, idem etiam diligit: & qui diligit, sermones eius, quem

Rom. 15.

2. Pet. c. 2.

In constitutio-
nibus ecclesia-
sticis nihil obiici
potest contra
libertatem chri-
stianam.

Lutherani ma-
gistri, neque
quid sit lex li-
bertatis, neque
quid lex serui-
tutis, à qua libe-
rati sumus, in-
telligunt.

Lex libertatis
nō magis depra-
uatur constitutio-
nibus ecclesia-
sticis, quem lege
decalogi.

Rom. 4.

1. Cor. 10.

Gal. 3.

quem diligit, sponte facit, vnde lex non est, vt Apostolus ait, posita iustis, quia scilicet fidē habent cum dilectione, ex qua fide viuunt, & operantur per charitatem opera illa legis grauiora, quæ euangelium dicit, non autē operantur, quasi ex lege, id est ex timore supplicij mortis, sicut scriptū est, Irritā quis faciēs legē Moysis, sub duobus, aut tribus testibus, sine misericordia moritur, iustis (inquam) non est posita lex seruitutis. Vt enim ait Clemens Romanus in lib. vi. de constitutionibus apostolicis loquens de lege libertatis. Voluntatē hominis rursus liberam reliquit Dominus non præfenti, eademque breui morte mulctans, vt sub lege, sed iudicium in alterum sæculum reiiciens. hactenus Clemens. Hoc autem magis adhuc idem Apostolus paulò post declarat. cum enim dixisset: & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, quæ est secundū euangeliū gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi interposuissetque ea, quæ proximè sequuntur ad hanc dispensationem sibi creditam pertinentia, rursus more suo redit ad continuandum propositum, subiungens: superabundauit autem gratia domini nostri Iesu Christi cū fide & dilectione, vt perinde sit, quasi diceret, sublata parenthesi, quæ obscuritatem periodo adfert, scientes hoc, quia lex non est posita iusto, sed iniustis & nō subditis: superabundauit autem gratia Domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione, in quo quidem docet differentiam legis & euangelij, siue præstantiā potius euangelij supra legem, in eo scilicet, quod commune erat legis, & euangelij, id est, quantū ad decalogū. lex enim decalogi Mosaiici iubebat, & vetabat, vita & morte propositis: quæ ratio iubendi & vetandi bona erat & utilis iis, qui terrore, & supplicio præfenti indigebāt, & vtilis verò. inquit, superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cum fide & dilectione. eadem enim iubet, & eorum contraria vetat euangelium. sed non operā iram & statim occidens, vt lex illa seruitutis antiqua: imò, vt Clemens ait, reiiciens iudicium mortis in alterum sæculum, & hic gratiam tribuens, operanti secundum legem libertatis, siue secundum legē gratiæ, id est, operanti ex fide ac dilectione. Hæc est, vt hoc

1. Tim. 1.

Matth. 23.

Heb. 10.

De lege libertatis in constitutionibus apostolicis lib. 6.

1. Tim. 1.

In qua præstes euangeliū legi quantum ad decalogū alioqui communem legis & euangeliū secundū apost.

Quæ sit superabundantia illa iustitiæ, quam dominus supra iustitiam scribarum & Pharisæorum requirit.

Quod in epist. ad Tim. de lege seruitutis scriptum erat, ad legem libertatis Lutherus retulit.

obiter obseruetur, illa, quã Dominus à nobis in euangelio requirit, superabundantia iustitiæ nostræ ex fide scilicet, & dilectione supra iustitiam scribarum & Pharisæorũ, qui ex lege erant, quod ergo à Paulo de lege seruitutis dictum est, non esse positam iusto, hoc pater & magister vester Martinus Lutherus dux euangelicorum primus ad legẽ libertatis pertinere voluit: & quod de operibus secundum legem seruitutis ab Apollolo scriptum erat, ad opera secundum fidem & dilectionem retulit: ita vt doceret, nõ esse opera necessaria, neque necessariam legem ad operandum, sed tantum ad ostendendum peccatum. vnde hunc vos magistrum & ducem sequentes traditis, omnes leges ecclesiasticas cum euangelica libertate pugnare, quas tamen necesse est non magis pugnare, quam decalogum, cum æquẽ illarum legum, seu constitutionum opera, atq; opera decalogi ex fide & dilectione facere oporteat, si iustitia nostra plusquam scribarum & Pharisæorum abundare debeat: & vtraque si negligantur, supplicio mortis, in altero sæculo subeundæ sancita sunt. imò illud etiam dicendum est, quo magis Lutheranos magistri & prophetæ sui pudeat, legem, quæ non iusto, sed iniustis, & non subditis posita est, cuiusmodi sit, si hoc feceris, aut illud non feceris, has, aut illas pœnas dabis, legem illam esse, quæ duos, & obedire nolentes terroribus, & suppliciorum minis impellit: non autem, quæ iis, qui rectè viuere volunt, quæ facienda sunt, & quæ vitanda, declarat. & de eis admonet, ad eaque inuitat, & ducit non solum ex scriptura sancta, vt iam demonstratum est, intelligimus, sed ipsa etiã ratio naturalis hoc docet. Hinc enim Plato in libro de legibus ix. turpe est (inquit) quodãmodo, legibus sancire, quæcunque in huiusmodi ciuitate facturi sumus, cuius ciues bonos futuros dicimus, & ad studium virtutis rectè se habituros. velle enim vt quis in tali ciuitate bene morata natus sit, qui ita nequitix aliorum turpissimorum particeps sit futurus, vt oporteat legibus, & minis præcauere, si quis eiusmodi existat, turpe est quodammodo, vt dixit. sed quia non vt antiqui illi legislatores, qui ipsi ex diis nati, filiis deorum leges scribe-

bant, sed vt homines generi hominum nũc leges scribimus, nõ est inuidiosum metuere, ne quis ciuis sit inflexibilis, qui aded durus natura existat, vt non magis animus eius molliatur, quã semina illa, quæ in cornu sata, ita durefcunt, vt nec igni molliantur: hi igitur legibus, quamuis ita validæ sint, non flectuntur quorũ causa legem de sacrificio & si non gratè primum scribimus, si quis hoc committere audeat. Deinde subiungit alioqui ciuem bene educatũ, nõ est, quod velimus, aut speremus, hoc morbo vllò vnquam tẽpore laboraturum, verum famuli istorum, aut peregrini, & peregrinorum ministri multa huiusmodi aggredi queant. maximè ergo propter hos, tamen si vniuersæ generis humani infirmitati metuã, legem de sacrilegis dictabo & de aliis huiusmodi, quæ ad curãdum difficilia sunt, aut sanari non possunt. hæc Plato quæ quia vera sunt, nostra sunt, vt ait Iustinus in priore apologia. Platonẽ ergo non scriptura diuina, sed natura solum docuit, legem scilicet timoris, quam nos legem seruitutis vocamus, iniustis scribi ad cogendum eos metu pœnæ, nõ autẽ iis, qui naturaliter sicut apostolus ait, ea quæ legis sunt, faciunt, qui sibi ipsi sunt lex non scripta, sed nata, qui ostendunt sicut idem apost. ait, opus legis scriptũ in cordibus suis, at Lutherum neque scriptura docere hoc potuit, quia non legis libertatis patronus esse voluit sed licentiæ, quæ facit, vt idẽ Plato lib. 3. de legibus ait, ne legibus subiecti esse velimus. sed illud præterea non minus fatuum est, quod Philippus Melancthon princeps discipul⁹ Lutheri in visitatione Saxonica his verbis scripsit, cum vellet esse corrector, & moderator doctrinæ magistri sui, qui liberum arbitrium prorsus tollebat, voluntas humana vis est libera, vt facere possit iustitiam carnis, seu iustitiam ciuilem, vbi lege, & vi cogitur, vt non furari, non occidere. Deinde subiungit rationem, quia Paulus (inquit) docet esse quandam iustitiæ partem, quam caro coactis suis viribus faciat. Rom. c. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. Quid autẽ faciunt, nisi ciuilem iustitiam? exigit autem Deus iustitiam hanc. i. Tim. c. 1. lex est in iustis posita. Hæc ille, qui si duos versus Pauli antedẽtes contulisset, &

Neque natura neque scriptura Lutherũ docuit, quod Platonem sola natura.

Quomodo Philippus Melancthon voluit esse corrector Lutheri in libero arbitrio.

considerasset, quibus planè cōvincitur, nō intellexisse, quæ hic scripsit, & de quibus affirmavit, nunquam ea scripsisset: neque sic opinatus esset. Dixerat ergo apost. non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur, scilicet apud Deum, hoc enim necessario reperendum est ἀπὸ κοινῆς. deinde subiungit statim exemplum eorū, qui in lege naturæ sine vlla lege foris scripta iustè coram Deo viuentes, apud Deum iustificati sunt, qualis erat Iob, cū enim inquit, gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Docet itaque hic Paulus, quemadmodum gentes in lege naturæ iustificari poterant apud Deum, facientes scilicet, quæ legis sunt, vt eis natura insitū erat. Deus enim ad hoc & excitabat, & adiuuabat, cum non resistebant. Philippus verò nō intelligens quid diceret, & epistolæ Pauli antecedentibus, & consequentibus repugnans, sic ait. Paulus docet esse quandam iustitiæ partem, quam caro coacta suis viribus faciat Rom. 2. gentes natura faciunt, quæ legis sunt. si enim de iustitia carnis hic locutus est Paulus, quorsum cum dixisset in Iudæos, qui de lege scripta gloriabantur, non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur, statim subiecit ad demonstrandum exemplo quod dixerat de iis, qui facientes legem iustificantur apud Deū, cum enim gentes, &c. ex hoc ergo loco dogma peruersum Melancthonis de libero arbitrio, ab ipsomet auctore redarguitur. Etenim si ex loco isto prauè intellecto, de iustitia carnis, quæ meretur laudē solūm apud homines, concluditur secundū Philippū libertas voluntatis ad faciendam iustitiam carnis, ergo multo magis ex eodem loco necessario intelligēdo de iustitia spiritus, quæ laudē habet apud Deum, concluditur secundum apostolum libertas voluntatis ad faciendam iustitiam spiritus, ex qua homo iustificetur. Deinde quo magis intelligatur absurda Philippi repugnātia, si illud quod Paulus ait. 1. Tim. c. 1. lex est iniustis posita, adhuc quod Paulus dixit in epist. ad Rom. c. 2. de gentibus, quæ natura faciunt, quæ legis sunt, pertinet, vt Philippus affir-

mat, ergo iniustæ erant istæ gentes, de quibus Paul. ait, cum enim gentes, quæ legem non habent, natura, quæ legis sunt, faciunt, &c. Præterea si iustitia ista carnis ad deum relata, licet ex timore ac per vim facta, bona est, ergo non potest fieri solis viribus naturæ, vt Philipp. existimat: aut si dicit, posse iam se Pelagianum facier. quod si nō vult Pelagianus esse, & concedat, opus esse gratia Dei ad faciendum iustitiā istam carnis, si ista gratia Dei quæ ad naturā accedit adiutrix, non priuat voluntatem libertate, cur maior gratia, quæ accedit ad operandā iustitiam spiritus, quæ laudem meretur apud Deū libertate naturali priuet? quasi maior gratia magis sit inimica naturæ. in has difficultates, & absurditates, ac repugnantias se coniecit Philip. quia existimauit, cum Paul. dixit, natura quæ legis sunt, faciunt, solū vires naturales dicere, idcirco postquam citauit Paulū dicentem, natura quæ legis sunt faciunt, subiungit ipse, quid autem faciunt, nisi iustitiam ciuilem? quasi iustitia ciuilis, quæ ad Deum referatur, viribus tantūm naturæ fieri possit. Quanto melius Philon Iudæus, & si Paulum fortasse non legit, intellexit, quam iustitiam, & quomodo natura illam facerent gentes illæ, quæ rectè viuebant, quas Paulus dicit apud Deū iustificari, quanto in quā melius quam Melancthon, qui Paulum legit? sic enim Philon ait in extrema parte libri de præmiis. αὐτὰ μὲν αἱ ἐπιτὴν τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀγαθῶν εἰσὶν οὐχ ἅπαρ καὶ τοὺς νόμους ἐργασίαι ἐπιτελέωντων χάριτι τοῦ θεοῦ τοῦ καλοῦ δια τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα σεμνοσυνητοῦ καὶ γενναίου. id est, hæc sunt preces pro bonis hominibus, qui quæ legis sunt, faciunt gratia Dei, qui ea, quæ honesta sunt, propter similitudinem, quam cum ipso habent, honore, & præmio afficit. hæc ergo sunt opera, qua ait scriptura perficienda esse gratia Dei. Sed de his hæctenus. faxit Deus, vt si qui ex discipulis istorum hæc legerint, intelligant, eadem, in quanto errore de libero arbitrio magistri sui versentur. Atque hæctenus de humanis cōstitutionibus in vniuersum. Exempla verò traditionū humanarū, quibus ponuntur, vt isti aiunt, laquei conscientis, & opinio cultus & meriti affingitur, posuerūt præceptum de confessione auriculari 1. Clemen. & de

reliquis fragmentorum post cenam, de vasis sacris, de palla & aliis, ubi (inquiunt) poena anathematis etiam à Petro statuta dicitur, Clem. 2. respondeamus ergo de his prius, postea de aliis.

Defensio doctrinae beati Petri in epist. Clemens. de confessione auriculari, & collatio eius doctrinae, cum epistola 2. eiusdem beati Petri, & cum loco Salomonis in Proverbiis, & cum epistola prima beati Ioannis, & explanatio horum locorum, & quod confiteri in genere se peccatorem, non facit erubescere, & quomodo beatus Ioannes in epistola sua omnino loquatur de confessione peccatorum in specie, & quomodo haec non sit impossibilis neque ardua. Cap. 17.

Primum quidem de confessione auriculari, de qua non differam prolixè, quod lib. 3. de dogmaticis characteribus verbi Dei iam feci, videamus, quã vim habeat, & quid in nobis efficiat, ut intelligamus non iniici per eam conscientias laqueos, sed conscientias potius laqueis solui, neque Christianam libertatẽ depravari, sed seruitutem peccati tolli. Elegantissima igitur similitudine expressit beatus Petrus in doctrina sua, quam Clemens recitat in hac epistola, quam utilitatem confessio adferat peccatori. cum. n. dixisset. similem esse omnem statum ecclesiæ magnæ navis quæ per undosum pelagus diuersis è locis ac regionibus viros portat ad vnam potentis regni urbem properare cupientes, descripsissetq; quis nauarchus, quis nauclerus, qui nautæ, qui vectores, quæ tempestates maris. quæ syrtes, quæ promontoria, qui scopuli, qui piratæ, qui fluctus, qui venti: ad extremũ dixit, qui essent, qui in navi nauseantes vomerent, eos videlicet qui peccata instabilis noxiæ confiterentur. ἀπερώντες, inquit, τουτέστιν ἐξομολογούμενοι τὰ παραπτώματα ὡς περ νοσοποιοὺς χολὰς τὰς ἐκ πικρίας ἀμαρτίας λέγω, καὶ τὰς ἐξ ἐπιθυμιῶν ἀτακτῶν, σαλευθέντα κακὰ ἀπὸ τῶν ἐμολογησῶν ὡς περ ἀπερῶσαντες κούφισθε τῆς νόσου, προθέμενοι πλὴν ἐν τῆς ἐπιμελείας σωτήριον ἡγείαν. Interpretemur latinè: Vomentes (inquit) id est, confitentes lapsus, qui sunt tanquam bilis quædam,

quæ morbum adfert, peccata dico amara, & mala ex cupiditatibus immoderatis collecta: quæ cum confitendo vomueritis, alleuabitur ægritudo, accedete insuper bona valetudine ex studio, atque cura. Confessione igitur conscientia onere peccatorum depressa alleuatur, ut corpus vomitione. Sed quia hanc doctrinã beati Petri negatis, conferamus hunc locum cum epistola beati Petri secunda, cum ait de iam baptizatis. Si enim paulum, id est, ad breue tempus refugientes conuersiones mundi in cognitione domini nostri & saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius. n. erat illis non cognoscere viã veritatis, quã postquam cognouerunt, retrorsum cõuerti ab eo, quod illis traditũ est, sancto mādato. Deinde subiungit: cõtingit, n. eis illud verum proverbij. Canis reuersus ad vomitũ, ἐξέρομα vocauit beatus Petrus in epist. sua vomitum à verbo ἐξέω cum ἐξ præpositione, quo etiam verbo cum ἀπὸ præpositione vsus est Clemens, recitans doctrinam Petri. Responde ergo mihi Magde. cur beatus Petrus in epist. sua vocat vomitum peccata? aut quid est vomere peccata propter nauseam, quam mouent: explicare nobis translationẽ verbi: aut qua parte alia vomere soliti simus, nisi ore? & cur vomere nisi ut purgemur? Aut ergo cõcedite purgari animam occulta quadã ceu vomitione peccatorum, quæ ore fit, id est, confessione secreta: aut accusate beatũ Petrum. Deniq; si natura docet, ut vomitionẽ factari secretũ locũ petamus, nisi Cynici esse velimus. idque ut liberius vomamus, & alios horrore & nausea ne offendamus: an nõ erit naturæ quoq; cõsentaneũ ut foetidas species nostrorũ scelerum secreto vomamus, id est, ore cõfiteamur? Videte quid leo ille, quem totus Oriens & Occidens cognomento Magnũ appellat, ad episcopos per Campaniã & Piscenam scripserit, rationem naturæ insitam, & apostolicæ doctrinæ regulam sequens, Illam etiam contra apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnouit à quibusdã illicita usurpatione cõmitti, modis omnibus cõstituito submoueri, ne de singulorum peccatorũ genere libellis cõscripta professio publicè recitetur, cũ reatus

Anima cõfessione peccatorũ secreta tanquã vomitione quædam spirituali purgatur. 2. Pet. 2. Collatio doctrinae Petri in epist. Clem. de confessione secreta cõ doctrina eiusdem Petri in epist. 2. edem.

Natura cõsentaneum secreto peccata per confessionem vomere.

conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere, non veretur, tamen quia non omnium eiusmodi sunt peccata, ut ea, quæ poenitentiam poscunt, non timeant publicare, remoueat tam improbabilis consuetudo, ne multi à poenitentiae remediis arceantur: dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare, quibus possint legum constitutione percelli. Sufficit. n. illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam sacerdoti, qui pro delictis poenitentium precator accedit: Tunc. n. demum plures ad poenitentiam potuerunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis. hactenus Leo. & beatus Hierony. in regula ad Eustochium virginem, postquam docuit, quæ peccata, virgines debeant in cœnobio publicè confiteri, subiunxit, quod ad secretam, & auriculari confessionem pertinet. Neque tamen, propter hoc secreta cogitamina cordium prodant, nec occulta peccata, quæ solis sacerdotibus debent confiteri. & Magnus Basilius in regula monachorum c. 21. Confessio (inquit) peccatorum hæc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis, vel passio, quæ modico monstranda est: ita confessio peccatorum fieri debet apud eos tantummodo, qui curare hæc prævalent, & emendare. cum dixit apud eos tantummodo, de secreta, & auriculari confessione planè intellexit, quam cum ostensione secreta vulneris, quæ fieri solet medico, comparauit. quis enim palam, & non potius secreto, & occultè vulnus in iis locis præsertim, quæ Paul. inhonesta vocat, medico ostendit? Sed excutiamus locum Salomonis, quæ beatus Petrus in epistola sua citauit, quo magis pateat locutum esse beatum Petrum de vomitione spirituali, quæ fit per confessionem secretam peccatorum, Sicut canis (inquit) cum reuertitur ad suum vomitum, & odiosus fit: sic imprudens, qui malitia sua reuersus est ad peccatum suum. Quem locum interpretans Procopius Gazæus, ut inquit, canis si ad eum cibum redeat, quem prius comederat, & postea vomuit, iis, qui vident horrorem & nauseam mouet. sic qui sine ratione viuit, &

1 Cor. 12.

Pro. 26.
 Explanatio loci Salom. de confessione citati in epist. beati Petri.

consuetudine peccandi ad malitiam redit, à qua propositum fuit recedere, odiosus Deo & Angelis efficitur. intelligebat sapiens interpret oportere interpretari accommodatè ad translationem verbi, & similitudinem canini vomitus, qui ore fit, idcirco cum reditu canis ad vomitum interpretatur comparari impudentiam peccatoris redeuntis ad peccatum, à quo propositum fuerat abstinere, ut in confessione peccatorum fit. Deinde quia confessio tunc fit, cum peccator propter Dei timorem erubescere non veretur, idcirco accommodatissimè subiungit Salomon in spiritu prophetante de mysterio nostræ confessionis secretæ est, pudor inducens peccatum: & est pudor gloria & gratia: sic enim est apud septuaginta, scilicet tunc pudor inducit peccatum, cum propter pudorem nolimus confiteri peccata: tunc verò pudor est gloria & gratia cum propter metum Dei non veremur erubescere confitentes, ut paulò antè dicebat. Leo. At quis vestrum Magdeburg. erubescit, cum confiteretur se peccatorem, si nihil præter eam in specie & sigillatim confiteatur? an non est sanctorum illa vox, peccauimus? & illud in persona populi, iniquè egimus? vos igitur gloriam & gratiam huius pudoris repudiatis, qui traditis non esse in specie confitenda crimina: erubescere enim contingit, non cum in genere, sed cum in specie & sigillatim confitemur. Præterea scribit beatus Ioannes Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate: ergo qui mundantur à peccatis, per confessionem mundantur secundum epistolam beati Ioannis: ex quo rursus fit, ut de quibus beatus Petrus loquitur, quos dicit prius à peccatis mundatos, ad vomitum postea reuerti, per confessionem dicat mundatos fuisse, quia sine confessione non fit mundatio in iis, quos sanguis Christi prius mundauit, & postea inquinati sunt. ergo ad vomitum reuerti quos beatus Petrus dixit, est redire ad peccata, quæ iam per confessionem oris veluti per nauseam & poenitentiam vomendo eiecerant. Sed repetamus a capite locum beati Ioannis, dixerat enim, si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habet

Non erubescit qui se peccatorem in genere confitetur, sed qui in specie. Dan 3. 1. Ioan. 1.

Explanatio loci epist. Ioan. de confessione citati cum doctrina Petri.

mus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato. at si emundat nos ab omni peccato, quid est, quod sequitur: si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? qui enim ab omni peccato mandatus est, peccatum non habet. nunquid possumus carere per totam vitam omni peccato? minimè, non enim humiliter solum, sed etiam veraciter quiuis sanctus in terra dicit orans, dimitte nobis debita nostra, vt sancta synodus Mileuitana, cap. 7. contra Pelagianos iudicauit. sanctus enim, inquit, & iustus erat Iacobus frater Domini, qui dixit: in multis offendimus omnes: & Salomon: Non est, inquit, homo, qui non peccet. Quid igitur dicemus? nunquid beatus Ioannes sibi contradicit? absit: sed potius de duplici emundatione locutus est, & de ea, quæ fit per baptismum, quo illuminamur, quæ repeti non potest, postquam semel facta est, qua omnia peccata mundantur, & fit prorsus noua creatura, de qua emundatione beatus Paulus in epistola ad Heb. impossibile esse dicit semel illuminatos rursus renouari ad pœnitentiã, & de altera emundatione, quæ fit post baptismum per lachrymas pœnitentiæ mundantis in sanguine Christi, quam sanctus Anastasius Antiochenus secundum baptismum ex aqua & spiritu sancto vocat. & in lib. Pastoris, pœnitentia mundans vocatur, vt Clemens quoque Alexandrinus in 2. lib. Stromatum obseruauit. hæc, si post baptismum peccemus, repetitur de qua idem Paulus in eodem loco admonuit: ne quis falsò existimaret, nullam renouationem, nullumque pœnitentiæ locum in ecclesia lapsis post baptismum, vt Nouatiani senserunt, relinqui idcirco enim subiungit. Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Quando verò sæpe quis imbrem super se venientem bibit, & sæpe item benedictionem à Deo accipit, nisi quando sæpe peccatori pœnitenti per huius mysterij ministros, qui sunt velut nubes quædam iuxta tropum Scripturæ sanctæ, donatur per gratiã Dei remissio peccatorum, quæ apud Esaiã, dicitur benedictio, eum ait. Et hæc est benedictio eius, cum abtulero peccata

Synod. Mile.

Iac. 3.
Eccl. 7.

Hebr. 6.

Anastasius Antiochenus.
Clemens Ale.

Hebr. 6.

Esai. 27.

eorum. De hac ergo secunda emundatione, quæ non potest facere, vt dicere possimus, peccatum non habemus loquitur beatus Ioannes, cum post illam primam emundationem, qua mundamur ab omni peccato, subiungit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. cum enim dixit, fidelis, & iustus, satis significauit beatus Ioannes de ea remissione se loqui. quam Dominus, qui fidelis est, & non mentitur, promisit in euangelio per ministros huius sacramenti, cum dixit. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. addidit autem, Et emundet nos ab omni iniquitate, vt planè iam prioris illius emundationis excellentiam ac præstantiam intelligeremus. Per baptismum enim mundatur homo ab omni peccato, siue paruo, siue magno: confiteri verò omnia peccata etiam minuta non omnino necesse est ad salutem. At verò iniquitates & iniurias, quæ sunt grauiora peccata, & confiteri possumus, & omnino debemus, quantum recordari possumus: ab hisque omnibus mundamur. An enim putatis Magdeburgenses temerè, aut indifferenter dixisse hic beatam Ioannem de confessione loquentem, & emundat nos ab omni iniquitate? & paulò supra, de priore post baptismum emundatione, emundat nos ab omni peccato: cur ergo vos, qui semper verbum Dei iactatis, tam negligenter illud tractatis, vt nullam verborum scripturæ sanctæ rationem habeatis? Quorsum contra confessionem, qua in ecclesia catholica secundum legem Christi omnes Christiani vtimur, obiicere soletis, impossibile esse omnia peccata confiteri? quare laqueos conscientis iniici, & Christianam libertatem tolli? quasi nos traderemus, necessarium esse omnia peccata leuia & minuta confiteri, quod quidem minimè tradimus, aut, quasi non concederemus, grauiora etiam aliqua, quæ meminisse non potuimus, remitti simul cum iis, quæ confessi sumus: satisque esse, si quando in memoriã venerint, ea confiteri, quis hic laqueus est, aut quid hic impossibile, aut saltem magnæ difficultatis? Et cum vos Magdeburgenses, & vestri Lutherani secundum formulam vestrã constentini, an impossibi-

De duplici mundatione anime in epist. Ioan. Ioan. 20.

Quare dixerit Ioan. loquens de confessione, emundat nos ab omni iniquitate, & non dixerit, ab omni peccato.

Nihil laqueus, neque magnæ difficultatis in confessione se-

Pro epist. pont.

*creta, & neces-
saria grauium
peccatorum.
Quod nec ipsi
Lutherani di-
cturi sunt, tam
multa esse pec-
cata sua morta-
lia, vt eorum
recordari sit
impossibile.*

le est vobis recordari, quæ in Deum commisistis? quæ in corpus vestrum peccastis? iniurias, quas proximo fecistis? non credo dicetis, impossibile esse, nec enim hæc tam leuia fortasse vobis videntur, vt negligatis, neque tam multa esse dicetis, vt numerare non possitis. cur igitur illa in specie non confitemini? cum tam aperte dicat beatus Ioannes: si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, siue iniuria. & dixit enim quam interpret Latinus rectè interpretatus est, iniquitatem, nō est leue peccatum, quod veniale vocamus: sed grauè & mortiferum, quod charitati aduersatur. Si non necesse erat confiteri in specie, & singula peccata grauia, quorum meminisse possumus, quid opus erat sic loqui? cur postquam dixit, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, omnia peccata, tum magna, tum parua complexus, de quibus dixerat prius *ἀριστῶς*, id est infinite, si dixerimus, quod *ἀμαρτίαν* non habemus, id est, caremus quocunque peccato, ipsi nos se ducimus, cur inquam speciem peccati notauit Ioannes? iniquitas enim subter genus peccati est, peccatum namque latius patet. Præterea, cum dixit beatus Ioannes hortans ad peccatorum confessionem quæ in nouo testamento pars est sacramenti pœnitentiæ, fidelis est, & iustus, vt remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, videretur etiã, admonuisse nos, licet paulò obscuriùs, vt scriptura solet, quò diligentius eam perscrutemur, de loco Ezechielis cap. 18. vbi dominus Israëlitas reprehendit, quod prouerbum illud falsum iniquè in Deum alioqui iustum & misericordem vsurparent, dicentes, patres comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt, quasi dominus, aliis peccantibus, alios puniret, quæ fuisset in iustitia, docuit quæ neminem fore aliorum peccatorum reum præterquam eorum omnium, quæ ipse committeret: nec aliorum pœnitentiam debere, quàm horum, deinde subiungit, si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiã, vita viuet, & non morietur. vt autem intelligerent pœ-

Liber quartus.

353

nitendum esse omnium in specie, & singulorum, species singulas, grauium peccatorum paulò supra enumerauerat, & cum dixisset, pœnitentiam egerit ab omnibus peccatis addidit, quæ operatus est, singularia enim sunt, quæ operamur: ad extremum subiecit, & dixistis, non est æqua via mea: audite ergo domus Israël, nunquid via mea non est æqua? & non magis viæ vestræ prauæ sunt? & rursus paulò post, & dicunt filij Israël, non est æqua via domini: nunquid viæ meæ non sunt æquæ, & non magis viæ vestræ prauæ? idcirco vnumquemque iuxta vias suas iudicabo domus Israël: ait dominus deus, conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. proiicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis: & facite cor nouum, & spiritum nouum, quia nolo mortem peccatoris, dicit dominus. Si hæc non tantum propter illos scripta sunt, sed etiam propter nos, quod credo non negabunt Magd. cum ceteris Lutheranis, ergo quorum fuit tunc pœnitendum, id est in specie, & singulorum, de eis dicit beatus Ioannes hic, quasi prophetiam de pœnitentia, vt pertinet ad nouum testamētum interpretans, si confiteamur peccata nostra, id est, quæ nos operati sumus, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. hæc enim est illa via æqua domini, quæ dicta est prophetia Ezechielis propter nos, vt si confiteamur peccata, & omnes iniquitates nostras, ab eis quidem mundemur: si verò non confiteamur, non mundemur. sic enim vnumquemque nostrum iustè iuxta vias suas iudicabit per pœnitentiam, & per confessionem scilicet peccatorum, & iniquitatum, in quibus ambulauimus, & istis ipsis promisit propheticè remissionem: inquit, viuo ego dicit dominus Adonai, nō volo mortem peccatoris, sed vt conuertatur impius à via sua mala, & viuat: & fidelis est, ut præstet quod promisit: id est, vt iis remittat, qui sic peccata & iniquitates suas, quas operati sunt, confitentur, nempe in specie, & sigillatim, nisi post conuenientem diligentiam obliuio excuset. sic enim id est, in specie & sigillatim pœnitentiam iniqui-

Ex. 18. v. 33.

Pro epist. pont.

tatum requirebat ab illis deus: & quorum ab illis pœnitentiam, eorum à nobis, vt perfectionibus, & pœnitentiam & confessionem. vt Ioannes nobis interpretatus est, requirit. confiteri enim oportet, quorum pœnitentia: & sic confitentibus fidelis est & iustus, vt remittat. ad hanc itaque iustitiam Christi, quam Ioannes ait, pertinet illa via æqua domini in Ezechiele, vt paulò antè dixi: & ad hanc fidelitatem Dei, quam idem Ioannes ait, pertinet illud in eodem Ezechiele, viuo ego dicit dominus. &c. est enim iusiurandum, quod dominus interposuit, sicut Apostolus ait, vt ostenderet immobilitatem consilij sui, quia impossibile erat mētiri deum. respexit itaque Ioannes, cum dixit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, vt remittat peccata nostra, non solum ad illud quod dominus in euangelio dixit, quorum remiseritis, peccata, &c. sed etiam ad illud, quod per Ezechielem dixit, vt iam explicatum est. Deinde quemadmodum qui absoluit, vt iudex, siue absolutum pronunciat, vt vos secundū disciplinam vobis à propheta vestro Marti. Luth. traditam loqui soletis, ab specie peccati absoluit, aut absolutum pronunciat, si speciem peccati nō audiuit? confitetur ne apud vos reus pœnitens se peccatorem, an iniquum? peccatorem enim se quibus quamlibet innocens, confiteri potest & debet, quia si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis: iniquum vero potest se aliquis negare & quidem verè, ac iustè, vt alter Samuel. aut Iob, qui dixit alioqui cap. 37. In manu omnis hominis signat, vt sciat omnis homo infirmitatem suam: quod quidem Synodus Mileuitana cap. 7. de peccatis paruis interpretata est, quibus nullus homo caret, tanta est nostra infirmitas. Deo ita ad vtilitatem nostram permittente. Quod si necesse est, vt se reus pœnitens iniquum confiteatur, cum se iniquum agnoscit, conscientia eum arguente, an non necesse erit, vt confiteatur speciem iniquitatis, vt iudex aliam sententiam de peccato leui, aliam de iniquitate pronunciet? Quomodo enim si peccata non sunt confitēda in specie & singula, sacerdos remittere, aut non remittere ea poterit? quod ad iudicium sacer-

Heb. 6.

Nemo potest se
negare peccato-
rem iniquum
siue iniustum
sape potest.
Iob. 37.

Liber quartus.

354

dotale pertinere dominus voluit, cum dixit, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quomodo, inquam, facere poterit, quod apostolica constitutio interpret illius legis euangelicæ ad exemplum iusti iudicij, quod secundum legem de peccatis fiebat, præcepit? vt non omnia vno modo, sed alia aliter punirentur: sed recitemus constitutionem, quæ in lib. 2. Clemen. Rom. de const. apost. e 48. scripta est. Ne (inquit) de omni peccato idem iudicium pronuncietis, sed de vnoquoque suum, singulis delictis tum paruis, tum magnis multa prudentia iudicatis: aliter inquam, facto, aliter sermone, rursus aliter proposito, alio modo conuictio, alio suspitione. atque etiam alios quidem minis tantum, & terroribus subiectis: alios mulctatione largiēdi pauperibus: item alios ieiuniis comprimētis: alios ex ecclesia eiiciētis pro magnitudine & grauitate criminis: si quidem lex non omne delictum eodem supplicio afficiebat, quinimo alio atque alio commissa in Deum, in sacerdotem, in templum, in hostiam, in regem, in ducem, in militem, in subditum, in æqualem, in famulum, in possessionem, in iumentum, siue in pecus: rursus secus peccata in parentes, & propinquos: aliter peccata ex aggressione, aliter non voluntaria puniebat. atque alios quidem morte afficiebat vel cruci affigendo vel lapidando: alios verò multa pecuniæ, vel verberibus, vel talione. deinde subiungit, ergo vos quoque diuersa delicta diuersis pœnis plectite, ne qua iniuria accidat, quæ iram Dei prouocet. cuius enim iudicij eritis administri, eius mercedem feretis, siquidem quo iudicio iudicatis, eo iudicabimini. hactenus constitutio. sed vos Magdeb. quia non existimatis referre scire, quæ species sit, quæ quis affectus est, aut quæ non sit, neque quo iudicio iudicetur, idcirco neque species grauium peccatorum ostendi vultis. vnde morem, quem patres & maiores vestri à sancta Romana ecclesia per Bonifacium Germaniæ apostolum, acceperant species peccatorum confitendi, vestra disciplina prætextu libertatis, sustulit. Quod si ad iugum seruitutis pertinere vultis, & Christianæ libertati aduersari laborem ac pудо-

Constitutio A-
postolica de va-
rio, & multipli-
ci iudicio vario-
rum peccatorū
proportione cul-
pe.

Laborem, & pudorem confitendi in specie iniquitates contra scripturas putat Luth. aduersari Christiane libertati. Lex confitendi contra libertatem est non spiritus, sed carnis. Iud. 1. 2. Pet. 2.

rem confitendi in specie iniquitates, quas meminisse possumus, de iugo ergo ac seruitute gratulabatur Apostolus Corinthus, cum eis gratulabatur de sollicitudine, de indignatione, de timore, & de vindicta, quam de se ipsis sumpserant propter speciem peccati grauis, in quo incestum illum non vitauerant. est quidem, fautor, hæc lex euangelica & apostolica confitendi iniquitates in specie contra libertatem: sed quam libertatem? carnis scilicet, quam vos Lutherani amatis, qui sicut Iudas apostolus de aliis vestris similibus scripsit, gratiam in luxuriam transtulistis. Videamus ergo, an hoc tacuerit beatus Petrus, ubi de illis quoque vestri similibus scripsit, quorum sermone & hortatu ad vitia pristina redibant, qui illa prius veluti per vomitionem confessionis secretæ purgauerant. Sic enim ait: Superba vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi sint serui corruptionis.

Responsio ad ea quæ Magdeburg. obiciunt contra doctrinam de confessione secreta. De loco Psal. Delicta quis intelligit, quomodo eum veteres interpretati, & quomodo Paulus imitatus, & interpretatus sit. Item de interpretatione loci Pauli. Quod enim operor, non intelligo, ex Methodio Martyre. Cpa. 18.

Ed quoniam quod vos Magdeburgenses in Centuria vestra secunda scripsistis, laqueum conscientis iniici lege secretæ confessionis, neque tamē, quomodo laqueus iniiceretur, explicastis, id autem alij ex vestris discipulis ita probant, quia dicat Propheta, Delicta quis intelligit? quod tum in libris suis, tum apud auditores, quos decipiunt, inculcare solent, necesse est, ut hunc locum non prætereamus. errant enim magistri Lutheranorū, non intelligentes scripturam, neque virtutem eius, siquidem alia sunt peccata, quæ confiteri necesse est, quæ cognosci possunt: & alia quæ non possunt, & ideo neque

que confiteri necesse est. *παροπτώματα* ergo, quæ interpretis latinus delicta vertit, nos lapsus dicere solemus, aiunt, inquit Hieronymus in epist. ad Ephe. cap. 2. esse initia peccatorum, cum cogitatio tacita subrepat, & ex aliqua parte conuenientibus nobis, nondum tamen nos impulit ad ruinam. Delicta itaque ait Propheta, quis intelligit? quia scilicet, ut ait idem Hieronymus, difficile sit, initia & radices peccatorum intelligere. peccatum verò aiunt esse (ait idem) cum quid opere consummatum peruenit ad fidem. Et Theodoretus eundem locū Prophetæ interpretans delicta, inquit, quis intelligit? Et si enim vehementer studuero mandata Dei seruare, ad multa tamen præter voluntatem naturali infirmitate trahor: & alia per ignorantiam committo, aut propter circumstantiam alicuius necessitatis. Et quamuis, inquit, peccata ipsa, turpesque actiones declinem: cogitationes tamen me polluunt, idcirco te imploro, qui purgare potes. Item August. Rogo, inquit, te Domine, quoniam delicta quis intelligit? ne mihi ut homini quædam surrepant: & quibusdam ut homo præoccupet. Rursus Cassiodorus explanans, quæ sint illa occulta & latentia, quæ dicit Propheta non posse intelligi, quæ (inquit) ita pullulant, atque surrepūt, ut ante effectum rei multis cæzata videantur, monente scriptura: Ne eas post concupiscentias tuas. Sic igitur tum hi, tum reliqui veteres interpretes tam Græci, quàm latini, ne omnes enumerem, delicta, quæ Propheta dixit non posse intelligi, interpretati sunt, ut sint hoc loco *παροπτώματα*, iuxta etymologiam verbi quasi *ἀποπτώματα νόμου παροπτώντων*, id est, lapsus à lege præter voluntatem, ut iam necesse sit, aut omni culpa vacare ista, ut sunt tum cogitationes, quæ interdum, nobis etiam nolentibus, excitantur, tum naturales concupiscentiæ, quibus vnusquisque tentatur, aut maculas esse humanæ infirmitatis, (quæ peccata venialia vocant) ex illis cogitationibus citra consensum perfectum per improuissam surreptionem natis: quibus ut nemo semper carere potest, ita non necesse est ista confiteri, tametsi vtile esse negare non licet. hæc enim sunt, de quibus beatus Aug. in Enchiridio c. 71 ait, de quotidianis autem breuibus,

Hierony. Quomodo illud Psal. delicta quis intelligit? veteres interpretati sunt, tum de non peccatis leuibus. Psal. 18.

Theodoretus.

August.

Cassiodorus.

Eccl. 18.

Pro epist. pont.

leuibusque peccatis. sine quibus vita hæc non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfecit. eorum est. enim dicere, pater noster, qui es in cælis, qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua, & spiritu sancto delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata. hæc pater August. de iis loquitur, qui gratiam regenerationis retinent, quorum oratio dominica, qua petunt sibi dimitti peccata secundum institutionem domini, ex ea charitate proficiscitur, ut quodcunque ex leuibus, & quotidianis commissis peccatis in mentem veniret, eos pœniteret. hæc enim sunt, quæ illis tunc sic orando remittuntur. alia sunt præter orationem dominicam, & præter confessionem leuium peccatorum remedia, de quibus non est nunc differendi locus. Hæc tantum aduersus eos attigi, qui ut confessionem tollant, illud prophetæ, delicta quis intelligit, de peccatis mortalibus, quæ necessariò confitenda sunt, falsò interpretantur. Sed ne quis vestrum iam dicere audeat, non esse sic intelligendum Prophetæ locum, quem vos de peccatis maioribus malè interpretamini, habemus Apostolum, qui hunc Prophetæ locum imitatus, huiusmodi cogitationes, & naturales cupiditates mala & peccata vocat, quæ se ait non posse intelligere, cum ait in epist. ad Rom. Quod enim operor, non intelligo: deinde subiungit: non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. notauit autem hunc locum Apostoli cum propheta collatum, & interpretatus est Magnus Methodius disputans contra Aglaophontem Origenistam in lib. 2. Eiph. tom. 1. hæresi 63. Nam quod dictum est, inquit, quod operor, non intelligo, & facio quid non volo, non de eo, quod operati sumus, ac perfecimus malum, accipiendum est, sed de eo, quod solùm cogitauimus, cogitationibus, quæ non conueniunt, sæpè nobis aduolantibus, ludificantibusque nos in iis, quæ nolumus, dum anima cogitationibus circa multa circumducitur. non enim in nobis situm est cogitare, aut non cogitare absurda, sed uti, aut non uti cogitatis. Prohibere enim nõ possumus, quin incidat nobis cogitationes, quæ ad probationem nostri extrinsecus affiantur: non assentiri autem, siue

Quomodo Aposto-
sto. in epist. ad
Rom. imitatus
sit & interpre-
tatus locum psal.
delicta quis in-
telligit.
Rom 7.
Methodius in
locum Pauli,
quod enim ope-
ror. non intelli-
go.

Liber quartus.

356

non uti ipsis, possumus. Quomodo enim Apostolus malum, quod displicebat, fecisset? & bonum, quod placebat, minimè? nisi loqueretur de cogitationibus non legitimis, quas cogitamus interdum etiam nolentes, & vnde ortas, nescientes, quas euertere, & reprimere oportet, ne propagatæ terminos animæ occupent. fieri enim non potest, ut in nobis ortum capiat virtus: si istis opportunum tempus detur. Rectè igitur dicebat, quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo, facio, sed quod odi, hoc ago. volumus enim non cogitare ea quæ non conueniunt, & quæ fas non uest: quandoquidem hoc est perfectum bonum, non solùm à faciendo abstinere, sed à cogitando: & quod volumus, hoc bonum, non efficitur, sed quod nolumus, malum. Veniunt enim in cor nostrum sæpè, etiam nobis inuitis, infinitæ de rebus infinitis cogitationes, quæ nos curiositate vana implent. Quamobrem velle quidem cogitare ista, adiacet: efficere autem, ut deleantur, & non rursus redeant, non est in nostra potestate, ut dixi, sed uti ipsis, aut non uti: ut sit hic sensus eorum, quæ Paulus dixit. Non enim quid volo bonum, facio, si quidem volo non cogitare, quæ nocent mihi: hoc enim bonum est, & omnis reprehensionis expertus, & quid pro uerbo dicitur, quadrangulum manu, & mente factum, quod ex nulla parte reprehendi possit. atque hoc quidem bonum, quod volo, non facio, quod autem nolo, malum ago: nolo cogitare, & cogito, quæ nolo. Ac considerandum est, utrumne precaretur Dauid Dominum propter huiusmodi cogitata? quod & ipsi molestum esset cogitare quæ noller, cum aiebat. Ab occultis meis munda me: & ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto magno, & ipse Apostolus in alio loco: Cogitationes, inquit, destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum in obsequium Christi. Si verò quis huic sermoni cominus occurrere ausus, responderit, docere Apostolum, non so-

lum in cogitando esse malum, quid odimus, & quid nolumus, sed in faciendo, quia dictum sit: non enim quid volo, facio bonum, sed quid nolo malum, hoc ago. Si vera dicit, qui hæc dicit rogabimus eum, ut explicet, quid mali erat, quid Apostolus oderat: quid facere quidem volebat, faciebat tamen: & bonum, quid volebat facere, & non faciebat: sed contra potius, quoties volebat facere bonum, non bonum, quid volebat, sed malum, quid volebat, faciebat. nunquid cum nollet idola colere, sed Deum, hoc quid volebat, id est, Deum colere, non poterat? quid verò volebat, id est, idola colere, hoc poterat? aut castus esse, quid volebat, non poterat? & impudicus esse, à quo abhorrebat, poterat? & denique ut summam dicam, crapulæ, luxuriæ, iræ, iniuriæ, & reliquis maleficiis, quæ volebat operam dabat: quibus autem volebat, iustitiæ, sanctitati non dabat? Arqui ipse in ecclesiis cunctos ad non violandam legem hortatoriè excitans, non solum eos, qui turpia committunt, & faciunt, ad interitum, & iram seruari affirmat, sed eos etiam, qui illis assentiuntur: contendens iustitiam sine admixtione peccati exerceri, omne enim peccatum, & peccati studium carne perficitur. Hæc Methodius, & quæ sequuntur, ne omnia è Græco conuertam, quæ satis declarant, quæ sint illa delicta, quæ David propheta ait, non posse intelligi, de quibus subiungit idem propheta, ab occultis meis munda me domine: occulta enim & latentia vocat, quæ prius dixerat non posse intelligi, ut Paulus quoque dixit Prophetam imitatus. Quæ si non dominata fuerint: dominantur autem, cum illis malis cogitationibus utimur assentiendo, tunc inquit, emunda-

Doctrina Apostolica de confessione multi alii cum Clemente sunt testes, Diony. Areop. in eccl. hier. c. de pie defunctis, in epis. ad Demophilum.

bor *ἀπὸ μεγάλης ἀμαρτίας*, id est, à peccato magno. magnum enim peccatum vocavit, quod nos mortale dicimus. Ut iam hæc sint, quæ & intelligi possunt ad declinandum: & si admissa fuerint, intelligi debent ad confitendum. qualia sunt, quæ proximè ex epistola Pauli recitauimus, quæ aditum regni cœlestis prohibent, & quæ Dominus in euangelio dixit ex corde exire, & inquinare hominem, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias, quæ si

non necesse esset confiteri in specie, nec cognosci, & nisi de de eiusmodi confessione peccatorum in specie Apostolorum Ioannes dixisset, cum dixit, si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate, nunquam profectò Dominus in euangelio species peccatorum enumerasset: neque Apostolus Paulus idem in epistolis suis fecisset: Hactenus de apostolica doctrina confessionis in epistolas. Clementis quàm doctrinam ecclesia catholica percunctum Orientem & Occidentem profiteretur, cuius doctrinæ Apostolicæ multi alij cum Clemente testes sunt.

Irenæus lib. 3. c. 4. & lib. 4. c. 9. Tertull. in li. de pœnit. Cypr. sermo. 5. de lapsis & lib. 3. epist. epist. 18. ad clerum. Athanas. in serm. super illud, ite in Castell.

Responsio ad reprehensionem de reliquiis corporis Domini summa religione custodiendis, & de anathemate beati Petri in custodientes eas negligenter: & in eos, qui pallam, quæ corpus Domini tetigit, ad alios vsus transferunt: & quomodo ista contra scripturam Magd. reprehendant.

Cap. 19.

Ed transeamus ad alia, quæ deinceps in eodem loco Magdeburg. ad traditiones quoque humanas, quas fingunt, retulerunt, ut de reliquiis, inquit, fragmentorum post cœnam domini.]

Si isti nobiscum, & cum vniuersa ecclesia Orientis crederent, esse extra vsum sacramenti Eucharistiæ corpus Christi, ut patres & maiores eorum semper crediderunt, quicquid ad corporis Christi honorem, & cultum, ac religionem pertinere videretur, æquè piè, ac libenter amplecterentur. neque dubitassent vnquam, quin ecclesiastica consuetudo reliquias corporis Domini in sacrario summa religione, & diligentia custodiendi apostolorum institutione digna esset, cui non

solùm in hac epistola, quam isti negant, testimonium Clemens tribuit, sed in 8. libro de constitutionibus apostolorum, quas litteris mandauit. postquam enim, cum sacrum sit, ordine, qui interfuerunt, cum metu, & reuerentia communicarunt, diaconi, inquit, reliquias inferant εἰς τὸ σαρκοφάγιον id est, in thalamum, sic enim vocat sacrarium, in quo collocatur verus sponsus animarum nostrarum, idemque panis viuus, & conuiuium nuptiale mysticum, cuius communionem diuinæ naturæ participes efficimur. Nunc verò cum hoc Lutherani non credant, consequens est, vt culturam panis communis, vt ipsi sentiunt, & custodiam eius religiosam anathemate sancitam ad traditiones hominum, quæ cum scripturis sanctis non consentiunt, referant. Quorsum enim, inquit, panis cibarius, qui in peram, & arcam, & in sinum condi potest & solet, & in popina, & in stabulo edi, in sacrario seruandus sit? Quæ istæ religio, vel potius superstitio? conuenit itaque in istos, quod idem Clemens in lib. 2. historiarum de disputationibus Petri cum Simone Mago scribit dixisse beatum Petrum de Philosophis Græcorum. πολλὰ καὶ διὰ φροσῶν ἐδογμάτισαν πρὸς ἐκείνους τῶν ἀποθέσεων ἀνελευθέρως ἀληθειαν εἶναι νομίσαντες, ἐκ αἰδούσης ὅτι αὐτῶν Ἰουδαῖοι ἀρχαῖς ἑαυτοῖς ὠρισάμενοι, τῇ ἀρχῇ αὐτῶν τὸ τέλος συμφωνίαν εἰληφέν. ὁθεν δεῖ τὰ πάντα παρελέμενον μόνω τῷ τῆς ἀληθείας πισθῆναι ἑαυτὸν προφήτη. Interpretemur latinè, multa, inquit, & varia tradiderunt, arbitrati id verum esse, quod erat materię siue argumenti consequens. Iauitque eos, quia falsa principia sibi statuisent, extremum cum illorum principio conuenisse. Quare oportet, omnibus sublati, soli vero prophetæ se ipsum committere, & credere. Sic igitur Magdeburgensi. euenit, quia hoc principium cum reliquis Lutheranis sibi constituerunt, non esse corpus Christi in sacramento Eucharistiæ extra usum eius, quod consequens erat, id verum esse putauerunt: id est, non esse in sacrario seruandas reliquias fragmentorum, neque qui non seruaret, puniendum, non intelligentes, quia falsum principium sumpserunt, eius principij consequens esse hoc extremum, quod veritati repugnat. quare oportet eos scripturis sanctis cre-

Ex altera editione librorum Clementis, de qua Rufinus in prologo meminit.

Ex altera editione librorum Clementis, de qua Rufinus in prologo meminit.

dere, quæ corpus Christi extra usum communionis esse, docent: ex quo efficiatur, vt ad salutem animarum, qua decet religione necessariò seruandum sit, ne vllum cum decedendi de vita tempus instat, extremo viatico, & maximè omnium necessariò priuetur, vt Synodus Nicena canone 13. statuit. cum sæpe accidat, vt propter tempus, vel locum, vel ægrotum ipsum, fieri sacrificium non possit, vt tunc ægrotus communicet, nisi ex ecclesia viaticum afferatur. Prophetas ergo Esaias de hostiis noui testamenti, & filios, inquit, aduenas, siue alienigenas, vt est apud septuaginta qui adherent Domino vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos, & omnem custodientem sabbatum adducam illum in montem sanctum: & lætificabo eos in domo orationis meæ. & subiungit: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus: sic enim est apud septuaginta. Quem locum ita interpretatur beatus Cyrillus, vt probet necessariò hæc ad tempus noui testamenti, & ad ecclesiam nostram pertinere, & de ea hoc loco Esaiam prophetasse. Loquitur enim (inquit) cum gentibus, quæ per fidem coniunctio ne spirituali cum Deo copulantur, qui gloriam suam in obsequio, ac seruitio Dei sitam esse volunt: & nomen Dei ita amant, vt iugum regni eius omni obedientia subeant, nec amplius Deos alienos sequantur: qui ita seruant sabbata eius, scilicet Christi, vt non prophanent ea: sabbatizant enim spiritualiter, quia ingressi sunt in requiem Christi. Huiusmodi ergo alienigenas promittit introducere in montem sanctum, id est in ecclesiam noui testamenti, cum altoqui, inquit, prohiberet lex alienigenis ingressum in templum, non ingrediatur, inquit, Ammanites, & Moabites in ecclesiam Domini. At Christus, qui in nouitatem spiritualem omnia transtulit, in montem sanctum, id est, in ecclesiam introducit alienigenas. hæc ille. Cum igitur de domo sensibili orationis, id est, de ecclesia noui testamenti propheteret Esaias, in quam omnes gentes per fidem vocatæ, sensibilibus ingressuræ erant, sicut Dominus in euangelio de domo quoque sensibili interpretatus

Esai. 56.

Cyrillus.

Deut. 23.

Matt. 21.

Sicut propheta-
uit Esa. de do-
mo orationis
sensibili in nouo
testamento, sic
in eodem loco de
hostia corporis
Christi posita
super altare an-
te usum com-
munionis.

Psal. 22.

Greg. Nyss.

Dion. Areop.

est, cum aduersus eos, qui templum prophanabant, hunc Esaiæ locum citauit. quod non solum propter templum vetus Prophetam dixisse, sed etiam propter templum noui testamenti idem Dominus exposuit, consequens necessariò est, ut altare quoque, de quo hic propheta Esaias, non sit intelligendum altare cordis spirituale, sed ecclesiæ altare sensibile, super quod holocausta & victimæ impositæ placebunt Deo. Deinde, cum hæc, quæ sunt super altare, & placent Deo, iubeat Propheta comedere, consequens necessariò est, si corpus Christi comedunt, qui de altari communicant, corpus Christi fuisse super altare extra usum communionis, id est, antequam communicarent: aut si non fuit, neque tunc est, cum communicant, siquidem ad comedendum ea, quæ posita super altare iam placebant Deo, inuitantur à Propheta, cum subiungit omnes bestiarum agri venite: comedite omnes bestiarum syluæ. Sic enim appellat Gentiles, de quorum vocatione propheta. Sic etiam hunc locum idem grauiissimus auctor Cyrillus in comment. suis in Esaiam interpretatus est. Interpretemur latinè. Quod si gentes, inquit, nomine bestiarum designat, & meminit, dicamus, dictum esse iis à Deo, venite, & comedite, quod quidem, inquit, significat tribuisse eis omnem copiam sacrorum charismatum, & viuificam mensam apposuisse. Comedunt enim panem vitæ effecti participes Christi, & concorporales sacramentis eucharistiæ, ut lætè dicant, Dominus pascit me, & quæ sequuntur. Quia verò dixerat Propheta de pane illo cœlesti, id est, de corpore Christi, venite, & comedite: rursus de vino mystico prophetans, id est, de calice sanguinis, subiungit: sumamus vinum, & implemur ebrietate. Significat hæc diuina ebrietas, ut Gregorius Nyssenus in commenta. Cantic. Cantic. cap. quinto, ait, ecstasim, id est, mutationem in meliorem statum, & mysteriorum cognitionem: hæc enim us, qui digni sunt, ille cœlestis potus cōfert. aut significat, ut diuinus Dionysius in epistola ad Titum notauit, infinitam omnium bonorum diuinorum affluentiam: & ecstasim, siue excessum intelligendi excellentiam Dei quæ omnem superat intelligentiam: huiusmodi ebrietatem efficit præ-

clarus ille calix. Sequitur deinde: Et erit sicut hodie, sic & cras, significat non consumi, aut mutari hunc cibum & potum mysticum instar terreni cibi & potus. non enim est cibus, aut potus, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, ut Dominus dixit. Videtur mihi mirificè hunc locum explicare, quod ait beatus Cyrillus in epist. quæ ad Calosyrium scripsit, *μαίνονται γὰρ οἱ λέγοντες ἀπρακτον εἶς ἀγκασμένῳ πλὴν μυστικῶν ὑλοχίαν εἶς ἀπομαίνει λαίψανον ἀντὶς εἶς ἐτέρων ἡμέραν, οὐ γὰρ ἀλλοιοῦται ὁ χρεῖς οὐδὲ τὸ ἅγιον ἀντὶς σώμα μεταβληθήσεται, ἀλλ' ἡ πῆξ ὑλοχίας δυνάμεις καὶ ἡ ζωωπιὸς χάρις διηνεκῆς εἶσιν ἐν αὐτῷ. Interpretemur latinè. Insaniunt, inquit, qui aiunt, mysticam benedictionem non valere ad consecrationem, ut remaneant reliquie eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Christus: neque sanctum eius corpus mutabitur: quin potius virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua est in eo. Sed demonstramus adhuc ex euangelio ipso, esse corpus Christi in hoc mysterio extra usum. ait enim Lucas: & accepto calice gratias egit, & dixit, accipite, & diuidite inter vos: non hoc dixit de calice typico, & legali, sed de mystico, quod satis declarat Euangelista illis verbis: gratias egit, & dixit, accipite & diuidite inter vos: calicem enim benedictionis dedit discipulis. Et de hoc eodem calice dixit Matthæus: Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, Bibite ex hoc omnes. Et Marcus similiter: gratias agens, dedit eis, pro quo Lucas dixit, accipite, & diuidite inter vos. quare cum iterum dicit Lucas. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens, Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur, de eodem calice dixisse, de quo paulo supra, satis significauit articulo, quo usus est, dicens τὸ ποτήριον, cum tamen primo loco dixisset ποτήριον sine articulo, sicut dixerat ἄρτον item sine articulo. Notauit hoc etiam Leontius Etholius in commentariis huius euangelij his verbis. καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρτου ἰμφαιτικῶς, ἵνα τὸ προσημειωμένον νόσιμος οὐ μὴν ἀλλὰ πνεῦσι τὸ πρῶτον, οὐ πνεῦσι ἐπιτέθειται μεταλαβῆν μετὰ πλὴν τοῦ ἄρτου μεταλαβῆν. ὁ καὶ λαβὼν εἶπε τοῦτο τὸ ποτήριον ἢ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκ γυνέμενον.*

Cyrillus.

Luc. 22.
Corpus Christi
extra usum co-
munionis ex
euangelio.

Matth. 26.
Mar. 14.

Igitur quia prius dixerat Lucas de hoc calice mystico gratias egisse Dominum, & dixisse, accipite & diuidite inter vos, idcirco cum secundo loco iterum de eodem calice dicit: Similiter & calicem, postquam coenauit, dicens, & c. non dicit amplius, gratias agēs, nec accipite, neque dedit, sicut alij duo euangelistę dixerunt, quia iā dixerat prius. De cœna enim illa legali nullus euangelista sic locutus est, vt diceret, dedisse Dominū discipulis, aut gratias agentem dixisse, accipite, sed māducantibus illis. &c. Cum ergo de calice mystico dixerit, accipite, & diuidite inter vos, consequēs necessario est, vt extra vsum bibitionis sit mysterium sanguinis Christi, si quidem prius est diuidere, & postea bibere id, quod diuiditur ei, qui bibit: sicut prius est dare, quā accipere quod datur. Quare si dedit corpus suum discipulis, similiter necesse est, vt ante vsum, id est, antequam acciperetur à discipulis, & comederetur, esset corpus Christi. quod si non erat necesse sic intelligere, vt scilicet cum calix diuiditur bibendus ab his & illis, iam tunc sit calix sanguinis, quomodo Paulus Samosatensis ex eo quod legebat apud Lucam, & diuidite inter vos, & illud, qui pro vobis fundetur, concludebat, sanguinem Christi in mysterio esse passibilem, & corruptibilem, vt hominis tātum, quasi hic diuidi sanguinem, esset corrumpi? in quo quidem est hæreticè errabat, illud tamen melius, quam Lutherus intellexit, esse calicem sanguinis antequam bibatur, scilicet ex quo mysticè benedictus est, vt diuidatur cōmunicaturis. Ac rursus, si tunc, cum diuiditur calix ante bibitionem, nondum est sanguis Christi, quomodo Dionysius Alexand. confutans hunc Pauli Samosatensis errorem in epistola illa eruditissima, de qua Hieronymus quoque in libro de ecclesiasticis scriptoribus cum summa laude meminit, non negauit corrumpi, quia nondum sit sanguis Christi, cum diuiditur, aut effunditur ante bibitionē? sed negauit corrumpi, quia sit (inquit) sanguis Dei viui, qui non magis corrumpatur, quam spiritus sanctus, de quo scriptū sit in actis: & apparuerunt dispersitę linguę: & Propheta, effundam, inquit, de spiritu meo. hæc Diony. illud etiam (vt

Diuidere, sine distribuere prius natura est tempore quā bibere id quod diuiditur, sine distribuitur: sicut dare prius item quā accipere quod datur.

Error Pauli Samosatensis de sanguine Christi mystico corruptibili.

Hoc saltem melius Paulus Samo. quam Lut. quod calicē sanguinis confitebatur antequā liberetur.

hoc obiter obseruetur) quod antecessit. Dico. n. quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. de Pascha quoque mystico dictum est, si quidem de hoc dixerat: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. nec enim de solo pascha typico & vmbatili Iudæorū sic locutus esset, vt diceret desiderio desiderasse manducare illud antequam pateretur, sed potius de illo, in quo nostra salus continebatur, quā tāto desiderio desiderauit, vt pro ea mortem subire desideraret: & in ipsius mortis commemorationē hoc desiderabilissimū pascha nobis in fine relinqueret. Denique hoc pascha dicit, de quo Paulus: pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus: sic quoque intellexit beatus Chrysostomus in homilia de ieiunio primi paschæ: pascha, inquit, non est ieiunium, sed est ἡ θυσία ἡ καθ' ἐκείνην γινομένη σὺναξι. id est, est sacrificium, quod fit in vnaquaque synaxi, sic vocat conuentum ad Missam, & subiungit, sicut Paulus ait, Pascha nostrum immolatus est Christus, idcirco idem Apostolus postquam Corinthios propter incestum illum, de quo gloriabantur, reprehenderat, & postquam illum excommunicauerat, hortans eos ad expurgandū fermentum malitię, id est, denonendam corruptionē peccatorū, & ad faciendā mundam conscientiam, vt dignè pascha a mysticum manducarent opportunè & accommodatè ad propositū meminit de azymo, in quo consecrauit Dominus, expurgate, inquit, vetus fermentū, vt sitis noua cōspersio, sicut estis azymi: etenim pascha nostrū immolatus est Christus, itaq; epulamini in azymis sinceritatis, & veritatis. immolatio enim cruenta in cruce non habuit azymos, sicut habuit immolatio incruenta in mensa, de qua dicit nunc Apostolus, Etenim pascha nostrum immolatus est Christus epulamini in azymis, &c. Dominū imitatus, est cū ait in euāgelio de hoc ipso Pascha: Desiderio desideravi hoc pascha māducare vobiscum, antequam patiar. de quo subiungit statim: dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud significans, vt ait Leōtius Etholus, se non passurum esse iterum, sed semel passum. semel tradidisse nobis hoc mysteriū. illud verò: donec im

*Act. 2.
Ioc. 2.*

1. Cor. 5.

pleatur in regno Dei satis declarat non de typico solo pascha, sed de mystico eum loqui. Ut enim umbra nō impletur, sed euacuatur, ut ita dicam, succedente veritate corporis: sic typicum pascha non est impletum, sed euacuatum potius in euangelio. Ac rursus, sicut iustitia non occidendi, ut lex iubebat, impletur in euangelio per iustitiam non irascendi, ut iubet euangelium, quia ad illam accedit hæc, & iustitia diligendi proximū fit maior, & impletur per iustitiam diligendi inimicos, similia enim similibus comparantur, & augentur, & rursus iustitia diligendi hic secundum euangelium, implenda est adhuc in cælo per iustitiam diligendi secundum charitatem beatorum, quia charitas non excidit, sicut Apostolus ait, sic hoc mysticum pascha implendū esse dicit in regno Dei quia scilicet qui in hoc mysterio nunc sub aliena specie videtur, videbitur in regno Dei sicuti est, ut beatus Ioannes ait: & qui hic vix & à paucis gustatur, quam suavis sit, in regno Dei ab omnibus, inexplicabili suauitate & modo, sine vlllo velamento, & in propria specie, ac gloria videbitur, & gustabitur. Accedet itaque illa tūc in in regno Dei reuelatio gloriæ cœlestis, quæ nobis implebit, quod hic propter statū infirmitatis nostræ capere nō possumus. Item, sicut de hoc mysterio sub specie panis dixerat, ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei: sic etiam de eodē mysterio sub altera specie, id est, vini loquens, postquam dixit repetens per recapitulationē, quod paulō supra in calice prætermisum erat, scilicet: Et accepto calice, gratias agens dixit, accipite, & diuidite inter vos, subiungit. Dico enim vobis, quia non bibam de generatione vitis huius, donec regnum Dei veniat: quod quidem eodē pertinet, quo illud superius, ex hoc non māducabo illud, donec impleatur in regno Dei, ut admoneret, scilicet, semel se passurum: & semel antequam pateretur, in memoriam passionis suæ se hoc nobis mysteriū tradere, quod nos quotidie in cōmmemorationem eius celebramus. nobis enim noui testamenti ministris dixit, hæc quotiescunque feceritis, quæ ipse scilicet in nocte illa fecit. genimen itaque vitis vocauit vinum illud mysticum.

1. Cor. 13.

1. Ioan. 3.

Ut enim dicitur vinum propter speciem tantum vini, siue imaginem, vel signum, quod relictum est in odore, colore, & sapore, & aliis qualitatibus vini, sic eadem ratione est, & dicitur genimen vitis, quod quidem genimen cum sit substantialiter sanguis Christi, ipso Domino dicente, hic est sanguis meus noui testamenti, non enim dixit hic sanguis meus, & hoc vinum meū noui testamenti, consequens necessario est, non esse ibi substantiam vini. Sed hætenus ex scripturis demonstratū sit esse corpus Domini in mysterio extra vsum: demonstratū item ex apostolica constitutione quæ in lib. 8. Cle. consti, apost. scripta est de reliquiis mysticis corporis Domini in sacrarium inferendis ad custodiendum, sic enim ait, ut iterum repetam, postquā omnes communicauerint, inferant, inquit, diaconi reliquias, quæ supersunt in pastophorion, nunc vocant tabernaculum, in quo asseruantur reliquiae istæ sacrosanctæ. Synodus quoq; Nicena, quam vos Magd. scio in honore habetis, testimonium dicit contra istud vestrum dogma, in quo traditis non esse corpus Christi extra vsum, & manducationem, iubet enim inter diatypotes, quæ in fragmentis eius Synodi græcè feruntur, ut cogitatione nostra sursum erecta, fide intelligamus. καὶ θω ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἄμυρον τοῦ θεοῦ τὸν αἶροντα πλὴν ἀμαρτίων τοῦ κόσμου ἀθνήτως ἄπο τῶν ἱερέων θυόμενον, ἢ τὸ πῖμον αὐτοῦς αἶμα. Id est, ut credamus, inquam, positum esse in illa sacra mensa agnum Dei, qui tollit peccata mundi, qui sine mactatione sacerdotibus immolatur, at cum est super altare, nondum sumitur, est igitur corpus Domini, extra vsum in sacramento. Non latuit Calvinum hic locus, quem in suis institutionibus deprauare voluit, decurtando partem, id est, reticendo, ut à nobis libro tertio de dogmaticis characteribus verbi Dei iterum notatum est. Item Sanctus Nilus Chrysostomi discipulus, μετα δὲ, inquit, τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἐπικλήσεις ἢ, πλὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ζωοποιοῦ πνεύματος οὐκ ἐπὶ φίλον ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπιτιθειμένα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ πιστεύομεν εἶναι ἀλλὰ σῶμα καὶ αἶμα πῖμον χειρῶν καθαρῶν φόβω καὶ πόθῳ μεταλαμβάνοντας καὶ ζωῆς αἰώνιον κληρονομοῦντες ἐργαζόμενον. id est, post inuocationē

Constitutio apostolica de reliquiis S. Eucharistiæ seruandis.

illam tremendam, & aduentum spiritus sancti vitifici non iam nudum panem, & commune vinum sancta illa mensæ imposita credimus esse, sed corpus & sanguinem pretiosum Christi, quæ eos purgant, & hæredes vitæ sempiternæ faciunt, qui cum timore, & desiderio communicant. Præterea beatus August. in psal. 98. De carne Mariæ, inquit, carnem accepit: & ipsam carnem ad manducandum in salutem dedit nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, &c. Deinde est in concilio Vormaciensi, Aurelianensi, Matisconensi secundo renouata hæc de reliquiis corporis Domini diligenter custodiendis constitutio. Cū ergo tum scriptura sancta, tum apostolica constitutio nō solum in epistola Clementis, quam isti negant, sed in 8. libro de apostolicis constit. scripta, qua vsque in hodiernum diem ecclesia totius Orientis & Occidentis summa religione vtitur, tum sancti patres & ecclesie catholice doctores, tum ecclesiastica concilia, peracta consecratione venerabile corpus Christi in sacro altari esse, & à sanctis Angelis, ac fidelibus Christianis adorari, & peracta item communione, idem corpus remanere, & seruari vno spiritu testentur, quis hunc locum epistolæ Clementis de reliquiis Domini corporis diligenter custodiendis reprehendere poterat præterquam Magdeburgenses, qui fidem ecclesie catholice negauerunt? cum hanc interim neque Dæmones ipsi negare audeant, quos quotidie in nostris energumenis ad altare adductis sentimus horribili fremitu, ac vlulatu confiteri tremefactos, præsentiam corporis Domini in altari positi. Iam verò quod transgressoribus huius constitutionis de reliquiis istis diligenter custodiendis pœnam anathematis à beato Petro constitutam esse Magdeburgenses accusant, non solum hoc faciunt, vt iterum dicam, quid non credunt esse ibi corpus Christi, sed quia vt etiam supra dixi, non intelligunt isti quorsum apud nos, qui credimus excommunicatio ista, siue anathema pertineat: eodem enim pertinet, quo excommunicatio illa canone apost. 8. sancta in eum, qui non communicat, si quis, inquit, episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut vllus ex Clero,

Conc. vormalien. Aurelian. Matiscon. de reliquiis corporis domini diligenter seruandis.

Quod scriptura, constitutio apostolica S. patres, concilio vno spiritu testentur esse corpus Christi in mysterio. S. Eucharistie antefsum communionis.

Quotidie demones in nostris energumenis horribili fremitu presentiam corporis Christi in altari positi confitentur.

facta oblatione, nō communicauerit, dicat causam, vt si idonea sit, veniam ferat: si non dicat, excommunicetur, tanquam qui noceat populo, & quod suspicionem iniecerit contra eum, qui obtulit. hætenus canon. eadem ratione intelligimus nos statutum esse à beato Petro anathema presbyteris, & diaconis, si negligenter sanctam eucharistiam seruauerint, vel dispensauerint, quod huiusmodi negligentia ad detrimentum populi spectet: præbetur etiam suspicio, quod non credat esse ibi corpus Christi, qui ita negligenter & indecorè illud tractet. Idem dicendum est de ratione anathematis in eos ministros ecclesie, qui palla, quæ super altare posita corpus Domini tetigit, ad tegendum mortuum, aut ad induendum abutantur. Etenim si caro victimæ veteris testamenti vestem tangens, eam sanctificabat iuxta quæstionem positam sacerdotibus apud Aggæum prophetam, & simbria vestis dominicæ propter corpus, quod illa vestis tangebatur tantæ sanctitatis erat, vt Hæmorrhoidam per fidem sanaret, carebit ne sanctificata palla super altare posita, quæ caro domini nostri sub specie panis tangit? Quod si ita sanctificata est palla propter corpus Domini, an nō præbebit suspicionem contra corpus ipsum Domini ad detrimentum populi, qui illa ipsa palla ad alios vsus abutatur? Rursus si palla quauis nō tetigerit corpus Domini, tamē iam ad hoc per preces, & benedictiones dedicata est, ac cætera etiã vasa ad ministerium sacri altaris per sacras itē benedictiones deputata, sanctificata sunt, & dicuntur secundum idioma scripturæ, vt cum ait, sanctifica mihi omne primogenitum masculinum, pro eo quod est ἀνάγκη σου καὶ ἀνάδης, id est. deputa, siue, adscribe, & dedica mihi: sic enim sancti patres verbū ἀνάδης hoc loco interpretantur, an non docet ratio honestatis ecclesiasticæ, vt quæ sic ad ministerium ecclesie iam deputata sunt, non nisi à deputatis ad idem ministerium liceat tractari? Quod si ita est, qui contra facit, aut faciendum esse iudicat, nonne contra Paulum apostolum facit, & iudicat, qui dixit, omnia deputata sunt, honestè & secundum ordinem ecclesie fiant? quod quidem quia latè patet, nō debuit sigillatim de vno aut alio genere dicere, sed maluit in vniuersis, quæ in ecclesia ferunt.

Matth. 9.

Exod. 13.

Contra scripturam faciunt, qui quæ ad ministerium ecclesie

deputata sunt, & dedicata, ad alios vsus trans-

Pro epist. pont.

*Scripturam ac-
cusat, qui quod
secundum scri-
pturam fit, ac-
cusat.
1. Pet. 2.
Dan. 5.*

fiunt, honestatem & decorum vno verbo sancire, ut quicquid huiusmodi vos & alij vestri similes sigillatim reprehenderit, nos Pauli regulam generalē obicere-
mus cū ait: Omnia honestè, & secundū ordinē fiant in vobis Corinthiis, id est in ecclesia Dei. Cur igitur, qui semper verbum Dei iactatis, hoc verbum Dei negligi-
tis, & contemnitis, imò quod grauius adhuc est, accu-
satis? Accusatis enim dum quod secundum illud ipsum
verbum fit, reprehenditis. Bene de vobis dixit beatus
Petrus, audaces, vobis placentes, qui sectas non metui-
tis introducere blasphemantes. Dicite mihi, quos nec
illi digiti quasi manus hominis scribentis, nec illa in-
terpretatio Danielis de vasis domus Domini non pro-
phanè tangendis, nec à quibus non decet, tractandis &
vtendis, nec interitus Baltasaris regis Babylonis quic-
quam mouent: Quis apud vos, qui sit mediocriter
Oeconomicus, omnia domus suæ vasa ab omnibus
tractari, vbi que poni, aut seruari patiatur? Quod ergo
ratio œconomici decori domi tuæ nō patitur, in domo
Dei patiatur? seueritatem verò pœnæ anathematis, quā
hic quoque isti accusant, defendit etiam ratio scandali
grauis ad detrimentum populi pertinētis, tum propter
exemplum, quo populus ad cōtemptum rerum sacra-
rum inuitatur: tum propter suspicionem, in quam ve-
nit, qui hoc committit. accedit huc, quod eo tempore,
cum hæc sanciri cœperunt, ea supplicij seueritate opus
erat, qua fieret, quod de seuerissimo illo supplicio Ana-
niæ, & Sapphiræ in Actis Apostolorum scriptum est,
vt esset ecclesiæ ad cauēdum, propositum exemplum,
& factus est, inquit, timor magnus in vniuersa eccle-
sia, & in omnes, qui audierunt. Sed satis hæc sint, quæ
hactenus hoc lib. quarto executi sumus, vt libri mag-
nitudine, modum non excedat. & nos aliquantum inter-
quiescentes in quintum ingrediamur.

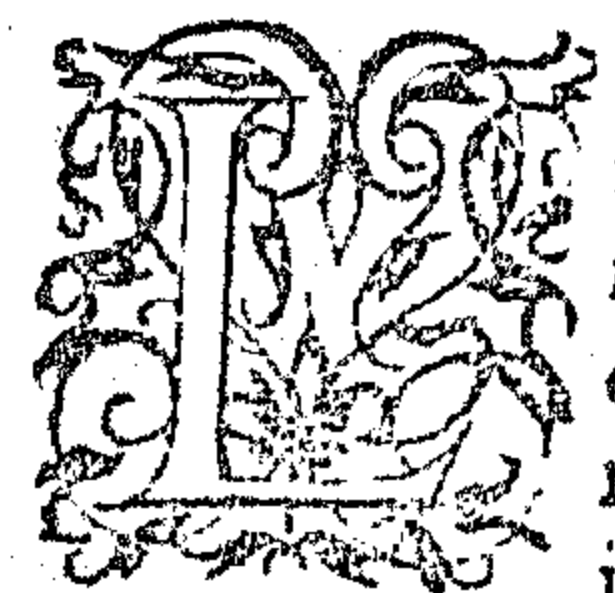
FRAN.

Francisci Turriani So-
CIETATIS IESV,

*Aduersus Magdeburgenses Centuriatores pro
Epistolis decretalibus Pontificum
Apostolicorum,*

LIBER QVINTVS.

Egimus in actis apostolorum Illustris-
sime & Reuerēdissime Stanislæ Hosii,
multos fuisse Ephesi ex eis, qui fuerant
curiosa sectati (erant autem inter cu-
riosa illa, vt magni auctores testantur,
in primis magica, & diuinationes) qui
contulerunt, inquit, libros suos, & combusserunt
eos coram omnibus. Horum similes sunt multi ex
Germanis, qui & si disciplina Lutheri tanquam ma-
gica quædam ars eos aliquando dementasset, is enim
velut alter Simon dixit se esse aliquem magnum, &
sicut de illo scriptum est, in multis locis Germaniæ
omnes ei auscultabant à minimo vsque ad magnum,
tamen quia erant ex nobis, vt beatus Ioannes ait, vt
nobiscum permanerent, damnata hæresi, & praua,
atque hæretica sua curiositate, ac combustis libris ad
ecclesiam catholicam propitio Deo iam redierunt. &
vt quotidie plures redeant, plurimi ex nostris vt boni
operarij, quanto possunt studio curant, alij sermoni-
bus, alij scriptiombus librorum, alij assidua ad Deum

precazione, ali, vita, facti, sicut apost. Timotheo præcepit, exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, & castitate. Qui verò in Lutheranis adhuc permanent, & doctrina, ac libris flamma dignis Lutheranorum vti pergunt, quorū consumatio, vt idē apostolus ait, in combustionem, hi sunt similes Ephesiorum illius dex cultorum, quippe qui vult Dianam quandam multumamam, quam Græci πολύμαθοι vocant, hæresim Lutheranam colunt, quæ misera, & execrabili scœcūditate tam multas iam peperit, & aluit scœctas. Hi repudiata doctrina quam patres, ac maiores eorum, sicut ab initio acceperant, semper professi fuerunt, nouam disciplinam prauè curiosi susceperunt, & scœctantur. Curiosum enim est, ad nihil aliud vacare, nisi aut dicere, aut audire aliquid noui, vt de Atheniēsis illis beatus Lucas scribit. Hinc tot iam apud Lutheranos hæreses, quot apud illos philosophorū scœctæ. Perductum quæ est ad exitum in nouis istis hæreticis, quod Apostolus presbyteris Ephesi prædixit, Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Hi sunt Lutherus pater omnium Lutheranorū, qui sunt πολυχικῆς, interpretemur nos multifectos: Thomas Munzerus pater Anabaptistarū, qui sunt itē varij: Carolstadius, & Zuinglius genitores sacramentariorum, & eorū quoque multipliciū: Melancthon factor Confessionistarum, qui sunt etiam multiformes, & reliqui, ne omnes enumerem. Hi omnes post se discipulos abduxerunt, & vt vim verbi græci, quo vsus est Lucas, exprimam, de sinu ecclesiæ catholicæ, quasi de matris cōplexu vi auulserunt, & abstraxerūt: hoc enim significat ἀποταρ. Sed quomodo abstraxerunt: loquentes, inquit Apostolus, peruersa & deprauata, hoc enim significat verbū διεσαμμένα: peruersa autē esse nō poterant, nisi à verbo Dei auersa essent. Vnde tam diu non potest quis διεσαμμένα, id est, peruersa, & deprauata loqui, dum verbum Dei prauè, & peruersè non intelligit: nec interpretatur. Quare aut isti noui hæretici verbum Dei peruersè intelligēdo & interpretando deprauant.

si nobis hæretici sunt: aut nos hoc facimus, si eis hæretici sumus. rectè enim Hilarius in 2. libro de Trinit. ait, de intelligētia hæresis, nō de scriptura est: & sensus, nō sermo fit crimen. ex quo fit, vt de interpretatione scripturarum, licet isti negent, tota ipsorum, & nostra contentio sit: neq; fieri possit, vt verbum Dei purū, sine interpretatione vlla à Lutheranis, vt iactare solent, tradatur. quod si de interpretatione verbi Dei omnis cōtrouersia vtriusq; partis est, nihil aliud superest, nisi vt vel argumenta sine testibus: vel testes sine argumentis: vel potius vtrumq; cum vtrumque habeamus, cōtrouersiā dirimat. Sed rursus, quia nos argumenta ex scripturis sanctis ducimus, & isti scripturas peruersè loquēdo id est, malè intelligendo, & interpretando deprauant, reliquum est tandē, vt necessario fiat, quod Paulus ad Timoth. scripsit, quæ audisti, inquit, à me per multos testes, hæc commēda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Hoc est igitur, quod nostri catholici scriptores ab initio hæresis Lutherane more & exemplo veterū patrū semper, vt necesse erat, fecerunt, & adhuc faciunt, ea scilicet quæ per testes omnium sæculorū, & ecclesiarū, & vtriusq; linguæ Græcæ: & latinæ ex sanctis Apostolis didicerunt, & tradita sunt nobis, hæc productis testibus, & recitatis testimoniis die, & nocte scribūt: hæc episcopi ecclesiæ catholicæ, docēt, & aliis, qui sunt ad docendū idonei, ac fideles, vt doceant, cōmittunt. Cōtra verò Lutherani magistri quia nullos testes habēt præter eos, qui ex domo eorū prodierunt, per quos, ea quæ tradūt, ab Apostolis accepisse probare possint, ad improbandos testes nostros totum studiū suum, & vigilias conuerterunt. in quo vna iam pridem sudant Magdeb. Centuriatores quāta possunt in perferendo labore industria, si industria dicenda est, quæ impiè & pestiferè ponitur. sudant, dico, laborātes, quomodo quibus possint, suadeant, nullos nos habere testes, nescio quas inclinationes doctrinæ, vt ipsi vocāt & corruptelas in testimoniis nostrorum per calumniā & malitiam obiicientes. Quam autem verum sit, nullum istos habere testem, præterquam quod res ipsa loquitur, illi ipsi testantur, qui ex hæreticis ad nos, ex

quibus erāt, nobiscū vt permanerēt, frequenter reuerſi sunt ex quibus, vt cæteros nunc taceam, nobilis quidā Salernitanus ex principis Salernitani familiaribus, cū diu fuisset Calvinianus, & si illibenter, vt affirmabat, ante annos paucos in se reuerſus, & filium prodigum imitatus, ad fidem ecclesie catholice in conspectu legati Pontificis Romani & multorum optimatum Avinionis rediit, ædito libello confessionis sue: in quo cū causas amplius triginta numerasset, quæ ad redeundū coegissent, vna ex illis erat, quod cum permulti veteres auctores, ex quo hæresis Lutheri ortum cepisset, in lucem in Gallia, Germania, Italia exissent, à quibus gravissima in Lutheranorum doctrinam testimonia dicerentur, nullum tamen vnquam testem ex veteribus sua ista nimia diligentia, & curiositate, ac labore assiduo, & ardenti desiderio reperire, & producere potuissent. satis hoc ipsum Magdeburgenses Centuriatores Lutheranorum scribæ, & aduocati probant, qui omnes alioqui bibliothecas Germaniæ & Galliæ scrutati, & multitudine librorum conquisita, & in gymnasiū suū cōportata, ac multiplici lectione diurna, & nocturna inter operas Centurialis officinæ partita, nullū tamen testem in epistolas Pontificum Apostolicorum, cōtra quas coniurauerant, inuenire potuerunt, præter vnum ignotum, quem vocāt Calcheisem ante annos septuaginta, vt ipsi dicunt, natum. quam verò idonea sit tantula ætas ad dicendum testimonium contra tantā antiquitatem epistolarum, id est, contra scripta secundi sæculi Centuriarum, iudicent ipsi. Sed de teste isto respondebo suo loco in quinto eodēque extremo libro. Redeo ad Ephesios illos, apud quos erant quoq; qui exorcismis non ex scriptura sancta rectè sumptis, vt S. Athanasius ad Marcellinum scripsit, sed à se malè compositis, & ornatis dæmones expellere conarentur, ex quibus septem illi filij Scæuæ Iudæi principis sacerdotum fuerunt, qui cum inciperent, vt Lucas narrat, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomē domini Iesu dicentes, adiuro vos per Iesum, quē Paulus prædicat, respondens spiritus nequam dixit eis, Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis? & insi-

liens homo in eos, in quo erat dæmonium pessimum, dominatus inualuit in eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerēt. Horum etiam similes sunt Lutherani, hi enim inter se de præcipuis rebus fidei, & vt quidam ex eis Nicolaus Gallus in Thesisibus suis testatur de sublimibus doctrinæ Christianæ articulis contendunt, qui dū suis falsis dogmatibus veluti quibusdam exorcismis à se factis, quod verbum Dei vocant alij alios increpare, & redarguere tentant, euenire solet, vt homo in quo est spiritus nequam in eos inuectus eosdem damnet, & anathema faciat. & vt vnum, aut alterum exempli gratia nominemus, fecit iā hoc Nicolaus Amsdorffius ex Confessionistis in libro, quem de publica confessione puræ doctrinæ euangelij & confutatione præsentium Suermerorum, vel factiosorum inscripsit, res, inquit, nihilo sit melior, sed in dies deterior: omnia nihil præ se ferunt aliud, quàm euangelium apud nos pessum iturum: & loco euangelij non nisi meros eosdemq; egregios errores nos habituros, nō quidem aliam ob causam, quam quod humanæ rationis, prudentiæque, nō autem ipsius veritatis studiosi sumus. Dum dicit hic in ipsius libri fronte cōfiteri se puram doctrinā euangelij, & confutare hæreticos, dicere videtur, Iesum scio, & Paulum noui: Zuinglio autem, & Osiandro, atq; aliis hæreticis illud dicit, vos autem qui estis? & insiliens in eos, sic in eodem libro de confessione puræ doctrinæ euangelij ait, Primo igitur damnamus nos Gasparum Suencfeldium, & Anabaptistas, qui eam, quæ ore fit, euangelij prædicationem non modo contemnunt, & reiiciunt, sed etiam condemnant. Secundo etiā Osiandrinam damnamus factionem, quippe quæ nō minus crassa, & impudens hæresis est. &c. Tertio Sacramentarios Zuinglium & eius sectatores condemnamus, &c. Quarto Adiaphoristas propterea, quod præter euangelium etiam humanas traditiones in suis ecclesiis seruari iusserunt. Si quidem euangelium nulla hominū mandata secum in ecclesiis obseruari patitur. &c. Sic iste homo, in quo erat dæmonium pessimum Lutheri, & Lutheranæ confessionis Augustanæ insiluit in illos alios hæreticos exorcistas. Itē Saxonie principes, & Comites

Mansfeldenses libris magnis æditis 11. sectas Lutherano-
 norū tanquā execrabiles condēnarunt. Taceo Nicolaū
 Gallum Superintendentē Lutheranū, qui in libro suo
 Theſeon & Hypotyposcon plures alios Lutheranos
 condēnat. prætereo etiā Illyricū, qui in Melancthoni-
 cos & Adiphoristas atrociter incurrit. Sed videamus
 iam quemadmodum Paulus Apostolus. tum presbyte-
 ros ecclesiæ Ephesi, tum Timotheū Ephesiorū episco-
 pum aduersus curiosos illos intruxit, qui libris igne
 dignis, quos postea combusserūt, utebantur: & aduer-
 sus illos, qui nomine Iesu, & nomine Pauli suis illis de-
 prauatis exorcismis abutebantur, & contra hæreticos,
 quos idem apostolus prædixit ibi futuros, qui peruersa
 loquerētur, vt inde discamus, quemadmodū nos quo-
 que instructi, & parati esse debeamus contra curiosos
 istos novos hæreticos disciplinæ Lutheranæ sectato-
 res, qui tam multos iā libros incendio dignos scripse-
 runt, & quotidie scribunt: quiq̄ falsis suorum dog-
 matū veluti exorcismis nomine verbi Dei, quod falso
 iactant, transuerrere volūt euangeliū, vt de Galatis illis
 Apostolus dixit. Ergo postquam dixit Paulus, vt Lucas
 narrat. & ex vobis ipsis surgent viri loquentes peruer-
 sa, vt abducāt discipulos post se, subiūgit, propter quod
 vigilate memoria retinētes, quoniam per trienniū no-
 cte, & die non cessauim cum lachrymis monere vnum.
 quemque vestrum. Monet igitur hic Apostolus, vt cū
 surrexerint, qui peruersa loquantur, quod est hæreti-
 corum in eo primum vigilemus, ac primam curā po-
 namus, vt meminerimus, quid à primis patribus, &
 magistris à principio per tot sæculorū curricula didi-
 cerimus, ac moniti simus, sicuti Ephesij ab Apostolo
 per trienniū eruditi, & moniti fuerant. Quare si cū in
 Germania Lutherus & alij post eū loquētes, prauē, &
 peruersē verbum Dei surrexerunt, tunc Germani vigi-
 lassent memoria retinētes, quid die, & nocte catholici
 prædicatores patrum, ac maiorū suorum memoria per
 Germaniæ ecclesias, ex quo Bonifaciū Apostolū Ger-
 mania recepisset, semper docuissent, ac monuissent nū-
 quā lupi ingressi populos mactassent, & perdidissent.
 Sed quia iuxta parabolam euangelij dormierunt ho-

mines, id est, ceperunt, obliuionem doctrinæ à princi-
 pio seminatae, venit inimicus eius, qui seminauerat bo-
 num semen in agro suo, & superfeminauit zizania in
 medio turici, & abiit. Hinc ratio zizaniorum, discrimē
 autem boni, & mali seminis, id est, verorum, ac falsorū
 dogmatū docet statim eadē parabola, vt rectè à quodā
 vetere interprete animaduersum est, subiungit eni-
 cum autem creuisset herba, & fructū fecisset, tunc appa-
 ruerunt & zizania. Scilicet quale sit euangeliū, quod
 Lutherus prædicauit, ex fructu, quem attulit, perspici-
 tur, si cum eo cōparatur, quem antiqua euāgelij Chri-
 sti prædicatio in Germania ante eum attulerat. imò
 ipse primus huius sementis zizaniorum sator Marti-
 nus Lutherus, cogente conscientia, testimonium non
 rogatus dedit, cum in postilla sua magna in euangeliū
 dominicæ primæ aduentus stomachose conqueritur,
 ex suo euangelio homines longè deteriores euasisse,
 quam in papatu, vnquam fuerint adedò enim vitia &
 flagitia sub hoc suo euāgelio creuisse, vt in ipsum ma-
 lum demōnē trāsierint. Hæc Lutheri de zizaniis euā-
 gelij sui testificatio. Deinde Paulus postquā presbyte-
 ros Ephesi rogauit, vt quæ per triennium monuisset,
 meminissent, subiungit, & nunc commendo vos Deo,
 & verbo gratiæ ipsius. Hæc demum fuit summa, & ca-
 put vniuersæ instructionis, commendare eos Deo, &
 verbo gratiæ ipsius, id est, euangelio, quod potens est,
 inquit, superædificare, & dare hæreditatē in sanctifica-
 tis omnibus. Quare si quod Luther⁹ prædicare cœpit,
 verbum gratiæ Dei fuisset, quod de spiritu Christi pro-
 cessisset ea, quæ verbū dei à primo apostolo Germaniæ
 VVinfredo cognomento Bonifacio natione Anglo
 prædicatum, & semper in ecclesiis cunctæ Germaniæ,
 tanquā depositū fideliter custoditū, fidei credentiū su-
 perædificauerat, nūquā destruxisset. Inter cætera verò,
 quæ illud verbū gratiæ superædificauerat, obedientia
 erat Romanæ ecclesiæ, quā primū, vt facilius esset re-
 liqua demolitio, euāgelium Lutheri sustulit. Sic n. san-
 ctus Bonifacius in epist. ad Gudbertū archiepiscopum
 Angliæ scripsit. decreuimus in nostro synodali cōuen-
 tu, & cōfessi sumus catholicam fidem, & vnitatem, ac

subiectionem Romanæ ecclesiæ sine tenus vitæ nostræ velle seruare: sancto Petro, & Vicario eius velle subiici, &c. Ad hunc igitur modum Apostolus presbyteros Ephesiorum contra curiosos librorum pestiferorum auctores, & lectores, ac falsos exorcistas, & futuros hæreticos instruxit, & monuit. Timotheum verò Ephesi episcopum aduersus eosdem his etiã monitis quasi armis quibusdam munuit. Tu autem, inquit, permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi: permanere præcepit in doctrina ab Apostolo tradita, & eam instar depositi fideliter seruare: hæreticorum enim est, non permanere in eo, quod ab initio audierunt, ut beatus Ioan. ait, imò ipsorum quoque est, ut idem Apostolus Paulus ad eosdem Ephesios scripsit, tanquam paruulos fluctuare, & omnivento doctrinæ circumferri, quod istis ipsis nouis hæreticis nemo est, quin euenisse sciat. Hinc enim Lutherana hæresis tam multiugis facta est, hinc Confessionistæ, Osiandrii, Zuingliani, Adiaphoristæ, Melancthonici Maioristæ, & reliqui manarunt. Deinde subiungit Apostolus, sciens à quo didiceris, scilicet didicerat Timotheus à Paulo, qui, ut idem Galatis testatus est, non ab homine euangelium accepit, neque didicit, sed per reuelationem Iesu Christi, itaque auctoritatē magistri commendauit apostolus, quo magis studium discipuli ad conseruandam doctrinam perceptam excitaret, ut sicut idem ad Hebræos scripsit, abundantius obseruaret ea, quæ audisset, ne forte perflueret. Hoc autem Martinus Lutherus cum alioqui superbissimus esset, & prophetam se vocare ausus, nunquam tamen ausus est dicere, non ab homine accepisse, neque didicisse euangelium, quod prædicabat, sed per reuelationem Iesu Christi. Hoc ergo Martinum Lutherum, & reliquos ab eo factos peruersa loqui fecit, ut de futuris illis hæreticis Paulus prædixit, quod nescierunt, vel potius oblitum sunt, à quo euangelium accepissent, illud dico, quod euangelio suo nouo *metaspt. lau.* ut verbo apostoli utar, id est, transuerrere voluerunt. Nos igitur Reuerendissime Stanislac Hosii, ut propositum nobis persequamur, permanentes, sicut sancti apostoli patres nostri monuerunt, in iis, quæ didicimus, & credita sunt nobis, scientes ex quibus, scilicet

sanctis apostolis, & apostolicis patribus ea didicerimus, pergemus deinceps reliquam doctrinam epistolarum Pontificum Apostolicorum ab istis reprehensam auctoritate verbi Dei defendere, & ad cætera omnia, quæ in eam obiiciunt, ut hætenus fecimus, respondere.

Defensio doctrinæ de non accedendo ad menstruatam in epistola Clementis quarta. Quod eam reprehendant Magdeburgenses contra naturam decentiam & honestatem. Item de purificatione, siue lauatione, contra naturalem quoque honestatem & honestam consuetudinis decentiam à Magdeburgensibus reprehensa.

Cap. I.

V ergo reliquam deinceps confutationem eorum, quæ doctrinæ catholicæ epistolarum adhuc Magdeburgen. opponunt, persequamur, respondeamus eis ad id, quod in eorum accusatione sequitur, de vitanda menstruata, & de purificatione in epistola Clemen. 4. hæc enim ad traditiones quoque humanas, ut proximè superiora, retulerunt: & ad laqueos conscientiæ, similiter atque illa, pertinere dicunt. Recitemusque prius, quæ Clemens scripsit. Est, inquit, sanè propria quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tam imponitur hominibus, quam propriè ab vnoquoque Deum colente causa puritatis expentur: de castimoniam, dico, cautela, cuius species multæ sunt: sed primo, ut obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex Dei, quod etsi lex de his non admonisset, nos ut Cathari, non libenter voluerimus in stercore (sic enim est in exemplari vetustissimo bibliothecæ Vaticanæ & in altero Florentino bibliothecæ S. Marci) debemus aliquid amplius habere animalibus, utpote rationales homines, & cælestium sensuum capaces, quibus summum studium esse debeat, ab omni inquinamento cordis conscientiam custodire, &c. Admonuit Clemens Magdeburgenses, ne humanam traditionem hanc esse putarent, neque tamen admoniti intellexerunt. Cum enim dixit, est sanè propria

quædam nostræ religionis obseruantia, quæ non tam hominibus imponitur, quam propriè ab vnoquoque Deum colente causa puritatis expetitur, an non clarè admonuit non pertinere hoc, quod nunc præcipit, ad humanam traditionem: neque se esse, qui ex se hoc hominibus, sed potius ab vnoquoque secundum legem moralis decentiæ, & sanctæ continentiæ hoc expeti subiungit enim, vt obseruet vnusquisque, ne menstruatæ mulieri misceatur, hoc enim execrabile ducit lex, deinde subiungit de lege naturalis decentiæ. Quod & si lex de his non admonuisset, nos vt Cathari, id est, mundi, non libenter volueremur in stercore. debemus enim aliquid amplius habere animalibus, vtpote rationales homines, & quæ sequuntur, iam recitata. Si Paulus cum Corinthios reprehenderet, quod contra decentiam quoque naturalem viri velato capite oraret in ecclesia, & mulieres non velato, exprobrans eis tarditatem non intelligendi quod honestum erat, aiebat, Vos ipsi iudicate, decet mulierem non velatam orare: nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier verò si nutriat gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt: quãtò magis licet dicere vobis, & quidem tarditatem exprobrando, nec ipsa natura vos docet, quod si vir ad menstruatam mulierem accedat, vt cum ea rem habeat, summa intemperantia libidinis sit, & noxia turpitudine, ac execrabilis sceditas? Iudicent vestri laici Lutherani, si qui sunt paulò quàm vos temperatores ac honestiores, vt condemnent vos de execrabili doctrina vestra, qui inter traditiones humanas, quas fingitis, legem decentiæ naturalis & sanctæ continentiæ non misceant se cum muliere menstruatâ, rerulistis omnis intemperantiæ magistri. Sed videamus de lege Dei. Fortassis enim existimastis, vt parum in scripturis sanctis eruditum huiusmodi consuetudinem cum menstruatâ, quia in Leuitico prohibeatur ad ritus Mosaicæ legis, quæ deserta est, pertinere, ac nõ potius ad honestos mores, qui ex decalogo, ceu ex fonte naturali, & diuino ducuntur. Isichius ergo presbyter Hierosolymitanus interpres Leuitici eruditissimus, interpretans hanc legem

1. Cor. II.

Magd detestabilis incontinentiæ magistri. Non ad cerimoniam legis, sed ad honestatem morum naturalium pertinet, nõ accedere ad menstruatam. Isichius Hierosolymitanus.

Leuitici. cap. 20. A menstruatâ, inquit, abstinere nõ frustra legislator præcipit, sed hominem suadens ad pudicitiam, castitatisque eum diligentiam habere, ex qua sanctificatio prouenit, nolens in modum porcorum continuè cum mulieribus misceri, & ad cõmunem corruptionem vacare. hætenus Isichius. Item Clemens Alexand. in Pædagogico lib. 2. & Moyses, inquit, ipsis etiam vxoribus interdicit accessum ad virum, dum sunt in mēstruis. non enim, inquit, rationi consentaneum est, illa sordidâ purgatione illud genitale semen, quod paulò post futurum est homo, polluere, nec sordido fluxu materiæ alluere semen bonæ generationis sulcis vteri priuatim. imò ex Ezechiele intelligere potestis, vtrum ad traditiones humanas, quas somniatis, pertineat, an potius ad iustitiam decalogi. Et vir, inquit, si fuerit iustus (omne genus virtutis significauit) deinde partes iustitiæ exequens: si fecerit, inquit, iudicium & iustitiam, in montibus non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël, & vxorem proximi sui non violauerit, & ad mulierem menstruatam non accesserit, & hominem contristauerit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit vestimento, ad vsuram non accommodauerit, amplius non acceperit, ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum, & virum, & in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem, hic iustus est: & vita viuet, ait Dominus. Si hæc omnia, quæ Propheeta hoc loco coniunxit cū abstinentiâ à menstruatâ, ad traditiones humanas, & laqueos conscientiæ, vt vos dicitis, pertinent, pertineat etiam abstinentia ista. Vos ipsi iudicate Magdeburg. Iam credo, pudet vos, vniã pœniteat. Denique quod hæc de non accedendo ad eã, quæ in mēstruis est, non sit traditio humana, sed traditio temperantiæ naturalis, ab iis obseruari solita, qui se in libidine continent, ex 6. hb. Clementis de constit. apostolicis cap. 28. perspici potest. Sic enim ait, cum naturalis purgatio cernitur in vxoribus, ne se cum illis cõmiscant mariti, vt proli consultum sit, id enim lex prohibuit, cum ait, ad eã, quæ patitur mēstruum, ne accedas.

Leu. 20. Clem. Alex.

Inter iustitias decalogi retulit Eze. non accedere ad menstruatam. Eze. 18.

Sed dicamus deinceps de purificatione, sic tamen ve-
more nostro prius recitemus, quæ Clemens ait: Bo-
num est autem, inquit, & puritati conueniens etiam
corpus aqua diluere: bonum verò dico, non quasi prin-
cipale illud, in quo mens purificatur, sed quod sequela
sit illius boni hoc, in quo caro diluitur. sic enim & ma-
gister noster quosdam Phariseorum & scribarum, qui
videbantur cæteris meliores, & à vulgo separati incre-
pabat, dicens eos hypocritas, quia ea solummodo, quæ
hominibus videbantur, purificabant: corda verò, quæ
solus Deus aspicit, inquinata relinquebant, & sordida,
ad quosdam ergo ex ipsis, inquit, non ad omnes dice-
bat. Væ vobis scribæ & pharisæi, quia mundatis quod
de foris est calicis & patrosidis, intus autem plena sunt
sordibus. Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est,
& quod de foris est, erit mundum. Verè enim si mens
munderur luce scientiæ, cum ipsa fuerit munda ac splē-
dida, tunc etiam eius, qui de foris est, hominis ipsa ne-
cessario curam gerit carnis suæ, vt & ipsa purificetur.
Vbi autem ista, quæ de foris est, purificatio carnis ne-
gligitur, certum est neque de puritate mentis, ac mun-
ditia cordis curam geri. Ita ergo fit, vt is, qui intrinse-
cus mundus est, munderur sine dubio & extrinsecus:
non semper autem is, qui mundatur extrinsecus, etiam
intrinsecus mundus est, videlicet cum agit hæc, vt ho-
minibus placeat: hæc Clemens, quæ valent aduersus E-
bionitas Cherinthi successores, qui frequenti lauatione
corporis utebantur, quod ea se à peccatis mundari fal-
sò putarent, quæ nemo Catholicorum est, qui non di-
cat sanctissimè scripta esse: & qui non ea sequi & ser-
uare studeat. Vos soli inuenti estis, qui improbaretis,
qui tanto studio omnia ad calumniam vtrumque ra-
piendi tenemini, vt non animaduertitis, quod hic ac-
culatis, hoc vos & quidem laudate facere. Vellem enim
à vobis quærere, an vos non faciem & manus lauatís,
& id quidem quotidie, ac rursus manus, cum mensis
accubare vultis? Equidem in Germania nunquam fui,
sed quod fieri vidi, vbi cumque fui, non puto non item
apud vos fieri. Etsi enim fidem Ecclesiæ catholicæ res-
piciatis: hanc tamen catholicam consuetudinem cum

Matth. 23.

natura & scriptura consentientem, & apostolica admo-
nitione commendatam nondum respiciatis. Sic enim
scriptum est in 8. lib. Clementis de apost. constitut. cap.
23. Omnis fidelis siue vir, siue fœmina postquam surre-
xerit è somno, antequam opus aggrediatur, postquam
lauarit, oret: si autem fiat aliqua de verbo Dei instru-
ctio, anteponat fidelis siue vir, siue fœmina verbum o-
peris: hætenus constitutio, ex numero earum, quæ simi-
liores sunt monitis, quam legibus, quæ ἰθίσματα, & ἐπι-
τιμώματα à Platone dicuntur, de quibus libro primo
dictum est. Quare si aqua, aut tempus deest ad lauan-
dum, aut si fortè oblitus sumus, neque laqueum consci-
entiæ iniectum putamus neque commissum peccatum
non lauando: puerile est hoc. At si quis à communi hoc
& vñtato fidelium more alienus esse velit, reprehensio-
nem iustam, & pœnam meritam incurrat. hic enim v-
surpari quoque illud potest, nec ipsa natura vos docet,
quod si quis fidelis manus, aut faciem sordidam habe-
at, ignominia est illi? Vos ipsi iudicate, an deceat illo-
tos esse an lotos, non quidem Pharisæicè, sed Christia-
nè, habentes priorem curam purificandi conscientiam,
quàm corpus. Licet hic dicere, quod ait Clemens Ale-
xandrinus in Pedagogo lib. 2. describens enim ea, quæ
ad decentiam hominis Christiani pertinent, cum eos
reprehendit, qui frequenter expuunt, aut violentiùs
excreant, aut inter conuiuium nares emungunt, sub-
iungit deinde causam reprehensionis, inquiens: obser-
uandum est enim, ne, qui comprudent, præ nausea
hanc indecentiam oderint, quæ intemperantiam ar-
guit. Et paulò post, crepitus ructantium vitandos esse
dicit, ne qui audiunt, testimonium rusticitatis, ac malæ
educationis præbeant. ad hoc genus pertinet non la-
uare, quæ indecentia, vt intemperantiæ index ac testis
fugienda est Christianis, quos nullam occasionem
maledicendi, fratribus dare oportet. lauare autem in
balneo viris quidem solus sanitatis causa permittit
Pedagogus Clementis Alexand. mulieribus verò sani-
tatis & munditiæ, cum quo satis conuenit alia aposto-
lica constitutio, similior item admonitioni, quàm legi
in primo lib. de laicis à Clemente Romano scripta,

Consuetudo lauandi extrinsecus sordes cum natura, scriptura, & apostolica traditione consentiens.

Indecentia non lauandi sordes extrinsecus inuare, & occasio detrahendi.

quæ modum ponit lauationi mulierum in balneo, vt honestè, atque vt fidelem decet, sine scandalo fiat. Quare hic non de lauatione corporis loquitur Clemens Romanus, qualis erat illa Phariseorum, aut Ebionitarum, qui eas partes crebro lauabant, quæ extrinsecus cernuntur: quod autem intus erat, id est, cor, non mundabant, quod erat alioqui prius mundandum. Vnde Pædagogus Clementis Alexandrini velut in hunc locum Clementis Romani in hac epistola, quam Magdeburgenses negant, intuens, oportet autem, inquit, maximè quidem lauare animum purgante ratione, & non nunquam etiam corpus propter sordes, quæ ei adnascuntur. Væ enim vobis scribæ & Pharisei hypocritæ, dicit Dominus, quoniam quod est extrinsecus potuli & patinæ mundatis, intus autem plena sunt omnia immunditia: munda primum quod intus est potuli, vt sit etiam mundum, quod est exterius. Deinde subiungit, optimum ergo lauacrum purgat sordes animæ, estque spirituale, & quæ sequuntur. Et sanctus Epiphanius confutans lauationem superstitiosam Ebionitarum. lib. 1. tomo 2. cap. 30. pronunciat inquit, perfectè aduersus Phariseos & scribas crebro manus lauantes, quod illotis manibus edere non inquinat hominè. Quare, inquit, non solum actiones istorum euertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostèdit: tamen lauare manus si quis vellet, non esse noxã. Clemens verò Romanus in epist. sua, non solum non nocere, sed etiã bonum esse, & puritati conueniens dixit. Sed quæret aliquis fortasse, quid in mentem Clementi venerit, vt de ista lauatione corporis meminere? scilicet quia meminerat de sordibus sanguinis menstrui non miscendis cū femine mariti, vt incontinentes homines solent. addiderat autem, custodiendam esse consciẽtiã ab omni inquinamẽto corporis, ne quis existimaret, nullã apud fideles mundandi corporis rationem haberi, præsertim cum & ad eos scriberet, qui ex gentibus crederant, apud quos magna cura & studiũ lauationis est: idcirco de hoc quoque valde opportunè, & accomodatè aduersus Ebionem admonuit. Denique quo magis ad huc intelligant Magd. nõ de ritu villo Iudaicæ purificationis,

siue lauationis hoc loco Clementem in epistola loqui, idem Clemens lib. 6. de constit. apostolicis cap. 23. Vix inquit, & vxor cū matrimonio legitimo corpora commilcent, & coniunctionem corporum dimittunt, precetur sine obseruatione: & si enim nõ lauerint corpora, puri sunt. Valet hoc contra Ebionem, qui vt sanctus Epiph. narrat, quotidie, si cum muliere re haberet, ita tum baptizabatur in aquis. Sed de his hæctenus.

Constitutio apostolica de non obseruanda lauatione corporis superstitiosa post constitutionem legitimum contra Ebionem.

Defensio doctrinæ de communi vita in epistola s. Clementis: & de origine communitatis veteris, & de perfectione eius: & de errore in ea veterum hæreticorum, & nostræ ætatis: item de vita communi religiosorum, & de voto, quo suscipitur, item de communi vita clericorum ex communi scripto ecclesiæ. Cap. 2.

Ergunt deinceps, Magdeb accusare epistolas. De communi vita, inquit, Clem. epist. 5. & de publica ac solenni benedictione coniugum in templis, ad quem ritum necessariò obligari vult omnes Ecclesias Euar. 1. hæc Magdeburgenses. Sed de vita communi quid reprehenderent Magd. nihil amplius explicarunt, nobis quod vehementer miror, præsertim cū in promptu esset, quod non solum ipsi, sed nos quoque reprehendimus. Cū enim dixisset Clemens, vsum omnium, quæ sunt in hoc mundo, communè cum omnibus esse hominibus debuisse: sed per iniquitatẽ factum esse, vt alius hoc suũ esse diceret, alius aliud: atque ita inter mortales factam esse diuisionem, citassetque Platonem, Paulum imitatus, qui Aratũ & Epimenidem, siue vt alij putant, Callimachum & Menandrum citauit, subiungit: non Clemens, absit, sed aliquis patronus libidinis in Republica Platonis institutus, in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. quod quidem in verusto exemplari bibliothecæ Vaticanæ nõ est, vt perspicui potest ab his, qui voluerint oculis suis credere. vetus est hoc artificium adscribendi magnis auctoribus, quæ nunquam scripserunt, neque senserunt, cuius rei exemplũ ne longius petatur, dudum in opere

confessionis catholice Stanislai Hofij lectissimi Cardinalis Varmienfis apparuit. Qui cum de cœlibatu eruditè, & catholicè, vt cœtera scripſiſſet, & de dispensatione eius pro ſua modestia, ac prudētia ſententiam interponere ſuam noluiſſet, neſcio quis dispensationis in cœlibatu callidus patronus, nactus, vt ſibi viſum eſt, affingendi opportunitatem, ſed parum in affingendo cautus, poſt Cypriani locum de virginibus Deo dicatis cōtinere nolentibus, in tertia æditiōne Antuerpiana Ioannis Stelfij ſententiam ſuam de dispensatione interiecit, & auctori operis adſcripſit, quam ipſe quidem non eſſe illius, neq; quæ ibidem in margine appoſita ſunt, præterquam quod ipſe idem auctor lectorem in principio operis poſtea æditi admonuit, ſatis ille ipſe locus declarat, in quo auctor dicit, nolle ſe de dispensatione ſententiam dicere. ergo ſententia, quæ de ea re ibi dicta eſt cū notatione margini appoſita nō eſt auctoris. ita in aſtutia ſua comprehenſus eſt ille, qui corrector ſimul & corruptor alieni operis eſſe voluit. audiui eum, cum de hac fraude, & quidem meritò diceret, ſi hoc iſte me ſuperſtite auſus eſt, quid mortuo non auſus eſſet? ſed redeamus ad locum Clementis, quem mirandum profeſto eſt, cur Magdeburgenſes diſſimularint, qui tam diligenter alioqui, quid in his epistoſis accuſarent, quæſiuerunt. diſſimulaſſe eos credo, ne damnaſſe viderentur, quod apud ſuos Lutheranos fortaſſe fieri cuperent, qui etiam ſponſas Chriſti virgines ſacras, communes vxores habere volunt: quod eorum magiſter Lutherus in libro de vitandis hominum doctriſis inſcripto docuit, & exemplo ſuo confirmauit, qui monialem ex monaſterio Nymicenſi raptam Catherinam de Bore vxorem duxit: & ſi ante annos amplius ſeptingentos quinquaginta in Germania Synodus Saliburgenſis S. Vigilio Archiepiſcopo verbum Dei ſequens, ne moniales nubere, prohibuiſſet. quid igitur mirum, ſi etiam pro ſua libidine & incontinentia, laicorum quoque vxores communes eſſe, profiteri vellent, vt quidam ex Anabaptiſtis ex Luthero natus, & Monasterienſes profitentur, ſi tamen hanc eorum diſciplinam generoſi Germani paterentur. Quanto melius fecit Maſſæus Cameracenas,

Cur Magd. cū vitam commune in epist. 5. Clem. reprehenderent quod ibi falso scriptum erat de communitate vxorum diſſimularunt.

racenas, qui lib. 9. ſuorum Chronicorum, cum non crederet ſcriptum eſſe hoc à Clemente, meritò exclamās, is ne, inquit, contenderet coniuges ſingulorum omnibus debere eſſe communes? deinde ſubiungit: vel ex hoc ſolo verbo ſatis datur intelligi, cuius fuerit, nimirum inſcelicis Nicolai, aut alicuius ſectatorum eius, quos inter primos hæreticos legimus hæc Maſſæus. Magdeburgenſes verò tantum abeſt, vt vlla hic exclamatione vti fuerint, vt neque ſatis ſignificauerint, quid in iſta vita communi quam notarunt, reprehenderent, communitatem, ne rerum ad exemplum Apoſtolorum, & illius primæ eccleſiæ, qualis nunc in religioſorum cœnobis ſic à communitate illa vitæ Græco vocabulo dictis, cernitur? an magis communitatem illa mulierum Platonicæ Reipub. quæ in 5. libro deſcripta eſt: nihil enim aliud, neque alio modo notarunt, quam ſic, De communi vita epist. 5. Clementis. Quare cum ſciant omnes, Lutheranorum magiſtris magis odioſam eſſe monaſticam rerum communitatem, quam incontinentiam hominum carnalium, vt qui ſint diſcipuli eius, id eſt, Lutheri, ex cuius 6. tomo operum manauit in vulgus, & iam in prouerbum Germanicum, abiit, ſi non vult vxor, veniat ancilla, & in lib. de vita coniugali, virum muliere, & mulierem viro minus carere poſſe, quam cibo, potu, & ſomno, ſuſpicor Magdeburg. hunc locum epistoſæ Clementis de vita communi idcirco notaſſe ac reprehendiſſe, quod in eo Clemens vitam communem, quam Lutherus vna cum monaſtatu in Germania ſuſtulit, omnibus neceſſariam eſſe dicat, nō quidem ad ſalutem, non enim hoc dixit. imò quia omnibus neceſſariam dixerat, ſtatim veluti interpretans, correxit. ſubiungit enim quibus neceſſariam diceret, & ad quid, inquit, & maximè iis, qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiūt, & vitam Apoſtolorum, eorumque diſcipulorum imitari volunt. Hanc autem communitatem vitæ, eſt ab Apoſtolis ſanctis inſtitutam, & apoſtolico exemplo primæ illius eccleſiæ commendaſſam, ad quam horratur Clemens, vt ad vitæ ſanctitatem commodiſſimam, ne quis tamen contemnere, aut tanquam oneroſam, & humanæ vitæ incommodam re-

Quibus, et ad quid communitatem rerum neceſſariam eſſe dixerit Clemens.

*Origo commu-
nitatis rerū ad
ortum naturæ
velata.*

prehendere auderet, ut iam olim ausi sunt hæretici, idcirco ad ortum naturæ integræ, ante peccatum retulit originem eius, cum ait, vsus enim omnium, quæ sunt in hoc mūdo communis omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem, inquit, hoc est propter peccatum Adæ factum est, ut alius hoc suum esse dicat, & alius istud, sic inter mortales facta diuisio est. ad eundem statum naturæ integræ, ac nondum propter peccatum diuisæ hoc genus vitæ communis retulit magnus Basilius. imitatus itaque est Clemēs Apostolum Paulum, qui, ut apostolicam traditionem velandi capitis mulieribus defenderet rationem ex natura petiuit, nec ipsa (inquit) natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, mulier verò si comam nutriat, gloria est illi? quoniā capilli pro velamine ei dati sunt. Ei autem qui contendere pergeret, & rationem hanc, quæ satis traditionem ipsam defendebat, adhuc contēnendam esse putaret, consuetudinem ecclesiarum opposuit, quæ, ut Tertull. ait, traditionis confirmatrix est, nos (inquit) talem consuetudinē non habemus: nec ecclesia dei. Sic Clemens ut exemplo Pauli apostolicam traditionem vitæ communis defenderet, quam quidam contemnebāt, & quod grauitus erat, ex voto susceptam violabant, rationem ex naturæ integræ statu petiuit. ut perinde sit, quasi diceret, an status naturæ integræ, in quo vsus omnium communis esse debuit, non satis docet vos, communem vitam à sanctis apostolis traditam ad excellentem statum pertinere? ut iam qui statum vitæ communis religiosorum improbant, ut faciunt nonnulli hæretici, consequens sit, ut statum quoque naturæ illius integræ, qui status innocentie dici solet, improbatu-
turi planè videantur. Quare relinquendi sunt isti, ut contentiosi: & consuetudo ecclesiastica cœnobiolorum, quæ ex apostolica traditione manauit, colenda & celebranda est. Deinde citat Platonem, qui dixit, amicorū omnia esse communia: quod quidem dictum eatenus probat Clemens, quatenus conuenienter naturæ integræ, ad communem vitam, quæ ab apostolis tradita est, & quæ secundum Apostolicam traditionem vsque in hodiernum diem in cœnobiis religiosorum viuunt,

*Quatenus pro-
betur Clementi
dictum Plato-
nis, amicorum
omnia esse com-
munia.*

pertinere potest: non autem quatenus idem Plato ad communitatem quoque vxorum, & possessionum pertinere in repub. sua voluit, quod quidem tum ab hoc loco & proposito, tum à recta ratione naturæ insita alienum est, ut Aristoteles corrector Platonis vtrumque in 2. lib. Politicorum multis rationibus docuit. Deinde subiungit: & sicut non potest diuidi aër, neque splendor solis, ita nec ea, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, diuidi debent (sic enim in antiquo exemplari scriptum est) sed habenda sunt communia. hoc exemplo vsus est Clemens, ut probaret, sicut hæc omnibus à natura data sunt ad vtendum communiter, ita cætera omnia esse posse, vbi charitas ad imitationem illius primi status innocentie, & perfectionis vitæ inuitauerit, ut Apostolorum tempore Hierosolymis factum est. Imò & dominus, ut beatus Basilius in asceticis constitutionibus ad eos, qui in cœnobiis habitant, scribit, congregatis discipulis communia omnia, & se ipse communem eis præbuit. communis itaque vita, id est, communis vsus rerum, primum quidem ex charitate naturali profectus est: quam qui accusat, naturam, & naturæ auctore accusat. huius autem vita communis ex naturali charitate proficiscentis perfectio & consummatio est vita communis per diuinam gratiam ostensa, & tributa, sicut charitatis naturalis perfectio & absolutio, est charitas spiritualis & diuina. Hanc verò vitam communem excellentiorem sancti Apostoli & eorum discipuli coluerunt: & ad eorum exemplum hodie in ecclesia catholica infiniti monachi, & multi clerici seruant, sicut de suo etiam tempore beatus Augustinus in lib. de hæresibus testatur, cum scribens de quibusdam hæreticis, qui Apostolici dicebantur: Qui se, inquit, hoc nomine arrogantissime vocauerunt, eò quod in suam communionem non acciperent vtentes vxoribus, & res proprias possidentes. Deinde subiungit: quales habet ecclesia Catholica & monachos & Clericos plurimos. Sed ideo, inquit, isti hæretici sunt, quia se ab ecclesia separantes nullam spem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipsi carent. hæc Aug. Verum hos

*Duplex genus
communitatis
rerum: & du-
plex genus cha-
ritatis.*

*Peius de commu-
nitate rerum ad
necessitate vite
pertinentiū sen-
serunt qui se no-
stra etate voca-
runt euangeli-
cos, quam qui o-
lim se vocarunt
apostolicos. imò
peius quam qui-
dam, qui nun-
quam in Chri-
stū crediderunt.*

*Quod dominus
dixit vade &
vende omnia
que habes &c.
ad eam vitam
communem per-
tinebat, de qua
Clem.*

nostri monachi nō imitantur: nec hoc nos profite-
mur. Sed rursus vos Magd. peiores, estis quā illi hæretici, qui
se arroganter apostolicos vocabant, vt ipsi quoq; arro-
gantissimè vos euangelicos vocastis: sed cur peiores?
scilicet quia illi non contenti vitam communem, & A-
postolicam vitæ Laicorum non communi vt excellen-
tiorē antepone, cæteros quasi nulla eis spes salutis
reliqua esset, damnabant: vos verò non solum non an-
teponitis, sed etiam accusatis, Apostolos, & Apostolo-
rum exemplum condemnantes, imò in Deum, qui ta-
lem ac tantam gratiam eiusmodi vitæ communis eis
dedit, blasphemantes. neque solum peiores, quam illi
hæretici estis, sed meliùs quàm vos, quidā veteres sen-
serunt, qui nec in Christum vnquam crediderunt, nec
Euangelium fortasse legerunt, qui solam rationem na-
turæ insitam secuti, communem vitam Essæorum sum-
mis laudibus extulerunt: Pilonem dico in libro, quē
sic inscripsit, quod solus bonus sit liber: tametsi Photius
hunc in bibliotheca sua scribit Christianum factum à
fide postea ob iram & tristitiam defecisse: & Flauium
Iosephum lib. 2. de bello Iudaico: eosdem quoque Pli.
lib. 5. historię naturalis cap. 7. admiratus est, quos parū
deslexo vocabulo Hesenos vocauit, miram gētem ap-
pellans, sine vlla venere, & sine vlla pecunia. Sed vt ma-
gis intelligant Magdeburgenses, quod Dominus in E-
uangelio dixit illi adolescenti, si vis perfectus esse, vade
vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, se-
quere me, huc pertinere, id est, ad hanc vitam commu-
nem, quam Clemēs apostolicus iis præsertim, qui Deo
irreprehensibiliter militare cupiunt, necessariam esse
dicit. interpretabor hic Latinè, quæ Nilus Chryf. disci-
pulus, in libro eruditissimo & elegantissimo. Γερίαντη-
μωών inscripto, nos de nihil possidendo dicamus, ad
Magnam diaconissam Ancyranam scripsit: æquè in-
quit, pulchritudo formæ, & opes appetuntur: & vtriuf-
que horum illecebris non irretiri, fortis animi est: sed
qui propositum nihil possidendi susceperunt, maiore
adhuc admiratione digni sunt, quippe quos æstimatione
diuitiarum non traxit: neque mentem vanis curis alli-
gare voluerunt. Nam cum cætera alia sensui iucunda

facilè homines inuitent, & fallant, multò etiam magis
diuitiæ hoc faciunt, quod ad voluptates, & honores
magnoperè sint accommodatæ: & quod insipientes
longa consuetudo docuit, eos ducere beatos, qui sunt
opulenti, tum propter gloriam & splendorem eorum,
tum propter voluptates, quibus fruuntur. Deinde sub-
iungit: Excellentes itaque existimandi sunt, qui tan-
quam in palestra cogitationes illas vicerunt, quæ men-
tem impellunt ad assentiendum opinioni populari de
opibus amplectendis quasi veris bonis, & non relin-
quendis illis bonis, quæ omnium sententia magnæ æ-
stimationis esse videantur. Hactenus Nilus. Ad hanc
excellentiā omnia bona propter Deum relinquendi
inuitauit Dominus adolescentem illum, quod vos qui-
dem simul accusatis, dum vitam communem, quæ in
non possidendo cernitur, accusatis. Ad hanc quoque
vitam communem David tanquam buccina spiritus.
S. prophetica exsuscitauit, cum dixit, Ecce quam bo-
num, & quam iucundum, habitare fratres in vnum,
quod quidem significantiùs græcè dicitur, habitare eis
τὸ αὐτὸ, id est, in id ipsum, quod est ita vna habitare fra-
tres, vt sicut in actis apost. scriptum est, sit eorum cor v-
num, & anima vna: & nihil sit cuiusque proprium, ni-
hil diuisum, sed omnia communia, esse enim versiculi
huius huac sensum legitimum, pertinereque in primis
ad vitam communem religiosorum, interpretes & testis
est apostolica traditio, quam in hac epi. Clemens sic in-
terpretando secutus est, idem fecit pater Aug. in sermo-
ne 52. de communi vita clericorum. loquens enim de
clerico religioso, professus est (inquit) communiter vi-
uendi societatem, & professus est, quam bonum & quā
iucundum habitare fratres in vnum. Et in Psal. 132. de
illa prima ecclesia loquens, ergo ipsi (inquit) primi au-
dierunt, Ecce quam bonum & quam iucundum, habi-
tare fratres in vnum, sed non soli audierunt: non enim
ad illos solum ista dilectio, & vnitas fratrum venit, ve-
nit enim & ad posteros ista charitatis exultatio, & vo-
tum Deo. Hactenus Aug. sic etiam magnus Basilius in-
terpretatus est in eodem capite decimo nono Ascetica-
rum constitutionum, sic enim ait de iis, qui vitam

*Qui vitam com-
munem in epis.
Clem. que in nō
possidendo vllā
rem privatè cer-
nitur, reprehē-
dit, illud item si-
mul reprehēdit,
quod dominus
dixit illi adole-
scenti, vade &c.*

communem profiterentur, David in psalmo cecinit, Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum. cum igitur in scriptura tum prophetæ, tùm Lucæ Evangelistæ in actis apostolorum sit societas ista vitæ communis, quam multiplicium ordinum monachi & religiosi secundum apostolicam traditionem profiterentur, quid iam noui hæretici nomen monachi, aut monasterij in scriptura à nobis requirunt? an negant in scripturis rem subiectam vocabulo homouij, aut theo- toti, quia neutrum horum in scriptura legant? minimè. ergo aut rem homouij tollant, quia verbum homouij non legunt: aut si non tollunt rem homouij, quamuis verbum ipsum non legant, nec vitam communem monachorum tollant, quamuis neque verbum monachi neque monasterij in scriptura legant, quæ sunt alioqui cum ipsa apostolica traditione vitæ communis nata, vt ex Dionysio Areopag. Pauli discipulo in ecclesiastica hier. c. de monastica cõsumatione perspici potest, qui monachas appellat: & Philon Alexandrinus qui beatum Petrum Romæ vidit tempore Claudij Imperatoris, eorum domicilia monasteria vocat in libro, quem de prima Marci euangelistæ ecclesia, vt ait B. Hier. scripsit, ex quo (inquit idem Hier.) apparet, talẽ primum Christo credentium fuissẽ ecclesiam, quales nũc monachi esse nituntur, & cupiunt. vt nihil cuiusquam proprium sit: nullus inter eos diues: nullus pauper: patrimoniam egentibus diuidant: orationi vacent, & psalmis, doctrinis quoque, ac continentia: quales & Lucas refert primum Hierosolymis fuissẽ credentes. Hæc beatus Hiero. fertur is Philonis liber in manibus omnium xpi s'is deo p'ntis n'nt' in scriptus. Quod si vitam cõmunem religiosorum, de qua loquimur, propter votũ, ex quo suscipitur, Magdeb. reprehendunt, nihil enim explicarunt, nos ecclesias omnes Orientis, & Occidentis reprehensoribus exemplo Pauli opponimus, quæ talem consuetudinem habent, vt communem vitam ex voto suscipiant, & profiteantur, quicunque volunt, si probati sint, & idonei. quæ consuetudo non aliunde quàm ex apostolica traditione nata est, neque nasci potuit. in illa enim prima ecclesia qui huiusmodi vi-

Res subiecta vocabulo monachi in scriptura est, licet non sit vocabulum ipsum. Vocabulum monachi, & vocabulum monasterij cum ipsa traditione apostolica vitæ communis religiosorum nata.

tam communem profiteri volebant, si postea à proposito & recepto exciderent, rei voti erant. quod crimen exemplo seuerissimi supplicij, ac maximi terroris primum in Anania & vxore eius à beato Petro vindicatum est, quia vt beatus August in regula sua prima ait, non licet sibi retinere, quod per pactum ad omnes pertinet, & deo est consecratum, quod Ananias, & vxor commiserant qui, vt ait beatus Hier. in epistola ad Demetriadem, post votum abstulerunt quasi sua, & non eius, cui semel ea vouerant, partemque sibi alienæ substantiæ reseruarunt. Præterea, quod secundum institutionem apostolorum etiam in ecclesiis communem vitam ex communi sumptu ecclesiarum clerici viuerent, testimonio est, quod Clemens Rom. libro. 2. de const. apost. cap. 58. scribit, Si quis presbyter ex parocchia (nos verbo iam pro Latino trito dicecensim vocamus) aduenit, excipiat a presbyteris κληρικῶς: si diaconus à diaconis. κληρικῶς excipere iubet, id est, more vitæ communis, siue vt ratio vitæ communis postulat, vt scilicet communicentur cum eis, quæcunque opus erunt. eodem verbo vsus est Eusebius Alexandrinus Archiepisc. ante annos mille trecentos in sermone de Dominico die hortans ad permanendum in ecclesia vsque ad extremum Missæ, siue (inquit) sit κληρικῶς, siue non sit, debet permanere, quousque dimittatur ecclesia, hoc enim significat μέγιστος ἀσπλύστος τῆς ἐκκλησίας, id est, siue sit clericus vel religiosus, hi enim, quia vitam communem ducerent, dicebantur κληρικῶι, siue ex laicis. hinc dicta sunt à tempore apostolorum cœnobia, & canonici cœnobiolorum: vnde sermones magni Basilij ad canonicos in cœnobiis, & ad canonicas. itaque non solum in monasteriis, & cœnobiis monachorum vita communis à temporibus apostolorum suscepta, & culta semper fuit, sed ex magna etiam parte in ecclesiis cathedralibus, quas vocant, à clericis canonicis. vt etiam Guilielmus Durantes cognomento Speculator ante annos 300. libro sexto. diuinorum officiorum capit. de septem diebus post pascha testatus ecclesiis à clericis est pluribus antiquorum decretis obseruatis Urbani, Augustini, Gregorij primi, Gregorij septimi, 12. quest. vite susceptæ.

Violatio voti in Anania, & vxore eius seuerè vindicata.

Vita communis non solum in cœnobiis, sed in ecclesiis à clericis canonice susceptæ.

1. cap. Quia, & cap. Scimus & cap. sequenti & ext. de vit. & hon. cap. Quoniam ergo qui non contenti vivere ex communi sumptu ecclesie, proprium etiam habere voluerunt cum prius à vita communi cœnones vocarentur, canonici postea vocati sunt, quod sub ecclesiastica regula, bonis moribus vivere, & canendis psalmis inuigilare debeant, sic enim videtur mihi interpretatus esse verbum canonici beatus Gregor. in epist. ad Augustinum Anglorum Episcopum. 12. q. 1. cap. Quia Clerici autem qui ex ecclesia communiter viuentes, nihil proprium habere volunt, canonici regulares appellati sunt. quod ad regulam viuendi communiter ex ecclesia regulam paupertatis. id est, nihil habendi proprium, ex voto adiungant. atque huiusmodi clericos canonicos regulares diu fuisse olim in ecclesia Hierosolymitana patriarchali, vnde primum a sanctis apostolis hæc communis vita, & institutum nihil possidendi vique ad nostra tempora manauit, auctores sunt Iacobus Vitriacus episcopus. Athonensis ante annos 300. & amplius, & Ludolphus Carthusiensis natione Theuthonica. ante annos amplius 200. rursus in ecclesia Nazarenis cathedrali fuisse huiusmodi clericos canonicos cum episcopo regulares, testis est episcopus decretalis Innocentius 3. ext. de regul. cap. Sicut ad hæc, Cæsius canonicus Mediolanensis ante annos propè centum Hierosolymam ad loca illa sancta, & religiosa profectus, narrat venisse ad manus suas librum antiquum inscriptum de liberata & capta terra sancta ex bibliot. ecclesie montis Sion, in quo sic scriptum erat, habet Hierosoly. patriarcha quosdam episcopos suffraganeos, Bethleemitanum, Ebronensem & Liquidinensem, fuit autem ecclesia Bethleemitica prioratus canonic. regularium vsque ad tempora Valduini primi regis Latinorum. hæc ille. item Iuo episcopus ad canonicos ecclesie Beluacensis, in qua fuerat Canonicus, factus postea episcopus Carnotensis sic scripsit, præsens animo, corpore autem absens exopto & exhortor, vt pacem sectemini, & sanctimoniam, hæc vouistis: hæc debetis, Præterea scriptum est in historia Teuthonica episcoporum Salisburgensium, Paschasio pontifice Romano, factum esse Conradum e-

episcopum Salisburgensem ante annos 450. & amplius, fecisseque eum, vt à clericis ecclesie suæ regula beati Augustini. id est, canonicorum regularium susciperetur. Imò vsque in hodiernum diem canonici ecclesie cathedralis Garolitane, siue Garopolitane in Scotia regulares sunt, id est, vitam communem viuunt, & nihil proprium habere possunt, sicut ante annos 300. & amplius, vt perspicui potest ex decretali Iuno. 3. ext. de statu mon. cap. Per tuas. Hæc omnia, quæ hæcenus commemorauimus, eo spectant, vt intelligant Magd. vitam communem, quam improbant, non solum in monasteriis, & cœnobis monachorum, quæ ipsi oderunt, & eorum magister Lutherus tum igne lingue suæ, tum armis, & incendiis Rusticorum in Germania deleuit, sed in plerisque ecclesiis cathedralibus episcoporum ad exemplum apostolicæ institutionis ab ipsis vsque præcis temporibus fuisse. Quod si communem vitam monachorum non patiuntur Lutherani ex apostolica institutione venisse, quia verbum monachi in scriptura non legunt, patiantur vitam communem ministrorum ecclesie, qui sunt presbyteri, diaconi, & episcopi, quæ verba in scripturis legunt. Sed de his hæcenus, respondeamus ad alia.

Defensio doctrinae de solenni benedictione sacerdotali nuptiarum in epistola Euaristi: de causa eius, & utilitate: & responsio ite ad id, quod in huiusmodi traditionibus obiciunt Magdeburgenses, esse laqueos conscientie.

Caput 3.

NC rursus, vt iam ad illud alterum de publica, & solenni in templis benedictione nuptiarum. quam reprehenditis, veniam, si quod in Genesi de Adam & Eva scriptum est: Benedixitque illis. & ait, crescite & multiplicamini similiter secundum traditionem à maioribus relictam, & in ecclesia catholica per omnes mundi partes conseruatam interpretaremini, nunquam epistolam grauissimam sancti Euaristi apostolici pontificis propter benedictionem nuptiarum, quam secundum

traditionem apostolicam sanxit, accusaretis. Aliter enim inquit, à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus, non sit coniugium: & quæ sequuntur. Quia enim Dominus in Adâ & Eua primis coniugibus, cæteris omnibus coniugibus benedixit: qui postea usque, ad consummationem sæculi secundum illam à principio legem conjugalem per os Adæ omnibus coniugibus pronuntiatam copulandi erat, & quia in illis ab initio conjugale fœdus tam excellenti mysterio consecrauit, ut in eo magni uicinis Christi & ecclesiæ sponsæ sacramentum, ut nos apostolus docuit, designaret, idcirco sancti Apostoli tanquam illius diuinæ benedictionis, & sacramenti nuptiarum interpretes, & religiosi cultores, diuinè tradiderunt, ut quod erat sacramentum, ut omnia honestè, & secundum ordinem fierent in nobis, sacerdotali ministerio cum precibus, & oblationibus honoraretur: & noui coniuges benedictionem sacramenti ecclesiæ per ecclesiasticos ministros ut decebat, acciperent. Sed quia noui hæretici negant quoque, sacramentum esse coniugium, differam de hoc postea aduersus eos. nunc ad illud respondebo, quod hic potissimum isti accusant, nempe quod ad hunc ritum publicæ huius & solemnæ benedictionis nuptiarum necessario omnes ecclesias obligati pontifex Euaristus uult: atque hoc quidem ad humanam traditionem, & laqueum conscientiarum iniectum pertinere putant, sic enim dicunt, quod quidem nunquam dicereat, si quid sit laqueum iniicere apud Paulum, intelligerent. tunc enim laqueus iniicitur, si de quo Christus consilium dat, & non præceptum, quia sit arduum quid & communes hominum vires superas, idem postea lege imposta cuius iubeatur, quod est per vim legis quasi laqueo ad id trahere. Hinc Salomon in Prouerb. laqueus, inquit, viro, celeriter proprio ore sanctificare: post votum nanque pœnitere contingit. Hunc locum imitatus Apostolus hortans ad vitam cœlibem, & nulli eam imperans, cum sciret Dominum dixisse, Qui poterit capere, capiat, postquam commoditatem eius vite ad seruiendum Deo expeditius ac liberius, exposuit, subiungit: Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non

Que causa benedictionis sacerdotalis nuptiarum à S. Apostolis tradita.

Non intelligunt Magd. quid sit apud d. Paulum laqueum iniicere, quod in nostras ecclesiasticas constitutiones paim obliuiscunt. P. 1020.

velaqueum vobis iniiciam, id est, non ut, quod in vestra potestate est, promittatis, & postea promissile pœniteat, ad quod seruandum per vim postea tanquam laqueo legis iniecto trahi necesse sit: sed tantum, inquit, ostendi, quis hinc manaret fructus. Frequens est in scripturis vocari laqueum legem, ut cum ait idem Salomon, Laqueus fortis labia proprii oris. nēpe quia tenetur lege constrictus, qui promittit, & rursus, lex sapientis fons vite: insipiens sub laqueo morietur. Hoc dicit, quia lex imposita est, sicut Apostolus ait, iniustus, & non subditis impiis & peccatoribus. hi omnes sunt insipientes, quos Salomon dicit, qui dum legem non seruant, efficitur eis lex fons mortis, & laqueus interitus. Et rursus in Prouerb. In viis tortuosis tribuli, & laquei, laqueos vocat leges positas iniquis, qui non ambulat vias directas, sed obliquas, in quibus sub iis legibus, quas transeunt, & violant, tanquam sub laqueis intereunt. Interrogemus ergo nunc Magdeburgenses, qua ratione sit laqueus lex benedicendi publicè ac solenni ritu in templis nouis nuptis cum maritis, antequam conueniant in unum? An quia optio libera est, non benedicere? minimè, non enim hoc in Euangelio ostendi potest, sicut ostenditur libera optio vitæ cœlibis ei, qui nondum vouit & ideo illi iuberi non potest, quin iubendo laqueus iniiciatur. Licuit ergo sanctis apostolis hunc ritum iubere, & tradere, ut quidem tradiderunt, ut sanctus Euaristus testatur. Quod si huic epistolæ Euaristi, in qua hoc notatis, non creditis, interrogate omnes ecclesias Orientis, & Occidentis, an hunc ritum teneant, & seruent? unde ergo acceperunt nisi à sanctis Apostolis? si hoc accusatis, quod omnes ecclesias hac lege obligari Pontifex voluit, at non hoc Pontifex solus Euaristus voluit, sed sancti Apostoli prius voluerunt, à quibus traditum, & custoditum esse affirmat: quare Apostolos hic accusate. imò accusate Paulum Apostolum, quod cum Dominus non præcepisset prius in Euangelio, ut si quis frater uxorem haberet infidelem, & hæc consentiret habitare cum eo, non dimitteret eam, Paulus tamen præcepit: non enim dicit, (quod vult, faciat) ita ut optionem det, & liberum relinquat non dimittere: neque dicit (melius

Prou. 6.

Prou. 13.

Prou. 22.

Quædam apostoli præceperunt ecclesiæ, quæ Christus non prius præcepserat.

faciet, si non dimittat) sed dicit præcipiendo, nõ dimittat eã. Quod magis adhuc intelligi potest ex eo, quod deinde subiungit, quod si infidelis discedit, discedat, nõ enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: ergo non dimittere eam, si consentit habitare, ad seruitutem & obligationem pertinet, qua tenetur fidelis manere cum infideli consentiente habitare, alioqui non diceret, cum non consentit habitare, remanere infidelem liberam ab illa seruitute & obligatione. sic etiã grauißimi auctores intellexerũt. Tertull. lib. i. ad uxorem Amb. in Comment. epist. ad Cor. item Chrysof. licet interpret nõ intelligentes verbũ Grecũ *προϋνομιαν*, malè pro consulendo acceperit, Hierony. in Com. Esa. cap. 15. Theodore. in Com. Pauli, Seuerianus Gabalonenfis explanans illum locum, Vnum quemque sicut vocauit Deus, ita ambulet. Dicite ergo Paulum incesisse laqueum: imò accusate omnes vestros legislatores, quicumque vobis leges sanxerunt, id est, vt vos interpretamini, laqueos iniecerunt: quia iis ipsis legibus obligare voluerunt. Ac rursus, si ad id, quod sanctũ & vtile est, obligari omnes ecclesias iugum durum est, & id accusandum esse iudicatis, accusate etiam cætera Apostolorum præcepta. Sed vultis fortasse, vt leges nõ sint laquei: rectè, seruate illas, & fiant vobis fons vitæ, sicut ait scriptura: si quoque de hac lege benedicendi coniugibus dicendum est. Deinde, si lex vtilis est, quis neget oblationem eius vtilem & salutarẽ esse? Videamus igitur, quorsum spectet, coniugibus cum precibus & oblationibus in ecclesia benedici à sacerdotibus, eo scilicet, vt bonæ soboles generentur, & domino in actibus suis placeant, vt idem pontifex Euaristus ait. an parua hæc vtilitas? aut nunquid, quantum preces apud Deum valere possint, & soleant, ignoratis? si cibis, quo alimur, per verbum Dei, & orationem sanctificatur, vt idem sanctificatus corpori & animæ vtilis efficiatur, dubitabitis, quin coniuges per orationes, & sacerdotalem benedictionem sanctificati, ad bonas proles generandas proficiant? Præterea, de uxore inquit Apostolus, saluabitur autem per filiorum generationẽ, si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum

Tertull.
Ambrosius.
Chryf.
Hierony.
Theodor.
Seuerianus.
Gabalon.

1. Tim. 2.

sobrietate. siue potius cum castitate, vt B. Hier. scribens aduersus Iouinianum, legendum esse affirmat, ex quo intelligant parentes, inquit, B. Ambrosius in libro de virginibus, quibus virtutibus filias erudire debeant, quarum meritis delicta sua redimantur. Virgo enim, inquit matris est hostia. & beatus Basilius in libro de virginitate, si non mãserint, inquit, filij in fide, dilectione, & sanctificatione cum castitate, tenebuntur parentes crimine transgressionis, vnde statim subiungit, suadeat pater filio, & mater filiæ, vt casti sint in Christo, *κοινὸν γὰρ τὸ γέννημα*, id est, communis enim est proles. Si igitur tanti interest parentum, vt eorum studio & vigilantia filij bonis moribus instituantur, vt in filiorũ probitate salus parentum pendeat: contra verò in vitio pendeat interitus ex incuria, & indulgentia, quid magis in hac re necessarium, diuinè institui, & tradi ecclesiæ sanctæ potuit, quàm vt sacerdos nouis coniugibus per verbum Dei, & orationem benedicat, vt bonæ soboles, sicut Euaristus ait, ad salutem parentum generentur, id est, tales, quæ in fide dilectione, sanctificatione, & castitate studio sancto genitorum permaneant? etenim si oratio priuata iusti multum valet apud Deum, quis dubitet, quin multo plus valeat ad sanctificandũ oratio publica sacerdotis nomine ecclesiæ, quã Christus Deus noster ita sanctificauit, vt exhiberet eam sibi sponsam gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt esset sancta, & immaculata? Denique, vt hunc locum finiam, accusare apostolicum ritum ecclesiæ catholicæ in benedicendo coniugibus in templo, quid aliud est, quàm velle, vt coniugium Christianorũ nihilo sanctius sit apud nos neque magis à nobis honorandum, quàm ab Infidelibus suũ coniugium? at si ita fieri oportet, & non excellit cõiugium Christianorũ, neque plus gratiæ accipere, neque plus sanctificationis præstare debet, quid est, quod Apostolus ait, sanctificatur enim vir infidelis per mulierem fidelem, alioqui filij vestri immundi sunt, nunc autem sunt sancti? an hoc dici potest de matrimonio coniugum infidelium? Quod si non potest dici, an nõ decet, vt cum precibus & oblationibus benedicatur,

orante sacerdote, vt tales ex coniugibus Christianis procreentur, quales sacramentum Christiani matrimonij decet? Nihil amplius faciet ecclesia in coniugio Christianorum celebrando, quæ ex Apostolo, vt paulò ante dixi, didicit magnam vnionem Christi, & ecclesie sponsæ in carnem vnã, qua nutrit, & fouet eam in vnione coniugali mysticè significari, & quæ legitur apud Salomonem, à Domino aptari mulierem viro: & apud prophetam Malachiam, Dominum testificari inter virum & vxorem, nihil, inquam, amplius faciet quàm infideles sine Deo, & sine scriptura sancta in hoc mundo, qui hæc ignorant? qui nihil horum credunt? quibus hæc omnia fabula sunt? sed de his hætenus.

Eph. 5.

Prov. 19.

Mal. 2.

Defensio doctrine de aqua benedicta cum sale ad sanctificationem populi aspergenda in epistola Alexandri. Et contra scripturas esse, quod tradunt Magdeburgenses, idolo latrariam esse, quicquid fiat ad cultum Dei sine mandato eius, & aliquid de traditionibus Apost. sine scripto.

Caput 4.

Equuntur alia, quæ deinceps calumniantur Magdeburgenses. Et de aqua, inquam, benedicta Alex. sed quia idè notant prius, & multa nos superiore libro de benedictione aquæ ex scripturis sanctis respondimus, non est necesse eadem repetere: illud tamen hic isti addiderunt, quod aquæ cum sale benedictæ vis sanctificandi aspersos describitur, id quia sine mandato Dei fiat, idololatriam esse & superstitionem. Hæc sunt ab impio Caluino quamquam inimico mutuari, vt solent hæretici alij ab alijs mutuari. tradit enim Caluinus in suis impijs institutionibus, omnes Dei cultus voluntarios sine Dei mandato, Deo esse odiosos, hoc verò Magdeburgenses cū exagerarent, ad idololatriam pertinere dixerunt, nihil est enim odiosius Deo idololatria & superstitione. Repetam ergo hic, & si non omnia, quæ Caluino ad hunc locum lib. 2. de votis monasticis respondi, An si quis se castrare voluerit propter regnum Dei, vt hoc vitæ modo & instituto Deū colat, aliquid faciet Deo odio-

Matth. 19.

sum, adde etiam superstitiosum, cum hoc potius insigniter item dominus laudaret? aut nunquid non hoc faciet sine mandato eius, qui cum hoc mandare nolleret, tanquam aliquid arduum, & supra naturam, subiungit, qui poterit capere capiat? Deinde si in veteri lege, quæ tot, ac tantis mandatis abundabat, cultus Dei voluntarius sine mandato eius non erat Deo inuisus, sed potius gratus, quomodo in nouo testamento erit? *Leu. 22.* bouem, inquit, & ouem, aure, & cauda amputatis, voluntarie offerre potes: votum autem ex eis solui non potest. distinxit planè hoc loco Lex, quod ad Dei cultum ex mandato fit, cuiusmodi est votum reddere, sicut scriptum est, si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, ab eo, quod in voluntate positum est, vt fiat, aut non fiat, deo alioqui acceptum, & gratum, quale erat in lege Moysis offerre deo hostiam aure, & cauda carentem: si quis tamen hostiam deo vouisset, quia votum Deo soluere, mandatum Dei est, necesse erat, vt integra esset victima, id est, vt aure, & cauda non careret cum autem Lex spiritualis sit, sicut Apostolus ait, necesse est hanc legem Leuitici impleri in nouo testamento secundum spiritum: non enim venit dominus, vt ipse testatus est, ad soluendam legem, sed ad implendam: necesse, inquam, est, habere nos aliquas hostias spirituales voluntarias aure & cauda carentes, id est, liberas à lege mandati, cui necessario in auditu auris, sicut ait scriptura, *Psal. 17.* obediendum est: & cui tanquam gubernaculo obsequendum, est enim auris Symbolum obedientiæ, quæ ad mandatum refertur, & cauda ceu clauo aues remigum alarum huc, aut illuc flectunt, & volatum dirigunt: vt Lex mandati facit, quæ ad hanc, aut illam actionem iubendo flectit significare autem hoc in ænigmate caudam, ne quis dubitare possit, docet Es. qui postquam dixit prædicens bellum illud funestum à Romanis populo Iudaico inferendum, Disperdet dominus ab Israel caput, & caudam vna die, interpretans quos nam Caput, & quos caudam vocasset, & cur, subiungit, senem, & eos, qui facies, siue personas admirantur, hoc caput, sic enim est apud 70. nempe eos dicit, qui potestatem iudicandi habebant, & corruptè iudicabant, qui in

Eccl. 5.

Rom. 7.

Matth. 5.

Psal. 17.

Es. 9.

Act. 4.

actis Apost. principes populi, & seniores vocantur, vt beatus Cyrill. in eodem loco Esaiæ notauit. sequitur deinde, propheta docens mendacium, hoc est cauda, doctores ergo, & prophetas, quia expositione mandatorum dei, quæ est muneris eorum, huc, aut illud populum sectantur, caudam vocat. Quare qui cultus Dei voluntarios, id est mandato dei non sancitos tollunt, hi aut hostias veteris testamēti, quæ aure, & cauda amputatis secundum legem Leuitici voluntariè Deo offerri poterant, damnant: aut contra apostoli sententiā legem illam Leuitici spirituales esse, & umbram habuisse negant. Quod si neutrum volunt, id est, neque legem Leuitici reprehendunt: neque spiritu carere dicunt, coguntur planè hostias spirituales ad dei cultum sine aure & cauda spiritualibus, nobis cōcedere, id est, quæ voluntariè sine auditu & directione mandati dei ad dei cultum offerri possint: tamen si non offeruntur sine verbo dei non quidem iubente, sed approbante, vt in hoc loco Leuitici cernitur, sed Lutherani magistri non discernunt ista. Præterea, si omnes cultus sine mandato Dei sunt abominabiles, aut superstitiosi, cum Dauid aiebat: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, petebatne, vt quod deo alioqui odiosum erat, ac superstitiosum, gratum ei efficeretur? Voluntaria enim oris non sunt dicenda, quæ Deus mandat, sed potius quæ quis ad colendum Deum vltro facit, vt quod Dauid se fecisse proximè dixerat: Iuravi & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Deinde, quia euenire solet, vt coactus quis iuret, & statuatur in corde, vnde Apostolus in epist. ad Corinth. priore: Nam qui statuit, inquit, in corde suo, non habens necessitatem, id est, nō coactus, sed potestatem habens suæ voluntatis, id est, statuit sponte, idcirco Propheta postquam dixit, iurasse, & statuisse se custodire iudicia legis, vt doceret, sponte hoc iurasse, vt scilicet hoc bonum suum nō ex necessitate, sed ex voluntate esset, vt Paulus ad Philemonem scripsit. subiungit: Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine quod perinde est, quasi diceret: sit tibi Domine acceptum, quod iurauerim custodire iudicia iustitiæ tuæ: & adiua, vt custodiam. illa autem iudicia dicit,

Leui. 19.

Qui cultus Dei voluntarios colunt, aut legem reprehendunt, aut spirituales esse negant.

Psal. 118.

1. Cor. 7.

quæ sunt in Leuitico, de non stando contra sanguinem proximi, nec eum odio habendo, neque quærenda vltione, & alia huiusmodi, à quibus statuerat, & iurarat Propheta nullis se aduersis rebus, aut cruciatibus declinaturum: vnde statim subiungit, ego autem humiliatus sum nimis. Iurare ergo voluntarium fuit, & sine mandato: & iurauit causa colendi Deum, vt scilicet, sic iurando, se in virtute, & sancto proposito confirmaret, ac stabiliret, qui fuit pius in Deum cultus. Sed hic fortasse cauillabitur Calvinus, & cum eo Magdeburgenses, iurasse quidem Prophetam vltro ea, quæ alioqui facere necesse erat. Sed esto, concedamus hoc: at iurare non fuit necesse, quod quidem absque mandato fecit, quod fuit genus cultus voluntarij sine mandato. Etenim si quod iuro me facturum, id quidem antequam iurem, facere non est mihi necesse, & est alioqui sanctum, & Deo acceptum, & in scripturis sanctis laudatum, an non erit præstantius & excellentius, quam si id ipsum faciam, cum liberum est mihi, non facere? an si quid rectè fiat, nō erit eo melius, quo firmitus? Qui matrimonio, inquit Apostolus, Virginē suam iungit, bene facit, si quidem necessitatem habet iungendi, & nō habet ad non iungendum, potestatem voluntatis suæ, nempe quia omnino vult filia nubere: sed qui nō iungit, melius, inquit, facit, scilicet cum nō habet eiusmodi necessitatem, sed potius potestatem voluntatis suæ: & qui hoc statuit in corde suo, & Deo promisit, vt multi in Ecclesia catholica laudatè facere solent, qui sic virgines suas seruant, & non inuitas, sed volentes Deo consecrant, de his enim loquor, hic profectò melius secundum Apostolum facit. Quis ergo audeat iam dicere, præter Calvinum & Magdeburgenses & cæteros eorum similes, omnes cultus Dei sine mandato Deo displicere esseque superstitiosos? sed hi sunt, qui impiè nihil volunt, quamuis spontè & consideratè, promitti, & voueri Deo ad cultū eius, cū apertè dicat scriptura, Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio: ergo rursus, placet fidelis & considerata promissio. Sed hactenus de cultu Dei voluntario, qui ἑθελουσαίᾳ ab apostolo dicitur, de

Ecc. 5.

quo plura adhuc paulò post, quem hic in epistola Alexandri Magd. in circo quasi superstitiosum damnarunt, ut asperionem ex aqua & sale benedicto, quæ in eadè epist. ad cultum Dei, & populi sanctificationem tanquam genus oblationis, & spiritualis hostiæ secundum apostolicam traditionem fieri iubetur, reprehenderent, voluntarium enim hunc quoque cultum esse crediderunt, ut in vno loco gemino errore ducerentur: & quod cultum voluntarium sine mandato Dei odiosum deo esse, contra scripturam, ut docui, tradunt: & quod hunc cultum asperionis ex aqua & sale sanctificato ad sanctificandum populum à sanctis Apostolis, qui spiritum Dei habebant, mandatum esse negant, quos planè consuetudo ipsa omnium ecclesiarum apostolicæ traditionis confirmatrix redarguit, & in errore versari convincit id quod satis clarè idem pont. Alexander significavit, cum dixit, aquam sale conspersam populis benedicimus. Nisi enim eiusmodi ritus iam antea ecclesiæ traditus fuisset, & ab ecclesia receptus, & consuetudine confirmatus, nunquam sic dixisset, aquam sale conspersam populis benedicimus, quin potius, si ipse primus huius cultus, ac religionis auctor fuisset, hoc modo dixisset, statuimus, aut volumus, siue quo alio simili, ut deinceps aqua sale conspersa populis benedicatur. Hoc ergo fecit pont. quod in ecclesia fieri solitum sciebat: idemque in posterum faciendum esse mandavit: id est, ut consuetudo à sanctis Apostolis instituta, & tradita servaretur. Sed vos Magd. & cæteri Lutherani nulla alia instituta, aut mandata Apostolorum esse creditis, quam quæ verbis expressa legitis. Quare apud vos inane verbum est, & omni re subiecta caret, quod Paulus ad Thessalonicenses scripsit, inquit: itaque fratres, stante, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam nostram: nihil enim est, vobis auctoribus, quod per sermonem acceperimus. Si vos à fide Ecclesiæ non excidissetis, non sic existimaretis. Sed quia non statis in fide maiorum, & in eadem regula, sicut Apostolus ad Philip. scripsit, non permanetis, idcirco eorum traditiones non tenetis. rectè itaque Apostolus dixit, stante, & tenere traditiones, qui enim non

Qui traditiones sine scripto non tenent, verbis Pauli convincuntur cecidisse.

Philip. 3.

stat, non eas tenet. In hoc ergo verum est verbum, quia iidem sunt, qui stant, & qui traditiones tenent: propterea vos non tenetis, quia non statis, sed cecidistis.

Responsio secundum scripturam, & apostolicum canonem ad accusationem Magdeburgensium in epist. 2. Sixti de supplicio populi quasi iniusto propter laicum, qui vasa sacra tetigit. Item responsio secundum scripturam ad accusationem in epist. 2. Sotheris de sacretis fœminis prohibitis tangere sacra vasa, & ferre incensum ad altare, & quorsum tendat eiusmodi accusatio. Caput 5.

Accusant rursus, quod in epist. Alexandri statutum est de vasis sacris non contrectandis, nisi à sacris hominibus. Sed quia satis ad hoc superiore volumine respondit, nec hic opus est, plura dicere, nec eadè repetere, ad illud tantum hic respondebo, quod hoc etiam loco addiderunt. Accusant enim præterea, quod in epist. 2. Sancti Sixti Pontificis, qui idem statuit, scriptum est de pœna & supplicio eius, qui contrectant. Sed recitemus sanctionem: Quia, inquit, in hac sancta sede Apostolica à nobis, & reliquis Episcopis cæterisque Domini sacerdotibus statutum est, ut sacra vasa non ab aliis, quam à sacris, Dominoque dicatis contrectentur hominibus: indignum enim valde est, ut sacra Domini vasa, quæcunque sunt, humanis vibus serviant: aut ab aliis, quam à Domino famulantibus, eisque dicatis tractentur viris. deinde subiungit, ne pro talibus præsumptionibus palam imponat populo suo: & hi etiam, qui non peccaverunt, mala patiantur, aut pereant: quia perit pius sæpissimè pro impio. Hoc inquam Magdeburgen. accusarunt, quod iniustum esse videretur, ut non tantum qui vasa tangeret non sacrus, sed etiam totus populus, qui non tetigit, puniretur. Videntur tamen Magdeburgenses aliquantum profecisse: qui enim prius accusabant, quod esset in nostra Ecclesia prohibitum, ne sacra vasa à Laicis non tangèdis à tangeretur, nunc paulo religiosiores facti, illud iam potius Laicis.

Cur populus
aliquando iuste
puniatur, quod
sacra vasa à lai-
cis tangantur.

1. Cor. II.

S. Pacianus.

1. Cor. 5.

2. Tim. 5.

Chrysof.

Dionys.

accusant, quod non is solum, qui vasa attrectarit, cui scilicet attrectare non licebat, puniatur, sed etiam populus, qui non attigit, quasi innocens videatur, cum non sit tamen. Sed cur populus puniatur? nempe quia non satis est non tangere, ut culpa tangendi quis vacet, sed oportet non committere, ut alius tangat, cui non liceat, quod quidem fit saepe dissimulando, & patienter ferendo quod minimè dissimulandum est, Comparent ergo Magdeburgenses cum his ea, quae Apostolus in epist. ad Corinth. priore scribit de supplicio non tantum eorum, qui de pane illo viuifico indignè edunt, sed eorum quoque, qui non dant operam, ne id fiat, cum possunt. Ideo ergo, inquit, inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. deinde subiungit: si quod nosmet ipsos diiudicemus, non utique iudicemur: dum iudicamur autè, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Quem locum interpretans in parænesi ad pœnitentiam beatus Pacianus episcopus Barchinonensis, cuius meminit beatus Hieronymus inter ecclesiasticos scriptores, lætare, inquit, peccator, si in hoc seculo, aut morte interciperis, aut languore consumeris, ne puniaris post sæculum: intellige quantum sceleris admittat, qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte dissoluitur. Quod si vestra vobis vilis est anima, parcite populo, parcite sacerdotibus. Clamat Apostolus, Exiguum fermentum totam massam corrumpit: quid facias tu, propter quem omnis massa corrumpitur? propter quem laboratura est tota fraternitas? Viues tot animarum reus? excusaberis, cum te Ecclesia dixerit suae cedis auctorem? cum tibi communionem suam imputauerint innocentes? Ecce iterum Apostolus ad sacerdotes: Nemini cito manus imposueris, ne communices peccatis alienis. Hactenus Pacianus auctor grauissimus, & sanctissimus. Item beatus Chrysostomus in comment. psal. 49. interpretans illum versiculum. Et cum adulteris portionem tuam ponebas, de eo, qui cum indignis ad mensam Domini accedit. *μερίδα* enim, quam interpretes vertit portionem, vocat Propheta, ut Dionysius quoque vocat particulam, siue portiunculam cœnæ dominicæ,

sive sanctæ Eucharistiæ. Si videris ergo, inquit, aliquem eorum, qui tecum congregantur, fornicatorem, & ad sacramenta accedentem, dic ei, qui est minister distributionis eorum, hic est indignus sacramentis. arce prophanas manus. Et paulò post, papè quantum malum, ex eo quod crelentur, atque obtegantur aliorum putredines, quando dicit eum esse socium luendi pro peccato supplicium. hæc Chrysostomus, scio non esse paria peccata, indignè communicare, aut indignè communicantem dissimulare: & laicum sacra vasa tangere, aut dissimulanter ferre tangentem. sed rursus neque supplicia erunt paria. illud modò agitur, ut simili exemplo demonstremus, propter peccatum, quod alius peccauit, puniri interdum, qui illud quidem non peccauit, non tamen dedit operam, ne id peccati ab alio committeretur, cum posset, & deberet. Sic etiam canone Apostolorum 36. cautum est, ut si populus sua nequitia ac prauitate nolit Episcopum recipere, Clerus ciuitatis excommunicetur. Deinde subiungit rationem, Quia, inquit, non fuerunt Clerici eruditores populi subiectionem detrectantis. Ergo sicut propter peccatum indignè communicantis contingit puniri alios, qui ipsi alioqui non indignè communicarunt, & propter peccatum populi recusantis Episcopum contingit puniri Clerum, qui tamen non recusauit, sic propter peccatum prophanè tangentis vasa sacra contingit iuste puniri populum, qui non tetigit. causam in singulis reddidimus. Reprehendunt præterea Magde. quod est in Epist. 2. Sotheris prohibitum, ne sacratæ feminae vel monachæ sacra vasa tangant: nec incensum ad altare deferant, quæ omnia, inquit, Pontifex, vituperatione & reprehensione plena esse, nulli rectè sapientium dubium est. Sic quoque vobis visum esset, Magdeburgenses, si tales essetis, id est, rectè sapientes. Sed quia non rectè sapitis, neque quicquam honestè, & secundum ordinem in Ecclesia Dei fieri vultis, sed omnia potius indecorè & perturbatè, ac confusè, idcirco hoc accusatis. Dicite mihi elegantes, & sapientes viri, est ne honestum & decorum, ut mulieres in Ecclesia doceant? Credo negabitis, ne verbum Apostoli negare videamini, qui in epistola ad Cor. præce-

pit, ut mulieres in ecclesia taceant. Non enim, inquit, permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid autem voluit discere, domi viros suos interrogent. etenim si non licet illis loqui in ecclesia, ut discant saltem interrogando, quanto ergo minus eis liceat ibi docere? Sed rationem Apostoli audiamus: Turpe est enim, inquit, mulieri in ecclesia loqui, turpitudinem rei causam esse dixit, quam quidem turpitudinem rei naturalem nulla sanctitas, neque scientia mulieris excusare potest. Unde recte Synodus Carthaginensis 4. Apostolum secuta, Mulier, inquit, quamvis docta & sancta, in conuentu virorum docere ne presumat. Quod si docere mulieres in ecclesia turpe est, ac proinde, graui & necessaria ratione eis interdictum, quomodo non sit etiam turpe, incensum eas ad altare deferre? an ne igitur ministras altaris esse vultis, ut per gradus ex diaconissis altaris presbyterissas postea faciamus? miseros homines, qui tanto odio Ecclesie nostrae flagrantis, ut omnibus repagulis pudoris naturalis, & ingenitae verecundiae diruptis, nulla honestatis, neque decentiae ratione habita, quicquid in nostra ecclesia est, inuidia inflammati, ob hanc tantum causam, quia nostrum est, accusare audeatis. Sed videamus quid Apostolus, postquam praecepit, ut mulieres in Ecclesia tacerent, subiunxerit, ne quis existimaret, omne iam decorum in Ecclesia seruari, & omnem turpitudinem vitari, si tantum mulieres in Ecclesia neque interrogaretur discendi causa, neque docerent: Omnia, inquit, honeste & secundum ordinem fiant in vobis, quasi multa alia superessent, in quibus honestas quoque seruari, & turpitude declinari deberet, cuiusmodi est hoc, ferre mulieres sacratas incensum ad altare, & caetera omnis ministratio, quae ad altare fit, quod pontifex Sother tam turpe, & tanta vituperatione dignum esse iudicauit, ut vbicunque ea macula aspersa esset, quam celerissime posset, hoc apostolicae traditionis decreto abstergi iuberet. Significat autem fuisse hoc a quibusdam pseudoapostolis introductum, qui se in Apostolos transfigurabant, illud, credo, pseudoapostoli isti dicebant, quod contra Moysen illi sacrilegi Coritae & Rubentae, cum Daran & Abiron, qui

Syn. carth. c. 49

Qui volunt prohiberi esse feminis sacratis ferre incensum ad altare, fieri eas per gradus volunt ex diaconissis presbyterissas.

Leu. 16.

Magdeb. & caeteri similes Coritis, & Rubentis

incensum in thuribulis sacrilege obrulerunt: Omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: quid eleuamini super populum? horum vos similes estis. Inter caetera enim, quae in epistolis pontificum Apostolicorum accusatis, est (ut vestris verbis utar) distinctio Clericorum, siue spiritualium propter sanctitatem, de qua Clemens in 1. epist. & Thelesphorus ite in epist. sua agunt, cum tamen (inquitis) omnes pij dicantur sancti in scriptura. Haec vos, quae ad illud vestrum dogma, vel potius dicam commentum, pertinent quod traditis, non esse sacerdotium verum & externum, id est, non esse aliud sacerdotium, praeter sacerdotium ex baptismo, quod satis a nobis scripturae auctoritate suo loco iam confutatum est. Unde simul intelligi, & demonstrari potest, ut est praeter communem omnium Christianorum sacerdotium ex baptismo, aliud speciale verum, & proprium ex ecclesiastica ordinatione a Christo institutum, sic, praeter communem sanctitatem baptizatorum, esse aliam specialem hierarchice in Ecclesia ordinatorum. Ergo ut illi pseudoapostoli incensum a mulieribus sacratis ad altare ferri volebant, tanquam ministras altaris essent (ita enim viam muniebant ad communicandum cum feminis sacerdotum) sic vos eodem spiritu, quo illi agitati, suscepto illorum pseudoapostolorum patrocinio, epistolam Sotheris pontificis, quia hoc dixit, accusatis. Sed illud iam valde ridiculum est, & vobis repugnans, quod cum incensum nullum esse volitis, nec ab villo ferri ad altare, imo & incensum, & altare, & sacrificium omnino tollatis, nunc accusatis, quod sacratis feminis, ne ad altare incensum ferant, prohibeatur. Sed ut hunc locum in ecclesia nostra catholica, quia omnia, sicut Apostolus praecepit, honeste, & secundum ordinem sunt, mulieres sacratae, siue Virgines sint, siue viduae, non possunt esse ministras altaris: turpe enim est, mulieres viris praesse, est autem ministrare ad altare, quoddam praesse Laicis, qui ab eo ministerio arcentur: turpe item, discurrere per ecclesiam, quod necesse esset facere ministras. idcirco huiusmodi virgo, siue vidua, non ministras altaris est, sed potius tanquam altare quoddam, ut Clemens lib. 3. de constitutionibus apostolicis cap. 6. ait:

Magd. patrocinio suscipiunt pseudoapostolorum.

Ridicula absurditas Magd. 1. Cor. 14.

Cur mulieres sacratae siue virgines non possint esse ministras altaris.

Virgines & vi-
dae ecclesie in-
star altaris sunt
secundum const.
apostolorum.

Altare autem inquit, non obambulat, aut circuit, sed in vno loco positum, ac fixum est. sic illas admonuit apostolica constitutio, perseverandum esse in orationibus, nec esse eis circumcursum accipiendi gratia, sed magis expectandum, ut offeratur illis velut ad altare: ac multo etiam minus ministrandum ad altare, altare enim ipsum non potest fungi officio ministri. Sed hæc hæctenus. trãseamus ad aliud caput accusationis.

Defensio doctrinæ de delectu ciborum in epistola Thelesphori: & explanatio loci epist. 1. ad Timoth. cap. 4. de cibis, quem locum Lutherani depravant. & de ieiunio ex scripturis: & de fabulis apud Paulum abstinentium olim à cibis, item explanatio loci Pauli de exercitatione corporali ad modicum vtili, ex auctoritate multorum veterum patrum. Caput 6.

Elephori [epistola 1.] hoc ipsum prius distinctius adhuc notarant Magdeburgenses cum paucis aliis, quæ quia ad caput doctrinæ potius pertinere videbantur, responsionem ad ea in hunc librum reseruari: Recitabo ergo prius procemium, quo vsi sunt isti. Cæterum, inquit, si reliqua ad amissim doctrinæ Prophetarum, Christi, & Apostolorum examinantur, ipsa mysterij iniquitatis fundamenta, & insignia inveniuntur, qualia sunt prohibitio coniugij, Clementis epist. 2. & quod Euaristus mulierem iubet, si adulterium cõmisit, viro suo reconciliari, aut, remanere innuptam: & prohibitio ciborum, Thelesphorus septem hebdomadas ante pascha à carne ieiunare præcipit &c.] Respondebo ad hoc extremum prius, ut ordinem respondendi ad caput de doctrina, quod Magdeburgenses separatim composuerunt, seruem. Hic igitur verum quoque est, quod beatus Petrus de epistolis beati Pauli scripsit, esse in eis quædã difficilia ad intelligendũ, quæ indocti, & instabiles ad suam perditionem depravant, quale est, quod in epist. ad Timotheum priore scriptum est in eos, qui, cibos tanquam natura malos prohibeant.

2. Pet. 3.
Locus Pauli de
cibis difficilis
ad intelligendũ
ex numero eo-
rum, quos Pe-
trus dixit.
1. Tim. 4.

idcirco enim Paulus de eorum creatione meminit, dicens, (quos Deus creavit) ut illos statim verbo Domini confutaret: De Domino enim dixit Moyses, Vidit cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona. Prouidens autem scriptura, quia bonum est abstinere à cibis in honorem & cultum Dei ad profectum spiritus, præsertim cum venturi essent hæretici, qui contradicerent, ut nunc Magdeburgenses, ne quis falsò existimaret sanciri hic perpetuam, ac necessariam adiaphoriam, id est, indifferentiam ciborum, non dixit solum, Quos Deus creauit sed ad percipiendum cum gratiarum actione. Quibus verbis satis significauit iis, qui intelligere volunt, percipi quidem aliquando cibos alioqui bonos, ut à Deo creatos, non iustè tamen, nec in Domino, ac proinde non percipi in gratiarum actione: nam quod iniustè fit, non potest esse in gratiarum actione, Malum enim non est in bono, ut ait apostolica constitutio. Hoc ipsum solet scriptura in aliis prouidere, quibus bene, & malè uti contingit, ut cum iubet seruis, obedire dominis carnalibus in Christo, id est, iustè: & viduis quæ, non vouerunt, permittit iterum nubere in Christo. Deinde subiungit Apostolus ad confirmationem eiusdem sententiæ, Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Nec hic dixit solum, & nihil reiciendum, sed nihil reiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur: ut similiter significaret, tunc esse reiciendum, cum non percipitur cum gratiarum actione, id est, iustè, & in Domino. Etenim si nunquam euenire hoc poterat, quid opus erat sic dicere, & nihil reiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur? Contingit igitur aliquando, ut non percipiatur cum gratiarum actione, id est, iustè, sic enim videtur interpretari apostolica constitutio à Clemente Rom. lib. 6. scripta, cum ait cap. 11. Et omnem creaturam Dei bonam esse dicimus, & nil abominabile: omne quod ad sustentandum corpus iustè sumitur, optimum: cuncta enim, ait scriptura, erant valde bona. Hæctenus apostolica constitutio, scriptura Pauli, ut mihi videtur, interpret. Si quis igitur cibus ex se malus & euiciendus esset, maximè is quidem esse videre-

Castio scripta-
re in iis, quibus
bene & malè
uti contingit.

Quid sit perci-
pere cum gra-
tiarum actione.

1. Cor. 7.

tur idolothytum, at ne id quidem ex se eiiciendum esse, aut inquinare posse ex eo docet, quod sanctificatur per verbum Dei, & orationem: comprehensum est enim etiam idolothytum, cum dictum est: Omnis creatura bona est, &c. Similiter in epistol. ad Corinth. prior. ut doceret non debere fidelem fratrem eiicere uxorem infidelem, tanquam ex se immunda esset, & conuictu eius inquinaretur, si ipsa consentiret habitare cum eo, subiungit: sanctificata est enim mulier infidelis per virum fidelem. Sæpe enim fidelis infidelem coniugem ad fidem & sanctificationem baptismi adducit: similiter & filios sanctificari per fidelem patrem, aut matrem contingit: sic nunc nullum cibum ex se reiiciendum esse docet, ne idolothytum quidem, alioqui si ex se reiiciendum esset, esset item ex se immundum. nunc autem per verbum Dei, & orationem sanctificatur, non est igitur ex se immundum quare reicitur, ut nihil reiiciendum sit, quod cum gratiarum actione, sicut Apostolus ait, id est, iuste percipitur. Cum autem iuste percipitur, iuste quoque sanctificatur, ac benedicitur, idcirco enim prius posuit percipi cum gratiarum actione, & postea sanctificari. Si verò non iuste percipitur cibus, sanctificatur quidem per verbum Dei, & orationem: & erit sanctificatus: & benedictus: non tamen iuste sanctificatur, & benedicitur ab eo, qui eum sanctificat & benedicit ad utendum contra iniustitiam, ut vos Magdeburgens. & cæteri Lutherani facitis, cum carnem, quibus diebus non licet, editis. vestra enim tunc benedictio nec cibum sanctificat ad utilitatem corporis: nec ad utilitatem animæ. non enim sanctiores efficit vos eiusmodi cibo iniquè utentes, neque facit, quin anima inquinetur malè utendo. vnde rectè Origenes libro 8. contra Celsum de benedictione ciborum, ubi gratias (inquit) legimus, pane vescimur, qui utique oratione & precibus sanctius quoddam corpus conficitur, quod sanè sanctiores hos reddit, qui mente interiori hoc ipso utuntur. Cum igitur Paulus dicendo nihil reiiciendum esse, quod cum gratiarum actione, id est, iuste, percipitur, sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem, simul docuerit, illud reiicien-

Cur postquam prius percipi cum gratiarum actione, & postea sanctificari. Benedictio Lutheranorum super cibos non sanctificat ad utilitatem.

dum esse, quod iniuste percipitur, nec id sanctificari ac benedici posse ab eo, qui iniuste percipit, ut tali sanctificatione, ac benedictione fieri possit licitum ac iustum, consequens sanè est, ut intelligamus fuisse iam tunc, cum hæc scripsit, legem de cibis iuste sumendis, & iniuste percipi cibum, aut cibi genus, si contra legem percipiatur, ubi enim non est transgressio legis, non est iniustitia: & ubi non est lex, cuius transgressio cauenda sit, ab scandalo tantum cauendum erit, sicut idem Apostolus in epistol. ad Romanos præcipit, ut in adiaphoria ciborum qui firmiores sunt, ne infirmos scandalizent: in eo enim genere, qui manducat, gratias, inquit, agit Deo, id est, iuste manducat (nulla enim lex prohibet) & qui non manducat, gratias item agit Deo, id est, iuste etiam non manducat. quis enim gratias agit Deo in eo, quod ei facere non liceat, & iniustum sit? Tunc ergo docet Apostolus liberum esse, utrum libeat facere: neque debere fratres inter se alios ab aliis iudicari. Quod si erat lex de cibis iuste sumendis, cum hæc, ut dixi, Paulus scripsit, alioqui nunquam dixisset non esse reiiciendum, quod iuste perciperetur, sic enim sancti Apostoli in suis constitutionibus, ut iterum dicam, interpretati sunt, percipere cum gratiarum actione, quomodo Magdeburgenses vocant huiusmodi leges de cibis prohibitis, laqueos, & Pharisaicas traditiones, & onera Iudaica? Paulus ergo laqueos iniecit, & onera Iudaica probavit. imò non erat dicturus secundum istos Pauli correctores, nihil reiiciendum esse, quod cum gratiarum actione percipiatur, ne intelligi posset, relinqui aliud, quod aliquando non perciperetur cum gratiarum actione, ac proinde reiiciendum esset, non sic, inquam, dicturus erat sed potius nihil omnino reiiciendum esse, siquidem omnis creatura Dei bona esset. An non erat ab omni ratione prorsus alienum, ut quod aliquando sponte suscipi solet, ac salutare esset, & non arduum, neque difficile, idemque exemplis scripturæ sanctæ commendatum legeretur, non posset lege sancti-

Ex verbis Pauli licet colligere, fuisse tunc legem de cibis iuste sumendis contra adiaphoriam.

Secundum doctrinam Magd. laqueos iniecit Paul. & onera Iudaica improbat. Magd. Pauli correctores.

Eph. 5.

1. Reg. 14.

Vnde didicerit
ieiunium rex
Ninivitarum.

Cyrillus.

1. Cor. 9.

Rom. 15.
In ieiunio pecu-
dum Niniven-
suis docuit scrip-
stolidiores esse
pecudibus eos,
qui negant lice-
re indicare homi-
nibus. legem iei-
unii.

ri à patribus ac maioribus nostris, quos Deus in Eccle-
sia posuit ad consumationem sanctorum in opus mi-
nisterij ad ædificationem corporis Christi? Licuerit Sauli
pugnato, cum Philistæis, indicare ieiunium, vt san-
ctus Leo ait, & non licuerit sanctis Apostolis ieiunandi
legem per spiritum Dei nobis sancire, & dies ieiunio-
rum statuere, & creophagias interdicerere cum mundo,
diabolo, & carne pugnaturis? Saul non est reprehensus
in scriptura, qui ieiunium iudicavit ad implorandam o-
pem Dei, neque quod in filium, propter ieiunij viola-
tionem, seuerè animaduertere voluisset, & audetis vos
reprehendere patres nostros, qui ieiunia nobis indixe-
runt? Dicite mihi Magdeburg. vnde didicit Rex Nini-
uitarum gentilis, indicare ieiunium Ninivitis? nonne
ex prædicatione Ionæ pœnitentiam prædicantis? Præ-
dicabat igitur Ionas simul cum pœnitentia fructum
pœnitentiæ ieiunium, quod Rex ad prædicationem Io-
næ imperavit. Cur ergo Ecclesia, quæ ab Apostolis san-
ctis prædicationem pœnitentiæ & ieiunij accepit, non
similiter possit indicare ieiunium populis fidelium? an
non est laudatum in scriptura ieiunium illud Ninivita-
rum? quod quidem vsque ad animalia eorum ratione
carentia progressum est: non quod Deus hoc require-
ret, vt ait beatus Cyrillus in commentariis huius pro-
phetæ, aut hoc necesse esset facere, sed quia sic (inquit)
demonstrata est hyperbole, id est, exuperantia, vt ita di-
cam, pœnitentiæ illorum. Quod si hoc de ieiunio ani-
mantium litteris sacris proditum est, non propter ipsas
animantes (numquid enim est Deo, ait Apostolus, cura
de bobus?) Sed propter nos (omnia enim ad nostram
doctrinam scripta sunt) videtur profectò docere hic
scriptura, stolidiores esse pecudibus, qui existimant nõ
licere indicare legem ieiunij corporibus hominum, &
affligere ea in obsequium & cultum Dei, & obedi-
entiam spiritus, si licuit indicare corporibus iumentorum
& pecudum, siue quia erant ad vsum hominum com-
parata, vt Theodorus Antiochenus in comment. Ionæ
ait: siue vt mugitu, & balatu, vt ait Theodoretus, com-
moti homines, magis ac magis dolerent. Præterea si Io-
nas prædicans pœnitentiam, ieiunium tanquam fructum

eius prædicabat, quomodo credibile sit, cum Ioannes
Baptista pœnitentiam quoque prædicabat, & vt fructus
pœnitentiæ dignos faceret, hortabatur, non simul iei-
unium prædicasse: præsertim cum idem Ioannes pro-
pter nimium & assiduum ieiunium dictus sit in Euan-
gelio neque manducans, neque bibens, qui melle tan-
tum Syluestri vesceretur, & locustis, quæ genus herbæ
erant, si Magno Athanasio credimus, quod auctoritate
scripturæ sanctæ probat, cum ait Dauid, Excussus sum
sicut locustæ, & Ecclesiastes, Florebit amygdalus, & pin-
guescet Locusta, & dissipabitur capparitis. Vt enim amyg-
dalus, ait Athanasius, nõ est caro, & capparitis herba est
italocusta, quæ crescit in campo & prato. Ioannes e-
nim, inquit, si panem non comedebat, multò minùs
carnem: mel autem, ait, ἀρκυτινὸν βρώμα erat, id est, ci-
bus monachorum. Ergo si Ioannes Baptista pœniten-
tiam prædicabat, & ieiunium item, quod est inter fru-
ctus pœnitentiæ dignos, qua fronte audent Magde-
burgenses cum prædicant pœnitentiam, legem ieiunij
laqueum appellare? an non est vtile, vt nõ debeat pro-
bari? aut est fortassis arduum, vt imperari, aut suscipi
non possit? aut non est laudatum, & prædicatum in san-
ctis scripturis? aut caret exemplo Christi, Prophetarum
& Apostolorum? Quæso vos Magdeburgenses, cum
laudat Apostolus pœnitentiam Corinthiorum, quæ e-
rat vindicta illa, quam inter cæteros fructus, illorum
pœnitentia operabatur? quam dico vindictam de se su-
mebant illi pœnitentes? quod illud genus afflictionis?
cur non creditis, afflictione ieiunij peccatum com-
missum, de quo dolebant, in seipsis, vt Ninivitas illos,
vindicasse? imò, si placet, saccos etiam induisse? Quod si
ad vindictam, quam de se Corinthij propter peccatum
sumebat, qua corpus affligebant, ieiunium pertinuisse
ratio ipsa, & scripturæ sanctæ observatio confiteri co-
git, quomodo negari potest ad ieiunium pertinere, vt à
carne abstinatur? quis enim abstinendo à cibis, corpus
affligit, si ab esu carnis non abstinet? Esse enim ieiuni-
um genus afflictionis corporalis, scriptura quoque te-
statur verbo ipso afflictionis, quo vtitur, vt cum ait in
libro Nume. Vt per ieiunium affligat animam suam,

Theodorus An-
tiochenus.

Theodoretus.

Matt. 11.

Matt. 3.

Athanasius au-

thoritate scriptu-

re probat fuisse

Locustas Ioan-

nis genus herbæ.

Psal. 118.

Eccl. 12.

2. Cor. 7.

Num. 30.
Esa. 58.

Constitutio apo-
stol. de ieiunio
quadrages.

quod Græcè dicitur κακῶσαι, pro quo Esa. dixit, humiliare animam per ieiunium. imò ipsa Etymologia vocabuli *κακῶσαι* quod significat, ieiunare, satis hoc declarat. Dicitur enim *κακῶσαι τὸ ὑπερβαίνειν σπιτών*, id est, à vacuitate ciborum, quæ molesta est naturæ. Deinde cum corporalis exercitatio ieiunij utilis sit, quod negari non potest, cum Apostolus dicat, quod omnis exercitatio corporalis utilis est, cur non possit, quod testimonio Apostoli utile est, licet ad modicum, ad modicum item tempus iuberi & sanciri iis, qui obedire possint: ut quidem sancitum est ieiunium solenne dierum quadraginta, quod Ecclesia catholica à sanctis apostolis accepit, ut testis est apostolica constitutio, quam Clemens Romanus in lib. 8. scripsit, quam vsque in hodiernum diem Ecclesia Orientis, & Occidentis religiosè tenet, & seruat. & vsque ad consummationem sæculi tenebit, ac seruabit. Sed de exercitatione corporali plura paulò pòst. prosequamur nunc locum epist. ad Timotheum. postquam enim dixit aduersus eos, qui cibos supersticiosè & impiè prohibebant, nihil esse reiiciendum, quod cum gratiarum actione sumeretur, quod satis iam explicatum est, subiungit hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam secutus es, ineptas autè & aniles fabulas deuira. Satis hic significat Apostolus, illud genus reiiciendi cibos se improbare, non quod à iustitia atque obedientia, aut ex voluntario studio exercendi corpus ad humiliandam animam proficisceretur, sed quod ex fabulosa superstitione quorūdam hæreticorum. Quia ergo loquebatur Apostolus de cibis natura bonis ut à Deo creatis non reiiciendis, si sic sumerentur, ut eis sumendis gratiæ agerentur Deo, consentaneum est, ut cum hic fabulas vitare iubet, eas fabulas planè intelligamus, quæ ad supersticiosam abstinentiam ciborum pertinebant, ut ex Clemente Romano intelligere licet. libro enim sexto cap. 26. sic ait: Alij autem cibos quosdam malos esse dicunt, & nuptias cum

Clemens Rom. procreatione liberorum item malas, & à Diabolo exco-
gitatas, ac sua nequitia nolunt impij isti à mortuis sus-
citari, idcirco resurrectionem calumniantur, aientes se

veneratione dignos. qui edere, & bibere nolint, cogitatione verò fingunt, suscitandos se à mortuis, factos Dæmonia incorporea. Hactenus Clemens. Hæ sunt fabulæ illæ prophanæ & aniles, quas Apostolus dixit. Rursus idem Clemens in eodem libro cap. 10. loquens de eisdem, Alij, inquit, dicunt execrabiles esse nuptias, & cibos, ut tanquam veneratione digni disciplinam suã peruersam quasi auctoritate dignam approbari solent. Hactenus Clemens. Idcirco igitur à cibis abstinebant per falsam speciem temperantiæ & humilitatis, ut sic fabulam profanam & anilem, quod scilicet nulla esset corporum resurrectio, & quod ipsi suscitandi essent, facti Angeli, ut incorporei discipulis suis probabilem facerent. Hic Angelos ceu Deum colebant, à quibus manasse videtur ille cultus Angelorum, qui in Synodo Laodicensi cap. 35. damnatus est. Hi Angelos se vidisse aiebant, quæ erat fabula, & phantastica cogitatio. Vnde Tertullianus libro 5. contra Marcionem, cum interpretatur locum epistolæ Pauli ad Coloss. cap. 3. Nemo vos iudicet in cibo. aut in potu, & paulò pòst: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorum &c. Aliquos, inquit, taxat, qui ex visionibus Angelorum dicebant à cibis abstinendum esse. Item Clemens Alexand. lib. 3. Stromatum, curæ, inquit, est magis à vino & esu carnis, & venere abstinere colentibus Angelos & Dæmones. Et sanctus Anastasius Antiochenus in libro de variis quæstionibus scripturarum, quem *de An.* 29. inscripsit, dogma Iudæ Galilæi fuisse ait, profiteri phantasias, siue visiones Angelorum prætextu religionis magnæ. Horum itaque fabulas vitandas esse monuit Apostolus in epist. ad Timoth. Cum igitur illi hæretici, quos in epistola ad Timoth. dicit, propter fabulosam & impiam superstitionem cibos prohiberent, necessario consequens est, ut hanc ipsam superstitionem idem Apostolus tum in epist. ad Timoth. tum in epist. ad Coloss. veter. & damnet. cibos scilicet, more illorum profanè & supersticiosè discernere. Et quia illi per solam speciem humilitatis & religiosæ abstinentiæ ciborum, veneratione digni videri volebant, frustra inflati sensu carnis suæ, pietatis verò nullam rationem

Synodus
Laodic.

Tertull.

Coloss. 3.

Clem. Alex.
Anastasius
Antiochenus.

Coloss. 2.

habebant, neque curam, idcirco Apostolus pietatem, qua illi carebant, commendans, & religioni ieiuniorum, & omni abstinentiæ anteponebat, subiungit: Exerce te ad pietatem. exercitatio enim corporalis ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia valet. non dixit, inutilis est, sed utilis, tametsi ad modicum. Quod si utile est ieiunare, Paulo apostolo auctore, utile dico ad adiuuandum spiritum (de hac enim utilitate spirituali loquitur siquidem eo spectant huiusmodi exercitationes corporales, quæ à Græcis ἀκίσεις & σκληραγωγία dicuntur, ut sicut ait Sanctus Anastasius in questione 64. non fruantes voluptatibus mundi, fruamur futuris bonis, & humiliato corpore, humilietur anima: ut rursus humiliata Deum imploret) si inquam utile est ieiunium ad adiuuandum spiritum, quomodo potest lex ieiunij ad seruitutem, ut isti volunt, pertinere? siquidem ubi spiritus, inquit Apostolus, ubi libertas. Cur verò dicat exercitationem corporalem ad modicum esse utilem. intelligi potest ex eo, quod sanctus Maximus ait in Hecat. 57. Tradidit enim distingui virtutes in corporales, & spirituales, & illas quidem ἀπο ἀκίτων esse, id est, necessitati subiectas, quia pluribus modis ac rationibus impediri possunt, ita ut qui eas non habeat, veniam ferat: has verò non sic subiectas esse, ut est pietas, quæ nec impediri potest, quin habeatur: nec excusari, quæ non habeat. Item sanctus Nilus in explanatione illius loci Evangelici Lucæ, Vendat tunicam suam, & emat gladium, ad modicum tempus utilem esse ait exercitationem corporalem, quia cessat, inquit, in futuro: cognitio autem augetur progressus faciens ab speculo & ænigmate vsque ad illud, facie ad faciem. Pietatem vocauit hic S. Nilus cognitionem, scripturam secutus, quæ in sapientia Salomonis cap. 10. ἀσέβεια, id est, pietatem vocat sapientiam. & Iob. cap. 28. ἀσέβεια, inquit, id est, pietas, sapientia est: & abstinere à peccatis, scientia. Rursus idem sanctus pater Nilus in libro πρὸς τὴν προσαίτιαν, Exercitatio, inquit, corporalis ad modicum utilis est disciplinis puerilibus similis: at pietas ad omnia est utilis, quæ efficit τὴν ἀσέβειαν, id est, bonam habitudinem in animis eorum, qui cupiunt passiones vincere contra aduersarium.

S. Anastasius Antiochenus.

Contra scripturam Pauli tradunt Luth. pertinere ad seruitutem legem ieiunij.

2. Cor. 3. S. Maximus.

Quomodo exercitatio corporalis ad modicum utilis sit.

S. Nilus. Luc. 22.

Sap. 10. Iob. 28.

Nilus.

aduersarium. Ut enim, inquit, rudibus adhuc ac nouis athletis exercere corpus & membra assiduè mouere conuenit, uiris uerò athleticis, id est, iam robustis, & studio certandi exercitatis conuenit roboris & uirium curam habere, & vngi ad certam: sic qui pietatem colere incipiunt, studium illis est cohibere opera: satis enim habent, si voluptatibus commoti & impulsis passionibus contineant. Qui uerò iam habitum uirtutis comparauerunt, & eorum, quæ ad mentem pertinent, curam habent, his studium ponitur in seruandis cogitationibus, ne ferantur ad aliquid inutile. Denique ut summatim dicam, illis quidem scilicet, qui in studio exercitationis corporalis sunt, cura est motus corporis moderari, ac temperare: his uerò, hoc est, pietatis studio deditis, cura est, τὰς ὀρέξεις τῆς λογισμῶν περιιδύσασθαι, id est, appetitiones, & cogitationum pulsus castigare, & reprime-re, ita ut nulla phantasia animum à diuinis rebus meditando, ac contemplando auocet, quod est, inquit, τῆς ἀσεβουῦτος, καὶ θεοσεβουῦτος, id est, pietatem, & Deum colentis. Hactenus S. Nilus. Ad modicum ergo utilis est exercitatio corporalis, quia qui motus corporis cohibet, non continuò motus animi moderatur: at qui hos moderatur ac refrænât, illos quoque corporis refrænât. Rectè igitur Philotheus Græcus auctor in libello de præceptis diuinis, Qui, inquit, oculum animæ purum seruat eiciendo cogitationes, & aspiciendo in Deum semper, hic mandata de non concupiscendo, & non irascendo, & cetera eiusmodi facit. Vnde illud: si oculus tuus, inquit, lucidus est, totum corpus lucidum erit, id est, carebit peccato. Vocat hoc mandatum περιεργασθῆναι τὸ ἐν τῷ ἔργῳ id est, mandatum, quod vim omnium mandatorum in se comprehensam habet, unde ad omnia valet, sicut de pietate dixit Apostolus. hoc uocat idem Philotheus, ambulare in spiritu, habere scilicet mentem ἀεὶ ὑπὸ κράτει id est, semper vigilantem, & intuentem in Deum, quæ non succumbat satanæ, neque prauis cogitationibus locum det, quod quidem pietas præstat, idcirco ad omnia valet. Exercitatio uerò corporalis non sic utilis est, idcirco comparata cum pietate ad modicum utilis est, sicut Apostolus ait, quod uerbum non intelligit. ne corporali ad

Philotheus.

Matt. 6.

Magistri Lute-

ranorum non in-

telligentes uer-

bum Apostoli

de exercitatio-

ne corporali ad

modicum vili, ad improbatio- nem legis ieiunandi pertinere putarunt.

Coloss. 3.

Qua ratione & modo utilis sit abstinentia ciborum, & ad voluntarium cultum Dei pertineat docuit Paul. Epist. ad Coloss. nisi obscure.

Coloss. 3. Locus Pauli de cibis in epist. ad Coloss.

Basilius.

gentes Lutheranorum magistri, vel potius illusores, ad contemptum & improbationem ieiuniorum pertinere putarunt. Vnde Apostolus praevidens quod futurum erat, nec hoc praetermisit: diuine enim in epistola ad Coloss. docuit, qua ratione utilis sit abstinentia ciborum religiosa, quam ieiunium vocamus, licet paulo obscurius, ita ut sit etiam hoc ex numero eorum, quae beatus Petrus dixit, esse in epistolis Pauli difficultia intellectu, & ab imperitis, & inconstantibus deprauari, ut statim demonstrabimus.

Explicatio loci difficultis epistola ad Coloss. 3. de abstinentia ciborum: & de cultu voluntario, & variis exemplis eius in scripturis: & de interpretatione ridicula Marlorati in locum epistola ad Coloss. & quomodo Lutherani magistri ex proprietate verborum Pauli, & consequentia eorum coarguantur de falsa sua interpretatione eiusdem loci ad tollendum delectum ciborum, tum iustum tum voluntarium.

Cap. 7.

Rgo postquam Apostolus contra Iudaicas ciborum obseruationes de mundis & immundis, quae cum lege disserant, dixerat, Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, & quae sequuntur, quae sunt, inquit, umbra futurorum, & contra illorum haereticorum profanas & aniles fabulas, quas paulo supra explicauimus, item dixerat, Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione Angelorum, & quae sequuntur, quia postea subiunxit, de cibis loquens, quae sunt omnia in interitum ipso usu, quod quidem significabat, ut beatus Basilus in comment. Esa. cap. i. interpretatus est, omnes fructus terrae datos esse, ut consumantur, ne quis falso existimaret, ut Lutherani, improbari hic ieiunia, ac delectus ciborum, qualescunque sint, nec esse ullam legem Dei, aut mandatum de eis aut doctrinam, praesertim cum dixisset, quid in mundo decernitis secundum mandata & doctrinas hominum: ne gustaueris, ne tetigeris (sic enim componenda sunt, quae erant per hyperbaton collocata) idcirco

subiungit, Quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in religione spontanea, & humilitate, in non pariendo corpori, non in honore aliquo, contra saturitatem carnis. non dixit speciem habentia sapientiae, sed rationem, quae perinde sunt, quasi diceret, ut insipientia est, & impietas, a cibis, qui ad utendum dati sunt, abstinere superstitiose propter fabulas, & cultum Angelorum, aut Iudaice propter umbram, quae iam recessit, adueniente corpore: sic rursus sapientia quidem est abstinere ad religionem & cultum Dei, ad humiliandam animam in ieiunio, & ad castigandum corpus non abstinendo inhumanè, ut faciebant Manichaei & alij similes haeretici, nec abstinendo propter honorem cibi, ut qui abstinebant a carne, quod dicerent, habere animalia animam rationis participem, quos Clemens in lib. 6. notauit, sed abstinendo contra saturitatem carnis: hoc enim significat προς πληρωμην της σαρκος. omnia itaque diuine complexus est Apostolus, quae abstinentiam ciborum laudabilem faciunt, vocauit autem Apostolus hunc cultum Dei per abstinentiam ciborum εὐλασθησικία, id est, ut totam vim vocabuli exprimamus, spontaneum cultum siue religionem, quod liceat, si quis velit, hac religione corporali abstinendi a cibis, Deum colere ad humiliandam animam in ieiunio, si cur rursus licet item non abstinere. de cibis enim loquebatur Apostolus, cum dixit, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. esca ventri, & venter escis. Deus autem & hunc, & has destruet. corpus autem non fornicationi, sed Domino: Dominus autem corpori. quem locum sic S. Anastasius quaest. 64. eius libri, quem εὐλασθησικία inscripsit, interpretatur. Licet, inquit, comedere, & bibere, sed ego sub nullius redigar potestatem: id est, non debent cibi, & eorum cupiditas mihi imperare. Sed plerique, inquit, dum in illud aspiciunt, quod comedere & bibere Deus concedat, contingit illis non parum incommodi accipere ex satietate, ac voluente ventris, de quibus Apostolus ait, Esca ventri, & venter escis, Duo itaque sunt scopi ieiunij, & omnis durationis corporis tractationis corporalis, quae a Graecis σιλησγωγία ualis.

Clem. Rom. lib. 6. de Constit. Apost.

Omnia quae abstinentiam ciborum comedant, complexus est apost. in epist. ad Coloss.

1. Cor. 3.

Anastasius.

Duplex scopus ieiunij, & cate-

Quando ieiunium pertineat ad cultum dei spontaneum.

dicitur, vnus, vt non fruente voluptatibus, fruamur futuris: alter, vt humiliato corpore, simul anima humilietur, humiliata autem Deum orat, & veniam impetrat. Haecenus Anastasius. Cum igitur licet comedere, aut non comedere, tunc non comedere sponte, quia ita propter vtrumque scopum expediat, ἐθελοθρησκεία est, vt Apostolus vocat, id est, ad cultum voluntarium pertinet: estque genus oblationis & sacrificij, de his enim dicit Tertullianus in libro de cultu mulierum: Quidam ipsam Dei creaturam sibi interdicit, abstinens à vino & animalibus exulantes, id est, abstinens ab esu carnis, quorum fructus, inquit, nulli periculo, aut sollicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in victus quoque castigatione Deo immolant, haecenus Tertullianus. Cum igitur quamuis liceat alioqui comedere, aliquando tamen non expediat, vt Apostolus affirmat, quomodo sicut licuit sanctis Apostolis Patribus nostris, multa alia in S. Ecclesia Catholica disponere, atque ordinare iuxta prophetiam David, cum de illis ait, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, quomodo, inquam, non similiter licuerit illis, quibusdam diebus ieiunia indicere, & prohibere comedere, non quia ex se non liceret, comedere, sed, quia non expediret? Vt quidem Sancti Apostoli sapienter iudicauerunt non expedire comedere ἀδιαφόρως, id est, indifferenter, vt ita dicam, quadraginta diebus, quibus Dominus non comedit, neque bibit, exemplum nobis relinquens ad imitandum, quoad fieri posset, vt sic præparati, & per sanctum ieiunium, & orationem humiliati, & ad imitationem vitæ Iesu Christi conformati, dignè, & reuerenter mysticum pascha manducaremus. Vnde beatus Chrysostomus in Homilia de ieiunio primi Pascha, Multi, inquit, olim accedebant ad mysteria ἀκλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, id est, non præparati, eo presertim tempore, quo Christus tradidit semetipsum. Quare cum Patres (Apostolos sanctos dicit, qui fuerunt nostri patres) intelligerent, secumque reputarent incommodum & detrimentum ex negligenti illo accessu, congregati ἐτόπωσαν, id est, sanxerunt xl. dies ieiunij, precationum, audientis verbi Dei, ac conuentus ad Ecclesiam, vt his diebus

Tertullianus de ieiuniis.

Abstinentia ciborum genus oblationis, & sacrificij.

I. Cor. 6.

Psal. 49.

Ratio institutio nis ieiunii Quadragesimæ.

Chrysost. de ieiunio Quadragesimæ.

purgati omnes diligenter per preces, per eleemosynas per ieiunium, per vigiliis nocturnas, per lachrymas, & confessionem, & per cætera alia, sic pro viribus nostris cum pura conscientia accedamus. haecenus sanctus Chrysostomus. Itaque vt reliquo tempore licet comedere, tamen non semper expediat, ita tempore Quadragesimæ propter legem ieiunij, quam nobis sancti Apostoli sanxerunt, non licet. vt iam eo tempore valentibus ieiunare peccatum sit comedere non propter summptionem cibi, sed propter inobedientiam legis, sicut Clemens ait in lib. 3. de constitutione Apostolorum, Vi duas nubere post promissionem castitatis sceleratum esse, non propter coniugium, inquit, sed propter mendacium. Ac pertinet quidem huiusmodi ieiunium lege sancitum εἰς θρησκείαν, id est, ad religionem: illud verò ieiunium, quod non ex lege, sed ex voluntate suscipitur, pertinet ad ἐθελοθρησκείαν, id est, ad voluntariam, siue spontaneam religionem: Itaque Apostolus ad ieiunium, quod lege Apostolica, & diuina iubente, suscipere deberemus, voluit addere spontaneum ieiunium non iubendo, sed inuitando. Lex enim tardioribus posita est. quam multi enim sunt, qui non ieiunarent ieiunium Quadragesimæ, aut alia ieiunia indicta, vt vigiliarum, & quatuor temporum, nisi lex esset? Apostolus verò eos, qui promptiores erant, ad maiora inuitare voluit. Sic David, voluntariè, inquit, sacrificabo tibi. non enim promittit hic, sacrificaturum se, cum lex sacrificare iubebat, minimè: nec enim opus erat, id dicere, quod etiam si non diceret, vt facere ei necesse erat, ita facturum esse, certum est. Itaque non dixit, sacrificabo ὑπομύνας, siue, ἐν νόμῳ, siue κατὰ νόμον, id est, secundum præscriptum legis: sed sacrificabo, inquit, ἐκ αἰῶς hoc est, spontaneè, præter sacrificia in lege mandata, quæ necessaria erant, promittens insuper spontanea, quæ non erant, quale est illud in Leuit. Si voto, inquit, vel sponte quispiam obtulerit, hæc erat ἐθελοθρησκεία. Similiter, quod Iacobus frater Domini semper à carne abstinuit, vt Egesippus est auctor, ἐθελοθρησκεία erat, id est, spontanea religio. item, quod Ioannes à pane, & carne abstinebat, contentus melle agresti, & locustis. Illa quoque spontanei cultus,

Tempore ieiunii peccatum comedere non propter cibum sed propter inobedientiam legis.

Psal. 53.

Leuit. 2.

Varia in scripturis exempla spontanei cultus,

quem Paulus ait
in epist. ad Col.
Num. 30.
Epiphanius de
ieiunantibus sem-
per præterquã
Dominico, &
Pent.

Num. 30.

Magd. & cate-
ri magistri Lu-
ther. non didice-
runt distinguere
verbum Dei ge-
nerale, & spe-
ciale.

Psal. 75.

Psal. 34.

que erat ἐθελοθρησκεία, cum aliquis in veteri quoque lege vouebat sponte sua aliquam carnis suæ castigationem, & afflictionem, vt est in Num. cap. 30. Ad hanc etiam spontaneam religionem pertinet, quod sanctus Epiphanius describens characterem, siue formam Ecclesiæ sui temporis. Qui studio, inquit, virtutis magis dediti sunt, hi καλῆ προαίρεσι, id est, honesto proposito voluntatis suæ, semper præterquam die Dominico, & Pentecoste ieiunant. Calvinus verò, & magistri Lutheranorum non intelligentes hunc locum epistolæ diuini Pauli ad Coloss. neque vim huius verbi, ἐθελοθρησκεία, insanè tradiderunt, quod ad cultum Dei, & religionem sine verbo Dei, id est, sine præcepto adhibetur, id omne idololatriam esse. Volunt enim isti, vt nullus iam, sicut Dauid, sacrificet spontaneè: nullus præscribat sibi spontaneè genus cibi, aut cubationis, aut asperi indumenti ad affligendam carnem, quod genus præscribendi sibi, scriptura vocat in Num. ὀρίξειν ὄρισμῶ, sic enim est apud 70. quod quidem illi in lege sine vlla umbra, id est, non ad præsignificandum futura, sed ad acquirendam virtutem humilitatis, & ad seruiendum Deo facere solebant. Quod verò putant isti, fieri ista à nobis sine verbo Dei, errant vehementer, non distinguentes verbum Dei generale, & speciale. Verbum enim Dei est generale in scriptura de ieiunio, etsi non horum dierum, aut illorum, quod tum Apostolis, tum Ecclesiæ relictum est ad definendum, ac præscribendum: item verbum Dei est generale in scriptura de votis reddendis: nemo autem reddit votum, nisi prius fecerit. Quare, qui cultum adhibet Deo, faciendo votum, non sine verbo Dei adhibet: siquidem, qui reddere iussit, facere concessit. qui in alio loco per Prophetam dicit, Vouete, & reddite Deo. Sed prosequamur locum Epistol. ad Colossenses satis enim iam explicata est vis verbi ἐθελοθρησκεία in quo tota voluntarij cultus doctrina Apostolica pendet. sequitur deinceps, in humilitate, ad hoc enim indicitur, & sponte suscipitur ieiunium ad humiliandam scilicet animam suam in ieiunio, sicut scriptura sancta dicit: Et ad non parcendū corpori, declarauit Apostolus, quam humiliationem

animæ diceret, eam scilicet, quæ comparatur, & acquiritur non parcendo corpori, non parcitur autem corpori, cum ei subducitur, quod venter appetit. Quia verò quidam hæretici à carne animantium abstinebant, vt supra, auctore Clemente, diximus, quod dicerent habere illa animam rationis participem, vnde illi non parcebant corpori abstinento à carne propter honorem, quem sic abstinento adhibebant carni, quæ vt ipsi putabant, anima rationis participem prædita esset, & alij Iudaicè à quibusdam cibis tanquam immundis abstinebant, vt abstinento ab istis naturam aliorum ciborum mundorum honorarent, idcirco addidit Apostolus, Nō in honore aliquo, quod quidem verbum vel solum satis esse deberet ad intelligendum, probari hic ab Apostolo genus cultus & abstinentiæ voluntariæ, piæ ac religiois, siquidem illud alterum genus abstinentiæ in honore tollit, quod ad superstitiosum cultū, & abstinentiã superstitiosam pertinet. Sequitur, ad saturitatē carnis, vel vt vim πρὸς præpositionis hoc loco exprimamus, contra saturitatē carnis, hoc enim significat frequenter, πρὸς, vt sciunt, qui litteras Græcas gustarunt, vt hoc loco significat, vt sit iam tota compositio siue cōstructio recta sine hyperbato sic, Ad non parcendū corpori cōtra saturitatem carnis, nō in honore aliquo, scilicet carnis, subducta enim saturitate carnis, reprimitur elatio, & petulantia carnis, humilitaturque anima ad Dei cultum, cui hoc genus hostiæ immolatur. Ridiculū verò est, & inscitæ plenum, quod August. Marloratus Calvinianus minister in commentariis epist. ad Coloss. explanans hunc locum, ieiunia ad regulam, & præscriptum indicta, damnari hic ab Apostolo dicit, quod honorem, inquit, corpori nullum habeant ad expletionem, hoc est, pro modo necessitatis, quantum carni satis est pro sustentatione, & conseruatione corporis: nam expletio, inquit, mediocritatem significat hic, quæ se ad simplicem naturæ vsum restringit, hæc ille. Quis vnquam dixit, qui Græcè sciret, πλῆσιον, id est, expletionem, mediocritatem significare? Deinde si vitiosum est, non honorare corpus, subducendo ei piè & religiosè carnem, & interdum vinum secundum re-

Vel ex vno verbo demonstratur probari Apost. genus abstinentiæ voluntariæ ad cultum Dei.

Explicatio ridicula Marlorati in locum epist. ad Coloss.

gulam, & præscriptum perfectè viventium, profectò
 Timotheus reprehensione superstitionis dignus erat
 potius, quam monitione, vt propter stomachum mo-
 dico vino vteretur. Hæc ergo sunt, quæ ieiunium spon-
 te susceptum commendant, & nobis salutare, ac Deo
 gratum efficiunt. Cùm verò indicitur, accedit obedi-
 tia, quæ est adhuc excellentior, & sacrificio spontaneo
 præstantior. Qui autem aliter interpretati sunt, ita vt
 existimarēt, de quibus dixit Apostolus, habere illa qui-
 dem rationem sapientiæ, ad illa superiora, quæ super-
 stitiosè fiebant, quæ Apostolus arguebat, pertinere, hi
 virtute, & consequentia ipsorum verborum coarguun-
 tur. Dicere enim, Quæ sunt habentia quidem ratio-
 nem sapientiæ, affirmantis est, vt antè dixi, alioqui non
 dixisset, quidam. Item ἔχειν λόγον σοφίας, non potest si-
 gnificare, habere speciem, id est, prætextum, & vt ita di-
 cam, apparentiam sapientiæ. λόγος enim significat hu-
 iusmodi apparentiam, quæ Græcè dici solet πρόσχημα,
 φαντασία, δόκησις, ὑπόκρισις, quo verbo vti solet Apосто-
 lus. Notauit significationes huius verbi omnes Euse-
 bius Cæsariensis scribens aduersus Marcellum Ancy-
 ranum. Δίγεται λόγος ὁ ἐγκατασπαράξ τῆ ψυχῆ λογικῆ, κα-
 θ' ὃν διαλέγεται ἡ ψυχὴ, καὶ ὁ διὰ γλώσσης καὶ φωνῆς πη-
 μαίνων, καὶ ὁ γραφόμενος. καὶ λόγος ὁ σπαρακτικὸς, καὶ φνπι-
 κῶς, καθ' ὃν διασπείρει τὰ μηδέπω φώτα ἐκσπένεται τοῖς σπάρ-
 μασι μέλλοντα ὅσον οὐρανὸς τῆς ἐνεργείας εἰς φῶς προΐναι. καὶ
 ἄλλως λόγος ὁ ἐπιστημονικὸς τέχνης πινός, ἢ ἐπισήμης καὶ πάν-
 των τῶν τοιῶνδε θεωρημάτων καταληπτικῶς. Interpretemur
 latinè. Dicitur, inquit, λόγος ratio insita, qua anima ra-
 tionis particeps ad ratiocinandum vtitur: Item λόγος
 est oratio, quæ lingua & voce aliquid significat, aut scri-
 pto: est præterea λόγος ratio genitalis, siue seminalis, qua
 ea, quæ nondum orta sunt, in seminibus insunt, mox a-
 ctu in lucem exitura: aliter etiã dicitur λόγος, perceptio,
 & comprehensio alicuius scientiæ, vel artis & omnium
 eiusmodi theorematum, vt ratio medicinæ, vel archi-
 tecturæ, vel geometriæ. deinde addit, explicans aduer-
 sus Marcellum quomodo Deus esset, λόγος, id est, ver-
 bum, Ne existimes, inquit, esse hoc verbum, vt illud
 in anima, neque quale est illud, quod auditur, neque

Significata om-
 nia verbi Logos
 diligentissime
 & peritiss. ab
 Eusebio contra Mar-
 cellum hereticum
 notata.

qualis λόγος in corporalibus seminibus, aut ille, qui est
 in theorematibus: & cognitionibus: hi enim, inquit,
 omnes λόγοι intelliguntur in subiecto, at Deus λόγος, id
 est, verbum, non indiget alio subiecto, vt in ipso subsi-
 stat, sed potius secundum se est viuēs, & existens, vt pote
 Deus. hætenus Eusebius, qui omnes significationes
 verbi huius enumeravit, vt doceret aliter de Deo
 dici λόγον, quàm de cæteris omnibus significatis di-
 catur. Quare si aliquid aliud præterea significaret, non
 iam, quod volebat, docuisset, restat ergo, vt omnia si-
 gnificata enumerarit, & nullum prætermiserit, nisi pu-
 tamus Calvinum, aut Magdeburgenses, & cæteros Lu-
 theranos melius hoc verbum Græcum, quàm Euse-
 bium in Græcia natum, & eruditissimum intellexisse.
 Rectè igitur interpres vetus Latinus vertit, Quæ sunt
 quidem rationem sapientiæ habentia, quæ nemo iam
 est, si quid rationis, & iudicij habeat, qui non videat
 non cohærere cum eo verbo, quod sequitur, in super-
 stitione, quid enim sapientiæ in superstitione inesse po-
 test, cum semper superstitio in malam partem accipia-
 tur, id est, pro falso cultu Dei? Quare obseruanda est
 hoc loco interpretatio verbi Græci compositi ἐθελοθρη-
 σκεία, quod propriè religionem significat, vt idem in-
 terpres paulò supra rectè verterat θεοσκείαν, cum dixit,
 in religione Angelorum, non enim voluntas, quam si-
 gnificat altera pars huius verbi cõpositi ἐθελοθρησκεία,
 facit ex religione superstitionem, sed error, & ignorã-
 tia veræ culturæ. Libenter quàm accuratè & studiosè
 potui, hunc locū epistolæ ad Coloss. explicauit, quod eū
 hæretici ad suam & aliorum perditionem peruersè, &
 intelligendo, & interpretãdo, ex duobus generibus di-
 uini cultus in nouo etiam testamento, quorū alterum
 est, νενομισμένον, id est, lege præscriptum, alterū ἐκούσιον,
 id est, spontaneum, illud prius tantū relinquunt: alterū
 contra scripturam veterem, & nouam funditus tollūt,
 quasi ad idololatriam pertineat, vt blasphemè calum-
 niantur, aliquid ex voto, aut ex voluntate Deo offerre,
 cum hoc in vetere quoque testamento non solum nõ
 prohiberet Deus, sed etiam approbaret, ac laudaret, vt
 antè docui, & locos indicaui, ac de his hætenus.

Responsio de septē hebdomadis ieiunii Quadragesimæ, quas in epistola Thelesphori Magdeburgenses accusant: & de earum differentia & ratione in ecclesiis Orientis & Occidentis, & qui Patres antiqui de eis meminerint: & de cetero hebdomadis Arianorum. Caput 8.

Disseramus deinceps de septem hebdomadis plenis, quas Thelesphorus Clericis ante pascha à carne ieiunare iubet, quod in epistola Thelesphori Magdeburgenses reprehendunt: atque ita reprehendunt, ut propter hoc eam epistolam negare non vereantur. Non enim credunt, quod tam antiquus pontifex, septimus scilicet post beatum Petrum, à carne septem hebdomadis ieiunare præciperet: quod inhumanum fortasse visum est istis, & tanti pontificis decreto indignū. Deinde actum esse de Quadragesimæ ieiunio putauerunt, si hanc epistolam negarent, quasi Quadragesimæ ieiunium à Thelesphoro primum in hac epistola sancitum esset: at non ita est: quod ipse etiam Thelesphorus satis apertè significat, cum statuit, ut Clerici septem hebdomadas plenas ante pascha à carne ieiunēt, quia sicut discreta, inquit, debet esse vita Clericorum à Laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet fieri discretio. Erat igitur statutum ieiunium, quod ex æquo & Clerici communiter ieiunabāt septem hebdomadis non plenis, incipiebant enim à quarta feria. ut hodie incipimus. Pontifici autem visum est æquum, statuere, ac suadere, ut Clericorum ieiunium paulò maius esset propter eorum gradum excellentiorem, id est, ut inciperent biduo antè, id est, à secunda feria, quod vsque in hodiernum diem ab omnibus per totum Orientem (dicam postea rationem) apud nos verò per totum Occidentem à Monachis & Clericis regularibus, quos vocant, obseruatur. statuisse autem Thelesphorum Pontificem omnibus Clericis hanc religionem incipiendi ieiuniū à secūda feria septimæ ante pascha hebdomadæ, ὡς ἐθελοθρησκείαν, id est, tāquam spontaneū cultum & non tanquam necessaria lege sancitum, perspicui potest ex ipsa Ecclesiæ sanctæ, & catholicæ consuetudine

religiosa. exceptis enim Monachis & Clericis regularibus, qui quidem à principio hanc Thelesphori sanctionē suasiōriā receperunt, & religiosa consuetudine semper seruarunt, reliquis omnibus liberū est à secunda feria, aut à quarta, ut ferè omnes solent, ieiunium Quadragesimæ inire. nec vnquam apud nos exprobari, aut reprehendi consuevit, si qui à quarta, & nō à secunda feria ieiunare inciperent. Quare conuenit hic dicere, quod ait Ioannes Damascenus in libello, quem de ieiuniis ad Cometam scripsit, postquam enim dixit septem hebdomadis ieiunandum esse, idque secundū apostolicam institutionem, quæ in libro 5. Clementis scripta est, quæ Quadragesimæ ieiunium à secunda feria inire præcepit, idque visum esse magno quoque Athanasio ἐν τοῖς ἑορταπικτοῖς λόγοις & Petro martyri Patriarchæ Hierosolymitano, & beato Basilio in sermone cōtra ebrios, & Sancto Anastasio Antiocheno ἐν τῷ ὁμιλίῳ, subiungit: hæc est regula & lex Ecclesiæ, quam in sancta Christi Dei resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono, & ἐπιδαψιλεύσασθαι τὸν ἀπειρῶν, id est, & exuberare virtutem, nō est improbrandū sed potius Deo & hominibus prudētibus gratum, ita tamē, ut vis nulla fiat, nec imponatur necessitas, sed suasio adhibeatur, nunc præsertim in hac temporis difficultate. vtrūque enim nunc vtile est, & necessariū, addere ad bonū, & à violentia abstinere. deinde subiungit: Quis iuberet, ut per vniuersum vitæ tempus vnum ieiuniū esset? Verū alius est modus admonitionis: alius Legislationis: satis sunt, quæ ab spiritu sancto sancita sunt. νοθεύσασθαι ἢ προσθήκει τὰ ἀγαθῶν id est admoneatur accretio, siue accessio boni. hæc tenet Damascenus. imò in iis etiam ieiuniis, quæ lege præscripta sunt, vsque admodum est suavis lex, & ad infirmitatem nostram accommodata, ut pro cuiusque viribus modus ieiunio ponatur, ne corpus debilitetur. Vnde in Ecclesiis catholicorum per cunctum Orientem, & Occidentem alij in pane, & aqua ieiunāt: alij modico vino propter stomachū vtuntur: alij piscibus: alij solis herbis, & leguminibus: alij aridis tantum, quod genus ieiunii ἑσπεροκυσία, vocatur: & ex his alij plus, alij minus sumunt. Alij rursus vsque

Ioannes Damascenus de ieiuniis.

De ieiunio Quadr. à feria secū. id est, 7. hebdomadis.

Athanasius. Petrus Hieros. Basilius.

Anastas. Ant.

ad vesperam, alij vsque ad nonam prandium differunt, alij vsque ad meridiem tantum: & horum partim nihil vsque ad posterum diem degustant, partim paululum, atque ita fit, vt omnes, quos aut ætas, aut infirmitas nõ excusat, idonei sint ad ieiunia. hanc moderationẽ elegantissimis versibus prudentius noster in hymno post ieiunium descripsit, ante annos prope mille cc. Ergo ne limum (inquit) fragilem solutæ deserant vires, & aquosus albis humor in venis dominetur, ægrum corpus eneruans, laxus, ac liber modus abstinenti ponitur cunctis: neq; nos seuerus terror impellit. Sufficit, quicquid facias, vocato numinis nutu prius, inchoare, siue mensam renuas, cibum tẽ sumere tentes, annuit dexter Deus. non dicit, nullam legem ieiunandi esse, vt carnales Lutherani tradunt, sed pro cuiusque viribus temperatam esse ieiunij legem, de qua in principio eiusdem hymni celebrans lenitatem legis ieiunij, sic ait, Molli- bus qui nos moderans habenis, leuiter frænas: faciliq; septos lege coerces. Deinde comparans duritiẽ ieiunij Christi cum lenitate nostri, subiungit, Ipse cum portas onus impeditum corporis, duros tuleris labores, maior exemplis, famulos remisso dogmate palpas. legem, & dogma, id est, decretum, siue præscriptum ieiunij dixit contra novos hæreticos, qui dicunt non esse ieiunandum ad præscriptum, sed sine vlla lege, & præcepto, libertatem Euangelij, quã ignorant, prætexentes malitiæ, & intemperantiæ, & transferentes eam contra verbum Dei in occasionem carnis. Nos ergo non secundum legem seruitutis, & terrore impulsĩ, sicut ait Prudentius, ieiunamus: sed ipsa charitas impellit nos, si est potestas, & vires suppetant, vt legem ieiunandi seruemus. hoc enim significat, quod ait, sua quemque cogit velle, potestas. sed vt ad vij. illas hebdomadas Thelesphori redeamus, bene mihi hoc loco Gratianus coniectasse videtur, cum censet Dist. 4. cap. Statuimus, hanc bidui accessionem ad ieiunium quadraginta dierum, quod sancti Apostoli vt necessariõ seruandum sanxerunt, tam decernendo statutam esse, quã exhortando conscriptam. his enim verbis vtitur. Vnde synodus Aurelianẽsis prima, dist. iij. cap. Sacerdotibus,

hanc Constitutionem Thelesphori velut interpretans, iubet cap. 26. vt Sacerdotibus ante Paschæ solennitatẽ non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur, id est, vt non sit in obligatione legis Quinquagesima, licet suadẽda sit, vt quidem Thelesphorus suasisit. Quod si adhuc Magdeburgenses, septem istas hebdomadas Quadragesimalis ieiunationis in epistola Thelesphori fictas esse putatis, & idcirco epistolam negatis, ite ad Ecclesias Orientis, & interrogate eas de septem istis hebdomadis, legite veteres patres, cum alios, tum eos, quos Ioãnes Damascenus paulõ ante pro testimonio earum produxit. Deinde quia Ecclesiis Orientis, vt eis congruebat, traditum erat à sanctis Apostolis, vt Sabbatis Quadragesimæ, vno magnæ hebdomadæ excepto, non ieiunaretur, quãrit idem auctor Damascenus in eodem de ieiuniis libro, quemadmodum seruetur ieiunium quadraginta dierum ab Apostolis traditum, nisi quinque diebus ieiunetur hebdomadis octo, quas Seuerus Acephalus, Patriarcha Antiochenus, omnino ad ieiunium Quadragesimæ pertinere, vt idem Damascenus auctor est, malè contendebat: quas Ariani quoq; tenebãt, vt ex sancto Anastasio, qui eos refellit, intelligi potest. Respondet ergo Damascenus ad quæstionem à se positam, ieiunium esse non solũ παντληϊ ιωθεν μέχρις εσπερας ασπιαν, àλλὰ πλω πινων βρωμάτων ἀποχληϊ, id est, non solum, inquit, ieiunium esse, cum ab aurora vsque ad vesperam nihil profus editur, sed etiam cum ab aliquibus cibis abstinetur: vt ieiunare, inquit dicimur, à vino & carne. deinde subiungit: Fortasse iubet canon Apostolicus quinque diebus hebdomadis ieiunare παντληϊ ασπιαν, id est, nihil edendo (scilicet ab aurora vsque ad vesperam, vt prius dixit, ita enim intelligendum est, vt modo est orientalibus Ecclesiis in consuetudine, vocemus hoc nos plenum ieiunium) duobus verõ reliquis duabus hebdomadis, Sabbato & dominico abstinere à quibusdã cibis. (hoc vocat Tertullianus in libro contra Psychicos, portionale ieiunium) cum enim inquit Damascenus, duo certant, & concurrunt, fortius superat, & antepositur, vt cum lex erat de circumcidendo octauo die, & de quif-

Dorotheus de
ieiuniis.

cendo die sabbati, natus in sabbato, Sabbato circumci-
debat, & lex circumcisionis soluebat legem sabbati:
sic inquit, quia vincit resurrectio Domini, quæ die Do-
minico facta est, propter resurrectionem. quæ à vespe-
ra sabbati coli, & honorari incipit, soluitur lex pleni
ieiunij in sabbato. Hæc traditionem Ecclesiæ Orienta-
les, vt eis, sicuti existimandum est, congruebat, à sanctis
Apostolis acceperunt: nos verò in Ecclesiis Occidentis
aliam accepimus. Huc pertinet, quod scribit sanctus
Dorotheus in libro de ieiuniis, visum esse quibusdam
patribus addere vnã aliam hebdomadam ad septẽ,
vt se ante ieiunium Quadragesimæ exercerent, & ve-
lut ad labores ieiuniorum præpararent. Sed hanc con-
suetudinem, quam hodie etiam Ecclesiæ Orientis ser-
uant, sciunt ipsæ non ad necessitatem legis de ieiunio
Quadragesimæ pertinere, sed ad illam *ἑθελουθηναιαν*
Pauli, id est, ad spontaneam illam religionem, quæ illis
à præpositis suis proposita, & suasa, & recepta est. Ha-
ctenus de septem hebdomadis ieiunij Quadragesimæ,
& de earum differentia, & ratione in Ecclesiis catholi-
cis Orientis, & Occidentis, quæ consuetudines ex Apo-
stolicis traditionibus profectæ sancta religione ab ini-
tio vsque in hodiernum diem cum magno fructu ser-
uantur, & coluntur. Ipsum verò ieiunium Quadra-
gesimæ institutum, ac decretum esse à sanctis Apostolis,
testis est Apostolica constitutio à Clemente Romano
in libro 5. scripta, quæ hodie per omnes Ecclesias ca-
tholicorum custoditur, quam eisdem verbis Ioannes
Damascenus in eodem libro, quem sæpe dixi, de ieiu-
niis recitat. recitat quoque S. Anastasius Patriarcha An-
tiochenus ante mille annos, in libro, cui titulus, *ὁ δ' ἡγῆς*.
idem testatur beatus Chrysostomus in homilia de iei-
iunio primi Paschæ, de qua supra meminimus. Item beatus
Hieronymus in Comment. Esa. cap. 58. Quadragesima,
inquit, diebus Dominus ieiunauit, vt nobis solennes
ieiuniorum dies relinqueret. Petrus Chrysologus ser-
mone xi. Quòd quadragesima, inquit, diebus ieiuna-
mus, non humana inuentio, sed auctoritas diuina est.
idem affirmant Ambrosius, Augustinus, & Leo Ma-
gnus, & multi alij, ne omnes enumerem.

Defensio doctrina, quam in epistola 1. Clementis & Ana-
cleti 1. reprehendunt Magdeburgenses, Quòd maiores
sint Episcopi, & sacerdotes, quam Principes, & Magi-
stratus ex scripturis, & Apostolicis constitutionibus,
& de loco Pauli, Subditi estote non solum propter iram,
sed propter conscientiam, quam heretici deprauant.

Caput 9.

Reprehendunt præterea Magdeburgen-
ses in eadẽ epistola Thelesphori, quod
laicos, inquit, à Clericis distinguat,
propter sanctitatem cum tamen omnes
dicantur, pij in scriptura.] Nihil aliud
hic respondebo, quàm quod in alio si-
mili loco in superiore volumine respondi, videri mihi
istos dicere, quod in Num. Coritæ cum Datan & Ahi-
ron aduersus Moysen, & Aaron dixerunt: sufficiat vo-
bis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est
dominus, cur eleuamini super populum Domini? sed
recitemus quæ Thelesphorus scripsit. Et sicut Clerici,
inquit, amplius sunt applicati diuinis cultibus, & fa-
miliares Domini dicuntur, ita moribus, & conuersa-
tione, atque sanctitate debent esse distincti. Et Clemens
sic ait, docuisse beatum Petrum, cunctorum sacerdotũ
vitam superiorem sanctioremque, atque discretam à
sæcularibus, & laicis omnibus esse, & spirituales quos-
que atque sacerdotes super carnales atque laicos sem-
per constituendos docebat: eodem verbo vsus est Cle-
mens. quo dominus in Euangelio, cum ait, Quis putas
est fidelis dispensator & prudens, quem constituit do-
minus super familiã suã. Hæc ergo cum vos Magde-
burgenses accusatis, quid aliud dicitis, quàm quod im-
pij, seditiosi, & superbi Coritæ? Illi enim dixerunt. Om-
nis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus:
vos dicitis, non est distinctio Clericorum & Laicorum
in sanctitate, quia omnes pij in scriptura dicuntur san-
cti. Illi dixerunt, cur eleuamini super populum Domi-
ni? vos dicitis, Episcopi, & Sacerdotes non sunt super
Principes & Magistratus. statim enim post distinctionẽ
istam sanctitatis, quam accusatis, subiunxistis aliam

Num. 16.

Similitudo
Magd. & Cori-
tarum.

Luc. 12.

Num. 16.

accusationem doctrinæ de maiestate (vt vestro verbo
vitar) Episcoporum & Sacerdotum super Principes, &
Magistratus, de qua Clemens in 1. & Anacletus item in
1. vt vos notastis. Clemens ergo in doctrina Petri sic
ait, Episcopi, si exorbitauerint, ab istis, scilicet sæcula-
ribus, siue Laicis non sunt reprehendendi, vel arguendi,
sed supportandi, nisi in fide errauerint. deinde subiun-
git: illi ergo super istos sunt: non isti super illos, quo-
niam maior à minore nec argui, neque iudicari potest.
Nullus se extollat erga Doctores & magistros suos,
quia discipulus super magistrum esse non potest. Et
Anacletus, Omnis, inquit, oppressus liberè sacerdotū,
si voluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur,
sed ab his fulciatur, & liberetur. Hæc vos Magdebur-
genses non potestis pati, dum cæteros omnes iudicare
vultis, & ipsi à nemine iudicari. Quod si hanc epistolā
Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quā sanctus
Anacletus citat, in qua hæc beati Petri doctrina fertur,
negatis, negate etiam libros eiusdem Clementis de A-
postolicis Constitutionibus, quibus libris omnes vete-
res patres vsi sunt, vt à nobis in libris ipsis copiosè de-
monstratum est. Est ergo scripta in secundo libro cap.
34. huius doctrinæ apostolica traditio, quam omnes
Ecclesiæ Orientis, & Occidentis tenent, & summa re-
ligione seruant. Recitemus caput, Nam si de parenti-
bus, inquit, secūdam carnem, ait diuina scriptura, Ho-
nora patrem tuum, & matrem, vt bene sit tibi, & qui
maledixerit patri aut matri, morte moriatur, quanto
magis de patribus spiritualibus verbi Dei moneamur,
honore, & charitate eos prosequi, vt beneficos, & no-
stros ad Deum legatos: qui nos per aquam Deo rege-
nerarunt: Spiritu sancto impleuerunt: lacte verbi Dei
aluerunt, & doctrinæ alimento nutriuerunt: monitis
stabilierunt: corpore salutari & pretioso sanguine nos
dignati sunt: nobis que peccata remiserunt, & sanctæ
ac sacræ Eucharistiæ participes fecerunt, ac promissio-
nis Dei confortes, & Christi cohæredes constituerunt.
His igitur reuerentiam adhibentes, omni eos genere
honoris afficite. siquidem hi potestatem vitæ, & mor-
tus à Deo acceperunt in iis iudicandis, qui deliquerūt,
& in

*Apostolica Cō-
stitutio de ex-
cellentia episco-
porum supra
principes sæculi.*

*Quæ beneficia
per ministerium
Sacerdotum ec-
clesiæ, accipiunt
homines à deo.*

& in damnandis ad mortem ignis sempiterni, & iis, qui
se ad rectè viuendum conuertunt, absoluendis, & viui-
ficandis. Hos existimate vestros præfides: hos putate
reges: his, quasi regibus, victigalia offerte: eos enim, *1. Reg. 8.*
eorūque domesticos alere deberis. Vt enim Samuel
in primo de regibus libro de rege alendo sanxit popu-
lo, & Moyses sacerdotibus in Leuitico sic nos vobis de *Leuit. 7. 27. &*
episcopis sancimus. Nam si illic populus tanti regis *in aliis locis.*
pro viribus seruitia, quæ vocant, præstabat, an non
multo magis debet nunc Episcopus accipere, quæ sunt
à Deo constituta ad alendum eum, & Clericos eius?
imò si amplius aliquid dicendum est, plus hic accipiat,
quàm ille olim accipiebat, siquidem ille militaria tan-
tum administrabat, bello, & pace ad custodiam corpo-
ris susceptis: hic verò sacerdotium ad Dei honorè ad-
ministrat, vt pericula ab anima, & corpore propulset.
Quanto ergo anima præstantior est, tanto est sacerdo-
tium regno excellentius: Ligat enim, aut soluit suppli-
cio, vel remissione dignos. Quo circa Episcopū oportet,
vt patrem diligere, vt regem metuere, vt dominum
honorare, offerendo ei benedictionem vestram, fru-
ctus vestros, & opera manuum vestrarum, tribuendo,
inquam, vt sacerdoti Dei primitias vestras, & decimas
vestras, primitias frumenti, vini, olei, pomorum, lanæ,
& quicquid dominus Deus vobis suppeditat, & erit
oblatio tua accepta in odorè suauitatis domino Deo
tuo. Benedicet Dominus operibus manuum tuarum,
& multiplicabit bona terræ tuæ, quia benedictio super
caput impartientis. hæc tenus Apostolica Constitutio.
cuius doctrinam, & traditionem omnes Ecclesiæ per
cunctum Orientem, & Occidentem sicut ab initio ac-
ceperunt, vsque in hodiernum diem retinent, quæ do-
ctrina non solum per sermonem à sanctis Apostolis *scripturis san-*
tradita est, & ab Ecclesiis accepta, sed per Epistolam. *ctis tradita de*
cum enim dixit Apostolus in Epistola ad Hebræos, *excellentiæ præ-*
Obedite præpositis vestris, & subiaceate eis, ipsi enim *postorum spiri-*
peruigilat quasi rationem reddituri pro animabus ve- *tualium supra*
stris, non hoc dixit de Principibus sæculi, & Magistra- *potestates sæcu-*
libus, de quibus in Epistola ad Romanos, Omnis in- *li.*
quit, anima potestatibus sublimioribus subdita sit, in *Heb. 13.*
Rom. 13.

Luc. 12.
1. Tim. 4.
2. Pet. 2.

Iudicum 9.

Philip. 4.

Secundum doctrinam Magd. peiore conditio. ne sunt magistratus, & potestates seculi in Germ. quam vlli homines alii non potestates.

quo loco ipsos magistratus, & Principes seculi ἐξουσίαν vocat, id est, potestates, sicut beatus quoque Lucas Evangelista vocavit, sed dixit de iis, qui sunt animis prepositi, quos & si potestatem habeant, non vocat ἐξουσίαν, sed ἡγεμονίαν, quasi duces, & præcætes, ad prepositos enim spirituales magis pertinet, ut præcæt exemplo sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, Exemplum esto in verbo, & conversatione in charitate, & fide, & in castitate: & sicut beatus quoque Petrus scripsit de Episcopis, Facti forma gregis, scilicet faciendo prius, quod à subditis, ut faciant, requirunt, dicentes cum iudice populi Gedeone, Quod me videbitis facere, hoc facite: ut Paulus in epist. ad Philippen. Quæ inquit, & didicistis, & accepistis, & audiistis, & vidistis in me, hæc agite. hoc verò totum ad curam animarum spectat, & refertur, pro quibus isti vigilant, sicut Apost. ait, tanquam rationem reddituri. Magistratibus autè, & potestatibus seculi non cura animarum, sed custodia corporum, ut Apostolica constitutio ait, commissa est: nec his pro animarum salute vigilare, sed pro custodia corporum gladium ferre in vindictam malorum, laudem verò bonorum, commissum est. Quæro igitur à vobis Magdeburg. putatisne magistratus, & Principes seculi fideles ad hegumenos, id est, prepositos animarum pertinere, an non? si non, peiore conditio sunt quam reliqui nō magistratus, neque potestates seculi, neque principes mundi, siquidem nō habeant, qui pro animis eorum vigilant, tanquam rationem reddituri, ut cæteri omnes fideles habent. O miseros Germaniæ magistratus, quorum animas vigiliis pastorum, remediis medicorum, cura patrum impostores & illusores vestri spoliant, & nudant: sin verò pertinent, ut necesse est confiteri, obedire ergo eis, & subiacere, sicut Apostolus præcipit, debent: sunt igitur maiores, maior enim non subiacet minori. Præterea cum beatus Petrus obsecrat episcopos, ut pascant gregem, qui in eis est, creditisne in eo grege, quem pascere iubet, magistratus, & potestates seculi contineri? non credo negabit. Tenent ergo locum ovium, ex quo rursus fit, ut sint sub potestate Pastoris spiritualis. sunt igitur Episcopi

maiores, quam magistratus, & principes seculi, ad eosque omne ius ecclesiasticarum rerum & causarum *Quomodo doperinet.* Deinde cum dominus ait in Evangelio Lucæ, *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det in tempore tritici mensuram.* negari non potest, quin dispensator iste, spiritualis dispensator sit, non secularis: Ecclesiasticus, & non Civilis. Dispensator enim spiritualis in domo Dei, quæ est Ecclesia, mensuram tritici familiæ Christi in tempore distribuit, ne laborent fame audiendi verbum Dei, sicut dominus minatus est Iudæis per Prophetam Amos cum ait, *Ecce venient dies, & mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Hoc enim, inquit Cyrillus hunc locum interpretans, clarissime cernitur in Iudæis, qui non habent prophetam, aut magistrum, qui sciat crassitudinem historiarum detrahere, & eruere mysteria latètia sub littera, nō enim admiserunt Christum dicentem, Ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi, Vnde per Esaiam aiebat, *Ecce serui mei comedent: Vos autem esurietis. Serui mei bibent: Vos autem sitiens.* Hactenus Cyrillus: doctrinam itaque verbi, cui Episcopi, & sacerdotes ministrant, vocat mensuram tritici: quæ accommodanda est ad usum, ac necessitatem eorum, qui non vno modo, & ratione omnes pacendi sunt. Aliis enim est opus lacte, aliis solido cibo, qui est perfectorum, sicut Apostolus ait. In tempore autem est adhibenda doctrina verbi, quæ est instar mensuræ tritici, quia est, ut ait Ecclesiastes, tempus tacendi, & tempus loquendi. Et in Ecclesiastico scriptum est, ubi non est auditus, ne effundas sermonem. Illud præterea ostendit, huiusmodi dispensatorem, quem constituit dominus super familiam suam ad dandum in tempore tritici mensuram, non esse civilem, sed ecclesiasticum, quod difficile & ardua res sit ut dominus testatur huiusmodi dispensatorem fidelè, & prudentem reperire: hoc enim significat secundum idioma scripturæ, quod percotando ait, *Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus?* quod apertius dictum est in Prouer. Virum fidelem opus invenire, id est, difficile, & arduum, hoc

Quomodo doperinet. minis in euang. gelii parabola docuerit episcopos, & sacerdotes constitutos esse super principes, & magistratus.

Am. 8.

Esod. 3.

Eccle. 3.

Eccle. 31.

Prouer. 20.

enim significat hoc loco ἔργον, id est, opus, quod, ut in alio loco dixi, notauit. Isidorus Pelusiota in epistola ad Palladium diaconum. At dispensator civilis, fidus, & prudens, id est, prefectus ciuitati, aut prouinciæ, qui fideliter, ac prudenter legibus eam moderetur & regat, non ita difficilis inuentu est: siquidem sola ratio homini insita de eo, quod vnusquisque vult non affici iniuria, omnes docet, nec alios iniuria afficere oportere. Hinc enim extiterunt multi filij huius sæculi in generationibus suis fidi, & prudentes ciuitatum institutores, ac legistatores, tamen veritatē, quam solus Deus docet, qui est verus magister, non cognouissent. Hanc enim, vt de philosophis Gentilium, beatum Petrum dixisse Clemēs scribit, ab alio, qui eorum similis esset, discere non potuerunt, πλὴν πολιτείας, inquit, μένης καὶ ταῦτα, ἐκείνης διὰ τὸ εὐλογεῖν γυμνοθῆναι δυναμένους, ἢ πρὸς ἐκάστῳ ἐν τῷ μὴ θέλειν ἀδικεῖσθαι, τὸ μὴ εἶναι ἄλλο ἀδικεῖν πλὴν γυμνοθῆναι, id est, præter solam illam politiam, quæ propter rationis conuenientiam cognosci potest, quæ vnicique hoc ipso, quod iniuriam pati nō vult, indicat, non esse aliis iniuriam faciendam. Imò & Paulus sæcularia iudicare facile esse indicauit, ex quo fit, vt non sit difficile reperire, qui fideliter & prudenter præ sint ciuitatibus, & prouinciis, quæ legibus sæculi gubernandæ sunt: vt quidē difficile reperire, qui vt oportet ecclesiæ præesse possit, in qua administranda planè necessaria est spiritualis prudentia ad diiudicandum omnia, & fidelitas erga Deum, qui ei familiam suā cōcredidit: & cum domui suæ ad dispensanda sacramēta præfecit: de ditque ad dispensandum charisma potestatis, & doctrinæ, quæ omnia Apostolus vocat depositū cum ad Timoth. scribens, bonum depositum, inquit, custodi. nemo autem ignorat, quanta fidelitate opus sit ad custodiendum depositū. Vnde propheta Es. eos, qui alios docent, quæ ad salutem animæ pertineant, cuiusmodi sunt, qui ecclesiis præsunt, custodes vocat, cum ait. Quoniā vox custodientium exaltata est. Obseruauit hoc quoque idem Cyril. Ac rursus idem propheta Somnam Pontificem, qui in iis, quæ ad Deum pertinebāt, summo sacerdotio præerat, ταμίαν, vocat, id est,

Quomodo parabola de dispensatore fideli, & prudenti constituto super familiam domini non possit accipi de laico dispensatore.

1. Cor. 6.

1. Tim. 1.

Es. 52.

Es. 22.

custodem, eorum scilicet, quæ fidei eius tanquam depositum cōmissa erant, nempe præcepta, cærimoniar, totusque Dei cultus. Cum igitur dispensator, is qui in hac parabola Euangelij Lucæ constitutus est super familiam domini, non possit intelligi conuenienter scripturæ sanctæ, & rationi, dispensator sæcularis, siue civilis, seu spiritualis, & ecclesiasticus, percontemur Magd. & cæteros Lutheranos, an suos principes sæculi, & magistratus, atq; optimates ciuitatū ad familiam domini pertinere cōcedant: Ecquis dubitet concessuros? Sunt ergo dispensatores ecclesiarū cōstituti super eos: & quod Clemēs scribit docuisse beatū Petrū, spirituales quosque atque sacerdotes super carnales, atque Laicos semper cōstituendos esse, mirificè facit cum parabola euangelica de dispensatore constituto super familiam domini. quod iā ostensum est nō posse de laico accipi, sed de episcopo, vel sacerdote. Quid ergo obii ciunt nobis in epistolā Apostolici Pont. Centuriatores de maioritate episcoporum vel sacerdotū in principes, & magistratus? aut enim non sunt ex familia domini principes, & magistratus: aut si esse volunt, cum sit cōstitutus à domino super eos dispensator ecclesiæ, erit maior eis: minor enim nō est cōstitutus super maiore. Quod si dispensator iste super familiam domini cōstitutus non fuerit fidelis & prudens, vt hic quoq; Magdeburgensibus, & cæteris Lutheranis occurramus, nihilo à nobis minore honore afficiendū esse, quàm si esset talis, dominus in Euangelio docuit, & monuit nobisque ita facere præcepit, cum dixit, super cathedram Moysis Quomodo noster federunt scribæ & pharisæi, quæcunque dixerint volo minus constitutus sit super re: dicunt enim, & non faciunt. Nō enim hoc propter familiam dominam Moysen tantum dixit, sed propter nostros etiam episcopos testatur hoc quoq; id quod Clemens scribit ex sermone beati Petri in ordinatione Zachari episcopi prudentis, quæ Cæsaræ, cū hortans Petrus ad honorandū episcopū, fidelis, & prudens. Audite, inquit, episcopū vestrū: & ne pigeat omnem ei honorē adhibere, nō ignaros, quod ei præstatis, Christo præstari: & quod hac occasione Christo præstatis, ad Deū referri, & ei qui præstiterit, multo amplius red-

dendum esse. deinde subiungit: θρόνον οὖν πρῆμιστε, ὅτι καὶ μωυσῆος καθέδραν πρῶτον ἐκελευσθητε καὶ οἱ προκαθεζόμενοι ἀμαρτωλοὶ νομίζονται, id est, thronum ergo Christi honorate, quia, & Moysis cathedrā honorare iussi estis, quamuis qui sederent, peccatores esse existimarentur. Hæc Clemens ex sermone, ac sententia Petri. Itaque episcopi sunt nostri Evangelici Moyses, & Aarones. sicut enim illi in vetere hierarchia, ita hi sunt primi, & summi in sacerdotibus in noua: quibus rursus vnus præest totius hierarchiæ caput, qui est Petri principis Apostolorum successor, sicut erat Moyses hierarcharū legis primus mysta, & dux, vt Dionysius Areop. in ecclesiastica hierar. cap. 4. ait. hoc enim ratio concordiæ, omnino postulabat: vt sicut erant super singulas ecclesias tāquam super singulas familias Christi singuli dispensatores cōstituti, quibus sua cuique familia obediret, vt cōcors esset, sic super vniuersos dispensatores esset vnus itē cōstitutus, cui omnes dispensatores, & familiæ domini eis cōmissæ obedirent, vt esset hac ratione monarchiæ, vna omnium ceu membrorū vnius corporis compago, & concors coniunctio: & non esset schisma. Sic quoque idē Clemens scribit docuisse beatum Petrum, cum Zachæum de quo paulò ante dixi, episcopum ordinare vellet, sic enim ait, τὸ οὖν πλῆθος τῶν πιστῶν δεῖ ἐνὶ πνί κείθεσθαι, ἵνα ὅντως ἐν ὁμονοίᾳ διατελεῖν δυνήθῃ, τὸ γὰρ εἰς ἀρχὴν μᾶς λήθην ἐξουσίας μοναρχίας εἰκόντι, τῶς ὑπὸ ἀκόντας αἰτία ὁνταξίας εἰρήνης ἀπολαύσαν τίθησι. τὸ δὲ πάντας φιλαρχοῦντας ἐνὶ μόνῳ ὑπεῖμαι μὴ θέλειν καὶ αἰτίαν διαίρεσιως πάντως καὶ περιττοῦ ἐχόνσι, interpretemur nos totidem verbis, si possumus, Opus, inquit, est multitudinē fidelium vni parere, vt hoc modo possit in concordia persistere: quod enim desinit in principatum vnius potestatis ad similitudinē monarchiæ, facit, vt qui ei obediunt, propter conseruationē ordinis pacē fruantur. Contra verò nolle vni obedire cupiditate imperandi, causa plane existit, & discordiæ, & ruinæ. est itaque in singulis ecclesiis, siue familiis domini, quæ suos habent dispensatores, similitudo, & imago quedā monarchiæ: expressa verò, & integra monarchia in vna ecclesia catholica, quæ vniuersam familiā domi-

Quæ necessitas, & utilitas ecclesiasticæ monarchiæ.

Quæ sit, & vbi similitudo, & imago monarchiæ, & quæ vbi expressa, & vbi expressa in monarchiæ.

ni continet, cuius partes sunt illæ singulæ, super quā cōstitutus est vnus dispensator œcumenicus Pontifex Rom. denique quo loco haberi debeant episcopi, & sacerdotes, quos Lutherani centuriatores maiores esse principibus, & magistratibus non patiuntur, & ob eam causam inter alias, epistolam Clementis, & Anacleti negant, quo magis istos erroris sui pudeat, Apostolica cōstitutio de exemplo Gentilium docet. Sed recitemus constitutionem, quæ in secundo libro cap. 28. scripta est: Si cultores, inquit, Dæmonum in illis suis sceleratis, & detestabilibus atque impuris sacris offensione Dei plenis vsque in hunc diem sancta imitantur, vt tamen quæ execrabilia sunt, ab iis, quæ sunt sancta, & religiosa, comparatione quidem longissimè distent, tamen in suis illis ludibriis sine execrabili sacerdote offerunt nihil, nec efficiunt, imò illum os statuæ lapideæ putant, expectantes, quid eis facere iubebat, idque faciunt, & absque eo faciunt nihil: honoremque illi habent, & eius nomen venerationem habere existimant, idque ad honorem statuarum anima carentiū, & ad cultum malorum spirituum, si illi inquam, vanā & cōfictam opinionem habentes, ac nulla spe firma subnixi, ea tamen, quæ sanctitatem & religionem habent, student imitari, quāto iustus est, nos, quorum fides clarissima est, & spes vera, qui promissum præclarum, & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, per eos, qui nobis præsunt, honorem Deo deferre, ita vt episcopos os Domini esse arbitremur. Hactenus apostolica cōstitutio. Quanto igitur vos peius, quàm gentiles idolorum cultores, agitis, qui nomen sacerdotis ecclesiastici, Dei, & sacrorum eius ministri, omni dedecore, & contumelia afficitis: & episcopos ac reliquos sacerdotes magistratibus, & potestatibus sæculi subiicitis: ad easque omne ius ecclesiarum & ecclesiasticarum rerum ac ministeriorum sacrilege rapitis. Hanc cōstitutionem securus, & hoc eodem exemplo ex gentilium falsa religione sumpto vsus beatus Gregorius ad Mauritium Imperatorem sic scripsit, admonens eum de dignitate sacerdotali, & de honore sacerdotibus ab Imperatore

Apostolica cōstitutio de honore tribuendo episcopis.

Piores Magd. & ceteri Luther. in Sacerdotes Dei altiss. quā Gentiles in sacerdotibus idolorum.

Exod. 22.

tribuendo, Sacerdotibus autem non ex terrena potestate dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquiis sacerdotes, aliquando dij, aliquando Angeli vocantur. Nam & ad Moysen de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur. Applica illum ad Deos, id est, sacerdotibus: & Propheta ait: labia sacerdotum custodiunt scientiam, id est, iustitiam: & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Quid igitur mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos, aut Angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? Vos verò Magdeburgenses & ceteri Lutherani, quomodo appellare soliti sitis, id est, quam contumeliose, & blasphemè, ego propter reuerentiam & honorem aurium non dicam, vos scitis, & sciunt omnes vestri. Subiungit deinceps Gregorius, ecclesiastica quoque historia restatur, quia cum piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatae accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens, Vos Dij estis à vero Deo constituti: ite, & inter vos causas vestras discutite, quia dignum non est, ut nos iudicemus Deos, in qua sententia sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. antea quippe Pagani in Repub. principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignatur honore, dum Pagani, ut prædiximus, principes honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui diis ligneis & lapideis seruebant? Deinde ne quis bonos sacerdotes honorandos esse putaret, malos contra, non honorandos, subiungit sanctissimus, & sapientiss. Pontifex Gregorius: Hæc ergo non tantum specialiter quantum generaliter pro omnibus asserimus sacerdotibus, quoniam adhuc nescimus, quis in terribili iudicio

Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit, Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, & reliqua, nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant, quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet: & quæ vos reprehenditis, ille laudabit, Hactenus Greg. Satis ex his paucis, quæ hactenus dicta sunt, constare potest, vtrum se dominos Principum faciant episcopi, ut omnes Lutherani, apud populos, quos decipiunt, fingere solent: an potius superiores eos constituerit Deus, superiores dico in iis omnibus, quæcunque ad salutem, & curam animæ pertinent, cui seruire debet corpus, & quæcunque ad custodiam corporis pertinent, ut Principes & potestates sæculi carnis tantum custodiæ præsumunt, cui quia anima tanquam ministræ, dominari debet, consequens est (ut diuina & naturalis lex docet) ut cui commissa est cura ac custodia dominæ, sit etiam ancillæ in iis scilicet, quæ ad cultum Dominæ sanctum & spiritualem, qui in virtutum studio, & ornatu situs est, spectant. Sed non commeat retro, ut eui sit commissa custodia ancillæ, sit etiam & dominæ. Nullos ergo principes & reges agnoscunt episcopi: imò maxime. Qui enim dixit, Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, de potestatibus sæculi loquebatur: & neminem excepit, quin debeat agnoscere potestatem sæcularem in iis scilicet, quæ illis mandata, & commissa sunt, id est, in sæcularibus negociis, quibus implicari verantur Clerici, sicut Apostolus, Nemo inquit, militans Deo, implicat se negociis sæcularibus, ut placeat ei, qui se delegit. idcirco magistratus sæculi iudices sunt, & cognitores causarum sæcularium, & eos in eiusmodi causis adire oportet, eisdemque in eorum iustis iudiciis parere: Sunt itaque vtriusque potestatis, & spiritualis, & sæcularis officia actibus propriis, & dignitatibus distinctis discreta, ut Magnus Nicolaus, Pontifex eruditissimus ad Michaëlem Imperatorem de discrimine potestatis Imperatoris, & Pontificalis differens scripsit. ita ut, & sæculares potestates pro æterna vita, ut ille ait, spiritualibus potestatibus indigerent, & spiritualis potestas pro cursu temporalium tantummodo rerum, magistratum, ac potestatem: le-

1. Cor. 4.

Non se faciant episc. dominos principum sæculi, sed dominus eos constituit super illos in iis, quæ ad salutem pertinent.
Potestatibus sæculi custodia tantum corporum secundum Apostol. commissa est.

Rom. 13.

2. Tim. 2.

De discrimine
potestatis secu-
laris, & spiritua-
lis ex magno
Nicolao.

Rom. 13.

Locus Pauli de
obediendo pote-
statibus seculi
non solum pro-
pter iram, sed
propter consci-
entiam, à Luth.
malè intelligen-
do deprauatur.

I. Cor. 10.

Tim. I.

Rom. 2.

gibus vteretur, vt sic, inquit, militans Deo, minimè se-
negociis secularibus implicaret: neque rebus diuinis
præfidere videretur, qui esset negotiis secularibus im-
plicatus: & modestia vtriusque ordinis curaretur, ne
extolleretur vtroque suffultus, & competens qualitati-
bus actionum specialiter professio aptaretur. Sed Mag-
deburg. & cæteri Lutheranorum præceptores omnia
confundunt, & perturbant, vt illud hoc loco de pote-
statibus secularibus, quod Apostolus ait, Ideoque ne-
cessitate subditi estote non solum propter iram, sed e-
tiam propter conscientiam, ita prauè intelligunt, vt tra-
dant non obligari peccato eos, qui potestatibus secu-
laribus non obediunt, ne si contrariū semel ab eis con-
cedatur, simul etiam, vt consequens est, concedendum
sit, peccato quoque constringi eū, qui potestatibus spi-
ritualibus, earūque legibus non obediat: quod qui-
dem nihil aliud esse dicunt isti quàm dominatū, & ty-
rannidem in conscientias exercere, vt nuper in quodā
Augustino Marlotato scripturarum interprete Calui-
niano, legi. Sed videamus, quid hoc sit apud Paulum,
Sed etiam propter conscientiam: conferamūque alios
locos scripturæ, vt cum ait Apostolus. Si quis autem
dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare
propter illum, qui indicauit, & propter conscientiam:
conscientiam autem dico non tuam, sed alienam. Scili-
cet iubet Apostolus abstinere idolothyto, cum scanda-
lum impendet fratri: estque periculum, ne vel idolothy-
tum ipse edat superstiosè, quasi sit aliquid idolothy-
tum, si nos videat edere: vel etiam si nō edat, credat ta-
men aliquid esse, atque ita peccet seruiens errori. Item
cum ait Apostolus, finis præcepti est charitas de corde
puro, conscientia bona, fide non ficta, cōscientiam bo-
nam vocat eam, quæ non reprehendit nos, id est, cum
nihil mali nobis cōscij sumus: cum enim aliquid ma-
lè agimus, reprehendit, & accusat, quæ etiam in futuro
seculo arguit, sicut Apostolus de futuro iudicio lo-
quens: Testimonium, inquit, reddente conscientia ip-
sorum, &c. Hæc est, quam scriptura sancta vocat ad-
uersarium, quod semper aduersetur malæ voluntati, vt
sanctus Dorotheus in libro de conscientia notauit.

Vnde propheta Oseas, oppressit, inquit, Ephraim aduer-
sarium suum] & quasi interpretans quod dixerat, sub-
iungit: & conculcauit consilium suum] & Dominus
in Euangelio Prophetam imitatus, Esto, inquit, consen-
sarius aduersario tuo, dum es in via. præcipit ita viuere,
vt conscientia, siue cor, sicut ait beatus Ioannes, non
reprehendat nos: tunc enim reprehendit, cum peccatū
commisimus. Cum ergo iubet Apostolus obedire po-
testatibus secularibus propter conscientiam, ideo obe-
dire iubet, ne non obediendo, peccatum admittamus,
de quo nos conscientia nostra accuset: & fiduciam a-
pud Deum amittamus impetrandi quod petierimus,
sicut beatus Ioannes nos docet. Obligant igitur con-
scientiam leges potestatum secularium in Christo. Ex
quo rursus sequitur, vt multò etiam magis obligent le-
ges spirituales eorum, qui ecclesiasticam habent pote-
statem. hoc quoque scribit Clemens beatum Petrum
docuisse, cum Zachæo non quidem defugienti opus, &
laborem gubernandi ecclesiam, sed reculant, ne præ-
esse diceretur, scribit dixisse, *αὐτὸς πάντεσσι τὸ θέλει γνωσ-
θῆναι ὅτι ἐξείσαυ διοικήσεως ἔχεις. ἀγνοεῖν μοι εἶπας, ὅτι ἡ ὀ-
μολογὴ μὲν τῆ προκαθεζομένης ἐξείσαυ πολλὴ τι δυνάται πρὸς
δυσωπῶν τῶ πλήθους, ὡς καὶ εἰληφότι πῶ ἐξείσαυ ἕκαστος
παίθεται ὡς μέγαν ἀνάγκη πῶ σιωπῶσιν ἔχον.* id est, si
verò prorsus non vis sciri, quod potestatem habeas gu-
bernationis, videris mihi nescire, ad continendū in me-
tu, & pudore multitudinem multum valere potestatem
præpositi manifestā. vnusquisque enim ei qui potesta-
tem accepit, obtemperat, quippe cum magnam obtē-
perandi necessitatem conscientia imponat. hæc est, teste,
& auctore Clemente, beati Petri de spirituali, & eccle-
siastica potestate sententia, de ea enim loquebarur. Nō
igitur cum nos hanc eius vim obligandi tradimus, do-
minatū & tyrannidem, vt isti dicunt, in conscientias
exercemus, sed ipsi potius quod à Paulo Apostolo scri-
ptum est, ad suam, & aliorum perditionem more suo
deprauant. quod quidem eis non eueniret, si veterum
patrum interpretationes sequi, & scripturas scrutari, &
conferre vellent. Sed de his satis. Pergamus ad aliud ca-
pitul accusationis istarum.

Ose. 5.
Mat. 5.
Luc. 12.

Cur Apost. iu-
beat obedire po-
test. seculi pro-
pter cōscientiā.

I. Ioan. 3.

Defensio doctrine in epistola Euaristi de matrimonio non dissoluen- do per fornicationem Evangelistis cum Paulo collatis, & Apostolico canone, ac pluribus conciliis, & patribus cum scriptura consentientibus.

Cap. 10.

NT Euaristus, inquit, Epistola 2. Mulie- rem viro, si adulterium admisit, iubet re- conciliari, aut manere innuptam, cum tamen Paulus parti innocenti permit- tarius nuptiarum. 1. Cor. cap. 7. hæc isti.] Sed quibus verbis, quoque loco huius ca- pitis 7. & quomodo hoc dicat Paulus, nihil amplius ex- plicat Magdeburgenses. Satis esse putarunt, si dice- rent, Paulus parti innocenti ius nuptiarum permittit. Sciunt enim quibus illudant. Sed cum hoc ipsum ca- put 7. epist. ad Corint. Euaristus quoque citet ad pro- bandum contra, non permitti ius nuptiarum parti in- nocenti, debebant potius, qui contradicunt, redargue- re cum ex scripturis, aut saltem producere auctori- tatem veterum patrum, qui sic, ut ipsi nunc, scripturam Pauli, vel Evangelij interpretati esseat, ne ipsi soli hoc dicere viderentur, iidem iudices & testes, ut semper so- lent. Sed dissimulemus ista: & nos, qui veritatem defen- dimus, matrimonium non dissolui fornicatione, ita ut aliam ducere parti innocenti liceat, non contenti au- ctoritate veterum patrum, qui hoc semper tradiderunt, tamen si satis hoc erat, doceamus prius, & demonstre- mus ex scripturis sanctis, quas isti semper appellant, & vanè iactant, qui ex verbo Dei, quod semper resonat, verbum suum, id est, Caluini aut Lutheri suis falsis in- terpretationibus fecerunt. Sed priusquam hoc aggre- diar, admonebo prius, cur Magdeburgenses tanto stu- dio laborent, ut ista sua accusatione auctoritatem hu- ius epistolæ apud suos, quos decipiunt, evertant. Scilli- cet quia huius epistolæ doctrina, quam sanctus Euari- stus à Patribus, id est, à sanctis Apostolis, accepisse se di- cit, Lutheranorum ecclesias, verius synagogas de adul- terio condemnat. Nam sicut vxori, inquit, non licet di- mittere virum suum, ut alteri se, viuentem eo, matrimo-

Cur Magd. tan- to opere laborent ut auctoritatem epistolæ Eua- risti evertant.

nio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir e- ius, sed iuxta Apostolum, aut viro suo reconciliari de- bet, aut manere innupta, ita Ecclesiæ non licet dimitte- re, aut ab ea segregare episcopum suum, ut alterum, eo viuente, accipiat: sed aut ipsum habeat, aut innupta ma- neat, id est, ne alterum episcopum, suo viuentem, accipi- at, ne fornicationis, aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, se se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum adduxerit, aut esse fe- cerit, vel desiderauerit, per acerrimam poenitentiam aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Hactenus Euaristus. Hoc se crimine Lutherani omnes obstrinxerunt, cum episcopis, & sacerdotibus eiectis, in eorum locum superintendentes suos, & ministros, ut ipsi vocant, substituerunt, cum quibus spiritualiter fornicarentur. Hoc nunc crimen depellere nituntur Magdeburgen. cum parti innocenti ius nuptiarum à Paulo permitti, falsò tradunt. Sed aggrediamur, quod nobis propositum est. Quia igitur, quod est apud Mat- thæum cap. 19. paulò obscurius scriptam videri pote- rat, idcirco, alij Evangelistæ consecuti, tanquam eius loci interpretes, Marcum dico, & Lucam, parenthesi illa exceptæ fornicationis, quæ obscuritatem loco ad- ferebat, prætermisâ, totam sententiam explanarunt, cum simpliciter dixerunt, Qui dimiserit vxorem, & aliã duxerit, mœchatur, aut mœchatur super eam: quod o- mnino verum est: atque hoc erat tâquam explanatiùs, & simpliciùs dictum ad interpretationem illius loci Matthæi adhibendum, quibus paulò obscurior esse vi- debatur. Præterea, quod idem Matthæus paulò supra scripserat, Quod ergo Deus coniunxit, homo non se- pararet, non quidem existimandum erat cum eo discre- pare, quod paulò post idem scripsit, Quicumque dimi- serit vxorem suam (nisi ob fornicationem) & aliam du- xerit, mœchatur: quin potius ad explanationem eius va- lebat, ut simpliciter, & omnino intelligeretur, non lice- re alteram ducere propter fornicationem prioris di- missæ, alioqui iam quod Deus coniunxisset, homo se- pararet: atque ita id quod paulò supra Dominus sim- pliciter dixisset, quod Deus coniunxit, homo non sepa-

Demonstratio ex scripturis in- ter se collatis, Matrimonium non dissolui for- nicatione.

Matth. 19.

*Vna mens, et
sensus quatuor
Euang. & Pau-
li de non dissol-
uendo matrimo-
nio propter for-
nic.*

*Error Magde-
e aliorū, quod
matrimonium
fornicatione dis-
soluatur, ortus
ex ignorantis
virtutis verbo-
rum Pauli.*

ret, cum eo discreparet, quod paulò post dixit in exce-
ptione fornicationis. Sed videamus iam, quid de hoc
Apostolus explicauerit. Is enim de matrimonij lege
scribens, ac docens, Matthæum quoque interpretatur
cum duobus item Euangelistis consecutis planè con-
sentiens, ita vt vna eadèmq; sit horum quatuor mens
& sensus. Mulier, inquit, proprii corporis potestatem
non habet, sed vir: Similiter & vir sui corporis potesta-
tem non habet, sed mulier. ergo, vt vxor libera non est
ad nubendum cui velit, nisi prius dormierit vir eius, vt
idem Apostolus ait: similiter neque vir liber est ad du-
cendum alteram ante mortem prioris. Quod si pars in-
nocens libera est, & non altera pars, ergo non similiter
potestatem habet corporis viri sui mulier, vt habet vir
corporis vxoris suæ: sed potius altera pars minorem
potestatem habet, siquidem parti innocenti, vt Magde-
burgenses volunt, liberum sit ius nuptiarum ante mor-
tem alterius. Verum hoc est, quod isti non intelligunt,
quemadmodum mulier potestatem habeat corporis
viri sui, postquam dimissa est ob fornicationem: aut vir
potestatem corporis vxoris suæ, si vxor à viro propter
fornicationem eius discessit: intelligerent autem, si scri-
pturæ verba, & virtutem verborum eius intelligerent.
Etenim vir dimittens vxorem ob fornicationem, do-
mo tantum illam excludit (id quod verbū ipsum Græ-
cum ἀπολύειν, quo scriptura vsa est, vulgari consuetu-
dine sermonis Græci significat, vt à veteribus linguae
Græcæ magistris notarum reperi, pro quo vsus est Pau-
lus verbo ἀφίημι, non autem soluit iugum matrimonij,
id quod verbum λύειν significat, quo idem Apostolus in
hac significatione vitur, vt cum ait, Alligatus ex vxori,
noli quærere solutionem, non dixit, ἀπολύειν, id est, di-
missionem, sciebat enim licere dimittere propter for-
nicationem: sed dixit, noli quærere λύειν, id est, solutio-
nem. Itaque priuat se vir vsu tantum exclusa vxore
propter fornicationem, non autem potestate. nihil e-
nim potest omnino separare fideles in vnā carnem
alligatos, præter mortem. Similiter mulier discedens à
viro propter fornicationem eius, priuat se consuetu-

dine miscendi corporis cum marito, non autem pote-
state corporis mariti, ita vt neutra pars libera à lege
matrimonij contracti remaneat, altera adhuc viuente. *1. Cor. 7.*
Mulier enim alligata est legi, sicut Apostolus ait, *Rom. 7.*
quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir
eius, liberata est à lege, nubat cui vult. quod similiter
in viro intelligendum esset, vt scilicet vir alligatus sit
legi, quanto tempore vxor eius viuit: quod si dormie-
rit vxor eius, liberatus sit à lege, vt ducat, quam velit,
satis docuit idem Apostolus, cum paulò supra dixit æ-
qualiter de vtroque coniuge, mulier non habet pote-
statem corporis sui, sed vir: similiter autem & vir non
habet potestatem corporis sui, sed vxor. at non mori-
tur vir morte corporis, fornicando, vt per fornicatio-
nem eius tanquam per mortem maneat libera vxor, vt
Magdeburgenses in schola Montani Principis Cata-
phrygarum, qui matrimonia soluere docebant, didice-
runt. Præterea manifestum est, hunc fuisse scopum Do-
mini, cum præcepit, sicut Apostolus testatur, mulierem
à viro non discedere: aut si discesserit, manere innu-
ptam, scilicet, vt omnibus modis τὸ ἀγαπᾷς, vt Theo-
doretus ait, id est, insolubilitas, vt ita dicam, matrimo-
nij conseruaretur, ita vt si accideret, vxorem excludi
ac dimitti propter fornicationem, tamen quia non
posset, exclusa, ac dimissa, alteri nubere, daret ope-
ram quocunque modo honestè posset, vt cum viro in
gratiam rediret. Quod si his parti innocenti, id est,
viro permissum esset ius nuptiarum cum altera secun-
dum doctrinam, vel potius commentum Magdebur-
gensium, frustra esset hic scopus Domini & Apostoli e-
ius Pauli. quomodo enim vxor fortasse iam pudica
facta, posset redire ad priorem virum, qui iam alteram
duxisset? Deinde cum in vno loco, & causa voluit A-
postolus licere, viuente vxore, alteram ducere, aut vi-
uente viro, alteri nubere, tunc scilicet, cum infidelis cō-
iunx à fideli coniuge discedit, subiungit, Non enim
seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in
huiusmodi dixit, vt intelligamus, in cæteris quidem
subiectum esse seruituti fratrem, aut sororē: ita vt neu-
tra pars fidelis, altero viuente, alio matrimonio co-

*Magd. in scho-
la Montani
eruditi.*

pulari possit, siue innocens sit, siue nō. Verūm quia ex-
ceptio illa fornicationis apud Matthæum, paulō obscu-
rior, vt dixi, ac difficilior videri solet, doceamus rursus
Magdeburgenses, qualis sit, si fortè intelligere volue-
rint. Dixerat Dominus apud Matthæum, **Qui dimiserit
uxorem excepta causa fornicationis, facit eam mœcha-
ri]** ex quo planè intelligebatur, licere ob fornicationē
dimittere, & excludere: excepta verò causa fornicatio-
nis, non licere dimittere, alioqui qui dimittat, occasio-
nem adulterandi præbere uxori iniuste dimissæ, quare
adulterij eius reum fore: hoc autem docuerat in mon-
te discipulos, & turbam, in qua etiam propter alias cau-
sas, si uxor non erat cordi, dato libello repudij dimitte-
batur. Ne autem existimarent, dimissa licitè uxore pro-
pter fornicationis vitium, utpote cæteris omnibus gra-
uibus, odiosis, & intolerabilibus, licere quoque aliam
ducere, de hoc postea, occasione sumpta ex Phariseo-
rum interrogatione, docuit, & sanxit his verbis: **Qui-
cunque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & a-
liam duxerit, mœchatur, quod perinde est, ac si distin-**
ctè diceret, vt sanctus Martialis beati Petri discipulus
in epistola ad Tolosanōs cap. 9. distinguit, inquit, Qui
dimiserit uxorem, nisi propter fornicationem, mœcha-
tur, id est, facit eam mœchari, vt magnus Basilius cano-
ne 9. interpretatus est: & qui aliam duxerit, inquit, mœ-
chatur. Arque ira responsum fuit Iudæis quærentibus,
vtum ex quacunque causa liceret uxorem dimittere?
negat enim Dominus ex vlla causa licere, excepta cau-
sa fornicationis. Deinde plus aliquid adhuc docuit, &
præcepit præter id, quod in monte docuerat, adiungēs,
& qui aliā duxerit, mœchatur, quod perinde est, quasi
diceret, & qui uxore sic dimissa, scilicet propter fornic-
ationem, aliam duxerit, mœchatur. Sic etiam hunc lo-
cum Euangelij interpretatus est canon Apostolorum
trigesimus octauus, prætermissa parenthesi exceptæ
fornicationis, quo sententia esset clarior. Si, inquit, Lai-
cus, uxore sua dimissa, alteram duxerit, aut ab alio di-
missam, eiiciatur ex ecclesia; scilicet tanquam publicus
adulter. Uxore, inquit, dimissa, scilicet cum dimitti po-
test, nempe in causa fornicationis, tunc inquam, qui a-
liam

Mat. 5.

S. Martialis.

Basilius.

Canon. Apost.
38.

liam duxerit, eiiciatur ex ecclesia. Ergo Apostolicus ca-
non non permittit ius nuptiarum parti innocenti. Sed
ne nos soli sic Euāgelium, & Apostolicam doctrinam,
ac canonem interpretari Magdeburgensibus videam-
us, si in ore duorum, vel trium stabit omne verbum,
sicut scriptura sancta dicit, stet apud istos in ore saltem
plurium Conciliorum, in ore inquam, synodi Mileui-
tanæ, cui beatus Augustinus interfuit. ea enim cap. 17.
visum, inquit, est nobis secundum Euangelicam, & A-
postolicam doctrinam, neque dimissum ab uxore, ne-
que dimissam à viro altero matrimonio copulari, sed
manere innuptos, aut reconciliari: eos autem, qui non
obedierint, inter Iugentes referri. Quomodo autem
dimissa reconciliari posset, vt prius dicebam, si, qui eam
dimisit, aliam posset ducere? profecto nullo modo. Er-
go, vt secundum Euangelicam, & Apostolicam doctri-
nam, necesse est, vt dimissa maneat innupta, aut recon-
cilietur, sic secundum Euangelicam, & Apostolicam
doctrinam necesse erit, vt qui dimisit, scilicet propter
fornicationem, maneat innuptus, aut reconcilietur. igitur
secundum Euangelicam, & apostolicam doctri-
nam, non permittitur ius nuptiarum parti innocenti. i-
dem decretum est in Synodo Africana cap. 65. Item sy-
nodus Eliberitana tempore Syluestri Papæ capite de-
cimo. Si fidelis, inquit, scemina adulterum maritum su-
um reliquerit, & alteri nupserit, non prius accipiat
communione, quam is, quem reliquit, è vita exierit.
Sic synodus iudicauit, Paulum secuta, qui ait, Mulier
alligata est legi, quandiu vir eius viuit, quamuis scili-
cet adulter sit. Præterea synodus quoque Florentina
œcumenica scripturæ sanctæ doctrinam, & canonem
Apostolorum, & sancti Euaristi auctoritatem, atque
huius synodi Mileuitanæ decretum, imò totius eccle-
siæ catholicæ prædicationem, & consuetudinem Apo-
stolicæ traditionis secuta, his verbis sanxit: Quamuis
autem ex causa fornicationis liceat, scilicet parti inno-
centi, thori sepatationem facere: non tamen aliud ma-
trimonium contrahere fas est, cum matrimonij vincu-
lum legitime contractum, perpetuum sit. Eant ergo
nunc Magdeburgenses, & postuleat à suis discipulis,

Synod. Mileu.

Synod. Africa.
Synod. Eliber.

1. Cor. 7.
Synod. Floren.

Hila. Epipha.
Theodoret.
Basilus.

vt eis potius credant, quàm scripturis sanctis & sanctis synodis. Prætereo alios testes, vt Hilarium in Matthæum, sanctum Epiphanium hæresi 59. contra Catharos, Theodoretum lib. 9. de curatione Græcarum affectionum, Basil. Magnum canon. 9. Qui sic ait vir, vxore dimissa, scilicet propter fornicationem (de hac enim loquebatur) si ad alteram se contulerit, & ipse adulter est, quoniam in causa est, vt vxor adulteretur: & quæ cum eo habitat, adultera, quia alienum virum ad se transtulit. Sequantur ergo, si ita placet, Magdeburgenses Lactantium Firmianum lib. 6. Diuinarum institutionum: imò teneant etiam cum eo Chiliastarum hæresim vt alios nunc eius errores taceam: denique relicto Euangelio, teneant leges sæculi, quæ matrimonium solunt propter fornicationem, & istud suum ius nupiarum parti innocenti tribuunt.

Quid respondendum sit pro matrimonio non dissolueno propter fornicationem, ad id quod obiiciuntur, ex commentariis, qui feruntur esse Ambrosii: & quid beatus Ambrosius de hoc dogmate senserit. De falsa interpretatione Augustini Marlorati in locum Pauli: Mulierem à viro non discedere: quod si discesserit, aut reconciliari, aut manere in nuptam, & consuetudo eius.

Cap. II.

Quod si beatum Ambrosium cum Lactantio sensisse putant, & huius quoque magni scriptoris auctoritatem cum euangelica & apostolica doctrina, quam hætenus explicauimus, consentientem desiderant, legat quæ scripsit in libro priore de Abraam cap. 4. quem librum, nemo est, credo, qui dubitare cum ratione possit, sui auctoris esse, id est beati Ambrosij, cuius characterem & stylum acri iudicio, & summa breuitate Cassiodorus senator in libro de institutione diuinarum litterarum his verbis descripsit: Sanctus quoque Ambrosii sermonis emanator, cum grauitate acutus, in violenta persuasione dulcissimus, cui fuit æqualis doctrina cū

Character, & stylus Ambrosii acri iudicio à Cassiodoro notatus.

vita. hætenus Cassiodorus. Qui igitur grauitatē, acumen, dulcedinem, vim persuadendi, & eloquentiam sermonis, quibus in his libris de Abraam, & in Commentariis Lucæ, ac reliquis suis libris vsus est, cum Commentariis epistolarum Pauli, qui Ambrosij feruntur esse, contulerit, facile dubitabit, vtrum eius sint. Illud prætereà non parum mouet, quod idem auctor Cassiodorus in eodem libro scribit his verbis: Dicitur etiam, & B. Amb. codicem epistolarum omnium Pauli suauissima expositione complexus, quem tamen adhuc inuenire non potui. hæc ille. Quàm verò suavis sit illa, quæ nunc extat, epistolarum Pauli interpretatio, quæ sancti Ambrosij esse fertur, experiatur, & iudicet, qui aliquid iudicij se credit habere. vt illud interim dissimulemus, videri quidem mirum, si in epist. vt ferebatur, scripserat Ambro. quemadmodum non reperire eas potuerit, vir alioqui tam diligens, ac potens, & nobilis senator vrb. Rom. in tantò præsertim, vt verisimile est Romanorum cum Mediolanen. commercio, & societate. Illud quoque accedit, quod scrupulum auget, quod in Lucam sic scripsit, vt Comment. in libros diuideret, vt eo tempore interpretes sacrorum librorum facere solebant, vt Hieronymum fecisse videmus, & Origenem, quem B. Ambros. non solum in multis imitatus est, sed multa etiam ex eo in sua scriptra, vt B. quoque Hieronym. testatur, transtulit. Prætereà non est secutus in Lucam genus interpretandi, quod Græci vocant, κατὰ τὸν λόγον, cum textum quasi per vestigia interpretis prosequitur, quod in Commentariis epist. fecit, quicumque eos scripsit. Sed cur Ambr. genus interpretandi mutasset? præsertim cum Commentarios Origenis in epist. ad Rom. in libros decem digestos haberet, ex quibus nihil transtulisse videtur tam sedulus alioqui, & tam studiosus Origenis imitator, vel potius translator. Denique illud maximè mouere etiam potest, quod in re grauisima, & in dogmate Ecclesiastico sibi contradixisse tantum præsertim sibi Ambrosium Ecclesiæ Catholicæ doctorem, non est verisimile. Sic in opere proprio, enim est in priore epist. ad Corinth. cap. 7. in explanatione illius loci. Et vir vxorem non dimittat, subauditur, inquit, excepta fornicationis causa, & deo subiecit,

De Comment. in epist. Pauli, qui feruntur esse Ambrosii.

Non est verisimile contradicere sibi Ambrosium in opere proprio, de grauisimo dogmate.

Ee ij

inquiens, sicut de muliere, quod si discesserit, manere sic: quia viro licet ducere uxorem, si dimiserit uxorem peccantem, quia non ita lege constringitur vir, sicut mulier, caput enim mulieris vir est. hæc ibi. sunt qui existiment, de lege humana intellexisse auctorem, cum dixit, Non ita lege constringitur vir, sicut mulier. fa- teor, ipse quoque sic aliquando exillimaui, quod ta- men valde mihi (vt quod sentio dicam) violentum & durum attentius consideranti, videtur. Etenim si de le- ge humana loqueretur, non subiiceret tanquam cau- sam [Caput enim mulieris vir est] quod quidem vt Deus, & non homo sanxit, sic quoque consequens est, vt de diuina, non de humana lege illud antegressum auctor intelligi voluerit: aut certe si de lege humana intelligi voluit, eam legem vt iustam approbat, quam tamen beatus Ambrosius libro primo capite quarto de Abraam, planè improbat vt diuinæ legis aduersariam. docens enim prohiberi, ne dimissa uxore propter adul- terium, alteram ducere liceat. Sed vos, inquit, moneo viri, qui ad gratiam Domini tenditis, non commisceri adulterino corpori, qui enim se iungit meretrici, vnum corpus est: neque dare hanc occasionem diuortij mu- lieribus. Deinde subiungit: Nemo sibi blandiatur de le- gibus hominum. Omne stuprum, adulterium est: ne- que viro licet, quod mulieri non licet. eadem à viro, quæ ab uxore debetur castimonia: quicquid in eam, quæ non sit legitima vxor, commissum fuerit, adulterij damnatur crimine. Hoc verum, & ecclesiasticum dog- ma de matrimonio perpetuo tradit beatus Ambrosius, quod vniuersa Ecclesia Catholica tam Orientalis, quam Occidentalis, tenet, & profitetur. illic verò, id est, in priore epistola ad Corint. quisquis ille est, qui com- mentarios illos scripsit, licere tradit, dimissa uxore pro- pter adulterium, alteram ducere. siue enim licere dicat diuina lege, siue humana. qua id liceat, tanquam iu- stam approbet, parum refert: cum vtracunque lege ha- rum matrimonium dirimatur, iustè dirimi tradat. In Commentariis verò in Lucam cap. decimo sexto, idem Ambrosius legem quoque humanam vt diuinæ repu- gnantem improbat, quæ dimittere uxorem ob alias e-

Dogma catholi- cum Ambrosij de perpetuo ma- trimonio.

riam causas, præter crimen adulterij, permittebat. Ha- ctenus responsum sit Magdeburgensibus, qui non ne- gant, hoc loco Apostolum loqui de dimittente uxorem propter adulterium: sunt enim alij ex Sectariis, qui hoc negant, vt nuper legi in Commentariis Augustini Mar- lorati Caluini. ait enim de iis loqui Apostolum, quæ leuibis causis à viris discedebant, vel quia displiceret forma vel propter sæuitiam, & duram tractatio- nem, vel ob aliam quamlibet huiusmodi causam: quòd ex eo probat, quod iubeat Apostolus uxorem à viro dis- sidentem manere inuuptam, aut reconciliari, in quo sa- tis significari putat, diffidium esse tolerabile. quasi diffi- dium propter adulterium non videatur vlllo modo ef- se tolerabile, vt possit, aut debeat, quæ semel propter adulterium viri discesserit, aut propter suum adulte- rium dimissa sit, viro suo vnquam reconciliari: quam- uis, vt aliquando euenire solet, vel maritus pudicus, vel vxor pudica facta sit. quod quàm sit à charitate, & pie- tate alienum, nemo catholicus est, qui non videat. Præ- terea non loqui Apostolum de dimissis propter adulte- rium, constat, inquit, ex pœna, quæ sequebatur: erat e- nim crimen capitale Leuit. 20. etiam legibus Romano- rum, & propemodum communi iuri gentium. Hæc il- le. vnde effici necessariò putat, vt non prohibeatur alte- ram ducere, qui propter adulterium uxorem suam di- misit, siquidem interficienda sit vxor adultera vel secū- dum legem Leuit. quasi nunc sub lege vetere simus: vel secundum leges sæculi necessariò accusanda sit, & non possit vir in adulterio deprehensam dimittere, solo re- pudio contentus: aut denique quasi Ecclesia, ad cuius vtilitatem Apostolus scripsit, occidere iubeat. Iam quis vnquam dixit, legibus Romanis, & propemodum com- muni iure gentium capitale crimen esse adulterium? quasi omnes leges Romanorum ad ius naturæ perti- neant: aut quasi ratio naturalis inter omnes homines constituerit, vt adulteræ occidantur, vt secundum de- finitionem Gaij Iurisconsulti hoc supplicium mortis ad ius gentium referatur. Quis, inquam, vnquam dixit, certum genus supplicij, quod crimini debeatur, ex ra- tione naturali omnium gentium communi proficisci?

Quàm ridicule, & absurde pro- bet Marloratus non prohiberi alteram ducere, qui propter for- nicationem di- miserit suam.

Ergo contra ius gentium, & rationem naturalem faciunt, quicumque alio modo, quam morte: adulterium puniunt, quasi non sit in Ecclesia grauius genus supplicij anathema, quam gladius, id est, gladius ignis gehennæ, grauior, quam gladius ferreus. Sed iste auctor conscius sibi, aliquid absurdum se dicere, moderari voluit, cum dixit, propemodum. Præterea, synodus Tolerana 12. cap. 8. affirmat præceptum Domini esse, ne ob ullam causam præterquam fornicationem liceat dimittere uxorem, & ideo quicumque, inquit, citra culpam dicti criminis, uxorem suam quacunque occasione dimiserit, quia quod Deus coniunxit, ille separare disposuit, tandiu ab Ecclesia communionem priuatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienatus, donec societatem relictæ coniugis sinceriter amplectatur, & foueat uxorem. Item beatus Basilius Can. 9. de uxore discedente à viro, siue inquit, cederetur, neque plagas ferre vellet, perpeti potius debuit, quam à marito discedere: siue iacturam dotis facere noller, nec hæc quidem satis honesta causa. Quomodo igitur, ut iste interpres Marloratus falso docet, Paulus Apostolus permittit uxori à viro ob aliam quamlibet causam discedere, sed ita, ut maneat innupta, si reconciliari nolit? Hac enim sola pœna, ut iste vult, sancitur nunc à Paulo præceptum Domini, ne mulier à viro discedat. Deinde cum affirmet Apostolus scribere se hic præceptum Domini, & Euangelio legamus præceptum Domini de dimittente uxorem propter fornicationem, ne scilicet, qui propter fornicationem dimittit, alteram ducat, quæ ista Marlorati tanta inscitia, ut dicat, locum si quæras, nusquam reperias, ad verbum, quasi non satis cauisset Apostolus, quod iste obiecit, cum ait, præcipio non ego, sed Dominus: præceptum ergo ponere voluit, & quidem explicatiùs, non autem numerare verba Domini. Quis ignorat solitos esse sanctos Apostolos scripturam citare secundum sententiam potius, quam secundum verba? Itaque quasi plura verba huius loci Pauli in Genesi, quam in Euangelio reperisset, hunc ipsum locum Pauli ad illud in Genesi retulit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit

Synod. Tolera. 12.

Basilius.

Redarguitur, quod Marloratus ait, loqui Apost. de dimissis ob aliã causam, quam propter fornicationem, cum ait, aut reconciliari, aut manere innuptã

Cum dixit Apo. precipio nõ ego, sed dominus sententiam præcepti posuit, nõ verba.

Gen. 2.

uxori suæ, tametsi hic locus Genesis perpetuitatem matrimonij declarat, quam pessimus iste Pauli, & Euangelij interpres negat, & tollit, cum tradit adulterio dirimi matrimonium. Ad extremum, ut tot errata essent huius interpretis in explanatione huius loci Pauli, quot verba, addidit, quænam esset iusta & legitima causa vtrique parti, ab altera discedendi, à magistratu esse hoc accuratè expendendum, quasi causæ matrimoniorum inter negocia sæcularia referendæ sint, ut non debeat eis implicari, qui Deo militat, id est, potestas ecclesiastica, sed potius potestas sæculi. Ut video, nihil istè interesse putat, iudicare, ad quem possessio, vel aratio agri pertineat, an ad cuius potestatem vxor: neque plus mysticæ benedictionis in tradenda uxore in potestatem viri, & vicissim tradendo viro in potestatem vxoris, interuenire, quam in fundi, aut horti tradenda possessione, & in omni eo, quod per æs, & libram agitur: hæc, inquam verba, Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum, vel similia, quæ ipsorum qui contrahunt, consensum explicant, & vim continent illorum sacrorum verborum, quæ Adam per spiritum Dei in persona omnium coniugum mysticè dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Propter hoc relinquet homo patrem matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna, quæ Paulus magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia eius sponsa esse dixit, non magis spiritualia esse iste bonus auctor somniat, quam quæ consensum significant, quem in emptionibus, & venditionibus intercedere necesse esse iurisperiti scribunt: ut æque vterque contractus tam coniugalis, quam emptionis, siue permutationis, ad iudicium magistratus pertineat. Sed satis hætenus responsum sit in gratiam Magdeburgensium Marlorato, cuius in scripturam commentarios venenatos ac pestiferos, & hæretica doctrina resperfos, cauēdos esse moneo, & in Gallia, iussu Christianissimi Regis comburendos esse speramus, nisi iam combusti sunt.

August. Marloratus causas de matrimonio ad iudicium potestatis secularis pertinere vult.

Secundum doctrinam huius hæretici nõ plus sanctitatis est in verbis, quæ consensum coniugum significat, quam quæ consensum inter ementem, & vendentem.

Defensio doctrinae de coelibatu in epist. 2. Clementis: & confutatio eorum, quae Heerbrandus de hac re contra synodum Tridentinam scripsit. Et doctrina Apostoli de continentia, quam à Sacerdotibus, & Diaconis & eorum vxoribus requirit, ex virtute verborum, & ex traditione sanctorum deprompta.

Cap. 12.

Accusant deinde Magdeburgenses in epistola 2. Clementis doctrinam de coelibatu sacerdotum, quod sacerdotibus, inquit, interdicitur, ne post ordinationem, vxores retineant: quod si non fecerint, ab officiis maioribus remouentur: Sic verò scripsit Clemens, quod à beato Petro se accepisse dicit, Quod si post ordinationem, inquit, ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij nō intret limina, & quae sequuntur. Non hoc iubet Clemens, vt ministri vxores suas excludant, excludere enim eas prae-textu religionis, canō etiam Apostolorum prohibet, sed iubet, ne cum eis rem amplius habeant post ordinationem, quod Paulus quoq; in epistola ad Titum episc. Cretz. Constitue, inquit, presbyteros per ciuitates, sicut ego disposui tibi. Deinde describit, quales esse debeant, si quis sine crimine est, filios habens fideles, non in accusatione luxuriae, aut non subditos. non igitur prohibet presbyteris, quin vxores habeant, aut habuerint, & ministrent altari. verum quales mariti deinceps esse deberent, id est, quomodo habere vxores, ne quis erraret, vt isti nunc errant, idem Apostolus satis clarè docuit, cum subiungit, Oportet enim Episcopum esse pudicum, iustum, sanctum, continentem: non contentus dicere pudicum, vt in epistola priore ad Timotheum, sic enim interpres in ea verterat idem verbum Græcum, σωφρονα, addidit hic ἐγκρατῆ, id est, continentem: castus autem, siue pudicus & continens non est Episcopus, aut presbyter, si cum vxore consuetudinem habeat. Sed quia Magdeburgenses nihil amplius hoc loco pro incontinentia sacerdotum, quam profitentur, dixerūt, & nuper Iacobus Heerbrandus, qui in Tubingensi schola

Ad Tit. 1.

doctrinā Lutheri docet, supplere voluit, quod ab illis relictum est: respondeamus ad ea, quae ille in 32. articulo contra Tridentinam Synodum scripsit, nouū esse inuentum de coelibatu contra electum Dei organum, qui Episcopos, inquit, & diaconos vult honestos esse maritos. At non vult Apostolus, vt Episcopi, presbyteri, & diaconi non sint virgines, si esse malint secundum consilium eius de virginibus, non negabit hoc Heerbrandus: ex quo fit, vt neque rursus requirat Apostolus ab eis, vt sint mariti, non magis quam requirat, vt habeant filios: Sed hoc requirit, vt si habeant filios, bene eos educatos, & institutos habeant, vt eorum probitas, & obedientia, ac pudicitia testimonium quoddā potius sit continentiae Patrum. Sic item, si habeant vxores, requirit, vt sint casti & continentes. Videamus igitur, qualis ista castitas & continentia sit, quam à sacerdotibus & diaconis postulat, vt rō ne talis esse debeat, quam laicorum, an alia excellentior? idque ex verbis ipsis Apostoli, locis scripturae hinc inde collatis, ratiocinando demonstremus. De quibus autem, inquit, scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere. Interrogemus hic Heerbrandum verbis sancti Sixti III. cuius auctoritate sancta Synodus Ephesina aduersus Nestorium vta est, vt Vincentius Lirinensis Gallus, illius tēporis auctor grauissimus testatur, interrogemus, inquam, verbis Sixti in libro de castitate, in quo totum ferè hoc caput epistolae Pauli ad Corinth. doctissimè, & festiuissimè interpretatus est, De qua muliere Paulum dixisse putandum est? De aliena, inquit, non puto, nec enim Corinthij tam vācordes erant, vt hoc Apostolū interrogarent, an eis aliena liceret matrimonia violare, quod citra vllius disciplinae interdictum, etiam ipsa natura damnabat. deinde subiungit: Hoc propter eos scripsi, qui nimio ardore libidinis scripturarum veritatem peruersa nituntur interpretatione subuertere. Si ergo ratio non concedit, vt de aliena dixerit, restat, vt de propria dixisse credatur. quod inde etiam probat, quod in secunda parte ait, Dico autem non nuptis, & viduis: quibus si iam superius fuerat locutus superuacuum fuit, iterare sermonem. in tertia autem de vir-

Qua Heerbrandus doctor Tubingensis ar. 32. contra synodum Tride. scripsit.

Qua castitas & continentia sit, quam Apost. à Sacerdotibus & diaconis requirit.

S. Sixtus 3. de castitate.

Tertullianus.

ginibus. haecenus Sixtus. Item Tertullianus in libro de Monogamia interpretans hunc locum, Ostendit, inquit, fuisse, qui in matrimonio deprehensi videbantur, ne non liceret eis deinceps matrimonio suo uti, quia in carnem sanctam Christi credidissent, quibus secundum veniam concedit indulgens, non praecipit. Ergo cum dicit Apostolus, de quibus scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere, de vxore, dicit, ut sit, Bonum est homini vxorem, vel mulierem non tangere, sic enim vertit beatus Hieronymus in Commentariis Ezechielis cap. 20. sed propter fornicationem, inquit, vnusquisque vxorem suam habeat: non dixit, ducat, ut idem sanctus martyr Sixtus notauit. Et paulo post, interpretans, quod idem Apostolus subiungit, Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum reuertemini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram, pauco, inquit, tempore continentes esse praecipit, ut longiori spatio orationi vacare possent: post continentiam vero, ad matrimonij usum redire permisit, si tamen incontinentiam necessitas exegisset, ne & tentet vos Satanas propter incontinentiam. haecenus sanctus Sixtus. Incontinentiam itaque dicit hic Apostolus, non continere se ab usu matrimonij: quod quidem coniugibus permittit, cum necessarium est illis, ne tentati a Satana, in adulterium incidant. permittit, inquam, maritis illis, de quibus ad Corinthios scripsit, permittens non esse continentes, id est, uti matrimonio, quo erant copulati, si periculum tentationis metuerent. At in epistola ad Titum non hoc permittit, presbyteris, & diaconis maritis, ut non contineant: sed potius praecipit, esse continentes, id est, non uti amplius coniugibus suis post ordinationem. Etenim si mariti non continentes sunt apud Paulum, qui utuntur suis vxoribus, ergo mariti continentes apud eundem Paulum sunt, qui eis non utuntur. Ex quo rursus constat, de laicis maritis

Qui sunt mariti non continentes apud Paulum, & qui continentes.

scripsisse ad Corinthios, non de sacerdotibus, quod dicere necesse est, ne secum tantus Apostolus pugnare, & sibi contradicere videatur, si quibus maritis permittit in epistola ad Corinthios, non esse continentes, eisdem

postea in epistola ad Titum continentes esse praecipiat. Iam ne sentis, Heerbrande, extortum tibi de manibus pugionem, & eo te confossum esse: non vult Paulus electum Dei organum, episcopos & diaconos honestos tantum maritos esse quod tu dicis, Paulus non dixit: sed vult esse continentes, quod idem Paul. dixit tu praetermisisti. Disce igitur prius, Iacobe, usum verbi huius ἐκκαταίνεσθαι apud Paulum, & accede postea, ad interpretandum locum de continentia maritorum: ἐκκαταίνεσθαι enim, id est, continere, qui soluti & liberi sunt a matrimonio, cum alienas nolunt tangere, suas enim non habent. Vnde illud, Dico ego non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic permanerint, sicut & ego: quod si non continent, nubant. Item, ἐκκαταίνεσθαι, id est, continere mariti, cum suas, quas habent, nolunt tangere. Vnde laicis maritis permittit Apostolus suas tangere, si nolunt continentes esse, ne propter hanc incontinentiam, id est, voluntatem non continendi a suis, Satanas eos ad illicitum concubitum cum alienis trahat, si licitus cum propriis prohibeatur. Haec igitur est Apostolicae doctrinae continentia a propriis vxoribus, non ex philosophia naturali, nec a magistris eius profecta, sed a Deo tradita, libera quidem maritis laicis, necessaria vero, ac iussa maritis Deo sacratis, vtrunq; enim docuit Apostolus: & verbum Dei negat, qui vtrunq; aut alterum negat. Illa etiam Pauli cautio digna est admiratione, & obseruatione, quod cum in epistola priore ad Timoth. Episcopos (quo nomine presbyteros quoque intelligi voluit) dixisset, debere esse ἀσπεργους, id est, castos, ne quis de illa castitate dictum esse putaret, quam etiam in adolescentioribus vxoribus laicorum in epistola ad Titum cap. 2. requirit, idcirco in eadem epistola ad Titum, ad castitatem episcoporum, adiunxit continentiam, dicit enim debere eos castos, & continentes esse. quare cum dixit prius in epistola ad Timotheum debere esse castos, significare voluit non quidem castos vxoribus, sed castos ab vxoribus, quod clarius iam in epistola ad Titum dixit, addens verbum continentis: adolescentiores vero vxores castas esse iubet viris suis, non a

Secundum doctrinam Heerbrandi cogitur Apostolus sibi contradicere.

Continentia a propria vxore ex philosophia Aristotelica, sed ex doctrina Apostolica profecta est.

Admirabilis cautio Pauli aduersus oppugnatores sacri celibatus. Ad Tit. 2.

*Aliud, castus
uxori: aliud ca-
stus ad uxorem.*

viris suis. Notavit hoc quoque gravissimus auctor Sixtus in libro de castitate, de quo supra meminimus. Dicit quidem, inquit, potest casta femina, servans viro suo fidem, sed marito casta, non à marito, nisi etiam à marito continens fuerit. Vir quoque si non mœchetur, à mœchia castus dicendus est, non à muliere, nisi ab uxore continens sit, quia & uxor mulier esse credenda est. Mira enim castitas hæc est, in parte concupiscentiæ nullius sexus nosse consortium. Hanc enim in duas dividimus species, unam virginitalis, & viduitatis: alia huic iungenda est continentia, cum coniunx ita vivens moritur, ut habes non habeatur. Hactenò sanctus Sixtus. Itaque, non illa minor castitas, id est, continentia ab aliena, sed illa mira castitas, quam Sixtus dicit, id est, continentia à propria uxore facit viros *σεμνός*, id est, honestate quadam venerabili, hæc enim est vis verbi iuxta etymologiam vocabuli *σεμνός τὸ σέβειν*, quales esse iubet diaconos Apostolus, cum ait, Diaconos similiter *σεμνός*, id est, honestate venerandos propter pudicitiam. Unde interpret latinus non malè vertit, pudicos. Huiusmodi castitatem miram requirit idem Apost. à senibus cum ait in epistola ad Titum. Tu autè loquere, quæ decet sanam doctrinam, senes, ut sint *σωφρονες*, id est, casti, & *σεμνοὶ* id est honestate quadam venerabili, scilicet propter pudicitiam: & anus similiter, *σεμνός* id est, pudicas. Quis verò sanæ mentis, & cum ratione loquens, quis inquam, nisi importunè libidinosus dicat, moneri hic senes ita castos esse, ut ab alienis abstineant, quos turpe iam sit à suis etiam uxoribus non abstineret, ut anus quoque à suis viris: ut igitur ea castitas, siue pudicitia intelligeretur, quæ excellentior est, & maioris honestatis, ac veneratione quadam dignos facit, id est, continentia à propriis uxoribus. addidit, in senibus *σωφροσύνη τὴν σεμνότητι*, id est, castitati honestatem reuerentia dignam, quam adferre solet continentia à propria uxore. Cum verò statim subiungit de adolescentioribus, quæ viros habent, quia non requirit ab eis Apostolus, ut à viris suis abstineant, sed ab alienis, præcipit castas esse scilicet viros suis: nec amplius addit hic *σεμνός*, quod verbum addidit, ut dixi, castitati, quam à

Quam vim habeat apud Paulum verbum σεμνός.

senibus requirit, idem verbum, & eadem ratione in verbis posuit. item in epistola ad Timotheum capite tertio postquam dixit Apostolus oportere esse episcopos castos, subiunxit. & diaconos similiter pudicos, Græcè est, *σεμνός* ut similiter non de pudicitia vulgari, sed de illa maiore, & admirabiliore, quam diximus, intelligeremus. Sequitur deinde, Et mulieres similiter pudicas, Uxores Episcoporum, & Diaconorum dicit, quas si habeant, oportet quoque pudicas esse. Hic quoque dixit, *σεμνός*, ut eandem honestatem continendi à viris suis, quæ illas faceret reuerentia, & cultu dignas, iuxta interpretationem vocabuli, intelligeremus. Quod autè de uxoribus episcoporum, & presbyterorum, ac diaconorum Apostolus hoc loco loquatur, satis ratio ipsa propositi demonstrat. qui enim præcipiebat episcopis, presbyteris & diaconis, qui uxores haberent, castos, & continentes esse, consequens erat ut id ipsum quoque eorum uxoribus præciperet, sine quarum consensu non admittuntur mariti ad ordinem sacrum: postquam verò, uxoribus assentientibus, sacrati sunt, ipsæ quoque propositum continentiae receptæ, & ad stipulatæ servare debent. Quæ hic iniuria sit? aut quæ vis sponte, quod melius est secundum consilium Pauli, suscipienti? nisi forte Paulum de violentia & tyrannide accusant isti, quia prohibens in epistola ad Timoth. priore, ne viduæ adolescentiores, diaconissæ fiant propter periculum non servandi, iterum nubendo, continentiae promissionem, ait, cum nubere volunt, habere eas damnationem, quia inquit, primam fidem irritam fecerunt. quæ enim Paulus hoc loco vocavit fidem, vocavit apostolica constitutio in lib. 3. Clementis promissionem. Ait enim cap. 1. de huiusmodi viduis, scelus eas committere, non quia digamia, inquit, scelus, sed quia scelus sit non servare promissionem. Tales ergo esse oportet, id est, continentes secundum præceptum Pauli, sacerdotum, & diaconorum uxores. Hoc enim significat hic verbum Græcum *γυναικας*. idem quoque in 2. libro Clemen. Rom. Apostolica constitutio, & quidem apertius docet, scilicet sermonem esse hic de uxoribus sacerdotum, & diaconorum: describens enim quales eos esse oportet.

De quibus dicit Apostolus mulieres similiter pudicas.

1. Cor. 5.

ret, sicut Apostolus fecit, si est, inquit, fidelis, ornatus, honestus, seu pudicus: & subiungit statim, si habet, aut habuit uxorem fidelem, honestam, siue pudicam, pro quo Paulus dixit, mulieres, siue uxores similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus, &c. satis haecenus, ut arbitror, demonstratum est ex locis Apostoli inter se collatis, & ipsorum verborum virtute, quales maritos episcopos, & presbyteros ac diaconos Apostolus requirat, nempe castos, & continentes ab vxoribus suis. Dominus de contradicentibus intellectum, ut intelligat scripturas, & sani sint in fide. Pergamus ad reliqua, quae doctor iste Tubingensis in articulo suo scripsit.

Responsio ad id, quod Heerbrandus Tubingensis doctor contra Caelibatum obiicit ex epistola ad Hebraeos Honorable connubium in omnibus, & thorus immaculatus: & de falsa & repugnante interpretatione eius: & propria, ac vera interpretatione ex causis dictorum, & circumstantiis personarum, & collatio similium locorum scripturae conclusa. Caput 13.

Ex circumstantiis personarum & causis dictorum intelligitur, quibus dicat Apost. honorable coniugium & thorus immaculatus.

Illud enim nobis quoque obiicit, quod Apostolus in epistola ad Heb. cap. 13. Honorabile connubium in omnibus. Si ea, quae sequuntur, iste doctor attente legisset, fortassis intellexisset, cum quibus loquatur Apostolus, & de quibus dicat, quod quidem ex causis quoque dictorum, & ex circumstantiis personarum intelligi potest. Dat enim praecipua iis quibus praesunt praepositi spirituales, ut sunt episcopi, & presbyteri, id est, laicis, quibus duo in primis cauenda sunt vitia adulterij, & auaritia, ne, vel propter liberos, quibus dant operam, opes iniuste cogentur: vel ne, dum cogitant quae mundi sunt, quomodo uterque coniunx alteri placeat, occasionem praebent ut ab aliis appetantur, aut modum ipsi non teneant. Vnde Clemens Rom. in toto lib. 1. de Apostolicis Constitutionibus, quem de laicis inscripsit, de his duobus vitiis solum differit. Igitur quibus Apostolus dicit paulo infra,

Obedite praepositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris, & paulo supra, Mementote praepositorum vestrorum, qui vobis, scilicet laicis, locuti sunt verbum Dei, quis enim neget, quin spirituales verbum Dei doceant laicos? eisdem, inquam, dixit illud proxime superius, Sint mores sine auaritia, & rursus eisdem, honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. ut iam ipsa circumstantia personarum, quibus loquuntur verbum Dei Ecclesiae doctores, & praepositi, & ipsa praepositorum antecedentium ratio, quae ad eandem personas pertinent, cuius mediocri iudicij facile persuadeant, imò confiteri etiam cogant, de laicis sermonem esse, & ad eos spectare quod dixit Apostolus, honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Hoc item Eusebius Caesariensis in extremo libro Euang. demonstrat. cap. vlt. ait dictum esse non sacerdotibus, neque professis τὴν θεογενεσίαν id est, cultum religionis monasticae, idem quoque affirmat S. Ephraem, dictum esse hoc τοῖς βιωτικοῖς, οὐ τοῖς ἀποτακτικοῖς, id est, saecularibus siue laicis, non autem iis, qui mundo renunciarunt: ut illud item in epistola ad Corinth. Si non continent, nubant: quod quidam monachi, inquit Eusebius, κακῶς ἐκλαμβάνοντες, id est, male interpretantes, ut male isti nunc interpretantur, Honorabile connubium in omnibus, εἰς γάμον ἐπιπέσσαν, καὶ οὐκ οἶδασιν ὅτι μετὰ τὰς σωθῆκας τὰς εἰς θεὸν γινόμενας οὐ λέγεται ἐπὶ γάμους ἀλλὰ προνοία, id est, ad nuptias, inquit conuersi sunt, nec intellexerunt, post sponsonem pacti cum Deo interpositam, non iam coniugium, sed fornicationem dici, deinde subiungit, Ἐκαστος ὁμω δυνάμενος βαστάσαι τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, τότε ἐπεισὶθῃ τὸν ζυγὸν τῆς ἀσκήσεως, ἢ μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὸ καταχθόνια τὸν ἄδεν, id est, vnusquisque igitur, qui necessitates corporis ferre possit, iugum monasticae exercitationis subeat: & ne in infernum decidat. Hunc locum citauit quoque Damascenus in libro de locis communibus, quem composuit, & παραδείγματα vocauit. quod si nullus necessitates istas corporis ferre posset, profecto non suaderet Apost. parentibus, seruare virgines suas, cum non haberet necessitatem, sed haberet potestatem voluntatis suae, neque

Euseb. Cesa.

Ephraem.

Damascenus.

subiungeret, Igitur & qui matrimonio iungit virginē suam, benefacit: & qui non iungit, melius facit: Neque rursus diceret Dominus, Qui potest capere, capiat, si nullus esset, qui capere posset. huc pertinent, quæ Origenes de continentia sacerdotum, & multorum secularium ad exemplum eorum, & de facultate continendi lib. 8. aduersus Celsum in eos philosophos scribit, qui cum tam multa in scholis de Deo, & de rebus quæ cogitatione, & mente percipiuntur, differerent, ad cultum tamen creaturæ se conuertebant, ex quo fiebat, ut iusto Dei iudicio in omni genere libidinis, & turpitudinis volutari sinerentur. at (inquit) qui ab ipsis tanquā idiotæ contemnantur, & fatui, ac mancipia appellantur, vsque adeo ab impudicitia, & turpitudine, & ab omni concubitus obscenitate abstinent, ὡς τρέπον τελεῶν ἡγίων πείσαν συνείαν ἀποστρέφόντων πολλὰς ἀντὶν παντελῶς καθαροῖεν ἀπὸ πάσης μίξεως, id est, ut more perfectorum sacerdotū, qui ab omni concubitu abhorrent, plerique eorum ab omni coitu puri sint. Subiungit deinde. At qui vnus quidem apud Athenien. ædituus, cui non est habita fides, quod posset esse dominus suarum appetitionum carnalium, & eas quamdiu vellet, refrænare, cicuta virili membro adhibita, existimatus est purus, & castus ad illam Athenien. solemnem sanctimoniā procurandam: licet autem apud Christianos videre viros quibus nō opus sit cicuta, sed contentos ratione pro cicuta, ὡς πείσαν ἐπιθῆν μίαν ἀπὸ τῆς διακονίας ἐν τῶν ἐξελεάουπις τὸ θεῖον ἐνχαῖς θεριαπύσωσι, id est, ut omni libidine ex mente eiecta Deum precibus colant. Hactenus Origenes. sed quamquam istis, ut sic casti sint, & continentes, sola ratio satis sit adiuuante Dei gratia, quæ omnibus, qui eam non respiciunt, præsto est, tamen respondete mihi Magdeburgen. qui vestra incontinentia, rationis, & temperantiæ vires metiri vultis, ignorabat ne Plato, quanta esset vis in libidine, qui post duas appetentias cibi, & potus, quas famem, & sitim vocamus, lib. 6. de legibus, dixit libidinem ἐξυτάτῳ καὶ διακνωτάτῳ τὸς ἀνθρώπους μαίαις ἀπεργαζομένῳ, id est, vehementissimā esse, quæque furore homines inflammaret: idem tamē Plato in ciuitate illa sua, quam ad perfectum formabat, vq.

bat, voluit, ut coniuges si post liberos decennij spatio procreatos castè viuerent, id est, corpora non committerent, honore digni haberentur. fuerit ergo apud gentilem, sapientem huius sæculi castitas coniugum laicorum honore digna, & non apud Christianos, & in lege Dei eruditos castitas sacerdotū: nec verò ille coniugibus summa ætate hoc statuebat, qui legem scripsit ut puellæ à xvj. anno vsque ad xx. nuberēt: & viri à xxx. vsque ad xxxv. vxores acciperent. idem rursus lib. 8. de legibus, interpretabor eisdem verbis, an (inquit) non fama, & auditione accepimus, Iccum Tarentinū propter Olympia, aliosque ludos, & artem in eis certandi tantum robur animi simul cum temperantia comparasse, ut nunquam foeminam, neque puerum, quamdiu exercitatione valuit, terigisset: imò eadem de Crifone, & Astylo, ac Diopompo, aliisque quamplurimis fama est, qui animos quidem multo peius institutos, quam nostri, aut tui etiam ciues Clinia, habebant: corpora verò multo magis coercebant. Quid igitur? illi cursu, aut lucta, ut vincerent, ausi sunt à re, in qua multi vitā beatam ponunt, abstinere, & nostri adulescentes propter victoriam multo pulchriorem non poterunt? Quam, inquit, victoriam dicis? vincere (inquit Clinias) voluptates virtute continentiae ut bene beatæque viuant: à quibus contra si vincantur, miserimi sint: & metuendum, ne pietas eorum erga Deum sublata sit. Cum ergo apud Paulum illud Magdeburg. legitis, Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem, ut corruptilem coronam accipiant, nos autem incorruptam, quis iam vestrum negabit, vnum ex illis omnibus, à quibus ille, qui in Agone contendit, abstinet, venerem esse, cum hoc loco Platonis illos, quos nominauit, & alios quamplurimos, ut ait, legamus continentiam propter olympia coluisse? nec enim Paulus, quod Plato de istis scripsit, ignorasse videtur, I. Cor. 15. qui etiam legit, quid Menander in Thaide de prauis colloquiis bonos mores corrumpentibus dixisset: Et Tit. 1. quid Epimenides, atq; Callymachus Cyrneus de Cretensibus: quid item Aratus Astronomus, & Homerus de cognatione, quam genus hominū cum Deo habet.

Que Plato de castitate, & continentia scripserit, que ad redarguendos Lutheranos valēt.

illi igitur pugilles in die iudicij extremi vestri iudices erunt, qui ex propheta vestro Martino Luth. quod in libro de vita coniugali scripsit, didicistis, conjunctionē maris, & fœminæ necessariam esse, vt cibum, potum, & somnum, neque magis posse hominem hoc carere, quàm mutare sexum. At mulierem qui tangit, *ὁ ἄνθρωπος ἅρται*, vt ait Greg. Naz. in libro de Spiritu Sancto, id est, non patitur violentiam. non enim, inquit, natura violentiam ei adhibet. *ἐκείνη γὰρ, ἔχει τὸ ἀσφραγισμένον* id est, penes naturam enim est, castum esse. est ergo hæc cupiditas non necessaria, vt cibi, potus, & somni, vt Lutherus omnis philosophiæ imperitus somniavit, sed *ἐκ ἀπλοσύνης*, vt princeps philosophorum in quaestionibus physicis ait, qui in libris quoque de moribus voluptates naturales, & necessarias à naturalibus non necessariis distinxit. aliud itaque est nolle pati necessitatem: aliud nō posse, & si velit. Quare vt reuertamur, vnde digressi sumus, in ecclesia nostra nullus cogitur sacerdos, aut diaconus fieri, qui non potest ferre necessitates istas corporis, quas Eusebius dicit, id est, impetus carnalis appetitionis, quia scilicet non vult continens esse ne patiatur fieri sacerdos. idem dicitur hodie in ecclesia Orientis vxoribus sacerdotum, quod antea quoque in Occidentali dicebatur: si ferre non possunt continentiam, quia nolunt, & tribulationem carnis, quæ habent, quæ nupserunt, sicut Apost. ait, pati malunt, ne assentiantur sacræ ordinationi maritorum, quæ his vis, aut tyrannis est. quod isti clamare solent? An quod coguntur seruare quod semel interposita fide promissionis receperunt? ergo tyrannus istorum sententia est Deus, qui dixit, Vouete, & reddite: & in alio loco, si quid voluisti, ne moreris reddere. Nostri igitur prepositi auctoritate Dei, qui hæc dixit, seruare vota cogunt, in quo neque tyranni sunt, neq; tyrannus, cui obsequuntur: sed isti potius impij sunt, qui contradicunt. Reuertamur ad locum Apostoli. docuimus iam ex verbis Apostoli, quod scripsit, Honorabile cōnubiū in omnibus, in omnibus laicis solū intelligendū esse, de his enim loquebatur. similiter in epistola priore ad Thess. præcipiens coniugibus omnibus. Scitis, inquit, quæ præcepta dederim

Aristot. in magna moral.

Qui tradit tyrannidem esse cogere ad præstandum promissum deo, deum facit tyrannum blasphemæ. Psal. 75. Eccle. 5.

Thess. 4.

vobis, vt abstineatis vos à fornicatione, & sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Vnusquisque dixit, id est, omnibus viris, qui vxoribus suis vtuntur, hoc præcipio: Vas autē viri, vocauit vxorem, imitatus Salomonem in Prouer. cum de marito loquens, & præcipiens, ne cum alia quam cum vxore, re habeat, Bibe, inquit, aquas de vasis tuis, sic enim est apud 70. sic in epistola ad Hebræos, Honorabile, inquit, connubium scilicet sit, & thorus immaculatus, id est, præcipio, vt vnusquisq; suum matrimonium honoret: & nullus cubile vxoris suæ violet, commiscendo corpus suum cum aliena, idcirco subiungit statim: fornicatores enim & adulteros indicabit Deus. idem præceptum dedit Thess. imò illud est huius interpretatio tunc enim est, vnusquisq; in honore, quod græcè dicitur, *ἀμωον*, suum connubiū, quādo vnusquisq; sicut Paulus præcipit Thessalonicensibus, possidet vas suū non in passione desiderij, id est, non libidinose, nec intemperanter, sed honestè debitum reddendo, & ad temperantiam ex consensu propter orationem abstinendo, vt in epistola ad Corinth. priore faciendum esse docuerat, & non fornicando, aut alterius vxorem adulterando. de vtroque enim crimine subiungit, & ne quis supergrediatur, aut circumueniat in negotio fratrem suum hæc enim violentam, & tyrannicam libidinem adulterandi vxorem alterius, *πλεονεξία* vocauit hic translate à violentis auaris, qui per vim rapiunt alienum. Cuius verò status ac conditionis essent isti, quibus in epistola ad Thessalonicen. præceptum dedit, vt vnusquisque possideret vas suum in sanctificatione, quod iam sumus interpretati, ex eodem quoque loco intelligi potest: eisdem enim, quibus hoc præceptum dedit, rogat statim, vt quieti sint, & res suas agant, & operentur manibus suis. agere autem res suas, & operari manibus suis, proprium est laicorum, quibus episcopi, presbyteri, & diaconi spiritualia ministrant: qui quidem, quia eis operari manibus non semper vacat, & iuxta verbū Domini, dignus est operarius cibo suo, carnalia pro spiritualibus ab eis accipiunt, neque hi dicuntur agere res suas, sed potius res ecclesiæ, & animarum, quibus præ-

Prouer. 5.

Locus epist. ad Thessal. interpret. loci epist. ad Heb.

Mat. 10. Cor. 9.

sunt. ut igitur in hoc loco epist. ad Thessalo. ex circumstantia conditionis personarum satis significauit Apostolus, quibus personis de coniugij vsu præciperet: sic itē in epistola ad Hebræos, ut ante dixi, ex circumstantia quoque conditionis personarū planè significauit, quibus præceptum de matrimonio honestè vtendo scriberet. Rursus beatus Petrus in epistola priore laicis quoque idem, quod Paulus in epistola ad Thessal. & ad Hebræos, præcipit, quod ex circumstantiis item perspicui potest, Viri inquit, similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem tanquam coheredibus gratiæ vitæ, ut non impediatur orationes vestræ. Impartiri vasi honorem præcipit, id est, non in passione desiderij, & libidinosè, sed temperatè & pudicè cum vxore consuescere, cessando scilicet ad tempus ex consensu propter orationem, sicut Paulus Corinthiis præcepit. Cum ergo similiter propter orationem præcipiat istis princeps Apostolorum, honorem vxoribus impartiri, scilicet abstinendo ab eis ex consensu, ne orationes eorum impediatur, id est, ut vacent orationi, ut Paul. Corinthiis illis præcepit, Paulus verò præcepit illud laicis Corinthiis, ut satis antea demonstrauius, si quidem quia nolebant esse continentes, cōcessit secundum indulgentiam, ut redirent in idipsum post intermissum causa orationis concubitus, cum tamen presbyteris, & diaconis præcipiat, ut docuimus, esse continentes: ergo & Petrus quoque idipsum non nisi laicis præcepit, si quidem vnus est spiritus, quo vterque scripsit. in presbyteris autem, & diaconis non hoc solum per cōtinentiam perpetuam cauetur, ne impediatur eorum orationes, sed ne impediatur ministerium ecclesiæ, ad quod eos in primis omni tempore præsto esse oportet. Sed videamus deinceps, quemadmodum Marloratus, Calvinianus minister locum epistolæ Pauli ad Hebræos in suis hæreticis Cōmentariis contra Pauli sententiam interpreteretur. idem enim cum eo Lutherani centuriatores sentiunt.

De falsa interpretatione, & repugnante Augustini Marlorati in locum epistolæ ad Hebræos de honorabili coniugio in omnibus, contra Cœlibatum, & in locum epistolæ ad Timoth de viduis, quæ primam fidem n̄ gauerunt, & de vera interpretatione vtriusque loci, ex propria virtute scripturarum ducta. Caput 14.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, Simplex, inquit sensus est, nullum esse ordinem, qui à coniugio prohibeatur. deinde subiicit causam: Nam quod Deus, inquit, generi humano in vniuersum concessit, omnes sine exceptione decet. & subiungit, interpretandi gratia, omnes inquam, qui coniugio apti sunt, eoque opus habent. Prophetauit hic Marloratus, beneque interpretatus est, nesciens alioqui quid diceret coniugio enim non sunt in nouo testamento apti, qui sunt Deo in ministerium eius cōsecrati, cum, sicut ante demonstrauius, aperte Apostolus in epistola ad Titum episcopis, presbyteris, & diaconis, si vxores habeant, continentibus esse præcipiat. Est autem continere, quod Græce dicitur ἐγκρατειν, à voluptate corporis abstinere, ut Aristoteles quoque vim verbi docuit, nisi quod ille continentiam naturali prudentia meretur, qua omnem virtutem definit, nos verò prudentia spirituali metimur, quam beatus Petrus vocat γνῶσιν, interpres vertit scientiam, cum ait, subministrate in fide vestra virtutem, in virtute scientiam. &c. Qui verò vxoribus, quas prius duxerunt, vti prohibet, postquam assentientibus vxoribus, ordinati sunt, consequens est secundum prudentiam spirituale, ut etiam prohibeat, postquam iam sunt ordinati, nouas ducere, si nunquam habuerant: aut alias, si priores mortuæ sint, si quidem facilius sit vitare consuetudinem cum vxore, quam non habeas, quam cum vxore, quam habeas. Nec item coniugio apti sunt, qui votum continentia Deo fecerunt, quod quidem si non liceret facere, aut semel factum, non esset seruandum, non diceret Apostolus de viduis illis diaconissis adolescentioribus, quæ cum luxuriatæ fuerint in Christo,

Non de fide baptis-
mi, sed de
fide promissio-
nis loqui Apo-
stoli in viduis
illis, quæ primã
fidem negasse
runt, ex proprie-
tate verbi κα-
ταρηνιαν
constatio Apo-
stolice constitu-
tionis liquet.
Prouer. 6.

Chrysoft. de vi-
duis illis apud
Paul. quæ pri-
mam fidem ne-
gauerunt.

nubere volunt, damnationem eas habere, quia primã
fidem irritam fecerunt. quod quidem non posse intel-
ligi de fide baptis- & Christianismo, vt perperam
idem Marloratus interpretatur, vt multa alia præte-
ream, quæ mihi non est hic propositum refellere, ex
ipsis Apostoli verbis satis demonstratur, & in primis
ex verbo καταρηνιαν, quod interpres latinus vertit, lu-
xuriari. dicitur enim ρηνιαν, vt veteres Grammatici no-
tarunt, κατὰ τὸ εἶρῃσιν καὶ ἀποσπῆν τὰς ἡνίας ἀπὸ μεταφο-
ρῆς τῶν ἀλόγων ζῶων μάλιστα τῶν ὑμοζυγίων, id est, ab ha-
bens abrumpendis, translata ab animalibus, quæ iugũ
subeunt. Cum igitur verbum, hoc quo hic vsus est A-
postolus secundũ etymologiam, aliquid moliri signi-
ficet contra ieiectas sibi veluti habenas coniugii cum
Christo sponso, constat planè non posse ad fidem ba-
ptismi referri, cum habenæ ad vinculum potius pro-
missionis pertineant, sicut scriptum est in Prouerb.
Fornis laqueus labia proprii oris, quam ad fidem ba-
ptismi, quæ est, non promissio, sed credulitas sanctæ
Trinitatis, & eorum omnium, quæ credit ecclesia
catholica. confirmat autem, quod hæctenus diximus,
beatus Chrysostomus, is enim in homilia εἰς νεώτιον
χρησίουσαν, id est, de adolescente vidua. interpretans
verbum καταρηνιαν, quo Paulus est vsus, sic ait, διὰ
τούτου γὰρ ἡμῖν τὸ εἴηκετος ἀνιήσεται, ὅτι αἱ εὐδ' ἀνδρες ἀπο-
βελῶσαι αὐτ' ἐκείνων ἀρμόθονται τῷ χριστῷ, εἶτα δακνὺς
τῷ ἀρηνιαν πάντων πρῶτον οὖσαν καὶ ἐπισκεῖ, τὸ τὴν
ὄταν γὰρ καταρηνιάσῃ τῷ χριστῷ γαμῶν θέλουσι καθάπερ
πνὸς ἀνδρὸς ἐπισκεῖ καὶ ἔμετ' ἐξουσίας αὐτῆς κεχρημένον,
ἀλλ' εἰωνὸς ἐλευθερία ζῆν. Hoc, inquit, verbo significat in
ænigmatè, istas, quæ viros amiserunt, pro illis, Christo
desponderi. quomodo autem Paulus hoc verbo signi-
ficaret viduas istas de quibus loquitur pro viris amis-
sis Christo desponsas esse, nisi hoc ipso verbo signifi-
icaret Christo sponso tanquam vinculo quodam alligari,
ita vt aliis viris alligari non possint? Deinde, vt
demonstraret, inquit, huius desponsationis lenitatem,
& æquitatem, ponit hoc, cum luxuriata fuerint in
Christum tanquam in virum quendam æquum, & nõ
cum imperio eis vtentem, sed potius libere eas viuere

sinentem, nubere volūt. est itaque viduas istas in Chri-
stũ luxuriari secundũ vim translationis verbi Græci vin-
culũ fidei lenè, quo sunt in Christi cõiugio liberaliter
astrictæ, velle reuellere. Sed, vt Pauli sententiam de vi-
duis istis eodẽ Chrysoft. interprete clarius adhuc per-
spiciamus, recitemus Græce, quæ in proxima homilia
περὶ μοναχίας scripsit. interpretans enim accuratè hũc
eundem Pauli locum sic ait, ὁρᾷς ὅτι ἡ τὰς χηρεῖν βου-
λομένης, ἀλλ' ἀτὰς γαμῆσαι προαιρουμένης μετὰ τῷ χηρεῖσαι
κωλύει ἐκείνος χηρεῖσαι, καὶ εἰς τὸν ἀχρον ἐκείνον καταπέψι-
σθαι χορὸν. καὶ σφόδρα πειῶν σουιτῆς, εἰ γὰρ μέλλῃς φησὶ
δυνάτοισ γάμοις ὁμιλεῖν, μὴ δὲ ἐπαγγίλη χηρεῖαν, τοῦ γὰρ
μὴ δ' ὅλως ὑποχέσθαι τὸ μετὰ τῷ ὑποχέσθαι ἀγνωμονή-
σαι πολλῷ χεῖρον ἐστίν, ὡς περὶ οὐ τὰς σιωπῆς σιωχίας ἐπέ-
ρεψιν ἔνομοθετῆν, ἀλλὰ συγγνώσκων αὐτοῖς, οὐτῶς καὶ ἐν
ταῦτα δὲ ἕτερον μείζον κακὸν τὸν δυνάτοισ γάμον ἐπέταξε,
δακνὺς ὅτι καὶ τοῦτο συγγνώμης τῆ τῆν πολλῶν ἀσθεῖαι συγ-
καταβαινούσης, ἀσθενεῖαν δὲ ἐν δυνάμει ἀλλὰ προαιρέσει
φημὶ. καθάπερ γὰρ ἡ παρθένος μετὰ τῷ τῆς παρθένικῆς ἐπαγ-
γίλιαν διαφθαρεῖσαι μοιχείας χεῖρον ἐτέλῃσεν, οὐτῶς καὶ ἡ
χηρεῖ ἀπὸ ἐπαγγελιαμένη εἰ ταπεινῆσαι τὰς πρὸς τὸν θεὸν
σωθῆκαι, ἀπὸ τῷ ἀμαρτίαν πεισῆσαι, καὶ τῆς ἀντῆς ἐστὶ πτω-
ρίας ὑπερδουλος. εἰ δὲ χηρεῖ καὶ θανάτου εἰπῆν, τὰ γὰρ καὶ
πολλῷ μείζονος. οὐ γὰρ ἐστὶν ἴσον ὅτι καὶ ἀρχόμενος εἰπῆν, τὸ
πεπαισμένῳ τῆς ἀντῆς πάλιν περιεπιτῆν πειρασμοῖς. inter-
pretemur nos eisdem verbis, vides, inquit, quomodo
non eas, quæ viduæ esse volunt, sed quæ nubere volūt,
postquam viduæ factæ sunt, prohibet Paulus viduas
esse, & in chorum illum sanctum cooptari, idque pru-
dentissimo Consilio? Si enim inquit, vis iterum nube-
re, ne promittas viduitatem. siquidem non præstare
quod promiseris, longè peius est, quàm omnino non
promittere. Vt igitur Apostolus coniugibus permittit
frequentes coitus, non quod hanc legem eis ferret,
sed quod hoc indulgeret, sic hic propter alterũ maius
malum secundas nuptias imperauit docens esse hoc
venix accommodatæ ad infirmitatem multorum, in-
firmitatem dico, non potentix, sed voluntatis. vt enim
virgo, si postquam virginitatem promissit, violari se
permittat, crimen adulterio grauius ausa sit, sic vidua,

quæ semel promisit, & postea pactioem cum Deo factam conculcauerit, in peccatum incidet: & eodẽ supplicio tenebitur. imò si dicendum est, quod mirum videatur, fortasse grauiore. non enim par est, & æquale, vt principio dixi, expertam virum, & non expertam, in eadem tentationes lapsas esse. Deinde Apostolica constitutio loquẽs de huiusmodi viduis, lib. 3. cap. 1. scelus dicit eas committere, quia post promissionem, iterum nubant. Itaq; ἐπιγγελίαν vocauit, quã Paulus fidem, de eisdem viduis loquens, constat autẽ, fidem eorum, quæ credimus, quam in baptismo Deus donat, non esse, vt dixi promissionem, sed habitum credulitatis à Deo infusã. Addit deinde idem Marloratus, Ne quis stultè imaginaretur, coniugium vulgò duntaxat hominum permitti, qui autem in ecclesia excellunt, debere eos abstinere, omnem exceptionem tollit Apostolus: neq; tantum docet per indulgentiam concedi, vt quidã cauillantur, sed honore dignum esse asserit. postea subiungit veluti epiphonema tali auctore dignum, hac rã præcisa denunciatione nõ fuisse territos, qui matrimonij prohibitionem inuexerunt mundo, plusquam mirum est, hætenus ille, sic itaque interpretatur falsus hic propheta, quod Paulus dixit, Honorabile connubium in omnibus, quasi nihil aliud Apostolus voluerit, quàm asserere, laude dignum esse in omnibus ordinibus hominum, matrimonium atque ita verbum, quod deest in Græco, ipse sua interpretatione supplet, sic enim vertit: Honorabile est in omnibus coniugium, sed si ita interpretandum esse putauit, necessarium est, vt idem verbum, est, intelligatur in eo, quod sequitur, coniugatione, & interposita, vt sit, & thorus est immaculatus, in omnibus scilicet, hoc enim repetendũ est, ἀπὸ κατὰ, quæ est figura in Paulo, imò in omni scriptura sancta frequens. Dicat ergo nunc Marloratus, & Magdeburgenses, qui cum eo faciunt, an sit in omnibus coniugibus thorus immaculatus, etiam in adulteris maritis? quod si non est, male igitur interpretatus est Marloratus, non enim supplendũ est verbũ, est. Dicat rursus, an vbi thorus est pollutus, vt in adulteris, ibi sit etiam connubiũ πρῶτον, id est, in honore, an potius in probro,

Absterda & repugnans loci de honorabili coniugio in omnibus, & thoro immaculato in interpretatio.

& dedecore, atque infamia? quis hoc sanæ mentis neget? non ergo hoc Paulus dicit, quod pessimus interpret facit cum dicere, scilicet honorabile est coniugium in omnibus: nec est præcisa denuntiatio, vt Marloratus ait, qui miratur, non fuisse nos ea deterritos, quia potius præceptum est, supplendũque verbum, esto, aut sit, vt dicat præcipiens, Honorabile sit coniugium in omnibus, & sit item thorus immaculatus in omnibus: id est, præcipio, vt omnes qui in coniugio sunt, habeant illud in honore, & non in passione desiderij, sicut & gentes, quæ ignorant Deum, vt in epistola ad Thessalonicenses scripsit: & ne maculent thorum coniugalem fornicationibus, & adulteriis sicut in eodem quoque loco epistolæ ad Thessal. præcepit. Vt autem hoc præceptum ij, ad quos scribit, faciant, subiungit Apostolus minas supplicij, inquit, fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus. Itaque quod iste auctor dixit, neque tantum docet Apostolus per indulgentiam concedi coniugium, vt quidã cauillantur, sed honore dignum esse asserit, falsum est: non enim fuit Apostolo propositum laudare hic matrimonium, quod nufquam nisi tanquam minus bonum, ne iis quidem, quibus licet concedit: Vnde contra eos, qui idem, quod nunc Marloratus, & Magdeburgenses cum cæteris omnibus Lutheranis ante 1200. annos sentiebant eruditissimè disputans idem Sixtus 3. & explanans illud Apostoli, Qui sine vxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, & quæ sequuntur, Interrogo te, inquit, cui potissimum placere studeas, vxori, an Deo? si vxori, videberis Deo præposuisse luxuriam: si Deo vxorem habere quomodo poteris, quam qui habuerit, non ita, vt cœlebs Deo placere posse, Apostolo dicente, sentitur, si & vxori & Deo, ineptam, & difficilem, & non secundum Apostoli definitionem videberis protulisse sententiã: & te cœlibi præposuisse, qui Deo tantũ placet, si tibi, & Deo, & vxori similiter placere possibile sit, nihil proderit non accepisse vxorem, si accepisse nihil oberit: nihil enim obesse poterit, si Deo tã vxoratus quàm cœlebs placebit & paulò potest: Nam illam sententiã, quam ignorantibus præferre moris

1. Thess. 4.

S. Sixtus 3. in lib. de castitate.

est. Qui nubit, bene facit: & qui non nubit, melius facit, nusquam Apostolum dixisse inuenies. Sed neque fieri poterat, ut alibi nubentem laudaret, qui dixerat alio in loco. Bonum est homini, mulierem non tãgere. Dic planè benefacere, qui luxuriosam filiam nuptum tradiderit, ne quid deterius exerceret. pater ergo laude dignus est, qui filix incontinentix prouiderit, quomodo, & Apostoli erga incontinentes, laudanda prouidentia est. Illi verò laudandi non sunt, quatenus, quod erat melius perdidit. Deinde subiungit: Sic nobis intelligenda est scriptura, ne alicubi videatur sibi contraria. Nusquam enim inuenies Apostolum sponte, & non aliqua causa, vel necessitate cogente, nuptias indulxisse, quod per facile probare possem, nisi longum esset per omnes eius epistolas currere, quibus magis ingerit in præsentem tempore mortificari nos cum Christo debere, quam carnis expetere voluptatem. Hactenus Sanctus Sixtus martyr. Et hactenus responsum sit propter Magdeb. idem sentientes ad locum Apostoli ex epistola ad Hebræos, quem nobis Heerbrandus Tubingensis doctor obiecit: & quem Marloratus minister Caluianus corruptè interpretatus est. illud tamen hoc loco vice scholij addam, ne quis falsò existimet, quæ ex Sancto Sixto allata nunc sunt, ad reprehensionem coniugij pertinere, absit: non enim qui vxorem ducit, si ei licet, reprehendi debet, tametsi, ut S. Athanasius in epist. ad Amum monachum scripsit, Paream gratiam non consequitur, consequitur tamen, inquit, aliquam, quippe, qui ferat fructum numeri triginta. Beatus enim, ait qui in iuuentute sua liberum iugum habens, natura ipsa ad gignendos filios usus est. at his, de quibus loquimur, iugum coniugij non est liberum, ut ex scriptura demonstrauimus, idcirco tantum abest, ut gratiam consequantur, conueniantque eis, quod Paulus etiam de legitimis coniugibus dixit: Vnusquisque gratiam, siue domum habet, alius sic, alius verò sic, ut potius damnationem habeant, quia primam fidem negauerunt ut de illis viduis dixit, quæ iam ad matrimonium non erant aptæ.

Esier. Thro. 3.

Responso ad reliqua Heerbrandi Tubingensis doctoris contra cœlibatum: & de canone Niceni Concilij, & interpretatione eius, ex synodo Arelatensi ante mille ducentos annos, & ex epistola Basiliæ. Item de hæresi contra sacrum cœlibatum ante mille annos, iterum post Nicolaitas reuocata.
Cap. 15.

Ed pergamus deinceps respondere ad reliqua, quæ Tubingensis doctor in eodem articulo obiecit. ait enim, sicut etiam Magdeburgenses, prohibitionem nuptiarum, doctrinam Dæmoniorum esse, idque pronunciare Apostolum. At nos nuptias minimè prohibemus, imò nostros adolescentes, cum continentibus esse nolunt, ad eas hortamur, illis tantum prohibemus, non quia malas (hoc enim Hæreticorum est) sed quia non licitas, quibus scriptura sancta prohibet, sacratis scilicet, & voto continentix sponte, & legitimè obligatis. Ab hac doctrina nunquam ecclesia nostra catholica ab initio discessit. Vos igitur scripturam Apostoli ad aliorum damnationem, deprauatis, qui quod in eos, qui nuptias tanquam malas damnant, scriptum est, in eos transferitis, qui non damnant nuptias, sed cum Paulo eos dicunt damnationem habere, qui contra præceptum Apostoli post ordinationem, aut promissionem vxores ducunt: aut eis, quas ante duxerant, cum ex earum consensu ordinati sint, vtuntur. Addit deinde Tubingensis doctor contra decretum etiam Niceni concilij esse, sed decretum non recitauit. Satis ei visum est, si diceret contra decretum Concilij Niceni esse, ut hoc obiter bombycio, & susurro prurium aurium discipulis excitaret. Sed recitemus nos, & ex ipso illo decreto synodi Nicenæ, quod iste doctor vel non vidit, vel certè non intellexit, demonstremus. Scripseram quidem hæc iam pridem libro secundo de dogmaticis characteribus verbi Dei, sed, ut cum Apostolo dicam, mihi eadem dicere non pigrum, eis autem, qui cœlibatum auctoritate synodi Nicenæ falsò nunc oppugnari lecturi sunt, necessarium. Prohibuit, in-

Quibus sint prohibita nuptia secundum scripturam.

Phil. 3.

Canon synodi
Nicene de cœ-
libatu sacri or-
dinis.

Eusebius Cas.
lib. 7. cap. 30.

Synod. Ancyr.
can. 19.

Synodus Are-
lat. 2.

Synodus Are-
laten. ante mil-

quit, in vniuersum magna synodus, vt nec episcopo, ne-
que presbytero, neque diacono, nec vlli prius clerico
liceret habere *συνεστρατον*, id est, mulierem (vetus in-
terpres subintroductam vertit) nisi fortè, inquit, matrè,
aut sororem, aut materteram, siue amitam, aut eas so-
lùm personas, quæ ab omni suspitione alienæ sint. *συν-
εστρατον* dixit *ἀόριστος*, id est, infinitè, & sine articulo, vt
intelligeremus, quamcunque mulierem, siue vxor es-
set, siue non vxor. *συνεστρατος* enim vocant Antiochen-
ses quascunque mulieres vt est in Euseb. lib. 7. Eccle-
siast. historiz, inde dictas *συνεστρατος*, quod in eodem
conclauis, aut cella cum viris versentur, quas Ancyra-
na synodus *συνερχομεις* vocat. Harum igitur conui-
ctum cum iis, qui sacri ordinis sunt, synodus Nicena
interdicit. excepit autem matrem, sororem, materterã,
siue amitam, & eas tantùm personas, quæ similiter, vt
istæ nominatæ, omni suspitione vacarent. Ergo syno-
dus, vt exceptionem dedit matri, sorori, & amitæ, ac
materteræ, quod hæc ab omni suspitione liberæ essent,
sic etiam iis vxoribus dedit, quæ ita à suspitione libe-
ræ essent, vt mater, soror, aut matertera. Quare vxo-
res quidem habere permisit tanquam sorores: eas verò
vxores, quæ suspitione non carerent, id est, quas suspi-
cio esset haberi non tanquam sorores, non permisit,
quod ipsum ex synodo Arelatensi 2. clariùs adhuc in-
telligi potest. hæc enim synodus canonem Niceni cõ-
cilij sequens, & velut eius interpretes ante mille ducen-
tos annos canone 2. sic statuit: Si quis de clericis à gra-
du diaconatus in solatio suo mulierem (sic enim ver-
tit *συνεστρατον*, quod, vt dixi, interpretes vetus vertit, sub-
introductam) præter auiam, matrem, sororem, filiam,
neptem, vel conuersam suam vxorem, à communione
alienus habeatur. conuersam vocat vxorem clerici sa-
cri ordinis, quia continentiam promisit, cum ordina-
tioni viri sui assensu est. ergo vxorem clerici sacri ordi-
nis, cum qua habitare liceat, inter personas ab omni
suspitione liberæ comprehensam esse, & exceptam Ni-
cena synod. vel testimonio synodi Arelat. voluit. Ete-
nim si Nicena synod. inter personas ab omni suspicio-
ne alienas, quascum clericis sacri ordinis habitare per-

mittit, noluit eorum vxores numerari, vt, si tales essent, le ducentos as-
cũ eis habitare liceret: sin verò non essent, non liceret, nos interpre-
fecto ratio ipsa necessario postulabat, vt eas nomi-
natim exciperet, vt intelligeremus, quamuis suspitione
concupitus coniuugalis non carerent, tamen, quia vxo-
res essent, habitare cum eis, tanquam cum vxoribus, id
est, eis vti liceret. Quod verò hoc eodem canone eadẽ
synodus Nicena reliquit etiam clericis minoribus, vt
lectoribus, & cantoribus prohibet habere secum mu-
lieres de concubitu suspectas, ne quis erret, & ne ali-
quis istorum nobis obiiciendum hoc putet, non de vx-
oribus eorum, sed de aliis mulieribus synodus intel-
lexit, siquidem de vxoribus minorum clericorum no-
tus erat omnibus canon Apostolorum 26. qui illis per-
mittit, & ducere vxores: & ductis vti. itaque synodus
Nicena integrum de minoribus istis clericis canonem
Apostolorum reliquit. Quod si Tubingensis, & Mag-
deburg. non sunt contenti antiquissimæ synodi Arela-
ten. interpretatione, & adhuc de decreto synodi Nice-
næ pro continentia sacrorum ordinum dubitant, le-
gant epistolam magni Basilij ad Gregorium presbyte-
rum: cui auctoritate decreti concilij huius Niceni iussit
excludere vxorem adolescentem propter scandalum
suspicionis de incontinentia. Interpretabor epistolam
latine, quæ tanquam canonica inter canones eiusdem
patris Basilij relata circũfertur. Legi, inquit. literas tuas
tolerantissimè, illudque miratus sum, quod cum pos-
ses te mihi breui, & facile re ipsa excusare, malis in cri-
mine perseuerare: & longa oratione vulnus periculo-
sum curare tentes. Nos verò, Gregori, neque primi, nec
extremi legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo de-
dicatis habitarent. Lege canonem æditum in Concilio
Niceno, qui planè vetuit habere has domi mulieres.
Cœlibum verò hæc est gloria, & splendor, mulierum
conuictu carere, vt iam qui castimoniam nomine pro-
fiteatur. re verò ipsa ea faciat, quæ facere solent, qui cũ
mulieribus habitant, perspicuum sit, hunc decus, & di-
gnitatem ipsam virginitalis, aut castimonie appella-
tione tantùm consecrari, ab ipsa verò non honesta vo-
luptate non se temperare. Eo verò magis oportuit te

Quod inter per
sonas ab omni
suspitione libe-
ras ad habitan-
dum cum viris
sacri ordinis ne-
cessariò vxores
eorum cõuersæ
in canone, qui
extat, Niceni
Conc. compre-
hensæ intelli-
gantur.
Can. Apost. 26.

precibus nostris facile acquiescere, quod te ais liberatum esse omni libidine, & corporis lasciuia. nam neque te credo annos natum septuaginta, libidinose, & incontinenter cum vxore viuere, neque quasi aliquid turpe feceris, decretum fecimus: sed quoniam nos Apostolus docuit, ne offensionem aut scandalo essemus fratri. Scimus autem, quod à quibusdam integrè sit, solere aliis occasionem peccandi præbere: hac de causa præscripta sanctorum Patrum securi, iussimus, vt vxorculam excluderes. Quis igitur chorepiscopum criminaris, & veterum similitudinum memor es? quid de nobis queraris, quasi facile calumniis aliorum excipiendis aures patefaciamus? ac non potius te ipsum accusas, qui non passus fueris ab ista vxoria consuetudine auelli? eice ergo eam domo: & include in monasterium, sit illa inter virgines: & tibi ministrent viri, ne nomen Dei per vos blasphemetur. Quamdiu verò in hac labe, & macula perstiteris, nihil te iuuabunt tam multa ista, quæ ad me scribis. quin potius vsque ad extremum vitæ à sacrorum administratione vacabis, vacationis que tuæ rationem referes Deo. Quod si ausus fueris, antequam vitam exueris, culpamque emendaris, sacerdotio fungi, eris vniuerso populo anathema, vt qui te receperint, omni ecclesiastica communione priuentur. Hactenus epistola Basilij. Sed quia proprium est hæreticorum cavillari, id est, secundum interpretationem regulæ iuris, ab euidenter veris disputando, ad ea, quæ sunt euidenter falsa, breuibus mutationibus perducere, si negauerint isti, vxorem fuisse Gregorij presbyteri, quæ beatus Basilius secundum decretum synodi Nicenæ eicere ei iussit, respondeant, quæso, nobis, cur non permisit mulieri isti, vt nuberet, si hoc mallet? cur, inquam iussit includere in monasterium inter virgines? quod sexta synodus canone 48. Episcopis iussit facere in suis vxoribus, postquam facti essent episcopi. Eat ergo nunc doctor Tubingensis, & dicat discipulis suis, quos decipiendos suscepit, contra decretum Concilij Niceni esse celibatum sacri ordinis: & illam de Paphnutio narrationem pro decreto Nicenæ synodi, cum nihil minus quàm decretum sit, amplectatur. Affirmet etiam, si pla-

Proprium hæreticorum cavillari.

Sexta Synod.

cet, cum Augustino Marlorato Calviniano, semper ecclesiam Græcam ius coniugij episcopis confirmasse: hoc enim ille in Commentariis epistolæ ad Timoth. prioris cap. 3. scripsit. Denique, pergite si vultis, dum Dominus venit, renouare, & augere hæresim Nicolaitarum de incontinentia diaconorum quæ olim semel profligata, & extincta, rursus ante mille annos suscitata fuit, & aucta, vt ex secunda synodo Turonensi perspici potest, quæ inter cætera ab antiquis patribus, vt testatur, statuta, quæ de tramite canonico quorundam, vt ait, peruersitate cernebantur deflexa, decretum de continentia tum sacrorum ordinum, tum aliorum castitatem profitentium, diligenti cautione renouauit, vt cum ex aliis capitibus, tum ex 22. perspici potest, in quo inter cætera sic ait. Et quia hæresis presbyterorum à quodam presbytero primum surrexit, etiam quod nullus potuit existimare, quod auderet ille, qui corpus Domini consecrat, talia perpetrare, nisi tempore nouissimo pro peccatis nostris ista surrexerunt. deinde subiungit, si illi diaconi omnium sententia Episcoporum damnati sunt, & hæretici reputati, ac si tales diaconi illi subiaceant maledictioni, quos Patrum statuta pro hac causa damnarunt, quid illi infelices presbyteri, qui tali sunt peccato subiecti, vt alios trahant in præcepsum secum, qui eos tali ordine viuere cernunt, vt qui deberent esse forma præcepti, ipsi inueniantur in vna peccati. Illorum igitur Diaconorum hæresim, cuius auctor fuit Nicolaus Diaconus vnus ex septem, & illorum presbyterorum, quæ tunc primum post Nicolaum surrexerat, nunc rursus Lutherani, renouarunt, quorum pars cum presbyteris illis, & illis diaconis Nicolaitis erit.

Synodus Turon.
2. c. 20.

Hæresis Lutheranicorum, contra sacramentum celibatum ante mille annos suscitatum post Nicolaitas.

Responsio ad reliqua Heerbrandi contra sacramentum matrimonij, quod negat: & explanatio loci epistola ad Ephesios pro sacramento matrimonij ex propriis ipsius loci cum ad stipulatione veterum patrum, & collatione aliorum locorum scripture sanctæ: & de sanctitate matrimonij fidelium, vnde existat, & quomodo, qua S. Sixtus 3. scripsit, Tubingensem doctorem redarguans.

Cap. 16.

Ed, quia semel corpi respondere ad articulum 32. doctoris Tubingensis, prosequamur reliqua, ne ille, si quid à me nunc prætermisum, & dissimulatū videat, cōtinuò suspicetur, nihil me ad respondendum habuisse: cogor, itaque nihil dissimulare: & si non inuitus facio, quod eo magis doctrinam, quàm Magdeburgenses in epistola 2. Clementis de continētia sacrorum ordinum accusant, defendimus. Ait ergo Iacobus Herbrandus negans cū Centuriatoribus Magdeburgensib. imò cum omnibus Lutheranis, esse sacramentum matrimonium, quod si omnino sacramentum est, cur (inquit iste) ab eius celebratione sacrum hoc spiritualium hominum genus, cuius proprium est sacramentum tractare, excluditur? nō distinxit, de quibus hominibus sacri ordinis, quos iste genus hominum spiritualium vocat, quæreret, cur excludantur à celebratione sacramēti matrimonij, vtrum de iis, qui in coniugio ordinati sunt: an de iis, qui extra coniugium: an de vtrisque? verūm ego, quia de vtrisque quæri existimo, siquidem vtrisque soluant Lutherani magistri lege continentiz, de vtrisque respondebo. ac prius de prioribus, id est, de ordinatis in matrimonio, de quibus nunquam doctor iste quæstionem poneret, nisi existimaret, nō posse apud nos esse matrimonium sacramentum, nisi coniunctio corporum licita vtcunque esset omnibus coniugibus. Itaque cum legeret apud Paulum episcopos, & presbyteros coniuges, coniuges vero secundum scripturā, iam non sunt duo, sed vna caro, consequens esse arbitratus est, posse eos miscere corpus cum vxoribus suis: non posse enim nihil aliud isti esse videbatur, quàm à matrimonij sacramento eos excludi, qui intra illud ante ordinationem erant. At non ita est. nec enim coniugium istorum definit esse sacramentum, quia cœpit eis non licere, quod prius licuit. & de carnali fit spirituale coniugium, vt de eis Leo Pont. ad Rusticum Narbonensem scripsit. Duplex ergo est vnitas carnis in matrimonio, vna ratione coniugij, quam quidam vocant vnitatem carnis secundum communitatem corporum vtriusque coniugis: Tertull. in libro de velandis virginibus dixit fieri in vnam

Duplex vnitas carnis in matrimonio.

vnam carnem per matrimonij nexum: efficitur enim per legem coniugij vicissim corpus, siue caro vnus, corpus alterius: ita fiunt vna caro, ac proinde vna anima propter mutuū consensum conjugalem. De hac enim vnitate coniugum ait Propheta Malachias loquens de viro, & vxore: Et particeps tua, & vxor fœdētis tui: nōne vnus fecit? & residuum spiritus eius? quem locum explanans beatus Cyrillus in Commētariis huius Prophetæ, particeps, inquit, tua, id est, *ὁμοσάρκός σου*, vna inquam, tecum caro: & tecum secundum legem copulata. nec aliter eam deus fabricauit: & residuum spiritus eius, sunt enim velut vnum corpus, ac sic quodammodo etiam vna anima, copulante eos amore, ac lege diuina consociante *αἰς ὁμοψυχίαν*, hoc est, in vnam animā. Hactenus Cyril. & beatus Hierony. residuum animæ, inquit, quasi sit vna anima in duobus. Hæc ergo est vnitas carnis per matrimonij nexum, quæ ex lege diuina matrimonij nascitur, quæ ad sacramentum matrimonij necessaria est, à qua non excluduntur, qui in matrimonio positi, postea ordinari voluerunt, & lege continentiz secundum Apostolum obligari. Remanent itaque isti in matrimonij sacramento, quod quidem secundum spiritum excellentius celebrant, dum continendo coniugium Christi cum spiritu repræsentant. Altera vnitas carnis fit per corporum commistionem, qua matrimonium consumari dicitur: & qua coniuges dicuntur fieri vna caro simul, vt est in c. verum Ex. de con. id est, per commistionem, hoc enim significat in eo capite illud, simul, sicque intelligendum est, quod ibi ait Alex. 3. non quasi neget factos eos vnam carnem, qui non dum matrimonium consumauerunt: facti enim sunt vna caro, sed nō vna caro simul, id est, non per corporum commistionem. Hæc autem vnitas communis quidem est cum eo, qui adhæret meretrici, quia corpus eius efficitur corpus meretricis, vt Apost. ait, erunt enim, inquit, duo in carne vna. Sed in coniugibus huiusmodi vnitas carnis per commistionem honorata est, & legitima, atque incōtaminata: in aliis vero non cōiugibus fœda, & turpis, ac naturali, & diuina lege interdicta. Et licet coniugium, quod consumatur,

Malach. 2.

Quæ sit vnitas carnis per matrimonij nexum.

De vnitate carnis per commistionem in matrimonio.

1. Cor. 6.

magis repræsentet coniugium Christi cum carne nostra, quam secum in vnitatem personæ hypostaticè copulauit, per quod factum est, vt secundum naturam de carne eius, & de ossibus eius essemus, coniugium tamè continentium, vt spiritualius, & excellentius est ratione continentia; quæ proximè post virginitatem commoda est, vt Apostolus de Virgine ait, ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento dominum obsecrâdi, ita magis repræsentat cōiugiū Christi cum spiritu nostro, quod est excellentius, & diuinius: caro enim, sicut scriptum est, non prodest quicquam: spiritus est, qui viuificat. Hoc igitur matrimonium continentium tantò iam excellentius esse, vt paulò antè dixi, quantò spiritualius, & à carnali desiderio, & coniunctione corporum liberius est, ac quantò diuiniore anagoge castissimum illud ac purissimum Christi, & ecclesiæ sponsæ coniugium repræsentat, diuino spiritu Apost. P. in epistola ad Ephesios docuit. Quia enim præceptum dabat viris quidem, siue matrimonium consumassent, siue non consumassent, vt vxores tanquam corpora sua diligerent, vxoribus verò, vt subiectæ essent viris suis, proposuit eis exemplum Christi, & ecclesiæ sponsæ eius, admonēs viros, vt dilectionem suam erga vxores ad exemplum dilectionis Christi erga ecclesiam formarent: admonens item vxores, vt obedientiam suam erga viros ad exemplum obedientiæ ecclesiæ erga Christum instituerent. Deinde, quia qui in matrimonio sunt, iam non sunt duo, sed vna caro, vt Dominus ait, facti vnum vnitatem carnis per vinculum coniugij, ne falsò existimarent non distinguentes vnitatem carnis ratione coniugij, & vnitatem carnis ratione commisionis, oportere per solam coniunctionem corporum fieri vnum, ita vt, si non commiscerent corpora, non fierent, vt iste doctor Tubingensis existimauit, idcirco hortans Apostolus coniuges ad continentiam, si quidem bonum esset non tangere vxorem, vt in epistola ad Corinth. scripserat, quod iam interpretati sumus, docensque eos, non opus esse concubitu, vt essent vna caro ratione coniugij, nec esse ad hoc expectandam consumationem matrimonij, admonuit eos,

1. Cor. 7.

ad quos scribebat, vt intuerentur in coniugium mysticum Christi, & ecclesiæ, in quo sine vlla concupiscentia est vnio, & vt ita dicam, adhæsiō ecclesiæ ad Christum in vnam carnem, & vnum spiritum, quod est magnum sacramentum in Christo, & in ecclesia. Sic hunc locum Apostoli, ne sine auctore loqui videar, quod Lutherani magistri semper faciunt, sic inquam, interpretatus est Gregorius cognomento Theologus, auctor in sanctis scripturis eruditissimus. docens enim quod scriptum est, Erunt duo in carne vna. conuenire etiam in coniuges, qui se non tangunt, id est, qui sunt continentes, coniugium, inquit, continentium exemplo sancit Apost. subiungens in epist. ad Ephesios, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia, bonum est vxori, Christum honorare per virum: & bonum est viro, ecclesiam honorare per vxorem scilicet continendo. Hactenus Gregorius. Sic etiam Sixtus; martyr, quem supra memini, in eodem libro de castitate interpretatus est, Ne quis inquit, hoc, quod scriptura dixerat, Et adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, ab hominibus carnaliter implendum esse putaret, postquam dixit Paulus recitans legem de coniugio, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: subiungit: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia. hactenus Sixtus. Sic item intellexit sanctus Methodius martyr, auctor grauissimus, in Symposio decem virginum: interpretans enim hunc ipsum Pauli locum ex epistola ad Ephesios, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, in Ecclesia. Si hunc, inquit, locum scripturæ *ἑλως*, id est, nude de coniunctione corporum viri, & vxoris accipere oportebat, quorsum Apostolus hæc memorans, & nos ad viam spiritualem deducens, allegoricè interpretaretur, ad Christum, & ecclesiā referens? hæc Methodius, cuius quanta sit apud veteres patres auctoritas, facile ab iis, qui eorū libros legunt, cognosci potest. à sacramento ergo matrimonij non excluditur, qui in ipso matrimonio, assentientibus vxoribus, & continentiam promittentibus, ordinati sunt. qui sic deinceps.

Locus epist. ad
Eph. de magno
sacramento in
Christo, ex inter
pret. Greg. Na-
zian. Sixti. 3. &
Methodii mar.

S. Sixtus. 3.

I. Cor. 7.

habent vxores, vt sint tanquam non habentes, sicut idem Apostolus ait. quod quidem vt in laicis coniugibus liberum est, si tamen id ex consensu fiat: sic necessariū est in cōiugibus, qui in matrimonio ordinati sunt. Qui verò sine vxoribus sunt ordinati, iure, & merito excluduntur à celebratione sacramenti matrimonij non propter sacramentum ipsum, sed propter vsum matrimonij, quia cum debeant necessario secundum Apostolum, esse continentēs facilius sit eis, vt antea dixi, vitare commistionem carnis, non habendo vxorem, quàm vitare habendo, ipsi itaque sunt, qui sponte sua se à sacramento matrimonij excluderunt propter excellentiū sacramentum ordinis sacri, cuius Apostolicæ legi de continentia parere necesse erat. nec enim est in carendo difficultas, nisi cum est in habendo cupiditas, vt Aug. lib. 3. de doctr. Christi ait, de vxoribus enim loquebatur. Sic igitur responsum sit ad quæstionem Heerbrandi, simulque expositum, idque secundum scripturam, quomodo, & quando hoc sacrum genus spiritualium hominum (sic enim iste irridendo sacros ordines vocat) cuius est proprium sacramentum tractare, à celebratione sacramenti matrimonij excludatur, aut non excludatur. Respondeamus deinceps de eo, quod à nobis sumptum, & in nos retorquens, contra synodum Tridentinam in suo illo articulo 32. per interrogationem argumentari cœpit, inquit, vt iterum repetam, si matrimonium omnino sacramentum est, cur ab eius celebratione hoc sacrum genus spiritualium hominum, cuius est proprium sacramentum tractare, excluditur? Esse igitur matrimonium sacramentum, vel ex hoc Pauli loco proximè tractato ex epistola ad Ephesios, intelligi potest. cum enim recitasset Apostolus illa verba, quæ Adam per spiritum Dei dixit, vt veteres patres tradunt, in persona omnium, qui postea ex eo oriundi, matrimonio iungendi erant, quorum diuina virtus in iis verbis inest, quæ mutuum consensum contrahentium significant. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit, vxori suæ, & erūt duo in carne vna: subiungit statim Apostolus, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ec-

Esse matrimonium sacramentum ex loco Pauli ad Eph. & ex aliis locis scripturæ.

clesia. Quare si hoc ipsum relinquere patrem, & matrem propter hoc, & adhæreere vxori suæ, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, quam Christus secum spirituali coniugio copulauit, sacramentum esse plane affirmat Apostolus, & sic adhæreere vxori, & esse duo in carne vna intra ecclesiam, nihil aliud est, quàm esse in matrimonio fidelium, ergo matrimonium fidelium est sacramentum. siquidem de matrimonio loquens hic Apostolus, ad matrimonium spirituale Christi, & ecclesie tanquam paruum ad magnum illud refert, & cum eo comparat: ita vt coniugium duorum in carne vna sanctum quidem sit in viro, & vxore fidelibus, in Christo autem, & in ecclesia sanctissimum. in illo enim est sanctitas participata: in hoc verò ipsa per se sanctitas, quæ est Christus ipse sponsus ecclesie, qui cum anima se vnit, & suum cum ea matrimonium consumat, vnens se secundum carnem, & ossa, & spiritum in maximo illo, & diuinissimo sacramento sanctissimæ Eucharistie, sicut ipse dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, vt ego in eo. sic enim Christus nutrit, & fouet ecclesiam sponsam: & sic sumus nos membra corporis eius, & de carne eius, & ossibus eius; sicut sanctus Irenæus Paulum secutus in 5. libro contra hæreses interpretatus est. imò sanctus quoque Methodius in Symposio decem virginum sic planè intellexit, cum eos redarguit, qui Paulum reprehendebant, quasi non bene ad Christum retulisset ea, quæ de Adæ, atque Euzæ coniugio in Genesi dicta erāt. Hæc igitur sanctitas matrimonij fidelium, quam in eo Christus ecclesie sponsus tanquam in imagine sui cum ecclesia coniugij sanctissimi operatur, magno honore, & reuerentia obseruanda est, sicut idem Apostolus præcepit, cum scribens ad Hebræos, ait: honorabile conubium, scilicet sit. explicans verò, quomodo in primis honorandum esset, subiungit statim: & thorus immaculatus. Hæc sanctitas matrimonij Christiani, si modo huic gratiæ non desint coniuges ipsi, si inquam, hanc gratiam non extinguant, eos magnopere adiuuat ad castam generationem filiorum, & ad permanendum in fide, & sobrietate, & omni puritate corporis, & spi-

Iren. lib. 5. c. 8.

Vnde existat sanctitas matrimonij fidelium: & ad quid adiuuet fideles coniuges.

1. Tim. 2.

ritus, vt sic salui fiant, vt idem Paulus in epistola ad Timotheum scripsit. Loquens enim de vxoribus, quod ad viros earum similiter pertinet, Saluabitur autē, inquit, per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione, & sanctificatione cum castitate. Hæc igitur gratia sanctitatis, quam, vt dixi, Christus in matrimonio Christianorum operatur, matrimonium ipsum sanctificat, & vt sacramentum sit, efficit. Præterea esse sacramentum matrimonium, intelligi etiam potest ex Prouerb. Salomonis cum ait, Domum, & substantiam diuidunt patres filiis: à domino autem aptatur mulier viro, si cōsensus viri, & mulieris, quo vterque alteri tradit sui corporis potestatem, operatur nexum, & vnitatem duorum in vnā carnem, eiusmodi verò nexus vnitatis conjugalis in iis, qui secundum fidem Christi contrahunt, operatur virtute Dei, si nihil obstat, gratiā, qua conuenienter, & vt decet, sint coniuges in matrimonio, sequitur, vt sit sacramentum. Etsi enim in matrimonio infidelium à Deo etiam vxor viro aptetur, non tamen sic aptatur, vt in iis, qui secundum fidem eius fiunt coniuges, hi enim ita aptantur à Domino, vt sanctificentur per matrimonium, & saluentur per filiorum generationem, si, vt Apostolus ait, permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Quare, cum matrimonium sanctificet interius, Deo per sensibilia signa consensus mutui duorum, mysticè gratiam sanctificationis operante, sequitur, sacramentum esse. Rursus si verum est in omni matrimonio etiam Iudæorum, quod Dominus per Prophetam Malachiam dixit Dominus testificatus est inter te, & vxorem tuam: ipse enim est, qui per os Adæ dixit in omnibus coniugibus. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & quæ sequuntur, an non est credendum? imò impium non credere, in matrimonio eorum, quibus spiritum suum per fidem in baptismo abunde infudit, ita deum testificari, vt per testificationem eius coniuges fideles in tali matrimonio sanctificentur, & per eum gratiam accipiant, quam infideles coniuges non accipiunt: erit igitur matrimonium fidelium, sacramentum. Postremò si Christus præsentia, & miraculo

Quid inter matrimonium fidelium, & infidelium intersit.
Matt. 2.

illo mutationis aquæ in vinum, nuptias honorare voluit, non est credendum, ac multò etiam magis, velle eū honorare, & adiuuare matrimonium præsentia gratiæ suæ, si ij, qui contrahunt per fidem eius, apti, & idonei sunt? Præterea si in concubinato est significatiuè aliquid sacramenti, id est aliquid signi rei sacræ, ipsa scilicet coniunctio corporum, quæ licet turpis sit, & illicita, vnitatem tamen Christi cum ecclesia in carne significat, & repræsentat: siquidem in huiusmodi quoque coniunctionem illicitam conuenire, quod mysticè scriptum est in Genesi, erunt duo in carne vna, Apostolus in epist. ad Cor. cap. 2. interpretatus est, cum ait, qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea. Erunt enim, inquit, duo in carne vna, si inquam, in concubinato est aliquid sacramenti, vt explicatum est, quamuis in eo, excepta hac commistione duorum in carnem vnam, nihil aliud iasit, quod coniunctionem Christi, & ecclesiæ in mysterio repræsentet, siquidem non interuenit mutui consensus mutux traditionis corporum perpetuæ, sicut in institutione matrimonij à principio factæ continetur, consequens est, vt in matrimonio legitimo, in quo iste mutui consensus secundum legem dei vnitatem carnis, per coniugij nexum operatur, non aliquid sacramenti, vt in concubinato, sed plenum iam sit sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesiæ, qui sunt facti vna caro, & vnus spiritus. quam vnitatem spiritus consensus ille mutui in matrimonio mysticè repræsentat. hinc intelligi potest, vt hoc obiter obseruetur, quod magnus Leo in epist. 95. scripsit, & à Gratiano relatum est 27. q. 2. c. Cum societas, vbi illud genus nuptiarum damnat, in quibus præter commistionem sexuū, i. excepta commistione carnis, nihil est aliud, quod sacramentum coniunctionis Christi, & ecclesiæ habeat, nempe, quia non interuenit consensus ille mutui, qui debebat, cū ita fuisset à principio societas nuptiarū instituta, vt interuenire deberet. illius enim mutui cōsensus vim continent illa verba, quæ Adā dixit in persona omnium cōtrahentium matrimonium, hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc reliquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. in huiusmo

Ioan. 2.

Decretum Leonis de genere nuptiarum quod damnat quomodo intelligendum sit.

Quid mysticum sit in concubina.

si ergo nuptiis, scilicet sine consensu conjugali ma-
 tuò, & perpetuò, ac legitimo dicit Pon. Leo non esse
 matrimonium, quia neque mysterium siue sacramen-
 tum fuit. mysterium dixit, non aliquid mysterij siue sa-
 cramenti. fuit enim aliquid sacramenti, quia coniun-
 ctionem Christi, & ecclesiæ significabant, quatenus fa-
 cti erāt isti vna caro licet turpiter, & illicitè. Nec enim
 nouum est, & inauditum in scriptura sancta, vt aliquid
 turpiter factum, aliquid sanctum in mysterio signifi-
 cet. Vt beatus Cyrillus in Glaphyris (sic enim vocauit
 allegoricas suas explanationes, quas in pentateuchum
 composuit) concubitum Iudæ cum meretrice, vt ipse
 Iudas, existimauit, dicit hoc mysterij siue sacramenti
 habuisse, quod significabat deum laude, & confessione
 dignum iuxta interpretationem vocabuli Iudæ accef-
 surum aliquando ad Iudæorum synagogam, copulans
 scilicet secum naturam nostram, ac tradens se illi tan-
 quam virgam virtutis, quod baculus ille Iudæ, signifi-
 cabat: & tanquam similitudinem atque imaginem dei
 patris, quod significabat annulus, & tanquam specio-
 sum præ filiis hominum, quod significabat ille torquis
 hætenus Cyril. Iam quod iste doct. Tubingen in scho-
 la Lutheri eruditus addit, cum creatione dei, ac creatu-
 ra pugnare, qui sacris ordinibus nuptias prohibeat, pu-
 gnat ergo etiam Apostolus cum creatione dei, creatu-
 ra, & natura, cum de virginibus consilium dat. non e-
 nim potest præceptum continentię repugnare creatio-
 ni, & naturæ, quin consilium quoque continentię ei-
 dem naturæ repugnet. Repugnat item creationi, crea-
 turæ & naturæ, cum ait idem Apostolus, solutus es ab
 vxore, noli quærere vxorem hoc enim vt sanctus quo-
 que Sixtus obseruauit, ad exhortationem virginitatis
 referendum est: quare nemo, inquit, euidentis senten-
 tiæ intellectum falsa interpretatione corrumpat. &
 paulò post quasi redarguens eos, qui cum Tubingensi
 doctore isto, & cum cæteris Lutheranorum magistris
 tradunt, cum creatione, creatura, & natura pugnare le-
 gem continentię sacris quidem ordinibus impositam,
 reliquis verò soluta ac liberis non imposita, sed ad in-
 urandum eos suasorie, & laudabiliter proposita, sub-

*Quomodo ali-
 quid turpiter fa-
 ctum, aliquid sa-
 ctum, in mysterio
 representet.*

*Secundum doctri-
 nã doctoris Tu-
 bingẽ. & Mag-
 debur. pugnat
 Paul. cum crea-
 tura, & natura
 in consilio, quod
 de virginibus
 dat.
 Redarguit S.
 Sixtus Tubingẽ
 sem, & eos qui
 cum eo faciunt.*

lungit, Et ne quis diceret, quomodo ergo stare poue-
 rit mundus? præuenit in sequentibus dicens, præterit
 enim figura huius mundi: hoc est dicere nolite, de eo
 solliciti esse, qui præterit: volo vos sine sollicitudine esse.
 debemus, & nos velle, quod Paulus, Qui sine vxore
 est, sollicitus est, quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo.
 Et rursus paulò post, Quomodo, inquit, stabit mūdus?
 quomodo humani generis origo consistet, si procrea-
 tionis causa non fuerit? satis prouidè, & rationabiliter,
 & prudenter hoc ergo Christus non vidit quando om-
 nibus voluntate castitatis generaliter maximum præ-
 mium promittendo, omnes sine dubio esse tales opta-
 uit, nec enim gratiosus, aut personarū acceptor fuisse
 credendus est, vt eius præmij, cuius aliquos esse dignos
 voluit, non omnes optauerit. Sed fortè dum nimio ca-
 stitatis occupatur amore, mundi, & creaturæ statū ob-
 litus est. O si illo tempore tales, quales nunc sunt, con-
 siliarios habuisset, quid faceret? putas, credendo vitam
 suam reformaret? & quod castitati pollicitus est, nubẽ-
 tibus promississet? O nimia, & intolerabilis humanæ
 stoliditatis audacia, quæ vsque ad eò prorumpis, vt te
 sapientiores Deo iudices, & paulò post, quæ stoliditas
 est, non magis homines simpliciter seruare quod sciūt,
 quàm arguere quod nesciunt? deinde, quid tantum de
 mūdo sollicitus es? vel quomodo te, vt alienum odisse
 poteris, cuius procurator existis? Eritis, inquit, odio
 omnibus hominibus propter nomen meum, quibus?
 mundanis, ni fallor, atque carnalibus, qui nos idcirco
 odio habent, quia videmur aspernari, quod diligunt.
 Et quomodo non diligit mundum, qui mauult præ-
 mium virginitatis amittere, quàm mundi statum de-
 perire? Et iterum paulò post sic dicis, quomodo stabit
 mundus? quasi æternitatem eius legeris, aut ita à Deo
 constitutum scias, vt perpetuò perseuerare possit: aut si
 certus es, cum quandoque finiri posse, quid de eius sta-
 bilitate sollicitus es? hætenus responsum sit, & quidẽ
 à grauissimo, ac sanctissimo auctore Sixto martyre
 is, qui creationis, & creaturæ mundi, & naturæ aduer-
 sus sanctum, & diuinum cœlibatam patroni, & defen-
 sores videri volunt.

Defensio doctrinae de observatione uniformi paschali: quae eius causa, ac necessitas: item de observatione uniformi diei dominici: & cur eam Magdeburgenses non audeant reprehendere. Caput 17.

In iis, quae Magdebur. tradunt, nulla alia auctoritate nisi sua apud suos videtur.

Magd. & ceteri Luth. tametsi inuiti ritum, tamen non celebrandi Pascha cum Iudaeis, ut à maioribus acceperunt nobiscum tenent.

Cur magistri Luth. non audeant suadere populis, ut diem celebrandi Pascha mutant, ne existimetur necessarium.

Ed respondeamus deinceps ad reliquas accusationes doctrinae epistolarum. & de uniformi, inquit, observatione paschali [Pij epist. 1. & Vict. epist. 1.] Sic hanc etiam legem Apostolicam ecclesiae catholicae traditam de celebrando sanctam resurrectionem Domini primo Dominico post æquinoctium, & decimam quartam Lunam occurrente, inter traditiones humanas, quas Magdeburgenses fingunt, & inter laqueos conscientiae, quos somniant, & inter commentitios cultus falsi meriti referunt, nulla alia auctoritate, nisi sua apud suos videtur, quae satis est apud eos, donec utriusque resipiscant, si dominus voluerit, à laqueis Diaboli, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem. Interrogabo ergo vos Magdeburgenses, unde didicistis, transacto æquinoctio, die Dominico post decimam quartam lunam proximo, pascha celebrare? non enim cum Iudaeis celebratis, Unde ergo didicistis? aut si hunc vobis ritum maiores vestri tradiderunt, ut ab initio ipsi acceperunt: vos tamen non necessarium, ut catholicum, & apostolicum putatis, cur non audeatis violare? cur non audeatis suadere populis, ne pascha die Dominico post 14. Lunam celebrent? cur inquam, nisi quia non permittit misericors Dominus, ut tantum insaniam? cur uniformitatem (ut vocabulo vestro utar) observationis paschalis damnatis, quam violare tanquam necessariam, non audeatis? aut cur non creditis, traditam esse à sanctis Apostolis hanc uniformitatem, quam tanta religione per uniuersas Orientis, & Occidentis ecclesias custodiri auditis? & quae tam necessaria ab ecclesia catholica iudicata est, ut 318. Patrum synodus Nicena ob Arianam sectam, & controuersiam de pascha habita fuerit? hoc enim testatur magnus Athanasius in epistola ad episcopos Africanos: & subiungit, eo quod Syrii, Cilices, & qui in Mesopotamia degunt, nobiscum dis-

sentiebant in temporibus paschae, quod eodem die cum Iudaeis celebrabant. Sed gratiae, inquit, domino nostro, quia & de fide, & de sacro illo festo in concordiam itum est. Sed recitemus de codice vetustissimo, qui est in bibliotheca Vaticana, decretum ipsum de pascha excerptum ex actis synodi Nicenae à Ioanne cognomento ἀπόστολοκρατορῶν patriarcha Cōstantinopoli, qui Imperatore Iustiniano decreta synodorum colligit, & in vnum volumen contulit τῆς ἁγίας συνόδου ἐν νικαίᾳ περὶ τῆς ἁγίας πάσχα. ἀπὸ τῆς ἀρχαίας δὲ οὕτως τὰ δόξαντα παῖσι τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συνελθούσι ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς θεοσεβοῦς καὶ μεγάλου βασιλέως κωνσταντίνου, ὅς οὐ μόνον οὐδὲ προγγραμμένους ἐπισκόπους εἰς ταυτὸν εἰρήνῃ προνοήσας τῶ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ, συμπαρέων τῇ τούτων ἐκκλησίᾳ συζητῆσαι τὰ συμφέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τοίνυν ἐξεταζόμενα τὰ πράγματα περὶ τῆς δεινῆς συμφωνίας ἀγῶν τὸ πάσχα ἀπέσταν πλεῖστον ὑπεύρανον ἠνέθη τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφώνως προνοήσαντες Ῥωμαίοις καὶ Ἀλεξανδρῶσι, ἐν δὲ κλίμα τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦν, ἔδοξε πάσης ζητήσεως περιμετρήσεως καὶ ἀνυπολόγητος οὕτως ἀγῶν ἡ, τῶν ἀδελφῶν οὐδὲ ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἀγῶνι Ῥωμαῖοι καὶ Ἀλεξανδρεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν. καὶ ὑπεγράψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς οἱ διαφωτισμένους πρὸς οὐδὲ ἄλλους. interpretemur latinè propter eos, qui graecè ignorant. Ex synodo Nicena de pascha. Sic autem acta sunt, quae omnibus placuerunt, qui in sancta synodo conuenerunt temporibus pij in Deum, & magni Imperatoris Cōstantini, qui non solum episcopos superius descriptos in vnum congregauit, ut pacem nostrae gèti faciat, sed, & ipse in eorum cœtu praesens conquirat, quae ecclesiae catholicae conducunt. Quia igitur, postquam excussum, & expensum est, oportere, ab uniuersis, qui sub caelo sunt, vno modo agitari Pascha, inuentae sunt tres partes orbis, quae pascha concorditer agunt, ut Romani, & Alexandrini, vna verò Orientis dubitat, & discèptat, visum est, ut sublata omni quaestione, & controuersia, sic etiam agant fratres, qui in Oriente sunt, ut Romani, & Alexandrini, ac ceteri omnes, ut omnes vno die pascha celebrent. Et subscripserunt omnes Orientales, qui ab aliis discrepabant. Haftenus ex synodo

Quam necessaria iudicata fuerit ab ecclesia catholica uniformis celebratio Paschae.

Decretum synodi Nicenae de celebratione Paschae.

Nicena. quæ in vniuersi observatione paschali, quæ Magdeburgen. in epist. Pij & Victoris damnant, nihil nouum statuit, nisi, vt qui in Oriente discordabāt cum reliquis omnibus cuncti orbis, qui iam olim sicut Romani, & Alexandrini pascha agebant, non discordarēt, congruit cum hoc decreto epistola eiusdem conc. Niceni ad Alex. ecclesiam, & Aegyptum in lib. 1. Theod. cap. 9. An igitur audebunt amplius Magdeburgen. synodo Nicenæ contradicere? aut quod statuit, condemnare, aut iam olim ante tempora synodi Nicenæ vniuersam observationem paschalem in cunctis cuncti orbis ecclesiis fuisse, negabunt? mirificè itaque cōgruit hoc decretum synodi Nicenæ cum epistola Victoris Pont. quam Magdeburgen. negant, in qua ad episcopū illius Alexandriæ, quæ in Asia est in Oriente, Theophilum ante synodum Nicenam annis amplius 230. scripserat, vt eodem die pascha agerent, quo Romani agebant. Sed quia idcirco negabatis hanc vniuersitatem paschalis observationis, quia non credebatis necessariam esse, & libertati euangelij, quam Apostoli prædicarunt, repugnare vobis videbatur, consideremus paulisper causam huius vniuersitatis, vt ex causa necessitatem intelligatis. Quia enim Iudæi Christum in festo suo paschali captum, crucifixerunt, vt sicut sancti Apostoli in 5. libro Clementis de Constitutionibus Apostolicis interpretati sunt, impleretur scriptura, quæ in psal. 73. dicit, Posuerunt signa in medio solemnitatis suæ, & non cognouerunt. Debemus, inquiunt, nos eorum interitum, cum isti festum agitant, flere, siquidem, & dominus super ipsis fleuit, quod tempus visitationis non cognouissent. Ob hanc igitur causam sancti Apostoli, vt eis dominus præcepit, nobis tradiderunt, vt transacto æquinotio post 14 Lunam, à qua Iudæi festum suum agitare cœperunt, transactis diebus nostri ieiunij, ac nostri fletus pro peccatis nostris, & ruina Iudæorum primo die Dominico sequente, pascha nostrum gloriosum vniuersi observatione celebraremus, ne vnquam contingeret, vt cum illi in festo suo lætarentur, & vsque in hodiernum diem Iudæi lætantur, nos etiā cum illis in pascha nostro lætaremur. Quæramus

Ex causa vni-
formis celebra-
tionis pasche
intelligitur eius
necessitas.

Psal. 73.

ergo nunc à Magdeburgensibus, an hanc causam vni-
formis observationis paschalis ad seruitutem pertine-
re existiment, an potius ad charitatem, & pietatem, &
ecclesiasticæ religionis deuotionem? an non decet, vt
Leo Magnus ad Episcopos Galliarum, & Hispaniarum
scripsit, vt diuinæ pacis consortio, sicut vna fide iungi-
mur, ita vna solemnitate feriemur? & ne, vt idem ait,
ecclesiastica deuotio aliquo turbetur incerto? Si vni-
formis observatio paschalis, quam damnatis, non est
necessaria, vt diuina, & Apostolica, pertinetque, vt dici-
tis, ad humanæ traditionis seruitutem, ergo humana
traditio est, ac minimè necessaria, ne cū Iudæis pascha
celebremus, quod necesse est, vt euenire possit, si libera
est observatio. Iudaizemus ergo, & cum Iudæis læte-
mur, ac rursus, qui cū Iudæis in festo paschæ lætamur,
quia iam vt Paulus Galatis scripsit, vniuersæ legis de-
bitores sumus, agnum quoque cum azimis, & reliqua
omni cærimonia Mosaicæ comedamus. O Scribas do-
ctos in regno cælorum, quàm belle profertis noua, &
vetera de thesauro sanctæ scripturæ, & paternæ tradi-
tionis. Nos cum diem solemnitatis paschalis vniuersi
obseruamus, non propter ipsum diem, qui solis,
ac cæli conuersione cōficitur, obseruamus: alioqui ad
solis iam, ac cæli, ceu elementorum culturam pertine-
re hoc videretur, vt id pertinebat, quod illi Galatæ fa-
ciebant, obseruantes dies, menses, tempora, & annos,
qui illorum conuersione fiunt: sed potius obseruamus
propter gloriam dominicæ resurrectionis, quæ post ob-
seruationem decimæ quartæ Lunæ proximo die Do-
minico propter nostram iustificationem, & salutem facta
est. Qui enim de hoc die solemnitatis paschalis pro-
pter mysterium resurrectionis Domini, ac salutis no-
stræ dixit per Prophetam, vt ecclesia catholica secun-
dum traditionem maiorum interpretata est. Hæc dies,
quam fecit dominus, exulemus, & lætemur in ea: &
rursus in eodem psalmo, Constituite dies solemnes in
condensis vsque ad cornu altaris, nonne hunc diem sa-
lutaris nostræ ad agendas gratias, & exultandum, ac ca-
piendum in eo lætitiā ad Dei gloriam, vniuersi
obseruari, iuste, & sanctè voluit? Interrogemus adhuc

Leo magnus.

Secundum do-
ctrinam Magd.
liberum est iu-
daizare.
Gal. 5.

Galat. 4.

Propheta de
solemnitate pa-
schalis.

Psal. 117.

De uniformi
obseruatione
diei Dominici.

ministros, & superintendentes Lutheranorum, si nos
singulis diebus Dominicis memoriam gloriosæ resur-
rectionis feriādo, & diuinis officiis seruādo, vniuniformi
religione obseruamus, ex quo factū est, vt illū ipsum
Psalm. 117. quo prophetia resurrectionis, & paschalis
solemnitatis continetur, diebus Dominicis omnes ec-
clesiæ catholicorum canant, an non oportuit semel sin-
gulis annis vnum insignem diem dominicum huius
solemnitatis vniuniformi quoque obseruatione celebra-
re? vt sicut semel mortuus est Dominus noster, & se-
mel resurrexit, semel quoque passio eius lugendo, &
semel resurrectio lætando, celebretur? An, qui dixit,
Hæc dies, quam fecit dominus: hoc dixit, vt ab aliis
diebus distingueret, quasi non omnes fecerit? aut qui
dixit per eundem prophetam de hoc ipso die resurre-
ctionis, Abraham exultauit, vt videret diem meum: vi-
dit, & gaudius est, significauit ne aliquem diem esse,
qui nō sit suus, & à se factus? quis hoc dicat? dies enim
resurrectionis Abraham in Isaac iam secundū delibe-
rationem patris mortuo sine interitu, & ad viram voce
Angeli reuocato, tanquam in typo cum ingenti gau-
dio expressam vidit, vnde illam in parabolam Christi
scilicet mortui, & resuscitati, sicut Apostolus ait, acce-
pit, ille, inquam, dies propter singulare beneficium sa-
lutis, & resurrectionis nostræ in eo die factæ dies Do-
mini, & à Domino factus dicitur. Obseruatio ergo Do-
minici diei toto anno vniuniformis per omnes mundi ec-
clesias, nec ad culturam astrorum, nec ad superstitio-
nem obseruationis paganicæ dierum, mensium, & an-
norum, nec ad umbras Iudaicas, quæ iam præterie-
runt, pertinet, sed ad pietatem, & religionem, ac gra-
tam memoriam diuinorum beneficiorum, & ad diui-
næ misericordiæ recordationem proficit: nec ad tradi-
tiones humanas, nec ad seruitutem referri potest. Nisi
fortè beatum Ioannem superstitiosum, & traditionis
humanæ auctorem putatis, quia diem dominicum
obseruauit. non enim dixit in Apocalypsi sua, Vidi in
quodam die, sed in Dominico die. diem verò Domi-
nicum appellauit, qui, vt Eusebius Alexandrinus an-
tiquissimus pater, in homilia de die Dominico nota-

Heb. 12.

Apoc. 1.

uit ante passionem Domini primus dies appellabatur: *Eusebius Alex-
andri. de die
Dominico.*
postquam verò eo die resurrexit, vocatus est Domini-
cus. cuius vniuniformem obseruationem tam necessariā,
& tam religiosam idē Dominus esse voluit, vt ne quis
aut ignoraret, aut discreparet, voluerit de se Domino
diem Dominicum vocari, de quo, vt dixi propheticè
scriptum est: Hæc dies, quam fecit Dominus. Cur igi-
tur vniuniformis obseruatio paschalis, quæ semel fit per
annum, à Magdeburgensibus reprehenditur in epist.
Pij, & Victoris? aut si hanc, quæ semel fit per annum, *Cor Magdeb.
obseruationem,
vniuniformem Do-
minici diei non
audeant repre-
hendere.*
reprehēdunt, cur vniuniformem obseruationem diei Do-
minici, quæ per vniuersum annum octauo quoque die
replicatur, reprehendere non audent? credo, lapidatio-
nem à populis metuunt. non enim permittit Domi-
nus, vt sic isti pereant, quos adhuc ad pœnitentiam ex-
pectat. Sed hic dicere solent isti, se etiam aliquā obser-
nationem dierum retinere, non tamen, quasi in feriis *Quid excusare
soleant heretici
in obseruatione
sua dierum.*
sit religio: aut quasi fas non sit, tunc laborare, sed quia
ratio, siue respectus politicæ, & ordinis, non dierum, ha-
beatur. hæc enim nuper legi in Commentariis Augu-
stini Marlorati Calviniani in epist. ad Galatas. Sed re-
spondeat mihi, quæso, Magdeburgenses, pro se, & pro
Marlorato politia ista, quam dicit iste, est ne politia
Christiana, cuius respectus habeatur? Si est, & nos hoc
quoque dicimus, omnem diem Dominicum obserua-
ri non propter ipsum diem, neque propter ipsius diei
veluti elemēta, & principia, ex quibus dies existit. Fue-
rit hoc Gentilium, & illorum Galatarum, quos Paulus
reprehendit, neque propter umbras futurorum. Fuerit
hoc Iudæorum: sed quia ratio Christianæ politicæ, &
ratio ordinis ecclesiasticæ cultus sic secundum diuinā,
& Apostolicam traditionem postulat, vt beneficiū sa-
lutis nostræ, id est, resurrectionem Domini grata, &
pia, ac crebra memoria vno modo per omnem Do-
minicum diem, & quotannis adhuc semel paschali
obseruatione solemnī, vno item modo, & tempore, ac
die celebremus. Vnde Clemens Romanus lib. 7. de
Constitut. Apostol. quem de politia inscripsit, id est, *Constitutio Apo-
de vita communi Christiana, omnem Dominicum sfolica de die
diem resurrectioni Domini dicatum, obseruare in Dominico festo.*

Eusebius Alex-
andrinus.

laudem Dei præcipit: hoc die, qui laborat, non ipsum diem offendit, sed Dominum, cui dicatus est. Vnde idem Eusebius Alexandrinus, cuius paulò ante memini, in eadẽ homilia *περὶ κυριακῆς*, id est, de Dominico in eos, qui pauperum operas die Dominico conducere, beneficentiæ, & elemosinæ loco ponebant, qui (inquit) dicant, *χαρὴν ἰδοὺ ἀποδοῦναι* agite adiuuemus hodie pauperes, non intelligentes grauius se peccare. nemo enim qui aliena rapiat, & pauperi impertiat, mercedem accipiet. Sic tu diem Dei ne fureris, ne eũ pauperi tribuens, mercede careas. Vis pauperem adiuuare? ne diem Dei eripias: sed diem tuum illi præbe. cum tui serui, tuique mercenarij, atque ad cõ boues tui operas tibi dāt, tunc pauperibus opem feras. Sin autem quietẽ eos priuaueris, vt eis præbeas, scit Deus, cuius sit labor. Ne mandatum Dei trãseas: ne scripturam audire desinas, ne furto diem Dei tollas: ne quiete Dominici mercenarios, & seruos tuos spolies. hæc Eusebius. Hactenus de obseruatione paschali, & de obseruatione itẽ vniformi omnium dierum Dominicorum, quæ ad illam vniformẽ paschalem obseruationem Domini, & sanctorũ Apostolorum traditionem pertinet. De obseruatione verò dierum festorum, quibus memorias sanctorum celebramus, similiter nõ pertinere ad obseruationem dierum, quam Paulus in epistola ad Galatas, & Colossen. prohibet, etsi Lutherani omnes negent, apertẽ tamen docet scriptura sancta, ecclesia catholica interpretare. vt cum Apostolus præcipit, inquit in epist. ad Heb. Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Ecclesia enim catholica tam per Orientem, quàm per Occidentem vbique memoriam sanctorum diebus, quibus ex vita, bonam confessionem consistentes, exierunt, festiuẽ celebrat: an nõ est hoc meminisse præpositorum nostrorum, & in eorum exitum intruere ad imitandum fidem, & sanctitatẽ eorum? rursus idem Clemens Romanus lib. 5. de Cõstit. Apostolorum in eorũ persona præcipit obseruare dies festos Apostolorum ad celebrandas eorum laudes in Dei nostri cultũ. Si quis verò existimet esse hanc *κακο-
πλασίαν*

De obseruatione dierum festorum, quibus memorie sanctorum secundum scripturã celebrantur.

Heb. 13.

πλασίαν, id est, ineptam fictionem quasi non conueniret, vt quidam dicunt, Apostolorum modestiæ, vt dies sibi dicatos festos agitare præciperet, respõdeat, queso, iste, quid ad modestiam interesse putet, dicere, imitatores mei estote, sicut, & ego Christi, quod Paulus dixit non immodestẽ, nisi fortẽ hoc etiam negaturus est, an dicere. In diebus exitus nostri celebrate memorias nostras ad laudem Dei, qui nos dedit vobis magistros, in quorum exitum intuentes, fidem nostram imitemini. Sic ergo Apostoli diẽ exitus sui celebrare iusserunt, vt diem exitus Iacobi fratris Domini, & idem exitus Stephani protomartyris in eodem libro de Constitut. Apost. festos agitare iusserunt. Denique sicut Dominus in euangelio Matthæi dixit, Qui recipit vos, me recipit: & qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, id est, quia propheta Dei est, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, id est, quia iustus Dei est, mercedem iusti accipiet, id est, cum propheta, & iusto remunerabitur. Iubet enim, ait Eusebius Alexandrinus, recipere prophetam, & iustum, non solum, vt illis beneficiamus, sed etiam, vt ab illis adiuuemur, præmium à Deo ferentes. Similiter ergo qui celebrat, & laudat Martyres, & sanctos in nomine sanctorum, id est, quia sancti Dei sunt, mercedẽ cum eis accipiet. Sed recitemus quæ idem Eusebius Alexan. in homilia de sanctis colendis, scripsit *διὰ τοῦτο ἐνεκέλευσεν ἡμῶν ἐπιτελεῖν τὰς τῶν ἁγίων μνησias, ἵνα δεξάμενοι τοὺς ὕμνους καὶ ἀποδοῦναι τὰ ἐγκώμια ἀνσωπῆσωσι τὴν φιλήνθρωπον θεὸν δεξασθαι χρονίου ἀχῆς ἡμῶν. καὶ οὕτως τὰς μνησias ἐπιτελεῖν τὰς τῶν ἁγίων ἐπιτελεῖν αὐτὰς μετὰ πολλῆς ἀλαβείας*, ob hanc igitur, inquit, causam præcepit nobis memorias sanctorum celebrare, vt acceptis hymnis, & auditis laudibus benignum Deum exorent, vt preces nostras candidas admittat. Oporteret ergo, vt qui memorias sanctorum celebramus, multa religione, ac reuerentia eas celebremus. Præcipit deinde inuitare pauperes in eiusmodi diebus ad prandium, καὶ λογισασθε, ὅτι μεστύγετε ἀπὸ οἱ ἀριστῶντες, id est, & existimare martyres esse eos, qui prandent. Etenim si qui recipit, inquit, pauperes in nomine Christi, Christum recipit sicut ipse dixit, pro-

Constitutio A-
postolica de die-
bus festis san-
ctorum.

I. Cor. II.

Matth. 10.

Eusebius Alex-
and. de sancto-
colendis.

Eusebius Alex-
de sanctis cele-
brandis, & orẽ-
dis.

H h

fecto, qui in nomine martyrum eos ipsos pauperes recipit, martyres recipit, & mercedē cum sanctis habet sicut idem Dominus dixit, qui recipit prophetā in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet. Sic sanctus Eusebius Alexan. de sanctis colendis, & orandis sensit, & scripsit ex traditione Apostolica, quam in ecclesia Alexandrina reperit. quae observatio dierum ad colendos, & celebrandos sanctos vsque in hodiernum diem per omnes ecclesias Orientis, & Occidentis viget. Fuit autē hic Eusebius, ne antiquitatem eius Mag. ignorent, ante annos 1300. quem Antherus 20. post Petrum Pontifex scribit in epistola sua, translatum fuisse ex parua ciuitate Alexandriam. Vt igitur hunc locum finiam, si sancti cum in terra essent, legatione sicut Apostolus ait. pro nobis fungebantur, cur non item in caelo, ac multo etiam magis fungantur? praesertim cum vita caelestis sanctorum, vt magnus Athanasius ait, tota sit *ἕμνος ἀληκτος, ἔργος ἀπαυστος, ἀρχὴ ἐπίμνος*. id est. perpetua laus, amor sine intermissione, & continua precatio.

2. Cor. 5.

De obseruatione dierum ad ieiunandum, & ad legendum in ecclesia scripturas, quomodo sit secundum scripturas, & rursus de obseruatione paschali, item secundum scripturam. Caput 18.

De obseruatione dierum ad ieiunandum.

St praeterea alia obseruatio dierum ad ieiunandum vitae Christianae utilis, quam Lutherani omnes similiter, vt illam sanctorum negant. Tradunt enim ieiunandum quidem esse necessitate corporis castigandi, ne superbiat contra spiritum, sed non secundum regulam, & praecipuum. sic enim ait idem August. Marloratus in Comment. epist. ad Galatas, qui, vt audio, dignum iam pridem suo ministerio sortitus est exitum, id est, suspendium. Sed quod sit obseruatio ista dierum ad ieiunandum, non ad elementa mundi pertinens, neque ad paganitatem, neque ad Iudaicas umbras, sed ad regulam, & praecipuum vitae Christianae, & catholici ordinis secundum Christi, & Apostolorum eius traditionem, ipsa etiam ecclesia ca-

tholica per omnes mundi partes vbique testis, & interpretis est, & quidem diuinæ auctoritatis. Quod enim Dominus in euangelio dixit, cum responderet Pharisaeis, qui reprehendebant, quod discipuli Domini non ieiunaret, vt discipuli Ioannis, Venient dies, cum ablati fuerit ab illis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus: quis est nunc praeter istos, aut olim fuit praeter Aerium haereticum, qui tunc non videret, aut nunc non videat impletum esse in ecclesia catholica? aut quis neget pertinere ad obseruationem dierum secundum regulam, quod Dominus dixit, ieiunabunt in illis diebus? qui enim isti dies sunt, quibus ablati sunt? nonne quarta feria & sexta? quarta enim factum est principium auferendi eum, siquidem eo die facta est pactio à Iuda cum Iudaeis de prodendo Domino, sexta vero crucifixus est, quibus diebus per omnes ecclesias totius Orientis semper ab initio ieiunatum est, & vsque in hodiernum diem ieiunatur, sicut illis à sanctis Apostolis traditum est. ecclesiis vero Occidentis, vt earum deuotioni magis congruere visum est, ieiunium sancti Apostoli sexta feria tradiderunt, & pro quarta feria, sabbato: his enim diebus, sexta, inquam, feria, & sabbato, quo corpus Domini, postquam sublatus est de medio, in sepulchro iacuit, uniformi obseruatione secundum regulam ecclesiasticam, quotquot teneretas, aut aduersa valetudo non impedit, ieiunant, id est, à carne abstinent. Hoc enim est ieiunium quoddam, vt Ioannes Damascenus in libello de ieiuniis ad Cometam notauit, quod portionale ieiunium dici potest, vt Tertullianus in libro contra Psychicos vocat: sed recitemus iam, quae sanctus Epiphanius aduersus Aerium haereticum libro tertio, tomo primo Panarij scripsit, qui obseruationem dierum ad ieiunandum negabat, vt intelligant Magdeburgenses, & reliqui magistri Lutheranorum, cuius auctoris haeresim Aerii reuocare studeant. quid igitur Aerius aduersus Catholicos aiebat? Iudaicis fabulis, aiebat ille, addicti estis, non enim oportet Pascha celebrare. Pascha enim nostrum immolatus est Christus. videamus deinceps, quam breuiter,

*Matth. 9.
Luc. 5.*

Magistri Lutheranorum haeresim Aerii reuocant contra obseruationem Paschae, & dierum ad ieiunandum.

1. Cor. 5.

Act. 20.

Magd. Paul. faciunt sine necessitate, & studiose iudaizantem.

1. Cor. 56.

& vehementer sanctus Epiphanius, & cum, & istos per scripturam redarguat. videamus, inquit, cum, qui dixit, Pascha nostrum immolatus est Christus, an ipse Pascha celebret? scriptum est enim in actis: & festinabat, si possibile esset, ut diem Pentecostes faceret Hierosolymis, quam, inquit Epiphanius, Pentecostem celebrabat, si non Pascha celebrabat? Non iudicavit sanctus Epiphanius, opus esse longiore confutatione: uno vulnere confecit aduersarium. Sed urgeamus nos pluribus hunc locum: si Paulus non acceperat à Domino ullam observationem paschalem, & quidem uniformem, quam isti, ut Iudaicam, tollunt, ergo nec observationem Pentecostes habebat. nisi forte existimant isti, festinasse illum ad Pentecostem Iudaicam, ut iam non solum sine ulla necessitate, sed studiose etiam iudaizaret. Quod si observationem nouæ, & euangelicæ Pentecostes habebat, hæc verò ex paschali observatione necessatio pendet. inde enim, & quidem uniformiter, ac secundum regulam quadragesimus dies ascensus in cælum, & quinquagesimus dies aduentus Spiritus sancti numeratur: ergo erat etiam Paulo observatio Paschalis uniformis. Etenim si non erat necesse, ut esset certa, & uniformis apud omnes credentes observatio paschalis, nec observatio Pentecostes, quomodo diceret Lucas, Festinabat, si fieri posset, ut Pentecostem Hierosolymis faceret, id est, celebraret? hoc enim significat ἐπιπλάην, quo etiam verbo in eodem loco usus est S. Epiphanius interpretans hunc locum scripturæ Act. 20. De certa igitur, & rata observatione Pentecostes, id est, quinquagesimi diei post paschalem observationem resurrectionis loquitur Lucas, alioqui non dixisset, Festinabat, neque enim necesse fuisset Paulo, festinare. Et rursus in epist. 1. ad Cor. Permanebo, inquit. Ephesi usque ad Pentecostem, quid incertius dici poterat, si non erat in Ecclesia Ephesi necessaria certa, & rata observatio Pentecostes? Quis sic loquitur, permanebo usque ad Pentecostem, si observatio Pentecostes libera est à certo die, ita ut pro voluntate, & nutu, aut tardius, aut citius, hoc aut illo die celebrari possit? quod si certa, ac præscripta erat, igitur observatio quoque paschalis, &

Ephesi, & Hierosol. & vbiq; certa, & uniformis esse debebat. Quare si in epist. Pij, & Victoris hanc uniformem observationem paschalem vos Magdeburgenses damnatis, damnate simul eandem observationem in epistola ad Corinth. & in Actibus Apostol. imò propter ipsam illam observationem negate has scripturas. Illud etiam hic addendum est, esto, festinauerit Paulus Hierosolymam, ut ad locum, & tempus Iudaicæ Pentecostes occurreret, idque consulto, & accommodate ad infirmitatem fratrum, qui erant ex gente Iudæorum, eo scilicet consilio, & quidem prudenti, ac salutari, quo facilius, ac tutius eosdem fratres, dies obseruando, rursus à dierum obseruatione postea auocaret. ut Timotheum circumcidit, quo circumcisionem auferret: sacrificia adhibuit, ut ritum sacrificandi deleret. Sic enim beatus Chrysostomus illam Pauli obseruationem Pentecostes accepit in homilia de vi miraculorum ad probandum resurrectionem Christi maiore quam aspectus, in qua ita sententiam suam conclusit αἰδὲς συγκρατήρησιν θαυμασίων καιρὸς παρετήρησεν ἵνα ἀέλι καιρῶν παρετήρησιν. περιτομὴν περιτίθησιν ἵνα πάλτι περιτομὴν, θυσίας προσάγῃ, ἵνα καθέλι πάλτι παρετήρησιν τῶν θυσιῶν, ait enim idem auctor fuisse Apostolos more piscatorum, qui cum sentiunt, inquit, hamum à pisce deuoratum, non statim extrahunt. quin potius tandiu remittunt & sequuntur, dum hamus bene infigitur: sic fit, ut captum piscem tuto extrahant. Concedamus ergo, si ita placet, illam Pauli festinationem pertinuisse ad hamum seruitutis economicè iniectum: id est, referri posse ad obseruationem, in qua hærebant Iudaicæ Pentecostes (tamen ego quidem malim accipere cum sancto Epiphanio de noua Pentecoste noui testamenti, cum Spiritus Sanctus Hierosolymis super Apostolos specie linguarum ignearum descendit) at illud, Ephesi usque ad Pentecostem permanere, qui conuenit, ad Pentecostem Iudaicam referre? cum neque posset extra Hierusalem sacrificium fieri: neque sine sacrificio Iudaica Pentecoste secundum legem Leuitici celebrari? De obseruatione autem dierum ad ieiunandum, de qua paulò ante disserui, videte, quid etiam aduersus eundem

Cogitur Mag. qua ratione negant epist. Pij, & Victoris propter obseruationem paschalem, eadem negare scripturam.

1. Cor. 16.

De obseruatione temporum ad lectionem scripturarum, & unde profecta sit ratio alia alio tempore ex scriptura sancta legendi in ecclesia.

De lectione Ezechielis, & Danielis, & minorum prophetarum.

Aerium hæreticum consortem vestrum, cum quo erit pars vestra, idem sanctus Epiphanius responderit, à quo, inquit, non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta, & sexta feria ieiunium est in Ecclesia definitum, ac præscriptum? & rursus idem Epiphanius in Compendio fidei catholicæ, Quarta verò, inquit, & sexta ieiunium statutum est, tradideruntque Apostoli, vt iis diebus ieiunia fierent, ita vt impleatur dictum hoc: Cum ablatas fuerit sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus, & non vt gratiam & beneficium exhibeamus ei, qui pro nobis passus est, ieiunium constitutum est, sed vt cõfiteamur ad nostram salutem passionem Domini, quam pro nobis suscepit: & vt pro peccatis nostris, ieiuniorum nostrorum habeatur apud Deum bona ratio. hæc sanctus Epiphanius, Sed obiiciamus nos rursus istis reprehensoribus, respondendi gratia aliam temporum, ac dierum in Ecclesia catholica obseruationem ad lectionem sanctarum scripturarum accommodatam, quæ quidem non pertinet ad legem illam seruitutis, quæ non poterat iuxta conscientiam perfectum facere seruiente m: & quæ nõ obediens statim occidebat, sed pertinet ad legem charitatis, quæ omnia refert ad perfectionem animarum. Etenim si quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam, sicut Apostolus ait, scripta sunt, vt per patientiam, & cõsolationem scripturarum spem habeamus, profecto ratio capiendi vtilitatem ex lectione scripturarum, ac ratio in scientia mysteriorum proficiendi postulabat, vt quia alia mysteria noui testamenti aliis temporibus celebrantur, accommodatè ad illa ipsa mysteria lectio scripturarum per anni curriculum distribueretur. Hinc ecclesia Romana celebratura Natalem Domini mense Decemb. commodissimè incipit à Nouembri legere prophetiam Ezech. vtpote qui in ænigmate electri, quod mixtæ naturæ est, nec auro, nec argento dissimile, sed veluti ex vtroque, vt ait Theodoretus, temperatum, cuiusmodi est natura hominis non corpus solum, nec anima, sed vtrunque, & in ænigmate ignis vidit similitudinem gloriæ verbi incarnati, quam verè sancti Apostoli in monte vide-

runt. vidit etiam in ænigmate quatuor animalium, & rotarum, atque alarum angelos, & eorum in ministrando, atque cognoscendo proprietates, sicut diuinus Dionysius in cœlesti hierarchia cap. vlt. interpretatur, quæ visio angelorum ad mysterium quoque Aduetus Dei in carne pertinebat, sicut scriptum est, quod nato Christo, subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: & in Matthæo scriptum est, Ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Accedit huc, quod frequenter hic propheta Ezechiel vocatur in sua prophetia filius hominis, quo admonebatur, ne esset immemor naturæ suæ mortalis, qui ad tam excellentem alioqui visionem admitteretur. sic Dominus frequenter se in euangelio filium hominis vocabat, vt veritatem naturæ suæ ab Adam profectæ ostenderet, vt ex genealogia, quam Lucas texuit, constat: simulque admoneret, quomodo cum esset alioqui filius Dei, dignatus tamen est fieri filius hominis. Post Ezechielem legitur Daniel, qui tempus Aduetus Christi ita diligenter notauit, vt annos etiam numeraret. Postea leguntur prophetae minores, quia omnes prophetae vno spiritu prædicebant vocationem gentium, quæ cœpta est in Aduetu Domini: & quia omnes, vt ait beatus Cyrillus, missi fuerant à Deo tanquam medici, vt populum terroribus, & minis futurorum malorum curarent. omnes enim prænunciabant bella, vastitatem urbium, calamitatem, seruitutem, hostium seruitiã, ac funesta omnia, sicut scriptum est, Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas: & lapidas eos, qui ad te missi sunt. sic Christus missus fuit, vt curaret languores populi, qui erat verus propheta, ac dominus prophetarum, ac tandem occisus est. hæc ratio legendi minores prophetas ante Aduentum. in Aduentu autem, id est, in Decembri vsque ad Natalem Domini, legitur Esaias, quod hic propheta plura de Aduentu Domini, & de iis, quæ in Aduentu suo operatus est, & de vocatione gentium, & frequentius, & copiosius, ac luculentius, & dilucidius, quam reliqui prophetae, prædixit. In Natali

Luc. 23.

leguntur tres lectiones eiusdem Esaiæ, vna, in qua est illud, Puer natus est nobis, Puer datus est nobis: in altera est prophetia de sancto Ioanne Baptista præcurfore Iesu Christi, Ego vox clamantis in deserto: in tertia lectione est illud, ego ipse, qui loquebar, ecce adsum. Lectio Hieremiæ differtur in tēpus passionis propter lamentationes à Dominica post Natalem vsq; ad septuagesimam leguntur epist. Pauli, quia sicut Christus à rebus gestis vocatus est prophete, Accelera spolia detrahere, festina prædari, siquidem statim ut natus est, antequam per ætatem conueniret ei, scire appellare patrem, aut matrem iuxta prophetiam Esaiæ cepit virtutem Damasci, & spolia Samariæ, id est, conuertit ad se gentes, relicta idololatria, idola enim, in quibus gentes confidebant, vocat Propheta virtutem Damasci, quæ erat metropolis Syriæ Idolis deditissima, quod quidem perductum est ad effectum in Magis, qui fuerunt ex Arabia, ad quam olim pertinebat Syria, vbi est Damascus. vt Tertu. in Apologerico auctor est, sic inquam, Paulus de tribu Benjamin, secundum prophetiã Iacob lupus fuit rapax, manẽ comedẽs prædã, & vespere diuidens spolia: quia cum esset spiras minarum, & cedis in discipulos domini, ferrerque litteras principis sacerdotum Damascum ad synagogas ad capiendum Christianos, & ducendum eos captiuos Hierusalem, de via conuersus est ad fidem: & statim cepit ex lupo fieri pastor, & recenter renatus Satanam spoliare. accedit huc. quod in epist. ad Rom. quæ legitur prima, statim in ipsa salutatione ortum Domini ex genere David celebrat: & in eadẽ epist. cõmemorat circumcisionem Domini ad confirmandas promissiones patrum. Deinde quia cum venit Christus in mundum, etiam abundabat, vt Apost. ait, peccatum, omnes enim declinauerat, & omnis caro corruperat viam suam, siquidẽ ubique dzmones colebantur, Dominus tamen memor pacti sui, quod in diebus Noe fecerat, noluit delere terram, sicut per Esaiã promisit inquiring, sicut in diebus Noe istud mihi est, sic iuravi, vt nõ irascar tibi, non. n. venit Christus, vt iudicaret mundum, sed vt saluaret, quin potius voluit nos alio modo mirabili liberare, à pecca-

Es. 8.

Cur post Natalem vsque ad Septuag. legant. epist. Pauli.

Gen. 49.

Act. 9.

Rom. 15.

Cur à Septuagesima leg. ex Gen. in eccle.

Esai. 4.

ei, diaboli, ac mortis seruitute, inquam propter peccatum Adæ ventum erat, qua tenebamur vincti, cuius typus, ac figura fuerat illa seruitus Babylonica 60. annorum, liberare, inquam, per sacrificium, & oblationem corporis sui, idcirco valde opportunè post Natalem Domini à Septuagesima incipit ecclesia legere Genesim in qua scriptum est de peccato primi parentis, in quo omnes peccauerunt: & quemadmodum omnis caro corruperat viam suam, & de Noë seruato, & de sacrificio eius, de pacto Dei, de vocatione Abrahæ, & iustificatione eius ex fide obedientiæ ad immolandum filium suum. In octaua Paschæ vsque ad octauam Pentecostes leguntur acta Apost. Apocalypsis, & epistolæ Canonice. cur verò acta legantur, vt de his prius dicamus, rationem reddit beatus Chrysostomus. Quærit enim in homilia, quam de ea re scripsit, cur miracula Apostolorum, quæ in eorum actis conscripta sunt, non post Pentecosten, cum illa facta sunt, in ecclesia legamus, sicut de cruce (inquit) legimus in die crucis, quin potius acta legimus statim post passionem? Quod verò obseruatio ista temporis ad legendum acta in ecclesia, neque Iudaica sit, neque noua, sed potius à sanctis Apostolis tradita, testis est idem Chrysostomus: sic enim ait, videamus deinceps, cur acta Apostolorum tempore Pentecostes legantur. Deinde subiungit causam, cur hoc quærat, *ἵνα ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν παροργισμὸν ἐνκαταλείψῃ, καὶ νομίσει τὴν πολιτείαν νοσῆν Ἰουδαϊκὴν τῶς ἀποστόλων.* scilicet hæc est causa quæst. positæ, vt cū videritis, inquit impositam nobis tēporis obseruationem, ne existimetis, vitium Iudaicæ obseruationis Apostolos cepisse. Interpretemur ergo latinè, quæ idem beatus Chrysostomus in homilia, quam diximus, scripsit, vt rationem huius obseruationis explicaret. Post passionem, inquit, continuo resurrectionem prædicamus: resurrectionis verò fidem potissimum Apostolorum faciunt miracula. idcirco patres, vt statim post crucem acta legerentur statuerunt: vt scilicet continuo post passionem, resurrectionem ostendamus vt si oculis suscitatum non videristi, oculis fidei videas: si his, inquam, oculis non videristi, at illis miraculis videas. Quod verò facere in nomi-

Cur in Octaua Paschæ vsque ad octa. Pent. leguntur Acta Apost. Apoc. & epist. Canonice.

Chrysost. de tēporis lect. Act. Apostolorum.

Quod fieri miracula in nomine Iesu Christi post resurrect. maius argumentum erat resurrectio nis, quam si omnib post resurrectio nem appa- ruisse.

ne illius miracula manifestius resurrectionis argumen-
tum esset, quàm si omnibus hominibus suscitatus ap-
paruisset, vel ex eo perspici potest, quòd si aspectus si-
dem resurrectionis facturum fuisset, non recusasset, om-
nibus post resurrectionem apparere, quòd nihil tamen
aspectus profuisset, facile intelligi potest ex Lazaro.
Hunc enim cum iam quatuor diebus mortuum, tabe-
factum, & putrescentem, ac ligatum ad vitam reuoca-
set, & ante omnium oculos viuum statuisset, non solùm
non persuasit illis, suscitatum esse, sed potius irritauit
eos, ita ut voluerint illum occidere. Alterum itaque su-
scitauit, & non crediderunt: se verò ipse si suscitasset, &
omnibus apparuisset, an non rursus furore in eum per-
citi essent? Quare, ut eos illa infania, & furore liberaret,
latebat: sed qui se ab eorum aspectu subducebat, per
miraculorum effectus se eis ostendebat. Siquidem au-
dire Petrum, cum aiebat, in nomine Iesu Christi surge,
& ambula, non minus valebat ad probandum resurre-
xisse, quàm videre eum suscitatum. quòd vel inde eti-
am probari potest, quòd surrexit quidem Christus, o-
stenditque se discipulis, inuentus tamen est, qui eis non
crederet Thomas. Opusque fuit, ut in fixuras clauo-
rum manus mitteret, & latus tentaret. Quòd si discipu-
lus triennio cum Christo versatus, quo cum pransus
fuerat, cuius miracula viderat, cuius verba audierat,
quem suscitatum aspexerat, non prius tamen surrexisset
se credidit, quàm vulnera eius cerneret, quomodo or-
bis credidisset? Hæc Chrysostr. & reliqua in hanc senten-
tiam, quæ prætermitto, ne longius fiat. Hactenus de ob-
seruatione temporis ad lectionem Actorum in eccle-
sia, & quæ eius ratio, & quàm sit verusta. Post acta legi-
tur Apocalypsis, quòd, ut acta propter miracula Apo-
stolorum, quæ in eis narrantur, ad probandam Christi
resurrectionem maximè valent, sic Apocalypsis, id est,
reuelatio Ioanni facta, testis est resurrectionis Christi
certissimus. Ipse enim Ioannes testimonium perhibet,
se vidisse, & audisse dicentem, noli timere, ego sum pri-
mus, & nouissimus, & viuus, & fui mortuus: & ecce
sum viuens in sæcula sæculorum. Post Apocalypsim
leguntur epistolæ catholicæ, quia tria hæc miracula,

reuelationes, ac doctrina maximam vim habent ad
probandam resurrectionem. nec enim nisi surrexisset,
in nomine eius sancti Apostoli miracula fecissent:
neque reuelationes Ioannes vidisset: neque doctri-
nam de Christo, & mysteriis eius tradidissent. Ab O-
ctaua Pentecostes vsque ad Calendas Augusti legitur
ex libris Regum & Paralip. tum quia sancti Apostoli,
postquam per Aduentum sancti Spiritus induerunt
virtutem ex alto, armis spiritualibus tecti, ad bella spi-
ritualia profecti sunt, quorum figuræ erant illa regum
Iuda, & Israel bella: omnia enim sicut Apostolus ait, in
figura contingebant illis: tum, quia nihil æque fortes
animos in eiusmodi bellis spiritualibus facit, ut fides re-
surrectionis Christi, per hanc enim scimus, quòd qui
suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit. unde fit, ut
facile propter Christum vitam contempnamus. Deinde,
quia qui passiones in huiusmodi bellis, ac pugnis vin-
cunt, ij sunt, qui expulsis vitiis, virtutes comparant, id-
circo post lectionem ex libris Regum, & Paralipome-
num sequitur à prima Dominica Augusti vsque ad Ca-
lendas Septembris lectio ex libris Prouerbiorum Ec-
clesiaste, Sap. Ecclesiastico, qui panaratos à beato Hie-
ronymo dictus est .i. de omni virtute liber, cuiusmodi
sunt superiores libri Salomonis: Præterea, quia ut si-
mus perfecti, & integri, in nullo deficientes, præcipit
beatus Iacobus, ut patientia opus perfectum habeat,
ob hanc causam commode adhibetur à Dominica pri-
ma Septemb. vsque ad Cal. Octob. lectio Iob, Tobie,
Esther, & Esdræ, quòd in his libris exempla perpeffio-
nis malorum, & tolerantia, ac diuinæ tandem opis, &
liberationis contineantur. Denique quia vniuersa scri-
pturæ sanctæ lectio eò demum spectat, ut ab ea docti,
& exemplis patientia ab eadem instructi, ac spe futuræ
vitæ fulti, parati simus ad repugnandum peccato vs-
que ad sanguinem, si opus sit: idcirco extrema lectio
scripturæ sanctæ à Cal. Octobris vsque ad Cal. Nouēb.
ex libris Macchabæorum sumitur, quòd in his libris
ingentia illa pericula narrantur, quibus se Hebræi pro
legibus patris obiecerunt: ac mors septem fratrum, & ma-
tris, quam fortissimis animis, ne legem Dei violarent,

*De lectione A-
pocalyp. & epist.
catholic. in eccle.
Cyr post octa.
Pen. legatur in
eccle. ex li. Reg.
& Paral.*

1. Cor. 10.

2. Cor. 4.

*De lectione Pro-
uer. Eccle. Sap.
& Ecclesiast.*

Iacob. 1.

*De lectione ex
libris Maccha-
bæorum.*

sustinuerunt. Haec de obseruatione temporum ad lectionem scripturarum in ecclesia, quam quidem obseruationem cum prisca ecclesiarum consuetudo defendat, & ratio ei patrocinetur, satis eorum impiam temeritatem redarguit, qui omnem dierum, ac temporum obseruationem tanquam ad seruitutem veteris legis pertinentem ex ecclesia eiiciunt, vt Magdeburg, facere conantur. Haec de obseruatione paschali, & de aliorum dierum, ad ieiunia, & lectiones scripturarum in ecclesia obseruatione.

Responsio ad accusationem epistole Aniceti, de radendo caput Clericis in modum sphaerae: & de propria ratione tonsurae: & quod tonsura non pertineat ad traditionem hominum, quam Apostolus in epistola ad Coloss. damnat, sed ad traditionem hominum secundum Christum, quam probat. Et de exemplis traditionis hominum, quam damnat. & inter multiplices rationes, & Theorias tonsurae Christianorum, quae sit propria ratio eius in Clericis.

Cap. 19.

 Accusant postremò Magdeburgenses in epist. Aniceti, quod iubeat Clericis radere caput in modum sphaerae. Hac enim accusatione existimarunt posse auctoritatem detrahere toti epistolae, in qua de ordinatione episcoporum continetur, & de Patriarchis constitutis à sanctis Apostolis, & de episcoporum iudiciis secundum traditionem Apostolicam Romano Pontifici reseruatis, quae quo sunt grauiora, quam illud de tonsione capitis, tantò sunt istis odiosiora. Sed videamus paulisper, quid isti de tonsura capitis Clericorum obiiciant, & quid Pontifex Anicetus statuatur: ac causam cum causa conferamus, si fortè errorem agnoscant. hanc enim constitutionem Magdeburgenses ad traditiones humanas, & ad corruptionem doctrinae de libertate Christiana, & ad laqueos conscientiae pertinere dicunt, ad quod caput multa, ad quae iam suis locis responsum est, similiter retulerunt: vt hoc deinceps, ad quod ordine respondemus, referunt, ac primum quidè

illud reprehēsores istos meminisse hic oportebat, quod beatus Aug. lib. 2. de doctrina Christiana scripsit, comoda, & necessaria hominum cum hominibus instituta esse, quaecunque in habitu, & cultu corporis ad sexus, vel honores discernendos differētia placuit. Quare qui hoc de raso capite Clericorum reprehenderunt, si rationi locum dedissent, hoc docere debebant, neque commodum esse, neque necessarium ad discernendum eorum honorem, & gradum à laicis: quod cum non fecerint, quia neque potuerunt, satis hoc eos calumniae conuincit. sed recitemus, quae Pontifex Anicetus ad episcopos Galliae scripsit. Prohibete, inquit, fratres, per vniuersas regionum vestrarum ecclesias, vt Clerici, qui laicis, & simplicibus virtutis, honestatis, pudicitiae, & grauitatis exemplar esse debēt, ac seipso tanquam signū purioris vitae, rudiōribus ad imitationē prudenter exhibere, iuxta Apostolū, comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaerae radant. deinde subiungit causam, quia sicut, inquit, discreti debēt esse in conuersatione, ita & in tonsura & in omni habitu discreti debēt apparere. postea subiungit, haec vobis, fratres, vt petistis, custodienda mittimus, & custodire praecipimus. Haec tenus Anicetus. Intellexerant ergo episcopi Galliae iam inde à principio, quam esset necessarium, quo clerici omnes honestius, & innocentius viuerent, essentque (quod maximè episcopis, ac presbyteris conuenit) exemplum fidelium, sicut Apostolus ad Timotheum scripsit, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate, quam necessarium, inquam, esset, vt habitu à laicis discreti essent, id est, vt esset talis vniuersus habitus, qui clericos Deo proprie dedicatos & ministerio eius adscriptos deceret, quo semper, & omni loco admonerentur, vt sicut eorum cultus, & habitus differt à cultu laicorum, qui negotiis, & curis huius mundi implicantur. & cogitant, quae mundi sunt, quomodo placeant vxoribus, sic quoque vita, & conuersatio clericorum non esset qualis saecularium, sed multo religiosior, & honestior, vt ministros sanctae ecclesiae deceat. Cum igitur non nutrire comam omnibus etiam laicis, conueniat secundum Apostolum, ipsa etiam natura docente, tur-

Quid coma Nazaeorum significaret.

Quae ratio radendi caput clericis in summa parte capitis in modum sphaerae convenienter natura, scriptura, & rationi.

Photius Constant.

Diony. Areop.

Nicena Syn. 2.

pe esse nutrire comam (quod enim in lege, quae velamen habebat, quousque veniret Christus finis legis, & summa omnis voti, Nazaræi comam sine ignominia iussu Dei nutriebant, donec compleretur votum, umbra erat futurorum) consentaneum rationi fuit, & diuine institutum, ut reuelata veritate per euangelium clerici non solum non nutrent comam, quod laicorum quoque est, ut dixi, sed paulum etiam in summa parte capitis raderent, utpote supra gradum laicorum positi, ita ut non solum orent aperto capite, quod laici quoque secundum Apostolum facere debent, sed etiam aliquantulum raso, quod quidem nec in alia parte capitis, nec alia forma decentius, & aptius fieri potuit, quam in modum sphaerae. Etenim si vir secundum Apostolum, non debet velare caput suum, quia, inquit, imago, & gloria Dei est, & eadem ratione non debet nutrire comam, quia nutrire comam est, quoddam velare, cum debeat clericus propter gratiam quae data est illi per impositionem manus, studere, ut sit magis expressa imago, & maior gloria Dei, id est, ut sit illi magis subiectus, hoc enim pertinet ad gloriam Dei, ut hoc loco Photius Constantinopolitanus in scholiis Pauli interpretatus est. nihil ergo neque rationi, neque naturae, neque scripturae accommodatius, neque congruentius institui potuit, quam ut clerici non solum non nutrent comam, quod laicis quoque prohiberetur, sed insuper modicum etiam capitis in summo, decora rotunditate raderent ad recordationem maioris subiectionis, quam Deo pro indignatione maioris gradus debent, ut iam quod significat impositio manus, per quam datur gratia hierarchice ordinatis (significat enim, ut tradit diuinus Dionysius, esse eos specialiter sub manu Dei protegente, a qua donum acceperunt, & cui subiecti in omni ministerio ecclesiastico, & omni actione tamquam duci esse debent) hoc, inquam, ipsum significet illa tonsura parua rotunda in vertice capitis, ubi manus imponuntur in ordinatione. sic etiam Nicena synodus secunda intellexisse videtur, cum capite 14. prohibuit, ne essent in ecclesia lectores, qui sine impositione manus tonsuram haberent, quasi esset tonsura

index impositionis manus, ut in quo non esset impositio manus, tonsura esse non posset. Sed reuertamur ad Paulum, & videamus postquam praecepit viris non nutrire comam, & orare in ecclesia aperto capite, & mulieribus velato, quid ad persuadendum subiunxerit. Si quis est, inquit, contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus nec ecclesiae Dei: satis valida, inquit Theodoretus, ratio ad permouendos, ac hectoros etiam pugnantissimos, & contentionis studiosissimos. ait enim non solum sibi hoc videri, sed omnibus ecclesiis Dei. Idem nos nunc exemplo Pauli vobis Magdeburg. & ceteris omnibus Lutheranis respondemus, si pergitis contentiosi esse, & huiusmodi tonsuras clericorum tollerere, & improbare, nos talem consuetudinem non habemus, ne ecclesiae Dei. Lustrate ecclesias Hispaniarum, & Galliarum, imò totius Occidentis, ac vestrae etiam nationis, quas hodie in Germania catholici habent tali clericorum habitu, & tonsura, quali eas ipsas ecclesias Patres, ac maiores vestri, a quorum fide recessistis, habuerunt. An si leuis fuisset, an non potius grauissima haec ratio consuetudinis ecclesiarum, cum Apostolus spiritum Dei habens, ad retundendam contradicentium pertinaciam de coma viris non nutrienda, produxisset? quare, unde Galli consuetudinem acceperunt, quam hodie in radenda summa parte capitis in modum sphaerae omnes, qui impositionem manus in ordinatione acceperunt, religiose, & ecclesiastice seruant? unde, inquam, nisi a sancto Aniceto martyre, & Pontifice, cuius epistola usque in hodiernum diem seruata est: in quam quidem tunc fortassis aliquid ad obiciendum habere videremini, si quod in ea sanctus Pontifex Episcopis Galliae scripsit, & iussit de distinguendo habitu clericorum a laicis, sicut iidem Episcopi, ut ex ipsa epistola perspici potest, petierant, & de radendo insuper caput in modum sphaerae usque in hodiernum diem non omnes summa religione seruant. Quod si hanc constitutionem cum ratione alioqui, & natura, ac scriptura, ut docui, congruentem, quia tamen non sit in scriptura sancta, reicitis, & ubi scriptum sit, ut radatur caput, queritis, ego vicissim quero ubi scriptum sit, ut non radatur: sic. n. antiquissimus

Tonsura iudaei impositionis manus secundum synod. Nic. 2. 1. Cor. 11.

Theodoretus. Quid respondendum sit secundum apost. Magd. se pergant tonsuras clericorum improbare.

auctor, & acerrimus traditionum defensor Tertullianus in libro de corona militis ab eis, qui quærebant, ubi scriptum esset, ut non coronemur more Gentilium, quæ erat quoque Apostolica traditio, rursus item quærit, ubi scriptum sit, ut coronemur? ex postulantes enim, inquit, scripturæ patrociniū in parte diuersa, præiudicant suæ quoque parti scripturæ patrociniū adesse debere. Nam si ideo diceretur, coronari licere, aut in hac quæstione licere non radi clericos, quia scriptura non prohibeat, æque, inquit, retorquetur, ideo coronari non licere, & in nostra quæstione, licere radi, quia scriptura non iubeat coronari, sicut neque iubet non radi. Quid, inquit, faciet disciplina? an utrūque reiiciet, quasi neutrum præceptum sit? sed, quod non prohibetur, vltro permissum est: imò prohibetur, quod non vltro est permissum. & quādiu per hanc lineam ferram recipiamus, habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit? hanc si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. quomodo enim usurpāri quid potest, si traditum prius non est? etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquit, auctoritas scripta. ergo quæramus, an, & traditio non scripta, non debeat recipi? plane negabimus recipiendum, si nulla exempla præiudicent altarum obseruationum, quæ sine vltius scripturæ instrumento solius traditionis titulo exinde consuetudinis patrociniū vindicamus. Hæc eruditissimus, & acutissimus Tertullianus, quibus ut illos in corona militis refutanda reiicit, sic nos duobus verbis mutatis, in tonsura clerici defendēda istos reuincimus. Prætereā dicite mihi, cum Paulus scripsit Tiro, ut corrigeret, quæ deessent, & constitueret presbyteros per ciuitates, si non permittebat, ut vllas constitutiones quāuis vtilis, & sanctas sanciret, neque consuetudinem vllam licet sanctam, & commodam introduceret, nisi, quæ in scriptura ostendi posset, cur non dixit, reliquisse illum, ut quæ iam constituta essent & correctæ, seruari faceret. sed potius dixit, reliquisse illum, ut si quæ deessent præter correctæ, & iam constituta, illa insuper corrigeret, hoc enim significat præpositio in hoc verbo

ἐπιτιμῶν

ἐπιτιμῶν, sicut in verbo ἐπιτιμῶν, sicut in verbo ἐπιτιμῶν significat præter diuisionem factā insuper diuidere, ut Apollonius Grammaticus notauit. Si quæcunque opus erant, in illa ipsa ad Titum epistola scribebat, cur ait nūc, ut quæ defunt, corrigas: an non satis aperte significat, non omnia à se constituta esse, quæcunque Cretenſibus opus esse poterant? nec enim, ut ait sanctus Epiphanius libro tertio tomī primi contra hæreses, scribens aduersus Aerium, omnia statim Apostoli constituere potuerunt. Igitur cum Apostolus Tito præcipiebat, ut quæ deessent siue laicis, siue clericis ad viuendum, ut decebat, ea constitutionibus, & regulis corrigeret, siue ad cultum, & habitum, siue ad aliud quid pertinerent, an laqueos conscientis iniicere, & libertatem Christianam corrumpere præcipiebat? aut quomodo corrigi poterant nisi nouis Constitutionibus? quas vos inuidioso verbo traditiones humanas vocare soletis, ut dum sic vocatis, tales esse credantur, quos decipitis, quales erant, quas Paulus Apostolus in epistola ad Colossēn. eodem verbo exprobat pseudoapostolis, cum ait, Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa huius mundi, & non secundum Christum. De philosophia enim inani fallacia permixta loquitur Apostolus, qualis erat illa multorum Gentilium philosophorum, de quibus Clemens Alexan. doctissimus auctor in sexto libro Stromatum, Alia, inquit, suffurati sunt ex nostris: alia malè audierunt: in aliis autem aliqua quidem dixerunt, imitantes, sed ea non reddiderunt perfecta: alia quidem humana coniectura, & ratione, in quibus etiam labuntur, hætenus Clemens. De huiusmodi ergo hominum traditione, & doctrina fallaci loquebatur Apostolus, qualis erat eorum, qui, ut quam Apollonius exiis, quæ paulò post dicit Apostolus, intelligi potest, ex natura, ac proprietatibus eorum, quæ lege Moysis interdicta erant, ne ederentur, docebant esse adhuc in nouo testamento ab eis abstinendum, ut sue, verbi gratia, quia sus, ut beatus Polycarpus in epistola ad Philip. Polycarpus ad pensas scripsit, cum vesciatur non agnoscit Dominum: Philip. cum autem esurit, tunc grunitu vocat Dominum: &

Ii

ad Tit. 1.

Apollonius.
Gramm.

Epiphanius.

Coloss. 2.

Clemens Alex.

Cuiusmodi sit
traditio hominūquam Apollonius
epist. ad Coloss.

condemnat.

Polycarpus ad
Philip.

rursum, si accipiat aliquid ad vescendum, iterum grun-
nitum sistit. est quidem hæc natura suis, fatemur, fal-
sum tamen est, vetare Moysen suilla vesci propter hæc
proprietas veram, quæ ex natura suis existit, quæ sic
est ex elementorum concretionem composita, ac tempe-
rata. imò in spiritu locutus est Moyses sicut idem Poli-
carpus in eadem epistola ait: iussitque non vesci sue, id
est, non adhærere eis, qui instar suum tantisper dum
voluptatibus perfruuntur, domini sui tanquam ingrati
immemores sunt: cum verò egēt, tunc Deū agnoscunt.
Ipsa verò carne suilla vesci Moyses secundum litteram
Iudæis prohibuit propter duritiam eorum, & vmbra
futurorum, quæ vmbra cum iā præterierit, necesse est,
vt simul lex illa de non vescendo desita sit. similis ratio
est in aliis cibus prohibitis, vt sepia, murena, polypo,
quorum natura, ac proprietas est, vt idem Polycarpus
notauit, non quidem natate, vt alij pisces natant, sed po-
tius in ipso fundo tenebricoso, & in terra habitare. ve-
rum non propter hanc naturam, vt illi falsò philoso-
phabantur, Moyses eis vesci prohibebat, quasi nunc
propter eandem causam abstinendum esset, siquidem
eorum natura non sit mutata, quin potius in spiritu
prohibere voluit semper, cum iis versari, qui ad profun-
dum impietatis instar illorum piscium descendissent.
reuera autem ab illorum esu, tanquam ab immun-
dis Iudæos tunc propter eorum duritiam arcebat, vt
sicut ait Clemens in sexto libro de constitutionibus
Apostolorum, dum eiusmodi obseruationum vin-
culis in cibus scilicet, & potibus, ac variis baptisma-
tibus, vt Apostolus ait, & aliis huiusmodi alligati tene-
bantur, & suppliciis propter transgressiones eorum
erant obnoxij, Dei, qui eiusmodi vincula iniecisset, re-
cordarentur, quousque veniret liberator, qui est Chri-
stus Saluator noster, qui nos à maledicto legis soluit, &
legem impleuit, & illis iudicialibus, ac ritualibus par-
tim sublati, partim mutati, legem naturalem non su-
stulit, sed confirmauit. Erant ergo illa vetera futurorū
vmbra, id est, vmbra Christi liberatoris, & vmbra eo-
rum, quæ ad legem libertatis pertinent. Quod ergo
Apostolus dixit, Videte, ne quis vos decipiat per philo-

*Clemens Ro.
Quæ causa tam
multiplicium ob-
seruationum de
cibus, & potibus,
& aliis huiusmo-
di in veteri lege
ex Apost. con-
stitutione.*

sophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem
hominum, secundum elementa mundi huius, & paulò
post, interiectis paucis, Nemo, inquit, vos iudicet in po-
tu, & neomenia & cætera, clare iam docuit ista esse, in
quibus quidam falso philosophari volebant, quasi pro-
pter causas aliquas, & proprietates naturales ea essent
obseruanda, sed dicite mihi Magdeburgenses, qui eius-
modi traditionem hominum sustulit, & damnauit,
quam Apostolus vocat traditionem hominum per phi-
losofiam secundum inanem fallaciam, & elementa
mundi, & non secundum Christum, an non clare re-
liquit, & probauit traditionem hominum secundum
Christum? quorsum enim dixisset, secundum traditio-
nem hominum, & non secundum Christum, si nul-
læ esse poterant traditiones hominum non secundum
elementa mundi, sed secundum Christum? Igitur qui
tonsuram clericorum, tanquam traditionem homi-
num accusant, doceant hanc traditionem hominum
non esse secundum Christum: aut si ipsi docere non
possunt, cedant nobis, qui docemus esse eam secun-
dum Apostolum, qui spiritum Christi habebat. In Pau-
li enim locum de coma non nutrienda viris intuens
Anicetus, scripsit ad episcopos Galliæ, vt clerici, iuxta
Paulum, comam non nutrent: & desuper caput in
modum spheræ raderent. Quare si scribit pater Augu-
stinus in epistola ad Cassulanum loquens de variis ri-
tibus ecclesiasticis, in iis rebus, de quibus nihil statuit
scriptura diuina, morem populi, vel statuta maiorum
pro lege tenenda esse, quid illum de spherica ton-
sura clericorum in summa parte capitis, dicturum fuis-
se putatis, cuius est omnium ecclesiarum totius mundi
consuetudo, & statutum Apostolici Pont. tum etiam
aliquid in scriptura, affine, & cognatum de non nutri-
enda coma? beatus quoque Basilius in regulis breuioribus
cap. i. in iis, quæ in sacris literis non sunt scripta,
necesse esse ait, aliis subiici propter Deum. Quod si A-
postolus præcepit, inquit, subiecti inuicem estote, in
timore, quanto magis subiectos nos esse oportet eccle-
siasticæ consuetudini omnium ecclesiarum? quod qui-
dem satis docuit Apostolus, cum contentiosus, & non

Coloss. 1.

*Quod traditio-
nem hominum
secundum Chri-
stum probet A-
postolus.*

*Augustinus ad
Cassulanum.*

Basilius.

obedientibus, in ritu virorum de non nutrienda coma, & mulierum de velando capite auctoritatem consuetudinis Ecclesiarum Dei obiecit, nos, inquit, talem consuetudinem non habemus, nec ecclesie Dei. Illud præterea aduertendum est, quod Anicetus pontifex per epistolam ad episcopos Gallie, ipsis & eorum clericis præcepit, non hoc eum statuisse. primum, facile iudicari posse ex reliquis ecclesiis tum Orientis, tum Occidentis. siquidem ubique terrarum clerici summum capitis sphaerice, id est rotunde radant, quod ex Apostolica traditione profectum fuisse, non potuit ignorare pontifex Anicetus, qui Polycarpum B. Ioannis Euang. discipulum Romæ vidit. Esse autem hanc traditionem Apostolicam testari sunt ante nongentos annos sanctus I. sidorus Hispalensis, & eum secutus Rabanus Maurus, auctor sui sæculi eruditissimus, item Ceolfridus Abbas in epistola ad Naitanum regem Pictavorum in Britania, quæ est in quinto libro historiae Anglicæ venerabilis Bedæ: ex Græcis verò Germanus Constantinopolitanus in libro de mysteriis sacris. Quod verò alij aliam rationem huius Apostolicæ traditionis, & ecclesiasticæ consuetudinis in huiusmodi tonsura clericorum, quam vulgo coronam vocant, attulerint, nihil refert eiusdem mysterij varias, & multiplices theorias esse, ex quibus illas semper anteponendas esse iudico, quæ cum ratione, cum natura, & cum scriptura magis consentiunt: in quo quid mihi videretur, dixi supra. Neque verò, quia rationes traditionis huius attuli, quas assequi potui, si nullam assequi potuissem, idcirco minus firma traditio esset. sic enim idem Terrullianus in eodem libro de corona militis, de quo paulo ante meminimus, scripsit, Porro cum quæritur, cur quid obseruetur, obseruari interim constat. Ergo neque nullum, nec incertum videri potest delictum, quod committitur in obseruationem suo iam nomine vindicandam, & satis autoratam consensus patrociniis, plane: sicut tamen ut ratio quærenda sit, sed salua obseruatione, nec in destructionem eius, sed & in ædificationem potius, quo magis obserues, cum fueris etiam de ratione securus. Conuenit præterea cum theoria, & ratione,

Qui sint auctores, esse ex apostolica traditione tonsuram clericorum.

quam attuli, ut hoc quoque addam, nomen ipsum Papalituræ, quo hodie in ecclesiis Orientis vulgò tonsuram clericorum vocari audio, quia episcopi, & presbyteri per manus impositionem, quæ super caput fit, cuius symbolum, ut ante dixi, est clericorum tonsura, gratiam potestatis acceperunt in ordinatione ad mysterium redemptionis nostræ in mystici panis, & vini consecratione celebrandum. Lytron enim pretium redemptionis significat, & sacerdotes vocant papas. Hæc ergo gratia sacerdotibus data per impositionem manus super caput eorum, & per orationem consecratoriam, quia spiritualis est, & oculis videri extrinsecus non potest, & opus erat, ut signo quoque laicos à sacerdotibus discernere possemus, non potuit à sanctis Apostolis, neque rationi, ut sæpius dicam, neque naturæ, neque scripturæ conuenientius, & apertius signum reperiri, & institui, quam huiusmodi sphaerica tonsura in vertice capitis. Hanc gratiam potestatis verum cibum & verum potum mystici conuiuij, id est, mysteria corporis, & sanguinis per mysticam benedictionem conficiendi ad replendas animas sempiterna lætitia, cuius potestatis est index tonsura capitis, vocasse videtur Esaias lætitiæ sempiternam super caput eorum, cum de sacerdotibus noui testamenti prophetaret, ut nos in libro secundo de hierarchicis ordinationis cap. 8. collato euangelio demonstrauimus. Non enim de capite communi omnium Christianorum, qui est Christus loquitur Propheta, sed de capite proprio sacerdotiscuiusque, in quo per impositionem manus sacerdos tantum ad hanc lætitiæ, mysteriorum efficiendam ordinatur. hæc ratione cessit nobis sacerdotibus in lætitiæ, ut ait Germanus Constantinopolitanus, quod legitur factum esse Petro Principi Apostolorum à gentibus, ut quasi amenti, & insano caput ei ad irrisionem raderetur: etsi alij non à Gentilibus, sed sponte sua attonsum esse aiunt, ad recordationem passionis Christi, cuius capiti spinea corona imposita fuit. Sed hæc recordatio communis omnium Christianorum esse debet, ut illud quoque omnium nostrum commune est, venditos fuisse sub peccato, & imperio diaboli, ut ini-

Quomodo in ecclesia Græcorum vocent, quæ nos coronam. & quæ ratio ramini.

Esai. 61.

Germanus Constantinop.

Quo sit propria ratio tonsuræ clericorum inter tam multas,

que ab aliis au-
toribus allata
sunt, que in om-
nes fideles con-
ueniunt.

micos Dei, tanquam sub corona, ut olim hostes à Ro-
manis vendebantur: item liberatos esse per Christum
regem nostrum, commune est omnium fidelium, præ-
terea etiam, esse regale sacerdotium spirituale videli-
cet, commune est omnium Christianorum ex baptis-
mo: item esse Nazaræos spirituales, quod verbum san-
ctos significat, qui debemus non nutrire comam, sed
potius tondere caput, postquam Christus caput no-
strum venit, in quo completum est votum & promif-
sio Patribus facta, ac velamen legis sublatum, com-
mune est omnium laicorum fidelium: ut iam his de
causis non sit clericorum propria corona, sed sit pro-
pria ex sola ordinatione. sola itaque impositio manus
restat, quæ ut propria clericorum est, ita eorum est pro-
pria tonsura capitis in vertice, quæ ad illam proprie si-
gnificandam, Apostolicè instituta est. & hæc hæcenus.
Deinceps de testibus.

*Responsio ad id, quod Magdeburgenses de Eusebio Casa-
riensi, & Hieronymo, ac Damaso obiiciunt, quod de epi-
stolis Pontificum Apostolicorum non meminerint, & de
quibus epistolis Damasus mentionem fecerit, & de modo,
quo vitas pontificum scripsit. Cur Leo III. de epistolis
pontificum Apostolicorum non meminerit, ubi aliorum
posterorum pontificum epistolas commemorat. Item de de-
cretis harum epistolarum, quæ Gratianus in suo volumine
decretorum earum auctoribus assignavit, & de decretis
quibusdam epistolarum, quæ in iis ipsis epistolis, ex quibus
ab eo citantur, non reperiuntur, Item de vno tantum teste
à Magdeburgens. producto ad dicendum testimonium
contra epistolas pont. & quid ille contra Hieronymi, &
Damasii, quos citat, sententiam finxerit, ut differentiam
episcoporum, & presbyterorum tolleret.*

Cap. 20.

Onfutatis iam, quantum mediocri dili-
gentia potuimus, quæcunque in crimini-
bus contra epistolas præcorum pontificum
Centuriatores obiecerunt, aggrediamur
locum de testibus, quos in eadem episto-

las producerent: quorum testimonio, ut quibus maxi-
mè confidebant, in extrema parte accusationis suæ re-
citarunt, ne vllas partes boni accusatoris præuaticando
prætermitterent. Respondebo igitur hic prius de ve-
stris testibus: postea de nostris. Eusebius, inquit, earum
epistolarum mentionem non facit, neque Hierony-
mus: cum tamen alia scripta cuiuslibet magni doctoris
serupulose etiam annotare soleant. Ecquod istud ge-
nus est producendi testes, qui nihil dicant, neque dicere
possint, quia de quibus idem rogantur, nihil audie-
runt: Sed nec illud mirum videri debet, non omnia o-
mnium scripta ad notitiam, vel manus Eusebij, aut Hie-
ronymi venisse, imò nonnunquam interuallo non ita
lōgino scripta etiam obsolescunt, & tanquam obli-
terata nouis cedunt: quæ difficile sit postea, & si maxi-
mè velis, reperire. Epimenides poeta alioqui celebris
post quinquaginta annos à multis non cognosceba-
tur, ut Marcus Varro lib. 6. de lingua latina testatur: *Mare. Varro.*
Teucer Liuij post decem annos à multis item ignora-
batur. Sed neque scriptoris industria ait, idem auctor,
reprehendenda est, quòd Herois tritauum, aut atauum
non potuerit reperire, cum ipse tui tritani matrem non
possit dicere. Qui multa dixerit commodè, potius bo-
ni consulendum est, quàm qui aliquid nequiverit, re-
prehendendum. Sunt hodie Romæ in bibliotheca Va-
ticana multa volumina epistolarum Pontificum supe-
riorum, quæ Pontificatus cuiusque eorum acta, ac res
gestas continent, vnde vulgo Registra vocantur, Græ-
gorij 7. Innocentij 3. Honorij 3. Gregorij 9. Innocen-
tij 4. Alexandri 4. Urbani 4. Clementis 4. Nicolai
3. Honorij 4. Bonifacij 8. Ioannis 22. Clementis 6.
Innocentij 6. Urbani 5. Hæc verò, quia sunt manu
scripta, & nondum à typographis vulgata, in paucissi-
morum hominum notitiam venerunt præter ea, quæ
Gregorius nonus & Bonifacius octauus per pauca
ex multis illis suorum antecessorum epistolis excer-
pta, compilarunt, & ad vsum iudiciorum ecclesia-
sticorum in locos communes, quos titulos vocant,
distribuerunt. Quod si hæc fortassis altero sæculo,
cum iam memoria nostræ ætatis testimonio esse non

*Quod aliquando
scripta paruo tē
pore obliteretur.*

Mare. Varro.

*De Registra Pō-
tificum nondum
vulgatis.*

poterit, in lucem addantur, & in manus omnium veniant, & aliquis tunc ex Magdebur. ab inferis excitatus 9. libros Clementis 6. septem Innocentij 6. sex Urbani 5. novem Gregorij 9. ac decem Benedicti 12. in ius vocet, & eas epistolas falsas contendat, quod nulli superiorum temporum scriptores, imò nec ipsi Pontifices de eis meminerint, quas neque fortasse viderunt, an ideo falsæ, ac fictæ tunc erunt, quæ nunc sunt verissimæ, & quas oculis cernimus: sed ut ad Eusebium, & Hieronymum, quorum silentium nobis Magde. obiecerunt, redeamus, quia eorū manus, & oculos multos libros, & auctores fugisse adhuc fortasse more suo negabunt, dicant illi ipsi. quos testes citarunt, ut à suis isti testibus redarguantur. Eusebius lib. 5. Historiæ suæ ecclesiasticæ cap. 27. Seruantur, inquit, adhuc apud multos plurima priscorum, & ecclesiasticorum virorum præclaræ diligentiae monumenta, quorum quæ nos cognovimus, ista sunt. Heracliti, & Maximi de vulgatissima illa hæreticorum quæstione, vnde sit malū, & de eo, quod materia sit facta: & candidi exameron, & Ebionis in idem argumentum, & Sexti de Resurrectione. An non confiterur hic aperte, non omnia ad notitiam suam venisse? Rursus lib. 6. cap. 12. & alia quidem Serapionis de doctrinæ studio monumenta apud alios asseruari credibile est: ad nos vero ea sola venerunt, quæ ad Pontium scripsit, deinde epistolæ, & quidam liber de Euangelio. Vos Magdeburgenses dicitis, propter instructissimam bibliothecam, & quia erat intimus Constant. nihil librorum potuisse latere Eusebium, ipse contra fatetur potuisse, vtri parti credemus? si Eusebio, vos igitur falsi estis. Item in eodem lib. cap. 19. Hammonius, inquit divinam philosophiam illibatam, & integram vsque ad ultimum vitæ terminum retinuit, sicut viri huius lucubrations etiam nunc testantur, quæ ex Commentariis, quos post se reliquit, celebrantur, qualis est de cõcordia Moyfis, & Iesu inscriptus: & quod alij apud viros honestos, & studiosos reperiuntur. An non hoc quoque loco fatetur se non omnia huius auctoris vidisse? Adhuc in eodem lib. cap. 22. de Hippolyto sic scribit, cū alia plurima monumenta cõposuisset, etiam commentarium de

De libris, quos Eusebius Cesariz. confitetur se non vidisse.

Pascha scripsit: reliquorum verò illius commentariorum ad nos ista venerunt in Hexameron, & quæ sequuntur. deinde subiungit, Plurima etiam alia apud multos asseruari reperies. Hoc item in loco commentum vestrū conuincit Eusebius, quem dixistis, nihil latere potuisse: qui tamen nō solum multorū auctorum non omnia opera vidit, sed aliquorum, & quidem magnorum, & illustrium auctorum nihil vidit, ut Pantheni magistri Origenis, de quo lib. 5. cap. 10. meminit, sed nihil de libris eius, & Narcissi episcopi Hierosolymitani, de quo meminit in eodem lib. cap. 12. libros verò Hymenæi, non solum non vidit, sed nec ipsius auctoris meminit. Hos quoque tres auctores obiecit sanctus Maximus ante annos octingentos iis, qui Dionysij Areopagitæ opera negabant vestro argumento in similem errorem inducti, quia eorum Eusebius non meminisset, quibus, inquit ille, respondendū est, multa Eusebium latuisse, quæ ad manus eius non venerunt. siquidem nec ipse ait, vniuersa se cõgregasse, quin potius fateretur, innumerabiles libros esse, qui nunquam ad eum peruenissent. Ac possem ego, inquit, multorum libros commemorare, & eorum quidem, qui fuerunt patriæ eius, ut Hymenæi, & Narcissi episcoporū Hierosolymitanorum. Atqui natus sum ego, inquit, quædam Hymenæi. Item neque Pantheni opera retulit Eusebius, neque Clementis Romani, præter duas epistolas, imò, nec aliorum plurimorum. Hactenus sanctus Maximus. Eusebius ergo ut multos alios libros nō reperit, ita horum pontificum epistolas paucas non reperisse non est mirandum. Libros enim occultandi facilis est cautio: in reperiendo autem casus, locus, euentus, occasio. Licet enim dicere de non reperiendo libros, quod summus orator pro Flacco dixit de non capiendo Piratas in mari, cum quæruntur, siquidem ut sanct. Ephræn ait, sicut nulli sunt magis inuidi, quàm qui bonos libros aliis non commodant, sic qui bonos libros ad omnium vtilitatē à suis auctoribus scriptos occultant, bibliothecarum prædones sunt. Idem de beato Hieronymo respondendum est, qui minus instructam bibliothecam, quã Eusebius habuit, qui isto-

Quid sanctus Maximus de Eusebio respõderit pro defensione Dionysij Areop.

rum quoque Pantheni, Narcissi, Himenzi libros igno-
rauit, vt Eusebius: imò de Tertulliano idem Hierony-
mus, commemoratis paucis libris eius, quos nouit, fer-
tur, inquit, vixisse vsq; ad decrepitã ætatẽ, & multa, quæ
non extant, opuscula condidisse. atqui multa Tertul-
liani extant modo, quæ Hieronymus non vidit. & de
beato Hilario aiunt, inquit, quidam scripsisse eum in
Cantica, sed à nobis hoc opus ignoratur. Hæc vestri te-
stes, iudicate vos Magdeburgenses, an qui se confitetur
plurima aliorum auctorum opera ignorasse, iidem po-
tuerint epistolas etiam paucas Clementis, & aliorum
Põtificum Apostolicorũ ignorare. Sed de Hieronymo
illud hic aduertendum est, ne quis opinione fallatur,
dum existimat, de epistola Clementis ad Iacobũ eum
loqui, cum loquens de Clemente inter scriptores ec-
clesiasticos, fertur, inquit. & secunda eius nomine epi-
stola, quæ à veteribus reprobatur. Sed non ita est, non
loquitur de Epistola Clementis ad Iacobum, sed de se-
cunda epistola Clementis ad Corinthios, quod facile
est intelligere, si quis aduertat: sic enim dixerat Hiero-
nymus paulò supra de eodem Clemẽte, scripsit ex per-
sona Romanæ ecclesiæ ad ecclesiam Corinthiorum
valde vtilẽ epistolã, quæ & in nõ nullis locis publicè
legitur, quæ mihi videtur characteri epistolæ, quæ
sub Pauli nomine ad Hebræos fertur, conuenire: sed,
& multis de eadem epistola non solum sensibus, sed
iuxta verborum quoque ordinem, abutitur, omnino
grandis in vtraque similitudo est. Hactenus Hierony-
mus de epistola Clementis scripta ex persona Ro-
manæ ecclesiæ ad Corinthios, quod etiam Eusebius
scripsit. deinde subiungit, fertur & secunda eius no-
mine epistola, scilicet secundam ad Corinthios intel-
ligi voluit, quæ non ex persona Romanæ ecclesiæ, si-
cut prima scripta sit, sed Clementis nomine, atque ita
quidem intelligendum esse, satis ratio ipsa conuincit:
Etenim si non est secunda ad Corinthios, debuit pro-
fecto dicere scriptor prudens, ad quem, siue ad quos
ista secunda epistola scripta esset, sed non dixit, quia iã
dixerat. deinde quorsum illud addidit, eius nomine
scripta, nisi vt à priorẽ distingueret, quæ erat etiam Cle-

*Quomodo quod
Hierony. dixit
de epist. Clemẽ-
tis à veteribus
reprobata de
secunda epistola
Clem. ad Cor.
necessario intel-
ligendum sit.*

mentis sed in persona ecclesiæ Romanæ ad Corinthios
scripta: secunda verò ad eosdem scripta Clementis no-
mine. erat itaque secunda epistola sic inscripta, epistola
Clementis ad Corinthios, prior verò sic, epistola Ro-
manæ ecclesiæ ad Corinthios per Clementem sicut cõ-
stitutiones, quas in persona Apostolorum scripsit, sic
inscriptæ sunt, Constitutiones Apostolorum per Cle-
mentem. multum enim, vt antea dixi, delectatus est
Clemens hoc genere scribendi *μυμητικός* non solum
in libris de sermonibus, & disputationibus Petri cum
Simone, & in libris de Apostolicis Constitutionibus,
in vtrisque enim inductione personarum vsus est,
sed etiam in epistola priorẽ ad Corinthios, & in alia
quadam, quam ex persona Petri ad Iacobum fratrem
domini scripsit, quæ erat, vt Photius testatur, in alte-
ra additione sermonum, & disputationum beati Petri
cum Simone, duæ enim, inquit, additiones ferebantur
(fieri enim hoc potuit, vt nos duas nunc ferri videmus
moralium Arist. ad Nicomachum, & Eudemum, quæ
in plerisque nihil ferè differunt, & duas se fecisse ædi-
tiones librorum Academicorum licet non eodem nu-
mero librorum Cicero in epistola quadam ad Atticum
testatur) in quarum altera, inquit Photius, *ἑπιτολὴ
πρωτέλαια ὡς ἀπὸ πάτρων τοῦ ἀποστόλου πρὸς ἰακώβου ἐπι-
σταμὲνῃ*. In altera *ὡς ἀπὸ ἀλημνυτοῦ πρὸς ἰακώβου* differunt
verò hæ duæ epistolæ argumento, & si additiones ipsæ
eiusdem argumenti sint, quamuis non pauca in eis sint
varia. meminit quoque de vtraque harum additionum
Ruffinus in proœmio. Redeo ad epistolã illam secun-
dam Clementis, quam Hieronymus dicit, quam esse
quidem ad Corinthios scriptam illud quoque probat,
quod duas epistolas ad Corinthios Clementem scri-
psisse, apud omnes constat. Vnde Leontius in opere,
quod de locis communibus Theologicis composuit,
ex prima, & secunda epistola Clementis Romani
ad Corinthios locos citat: & vt ceteros prætermi-
tam, idem etiam testatur Photius in sua bibliotheca,
ac dicit præterea de epistola secunda, ad Corin-
thios *ἔντα ἑνα ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ γεγραμῆς ἐπιτολῆς ἀποστολῆς
πρὸς ἰακώβου καὶ ἑπιτολῆς ἀπὸ τῶν ἑταίρων ἀποστόλων ἔχον.*

*Genus scriben-
di, quo Clem.
delectatus est.*

*De gemina ædi-
tione librorum
Clementis de
Sermõibus in
Petri.*

*Photius Con-
stant. de epist.
2. Clem. ad
Corinth.*

id est, quædam nouè, & inusitatè dicta tãquam ex scriptura sacra eam introducere, & habere quorundã dictorum interpretationes absonas. hæc fortassè causa existimanda sit, cur, vt Hieronymus ait, à veteribus reprobareretur. Iam de Damaso, quod dicitis miraculi instar esse, quod de epistolis horum Pontificum nõ meminerit, si manu scriptis potius quàm impressis credatur exemplaribus, præsertim cum vicinus eorum sæculo esset, & ex professo suorum antecessorum vitas describeret, quod quid est aliud, dicitis, quam apertum Damasi testimonium, nullas vnquam tales ab eis scriptas existimasse? Hoc quoque falsum est, si exemplaribus manuscriptis, vt vos dicitis, & quidem antiquis, potius quàm impressis credatur. In tomis enim conciliorum Coloniz impressis anno Domini 1538. in vita Anacleti, ex Pontificali Damasi nulla de epistolis eius mentio: in vetusto autè exemplari manu scripto, quod hic Romæ Achilles Stadius Lusitanus vir probus, & multis doctrinis eruditus mihi commodauit, sic scriptum reperi, duas etiam decretales epistolas, omni sapientia plenas cõscripsit: hic sub Domitiano Principe Martyrij gloriam capitis obruncatione suscepit, &c. Quare si apertum Damasi testimonium esset, vt vos dicitis, si de nullis epistolis Apostolicorum Pontificum meminisset, nullas ab eis scriptas esse: quanto hoc eiusdem testimonium apertius est, & firmitus has duas epistolas Anacleti esse, de quibus ille meminit? nisi fortè apertius loquitur, qui tacet, quàm qui aliquid dicit, de tertia verò Anacleti epistola etsi nõ sit Damaso testis, non continuò sequitur, nõ esse eius. Nisi fortè putatis, si quid ab aliquo scriptore prætermisum sit, continuò fidem reliquis scriptoribus derogari: sic enim nec euangelistis fidem habebitis, quia alius, quod alius postea suppleret, prætermisit. Itaque de duabus meminit Damaso, de tertia verò Anacleti epistola non meminit. De epistola verò Clementis prima ad Iacobum fratrem domini meminit idem Damaso, si exemplaribus non solum impressis, quibus vos, vt video, non creditis, sed magis adhuc manu scriptis credatur. Sic enim in illo vetustissimo exemplari scriptum erat, quod vobis, aut

Rursus in commento manifesto Adagd. deprehens.

Damasus de duabus epistolis Anacleti in exemplaribus manuscriptis vetustis meminit, & de epist. I. Clè. ad Iacobum de doctrina Petri.

vestris cum volueritis, ostendi potest. Hic ex præcepto beati Petri suscepit ecclesiæ gubernandæ Pontificatũ, sicut fuerat ei à Domino Iesu Christo cathedra tradita, vel commissa, quod in epistola, quæ ad Iacobum scripta est, qualiter ei commissa est à beato Petro ecclesiæ, reperies. Accedit huc, quod de eadem epistola Clementis, & de doctrina Petri in ea tradita, in ordinatione Clementis mentio quoque sit in epistolis Anacleti, quibus testimonium honorificum Damaso tribuit, vt paulò ante docuimus, quod vos negabatis. Quod quidem testimonium Damasi, cum vos iam declinare nõ possitis, quia ad exemplaria manu scripta prouocastis, necesse vobis est, vt has saltem epistolas Clementis primam, & duas, Anacleti veras esse fateamini, quas si semel recipiatis, & reliquas sponte vestra recipietis, In his enim epistolis Clementis ad Iacobum, & Anacleti præter euangelicam, & apostolicam de magnis sacramentis doctrinam sunt etiam apostolica de porissimis rebus ecclesiæ catholicæ decreta, quibus vestra falsa disciplina, & à catholicis defectio clarissime coarguitur: quæ fuit causa, vt eas, diabolo instigante, tam sturdiosè negaretis. illud verò quod de Damaso addidistis, ex professo suorum antecessorum vitas descripsisse, vt ex eo probaretis, debuisse de omnium Pontificum, quorum vitas scribebat, epistolis meminisse non solum falsum est, sed etiam inscitiz vestræ non obscurum argumentum. Quomodo enim ex professo vitas scripsit, qui nihil fere aliud breuissimè scribit, quàm quo loco, quo Patre natus Pontifex, quibus temporibus vixit, quot ordinationes fecit, quibus consulibus mortuus, vbi sepultus, quæ non tam ad historiæ descriptionem pertinet, quàm ad quosdã veluti Chronicos canones, qui sunt, vt Cassiodorus in libro de Institutionibus diuinarum literarum ait, quædam imagines historiæ, & breuissimæ temporum commemorationes. De Clementis verò, & Anacleti tantum epistolis propter earum excellentiam meminit. Quod si ex professo vitas Pontificum scribebat, vt Plutarchus aliquis, aut Tranquillus, aut Erodianus, vbi sunt eorum acta, & gesta per vniuersam vitam? sed quia Magdeburgenses vndecunq;

Magd. exem. plaribus Damasi manu scriptis, ad quæ prouocant, consuntur.

Si Magd. epist. Clementis primæ & Anacleti duas receperint, quas suo argumento recipere coguntur, & reliquas sponte sua recipient.

Quo genere vitas Pont. scripsit Damaso.

Quam absurdum sit dicere Damasum ex professo vitas Pontificum scripsisse.

quid in epistolas Pontificum Apostolicorum utcumque obiciant, tam diu quaesituri sunt, quam diu in ista sua secta permanebunt, occurrendum est illis, si quando hoc obiciant, quod nescio quomodo haecenus non obiecerunt: explicanda, inquam, nobis ratio est, cur neque Leo iij. Pontifex, de epistolis priscorum pontificum, quas isti negant, in epistola ad Britannos dist. 20. non meminerit, si verae, & antiquae sunt, ut quidem sunt: praesertim cum in eadem epistola de epistolis meminerit aliorum Pontificum posteriorum Sylvestri, Syricij, Innocentij, Zosimi, Coelestini, Leonis, Hylarij, Gelasij, Hormisdæ, & Gregorij Iunioris. imò ipsa Leonis epistola, si quis aduertat, rationem explicat, cur illarum epistolarum non sit hic à Leone Pontifice facta mentio, quia scilicet non hoc ei propositum erat, ut epistolas Pontificum superiorum numeraret: imò nec omnium inferiorum, siquidem ab Hormisdæ usque ad Gregorium iuniorem epistolas Pontificum trecentorum annorum, & amplius praetermisit. Quod ergo ei propositum fuit? nempe hoc tantum, ut meminisset de Pontificum decretalium regulis, quae una cum canonibus ad usum iudiciorum in vno codice ferebantur: aliud enim erat meminisse, qui Pontifices epistolas scriptas reliquissent: aliud, quorum Pontificum decretalium regulae cum canonibus ad iudicandas causas coniunctae essent: ad iudicia enim non epistolae, sed regulae epistolarum, & canones synodorum ferri solent, sicut, non libri sanctorum doctorum, sed dicta, ut verbo ipsius Leonis utar. Sic ergo ait Leo, De libellis, & commentariis aliorum non conuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorum canones relinquere, ut decretalium regulas: non dixit, & decretales epistolas, sed, vel decretalium, scilicet epistolarum regulas, quae habentur apud nos simul cum canonibus, quibus in ecclesiasticis utimur iudiciis. deinde numerat, quorum canones dicat. & postea subiungit, & cum illis regulae praesulum Romanorum, nec hic dixit & cum illis epistolae praesulum Romanorum, sed regulae praesulum Romanorum Sylvestri, Syricij, & qui sequuntur usque ad Gregorium iuniorem. Deinde subiungit, isti omnino

Cur Leo 4. non meminerit de epistolis Pontificum Apostolicorum, cum de epistolis posteriorum Pontificum meminerit.

sunt, & per quos episcopi iudicant, & per quos episcopi simul, & clerici iudicantur. & paulo post, quae ob causam Iulientius, & magna voce pronuntiare non timeo, quia qui illa, quae praediximus sanctorum Patrum statuta, quae apud nos canonum nomine praetulantur, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, non indifferenter recipere conuincitur. iam hoc loco regulas quoque decretalium, nomine canonum affecit. De illorum igitur Pontificum decretalibus epistolis meminisse hic voluit Leo Pontifex, quarum regulae, ut dixit cum canonibus synodorum in publico versabantur, priscorum vero Pontificum, & aliorum deinceps decretalium epistolarum, quarum mentio hic à Leone praetermissa est, regulas non fuisse tunc separatim in numerum canonum cum caeteris regulis decretalium relos, testis quoque est Nicolaus primus, qui eodem tempore Leonis iij. vixit dist. 19. cap. Si Romanorum Pont. id quod episcopi quidam Gallis ad abrogandam auctoritatem illis ipsis priscorum Pontificum epistolis obiciendum esse putauerunt: quos duobus decretis, altero Leonis, & altero Innocentij, quae in codice canonum ab episcopis Galliae obiecto ferebantur, redarguit. de quo prolixius paulo post Magdeburgensibus respondimus, illud ipsum caput, quod nobis obiecerunt in eos retorquentes. Denique ut finiam, sic cogitandum est, Leonem iij. priscorum pontificum decretales epistolas praetermisisse, ut canones celeberrimae synodi Calcedonensis praetermisit, quos nemo dixerit, neque cogitauerit Leonem ignorasse, sed nondum isti Calcedonensis concilij canones, nec Antiocheni, neque Laodicensis in codice illo ferebantur, fortasse nondum erant in latinum sermonem conuersi. quot enim Synodorum, & quarum canones Dionysius cognomen to Exiguus diu ante transtulisset, nescimus. hunc enim scribit Cassiodorus in lib. de institutionibus diuinarum liberarum amicū suū familiarissimum rogatu Stephani episcopi Salonitani ex Graecis exemplaribus ecclesiasticos canones transtulisse, quos hodie, inquit, vsu celeberrimo ecclesia Romana complectitur: sed fieri potest, ut nec ille omnium synodorum canones, nec alius

post eum, vsque ad tempora Leonis iij. Canones synodorum, quæ hic prætermittæ sunt, transtulisset: sicut etiam fieri potuit, vt 200. annis, & amplius ante Dionysium istum à synodo Nicæna, nulla alia canonum Græcorum translatio facta fuisset. Sed respondeamus deinceps de Gratiano, quem nobis etiam, tanquam testem quoque vestræ causæ obiecistis, quem dicitis pleraque decreta, quæ in his epistolis extant, alius tribuere, & ea, quæ istis adscribit, in eorum epistolis non extare. Vnde liquido constare concluditis, neque Gratianum omnes istas agnouisse, ideoque post eum pleraque confictas esse, & si quas ille habuit, alias tamen ab his fuisse. Hæc vos. Nolo hic exclamare in istud vestrum tam ardens fingendi studium, quid enim impudentius esse potest, quàm id dicere, quod omnibus pateat, falsum esse? Miseros Lutheranos, quibus tanta fingendi licentia, ad suum, & vestrum interitum Centuriatores vestri illudunt. Facite, quæso, periculum, an vera sint, quæ hic dicunt. sumite in manus priorem tomum conciliorum, & incipientes à prima epistola Clementis, percurrite reliquas omnes, conferendo Decreta, quæ ex iis ipsis epistolis, quas negant, à Gratiano sumpta sunt, & in causas, ac distinctiones operis sui relata, quæ sunt in margine notata, & videbitis nullum eorum variis Pontificibus tribui, sed suis primis auctoribus. Vt ex prima epistola Clementis sumpta sunt à Gratiano decreta 12. & eidem Clementi assignata. si quæ verò decreta ex his ab aliis postea consecutis Pontificibus, vt Anacleto, Euaristo, Alexan. aut aliis, siue nominatim citata sunt, siue mutuata quasi propria, vt nos cum scribimus, facere solemus, hoc non facit incertos auctores epistolarum, quis hoc dicit? sed potius earum auctoritatem confirmat, quæ tanta erat, vt alij Pontifices consecuti, & verbis, & sententiis superiorum vterentur, sic in prima epistola Clementis notatum est in margine Decretum vnum nominatim ab Alexandro citatum, alterum ab Anacleto, & Fabiano, aliud ab Euaristo eisdem verbis, & sententia mutuatum. Item aliud eadē sententia, sed non eisdem verbis. Ex epistola 2. Clementis sumpta sunt à Gratiano decreta decem, & auctori suo,

*Commentum
euidens Mag.
deburgen.*

suo, id est Clementi nominatim assignata: ex tertia epistola sumpta sunt quatuor decreta: ex quinta sumpta sunt tria decreta, quæ suo item auctori ascripta sunt. Ex 1. epist. Anacleti Decreta 11. ex 2. Decreta 16, quæ suo quoque auctori, id est Anacleto tributa sunt. Idem factum est à Gratiano in reliquis epistolis Pontificum Apostolicorum, vt quiuis vestrum experiri potest. sed ponamus verum esse, quod tam aperte finxistis, pleraque decreta, quæ in horum Pontificum epistolis extant, alijs Pontificibus à Gratiano tribui, si propter hanc causam illas negatis, sit vobis libera eligendi optio, vtrius illas esse malitis, siue eius, cui Gratianum tribuisse dicitis, siue cuius nos esse dicimus. nihil enim nostra referre arbitror, dum contra vos differimus, cum vtrique sint Apostolici Pontifices, quorum ex æquo omnium epistolas negatis. Quod si dicitis, hinc saltem apparere non esse certum, cuius sint, an idem est, non agnouisse epistolam & non agnouisse auctorem epistolæ: si non est idem, quod negare non potestis, si sensu communi carere non vultis, cur vos concluditis, ex eo liquido constare neque Gratianum omnes istas agnouisse? Tamen cum dixistis, non omnes istas agnouisse, satis significare videmini agnouisse aliquas. Credo quia pudebat vos tam aperte in falso deprehendi, si nullas agnouisse diceretis. Et nos ergo illis, quas agnouisse significastis, aduersus vos differentes, vt conuincamini, contenti sumus. Illud verò valde ridiculum est, quod adiunxistis, ideoque pleraque confictas esse post eum. Qui enim prius dicebatis, circa tempora Caroli epistolas istas Pontificum Apostolicorum, quas nos defendimus, & vos tanquam falsas accusatis, fictas esse, nunc dicitis, pleraque earum post Gratianum confictas esse, quæ etiā inconstantia satis vestram istam comminiscendi libidinem demonstrat, si vos catholici essetis, vt fingitis, quid interesset, decretum hoc Iginii esse, an Pij, Anacleti, an alterius Apostolici? An quia auctor libri Iosue, Iudicium, aut Iob non sit nominatim certus, iccirco aut nullam auctoritatem, aut minorem apud vos habebit? si apud vos vigeret ecclesiastica patrum traditio, non de nominibus, & titulis disceptaretis, plus enim ad auctoritatem libri vel epistolæ

*Repugnantia,
Mag. dicitur
post tempora Ca-
roli Magni fa-
ctas fuisse has
epist.*

Plus valet ad auctoritatem libri vel epist. traditio ecclesiastica, quam titulus certi auctoris.

Ingens intemperies propter exemplar aliquod emendatum, cætera exemplaria negare.

Exemplaria evangeliorum & 70. alia alius meliora.

De decretis sumptis, siue citatis ex epistolis Pont. quæ in eis non reperiuntur.

stolæ valet ecclesiæ traditio, quam titulus certi auctoris libri, vel epistolæ. Postremo, quod dicitis quædam decreta, quæ his Pontificibus adscribit Gratianus, in eorum epistolis non extare. Vnum tantum Decretum est, & quidem breviculum de laicis, ne ingrediantur in sacrarium, cum Missa celebratur, à Gratiano citatum ex Clemente de Consecr. dist. 2. c. Sacerdotum, quod in epistolis eius non reperitur. quod cum fieri possit, ut in exemplari, quod Gratianus habuit, legeretur, atque in eo fortasse loco epist. 3. cum de Missis non celebrandis sine iussu episcopi sancitur, quæ intemperies est, quia aliud exemplar in vno aut altero loco melius aliquando repperitum sit, si forte repperitum est, idcirco illa omnia, quæ habemus, negare? negate ergo hac ratione euangelia, quia alia alius meliora exemplaria aliquando reperiuntur. Negate etiã editionem 70. interpretum, quia nunc quoque, ut olim apud Patres varia exemplaria reperiuntur, quæ plus, aut minus habeant. Ex Decretis vero Anacleti vnum quoque citatur à Gratiano 2. q. 7. de laicis, ne in accusatione episcoporum audiendi sint, quia, inquit, oppido eis quidam infesti sunt, & indignum est, ut ab eis accusentur, qui eorum grauitatem nolunt imitari: quod quidem Decretum eiusdem ferè verbis non in Anacleto sed in epistola Eusebij scriptum est, sed quia Eusebius, quo maiorem auctoritatè decreto suo adderet, ne quis nouum putaret, obseruatũ hoc hæcenus, & constitutum esse dixerat, laicos, scilicet non accusare episcopos, propter subiectã rationem, annotauit aliquis concordãtiam, ut vocant cum Decreto Anacleti, de simili accusatione laicorum prohibita, quod cum Gratianus magnus decretorum collector, sed interdum fortasse non multum accuratus in discernendis, quæ colligebat, sic obseruatum reperiret, Eusebij decretum adscripsit quoque Anacleto, quod quidem etsi non omnino verbis, sententia tamen cum Anacleti decreto conuenit: quod est in epistola 2. ut accusatio Episcoporum non fiat nisi ab idoneis, & probatissimis: & paulò post, non esse iudicandos ab humanis, aut prauæ vitæ hominibus: Humanos. n. vocauit carnales, quos non oportet, ut ait idem Eusebius

in eodẽ loco, persequi spirituales. hi enim sunt, id est, humani, & carnales, qui nolunt castitatem, & grauitatem Episcoporum, sicut ait Eusebius, imitari, est alterum decretum, quod citatum est à Gratiano ex Anacleto simul, & Zacharia 93. dist. c. Iuxta sanctorum Patrum, ut singulis annis visitent Episcopi Limina Apostolorum, quod nec in epistolis Anacleti reperitur, neque Gratianus Anacleto solum tribuit, sed Anacleto, & Zachariæ, quia vtrique reperit adscriptum ab eo, qui non potuit scire, vtrius horum esset, fortasse nec Anacleti, neque Zachariæ est, nec enim in epistolis Zachariæ primi legitur: nec alias vllius Zachariæ æditas epist. habemus. Sed si hoc obstare videretur, quominus veræ sint epistolæ Anacleti, quod hoc decretum in eis non reperiatur, quod fortasse nunquam in eis scriptum fuit, vel seorsum forte ab eodem traditum, vel si scriptum fuisse concedamus, ab aliquo postea vel deletum, vel, ut fieri solet, à librario prætermisum, si hoc, inquam, obstat, obstat etiam, quo minus Hieremiæ prophetiam veram esse credatis, quia non reperitur in ea, quod Matthæus ex ea citat. Et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, & quæ sequuntur, quod vel ab Hebræis sublatum est, ut illud ex Psalmo, Regnauit à ligno Deus, & multa alia, quæ Iustinus Martyr contra Tryphonem Iudæum differens notauit, aut fortasse citatum est ex descriptionibus Hieremiæ, quas Græci vocant ἀπορρητὸς, quæ citantur 2. lib. Machabæorum cap. 2. in quibus scriptum erat de igne illo altaris ab iis sacerdotibus, qui captiui ducendi erant abscondendo, quæ iam non extant. Ex epistolis Euaristi nullum decretum citatum est à Gratiano, quod non in eis reperiatur, nullum item ex epist. Alexandri. Illud enim, ut nemo sit idem accusator, & idem testis, Gratianus 2. q. 4. cap. Nullus, non à Alexandro, sed Fabiano adscripsit, cuius plures fortassis habuit epistolas, ut plures Pij quoque Pontificis habuisse videretur. Longum est, cætera huius generis velle persequi, satis hæcenus de Gratiano responsum sit, qui siue plures epistolas alicuius Pontificis habuerit, in quibus reperiuntur quædam, quæ in nostris non leguntur, siue adscribendo illa non suis auctoribus aliquando

Secundum Mag. deburgenses neque prophetia Hier. vera est, quia aliquid ex ea citatur, quod in ea non reperitur.

De quatuor testibus, quos Magd. in epistolas pontificum apostolorum produxerunt.

Vnum tantum testem recētem & odio corruptum in epistolas Pōt. Magd. produxerunt.

Apostolica constitutio de testibus.

errasset, alienū est ab omni ratione, & iudicio recto, ut illius vel error in adscribēdo alienis auctoribus, vel in reperiēdo plures epistolas casus, vel diligentia fidē eis epistolis deroget, quas nunc habemus, & idem habuit. Haecenus de quatuor testibus, ex quibus duo, id est, Eusebius, & Hieronymus producti sunt à Magdeburgensibus ad dicendum testimonium in epistolas pontificum secūdi sēculi, nihil dicendo, quod nihil aliud mihi esse videtur, quā mutos testes citasse, ex duobus reliquis Damasus epistolae Clementis ad Iacobum fratrem domini, & epistolis Anacleti testimonium dedit: in ceteris, quas nō vidit, aliorū pontificum, testis Magdeburgensium mutus de Gratiano quarto teste Magdeburgensium quid attinet dicere, quod nam ille testimonium epistolis Pontificum apostolicorum tribuerit, quarum decretis ad ecclesiae catholicae usum in vno colligendis non sine laude insudavit? Respondeamus igitur deinceps de quinto istorum teste, non quidem mutus, sed ita vocali, ut infans potius, & elinguis videatur, ut ex verbis, & formula testimonij eius à quouis mediocriter loquente intelligi potest, ad quem, ut fortissimum, tanquam ad triarios, ut proverbio dici solet, ad extremum à Magdeburgensibus ventū est. qui quidem tum solus est. (non enim plures in causa sua producere potuerunt, qui testimonium cōtra Epistolas Apostolicorum Pontificum dicerent) soli autem non est credendum, secūdam Apostolicam regulam, quae de testibus in lib. 2. de constitutionibus Apostolorum à Clemente Romano scripta est, quam nostri hodie in iudicijs sequuntur, μη πρὸς δύο ἢ τρεῖς (inquit) cum scriptum sit, in ore duorum, vel trium stabit omne verbum: Tum odio corruptus ad dicendum testimonium accedit idem accusator, & testis cōtra sacras leges. Sic enim ait monachus vester, cognomento Kaltheisen, Sed fortasse quaedam alia sunt longa, & magna Clementis, & Anacleti attributa summis Pontificibus, in quibus, volētes Romanorum sedem omni laude dignissimam plusquam expedit, exaltare, se penitus fundant, cum tamen omnino non videantur illorum sanctorum epistolae. Haec ille vester, Cuius testimonio quae fides adhibea-

da est, qui statim in ipso proœmio testimonij sui fallitur opinione: & odium suū producit: excellentia enim sedis Apostolicae, quam iste odit, non est, ut idem fingit, in his epistolis fundata, sed in euangelio, ut satis loco suo demonstratum à nobis est. Sed quid iste ignotus testis dicit, quem ante 60 annos vixisse iactatis (nec antiquorem eum, neque meliorem reperire potuistis) quid inquam aliud dicit, quam quod vos dixistis, ut eadem insensata tinctus? non potuisse scribere Clementem ad Iacobum fratrem Domini, neque fuisse successorem Petri: item Hieronymum non meminisse de his epistolis. Quare ad haec responsum sit vestro monacho idiotae, & testi ignoto, ut vobis responsum est, ne eadem eum tædio, & sine necessitate repetam. Ad illud tantum respondebo, quod iste vester senex in extrema parte testimonij sui accusatorij obiecit, inueniri in epistolis Clementis differentiam episcoporum à sacerdotibus, quae tamen (inquit) longo post hunc Clementem tempore in ecclesia orta est, ut Hieronymo placet, & Damaso, si longo post tempore orta est differentia episcoporum, & sacerdotum, quomodo Apostolus ad Timotheum scripsit, aduersus presbyterum noli recipere accusationem, nisi sub duobus, aut tribus testibus? At necesse est, ut iudex maior sit ijs, quorum iudicio praest. Erat igitur ante Clementem ex diuina institutione maior episcopus, quem presbyter, sed videamus, quid Hieronymo placeat, & quid Damaso, quos iste produxit. Hieronymus in epistola ad Euagrium ita scribit. Quod Aaron, & filij eius, atque Leuitae in templo fuerunt, hoc sibi episcopi, presbyteri, & diaconi in ecclesia vindicent. Quis autem dicat nō fuisse in templo differentiam inter summum sacerdotem Aaron, & filios eius minores sacerdotes? Quod si fuit semper, fuit igitur semper, auctore Hieronymo, differentia in ecclesia inter episcopos, & presbyteros. Idem rursus affirmat in epistola ad Nepotianum. Cum autem idem beatus Hieronymus in eadem epistola ad Euagrium dicit, quod neque Kaltheisen intellexit, neque Magdeburgenses intelligunt, eundem esse episcopum, & presbyterum, factūque esse ad schismatis remedium, ut vnus eligeretur, qui

Mēdaciū testis producti à Magd. contra scripturā Pauli.

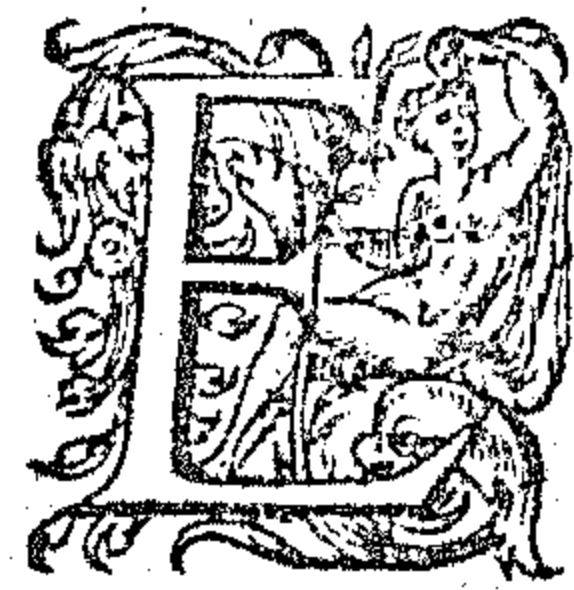
Quid Hiero. de differentia presbyteri, & episcopi senserit.

caeteris præponeretur, non hoc voluit dicere, neque dixit, idē esse, esse episcopū, & esse presbyterum: sed eundem esse episcopum, & presbyterum. quod à principio quidem ita fiebat, vt propter paucitatem fidelium vnus, & idem esset episcopus, & presbyter: cum non esset opus in singulis ecclesiis alio episcopo, & alio presbytero. si quidem in episcopo presbyter contineretur. At postquam cœpit opus esse pluribus presbyteris, tunc non amplius erat vnusquisque idem presbyter, & idem episcopus. ne tot essent episcopi, quot presbyteri: atque ita fieret (vt ait idem Hieronymus) vt vnusquisque ad se trahens Christi ecclesiam, rumperet. Rursus idem Hieronymus in commentariis epistolæ ad Titum, Quid enim, inquit, facit episcopus, quod non faciat presbyter, excepta ordinatione? Ergo placet Hieronymo, vt sit differentia episcoporum, & sacerdotum ratione ordinationis. Episcopus enim ordinare potest ministros ecclesiæ, presbyter verò nō potest. Iam vt de Damaso respondeam, miror tam tardū fuisse istum sexagenarium testem vt Damasum, quem nobis obiecit, non intellexerit. quomodo enim placet Damaso, ortam esse post Clementem differentiam episcoporum, & presbyterorum, qui in epistola 3. de chorepiscopis eos reprehendit, quod cum nihil aliud essent, quàm presbyteri, tamen officium episcopi usurparent? docetque tota illa epistola esse differentiam, ratione ordinationis, inter episcopos & presbyteros: quare illis non conuenire nomen episcopi, nec officium. Sed de differentia episcoporum, & presbyterorum scripsi copiose in libris de Hierarchicis ordinationibus ministrorum ecclesiæ catholicæ: si quis plura hic desiderat, inde petat. Hactenus de testibus Magdeburgensium in epistolas Pontificum.

De interpretatione Hieronymi, quæ in locis veteris testamenti & epistolis Pontificum Apostolicorum citatis, reperitur loco interpretationis 70. qua illi Pontifices vsi sunt, cur hoc factum sit, & quo exemplo, & quomodo probetur manifestè vsus esse auctoris harum epistolarum interpretatione 70. item de interpretatione 70. in epistola Pauli

ad Heb quomodo, & quare Paulus non sit ea vsus in epistola ipsa, quam Hebraice scripsit, sed interpres potius epistolæ. Quomodo diuino consilio factum esse videatur, vt in plerisque locis veteris testamenti citatis interpretatio Hieronymi in his epistolis posita sit ad eos redarguendos, qui aliquando dicturi erant, fuisse factas epistolas tempore Caroli Magni. & quid argumenti antiquitatis harum epistolarum ex hac interpretatione accesserit, & quomodo.

Caput 21.

ET si nihil prætermisum esse videatur, quin ad singula omnia, quæ hactenus accusatores epistolarum in eas obiecerunt responsum sit, tamen quia propositum est nobis, vt antea dixi, non solū omnia, quæ epistolis Pontificum Apostolicorum Centuriatores Lutherani opposuerunt, refellere, quod hactenus fecimus, sed illa etiam, quæ simili studio calumniandi, si eis occurrisset, opponere potuerant, superest, vt postquā eorum testes confutauimus, illud quoque genus testimonij cōfutemus, quod ex interpretatione Hieronymi, quæ in plerisque locis harum epistolarum inuenta est, ab eo fortasse, qui rem non teneat, in eas ipsas epistolas aliquando citari possit: & aliquid suspicionis mouere possit Hieronymi tempora scriptas esse, præsertim cum iā de hoc nōnulli catholici quærere soleant, nō quidem quod dubitationē vllā eis de epistolis hoc afferat, quas iā vetustas ipsa, & prisca fama cōsecrarunt, sed quia nō intelligunt, vnde factum sit, aut quomodo, vt interpretatio Hieronymi, cuius ætatem tam multis annis illi prisca pōtiffices antecesserunt, in plerisque testimoniis veteris scripturæ, quæ in his epistolis citantur, posita sit. quod certè non alia causa factum est, nisi quia cum primum hæ epistolæ, vt à nullis ignorarentur, ad ecclesiæ vsus vulgatæ sunt, iam Hieronymi interpretatio veteris testamenti in manibus omnium erat, & æque fere vt illa vetus interpretatio 70. trita, idcirco visum est tūc prudēter, & vtiliter fieri, si vtraque interpretatio ex parte adhiberetur.

ita ut in quibusdam locis interpretatio 70. propter antiquitatem suam relinqueretur: & in multis interpretatione Hieronymi in locum interpretationis 70. succederet, & in aliis non paucis interpretatio ex utraque harum temperata, & mista esset. Factum itaque est in his epistolis, quod beatus Gregorius in præfatione Commentariorum Iob se facere dicit, ut dum novam translationem disserit, nunc novam, nunc veterem per testimonia assumat: ut quia sedes, inquit, Apostolica, cui præsideo, utraque vitur, mei quoque labor studij ex utraque fulciatur. Sed quoniam, qui has epistolas præscorum pontificum Apostolicorum esse negant, consequens est, ut negent quoque, quibus locis interpretatio Hieronymi in his epistolis inuenta est, fuisse ibi antea interpretationem 70. qua pontifices illi præsci, ut necesse erat, uti fuerint, docendum est, quod dicimus: imò etiam ante oculos, ut negari non possit, ponendum, quod quidem postquam factum erit, simul effectum erit, ut unde ab istis, aut ab aliis si qui sunt, putabatur, peti posse testimonium, esse has epistolas post Hieronymi tempora compositas, inde contra petatur saltem ante Hieronymi ætatem fuisse scriptas. Aggrediamur ergo docere quod dicimus, quatuor exemplis ex duabus epistolis Alexandri, quas in primis ad hoc elegi, quod in iis, quæ ex Zacharia, & Osea prophetis in eis citantur, evidentius hoc demonstrari possit propter discrepantiam sensus utriusque interpretationis Græcæ 70. & Latinæ Hieronymi in iis ipsis locis à Pontifice Alexandro recitatis. Cœperam hoc in tertio libro in vno Zachariæ loco ostendere in epistola eiusdem Pontificis prima, sed quia non erat locus proprius, reliqua huc referuavi. Produxerat ergo Alexander aduersus episcoporum persecutores, id quod Dominus per Prophetam suum Zachariam in eos dixisset, qui populum Dei, & prophetas, ac sacerdotes captiuos duxerant. Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, in quo quidem loco ita sermoni, & sententiæ prophetiæ consequens est non pupillam oculi mei Alexandrum posuisse, ut est in interpretatione Latina Hieronymi ex Hebraico ad verbum expressa, & ut fertur modo in ipsa

epistola, sed pupillam oculi sui, ut est in interpretatione Græca 70. & ut interpretes Græci Cyrillus, Theodoretus, & Theodorus Antiochenus, & alij legunt, & interpretantur, ut nemo sit qui consequentiam in propheta, cum in epistola Alexandri attente legat, & inter se conferat, qui negare hoc cum ratione possit. Subiungit enim Prophetæ: Quoniam ecce ego leuo manum meam super eos, quod nemo est, qui non intelligat ad minas supplicij impendentis pertinere. Unde Alexander hunc sensum Prophetæ sequens, postquam recitauit, ex propheta Zacharia: Qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, qui à suis verbis Prophetæ minas periculorum, & malorum iniquis accusatoribus episcoporum idem Pontifex Alexander proposuerat, subiungit statim, & quia neque nos sine illis, nec illos sine nobis persequi possunt, quia illius sumus discipuli, qui animam pro fratribus præcepit ponere: tamen eis pericula, & perditiones non sumus ausi cælare, ne prophetica (quod absit) damnemur sententia: si annunciaueris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberaasti. Pericula ergo, & perditiones eorum non cælaui Pontifex, cum dixit, pupillam oculi sui lædere, qui sacerdotes Dei lædit. si enim non sic Alexander legit, ut est apud 70. pupillam oculi sui lædit, quomodo hoc testimonio prophetæ Zachariæ recitato, pericula, & perditiones prædixit, quod se facere ait, ne damnationem Prophetæ Ezechielis incurrat, qui iussit annunciare iniquo iniquitatem suam? quod quidem tunc fit, cum iuxta eundem Prophetam Ezechielem, Videns gladium venientem annunciat populo. Gladium ergo venientem annunciat hic Alexander, cum ait, pupillam oculi sui lædere, qui seruos Dei lædit. scripseram hæc prius, sed dicam cum Apostolo, Mihi eadem dicere non est pigrum. & hoc loco est necessarium, sed pergamus docere, quod cœpimus, de interpretatione 70. in eadem epistola Alexandri, citat enim paulò post idem Pontifex ex Osea Prophetæ secundum interpretationem 70. 70. in epist. A. aduersus eosdem episcoporum insectatores illud, Quoniam sicut vacca asilo percussa, insaniunt Israel. cum vaccis, quæ cæstro, sicut asilo percussæ, voce bubulci re-

Ezech. 33.

Philip. 3.

Aliud exemplum
interpretationis
70. in epist. A.
lexan.

1. Reg. 15.

uocari nolunt, ut cum ceteris compascant, sed potius præcipites interdum aguntur. comparat Propheta decem tribus, quæ à Hierusalem, relicto Iuda, & piorum grege, ad idolorum cultum recesserant, sic enim Cyrillus, & Theodoretus interpretati sunt. Vnde accommodatissimè hunc locum secundum spiritum ad insectatores, ac vituperatores episcoporum Pontifex transtulit: quia studium vituperandi, & insectandi pastorem, ex vitio repugnandi, & non obediendi proficiscitur. est autem, ut Samuel dixit, quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro hoc substitutum fuit ex interpretatione Hieronymi: Quasi vaccæ lasciuientes declinauerunt, quod quidem accommodari utcumque potuit ad rei propositæ rationem: illud tamen, quod sequitur, nullo modo potuit. sic enim est in interpretatione Hieronymi: Dilixerunt adferre ignominiam protectores eius. quod idem Hieronymus interpretationis huius ex Hebræo auctor, sic in suis commentariis explanat, Principes, & protectores eius, id est. Reges dilixerunt ignominiam adferre populo: id est, vitio Principum infelix populus suscepit cultum Deorum, quem sensum cum ille, qui interpretatione Hieronymi pro interpretatione 70. uti voluit, nullo modo conuenire proposito epistolæ videret, coactus fuit invertere verba interpretationis Hieronymi. itaque dixit, Dilixerunt ignominiam adferre protectoribus suis. quod omnino aduersatur sententiæ interpretationis, siue æditionis Hieronymi. interpretatio verò, siue æditio 70. maximè quadrat: & dilixerunt, inquit, ignominiam ex fremitu suo: fremitus enim vocat superbiam, & elationem, ut ait Cyrillus in commentariis huius Prophetæ. Hinc enim proficiscitur petulantia insectandi pastores, & aduersus eos fremendi. Item paulò post ex eodem Oseæ, De quibus, inquit, Dominus loquitur, calumniam patiens Ephraim fractus est iudicio, quoniã cœpit abire post sordem. Hæc quoque interpretatio Hieronymi aliena est prorsus à proposito huius loci epistolæ. Imò huius interpretationis auctor valde in explanatione eius laborat. Sic enim ait in commentariis Oseæ cap. 5. si impius

Ose. 5.

est Ephraim, & propter impietatem suam erit in desolationem, quomodo nunc dicitur, calumniam patiens Ephraim, fractus est iudicio? qui enim calumniam patitur, & frangitur iudiciū eius, inique opprimitur. Hæc Hieronymus. ex quibus verbis nemo est, qui non intelligat non posse conuenire, ut qui episcopum insectatur, dicatur Ephraim calumniam patiens, & oppressus: cum potius ipse calumniam faciat, & opprimat eum, quem iniquè accusat. At interpretatio 70. apertissima est, & expedita: oppressit, inquit, Ephraim aduersarium suum, id est, Iudam: & conculcauit iudicium. Sic sunt de quibus loquitur Pontifex in epistola, quos verbis Oseæ, quæ de similibus prædixit, detertere vult. isti enim obrectatores sacerdotum domini, opprimunt aduersarium, id est eum, qui aduersatur illis. nam sunt nonnulli sicut Enaristus epistola secunda de eisdem scripsit, qui præpositos suos peruersè reprehendunt, si vel parum ipsis molesti extiterint: isti sunt, qui conculcant iudicium, quia iudicant eum, à quo iudicari debent. Item idem Alexander in epistola secunda præcipit, ut qui episcopum persequitur, & statum ecclesiæ perturbat, ab omnibus arguatur, & eiiciatur ex ecclesia: hortaturque ut omnes sint concordēs per charitatem, ita enim fore, ut facile eum superent, qui ecclesiæ statum turbat. Quod si dente, inquit, canino vos rodere cœperitis, non solum non superabitis, sed vobismet ipsis nocebitis & superabimini, & innocenter fortè peribitis. Deinde minatur illis Oseæ prophetæ verbis, inquit. De his enim & similibus Dominus per Oseam prophetam loquitur: Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea in bestia agri & volucre cœli. bestias agri, & volucres, vocat potentes, & celsiores. sequitur & pisces maris congregabuntur. Iam hoc quomodo ad minas pertineat: non facile potest explicari, & ideo non cohæret interpretatio verò 70. maximè conuenit: ait enim & pisces maris deficient. Pisces enim ait Cyrillus hunc locum interpretans, vocat eos, qui imbecilliores deuerant, est enim inquit, maximè in piscibus & volucribus, id est, ut se mutuo deuerant, quod magnopere conuenit cum

Aliud exemplum interpretationis 70.

Ose. 4.

Habbac. I.

eo, quod paulo supra Pontifex dixerat, si dente canino vos rodere cœperitis, non solum non superabitis, sed vobis nocebitis, & superabimini, & innocenter forte peribitis. In eadem sententiam dixit propheta Habacuc: Tacebis, cum deuorauerit impius iustum: & facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem, sequitur: Veruntamē vnusquisque non iudicet, & non arguatur. & hoc quoque tamen paulò obscurius, quàm apud 70. ad minas quoque supplicij pertinet, tantam fore calamitatem, & miseriam, vt nemo sit, qui iudicet controuersias, neque qui peccata aliorum arguat, quod est ingēs malum, & dignum istis, quibus minatur Pontifex, qui non arguunt eum, qui statum ecclesie perturbat, & episcopum persequitur, vt quia non iudicabant, neque arguebant persecutores episcoporum, ipsi simile quid patiantur, sicut scriptum est in sapientia: per quæ peccat quis, per hæc torquetur. sequitur deinde, Populus enim tuus sicut hi, qui contradicunt sacerdoti. Neque hoc facillè intelligi potest, quomodo ad minas, & supplicium pertineat. interpretatio vero 70. quam Alexander secutus est, rectè conuenit, & erit, inquit, populus, sicut sacerdos, cui contradicitur. Significat enim, inquit Cyrillus, priuandos esse sacrificijs. sacerdos enim, cui contradicitur, est, qui habebat aliquod vitium, aut morbum corporis, propter quæ arceatur à sacris: sic ergo, inquit, erit populus meus, vt priuandus sit sacrificijs, sicut sacerdos, cui lex contradicit, ne propter vitium sacrificet, vt in quo peccauit populus, quia non defendit episcopum suum, qui pro populo sacrificat, in eo puniatur, cum sacrificijs priuatur. satis sint, & instar multorum hæc pauca exempla ad probandum quod nobis propositum fuit. idem enim in pluribus aliis locis, si opus esset, interpretationem cum interpretatione, & sententias cum sententiis conferendo facere liceret. Illud huc addendum est, quod ille fecit, qui studio, & industria sua interdum pro interpretatione 70. cum ei visum est, Hieronymi interpretationem, vt docuimus, posuit, non nouum, & inauditum fuisse, neque exemplo imitationis caruisse. imitatus enim est interpretem epistolæ ad Hebræos: in

Sap. II.

qua testimonia, quæ ex veteri scriptura ab Apost. Hebraica quidem, vt par est credere, vt qui, & Hebraicè, & ad Hebræos scriberet, citata sunt, qui epistolam ex Hebraico in Græcum conuertit, quisquis ille fuerit, sine Clemens Ro. siue, vt alij putant, & credibilis est, Lucas, ex interpretatione 70. qua sancti Apostoli, & omnes ecclesie utebantur, mutuatus est. ita factum est, vt interpretatio 70. Græca pro interpretatione ex Hebraico, qua Paulus vsus est, posita sit. quod quidem facillè intelligere poterit, qui in testimoniis libri Psalmorum, quæ in ea ipsa epistola citantur, Græca cum Hebraicis, interprete Hieronymo, conferre voluerit. Quod si quis adhuc contendat, Paulum Apost. cum ad Hebræos scriberet, testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Græca 70. in Hebraicum transtulisse, sicuti in aliis epistolis, quas Græcè scripsit, ex eisdem 70. Græcè illa mutuari solitus est, idque, ne concedat aliquid simile, vt nos in epistolis Pontificum factum esse affirmamus, nempe interpretationem 70. substitutam esse ab interprete pro interpretatione ad verbum ex Hebraico, cōsideret iste, quemadmodum hoc verisimile fiat, vt cum Paulus ad Hebræos scriberet Hebraicè, testimonia scripturæ veteris citaret, quæ Hebræi post ea in libris suis, quos legebant, non reperirent, qui erant alioqui literis Hebraicis ita addicti, vt iis, qui 70. interpretibus utebantur, semper obicerent, vt Hierony. testatur, quod Biblia haberent corrupta: riderentque vt Origenes in epist. ad Africanum ait, quod ea, quæ apud Hebræos scripta erant, Christiani ignorarēt. Denique quo magis substitutio ista interpretationis Hieronymi, in pluribus locis pro interpretatione 70. credibilis sit, memini ego non ita pridem audire, cum esset Cyprianus Romæ imprimendus, fuisse, qui iudicaret tunc, in testimoniis veteris scripturæ, quæ sunt omnia apud Cyprianum ex interpretatione 70. pro interpretatione 70. interpretationem Hierony. substitui debere. quod quidem si factum fuisset, simile planè euenisset, vt in epistolis horum Pontificum alioqui vetustissimis euenisse videmus. ex quo fit, vt hæc epist. quarum antiquitatem Mag. negant, & tempore Caroli Magni factas esse somniāt,

In epist. Pauli ad Heb. interpretatio 70. pro interpretatione ex Hebraico, quo Paulus est in ea epist. vsus.

Quod divino concilio factum sit, ut qui has epistolas reperit mutaret interpretationē 70. in interpretationem Hieron. Ioan. 6.

Evidens argumentum, non esse has epist. f. etas, ut Mag. fugunt.

antiquiores saltem esse Hieronymi ætate, velint, nolint, hac ratione confiteri cogantur. Imò nunc demum intelligere mihi videor, divino consilio factum esse, ut ille quisquis fuit, in locum 70. in testimoniis scripturæ veteris, interpretationem Hieronymi iam vulgatam in plerisque locis substituerit. Si enim ille interpretationem 70. qua vsi sunt Apostolici Pontifices, sicut S. Apostoli eorum magistri, posuisset, nihilo minus centuriatores, quos dominus ab initio sciebat non esse credentes, ut de illis apud Ioannem Capharnaitis dixit, fictas esse à quopiam dixissent, qui callide, ut speciem probabilitatis imitaretur ex interpretatione 70. testimonia veterum scripturarum sumpserit: nunc verò cum interpretationem Hieronymi in plerisque locis, ut dixi, posuerit, quomodo, qui illas, ut Magdeburgenses volunt, finxit, credi, & persuasum est volebat, esse illorum Pontificum, qui ætatem Hieronymi tam multis annis antecessissent si ipse inquam, utendo interpretatione Hieronymi in testimoniis veteris scripturæ, huic consilio suo palam repugnabat? quis illum tam stultum, & communis sensus expertem fuisse putet, ut de industria fidei sibi derogare vellet: tam amens erat, ut una atque eadē operā idem ipse, quod molebatur, simul euerteret? Quare qui hoc in epistolis istis Pontificum Apostolicorum fecit, id est, qui posuit interpretationem Hieronymi omnibus familiarem pro interpretatione 70. quam in epistolis ipsis ubique repererat, consilium notissimæ veritati, nihil hinc incommodi, aut scrupuli, vel dubitationis de auctoritate epistolarum posteris timuit. Sciebat enim neminem ignoraturum esse, non potuisse Pontifices illos testimonia veteris scripturæ ex interpretatione Hieronymi, sed ex 70. sumere, quæ quisque per se, cum vellet, siue ad priuatam, siue ad communem utilitatem posset suis locis reponere. Illi verò qui hoc fecit, hoc tantum propositum fuit, ea interpretatione vti id est, Hieronymi, quæ iam erat Latinis, ut nunc est, familiarior. Vnde hoc nobis argumenti diuino, ut dixi, consilio aduersus centuriatores accessit, qui has epistolas tempore Caroli Magni scriptas, & fictas fuisse mentiuntur, neque facile ante id temporis,

qui de eis meminerit, reperiri, hoc dico, argumenti accessit, esse has epistolas Hieronymo antiquiores, quia si post Hieronymi ætatem à quopiam fictæ fuissent, qui eas pontificibus illis affinxisset, nunquam interpretatione Hieronymi, quæ illi vti non potuissent, ut artificium fingendi postulabat, vsus fuisset: quod enim simulatum est, leui etiam suspicione arguitur. quinimò omni studio cauisset, ne existimationem antiquitatis, quam illis epistolis apponere volebat, vsu interpretationis longè illorum pontificum ætate posterioris simul tolleret. restat igitur, ut si qui sunt, à quibus aliquando interpretatio Hieronymi in has epistolas pontificum Apostolicorum obiciatur, illa ipsa interpretatio eisdem magno potius argumento esse debeat, saltem Hieronymo vetustiores esse, id est, scriptas esse ante annos 1200. fortasse cum Magdeburg. tantum vetustatem, & canitiem iam videriat, reuerentiam, quam debent, illis adhibebunt: & suorum auctorum, id est, pontificum Apostolicorum tandem esse credent.

De genere testium sanctissimo pro epistolis Pontificum Apostolicorum, quod est fama vetus. Quomodo, quæ Augustinus scripsit contra Faustum negantem nouum testamentum scriptum esse ab Apostolis, ad coarguendum Magd. valeant, & ad probandum scriptas esse epistolas à Pontificibus, quorum esse feruntur, item quomodo refellendum sit, quod aiunt Magd. corruptas esse epistolas istas, & se concedant esse Pontificum. Cap. 28.

Via enim non satis est aliena refellere, sed nostra probare, postquæ omnia, quæ Magdeburg. in criminibus epistolarum obiecerunt, firmis rationibus, & script. sanctis, verisq; historiis satis, ut opinor cõfutauimus, de quæ corū testibus singillatim respõdimus, super est, ut deinceps veritatem, auctoritatē, & antiquitatē epist. in vniuersum testibus confirmemus, quarum est non vnum genus, sed duplex. Vnum, & quidem locupletissimum, ac sanctissimum est memoria, & cõmunis sermo hominū, ac posteritas tot seculorū, quibus epistolæ istæ, *specie propheticæ.*

secundæ centuriæ, non falsæ & fictæ, vt Magde. contendent, sed suorum auctorum, quorum esse feruntur, semper habitæ sunt, ex quo in publicum exierunt. fama enim consentiens, vt Callistratus iuriconsultus ex rescripto Hadriani ad Valerianum ait, confirmat rei, de qua quæritur, fidem: Plato quoque in libro de legibus 12. famæ crebræ, & vetustate celebratæ fidem adhibendam esse iudicauit. imò habet fama speciem quandam prophetiæ, vt Petrus cum Simone disputans dixit, vt Clemens narrat: Prophetia enim non solum ad futurum, sed aliquando ad præteritum pertinet, cuius fidem facit. itaque non quod à nobis processit, aut quod ad nos solum peruenit, sicut Apostolus ait, sed quod ab initio aliis, atque aliis deinceps traditum accepimus, & ad omnes manauit, & vbiq; percrebuit, hoc de his epistolis nostra ætas nūnciat, ac testatur. quare aut eas Magdeburgen. recipiant, aut omnes auctorum præteritorum libros simul cum eis negent: æque enim probantur omnes hoc vno genere testium, in quo infiniti testes continētur. quot enim homines sunt, qui libros, vel epistolas de titulo suorum auctorum communi fama atque sermone iam olim celebrant, totidem sunt testes, eorum libros vel epistolas esse: est enim fama vulgi, vt summus orator ait, quoddam multitudinis testimonium. Sed audiamus Augustinum cum Fausto Manichæo similiter disputantem, qui nouum testamentum ab Apostolis scriptum esse negabat, & quæ illi respondit Augustinus, hæc illi responsa sibi putent. mutato nomine Manichæi, & Manichæorum, in Lutheri, & Lutheranorum: nihil enim refert ad id quod agimus, quod auctoritas harum epistolarum non sit par, & æqualis nouo testamento. Recitemus igitur, quæ libro 33. cap. 6. scripsit. Sed quid, inquit, vobis faciam, quos contra testimonia scripturarum ita obsurdefecit iniquitas, vt quicquid aduersum vos inde prolatum fuerit, non esse dictum ab Apostolo, sed à nescio quo falsario sub eius nomine scriptum esse, dicere audeatis: vique adeò à Christiana doctrina apertè aliena est, quam prædicatis, doctrina Dæmoniorum, vt eam sub Christianæ doctrinæ nomine defendere nulla ex parte possit,

1. Cor. 14.

Coruntur Magdeburg. aut omnium præteritorum auctorum libros falsos dicere, aut epistolas Pontificum veras esse confiteri.

fitis nisi dicatis falsas esse scripturas Apostolorum? Idē Magdeburgen. euenit, qui non possunt vlla via, & ratione doctrinam suam defendere, nisi epistolas Pontificum Apostolicorum falsas, & fictas esse dicant. subiungit deinde Augustinus: infelices inimici animæ vestræ, quæ vnquam litteræ vllum habebunt pondus auctoritatis, si euangelicæ, si Apostolicæ non habebunt: de quo libro certum erit, cuius sit, si litteræ, quas Apostolorum dicit, & tenet ecclesia ab ipsis Apostolis propagata, & per omnes gentes tanta eminentia declarata, vtrum Apostolorum sit, incertum est? & paulo post, Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque eiusmodi auctorum libri vnde nouerunt homines, quod ipsorum sint, nisi eadem temporum contestatione continua? Multi multa de litteris ecclesiasticis conscripserunt, non quidem auctoritate canonica, sed aliquo adiuuandi studio siue discendi, vnde constat, quid cuius sit, nisi, quia hic temporibus, quibus ea quisque scripsit, quibus potuit, insinuauit, atque ædidit: & inde in alios continuata notitia, latiusque firmata ad posteros, etiam vsque ad nostra tempora peruenerunt? ita vt interrogati, cuius quisque liber sit, non hæsitemus, quid respondere debeamus. Hæc Augustinus: sic de his epistolis nobis dicendum est, venisse tunc, cū scriptæ sunt, ad quos potuit, earum notitiam: & inde ad alios atque alios, vsque ad nostra tempora. neque quod aliquando hæc epistolæ fortasse non erant in manibus omnium, aut de epistolis Clementis ad Iacobum à quopiam dubitatum sit, efficere potuit, quia communis fama posteritatis conuicerit, eorum esse epistolas, quorum ab initio ferebantur. Nisi placet Magdeburgen. libros Theophrasti, & Aristotelis fictos esse dicere, quia, cum diu latuissent, tempore Syllæ dictatoris in publicum exierunt, aut secundam Petri Apost. & Ioannis 2. & 3. epistolas negare, quia de eis aliquando dubitatum fuisse, testatum est. sed redeo ad Augustinum. addit enim deinceps, sed quid, inquit, pergam in longè præterita? ecce istas litteras, quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitæ huius nostræ, vel illas quispiam Fausti esse, vel has neget esse meas, vnde conuincitur, nisi

Quam apte in Magd. quæretur quod in Fausti Aug. dixit.

Quomodo probet Aug. contra Fausti scriptum esse ab Apostolis nouum testamentum.

quia illi, qui nunc ista nouerunt, notitiam suam ad longe etiam post futuros, continuatis posteriorum successoribus, traiciunt? Deinde cap. proximo sequenti, id est, septimo, sed contraria, inquit, inter se scripta eorum reperiuntur. maligni malo studio legitis: stulti non intelligitis: cœci non vident: quid enim magni erant, ista diligenter inspicere, & eorum scriptorum magnam, & salubrem inuenire congruentiam, si vos contentio non peruerteret, & si pietas vos adiuuaret? Hæc quoque Magdeburgensibus dicta sint. Si enim ista, quæ in epistolis Pontificum ad negandum eas notarunt, vel tanquam falsa, vel tanquam temporibus illis non congruentia, mediocri diligentia, & studio sine odio, & malitia aduertissent, ac considerassent, & vera esse, & cum temporibus conuenientia, facile intellexissent: aut certe si quid eis difficile visum esset, non ideo statim scripta negassent, quia quædam in eis non intelligerent. Si enim, quæcunque non intelligunt, pergant respicere, nec ipsis sacris, & canonicis scripturis parcent, ut quidem iam non pepercerant: eo enim euasit cœca, & rabiosa Lutheranorum magistrorum temeritas. Rursus idem Augustinus lib. 32. cap. 21. contra eundem Faustum, vnde, inquit, scitis, illas litteras esse Manichæi, quas miserabiliter huic auctoritati præponitis? Si enim hinc aliquis moueat quæstionem, & scrupulum contradictionis impingat, dicens libros, quos profertis, non esse Manichæi, quid facturi estis? nonne potius eiusdem deliramenta ridebitis? Quis contra rem tanta connexionis, & successionis serie firmatam, impudentiam huius vocis emittat? sicut ergo, inquit, certum est, illos libros esse Manichæi, & omnino ridendus est, qui ex transuerso veniens, tamen post natus, litteram vobis huius contradictionis intenderit: ita certum est Manichæum, vel Manichæos esse ridendos, aut etiam dolendos qui tam fundatæ auctoritati à temporibus Apostolorum vsque ad hæc tempora certis successionebus custoditæ, atque productæ audeant tale aliquid dicere. Hactenus Augustinus. Sed quia Magd. non audent penitus affirmare fictas esse has epistolas: quin potius, conscientia non consistente, titubanter di-

cent, ut eorum verbis utar, ab vno eodemque, aut de integro confictas, aut fœdissimè corruptas, subiiciam hic ex eodem Augustino quæ in posteriorem partem sententiæ istorum quadrant. sic enim lib. 11. cap. 2. contra eundem Faustum scripsit. Vsq̄ adeò inuicta sunt, quæ aduersus vos de diuinis codicibus proferuntur, ut non sit aliud, quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Quæ auctoritas literarum aperiri, quis facer liber euolui, quod documentum cuiuslibet scripturæ ad conuincendos errores exeri potest, si hæc vox admittitur? si alicuius ponderis æstimatur? Aliud est, istos libros non recipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris nostris, quod Iudæi de nouo Testamento faciunt: quod denique nos ipsi de vestris, & aliorum hæreticorum, si quos suos, & proprios habent, vel de iis, qui vocantur apocriphi, non quòd habendi sint in aliqua auctoritate secreta, sed quia nulla testificationis luce declarati de nescio quo secreto, nescio quorum præsumptione prolati sunt. Aliud est ergo auctoritate aliquorum vel librorum, vel hominum non teneri: & aliud est dicere, iste quidem vir sanctus omnia vera scripsit: & ista epistola ipsius est, sed in ea ipsa hoc est eius, vbi cum ex aduerso audieris proba: non confugas ad exemplaria veriora, vel plurium codicū, vel antiquorum, vel linguæ præcedentis, vnde hoc in aliam linguam interpretatum est: sed dicas, inde probò, hoc illius esse, quia hoc pro me sonat: illud contra me. tu es ergo regula veritatis: quicquid contra te fuerit, non est verum. Quid si alius simili insania, sed tamen qua tu, duritia constringatur, existat, & dicat, imò illud, quod pro te sonat, falsum est: hoc autem, quod contra te est, verum est. quid acturus es: nisi fortè alium librum prolaturus, vbi quicquid legeris, secundum tuam sententiam possit intelligi. hoc si feceris, non de aliqua eius particula, sed de toto audias contradicentem, & clamantem, falsus est: quid ages? quo te conuerteres? quam libri à te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? hactenus August. Hæc ergo sibi, ut iterum dicam, Lutherani, & eorum centuriones Magdeburg. scripta ab Au-

Quomodo Augustinus eos confutauit, qui dicebant corruptum esse nouum testamentum.

*Quid Hier. de
Apocalyp. &
de epist. Pauli
ad Hebr. scrip-
seris quod in
Mag. quoque
continetur.*

gustino, sanctissimo, & eruditissimo patre, existiment, sic beatus Hieronymus Apocalypsim beati Ioannis, & epistolam Pauli ad Hebræos cum plerique suo tempore negarent, ipse tamen non audeat negare, sed potius utranque, inquit in epistola ad Dardanum, suscipimus, nequaquam huius temporis consuetudinem, sed veterum scriptorum auctoritatem sequentes, qui plerumque utriusque utuntur testimoniis, non ut interdum de apochryphis facere solent, quippe qui, & Gentilium litterarum raro utuntur exemplis, sed quasi canonicis, & ecclesiasticis. Hæc Hieronymus sic nos veterum scriptorum, qui passim harum epistolarum testimoniis utuntur, auctoritatem sequimur, & non tantum nostri quoque temporis consuetudinem, quæ eas recipit, & quotidiana lectione, atque usu in doctrina, & ecclesiarum administratione, ecclesiasticisque iudiciis celebrat, & frequentat. Magdeburgenses verò nec ecclesiarum consuetudinem curant, nec auctoritatem veterum earum testimoniis utentium reuerentur: ut faciant in epistolis Apostolicorum Pontificum, quod Manichæi in scripturis Apostolorum prius fecerunt, tamen si dispar sit, & inæquale Magdeburgensium, & illorum erimen. Recte itaque in istos conuenit, quod Theodoretus Cyri episcopus in proœmio commentariorum epistolæ ad Hebræos aduersus Arianos eam negantes scripsit, At inquit, tamen nihil aliud, tamen huius epistolæ in ecclesiis antiquitatē reuereri eos oportuit, ab eo enim usque tempore, quo ecclesiæ Pauli epistolas receperunt, fructum ex huius epistolæ doctrina, & lectione percipiunt. ita quoque Magdeburgenses tamen nihil aliud, tamen harum epistolarum in ecclesiis antiquitatē reuereri oportuit. Ab eo enim usque tempore, quo ecclesiæ horum Pontificum epistolas acceperunt, fructum ex earum doctrina, & lectione percipiunt. Causa deinde, quæ Arianos ad negandam epistolam Pauli ad Hebr. impulit, eius quoque causæ, quæ Magdeburgenses ad negandum horum Pontificum epistolas commouit, similis est. Cum enim, inquit Theodoretus, non possent refellere, quæ Paulus de diuinitate filij clarissime scripsit, totam epistolam eicere decre-

*Quid Theod. de
epist. ad Hebr.
scripseris, quod
in Magd. quo-
que quadrat.*

uerunt. sic centuriatores cum non possent aliter refellere quæ hi sanctissimi, & Apostolici Pontifices, cum de aliis, quæ Lutherani negant, tum in primis de principatu episcopi Romani, & de appellationibus ad eum grauissime scribunt, & à sanctis Apostolis tradita, & sancita esse clarissime in his epistolis affirmant, totas epistolas exemplo Arianorum negare decreuerunt. Et beatus Augustinus in epistola ad Hieronymum 19 Manichæi, inquit, plurima diuinarum scripturarum, quibus eorum nefarius error clarissima sententiarum perspicuitate conuincitur, quia in alium sensum detorque non possunt, falsa esse contendunt, ita tamen ut eandem falsitatem non scribentibus Apostolis tribuant, sed nescio quibus codicum corruptoribus: quod tamen, quia neque pluribus, nec antiquioribus exemplaribus, neque præcedentis linguæ auctoritate, unde Latini libri interpretati sunt, probare aliquando potuerunt, notissima omnibus veritate superati, confusique discedunt. sic istis euenit, qui idem de epistolis Pontificum Apostolicorum dicere ausi sunt, quod de scripturis Apostolorum Manichæi. Aiunt enim aut de integro cõstitas esse, aut fœditissime corruptas: sed quia nec hoc posterius pluribus, neque antiquioribus exemplaribus, neque auctoritate præcedentis linguæ Græcæ, unde epistolæ Clementis translatae sunt, probare aliquando potuerunt notissima omnibus veritate ut de illis dixit Augustinus, superati, confusique discedunt, utinam ad pœnitentiam confusi, dum facultas adest, sicut beatus Cyprianus ad Demetrianum scripsit, dum adhuc aliquid de sæculo superest, quando enim, inquit istius excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est: nullus satisfactionis effectus: hic vita aut amittitur, aut tenetur. Hactenus de priore genere testium, dicendum est deinceps de altero.

De iis, qui epistolas Pontificum Apostolicorum apud veteres citauerunt, & responsio ad cap. Dist. 19. Si Rom. quod Magd. in epistolas obiiciunt, & quemadmodum Nicolaus primus citatus testis contra epistolas à Magd. earum auctoritatē probet. Item de epistola Clementis prima ad Iacobum libris

Recognitionum præposita, & de altera epistola Clem. ex persona petri ad Iacob. de qua Photius. & de veteribus synodis, quæ epistolas Pont. Apostolicorum citant.

Cap. 23.

Rsi non est opus alios testes querere, ut summus orator pro Flacco dixit, ubi ipsi, qui iudices futuri sunt, testes esse possunt, ne tamen nobis deesse putentur, hoc quoque genus testium producimus, nempe eorum, qui de his epistolis in libris suis meminere, earumque auctoritati testimonium dederunt: non loquor nunc de Pontificibus, qui contra omnem æquitate, & rationem Magdeburgensibus suspecti sunt, sed de aliis. Ac primum, quia tanta est apud vos Gratiani auctoritas, quod vobis gratulor, ut eam nobis contra has epistolas obijciendam esse putaretis, merito, & quidem exemplo vestro admoniti, eos, qui ante Gratianum harum epistolarum decreta simili studio, & industria collegerunt, quos ille postea imitatus, & secutus est, vobis pro defensione earum obijciemus viros magna auctoritate, & excellenti doctrina, ac vitæ probitate, Iuonem dico episcopum Carnotensem ante quadringentos quinquaginta annos, Burcardum episcopum Vormaciensem, adhuc eo antiquiorem, tum Anselmum Lucensem ante annos prope quingentos, hi enim, ut dixi, ante Gratianum harum epistolarum decreta studiose collegerunt, & in certos locos communes distributa suis illa quidem auctoribus assignarunt, ut sic digesta, & notata ad usum ecclesie omnibus in promptu essent. Cepit verò primus hoc studium ante annos nongentos Isidorus Hispalensis hortatu 80. episcoporum, ut ipse in prologo his verbis scripsit, Compellor à multis tam episcopis, quam reliquis servis Christi canonum sententias colligere. & paulò post, Deinde quarundam epistolarum decreta virorum Apostolicorum, inseruimus, id est, Clementis, Anacleti, Euaristi, & cæterorum Apostolicorum, quas potuimus hactenus reperire epistolas, usque ad Syluestrum Papam, postmodum vero Nicenam synodum constituimus, &

De collectoribus decretorum.

deinceps reliqua decreta præsulorum Romanorum usque ad sanctum Gregorium. Hactenus Isidorus. An non est fide dignus auctor, & ex numero Patrum, sanctus Isidorus, & ætate Caroli Magni antiquior, unde didicit beatus Isidorus tribuere auctoritatem epistolis Pontificum Apostolicorum, nisi à maioribus suis? Quomodo ergo tam aperte fallere voluistis, ut diceretis, neque facile reperias has epistolas ab ullo Patrum, aut fide digno auctore ab hoc sæculo usque ad Caroli Magni ætatem citari. sic enim in accusatione vestra scripsistis, an fortasse non citauit epistolas Pontificum Apostolicorum, qui eas, & earum decreta ad usum ecclesie catholice collegit, ut in promptu essent omnibus ad citandum? Ne autem hoc quoque opus Isidori fictum esse, more vestro dicatis (hoc enim per fugium vobis paratis negandi omnia, quæ nisi negetis, vestra defendere non potestis) meminit eius Igmarius Archiep. Rhemensis in libro de variis capitulis ecclesiasticis cap. 27. de translatione à Græco, conciliorum, & canonum. sic enim ait, & beatus Isidorus in collectario suo de canonibus, quatuor conditiones Nicæni concilij compaginauit. & rursus cap. 33. non solum meminit, sed laudat etiam Hæc sunt, inquit, quæ prædictus Isidorus in collectario suo de canonibus diligentissime præscripsit, quem utique si quis studiose perlegerit, plenissime illa, quæ nos summatim terigimus, se inuenisse gaudebit. Vixit autem, ut scitis, Igmarius Rhemen. sub Carolo, & In Isidori prologo Ludouico filio, & ad eum Benedictus 3. & Nicolaus 8o testimonium primus epistolas scripserunt. In vno ergo Isidoro 80. episc. pro octuaginta episcoporum testimonium contra eum-
epist. Pont. Apostolicorum.

mentum vestrum producimus. hi enim, nisi has epistolas Pontificum Apostolicorum veras, & omni sapientia, & utilitate plenas esse scirent, nunquam sanctum Isidorum ad colligendum coegissent, ut idem Isidorus in Prologo suo testatur, sic enim ait, scire autem vos volo 80. episcopos, qui hoc opus me incipere, & perficere coegistis, & quæ sequuntur. Igmarius verò cap. 15. libri sui, quem paulò ante dixi, loquens de Symbolo Apostolorum epistolam Clementis ad Iacobum fratrem domini citat, & cap. 17. loquens de nono canone Aposto-

*Igmars Rhe-
mensis Archi.
ante annos 700
epist. Clem. ad
Jacob. & epist.
Anacleti citat.*

lorum, epistolam Anacleti primam item citat: & cap. 18. loquens de non efficiendis episcopis citat etiam eiusdem Anacleti epistolam 2. Possem hic ex illo sæculo Caroli, & Ludouici citare testem epistolæ Clementis, quæ vobis propter Iacobum fratrem Domini iam mortuum, valde suspecta est, imò opinione vestra planè cōficta, & propter doctrinam beati Petri, quæ in ea recitatur maximè odiosa, testem dico epistolam Nicolai primi, quam vos fictam esse, scio, non dicens, tum ne vobis derogentis, qui testimonio epistolarum Nicolai in centuria 9. abuti voluistis, id quod in aliorum quoque Pont. epistolis à sexto sæculo facere cœpistis, tum ne simul totam causam regis Lotarij, & Theupergæ vxoris, de qua epistola Nicolai scripta est, fictam facere videamini. Sic igitur ille in epistola ad Episcopos, & Archiepiscopos in regno Lotarij, qui à matrimonio Theupergæ vxoris propter pellicem discedere volebat, scripsit. Sermonem illius, qui nobis per beatum Clementem recitatur, attendite: Quid in hominum peccatis adulterio grauius? secundum namque in pœnis obtinet locum, Quoniam quidem primum habent illi, qui aberrant à Deo, etiam si sobriè vixerint. Propter quod vos d. presbyteri Ecclesiæ, Ecclesiam excolite, & adornate sponsam Christi ad pudicitiam. Hæc Nicolaus ante annos septingentos ex epistola Clementis ad Iacobum recitauit, imò hic Pont. Nicolaus totam hanc causam defensionis epistolarum pontificum apostolicorum aduersus quosdam episcopos earum inimicos illis temporibus suscepit, quos quia Magdeburgenses ad dicendum testimonium in epistolas Zepherini, & aliorum omnium pontificum superiorum in tertia Centuria produxerunt, nos rursus eorum testimonium in eosdem ipsos Magdeburgenses producamus. Ut suo mucrone confodiantur, id est, à suis testibus redarguantur. Sed recitemus prius, quæ Magdebur. in 1. Centuria de epistolis pontificum tertij sæculi scripserunt, & fuisse inquit, semper aliquos, qui has & superioris, & sequentium aliquot sæculorum epistolas à tempore, quo primum citari cœperunt, pro apocryphis & suppositis habuerunt, eo quod in codice cano-

num non inuenirentur, nec à Conciliis generalibus susceptæ & approbatæ vnquam essent, sed tantum à Romanis tanquam à suspectis & domesticis testibus iactarentur, apparet (inquiunt) ex Grat. dif. 19. c. Si Romanorum pont. hætenus Magd. Audiamus nunc testimonium illorum, qui ex illo capite Gratiani in epistolas pontificum citati sunt testes, auctore Nicolao primo, cuius testimonio vsi sunt Magdeburg. vt intelligant omnes, rectè & istos, sicut Daniel iniquis illis iudicibus Israel dixit, in caput suum mentitos esse, Quamquam quidam (inquit) vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonum codicis corpore esse descripta, & ideo inter canones non esse assumenda. cum & ipsi, vbi suæ intentioni hæc suffragari conspiciunt, in omnibus illis indifferenter vtatur: & solum nunc ad diminutionem sedis apostolicæ potestatis & suorum augmentum privilegiorum minus accepta esse perhibeant. ergo illi, qui inter Episcopos & Archiepiscopos Galliarum, ad quos Nicolaus scripsit, sic sentiebant, veras esse priscorum pontificum epistolas confitebantur, quas vos negatis non enim cōtendissent non esse eas inter Canones referendas, si vt vos vultis, apocryphas & supposititias, ac nō potius vt ras, & suorum auctorum esse putarent. aliud est enim negare veras esse, quod vos facitis: aliud negare earum auctoritate privilegia sua abrogari, quod illi faciebant. Deinde si suppositas esse illi credidissent, nunquam eorum testimonio vsi essent, vt quidem vlos esse testis vester idemque noster Nicolaus pontifex testatur. Præterea solum ad diminutionem potestatis sedis apostolicæ, & ad augmentum suorum privilegiorum, vt idem testis Nicolaus ait, illa decretalia pontificum minus accepta esse illi perhibebant: at vos Magd. non ad diminutionem solum potestatis sedis apostolicæ epistolas priscorum pontificum negatis, hæc enim faceretis, si tantum decretum de appellationibus repudiaretis, sed ad diminutionem dogmatum catholicorum, & ad defensionem doctrinæ vestræ, quam, nisi epistolas illas negatis, aliter defendere non potestis. sentitis ne iam Magd. quod testimonium tribuant epistolis cōtra vos

*Quomodo in
cap. Si Rom.
dif. 19. à Magd.
obiectum in eos
redarguantur.*

*Quomodo testis
in Magd. citatus
contra epistolas,
auctoritatē epi-
stolarū probet.*

*Quomodo te-
stis ex epistola
Nicolai contra
epistolas citati
veritatem eorū
confiteantur.*

*Leonis Magni
testimonium pro
epistola pontifi-
cum Apostolico-
rum.*

vestri illi testes? sed prosequamur reliqua: & videamus quemadmodum contra illos Nicolaus testis Magdeburgensium nō quidem veritatem epistolarum, quam illi ipsi confitebantur, sed auctoritatem, quā negabant, probet, quo magis intelligatis, quantum inter vos, & illos, quorum similes videri voluistis, distet. si ideo (inquit) non esse decretales epistolas priscorum pontificū admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, ergo neque sancti Gregorij, nec vlius alterius, qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, ali- quod institutū, vel rescriptum recipiendum est, eo quod in codice canonum non habeatur, adscriptum. ergo doctrinam eorum & sanctiones, quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur adscriptæ, de codicibus suis abradant, vt quid vel mem- branas occupant, postquam non habentur acceptæ: ta- met si illud vos Callidius, quam illi, quod non putastis consentaneum esse, confiteri veras illorum pontificū apostolicorum epistolas, & non habere eas acceptas & ratas. Constat ergo, non de veritate, epistolarum priscorum pontificum, sed de earum auctoritate cano- nica testes illos disceptasse, quos Magd. ex epistola Ni- colai apud Gratianum in easdem epistolas citarunt. Pergit verò Nicolaus refellere illos, & epistolarū illa- rum canonicā auctoritatem, quam negabant, probare decretorum Leonis & Gelasij, quos recipiebāt, aucto- ritate, restat (inquit) mirum, quod decretales epistolæ Romanorum pont. sunt recipiendæ, & si non sunt co- dici Canonum compaginatæ, quoniam inter ipsos Ca- nones vnum beati Leonis capitulum constat esse per- mixtum, quo ita omnia decretalia constituta à sede A- postolica custodiri mandantur, vt si quis in illa cōmi- serit, nouerit sibi veniam denegari, dixit enim cap. 10. suarū decretalium, ne quid verò sit, quod prætermitti à nobis forte credatur, omnia decretalia cōstituta tam bonæ recordationis Innocentij, quàm omniū præde- cessorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis ita nostra declaratione cu- stodiri mādamus, vt si quis in illa cōmiserit, veniā sibi nouerit deinceps denegari. dicendo verò omnia de-

cretaliū constituta, nullum de decret. constitutis præ- termisit, quod nō mādauerit esse custodiendum: & rur- sus asserendo omnium prædecessorum nostrorū, nul- lum pontificum Rom. qui ante se fuerunt, excepit. & paulo post, itaque nihil interest, vtrum sint omnia, nec ne, decretalia sedis apostolicæ statuta, inter canones conciliorum immixta, cum omnia in vno corpore cō- paginari non possint: & illa eis intersint, quæ firmitatē nis, quæ defunt, & vigorem suum assignent. hoc dixit Nicolaus propter ista duo decreta Innocentij & Leo- nis, quæ sunt inter canones, quibus priscorum ponti- ficum epistolæ confirmantur. bene autem habet, quod Magd. epistolas Leonis non negant veras esse, quarū testimonio ipsi in Centuriis aliquando vti solent, vel, vt melius dicam, abuti: nec epistolas Gelasij negant: de quo subiungit idem Nicolaus, consonat autem huic beatissimo Leoni Papæ etiam facundis sanctus in de- cretis suis Papa Gelasius ita inquit, decretales epi- stolæ, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuersorum patrum cōsultatione de- derunt, venerabiliter suscipiendas decernimus, in quo notandum est (inquit) quod non dixit, decretales epi- stolas, quæ inter canones habentur, vel quas moderni pontifices dederunt, sed quas beatissimi papæ diuersis temporibus ab Vrbe Roma dederunt. dicēs autem di- uersis temporibus etiam illa tempora vir sanctus cō- prehendit, quæ crebrescentibus paganorum persecu- tionibus ad sedem apostolicam deferri causas episco- porum difficillimè permittebant. hactenus Nicolaus. Cum igitur Magd. episcopos quosdam Galliæ testes in epistolas priscorum pontificum citauerint, qui nun- quam eas epistolas falsas, & suppositas esse dixerunt, sed potius veras esse & suorum auctorum, quorum esse feruntur, confessi sunt, superest, vt Magdeburgen- sibus dicamus, vt iterum repetam, quod Daniel illis se- nibus inueteratis dierum malorum, & iniquis iudici- bus, rectè & vos mentiti estis in caput vestrum: ipsi enim vestri testes vos condemnant: qui satis veras esse epistolas aiebant, quarum testimonio, cum è re sua sciat, vtobantur: illud tantam obuiantes non esse

*Gelasij testimo-
nium pro episto-
lis pontificum
Apostolicarū.*

Testimonium e-
pistola Clem.
ad Iacobum in
Photio const.

Testimonium
eiusdem epist. in
Rufino ante an-
nos mille et.

Gennadius.

inter canones relatas. sed de his satis. Deinde Photius patriarcha Cōstantinopolitanus eruditissimus auctor, ante annos item septingentos, in eo opere, quod de libris à se lectis composuit, quod Bibliothecam appellavit, epistolas duas Clementis ad Corinthios & aliam eiusdem Clementis ad Iacobum fratrem Domini, se ait legisse. an negabitis satis idoneum testem esse antiquioris epistolæ huius Photium Græcum auctorem, hominem præsertim parùm Ecclesiæ latinæ studiosum, imò aliquando æmulum, & obrectatorem? an dicetis blandiri voluisse, & in gratiam Ecclesiæ Latinæ epistolam circa tempora Caroli Magni, ut vos somnifus, fictam, inter libros veterum à se lectos, referre voluisse? quid hoc amentius? Accedit etiam testis epistolæ Clementis ad Iacobum fratrem Domini, his omnibus, quos dixi, antiquior Rufinus Toranus, qui in prologo librorum eiusdem Clementis de beati Petri cum Simone Mago disputationibus, affirmat, olim hanc epistolam interpretatam esse & æditam: quodque in ea de omni ordine ecclesiastico contineretur, id quod Magdeburgenses premit, & ferre nō possunt. Verissem autem Rufinum è Græco in Latinum libros istos, quos dixi, in quorum prologo hoc testimonium epistolæ Clementis tribuit, Testis est Gennadius vetus auctor, in scriptoribus Ecclesiasticis. Illud autem, quod fortasse parum rem considerati auctoritatem epistolæ imminuere videri posset, quod in principio librorum eiusdem Clementis de Petri sermonibus, & disputationibus cū Simone, quos ab hæreticis depravatos fuisse Epiphanius, Hierony. & ipse idem eorum interpretas Rufinus testes sunt, ab eodem Clemente collocata est, ut Photius quoque Constantinopolitanus in bibliotheca sua restatur, & ut nos in ipso exemplari Græco vidimus, hoc inquam auctoritatem eius non eleuat. Sed magis auget: si quidem propter magnam epistolæ auctoritatem factum est, ut ab illis libris separaretur & reliquis epistolis eiusdem Clementis adiungeretur. Itaq; sicut ex libro Enoch apocrypho ab apostolo Iuda testimonium, quod inde in epistola sua citat, separatum est, & canonica auctoritate deinceps sancitum, sic epistola

De epistola
Clem. ad Iacobum
preposita
libris Recogis.

Clementis ad Iacobum fratrem Domini, quæ continet doctrinam beati Petri in ordinatione Clementis. & in ea, ut idem Rufinus ait, de omni ordine ecclesiastico continetur, ut ecclesiasticam auctoritatem, quæ ei debebatur, haberet, merito à libris illis Clementis, quos hæretici contaminare iam tunc ausi erant, à Sanctis patribus olim seiuncta est, quæ enim alia causa esse potuit, nisi hæc, cur quibus libris ab auctore præposita fuerat, olim ab eis separata, & separatim translata, atq; ædita fuisset: aut si Rufinus propriam horum librorum esse putabat, cur eam toti operi non præposuit, auctoritas igitur ecclesiasticæ consuetudinis, quæ illam iam inter decretales epistolas pontificum apostolicorum receperat, hoc fecit. hinc quoque factum est, ut altera epistola Clementis ex persona Petri ad eundem Iacobum, quæ in altera æditione similium librorum ferebatur, non sic fuerit separata, & inter cæteras epistolas decretales relata, quia scilicet nullum decretum continebat: nihil enim aliud agebat quàm monere, & hortari, ut libri isti sermonum Petri non communicarentur cum alienis à religione Christiana neque cū ullis aliis, nisi probatis, quod iam tunc (inquit Petrus) sermones sui falsis interpretationibus deprauarentur, quasi ipse sic sentiret, ut hæretici dicebant, tamen si nō sic prædicare auderet. deinde subiungit, *οἱ δὲ οὐκ οἰοῦντες τὸν ἐμὸν λόγον ἐπιμαρτυροῦντες οὐδὲ ἠκούσαντες ἐξ ἐμοῦ λόγου, ἐμὸν τὸ εἶπέν τε ἀπάντες ἐν τοῖς φρονιμώτεροις ἐπιχαροῦσιν ἰσχυροῦσιν λέγοντες τοῖς ὑπ' αὐτῶν κατηχουμένοις τὰ τοιαῦτα τὸ ἐμὸν φρόνημα, ὅτι ἐγὼ οὐδὲ ἐν θυμῷ μου, εἰ δὲ ἐμὸν ἔστι πλείονος τοιαῦτα τολμῶσι καταψεύδεσθαι. προσέειπε μάλιστα μετ' ἐμὸν πλείων ὅτι μετ' ἐμὸν τολμήσαντες, qui (inquit) nescio quomodo meā mentem profitētes, Sermones, quos ex me audierunt, magis intelligēt, quā ego, qui eos locutus sum, interpretari conātur, affirmātes iis, quos erudiunt, hūc esse sensum meum: quem ego ne cogitavi quidem, quod si, me adhuc viuentē, hæc mentiri audent, quanto magis idem post me, qui me consequentur, audebunt? valde hæc congruunt cum eo, quod Sanctus Ireneus lib. 3. c. 4. scribit de hæreticis illis, qui dicebant, non ut haberet veritas, sed in hypocrisi, quemadmodum unusquisque*

De altera epistola Clementis

ex persona Petri ad Iacob.

*Testimonium e
pistola Clemen-
tis ad Iacobum
in Synodo Va-
sensi 18. episco-
porum ante an-
nos millescentū.*

capiebat, apostolos docuisse, & in eodem libro c. 2. di-
cent se (inquit) non solum presbyteris, sed etiā apostolis
esse sapientiores. & sinceram inuenisse veritatē. Redeo
ad epistolam Clemen-
tis ad Iacobum fratrem Domini,
cui etiā testimonium tribuerūt 18. Episcopi ante an-
nos mille centum sub Theodosio minore in Synodo
Vasensi prouinciarū Narbonensis cōgregati. Recitemus
testimonium: sic enim aiunt, cap. 6. Ex epistola sancti
Clementis vtilia quæque præsentī tempore Ecclesiis
necessaria, sunt honorificè præponenda: & cum reue-
rentia ab omnibus fidelibus, ac præcipuè Clericis re-
cipienda. Ex quibus quod specialiter placuit, propter
venerandam antiquitatem, statutis præsentibus robo-
ramus, quod supradictus beatus martyr de beatissimi
Petri apostoli institutione commemorat dicens. Quæ-
dam etiā ex vobismetipsis intelligere debetis, si quæ
sint, quæ ipse (de Episcopo loquuntur) propter insidias
hominum malorum, non potest euidentiū & mani-
festius proloqui, verbi gratia, si inimicus est alicui pro
actibus suis, vos nolite expectare, & quæ sequuntur, ne
omnia recitem. Iam ne vident Magdeburgenses tot
veterum testium locupletissimum testimonium anti-
quitatis venerandæ huius epistolæ? Quod si ab illis iā
tunc tam veneranda erat epistolæ huius antiquitas, &
cum tanta reuerentia recipienda esse ob venerandam
eius antiquitatem: quæ inde sumebant, iudicant,
quanto magis à nobis, qui post illos amplius mille cē-
tum annis sequimur, veneranda & colenda est: item in
Conc. Metensi celebrato ab archiepiscopo Treuerēsi
Rotbodo, siue Roboto & episcopo Virdunensi, & Ar-
noldo episcopo Trullensium cum multis sacerdotibus
ante annos sexcentos & amplius c. 8. Quæsitum est (in-
quit) à sancta Synodo, quid de iis sacra fieri auctoritas
iuberet, qui cum prædictis excommunicatis commu-
nionem habeant. nam non tantum laici, verum etiam
presbyteri in celebratione Missæ excommunicatos re-
cipiunt: & quid de iis, qui in eadem excommunicatio-
ne mortui fuerint: deinde subiungit, verū ad hæc tāta
auctoritas prolata est, sanctus Petrus Apostolus in or-
dinatione S: Clemen-
tis ita plebes alloquitur, si inimicus

est alicui pro actibus suis, vos cū illo nolite amici esse,
& prudenter obseruare debetis, auertere vos ab eo, cui
ipsum sentitis aduersum: sed neque loqui iis, quibus
ipse nō loquitur, istius transgressores S. Petrus, & om-
nis auctoritas excōmunicat. Hactenus Synodus, quæ
non solum testimoniū epistolæ Clementis citauit, sed
quantæ id testimoniū auctoritatis esset, testata est, cum
ait, verum ad hæc tanta auctoritas prolata est, S. Petrus
in ordinatione Clementis, & quæ sequuntur Denique
vt hoc genus testimoniorum finiam, quia Magdebur-
genses nobis vnum tantū testem produxerunt mona-
chū cognomento Kaltheisen, Germanū, vt opinor, cui
tantum fidei tribui voluerunt, vt eius testimoniū solius
in epistolam Clem. & Anacleti satis esse crederent. id-
circo, quando tam religiosa in dicendis testimoniis na-
tio Germanica putatur, eisdem postremo hoc loco
nationis suæ testibus conuincam. In Triburicensi enim
Synodo, Arnolde Imperatore, ante annos, amplius
sexcentos epistolæ Clementis ad Iacobū Anacleti, Ale-
xandri, & aliorū Pontificum epistolis non semel & ite-
rum, sed sæpius testimoniū fidei dederunt viginti duo
Episcopi Moguntiacensis, Agrippinen, Treuren, Fugi-
sing, Eistatēsis, Radasbonen, Augustinian, Constātien,
Curiē, Basileen, Stazburgen, Spirien, Vormacien, Bru-
men, Vuirdunen, Hiltineshermenen, Vuiziburgen,
Haluarastaten, Meten, Nimidens, Padarbrunen, Osue-
brugen. Conferre nunc Magdeburgenses Centuriato-
res tempora nostrorum testiū, numerum, fidem, & au-
toritatem cum vno vestro Kaltheisen, recenti, & teste
ignoto, qui ante annos sexaginta nō amplius in episto-
las, quas prius oderat, testimonium dixit. imò venit
mihi in mentē, vt vobis dicam quod quidā optimus, &
eloquentiss. patronus causarum aliis, qui ignotos quo-
que testes quærebant olim dixit, à testibus quæretis
ignotis, ipsi coniectura nihil iudicabitis? & de quibus
aliis testes esse debetis, de iis ipsis alios testes audietis?
Ac coniectura quidem facilè est iudicare, epistolas
scripsisse priscos illos, & Apostolicos pontifices. etenim
si fuit aliquando necesse, vt posteriores pontifices, sæpe
ac multas decretales epistolas, cū pax ecclesiarū erat,

*Testimonium
grauissimū epi-
stol. Clem. ad
Iacobū, & Ana-
clati, & Alexā-
dri in Synodo
Germanica dis-
te annos Dc.*

*Quam sit proba-
bilitate scripsisse
epistolas primos
illos pontifices
Apostolicos post
beatum Petrum.*

scriberent, quanto magis fuisse iudicandum est, cum erant bella, pugnae, pericula, cum magistratus, imperatores, reges, populi, ciuitates, gentes, domestici, alieni, Christianis insidiabatur? cum nullos ceteros iniuri, nulla concilia Christianorum haberi patiebantur? an non sancti Apostoli cum epistolas scripserunt, exemplum epistolas scribendi, successoribus praebuerunt? ac si is, qui praest, in solitudine, ut apostolus ait, praesse debet, an non pertinet ad solitudinem ad absentes scribere? debet enim talis esse episcopus, ut sicut idem Apostolus ad Titum scripsit, potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere: hoc autem apud absentes nisi per epistolam fieri non potest. sic Dionysius, Ignatius, & Polycarpus Apostolorum discipuli epistolas, quae adhuc extant, scripserunt. Verum: inquit Magdebur. non enim negare se, quin epistolas Apostolici pontifices scribere, & potuissent, & debuissent, sed scripsisse has, quas habemus, hoc negare. Sed quomodo non negent, cum nisi negent, neque doctrinam, neque sectae suae disciplinam defendere villo modo possint? At qui nos quaecunque in eas hactenus obiecere potuerunt, plane falsa esse docuimus: & puto ne Magdeburgensibus assatim satisfecisse. ac ipsi quidem alia argumenta, aut alios testes non habent. nobis vero cum vtrumque suppleat, quid eis superest, nisi ut vel alias epistolas ab illis pontificibus scriptas proferant, si has negant, & alias scripsisse concedunt: aut has sanctissimas, & grauissimas, ac omni memoria antiquiores, quas longinquitas temporis, excipiente memoria, & ecclesia eis vrente, consecrauit, recipiant, si a communi hominum more, ac ratione abhorreere nolunt. Repetam enim hic, quod ex Platonis libro 7. de legibus iterum memini, cum antiquitatem canonum Apostolorum libro primo defenderem, omnes homines, inquit, eas leges venerari solere, veterique in eis quicquam nouare, in quibus adoleuerunt, educati que essent: quaeque diuina quadam sorte multis saeculis immutabiles permansissent: neque recordarentur, nec audissent, aliter eas villo vnquam tempore habuisse. Haec Plato, quae cum nostra sint, quia recte ab illo

*Quid Plato de
antiquis, & non
quam mutatis
legibus scripse-
runt.*

ab illo dicta sunt, licet ea ad nostram causam transferre, id est, ad defensionem epistolarum, quae decretis, & legibus ecclesiasticis plenae sunt, quas diuina quadam providentia tam multis saeculis immutabiles mansisse, ne ipsi quidem, qui eas negant, negare possunt: cum neque recordentur, nec audierint, nec ex memoria omnium saeculorum cognoscere possint, aliter eas vnquam habuisse, quam nunc habeant. Quod si hoc rursus Centuriatores adhuc negent nempe multis saeculis immutabiles mansisse, nos non vnum, aut alterum, sed plures testes habemus, tot saltem saeculis non fuisse mutatas, quot ab Isidori Hispalensis aetate vsque ad nos fluxerunt. is enim easdem epistolas ad vsum ecclesiae catholicae ante annos nongentos in vnum collegit, & tales eas posteris reliquit, quales nunc habemus, quarum doctrina, & decretis semper ecclesia catholica vsa est, & nunc vtitur. Sed cum Magd. has pontificum Apostolicorum epistolas propter doctrinam, & Apostolicas traditiones decretorum, quae in eis feruntur, quibus tota Lutheranorum disciplina coarguitur, & frangitur negent, & eas tanto studio oppugnent, & delere cupiant, & nos easdem rursus tanquam testes sanctissimos traditionum studiose defendamus, rogabo eos, si illis ipsis decretis propter rationem, & auctoritatem, qua consistunt, adhuc vtitur ecclesia, eorumque consuetudo ex Apostolica traditione profecta in ecclesiastica disciplina semper viget, an decreta, ista minus valebunt, si has epistolas ut ipsi cupiunt, & laborant, dicam non haberemus? frustra igitur Magdeburgenses in eo laborant, & sudant, in quo nihil ab eis hactenus profectum est, neque proficitur, neque profici potest. Consuetudinem enim omnium ecclesiarum tollere non possunt: imò neque negare, nisi ex eorum numero esse pergant, quos Apostolus contumacios vocauit, id est, qui obedire nolunt ecclesiis, earumque consuetudines ex Apostolica traditione profectas, & fideliter omni tempore conseruatas tenere: quos in alio loco idem Apostolus subuersos, & proprio iudicio condemnatos esse dicit. Coniectura itaque, ut paulò ante dicebam, facile est, perspicere, scripsisse quidem epistolas aliquas pontifices illos Apostolicos,

*Quam multis
saeculis epistolae
pontificum Apo-
stolicorum im-
mutabiles per-
manserint.*

quorum epistolas Magdeburgenses nunc negant: scripsisse vero has, quas habemus, quia non ita facile est argumentis, & indiciis, ac coniecturis cognoscere, & iudicare, superest, ut proximo capite eodemque extremo aliquanto fusius de hoc agamus.

De decretis epistolarum quinque Clementis quomodo non auctoritate ipsarum epistolarum sed consuetudinis omnium Dei Ecclesiarum à sanctis Apostolis instituta & tradita consistant, & de argumentis antiquitatis quae ex iis ipsis decretis earum colliguntur, & quomodo probetur, scriptas esse Graece, & de aliis quibusdam observationibus. item de epistolis 3. Anacleti & de decretis earum, & quae in ipsis vestigia illius aetatis, quae scriptae sunt, impressa cernantur, & quae argumenta, scriptas esse latine.

Capit. 24.

Rgo quia paulò ante à Magd. requirebam, ut relictis testibus ignotis, aliquid ipsi coniectura iudicarent, operæ precium est, ut doceamus eos. Experiri in epistolis ipsis, quemadmodum coniectura de iis ipsis epistolis iudicium facere possint: & de quibus testes quaerunt, de iis ipsi alii testes esse. sunt enim in ipsis epistolis impressa vestigia non rara, quibus aetate illam Apostolicam mediocriter sagacibus odorari liceat. & ne longum fiat, si omnes pontificum Apostolicorum epistolas persequamur, faciamus hoc in decretis quinque epistolarum Clementis, & trium Anacleti, ut hoc exemplo qui voluerit, reliqua persequatur. Ac ut inde incipiamus, Si qui, inquit, ex fratribus negotia habent inter se, ne apud cognitores saeculi iudicentur, Gentiles dicit, quos verbo illo saeculi distinxit à fratribus, qui ad futurum saeculum, & ad patrem futuri saeculi, & ad filios resurrectionis pertinent, si tamen in fide & dilectione usque ad finem perseverauerint. idem prohibent Apostoli in lib. 2. eiusdem Clementis de Const. Apost. c. 46. ne, inquit, cognoscant gentes controuersias vestras: nec ad dicendum testimonia contra vos admittantur. an hic non coniectura perspicitur, scriptum esse hoc à Clemente, non solum

Decretum de non aduocandis Gentilibus iudicibus.

quia in eandem sententiam libro 2. suo de Constit. scripsit, sed quia tunc publica iudicia & tribunalia non Christianorum, sed Gentilium erant, quorum dominatu omnia tenebantur, idem enim prohibuit, & eadem ratione Paulus Apost. Corinthiis, eos, qui secus faciebant, reprehendens, Sic non est inter vos, inquit, sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem, & fratrem, sed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles? illud verò etiam quam recte cum illa aetate conuenit, quod huic decreto de cognitione causarum adiunctum est, sed apud presbyteros ecclesiae, inquit, quicquid illud est, dirimatur, adducaturque res ad concordiam, (hoc enim significat *συμβιβάζειν*, quo verbo usus est Clem. & in epistola. & in 2. libro de Const. Apost.) & omni modo obediant statutis eorum. presbyteri enim adhibebantur, ut eum, qui iudicio, & concordiae acquiescere nollisset, cogerent ad parendum, eiciendo ex ecclesia. si quo enim alio supplicio capitali afficiendi nocentes potestatem sibi Christiani sumpsissent, in eos, tanquam in sicarios, Gentiles, qui dominabantur, profectò animaduertissent. Quis est ergo tam parum sagax, qui non odoretur hic, scriptam esse hanc epistolam illo Apostolico tempore, id est, à Clemente, cum sic necesse erat de litibus in ecclesia iudicandis decerni? Reddamus aliud decretum, ut Episcopus, inquit, non sit fidei iussor, nec aduocatus litibus, nec vlla occupatione saecularis negotij implicatus, ne à ministerio verbi Dei abstrahatur. hoc ipsum, & eisdem verbis prohibet idem Clem. libro 2. de Const. Apost. ut libro 2. *de iussione, & aduocatione litium non suscipiendis ab ecclesia.* huius operis docui, cum huius epistolae & librorum *de Constit. Apost. characterem conferrem, quod potest argumèto esse, scripsisse quoque hoc. fuisse autem illius temporis hoc decretum ex epistola, etiam Pauli intelligi potest, cum scribens ad Tim. nemo, inquit, 2. Tim. 2. militans Deo implicat se negotiis saecularibus, de ministris enim verbi Dei idoneis ad docendum loquebatur: item ex actis Apost. cum aiebant, non est æquum, nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Rursus Canon. Apost. 20. iubet, ut Clericus ne sponsones faciat, & Canon. 21. ut episcopus, aut presbyter*

ne administrent secularia. Quare etsi hæc epistola ob-
litterata iam esset, & ignoraretur, nihilo minus tamen
hoc decretum vigeret, cuius consuetudo aliunde quã
ex Apostolorum traditione manare non potuit. Quæ
igitur causa esse potuit fingendi hoc decretum episto-
læ, aut quæ temeritas est, rem gestam confiteri, & fidẽ
instrumenti negare? quod tamen non intercessisset, vt
Callistratus iuriconsultus aciebat, nihilo minus res ge-
sta veritate factũ suum præbeat. illud verò, non spõde-
re pro aliis, quod Magde. reprehendebant, eatenus in
hac epistola à beato Petro prohibetur, vt non sit spon-
sio negotiosa, & molesta, vt fere solet: vt iam quæ talis
non sit, si charitas postulet, saluo ministerio ecclesia-
stico, fieri possit. Est præterea in hac epistola aliud de-
cretum, vt sacerdotes, & reliqui ministri ecclesiæ, om-
nes quæ plebes episcopos suos diligere debeant, eo-
rumque præceptis obedire, etiã si ipsi aliter, quod absit,
agant, memores, inquit, illius dominici præcepti, Quæ
dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite. ipsi au-
tem episcopi si exorbitauerint, ab istis non sunt repre-
hendendi, vel arguendi, sed supportandi, nisi in fide er-
rauerint. Videamus an hoc decretum suspectum Lu-
theranis, & aduentitium rectè videri possit, vt est illis
odiosum, & inimicum: ac contra Germanum sit, & A-
postolicæ institutionis, & ex eo potius de vero auctore
epistolæ capienda coniectura. Qui enim à fide, & obe-
dientia ecclesiæ non recesserunt, nõ possunt obliuisci,
vt Lutherani oblitii sunt, quod Dominus de illis dixit,
quos vocauit Scribas, & Phariseos, & Petrus in Actis
Apost. principes populi, & seniores, Quæ dicunt, facite:
quæ autem faciunt, nolite facere. quod quidem propter
nostros quoque ecclesiarum principes episcopos, & sa-
cerdotes dixit. neque possunt contemnere, vt hæretici
faciunt, quod Paulus ad Tim. scripsit, Senioreni ne in-
crepaueris, sed obsecra vt patrem. Si enim tantum ho-
noris deferendum est senili ætati, quantum deferendũ
est sacræ dignitati episcoporum, qui sunt principes se-
niorum, id est, presbyterorum? si qua verò de fide epis-
copi suspicio est, inquiritur in eum in ecclesiis catholi-
corum: nec vlli parcitur, nisi amplectatur, vt Apostol.

*Quatenus spon-
dere pro aliis:
prohibeatur ec-
clesiasticis.*

*Decretum de
charitate, & o-
bediẽtia omniũ
erga episcopos.
Matth. 24.
Act. 4.*

Tito præcepit, eum, qui est, secundum doctrinam, fide-
lem sermonem & formam habeat sanorum verborum
in fide & dilectione Christi, sicut idem Apostolus Ti-
motheum monuit. Apostolica itaque est hæc traditio,
cuius canon Apostolorum 31. testis est, qui prohibet, ne
vllus presbyter, contempto episcopo suo, seorsum cõ-
greget, aut altare alterum ponat, si non est episcopus
impius, id est, si non errat in fide. Hoc est ergo quod
Magd. & ceteri Lutherani pati non possunt, vt in ec-
clesiis nostris tantus honor, & reuerentia episcopis ad-
hibeatur, & tam diligenter, ac seuerè, sicut sancti Apo-
stoli tradiderunt, in hæreticos inquiratur: & hæresi ex-
cepta, si quis episcopũ suum propter alias causas mo-
uere, & eicere studeat, vt tyrannicus puniatur. hæc cõ-
suetudinem ex doctrina Christi & Apostolorũ institu-
tione profectam ecclesiæ Dei habent, quæ nihilo qui-
dem minus ex Apostolorum traditione ortũ duxisset
quã si nunquam his litteris Clementis cõsignata esset.
nunc vero cum cõsignata sit, epistola traditionem at-
testatur, & traditio epistolam. Lutherani verò contem-
pra traditione, & Apostolica disciplina, & negata epi-
stola teste, quotidie de suggesto in episcopos nostros
propter mores, quos obiciunt, quasi ipsi sancti essent,
nocte, & die furiunt, & bacchantur, Ignari se non epi-
scopos, sed Christum contemnere. Sequitur aliud de-
cretum. Omnes legum diuinarum libenter violatores,
& sacrarum institutionum voluntariè perturbatores
ecclesiastica regula, & sancta Communionem iudicabat
indignos. Hanc quoque consuetudinem cunctæ per
Orientẽ, & Occidentẽ ecclesiæ Dei habent, vt qui cõ-
mittunt, ne omnia honestè, & secundum ordinem in
ecclesia fiant, sicut Apostolus præcepit, ac canones,
quosdã quibus ecclesiæ cõpositio continetur, scientes,
& volentes violant, & in eo perseverant, excommuni-
centur, & indigni ecclesiastica regula habeantur: id est
fiant irregulares. quod quidem verbũ clare attestatur
apostolici temporis esse hoc decretum, & epistola, qua
illud cõsignatum est. non enim aliunde ortum duxit
verbum hoc irregulare, vt eo semper vsa est ecclesia,
& nunc vtitur: nec aliud significat, quàm quod beatus

*Decretum de
irregularibus.*

*De pristina con-
suetudine verbi
irregularis.*

*Decretum ne
quid ecclesiasti-
cum iniussu epi-
scopi à presby-
teris, aut diaco-
nis in ecclesia
fiat.*

Petrus, ut hæc epistola Clementis testatur, iudicavit, fieri quempiam aliquando indignum regula ecclesiastica, id est indignum, ut fiat ex clero: aut si factus sit ex clero, indignum, ut in eo ministret: hoc enim significat regula ecclesiastica, nempe ordinem ecclesiasticum. non loquor nunc speciatim de causis irregularitatis, sed de ipso genere poenæ, & de verbo, ex cuius consuetudine & ecclesiastico usu prisca interpretatio latina huius epistolæ Clementis redolet. Si igitur hoc decretum factum esse tempore Apostolorum testimonio est consuetudo ecclesiarum omni memoria sæculorum vetustior, quæ istos hodie excommunicat, & irregulares esse iudicat, an non consequens est, ut certa coniectura iudicandum sit, hanc etiam epistolam Clem. in qua decretum ipsum fertur, illius temporis esse? si constat ex consuetudine ipsa omnium ecclesiarum legem decreti latam esse, dubitabimus æditam fuisse hanc epistolam decretalem, quæ decretum ipsum cum aliis sanctissimis continet? aut quomodo melius quam per epistolam decretalem decretorum apostolicorum traditiones ædi, & ad ecclesias tam multas, & tam longinquas deferri poterant? Sed proferamus aliud decretum epistolæ huius. Nullum etiam, inquit, presbyterum in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere absque eius permisso docebat. Petrus dicit, sed & cunctos presbyteros propriis episcopis in omnibus absque mora obedientes instituente Domino esse debere dicebat. Hic quoque dicendum est, quod Paulus dixit, & nos in similibus docuit, si quando presbyter aliquid in parœcia episcopi sine permisso eius faciat, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ Dei, quæ potius habent consuetudinem, ut nihil in eis sine auctoritate eius fiat. idem dicendum est ac multo etiam magis de diaconis, qui sunt infra presbyteros, ut episcoporum, & presbyterorum ministri. Huius consuetudinis, quæ ex Apostolica traditione nata est, testis est etiam Canon Apost. 39. qui sic habet. Presbyteri, & diaconi sine voluntate episcopi nihil agant, ipse enim est, cui populus Domini commissus est, & à quo ratio animarum reposcenda est. hæc scilicet ratio est, quæ hanc consuetudinem ex tra-

ditione, ut dixi, natam confirmat, quam idem Clemens exemplo etiam à sacerdotibus Gætilium sumpto lib. 2. de Const. Apost. c. 28. probat. Si enim (inquit) cultores Dæmonum in suis illis ludibriis falsi cultus nihil sine execrabili sacerdote offerunt, aut agunt, quin potius illos putant os statuarum esse, illius quæ iussum expectant, & quæcunque iusserit, faciunt, & sine nutu ac voluntate eius faciunt nihil: tantumque ei honoris habent, ut statuas anima carentes honorent, ac dæmones colant. Si illi, inquam, qui vanam, & confictam opinionem habent, & nulla spe firma subnixi, ea, quæ sanctitatem, ac religionem habent, imitari student, quanto iustius est, nos, quorum fides splendidissima est, & spes vera, qui promissum præclarum, & sempiternum, & quod fallere non potest, expectamus, per eos, qui nobis præsunt, honorè Deo deferre? ita ut episcopos os Domini esse arbitremur, Hactenus Clem. Hoc exemplo convicti sunt Magd. peiores esse quam Gentiles, quippe qui minus existimènt honorandos esse episcopos, quàm Gætilis honorent sacerdotes suos. hoc enim decretum ad honorem episcoporum pertinet, inter cetera, quæ in has epistolas obiecerunt, acensarunt, quibus iam loco suo responsum est. nunc illud tantum est querendum, si hoc decretum fictum esse existimant, & non esse à Petro, & reliquis Apostolis traditum, nec à Clemènte in epistola scriptum, imò nec in libris de Const. Apost. omnia enim negat, quid ei propositi sunt, qui finxit? quid hoc commento assequi voluit? an voluit, auctoritate Clementis Apostolici pontificis mentita, qui sermonem beati Petri in ordinatione sua habitum in hac epistola scribit, consuetudinem ecclesiarum confirmare? at hoc non opus erat facere tunc, cum ipsa per se consuetudo sine ullius epistolæ Clementis testimonio satis valebat. Quia potius à principio faciendum fuit hoc, id est, scribenda tunc epistola, cum erant recentes Apostolicæ traditiones, & ecclesiasticæ regulæ, tum ut ad omnes ecclesias per epistolam deferrentur: tum ne obliuio irreperet, & ut consuetudo ipsa recens ecclesiæ confirmaretur, quæ fuit causa, ut canones à sanctis Apostolis sine scripto traditos, litteris quoque idem Clemens

mandaret. Quod de Apostolicis huius epistolæ decretis hæcenus ad probandum eam diximus, dicendū est de confessione secreta, & de exequiis mortuorū, eisq; per preces & elemosynas secundum doctrinam beati Petri in hac epistola scriptam adiuuandis, vtrumque enim consuetudo omnium ecclesiarum, quæ à sanctis Apostolis instituta & tradita est, defendit. quæ quidem consuetudo iam tempore Caroli Magni, cum has epistolas compositas, & confictas esse isti somniant, veritissima erat: & tā alte radices egerat, vt minime opus esset tunc huiusmodi epistolam, & beati Petri in ea doctrinam comminisci, Sed de cōfessione secreta, & exequiis mortuorum affatim libro quarto Magdeburgēsis secundum scripturas responsum est. Rursus hanc epistolam, quæ tota doctrinam beati Petri continet, illud quoque argumento est, Clementis esse, quod eadem præcepta dat hic episcopis, presbyteris, & diaconis, quæ idem Clemens scripsit libro 2. de Cōst. Apost. & quod ecclesiam hic in persona beati Petri cum nauī comparat, vt fecit in eodem libro 2. in persona Apostolorum, in quo aliquid est ex Platone, cuius fuit perstudiosus, mutuatus vt Paulus ex poetis solet, quod ipsum testimonio quoque est, esse hanc Clementis epistolam. Plato enim libro 12. de legibus ciuitatem cum nauī comparat, & eos qui nauim incolumem seruant, cum mente, ac cum sensibus menti coniunctis, hoc vocat ille in eo loco *παραστάται*, nos exemplū dicimus: scriptura sancta vocare solet parabolam, quæ frequenter vti solet: & qua Clemens hic ad imitationē scripturæ sanctæ vsus est. quam valde ingeniose, & erudite, ac diuinè explicauit. hoc exemplū nauis Anacleus quoque, citato Clem. auctore, in epist. sua prima eisdem verbis repetiuit. in quo exēplo illud obiter ad vtilitatem legentium obseruare libet, cum *διὰ τὰς ἀλλοτρίους τῶν ἁγίων*, quæ interpretes vertit bithalassa loca, cum dubiis mente, & de promissionū veritate nutantibus Clemēs comparat, Iacobi epistolam imitatus est, eiusq; locum interpretatus, cum eum, qui hæsitat, quem *ἠδύχρον*, id est, duplicem animo vocat similitē esse ait fluctui maris, qui à vëto agitur, fluctui scilicet maris, nō cuiuscunq;

sed fluctui maris dithalassi, vt si dicas, duplicis maris: in huiusmodi enim locis dithalassis fluctus in contrarias partes agitantur. Præterea quæ de diaconis, & eorum officio hic in persona Petri Clemens præcipit, eadem fere sunt cum iis, quæ idem Clemens eodem lib. 2. de Const. Apost. præcipit, ex quo etiam coniectura iudicare licet, eundem esse huius epistolæ, & illorum librorum auctorem. nec enim discrepantia est, vt hoc quoque obiter obseruetur, quod libro 2. de Const. Apost. cap. 32. præcipitur, vt diaconus nihil tribuat egeni clam episcopo in contumeliam eius, ne admurmuratio in eum excitetur. in epistola vero sic ait, vt diaconi ægrotis, quæ necessaria sunt, præbeant cum conscientia eius, qui præest: deinde subiungit, quod tamen etiam si clam fecerint, non peccabunt: scilicet non peccabunt, modo id in contumeliam episcopi non faciāt: nec admurmuratio in eos hac occasione commoueat. iam de decreto constituendi Patriarchas siue Primates, & Archiepiscopos, siue Metropolitanos dicam, quæ in eo vestigia ætatis harum epistolarum apparent, cum de decretis secundæ, & tertie epistolæ Anaclei disseram, ne eadem bis repetam. De primis vero Flaminiis, & Archiflaminiis, qui in hac epistola sunt, tametsi supra libro tertio quid sentiendum esset, dixi, tamen quia hic est locus proprius, vbi argumenta & indicia vestigamus, vtrum hæc epistola illo sæculo, quo fertur, à Clemente scripta sit, dicendam est iterum. quod enim de istis iudicibus nullus vetus auctor meminert, non solum auctoritatem epistolæ huius non infirmat, nec antiquitatem eius suspectam reddit, sed contra potius, non leuis coniectura ex eo fit, non ficta, sed veram esse Clementis epistolam. etenim si ficta est, quæro, vnde qui finxit, sumpsit primos istos Flamines, siue Protoflamines, & vnde itē Archiflamines? in quonam libro apud veteres, eos legit, aut in quo vetere lapide aut nummo? si ex nulla antiquitate sumpsit, sed ipse potius finxit, quam nam verisimilitudinis speciem artificio fingendi imitatus est, vt epistola, quam fingebat, Clementis esse videretur? an non magis mendacium suum simul cum imprudentia prodidit, dum & videri,

*Quando liceat
diacono dare a-
liquid egenti non
conscio episcopo.*

*De primis flami-
nibus & Ar-
chiflaminibus in
epist. Clementis,
& quomodo ex
eis iudicium fiat
de antiquitate
epistolæ.*

& credi voluit, veteres fuisse, & illius sæculi Clementis id genus iudices, ac potestates, quas apparere non posset, vnquam fuisse? Quis credat tam hebetem & tam imperitum fingendi fuisse istum? At hoc non fuit Clementi epistolæ auctori cauendum, qui credibile fore non arbitratur, ignorasse se, non sic istos iudices olim vocatos fuisse: nec existimabat, difficile futurum esse intelligere, hoc tantum sibi propositum fuisse, vt, cum primos Flamines dixit, primam iudiciariam potestatem, vt Anacletus tanquam interpretes Clementis dixit, significaret, quæ in primis ciuitatibus Gentilium erat: cum verò Archiflamines, vt significaret minores iudices, vt idem Anacletus vocauit, qui erant in iis ciuitatibus ethnicorum, quæ erant metropoles. Qui autem non contenti hoc proposito, & mente Clementis adhuc vsum verbi horum nominum quasi à veritate historiarum, & Romanæ antiquitatis alienum reprehendunt, similes sunt iis, qui olim nomen *ἔρωτες*, id est, amoris in scripturis reprehendebant, quasi ab scripturis sanctis alienum, quos Dionysius Areop. à ratione alienos esse dicit, qui non vim propositi, sed vocabula attendant: quique sonos tantum auribus insonantes extrinsecus excipiant, quos in mentem penetrare non sinunt, aliud enim significare ait, in scripturis nomen amoris, quam vulgò significet. Sic in epistola Clementis aliud significant Flamines, quam in historiis antiquis Romanorum, quas Clem. Romanus non ignorabat. Flamines enim significant hic non quidem proprie eos, qui erant singuli singulis diis, vt in more maiorum fuisse testatur Cicero, & vt Varro scribit, quorum sacra assidue operabantur, sed translate eos, qui præerant vel singuli singulis ciuitatibus primariis, quæ erant capita prouinciarum, vt Alexan. caput prouinciarum, Aegypti, Lybiæ, & regionis Pentapolit. Antiochia caput prouinciarum Orientis, & hos vocat Clemens Protoflamines, sic enim Leo 9. legit: vel singuli singulis ciuitatibus Metropolit. quæ erant vnaxque caput suæ prouinciæ. & hos vocat Archiflamines. imò videtur quidem idem Clemens non obscure significasse non sic appellatos

fuisse olim, sed sic se illos tunc appellare, cum ait, vbi erant Protoflamines eorum, & primi legis doctores: vt enim non vocabantur primi doctores legis, ita neque Protoflamines, siue Primi Flamines. de ratione verò translationis alij fortassis acutius coniciunt, mihi quidē cur sic istos iudices translate vocauerit, hæc causa videtur, quia vt Flamines perpetuo erant rei diuinæ addicti, vt ait Andreas Dominicus Floccus Florentinus, qui hætenus Fenestella vocabatur, id quod Metellus Pont. Max satis declarauit, cum Posthumium consulem eundemq; Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africanam petentem, ne à sacris discederet, multa indicta, vt Valerius narrat, vrbe egredi non est passus, sic potestates istæ iudiciariæ prouinciarum, quoad prouinciis præsidebant, omnem curam habebant prouinciis addictæ, quarum rebus necesse erat semper operam dare & in munere suo fungendo assiduas esse: præsertim cum, vt Philon Alexandrinus in Flaccum præfectum Alexandriæ scribit, non iudicis tantum priuatis, & publicis præsesent, sed etiam, inquit, rationibus tributorum, & vectigalium, quibus, inquit, maior pars anni impendebatur. Deinde habebant iudices isti etiam in sacerdotes potestatem, tamen si ritus, ac religiones prouinciarum mutare non possent, sed potius cōseruare oporteret: quod id e rep. esset, siquidem pro religione, vt ait idem Philon, non minus quam pro anima homines dimicare soleant, vnde idem rursus sic de Augusto in Caium scribit, non minus sollicitus erat de confirmandis singularum prouinciarum ritibus, quam de Romanis cerimoniis, ac fortassis in hoc tanto studio istorum de non mutandis neque variandis ritibus singularum prouinciarum similitudo etiā aliqua maior erat eis cū Flaminiibus, quā cum aliis sacerdotibus, accedit huc, quod vt Flamines siquid vitij in sacris non ritè operandis admitterent, sacerdotio, quod Flaminiū vocabant, mouebantur vt de M. Cethego, & C. Claudio: & de Sulpitio idē Valerius narrat, sic qui prouincias susceptas, male gerebant, accusari, & cōmissi pœnas dabant, vt de Flacco, qui Alexandriæ, & Aegypto atque Lybiæ præerat, idē Philon scribit, hætenus de ratione translationis ducta ex similitudine quadam istorum

Quomodo, & quare Clemens præfectos prouinciarum Protoflamines, & Archiflamines vocauerit.

inter se, accommodata etiam ad declarandum quam mira, apta & conuenientia mutata sint potestas & iudicia ethnicorum praefectorum ciuitatum, & prouinciarum in potestates, & iudicia praesulum ecclesiarum, ut enim illi iudices vnus ordinis erant, sed diuersi gradus, omnes quidem tanquam flamines, quidam, sed alij, tanquam maiores Flamines, quos vocat Clemens Protoflamines: alij infra eos tanquam minores Flamines, quos idem vocat archiflamines: alij rursus tanquam flamines adhuc minores, quos tunc, ut Anacl. ait, vocabant comites, sic ecclesiarum praesides omnes sunt episcopi, diuersi tamen gradus. alij enim Primates episcopi, infra hos Archiepiscopi, & infra hos rursus Episcopi, praeterea oportebat esse illorum mores & iudicia, qualia praesidium quoque ecclesiarum, quibus cesserunt, esse oportet. illos enim oportebat praebere se exemplum in prouincia omnis abstinentiae, ac continentiae, & sic iudicia siue de controuersis distrahendis, siue de puniendis maleficiis exercere, ut grauiores causas cum optimatibus iudicaret, ut nostri episcopi faciunt cum Synodis. vnde Ignatius presbyteros vocat confessum episcopi. hoc autem de iudicandis causis grauioribus a praefecto prouinciae cum optimatibus ex Philone etiam intelligi potest: is enim accusaturus Flaccum, qui praerant Alexandriae, quo magis malitia eius pateret, laudat prius, quod initio suae administrationis, recte quae officij sui erant, exequeretur erat enim inquit in sua Functione assiduus, hoc est, quod paulo ante dicebam de similitudine praefectorum cum assiduitate Flamini in munere suo, sequitur, prudens consiliis, & in iis exequendis industrius, & paulo post, gerebat se pro dignitate: grauiores causas iudicabat cum optimatibus: superbos deprimebat: vetabat coetus promiscuae multitudinis, sublatis etiam sodalitiis, quae praetextu sacrorum vacabant mero & crapulae: contumacibus seuerus, & rigidus, inductis deinde in urbem, totam quae regionem bonis legibus, haecenus Philon. haec descriptio boni praefecti prouinciae ita in bonos praesides ecclesiarum, id est, in summos sacerdotes, qui sunt episcopi, quadrat, ut boni praefecti prouinciarum velut

De similitudine
praefectorum
prouinciarum,
& praesidium
ecclesiarum.

quidam sacerdotes religiosi esse viderentur, vel potius quidam Flamines, ut Clem. vocat. hoc enim nomen magis illis conueniebat, ut pote, ethnicis idcirco enim idem Clemens noluit facere eos similes sacerdotibus, sicut Flamini, quia indigni erant hoc nomine: sacerdotes enim, & latine, & Graece ἱερείς a sacro dicuntur, a quo procul absunt, ethnici. ob hanc enim causam, ut antea dixi, sacerdotes idolorum idem Clemens lib. 2. de Const. Apost. noluit vocare ἱερείς, sed verbo a se facto μηρείς, ut qui non sacri, sed potius execrabiles essent. illud etiam obseruandum est, cur Clemens illos primos iuridicos, quos primos Flamines vocauit, πρώτον ἑμμεδιδασκάλον, quoque id est, primos doctores legis appellauerit. nempe quia eorum, qui prouincias regerant, erat, bonas leges in prouincias introducere, de quo paulo ante Flaccum, qui praerant Alexandriae Philon laudabat. illud etiam non est obseruatione indignum, quod ex verbo Graeco, quo illi ethnici praesides prouinciarum, ut sic illos nunc vocemus, a principio a Graecis vocati sunt, quod etiam praesidibus ecclesiarum, quibus illi cesserunt, conuenit, intelligi potest, quod genus gubernationis esset illud, & quanta vtrorumque similitudo esset. in qua re digna est admiratione S. apostolorum prudentia a Spiritu Sancto data, qui in illis ciuitatibus, & prouinciis, ubi illi fuerant secundum gradus suos, ibidem praesules ecclesiarum item secundum gradus suos esse voluerunt, ut facilius nostris moribus, & nostrorum praesidium gubernationi Gentiles assuescerent, quo essent illis similia, quibus prius assueti erant. etenim per Romanos quoque, ut idem Clemens lib. 6. de Constit. Apost. ait, voluit Deus, ut iustitiae lex splenderet. ecclesia vero leges humanas rationi, & honestati non repugnantes, ut Calixtus Pont. ait, libenter amplectitur. ἡγάμεις ergo vocabantur illi, quod oporteret eos exemplo vitae, & morum aliis praere, & illis virtutum omnium duces esse. Simili verbo, & eadem ratione praepositos ecclesiis vocat apostolus ἡγούμενοι, quibus praecipit beatus Petrus formam fieri gregis, ut idem Paul. Timotheum monuit, ut esset exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide,

in castitate. & Dionysius de Melchised. in cœlesti Hier. cap. 9. scribit vocatum fuisse sacerdotem, quod tanquam Hierarcha id est, sacrorum præses aliis præeundo dux ad solum, & verum Deum tendendi esset. idem quoque sanctos Apostolos καθηγουμένους appellat, in quo verbo κατά præpositio vim habet augendi, significat enim ductum Apostolorum in animas penetrasse, id est, non tantum duces corporum fuisse, ut illi ethnici, sed etiam animarum. illis enim propositum tantum erat, ut homines secum inter se pacem haberent: Apostolis vero, ut secum, & cum Deo. Ergo ut ad Flamines reuertamur, quia opus erat præfectos illos provinciarum omnis innocentiae, & temperantiae, ac continentiae duces esse, quod est sacerdotibus peculiare, idcirco nomen non sacerdotum, quo erant indigni, sed valde ingeniosè, & accommodatè, ad illos nomen Flaminum transfudit. quorum quanta esset religio, continentia, & existimatio ex iis conici potest, quæ Gellius libro 10. noctium Atticarum de Flamine Diali scripsit, sed de his hæcenus. ex quibus satis iam patere arbitror, quemadmodum hic locus de Protostaminibus, & Archistam. ratione, iudicio, & eruditione refertus non solum contra epistolam non sit obiiciendus, sed contra potius ad faciendum iudicium de antiquitate & auctoritate eius multum valeat. superest, ut probemus scriptam esse hanc epistolam Græcè, ut quatuor reliquas, quod in singulis item probabimus, nam hoc quoque quæri solet. Quis vero è Græco interpretatus sit. Rufinus, an alius, dicam postea, cum de prima epistola Anacleti agam, qui locum epist. 1. Clementis integrum citat eadem interpretatione è Græco, quæ est in epistola Clementis. Scriptam ergo esse Græcè, præter quam quod bonam partem eius Græcè vidi, illud manifestè declarat, quod ait, exponens fidem, Vnde credendum est in Deum, à quo tam præsens vita, quam futura tribuatur. deinde subiungit, Deus autem appellatio est substantiæ sempiternæ, interpretatus est etymon verbi Græci, θεός, secundum Platonem, cuius fuit, ut sepe dixi, valde studiosus: explicans enim Plato in Cratyl. etymologiam nominis θεός, alij, inquit, ζῆτα, alij θηα dicunt, diuidentes vnum nomen in duo.

*Vnde constat
scriptam fuisse
Græcè epistolam
Clem. ad Iacobum,
ut reliquas
Clementis.*

hæc autem in vnum coniuncta declarare, ait, naturam siue substantiam summi Dei: rectèque hunc vocari θεός, id est, Deum *σι ον ζῆτα ἀει πάτερ ζῆτα ὑπέχει*, id est, per quem viuere, semper omnibus viuentibus inest. θεός ergo Plato à Ζεύς θεός deriuauit, quia in θεός sint coniuncta hæc duo *σι ον ζῆτα*. quæ naturam Dei significant, ita fit, ut θεός id est, Deus nomen sit, ut ait Clemens, substantiæ siue naturæ sempiternæ, id est, semper viuentis, & vitam tam præsentem quam futuram, ut ait, viuentibus tribuentis. illud vero, siue timoris diuini, additum fuit ab aliquo, qui è Græco θεός, quod timorem significat, voluit ducere nomen Dei, quæ etymologia non potest cadere in nomen Græcum θεός, in quod cadit etymologia illa Platonis, quam Clemens secutus est. Iam quæ admodum hæc epist. de morte B. Petri ad Iacobum fratrem domini pluribus annis ante mortuum scripta fuerit, abunde, ut opinor, à nobis lib. 2. loco proprio satisfactum est. Quod enim à Dorotheo archiepiscopo Tyri scriptum esse existimatur, fuisse Simonem cognomento Iudæ, appellatum quoque Iacobum Alphæi, eundemque post Iacobum fratrem domini factum episcopum Hierosolym. vnde factum esse, quibusdam visum sit, ut hæc epistola, quæ postea ad Simonem eundemque Iacobum Alphæi scripta esset, ad Iacobum fratrem domini prius scripta fuisse errore nominis putaretur, ne vtrum verum est, in exemplari enim vetusto, quod sic inscriptum reperi, Dorothei Archiepiscopi Tyri, martyris, liber de 12. Apostolis, & 70. discipulis, sic scriptum est, de 70. discipulis, Iacobus frater domini primus episcopus Hierosolymitanus ab ipso domino factus. sequitur, Cleopas, qui & Simon ἀραβιός κλεπας, id est, consobrinus domini, & secundus episcopus Hierosolym. quæ dominum quoque vidit, postquam à mortuis resurrexit. Hæc Dorotheus, & quæ deinceps sequuntur de reliquis discipulis domini. Idem scribit Clem. Rom. lib. 7. de const. Apost. prope finem, mortuo, inquit, Iacobo fratre domini episcopo Hier. secundus successit Simeon Cleopæ. & ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, cæ solus Clem. Rom. instar multorum sit, idem quoque

*Quid Dorotheus
de Simone cogno-
mēto Iudæ,
& de Iacobo
fratre domini
scripserit.*

testatur Euseb. Simeon, inquit, saluatoris consobrinus secundus episc. Hierosoly. quare quod in Dorothei synopsi vulgata scriptum est, Simon Iudas cognominatus, qui post Iacobum Hierosolymorum episcopus factus est, (arbitror eum esse Iacobum Alphæi) sub Traiano & c. neque parenthesis auctoris est, sed interpretis, nec illud verum, Simonem cognominatū Iudam post Iacobum factum esse episcopum Hierosol. pro quo sic in meo exemplari manu scripto scriptum est, Simon cognomento Iudas postquam Christum prædicauit in Eleutheropoli & Gaza vsque ad Aegyptum, crucifixus, sepultus est in Ostracina vrbe Aegypti sub Traiano in ipso imperatore, & ut auctoris esse cōcedamus illam parenthesis, siue interpositionem, fefellit eum opinio. Iacobus enim qui dicitur Alphæi, & Ioses, filij fuerunt Alphæi, ut Hier. scribens contra Heluidium testatur, & Mariæ, quæ dicitur Iacobi, quæ erat siue soror Mariæ matris Domini, ut Hierony. ait: siue filia sororis Annæ matris Mariæ virginis, ut Cyrillus tradit: atque ita hi duo, fratres Domini erant cognatione. Simon verò cognomento Iudæ, & Iudas fratres item fuerunt, sed non ex Ioseph, ut aliqui falso existimarūt, fuit enim Ioseph virgo, ut Hieronymus affirmat, sed ex Cleopha, siue Cleopa fratre Ioseph, ut Euseb. Cæsar. tradit. quare hi erant non fratres Domini cognatione, sed consobrini opinione, quatenus Ioseph pater Domini vulgo putabatur. Alius igitur erat Simon cognomento Iudas, siue Iudæ: & alius Iacobus Alphæi. Deinde quæ fides in hac historia adhibenda Dorotheo esset, tametsi istud scriberet, quod nunquam scripsit, qui inter 70. discipulos cepham quendam ponit, quem inquit, reprehendit Apostolus Paulus Antiochiæ, qui fuit episcopus Conæ. cum tamen, ut Hieronymus in com. epist. ad Gal. affirmat, nullam Cepham præterquam Petrum nouerit ecclesia. Sed hæcenus de epistola prima Clementis. Dicamus de secunda.

Habet etiam hæc epistola decreta, quæ in consuetudine omnium ecclesiarum sunt, cuius consuetudinis origo quia non potuit esse alia, quam Apostolica traditio, consequens est, ut ipsa decretorum ecclesiastica consuetudo

consuetudo testis sit Apostolicæ antiquitatis epistolæ, qua huiusmodi decreta per ecclesias catholicorum promulgata sunt. ex quibus vnum est de tribus gradibus eorum, qui diuinis sacri altaris mysteriis ministrant, nempe de presbyteris, diaconis, hypodiaconis, & de hostiis proportionem communicantium consecrandis, ac de reliquiis earum diligenter, ac decenter in sacrario custodiendis, & de differendo cibo post sacram Communionem. Partem decreti huius de reliquiis sacre Eucharistiæ seruandis satis in extrema parte libri 3. defendimus. Si adhuc Lutherani contendere voluerint, non esse à principe Apostolorum, ut hæc epistola testatur, traditum, ut hic triplex ordo, ac gradus presbyterorum, diaconorum, & hypodiaconorum mysteriis diuinis sacre aræ ministret, & reliquiæ corporis Domini summa diligentia, ac reuerentia in sacrario seruentur, & ne continuo post cibum cœlestem ad cibum terrenum eatur (differre enim vsque ad sextam, si mane comunicetur: aut ad vesperam, si tertia, aut quarta: non lex, sed suasio est: non præceptum, sed admonitio.) quin potius possit illa ipsa mysteria à ministris, & superintendentibus Lutheranis sine impositione manus episcopi, id est, sine sacramento hierarchicæ ordinationis confici, & tractari, item non remanere reliquias corporis Domini, & licere statim nullo pūcto temporis ob religionem, ac reuerentiam interposito, cibum ventris sumere, hoc, inquam, si contendere adhuc Lutherani volunt, nos vno verbo, quod nos Apostolus docuit, eos frangimus, & conuincimus, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesiæ dei. Aliud decretum est, Altaris palla, cathedræ, candelabrum & velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur. Hanc quoque consuetudinem habent ecclesiæ dei, ut quæ sunt ad ministerium sacrum in ecclesia dedicata, nullus ea ad priuatum vsus transferre audeat, ne sacra negligendi alii occasionem præbeat, & ipse eorum contemptor existimetur. & à domino, ut rex Babylonis propter simile ausum puniatur. cum verò fuerint vetustate cōsumpta, & eorum nullus in ecclesia vsus esse potest, cremari iubet, & inferri cineres in locum, qui nec ambulatione,

*Decretum de
triplici gradu
ministeriorum al-
taris sub episc.
& de sacra Cō-
munionem, ac de
reliquiarum cor-
poris Domini
custodia.*

*Decretum de iis,
quibus ad mini-
sterium altaris
utendum est, &
extra illud mi-
nisterium non
utendū & post
vetustatem ere-
menda sunt.*

neque transitu veri possit, idque in honorem, & cultum dei, cui illa fuerunt sacra ipsa enim ratio religionis, ac reuerentiæ satis suadet hoc decretum. Illa verò seueritas pœnæ, qua sancitum est decretum, in diaconos, Clericos, & presbyteros, vestigium quoddam est illius Apostolicæ disciplinæ, & ætatis, in qua sic eos, qui sacra pro nihilo ducere viderentur, punire oportebat, vt sicut de Ananiæ, & Sapphiræ seuro supplicio scriptum est, fieret timor magnus in vniuersa ecclesia, & in omnes, qui audirent. restat de hoc decreto, vt aliquid de verbis eius dicamus, in quibus est odor quidam illius sæculi, quo factum est decretum, & vulgata, atque ædita epistolæ huius interpretatio. pallas enim vocant hodie omnes ecclesiæ latinorum, quod verbum non est impositum tempore Caroli Magni, sed tunc, cum ipsa res, cui est impositum, facta est. neque quæ res hodie in cultu altaris palla vocatur, sic vnquam ante latinam interpretationem epistolæ Clementis vocata est. fuisse enim Græcè scriptam paulo post docebo. ex verbis igitur huius decreti, vt illa nota sunt omnibus velum, candelabrum, palla, ita cathedræ illæ, quæ sint, fortasse nõ omnibus idem videatur, cathedræ enim numero multitudinis sunt in exemplari manu scripto vetusto, quæ quidem quia cõiunctæ sunt cum iis, quæ ad altare adhibentur, existimo, non significare cathedras, in quibus sedent episcopi in ecclesia, neque suggesta, de quibus concionantur, sed potius pulpita, quæ super altaria ponuntur, sic enim vocant hodie pulpita, in quo Missale collocatur. afferamus aliud decretum, Ministri altaris presbyteri, siue diaconi ad dominica tales eligantur officia, qui ante ordinationem suam coniuges suas reliquerunt. sic enim est in veteri exemplari manu scripto, vt alio loco iterum admonui. de hoc decreto abinde dictum est nobis, cum de cœlibatu Magdeburgensibus responderemus. Sequitur pœna in eos, qui hoc decretum non seruauerint, quod si, inquit, post ordinationem ministro altaris contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarij non intret limina: neque sacrificij portitor fiat. nec altare contingat: nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat: nec ad dominici

De prisca consuetudine verbi Palla, & de cathedris.

corporis portionem accedat: aquam sacerdotum manibus porrigat. sic est in exemplari vaticano contrario sensu exemplaris vulgati. sequitur, ostia forinsecus claudat: minora officia gerat: vrceum, seu calicem ad altare non suggerat. hactenus pœna. si hæc lex, quæ eum ministrum ecclesiæ punit, & ecclesiastico ministerio priuat, qui cum vxore cuius consuetudinem reliquerat, vt ipsa assentiente, ordinari posset, postea consuescit, in omnibus ecclesiis catholicorum per cunctum Occidentem, vbicunque ecclesiastica disciplina viget, adhuc seruatur, & semper seruata est, vnde dicemus ortum dixisse: quem fuisse latorem: necesse profecto est. vt ab Apostolis fuerit eiusmodi consuetudo ecclesiarum instituta, & tradita. cur igitur si factum est, testimonium facti non erit verum? si cum re conuenit dictum, cur negetur dictum esse? accedit deinde ad decretum de cœlibatu, de quo multa libris superioribus à nobis scripta sunt, illa etiam cautio castitatis seruandæ, Clericus verò, inquit, solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, neque properet: neque sine maioris natu principis (archipresbyterum dicit) Iussione, sequitur, neque solus cum sola fabulas misceat: (sic enim est in exemplari vaticano, melius quam in vulgato), nec archidiaconus, aut diaconus sub prætextu humilitatis, aut officij frequentet domicilia matronarum: aut forte per clericos, aut domesticos eius matronæ mandet secreti aliquid, si agnitum fuerit, deponatur: & illa à liminibus arceatur ecclesiæ. ad exemplum discipline huius ministri ecclesiæ vsque in hodiernum diem didicerunt versari in domo Dei: & qui sic non versantur, ab eo, qui in solitudine, sicut Apost. præcipit, præest, deponuntur. Aliud epistolæ huius decretum est, Ecclesias per congrua, & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus sacrare oportet: & in singulis sacerdotes diuinis orationibus Deo dicatos poni. Hoc quoque decretum documentum, & indicium est Apostolicæ ætatis epistolæ huius, si quidem ædificari ecclesias, & Deo per preces tum ipsas, tum earum ministros dedicari, cum in more omnium vbique ecclesiarum sit, origo eius moris nulla potuit alia esse, quàm Apostol. traditio, vnde autem institutio, ac traditio exti-

Correctio lectio-
nis in pœna de-
creti de cœli-
batu.

Decretum de
ædificandis, &
consecrandis ec-
clesiis.

tit. indidem primum eam excepit, qui per hanc epistola eandem vulgavit, is est Clemens Apostolicus pōt. qui etiam libro 2. de Const. Apost. c. 57. de forma ædificandi ecclesias, quæ vsque ad hunc diem, si commode fieri potest, seruat, nos in persona Apostolorum admonuit: & libro 8. preces descripsit, quibus ministri ecclesiæ Deo sacrantur, quas Dionys. Arcop. *ἱερατικῆς ἐπιπέτης* in ecclesiastica Hier. vocat. sed de ecclesiis, & earum consecratione copiose libro 2. disseruimus. Hactenus de epist. 2. Clem. & de decretis eius. quam quidem Græcè scriptam esse ab auctore, ex Græcitate, quæ tota epistolæ interpretatio olet, coniectura capi potest, quale est illud in principio sacramenta diuinorum secretorum, quod è Græco est ἀράσματα τῶν θείων μυστηρίων. ἀράσματα enim vocat idem auctor lib. 2. de const. Apost. sacramenta: secreta verò, mysteria dici nemo ignorat. Præterea maiorem natu principem dixit interpret, quod satis olet, vnde sit, nempe è Græco, ἀρχιεπίσκοπος, iubet enim ne clericus sine iussu principis maioris natu, id est, Archipresbyteri solus ad domum matronæ accedat: vnde statim sequitur, nec archidiaconus, neque diaconus, & quæ sequuntur. Item illud, à principio epistolæ vsque ad hunc locum de sacramentis delegari bene tuendis, sic enim est in vetusto codice, è Græco ἐπίσταλα expressum est illud, delegari, quod non dicitur de scribente epistolam, vt illud Græcum, præterea reliqua, satis enim hæc sunt exempli causa, disseramus deinceps de tertia epistola.

Tertia epistola Clementis scripta quoque est Græcè, & ex bona parte ex sermone beati Petri, qui est in libro 5. Recognitionum, composita. Quæ sit fortasse causa, cur nonnullis videri possit, non esse à Clemète scripta, sed potius, à nescio quo, qui partim è suo, partim ex illo sermone epistolam contexere voluerit. Sed hæc coniectura læuissima est. multò verò probabilius, vt cum Clemens ad omnes omnium ordinum fideles scriberet, vellentque ad ea, quæ in prima parte epistolæ scriberat, adiungere de ignorantia malo, & de cognitione veritatis, ac de libero arbitrio, essetq; ille sermo, quem idem Clemens ex persona Petri composuerat, valde ad

*Vnde coniectura
capiatur, quod
epistola secunda
Clementis Græcè
scrip. fuerit.*

propositum accommodatus, voluerit partem sermonis illius in epist. suam trāscribere. Quid enim absurdi est, aut noui, & inusitati, si doctrinā, quam B. Petrus prædicabat, & Clemens ipse verbis suis explicauerat, & conscripserat, cum visum est ei operæ precium esse, per epist. cum omnibus communicari? indagemus igitur ex decretis epist. huius, vt in superioribus fecimus, antiquitatis, ac veritatis eius argumenta. Primum decretum est, Si episco. non obedierint omnes presbyteri, diaconi, & subdiaconi, & reliqui clerici omnesque principes tam maioris, quam inferioris ordinis, ac reliqui populi, tribus, & linguæ, non solum infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fidelium & alimibus sanctæ ecclesiæ Dei alieni erunt. Hactenus decretum. Hic quoque dicendum est Lutheranis, qui episcopis carent, ex quo ab ecclesia catholica, quæ episcopos habet, defecerunt, Nos talem consuetudinem nō habemus, nec ecclesiæ Dei. Ex Lutheri enim secta multiformi ij prodierunt, qui episcopis quidem, quos non habent, obedire non possunt: episcopo autem omnium ecclesiarū, qui est Pont. Rom. Petri principis Apost. successor, quo carere non possunt, & si maximè velint, obedire nolūt. Hæc verò consuetudo omnium ecclesiarum, vt sæpe de aliis similibus dixi, & dicendum est sæpius, cura aliunde, quæ ex Apostolica institutione nasci non potuerit, cur isti ex vestigio Apostol. ætatis, & institutionis rā illustri, & quod ab omnibus cernitur, de antiquitate, & veritate huius epistolæ coniectura non decernūt? de sacro chrismate, quo episcopus vngitur, quod in consuetudine quoque est omnibus per Occidentem ecclesiis, dicam postea in epist. 1. Anacleti, qui idem decretum repetit. Dicamus nunc de ritu baptizandi in nomine sanctissimæ Trinitatis, quam in hac epistola secundum traditionem Apost. Clemens describit, & sancit. Accedat, inquit, qui vult, ad sacerdotem suum vt ipsi det nomen suum, atq; ab eo audiat mysteria regni cælorum: ieiuniis frequentibus operam impēdat: ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam consummandus in die festo possit baptizari. Baptizetur autē vnusquisque in aquis perennibus nomine trinitæ beatitudi-

*Decretum, vt
omnes episcopo
obediant.*

*Decretum de
ritu baptizandi.*

In decreto de ritu baptizandi quæ sint suasio nis, & quæ legis.

nis inuocato super se, perunctus primum oleo per orationem sanctificato, ut ita demum per hæc consecratus possit locum percipere cum sanctis. Hactenus decretum de ritu baptizandi, in quo decreto & si quædam sunt similia admonitioni, quam legi, & suasioni, quam mandato, ut illud de consumando, quod è Græco *πλεῖστα* expressum est, id est, initiatio tribus mensibus, & de baptizando die festo, ac de ieiuniis ante baptismum, cuiusmodi sunt non pauca in Const. Apost. ut in extremo capite libri primi admonuimus, catechesis tamen in gradioribus, quos adultos vocamus, necessaria est, ut ritè fiat baptismus: item probatio, & unctio omnium ante baptismum ex oleo sanctificato: & datio nominis. Quæramus ergo à Lutheranis, unde didicerunt dare nomen ministris, & superintendentibus pro suis infantibus, cum baptizandi sunt, nec enim, ut audio, hunc ritum, ac consuetudinem ecclesiæ reliquerunt. An melius sit, si dicant se hoc, arbitrato suo, & nullo magistro, ac lege facere, quam si Apostolica traditione institutos se facere confiteantur? pœnitet fortasse talium magistrorum, id est, sanctorum Apost. quod si non pœnitet, & in hac epistola Clementis decretum vident, quod ipsi seruant, decretum dico à sanctis Apostolis profectum, cur epistolam Apostolicæ traditionis, testem negant? cur malunt videri quod faciunt, sine auctoritate, & maiorum institutione facere, quam facere exemplo paternæ traditionis? præferim cum dare nomen non vacet mysterio, quod in eiusmodi datione nominis sancti Apostoli ad eruditionem, & utilitatem abditum esse voluerunt: in dando autem nomen arbitrato suo, & vulgari more, nullum inest mysterium. Dare enim nomen, ut describatur baptizatus inter fideles, significat, ut ait Dion. Areop. quod ex Apost. Paulo, cuius discipulus fuit, didicit, ascitum esse in ordinem sanctorum, pertinereque iam ad eorum statum. hoc enim est, pro quo agere gratias Deo, idem Apost. in epist. ad Coloss. Hortatur, cum ait, gratias agentes Deo, & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, id est, qui per baptismum, (hoc enim vocat. lumē, ut alias solet, sicut Diony. & aliis. patres) fecit, ut communionis sanctorum participes effici-

De ritu dandi nomen in baptismo, quid significet in mysterio.

*Col. c. i.
Heb. 6.*

ceremur. Hanc descriptionem inter natos ex Deo per baptismum, cuius descriptionis Symbolum est illud dare nomen, significabat in ænigmate, ut hoc etiam addam, illa descriptio vniuersi orbis, quæ ad edictum Cæsaris Aug. facta est, cum Christus est natus. Significabat, inquam, natum esse eum, per quem danda erat potestas omnibus hominibus vniuersi orbis, ut nati ex Deo, inter filios Dei describerentur, & censum spirituale acciperet fidei, spei, & charitatis, hæc enim in baptismo infusa sunt. adduxit me ad hæc Theoriam, quod viderem eodem nomine vocasse Dionysium illam descriptionem baptizatorum, quo Lucas illam vniuersi orbis: vterque enim dixit *ἀπογοφλω*. Hæc autem omnia eo à me dicta sunt, ut intelligant Centuriatores & omnes Lutherani, non fuisse leue, nec sanctis Apost. indignum, neque mysterio, ac fructu vacuum, quod ab eis traditum est, ut qui baptizandus esset, nomen daret. Cuius traditionis cum testis sit consuetudo ecclesiarum, quæ inde nata est, & eam adhuc ipsi Lutherani retineant, ipsi iam epistolæ huius aliis testes esse debent, veram esse, & auctore suo Apostol. dignam, quæ hunc ritum baptizandi, quem tenemus, & patres, ac maiores eorum, tenuerunt, & ipsi adhuc ex parte tenent, attestatur, aquas verò perennes, quibus baptizari iubet, aquam viuam vocat idē Clem. in epist. 4. sic enim recitat locum euāgelij, nisi quis renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cælorum. aqua ergo viua, & aqua perennis, aqua cum virtute spiritus sancti est. sic videtur Clemens didicisse ex Apostolis interpretari illam aquam viuam salientem in vitam æternam, quam Dominus dixit, dum Samaritanam alloqueretur. de unctio ex oleo ante baptismum satis aduersus Magdeb. libro. 2. differuimus. Illud præterea in hac epistola, & in reliquis obseruandum est, idcirco decreta, siue leges ecclesiasticas in epistolas inter præcepta vitæ, & morum Clementem inseruisse, ut simul leges ipsas suaderet, quod ad peritiam boni legislatoris pertinet: in quo Platonem quoque secutus est, qui leges, quæ feruntur oportere ait suadere. hoc ipsum imitati sunt postea consecuti pont. quod prius Clemēs fecit. hoc qui non aduertunt, existimare possunt, non esse

Cur aqua baptismi perennes aquas, & aqua viuam vocet Clem.

Cur decreta inter præcepta de virtutibus inserta sint.

interdum decreta quedam recte collocata, cum tamen maximè sint. exempli causa. in hac epist. 3. vt suaderet Clemens decretum de non celebrandis Missis, nisi in locis ab episcopo consecratis, multa prius de obediètia præcipit, quæ præstâda sût præpositis, vt Deo, quia hoc Deo placet: cuius voluntatem, quamdiu in hac vita sumus, vt cognoscamus, studere debemus. Cui autè hoc semel periuasum est, facile amplectitur legem de non celebrando Missam, nisi in loco ab episcopo consecrato, si quidem hæc est voluntas Dei, vt episcopo obediamus, & non alio loco Missas celebremus, quâ quo ipse iubet, aut qui ab ipso sacratus est. Hæc etiâ consuetudo summa religione per omnes ecclesias Dei tum in Oriente, tum in Occidente seruat quæ teste Clemente, à sanctis Apostolis tradita est. quæ cum ad aliam originem quam Apostolicæ traditionis referri non possit, nec vlla ratio, aut vtilitas fingendi postea hoc testimonium appareat, quis vel hac solùm coniectura non discernat, non fictum, sed verum esse testimonium? & tot testes eius esse, quot testes esse possunt, nunquam nos, nec ecclesia Dei aliam consuetudinem in hac re habuisse? sed hæcenus de epist. 3. dicendum est deinceps de quarta.

Clementis ergo epistola quarta, excepto principio, tota est ex sermone beati Petri, qui est in sexto lib. Recognit. paucis quibusdam additis, fecit enim Clemens, quod à nobis aliquando fieri solet, vt quæ alio loco, & tempore, & aliis aut scripsimus, aut locuti sumus, eisdem alio loco, & tẽpore, & apud alios, accessione aliqua, aut parua commutatione facta, vtamur. Quid enim prohibet, quominus hoc, quod fieri potest, & solet, & cū opus est, rectè fit, Clemens fecerit? vt hic, cum Iulium, & Iulianum, ab errore, in quem à gentibus, inter quas habitabant, inductos esse audiebat, non solum reuocare vellet, sed ita corrigere, & instituere, vt & alios possent ipsi illi in viam reducere à veritate auersos, & eos, qui veritatem nondum audierant, docere, visus est ei sermo, quem ex persona Petri libro 6. scripserat, ad hoc, quod volebat, aptissimus. Quare operæ precii esse iudicauit, eum sermonem in epistolam suam ad illos inferere.

principio ex re ipsa, atque occasione epistolæ sumpto. In hac igitur epistola sunt quoque vestigia ætatis eius, qua scripta est, propria, & illi ætati, qua scripta esse, à Magd. fingitur, aduersa. Vbi enim erant postea tẽpore Caroli Gentiles, inter quos Iulius, & Iulianus habitabant? vbi idololatria quam hic confutat Clemens? an erant illi inter Turcas, at isti, etsi pagani sunt, non tamè idola colunt: neque statuas pro diis habent. an erant apud Indos? ne id quidem, siquidem paulò ante ætatis nostræ memoriam ignoti erant. Quæ igitur temeritas est, sine teste, sine argumento, sine coniectura, negare fuisse vnquã istos, quos Clemens nominat, & ad quos nominatim epistolam se scripsisse affirmat? aut fuisse quidem concedere, si fortè concedunt, sed nunquã ad eos hanc epistolam misisse? sed de Magd. & reliquis magistris Lutheranis, cum eam, & reliquas negent, satis patet, nempe quia, vt sæpe sæpius dicam, nisi negent, doctrinam Lutheri, quam tradunt, & profitentur, defendere non possunt. vt cum præcipit in hac epistola, vt qui baptizatus fuerit, ab episcopo postea confirmetur, vt à beato, inquit, Petro accepimus, & cæteri Apostoli præcipiente domino docuerunt, ergo qui sacramentum confirmationis negant, quomodo hanc epistolam probare possunt, nisi probando, sibi ipsi simul contradicant? sed de hoc sacramento affatim libro 2. aduersus Magd. ex scripturis sanctis disputatum est, nunc illud tantum annotabo, quia iudicia antiquitatis epistolæ inuestigamus, quod in hoc sacramento verbo confirmadi vsus est Clemens in hac epistola, & eodem vsus est libro 3. de constitutionibus Apostolorum, & vsque in hodiernum diem omnes ecclesiis Occidentis sacramentum confirmationis sic vulgò vocant, hoc vestigium nominis odorem præbet ætatis illius Apostolicæ, vnde institutio consuetudinis ecclesiarum, & consignatio epistolæ Clem. descendit. quæ quia sanctissimis, & euangelicis præceptis, & Apostolicis monitis, ac spiritu scripturæ sanctæ referta est, in tanto honore & auctoritate semper est habita, vt quamuis pauca quedam in ea sint, quæ ab auctore aliena videri poterant partim vitio interpretis, partim artificio hæreticorum, nunquam

*Quid in nouo
testamento fieri
soleat, & de-
beat, siquid vi-
tio veteris in-
terpretis creatū
est.*

Heb. 2.

*De iis, quæ in
epistola quarta
Clementis ad
normā Græci,
exemplaris cor-
riguntur.*

An. 4.

tamen catholici negare eam, aut de ea dubitare aui sint. & siquid in ea duriusculum occurrebat, piè interpretando mollire studuerunt; id quod in scripturis quoque sanctis, quæ maioris auctoritatis sunt, fieri solet: vt tamen vitio interpretis aliquid quandoque erratum sit, piè potius interpretemur, quam reiiciamus, vt verbi causa, quod in quibusdam exemplaribus epistolæ ad Hebræos male legitur, vt *χωρίς θεοῦ*, id est, vt sine Deo pro omnibus gustaret mortem, vt Nestoriani legebant, quo Christum in duas personas diuiderent, Theodoretus interpretis alioqui bonus, & catholicus, tamen non ignorabat non sic legi ab aliis sanctis patribus, sed sic *χωρίς θεοῦ* id est, vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem, mortuus est enim pro nobis, nō quia debuit, sed quia per gratiam suam voluit, nō tamen reiicit, quin potius catholice interpretatur, vt Oecumenicus quoque testatur. Sic ego nunc non reprehendo, quod quædam in hac epistola nō rectè hactenus legebantur, sed potius ad exemplum ecclesiasticæ regulæ, quæ secundum Hieronymi sententiā in nouo testamento ad Græci sermonis normam veritatē examinat, fontem exemplaris Græci repeto, vt inde purū, & liquidum hauriamus. non dubito piè interpretatos esse, qui sic hactenus, vt nunc est, legebant, sed si fontē iudicando, hoc assequor, vt in interpretando piè nō sit deinceps laborandum, existimo, boni potius consulendum esse, quàm reprehendendum. Illud ergo, quod est hac in epistola, spiritus à Deo initium habet, sic enim dixit Moyses propheta, in principio fecit Deus cœlū & terram, terra autē erat inuisibilis & incōposita: & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Dei ferebatur super aquas, rectè hactenus de spiritu creato, quale est illud, flabit spiritus eius, & fluent aquæ, & illud Amos propheta, Ego dominus creans spiritum, sic enim Cæsarius frater Greg. Naz. in responsis ad varias quæstiones de locis scripturarum, & Theodoretus, ac Gennadius, & alij, ne omnes enumerem, interpretati sunt. at illud, quod in epist. Clem. sequitur, adulterinū fortasse videri queat, quasi faciat Spiritū S. spiritum creatū, sic enim subiūgit statim, qui Spiritus, iussu Dei, quasi ipsa

manus conditoris lucem separauit à tenebris: & post illud inuisibile cœlum, istud visibile produxit, vt superiora quidē habitaculū faceret angelis: inferiora verò hominibus. quod autē adulterinum hoc sit, & alienū, atq; ab hæreticis insertū, fieri potest cōiectura ex libris Clem. in quibus est tot⁹ hic sermo Petri, vt paulò ante dixi, ex quo sermone epist. hæc fere tota constat. quos libros ab hæreticis fuisse deprauatos testes sunt Epiphanius, Hierony. Rufinus, & nos ipsi experientes probamus, auget etiā coniecturam, quod hæc, quæ inserta esse videri possunt, non respondent proposito scribētis epistolā, imò ab eo penitus aliena sunt. cum enim idolatriā confutaret, aiebat, ex ipsis simulachris intelligi posse, nō esse Deos, si quidem ipsa, quibus simulachra fiunt, effecta sunt, & mutationi obnoxia. ferro enim inquit, facta sunt simulachra: ferrū igni factū est molle, ignis aqua extinguitur: aqua autē spiritu agitatur: spiritus verò à Deo initium habet. Hic igitur spiritus, qui à Deo initium habet, non est, nec esse potest spiritus ille omnipotēs, qui vna cum Deo patre, & filio lucem separauit à tenebris, & post illud inuisibile cœlū, istud visibile produxit: quem vt creaturā Arianus aliquis, aut Macedonianus faceret, dixit Iussu Dei quasi ipsam manū conditoris fecisse hæc. & quod Clemēs de spiritu creato dixerat, initium habere à Deo, ad ipsum spiritū Dei trāstulit. Imò, ne quis dubitet, nō ab auctore huius epistolæ Clemēte, qui de Spiritu S. imò de tota Trinitate fidē, quā ecclesia catholica tenet, in epistola prima rectissimè exposuit, sed à corruptore librorum eius scriptū esse hunc locū, recitemus eū Græce ex lib. 6. non quidē æditionis Rufini, sed alterius aliquantum diuersæ, licet eiusdē argumēti, de qua idem Rufinus in proemio recognitionē meminit, quæ ad manus meas aliquādo venit, in qua æditione non hic locus solum, sed alij quidā cōtra diuinitatem filij, & Spiritus Sancti corrupti erant, in eo igitur libro 6. est sermo Petri, ex quo, vt dixi, tota fere hæc epistola quarta Clementis composita est. incipiamus ergo inde recitare ἢ γὰρ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχοῦ ἐτεράθησαν, καὶ ὁ τρεῦς αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἀρχοῦ ἐτεράθησαν, καὶ τὸ πῦρ σβέννυται ὑπὸ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ ἄνω

πνεύματος πῶν κινήσιν ἔχει, καὶ τὸ πνεῦμα ἅπὸ τῶν ὅλων πτωικώ-
 κότες θεοῦ πῶν ἀρχῶν ἐκτάσιως ἔχει, οὕτως γὰρ ὁ προφήτης
 ἔρηκε μωσῆς ἐν ἀρχῇ ἐπώρυσεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ πῶν γλῶ,
 ἢ δὲ γῆ ἰὼ ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς
 ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα θεοῦ ἐπιφέρετο ἐπάνω τῆς ὕδατος, deinde
 subiungit, ὅπερ καὶ λεγόντες τῆ θεοῦ τὸ πνεῦμα ὡςπερ χεῖρ
 αὐτῶν τὰ πάντα δημιουργῶς ἀπὸ σκοτόους χωρίζον, καὶ μετὰ
 τὸν ἀόρατον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον ἀπλώσας. ἵνα τὰ ἀνωτῆς
 τοῦ φωτὸς ἀγγέλους οἰκηθῆ, τὰ δὲ κάτω ἅπὸ ἀνθρώπων ἀμ-
 πῆς δι' αὐτὸν γινόμενοις πᾶσι διοικηθῆ. Διὰ γὰρ σὶ τὸν ἀνθρώ-
 πων &c. alter locus sententia & verbis similis de filio
 Dei corruptus est in libro 8. huius editionis, unde etiā
 coniectura ducitur, quod ab eodem artifice sit hic lo-
 cus epistolæ Clementis deprauatus. Sic enim ait, ἐκτέ-
 νεται ἀπ' αὐτῶ ὡς χεῖρ δημιουργοῦσα τὸ πᾶν, id est, extē-
 ditur filius ab ipso scilicet Deo tanquā manus omnia
 fabricans, hic verò dixit de spiritu Dei ἔχειν πῶν ἀρχῶν
 ἐκτάσιως ἅπὸ τῶ τῶ ὅλων πτωικώτες τοῦ θεοῦ ὡςπερ χεῖρ
 αὐτῶ τὰ πάντα δημιουργοῦσα, id est, spiritū habere initiū
 extensionis à Deo omnium conditore tanquam manum
 eius omnia fabricatē. at in sancta Trinitate non est,
 ἐκτάσις, id est, extensio, neque πλάσις id est, formatio,
 neque τμή, id est, sectio, vt ait Greg. Naz. sed est vna
 & eadem substantia cum tribus proprietatibus ingeni-
 ti, generationis, & processionis, & paulò post, vbi ait in
 epistola, omnia gignuntur ex aquis, aqua verò per vn-
 genitum ex initio facta est: vnigeniti verò omnipotēs
 Deus caput est, duriusculū est, & forma verborum nō
 ita sana, vt est illud Apostoli, Christi autē caput Deus,
 notio enim vnigeniti non sic declarat naturam huma-
 nam, propter quam Deus est caput Christi, sicut decla-
 rat notio Christi, & primogeniti in multis fratribus,
 qui sumus nos. Itaque nec hoc Clementis est, neque
 enim Græcè legitur, sed pro eo est, τὰ πάντα τὸ ὕδωρ
 παρῆ, τὸ δὲ ὕδωρ ἅπὸ πνεύματος κινήσιως πῶν γένεσιν λαμβά-
 νει, τὸ δὲ πνεῦμα ἀπὸ τῶ τῶ ὅλων θεοῦ πῶν ἀρχῶν ἔχει, id
 est, omnia gignit aqua: aqua verò ortum motus ab spi-
 ritu siue flatu accipit. Spiritus verò, siue flatus à Deo
 vniversi, habet initium. satis hæc cōgruunt proposito:
 illa verò minimè, aqua per vnigenitum ex initio facta

Recognitio lo-
 corum epistola
 4. Clementis ad
 normano exem-
 plaris Græci.

1. Cor. II.

Rom. 8.

est, vnigeniti verò omnipotēs Deus caput est. nec enim
 intelligi potest, quorsum hæc. illic verò facile intelli-
 gitur, quorsum spectet illa progressio à generatione ex
 aquis ad spiritum, & ab spiritu ad Deum, qui illum
 creat, & ex eo rursus nubes, & aquas, ac tonitrua. vt
 Amos propheta exposuit, celebrans Dei potentiā. Vo-
 luit igitur Clemens hac physiologia & naturæ ratione
 idolorum culturam coarguere, & gentibus, quæ scri-
 pturas sanctas neque sciebant, nec eis credebant, ba-
 ptismum etiam suadere, qui fit ex aqua, & Spiritu S.
 quem dominus in euangelio cum spiritu, qui fiat. cō-
 parauit differens de regeneratione ex aqua & Spiritu
 S. cum Nicodemo. Huc pertinet quod ait Cyrill. in Ge-
 nesi, ab exordio significatam esse gratiam baptismi
 in eo, quod Moises scripsit. Spiritus Domini ferebatur
 super aquas. Illud quoque repurgandum est, quod siue
 culpa interpretis, siue vitio exemplaris Græci in hanc
 epistolam irrepit, ne quando ab aliquo audace in au-
 ctorem epistolæ Clementem obiiciatur. sic enim ait,
 Denique ipse magister, cum ab iis, qui ignorabant eū,
 duceretur ad crucem, orabat patrē pro interfectoribus
 suis, & dicebat pater, & quæ sequuntur, non enim dixit
 Dominus, cum duceretur ad crucem, pater, dimitte il-
 lis, sed cum esset in Cruce, atq; sic quidem est Græce,
 αὐτὸς γὰρ ὁ διδάσκαλος προσηλωθεὶς ἤνχητο πῆς αὐτὸν ἀνα-
 ροῦσι ἀφεθῆναι τὸ ἀμάρτημα. id est, ipse enim magister af-
 fixus cruci, orabat, vt condonaretur peccatum iis, à
 quibus occidebatur. Illud præterea, vt per aquas, quæ
 primæ creaturæ sunt, denuò renascamini, melius est
 Græce. non enim sunt, aut dicuntur aquæ primæ crea-
 turæ, sed initium generandi. hoc enim significat ὕδωρ
 πρωτόγονον, & hoc, proposito epistolæ conuenit, nempe
 vt per aquam, quæ generandi initium est, homo ca-
 piat nouum ortum, & initium creaturæ, vt beatus Ia-
 cobus de baptismo ait. Rursus paulò post. Sed dicitis
 fortasse, quid confert aquæ baptismus ad Dei cultum?
 primo quidem, quia quod Deo placuit, impletur: secū-
 do, quia regenerato ex aquis, & Deo renato fragilitas
 prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est,
 amputatur. at hoc si quis subtiliter limatam veritatem

Am. c. 4.

Ioan. c. 3.

Iacob. c. 1.

requirat, fortasse non vsquequaque verum esse videatur. manet enim homo adhuc post baptismum fragilis ad moriendū & ad peccandum. Quomodo igitur amputatur per baptismū fragilitas primæ natiuitatis? præmuniendum ergo est hoc, ne quando à quopiam limatulo contra epistolam sanctissimam, & grauissimā parum religiose tententur, tametsi à nemine hæctenus, quod sciamus, propter epistolæ auctoritatē, & in Apostolicū auctorem reuerentiā factum est. Culpa igitur est interpretis. non enim Græce dicit fragilitatē primæ natiuitatis per baptismum amputari, sed primam natiuitatem ex concupiscentia. hæc enim est, quæ post baptismū non manet. nam qui ex aqua, & Spiritu S. natus est, filius Dei efficitur. filius autem Dei non fit ille, qui natus est ex sanguinibus, aut ex voluntate carnis, aut ex voluntate viri, id est, qui natus est ex concupiscentia: sed qui natus est ex Deo per baptismum igitur aufertur natiuitas prima ex concupiscentia. non enim possunt esse simul duæ natiuitates ex concupiscentia, & ex Deo. sic itaque ait Clemens Græce, ἐξ ὕδατος ἀναγεννηθεὶς θεὸς πλὴν ἐξ ἐπιθυμίας πρώτῳ σοι γενομένῳ ἀποτέμνῃ γένεσιν, καὶ οὕτως σωτηρίας τυχεῖν δυνήσῃ. Illud præterea obseruandum est, in eo loco prope finem epistolæ huius, vbi variè legitur, cantharides, catuli, canthari, cathari, & si hoc extremum in exemplari vetusto manu scripto reperi, & alio loco probaueram. legendum tamen esse canthari ex Græco exemplari didici, sic enim est, τί δὲ, εἰ μὴ καὶ τῆ θεοῦ θεμελίαι τὸ καθαρεύειν ἀνεκείτω ὑμεῖς ὡς οἰκάνθηροι ἡδέως ἐκκληῖσθε, interpretemur nos. Quid verò? & si mundum non pertineret ad religionem, vos more scarabeorum libenter volutaremmini? Hæctenus de quarta epistola. erant alia & si minuta, melius quidem ab auctore Græce dicta, quam sunt ab interprete, sed mihi non fuit propositum notare nisi grauiora. trāscamus ad quintam epistolā eandemque extremam, & breuem.

Habet hæc epistola decreta duo, alterum de vita communi, de qua satis superque libro 5. scripsimus, quæ quidem vita communis cum non nitatur in hac epistola Clementis, sed potius in Apostolica traditio-

*Varie lectionis
correctio ex e-
xemplari Græ-
co.*

ne, vnde consuetudo communis vitæ religiosorum, & eorum clericorum, qui ex voto nihil possident, ad omnes ecclesias Dei manauit, nihil refert ad conuincendos hæreticos, quod eam negent Clementis esse. non enim opus est nobis obiicere eis huius epistolæ auctoritatem, tametsi magna sit, & grauis in ecclesia: sed ecclesiarum Dei cōsuetudinem eis obiicimus, quæ veritati huius epistolæ testimonium locupletissimum tribuit. Alterum decretum est de interpretandis scripturis sanctis secundum traditionem patrum, quod quidem ita religiose omnes ecclesiæ catholicorum tenent, & seruant, vt si quis aliter prophetet, siue interpretetur, conuincatur, sicut Apost. ait, ab omnibus, diudicetur ab omnibus. Cum ergo semper in ecclesia auditum sit, Clementis esse hanc epistolam, ex quo tempore ipsius decretis vitur ecclesia, neque recordentur homines, nec audierint aliter vnquam eam habuisse, ipsaque epistola de rebus illius ætatis, & sæculi cum summa dignitate, ac sanctitate contineat, omnis ratio postulat, vt sicut alias epistolas suorum auctōrū esse affirmamus, & profitemur, quamuis qui testes sint, vidisse se, cum ipsas illas epistolas scriberēt, nō habeamus, sic quoque affirmandum, & profitendum sit, esse hanc cum reliquis superioribus Clementis. Illud enim de communitate vxorū & si appositum fuisse ab alio, satis patet ex exemplaribus Vaticano, & Florentino sancti Marci, in quibus, vt antea dixi, non hoc legitur. illa tamen adhuc coniectura magna est, quod pars epistolæ de communitate rerum secundum naturam sumpta est à Clemente in epistola ex libro suo 10. Recognitionum: vbi hoc ipsum quoque de communitate vxorum ab iis, qui libros illos corruperunt, appositum est, & inde in epistolam translatum. tanta fuit tamen semper epistolæ huius in ecclesia auctoritas, tanta etiam catholicorum pietas, modestia, ac reuerentia, vt nunquam eius fidem, ne tantillum quidem, hæc aspersa macula imminuere potuerit. quod est ingens de Apostolico eius auctore præiudiciū. hinc factū est, vt qui non habebant coniecturam, quam nos habemus, vnde hoc affictum esse iudicarent, in eo vtcunq;

*Decretū de modo
interpretandi
sacram scri-
pturam.*

pie interpretando aliquando laborare maluerint, quã ad reiiciendum tanquam alienum parati esse. Hactenus de Clementis epistolis. agrediamur ad epistolas Anacleti.

Epistolas Anacleti latinè scriptas fuisse.

Ac primum quidem scriptas esse latine epistolas Anacleti, præterquam quod de stilo ipso nusquã Græcũ olente coniectura fieri potest ab iis, qui in studio linguæ Græcæ mediocres progressus fecerunt, ipse auctor plane indicat, cum vocabulum Apostatæ, quod Græcũ est, latine interpretatur, Transgressores enim (inquit) sponte legis suæ, eiusque violatores, apostatæ nominantur. verbum, quod sciebat, non esse latinum, quid latine declararet, interpretatus est. Deinde, quod maius adhuc argumentum est, Ciceronem citat, cum verba eius citat, ut Paulus Epimenidem, siue Callimachum, & Menandrum, atque Aratum citat, quia eorũ versus citat. Quid dulcius (inquit) quam habere, cum quo omnia possis loqui, ut tecum. Hæc in Lælio Tullius, quem si hic non citat Anacletus, neque Menandrum citat Paulus, ut veteres annotarunt, cum ait, corrumpunt bonos mores colloquia praua. sermone autem vulgi inculto, & impolito, utendum illi fuit, ut facilius ab omnibus intelligerentur, quæ omnibus ecclesiis communiter tradebantur: & noua verba interdum nouis rebus inuenienda, quæ Magd. portenta verborum vocant. quæ propter eandem causam pater eloquentiæ, & princeps ac magister latinitatis non horruit, ut Hieronymus in epist. ad Galat. testatur. itaque ij. inquit, qui differros sæculi legere consueuerunt, si cœperint nobis de nouitate, & vilitate sermonis illudere, mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quæstionibus Philosophiæ prænotantur: ut videant, quanta ibi necessitate compulsus sit tanta verborum portenta proferre, quæ nunquam latini hominis auris audiuit: & hoc cum de Græco, quæ lingua vicina est, transferret in nostrã. huiusmodi sermo tunc vulgaris, de triuio sumptus, quali Anacletus utitur, placuit quoque illis temporibus in interpretatione latina noui testamenti, qua utebantur, quæ antiquior est Anacleto. esse autem hæc epistolam Anacleti, & si inelegans sit, quod Magd. viri eleganter

1. Cor. 15.

De sermone inculto in epistolis Anacleti.

patri nolunt, præter testes, & famam veterẽ, & memoriam omnium sæculorum, de quibus paulò ante abũdè dictum est, decreta, quæ in ea ipsa sunt, testantur: sunt enim & de rebus, illis temporibus, maximè necessarius & ex ipsa ratione rectæ gubernationis ecclesiarum à sanctis Apostolis à principio institutæ, ac traditæ nata. ut decretum de non admittendis accusatoribus & testibus apostatis, id est, qui à fide, vel religione defecerunt: vel regulariter inquit, prohibita neglexerunt, qui sponte sunt suæ legis transgressores. Nihil enim illo sæculo magis necessarium erat, quàm cauere, ne ad pericula, & insidias, & accusationes Gentilium, licentia accusandi innocentes fratres, & bonos episcopos, & dicendi cõtra eos testimoniũ licentia permissa esset falsis fratribus quales sunt, quos hic pont. norat. hi enim sunt, quorum testimonio propria vitæ, & religionis, eorum inconstantia omnem fidem derogat. quàm frequens ergo est in his epistolis pontificũ, decreti huius repetitio de legitimis, & idoneis testibus in alios fratres, tam frequens vestigium est illius sæculi, in quo Christianũ esse tam periculosum erat, ac multo magis præesse Christianis, ut nisi à falsorum fratrum accusatione, & testimonio, innocentia fratrum tuta fuisset, offendiculum, sicut Apost. ait, euangelio Christi datum esset: siquidem plurimos hic metus à fide profitenda deterruisset, ac multo etiam magis à cura pastoralis suscipienda, in qua plus discriminis erat. Aliud præterea indicium illius sæculi, & Apostolicæ disciplinæ ex hoc decreto redolet, quod Paulus postquam Timotheo præcepit, ut presbyteri accusationem non reciperet nisi sub duobus, aut tribus testibus, quia sæpe numero cõtingit, ut est in Apostolica const. de testibus probandis lib. 2. Clem. de Const. Apost. duos, aut tres conspirare ad accusandum, aut ad dicendum falsum testimonium, ut in Susannam, in Nabet, in Christum *Dan. 13.* Dominum, in Stephanum protomartyrem, idcirco *3. Reg. 21.* subiunxit admonens eum de huiusmodi Apostolica traditione, in non admittendis testibus non probatis, testor corã Deo, & Christo eius Iesu, & electis angelis eius, ut custodias hæc sine præiudicio, nihil faciens in

*Decretum de
accusatoribus,
& testibus reii-
ciendis.*

*Qui dicantur
apostate.*

Ioan. 5.

alterutram partem declinādo. Deinde ex verbis ipsius decreti licet quoque illud sæculum, & Apostolicā traditionem odorari. Accusandi, inquit, vel testificandi licentia denegetur illis, qui christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerunt. Deinde subiungit, transgressores enim spōte legis suæ, vel violatores apostatæ nominātur. Omnis enim apostata re- furādus est ante reuersionē suā nō in accusatione rectē agentū, aut testimonio recipiendus. Hactenus decretum, in quo apostatas vocat eos, qui defecerunt vel à fide Christi, vt hæretici, vel à norma sui propositi, hanc nos religionem vulgò vocamus, vel à vita Christiana, à qua ille deficit, qui regulariter prohibita negligit, id est, qui mandata vitæ christianæ non seruat, eodē nomine apostatæ vsque in hodiernū diem eos, quia fide defecerunt, appellamus. Sicut Paulus quoque in epist. ad Heb. appellat, cum ait, videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malū *ἀπιστίας*, id est, incredulitatis, discedēdi, siue vt verbo Græco pro latino vtar, apostatandi à Deo viuo. eos verò, qui à vita christiana disceserunt, id est, eos, quos turpem vitam, & in peccatis viuere scimus, & si apostatas, quia est grauius verbū, nō vocamus, vocarūt tamē Apostolici patres, vt Anacletus hic, & præter eum, vt in ore duorum, vel triū stet omne verbum, Dionysius Areop. is enim describens in Eccl. Hierarch. c. de Communionem eos, qui secundum Apostolicam traditionem, & consuetudinem omnium ecclesiarum ad sacram Communionē non admittūtur, post Cathecumenos, eos numerat, qui turpiter viuunt, & voluptates vitæ huius æternis bonis anteponunt, quos vocat, *θεοειδούς ἀποστατάς ζωής*. i. qui à vita Christiana apostatarunt. hanc enim vocat *θεοειδής*, quod nos Deo similes efficiat. Huius modi igitur apostatas, quos manifestum est velle manere in peccato ad mortem, vt beatus Ioannes vocat, quia nolunt reuerti, vnde discesserunt, ait Anacletus esse transgressores sponte suæ legis. eiusq; violatores, imitatus Apostolum, qui de similibus loquens in epist. ad Hebr. vocat eos voluntarie peccantes, cuiusmodi sunt excommunicati, qui-

bus idem Apostolus ibidem ait, non relinqui hostiam pro peccatis: pro excommunicatis enim secundū apostolicam traditionem, & Pauli Apostoli scripturam, & omnium ecclesiarum consuetudinem ex illa traditione ortam, non offertur in ecclesia Dei. Ex hac igitur Apostolica traditione non recipiendi ad accusationem & ad testimonium hoc triplex genus Apostatarum, quia hi sunt excommunicandi, quæ traditio hoc decreto Anacleti, & aliorum pontificum Apostolicorum consignata est, nata est consuetudo, quam omnes ecclesie Dei habent, non admittendi excommunicatos, nec excommunicandos ad accusandum, aut ad dicendum testimonium. quia vt ait S. Anaclet. huiusmodi apostatæ vtpote duplices animo, vt ait beatus Iacobus, inconstantibus sunt, in omnibus viis suis. Iam illa, quæ paulò post in epistola dixit, vt eos, qui persecutionem patiebantur, exemplo suæ persecutionis cōsolaretur, ego autem labefactatam nō solum quietem meam, sed & salutem, inimicorum valetudine, & rumorum procellis agnosco, potens est diuinitas immensa, tempestatis incerta bono serenitatis amouere, an non conueniunt in illud sæculum? aut non congruunt Anacletus, qui sub Traiano Christianorū persecutore & hæc scripsit, & martyrium sustinuit? Aliud decretum epistolæ huius est, vt episcopi in locis Deo consecratis sacrificent, & vt plures episcopo, cum sacrificat, assistant diaconi, quam sacerdoti ita vt solemnioribus diebus sacris induti vestimentis 7. aut 5. aut 3. assistant presbyteri quidem ad dextram, & leuam: diaconi verò, & hypodiaconi à fronte, & à tergo. & vt custodiant, inquit, episcopum à maleuolis hominibus: & testes sint, sacrificare episcopum ritè, & in loco sacro. Hactenus decretum. ratio quidem numeri 7. aut 5. aut 3. hæc est, aut enim sunt duo, qui vtrumque latus custodiant, & duo item à tergo, & duo à fronte, & vnus diaconus, qui discurret ministrandi causa, vt necesse est, qui sunt 7. aut duo ad dextram & sinistram, & vnus à tergo, & item vnus à fronte, & quintus, qui discurret: aut duo presbyteri vtrinq; & vnus diaconus ad discurrendū. eos verò, qui in has epistolas pontificum Apost. obiciunt, non

*Decretum de
numero mini-
strorum, quos
episcopo sacri-
ficanti assistere
oportebat.*

Decretum de ministris altaris peracta consecratione communicaturis.

agi in eis de rebus illorum temporum, rogemus hic, utrum custodiri episcopum sacra facientem, illorum temporum esset, cum persecutio Christianorum feruebat, cum insidiæ ubique? ex hoc ergo decreto plane illud sæculum redolet, cuius decreti vestigia quædam in ecclesiis catholicorum adhuc remanent. Duo enim assistunt diaconi festis solemnioribus sacerdoti sacrificari præter alios ministros minores, non iam ut sacrificatorem defendant, & protegant, sed maioris honoris, ac reuerentiæ causa. erat itaque illa tunc constitutio similior admonitioni, ac suasioni quam legi, cuiusmodi multa à bonis, & peritis legislatoribus, ut alio loco admonui, statui solent. Præterea illud decretum, quod sequitur, ut peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus, testis quoque est ætatis, huius epistolæ: est enim sententia canonis 8. Apostolorum, qui iubet, ut episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique clericus, qui peracta oblatione, non communicauerit, & causam, cur non communicet, non dixerit, ut si probabilis sit, ei ignoscatur, excommunicetur. quia nocuit, inquit, populo, & suspicionem in eum, qui obtulit, mouit. hætenus canon. illis igitur ministris omnibus ecclesiæ iuxta canonis huius sententiam iubet Anacletus hoc decreto communicare, peracta consecratione, quos voluit tanquam testes esse, & comprobatores sacrificij eius, cui assistunt, sic quoque Igmarius archiepiscopus Rhemensis hoc Anacleti decretum intellexit, & interpretatus est, ut libro primo iterum memini. Erat autem illo sæculo hæc lex necessaria, quod eo minus erant tunc nota loca sacra, quo minus tutum erat ea frequentare propter inimicos nostræ religionis, qui omnia tenebant, inter quos magno periculo habitare, & versari necesse erat: & eo item minus noti episcopi, & presbyteri, quo magis eis, quam cæteris christianis insidiabantur, & quo periculosius erat cognosci, & denotari posse: quam obrem & custodibus, & testibus opus erat. tunc autem testimonium dabatur, sacrificari, cum presbyteri, & diaconi, qui assistebant, communicabant. nunc verò, cum hæc necessitas, quæ causam legi dedit, sublata

fit, abiit lex, & decretum in admonitionem, & suasionem. itaque cum hoc tempore diebus solemnioribus diaconi, ac subdiaconi sacris vestibus induti, gratia potius maioris honoris, quam testimonij sacerdoti sacrificanti assistant. liberum est eis communicare, aut non communicare: nisi aliqua consuetudo obset, ut fortassis in aliquibus ecclesiis religiosorum. an igitur ratio tunc, cum hæc epistola scripta est, necessaria communicandi, quæ explicata iam est, non est indicium, esse hanc epistolam auctoris illius temporis, id est, Anacleti? Videamus aliud decretum epistolæ huius, illud scilicet de causis secularibus à laicis præsentate episcopo iudicandis. sic enim ait pars decreti de iudiciis, Si verò fuerit sæculare negotium, apud eiusdem ordinis viros, id est, apud sæculares, iudicio tamen episcoporum, cum Apostolus priuatorum Christianorum causas magis ecclesiis deferri, & ibidem iudicio sacerdotali terminari voluerit, hætenus decretum. si indicia ætatis, ac sæculi, quo hæc epistola scripta fuit, quærimus, ut Anacleti esse, cuius esse fertur, plane appareat. Quis non videt decretum hoc non potuisse in aliud tempus aptius cadere, quam in tempus Apostolorum, & eorum, qui eos proximè secuti sunt? Quod enim Apostolus in epist. ad Cor. tunc statuit, id ipsum & ob eandem causam Anacletus hic statuit. nepe ut apud infideles ne litigarent Christiani, quin potius, si controuersia esset non ecclesiastica, sed secularis, decreuit Anacletus, ut à secularibus, præsentate tamen episcopo, diudicaretur: alioqui quomodo, aut à quo, qui parere nollent, ad parendum sententiæ iudicium, cogentur, nisi episcopus, qui excommunicare poterat, adesset? alia. n. potestate gladij, quæ vocant, christiani tunc uti non poterant. idem sanxit Alex. I. r. r. q. i. c. Relatum, Vbi Quosdam pu-
iudices, apud quos accusari sacerdotes vetat, iudices blicos indices im-
publicos vocat, qui erant Gentiles. Quod quidem qui decreto suo A-
non intellexerunt, ut hoc obiter obseruandum sit, di-
lexan. I. voca-
xerunt, valuisse hoc secundum primum illum statum veris.
ecclesiæ, scilicet ut causæ seculares ad ecclesiasticos deferrentur. imò verò causas seculares à secularibus in ecclesia cognosci, & iudicari voluit Apostolus, & non à Gentilibus, episcopo tamen, aut qui episcopi au-

Decretum de causis secularibus à laicis præsentate episcopo in ecclesia iudicandis.

De locis epistolae primae Clementis recitatis in epistolis Anacleti ex interpretatione eiusdem epistolae Clementis.

De interprete epistolae primae Clementis.

toritatem, haberet, praesente, ut necesse erat ob eam causam, quam dixi. Haec est ergo decreti Anacleti sententia, quam auctoritate apostoli idem Anacletus confirmavit, ac sancivit. quae vel sola clarum indicium est, & certum vestigium illius saeculi, & epistolae huius Anacleti auctoris apostolici. Haec de decretis epistolae primae Anacleti, & de signis, quae in eis illius aetatis, & auctoris clare apparent. Reliquum est, ut occurramus ei, cui fortasse suspicionem epistolae fictae illa loci Clementis de comparatione ecclesiae cum naui citatio ex interpretatione Rufini movere possit. Eisdem enim verbis totus ille locus epistolae Clementis in hanc epistolam Anacleti transcriptus est, ut alter locus eiusdem epistolae Clem. similiter eisdem ipsis verbis in epistolam tertiam Anacleti item transcriptus. Quid igitur respondendum est? etenim si Rufini interpretatio est, non est haec epist. Anacleti. Si vero Anacleti est, ut quidem est, & a nobis pluribus coniecturis, indicis, & argumentis probatum, interpretatio epistolae Clementis est graeco non est Rufini, cuius esse fertur, nisi quis dicat transcripsisse Rufinum hanc particulam ex epistola Anacleti in suam translationem, quod quidem neque verisimile est, neque ab interprete fieri solet. Ergo quavis Magd. non hoc in epistolam Anacleti obiecerunt, quia haecenus non adverterunt, quod diuino consilio factum esse credo, scilicet ne in suscepta, propositaque sententia negandi, has epistolas obstinatiores efficerentur, nos tamen quia veritatem, quae nullas amat latebras, nec vlla argumenta metuit, defendimus in *επιτομῶν* ad illa etiam, quae Ceteriatores non obiecerunt, ne quando fortassis obiiciantur, libenter respondemus. Epistola ergo Clementis ad Iacobum fratrem Domini iam olim ante Rufinum est Graeco translata erat. Etenim si testibus credendum est, plures testes sunt, & grauiores, & antiquiores esse hanc epistolam Anacleti, in qua tota illius loci epistolae Clementis interpretatio latina transcripta est, quam sint testes, esse illam interpretationem Rufini. imò nemo, quod sciam, ex antiquis hoc testatur. quin potius Gennadius, qui de aliis eius interpretationibus meminit, testis est, non esse à Rufino translata, postquam enim enume-

rauit, quaecunque Rufinus est Graeco in latinum conuerterat, Basilium. Greg. Naz. Clementis Romani Recognitiones, Xisti sententias, Euagrii item sententias, librum Pamphili martyris contra mathematicos, subiungit, Horum omnium quaecunque praemissis prologis à latinis leguntur, à Rufino interpretata sunt: quae autem sine prologo, ab aliquo translata sunt, qui prologum facere noluit. Origenis non omnia transtulit, quae suo prologo discernuntur. Haecenus Gennad. cum igitur haec epistola, quae olim ante recognitiones translata, & adita erat, ipso etiam Rufino teste, prologum Rufini non habeat, consequens est, ut testimonio Gennadii non sit Rufini interpretatio, sed alterius nec enim dici potest propter breuitatem epistolae non scripsisse prologum, cum sit epistola longa, & proluxa, & cum testetur Gennadius scripsisse prologum in sententiis Euagrii, quae sunt perbreues: praesertim cum esset Rufino propositum, interpretationes suas ab aliorum usurpatione prologis defendere. Deinde quod potissimum est, ipse idem Rufinus videtur plane testis esse in prologo Recognitionum, non esse suam interpretationem recitemus locum, sic enim ait, epistolam sane, in qua idem Clemens ad Iacobum fratrem Domini scribens de obitu nunciatus Petri, & quod se reliquerit successorem cathedrae & doctrinae suae, in qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur, ideo nunc huic operi non praemissi, quia & tempore posterior est, & olim interpretata, atque adita, sic enim legendum est, nam si olim epistolam Clementis interpretatus erat, & adiderat, quae erat alioqui libris Recognitionum praeposita, cur illam non praemisit operi Recognitionum, quod ipse interpretatus erat, & cui praeposita fuerat ab auctore, ut Photius quoque in bibliotheca sua testatur? Quae enim causa erat non praemittendi illam huic operi, quia à se olim interpretata & adita erat? imò vero ob hanc ipsam causam, id est, quia ipse olim interpretatus erat, & adiderat, praemittere illam huic operi, cui debebatur, oportebat: ut interpretatio sui auctoris & in opere, & in epistola ipsi operi à Clemente praeposita, integra agnosceretur. Quamobrem, si ubi testes defuerint coniectura, & argumentis iudicandum est, & sequendum,

quod est rationi consentaneum, sic potius sentiendum est. Quia olim translata, & ædita erat epistola, Rufinus vir modestus neque alienum laborem attribueri sibi voluit: nec ipse denuo transferre, ne cum priore interprete certare videretur, quod à nostris sæpe fieri solet. Esse itaque appositum illud, à me, ubi erat solum, olim interpretata, & ædita, omnis ratio probabilitatis conuincit. Sic ergo, ut paulò ante dixi, legendum est, ideo nunc huic operi non præmissi, quia & tempore posterior est (hoc enim dixit, quia quæ in libris ipsis Recognitionum scripta sunt à Clemente, prius gesta sunt, quam Petrus Clementem ordinaret, & illum in ordinatione eius sermonem, qui in epistola est, haberet) & quia olim interpretata, & ædita. Si quis verò quærendum putet, vnde factum fuerit, ut attributa sit Rufino interpretatio ista epistolæ, ego hanc fuisse existimo, quod ferebatur vulgo illa ipsa epistola sine nomine interpretis, ut ex reliquis epistolis, excepta tertia, cõiecturam facio, raro enim initio ecclesiæ, qui è Græco transferebant, nomen interpretis inscribent tum propter modestiam, tum etiam, quia parum negotij videbatur, & indignum inscriptione nominis, eadem eisdem verbis conuersa dicere, præsertim cum nullam elegantiam adhiberent. sic videmus factum esse in interpretatione noui testamenti, à quo enim sit facta, ignoratur: licet à quo sit correcta postea, sciamus. Sic interpretationes epistolarum Ignatij, Et multo post librorum Irenæi, ac posterius adhuc Hesychij in Leuiticum, & si qui alij sunt ex antiquis, non ferunt inscripta nomina interpretum. Quare cum opus Recognitionum Clementis à Rufino translaturus esset, fuissetque epistola hæc ipsi operi præposita, facile fuit interpretationem epistolæ, quæ sine nomine interpretis ferebatur, Rufino interpreti Recognitionum per errorẽ opinionis assignare, præsertim cum ipse idẽ Rufinus in prologo Recognitionem affirmaret, olim ante interpretationem Recognitionum interpretatam, & æditam fuisse, quod ita quidam accipisse videntur, quasi diceret Rufinus, à se interpretatam, & æditam, quod minimè dixit: vnde isti secundum sensum suum illud, à me, adscripserunt.

Quod vero tertia epistola Clementis nomen Rufini interpretis inscriptum habet, factum est, ut opinor, siue quia Rufinus eam epistolam primus interpretatus est, utpote cuius magna pars ex libro 5. Recognitionum sit: siue quia alius interpretis fuit, qui cum interpretationem eius partis, quæ ex 5. libro Recognitionum est, ut dixi, ex illo ipso libro 5. mutuatus esset, totius epistolæ interpretationem Rufino Recognitionum interpreti inscripsit. libentius enim veteres illi laudem laboris, & industriæ suæ aliis tribuebant, quam ut alieni studij, & operis gloriam sibi vindicarent. Quinta vero epistola Clementis & si aliquantulum interpretationis Rufini ex libro 10. Recognitionum in eam transcriptum est, quia id paululum est, non habet Rufini nomẽ inscriptum: imò sine nomine interpretis fertur. idem factum est in epist. 4. etsi enim fere tota epistola ex lib. 6. Recognitionum sit, tamen quia non est ille 6. liber cum reliquis ex ædicatione Recognitionum, quas Rufinus interpretatus est, gemina enim æditio, ut antea dixi, ferebatur, quod ipse idem Ruf. testatur, idcirco huius epistolæ quartæ non est assignata Rufino, imò nullius interpretis nomen inscriptum habet. Hactenus de epistola prima Anacl. notemus decreta secundæ.

In decretis etiam epistolæ secundæ notæ sunt, & argumenta illius sæculi, quo scripta est, & auctoris Anacliti. in cuius principio nequis hereat propter vitium librarij, sic est in exemplaribus manu scriptis, Nam licet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens docuit, quodammodo nos gubernacula teneamus, tamẽ profiteremur, & quæ sequuntur, inuestigemus ergo ex decretis epistolæ huius, quo sæculo ædita sit. Ordinationes, inquit, episcoporum auctoritate Apostolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia, episcopis sunt celebrandæ, qui simul conuenientes scrutinium diligenter agant, ieiuniamque cum omnibus precibus celebrent, & manus cum sanctis euangelis, quæ prædicaturi sunt imponentes, Dominica die, hora tertia orantes, sacraque vnctione exemplo prophetarum, & regum capita eorum more Apostolorum, & Moisis vngentes, quia omnis sanctificatio constat in spiritu sancto cuius

*Decretum de
ordinatione
episcoporum.*

virtus inuisibilis sancto Chrismate est promulgata. Hactenus decretum. Si hic ritus Apostolicus episcopos ordinandi est in consuetudine omnium ecclesiarum, & consuetudo, quam omnes ecclesie habent, ut dixi sæpe, & sæpius inculcandum est, non aliunde, quàm à primis ecclesiarum magistris, & legislatoribus profecta est, quid magis absolum, & à ratione auersum esse potest, quam veritatem rei gestæ confiteri, & consignationem litterarum negare? Quid rursus rationi conuenientius, quam fidem scripto adhibere, cum res gesta cum scripto conuenit? Quare si ex facto, & ex tempore coniectura capienda est, cum hic ritus ordinationis episcoporum res sit illius ætatis ac sæculi qua fuit Anacletus, ut non solum consuetudo, ut dixi, ecclesiarum, quæ non ab alio, quàm ab Apostolis instituta, & tradita esse potest, sed Clemens quoque libro 8. de Constitutionibus Apost. c. 4. & Dionys. Areop. in eccles. hier. c. 5. de sacris ordinationibus testes sunt, cur dubitabimus, quin hæc epistola, ex cuius decreto de ordinationibus illud sæculum olet, Anacleti sit? Quod enim Clemens Dionysius, & Anacletus non ex æquo, ac totidem ceremoniis hanc legem, ac ritum ordinandi episcopos describant, fidem hoc potius Apostolicæ institutionis auget. tantum abest, ut minuat. ita enim fit, ut quominus ad idem dicendum conspirasse videntur, eo verior eorum sermo appareat: sicuti in euangelistis factum est, tamen impar sit epistolæ huius auctoritas. itaque quatenus cuique horum sufficere visum est, eatenus de ritu ordinationis scripsit. Dionysius de impositione manuum, & libri euangeliorum super caput eius, qui ordinatur, meminit, & de precibus cõsecratoriis, quas vocat *ἐπιθέσεις ἐπιθεσίων*: Clemens de numero ordinantiũ episcopum, & de impositione libri euangeliorum, & de die ordinationis Dominico, tum de scrutinio, & assensu populi, licet in epist. tertia de vnctione quoque episcopi meminit: Anacletus de impositione manuum, & euangeliorum, item de die Dominico, hora 3. ac de numero ordinantium, de scrutinio, & aliorum assensu episcoporum, tum etiã de vnctione capitis ex chrismate. Quæ verò ex his plane necessaria sint, & quæ nõ, si ad-

hiberi non possint, non est hic locus differendi. Sed cùm Anaclet. testetur in hac epist. se hunc ritum episc. ordinandi à B. Petro accepisse, quomodo Cõturiatores Lutherani, esse eã epist. Anac. attestari poterãt, nisi se simul sententia sua condemnassent? qui cum nullos episc. habeãt, nullas ministrorũ ordinationes canonic. & ecclesiastic. habere possunt. Verũ de decreto ipso ordinationis episcop. nihil hic amplius dicã, tum quia non opus est, nec ratio propositi plus exigit: tum quia lib. 2. quod de impositione libri super caput episc. in ordinatione eius Magd. accusabant, abunde, ut opinor defendimus. illud autẽ hic obiter aduertendum est, in exemplaribus manu scriptis de chrismate, quo caput vngitur in ordinatione episc. non sic legi, ut in vulgatis exemplaribus, Omnis sanctificatio cõstat in Spiritu S. cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est permista: sed sic, cuius virtus inuisibilis sancto chrismate est promulgata. quo verbo promulgãdi satis declarasse pont. viderur, ut hoc quoq; obseruemus, nõ signa tantũ esse sacramenta, sed causam quoq; gratiæ: nulla enim res per aliã, quæ nihil operetur, promulgatur. Quare, si chrisma signũ tantum esset gratiæ, & non simul causa, nõ recte diceretur gratia, chrismate promulgari. Ut cum princeps per ministrum suũ aliquid promulgat, fieri non potest, quin minister ad id, quod opera sua promulgatur, ministerium suum, aliquid operando, adiungat. eadẽ enim ratio est ministerij, & instrumenti. Redeo ad ordinationẽ episc. quam idem Anacletus non minus quàm à tribus fieri debere, à B. Petro se ait didicisse, quod quidem cum ita esse, canon quoque primus Apost. à Clemẽte Romano descriptus, qui idem iubet, attestetur, quomodo licebit dubitare, quin hoc Anacletus scripserit? Deinde quod ait, Iacobum episcopum Hierosoly. à beato Petro, Iacobo, & Ioanne ordinatum esse, ut scilicet non solum canone, sed exemplo etiam huiusmodi ritus ordinationis episc. à sanctis Apost. sanciretur, cum hanc Iacobi episcopi Hierosol. ordinationem à tribus istis Apostolis factam, qui memoriæ prodiderit, nullum ante Anacletum sciamus, & qui hoc deinceps meminerunt. ut Euseb. lib. 2. histor. eccl. & alij, omnes ab illo accepe-

Leelio ex vestro codice manu scripto.

*Decretum de
ordinatione sa-
cerdotum &
diaconorum.*

rint, quomodo fiet verisimile, non hoc Anacletum scripsisse, quod in hac epistola, in qua nomen eius inscriptum est, legimus, sed alium potius, quem nescimus, & cuius nomen ignoramus? De ordinatione verò aliorum sacerdotum, & diaconorum, ut à proprio fiat episcopo, & ut ieiunantes, assentiente populo, & reliquis sacerdotibus, ordinentur, omnes etiam ecclesie dei testes sunt huius Apostolicæ traditionis: non enim consuetudine habent, ut ordinarie, extra quatuor tempora Ieiuniorum, aut populo contra dicente, aut aliis sacerdotibus repugnantibus, ullus sacerdos, aut diaconus ordinetur. Aliud decretum est, ut accusatio episcoporum non nisi ab idoneis, ac probatissimis viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debeat, ex eo quoque quod toties hic pont. in epistolis suis 3. cauet de non facile accusandis episcopis, & de testibus, quales esse oporteat, olfacere possumus, illo sæculo scriptas fuisse, cum persecutio in Christianos incensa, ardebat. cum enim maius periculum episcopis, quam cæteris christianis tunc impenderet, si, ut antea dixi, ad illas persecutiones, & illud maius discrimen episcoporum, audacia, & temeritas eos inique accusandi accessisset, vix ullus, qui pastor esse vellet, repertus fuisset. ob eandem causam, ut iterum dicam, iussit apost. Timotheo, ne accusationem aduersus presbyterum, nisi sub duobus, aut tribus testibus, susciperet. cum enim presbyterum dixit, episcopum quoque intelligi voluit: Metropolitanus enim erat Timoth. & episcopos in diocesi Ephesina habebat. debere autem esse viros bonos, & omni suspitione carentes, ut hic iubet Anacletus admonuit eundem Timotheum Paulus, cum statim & quidem interposita Dei, & Christi, atque angelorum eius testificatione, monuit, ut in suscipienda accusatione, & admittendis testibus nihil temere fieret. hoc enim significat, ut sæpe alias dixi, *πρόκριμα*, quod interpretes vertit, præiudicium. temere autem fit, cum is, qui suspitione non vacat, in alium testis accedit. in eo autem quod ad defensionem quoque episcoporum pertinens, idem Anacletus in hac epistola paulò post scribit statuisse Apostolos, ut si quis aduersus episcopos, aut eorum ecclesias commotus es-

set, aut causas haberet, prius ad eos recurreret charitatis studio, ut familiari colloquio sanarent, quæ sananda essent: & charitatiue emendarent, quæ emendanda agnoscerent, docui libro primo, quemadmodum non verba, sed sententiam Canonis Apostolorum 71. citauerit, id quod in aliis quoque locis facit. quod genus citandi sanctis Apostolis vsitatum, indicium quoque est eius esse hanc epistolam, qui hoc ab Apostolis didicit. Quod vero quædam in his epistolis Anacletus sæpius repetit, ne quis hoc ab auctoritate antiqui scriptoris alienum esse putet, ipse idem Anacletus excusat Apostolum imitatus, cum ait in epistola ad Philipp. eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum: vobis autem necessarium. similiter Anacletus, quædam autem, inquit, ex his iã aliis fratribus scripsimus, quæ toties sunt replicanda, quoties fuerint necessaria. Igitur si aliquando necesse est eadem ab eodem reperi, cur non erit aliquando necesse, ut eadem repetant diuersi? Hinc enim factum est, ut de non accusandis episcopis, & de testibus idoneis, & probatis in eos, & de appellationibus ad pont. toties ab eisdem, & à diuersis pontificibus decreta in eorum epistolis repetantur. id quod Magd. in ipsas illas eorum epistolas, nulla neq; necessitatis, nec utilitatis causa, aut ratione considerata, temere, obiciendum esse putauerunt. imo ut mihi quoque à quorundam auribus, vel fastidiosis, vel nimis delicatis caueam, cui necesse quoque fuit eadem sæpius in his libris repetere, si in canticis spiritualibus, & hymnis, ac psalmis crebras eiusdem versiculi repetitiones non fastidiose audimus, cur non idem in disputatione ferendum sit, ut eadem, cum opportunum, & necessarium est, sæpius dicantur? quale est illud, nos talem consuetudinem non habemus nec ecclesia Dei, quod mihi cū contentiosis disputanti, & vestigia vetustæ originis harum epistolarum ex ecclesiastica & Apostolica consuetudine decretorum, quæ in eis sunt, indaganti, ad istos sententia Pauli conuincendos millies inculcandum fuit. Deinde quod in decreto de electione episcoporum nõ solum verbis Apostoli ex epist. ad Tim. quales sint eligendi, præcipit, sed ex interpretatione quoque nominis

*De frequenti
eorundem de-
cretorum repē-
tione in epist.
pontificiæ Apost.*

*De differentia
sacerdotum in
lege naturæ, &
lege Moïfis.*

presbyteri, quod senem significat, argumentum ducit, debere esse senili prudentia, non solum non est leue, nec indignum Apostolico pontifice, sed potius graue est, & imitationem habet Apostoli ad exemplum namque Pauli vsus est hoc argumento ex interpretatione nominis, sicut Paulus ex interpretatione nominis Melchisedec, qualis esset Christus, cuius ille typum expressit, docuit. Præterea quod idem Anacletus ait hoc loco, discrimen fuisse inter sacerdotes legis naturæ, vt Melchisedec, Abraham, Isaac, & Iacob, & sacerdotes legis Moisaicæ, quod illi spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate sacrificabant, cum eandem sententiam, licet non eisdem verbis apud Clementem Romanum lib. 6. de Const. Apost. c. 2. legamus, argumentum est, inde didicisse, vnde didicit Clem. Quare iudicij fuerit parum acuti, imò obesæ naris hoc quoque vestigio illud priscum epistolæ huius sæculum nõ olfacere, sed conferamus locum Clemētis, cum sciret inquit, Deus, quod prius Abel, Noe, Abraham, & alij deinceps, *ἐκ αὐτοῦ*, id est, nullo ab eis hoc requirente, sed lege naturali excitati, sponte sua, ex animo grato sacrificarunt, & quæ sequuntur. Itaque non sacrificasse illos in lege naturæ sacerdotali auctoritate, sed sponte sua, nihil aliud significat, quàm fuisse tunc sacerdotes *ἄρχιερωσύνης*, id est, sacerdotes nõ ex ordinatione, vt quidem fuerunt in vetere lege sacerdotes ex ordinatione Moisaica quæ fuit figura ordinationis sacerdotalis in nouo testamento. Est aliud adhuc vestigiũ illius pristini sæculi in hac epist. 2. in eo quod ait Anacletus de diuisione prouinciarum, id est, de descriptione ciuitatum in prouincias, esse eam multo ante Christi aduentum maxima ex parte factam, & ab Apostolis, & Clemente postea renouatam. cum enim illud à Sylla in omnibus ciuitatibus Asiæ annis circiter 80. ante aduentum Christi factum in libris Gentilium legamus, & hoc de renouatione facta à sanctis Apostolis descriptionis ciuitatum in capita prouinciarum ad constituendos in eis patriarchas, & in Metropoles, ad Archiepiscopos & in alias ciuitates minores ad episcopos, ita factum esse ipsa descriptio, quæ vsque in hodiernum diem per

sedes patriarcharum, & Metropolitanorum, & episcoporum durat, testetur, an non est hoc magnum argumentum, & clarum indicium illius sæculi? Quod enim huiusmodi distinctio prouinciarum, de qua Clemens & Anaclet. scribunt, à sanctis Apostolis renouata, & sancita fuerit: & hæc rursus ipsa illa sit, quæ primum à gentilibus facta erat, alterum Nicena Synodus testatur, cum ait, cap. 6. prisca consuetudo seruetur per Aegyptum, Lybiam, & Pentapolim, vt Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem. Similiter autem & episcopo Antiochiæ in aliis prouinciis priuilegia suis seruentur ecclesiis. prisca enim cõsuetudo ante synodum Nicenam non potest secundum rationem, & vim verbi Græci *ἐκείνης* intelligi, nisi quæ ad seculum Apostolorum pertineat: alterum ex libris veterum scriptorum licet cognoscere, cum de prouinciis, & earum potestatibus sit mentio. vt cum Philo in Flaccum scribit fuisse eum factum à Tiberio Cæsare præfectum Alexandriæ, Aegypti, & Lybiæ, cum qua Pentopolitam regionem quæ à Plinio Africa Cerenaica vocatur, coniunxit. in has enim easdem episcopus primus, siue patriarcha Alexandrinus potestatem teste synodo Nicena priscis temporibus, id est à sanctis Apostolis accepit. eadem renouatio descriptionis ciuitatum in prouincias, & distinctionis prouinciarum à Gentilibus factæ, facta quoq; est in Oriẽte à sanctis Apostolis, & S. Clemente in ciuitatibus, & prouinciis Antiochiæ. testatur enim eadem Synodus Nicena in eodem canone fuisse quoque iam tunc eandem priscam consuetudinem, scilicet à S. etiam Apostolis ortam, vt esset Antiochia prima metropolis, & caput prouinciarum totius Orientis. sic enim B. Hieron. in epistola ad Pammachium contra errores Ioannis Hierosol. canonem Nicenum intellexit, & interpretatus est, canonem secundum Synodi Const. quæ Nicenum canonem renouat, & confirmat, secutus. ex quo Canone Niceno concludit episcopum Hier. subiectum esse episcopo Antiocheno vt primati, & Cæsariensi vt Metropolitano: in eodẽ enim canone testatur eadem Synod. priscã quoq; traditionem iam tunc fuisse, nempe à S. Apосто-

lis profectam, ut esset Cæsaria metropolis Palestinae, quæ in Syria est, est autem Iudæa, ubi Hierusalem est, in Palestina. quod autem hæc distinctio prouinciarum Antiochiæ ipsa illa sit, quæ à Gentilibus facta fuerat, testatur euangelium, in quo legimus fuisse Cyrinum sub Aug. Cæsare præsidem Syriæ: Syria autem multas habet prouincias, quarum caput est Antiochia. Nihil itaque sancti Apostoli facere potuerunt, aut naturæ aptius, aut rationi gubernationis conuenientius, aut ad concordiam accommodatus, quam ad descriptionem à filiis huius sæculi prudentissimis proportionem factam prouinciarum in ciuitates, & ciuitatum in prouincias, distinctos gradus episcoporum accommodare, ut in illis tunc primariis ciuitatibus primates essent, velut primi patres, in aliis velut matribus ciuitatum alij tanquam illorum filij, qui essent velut fratres maiores natu: infra quos essent in aliis ciuitatibus non paruis alij episcopi tanquam fratres minores. ita ut qui essent in amplioribus ciuitatibus, ampliolem sollicitudinem susciperent, ut Iulius pont. dixit, & post eum Leo magnus: simuletiam, ut qui scirent se quibusdam esse præpositos, ut idem Iulius ait, non moleste ferrent, aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigerent, & ipsi deberent. Sic enim futura erat omnium concors consensus, & glorificandus Deus per Dominum Iesum in Spiritu Sancto. Hactenus de epistola Anacleti 2. sequitur, ut tertiam attingamus.

Decretum de presbyteris per singulos titulos constituendis.

Epistola Anacleti 3. referta quoque est vestigiis, & ordine illius ætatis, qua scripta est. Episcopi autem, inquit, non in castellis aut modicis ciuitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella, & modicas ciuitates, atque villas debet ab episcopo ordinari, & poni: singuli tamen per singulos titulos suos. recitatum est decretum. Hic quoque dicendum est, si hanc consuetudinem omnes ecclesiæ dei habent, & nemo est, qui audierit, aut legerit, aliter vnquam factum esse, quam ut hic secundum statutum Apostolorum decretum est, an non satis res ipsa fidem epistolæ asciscit, & vindicat? in eo vero, quod iubet, ut per singulos titulos singuli presbyteri ponantur, iam non solum res, sed nomen ab initio

titio impositum rei, retinetur: singulis enim parocciis singuli presbyteri præfunt: & titulos semper à principio per vniuersas ecclesias Occidentis vocare consueverunt. Quod nomen cum à nullo auctore ecclesiastico vetustiore in hac re positum reperiarur, sed ab Anacleto primum in hac epist. primum legamus, nonne argumentum est, & indicium perspicuum, esse illius sæculi nomen, cuius est res subiecta, cui impositum est? Simile vestigium sæculi Apostolici in eo est, quod secundum traditionem Apostolorum decretum in hac epistola est, ut illæ vrbes, quas leges, & principes sæculi honore principatus affecissent, ita ut capita eas non prouinciarum, sed prouinciarum fecissent, honore quoque patriarcharum siue primatum afficerentur: in reliquis vero ciuitatibus, quæ essent Metropoles, id est, vna quæque suæ prouinciæ caput, non patriarchæ, aut primates appellarentur, sed nomine Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum: quia hæc eadem, inquit, & leges sæculi in suis continent principibus. non enim appellabantur consules imperatores: neque prætores consules. de potestatibus enim sæculi dixit Apost. à deo esse, quæ autem à deo sunt, ordinata sunt. & reddere iussit omnibus debita, cui tributum. tributum: cui vectigal vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Hæc quoque consuetudo à sanctis Apostolis instituta, ut alij sint primates, siue patriarchæ, & alij archiepiscopi, siue Metropolitanis, cum in omnibus ecclesiis dei semper fuerit, & adhuc sit, ipsa eadem consuetudo locupletissimus testis est esse hoc illius sæculi decretum, & ab eo scriptam esse epistolam, qui ipsum decretum Apostolicum litteris suis consignauit: & nomē suum illis inscripsit. Illud vero quod Anacletus addidit, aliarum autem ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis primates prædicatores acceperunt. Hic etiam, quia res gesta, ut aiebat Callistratus, veritate factum suum præbet, non minus valet, quam si hic tomus adhuc extaret, in quo erant descriptæ ciuitates Primatum prædicatorum, id est, Archiepiscoporum, siue primorum episcoporum. sic enim vocantur in canone Apostolorum 34. qui in-

Decretum de Patriarchis, & Metropolitanis constituendis.

*De tomo Ana-
cleti primarum
civitatum.*

bet, ut episcopi singularum gentium suum primum agnoscant: id est, suum Metropolitanum. Nunquid igitur hodie non sunt primæ ciuitates, id est, Metropoles Rhemensis, quæ primum prædicatorem, & archiepiscopum S. Sixtum à beato Petro accepit? & Senonensis, quæ ab eodem S. Sabiniano? & Rothomagensis, qui S. Nicasium à beato Clemente? & Vienensis, quæ Crescentem à beato Paulo? præterea reliquas Metropoles, ne omnes percurram. Hæ enim primæ ciuitates in sua quæque earum, prouincia, & aliæ eiusmodi, quæ in tomo illo descriptæ erant, primos prædicatores à sanctis Apostolis acceperunt. fuisse autem descriptas eiusmodi ciuitates in tomo illo, coniectura etiam ducitur ex alio simili tomo, quem synodus Cart. vocat *μετεριου*, siue *ἡγεμονικῶν*, in quo erat descriptus ordo episcoporum Numidiæ, & Mauritanie, ut constaret, qui essent posteriores, & qui priores. Illud autem obseruare hic libet, ne quis contra hoc decretum Apostolicum de nomine, & honore primatum, factum fuisse existimet, quod in Africa omnes episcopi primarum sedium primates erant, & dicebantur, tamen Archiepiscopo Carthaginensi subiecti essent. illud enim factum est propter multitudinem episcoporum, qui in singulis prouinciis Africæ erant, quæ multitudo episcoporum necessitatem imposuit primatem in prima sede cuiusque prouinciæ constituendi. licuisse autem, & oportuisse sic facere secundum Apostolicam traditionem, intelligi potest ex epistola Aniceni Apostolici pontificis, sic enim ait repetens eiusdem decreti Anacleti sententiam: Nulli Archiepiscopi primates vocentur, nisi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum episcopos Apostoli, & successores Apostolorum regulariter patriarchas, & primates esse constituerunt. subiungit deinde, nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur, cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui, sic enim est in exemplari Varicano, & Florentino. ipsa etiam ratio conuincit non esse legendum propter multitudinem eorum, sed sic, propter multitudinem episcoporum primatem constitui. de multitudine autem episcoporum Africæ non dubitabit, qui legerit, fuisse

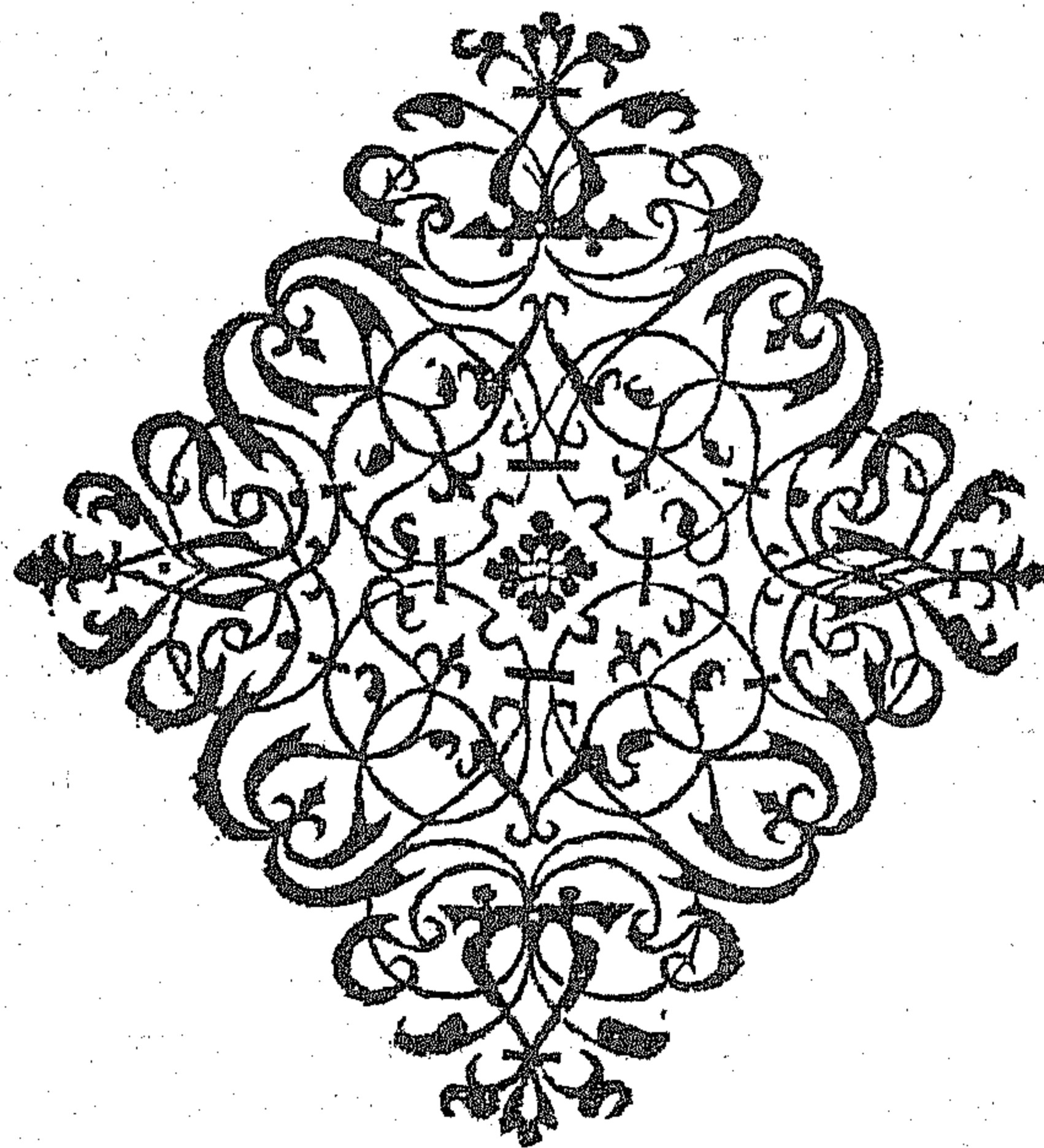
*Cur in Africa
episcopi prima-
rum sedium pri-
mates erant, &
dicebantur.*

aliquando in Africa sexcetos episcopos. Sed pergamus ulterius, & captemus adhuc ex aliis huius epistolæ vestigiis illius sæculi odorem. Primam enim sedem esse dicit ecclesiæ Romanæ, eamque non ab Apostolis, sed à domino primatum obtinuisse. sicut, inquit, ipse beato Petro dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauis regni cælorum: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cælo. Secundam dixit esse Alexandrinam, quam nomine beati discipulus eius Marcus consecrasset: tertiam vero Antiochenam, quia eam beatus Petrus, ante quam Romam veniret, tenuit. esse autem hoc ab Anacleto scriptum, coniectura perspicitur, siquidem testem habemus synodum Nicenam, fuisse iam tunc, cū illa synodus habita est, id est, ante annos mille trecentos præscam consuetudinem, ut secundo loco post episcopum Rom. episcopus Alexand. potestatem haberet in episcopos Aegyptios, Lybicos, & Pentapolitanos, & post eum episcopus Antiochenus in episcopos sibi subiectos. Quemadmodum verò eadem synodus Nic. ibidem docuerit ex potestate episcopi Romani tanquam ex causa ductam esse potestatem episcopi Alexandrini in episcopos suos, item Antiocheni in suos, explicatum à nobis est libro 3. c. 3. ne eadem sine necessitate repetamus. igitur si iam, ut dixi, tempore Conc. Niceni præscata erat illa consuetudo potestatis Alexandrini episc. in episcopos Alexandrinæ diocesis, & Antiocheni in Antiochenæ necesse est, ut fuerit à sanctis Apostolis instituta. quare descriptio ordinis harum sedium in hac epistola Anacleti tertia, res est illius sæculi Apostolici, quo Anacletus hanc epistolam scripsit. Est præterea indicium veritatis epistolæ huius canon 34. Apostolorum hic ab Anacleto citatus. quem quidem canonem cum nullus ante Clementem memorie prodidisset, profecto aut ab apostolis, qui eum sine scripto tradiderunt, aut à Clemente, qui eum cum reliquis nobis descripsit, necesse est, didicerit. hoc autem plane confirmat Iulij pontificis epistola increpatoria ad Orientales in causa Athanasij, in qua Iulius eundem cano-

nem Apost. 34. & Anacleti sententiam partim eisdem, partim similibus verbis secutus est. Sic enim ait Anacleti. inde namque & beati Apostoli inter se statuerunt, ut episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret, nam & inter beatos Apostolos, quedam fuit discretio. & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à domino est concessum, & ipsi inter se idem voluerunt, ut reliquis omnibus præesset Apostolis: qui & eandem formam suis successoribus, & reliquis episcopis tradiderunt. Hæc vero Iulius sic imitatus, ac secutus est iniquiens. Quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quedam discretio potestatis: & cum omnium par esset electio, vni tamen datum est, ut cæteris præmineret. de qua forma episcoporum quedam est orta distinctio, & magna ratione prouisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent: sed essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Metropolitanos dicit, qui sunt inter episcopos suæ dioceseos velut fratres maiores natu. & subiungit de patriarchis siue primatibus, & rursus quidam in maioribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliore per quos ad beati Petri sedem vniuersalis ecclesiæ cura confluere: & nihil à suo capite diffideret. Hæc Iulius quæ eadem ad verbum Leo primus in epistolam suam 82. transcripsit, & si nomen Iulij reticuit: nihil enim refert. fecit namque quod fieri à nobis solet, cum propter magnam auctoritatem, & notitiam, atque nobilitatem auctoris, verba solum, tacito auctore, recitamus. Neque rursus refert, quod Synodus Tolet. II. quedam, quæ Leo ex eadem epistola Iulij paulo post illa, quæ proximè recitauimus, mutuatus est, ex epistola Leonis nominatim, & non Iulij recitauit. fortasse enim epistolam Iulij non dum nouerat. Sed de his hæcenus. Longum enim est, si velim omnia illius sæculi vestigia in epistolis pontificum Apostolicorum impressa persequi. Quæ hæcenus in epistolis S. Clementis, & tribus Anacleti animaduersa, & notata sunt, satis erunt ad excitandum alios, ut idem in reliquis facere aggrediantur, quod non erit difficile in ex-

emplum huiusmodi nostræ inuestigationis inuentibus. Habes igitur Reuerendissime, & Illustrissime Domine Stanislæ Hofi, Cardinalis lectissime, quæ pro ecclesiasticis canonibus sanctorum Apostolorum, & epistolis Pontificum Apostolicorum secundi sæculi contra accusationem Magdeburgensium respondere, ut nobis iustum fuerat, adiutore Deo, libris 5. mediocri industria potuimus. Qui ergo Magdeburgensium Cæturatorum accusationem, & defensionem nostrâ studio cognoscendæ veritatis legerint, ij iusti iudices erunt. eorum enim bonæ menti, & religioso proposito spiritus Dei aspirabit, ut reiecto mendacio, veritatem, ut confidimus, amplectantur. & canones Apostolorum, & præcorum Pontificum epistolas, in ecclesia, ut decet, reuerentur, ac venerentur. ut sit gloria Deo patri, cum filio, & vtriusque spiritu in sempiterna sæcula, Amen.

Pp iij

Index obseruationum libro- R V M Q V I N Q V E superiorum.

- A**braham primitiæ, & origo veteris populi propter fidei excellentiam fol. 161. b
- A**bſentes qua ratione dici, & haberi ſoleant præſentes 158. a
- A**bsolui ſe à ſacerdote qui petit, quæ afferre debeat, vt impetret, ex Dionyſi Arcop. 313. b
- A**ccuſare Episcopos quando liceat, & quæ utilitas exiſtat ex eo, quod accuſari poſſint 266. a
- A**ccuſandi à vulgo laicorū quare non ſint ſacerdotes 142. b
- A**ccuſandos non eſſe episcopos quomodo Igmarius Rhemenſis defenderit, & interpretatus ſit 264. b 265. a
- A**ctorum liber quomodo inter canonicos libros ſcripturarū à Clemente numeratus ſit 30. a
- A**etas Mariæ Virginis quanta fuerit, & quæ de ea opiniones, & qui auctores 170. a
- A**ltaris miniſtras eſſe mulieres cur prohibutum ſit, & quid de virginibus, & viduis eccleſiæ Apoſtolica conſtitutio dicat 382. a
- A**mbroſij commentarij in episto-
las Pauli qui eſſe ſeruntur, qui-
bus coniecturis, & argumentis
probenſur non eſſe eius 404. a
- A**micorum omnia eſſe commu-
nia quatenus hoc Clementi
probetur 371. b
- A**nacleri epist. duabus testimoni-
um tribuit Damasus in exem-
plaribus antiquis manu ſcri-
ptis 441. a b
- A**naclerum ſucceſſorem Clemen-
tis fuiſſe, vt ignorarit Eusebius,
& Euaristum ſucceſſorem eius
fecerit, & ex Cleto anteceſſore
Clementis, Anaclerum ſin-
xerit, quæ cauſa errandi fuerit 147. b
- A**naclerum Clementis ſucceſſor,
auctore etiam Auguſtino, qui
clerū quoque prætermiſit 148. b
- A**nathematis in Presbyteros, vel
Diaconos negligenter corpus
domini in ſacrario euſtodien-
tes & in eos, qui palla, quæ cor-
pus domini tetigit, mortuum
regunt, quæ ſit ratio 362. a b
- A**nimæ collum quod ſit in prou.
Solom 318. a
- A**ntiochia cum ei præſuit Petrus,
fuit qualis Roma nunc, id eſt
princeps omniū eccle. & qua-
re, & vnde hoc 268. b
- A**pocryphus liber canonum a-
pud Gelasium quis intelligen-

I N D E X.

- A**us, & cur, & de libris Apocry-
phis 48. a
- A**pocryphos eſſe canones Apo-
ſtolorum præter 50. cap. non
Leonem dixiſſe, ſed vmbertū,
& de quibus dixerit vmbertus,
& cur 47. b
- d**e Apocrypho libro canonum a-
pud Gelasium quid Igmarius
Rhemenſis Archiepiſcopus ſen-
ſerit 48. b
- A**poſtatæ qui ſunt, & dicantur.
74. a
- A**poſtoli vnius doctrina quomo-
do ſit omnium Apoſtolorum
doctrina 156. a
- A**poſtoli quomodo eſſent præſen-
tes, cum Clemens libros de cō-
ſtitut. ſcripſit ibid.
- A**ppellationem non eſſe ad Pon-
tificem, quare Synodus Cartha-
ginenſis exiſtimauerit decretū
eſſe in Niceno conc. 195. a
- A**ppellationis ad pont. ius quo-
modo in 6. canone Concilij
Nic. contineatur 204. a b
- A**ppellationem non eſſe ad pon-
tificem & ſi canone Niceno 6.
falſo exiſtimaret Synodus Car-
thagin decretum eſſe, nihil ta-
men ſummæ poteſtati pōtificis
derogari iudicabat, & quare.
195. a. b
- d**e Appellatione ad pontificem
Rom. & de primatu eius testi-
monium 150. Episcoporum Sy-
nodi Sardicenſis & de epistola
eius Synodica collata cum epi-
ſtola Iulij, de qua iidem patres
meminerunt 210. a
- A**ppellationis ad Pont. decretum
quomodo canon 9. concilij
Chalcedon. confirmet ſine vlla
ambiguitate 212. a
- A**ppellationes ad pont. quomodo
canon Synodi Carth. 63. non à
quibuſcunq; ſed ab arbitris
prohibuerit 202. a
- A**ppellationis ad Pontificē Rom.
decretum à Synodo Carth. 3. re-
ceptum 201. a
- A**ppellandi Pontificem quæ cau-
ſæ tempore Apoſtolicorū Pon-
tificum eſſe potuerint 193. a b
- d**e Appellationibus canonem 7.
Synodi Sardicenſis quomodo
Basilij in litteris ſuis ad Pon-
tificem ſecutus ſit 220. a b
- d**e Appellationibus decretū Sixti
1. quare à Magdeburg. diſſimu-
larum ſit 193. a b
- A**ppellationis ad Pont. decretum
quomodo tenuit Synodus Car-
th. 3. cap. 7. 201. b
- A**ppellationis ad Pontificem exē-
pla apud Cyprianum, & in hi-
ſtoria Gregorij Turon. & in e-
piſt. Orientalium ad Symma-
chum, & in hiſtoria Socratis
215. b 216. a
- A**ppellationis decretum quomo-
do non lædat nec ei contradi-
cat Leonis imperatoris conſti-
tutio 214. b
- p**ro Appellationis decreto, & pri-
matu Pontificis testimonium
multiplex Basilij 220. a b
- A**ppellationis iure qui Episcopi
ad Rom. Pontificem olim con-
fugerunt. 209. a

INDEX.

- Appellationis episcoporum ad Pōt. decretum quomodo non neget canō Synodi Carth. 92. & quomodo intelligendus sit. 201. b
- In appellationis decretum quod Synodus Carthag. 6. peccauerat, quomodo postea Bonifacio 2. Pontifice correxerit. 203. c
- Appellationis ad Pont. exemplum in epistola Theodoretī ad Leonem, & in altera ad Renatum ex collegio sacerdotum, quos nunc vocāt Cardinales, & quomodo proprio verbo appellandi, quod græcè dicitur *ἐπισημασία*, vsus sit. 216. b 217. a
- Pro appellationis decreto testimonium Praxæ hæretici, & Tertulliani Vetusissimi auctoris. 219. a
- Appellationis ad Pont. decretum quomodo Constantius Imperator Arianus, confiteretur: & Amianus Marcellinus auctor gētilis reserur. 218. a
- Appellationis ad Pontificem decretum quomodo defendendū sit. 193. 194. 195. 196. 197. a b
- Appellādi Pontificem ratio vnde ortum ducat. 220. a. b
- Appellationis decretum quare Synodus Carth. non recipiebat, si primatum reuera concedebat. 198. a
- Aquæ benedictæ cum sale theoria, id est mystica & spiritualis interpretatio quæ sit, & ad quid valeat. 229. a
- Aquæ benedictio, siue sanctificatio per verbum & orationem, & quæ oratio tradita sit in cōst. Apost. & collatio eius cum loco Pauli ad Tim. 226. b
- Aquæ benedictæ cum sale ex epistola Alexandri, defensio aduersus hæreticos. 225. 226. 227. 228. a & b
- Aquæ benedictæ cum sale, institutum, & ritum cur Lutherani oderint. 229. a. b
- Aquæ benedictæ virtutem operari quomodo in energumens quotidie experimur & quanta eius virtus sit testimonio esse, quæ Eusebius, & Epiphanius narrant. 228. a. b
- Aquam benedictam qui negant valere ad auxiliandum nobis, quomodo nouum testamentū non possint interpretari, vt cōsonet veteri: & plus virtutis tribuāt typis quā veritati. 227. a
- Aquæ benedictæ cum sale traditio per sermonem quomodo etiam scripturæ auctoritate nō careat. 226. a
- Arij hæresis quomodo ex Philosophis nata sit. 150. a. b
- Arij hæresim prope 130. annis ante Arium Pontifices Rom. confutarunt teste Athanasio. ibid.
- Asperionē ex aqua & sale benedicto esse genus oblationis, & spiritualis hostiæ. 379. b
- Augustini confutatio Fausti dicitur corruptum esse nouum testamentum quomodo quadret in eos hæreticos, qui has epistolas Pontificū Apost. corruptas esse aiunt. 452. a. b

INDEX.

C

Augustini scripta contra Faustum pro defensione noui testamenti, quomodo valeant ad probandum epistolas Pont. Apostolicorum. 451. a. b

B

Baptismi quæ sit trina mersio canone Apostolico sancita. 67. a

De Barnabæ prædicatione Romæ. 171. a

Beati quomodo dicantur dolere casus nostros. 157. a. b

Benedictio aquæ cum sale ab Apost. tradita. 379. b

Benedictionis aquæ oratio ex cōstitutionibus Clementis collata cum loco Pauli ad Tim. de sanctificatione creaturæ per verbū & orationem. 226. a. b

Benedictionis ciborum antequā gustentur, constitutio Apostolica à Clemente scripta. 225. b

Benedictio Lutheranorum super cibos qualis sit. 383. b

Benedictio nuptialis cur à sanctis Apostolis instituta, & tradita sit. 375. b

Benedictionis nuptialis quæ necessitas, & vtilitas. 376. b. 377. a

Bigamus post baptismum quis sit. 34. a

Bonifacius Germaniæ Apostolus quid scripserit ad Gudbertum Archiepiscopum Angliæ ante annos octingentos decreuisse in Synodo de obedientia Pontifici Rom. præstanda. 366. a. b

CAlix domini mysticusquam ebrietatem efficiat in bibentibus digne. 359. b

Canones Apostolorū, quos Magdeburgenses se reperisse aiunt, cuiusmodi sint, & quales rubricas, siue summas eis addiderint. 85. 86. 87. 88. 89. 90. a. b

Canones Apostolorum quomodo in Synodo Nicena citentur, & si non omnes aduertant. 34. 35. 36. 37. a. b

Canones Apostolorum ecclesiastici 85 non in Antiochena, sed Hierosolymitana Synodo traditi sunt. 94. a

Ex canonibus Apostolorū quomodo postea manarint accessiones legum ecclesiasticarum 80. b. 81. 82. 83. 84. 85. a. b

Canones Apostolorum non esse versos à Clemente Romano, vt Magd. scripserunt, sed Græce scriptos. 1. b

Canonis Apostolorū 48. de quadragesimæ ieiunio & quartæ ac sextæ feriæ defensio. 8. a

Canones Apostolorum vnde nati sint, & quis eorum finis ac fructus. 106. b

Canones Apost. 17. & 18. citat Leo Pont. 81. b

Canones Apostolorum non esse ab Apostolis scriptos, sed potius sine scripto ab eis traditos. 1. b

Canonum Apostolorum antiquitas vnde maximè appareat, & quid Plato de antiquitate legū

INDEX.

- scripserit 96. b
Canonis Apostolorum de Syno-
dis bis per annum habēdis de-
fensio 24. b
Canonis Apostol. 27. de nuptiis
lectorum, & cātorum defensio
& interpretatio 6. b
Canones Apostolorū negare quo-
modo, & qua ratione sit absur-
dum 106. a
Canones Apostolorū pari aucto-
ritate probantur esse Apostolo-
rū, vt canōnes synodorū pro-
bantur esse synodorum 84. a
Canones Apostolorum non esse
cōmittendos nisi episcopis, qui
eos possint interpretari sacer-
dotibus ex Nicolao 1. 83. b
Canonis Apostolorū 72. sentētia à
Iulio citata, & collata 76. b
Canonis Apost. 34. sententia ab E-
leutherio & ab Anacleto citata
& explanata 78. b
Canonis Apostolorum 74. sen-
tentia ab Alexandro citata, &
collata 77. a
Canonis Apostolorum 9. sentētia
ab Alexandro citata 77. b
Canonis Apost. 8. sententia ab A-
nacleto citata 76. b
Canones Apostolorū beatus Ge-
lasius in epistolis suis frequēter
citāt 49. b
Canones Apost. 74, 75. à Damaso
citati 83. a
Canonis Apostol. 31. sententia ab
Anacleto & Alexandro citata,
& collata 74. a
Canonis apost. iubentis, vt episco-
pus non faciat extra diocēsim
suam ordinationes clericorum
defensio 23. a b
Canonem Apostol. 34. quomodo
Synodus Nicēna suppleuit 81. b
Canon Apostolorum 14. à Coela-
stino, & Anthero Pontificibus
citatus, & cōfirmatus, testimo-
nio etiam Nicephori 84. b
Canones Apostol. 85. quomodo
ad numerum 70. sentētiarum,
quas Zepherinus dicit, redigā-
tur 63. a b
Canones Apost. inscripti in vetu-
stis codicibus Græcis *αρχαία*
***ἐπιτομὴ τῶν κανόνων*, id est, de bono**
ordine ecclesiastico 30. b
Canones Apostol. sine scripto tra-
diti sunt ab Aposto. scripti verò
à Clemente Romano 67. a b
Canonis Apostol. 72, & 73. sentē-
tia ab Anacleto citata, & col-
lata 76. a
Canones Apost. partim scriptura
defendit: partim ratio: vniuer-
fos prisca consuetudo confir-
mat: & fides ecclesie vbiq; &
semper custodiuit 108. b
Canones Apost. 25. & 34. citat Leo,
item canonem. 37. 81. a
Canones Apost. quam variis no-
minibus citari in Synodis so-
leant, & quare 35. a
Canones Apost. canones de bono
ordine ecclesie inscripti sunt
86. a
Canones Apost. 85. non omnes sta-
tim à principio ad ecclesiam la-
tinorum venisse latine transla-
tos, nihil refert, neq; prohibet,
quia omnibus illis semper ec-

INDEX.

- clesie latine scripto vsq; fue-**
rint 101. b
Canones Apost. qui negare per-
gunt, sapientiores faciūt Pla-
tonem in constituenda ciuitate
sua, quam Apostolos in consti-
tuenda ecclesia 109. a b
Canones Apostolorū qui negāt,
quid absurdi consequenter cō-
cedere cogantur 43. b
Canon Apost. 28. à Nicolao 1. ci-
tatus 83. b
Canon Apost. 37. citatus ab Ana-
cleto 83. a
Canon Apost. 3. de oblationibus
ad domū sacerdotis deferendis
ab Eutyriano citatus. 83. a
Canon 1. apostolorū ab Anacleto
citatus & explicatus 75. b
Canon apost. 9. de intrante ad ec-
clesiam & non communicante
à Nicolao 1. citatus 83. b
Canonis apost. 34. interpretatio
auctore S. Anacleto & cur in
eo de Metropolitanis, & non
de Patriarchis facta sit consti-
tutio 53. b
Canonis apost. 75. sententia ab A-
nacleto, & Alexandro citata, &
collata 73. b
Canonis 5. apostolorū defensio &
explicatio pro cœlibatu 11. a
Canonem apost. 34. quomodo A-
nacleto interpretatus sit, & ei
interpretationem secutus Iu-
lius 79. a
Canonū apost. origo quæ sit 37. a
Canonibus apostoli non omnia
cōstinere poterūt, quin mul-
ta necesse esset eis relinquere
successoribus, & Synodis cōsti-
tuenda 81. a
Canonū apost. vsus in omnibus
iudiciis ecclesiasticis testimo-
nio Leonis 4. 84. a
Canon apost. 34. citatus ab Anice-
to, Calixto, & Anacleto 81. b
De canonibus apost. vbi cōstitutū
fuerint & qui eorū vsus, & ex
quib; locis Pauli intelligi pos-
sit, constitutos esse ab apostol.
canones ecclesiasticos ad gu-
bernationem ecclesiarum 31. b
De canonibus apost. citatis in Sy-
nodo Antioch. Ephes. Chalced.
Gangr. Carthag. 2. & 5. & Afric.
Nicēn. 2. const. 8. & aliis Syno-
dis 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,
46. a b
De canonibus apost. citatis ab A-
nacleto, Alexandro, Eleutherio,
Sixto 2. Marcello, Eusebio, Iu-
lio, Collatis sentētiis citatis cū
ipsis canonibus 73. b 74, 75, 76,
77, 78, 79, 80, a. b
De canonibus apostol. quid S. Isi-
dorus senserit, & scripserit 51. a
De canonibus Apostolorum &
pœnis eorum quid Constanti-
nus cognomento *ὁ μέγας*
***ἰσίδωρος* tempore Iustiniani scri-**
pserit 101. a
De canonibus apostolorum ad
pacem, & honestatem, ac or-
dinem pertinentibus, quos ex
loco epistole ad Corinth. ne-
cessario sequitur ab apostolis
constitutos esse 105. a b
De canonibus apost. quid Synodus
6. in Trullo senserit 47. a b

INDEX.

- De canonibus Apostolorum quid Igmarius Rhemensis scripserit. 48. b.
- De canonum Apostolorum dispensationibus, quæ iustæ, & quæ iniuste, & vnde existat potestas dispensandi in eis. 103. a
- De canonibus Synodi Antiochenæ Apostolorum in bibliotheca Origenis à Pamphilo martyre repertis. 91. a
- Pro canonibus Apostolorum testimonium omnium auctorum, qui Nomocanones apud Græcos composuerunt & apud Latinos concordantias decretorum. 70. b
- Pro canonibus Apostolorum testimonia multiplicia antiquorum auctorum, qui canones eorum citarunt. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. a. b
- Pro canonibus Apostolorum testimonia multiplicia ex antiquis auctoribus, qui eos citant, Iustiniani, Hieronymi, Cypriani, Athanasij, Basilij, Sidonij Apollinaris, Origenis, Eusebij Alexadrini, Anastasij Antiocheni, Cyrilli, Epiphaniij, Damasceni, Tarasij Constant. Ignatij martyris, Photij Constantinop. Bonifacij Germanici Apostoli, Dionysij Arcop. Ibidem.
- Ex canone Apostolorum 74. quomodo aliæ leges ecclesiasticæ de qualitatibus accusatorum manarint. 80. a. b
- Canones ecclesiasticos quare non uniuersos tradiderunt Apostoli, sed potius plurimos reliquerunt à Synodis futuris & sanctis patribus constituendos. 109. a
- Canones ecclesiasticos ad gubernationem ecclesiarum ab Apostolis constitutos, & traditos esse quomodo ratio communis utilitatis conuincat. 94. a. b
- Castum esse quomodo sit penes naturam auctore Greg. Naz. & voluptates carnis non sit necessaria, sed ex antiquioribus auctore Arist. 411. b
- Cathedra Moysis quomodo fuerit umbra Cathedræ Pet. 286. a
- Causarum secularium cognitionem quare diaconis Clemens commiserit. 247. b. 248. a. b
- Causarum maiorum iudicium ad Pontificem Romanum pertinere in quo canone Apostolorum contineatur. 53. b
- Causarum omnium secularium iudicium liberum cur Theodosius, & Carolus Magnus ecclesiasticis iudiciis permiserint, & cur eiusmodi lex abrogata sit postea. 250. b. 251. a
- Causarum omnium secularium iudicium quatenus ad episcopum pertinere possit. 250. a. b
- In causarum secularium iudicio quare tempore Pauli, & Anacleti opus esset auctoritate episcopi. 249. b.
- Causas seculares quomodo Apostolica constitutio iubeat Presbyteris iudicare, non seculariter sed ecclesiastice. 247. b. 248. a
- Causas seculares iudicandi in ecclesia quare ratio sit, & quomodo

INDEX.

- do non faciat contra illud, principes gentium dominantur eorum, vos autem non sic. 248. a
- Causas seculares in ecclesia iudicare, quod in epistola Anacleti ab hæreticis accusatur, quomodo secundum Apostolum defendatur. 247. b. 248. 249. a. b
- Causas maiores ad Pontificem Romanum pertinere vnde constat in Euangelio. 54. a
- De causis secularium in ecclesia iudicandis quomodo id ipsum Anacletus decreuerit quod Apostolus. 249. b
- Cephas Syriacum ut in cephas ex Græco factum mutaretur, sapientissime, ac diuino consilio factum esse à magnis auctoribus. 122. a. b
- Cephas, id est, caput, qua ratione, & exemplis constet hæc interpretatio in epistola Anacleti. 121. 122. 123. a. b.
- Cephæ interpretationem in caput quare, & quo consilio reprehendant Magdeb. 123. a
- Chalcedonensis Concilij canon 9. quomodo à Nicolao I. explanetur, & de tenore & forma eius. 212. b. 213. a
- Chalcedonensis Concilij canon 9. quomodo absurde, & repugnanter veritati explanetur à Balsamone, & Zonara. 213. b. 214. a
- Chalcedonensis Concilij canon 9. quomodo decretum de appellationibus ad Pont. Rom. confirmet. 213. a. b
- Character scriptoris quomodo in sermone, & doctrina cernatur. 113. b
- Chirographis vi extortis non seruandis, non est in eis approbatio confessionis falsi criminis, sed venia consentientis per vim. 231. a. b
- Chirographa per vim extorta non valere, vnde ortum ducat decretum & quomodo auctore Deo, & sanctis Apostolis, ut Alexander ait, factum sit. 229. b. 230. a.
- De Chirographis vi extortis non seruandis decretum quomodo sit secundum præceptum Pauli. 231. a. b
- De chirographis vi extortis sententia quomodo contineatur in 74. canone Apost. 231. a
- De chirographis vi extortis quid Cyrillus ad Dominum scripserit. 230. b
- Ad chirographa vi extorta, quomodo pertineat quod Athanasius ad Ruffinianum scripsit decretum esse in Cœciliis Galliæ, Hispaniæ, Græciæ de iis, qui per vim tracti lapsi essent. 231. a
- Christus quare mutatione vnius litteræ bonum, & vtilem significet. 123. a
- Ciborum delectus quomodo ex Apostolica constitutione eliciatur, & quid de eo Cyrill. Hieros. scripserit. 175. b
- Ciborum delectus quemadmodum non solum non prohibeatur in epist. Pauli ad Coloss. cap. 2. sed potius hæreticos redarguat. 10. a

INDEX.

- Ciborum delectus quando, & quomodo prohibitus, aut non prohibitus secundum scripturam 382. b 383. a
- Ciborum delectum qualem, & qua ratione Paulus prohibuerit 386. b
- De ciborum delectu canon apostolorum 93. b
- Ciborum sanctificatio, siue benedictio qualis esse debeat, & quando iuste, aut iniuste fiat 383. b
- Ciborum quod genus esset immolantium, & ad idololatriam pertinens 15. b
- Cibos iuste sumendi legem fuisse iam tunc, cum Paulus epistolam ad Tim. scripsit, quomodo ex verbis eius demonstratur 384. a
- Cibos prohibendi legem ad Pharisaeas traditiones, & onera iudaica qui pertinere dicunt, ut Lutherani, quomodo Paulum accusant, & correctores eius esse volunt 384. a b
- Cibus quibusdam abstinere quomodo lex non propter naturam ciborum iuberet, sed propter spiritum, Polycarpo auctore, & interprete 435. a b
- Clemens Petro, quomodo successerit, & quemadmodum intelligendum sit verum esse, quod tam variè de successione Clementis scriptum est 146. b 147. 148. a b
- Clementis successor quomodo nec Euaristus, neque cletus fuit 148. a
- Clemens in scribenda doctrina Apostolica inducto sermone Apostolorum, qui iam decesserant, & in scribenda doctrina Petri ad Iacobum, qui ante Petrum mortuus fuerat, quomodo Platonem imitatus sit 155. b
- Clemens Iacobo fratri domini episcopo episcoporum regenti Hierusalè & omnes ubique ecclesias, quomodo hæc inscriptio vera sit, & sic Græce etiam feratur, & fuerit ante mille annos à Sidonio citata 159. b
- Clemens primitiæ gentium cur dictus à Petro 160. b
- Clemens quomodo se annumeret iis, qui morti Ananiæ & Sapphiræ Hierosolymis interfuerunt, cum nondum iudæam tunc vidisset 172. a
- Clemens quo genere scribendi usus sit, & quos imitatus, 28. b
- Clementis epistolæ ad Iacobum fratrem domini quomodo Damasus in exemplari vetusto manu scripto meminit 441. a
- Clementis epistola quomodo scripta sit ad Iacobum iam mortuum per transfigurationem personæ, & quæ causa, & utilitas sic scribendi extiterit 153. b
- Clementis epistolæ locus electione veteri de continentia sacerdotum consonans epistolæ Pauli ad Tit. 4. a
- Clementis elegantia in libris sermonum & disputationum beati Petri cum Simone, auctore Photio 117. a
- Clementis epistola cur ad Iacobum

INDEX.

- iam mortuum ante beatum Petrum, iussu eiusdem Petri scripta fuerit 152. b
- Clementis epistola, quæ Hieronymus dicit à veteribus reprobam fuisse, quomodo de epistola secunda ad Cor. intelligendum sit necessario, & non de epist. clem. ad Iacobum & quid de illa epistola secunda ad Corin. Phorius scripserit 439. b
- Clementis epistolam ad Iacobum fratrem domini quomodo sit incredibile potuisse ab vlllo fingi, imò ipsa ratio cogat confiteri Clementis esse 152. a
- Clementem Petro successisse ubi Hieronymus affirmet 148. b
- Celibatus iustam causam, & finem esse ἀσκησις id est, exercitatione continentie carnem menti subicere 12. a
- Celibatus quomodo in Synodo Nicena confirmatus sit, & de interpretatione canonis Niceni ex Synodo Arelatensi 416. b 417. a
- Celibatus sacerdotalis legem qui putat remitti posse, quid absurdi contra Pauli locum epist. ad Tit. concedere cogatur 2. b
- Celibatum diaconorum, quomodo Nicolaus vnus ex 7. diaconis heretice sustulit, & post eum ante annos mille quidam presbyter illum hæresim iam tunc extinctam renouauit, & auxit in presbyteris ex Synodo Turonensi & hæc postremo Lutherani iterum suscitauerunt 418. a
- Celibatum qui, cum creatione, & creatura, ac natura pugnare dicunt, quomodo à S. Sixto 3. martyre, & Pontifice confutentur 422. b 423. a b
- Celibatum in concilio Niceno confirmatum esse quomodo epistola Basilij probet, citato canone, & decreto Synodi 417. a
- Celibatum quomodo Heerbradus doctor scholæ Tubingensis oppugnet, & quomodo redarguatur 406. b 407. 408. a b
- De celibatu sacerdotum quid Tertul. antiquiss. auctor senserit 6. a
- De celibatu sacerdotum canon apost. 17. quid legis diuinæ & rationis, ac testimonij habeat 5. b
- In celibatus questione Lutherani contra scripturam, & rationem, & testes sibi tantum credi postulant 6. a
- In celibatus dogmate minus errare Græcos quàm Lutheranos 6. a
- In celibatum ecclesiæ Romanæ æditus canon 13. Synodi sextæ in Trullo, quem si quis defendat ecclesiæ noceat 6. a
- Pro celibatu canonis 5. apost. defensio, & explicatio 11. a
- Communitas rerum duplex altera ex charitate naturali, altera ex charitate spiritali 372. a
- Communis vita non solum in cœnobitis sed in ecclesiis à clericis canonicis ex voto iam olim suscepta 374. a
- Communis vitæ religiosorum statum qui accusant idem statum naturæ integræ ante peccatum

INDEX.

- accusant. 371. a
Communis vitæ origo ad ortum naturæ integræ ante peccatum relata. 371. b
Communem vitam quibus & ad quid necessariam esse Clemens dixerit. 371. b
Communem vitam Esseorū quomodo Philon, & Iosephus, & Plinius laudauerint solam rationem naturalem secuti. 372. b
De communi vita religiosorum quomodo peius sentiant Lutherani qui se euangelicos appellant, quam qui se olim vocant apostolicos, & quam aliqui Gentiles. 372. a b
Communicandum esse omnibus peracta consecratione quomodo intelligendum sit de ministris Ecclesiæ, & non de laicis in epistola Anacleti. 77. a
Concilia bis singulis annis habendi consuetudo quomodo apostolicæ traditionis sit, & unde id constet. 24. b
Concilia prouincialia bis quoque anno habenda esse, unde probetur. 25. b
Concubina quæ sit & dicatur in Synodo Tol. cap. 17. 34. b
Quod confessio contra libertatem sit non spiritus, sed carnis. 354. b
Confessio extorta quæ sit dicenda. 77. a b
Confessio secreta quomodo notata sit à beato Petro & comparata cum vomitione, notata ite in prou. Salomonis. 350. a. b
Cōfessio, quos prius sanguis Christi mūdauit, si postea inquinati sunt, quomodo eos secundum epistolam beati Ioannis mūdet. 351. b
Cōfessio secreta, & necessaria omnium peccatorum grauiū quomodo non sit difficilis. 352. a. b
Cōfessio in specie & singulorum quomodo probetur ex loco Ezechielis cum loco epistolæ Ioannis collato. 353. a
Cōfessionem oris secretam quomodo cum vomitione Petrus comparauerit. 350. a
Cōfessionem qui facit in genere, id est qui confitetur se peccatorem esse, nihil in specie, & sigillatim confessus, quomodo non erubescat. 351. a
Confessionem secretam qui veterum meminerint. 357. a
Cōfessiones vi extortæ cuiusmodi sint, & quid de eis Athanasius scripserit decretum esse in conciliis Græciæ, Galliæ, & Hispaniæ. 231. b
De confessione secreta quæ scripterint Leo, Hieronym. Basil. 392. a
In confessione non vereri erubescere propter metum Dei, quomodo gloria, & gratia sit secundum Salomonem. 351. b. 352. a
Confitendi laborem & pudorem contra scripturas putat Lutherus aduersari christianæ libertati. 354. b
Confirmationis sacramentum qui acceperunt, quibus verbis vocentur ab Apostolo. 177. b
Confir-

INDEX.

- Confirmationis sacramentum ut negarent hæretici, cur Saranas suasisit** 176. b
Confirmationis verbum, quo sacramentum hoc in omnibus ecclesiis catholicorum appellatur quomodo testimonium apostolicæ traditionis sit 175. a
Ad confirmationis sacramentum quæ oratio adhibeatur in apostolicis constitutionibus clemētis, qua Oriētis ecclesiæ vsque in hodiernum diē vruntur 175. b
De confirmationis sacramento Ioannem differere, & Esaiam prophetare quomodo testatur Cirill. Hierosoly. 176. b
De confirmandis Synodis à Pontifice, quid Benedictus 3. ad Igmaram Rhemensem, & quid Leo ad Marcianum scripserint 132. a
De confirmationis sacramento constitutio Apostolica. 175. a
De cōfirmationis chrismate quomodo locum Es. c. 25. Cirillus Alex. & Theophanes interpretentur 178. b
De confirmationis sacramento quid Dionysius Areop. & Cyrill. Hieroso. scripserint 175. b
Vt confirmentur concilia à Pontifice Romano quomodo ortū duxerit consuetudo ista ex Synodo illa apostolorum Hierosolymitana 132. a
Cōiugis duobus copulatus post baptismum, quis sit intelligendus 34. b
Cōsecrationis ecclesiæ multiplex cerimonia cum theoria id est mystica interpretatione ex Iuone Carnotensi 186. b 187. a
Consecrationē ecclesiarū qui negat, quomodo scripturas veteris, & noui testamenti negent 181. b
Consecratum locum in nouo testamento quomodo demonstrum successisse templo veteri ex duobus psalmis, qui secundum apostolicam traditionem mane vnus, & alter, vespere canuntur 182. b
Consecratum locum ad sacrificandum & orandū vt in nouo testamento hæretici, concedat respondere loco in vetero testamento consecrato item ad sacrificandum, & orandū quomodo auctoritate scripturæ sanctæ cogantur 180. b
De consecrata domo domini ad orandum cōstitutio apostolica 182. a b
De consecratione ecclesiarū disputatio ex scripturis 179, 180, 181, 182, 183. a b
Pro consecratis Deo ecclesiis testimonium Cōstantini magni, Arianorum, Athanasij, Ennodij Ticinensis 185. b 186. a
Constantinus quam potestatem in Patriarchas cōtulerit Pōt Ro. dist. 96. c. constant 239. a
Constitutionum libros à Clemēte scriptos quomodo tempore Photij quidā reprehenderent, quod idē auctor leue esse, & fa-

INDEX.

- eile refelli posse iudicavit 157 a
- Constitutionum apostolicarum, quas Clemens descripsit duplex inscriptio 233. b
- Constitutionū Apostolicarū materia quomodo generaliter ab Apost. descripta & cōprehēsa sit in epist. ad Philip. 98. b
- Constitutionum Apostolicarum quas Clemens scripsit auctoritate, qui veterum auctorū vfi fuerint 173. a
- Constitutiones Apostolorum à Clemēte Rom. descriptæ, quas *ἡ ἀρχαῖα* vocavit, quomodo similiores sint monitis, quam legibus ecclesiasticis, quas canones Apostoli vocarunt 98. b
- Constitutiones Apostolorū quomodo necessariæ sint ad custodiendum canones Apostolorū 98 b 99. a
- De constitutionibus Apostolorū à Paulo generaliter cōprehensis, & à Clemente sigillatim descriptis 99. b
- Consubstantialitatē filij qui ante Arium negauerint 150. a b
- Consubstantialitatem filij Dei prope centū viginti annis ante Arium quomodo Sixtus 2. in epistola sua, quæ adhuc extat, defendit 151. a
- Consuetudo ad quam primatus Pontificis Rōman. in epistolis Pont. & sanctorum Patrum libris, & in Synodis referri solet, quomodo & qualis intelligēda sit 208 b
- Cōsuetudo quomodo in natura & scriptura niti possit, quod Magd. non intellexerūt 209. a
- Consuetudo prisca episcopi Romani quæ sit intelligenda in 6. canone conc. Niceni 205. a
- Consuetudines ecclesiarum catholicarum cur nō sit mirum, negari à Lutheranis 189. b
- Consulum notatio in litteris à Pontificibus datis quam sit incerta & nullius momenti ad auctoritatē ipsarū litterarū, & quid Massæus chronographus de ea re scripserit 246. b 247. a
- Continēs cum solum ponitur, id est, sine additione eius rei, cuius quis continens est, vt gloriæ, auri & similibus, quomodo ad voluptates gustus & tactus proprie refertur, etiam in scripturis 2. a
- Continens & castus, siue pudicus, quid inter se differant 2. b
- Continētis nō esse vxore sua vii secundum Paulum 2. b
- Continentes qui dicantur apud Paulum & quæ sit continētia ex apostolica doctrina 407. b
- Continentiæ sacerdotalis præceptum diuinum & non humanum esse auctore Clemente Romano 4. a
- Continentiam non posse accipi pro generali virtute in loco Pauli epist. ad Tit. c. I. 3. a
- Continendi facultas quomodo in homine continere volente sit, idque scriptura, ratione, & auctoritate & exemplis testantibus 410. b 411. a

INDEX.

norū, quæ nulla tunc erat 163. a

D

- D** Amasus quo genere vitas Pontificum scripserit 441. a b.
- Damasus de epistola Clementis ad Iacobum & de doctrina Petri in ea, ac de duabus itē epistolis Anacleti in exemplari vetusto manu scripto meminit 440. b
- Dæmonia qua fide & quibus meritis eiicerēt ex corporibus Apostoli 344. a b
- Decreta aliqua citata ex epistolis Pontificū si in eis non reperiātur, quid sentiendum 443. b
- Decreta ex epistolis Pontificum Apostolicorum à Gratiano sumpta quomodo suis auctoribus contra commentū Magdeburgensium ab eodem assignata sunt 442. b 443. a
- De depositis clericis non excommunicandis 67. a
- Detrimentum patri quid in scriptura significet 338. a
- Dei cur in scriptura vocētur, qui sunt iudices 263. a
- Dicere quis dicatur secundum idioma scripturæ 328. a
- Dierum obseruationem, quā adhuc hæretici tenēt, quomodo excusare soleant, & quomodo redarguantur 426. a
- Dierum obseruatio ad ieiunandum quomodo ex euangelio deriuata sit 427. b
- Contraria sanctos patres decreuisse, qui existimat, is spiritui S. iniuriam facit, Igmario Rhemenfi auctore 166. b
- Cor in scriptura significare mentem cum dilectione notatum à veteribus 308. a b
- Cordibus tabula quæ sit in Prou. Salom. 318. a
- Corde intelligere quid sit 317. a
- Creatura aquæ, vel panis cū per verbum & orationem cū gratiarum actione sanctificatur, quomodo necessario virtutem aliquam spiritualem accipiat, necid Lutherani negare possint 227. a b
- Crederet perfecte, & sane quis dicatur secundū scripturā 310. a
- Cultus Dei voluntarij & si fiant sine verbo Dei iubente, nō tamen sine verbo Dei, approbāt 379. a
- Cultus Dei voluntarios ac sine mandato Dei, non esse supersticiosos, vt hæretici tradūt, sed Deo acceptos 378, 379, 380 a b
- Cultus diuini ex duplici genere aut præscripto, siue iussio, aut voluntario, siue spontaneo quomodo contra scripturam alterum id est voluntarium hæretici noui tollant 383. b 384. a
- Curię sæculari tradi clericos reos mortis quomodo scripturę noui testamenti consonet 163. a b
- Curię sæculari tradi clericos reos mortis cum Pius iussit decreto suo quomodo non intellexit de sæculari curia christiana

Q 9 ij

INDEX.

- Dierum obseruationem ad ieiunandum, & ad celebrandum Pascha Acrius hæreticus ante Lutheranos negauit. 428.a
- Dierum obseruationem ad ieiunandum quarta, & sexta feria quomodo Epiphanius ab Apostolis traditam esse dicit, & de quo ieiunio intelligatur 429.a
- Dierum, & temporum obseruatio ad lectionē scripturarū in ecclesia vnde profecta sit 429.b
- Dilectio quomodo sit primus motus mentis ad diuina mandata facienda 314.b
- Dioeceses ecclesiarum assignatæ, & distributæ episcopis suis tempore Apostolorum 23.a b
- Dioecesis Pōtificis Rom. nisi esset vna toti^o orbis christiani, quid absurditatis, & repugnantia sequeretur 207.b
- De dispensandis canonibus conciliorum, & Apostolorum que Igmarius Rhemensis scripserit 103.b
- Dispensandi in legibus ecclesiasticis & canonibus Apostolorum quomodo varias causas breui attigit Eurychianus Pōt 103.b
- Dispensator non fidelis, neq; prudens quomodo non minus cōstitutus sit super familiam domini, quam fidelis & prudens 397.a
- Diuina & non humana quando aliquis loqui dicendus est 4.b
- Dolere casus nostros quomodo dicantur beati 137.a b
- Dominici diei obseruatio vniformis ad honorem, & cultū resurrectionis domini quando Magdeburgenses & Lutheranos omnes vniformem obseruationem Paschalem damnantes coarguat 426.a
- Dominico die qui prætextu beneficentia, & elemosynæ pauperum operas conducit, quomodo furetur diem domini, ex Eusebio Alexandrino 426.a b

E

- E**brietas, quā efficit calix Dominicus in iis qui digne bibunt, qualis sit 359.a
- Ebrietas, in scriptura aliquando significat ecstasim, id est, mutationem in meliorem statum, aut excellentiam intelligentiæ 358.b 359.a
- Ecclesias esse domos ad orationē Deo dedicatas qui negāt, alienos esse à prophetia Esaia c. 56. & ab euangelio 181.b
- ab Ecclesia omnino abscindi clericū, vt est in canone 28. quid sit, interpretatus est Nicolaus I cum citat hunc canonē 83.b
- Ecclesiam esse ædificatam super sedem Apostolicam, quid significet 133.b
- Ecclesia vniuersalis quemadmodum sit singulis episcopis cōmissa, nec id primatui Pont. repugnet 144, 145, 146, a b
- In Ecclesiæ rebus ablatis restituē

INDEX.

- dis, quid sit quintam partē ad iicere iuxta canonem Apostolorum. 76.b 77.a
- Ecclesiæ vniuersalis quæ sint partes, & quomodo distinctæ sint, sed non diuisæ, imò cohærentes 145.b 146.a
- De Ecclesiarum cōsecratione vide consecrationem ecclesiarū 179.b
- Ad Ecclesiarum priuilegia pertinere, vt res earum Deo consecratæ habeantur 76.b
- Ecclesiastica ab Apostolis constituta, ac disposita esse quomodo non solum Paulus, sed propheta quoque Dauid testis est 99.b 100.a
- In Ecclesia quod neque Missas celebrare, nec aliud quid sacri ministerij exercere liceat sine auctoritate episcopi 188.a
- Ecclesiam ædificatam esse super Petrum quomodo necessario concludatur ex ratione firmādi fratres, & ecclesias fratrum in fide, quod ei dominus commisit 133.a
- Ecclesiam ædificatam esse super ecclesiam Romanam quomodo Magdeburgenses finxerint scriptū esse ab Anacleto 140.a b
- In ecclesiis deo sanctificatis quomodo necesse est impleri quod Salomon dixit, vt in æternum sit ibi nomen Dei 185.a
- Ecclesiam catholicam quomodo negant, qui originem & fundamentum vnitatis eius id est, Pontificem negant 141.a
- Ecclesia catholica, quam credere oportet secundum articulum Symboli, quomodo vna sit finite, & determinate, & non infinite 141.a
- Ecclesias cum Lutherani spoliāt, quomodo, quod de Antichristo à Daniele prædictum est, tanquam præcursores eius faciunt 118.b
- Ecclesia Romana cur princeps omnium ecclesiarum sit 268.a
- De ecclesiæ loco quid scripserit Eusebius Alex. in homilia de die Dominico 184.b
- Ecclesias in fide firmare quod Pōtifici Rom. conueniat vt Petri ecclesiæ, testimonio est, Synodus Eph. 128.b
- In ecclesia orandi fructus ex sancto Maximo & de religione ædium sacrarum ex Aug locis variis 185.b
- Ecclesiæ fundamentum quale sit Christus, & quale Petrus 267.b 268.a
- Ecclesiæ id est, domui domini ad orandum & sacrificandū, quæ nomina imposita sint ab Apostolis, quæ hodie durant, vt sint in testimonium ædificationis, & sanctificationis eius 183.a
- Ecclesias omnes regere quomodo dictus sit Iacobus frater domini à Clemente 73.b
- De ecclesiæ extructione, siue ædificatione versus orientē 183.a
- Ecclesiam domum domini quo verbo Apostoli vocarent, &

INDEX.

- quomodo ex eo nomine demonstratur, quod non sit locus communis 182. a
- De ecclesie forma in modum nauis ab architectis spiritualibus S. Apostolis descripta, & constituta 182. b
- Ecclesiam aedificatam esse super sedem Apostolicam quid significet in epistola Anacleti 133. b
- Ecclesiam vniuersalem dupliciter committi, in solidum, aut ex parte 146. a
- Ecclesie locum sensibilem quomodo magis conueniat sanctificari per verbum & orationem ad orandum, quam cibum ad comedendum 181. b
- Ecclesias qui negant domos esse sanctificatas Deo peiores esse Iudaeis, & quare 184. a b
- Ecclesiarum dispositio per gradum distinctos episcoporum in Belgica & Germania a tempore Apostolorum 168. b
- Ecclesiam nostram esse domum nouissimam sub sensum cadentem ab Aggæo prophetatum 184. a
- Ecclesia, quod sit domus sanctificata, demonstratio ex prophetia Aggæi 185. a
- Ecclesia ad quem usum aedificatur, ex verbis Salomonis in dedicatione templi intelligi 183. b
- Pro ecclesiis consecratis Deo testimonium Magni Constantini, Arianorum, Athanasij, Ennodij Ticinensis 185. b 186. a
- Eligere in scriptura, quomodo sit homonymum 57. a b
- Eligendi duplex genus in scripturis 57. a
- Episcoporum typus & umbra quomodo fuerint Moyses & Aaron 270. a b
- Episcopatus vnus & indiuisus, cuius pars in solidum tenetur, quod Cyprianus scripsit, quomodo intelligendum sit 145. b 146. a
- Episcopos quales non esse accusandos, & a quibus, Petrus in doctrina sua in epist. Clem. testimoniiis prophetis, quae citat, declarat 266. 267. a b
- Episcoporum supra principes saeculi quanta sit excellentia ex apostolica constitutione a Clemente scripta 394. b 395. a
- De Episcopis non accusandis quae Igmarius Rhemenfis Archiepiscopus scripserit erudite 264. b 265. 266. a b
- Episcopos supra principes, & magistratus saeculi esse quomodo ex scripturis doceatur 395. a b
- Episcopi, qui sunt dispensatores ecclesie, quomodo olim dicebantur actores 78. a b
- Episcopum, & presbyterum differre inter se, quomodo senserit Hieronymus aduersus Magdeburgenses, & eorum testem Kalcheisem 445. a b
- Episcopatum vnum esse, qui apud singulos episcopos in solidum esset, quomodo patronus Molinei finxerit scriptum esse a Cypriano 146. a
- Episcopatus quam difficile opus,

INDEX.

- & labor sit, ex Isidoro Pelusiotarum 262. a
- Episcopos accusare quando liceat, & quae vtilitas inde existat, quod accusari possint 266. a b
- Episcopi, quos epistola Pont. Apostolicorum accusari prohibet, qui sint, & quales Euaristus Clarissimis verbis docuit 257. a
- Episcopus episcoporum ut Pont. dicatur, ex qua forma sumptum sit & vbi Tertullianus sic Pontificem appellauerit 117. b
- Episcopis quare tantopere Apostolici Pontifices cauerunt, ne a quibusuis, & facile accusarentur 262. a
- De episcopis accusandis, & non accusandis decreta, quae contraria videntur, quomodo conciliantur 265. b
- Episcopos a quibus laicis accusari, & quando Clemens permiserit interpreti Anacleto 254. b 255. a
- Episcopum quando subditi accusare possunt 266. a
- Episcopos inique, & temere accusare quod tam diligenter Pontifices Apostolici prohibuerint, cur tantopere haeretici centuriatores reprehendant 264. a b
- Episcopos, & sacerdotes quomodo Lutherani minus honorēt quam Gentiles suos sacerdotes idolorum 398. a
- Episcopis quantum honoris tribuendum sit, quomodo Greg. Pont. ad Mauritium Imperatorem scripserit 399. a
- Episcopis quantum honoris & reuerentiae adhibendum sit, quomodo exemplo Gentilium constitutio apostolica a Clemente scripta docuerit 398. a
- Episcoporum distinctos gradus esse, id est, alios episcopos, alios Archiepiscopos & alios Patriarchas quomodo sit ab Apostolis traditum, & haec traditio scripturae consentiat 167. b 168. a
- Episcopos non esse a laicis accusandos de quibus Episcopis, & de quibus laicis intelligendum sit in epistolis Pontificum Apostolicorum quomodo ex eisdem epistolis intelligitur 252. b 253. a
- Epistolae Pontificum quibus Constituta scriptae fuerint, ad earum auctoritatem nihil referre cum magna sit interdum inter auctores de Constit. dissensio 246. b 247. a
- Epistolae Alexandri locus emendatus ex vetere exemplari 78. a
- Epistolas Pontificum Apostolicorum veras esse quomodo confiteri cogantur, qui eas negant, aut omnium auctorum praeteritorum libros falsos esse dicere 450. b
- Epistolam Clementis quomodo, & quibus argumentis Molineus in margine decreti Gratiani 6. q. 1. oppugnet & responsio ad ea 254. a
- Epistolas Pontificum Apostolicorum ut Magdeburgenses centuriatores negarent, quid eos mo-

INDEX.

- uerit 111. b
 Epistolas priscorum Pontificum qui in libris suis meminerint 454. a
 Epistolæ Clementis ad Iacobum character cum libris eiusdem de const. collatus 113. a b
 Ad epistolarum Pōtificialium accusationem respondendi quæ causæ fuerint 111. b
 Ex epistolis Pontificum Apostolicorum quod sententiæ aliquando à posterioribus vsurpentur, auctōribus earum non citatis nominatim, quomodo hoc non minuat auctoritatem illarū sed augeat potius 114. a
 In epistolas Pontificum similitudo styli, & argumenti quam ridicule obiiciatur ab hæreticis 112. b
 Epistolas Pontificum à sexto sæculo post natalē domini Magdebürgenses recipiunt 223. b
 De epistola Pauli ad Philip. quādo scripta 165. a
 Epistolas decretales Pontificum Apostolicorum cur Leo 4. nō cōmemorauerit inter epistolas aliorum Pontificum, quas cōmemorauit dis 20. 440. b 441. a
 Epistolam ad Corinthios ex persona ecclesiæ scripsit Clemēs, & quomodo faciendo personam ecclesiæ aliquid simile fecerit, vt faciendo personam Iacobi iam mortui, ad quā scripsit 160. a
 Epistolarum materia, quā Magd. requirunt in Apostolicis Pōtifi-
- cibus, quomodo in eis reperiatur 149. b 150. 151. a
 Epistolam esse alteram partē dialogi, vnde vt fieri solent personæ in dialogis, sic etiam posse in epistola 160. a
 Eucharistiam sacram, peracta cōsecratione, esse super altare, & adorari, & peracta communionē, seruari, quomodo scriptura, & apostolica cōstitutio, sancti patres, concilia, & consuetudo omnium ecclesiarum probant, & dzmōnes ipsi etiā licet iniuri confitentur 361. b
 Eucharistiam sacram extra vsū esse quomodo Synodus Nicēna aperte dixerit, & quomodo Caluinus locū Synodi deprauare conatus est 361. a
 Eucharistiā esse extra vsū quomodo Paulus Samosatensis cōfitebatur, quamquam alio modo impiē & hæreticē de Eucharistia sacra sentiret 359. b
 Eucharistiam esse extra vsū cōmunionis quomodo ex euangelistis inter se collatis demonstratur 359. a
 Eucharistiam qui negligenter custodiunt presbyteri vel diaconi cur anathemate affici beatus Petrus iusserit 361. b
 Eucharistiæ sacræ reliquias non esse seruandas ex quo principio hæretici duxerunt 357. b
 Eucharistiæ reliquias seruandas esse, & ad quid ex Synodo Nicēna 358. a
 Eucharistiæ sacræ reliquias seruā-

INDEX.

F

- das esse in sacratio constitutio Apostolica 357. b
 Eucharistiam sacram esse extra vsū ex scriptura sancta demonstratur, & aduersus hæreticos defenditur 357, 358, 359, 360, 361. a b
 In Eucharistiæ sacræ mysterio quē errorem Corinthij committerent, & Paulus correxerit, auctore Cyrillo 88. a b
 Eusebium obiicientibus, qui Dionysii non memiuisset, quid S. Maximus responderit 439 a
 Euāgeliorum materia multiplex à Dionysio summatim notata, & comprehensa 188 b
 Eusebius Cæsariē. quam multos libros dicat non venisse ad manus suas 438. b
 Euangelium Ioannis quo tempore scriptum fuerit 27. a
 Excommunicatio cur dicta exiliū finitimum 74. a
 Excommunicatione cur dignum crimen esset vesci sanguine, & suffocato 15. a
 Excommunicari ad agēdam pœnitentiam laicis, & non clericis conuenit, & cur. & vnde hæc cōsuetudo manarit 18 a. b
 Excommunicandorum omnium catalogum non texuit apost. 1. Cor. c. 5. contra Magd. 14. a b
 Excommunicatione dignum ieiunare die dominico & cur 16. a
 Excommunicationis pœna cur quædam olim sancire expediret, quæ nunc non expedit 107. b
- F**ama quā sit grauis testis harum epistolarum 450. a
 Festos dies sanctorum celebrare quomodo Eusebius Alexand. ante annos mille trecentos & amplius testetur, præcepisse dominū scilicet per Apostolos suos & ad quid proficiat 427. a b
 Festorum dierū obseruatio quomodo ex Apostolica traditione profecta in scriptura Pauli doceatur 426. b
 Festos dies Apostolorum celebrare qui dicunt non fuisse modestiæ Apostolorum præcipere, quid eis respondendum sit, & quomodo refellendi 427. a
 Fidem quoties laudat scriptura, quam fidem laudet 318 b
 Fidei Abrahamæ & promissionis ei factæ comparatio cum fide Petri, & promissione ei facta 134, 135, 136. a b
 Fidem ecclesiæ Romanæ tanquā regulam, & medicinā quomodo ad episcopos prouinciarum Pontifex creatus antiquo more mittebat, vt beatus Gelasius testatur 127. a b
 Fides Petri qualis, & quomodo totius trinitatis fuerit 134. b
 Fides Petri, quam confessus est à domino interrogatus, quos hæreticos coarguat 161. a
 Fidei soli quare vim iustificandi tribuant Lutherani 313. a
 Fidei perfectionem ex dilectione,

INDEX.

- quæ voluntatem operandi perficit, quomodo natura, & scriptura doceant 317. b
- Fidei Petri cum fide Abrahamæ comparatio ex notatione Hieronymi 161. b
- Fides vt iustificet vnde accipiat vim, scilicet ex charitate, & quare 313. a
- Fidem solam qui habet, fidem quam habet, quare videatur nõ habere ex S. Diadocho 312. a
- In fide ecclesiã firmare quod Põtifici Romano conueniat testimoniũ grauissimum Synodi Ephesinæ 129. a b
- Fidei confirmationem à Romano Pontifice per Synodicas litteras Patriarchas petere Apostolica traditio 126. a b
- Fidei iussiones fieri cur, & quando clericis nõ liceat & de canone Niceno hoc prohibente 21. b
- Fidei Põtificis Ecclesiæ Rom. fanitas vnde existat, & vnde fanitas fidei aliarum ecclesiarum 126. b
- In fide firmare fratres quomodo beato Petro tãquam Petri ecclesiæ conueniat exemplum illustre in Paulo conferente euãgelium cum eo 124. a b
- Fides aliorum patriarcharum cur aliquando defecerit, imò cum fide suas sedes simul & libertatem amiserint 126. b
- Fides sola quomodo non habeat hanc naturam secundum Lutheranos, vt exerat vires ad operandum 309. a
- Fides beneplaciti quæ fides vocetur in Eccl. c. 15. 322. a
- Fidem viuam, & mortuam quomodo necesse sit, vt concedat, qui concedit esse spem viuam, quam vocat beatus Petrus, cui necesse est oppositam esse spem mortuam 326. a b
- Fidem non amitti propter peccata mortalia quomodo ex scriptura demonstratur 310, 311, 312. a b
- Fide Christum apprehendere pro nobis passum quando, & quomodo sufficiat 317. a
- Ex fide esse qui dicantur ab Apostolo 346. b
- Fides & oratio latronis in cruce qualis fuerit 329. a
- Fides quomodo sit fundamentum iustitiæ 318. b
- Fidem solam ad iustificandum valere qui tradit, quas naturæ repugnantias in iis, quibus vrimur, afferant 318. b
- Fidem tantum, siue fidem solam qui ex catholicis patribus laudarunt quomodo fidem cum dilectione intellexerint 319. b 320. a
- Fides viuã quomodo demonstratur esse cum dilectione 326. b 327. a
- In fide confirmati quomodo fuerint omnes à Petro in illa Synodo Hierosolymitana 132. a b
- Fidem perfectã & sanam esse, quæ habet obedientiam adiunctã, quomodo Paulus probet testimonio Esaiæ 309. b 310. a

INDEX.

- Fide sola apprehendere Christum pro nobis passum, quomodo nihil aliud sit quam esse auditorem legis, qui secundum Paulum non iustificabitur 324. a
- Fidem solam sine charitate demonum esse & nõ hominum, quomodo redarguatur contra hæreticos per scripturam 312. a
- De fide sola iustificante quæ Heerbrandus Tubingensis doctor nuper contra Synodum Tridentinam scripserit, & eorum confutatio 311. b
- Fidem vt noui hæretici amiserint, vnde factum sit secundum Cypriani verissimam sententiam 141. b
- Fidem à fiducia distingui, quomodo ex scripturis demonstratur 315. a b
- Per fidem solam quomodo Lutherani cõmendent apud deũ, quos Christus, & Apostolus eius Paulus non commendant, si non sunt operarij inconfusibiles 277. a
- Fidem solam & nudam prædicare quo modo audientes subuertat 277. a
- Fiducia leuis quæ sit, & quæ bona, & sancta 313. b
- Firmare in fide ecclesias quomodo necessario ei conueniat, super quem ædificata est ecclesia, id est Pontifici Petri successori 133. a
- Flamines, & archiflamines, de quibus non meminit antiquitas, vnde Clemens acceperit, curio sè quærunt, qui causam cur sic appellauerit, ignorant 237. b
- Flamines primi, & archiflamines quos Clemens dicit, qui iudices essent, nempe religionis, & cur sic dicti à Clemente 237. b
- Fundamentum ecclesiæ quale sit Christus & quale Petrus 267. b 268. a
- G**
- G**radus ecclesiasticos diaconorum, presbyterorum, episcoporum, & aliorum maiorum, quam sint episcopi, vt sunt tum Archiepiscopi siue Metropolitanis, tum Patriarchæ, quomodo Dionysius Areop. distinxerit ex obseruatione etiã S. Maximi 237. a
- Gradus ecclesiastici cum quibus comparentur in epistola Clementis, & Anacleti 233. a
- Gratia quomodo cum libero arbitrio conueniat, quo exemplo Methodius martyr docuerit. 298. a b
- Gratiam dei cum libertate arbitrij quomodo scriptura coniungere soleat 294. b 295, 296. a b
- In Gratiani decr. 9. q. 2. c. Episcopi, quid falso apposuerit margini Molineus 211. a
- Grat. dist. 96. c. Constantinus, quid Imperator Constan. Pontifici in Patriarchas cõcesserit 239. b 240. a

INDEX.

Grat. 6. q. 1. quæ in margine à Mo-
lineo prave annotata sunt, &
confutatio eorum 253. b

H

Hæretici quibus morbis la-
borent, notasse Irenæum
verbis propriis 246. b
Hæreticorum superbia maxima
nolle cum Rom. Pontifice &
eius ecclesia conferre euange-
lium ad exemplum Pauli 127. a
Hierosolymitanus Archiepisco-
pus quibus provinciis præsit,
& cur Metropolitano Cæsareæ
subiectus sit 159. a
Homousij verbo, quod Athana-
sius scribit, non fuisse inuētum
in Synodo Nicena, quomodo
Eusebius Alexādrinus vsus est
in homelia in Ascensionem do-
mini 151. a
Hostiæ spirituales aure, & cauda
carentes quæ sint in Leuitico
378. b
Hypocrisis Lutheranorum à Pau-
lo de hæreticis futuris prædi-
cta, quæ sit 273. a

I

Iacobus frater domini quomo-
do dictus sit in epistolæ Cle-
mentis inscriptione regere
omnes ecclesias 160. a
Iacobum iam mortuum vbi viuē-
tem faciat Clemens in libris de
constitutionibus Apost. vt ali-
os Apostolos, sicut in epistola

quoque viuentem fecit 155. b
156. a
Ad idolorum cultum qui cibi
pertinerent 15. b
Ieiunium fructū pœnitentiæ quo-
modo Ioannes simul cum pœ-
nitentia prædicaret 384. b
Ieiunium Niniuitarum vnde didi-
cerit rex, & cur vsque ad pecu-
des progressum, & quid illud
docuerit in ænigmate 384. b
Ieiunium indictū quomodo Ba-
uaros ante annos prope octin-
gentos à plaga mortifera serua-
uerit 10. b
Ieiunij lex quare non possit ad
seruitutem pertinere, vt hære-
tici tradunt 386. b
Ieiunium spontanei cultus dei
quod sit 389. a b
De ieiunio Dominici quid Syno-
dus Gangrensis sauxerit 70. b
Ieiunij ratio quomodo non pa-
tatur, non abstinendum esse ab
esu carnis, & de etymologia
vocabuli 385. b
Ieiunium sextæ feriæ, & sabbati
ieiunium inchoatum esse in ab-
stinendo ab esu Carnis 68. b
Ieiunium quartæ feriæ & sabbati
inchoatum, non esse in com-
mune traditum 69. a
Ieiunium genus oblationis, & sa-
crificij auctore Tertullia 388. b
389. a
De ieiunio quartæ & sextæ feriæ
in ecclesia Orientis, & Occidē-
tis 88. b
Ieiunium quadragesimæ nō ser-
uare cur excommunicatione

INDEX.

crimen dignum 16. a
Ieiuniorum legis moderationem
quam eleganter Prudētius de-
scripserit, & nō ad seruitutem,
sed ad charitatem pertinere si-
gnificauerit 392. b
Ieiuniorum, quæ iussa sunt, quā
sit suavis lex & ad infirmitatē
humani corporis accommodata,
& varia eorū ratio, & modus
392. a
Ieiunij quadragesimæ quæ sit ra-
tio auctore etiam Chrystosto-
mo 388. b
Ieiunium quoddam inchoatum
esse abstinere à carne, licet non
semel prandeatur 9. b
Ieiunium nō licuisse patribus in-
dicere qui tradunt, quomodo à
ratione, & à sanctis scripturis
discrepant 384. b
Ieiunij tempore peccatum esse e-
dere non propter sumpcionem
cibi, sed propter inobediētiam
legis 389. a
Ieiunij distinctio in perfectum, &
imperfectum siue inchoatum
secundum Damascenum 68. b
Ieiunium quartæ & sextæ feriæ à
domino & ab Apostolis eius in-
dictum 9. b
Ieiunium indicare, non esse, la-
queum conscientis iniicere, vt
tradunt Lutherani, quemad-
modum ex scripturis doceatur.
8. b
Ieiunium quadragesimæ ex Apo-
stolica traditione, vnde consue-
tudo omnium ecclesiarum ori-
entis & Occidentis fluxit 385. b
Ieiunij duplex scopus & finis ex
Anastasio Antiocheno 388. b
Iesus nomē Hebraicum quomo-
do quasi ductum esset ex Græ-
co & πῶς ἰδοσως, medicum in-
terpretati sint antiqui & erudi-
ti auctores 122. b
De imaginum cultu quid beatus
Athanasius scripserit 92. b
Imaginum cultum qui tollunt
quomodo idola colentibus fa-
ueant 91. b
De imaginibus Christi, & sancto-
rum eius colendis canon Apo-
stolorum 91. a
De imagine Christi adoranda vbi
scriptum sit ex Nicephori Pa-
triarchæ constantinop. dialogo
92. b
Imaginis adoratio quid differat à
prototypi adoratione, cum sit
vna 92. a b
Imago, & prototypum quemad-
modum sint vnum ibi.
Imaginum cultum qui tollunt,
quomodo cū natura, cum scri-
ptura, cum ratione, cum tradi-
tione Apostolorum, cum con-
suetudine ecclesiarum, & earū
fide pugnent 93. a
Imagines Christi, & sanctorum
honore non prosequi, & verba
euangelij, cum legitur, prose-
qui, quomodo repugnantia sit
93. b
Incarnationis dogma ante Nesto-
rium, & Eutychem qui Ponti-
fices contra alios hæreticos de-
fenderint 150. b
Infamiam duplicem esse canoni-

INDEX.

- cam, & civilem 162.b
Innocentij capitula 16. cum cano-
 nibus Apostolorum, unde flu-
 xerunt collata 31, 32, 33, 34, a b
Ioannis euangelium quo tempo-
 re scriptum sit 27.a
Inquisitorum officium in ecclesia
 quam sit utile & necessarium,
 & antiquum 278.a
Interpretatione 70. vsum esse Ale-
 xandrum Pontificem in episto-
 la sua evidens argumentum
 116.a
Interpretationem Hieronymi ex
 Hebraico positam esse pro in-
 terpretatione 70. in plerisque
 locis harum epistolarum quo-
 modo diuino consilio factum
 videatur 449.a b
Interpretationem 70. quomodo
 in epistola ad Hebr. in testimo-
 niis veteris scripturæ vsus sit in-
 terpres epistolæ ex Hebraico
 449.a
In Interpretatione noui testamti
 quæ vitia verborum, & solæ-
 cismos Hieronymus auctor a-
 lioqui eloquentiss. & elegans
 interpres dissimulauerit 116.b
Interpretatione 70. vsu esse Pau-
 lum in epistola ad Hebræos,
 quam Hebraice scripsit, quo-
 modo, & qua ratione non sit
 verisimile 449.a
Interpretatio Hieronymi cur in
 testimoniis veteris testamenti,
 quæ in epistolis Pontificum A-
 postolicorum citata sunt, posi-
 ta sit pro interpretatione 70.
 qua illi pontifices vsi sunt, &

- quomodo hoc probetur 446 a
Ex interpretatione falsa scriptura-
 rum relicta traditione quomo-
 do sectæ multiples Luthera-
 norum natæ sint 285.b
Iudicium arbitri quale sit ex Vul-
 piano & Platone 202.a
De iudicio pulsus prius restituen-
 dis, à quibus, & quomodo, &
 quare decretum sit 222.a b.
 223.a
De iudiciis peregrinis siue exter-
 nis declinandis vt decretum fie-
 ret, quæ causæ extiterint 194.a b
Iudices scriptura quare vocet de-
 os 263.a
Iudicium causarum secularium
 in ecclesia quale sit, quære in
 verbo, causa 249.a, b
Iudicia ecclesiastica cur Apostoli
 secundum distinctionem pro-
 uinciarum & iudiciorum à gē-
 tilibus factam constituerint.
 238.a b
De iudicandis, aut non iudicandis
 absentibus quæ Igmarius Rhe-
 mensis pro concordantia ca-
 nonum annotauerit 266.a b
Iurisdictionis secularis potestas
 quomodo non potuit ab Im-
 peratoribus eripi ecclesiæ.
 251.a
Iurisdictionis secularis potestas
 quomodo & quare sit potesta-
 tis ecclesiasticæ propria, & ex
 essentia eius fluens 251.a
Iurisdictionis laicæ iudicium ec-
 clesiasticorum quod sit funda-
 mentum in euangelio & quæ
 lex 250.b

INDEX.

- De iustificatione ex sola fide** quæ
 Heerbrandus Tubingensis do-
 ctor contra Synodum Triden-
 tinam nuper scripserit, & eorū
 confutatio 311.b
Iustificandi vim & rationē quare
 Lutherani magistri soli fidei tri-
 buant 313.a
Iustificationē fieri ex fide simul,
 & operibus quibus parabolis
 antiquissimi auctores docue-
 rint 319.a b
Iustificationem qui soli fidei tri-
 buunt, quomodo se ad legem
 seruitutis imprudentes reuo-
 cent 318.a
Iustificari gratis quid sit, & quare
 sic dicatur. 322.a
Iustitia ex fide sola quomodo
 non superet iustitiam ex lege.
 318.a
Iustus quid à sancto, qui ὁστος
 Græcè dicitur, differat auctore
 Photio Constantinopolitano.
 2.b
- L
- Laqueum iniicere** quid sit, &
 quomodo dare præceptū
 de benedictione nuptiali
 non potest pertinere ad laqueū
 375.b. 376.a
Latine bene loqui à plerisque ne-
 gligebatur etiam tempore Ci-
 ceronis 119.b
Latine bene loqui cur à pontifi-
 cibus illis priscis negligenteret
 119.b
Latronis in cruce fides, & oratio
 qualis fuerit 329.a
Lauandi extrinsecus sordes con-
 fuetudo ex natura, scriptura, &
 apostolica traditione orta.
 369.a
Lauatio corporis post legitimum
 concubitum superstitiosa, & E-
 bionitarum 370.b
Lauandi traditio, ac constitutio
 similior suasioni, & admonitio-
 ni, quam legi 369.a
Lauatio, quæ christianos decet,
 non est qualis Phariseorū, aut
 Ebionitarum 369.b
Lectio Ezech. Danielis, & mino-
 rum prophetarum cur in eccle-
 sia à Decembri vsque ad aduē-
 tum domini 429.b
Lectio epistolarum Pauli in ec-
 clesia cur à Dominica post Na-
 talem vsq; ad septuages. 430.b
 431.a
Lectio Genesis cur à septuagesi-
 ma incipiat in ecclesia vsq; ad
 quartam dominicam quadra-
 gesimæ 430.b
Lectio Actū. Apost. Apocalypsis,
 & epistolarum canonicarum
 vsque ad Pent. 431.a
Lectio ex libris Reg. & Paral. cur
 in ecclesia ab octaua Pētecost.
 vsque ad Calendas Augusti.
 432.a
Lectio ex Prou. Ecclesiaste, Sap.
 Ecclesiastico cur in ecclesia à
 prima Dominica Aug. vsq; ad
 Cal. Septemb. 432.a
Lectio Iob, Tobia, Esther, Esdræ
 cur deinceps à Septembri vsq;
 ad Octob. in ecclesia 432.a

INDEX.

- Lectis Maccabeorum cur in ecclesia ab Octobri vsque ad Nouemb 432. a. b
- Leges datæ quomodo institutis nõ scriptis, quæ similia sunt monitis, quam legibus, tanquã vinculis quibusdam continentur 98. a
- Lex iniustis posita qualis esset, & quod illa nõ esset posita iustis, non solum ex scriptura, sed duce, & magistra natura intelligi 347. b
- Lex non posita iustis qualis esset, quomodo neque scriptura, neque natura docuit Lutherum 348. a
- Leges sine scripto dandi quæ utilitas auctore etiam Lycurgo. 102. a
- Sine legibus ecclesiasticis gubernatas fuisse ecclesias à S. Apostolis, quam sit absurdum cogitare 101. a. b
- Leges sæculares, & ecclesiasticas peccato obligare eos, qui non obediunt, scriptura docet 399. b 400. a
- Leges de quibus sint ferendæ, & de quibus non, ex Platone 98. a
- De lege libertatis quid in apostolica constitutione apud Clementem scriptum sit 347. a
- Legis pœna quas utilitates afferat, ex Platone 100. a
- De legibus ciuilibus vel sæcularibus quid Cyrill. contra Iulianum responderit, & quid Calixtus Pont. dixerit 164. a
- Sine legibus ecclesiasticis quomodo Apostoli non poterunt esse pastores ecclesiarum 100. a
- Leges sæculi quales ecclesia recipiat ex decreto Calixti Pont. 222. b
- Legum ciuiliũ quanta vis esset ad efficiendum meliorem quomodo à Platone explicatum sit & quomodo hanc vim in legibus ecclesiasticis ignorasse Apostolos valde absurdũ sit dicere, aut putare 108. b
- Lex libertatis quæ sit, & in quo consistat 347, 348, 349. a. b
- Lex seruitutis quæ sit, & in quo consistat 347. a. b
- De Lege seruitutis quod scriptum erat ab Apostolo in epistola ad Tim. quomodo deprauate trãstulit Lutherus ad legem libertatis, & ad opera fidei tollenda 347. b
- Legislatoribus necesse esse multa relinquere aliis scienda, & vbi hoc Plato dixerit 109. b
- De Legislatoris perfecti officio quod Plato rectè scripsit magistra natura, quomodo in apostolis cernitur, vnde apparet eorum charisma in dandis legibus ecclesiasticis, quas canones, vocarunt 92. a. b
- Leo 4. cur dist. 20. nõ meminit de epistolis Pontificum Apostolicorum, cum epistolas aliorum Pontificum posteriorum numerat 441. b
- De Libero arbitrio Philonis obseruatio, quando scriptura totam potestatem electionis nostræ

INDEX.

- deo, & quando homini tribuere videtur 296. b
- Libero cum arbitrio quomodo conueniat gratia, quo exemplo Methodius martyr docuerit 297. a. b
- De Libero arbitrio quæ Ennodius Ticinensis ad Constantium quendam pulcherrime scripserit 298. b
- Cum Libero arbitrio quomodo gratiam dei coniungere soleat scriptura 295, 296, 297, a. b
- Libertatem christianam non magis legibus siue constitutionibus ecclesiasticis deprauari quã lege decalogi 346. b 347. a
- In Libertatem christianam nihil posse obici de ecclesiasticis constitutionibus 346. b
- De Libero arbitrio doctrinã Lutheri quomodo Philippus Melancthon corrigere, & moderari voluerit nouo errato 348. a
- Libido in quo corpore maxime excitetur & castitas magis infestetur 276. a. b
- Librorum auctoritatem quomodo ecclesiastica patrum traditio magis commendat quam titulus certi auctoris 443. b
- Libros ad vtilitatem communem scriptos qui occultant, quomodo sint prædones bibliothecarum: & qui non eos aliis commodant, maxime inuidi, auctore sancto Ephræm 439. a
- Libri alicuius emendatius exemplar quomodo non continuo cetera exemplaria condemnet. 443. b
- Libros Maccabæorum canonicos esse qui testentur ex antiquis 341. b
- Libros negare, quorum auctoritate coarguebantur, Ariatorum fuit, & Manichæorum, vt nunc Lutherani epistolas priorum Pontificũ negat 452. b 453. a
- Libros quam multos Eusebius Cæsariensis confiteatur se non vidisse 438. b 439. a
- Lignum, fœnum, & stipula quomodo peccata digna igne, id est, mortalia secundum consuetudinem scripturæ significant 337. a. b
- Lingua vulgari, & non ignota vti in ecclesia quomodo eũ Pauli epistola pugnet 86. a
- Lingua vulgaris in ecclesia incõmoda ab Innocentio 3. notata 86. b
- Lingua vulgari cum Boemi vti vellent in ecclesia, & hoc sibi permitti à Greg. 7. peteret, quid Pont. responderit 86. b
- Lingua loqui in ecclesia quid sit, & quibus conuenit & qui nũc teneant in ea locum interpretis 87. a
- Linum & non Cletum legendum esse in epistola Ignatii ad Marium Zarbensem 148. a
- Linum viuente Petro mortuum esse auctores sunt Clemens & Sophronius 147. a
- Loquendi lingua duplex charisma 87. a

INDEX.

Lutherana hæresis unde ortū cepit secundum parabolam euāgelij de seminante 366.a

M

De Maccabæorum libri tertij argumento, & libr. trium collocacone 29.b

De Maccabæorum libro tertio verum canonicus sit, an nō 29.a b

Mariæ Virginis ætas quanta, & quot de ea opiniones, & quomodo eius funeri Petrus interesse potuerit 170.a

Materia, quam in epistolis Pontificum Apostolicorum Magd. requirant, quomodo in eis reperiatur 150, 151.a b

Matrimonij vnitas carnis quomodo sit duplex 419.a b

Matrimonium continētium quomodo Apostolus docuerit excellentius esse matrimonio nō continentium 419.a 420.b

Matrimonium qui nondum consumauerunt, quomodo sint vna caro ratione coniugij, sed non vna caro simul, id est, ratione commisionis, & ita esse interpretādum quod ait Alex. 3. 419.a

Matrimonium non dissolui per fornicationem quomodo ex euāgelio, & ex Pauli epistola demonstratur 401.a b

Matrimonium fornicatione dissolui quomodo doceatur non esse ex sententia Ambr. 404.b

Matrimonium quomodo probe-

tur sacramentum esse auctoritate Pauli & aliis scripturis, & rationibus 421.a b

Matrimonium non dissolui per fornicationem quomodo euāgelium, Paulus, canon Apost. & Concilia tradant 403.a

Matrimonium qui per fornicationem dissolui putauerunt, quomodo eorum error ortus sit ex ignorantia virtutis verborum Pauli 402.a

Matrimonij fidelium sanctitas unde existat & ad quid adiuuet coniuges 421.b

Matrimonij causas, & controuersias qui ad iudicem sæcularem pertinere vult, vt Marloratus Caluianus, quomodo nihil differre putant contractū matrimonij à contractu emptio- nis & venditionis 406.a

Matrimonia soluere Montanus princeps Cataphrygarum docuit, quem Lutherani imitari voluerunt 402.a

Matrimonio qui bene vitur quā tam gratiam consequatur, auctore Athanasio, & quomodo locum Hieremiæ de matrimonio interpretatus sit 415.b

Menstruatam non tangere moralis decentiæ, ac naturalis continentiæ esse, & non ad ceremoniam veteris legis pertinere 367.a b 368.a

Menstrua tam non tangere inter iustitias decalogi retulit Ezech. 367.a

Metropolitani nomine patriar-

INDEX.

chæ quoque comprehendi solent, & vbi comprehensi sint. 207.a

Miracula in nomine Iesu facta quomodo plus valebāt ad probādum resurrectionem, quam si Christus omnibus apparuisset post resurrectionem 431.b

Monachi nomen, & monasterij licet non sit in scriptura, esse tamen in scriptura rē verbo subiectam, & quomodo hæc nomina nata sint cum ipsa Apostolica traditione vitæ communis 373. b 374.a

Monarchiæ ecclesiasticæ quæ vtilitas, & necessitas 397.b

Monarchiæ ecclesiasticæ optimū statum tollere, & peiores esse quā pecudes, qui principatū vnus episcopi in ecclesia tollunt 221.b

Monarchiæ similitudo & imago quomodo sit in singulis ecclesiis, siue familiis domini quibus singuli episcopi præsent, tota verò & integra monarchia in vno episcopo Romano 397.b

Moniales nubere ante annos septingentos quinquaginta prohibuit Synodus Salisburgens. S. Vigilio Archiepiscopo 370.b

Ad Mortuum scribendi qui rationem ignorant in Clementis epistola, quid interim facere debeant 156.b

Mortuus Iacobus quomodo dicitur episcopus Hierosoly. 158.a

Mortuo tanquam ad viuētē scribere simile est, vt mortuos in-

ducere loquētes, quod in libris de Apostolicis cōstitutionibus idem Clemens fecit 154.b

Mortuo scribere quomodo ad imitationem personarum perri- neat, quod genus frequens sit in scripturis ibid.

Ad Mortuum scribēdi epistolam exemplum in Theodosio, qui ad Chrysostomum iam vita defunctum pluribus annis, scripsit 157.b

Mundatio duplex per sanguinem Christi in baptismo, & per lachrymas pœnitentiæ & confessionis, & quomodo de vtraque Ioan. in epist. sua significauerit 351.b

Mysterium, in turpi facto solet significari allegoricè aliquando in scripturis 422.b

N

Niceni conc. canon. 6. & cano. 9. quomodo in historia Rufini falsa interpretatione corrupti sint 211.a

Niceni concilij canon. 44. ex Arabico translatus de Patriarchis, Metropolitanis, Episcopis, & Pontifice Rom. & unde de auctoritate huius canonis, & reliquorum qui Arabicè reperti sunt, fides fiat 235.a b

Niceni conc. acta diligentissimè scripta fuisse, qui auctores testentur, & quemadmodum iudicia, & actiones causarum ac canones etiam iudiciales in eis continerentur 203.a b

INDEX.

- In Niceni conc. canone. 6. quod summa potestas Pont. Rom & ius eum appellandi contineatur, quemadmodum neque ipsi Magd. negare potuerint & quomodo eum receperint inuiti & nescientes 211. a
- Niceni conc. canonem. 6. quomodo Iulius Pont. intellexerit, & secutus sit, & quomodo de eare, & de epistola Iulij Theodoretus meminerit 209. a b
- Niceni concilij canones à Iulio relati quomodo ex actis ipsius Synodi Nicenæ sumpti sint, & vnde id constet 203. b
- Niceni conc. canonem. 6. quomodo Paschasius legatus Pōt. in Synodo Chalced. pro summa auctoritate Pontificis citauerit, & Synodus acquieuerit 210. a
- Niceni conc. canonem. 6. quomodo Melchias secutus sit 208. a, b
- In Niceni conc. canone. 6. quid parilis mos significet, & quomodo hæretici interpretentur 211. b
- Niceni conc. canon. 6. quanti referat, vt bene intelligatur 204. b
- Niceni canones reperti Arabice, citati à magno Basilio, & Augustino 37. b
- Nicena Synodus vbi canones Apostolorum nomine Apostolorum citauerit ibid.
- Nicena Synodus vbi, & quomodo canones Apostolorum citet 35, 36, 37. a b
- Niceni conc. canonē. 6. quomodo Athanasius intellexerit, & Igmarius Rhemensis 206. a
- In Nice. concilij canone. 6. interpretando quod auctor scripsit in lib. 3. de dogmaticis characteribus, quomodo intelligendum sit, ne existimetur à se dissentire 205. b
- Niceni conc. canonem 6. quomodo Leo primus, & Nicolaus I. intellexerint 207. a
- In Niceni conc. canone 6. quare dixerit Synodus vigeant consuetudines priscae & c. & non dixerit, statuimus, aut visum est 199. a
- Nicena Synodus in cano. 6. quomodo Anicetum Pontificem Rom. secuta sit 208. a
- Nuptias quomodo laudet, & probet Apostolus ex Sixto in libro de castitate, & quomodo intelligendum sit, quod ibi dicit Sixtus 3. 415. a b
- Nuptiæ sic institutæ, vt præter cōmitionem carnis non habeant sacramentū cōiunctionis Christi, & ecclesiæ, quas dānat Leo Pont. quæ sint. 27. q. 2. c. Cū societas 422. a. b
- Niceni conc. canon. 6. quomodo nunquam falsatus fuerit, quod hæretici obiciunt 210. b. 211. a
- Niceni conc. canonis. 6. exacta interpretatio 204, 205, 206. a b
- Nicena Synodus canones Synodi Ancyranæ & Neocæsariensis excepto vltimo canone Synodi Neocæsariens. approbavit 35. a b

INDEX.

- O
- Oblationes deo odiosæ quorum sint secundū Apost. constitutionem 305. b
- Oblationum, quæ deo placuerūt, enumeratio ex libro 7. Clementis de const. Apost. 330. b
- Oblationes super sepulturas mortuorum panis, & vini ponere in multis ecclesiis catholicorū ex pristina consuetudinis traditione, quorsum spectet 341. a
- Observationum in cibis, & potibus, & aliis huiusmodi multiplicium apud Iudæos, quæ esset causa 435. b
- Ex Operandi voluntate pendere, scire proprie, sic operandum esse, vnde philosophi gentiles didicerint, & quomodo hoc faciant ad redarguēdos hæreticos, qui fides solitariæ tantam perfectionem tribuunt ad operandum 317. a b
- Opera fidei, ex quibus iustificatur homo, quomodo in scriptura vocentur virtutes dei, opera dei, & dona dei, opera beneplaciti, & opera bona, & fructus spiritus 322. a
- Ex Operibus legis esse, qui dicantur ab Apostolo 346. b
- Opera legis, siue decalogi quot modis considerari possint, & ex quibus operibus homo nō iustificetur, & ex quibus iustificetur, & quomodo, & vbi vtrumq; Paulus ipse docuerit 321. a b
- Opera ad consequendam salutem æternā in cœlo, quomodo putabant non esse necessaria illi contra quos Aug. pro fide & operibus & Sixtus 3. disputant & in quo differant à Lutheranis 282. b
- Opera, ex quibus, qui in lege naturæ recte iuebant, iustificabatur, quod gratia dei fieret, quomodo, & vbi Philon Iudæus scripserit 349. a
- Orandum esse pro mortuis quomodo ex loco Ecclesiast. can. 7. probetur 342. a b
- De Orando pro mortuis quid Eusebius Alexand. antiquissimus auctor scripserit. 343. a
- Orandi pro mortuis consuetudo quam rationem habeat, & quæ ratio sit merendi in vita huiusmodi adiumenta orationum post vitam 333, 334. a
- Orare pro mortuis cum Lutherani damnant, patres, & maiores suos condemnant 340. a
- Orare pro mortuis quomodo Apostoli constituerint 339. b
- Orare pro mortuis in Germania ante annos 800. receptum, & vsitatum 340. a
- Orare in Spiritu Sancto quid sit in epistola Iudæ 328. b
- Orare sanctos, & eorum dies festos celebrare quomodo ante mille trecentos annos Eusebius Alex. testatus sit à domino traditum esse 427. a
- Orationes vt exaudiantur quales esse oporteat & ex quibus locis script. demonstretur 327. b 328. a

INDEX.

- Orationes sacerdotum quāto digniores fuerint tanto facilius exaudiri, quomodo verum sit in epistola Alexandri 329.a b
- Oratio sacerdotis absoluentis confidentem quantæ utilitatis sit 333.b
- Orationibus aliorum, siue qui in terra sunt, siue qui in cœlo, adiuuari, vt quis dignus sit, vnde existat 334.a
- Orationes non debere fieri pro particularibus error Vviclef. & quomodo cōfutetur. 336.a b
- Oratio Dominica quando remittit peccata venialia 355.b
- Ordinatio Apostolorum in episcopos quando facta fuerit, 190.a b
- Ordinationes episcoporum quod ad Pontificem cōfirmare olim quoq; pertinebat, testatur Leo magnus, qui Vicarium suum Archiepiscopum Thessalonicensem hoc in Oriente facientem habebat 127.a b
- Ordinari episcopum à duobus, vel tribus iuxta canonem Apostolorum, & ordinari non minus quam à tribus iuxta epistolam Anacleti, quomodo non discrepent hæc duo 77.a
- Ordinationes episcoporum vt Pontifex successor Petri confirmet, traditio est Apostolica, cuius testis est constitutio à Clemente scripta 127.b
- De Ordinatione Neophyti, & Digni prohibitis, & cur 102.a
- Ordinatio Episcopi cum impositione libri super caput ei⁹, quid sibi velit, & vnde sit, & quid de ea Diony. scripserit 188.b
- Ortus spiritualis per baptismum comparatio cū ortu Isaac carnali per promissionem 134.a

P

- P**acificæ litteræ quæ sint. 219.a
- Prædicatio Christi in descensu ad inferos, quæ fuerit, & quibus prædicauerit 336.a
- Præesse ciuitati, aut prouinciæ qui sciat, & possit bene, non esse difficile reperire, & cur, difficile verò esse reperire qui bene præsit ecclesiæ 396.b 397.a
- Præfectorum litteræ adiunctæ ad litteras Pōtificis, quæ in epistola Euaristi obiciuntur quomodo interpretandæ ex coniectura contra coniecturam hæreticorum, & quid secundū veritatem respondendum sit 241.b. 242.a b
- Pascha Apostolos celebrasse, quod die & tempore nunc ecclesia catholica celebrat, qui sint testes 19.b
- Pascha non vno die, & vno modo celebrantes cur omnes Synodus Nicena excommunicauerit: canon vero Apost. tantum episcopum, presbyterum, & diaconum deponi iubet, & laicos non excommunicat 20.b
- De Pascha decretum Niceni concilij quid noui receperit, & quo

INDEX.

- modo significatum sit 199.a
- Pascha qui præscripto die nobis tradito celebrari nolūt, vt cum Iudæis aliquando celebremus, volunt, & quid inde sequatur 424.b. 425.a
- Paschalem obseruationem quomodo Epiphanius contra Aëriū defenderit auctoritate scripturæ 428.b
- Paschalis obseruatio vniformis quomodo, & qua formula sancta fuerit in Synodo Nicena & recitatio decreti Græce & interpretatio 424.a
- Pascha vt in die resurrectionis omnes vbique celebrarent, cur necesse fuit decerni in Synodo Nicena 20.b
- Pascha quomodo factum sit ex Hebraico, & quare, & quid in eo Greg. Naz. notauerit 121.b
- In Paschæ celebratione statuenda qua formula vsi sint patres in Synodo Nicena, & cur 20.b
- Paschalis obseruationis vniformis, defensio contra Lutheranos 424, 425, 426, 427. a b
- De Paschæ celebratione similiter sentire Lutherana. vt Audianos hæreticos olim 21.a
- Pascha vt vniformiter celebretur, quæ sit causa, ex qua necessitas sic celebrandi intelligatur 424.b
- De Pascha vno eodémque die celebrando non solum sine scripto traditum esse ab Apostolis, sed in scriptura etiam Pauli insinuatam 20.b
- Patriarchæ Metropolitanani quoq; nomine interdum comprehēsi sunt 207.a
- Patriarcharum electiones, & ordinationes quod episcop. Rom. firmaret, vbi testetur Synodus Chalced. 207.a
- Patriarchas quomodo Constantinus Pontifici Romano subiecerit dist. 96.c. Constant. 240.a
- Patriarchæ verbum in ecclesiastica hierarchia vnde sumptum sit, & interpretatio eius ex Synodo Nic. 117.b 118.a
- Patrum nomen ad longinquitatē temporū falso referunt Magd. quoties citari eos legunt ab iis, qui Apostolos audire potuerūt 149.a
- Peccata inæqualia inæquali supplicio punienda iuxta constitutionem Apostolorum 353.b
- Peccatorem nemo se negare potest, iniquum verò, potest aliquis ibid.
- Peccatum ab aliis committi, & pro eo alios puniri, quando cōtingat, & exempla huius rei. 381.a
- Peccata leuia siue venialia quando per orationem Dominicam remittuntur 255.b
- Personas in dialogis fieri solere, & quomodo epistola sit altera pars dialogi Artemone auctore apud Demetrium Phalereū 160.a
- Ad Personæ imitationem pertinere siue facere nomen loquentis, siue nomen eius, cum quo

INDEX.

- per epistolam loquaris 155. a
 Petrus primitiæ electionis domini eadem ratione dictus, qua pater Apostolorum 162. a b
 Petrus in epist. 2. quare cū de propinqua morte sua admonuit, non admonuit etiam de successore suo Clemente 165. a b
 Petrus quomodo adhuc in sede sua Romana præsideat 158. b
 Petri aduentus Romam, & inde discessus, ac reditus, quando, & qua occasione 169. a
 Petri sententia in illa Synodo Hierosolymitana quam auctoritatem habuerit, quid Tertull. in lib. de pudicitia scripserit 131. b
 132. a
 De Petri nomine proprio, & Petriæ translato 133. a
 Petrus quomodo quia factus est petra ecclesiæ, super quam ædificata est ecclesia, idcirco conuenit ei, quod dominus ei commisit, firmare scilicet fratres in fide 124. a
 Petrus à petra dictus, & quare 133. b 134. a
 Petrus quare fuerit primitiæ electionis domini 160. b 161, 162. a b
 Petrum prius Romæ prædicasse quam Paulum 164. b
 Philonem Christianum fuisse, & à fide defecisse scribit Photius 372. b
 Pœnitentiã agendi præscribi posse tempus, ex quibus locis scripturæ constet 16. b 17. a
 Pœnitentia peccatorum qualis esse debeat, ex Eze. c. 18. & 33. 35. a
 Pœnitentiam simul cum ieiunio fructu pœnitentiæ quomodo Ioannes prædicabat 385. a
 Politicæ ecclesiasticæ forma ex Patriarchis, Metropolitanis, episcopis vnde probetur quam sit antiqua in ecclesia 234. a b
 Politicæ ecclesiasticæ formã, quæ & quanta sint, quæ cõmendat, & defendunt 236. b
 Politicæ ecclesiasticæ forma generalior quomodo ex episcopis, presbyteris, diaconis, catechizantibus, & laicis constet secundum scripturam 232. b
 Politicæ ecclesiasticæ forma secundum distinctionem graduum ex constit. Apostolorum à Clemente scriptis 233. b
 Polycrates quid de Pontificis Romanæ potestate senserit 245. a
 Pontificem quomodo Magd. cõcedant esse episcopum primæ sedis, male de eo interpretantes canonem Syn. Carth. 3. & quomodo concedentes hoc & negantes primatum, sibi ipsi contradicant 197. a
 De Pontificis primatu nunquam fuisse quæstionẽ vsque ad Concilium Florentinum 194. b
 Pontificis Romani auctoritatem in omnes ecclesias quibus verbis noui hæretici eludant. 128. a
 Pontificem maledictis cum Lutherani vexant, & prosequuntur, quomodo quod de Antichristo prædixit Dan. tãquam præcursores eius faciunt 281. b

INDEX.

- Pontifices Romanos cur Amianus Marcellinus æternæ vrbs episcopos vocauerit & quomodo Gentilis plus ecclesiæ Romanæ detulerit, quam Lutherani 218. a b
 Pro pontificis Romani principatu quæ Gennadius Scholarius aduersus Græcos aduersarios scripsit, quantæ auctoritatis apud hæreticos esse debeant 140. a b
 De Pontificis Romani principatu quæ Georgius Trapezuntius aduersus Cretenses scripserit 140. b. 141. a
 Potestates sæculi omnes quomodo pertineant ad familiam domini, super quam constitutus est dispensator non laicus, sed ecclesiasticus 397. a
 Potestatibus sæculi custodiã tantum corporũ commissam esse, ecclesiasticis verò corporũ, & animarum secundum Apostolicam constitutionem 399. a
 Potestatis sæcularis, & spiritualis distinctio, & discrimen ex Nicolao primo ad Michaelẽ Imperatorem 399. b
πρῆσβεῖον quid in 6. canone conc. Niceni significet, & quid in eo verbo interpretando patronus Molinei errauerit 207. b
 Primatum Pontificis nunquã refutasse, sed potius agnouisse Synodum Carthaginẽsem, testimonium multiplex August. qui interfuit, & cõc. Mileuitani, Prosperi, Possidonij 196. b
 Primatum Pontificis quomodo agnouerit Polycrates in suis ad Põtificem super pascha litteris 245. a
 Primatum pontificis in ecclesia qui tollunt quomodo optimũ statum monarchiæ ecclesiasticæ tollat, sintque peiores peccudibus 221. b
 De primatu quid Africani patres senserint, & quid ex concilio Mauritanicæ ad Damasum scripserint 200. b
 Primatũ ecclesiæ Romanæ quomodo Irenæus testatus sit clarissimo & grauissimo testimonio 246. a
 Primatum pontificis quomodo Synodus Carth. clare confiteatur 200. a
 Primitiæ gẽtium quare dictus sit Clemens à Petro 162. a
 Primitiæ generis humani deo oblatae secundus Adam non primus 161. a
 Primitiarum ratio non cõsistit in anticipatione temporis, sed in maturitate perfecta fructus 162. a
 Primitiæ in lege quare nõ soluerentur ex fructibus primis triũ annorum 161. a
 Primitiæ electionis domini quare fuit Petrus 161. a
 Præuilegij verbum quod græce est *πρῆσβεῖον* quid in 6. canone concilij Nic. significet 207. a
 Prophetæ qui dicantur à Paulo in duabus epistolis ad Cor & quomodo interpretationes ser

INDEX.

monum sint prophetiæ 243. a b
 Prophetarum litteræ, vt in epist.
 Euaristi legēdum est pro præ-
 fectorum litteris, quæ sint in-
 telligendæ 242. b 243. a
 Prophetam dici pro Christo in
 epistola 3. Clementis quam ri-
 dicule reprehenderint Magd.
 118. b
 Prophetam verum dici cur Chri-
 sto conueniat soli 118. b 119. a
 Purgatorium esse quomodo do-
 ceat constitutio Apostol. de o-
 rando pro mortuis, vt adducā-
 tur ad regionem eorum, qui
 sunt soluti 339. b
 Purgatorium esse quomodo ex
 epistola beati Petri demōstre-
 tur 335. a
 Purgatorium esse quomodo de-
 monstratur scripturis collatis
 cum loco Pauli ad Corinth. 1.
 c. 3. 337, 338, 339. a. b

Q

Quadragesimæ ieiuniū quo-
 modo ecclesiæ Orientis
 seruent, quæ sabbatis,
 vno excepto magnæ hebdo-
 madæ, non ieiunant? & de du-
 plici ieiunio pleno, & nō ple-
 no ex libro Damasceni 393. a b
 Quadragesimæ ieiunium 8. heb-
 domadis Acephali & Ariani
 tanquam necessarium trade-
 bant 393. a
 Quadragesimæ ieiunio quod pa-
 tres in ecclesiis Orientis ad 7.
 hebdomadas octauā addide-

runt ad cultum siue religionē
 spontaneam, & nō necessariam
 pertinere voluerunt 393. b
 Quadragesimæ ieiunium ex Apo-
 stolica traditione esse, qui sint
 auctores ex antiquis 393. b
 Quadragesimæ ieiunium 7. heb-
 domadis plenis nō esse iustum,
 sed suatum à Telesphoro, quo-
 modo Synodus Aurelianensis
 prima interpretata sit 393. b
 Quadragesima quid repræsentet,
 & efficiat 16. a
 Quadragesimæ ieiunium 7. heb-
 domadis plenis à Telesphoro
 nō iustum, sed suatum esse cle-
 ricis, pertinere quæ ad cultum
 spontaneum, vt Paulus vocat
 392. a
 Quadragesimæ ieiunium hebdo-
 madis 7. quomodo non à Te-
 lesphoro primum institutū sit
 391. b
 Quadragesimæ ieiunium à feria
 secunda id est, 7. hebdomadis
 plenis per ecclesias Orientis, &
 qui sint auctores ex libro Da-
 masceni de ieiuniis 392. a

R

Ratio naturalis quomodo sit
 duplex infra secundum
 potentiā tantū, & secun-
 dū etiam gratiam Dei 324. a b
 Regesta Pontificum quàm multa
 sint nondum vulgata & quorū
 Pontificum 438. a
 Religionē quomodo Lutherani
 mutare tentarunt ad imitatio-

INDEX.

nem Antichristi secundum pro-
 phetiam Dan 446. b
 Religionis voluntariæ, siue cul-
 tus spontanei, qui ἐθελοθρησκεία
 dicitur à Paulo, varia exempla
 389. a b
 De Restituēdo pulsos, ante iudi-
 cium decretū in Synodo Nice-
 ex Iulio, & Damaso, Nicolao
 1. confirmante 223. b
 De Restituendo pulsos ante iudi-
 cium, quid Isidorus in prologo
 suæ collectionis scripserit, &
 quod testimoniū pro antiqui-
 tate huius decreti dicat 222. b
 Restituēdi pulsos, ante iudicium
 decretū quā sit vetus, & ex na-
 turali æquitate profectū 222. a
 De Restituendo pulso ante iudi-
 cium quid Cyrill. ad Domnū
 scripserit 223. a
 Resurrectionē domini quomo-
 do manifestius declarabāt mi-
 racula, quæ in nomine Iesu fie-
 bant, quàm si manifeste appa-
 ruisset omnibus post resurre-
 ctionem 431. b 432. a
 Ritus sacramentorum nostrorum
 quomodo dæmones conati
 sint imitari 179. a

S

Sabbato non ieiunare in eccle-
 siis Orientis defendit Au-
 gust. in epist. ad Cassulanū
 contra Urbicum, & Tertullia-
 nus in apologetico 69. b
 Sabbato non ieiunare quare ab
 Apostolis traditum est eccle-

siis Orientis 69. b
 Sabbato cur in Oriente non ieiu-
 netur, causam falsam attulit
 Theorianus 70. a
 Sacerdotes noui testamenti quo-
 modo nō sint successores Chri-
 sti sacerdotis secundum ordi-
 nem Melchisedec, vt obiciunt
 hæretici 292. a
 Sacerdotes Gentilium Clemens
 non vocat *ιερείας* quia nō erant
 digni eo nomine, sed *μικρείας* id
 est non sacerdotes vno verbo
 à se facto 238. a
 Sacerdotum ministerio quæ be-
 neficia à Deo tribuantur 394. b
 Sacerdotium externum & visibi-
 le qui in nouo testamento ne-
 gant, quomodo consequēs sit,
 vt negent sacerdotium vetus,
 exemplar fuisse 289. a b
 Sacerdotij Christi quomodo sa-
 cerdotes noui testamenti non
 possint esse successores, quia
 sunt ministri tantum 289. a
 Sacerdotiū ministeriale quomo-
 do necesse sit secundum scri-
 pturam aliud esse præter sacer-
 dotium spirituale commune
 omnium 289. a
 Sacerdotium spirituale ex bap-
 tismo quomodo sit perfectius
 vetere sacerdotio spirituali ex
 circumcisione 289. b
 Sacerdotij sui quomodo Christus
 sit non minister tantum, sed mi-
 nister & dominus, sacerdotes
 vero noui testamenti eiusdem
 sacerdotij ministri tantū 289. a
 Sacerdotium externū & visibile

INDEX.

- ex ordinatione qui negat, quomodo consequens sit, vt scripturam Moysis & Pauli negat 289.b
- Sacerdotium quomodo aliud sit à ministerio sacerdotij, quod Lutherani nō distingunt 289.a b
- Sacerdotiam quāto sit regno excellentius, & quid ad munus regis, & quid ad sacerdotis pertineat 295.a
- Sacerdotium spirituale commune omniū quomodo non possit esse imago illius veteris, quod erat vmbra 289.b
- Sacramentorum ritus quomodo dæmones conati sint aliquādo imitari 179.a
- Sacrificium fieri super altare, & offerri pro viuis & pro mortuis quomodo ex institutione domini, quæ in euāgelio scripta est, necessario concludatur 90.a b
- Sacrificium externum, & verum cum Lutherani negant, quomodo quod Dan. de Antichristo prædixit, tanquam præcursores eius anticipat 281.b 282.a
- Ad Sacrificij institutionem ac traditionem conseruandam quomodo canon Apostolorum 3. pertineat 95.b 96.a
- Ad Sacrificium digne faciendum & participandum vniuersa disciplina ecclesiastica, & monita, atque instituta apostolica, & canonum constitutio referatur 99.b
- Ad Sacrificij mystici ritū, & cultū qui canones Apostolorū pertineant 107.a b
- De Sacrificio cum differit Paulus in epistola ad Heb. quomodo distinxerit oblatū ab oblatione, siue sacrificatum ab immolatione: & modum oblationis ab oblatione, & quomodo ex ignoratione harum distinctionum ortus sit error hæreticorum 391.b
- Sacrificium, & sacerdotium quæ fuit causa vt Lutherani in epistola ad Hebræos tolli putaret 291.a
- De Sacrificio vno quid propositum fuerit Paulo docere in epistola ad Hebræos auctore etiam Damasceno 291.a b
- Sacrificium verū, & reale, externum esse in ecclesia, quomodo ex loco epistolæ Pauli ad Hebræos necessario, & euidenter demonstratur 87.b
- Sacrificium externum, & verum esse in ecclesia quomodo ex propriis verbis Apostoli eliciatur 293.a
- Sæculares causas in ecclesia indicandi quæ ratio, & modus sit, quære in verbo causa 249.a b
- Sæctificationis creaturæ per verbum & orationem quæ sit virtus, & quomodo qui eam negant, scripturam Pauli negent 226.a
- Sanctorum vita cœlestis quæ sit, & quid agunt sancti, ex S. Athanasio 427.b
- Sanctus, qui ἅγιος Græce dicitur,

INDEX.

- quid à iusto differat, Photio Constantinopolitano auctore 2.b
- Satisfactio cum pœnitentia Dauid, & cum pœnitentia Ninuitarum, & cum pœnitentia Adæ 301.b
- Satisfactio cum pœnitentia, ab Apostolis sancita, & constitutio de ea à Clemente Romano scripta 304.a
- Satisfactio Christi pro nobis quomodo intelligenda sit 304.b 305.a
- Satisfactio cum pœnitentia quomodo ostendatur inter fructus illos pœnitentiæ Corinthiorū propter incestum illū 301.a b
- Satisfactio quod ad pœnitentiā peccatorum interiorem adiungenda sit, quibus locis scripturæ probetur 300, 301, 302, 303.a b
- Satisfactio cum pœnitentia quomodo in Corinthio illo incesto ostensa sit 303.a
- Satisfactionem qui cum pœnitentiā tradunt non esse miscendā, quomodo legem naturæ, & legem gratiæ vitient 302.b
- Satisfactionis verbum in scriptura ostenditur contra Lutherū, qui id negat 300.b
- Satisfactio cum pœnitentia quomodo ostendatur in iis, qui ad Ioannem Baptistam veniebāt 301.a b
- Scripturæ consuetudo trāseundi à nomine proprio ad translātū 133.a
- Scripturas interpretari quomodo Apostolica constitutio præcipiat 226.b 227.a
- Scripturas recte interpretandi quas regulas Andronicus tradiderit 227.a
- Scripturæ sanctæ vnde recta intelligentia petenda sit, diuinè à Clemente notatum & à Magin epistola eius dissimulatum 259.b
- Scripturæ sensum aliquē ex Deo esse, quomodo probandum sit 306.a
- Scripturas quare Lutherani non possint recte interpretari 226.b 227.a
- Scripturæ, siue sermonis spiritus qua regula optima secundum Apostolos, Ioannem, & Paulū probetur, vtrum ex Deo sit 259.a b
- Scripturas recte interpretandi regulam esse per necessariam, nō discedere à sensu Apostolicæ traditionis 110.b
- Ad Scripturæ interpretationem qui testes veri sensus admittere nolunt, iidem volūt esse iudices, & testes, quod Iudæorū fuit in morte Christi 260.a
- Scripturæ locus, quādo difficilis est ad intelligendum, à quibus deprauari possit, & soleat 86.a b
- In Scripturæ sanctæ tractatione quæ sint quæ Lutherani magistri negligent 33.a b
- Scripturæ spiritus quomodo inquirendus sit, ne discordia in scripturis reperiatur 319.a b

INDEX.

- Scripta etiam nobilium scripto-
rum quomodo aliquando nō
ita longinquo tempore obso-
lescant, & quæ huius rei exem-
pla memoret Varro 438.a
- Sectæ multæ in Mosaica hierar-
chia quomodo ex falsa inter-
pretatione scripturarum, reli-
cta traditione cathedræ Moy-
sis, ortæ fuerint 286.a
- Sectas novas qui introducunt, se-
ductores à beato Ioanne vo-
cantur 259.a
- Similitudo styli, argumēti, & ma-
terix dogmaticæ, & paræneti-
cæ quanta sit in epistolis Apo-
stolorum 113.b
- Spes vana quæ sit & dicatur secū-
dum scripturam 326.b
- Spondendi duo genera, quorum
alterum interdictum sit, alterū
non sit 22.b
- Successores Apostolorū qui sint
primi, secundi, & tertij 236.b
- Superintendētis verbum alioqui
sordidum cur nouis hæreticis
placeat & episcopi displiceat
118.b
- Symbolo Niceni conc. nihil no-
uum statutum esse, quomodo
patres Synodi verbis suis signi-
ficauerint, ex Athan. 199.a
- Synodica epist. Petri Patriarchæ
Constantin. ad Leonem 9. pro
confirmatione fidei, & ordina-
tionis 128.a b
- Synodica epistola Sophronij Hie-
rosolymitani ad Honorij Pō-
tificæ pro confirmatione fidei,
& ordinationis suæ 125.a b
- Synodica Nicephori Patriarchæ
ad Leonem 3. pro fidei, & ordi-
nationis suæ confirmatione
126.b
- De Synodica epistola Proterij Pa-
triarchæ Alexandrini ad Leo-
nem primum pro confirma-
tione fidei, & ordinationis suæ
testatur idem Leo 127.a
- De Synodo Antiochena Aposto-
rum testimoniū Innoc. i. 94.a
- T
- T**emporis obseruationem ad
lectionem Act. Apost. in
ecclesia post pascha quo-
modo defendat Chrysostomus
431.a b
- Temporū obseruatio ad lectio-
nem scripturarum pro ratione
mysteriorum, & vtilitatis fide-
lium, & ordinis ecclesiastici
429.b 430, 431, 432, a b
- Testamentum vetus, & nouum
quid differant, obseruatio lo-
corum Augustini 290.a
- Testamētum nouum quomodo
Aug. probauit contra Faustum
scriptū esse ab Apostolis, & nō
esse corruptum, sic nos episto-
las Pontificum Apostolicorum
ab ipsis scriptas esse, & in cor-
ruptas probamus 452.a b
- Testes ad dirimēdam controuer-
siam, qui repudiant, naturæ,
scripturæ, & omnium ecclesia-
rum consuetudini eos repu-
gnare 267.b
- Testis à Magdeburgensibus con-
tra epistolas Pontificum Apo-
stolorum vnus tantum, & quis

INDEX.

- ille, & qualis 445.a
- Testes qui sint, veras esse Pontifi-
cum Apostolicorum epistolas
450, 451, 452, 453, 454, a b
- Theophilus Cæsareæ in Palæsti-
na quomodo nō potuerit esse
is Theophilus ad quem Victor
Pont. Rom. scripsit super cele-
bratione Paschæ 244.b
- Theophilus Alexandrinus ad quē
Victor scripsit, quomodo ne-
cesse est, fuerit episcopus Ale-
xandriæ Asiaticæ, & non Ale-
xandriæ Africanæ 244.a
- Tonsura quo verbo appelletur in
ecclesiis Oriētis, & quomodo
nomen cum theoria de manus
impositione conueniat 437.a
- Tonsuræ clericorum in summo
capitis in modum spheræ quæ
sit ratio naturæ, & scripturæ
conueniens 433.b
- Tonsura quomodo sit index im-
positionis manus, idque Syno-
dus Nicena secunda significaf-
se videatur 433.b 434.a
- Tōsuræ capitis quam multiplex
ratio ab aliis allata sit, & inter
tam multas communes om-
nium fidelium quæ sit propria
clericorum ratio, & de beati
Petri tonsura 437.a b
- Tōsuram clericorum quomodo
ratione cōsuetudinis omnium
ecclesiarum defendere Tertul-
lianus docuerit, simili argu-
mento, vt aliam consuetudinē
defendit 434.a b
- Tonsuræ traditio quomodo sit
traditio hominum non secun-
dum elementa mundi, sed se-
cundum Christum, & qui sint
testes esse ex Apostolica tradi-
tione nata 436.a b
- Traditionē de constituendis pre-
sbyteris per ciuitates necesse
esse, vt sine scripto Paulus Tito
reliquerit 167.b
- Traditionē nihilominus esse ser-
uandam, si causa, & ratio eius
ignoretur, quam si non igno-
retur 436.b
- Traditionum Apostolicarū vnū
genus tantum nouisse Diony-
sium Areopagitam, id est, di-
uinum, non autem humanum
- Traditiones cum Lutherani ne-
gant, quos locos scripturæ ne-
gent 345.b
- Traditiones sine scripto quas
nunc etiam Lutherani seruent
225.b
- Traditiones hominum alias esse
secundū elemēta mundi, alias
secundum Christum 436.a
- Traditiones de gradibus episco-
porū qui negat, in quas repu-
gnantias incidant 166.a
- Traditiones sine scripto qui ne-
gant, negare verbum Dei scri-
ptum 166.a
- Traditionis regula in Mosaica
hierarchia ad scripturas recte
interpretandas 285.b
- Traditiones partim ex præcepto
susceptæ, partim ex voluntate
68.b
- Traditiones hominum quæ sint,
quomodo, & vbi docuit do-
minus 286.a

INDEX.

Traditionis maiorum quanta vis sit ad legitimam interpretationem legū, quomodo Moyfes, & Apostoli perfecte per spiritū Dei, Gentiles verò utcumque duce natura cognouerunt 287. a b

Traditiones Apostolicas sine scripto qui non tenent quomodo verbis Pauli conuincantur cecidisse 379. b

Traditiones sine scripto qui negarint, nō esse primos Lutheranos, & quid de traditionibus Cyrillus in homilia Paschali 8. scripserit 167. a

Traditiones Paulum sine scripto reliquisse qui negāt, quomodo eos sensus communis, & natura redarguat mendacis 166. b

Traditiones quasdam sine scripto ipsi etiam Lutherani qui traditiones negant, tenent 331. b 332. a

Traditiones Apostolorum omnes esse diuinas 4. b

Traditiones canonum Apostolorum sine scripto sancitas cur necesse fuit litteris postea mandari 31. a

Traditiones ecclesie cum scripturis consentire 167. a

Transfigurationis personæ quæ exempla sint in scriptura 154. a

Transfigurare in personā Iacobiam mortui, ea quæ Clemens de doctrina Petri ad omnes episcopos pertinente scribit, quæ causæ suaserint 153. a b

Translatio in Eucharistia quo-

modo contra hæreticos demonstratur 172. b 173. a

V

VAniloquia profana quæ, & qualia sint, & quare in ecclesia nostra non tradatur 278. a

Vasa sacra tangi à sceminis sacratibus, & incensum ferri ad altare cur Magdeburgenses velint, & quod à Pontifice Sothere prohibitum sit, reprehendant 381. a b

Vasa sacra templi Mosaiici sanctiora purant hæretici, quam ecclesie nostræ 224. a

Vasa sacra ne à laicis tangerent, quod Euaristus decreto sanxit, quomodo defendatur aduersus hæreticos huius decreti accusatores 224. a b

Vasa sacra cum laicus tangit, cur populus aliquando pro eo puniatur 380. b

Vasis sacris quomodo plus honoris debuisse regem Babylonis existimant Magd, quam Euaristum Pontificem sanctiss. 224. b

De Vasis ad ministerium ecclesie dedicatis religiose tractandis, & non profane 362. b

Vasa sacra ad prophanos vsus adhibere quam graue crimen sit, & cur excommunicatione dignum & vnde constet 16. a b

Vasis sacris in conuiuio vtendis supplicium Balthasari regi Babylonis

INDEX.

bylonis infictum non metuunt Magd. in vasis ecclesie nostræ sacris profanandis 224. b

Verba quædam Græca extriuio sumpta à Clemente auctore alioqui elegantissimo in libris de const. Apost. 117. a

Verbis plebeis, & sermone rudi qui auctores in studiis humanitatis alioqui eruditi delectati fuerint 116. b

Verbi logos significata omnia ab Eusebio notata 390. b 391. a

Verbis ex consuetudine vulgi aliquando vsa est scriptura, & quibus 120. a

Propter verba quædam, quæ propter significata non admittunt hæretici, quomodo epistolas Pontificum negent 115. b

In Verbis scripturæ vtendis, sed eorum significatis non curandis quomodo faciant noui hæretici, quod quidam olim, in quos Athanasius scripsit 115. b

Verborum portenta, siue portentosas phrasas quæ vocet Mag. in epistolis Pontificum 117. b

Verbis secundum opinionem vulgi notioribus quibus & vbi vsa sit scriptura 120. a

In Verborum negligentia, & imperitia sermonis quomodo Apostolici Pontifices Apostolos in epistolis suis imitari sunt 115. a

Verba quædam non ex veritate rei, sed ex consuetudine vulgi sumpsisse aliquando euangelistas, obseruasse Magnetem, &

Photium 121. a
De Verbis beati Pauli horrendis, & de sermone eius inculto quid à Chrysostomo, & Greg. Nyss. notatum sit 116. a

Verba quædam rudia & plebeia in epistolis Cypriani alioqui eloquentis 115. a

Vnctionem mysticam olei non adhiberi ad baptismum ab hæreticis, quam bene cum eorum falso dogmate de sola fide conueniat 174. a

Vnctionis sacre, quæ in baptismo fit, qui ex sanctis, & antiquis patribus meminerint, & de theoria, siue mystica interpretatione eius 173. b 174. a

Vnctionem sacram totius corporis, an partium in baptismo fieri, nihil refert 174. b

In Victoris Pontificis epist. quid Magd. accusent, vt eam negent, & quid eis responsum sit 244. 245. 246. a b

Virgines deo dedicatas apud Cyprianum cum contra religionem voti hæretici obiiciunt, quid respondendum sit & quid simile Gelasius de viduis dixerit. 175. a

Virtutem discere vbi scriptura præcipiat 3. b

Virtutis veræ regula prudentia spiritalis, quæ in scripturis vocari solet *γνώσις* Ibidem.

Vniuersalem Papam quare non luerit se appellari Greg. & tamen se esse vniuersalem significauerit 197. b

INDEX.

- Vniuersalis ecclesia quemadmodum singulis episcopis commissa sit, nec id primatum Pontificis Rom. tollat 144, 145, 146, a b
- Voluntas boni operis quomodo non sit causa proprie, siue simpliciter, sed cōcausa more instrumenti 297. a b
- Voluntatis nostræ proprius conatus duplex secundum gratiā, & secundum potentiam. Ibidem.
- Voluntas quomodo instrumentum liberum sit operans per motionem gratiæ bonū secundum virtutem propriam more instrumenti Ibidem.
- Voluntatem non posse ex se eligere bonum, sed potius à Deo id eligendum adduci, beatus esse, quam habere libertatem ad eligendum quod melius est, ex Philone 296. b
- Voti de nihil possidendo fracti Ananias cum vxore reus, & quibus auctoribus 374. a
- Vxorum comitarum ex rep. Platonis in epistolam Clementis insertam cur Magdeburgenses dissimularunt, quin reprehenderent 371. a
- Vxorem Paulus an habuerit, & quomodo ex verbis eius conficit non habuisse 7. b
- In Zepherini epistola, quod hæretici reprehendunt tanquam falsum, Christum præcepisse Apostolis vt 70. discipulos in adiumentum eligerent, quomodo intelligendum sit 57. a
- In Zepherini epistolam quæ alia crimina obiiciatur, & responsio ad illa 58. b 59. a
- In Zepherini epistolam quæ ab hæreticis obiiciantur partim tanquam non cohærentia, partim tanquam falso cōclusa, & responsio, ac defensio 55. a b.
- Zepherini epistolæ locus ambiguus correctus ad exemplar vetustum bibliothecæ vaticane 54. b
- Zepherini epistolarum quomodo nec Eusebius, nec Hieronymus neque Damasus meminerunt 60. b
- In Zepherini epistola 2. canon Apostolorum 74. citatus, & de interpretatione 70. in ea, quomodo antiquitatem epistolæ prober 62. b
- In Zepherini epistola 1. sententiæ illæ 70. quas dicit ab Apostolis præfixas fuisse, quomodo ad numerum 85. canonū Apostolorum redigantur. 63. a b

INDEX LOCORVM SACRÆ scripturæ tum veteris, tum nouæ.

- G**en. 19. ingressus (inquiunt) Ges vt advena, nunquid vt iudices? quomodo hunc locū Anacletus prudentissime ad prohibendum iudicia peregrina & externa accommodauerit, quod Magd non intellexerunt 142. a
- Gen 38. Quid tibi vis pro Arrabone dari? anulum tuum, & armilam, & baculū. quæ manuteneas, &c. quæ sit in his allegoria ex Cyrillo 422. a b
- Ex 7. percussit aquam fluminis, quæ versa est in sanguinem, quid in mysterio significaret interprete Cyrill. 225. a b
- Ex 25. vide omnia facito secundū exemplar, quod tibi monstratum est in monte, quomodo nō solum Moyfi sed Dauid etiam idem de templo à Salomone ædificando ostensum est 180. a
- Leu. 10. cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, explanatio, & collatio loci cum loco Osee interprete Cyrillo 329. b
- Leu. 22. bouem, & ouem aure, & cauda amputatis voluntarie offerre potes, votum autem ex eis solui non potest, quomodo sit secundum spiritum intelligendum 378. a
- Num. 16. nonit deus suos, & sanctos suos adduxit ad se, & quos nō elegit sibi, nō adduxit ad se, quomodo tota potestas eligendi bonū videatur hic tribui Deo, quia Deus est proprie causa, vt illud eligamus 297. a
- Num. 19. omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinium, & mortuus fuerit sine hac mūdatione &c. quomodo hunc locū Paulus interpretatus sit ad resurrectionis fidem pertinere, & ad satisfaciendum pro debitis minutis mortuorum 341. b
- Num 30. aut se cōstrinxerit iuramento, pro quo est apud 70. praescribere sibi præscriptione, quomodo ad cultum dei sponte adhibitum pertineat 389. b
- Deut. 30. elige ergo viā, vt viuas, quare tota potestas eligendi bonum videatur hic tribui homini 296. b
- Deut 30. prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis, quomodo Paulus de iustitia ex fide interpretatus sit hoc 307. b
1. Reg. 7. hauseruntque aquam, & effuderunt in cōspectu domini, quid in ænigmate significaret hæc effusio aquæ, Cyrillo interprete 225. a
3. Reg. 8. vt in æternum sit ibi nomen dei, quomodo hoc in templis christianorum manufactis necesse sit impleri 185. a
1. Paral. 23. nec non & omnium,

INDEX.

- quæ fuerint in spiritu cum eo, quomodo hoc intelligendum sit de templo Salomonis ostē- so in spiritu regi David 180. a
- Tobi. 4. cur præceperit filio po- nere panem & vinum super sepulturam iusti 341. a
- Iob 37. in manu omnis hominis signat, omnis homo infirmi- tatem suam, quomodo hoc Synodus Milevitana de pecca- tis venialibus interpretata est. 353. b
- Iob 42. & nomen tertix cornu, Amalthææ, quare sic vocata est vna ex filiis foeminae Iob secū- dum. 70. 120. a
- Psal. 13. dixit insipiēs in corde suo, non est Deus quid hic signifi- cet dicere 328. b
- al. 18. delicta quis intelligit? quomodo veteres omnes de peccatis leuibus sunt interpre- tati 355. a b
- Psal. 18. quod si mei non domi- nata fuerint tum emundabor à delicto magno, quomodo hoc intelligendum sit 356. b 357. a
- Psal. 18. in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, quomodo hanc prophetiam falsam esse faciant Lutherani 273. a
- Psal. 33. gustate, & videte, quam bonus dominus, quidam ve- teres legunt, quod Christus dominus 123. b
- Psal. 44. pro patribus tuis nati sunt tibi filij quomodo de A- postolis dictum esse Cyrillus interpretetur 149. a
- Psal. 49. qui ordinant testamētū eius super sacrificia, quomodo de ritu mystici sacrificij ab A- postolis tradito accipiēda sunt 99. b
- Psal. 62. & Psal. 140. explanatio 182. b 183. a
- Psal. 115. credidi propter quod lo- cutus sum quomodo Apolto- lus interpretat' sit hoc 309. a b
- Psal. 117. cur singulis diebus dominicis in ecclesia canitur 425. a
- Psal. 117. Hæc dies quam fecit do- minus, exultemus, & lætemur in ea, quare de resurrectione dictum sit 425. b
- Psal. 118. voluntaria oris mei be- neplacita fac domine, iuravi, & statui custodire iudicia iu- stitiæ tuæ quomodo ad cultū Dei voluntarium hæc perti- neant. 378. b
- Psal. 98. Moyses, & Aaron in sa- cerdotibus eius, quomodo hoc pertineat ad probandum maiores causas referendas esse ad Pontificem Rom. 270. b
- Psal. 132. Ecce quam bonum, & quam iucundum habere fra- tres in vnum, quomodo hoc & quibus auctoribus ad vitā communem religiosorū per- tineat 373. a
- Prou. 2. inclinabis cor tuum ad cognoscēdam prudentiā, quid significet hic cor interprete Procopio Gazæo 308. b
- Prou. 3. misericordiæ, & fides sint

INDEX.

- tibi, &c quomodo demonstre- tur hic, iustitiam esse ex fide cū charitate 318. a
- Prou. 16. cor hominis disponit viam suam, quomodo hoc in- telligendum sit 295. a
- Prou. 12. iustus annūciabit fidem ostensam, locus collatus cum loco epist. Iaco. 2. 312. b
- Prou. 19. à domino autem aptatur mulier viro, &c. quomodo hic locus pertineat ad sacramētū matrimonij 421. b
- Prou. 11. recta incedit Iustus, quid hoc sit 52. a
- Prou. 26. sicut canis cum reuerti- tur ad suum vomitū, &c. quo- modo de reuersa post confes- sionem secretam ad peccatum intelligendum sit 350. b
- Eccl. 6. & si quid fuit, iam vocatū est ab eo nomen eius, quomo- do intelligendum hoc sit 123. a
- Eccl. 7. mortuo ne prohibeas gra- tiam, quomodo hic locus pro- bet orandum esse pro pie mor- tuis 342. b
- Eccl. 32. in omni opere crede ani- mæ tuæ, quomodo pertineat ad illā sententiā Iacobi, susci- pite insitū verbū quod potest saluare animas nostras 324. b
- Es. 6. ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intel- ligant, & conuertantur, & sa- nem eos. quid sit corde intel- ligere. 317. a
- Es. 7. nisi credideritis, non intelli- getis, quomodo de fide cū di- lectione necessario intelligen- dum sit. 316. b
- Es. 8. dominum virtutum ipsum sanctificate, quomodo intelli- gendum sit 226. b
- Es. 9. ardebit peccatum eorum, & erit populus quasi ab igne cō- bustus homo, collatio huius loci cum loco Pauli de purga- torio 338. b
- Es. 25. deuorauit mors præualēs, & abstulit Deus omnē lachri- mā ab omni facie, quomodo intelligendum sit hoc 178. b
- Es. 49. exite, qui in vinculis, & qui in tenebris reuelamini, quo- modo iis, qui erant in purga- torio ante aduentum Christi, hoc sit dictum 335. b
- Es. 25. Vngētur vngūeto, de chri- smate cōfirmationis interpre- te Cyrillo Hierosoly. 176. b
- Es. 61. Lætitia sempiterna super caput eorum, quomodo hoc ad sacerdotes noui testamēti, de quibus prophetat in eo lo- co, pertineat 437. a
- Es. 25. bibent vinum, bibent lati- tiam, vnguento vngētur, quo- modo ratione connexi cogā- tur hæretici concedere, pro- phetiam esse de sacramento Chrismatis 177. b 178. a
- Es. 56. domus mea, domus oratio- nis vocabitur cunctis populis, quomodo necessario hæc pro- phetia de loco sub sensum ca- dente ad orandum consecrato accipiēda sit 180. b
- Es. 54. sicut in diebus Noe istud mihi est, sicut iuravi, &c. quo- do

INDEX.

- tineat hoc 430. b
 Es. 6. & filios aduentus, qui adhærent domino, ut colant eum &c. quomodo interprete Cyrillo hic locus probet Eucharistiā esse extra usum 358. a
 Es. 56. sumamus vinum, & impleamur ebrietate quid hic significet ebrietas ex Greg. Nil. 358. a
 Hier. 23. prophetias linguarum, quomodo Paulus imitatus sit hic Hieremiā in epist. ad Cor. 243. a
 Hier. 23. linguas suas assumentes qui sint nunc, & qui prophetias enunciantes similes iis, de quibus loquitur Hieremias. 87. a
 Ez. 14. neque filios, neque filias suas liberabunt Noe, Daniel, & Iob cur istos tres nominat, & quos filios Danielis dicat, qui secundum carnem nullos habuit 353. b
 Ez. ech. locus c. 18. & 33. de poenitentia peccatorum collatus, & explicatus 353. a b
 Ez. 34. quod eiectum erat, non reduxistis. satis docuit hoc loco propheta, ad pastores pertinere legibus gubernare, quæ poenis sanctitatis essent, quæ sunt canones ecclesiastici, encere enim ex ecclesiæ poena est, quæ frequens est in legibus ecclesiasticis 100. a
 Dan. 7. & ecce cornu illud faciebat bellum aduersus sanctos, & quæ sequuntur, de ante Christo prædicta quomodo aptissime in Lutheranos Antichristos conueniant 381. a b
 Ose 4. peccata populi mei comedet, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas suas, explanatio loci ex com. Cyrilli 329. b
 Ose 4. & erit populus sicut sacerdos, cui contradicitur, quomodo Cyrillus interpretetur. 448. a b
 Ose 5. sicut vacca asilo percussa insaniuit Israel, &c. collatio interpretationis Hiero. & 70. & interpretatio loci citati 447. b
 Ose 4. propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis, qui habitat in ea in bestia agri, & volucre cæli, & pisces maris deficient 448. a
 Ose 5. oppressit Ephraim aduersarium suum quam apte conueniat hic locus proposito epistolæ Alexandri, in qua citatur 447. b
 Ionæ 3. ad huc quadraginta dies, triplex lectio apud veteres & quomodo impleta fuerit minatio 17. a
 Naum 1. non vindicabit dominus bis in idipsum, explicatur locus Cyrillo interprete 17. b
 Habbac. 1. cum deuorauerit impius iustum & facies homines quasi pisces maris 448. b
 Agg. 2. interroga sacerdotes legem, si accipiat homo carnem sanctam &c. explanatio totius loci ex Theodoro Antiocheno 184. b
 Agg. 2. magna erit gloria istius domus nouissimæ plusquam primæ, explanatio huius loci totius ex Cyrill. 184. a

INDEX.

- Zach. 2. qui vos tangit, pupillam oculi sui tangit, interpretatio loci huius ex Cyrilli commentariis in hunc prophetam 262. b
 Zach. 15. & erit in die illa dicit dominus, duæ partes peribunt, &c. collatio huius loci cum loco Pauli de purgatorio. 339. a
 Zach. 9. in sanguine testamenti tui, emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua, conuertimini ad munitionem vitæ spei, quomodo de purgatorio ante aduentum Christi necessario hoc scriptum sit 335. b
 Malach. 2. & particeps tua, & vxor fœderis tui &c. quomodo Cyrill. interpretatus sit hunc locum 419. a
 Malach. 3. & dixistis, vanus est, qui seruit Deo, quid hic significet, dicere 328. b
 Malach. 3. sedebit constans, & emundans argentum, & colabit eos tanquam aurum & argentum, collatio huius loci cum illo Pauli 1. Cor. 3. 338. b
 2. Macc. 12. facta collatione, Iudas Maccabeus misit duodecim milia drachmas Hierosolymam offerri pro peccatis mortuorum &c. vnde hoc facere didicerit Iudas Macc. 341. b
 Matth. 3. esca autem eius erat locustæ, & mel Syluestre, quod genus locustæ ex Athanasio. 585. a
 Matth. 5. Qui dimiserit vxorem (excepta causa fornicationis) facit eam moechari, qualis sit, & quam vim habeat, & quo pertineat hæc exceptio fornicationis 402. b
 Matth. 5. non veni soluere legem, sed adimplere, quomodo S. Sixtus 3. interpretatus sit 164. b
 Matth. 6. nisi superabundauerit iustitia vestra plusquam scribarum, & Phariseorum, quæ sit ista superabundantia iustitiæ ex epist. ad Tim. 1. c. 1. intelligi 347. a
 Matth. 17. cum autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania, quomodo discrimen verorum & falsorum dogmatum ostensum sit hic Photio Const. interprete 366. a
 Matth. 15. Quare & vos transgredimini mandatū dei propter traditionem vestram, nam Deus dixit, honora patrem &c. quid hic docuerit dominus 286. a
 Matth. 16. & portæ inferi non preualebunt aduersus eam, quid significant hic portæ inferi Eusebio auctore, & collatio cum illo, quod dictum est Abrahamæ, & possidebit semen tuum portas inimicorum suorum 135. b
 Matth. 16. & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quid significare voluerit, cum dixit meam, & collatio cum eo, quod dixit Abrahamæ, ut sim Deus tuus, & seminis tui post te 134. b
 Matth. 16. caro, & sanguis non reuelauit tibi, quomodo hoc in-

INDEX.

- terpretatus sit beatus Hier. in libro de circuncisione 135.a
- Matth. 16. & super hanc petram ædificabo ecclesiā meā, quod illa coniunctio, & valeat hic, quia & causa reddatur nominis, Petro impositi, sicut reddita est causa nominis impositi Abrahæ 133.a
- Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, qui auctores antiqui tum Greci, tum latini interpretati sint, super hanc petram id est, super Petrum, 135 b 136. 137. 138. a b
- Matth. 18. videte, ne contemnatis unū ex his pusillis &c. quid sit contemni hic & quomodo ex canone Apost. & episto la Anacleti intelligatur 75 a
- Matth. 18. si peccauerit in te frater tuus, vade &c. explanatio huius loci ex Photij scholio 250. a
- Matth. 18. quæcunque ligaueris super terrā, &c. quomodo ex hac potestate primū beato Petro data sequatur ratione cōnexus ius appellandi eum 271. a
- Matth. 10. Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet, & qui recipit prophetam, &c. quomodo hoc ad festos dies sanctorum celebrandos pertineat 427. a
- Matth. 18. quia lunaticus est, cur dæmoniachus appellatus si lunaticus, cū nihil in eo efficiat luna 121. a
- Matth. 18 si duo ex vobis consen-
- serint super terrā, de omni re, quamcunque petierint, fiet eis à patre meo, de quibus duobus intelligendum sit auctore S. Paciano 333. b
- Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, vēde omnia quæ habes, &c. quomodo hoc ad vitam communem religiosorū pertineat 373. a
- Matth. 21. Domus mea Domus orationis vocabitur, quomodo necesse sit de loco sensibili ad orādum accipere, collata prophetia Esaiæ c. 56. 180. b 181. a
- Matth. 25. unicuique autem dedit secundum propriam virtutem, quæ ista propria virtus sit 295. a b
- Matth. 16. & impletum est, quod dictum est per Hieremiā prophetam, & acceperunt triginta argēteos, quomodo hoc in descriptionib. Hieremiæ citatis 2. Macc. c. 2. contineretur 156. a
- Luc. 6. non est discipulus super magistrum interpretatio loci huius ex synodo Rom. Siluestri pont. 264. a
- Luc. 6. non est discipulus super magistrum, quomodo hic locus & quando prohibeat episcopos à laicis accusari 255. a
- Luc. c. 10. Posthæc designauit dominus alios 72. discipulos, quid hic significet, designare, & quomodo apostoli elegerūt, quos hic dominus designauit 57. b
- Luc. 12. ignem veni mittere in terram &c. quomodo de euāge-

INDEX.

- lio accipiendum sit, & cur dicatur euangelium ignis 190. b
- Luc. 12. Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit dominus &c. quomodo necessario intelligenda sit hæc parabola de dispensatore ecclesiastico & non laico 396. a b
- Luc. 12. seruus nesciens voluntatē domini, vapulabit paucis, quomodo intelligatur 344. a
- Luc. 13. interpretatio parabolæ de arbore ficæ 16. b
- Luc. 22. ego orauī pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus cōfirma fratrestuos, quomodo orauerit, & impetrauerit, & quomodo ex ratione firmandi fratres in fide ducta sit ratio Petræ & ædificationis ecclesiæ super hanc Petram, quæ est Petrus 124. a
- Luc. 22. hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem, quomodo hinc eliciatur offerri pro viuīs, & pro defunctis 90. a
- Luc. 22. Dico enim vobis, quia ex hoc nō māducabo illud, donec impleatur in regno Dei, quomodo intelligendum sit de mystico pascha, & non de typico 360. a b
- Ioan. 8. Abraham exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauisus est, quomodo de die resurrectionis intelligendum sit. 425. b. 426. a
- Ioan. 8. & eiecit ex templo emen-
- tes, & vendētes, quomodo. dominus hoc exemplo episcopos ab indignis accusari prohibuerit 257. b
- Act. c. 1. ostende, quem elegeris ex his duobus, quomodo verbum eligendi hic accipiatur 57. a
- Act. 2. & apparuerunt eis dispersitæ lingue ignis, sedit que supra singulos illorum, quid hic significatum sit 190. a
- Act. 2. agite pœnitentiam, & baptizetur vnus quisque vestrum, quomodo hunc locum citent hæretici ad probandum iustificationem sine operibus ex sola fide, & eodē ipso redarguatur falsum eorum dogmā 325. a
- Act. 4. nec enim est aliud nomen sub cælo datum, in quo oporteat nos saluos fieri, quomodo hoc loco, quæ hæretici ad probandum iustificationē sine operibus pertinere volunt, redarguatur eorum falsum dogmā. 325. b 57. a
- Act. 6. & elegerunt Stephanum, quomodo hoc loco verbum eligendi accipiatur, vt laicis cōueniat
- Act. c. 8. nō est tibi pars neque fors in sermone isto, quomodo intelligēdum sit de excommunicatione 28. b
- Act. 10. huic inquit Petrus, omnes prophetæ testimonium perhibent, quæ testimonia prophetarum recitauerit tunc Petrus, quæ Lucas prætermisit breuitatis causā, ex Clemente Rom.

INDEX.

hoc scitur 131, a
 Act. 10. huic omnes prophetæ testimonium perhibēt remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in eum, quomodo non possit accipi istud credere de sola fide sine operibus ac volunt hæretici 11, b, 32, a
 Act. apost. c. 14. disputante autem illo de iustitia, & castitate, quod de iustitia speciali virtute, & de continētia item speciali, id est, carnis, sit intelligendum, & nullo modo de generali 3, a
 Act. 15. deus visitavit sumere ex gentibus populum nomini suo quid hic significet, visitavit, & sumere nomini suo 130, b
 Act. 15. tacuit autem omnis multirudo, quod istud silentium fuerit, & quomodo hoc significet acquiescisse omnes sententiæ Petri tanquam in fide iam ab eo confirmatos 131, b
 Act. 15. Simon narravit, verbum ἐξηνύκηστο quo vsus est hic Lucas, quomodo declarat, plura in illa synodo Hierosolymitana Petrum dixisse, quā hic scripserit Lucas, illa scilicet dixisse, quæ Clemens lib. 6 narrat, & cur à Luca prætermisssa sint hic 129, b, 130, a
 Act. 15. Simon narravit, quomodo non Simeon, vt Chrysostomus legit, sed Simon legendum sit 129, b
 Act. 15. ab antiquis diebus deus in vobis elegit per os meum audire gentes euangeliū, quomodo

illud per os meum τὸ ὀρθόδοξο: petri, id est, auctoritatem in omnes significauerit 132, b
 Act. c. 15. abstinere à sanguine, & suffocato, quatenus necessariū esset, & à sanctis apostolis prohibitum, & qui sint auctores, 8, 3, a
 Act. 17. & accepta satisfactione à Iasone & cæteris, dimiserunt illos, quid hic satisfactio significet 300, b
 Act. 20. propter quod vigilate memoria retinentes, &c. quomodo Paulus Ephesios hic instruxerit aduersus hæreticos, futuros, & curiosos illos Magicos 366, a, b
 Act. 20. festinabat, si fieri posset, vt diem Pentecostes faceret Hierosolymis, quomodo ex hoc loco vniformis obseruatio Paschæ concludatur necessario 428, b
 Rom. 2. iis, qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem querunt, vitam æternam, quomodo sit hic eadem sententia quæ in doctrina Petri epistolæ Clementis à Magd. reprehenditur 322, b
 Rom. 2. natura, quæ legis sunt faciunt, quomodo accipiendum sit hic hoc verbum natura & quomodo clare dicat hic apostolus iustificari gentes ex operibus faciētes naturaliter quæ legis sunt 323, a, b
 Rom. 2. cum enim gentes, quæ le-

INDEX.

gem non habent, natura, quæ legis sunt faciunt, quomodo hunc locum Philippus Melancthon hæretice interpretatus sit & quid de eiusmodi gentiū operibus recte Philon Iudæus scripserit 347, a, b
 Rom. 2. non enim auctores legis iustificabūtur, quos vocet Paulus hic auditores legis 323, b
 Rom. 2. naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, quomodo intelligendum sit, & de quo conatu voluntatis 295, a
 Rom. 3. omnes sunt peccatores, & egent gloria dei. quod egeant, vt sanentur, & vt sani facti, recte operentur 143, a
 Rom. 5. arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus, quomodo hic locus sit ex numero eorum, de quibus dixit Petrus, esse quædam difficulta intellectu in epistolis Pauli, & quomodo ipse Paul. sit eius loci interpres 326, b, 327, a
 Rom. 7. nam velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio, quomodo Ennodius Ticinensis interpretetur 298, a, b
 Rom. 7. Quod enim operor, non intelligo, quomodo Methodius martyr interpretatus sit 355, b
 Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ ad legē iustitiæ non peruenit, quia nō ex fide, sed quasi ex operibus legis, quid sit, quasi ex operibus legis, & quid hoc differat ab operibus legis 321, a, b

Rom. 10. corde creditur ad iustitiam, quomodo de fide cum operibus necessario, Paulo ipso interprete intelligendū sit 307, b
 Rom. 10. ore autem sit cōfessio ad salutem, quomodo hoc etiam probet iustitiam ex fide cum operibus 308, b
 Rom. 10. quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit, ne dixeris in corde tuo, loci Deuteronomij interpretatio ex Paulo 308, a
 Rom. 10. fides ex auditu est, quid hic significet auditus secundum idioma scripturæ, & quomodo intelligatur, interprete Theodoro Antiocheno 324, a
 Rom. 11. dedit eis spiritum compunctionis, interpretatio ex Cyrillo, quis sit spiritus compunctionis 218, a
 Rom. 11. si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia, quomodo hic locus ex eorum numero sit, de quibus affirmat Petrus, esse quædam in epistolis Pauli difficulta intellectu, & quomodo ipse Paulus sit huius loci interpres 320, b
 Rom. 12. vt prophetis, quæ sit voluntas dei bona vnde probatio ista petenda sit, ex c. 7. ad Rom. intelligi 3, b
 Rom. 12. memoriis sanctorum communicantes, qui auctores sic legant, & quid sit memoriis sanctorum communicare, & quomodo vtraque lectio necessitatibus, siue memoriis sit

INDEX.

alterius interpretatio 340. b
 Rom. 13. non solum propter iram, sed propter conscientiam, quomodo ex hoc loco eliciatur, leges seculares obligare peccato eos, qui non obediunt eis 399. b
 Paul. Rom. c. 13. non enim sine causa gladium portat, de quibus potestatibus dicat, & quare 163. b
 1. Cor. 2. in ostensione spiritus, & virtute quomodo hic demonstratio propria scripturae contineatur, interprete Orig. 115. a
 1. Cor. 2. sapientiam loquimur inter perfectos quomodo de sacramento confirmationis intelligatur 177. a
 1. Cor. 2. nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, quomodo intelligatur, & quid sit comparare spiritualia cum spiritualibus 306. a
 1. Cor. 3. si quis superaedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, &c. explanatio totius loci, & demonstratio purgatorij ex eo 337, 338, 339, a, b
 1. Cor. 3. vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit de igne duplici Gehennae, & purgatorij, & de duplici genere peccatorum loqui Paulum hic quomodo ex proprietate sermonis, & verborum consequentia doceatur 337, b 338. a
 1. Cor. 4. mihi autem pro minimo est, ut a vobis iudicet, aut ab humano die, quid sit iudicari ab

humano die collatis scripturis 352. b
 1. Cor. 5. si quis frater nominatus inter vos est fornicator, aut auarus &c. non esse hic positum catalogum omnium e communicanorum contra haereticos 14. a, b
 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, quomodo de Pascha mystico & incruento intelligendum sit 360. a
 1. Cor. 6. secularia igitur negotia &c. quomodo ex hoc loco eliciatur secularis, siue laica iudictionis potestate in ecclesia esse 350. b
 1. Cor. 6. secularia igitur iudicia si habueritis &c. quomodo ex hoc loco Pauli decretum de iudiciis externis declinandis manarit 194. a
 1. Cor. 6. contemptibiles, qui sunt inter vos, illos constituite, quare hoc Paulus constituerit, & collatio huius loci cum loco epistolae Clementis 248. a
 1. Cor. 7. praeterit enim figura huius mundi, quomodo hoc ad suadendum continentiam pertineat, ex libro Sixti de castitate 423. a, b
 1. Cor. 7. praecipio non ego, sed dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam aut reconciliari viro suo, quomodo sententiam domini, & non verba citauerit 405. b
 1. Cor. 7. si quis frater uxorem ha-

INDEX.

bet infidelem, & haec consentit habitare cum eo, non dimittat illam, quomodo hoc sit praecipuum, & quibus auctoribus 213. b
 1. Corinth. 7. porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniiciam, quid sit laqueum iniicere 1375. b
 1. Cor. 7. melius est enim nubere quam vni, quibus dictum sit, & quid significet 274. a
 1. Cor. 7. non ego, sed dominus, & rursus, non dominus, sed ego, quare distinguere his verbis apostolus voluerit 4. b
 1. Cor. 7. Qui sine uxore est, sollicitus est, quare domini sunt, quomodo placeat deo &c. explanatio Sixti 3. in totum hunc locum. 415. a, b
 1. Cor. 7. de quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini, mulierem non tangere de quibus interrogatus fuerit Paulus, & de quibus responderit, quomodo ex ipso Paulo, & ex antiquis auctoribus intelligatur 407. a, b
 1. Cor. 7. precio empti estis, nolite fieri serui hominum, interpretatio loci huius & collatio cum altero ex epistola Petri 346. b
 1. Cor. 7. quod si discesserit, manere innuptam, aut reconciliari viro, quomodo quod Marloratus Calvinianus minister dixit loqui Paulum hoc de discedentibus ob aliam causam, & non propter fornicationem, scriptu-

ris, ratione, & auctoritatibus redarguatur 405. a
 1. Cor. 9. Qui in agone certat, ab omnibus se abstinere, quomodo vnum ex illis omnibus sit etiam cubile propriae uxoris, & quomodo ad exempla illa pugillum continentium quae Platonem memorat, respexisse videtur apostolus 411. a
 Pauli locus 1. Cor. c. 9. omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere, de qua abstinentia interpretandus sit 3. b
 1. Cor. 9. locus de potestate mulierem sororem circumducendi explicatus proprietate verborum examinata 7. a, b
 1. Cor. 11. ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi quomodo hoc ad supplicium populi pertineat propter indigne communicantem 380. b
 1. Corinth. 11. omnia secundum ordinem, & honeste fiant in vobis, quomodo in ecclesia sine legibus Ecclesiasticis fieri hoc non poterat, non magis quam in ciuitate sine legibus civilibus 105. a
 1. Cor. 11. caetera cum venero disponam, quomodo, hic de dispositionibus ecclesiasticis, quas canones vocant, significauerit. 95. b
 1. Cor. c. 11. ego enim accepi a domino, quod & tradidi vobis &c. quorsum pertineret haec domini institutio a Paulo repetita hic, & quomodo Canon. 2. A-

INDEX.

- postolorum huc pertineat 88, b
1. Cor. 11. si quis vult contentiosus esse, &c. quid significet verbum contentiosi, ex obseruatione Philonis 189, a
1. Cor. 12. nemo potest dicere, dominus Iesus, nisi in Spiritu S. quomodo intelligendum sit, S. Diadocho interprete 328, a
1. Cor. 14. omnia autē honeste, & secundum ordinem fiant in vobis, quomodo hoc loco traditionem regularum ecclesiasticarum, quæ canones vocantur, significauerit 96, a
1. Cor. 15. si mortui non resurgunt, ut quid baptizantur pro mortuis? explicatio huius loci secundum scripturam, & veterū auctoritatem 341, b, 342, a
- Paul 1. Cor. 15. cur Christus primitiæ dormientium 102, a
1. Corint. 16. Permanebo Ephesi vsque ad Pentecostem, quomodo hoc loco probetur vniformis obseruatio Paschæ 428, b
2. Cor. 1. qui significauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris quomodo de sacramento confirmationis intelligatur 177, a
2. Cor. 2. sufficit ei, qui huiusmodi est. obiurgatio, quæ fit à pluribus, quomodo de satisfactione ad pœnitentiam accedente accipiendum sit 300, a, b
2. Cor. 2. nam ego quod donauī, si quid donauī, cur dixit, si quid donauī 305, a, b
1. Cor. 7. ecce enim, inquit, hoc ipsum secundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed & defensionem &c. quomodo fructus pœnitentiæ hic comprehensi sint 301, a, b
- Gal. 1. licet nos, aut angelus de celo euangelizer vobis præterquam quod euangelizauius, quomodo hoc scripserit non prius quam euangelium cum Petro contulisset 125, b
- Gal. 2. & contuli cum illis euangelium, quid de hac collatione Tertullianus, & Theodoretus, & Sophronius Hierosolymit. scripserint 124, b
- Gal. 2. dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis, quæ symbola concordia, & consensionis hic significet 128, b
- Gal. 2. Iacobus, Cephas, & Ioannes, quare hoc loco vocatus est à Paulo Petrus Cephas 124, b
- Gal. 5. sed fides, quæ per dilectionem operatur, quomodo ex virtute verbi Graeci, quod interpretatur operatur passiuè demonstratur, charitatem esse formam fidei, sine qua necesse sit esse mortuam fidem, ut corpus sine anima 273, b
- Paul. Eph. 1. in quo credentes signati estis spiritu promissionis sancto, quomodo de chrismate siue de sacramento confirmationis intelligendum sit 177, a
- Eph. 3. gentes esse hæredes & corporales in Christo propter

INDEX.

- sacram Eucharistiæ communionem interprete Cyrillo dictum esse 88, b
- Eph. 5. sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia, quomodo hunc locum Greg. Naz. & Methodius martyr interpretati sint 419, b
- Ephes. 5. nolite inebriari vino, in quo est luxuria, quomodo ad hunc locum pertineat, quod de abstinendo à vino adolescentibus prohibet Marc⁹ Anachorera 276, a, b
- Philipp. 4. de cætero fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, &c. quomodo sit hoc loco comprehensa generaliter materia constitutionum Apostolicarum, quas Clemens descripsit 98, b
- Philipp. 3. Verum tamen ad quod præuenimus, ut idē sapiamus, in eadem regula permaneam⁹ 52, a, b
- Coloss. 1. cur Christus primogenitus ex mortuis 162, a
- Coloss. 2. videte, ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, quales sint huiusmodi traditiones hominum per philosophiam 435, a
- Coloss. 2. locus ipse de delectu ciborum quemadmodum Lutheranos redarguat, & consuetudinem catholicorum defendat 10, a
- Colos. 2. nemo vos iudicet in cibo & potu, quomodo hic locus cibos discernere secundum litteram, & Iudaice, prohibeat, nō autem discernere secundū spiritum 94, a
- Coloss. 3. nemo vos seducat volēs in humilitate, & religione angelorum &c. ex interpretatione veterum auctorum 387, b, 388, 389, 390, a, b
- Coloss. 3. quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in religione &c. quomodo apostolus complexus est hic omnia, quæ abstinentiam ciborum, & delectum commendant 387, b
- Coloss. 3. quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ &c. quomodo virtute, & consequentia verborum Pauli coarquantur hæretici, qui hunc locum ad damnandum delectum ciborum pertinere dixerunt 390, a
- Coloss. 5. in humilitate ad non parandum corpori, non in honore aliquo quomodo hæc pertineant ad approbandum cultū, & religionem abstinentiæ ciborum voluntariæ 389, b
2. Thess. 2. tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem siue per epistolam nostrā, quomodo hæc sint, qualia Plato vocat νόμιμα & γέγραφα, id est, instituta sine scripto
2. Thess. c. 2. rogamus autem vos fratres, & quæ sequuntur, quomodo in Lutheranos quadrent 279, 280, 281, 282, 283, a, b

INDEX.

2. Theff. 2. nam mysterium iniquitatis iam operatur. quod istud mysterium sit 281. a
1. Theff. 4. ut sciat vnusquisq; vas suum continere in sanctificatione &c. locus collatus cum loco ad Heb. 13. honorabile cōnubium. & explanatus 412. a, b
1. Tim. 1. finis præcepti est charitas, quomodo hic locus probet fidem solam imperfectam esse, ac proinde non posse iustificare 326. a
1. Tim. 1. lex est iniustus posita, quomodo hunc locum Philippus Melancthon ad locum epistolæ ad Rom. de gentibus illis, natura, quæ legis sunt, facientibus, peruerse pertinere existimauit 348. b
1. Tim. 1. Lex non est posita iustis, de qua lege intelligendum sit 347. a
1. Tim. 1. charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, quæ sit fides ficta, quâuis vera fides sit 327. a
1. Tim. 1. superabundauit gratia domini nostri Iesu Christi cū fide & dilectione, quomodo ex hoc loco demonstratur, gratiâ domini nostri negare eos, qui per solam fidem iustificari tradunt 317. b
1. Tim. 2. obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus, quomodo in omnibus hominibus pie mortui cōprehensi sint secundum cōsuetudinem scripturæ 336. a
1. Tim. 3. qui episcopatum desiderat, bonū opus desiderat, quid hic significet bonum opus, ex Isidoro Pelusiota 262. a
1. Tim. 3. & mulieres similiter pudicas, quomodo de vxoribus episcoporum, & presbyterorū, ac diaconorum hoc Apostolus dixerit 409. a
1. Tim. c. 3. hæc tibi scribo Timothee, sperans me ad te venire cito, ut scias interim &c. quomodo hoc loco, significauerit de legibus ecclesiasticis tradendis, cum præsens esset 95. a
1. Tim. 4. quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione, quid sit percipere cum gratiarum actione cibos 382. b 383. a
1. Tim. 4. sanctificatur enim creatura per verbum & orationem, quid significet ibi oratio, græcè ἑν τῷ λόγῳ ex Theodoro, & Athanasio 226. a
1. Tim. 4. spiritus manifeste dicit, quod nouissimis temporibus discedent quidā à fide &c. quomodo in Lutheranos conueniat hæc propheta, & quomodo demonstratur, ipsos esse qui à fide discesserunt, & non nos 272. a
1. Tim. 4. abstinere à cibis, quomodo, & qua ratione ad doctrinā demoniorū hoc pertineat. 94. a
1. Tim. 4. promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ, quomodo vtriusque vitæ per gloriam

INDEX.

- riam in celo, & per gratiam in terra coniuncta sit nexu inseparabili promissio 282. b
1. Tim. 4. nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est &c. ex sancti Maximi & sancti Nili interpretatione 386. a b
1. Tim. 4. ineptas & aniles fabulas deuota, quæ sint istæ fabulæ. 385. b.
1. Tim. 4. prohibentium nubere, de Manichæis, & Marcionistis prophetatum esse 175. a
1. Tim. 5. ut hæc custodias siue præiudicio, quod hic significet sine præiudicio ex Cyrillo 231. a
1. Tim. 5. utere modico vino propter stomachum quomodo ad castigandum carnem illa à vino abstinentia pertineret 276. a
1. Tim. 5. seniore ne increpaueris, sed obsecra ut patrem, quomodo intelligendum sit. 263. b
1. Tim. 5. habentes damnationem, quia primā fidem negauerunt, quomodo non de fide baptismi, sed de fide promissionis omnino intelligendum hoc sit cōtra hæreticos & explanatio eruditissima Chrysostomi in hunc locum. 413. b
1. Tim. 5. damnationem habentes, quia primā fidem negauerunt, locus explanatus in Sinod. Carth. 4. & cum constitutione apostolica collatus. 274. a b
1. Tim. 2. sollicitè cura te ipsum probabilem exhibere Deo, &c. rectè tractantem verbum veritatis 52. a
2. Tim. 2. profana autem vaniloquia deuota, quid sit vaniloquiū, & quæ exēpla eius. 278. a
2. Tim. 2. rectè tractantem verbum veritatis quæ regula sit ab apostolo tradita in epist. 2. ad Tim. 278. a
2. Tim. 2. quæ à me audiisti per multos testes. quæ sint, quæ sic audiuntur, id est per multos testes 305. b
2. Tim. c. 3. tu autem permane in illis, quæ didicisti & credita sunt tibi, sciēs, à quo didiceris, quomodo hæc instructio hæreticos coarguat 366. b
- Ad Tit. 1. locus de vnus vxoris viro multorum collatione explicatus 5. b
- Tit. 1. increpa eos dure, ut sani sint in fide, quæ ista sit fidei inualerudo 310. a b
- Tit. 1. sicut ego disposui tibi, necesse esse ut dispositiones sine scripto significauerit, quæ sint traditiones 167. a
- ad Tit. 1. locus explicatus, oportere episcopum esse hospitem, benignum, iustum, sanctū continentem 2. a
- Tit. 1. Reliqui te creta, ut quæ desunt, corrigas, quo pertineat hic locus secundum proprietatem verborum 434. b
- Tit. c. 1. reliqui te Creta, ut ea quæ desunt, corrigas, quid hic significet ἐπιδορθῶν 81. a
- Tit. 2. senes ut sint pudici, graues, quam pudicitiam requirat hic à senibus Paul. 408. a

INDEX.

Tit. 1. vt constituas presbyteros per omnes ciuitates, scilicet maiores presbyteros per maiores ciuitates: minores verò per minores, & quomodo sic esse intelligendum, ipsa dispositio, ac constitutio ecclesiarum Cretensium, quæ ab ipsis vsque Apostolorum temporibus vsq; in hodiernum diem durat, doceat 167. b 168. a

Hebræ 6. terra sæpe super se venientem bibens imbrem, & germinans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo, quando hoc contingat, & quomodo intelligatur 351. b

Hebr. 8. tale habemus pontificem, qui cõsedit in cœlo sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo, quomodo sancta, & tabernaculum verum vocauerit Paulus carnem Christi 292. a

Hebr. 10. vt appareat nunc vultui dei pro nobis, ad quid se offerat nunc Christus pro nobis in cœlo, & per ministros in ecclesia. 306. b

Hebr. 9. ipsa autem cœlestia melioribus hostiis, de quibus hostiis necesse sit intelligere in nouo testamento, de quo loquitur Apostolus 292. a

Hebr. 10. voluntarie peccantibus iam nõ relinquatur hostia pro peccatis, quomodo hoc necessario accipiendum sit de sacrificio reali, & externo mystico 87. b

Hebr. 10. quod si se subtraxerit, non placebit animæ meæ, de

qua subtractione loquatur, 310. b

Hebr. 10. accedamus cum vero corde, & plenitudine fidei vnde existat ista plenitudo fidei 331. a

Hebr. 10. Voluntarie peccantibus iam nõ relinquatur hostia pro peccatis, qui sint isti voluntarie peccantes, & quomodo de hostia externa vera necesse sit accipere 292. b 293. a

Hebr. c. 10. vna enim oblatione consumauit in æternum sanctificatos, quid faciendum sit, vt veram interpretationem hic locus accipiat 306. a

Hebr. 11. arbitrans, quia & à mortuis suscitare potens est Deus, vnde cum & in parabolam accepit 425. b

Hebr. 11. ante translationem testimonium habuit placuisse deo, Enoch scilicet, quod istud testimonium fuerit 307. a

Hebr. 11. sine fide impossibile est placere Deo, quomodo necessario intelligendum sit hoc de fide cum operibus 307. b

Hebr. 13. Honorabile connubiũ in omnibus quam absurde, & repugnanter hunc locum Martioratus Calvinianus interpretetur & quomodo interpretandus sit 415. a

Hebr. 13. Honorabile connubium in omnibus quomodo locus 1. Thess. 4. vt sciat vnusquisque vas suum &c. interpres sit loci huius ad Heb. 412. a

Hebr. 13. habemus altare de quo

INDEX.

cedere non licet, quomodo ex ratione verbi Græci, quo hic vsus est Apost. demonstreretur, sacrificiũ fieri super altare 89. a

Hebr. 13. Honorabile connubiũ, & thorus immaculatus in omnibus, quibus hoc dictum sit, quomodo ex causis dictorum, & circumstantiis personarum intelligatur 409. b 410. a

Hebr. 13. mementote prepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum &c. quomodo ad cultum dierum festorum pertineat hic locus 426. b

Iacob. 2. ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi fidem meam ex operibus, quomodo imitatus sit Salomonem in prou. 312. b

Iacob. 1. Suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras, de quo verbo insito siue ratione insita intelligendum sit hoc 324. a

1. Petr. 1. in virtute dei custodimini per fidem in salutem, quomodo de fide viuã necessario intelligendum sit, contra hæreticos, qui hunc locum obiciunt 326. a

1. Petr. 1. regenerati in spẽ viuã per resurrectionem Iesu Christi, quæ sit spes viuã 326. b

1. Petr. 1. custodiri nos in salutem per fidem, quomodo beatus Petrus intelligi voluerit, ex epistola Iudæ intelligi 319. a

1. Petr. 2. quam bonus dominus, quomodo quidam veteres legunt, quod Christus dñs 123. b

1. Petr. 2. quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui dei, interpretatio, & collatio huius loci cum altero ex epist. Pauli. 346. b

1. Petr. 2. vos autem genus electum, regale sacerdotium, quomodo si hæc auctoritas secundum Lutheranos sacerdotium externum tollit in nouo testamento, necesse sit, vt tollat quoque in vetere 290. b

1. Petr. 3. viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmioris vasculo muliebri impartientes honorem, &c. explanatio loci huius & collatio cum locis Pauli ad Thess. & ad Heb. 412. b

1. Petr. c. 3. & iis, qui in carcere erant, spiritibus veniens predicauit, qui increduli aliquando fuerant, quomodo ex hoc loco cum altero ex eadem epist. c. 4. demonstreretur, purgatorium esse 335. b

Petr. 4. propter hoc & mortuis euangelizatum est, vt iudicetur quidem secundum homines, viuant autem secundum Deum in spiritu, quomodo ex hoc loco demonstreretur, esse purgatorium 335. a

2. Petr. c. 1. vos autem curam omnem subinferetes ministrare in fide virtutem, in virtute &c. quomodo ex hoc loco clarissime demonstreretur, vt fides aliquid valeat, debere esse substantiam dilectioni 324. b 325. a

2. Petr. 1. locus explicat, ministrare

INDEX.

- in fide virtutē: in virtute sciē-
tiā in sciētia abstinentiam 7. b
2. Pet. 1. vos ante omnē curā sub-
inferētes, subministrare in fide
virtutē &c. quō hinc demōstre-
tur, posse esse fidē solā sine cha-
ritate, quod hæret. negāt 311. a
2. Pet. 2. dabo operā frequēter ha-
bere vos post obitū meū, vt ho-
rū omnīū memoriā faciatis,
quō intelligendum sit 158. b
2. Pet. 2. contingit illis illud veri
proverbij, canis reuersus ad
suum vomitum explanatio lo-
ci & collatio cū doctrina eisdē
Petri de confessione in epistola
Clementis. 350. a
2. Pet. 2. dominationē cōtemnunt
q̄ esset illorū hæresis illa for-
tasse quæ fuit Iudæ Gal. 346. a
2. Pet. 2. & eum, qui emit eos, ne-
gant &c. quomodo hoc in Lu-
theranos conueniat 282. b
2. Pet. 3. in quibus sunt quædā dif-
ficilia intellectu, quæ indocti
& instabiles deprauāt, quomo-
do duob⁹ verbis admonuit hic
Petrus quid esset faciendum in
difficilib⁹, & obscuris locis Pau-
li recte intelligendis 110. b
- Ioan. 1. c. 2. & vos vnctionē, quam
accepistis ab eo, in vobis ma-
neat, de Chrismate, siue sacra-
mento confirmationis Cyrillo
Hierosoly. auctore 176. b
1. Ioan. 1. fidelis est & iustus, vt re-
mittat peccata nostra, quō ad
euāgelium, & ad Ezech. respec-
xerit Ioan in hoc loco 313. a b
1. Ioā. 1. si cōfiteamur peccata no-
stra &c. collatio huius loci cū
doctrina Petri de cōfess. secre-
ta, & in specie, in epistola Clē.
& explanatio eiusdē loci 351. a
1. Ioan. 2. & nō necesse habetis, vt
aliquis doceat vos, sed sicut vn-
ctio eius docet vos de omni-
bus, quomodo intelligendum
sit 177. a
1. Ioā. 2. ex nobis exierūt, quō hoc
in Lutheranos cōueniat 280. b
1. Ioan. 3. maior est enim Deus
corde nostro, & nouit omnia
quō hic admoneamur, & si no-
bis nihil consciī simus, maus
tamen esse iudiciū Dei, iudicio
cōscientiæ nostræ, idcirco sem-
per metuendum esse 305. a
1. Ioan. 4. probate, si spiritus ex
Deo sunt, quō intelligendū sit
de sensu scripturarum 306. a
1. Ioan. 4. qui nō diligit, nō nouit
Deū, quō intelligendū sit 312. a
1. Ioā. 4. probate, si spiritus ex deo
sunt, de quo spiritu accipiendū
sit, & quæ sit optima regula ad
probandum hoc 258. b 259. a
- Apoc. 2. age pœnitētiā, & prima
opera fac, quæ sint illa prima
opera, & quid mouere cande-
labrum 255. b
- Apoc. 14. scribe, beati mortui, qui
in domino moriuntur, quia a-
modo, dicit spiritus, vt quies-
cant à laboribus suis. explica-
tio huius loci, & quomodo il-
lud. amodo, non possit signifi-
care statim. 332. a b

FINIS.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Cudebat Ioannes Charronius Typographus, anno
domini M. D. LXXIII. sexto idus Iulij,
impensis Sebastiani Niuellij &
Nicolai Chesneau, Bi-
bliopolis.